LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՄԱՅԻՍ
1931

1 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1558

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՈՒԺԸ

Տարիներ առաջ, Մայիս Մէկի տօնին առթիւ, աւելի շատ ընդհանուր սկզբունքներն էին որ տեղ կը բռնէին կոչերու մէջ, իբրեւ նշանախօսք։

Աշխատանքի տօն է Մայիս Մէկը, եւ անշուշտ Աշխատանքի փառաբանութիւնը վեր՝ ամէն բանէ։

Բայց, տարիներ առաջ, նշանախօսքերը չունէին այնքան թանձրացեալ, գործնական բովանդակութիւն, որքան այսօր։ Մասնաւորապէս Մեծ Պատերազմէն յետոյ, ընկերվարութիւնը բարձունքներէն, բեմերէն իջաւ փողոց, առօրեայ կեանքի ժխորին մէջ, եւ կը ձգտի լուծումներ գտնել, ելքեր ցուցնել, փոխանակ միայն սկզբունքներ քարոզելու։

Այս է պատճառը որ, տարուէ տարի Ընկերվարական Աշխատաւորական Միջազգայինը իր կոչերուն մէջ կը դնէ օրուան հրատապ խնդիրները։ Կը պարզէ իր տեսակէտը՝ ժամանակակից տագնապներու եւ պայքարներու մասին, եւ ազդանշաններ կուտայ միլիոնաւոր բազմութիւններուն, այս կամ այն ուղղութեամբ շարժելու համար։

Այսպէս, Միջազգայինի այսօրուան կոչը կը հրահանգէ ծառանալ եւ գործել.—

1.— Աշխատավարձերու կրճատման դէմ.

2.— Գործազրկութեան նպաստներու կրճատման դէմ.

3.— Ջանգուածներու սպառման կարողութեան բարձրացման համար.

4.— Դրամատիրութեան զոհերուն ապրուստի բաւարար մակարդակ մը ապահովելու համար.

5.— Մաքսային տուրքերու կրճատման համար.

6.— Աշխատանքը շաբաթը վեց օրէն հինգի զեղչելու համար.

7.— Ռազմաշունչ քաղաքականութեան դէմ:

8.— Զինարշաւին դէմ (յարաճուն սպառազինութիւն):

9.— Պատերազմին դէմ.

10.— Ֆաշիզմին դէմ: Յետաշրջութեան դէմ: Ժողովրդապետութեան համար. Չունեւորներու (պրոլետարիատ) միացման համար:

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլոր նշանախօսքերն ու ազդանշանները կապ ունին օրուան մտահոգութիւններուն հետ։ Կը շօշափեն գործնական խնդիրներ։

Կը նշանակէ թէ՝ այսօրուան ընկերվարութիւնը, շնորհիւ աշխատաւոր բազմութիւններու յարաճուն ուժին եւ մղումին, դարձած է տիրական ազդակ մը, օրուան ընկերային-քաղաքական կեանքին մէջ։

Շատոնց է որ, բայց մանաւանդ այսուհետեւ, վարիչ տարրերը չեն կրնար անտեսել այս վիթխարի ճնշումը։ Միլիոններու անընդհատ վերելքն ու ալիքը։ Անոնց գործօն միջամտութիւնը՝ ժամանակակից որեւէ հարցի կարգադրութեան առթեն։

Այսօր գահերը կը տապալին աւելի շուտ։ Վարչաձեւերը կը փոխուին գահավիժօրէն։ Ընկերային կեանքը անդադար կը խմորուի, կը խլրտի, արագ հոլովումներու կ՚ենթարկուի։

×

Միջազգային ահագնադղորդ ցնցումներու եւ վերիվայրումներու յորձանքին մէջ, ընկերվարական-աշխատաւորական արշաւը իր ճամբուն վրայ կը ձգէ հետքեր, նուաճումներ, որոնց հանդէպ անտարբեր չեն կրնար մնալ ամէնէն խոնարհ ժողովուրդներն ալ։

Վաղուան ուժն է ընկերվարութիւնը։ Շատ մը երկիրներու մէջ՝ արդէն իշխանութեան տիրացած, գլուխն ըլլալով Մեծն Բրիտանիան։ Ուրիշ երկիրներու մէջ, դառնալով մինչ ուժ կամ հաւասարակշռող ազդակ (Ֆրանսա, Գերմանիա, Սպանիա, Պելժիա, Չեխօսլովաքիա, Աւստրիա եւն.)։ Այս երկրին մէջ, հարիւր երեսփոխան ունին ընկերվարականները եւ յառաջիկայ ընտրութեանց համար 180 կը նախատեսեն ամէնէն մոլեռանդ ազգայնականները։ Կան երկիրներ ալ ուր ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ նոր ուժին վերելքը։ Մանաւանդ բոլշեւիկեան խեղաթիւրումէն, զարհուրելի այլանդակութենէն յետոյ։

Մեր մէջ, ի հարկէ ծիծաղելի պիտի ըլլար բաղդատութեան եզր գտնել ընկերվարական աշխատանքի տեսակէտով։ Մանաւանդ աչքի առջեւ ունենալով ներկայ իրականութիւնը, — ցիրուցան՝ բազմազան երկիրներու մէջ, իբրեւ աշխատանքի միս։

Բայց նոյնքան ծիծաղելի է աչքերը փակել եւ իրերը դատել 40-50 տարի առաջուան ակնոցով։

Շարժումը կայ։ Կը ծաւալի եւ կը գործէ։ Մեր ծրագիրն ալ իբրեւ կուսակցական դաւանանք, անոր տուած է համապատասխան տեղը, առանց կապը կտրելու իրականութեան հետ։

Միւս կողմէ, օրուան կեանքը արդէն կը մարզէ, կը խմորէ, կը հասունցնէ մեր աշխատաւոր բազմութիւնները։ Թուրքիոյ խորերէն եկած գիւղացին, որ իր երդիքին բուխերիկը միայն տեսած էր, այսօր գործնական գիտելիքներ ամբարած է տքնելով, տքնելով երկնակարկառ ծխնելոյզներու դժոխքին մէջ։

Ան գիտէ կամ կը տեսնէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ օրական ութ ժամ աշխատանք, յաւելուածական գործ եւ վճարում, գործազրկութիւն եւ հատուցում, ընկերային ապահովագրութիւն, գործադուլ եւն.։

Եւ գիտէ, մանաւանդ, որ հայրենիք չունի։ Կամ ունի հայրենիք մը՝ ընկերվարական ծայրագոյն խմորման, փոթորիկի մէջ։

Կրկնենք նորէն Ժոռէսի խօսքը.

— «Երթալ դէպի իտէալը եւ հասկնալ իրականութիւնը»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՒՌՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ Կ՚ԱՒԵՐԷ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

ՀԱԶԱՐ ՀԱՐԻՒՐ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՍ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը, բուռն երկրաշարժ մը մեծ աւեր գործած է Նախիջեւանի մէջ, ուր 700ի չափ մեռեալներ կը համրուին։

20000 անձեր մնացած են անապաստան։ Այս դժբախտներուն վիճակը աւելի կը վատթարանայ անով որ անընդհատ անձրեւ կը տեղայ։

Երկրաշարժի բուռն ցնցումներ աւերած են նաեւ լեռնային Ղարաբաղի շրջանը, ուր կը համրուին 400 մեռեալներ։

Հեռագիրը կը հաղորդէ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Երկրաշարժը տեղի ունեցած է հրաբխային շրջանի մը մէջ որ մարած էր երկար ատենէ ի վեր, Կովկասի հիւսիսային կողմը, Նախիջեւանէն մօտ 150-200 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ։

Երկու վայրերու վիրաւորեալներուն մասին, տակաւին որ եւ է պաշտօնական լուր չէ հաղորդուած։

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդելով այս լուրերը, կը յայտնէ նաեւ թէ Հայաստան եւս վնասուած է երկրաշարժէն։ Բազմաթիւ գիւղեր ենթարկուած են վնասներու։ Սպանեալներ եւ վիրաւորներ կան։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒՆ

«Մուգաթթամ» թերթի թղթակիցը կը գրէ Պաղտատէն.— Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ խօսելով Իրաքի մէջ ծաւալած քրտական շարժումներուն մասին, կ՚ըսէի թէ այդ շարժումները հետզհետէ աւելի լայն ծաւալ ու տարածութիւն կը ստանան, եւ մտահոգութիւն կը պատճառեն թէ՛ ժողովուրդին եւ թէ՛ կառավարական շրջանակներուն։ Չափազանցութիւն չէր գրածս։

Ճիշդ չէ սակայն թէ «Տիւլ»ի հիւսիսային կողմերը Ֆէյսալ Թագաւորի ոչխարներու հօտերը գրաւուած են ապստամբներու կողմէ։ Ոչ մէկ դէպք պատահած է այդ կողմերը եւ ոչ ալ խաղաղութիւնը վրդովող որ եւ է վախ կայ այդ ամբողջ տարածութիւններուն վրայ, մինչեւ քրտական սահմանները։

Ինչ որ տեղի տուած է յիշուած վայրերուն մէջ, այն է թէ՝ Շարգիպէթի ցեղին մարդոցմէ ոմանք Տիւլի գետին հարաւային կողմը, Թամր գետին միացման վայրին վրայ գտնուող պահականոցին վրայ յարձակելով ոստիկան մը սպաննած են։

Նոյն ցեղին պետը, Օսման պէյ, այդ դէպքին հետեւանքով գալիք վտանգին գուշակութեամբ, անոր դիմակալելու մտահոգութենէն մղուած, մասնաւոր պատուիրակութեան մը միջոցաւ հաղորդակցութեան մտնելով Շէյխ Մահմուտի հետ, գործակցաբար անոր հետ աշխատելու պատրաստակամութիւնը յայտնած է։ Շէյխ Մահմուտ ընթացք տալով այդ դիմումին, իր հետեւորդներով հեծեալ ուժերուն գլուխն անցած, կտրած է Տիւլի գետը եւ դէպի Հօրին ուղղուելով միացած է Շարգիպէթի կռուող ուժերուն։ Միացեալ յառաջխաղացումով այս ուժերը պաշարած են Պիլուլայի պահականոցը, ինչպէս եւ բոնի տուրք գանձած շրջանի ժողովուրդէն,

Եւ մինչ ապստամբներու ուժերը այդ գործով զբաղած էին, իր կարգին կառավարական զինուորական ուժերը ճամբայ ելլելով, միեւնոյն օրը հասած են հոն ու քիչ վերջ անոնց եկած ու միացած են քանի մը օդանաւեր ալ։

Զինուորական ուժերը, ինչպէս նաեւ օդանաւերը միեւնոյն ատեն կրակ բացած են ապստամբներուն որոնք նահանջելով պահուըտած են գիւղերու մէջ եւ երկու օր մնացած թաքստոցները։

Զինուորական հրամանատարութիւնը ազդարարութիւն մը հրատարակելով, պահանջած է գիւղացիներէն որ ամենակարճ ժամանակի մէջ դուրս հանեն իրենց մէջէն ապստամբները, հակառակ պարագային սպառնալով օդանաւերու կրակին տակ առնել գիւղը։

Քիչ վերջ ըմբոստները խումբ խումբ իրենց թաքստոցներէն ելլելով դէպի հիւսիս փախուստ տուած են, շարունակ օդանաւերուն կողմէ հալածուելով, ըմբոստները մեծամեծ վնասներու ենթարկուած են, տալով 8 սպաննուած եւ 14 վիրաւոր։

Այդ դէպքէն երկու օր վերջ սաւառնակները ուղղուեցան դէպի Հօրին, որ Օսման պէյի գիւղն է։ Օսման պէյ մերժած է կառավարութեան ներկայանալ եւ բացատրութիւն տալ։ Այս պատճառաւ գիւղը կրակի տակ առնուելով, մեծ վնասներու ենթարկուած է. ըմբոստներէն մաս մը կարելի եղած է ձերբակալել, ուրկէ վերջ Պիլուլայի պահականոցին վրայէն պաշարումը վերցուած է ապստամբներուն կողմէ։

Աքուպայթի եւ Բէրքուքի բնակչութենէն պատուիրակութիւններ գալով կառավարութեան մօտ, յայտնած են թէ իրենք ոչ մէկ առնչութիւն ունին Օսման պէյի հետ եւ կը դատապարտեն Շէյխ Մահմուտի շարժումները։

Հրատարակուած է հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը.

«Տիւլէյի, Բէրքուքի եւ Սիւլէյմանիէի մէջ հանդարտութիւնն ու խաղաղութիւնը վերահաստատուած է։ Սահմանամերձ վայրերու գործողութիւնները, որոնք կը կատարուին պարսիկ ուժերու հետ գործակցաբար, յաջողութեամբ յառաջ կը տարուին։ Այդ կողմերու խաղաղութիւնը մօտ օրէն կը վերահաստատուի»։

ՏՐՈՑԿԻ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիացի լրագրողներ հարցուցին արտաքին նախարարին թէ կառավարութիւնը թոյլ պիտի տա՞յ որ Տրոցկի բնակութիւն հաստատէ Սպանիոյ մէջ։ Նախարարը յայտնելով իր անհատական կարծիքը, շեշտեց թէ որեւէ արգելք չի տեսներ եւ հետեւաբար, եթէ կառավարութիւնը ընդունի իր առաջարկը, բոլշեւիկներու նախկին պատերազմական նախարարը պիտի կրնայ հաստատուիլ Սպանիոյ մէջ, պայմանաւ որ անհրաժեշտ երաշխիքներ ներկայացնէ։

Նախարարը յայտնեց թէ ինք անձնապէս համամիտ է խորհրդ. միութեան ճանաչման Սպանիոյ կողմէ։

ԱՅՍՕՐ ՄԱՅԻՍ 1

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Փիէր Լավալ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ներքին եւ պատերազմական նախարարներու, ընդհ. ապահովութեան ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ Սէն-է-Ուազի նահանգապետին, Փարիզի զինուորական կառավարիչին, ընդհ. ապահովութեան եւ քաղաք. ոստիկանութեան պետերուն հետ։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, նկատի առնուեցան Մայիս 1ի առթիւ կիրարկուելիք կարգապահական միջոցները։

Ինչպէս նախորդ տարիներու ընթացքին, որ եւ է թափօր կամ ցոյց չպիտի կատարուի հանրային ճամբաներու եւ հրապարակներու վրայ։ Մեծ պողոտաներուն վրայ որ եւ է հաւաքոյթ պիտի արգիլուի։ Աշխատանքի ազատութեան դէմ որ եւ է արգելք, խափանարարութեան որ եւ է փորձ եւ այլ բռնութիւններ պիտի արգիլուին ծայրայեղ խստութեամբ։

Ցանցաւորները անմիջապէս դատարան պիտի յանձնուին։

ԱՅՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՈՐ ՈՐ ԵՒ Է ՑՈՅՑԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ, ՊԻՏԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ ԵՐԿՐԷՆ։

Նման հրահանգներ տրուած են նաեւ բոլոր նահանգապետութեանց։

Միւս կողմէ, Փարիզի ոստիկանապետութիւնը կը հաղորդէ.— Համայնավարկազմակերպութիւնները կը յամառին իրենց թերթերով եւ յայտարարութիւններով, իրենց կուսակիցները հրաւիրել ձմեռնային կրկէս՝ Մայիս 1ին։

«Ոստիկանապետը կը հաստատէ թէ համայնավար կազմակերպութիւնները Մայիս 1ին իրենց տրամադրութեան տակ չեն կրնար ունենալ ձմեռնային կրկէսը եւ թէ որեւէ միթինկ չպիտի կատարուի հոն։ Այս պայմաններուն տակ, այդ հրաւէրը ուրիշ նպատակ չունի, եթէ ոչ հանրային ճամբաներու վրայ կազմակերպել խմբաւորումներ որոնք հակառակ են կարգ ու կանոնի եւ բացարձակապէս արգիլուած։

Թուրքիոյ մէջ հայ համայնք կայ

Բանկալթիի գերեզմանատան դատին առթիւ, Պոլսոյ քաղաքային Դ. ատեանը ընդունեց թէ հայ համայնք կայ եւ թէ անոր պետը իրաւունք ունի դատ բանալու։ Դատը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 25ին կիրակի օր, Հայոց Պատրիարքարանի եւ Պոլսոյ քաղաքապետութեան փաստաբաններու ներկայութեան։

Նիստը բացուելուն, դատարանի նախագահը քարտուղարին կարդալ տուաւ դատարանին տուած որոշումը.—

«Նկատելով որ դատը կը բաղկանայ սա պահանջէն թէ հակառակորդ կողմին միջամտութիւնը վերցնելու է եւ ըստ այնմ սրբագրելու է կալուածը որուն համար կը պնդուի թէ հայ համայնքին կը պատկանի։

«Նկատելով որ բարոյական անձերու (էշխասը հիւքմիէ) օրէնքին չորրորդ յօդուածին եւ քաղաքային օրէնքին համաձայն, դատախազը, իբրեւ պետը (րէիս) յիշեալ համայնքին, իրաւունք ունի իբր դատախազ ներկայանալու հակառակորդ պաշտօնատան։

«Որոշուեցաւ մերժել հակառակորդ կողմին այն պնդումը թէ յիշեալ պետը իրաւասու չէ դատ բանալու»։

Որոշման ընթերցումէն վերջ, Պատրիարքարանի փաստաբանները առաջարկեցին որ դատը տեսնուի նոյն դատարանին մէջ, փոխանակ յանձնուելու Նախադատ Ատեանին։

Քաղաքապետութեան փաստաբանը կրկին առարկեց թէ գերեզմանատունը կը պատկանի հանրութեան (քաղաքապետութեան ըսել կ՚ուզէ), եւ իր այս առարկութեան իբր փաստ ներկայացուց Քաղաքապետական Ժողովին որոշման մէկ պատճէնը։

⁂ Ակնարկուած որոշումը տրուած է Սահմանադրութեան շրջանին, երբ Բանկալթիի գերեզմանատան մէկ մասը առնուելով փողոցի վերածուեցաւ։ Այդ միջոցին, երբ Քաղաքապետական Ժողովին առաջարկուած էր 15,000 օսմ. հնչուն ոսկի տալ Հայոց Պատրիարքարանին իբր հատուցում, Ժողովը իր 11 փետրուար 327ի նիստին կ՚որոշէ տալ այդ գումարը, բայց ոչ իբր գինը առնուած հողին, այլ իբր փոխատուութիւն ըլլալիք ծախքերուն, — պատի շինութեան, ոսկորներու եւ քարերու փոխադրութեան եւայլն.։

Պոլսահայ թերթերը կը գրեն թէ քաղաքային Դ. ատեանին այս որոշումը մեծ յաջողութիւն մըն է, որովհետեւ կուգայ իրաւապէս հաստատելու երկու կարեւոր սկզբունք.— Ա. Հայ համայնք գոյութիւն ունի Թուրքիոյ մէջ իբրեւ բարոյական անձնաւորութիւն, կալուած ունենալու, յանձանձելու եւ դատ բանալու օրինական բոլոր իրաւասութիւններով։ Բ. այդ համայնքին իրաւասու պետն է Նարոյեան Պատրիարքը, որ իբրեւ դատախազ ներկայացած է գերեզմանատան դատին առթիւ։

Եթէ դատարանը աննպաստ որոշում տար, այն ատեն կանխարգել միջոցը պիտի վերնար եւ քաղաքապետութիւնը պիտի կարենար գերեզմատունը իր անունան փոխանցել վերջնակապէս։ Մինչդեռ, հիմա, մինչեւ դատին վերջանալը, չի կրնար «թափու» ստանալ։

Դատը պիտի տեսնուի Մայիս 9ին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Կասկած չկայ որ խորհրդային Ռուսաստանի ներկայ վաճառամարտը իրական պատուհաս մըն է աշխարհի բոլոր շուկաներուն համար: Բոլշեւիկեան աղէտը կատարելագործելու եւ արդիւնաբերական երկիրներու տնտեսական կարգուսարքը հիմէն տակնուվրայ ընելու համար, Մոսկուայի վարիչները չէին կրնար գտնել աւելի համճարեղ միջոց մը: Եւրոպա եւ Ամերիկա լուրջ մտահոգութեան մատնուած են այս անսպասելի «տնտեսական յարձակումին» առջեւ: Առաջին ակնարկով դիւրին է ենթադրել որ սա մեծահարուստ պետութիւնները դիմադրելու ամէն նիւթական կարելիութիւններ ունին իրենց տրամադրութեան տակ եւ պէտք չկայ որ շուարին ու անճրկին: Սակայն տարբեր է իրական կացութիւնը: Ռուսական վաճառամարտէն կը վնասուի դրամատէր դասակարգը, այն որ կ'արդիւնաբերէ ու կը վաճառէ. բայց մեծապէս կ'օգտուի ոչ-ունեւորը, այսինքն այն բազմութիւնը որ կը գնէ ու կը սպառէ: Եթէ, ուրեմն, պետութիւնները խիստ միջոցներու դիմեն, ոտքի տակ առնելով այն օրէնքները, որոնց վրայ հիմնուած է իրենց ներկայ տնտեսական քաղաքականութիւնը իր ամբողջ կազմուածքով, պիտի ստեղծեն, իրենց սահմաններէն ներս, կացութիւն մը որ բարիք չի կրնար բերել: Իսկ եթէ ընդհակառակն, լայն բանան իրենց նաւահանգիստները ռուսական արտադրութեանց առջեւ, ակամայ վնաս պիտի հասցնեն իրենց սեփական ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին: Երկսայրի կացութիւն մը որուն առջեւ սպասողական դիրք ունին առայժմ Անգլիան, Ֆրանսան, Ամերիկան եւ ուրիշներ: Տնտեսագիտական իմաստով «վաճառամարտ» կը նշանակէ ապրանք ծախել արտադրութեան արժէքէն պակաս գնով: Այս է ընդհանուր ըմբռնումը քաղքենի ու դրամատէր երկիրներու մէջ ուր առեւտուրը ազատ է եւ անկախ պետական հակակշիռէ: Բայց խորհրդային Ռուսաստանի վարիչները տարբեր ձեւով կը բացատրեն իրենց ստեղծած տնտեսական այս նոր պայքարը:

«Մեր բրածը վաճառամարտ չէ» կ'ըսեն անոնք: «Ապրանքի մը արտադրութեան արժէքին եւ վաճառման գնին յարաբերական դիրքը դրամատիրական երկիրներու հակայողութեամբ չէ որ կը ճշդուի մեր երկրին մէջ: Ռուսաստանի մէջ պետութիւնը ինքն է որ կ'որոշէ արժէքները»:

Ըսել կ'ուզեն որ խորհրդային Ռուսիոյ համար ապրանք մը «արտադրութեան արժէք» չունի, վաճառման գինը անկախ է այդ կաշկանդումէն:

Շատ պարզ է եւ հասկնալի այս տեսակէտը: Տրուած ըլլալով ռուսական ճարտարարուեստի, երկրագործութեան եւ առեւտուրի ներկայ պայմանները, տարբեր բանաձեւ չէին կրնար ունենալ Մոսկուայի վարիչները: Հողը, հանքերը, գործատուները եւ արտադրութեան բոլոր միջոցները կը պատկանին պետութեան: Պետական սեփականութիւն են նոյնպէս երկաթուղիները. իսկ թղթադրամը արժէք ունի միայն խորհրդային Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ: Բանւորն ու հողագործը կամ արհեստաւորը կ'աշխատին «բռնի», շատ անգամ առանց վճարումի եւ դարհուրելի պայմաններու տակ: Ռուսաստանէն դուրս փոխադրութեան ծախքը կը վճարեն գրեթէ միշտ գնող երկիրները իրենց սեփական թղթադրամով:

Հետեւաբար, պատճառ չկայ որ այս տեսակ եզական պայմաններու տակ արտադրուած ճարտարարուեստական կամ երկրագործական արտադրութիւնները չկարենան մրցիլ օտար հրապարակներու հետ: Այս բանն է որ տեղի կ'ունենայ, ահաւասիկ, այսօր: Ռուսերը կը պնդեն թէ իրենց ելմտական ու տնտեսական քաղաքականութիւնը կը ձգտի ամէն կերպով, անկախ շուկայ մը ստեղծել Ռուսաստանի մէջ, առանց նըկատի առնելու օտար շուկաներու վաճառման գիները այս կամ այն առարկային համար: Չենք գիտեր թէ որքան յաջողած են այս ուղղութեամբ, բայց հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտան ժողովուրդին «նախանձելի» վիճակը.

— Ռուսիոյ մէջ կարագին լիպրան կ'արժէ 19ուկէս շիլին (122 ֆրանք), մէկ հաւկիթը մէկ շիլին (6 ֆրանք), զոյգ մը գուլպան 35 շիլին (220 ֆրանք), մէկ խնձորը 4 շիլին (24 ֆրանք), հաւ մը 20 շիլին (125 ֆրանք): Հակառակ այս սղութեան, ռուսական կարգ մը նիւթեր Անգլիոյ մէջ կը ծախուին անհաւատալի աժան գիներով, օրինակ ռուսական կարագը Լոնտոնի մէջ կրնաք գնել 5ուկէս ֆրանք լիպրան. ռուսական օճառը, որ Մոսկուայի մէջ կ'արժէ 8 շիլին (48 ֆրանք) հատը (քառորդ լիպրան), Լոնտոնի մէջ կը ծախուի քիլօն 4 փէննիի:

Այսպէսով ռուս աշխատաւորութիւնը կը զրկուի կեանքի անմիջական անհրաժեշտութիւններէն յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, իսկ օտար ժողովուրդները — ըսել կ'ուզենք սպառող բազմութիւնները — կը վայելեն նոյնինքն այդ դասակարգին աշխատութեան պտուղը: Հսկայական քանակութեամբ ուտեստեղէն կ'արտածէ Ռուսիա այն տեսակ ատեն մը երբ, ռուս բանւորն ու գիւղացին անօթի են ու մերկ: Հրէշային քաղաքականութիւն մը, որուն լծուած են վարիչները կազմալուծելու համար ամբողջ աշխարհի տնտեսական մեքենան: Թիւերը աւելի պերճախօս են.—

Խորհրդային Ռուսաստանի արտածումները եղած են 1927ին 78 միլիոն սդերլին, 1928ին 85 միլիոն սդերլին, իսկ 1930ին մօտ 100 միլիոն սդերլին: Արտածուած են մանաւանդ այն նիւթերը, որոնց սով կայ երկրին մէջ: Տեսէք հետեւեալ պատկերը արտածուած քանակութիւններուն (թոնով),—

	1927ին	1928ին	1930ին
Լուցկի	9.100	18.400	50,000
Հիւսուածեղէն	13.000	14,800	32,000
Արմտիք	391,200	111,000	4.000,000
Հաւկիթ	94,000	52,100	50.000
Կարագ	32,800	27,700	30.000
Խոզի միս (Պէյքըն)	15.400	16 000	24.000
Հաւ, եւն.	16,300	22,200	30.000
Շաքար	133,000	124 400	300.000

* * *

Վաճառամարտը սաստկացաւ մանաւանդ 1930 յունուարէն ասդին, երբ Ռուսիա սկսաւ արմտիք արտածել Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շուկաները: Արմտիքի հրապարակը աննախընթաց կերպով ինկած էր արդէն եւ վաճառամարտը ամբողջացուց չարիքը:

Արմտիքէն յետոյ հետզհետէ կազմակերպեցին ուրիշ անմիջական նիւթերու արտածումը, վիթխարի քանակութիւններով: Եւ այսօր աշխարհի բոլոր հրապարակներուն վրայ ռուսական փայտը, ցորենը, մուշտակը, հիւսուածեղէնը, մետաղը, քարիւղը, հանքածուխը, քիմիական զանազան արտադրութիւն, չոր պտուղը, օճառը, եւ բազմաթիւ ուրիշներ, կը փոխարինեն տեղական արտադրութիւնները չափազանց աժան գիներով: Պարզելու համար մեր ըսածը, յիշենք քանի մը թիւեր եւս.—

1928ին Ռուսիա արտածեց 1,149,929 թոնօ հանքածուխ այսինքն նախորդ տարուան կրկինը: Երկրին ընդհանուր արտադրութիւնը եղած էր 40,600,000 թոնօ 1928ին, «հնգամեակ»ի հեղինակները կ'աշխատին այժմ 125 միլիոն թոնոյի բարձրացնել այդ թիւը, հաշիւ եղած է որ յառաջիկայ տարի արտածումները կրնան եռապատկուիլ:

Նոյն պատկերը կը ներկայացնէ քարիւղի ճարտարարուեստը եւ տարօրինակ չէ անշուշտ եթէ այսօր քաղքենի-դրամատիրական երկիրներու մէջ ռուսական քարիւղն է որ կը գործածուի ամէնէն աւելի:

Տնտեսական ընդհանուր կառուցուածքին մէջ իւրաքանչիւր առարկայի «վաճառամարտ»ով կը զբաղի առանձին «բաժին» մը, որոշ դրամագլուխով: 375 միլիոն րուբլի յատկացուած է փայտի արտադրութեան համար եւ 321 միլիոն քիմիական արտադրութիւններու վաճառամարտին: Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին համար 1480 միլիոն րուբլի նպաստ եւ դրամագլուխ կը նախատեսէ «հնգամեակ»ի պլանը: 1928ին 2800 միլիոն մեթր կերպաս շինած են ռուսական գործարանները եւ յոյս ունին կրկնապատկելու այդ քանակութիւնը 1932ին:

Երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող ճարտարարուեստներու համար նոյնքան առատ նպաստ տրամադրած է Մոսկուան: Օրինակ հագուստեղէնի համար 100 միլիոն, կօշիկի համար 188 միլիոն, օճառ, լուցկի եւն. 100 միլիոն: Մօտաւորապէս 1500 միլիոն րուբլի բոլոր այս կարգի նիւթերու արտադրութեանց համար:

Համաձայն նախահաշիւներու, յառաջիկայ տարի ռուսական արտածումներու գումարը պիտի հասնի 200 միլիոն սթերլինի, այսինքն 115 միլիոն սթերլին աւելի քան 1928ին: Առաջնութիւն պիտի տրուի ճարտարարուեստական արտածումներու մասնաւորաբար: Ներկայիս ռուսական արտածումներու միայն հարիւրին վաթսունը ճարտարարուեստական նիւթերու կը վերաբերի: Յառաջիկային այդ համեմատութիւնը պիտի հասնի հարիւրին ութսունեւհինգի, այսինքն 175 միլիոն սթերլին, փոխանակ 13 միլիոնի, որ ամէնէն խոշոր թիւն է որուն հասցուցած ըլլայ Ռուսիա իր ճարտարարուեստական արտածումներու գումարը:

Շատ պարզ է, ուրեմն, որ խորհրդային Ռուսաստան կը ձգտի ջախջախել օտար երկիրներու արդիւնաբերութիւնը: Ի հարկէ 175 միլիոն սթերլինի գումարը պիտի կրկնապատկեն ու եռապատկեն ամէն տեսակ միջոցներով եւ օտար երկիրները չպիտի կարենան մրցիլ: Եւ Մոսկուայի վարիչները համոզուած են, թերեւս, որ այս յաջողութիւնը քայլ մըն է դէպի «համաշխարհային յեղափոխութիւն»:

Վաճառամարտէն ամէնէն աւելի վնասուող երկիրն է Անգլիան: Մաքսատուրքի չգոյութիւնը դիւրացուցած է Ռուսաստանի ճիգերը այս երկրին մէջ: Արդիւնաբերական նիւթերուն չափ կամ աւելի քանակութեամբ ուտելիք ուղարկուած է Անգլիա: Ընդհանուր առումով գիները հարիւրին 25 եւ աւելի աժան են տեղական արժէքներէն: Եւ հակառակ բազմաթիւ դիւրութիւններու, Ռուսիա Անգլիայէն կը գնէ իր ներածումներու հարիւրին 15ին արժէքով անգլիական ապրանք: Այս պատճառաւ 1924-1930 շրջանին ռուսական արտածումները այս երկրին մէջ 139 միլիոն սթերլին աւելի եղած են քան իր գնումները: Եւ եթէ նկատի առնէք որ ռուսական կարգ մը ապրանքներ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան ձեռքով կը ծախուին արտասահմանի շուկաներուն, կրնաք համոզուիլ թէ Անգլիոյ ճարտարարուեստը ո՞ր աստիճան կը վնասուի ստեղծուած մրցակցութենէն:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԴԵՐՍԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Անցեալ ամսու սկիզբը Լենինականի մէջ մեռաւ Պետական Թատրոնին բեմավարներէն Սարգիս Արվեան: Աւարտած էր Մոսկուայի թատերական դպրոցը: Բեմական ասպարէզին մէջ մեծ յոյսեր կուտար այս երիտասարդը: Հիւծախտը վերջ տուաւ այդ խոստմնալից կեանքին:

ԿԱԹԸ ՊԻՏԻ ԱԺԱՆՆԱՅ

Այսօրուընէ սկսեալ կաթին գինը պիտի աժաննայ 4 սու, այսինքն լիթրը 1 ֆրանք 50 սանթիմ, փոխանակ 1·70ի:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 26 ապրիլ (Սեփ. Թղթ.)

— Ապրիլ 25ի գիշերը, նախաձեռնութեամբ Միլանի Հայ Ուսանողական Միութեան, տեղի ունեցաւ Ապրիլեան նահատակներու սգատօնը: Ներկաներու թիւը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ մեր ուսանողներուն թէ քանի մը տարիէ ի վեր անտեսուած սգատօնը որքան մօտ է գաղթական հայութեան սրտին, որ իր ամէն տեսակ տառապանքներով, կը սիրէ ու պարտք կը համարի, իր յարգանքի բաժինը բերել մեր անմահ նահատակներուն:

Կազմակերպիչ մարմինը պատրաստած էր շատ ճոխ ու խնամուած յայտագիր մը:

Խօսեցան Թախթաճեան, որ ամփոփ կերպով պատմականն ըրաւ հայկական հարցին, եւ Մութաֆեան որ յիշեց նահատակ գրագէտները:

Հաւաքոյթի գեղարուեստական բաժնին յաջողակ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդ Bareggi եւ Prof. Agorti.

Ներկաներուն համար Պ. Մութաֆեանի ճառը յայտնութիւն մը եղաւ: Հազիւ 22 տարեկան այս երիտասարդ ուսանողը, զարմացուց բոլորը իր մաքուր հայերէնով ու լուրջ պատրաստութեամբը: Այս ուշիմ երիտասարդին բերնով մեզի խօսեցաւ նոր սերունդը, որ գիտէ յարգել անցեալի արժէքաւոր զաւակները, հպարտութեամբ մօտենալ ու ներկայացնել հայ ժողովուրդի բոլոր տառապանքները եւ ապագային նայիլ յոյսերով բայց առանց միամտութեան:

Այս սգատօնին կազմակերպութիւնը կ'արդարացնէ անգամ մը եւս Հայ. Ուս. Միութեան օգտակար գոյութիւնը, եւ իրաւունք կուտայ այս միութեան մեր գաղթային համեստ գործունէութեան գետնին վրայ առաջին դիրքը գրաւելու:

*** Ապրիլ 26ին կիրակի օր տեղի ունեցաւ Մ. Ռ. Նախկին սաներու Միութեան բացառիկ ժողովին շարունակութիւնը, եւ Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը: Բացառիկ ժողովը զբաղեցաւ Միլանի ու Փարիզի քոյր միութիւններուն միացման հարցով:

Վիճաբանութիւնները եղան շատ տաք ու բուռն: Աւելորդ է այստեղ ներկայացնել զանոնք: Այս վիճաբանութիւնները ցոյց տուին, որ վերոյիշեալ հարցին շուրջ Միութեան մէջ ստեղծուած են զանազան հոսանքներ, որոնք դժբախտաբար չկրցան հասկացողութեան մը գալ, եւ իբր եզրակացութիւն այս երկար վիճաբանութիւններուն, ցաւով պէտք է ըսել թէ 15 անդամներ ներկայացուցին իրենց հրաժարականը ու հեռացան ժողովասրահէն:

Հեռացող անդամները, մամուլին դրկուելիք մասնաւոր յայտարարութիւնով մը պիտի բացատրեն իրենց տեսակէտը: Ամէն պարագայի մէջ, իրենք կը մնան բոլորովին անկախ: Յարգանքով պէտք է բարեւել այս հեռացող անդամները, որոնք իրենց գաղափարին յաղթանակին համար քաջութեամբ պայքարեցան: Կ'ուզենք յուսալ որ իրենց այս մեծ զոհողութեան իմաստը պիտի հասկնան երկու կողմերն ալ, եւ շուտով պիտի տեսնենք իրենց արարքին բարերար հետեւանքները:

Այս տխուր դէպքէն յետոյ, տեղի ունեցաւ Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը: Վարչութիւնը ներկայացուց իր գործունէութեան հաշուետուութիւնը: Այս գործունէութեան մասին կը խօսուի արդէն Միութեան պարբերաթերթին առաջին թիւին մէջ, որ բաժնուած է մամուլին: Միութեան ապագայ գործունէութեան շուրջ, գաղափարի փոխանակութիւններէ յետոյ, ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւնը: Քուէներու մեծամասնութեամբ, կրկին ընտրուեցան նախկին վարչութեան բոլոր անդամները:

Ա. Ս.

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ա.— ՎԷՃԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'աւանդուի թէ հնագոյն Աթէնքի մէջ, երբ օր մը Զենոն կը վիճաբանէր Դիոգինէսի հետ եւ կ'ըսէր թէ գոյութիւն չունի շարժումը, պատասխանի փոխարէն՝ ոտքի ելաւ Դիոգինէս եւ սկսաւ քալել:

Այդպէս ալ քանի մը տարի առաջ, երբ հայ թերթերը զանգատեցան ու գրեցին թէ մեր երէց մտաւորականները, Կարսի եւ Իզմիրի աղէտէն ասդին, ծանր յուսահատութեան մը մատնուած՝ մնացած կը թուին, Դիոգինէսի պէս, յանկարծ ոտքի ելաւ Փրոֆ. Ն. Ադոնց, թեւերը շարժեց ամէն կողմ, կռիւ ըրաւ նոյնիսկ չէզոքին հետ, գնաց Զարդարեանին ուսը խածաւ, յետոյ Պէշիկթաշլեանը ծեծեց, ռոմանթիզմը վեր վար նետեց, «թօթափեց արժան ազատամտութեան հրապոյրը եւ արհամարհեց յետադէմ երեւալու երկիւղը», նոյնիսկ — օ՜ քաջութիւն — փառաբանեց յետադիմութիւնը, յետոյ ապտակեց «լեւանտացի» Հայերը եւ թքա՛ւ Կիլիկիոյ վրայ: Կը տեսնէ՞ք, որքա՜ն աշխոյժ են մեր երէցները, միշտ կենսունակ, միշտ շարժումի գլուխ, միշտ բան սորվեցնելու վրայ: Նախ «արդի լեզուագիտութիւն», յետոյ կարգով՝ «արդի գրականութիւն», «արդի քաղաքականութիւն», «արդի յետադիմութիւն», «արդի պատմագիտութիւն» եւ «արդի Կիլիկեագիտութիւն»: Զորս հինգ ամսուան մէջ այսքան դասախօսութիւն՝ տեսնուած բան չէ նոյնիսկ Սորպոնի մէջ: Փա՛ռք տանք հայ միտքին բեղնաւորութեան:

Բայց Ն. Ադոնց ոչ գրագէտ է, ոչ ալ քաղաքագէտ, իր անունին առջեւ դրուած տիտղոսը կը նշանակէ միայն պատմագէտ ու բանասէր: Պէտք է գիտնալ, որ բանասիրական մեթոտներով գրականութեան դասախօսութիւն մը ծիծաղելի է: Եւ անհանդուրժելի՝ վէճը զարգացնելու նոյն այդ ձեւը:

Մտնենք իր վէճին մէջ, քանի որ գրգռելով եւ յամառութեամբ կը կանչէ ինծի:

* * *

Բայց նախ պատմենք:

Անցեալ տարի, 14 նոյեմբերին, Օհան Կարօ դասախօսութիւն մը կարդաց Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի մասին Փարիզի «Գրական Ակումբ»ին մէջ: (Կը վերապահեմ իմ կարծիքս այդ «Գրական Ակումբ»ին մասին, ազատ ձգելով Ն. Ադոնցը, որ ուզած ձեւովը գովէ զայն «Հայրենիք»ի մէջ): Դասախօսութեան ամփոփումը տրուեցաւ Յառաջի մէջ 21 նոյեմբերի թիւով: Ամփոփումը տուողն էր Ս. Թօչարեան, որ անդամ է ակումբին: Այդ տեղատուութեան մէջ գրուած էր.— «Պէշիկթաշլեան համեստ գրող է եւ չի կրնար հասնիլ Նալբանդեանի բարձրութեան»: Ուրիշ տեղ մըն ալ. — «Արեւմտահայ գրականութիւնը միշտ ետ է մնացած արեւելահայ գրականութենէն»:

Յայտնուած վիճելի տեսակէտներէն այս երկուքը ոչ միայն անհանդուրժելի էին, այլեւ բացարձակ սխալ: Ն. Ադոնց, որ օրը օրին Յառաջ կը կարդայ, չհերքեց կամ չսրբագրեց այս տեղակատուութիւնը, որ իր ակումբին մէկ անդամը կուտար ժողովուրդին: Կիրակի օր, 23 նոյեմբեր, Յառաջի «Միտք եւ Արուեստ»ի բաժնին մէջ անդրադարձայ այդ տեսակէտներուն — այնպէս ինչպէս տրուած էին,— եւ ըսի թէ «փրոֆ. Ադոնց դեռ աշակերտ է գրական այսպիսի հարցերու մէջ, նոյնիսկ զէրօյի արժանի»: Կիրակի օր էր, որ երեւցաւ իմ այս խայթոցս: Երկուշաբթի առաւօտ կը ստանանք նամակ մը.— Փրոֆ. Ադոնց կը զարմանայ որ անհեթեթութիւններ «վերագրուած» են իրեն: Հրատարակելով իր նամակը, որ կարգ մը սրբագրութիւններ կը կատարէր — ո՞վ գիտէ թէ չէր նահանջեր.. — կ'աւելցնէի (27 նոյեմբեր) թէ մենք ոչինչ վերագրած էինք, այլ Ս. Թօչարեան կը տեղեկացնէր մեզի թէ Ադոնց այդպէս էր արտայայտուած: Նամակին վերջաբանին մէջ, Ն. Ադոնց կը հրաւիրէր զիս, որ, փոխանակ խայթելու առանց ստորագրութեան, երթամ ակումբ եւ իմ տեսակէտներս պարզեմ: Կամ հրապարակ իջնեմ անունովս: Իր նամակը հրատարակուեցաւ գրեթէ ամբողջ, նետելէ յետոյ միայն այն խօսքերը, զորս, à la Օրմանեան, կը դնէր ամէն պարբերութենէ վերջ,— «Եւ այս անուրանալի է», «Եւ այս ճշմարտութիւն է»: Վիճողի մը համար իր կարծիքը ճշմարիտ միշտ իրեն համար: Իր նամակին տակ երկու խօսքով վիրաւորութիւնս յայտնելէ յետոյ սրբագրուած տեսակէտներուն մասին, չզբաղեցայ այլեւս ի՞նչ հարկ վիճելու: Յետոյ, ի՞նչ հարկ անունս տալու,— գիտէր արդէն. Եթէ չէի ստորագրեր, պատճառն այն էր որ օրաթերթի մէջ խմբագրութիւն ընելու մեր ձեւերը տարբեր են:

Ամիսներ անցան:

Եւ ահա Հայրենիքի մէջ (Ապրիլի թիւը) փրոֆ. Ն. Ադոնց կը վերարծարծէ այս վէճը, «գիժ» ու «հողմավար գլուխ» կ'անուանէ զիս: Եւ այնպէս մը կը շաքայարէ իր հնամենի (ar. chaîque) լեզուին բառերը, որ ընթերցողը կը կարծէ թէ ա- կումբին տեղեկատուն ալ ես եմ, զինք քննադատողն ալ, Ադոնցին պէս կարծեր էր նաեւ Տոքթ. Ա. Բարսեղեան: Այդտեղ եւս փրոֆ. Ադոնց կը կրկնէր թէ ինք ա- ռաջարկած է որ «անանուն գրիչը շնորհ բերէ Ակումբ եւ իր հայեցակէտը պարզէ»: Ի՞նչ թուեցա՞ւ թէ փախուստ տուած եմ:

Լա՛, վերադառնա՛նք վէճին եւ խօսինք դէմ առ դէմ, այս անգամ՝ անունով եւ մականունովս, — ես, Շաւարշ Նարդունի, «գիժ», (որ «գլորել կը դայթակղութեան քարը») եւ պատմագէտ եւ բանասէր փրոֆ. Նիկողայոս Ադոնց ողջոյն

* * *

Վէճի մտնելէ առաջ, կ'է Նկատեր եմ, որ հին սերունդը չափազանց սխալ գաղափ ունի նոր սերունդին վրայ: ներէն ոմանք յաճախ չեն գած իրենց բարձրահայեա ղղեակէն իջնել վար եւ հասկնա նորերուն ուժը: Ոմանք ալ սուրներու նման նախանձ եւ չկամութեամբ կը դիտեն րերուն հասնիլը: Միայն Ա. Ա- հարոնեանն է— պատէ իրեն որ տեսակ մը համակրանք նորերուն հանդէպ: Այսպէս սերունդէն կը ճանչնանք դիկ, որ կը կարծեն թէ օրա «բոպիկ տղաքը» ոչ մէկ հմա թիւն ունին, ոչ գրել գիտ ոչ ալ կարդալ: Պատմութիւ գրականութիւն, փիլիսոփայ թիւն, միայն իրենք գիտե Եղբա՛յր, ի՞նչ դպրոց որ գիտնան: Միայն մենք վեցանք, մենք ալ որ երթա ալ «ազգը կորաւ»:

Հիներուն այս սխալ գաղա փարները արդիւնք են ծոյլ թեան: Անոնք երբեք չհետա քրքրեցան նորերուն կատար մարզանքով եւ ինքնաշխատ թեան փորձերով: Յետոյ երբ չնայեցան թէ, վիճակագրա տեսակէտէն, ի՞նչ համեմա թիւն կը ներկայացնէին մտաւորականները իրենց րունդին մէջ: Եթէ 90- թուականներու հայ պատ գէտները, գրագէտները եւ գեբանները համրենք, կը ծի՞ք թէ մեծ թիւ մը կը մեն: Յետոյ եթէ քննենք մատով ցոյց տրուած մտաւո կաններուն արժէքը, կը ծէ՞ք թէ գլխու պտոյտ կու մեզի իրենց բարձրութեամբ դարձեալ յետոյ, եթէ փնտռ

թէ ո՞ր Թուականներուն համբաւ եւ հռաունութիւն ստացա՞ն այդ մատուորականները, այս պարագան իսկ բան մը չի՞ խօսիր ձեզի։ Նկատի առէք, որ երիտասարդ ուժեր կան հիմա ալ, որոնք այնքան համեստ որ իրենց պատմագէտի եւ լեզուագէտի աշխատանքները ցուցադրելու չեն ուզեր հանել, տեղ ալ չկայ արդէն, եւ ուրիշներ՝ այնքան սկեպտիկ, որ իրենց գիտունի եւ մասնագէտի կարողութիւններուն մասին չեն փորձեր խօսիլ։ Երեւակայեցէք, որ բազմաթիւ մասնագիտութիւններ կան հիմա, որոնցմէ ներկայացուցիչ մը չունին հինները։

Եւ վերջապէս դեռ կանուխ է, հրապարակ բերելու համար յետպատերազմեան սերունդը իր բոլոր պատրաստութիւններով։ Այնպէս որ փրոֆ. Ն. Ադոնց պատմագէտի եւ բանասէրի իր մեթոտներով ի զո՛ւր կը փորձէ մարդ շլացնել, դաս տալ ամէնուն՝ ամէն բանի մասին։ Քանի որ մասնագիտութեան մասին գիտակցութիւն չկայ, լա՛ւ ուրեմն, մենք ալ քննութեան առնենք իր պատմագիտական փաստերը։ Ընդդիմախօսութեան այս յօդուածաշարքիս մէջ, պիտի քննեմ մինչեւ իսկ իր... Կիլիկեգիտութեան տեսութիւնները։ Ու պիտի տեսնուի, որ փրոֆ. Ն. Ադոնց, ամէն անգամ որ կը խօսի պատմութեան կամ գրականութեան մասին, կը յայտնուի իբրեւ բանասէր միայն։ Եթէ հիմա կը մերժէ ըսած ըլլալ թէ Պէշիկթաշլեանէն բարձր է Նալբանդեանը (Յառաջի մէջ Նալբանդեանի տեղը կը դնէ Աբովեան, պահելու համար նոյն բաղդատութիւնը), եթէ հիմա կը մերժէ ըսած ըլլալ թէ արեւելահայ գրականութենէն ետ կը մնայ արեւմտահայ գրականութիւնը (Հայրենիքի մէջ արեւմտահայ բառին տեղ կը դնէ Պէշիկթաշլեան եւ արեւելահայ բառին տեղ կը դնէ Աբովեան, Յառաջի մէջ ալ աւելցուցած է «արեւելահայ Աբովեան», պահելու համար նոյն բաղդատութիւնը), եթէ վերջապէս նահանջ մը չհամարինք բաղդատութեան այս նոր եզրերը, եւ Ս. Քոչարեանի վերագրենք միտքը լիշեալ տեղեկատուութեան մէջ արեւելահայ գրականութիւնը վեր բարձրացնելու արեւմտահայ գրականութենէն, Նալբանդեանը՝ Պէշիկթաշլեանէն, — դարձեալ սակայն փրոֆ. Ն. Ադոնցի ընդարձակ յօդուածին մէջէն մենք պիտի կրնանք հանել փաստեր՝ հաստատելու համար թէ ինք այդ սխալ բաղդատութենէն տարբեր տեսակէտ չունի։ Եւ ինչ որ կ'ըսէ Աբովեանի ու Պէշիկթաշլեանի բաղդատական արժէքներուն, անոնց գրական նկարագիրներուն, ռոմանթիզմին ու «կեղծ - դասականութեան» ծագման ու նշանակութեան մասին, մինչեւ իր տեսակէտները կրօնքի եւ արուեստի յարաբերութեան, Կիլիկոյ պատմական արժէքին մասին,— այնքան սխալներ կը պարունակեն, որ միտքերու այդ բաբելոնին կամ գրականութենէն մինչեւ Կիլիկիա ճամբորդութեան վրայ ձեւելով՝ իմ յօդուածիս խորագիր կրնայի դնել «Գրականութիւնը եւ... Չինուամաչինը»։

Թերեւս աւել մը պէտք ըլլայ երբ յաջորդաբար,ներկայացնեմ ռոմանթիզմին ու «կեղծ» դասականութեան պատմութիւնը, ծագումն ու ազդեցութիւնը գրական այդ դպրոցներուն, նոր դասաւորումը Աբովեանի եւ Պէշիկթաշլեանի, վերցնելու համար հին ու մաշած տեսակէտներու Թանձր փոշին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷԿ ՇԱՌԱՒԻՂԸ

ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐ

Մաճառ թերթ մը կը ծանուցանէ Միլանէն առնելով թէ Վարալլօ փոքրիկ քաղաքին կարտոնիա պղտիկ սրճարանը վարողը գահազուրկ Թագաւորի մը զաւակն է, կիտօ տի Լուսինեան, որ հինգ տարիէ ի վեր կը բանեցնէ այդ սրճարանը։ Սպասաւորին հայրն էր Հայկական Խորասանի Թագաւոր Լէոն ԺԳ. որ ցարին կողմէ գահընկէց եղած էր, եւ իր կորսնցուցած Թագին փոխարէն կը ստանար տարեկան 12,000 ռուբլի։ Հազար տարի իր նախորդներէն գրեթէ քսանըհինգ Թագաւորներ իշխած էին արեւելքի այդ մասին, եւ անոնցմէ մին՝ կիտօ տի Լուսինեան Երուսաղէմի ալ Թագաւոր եղած է 1186ին։ Նոյն արքունական ընտանիքէն տասնըեօթը հոգի Թագաւորած են Կիպրոսի վրայ, այդ կղզին Վենետիկցիներու իշխանութեան անցնելէ առաջ։

Լէոն Թագաւոր իր գահընկէցութենէն վերջ Միլան երթալով ծոխ կեանք մը ապրած է մինչեւ որ դադրեցաւ ռուս արքունիքին կողմէ շնորհուած նպաստը, եւ Թագաւորին անձնական հարստութիւնը մատակարարող սեղանաւորն ալ սնանկացաւ։ Այնուհետեւ Լէոն ԺԳ. հետզհետէ ծախու հանեց իր գոհարեղէնները։ Իտալացի աղքատիկ աղջկան մը սիրահելով, կարգուեցաւ անոր հետ եւ սկսաւ աշխատիլ իբրեւ արուեստագէտ։ Ընտիր նկարիչ մը ըլլալով՝ գծեց իր կնոջ կենդանագիրը, եւ անուանեց զայն «փարզով կին»ը։ Այս նկարը 1872ին Միլանի ցուցահանդէսին մեծ մրցանակը շահեցաւ, եւ այս պահուս կը զարդարէ Վարալլօ քաղաքին կայսերական սեղանատունը։

Լէոն Թագաւոր մեռաւ քսանըհինգ տարի առաջ։ Միլանի մէջ երկրորդ աղջիկը ունէր հինգ զաւակ, որոնցմէ կ'ապրի միայն սրճարանապետը։ Իր հօր մահէն վերջ կիտօ տի Լուսինեան նախ հիւանդապահ եղաւ, ապա կառապան։ Երեսուն տարի ծառայեց ննջարան-վակոններու ընկերութեան մօտ, որմէ ստացած է արծաթ շքանշան։

Կիտօ կը պատմէ թէ 300,000 իտալական փրանք առաջարկողներ եղած են իրեն, իր անունը գործածելու համար։ Բայց իր իսկ ազգանունը երբեք ծախու չի հաներ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 28 Ապրիլ.— Մեր գաղութին մէջ ալ համազգային շուքով տօնուեցաւ Ապրիլ 11 - 24ի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Սթանոյի եւ Զարասնձաքի Հայրենակց. Միութիւններու, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը։

Առաւօտ նահատակաց համար հոգեհանգիստ կատարուեցաւ մատրան մէջ։ Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը։ Բեմին աջ եւ ձախ կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները։ Բեմին մէջտեղը ծածկուած էր սգապսակներով զորս բերած էին յիշեալ կազմակերպութիւնները ու միութիւնները։

Բեմին ճակատը կ'երեւար սա վերտառութիւնը՝

«Այսքա՛ն չարիք թէ մոռանան
մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հային կարդայ նախատինք»։

Օրուան նախագահ Պ. Խաչիկ Գարիպեան «Մեր Հայրենիք» խմբերգէն յետոյ, հանդէսը բացաւ եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեան մէջ, յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը, ջերմ և հայրենասիրական ճառով մը բացատրելէ յետոյ՝ օրուան տօնի նշանակութիւնը, յորդորեց ներկաները չյուսալքուիլ, որովհետեւ շատ մը ազգեր ունեցած են մեզ նման սգատօններ՝ բայց հիմա կը տօնեն իրենց Անկախութեան հարիւրամեակները, մենք ալ մեր կարգին պիտի տիրանանք այդ անկախութեան, միայն ջերմ հաւատքով պէտք է կապուինք այդ գաղափարին։

Գրաւոր ուղերձներ կարդացին Ազգ. Միութեան կողմէ Պ. Գէորգ Գարիպեան, Զարասնձաքի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Պ. Ասատուրեան։ Տիկին Աղաւնի Պաշըպեքփքլեան երգեց «Տէր կեցո», Օր. Աննիկ Զարիկեան «Մայր Արաքս»ին եւ «Հովիկ Հայրենի», Օր. Շուշանիկ Զարիկեան «Մայր Հայաստան»ը։ Արտասանութիւններ ըրին Սթանոյի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Պ. Յովհաննէս Պէտաշեան, կարապետ Սիմոնեան եւ կիրակոս Վահանեան։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով նախագահը խօսքը տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Ալիքսան Այվազեանի որ մանրամասն բացատրեց Ապրիլի եղեռնը եւ անոր պատճառները։ Թուրքը մեզ ջարդեց բայց չկրցաւ սպաննել մեր գաղափարները եւ ջարդի ու աքսորի մէջ հասակ նետած բազմութիւն մը՝ մեր որբերը այսօր կը քալեն իրենց հայրերու ազատագրական ճամբէն։ Թուրքը մեզ ջարդելու մէջ բնաւ խորութիւն չըրաւ, մենք եւս պէտք է առանց ճղճիմ հաշիւներու մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի փարինք հայրենիքի գաղափարին։

Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ խօսքը ուղղեց մասնաւորապէս Հայր. Միութիւններուն պայքարիլ նոր սերունդի այլասերման եւ մոռանդին դէմ, որ պիտի ըլլայ միակ տուրքի բաժինը մեր միլիոնաւոր նահատակներուն»։

Տէր Յուսիկ քահանայի կողմէ պահպանիչով մը հանդէսը փակուեցաւ։

Խ. Արախեան

ՅԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ԿՌԸՆՈՊԼԸ.— Մեր գաղութը իր համազգային սգատօնի նախօրեակին, դժբախտութիւնը կ'ունենայ իր սուգը աւելի խորացնելու, ապրիլ 24ին կորսնցնելով սիրուած եւ յարգուած պատկառելի անձնաւորութիւն մը, Ազգային Միութեան գանձապետ՝ Պ. Յակոբ Կիւրճեանի դառնաղէտ եւ յանկարծական մահով։

Հանգուցեալը տեղւոյն Ազգային Միութեան իբրեւ հիմնադիրներէն մին՝ անկեղծօրէն ծառայած է ազգին աւելի քան հինգ տարիներ։

Ֆրանսահայութիւնը Թերեւս առաջին առթիւ ըլլալով պիտի լսէ այս խոնարհ եւ ազնիւ ճշմարիտ Հայուն անունը որ երկար ատեններ խօսած է տեղւոյս հայորդիներուն սրտին։

Ան բոլորին պէս նետուած օտար ափեր, առօրեայ ծանր տաղտուկներէ շրջապատուելով հանդերձ կը տքնէր եւ կը գուրգուրար ազգային կազմակերպութեանց հանդէպ, արժեցնելով եւ ի սպաս դնելով իր երկար տարիներու փորձառութիւնը՝ անշահախնդրօրէն եւ խղճմտօրէն։

Տեղւոյս Ազգային Միութիւնը իր սիրելի պաշտօնակցին մահէն ազդուած, կ'որոշէ արժանի վերջին յարգանքը ընծայել ողբացեալին, մասնաւոր մահազդ ուղղելով շրջանի հայութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 25 ապրիլ շաբաթ կէսօրէ վերջ։ Դագաղը կը զարդարէին մեր ազգ. եռագոյնը եւ ծաղկեպսակներ, ղրկուած Ազգային Միութենէն, Ա. Ե. Հ. կարմիր Խաչի մասնաճիւղէն, Պիսքիւյի Պրէօնէն, որուն մէջ հանգուցեալը կարեւոր պաշտօն կը վարէր, եւ ընտանիքներ Գիրագեան, Գըլըճեան, Տէր-կոմսեան, Մոնճեան, նմանապէս տեղւոյս բարերար ազգայիններէն տէր եւ տիկին Օհանեան գեղեցիկ գաղափարը յղացան նուիրելու հարիւր փրանք փոխան ծաղկեպսակի, կէսը Միութեան եւ միւս կէսը կ. Խաչին։

Դագաղին ետեւ սգակիր կեցած էին Միութեան անդամները։ Թափօրին կը մասնակցէին գաղութիս բոլոր Հայութիւնը եւ նմանապէս Ֆրանսացի կարեւոր անձնաւորութիւններ և այս ապացոյց մըն էր թէ հանգուցեալը յարգանք կը վայելէր օտար շրջանակներու մէջ եւս։

Գերեզմանատան մէջ դամբանականով յարգանքի վերջին խօսքերը արտասանեց Միութեան Ատենապետը. Թուեց հանգուցեալին արժանիքները խոնարհելով անոր դագաղին առջեւ եւ ցաւակցութիւն յայտնեց իր վշտահար այրիին եւ աղջկան, նմանապէս գաղութին որ դժբախտութիւնը կ'ունենայ սեւ հողին յանձնելու կարեւոր նեցուկ մը։

Յովհ. Գըլըճեան

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ, 20 ապրիլ.— Ներկայիս անգործութիւնը հասած է իր գագաթնակէտին։ Գործարաններէն դուրս ձգուած են բոլոր աշխատաւորները հայ թէ տեղացի եւ միայն շաբաթը 3 օր գործ կուտան անոնց այն ալ չնչին օրականով։ Իսկ շատերն ալ 6 ամիսէ ի վեր է որ կը տառապին։ Ոմանք Թուղթերու անկանոնութիւնէն դատապարտուած են ճիշդ աքսորականի մը անկայուն կեանքին, իսկ ուրիշներ անգործ են բոլորովին։

Այս անգամ, շատ վատ պիտի ըլլայ մեր հայրենակիցներու վիճակը... եթէ երկար տեւէ։ Պոլսոյ հրապարակը լեցուն է անգործներով. մէկը միւսին երեսը կը նայի՝ ձեռքերը ծալլած։ Ո՞ւր երթալ եւ ինչ ընել։ Քիչ շատ հաստատուած եւ գործին վարժուած մեր հայրենակիցները մանաւանդ բոլորն ալ բազմանդամ ընտանիքի հայրեր են, եւ իրենց նիւթականն ալ չի ներեր շարժելու։

Վերջապէս, զարհուրելի չէ՞ միթէ այս երբեմնի շէն գաղութին դառն կացութիւնը։ Որո՞ւ գիմեն 150 անձ հաշուող այս դժբախտները, որո՞ւ դուռ զարնեն։

Բայց գիտենք թէ այս եւ նման աշարկու աղաղակները մնացած են միշտ «ձայն բարբառոյ յանապատի» մեր կարգ մը տխրօրասւոր աղափաշաներէն...։

Ու ցաւալի չէ՞ որ տունէ տեղէ զրկուած այս ճակատագրին հարուածներուն ենթարկուած բազմութիւններու արդար դատը — պահանջը — հրապարակի վրայ ծախելու ելած են կարգ մը սեւի ճերմակի վրայ նայող անհատներ, ժողովուրդին դժբախտութեան մէջ փնտռելով իրենց անհատական շահերուն պահացումը։

Շաւան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԱՐԱՐԱՏ

«Արարատ» մրցում ունէր անցեալ կիրակի օր, A. S. Amicaleի licence B. զօրաւոր խումբին դէմ։

Առաջին կիսախաղին, տեղացող անձրեւին պատճառաւ, հակառակորդները յաջողեցան նշանակել 2 նշանակէտ։

Երկրորդ կիսախաղին, մեր պաշ-քը առանց յուսահատելու շարունակեցին իրենց յարձակումները եւ յաջողեցան 2 նշանակէտ ընելով հաւասարեցնել եւ խաղը վերջացաւ այս արդիւնքով։

Գնահատելի արդիւնք մըն է այս, եթէ նկատի ունենանք որ հակառակորդ խումբը շրջանիս լաւագոյն խումբերէն մին է։

Հ. Ա.

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՎԷԶԻՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Պուա քոլոմպ 26 ապրիլ 931

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ա. Ե. Հ. կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ու Փարիզի մասնաճիւղը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն արուեստագէտներուն, «Յառաջ»ի խմբագրութեան, պիւֆէի նուիրատուներուն եւ բոլոր անոնց որ սիրայօժար օժանդակեցին իր քսանամեակին առթիւ տրուած հանդէսին յաջողութեան։

*** Շրջ. Վարչութիւնը այս առթիւ պարզ թիւրիմացութիւն կը համարի Մ. Գ.ի գրածը ռուս երգերու տիրապետութեան մասին։ Ամէն պարագայի մէջ այդ դիտողութիւնը չի պատշաճիր քսանամեակի հանդէսին, ուր միշտ զգալի էր հայկական շունչին եւ ոգիին տիրապետութիւնը։

Շրջ. Վարչութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէննայի Մխիթարեանց Միաբանութեան Ազգային Մատենադարանին նոր հրատարակութիւնները.—

1. ԻՍԼԱՄԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ. Ա. Գրիգոր Տաթեւացւոյ ընդդէմ տաճկաց. Բ. ի Քաշունէ քաղածու։ Ուսումնասիրեց՝ Բարգէն եպիսկ. Կիւլէսէրեան։ Գին 3 ֆր. գ.։

2. ԱՐԱՅ ԳԵՂԵՑԻԿ, գրեց՝ Տոքթ. Հ. Ալեքսանդր Մատիկեան։ Գին՝ 4 ֆր. գ.։

3. ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, հատոր Գ. (Տ. Ղեւոնդ երէց պատմագիր, Ղեւոնդ երէց եւ Մովսէս Խորենացի, Հայ Բագրատունիներու Տոհմածառը)։ Գրեց՝ Հ. Ներսէս Ակինեան, Գին՝ 4 ֆր. գ.։

4. ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ ՋՈՒՂԱՅԱՀԱՅ ԵՒ ՀՆԴԿԱՀԱՅ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆՑ (տաղեր եւ ժողովրդական երգեր, 17 — 19րդ դար)։ Գրեց՝ Արամ Երեմեան։ Գին 1 ֆր. գ.։

5. ԹՈՒՂԹ ՄԱԿԱՐԱՅ Բ. Երուսաղէմի հայրապետի առ Վրթանէս եպիսկոպոսապետ Սիւնեաց։ (Նպաստ մը Զ. դարու Հայոց եկեղեցական պատմութեան)։ Աշխատասիրեց Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան։ Գին 1,50 ֆր. գ.։

Ստանալու համար դիմել Մխիթարեանց վանք, Վիէննա, (Mechitharisten gasse No, 4, Wien, Autriche)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼՏԸԶԻ ԴԻՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

[illegible]

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉՈՒ ՉԸՆՏՐՈՒԵՑԱՆ ԱՆԿԱԽՆԵՐԸ

Պոլսոյ, Ռոտոսթոյի, Սամսոնի անկախ թեկնածուներուն քուէ չտրուելու առթիւ, Թրքական կարգ մը թերթեր գրած էին թէ Խալքի կողմէ երկրորդ կարգի ընտրողներու տրուած մասնաւոր հրահանգին արդիւնք է։ Այս մասին Խալքի ընդհ. քարտուղարը յայտնած է թէ երկրորդ կարգի ընտրողներուն տրըւած միակ հրահանգը ընդհ. Նախագահին յայտարարութիւնն է։ Եթէ խնդրոյ առարկայ վայրերուն մէջ անկախ թեկնածուները քուէ չեն առած, պատճառը ոչ թէ երկրորդ կարգի ընտրողներուն, այլ իրենց՝ թեկնածուներուն մէջ պէտք է փնտռել»։

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի Պոլսոյ, Սամսոնի, Թէքիրտաղի, Պուրտուրի, Մաղնիսայի, Պոլուի մէջ, պարապ մնացած թեկնածուներուն համար։ Այս անգամ Խալքը թեկնածու ցոյց պիտի տայ այս վայրերուն համար։

Էնկիւրիի, Պոլսոյ, Սամսոնի եւ Թէքիրտաղի ընտրութիւնը գիտակցօրէն կատարուած արդիւնք մը կը նկատուի։ Նոր ժողովը պիտի հրաւիրուի առանց թափուր երեսփոխաններու ընտրութեան սպասելու։ Շատ հաւանական է որ հրաւէրը Պալքամէն վերջ ըլլայ եւ ժողովը մայիս 4ին, երկուշաբթի գումարուի։

Պատասխան մը Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը իր պատասխանը ղրկեց Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ, «Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին օրակարգին մասին, այս պետութեանց առարկութեանց դէմ։

Համաձայն միջազգային սովորութիւններու, Ազգ. Դաշնակցութեան քարտուղարին պատասխանը պիտի հրատարակուի այն ատեն, երբ հասած ըլլայ Մոսկուա եւ Էնկիւրի, հաւանաբար ուրեմն երկուշաբթի օր։

Այս առթիւ, տանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները։ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբի երրորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ մայիս 15ին։ Օրակարգը, ժամանակաւոր կերպով նշանակուած է հետեւեալ կերպով։

1. Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին աշխատանքի եղանակներուն, կազմութեան եւ կանոնադրութեան մասին՝ կազմակերպիչ կոմիտէին տեղեկագիրը։

2. Տնտեսական հարցեր.— Համաշխարհային տնտեսական տագնապը ինչ չափով որ կը շահագրգռէ եւրոպական պետութեանց հաւաքականութիւնը։

Այս օրակարգը նշանակուեցաւ առժամեայ կերպով, Մարտի վերջերը Փարիզի մէջ գումարուած Նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ։

Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ որ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութիւնները — Թուրքիա, Ռուսիա եւ Իսլանտա, պիտի ներկայանան միմիայն տնտեսական հարցերու վճարանութեան։

Այս որոշման դէմ, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ պատասխանները յայտնի են։

Այս առթիւ ֆաշիստական «Լավորօ» կը գրէ թէ Իտալիա իր մասնակցութեան պայման դրած է ընդհանուր եւ հաւասար գործակցութիւն, որով եթէ Թուրքիա եւ Իտալիա չընդունուին հաւասար իրաւունքներով, Իտալիոյ մասնակցութեան հիմնական պայմանը կը չքանայ։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Հակառակ կատարուած տենդագին բանակցութեանց, Մալինոֆ չկրցաւ տակաւին յաջողցնել նախարարական խորհուրդի կազմութիւնը։ Այսուհանդերձ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Գլխաւոր դժուարութիւնը կը բխի ազգ. ազատականներէն, որոնց գործակցութիւնը Թագաւորին կողմէ պայման դրուած է Մալինոֆի։ Մալինոֆ իր կատարած աշխատանքներու մասին տեղեկութիւններ տուաւ Թագաւորին։ Եթէ Ազատականներու մասնակցութիւնը անհրաժեշտ չնկատուի, կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ դահլիճը կազմել ժողովականներու եւ ժողովրդական համաձայնականներու գործակցութեամբ։

Պէյրութի պոյքոթը հանրակառքին դէմ

Պէյրութի պոյքոթը հանրակառքի եւ ելեկտրականութեան դէմ կը շարունակուի։ Այս մասին հետեւեալ հեռագրական տեղեկութիւնները կը հաղորդուին։

Երկար ատենէ ի վեր, հանրակառքերը պարապ կ'երթեւեկեն, ոստիկաններու պաշտպանութեամբ եւ հսկողութեամբ։ Ամբողջ բնակչութիւնը կը հետեւի պոյքոթի կոմիտէին հրահանգներուն եւ կարգադրութեան։ Եւ պետութեան ամենէն բարձր պաշտօնատարներն իսկ կը մասնակցին պոյքոթին։ Առեւտրական օտար հաստատութիւնները, դրամատուները համամիտ են ժողովուրդին եւ կը հետեւին շարժման։ Պէյրութի թերթ մը կը գրէ.— Սրբապղծութիւն պիտի ըլլար ելեկտրական լոյս վառել։ Տուները նորէն կը լուսաւորուին քարիւղով։

Ընկերութիւնը կարգ մը առաջարկներ ըրաւ ելեկտրական լուսաւորութեան եւ հանրակառքի երթեւեկի գիները նուազելու մասին։ Բայց այդ առաջարկները մերժուեցան։

Աւելցնենք նաեւ որ պոյքոթի կոմիտէն երկպառակութիւն ձգած ըլլալով, կազմած է նոր կոմիտէ մը։

Գահիրէի ճեպընթացը կը բռնկի

Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ գացող ճեպընթացը կրակ առաւ ճամբան։ Բազմաթիւ ճամբորդներ որոնց մէջ 10 մանուկներ, ողջ այրեցան եւ ուրիշներ ալ ծանր այրուածքներ ստացան։

Կրակը ծայր տուաւ երրորդ կարգի կառքէ մը եւ անցաւ ուրիշ երկու կառքերու։

Մեքենավարը նշմարած չըլլալով, կառախումբը սրարշաւ ընթացաւ 10 քիլոմեդրի չափ մինչեւ որ կայարանի մը պաշտօնեան տուաւ վտանգի ազդանշանը։ Կ'ըսուի թէ 61 մեռելներ եւ 46 ալ վիրաւորներ կան։ Շատեր, փրկուելու համար ողջ այրելու վտանգէն, նետուեր էին ճամբուն վրայ եւ մեռեր կամ վիրաւորուեր։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէն այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԼՈՒ Ակնունի ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէն։

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, յառաջիկայ կիրակի, 3 մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ՝ Cadet).

Կը խօսին՝ ԶՕՐ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՌՈՒԲԷՆ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան Ներկայացուցիչը, ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԶՕՐ. ՊԱՐԱԹՈՎ, Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու Ներկայացուցիչը, Զ. Ռ. Մ.ի Ներկայացուցիչը։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ (Rue des Halles)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Կէս գիշերէ վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընտիր ճազ պանտ, (Jaz Taverne), ճոխ պիւֆէ խիստ աժան։

ՄՈՒՏՔ 7.50 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Gare St. Lazareէն շոգեկառք իջնել՝ Պուա Քոլոնպ, Port Clichyէն հանրակառք թիւ 40, իջնել՝ Bourguignons.

Տոմսերը նախորօք հայթայթելու համար դիմել՝ Սահակ Մեսրոպ Գրադարան, 71 Rue Charles Chefson եւ Պ. Գ. Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo, Պուա Քոլոնպ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique 131 Rue Cambronne, métro Vaugirard

Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, նիւթ ունենալով «Յ. Պարոնեանի կեանքն ու գործը»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲԻ ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կը խօսի ընկեր Օհան Կարօ։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը վաղը ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Կը խօսի ընկ. Հ. Հանտալեան։

ԳԱՒԱՌ

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին Վարուժան ակումբին մէջ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի, իրիկուն ժամը 8.30ին 181 Cours Lafayette սրճարանի ներքնասենեակը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը կիրակի ժամը 2ին ընկեր Ս. Փօյաճեանի բնակարանը։ Նիւթ՝ Յեղափոխութիւն եւ իշխանութեան տիրացում։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նանթ, Սթամ.— 35։
Փըթիթ Իվրի, Խ. Պ.— 35։
Իսի լէ-Մուլինօ, Մ. Խ.— 150։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Չէփնի գիւղէն Յարութիւն Կէօվշէնեան որ քանի մը օր առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ chez M. Davian, Les Peronneries, au Boulay, Indre et Loire. Մեկնած է առանց տալու իր հասցէն։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Ղազարեանի, 113 Bld. Rodin, Issy les Moulineaux, Seine

— Պ. Խաչիկ Ճերմակեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւօ Ճերմակեան։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս. Տար.	
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.	
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.	

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՅԻՍ 1931

2 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1559

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ,,

Բարձրացող սերունդին պահպանման հարցը, նոր չէ որ կը մտատանջէ գաղութները ու «Յառաջ»ի հարցարանը իր թեւադրած պատասխաններով, անգամ մըն ալ կուգայ հաստատել թէ ժողովրդային տարրերը, — անոնք որ նիւթական ու բարոյական զոհողութեան միշտ տրամադիր, սորվեցան գործի ելքանը փնտռելու մի միայն իրենց խոնարհ միջոցներուն եւ աննկուն կամքերուն մէջ, գիտեն դրական առաջադրութիւններով մօտենալ հարցին։

Պարզ բառերով ու խօսքերով, իւրաքանչիւրը ցաւին կը ներկայացնէ իր դեղատոմսը, որ ամենէն առաջ կը մատնէ վաղուան մտահոգութիւնը։ Բազմազեղ ու չարաշուք այս հողերուն վրայ՝ Հայը Հայ պահելու առեղծուածին գիտակցութիւնը՝ դառն ու ընդվզեցնող։

Անշուշտ, բոլորը հաւասարապէս չեն վարակուած նոյն փրկարար մտահոգութեամբ։ Շատ են անոնք որ առօրեայ կեանքէն կը փնտռեն անմիջականը, երեւելին ու շօշափելին ու մնացեալը կուտան անփութութեան հովերուն։

Վաղը, երբ կարելի ու պէտք ըլլայ հայութիւնը ենթարկել զտումի, շատ է թիւն անոնց զորս պէտք է թափել՝ իբր յարատանջ ժողովուրդի մը խորթ զաւակները։

Բայց, այլապէս ողբերգական է ներաշխարհը անոնց, որոնք օրուան գետնագարշ ու անխուսափելի հոգերէն յետոյ, մխուր մխիթարութիւն մը կը փնտռեն հայ լաւագոյն ապագայի մը որոնումներուն եւ գաղթահայ կորստեան վտանգին դէմ՝ իրենց ճիգերուն մէջ։

Իրենց տանջահար հոգիներով, ասոնք են որ կը կազմեն գաղթահայ ապագային սիւները։

Տեսած են վտանգը եւ իրենց Հայու ողջմտութեամբ, կշռած անոր ամբողջ ծանրութիւնը։

Գիտեն անշուշտ թէ նոր օրերու դժնդակ պայմաններուն դէմ, կարելի չէ յաջողութեան յոյսերով մաքառիլ գոյութեան հին զէնքերով։ Որովհետեւ հայութիւնը, բացի մէկ քանի վայրէ, բոլոր այն գաղութներուն մէջ ուր հաստատուած է, կը գտնուի զարհուրելի երկընտրանքին առջեւ.— Յանձնուիլ հոսանքին՝ կամովին. ցեղին հոգին լայն բանալ օտար ազդեցութեանց խուժումին առջեւ, ընտրել հաւաքական գիտակից անձնասպանութիւնը։ Եւ կամ մաքառի՛լ, պայքարի՛լ։ Ձուլման եւ ուծացման վտանգներուն դէմ պողպատել հայ ապրելու կամքը առաւելագոյն զոհողութեամբ։

Յարատեւ պայքար, որ կը պահանջէ անընդհատ ուշադրութիւն, անընդհատ փոփոխութիւն՝ համաձայն տեղին, յարափոփոխ պայմաններուն։

Որովհետեւ, այլեւս ջարդը չէ, ո՛չ ալ աքսորը որ բախի ժողովուրդի մը մարմնական քաջութեան եւ ապրելու բնազդական կորովին։ Այլ յամր ու անտեսանելի մահը՝ որ ամէն օր, ամէն վայրկեան կը սպրդի ընտանիքէն ներս, հոգիներէն ներս՝ բարեկամի ժպտուն դիմակով ու խոստումներով։

Պայքարը այս անգամ ուրեմն, կը պահանջէ հզօր գիտակցութիւն եւ ամուր կամք, ազգովին, առանց տարիքի, սեռի, դաւանանքի ու կուսակցութեան խտրութեան... Ու բախտաւոր այն մէկ քանի գաղութները, որոնք ուր որ ալ գտնուին, չենդադրիր գաղութ ըլլալէ, եւ այսօր, ինչ նպաստաւոր պայմաններ ալ վայելեն, չեն դադրիր ուշ կանուխ ենթարկուելէ՝ օտար քմահաճոյքի խաղերուն, զերծ չեն վտանգէ։ Պարզապէս, ժամանակի ու տեղի տարբերութեան։

Ու բոլոր անոնք որ իրենց միտքը կը չարչրկեն հարցին լաւագոյն պատասխանովը, ըմբռնած ըլլալ կը թուին լուծման դժուարութիւնները։ Ու համազգային ճիգերու անհրաժեշտութիւնը շեշտելով մէկտեղ, երբ կը մատնանշեն ունեւոր Միութիւններու եւ Բարեգործականներու անտարբերութիւնը, պէտք է որ վերջին պատրանք մը եւս փարատեն իրենց միտքերէն։

Եթէ վերջին տասնամեակը չկրցաւ զանոնք սթափեցնել իրենց կամաւոր անշարժութենէն, պատճառ չկայ որ անհանգըստանան վարի խաւերու կանչերէն...։

Ձգենք զանոնք հանդարտ իրենց հիւանդագին քունին մէջ եւ մենք մեզի մտածենք ցաւին մասին, որ ամենէն առաջ մերն իսկ է եւ այսօրուան ու վաղուան հոգերով, նա՛խ կը վրդովէ ժողովուրդը։

«Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանները մեծ մասամբ երեւան կը բերեն քաղաքական ըմբռնումի հասունութիւն մը։

Շատեր են որ կը զգան թէ առանց քաղաքական ինքնուրոյն պայմաններու, ձուլման ու այլասերման դէմ առաւելագոյն ճիգերն իսկ՝ լաւագոյն կազմակերպութեամբ, կը ծառայեն մի միայն ժամանակաւոր նահանջ պարտադրելու վտանգին։

Շատեր են որ գիտեն թէ ցեղի մը հոգին, որքան ալ կորովի ու տոկուն ըլլայ, որքան ալ ուժգնօրէն թրծուած ըլլայ մեծ ու փառայեղ անցեալի մը ներշնչումներով, միշտ կը կարօտի հարազատ հողի սնունդին եւ օտար հողերու վրայ արմատախիլ՝ դատապարտուած է ուշ կանուխ ենթարկուելու խորթ ու վտասաբեր ազդեցութիւններու։

Այս գիտակցութիւնը սակայն պէտք է բարձրանայ իր տրամաբանական եզրակացութեան։

Ու բոլոր անոնք որ այսօր կը տանջուին հայ սերունդի պահպանման հարցով, պիտի գիտնան նաեւ իրենց տուրքը տալ ամբողջական ազատագրութեան ճիգերուն։

Ելքը, վերջինը, հո՛դ է։

Մ. Ե.

ԷՐԶՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԴՐԵՐ ԵՆ...

«Փոլիթիքա» կը գրէ թէ կրթական վերատեսչութիւնը քննութիւն կը կատարէ Ղալաթիոյ Սէն Ժորժ դպրոցին շուրջ։ Պատճառը այն է որ, կ'ըսէ յիշեալ թերթը, «այս յանդուգն եւ ապերախտ դպրոցի վարչութիւնը աշխարհագրութեան դասին քարտէս մը ցոյց կուտայ աշակերտներուն ուր մեր սիրելի Անատօլուի Արեւելեան սահմաններուն վրայ Հայաստանի պետութիւն մը ցոյց կը տրուի եւ Էրզրումն ու շրջակաները այս պետութեան սահմանին մէջ դրուած են»։

ԹՈՒՐՔ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԺԸՆԵՒ Կ'ԵՐԹԱՅ

Մայիսի վերջերը գումարուելիք աֆիոնի միջազգային համաժողովին Թուրքիոյ պատուիրակութեան պիտի նախագահէ Մուսթաֆա Շէրէֆ, նոյն ամսուն Ժընեւ պիտի երթայ նաեւ արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտիւ պէյ։

ԱԶԱՏ ԳՕՏԻԻ ԽՆԴԻՐԸ

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պոլսոյ նաւահանգիստին մէջ ազատ գօտի մը հաստատելու խնդիրը դարձեալ սեղանի վրայ ելած է։ Տնտեսական գործավարութեան խորհրդական Շաքիր եւ առեւտրական ընդհ. տնօրէն Նաքի պէյերը Պոլսոյ մէջ ներկայիս կարգ. մը տնտեսական խնդիրներու մասին քննութիւն կը կատարեն, կ'ըսուի թէ այս քննութեանց մէջ ազատ գօտիի հաստատման խնդիրն ալ կայ։

ՌՈՒՄԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Ռումէն խորհրդարանի բացառիկ նստաշրջանը բացուեցաւ հինգշաբթի օր, վարչապետը Պ. Եորկա կարդացհրաւէրի հրովարտակը որմէ վերջ նիստը յետաձգուեցաւ կէսօրէն վերջի։

Վերաբացման, Պ. Եորկա պարզեց իր գործունէութեան ծրագիրը, եւ իր յայտարարութիւնը վերջացուց կարդալով խորհրդարանի լուծման հրովարտակը։

Նոր ընտրութիւններու թուական նշանակուած է Յունիս 1 երեսփոխանական ժողովի եւ Յունիս 4 Ծերակոյտի համար։ Նոր խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի Յունիս 15ին։

ԻՏԱԼԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը մեկնաբանելով իտալօռուս առեւտրական դաշնագիրը, կը գրէ.— Այս համաձայնութիւնը, ինչպէս նաեւ գերմանառուս համաձայնութիւնը, եւ բանակցութիւնները որ կը կատարուին Անգլիոյ հետ, հարուածներ են կը տրուին խորհրդ. առեւտուրի դէմ պոյքոթին եւ անոր դէմ տնտեսական պաշարման կազմակերպութեան։ Անշուշտ, դրամատիրական միւս պետութիւնները նկատի պիտի առնեն այս պարագան եւ մտածել խորհրդ. կառավարութեան հետ՝ իրենց յարաբերութիւնները կարգադրելու մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Մոսկուայի գետին յորդումը, որուն հետեւանքով Մոսկուա քաղաքին մէջ բազմաթիւ թաղեր ողողուած էին, տակաւին չէ վերջացած, վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, ջուրը սովորականէն 8.5 մեդր բարձր է։ 90 գործարաններ ողողուած կը մնան։ Մոսկուայի կեդրոնին մէջ, ջուրը հասած է Քրէմլինի պալատի պատերուն։ 5000է աւելի անձեր մնացած են անապաստան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՄԵԾ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Կովկասի երկրաշարժին մասին ստացուած լուրերու համաձայն, ցնցումներ զգալի եղած են նաեւ Թիֆլիզի եւ Երեւանի մէջ, առանց նիւթական կամ մարդկային վնաս տալու։ Ցնցումներու կեդրոնը կը գտնուի Զանգեզուրի մէջ ուր 200 մեռեալներ եւ 205 վիրաւորներ կը համրուին, մէջն առնելով Գորիսի շրջանը։ Իսկ Սիսիանի շրջանին մէջ կան 192 մեռեալներ եւ 600 վիրաւորեալներ։ Զանգեզուրի շրջանին մէջ, գիւղերու 80 առ 100ը քանդուած են։

Հօկի կ. վ. դիւանը կը հաղորդէ.—

«Ստորեւ կուտանք պատճէնը այն հեռագրին, զոր ստացած ենք Երեւանէն։

«Ապրիլ 27ի գիշերը ժամը 9ին, երկրաշարժէն վնասուած են Զանգեզուրի, Սիսիանի, Ղափանի, Գորիսի եւ Մեղրիի շրջանները. Նախնական տեղեկութիւններու համաձայն ամէնէն շատ տուժած է Սիսեանի շրջանը. քանդուած են քանի մը շարք գիւղեր, կան քանի մը հարիւր մեռած եւ հազարի չափ վիրաւոր. ոչնչացած են մեծաքանակ մանր ու խոշոր եղջիւրաւոր անասուններ. կառավարութեան կողմէ ձեռք են առնուած անհրաժեշտ բժշկական եւ պարենաւորման կարեւոր միջոցներ։»

.˙. Եւրոպական աղբիւրէ ուրիշ հեռագիր մըն ալ կը հաղորդէ.— Կովկասի երկրաշարժներուն զոհուած մեռեալներու թիւը ներկայիս կ'անցնի 700ը, բայց կը կարծուի թէ այս թիւը վար կը մնայ իրականութենէն, որովհետեւ աղէտեալ շրջաններուն հետ, հաղորդակցութեան պակասը ցարդ թոյլ չէ տուած ճշդելու աղէտին ծանրութիւնը։

ԱՂԵՏԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՈՂԲԱԼԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մոսկուայէն անգլիական թերթի մը տուած տեղեկութեանց համաձայն, 20,000 անձեր, որոնց բնակարանները քանդուած են բոլորովին՝ երկրաշարժի պահուն, կը թափառին տեղատարափ անձրեւին տակ, աւերակ դարձած երկրին մէջ։

Կովկասէն տրուած լուրերը մանրամասնութիւններ կուտան մեռեալներու եւ վիրաւորներու մասին։ Մէկ քանի օրեր պէտք են աղէտին ծանրութիւնը ճշգրտօրէն գնահատել կարենալու համար

Ապաստանեալներու հարցը կը բարդանայ այն պատճառով որ Կովկասի մէջ ժանտախտի համաճարակ կայ։

Երկրաշարժէն աւերուած շրջանը շատ աւելի ընդարձակ է քան ինչ որ կը կարծուէր։ Թիֆլիս քաղաքն իսկ ենթարկուած է զօրաւոր ցնցումներու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԶԱՒԵՇՏԸ

ԿԸ ՆՈՒԱԳԵՆ ՈՐ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒ ՀԱՒԱՔԵՆ

Պոլսէն, «Էնթրանսիժան»ի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Այստեղ ուզեցին ծիծաղելի դարձնել խորհրդարանական ընտրութիւնները եւ զայն որակեցին կատակերգութիւն, չեմ գիտեր քանի արարով եւ քանի պատկերով։

Իրողութիւնն այն է որ կիրարկուած ընտրական դրութեամբ եւ կազմակերպուած ընդդիմադիր որեւէ կուսակցութեան բացակայութիւնով, ուրիշ կերպ չէին կրնար ընել եւ ինչ որ ըրին, գովելի ճիգ մը ցոյց կուտայ։

Թուրքիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները կը կատարուին երկու կարգով, սահմանափակ քուէարկութեամբ։ Այս եղանակը բաւական հինցած կը թուի մանաւանդ երկրի մը համար ուր կիներն ընտրող եւ ընտրելի են թաղապետական ընտրութեանց մէջ։

Ղազին՝ նահանգներու մէջ քննական պտոյտէն Էնկիւրի դարձին, որոշեց՝ իբր առաջին դարման երկիրը ճզմող ընկերային, տնտեսական ու քաղաքական տագնապին, կատարել ժողովրդական նոր խորհրդակցութիւն մը։ Լուծել տուաւ Ազգ. ժողովը եւ անմիջապէս սկսաւ նոր ընտրութեանց պատրաստութիւնները։

Թուրքիոյ մէջ, ընտրական պայքարի խօսքեր եղան, բայց իրօք, հրաշք պիտի ըլլար եթէ ընտրական պայքար մղուէր միակ եւ նոյն կուսակցութեան մէջ։ Պայքարի եւ ընդդիմութեան բացակայութեան հետեւանքով ընտրութիւնները անցան աննշմար։

Քուէարկութեան առթիւ անհանգիստ ըլլալու համար ընտրողներու ցոյց տուին շատ գաղջ փութկոտութիւն մը. այնքան որ ստիպուեցան «տավուլ» զարնել հրաւիրելու համար քաղաքացիները որ կատարեն իրենց պարտականութիւնը։ Բայց թմբուկին ձայնը չբաւեց ընտրողները խլելու իրենց անտարբերութենէն եւ անոնց հետաքրքրութիւնը շարժելու համար՝ քուէարկութեան սրահներուն առջեւ կազմակերպեցին այլազան տեսարաններ։

Սթամպոլի քուէարկութեան մէկ սրահին առջեւ, նուագախումբ մը՝ որուն անդամները կը կրէին պատմական եէնիչէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԷՄ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԳՐԴՌՈՒԹԻՒՆ

Գրեր էինք թէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէջ, Իտալացիներու դէմ՝ բնիկ տարրերու վրայ գործուած խժդժութեանց հետեւանքով, Դամասկոսի ժողովուրդը բողոքի ցոյց էր կազմակերպած։ Այս առթիւ՝ Թայմզի թղթակիցը կը գրէ Գահիրէէն.— Բազմաթիւ Պէտէվիններ կը շարունակեն փախիլ դէպի Եգիպտոս։ Այս վերջին շաբթուան ընթացքին, եգիպտական մամուլը կարգ մը մանրամասնութիւններ հրատարակեց Իտալացիներու կողմէ մահմետականներու դէմ գործուած խժդժութեանց մասին։ Վաֆտ կուսակցութեան պատկանող թերթ մը կը հրատարակէ Տրիպոլսոյ Արաբներուն կոչը ուղղուած Մէքքէի ուխտաւորներուն, որպէսզի պոյքոթ յայտարարեն իտալական ապրանքներուն դէմ։

Եգիպտական կառավարութիւնն ի զուր փորձեց արգիլել այս պատմութիւններուն հրատարակումը։ Միւս կողմէ իտալական կառավարութեան Գահիրէի ներկայացուցիչները զգացուցին կառավարութեան թէ պէտք է արգիլէ Պէտէվիններու գաղթը դէպի Եգիպտոս։

Նոյն հեռագիրը կը ճշդէ թէ սուրիական Տրիպոլսոյ մէջ կատարուած ցոյցը հետեւանքն է տեղին մզկիթին մէջ գումարուած հաւաքոյթի մը։

Այս ցոյցի ընթացքին, ամբոխը փշրեց իտալական հիւպատոսարանի ապակիները։

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը փոփոխութիւն մտցուց Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին պատրաստած օրակարգին մէջ, թոյլ տալու համար որ Թուրքիա եւ խորհրդ. Ռուսիա մասնակցին աշխատանքներուն։

Իտալական թերթերը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս փոփոխութիւնը եւ կը յայտնեն թէ այս կերպով առաջքը կ'առնուի քաղաքական բարդութիւններու, որովհետեւ այլապէս Թուրքիա եւ Ռուսիա կրնային հեռանալ Եւրոպայէն։

ՊՈԼՍՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՂԱՒ

«Եըլտըզ» դիտել կուտայ.— Համալսարանի սրահը հաւաքուած 1500 Բ. կարգի ընտրողներուն մեծ մասը, անուանապէս կամ շատ մը նկատումներով միայն Խալքի կը պատկանի... Եթէ Խալքի Պոլսոյ կազմակերպութեան կողմէ ազատ թողուած ըլլային անոնք, արդիւնքը ի՞նչ պիտի ըլլար։ Այս կէտը միայն Աստուած գիտէ։ Մեր գիտցածը այն է որ, շատ մը Բ. կարգի ընտրողներ յուսախաբ եւ սրտաբեկ վիճակով դուրս ելան համալսարանի սրահէն։

Ի՞նչ նպատակ ունէին այս զաւեշտական ժողովները, որ ընտրութենէն մէկ գիշեր առաջ տեղի ունեցան։ Բ. կարգի ընտրողներուն հրաման չտրուեցաւ, բայց պէ՞տք էր անոնց ըսել թէ «աւելի ճիշդ կ'ըլլար անկախներու քուէ չտալ»։

Իսկ իրողութիւն չէ՞ այն պարագան, որ քուէտուփին գլուխը գտնուողները կ'առնէին քուէթուղթերը, ճարպիկ շարժումով մը արագ ակնարկ մը կը նետէին վրան եւ այնպէս տուփը կը նետէին։ Ասոր իմաստը ի՞նչ է։

Հ. Հ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ

(Զօր. Նազարբէկեանի յիշատակին)

Մեր ազատամարտի այս յիսնամեակի ընթացքում տեղի են ունեցել շատ խոշոր դէպքեր, կոտորածներ, ընդհարումներ, ապստամբական, ահաբեկչական եւ ցուցական շարժումներ, որոնց մասնակցել են բազմաթիւ անհատներ, զոհուելով յանուն մեր հայրենիքի փրկութեան։ Եղել են անհատներ, որոնք չեն կարողացել տոկալ մեր դաժան պայքարի ծանր պայմաններին եւ վհատել, թողել հեռացել են։ Եղել են փառամոլ, շահասէր եւ բախտախնդիր անհատներ, որոնք մտել են մեր ազատամարտի դրօշի տակ, իրենց անձնական գծած հաշիւների համար, բայց չարաչար պարտուել եւ թողել հեռացել եւ կամ վռնտուել են։

Մեր ազատագրական շարժման յիսուն տարիների ընթացքում, մեր դրական գաղափարական տիպարների թիւը եղել է անհամեմատ աւելի շատ քան թէ բացասական տիպարները։

Գեղջուկից մինչեւ հարուստ ընտանիքի զաւակ, սկսեալ Արմէն-Գարոներն ու ազնուական ծագումով Ջաւարեանները ինքնաբերաբար եկել մտել են յեղափոխական դրօշի տակ, գործել են ամէն մին իր ուժերի ներածին չափ։ Շատերը արդէն զոհուել են եւ քչերն են մնացել հիներից, որոնք շարունակում են տանել իրենց ծանր պարտականութիւնը նորերի հետ։ Ափսո՜ս որ զոհուածներից շատերի մասին տեղեկութիւններ չկան։ Եկել մտել են յեղափոխական դրօշի տակ, առանց չփորելու, շատերը յայտնի են եղել միայն ընկերներին ու փոքր մարմիններին, ոչ ազգանունն է յայտնի եղել եւ ոչ էլ կենսագրականը։

Մեր ազատագրական շարժման մէջ աչքի ընկնող դեր կատարել են ոչ միայն կուսակցական մառեաններում արձանագրուածներ եւ կուսակցական քուրայի մէջ մարզուածներ, այլ եւ ոչ կուսակցական զանազան խաւերի եւ դասակարգերի պատկանող անհատներ։ Անոնք յաճախ շատ ուշագրաւ դեր են կատարել, նոյն իսկ աւելի քան թէ կարգ մը տխրողասւոր կուսակցականներ։ Դժբախտաբար քիչ չեն եղել դէպքեր, երբ համբածանօթ կուսակցականներ հրաժարուել են իրենց վրայ դրուած այս կամ այն կարեւոր կուսակցական պարտականութիւնից եւ ամենակարեւոր ժամին զանազան պատրուակներով թողել քաշուել են ասպարէզից։

* * *

Թիֆլիսի մի հարուստ ընտանիքում ծնած Թոմաս Նազարբէկեանը սնուել եւ մեծացել է ռուսական մթնոլորտում։ Սովորել է ռուսական դպրոցում եւ ծառայութեան է մտել ռուսական բանակի մէջ, եւ առհասարակ ապրել է ռուս բուրժուական եւ զինուորական կեանքով։ Հայ լեզուն ու գրականութիւնը եղել են խորթ։ Ինչպէս նաեւ հայկական մշակոյթը եւ հայկական քաղաքական կեանքը։ Ոեպէս ռուս զինուորական, ինչպէս եւ առհասարակ ռուս բոլոր զինուորականները՝ հաւատարմօրէն ծառայել է «Աստուծուն, Թագաւորին եւ հայրենիքին» (Ռուսաստանին)։ Չէ պատկանել որ եւ է կուսակցութեան եւ չէ մասնակցել ոչ հայկական եւ ոչ էլ ռուսական հանրային ու քաղաքական շարժմանը։ Միայն ինքը գիտէր որ ծագումով հայ, անունով Թոմաս, հօր անունը Յովհաննէս եւ ազգանունը Նազարբէկեան, հայ լուսաւորչական աւազանում մկրտուած, իսկ շնորհիւ այն ժամանակուայ հոգեբանութեան, Թոմաս Յովհաննէսեան Նազարբէկեանցը — թարգմանել է ռուսերէնի եւ դարձել է Ֆոմա Իվանովիչ Նազարբէկով։ Անշուշտ լսել եւ կարդացել է որոշ չափով հայկական պատմութիւնը եւ վերջին դէպքերի մասին։ Բայց ինքը իրեն համարելով ռուսական սպայ, որ առհասարակ իրաւունք չունի քաղաքական եւ հանրային գործերով զբաղուելու, մնացել է բոլոր իր հայ պաշտօնակիցների նման անտարբեր։

Մասնակցել է 1878 թուի ռուսթրքական պատերազմին, որպէս նորընծայ սպայ եւ իր վաշտով, սուինամարտի ուժով գրաւել է Կարսի շրջանի Հարամ-Վարդան գիւղի մօտակայ ոլորապտոյտ անառիկ լերան դիրքերը, որ 1920 թ. Նոյեմբերին մի ուրիշ հայ սպայ, Արջ Պետրոսը առանց կռուի է թողել հեռացել իր վաշտով, անշուշտ շնորհիւ ստեղծուած ընդհանուր խուճապային տրամադրութեան։

Մասնակցել է 1905 թուի ռուսճափոնական պատերազմին եւ ապա քաշուել է զինուորական ասպարէզից եւ ապրել իրեն համար։ 1914 թուին նորից մտել է ռուս բանակի մէջ եւ ուղարկուել է կովկասեան ռազմաճակատը։ 1915 թուի ապրիլին, որպէս ռուսական բանակի ձախ թեւի զօրամասի պետը, Խոյ-Սալմաստի շրջանում, ջարդել եւ մինչեւ Բիթլիսի շրջանը քշել է Խալիլ փաշայի թւով մի քանի անգամ աւելի խոշոր բանակը, թէ կովկասը փրկելով մի նոր մեծ պատուհասից եւ թէ հնարաւորութիւն տալով Վանի եւ Շատախի ապստամբներին օգնութեան հասնելու ռուսական զօրքին եւ հայ կամաւորական գնդերին։

Դիլմանի (Սալմաստի գիւղաքաղաք) յաղթանակով զօր. Նազարբէկեանը անմահացաւ եւ պէտք է մեր նորագոյն պատմութեան մէջ գրաւէ իր արժանաւոր տեղը։ Մինչեւ ռուսական բանակի քայքայումը մնաց Կովկասեան ռազմաճակատի վրայ եւ ամենայն բարեխղճութեամբ կատարեց իր վրայ դրուած բոլոր պարտականութիւնները։

Պայթեց ռուսական փետրուարեան յեղափոխութիւնը եւ ինչպէս բոլոր հայրենասէրների, նոյնպէս եւ զօր. Նազարբէկեանի համար աւելի մեծ հնարաւորութիւններ եւ ազատ պայմաններ ստեղծուեցին թէ ընդհանրապէս Ռուսաստանի եւ թէ մասնաւորապէս Մայր Հայաստանի համար աշխատելու։

Բայց շուտով վրայ հասաւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, տակնուվրայ եղաւ և ամէն ինչ. Ռուսաստանն ու Հայաստանը անիշխանութեան մատնուեցին։ Ահա այս ծանր, դժոխային օրերին էր որ իւրաքանչիւր անհատ, լինի զինուորական կամ ազգային կուսակցական գործիչ ու կամաւոր յայտնաբերեցին իրենց դրական եւ բացասական արժանիքները։ Դժբախտաբար, եղան հայ բազմաթիւ զինուորականներ, սկսած հասարակ զինուորից մինչեւ սպաներ ու զօրավարներ անգամ, հին գործիչներ եւ հայդուկներ, որոնք լքեցին ռազմաճակատը եւ ռուսական զօրքի հետ քաշուեցին դէպի Ռուսաստան եւ Կովկասի աւելի ապահով վայրեր, փոխանակ մտնելու հայկական բանակի մէջ եւ փրկելու մնացած հայութիւնը նորանոր կոտորածներից։

Այդ օրհասական ժամերին Զօր. Նազարբէկեանը հայազգի զօրավարների մէջ, իր հայրենասիրութեամբ եւ զինուորական հրամանատարին վայել բոլոր դրական յատկութիւններով գրաւեց առաջին տեղը եւ նշանակուեցաւ հայկական բանակի գլխաւոր հրամանատարը։

Հայաստանի անկախութեան հռչակումից յետոյ արժանացաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Անդրանիկ Սպարապետի բարձր կոչումին եւ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը մնաց իր բարձր պաշտօնի վրայ, թէեւ երկուսուկէս տարուայ ընթացքում մի քանի անգամ տեղի ունեցան նախարարների փոփոխութիւններ։

Զօր. Նազարբէկեանի պէս հայկական կեանքից հեռու ծնած ու մեծացած մարդուն վիճակուեց լծուել, հայկական կեանքին եւ ամբողջ թափով իրեն նուիրել հայրենիքի փրկութեան վեհ գաղափարին եւ կրեց առհասարակ հայ գործչին վիճակուած բոլոր դառնութիւնները — ձերբակալում, աքսոր եւ խոր ծերութեան հասակում անօգնական եւ ապրուստի միջոցներից զուրկ կատարեալ սովամահութիւն։

ԲԵՆՕ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ՏԻԿ. ԺՈՐԺԷԹ ԼԸՊԼԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Միջազգային գրականութեան մէջ, սիրահարական դէպքեր շատ կան, որոնք պատմական կամ գրական որոշ արժէք կը ներկայացնեն իբրեւ դարաշրջանի մը յատուկ հիւանդագին երեւոյթ կամ յատկանշական պատահար։

Եթէ Միւսէի եւ Տիկին Ժորժ Սանի սիրահարական դէպքերը վիպային կամ տ'Անունցիոյի եւ Էլէոնորա Տիւզինը քնարական պիտի կոչենք, անպայման Մորիս Մէթերլինկի եւ Տիկին Ժորժէթ Լըպլանինը խորհրդապաշտ կարելի է անուանել։

Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի «Յիշատակները» գիրքը, որ վերջերս լոյս տեսաւ, կը պարունակէ 1895 թուականի «սէնպոլիստ» հոգեբանութեան բոլոր գրուագները եւ կ'արժէ որ քիչ մը անդրադառնանք, որովհետեւ ամէն ազգի, նոյնիսկ հայ իրականութեան մէջ զարգացած աղջիկները մասնաւոր հակում ունէին սրբագործուած արուեստի խորհուրդին առջեւ, որ կը ծաղկէր գրականութեան կամ նուագի սիրոյն։

Հոգիի եւ մտքի հաղորդականութեան փառայեղ նմոյշ մըն է Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի սէրը Մէթերլինկի հանդէպ եւ այդ շրջանին տեսակ մը ախտաւոր հմայքով կը տարուէին արուեստի սիրահար հալած եւ նրբալար հոգիներ. եւ ի՞նչ երազային ապրումներ, ի՞նչ խանդավառ եւ անկարելի զոհողութիւններ դէպի բանաստեղծներն ու մշուշային էակները որ պարուրուած անրջական «բանով» կը խռովէին կոյս սիրտեր. այդ թուականին, նման հոգիներ բռնկած գերզգայուն ցանկութիւններով կը բաղձային ուրիշներէն տարբեր բան մը ըլլալ եւ նպատակ դրած էին ազնուական ձեւանալ՝ գաղափարական անէացումի գերագոյն զոհաբերումով մը։ Այդ հոգեկան նուիրումին մէկ յատկանշական ձեւաւորումն է Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի խելայեղ սէրը Մէթերլինկի հանդէպ որ ինքնին թիւրիմացութիւն մը եղաւ, որովհետեւ Մէթերլինկի անձին չէր որ սիրահարուեցաւ Տիկին Լըպլան, այլ անոր ստեղծագործող հանճարին, անոր գործին եւ «Կապոյտ Թռչուն»ի հեղինակը շատ բան կը պարտի իր նախկին կնոջը որ գիտցաւ ճանչնալ թէ «Փէլէաս եւ Մէլիզանդ»ի հեղինակը էապէս մտածումէն աւելի մեծ բան մը կ'արժէր եւ իր շնորհիւ, Մէթերլինկ կարողացաւ փորձել կեանքին վրայ իր հանճարին բովանդակ ներհայեցողութիւնը, ինչպէս որ Ժիւլ Լըմէթր շատ բան կը պարտի Տիկ. տը Լուանի, կամ Անաթոլ Ֆրանս, Տիկ. տը Քայավէի, եւ բացարձակ ճշմարտութիւն է որ կնոջ մը աննիւթական սէրը ստեղծագործելու լաւագոյն հողն է, արգաւանդ եւ բեղմնաւոր։

Շատերուս ծանօթ է անոնց սիրային ապրումները։ Քսան տարեկանին երգչուհի Ժորժէթ Լըպլան արդէն անուն հանած կը խզէ Օփերա-Քոմիքի հետ ունեցած շահաւոր պաշտօնը, ընդունելու համար նուաղ փայլուն դեր մը Պրիւքսէլի «Թէաթր տը լա Մօնէ»ի մէջ. որովհետեւ Մէթերլինկի առաջին բանաստեղծութիւնները եւ ողբերգութիւնները զինք խանդավառած էին ու վերացուցած. եւ կը յուսար որ առիթը պիտի ունենար Պրիւքսէլի մէջ հանդիպելու իր միտքի սիրականին, իր երազներու հերոսին, զոր հեռուէն միայն կը պաշտէր։

Բարեկամի մը տունը կը հանդիպին իրարու, կը խռովի Ժորժէթ Լըպլանի հոգին։ Պրիւքսէլ, յետոյ Կանտի մէջ կ'ունենան սիրային խորհրդաւոր ապրումներ եւ վերջապէս կ'ամուսնանան, իւրաքանչիւրը վերապահելով իր արուեստագէտի ազատութիւնը։ Այդ շրջանէն արդէն կը սկսի կեանք մը տարուբեր եւ փոթորկալից, յաճախ կը բաժնուին եւ կրկին կը միանան, մինչեւ որ Մէթերլինկի հանճարը միջազգային գրականութեան մէջ կը յայտնուի։ Կուգան Փարիզ, յետոյ Նիս եւ ուրիշ վիպային վայրեր, պտտցնելով իրենց խռովայոյզ սէրերը։

Ժորժէթ Լըպլան կը լքէ բոլորովին երգչուհիի նախասիրութիւնը եւ կը տարուի Մէթերլինկի արուեստով եւ ներշնչողը կը հանդիսանայ անոր լաւագոյն գործերուն, կ'աշխատակցի. կը մղէ զայն ստեղծելու եւ սակայն «Մոննա Վաննա»յի հեղինակը կը զլանայ խոստովանիլ իր կնոջ ընկերակցութիւնը, հազիւ մէկ անգամ կը գրէ իր մէկ գործին ճակատը եւ եօթ տարի վերջ կը վերցնէ. քսանըերեք տարի կողք ի կողք միասին ապրելէ վերջ, կը բաժնուին եւ 1919ին Մէթերլինկ կը վերամուսնանայ։

Տիկին Լըպլան անկեղծ եւ հարազատ պատկերը տուած է Մէթերլինկի, երկար յուսալքումներէ վերջ հասկցած է որ ամէն մարդ, մանաւանդ բանաստեղծները երկու դիմագիծ ունին, երբեմն մէկը միւսը հակասող. պելճիքցի այս չքնաղ բանաստեղծը եւ նուրբ մտածողը որ խորհրդապաշտ գրականութեան ամէնէն առինքնողը եւ խորաթափանցն է. եղած է ուտելու սիրահար մը, որկրամոլ մը։ «Կեր արբ եւ ուրախ լեր»ը Մէթերլինկի լաւագոյն ներշնչողը եղած է, ինչպէս որ Անաթոլ Ֆրանս իր հերոսներէն Ժէրոմ Կոնյեառի բերանը դրած է — երկու բան — սեղանը եւ անկողինը, իբրեւ խորքը անոր փիլիսոփայութեան եւ ինչպէս որ Վալերի կը հաւատայ որ մարդուն քով ամէնէն խորունկ բանը...մորթն է—Ֆլոպէր յաճախ կրկնած է որ— կ'ապրինք իբրեւ քաղաքացի եւ կը մտածենք իբրեւ արուեստագէտ։

Մէթերլինկ եղած է մարզանքի սիրահար մը, հասարակ վայելքներու եւ ազատ օդի, հարստութեան եւ հանգիստի կատարեալ խնկարկու մը եւ յայտարարած է որ անոնց կը պարտի նաեւ իր հոգեբուխ բանաստեղծութիւնները եւ հրաշք է որ տարած է իր կնոջ նման զգայուն արուեստագէտի մը բոլոր անտանելիութիւնները, սակայն կը կարծեմ որ առեղծուածը որ կայ, այն ալ կանացի հրեղէն ոգին է որ իր շուրջ կիրքի մը պէս փռփռած է եւ ինք բանաստեղծի զգայնականութեամբ տարած է, ըլլալով յաւիտենական գեղեցկութիւններու ծարաւի հոգի մը։

Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի յիշատակները որքան հրահանգիչ այնքան ալ խռովիչ են։ Երկու բարձրագոյն ըմբռնումով էակներու միութիւնը տարբեր խնդիրներ ալ կը գրգռէ։ Սակայն մէկ կէտ զիս խորապէս կը հետաքրքրէ հոս։ Այն է թէ կիները երբ կը կապուին այր արուեստագէտի մը գերագոյն զոհաբերումով, կը կատարեն նախախնամական փառայեղ դեր մը եւ կը տանին այրը դէպի հրաշագեղ ստեղծագործում։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՇԻՆ

Խորհրդ. Հայաստանի մէջ (10 Ապրիլ) փրոֆէսէօր մը կը գրէ.—

«Շատ գրուեցաւ Երեւանի փոշիին մասին՝ թերեւս կ'աշխատուի անհետացնել այդ փոշին, բայց տարիներ կ'անցնին եւ դեռ փոշին պակասծ չունի։

Որ եւ է քաղաքի մէջ երբեք տեսնուած չէ այնքան փոշի, որքան կայ Երեւանի մէջ՝ իրական աղէտ մըն է, որուն, ցաւով պէտք է ըսել, սկսած ենք հանդուրժել, իբրեւ Երեւանի անխուսափելի մէկ պարագան՝ Այդ փոշին, սակայն, մարդոց համար աւելի վտանգաւոր է, քան մանրէները։ Երբ ինքնաշարժը սըրնթաց կ'անցնի Աբովեան փողոցէն, ամբողջ փողոցին երկարութեամբ փոշին կը բարձրանայ թանձր ամպի մը պէս, այնպէս որ մարդ չի կրնար տեսնել դիմացինը»։

Քիչ մը շինարարութիւն ալ այս ուղղութեամբ, ա՛յ մարդիկ՝

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիան ունի զինք առաջնորդելու կարող մարդ մը, վերանորոգիչ մը, որ ամէն ինչ զոհելով գերագոյն արդիւնքին, չվախցաւ հարուածելէ իր ատենի խախուտ աւանդութիւնները եւ հաւատալիքները, Մեծն-Պետրոսի մը յանդգնութեամբ։ Երկու դէմքերը իրականօրէն կը նմանին իրարու։ Բայց, խանդավառել չի բաւեր։ Մարդ պէտք է որ իրեն հետեւող ունենայ, որ թափը միայն իրմէն չգայ, այլ ամբողջ ազգէն։ Ճակատագիրը ուրեմն իր ձեռքն է։ Ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ իր կորովէն եւ իր ճիգերու մէջ յարատեւութենէն։ Այս պայմանով է միայն որ կրնայ հաւատալ իր ապագային։

Բայց ըլլանք համբերատար եւ ուշադիր, որովհետեւ պատրանքներով պիտի օրօրուէինք, եթէ սպասէինք այսքան արագ բարենորոգման. «Թուրքերը վճռած են մէկ քանի տարուան մէջ շահիլ այն դատերը՝ զորս կորսնցուցեր էին իրենց հայրերը»։ Պէտք չէ տառացի կերպով առնել Ղազիին խօսքերը, որոնց տուն տուած է իր խանդավառութիւնը։ Չի բաւեր Եւրոպայէն ներածել յառաջդիմութեան տարրերը. պէտք է որ հաւաքականութեան մարմինը ժամանակ ունենայ իւրացնելու ա սնունդը։ Չի բաւեր դպրոցներ հաստատել։ Պէտք է որ անոնք իրենց կարգին մարդ հասցնեն։ Գործը մեծ է եւ երկար շունչ կը պահանջէ։

Թոյլ տալէ յետոյ որ իրենց երկիրը նուաճուի, քափիթիւլասիոններու շրջանին, Թուրքերը շատ աճապարեցին վտարելու ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց մեծագոյն զանգուածները, անոնց սպասելու որ ի վիճակի ըլլային զանոնք փոխարինելու։ Այսպէս է որ Անատոլուի մէջ այնքան բարգաւած գործառնութիւնը կորստեան մատնուեցաւ այն օրը, երբ Հայերը ստիպուեցան մեկնիլ եւ ասկէց շահեցան այն երկիրները — ինչպէս Յունաստանը — ուր անոնք փոխադրուեցան։ Ընկերութիւններու պահուն, հանրապետական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հրաժարիլ Թուրք գործաւորներ գործածելէ, ճիշտ ինչպէս սուլթանական կառավարութիւնը ստիպուեր էր կազի մենաշնորհը ձգելու ֆրանսական ընկերութեան մը։

Ներկայիս, Թուրքիա իր ա գայնամոլութիւնը այնքան ա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Սօֆիայի «Արաքս»ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ շրջանի 8րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ կը գրէ (11 ապրիլ).

— «Իբրեւ օտարութեան մէջ ապրող ու գործող հայ Միութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի աշխատի ոչ միայն ապազգայնացումէ փրկել իր դրօշին տակ համախմբուած երիտասարդութիւնը, այլեւ անոնք, որ դուրս կը մնան իր շարքերէն։ Տեսակ մը փրկութեան կամուրջ պիտի դառնայ ան մասնաւորաբար իր շարքերէն դուրս գտնուող նորահաս երիտասարդութեան համար, որուն կը սպառնայ օտարացման հեշտաւէտ թոյնը։ Եւ այս հրամայական պարտքը Հ. Մ. Ը. Մ.ը լաւագոյնս պիտի կատարէ այն պարագային միայն, երբ իր կազմակերպութեան մէջ, վերէն վար, մարմնակրթանքին կը միացնէ առողջ հայրենասիրութիւնը, երբ իր մկանին հետ կը զօրացնէ հայ հոգին եւ հաւատարմօրէն կը կապուի ոչ միայն իր մարզական կարգ ու կանոններուն, այլեւ մանաւանդ իր պատկանած ժողովուրդի ազգային իտէալներուն եւ աւանդութիւններուն»։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԲԱԲԵԼՈՆԸ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը անդրադառնալով Հայաստանի մամուլի այլանդակ լեզուին, կը գրէ (24 ապրիլ).

Խորհրդահայ գրիչներն ու իշխանութիւնները չունի՞ն արդեօք իրենց այս այլանդակութեանց գիտակցութիւնը։ Որո՞ւն համար կը խմբագրեն թերթերը, երբ, ոչ միայն հասարակ ժողովուրդը, այլ քիչ շատ զարգացած տարրն իսկ ի վիճակի չէ բան մը հասկնալու իրենց հրատարակութիւններէն։ Պարզ հայերէնն իսկ կարդալու համար որոշ ճիգ ի գործ դնող հայ գիւղային կամ բանուորը ինչպէ՞ս կրնայ դուրս գալ խառնիխուռն բառակոյտերու այդ խճողումին մէջէն եւ կարդացածէն համ առնել, բան հասկնալ, բան սորվիլ։

Բաբելոնը, իր պատմական աշտարակաշինութեամբ տարբեր պատկեր չէր ներկայացներ։ Եւ լեզուներու այդ խառնիճաղանճին մէջ իսկ մարդիկ, ապահովաբար, նշաններով կամ այլ ձեւերով իրարու հետ աւելի լաւ կը հասկցուէին, քան այսօրուան Երեւանցիները՝ իրենց հրատարակած թերթերով, ժողովուրդին հետ։

Հայ լեզուն եւ տպագրուած հայ խօսքը, տակէ աւելի այլանդակ տեսարան մը չէին կրնար պարզել։ Ընդունակ՝ պղծելու ամէն սրբութիւն, հայ համայնավարները եւ անոնց մտաւորական ներկայացուցիչները միեւնոյն գազանաբարոյ վայրագութեամբ կը վերաբերուին նաեւ մեր «Մեծասքանչ»ին հետ։

Աւելի վատ սակայն իրենց համար։ Այս ընթացքով, անոնք, աւելի կը խորացնեն անանցանելի ա վիհը, որ կայ արդէն իրենց ու հայ ժողովուրդին միջեւ։ Թող շարունակեն այդպէս։ Տուժողը եթէ մայրենի լեզուն է, աղին կայ սակայն հ հող մը, — ժամանակակից Բաբելոնի մէջ ապրող եւ խորհրդահայ մա լէն գարշող ժողովուրդը...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄԵՆՔ

Վերլուծելով Դաշնակցութեան դիրքը Հայաստանի հանդէպ՝ Ն Թէնքի «Նոր օր»ը կը գրէ (2 ապրիլ).

Դաշնակցութիւնը այս աշխատանքն է որ կը տանի տարիներ ի վեր ու ձեռք բերուած արդիւնք կարծուածէն շատ աւելի մեծ է. Պայքարելով խորհրդային կարգերու եւ համայնավար կուսակցութեան դէմ, կատարած կ'ըլլանք մեր քաղաքական պարտականութիւնը զգուշացուցած ժողովուրդը թունաւոր հոսանքներու վտանգէն։ Պայքարելով բոլշեւիկներու դէմ, ծառայած կ'ըլլանք հայութեան քաղաքական գա տին, զոր երեսի վրայ լքած են Երեւանի վարիչները, զայն նկատելով հայկական իմբերիալիզմի արտա ծնունդ։

Այս անկեղծ ու զուտ գաղափարական պայքարին իմաստը խեղա թիւրելով, միտքերու մէջ շփոթ թիւն ու մոլորութիւն առաջ բեր կուսակցութիւններն են որ կը սեն թէ Հայաստանի եւ թէ հայու թեան շահերուն ու իրաւունքներուն Հայաստան պէտք չունի մեր համակրանքին ու ջերմ խօսքերուն Ռամկավարները մեծապէս արդարա ցուցած պիտի ըլլային իրենց գ յութիւնը եւ դիրք շահած ժողովուր դին մէջ, եթէ խօսքի փոխարէն ի րենց մտաւորականները գրէին յաստան եւ վերաշինութեան նպա տէին դրամական լայն միջոցներ տրամադրելով։

Փարիզ նստիլ եւ Բարեգործա կանի գանձը դրամատուներու պահելով, Հայաստանի բարեկամ ւանալը ծիծաղելի կը դարձնէ րենք։ Իսկական հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ գործնականօրէն ռայել նպատակին, փոխանակ թերթերու սիւնակներէն փառաբանութեան ու ողջոյնի խօսքեր Երեւանի։

Գոնէ մենք անկեղծ ըլլալու խիզախութիւնն ունինք ու նակութիւնը բարձր գաղափարի ծառայելու։

ռաջ կը տանի որ մինչեւ իսկ մէ-խալամները կ'ուզէ զրկել իրենց գոյութեան միջոցներէն։ Փոքրամասնութեանց լքելէ վերջ երկաթուղիներ, հանքեր, ելեկտրականութիւն, ջուր, քարափներ, հանրակառքեր, իր դռները կը փակէ անոնց դրամագլուխներուն առջեւ, դնելով արգելիչ պայմաններ։ Հետեւեալ օրինակը կրնայ գաղափար մը տալ։ Վերջերս անգլեւամերիկեան ընկերութիւն մը պիտի կազմուէր հանքեր փնտռելու համար։ Արդ, իշխանութիւնները պահանջեցին անոր կցել 7 տեղացի վարիչներ, որոնց թոշակները պիտի որոշուէին տեղական առեւտրական սենեակին կողմէ, փոխառութիւնները արդիւնք տային թէ ո՛չ։

Դրամը կը պակսի Թուրքիոյ եւ սակայն, անկախութեան զգացումով մը որ իրեն ի պատիւ է, կը տքնի բաւել ինքնիրեն։ Պատերազմէն ի վեր ինքնիրեն արգիլած է արտաքին որեւէ փոխառութիւն, եւ գոհացնելու համար պէտքերը որոնք ամէն օր կը դիզուին, նետուեցաւ պետական մենաշնորհներուն վրայ,— աղ, ծխախոտ, ծխախոտի թուղթ, լուցկի, շաքար, ալքօլ, քարիւղ, եւն.։ Բայց ամէն բանի մէջ, Թուրքիա մէկ ծայրէն միւս գնաց շատ խիզախութեամբ, փոխանակ մնալու միջին կէտի մը վրայ, ինչ որ աւելի խելօք պիտի ըլլար իրեն համար։ Բայց իր ազգայնամոլութիւնը որ ծնած էր բուռն ատելութեանց հետեւանքով, փոխվրէժի շարժում մըն էր, այնքան ինքնաբուխ որ տրամաբանութեան չէր գար։ Չգենք որ, տնտեսական տեսակէտով, իր ելեւմուտքին դժուարութիւնները զինքն ստիպեցին մտնելու չափաւորութեան ճամբուն վրայ։

Ցեղային տեսակէտով հարցը աւելի փշոտ եւ մռայլ կը դառնայ։ Որովհետեւ լայն զարգացումի կը կարօտի, գոհանանք մատնանշելով անոր տուեալները։ Շատ ցաւալի է որ Թուրքիա կը ձգտի կատարելապէս մէջտեղէն վերցնել փոքրամասնութիւնները, որովհետեւ չի կրնար անոնցմէ հրաժարիլ։ Դեռ երկար ատեն պէտք ունի Եւրոպայի, անոր մասնագէտներուն եւ արհեստագէտներուն գործակցութեան, նոյնիսկ երիտասարդութիւնը կրթելու, գործունէութեան զանազան ճիւղերուն զայն վարժեցնելու համար։

Անբնական բան է որ ամէն ինչ Եւրոպայէն փոխ առնել ուզող ժողովուրդ մը սկսի Եւրոպացիներուն դէմ շարժիլ, կարծես թէ կրնայ ներշնչուիլ անկից, պարզապէս հեռուէն նայելով անոնց։ Արեւուն տակ իրեն տեղ մը բանալու համար, յարձակումը որ կը գործէ, անհասկնալի է պարպուած երկրի մը համար, որուն բնակչութիւնը արդէն այնքան տկարացած, պատերազմէն աղէտ նուազելու վրայ է։ Այդ երկիրը չշահագործուած լեցուն աղբիւրներ ունի, բայց չունի գլուխ եւ բազուկ։ Զարմանալի է որ մահմետական կրօնքը, այլեւս պետական կրօնք չըլլալով, տակաւին կը մնայ ազգայնութեան ճշգրտանիշը եւ հողին հետ կապը, հասարակաց դատին հանդէպ անձնուիրութիւնը, նոր վարչաձեւէն ծնած զգացումները չեն որ կ'ապահովեն ազգային հպատակութիւնը։

Բայց պէտք է ըսել որ Յոյներ, Հայեր, Հրեաներ, առանց խօսքն ընելու մնացեալ լեւանթեններուն հաւատարմութեան բաւական փաստեր չտուին, արժանի ըլլալու համար քաղաքացիի իրաւունքին։ Շատ չէ՞ ուզել Յոյներէն ու Հրեաներէն որ մոռնան իրենց բնիկ հողերը, Հայերէն որ առ յաւէտ լքեն ինքնավար պետութիւն մը հիմնելու իրենց յոյսը, Թուրքերէն որ իրենց սրտերէն ջնջեն հին ոխերը եւ իրենց երէկուան թշնամիներն ընդունին իբրեւ հայրենակից։ Անշուշտ, որ եւ է լուծում աւելի փափաքելի պիտի ըլլար։ Բայց, որպէսզի ձեռքերը երկարին, ամէնէն աւելի փոքրամասնութիւններն են որ պիտի ցոյց տան անհրաժեշտ բարի կամեցողութիւնը։ Ցեղային տարբերութիւնները որ զանոնք կը մեկուսացնեն ազգին մնացեալ մասէն, չեն կրնար անհետանալ եթէ Հրեաներ, Յոյներ եւ Հայեր չընդունին լեզուական միութիւնը, իրենց տըղոց Թրքական վարժարաններ յաճախումը, անկախ համայնքներու ջնջումը, եթէ իրենց Խախամապետութիւնը կամ Պատրիարքարանը չպահեն զուտ կրօնական իշխանութիւն, եւ վերջապէս, եթէ իրենց արիւնը չխառնեն ամուսնութեամբ, քանի որ ամուսնութիւնը կարելի կը դառնայ կրօնական բարենորոգումէն յետոյ։ Չգենք որ Թուրք ցեղը միմիայն շահած է խառնուելով ուրիշներու։

Թէեւ այս վերջին տարիներու, գործի մէջ անոնց փայլուն յաջողութիւնը նախանձ ազդած է Թուրքերուն, Հրեաները, որ ամէն ատեն կրցած են լաւ ըմբռնել, կ'երեւի թէ ամէնէն աւելի պատրաստուած են նման մերձեցման մը։ Գալով Յոյներուն, իրաւունք չունի՞նք այս տեսակէտը անոնց համար ալ ճիշդ նկատելու, հիմա որ չէզոքութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրը անակնկալ կերպով հաշտեցուց երկու ժողովուրդներ որոնք մինչեւ վերջը անողոք թշնամիներ էին իրարու։ Դիւանագիտական հողի վրայ իրականացած գործը առողջաւէտ անդրադարձում մը կրնայ ունենալ ներսը, Թուրքիոյ Յոյներուն եւ երկրին կառավարութեան վրայ։ Ասոր հակառակ, շատ դժուար է նախատեսել թէ ապագային ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայերուն դերը, որոնք անշուշտ, չեն մոռցած ինչքերու բռնագրաւումը որուն զոհ գացին, առանց որեւէ փոխարինում ստանալու։

Պիտի գա՞յ օր մը որ աւելի կամ պակաս չափով, փոքրամասնութեանց իւրացումը կատարուած գործ ըլլայ, կամ բազմաթիւ հպատակափոխումներ զանոնք կապելէ յետոյ հասարակաց հայրենիքին, ապահովեն մտքերու խաղաղեցումը, բոլոր քաղաքացիներուն տալով նոյն իրաւունքները, ինչ ալ ըլլայ անոնց ծագումը, համաձայն Թրքական սահմանադրութեան։ Յամառութիւն է ատոր վրայ մտածել։ Իրողութիւն է սակայն թէ Թուրքիա որեւէ վախնալիք կամ կորսնելիք բան չունի այս ճամբուն վրայ, ինչպէս նաեւ աւելի առատաձեռն ըլլալով հանդէպ անոնց, որոնք իրենց բնակութիւնը հաստատած են հոն։

ԼԻՒՍԻԷՆ ՏԸ ՎԻՍԷՔ

(վերջ) (8)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած).— Ապրիլեան սգատօնը, յարգանքի, պաշտամունքի եւ ուխտի տօն է միանգամայն, որ կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ամէն տարի, նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան։

Ապրիլ 25ին շաբաթ երեկոյ ընտրեալ երկսեռ հասարակութիւն մը լեցուցեր էր «Պրապան Մարսէյէ»ի ընդարձակ սրահը որուն սպաբեմին ճակատը սեւ գիրերով գրուած էր «Ցարգանք մէկ միլիոն նահատակներուն», իսկ երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները դէմ դիմաց։

Կը նախագահէր առաջնորդ Գրիգորիս եպս. Պալաքեան եւ կը մասնակցէին բազմաթիւ հայրենակցական Միութիւններ, Ազգ. կեդրոնական Վարչութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Կ. Խաչը եւն.։

Բացումը տեղի ունեցաւ մաշերգով, զոր հնչեցուց եւրոպական ընտիր նուագախումբ մը մասնակցութեամբ երիտասարդ ջութակահար Ս. Չէօրէքճեանի։

Առաջին խօսող էր կեդր. Վարչութեան ատենապետ Ա. Վրթանէս Ղազարեան որ պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ հրաւիրեց ներկաները հաւատարիմ մնալ նահատակներու գաղափարին, իրականացնելու համար անոնց մեծ երազը։

Զափահաս որբ մը յաջողութեամբ արտասանեց Ռ. Զարդարեանի «Բագինի փառաբանութիւնը»։

Ապա խօսեցաւ Մ. Մարութեան ի դիմաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին։— «Զինադադարէն վերջ երբ մենք կ'անցնէինք Տէր-Էլ-Զօրէն, մեր հայ կառապանը, որ որբ մըն էր այդ անապատի որբերէն, իր կառքը կեցուց ձորի մը մօտ ու մեզ առաջնորդեց հո՛ն, այդ սարսափի վայրը ուր դեռ կը մնային ոսկորներ, գանկեր, ծամեր, որունքներ իրենց կէս փտած հագուստներով, ո՜հ այդ վայրը...։ Այս բոլորը տեսնելէն վերջ անշուշտ շատ արդարացիօրէն պիտի գոչէինք մեծ բանաստեղծին հետ.—

«Այսքան չարիք թէ մոռանան
մեր որդիք
Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հա-
յուն Նախատինք»։

Մենք գաղութներու մէջ ոչ միայն մոռցած ենք այդ անասելի վայրագութիւնները այլեւ մեր նահատակները սգալու գործին մէջ իսկ չենք կրնար միանալ...

Դերասան Ուզունեան արտասանեց Դ. Վարուժանի «Ջարդը»։ Յետոյ խօսեցաւ Տիկին Քիպրիթճեան. «Մեր նահատակներու ուխտը իրագործելու համար չի բաւեր չոր ու ցամաք ճառախօսութիւններ ընել։ Այդ զուլումէն վերապրողներս պարտինք գործքով ապացուցանել մեր խօսքերը։ Այս գերագանցապէս խորհրդաւոր սգահանդէսի առիթով կոչ կ'ուղղեմ բոլոր հայ մայրերուն իրենց ամբողջ ուժը ի սպաս դնել մանուկներու կրթութեան, սորվեցնել անոնց մայրենի լեզուն, մեր մշակոյթի վարպետներուն անունններն ու անոնց գործերը։ Հայ մայրը պարտի իր զաւակներուն պատմել Անդրանիկներու, Սերոբներու եւ Մուրատներու քաջագործութիւնները եւ վերջապէս այս օտար ափերու վրայ հասակ նետող նոր սերունդին հոգիները պէտք է վառեն հայրենասիրական անշէջ կրակով»։

Օր. Մարտիրոսեան յաջողութեամբ երգեց «Սեւ ծովի ամպեր ճակտիս զիզուած» եւ «Քնիր իմ Բալիկ» երգերը, որոնց ներդաշնակ եւ յուզիչ եղանակը հմայեց բոլոր հանդիսականները։

Մարսէյլի հայ գաղութը անցնող 5-6 ամսուան ընթացքին մեծ բարեբախտութիւնը ունեցաւ երկու անգամ վայելելու հրապարակախօս Միքայէլ Վարանդեանը։ Առաջինը՝ Ահարոնեանի յոբելեանին, իսկ երկրորդը՝ Ապրիլեան այս ուխտի տօնին առթիւ։ Ան հանդարտ ու տիրական քայլուածքով բարձրացաւ բեմ ու ձեռքերը դնելով հայկական եռագոյնին վրայ, երկրպագական աւիւնով մը ըսաւ.

— «Աշխարհիս վրայ չկայ երկիր մը որ պարտուած ու ճնշուած չըլլայ, չկայ ազգ մը որ հալածուած եւ տառապած չըլլայ։ Այս մեծ երկիրն ալ ունեցաւ իր պարտութեան թուականները, օրինակ 1871ին Ֆրանսա փռուած էր Գերմանիոյ՝ Պիզմարքի հզօր ձեռքին տակ։ Գերմանիա եւս իր կարգին 13 տարի առաջ միլիոնաւոր զոհեր տալէ վերջ, կը խեղդուէր Դաշնակիցներու դրած շղթաներուն մէջ։ Զարհուրանքի տարիներ ունեցան նաեւ Պալքանները (Ռումանիան, Պուլկարիա նաեւ Յունաստան), բայց ոչ մէկը մեզի չափ զարհուրանք չտեսաւ։ Լէնկթիմուրի, Ալփասլանի, Շահ Աբբասի եւ Սուլթան Համիտի նման մարդ-գազաններէ վերջ եկան աւելի վայրենիներ, Էնվէրներ, Ճէմալներ եւ մանաւանդ ամէնուն հրէշաւորը՝ Թալէաթը, որ մեր ընկերներուն, Ակնունիին, Զօհրապին, Վարդգէսին հետ «դուռ»ով կը խօսէր։ Ու երբ պատերազմը սկսաւ, երբ Եւրոպացիները հեռացան, անոնք ոյժ առնելով Գերմանացիներէն, նետեցին գառան մորթը ու գայլի կերպարանքով մէջտեղ ցցուեցան եւ պատահեցաւ այն ինչ որ կը սգանք այսօր»։

Ցարգելի բանախօսը երկարօրէն խօսելէ վերջ Թուրք ժողովուրդի բընածին վայրագութիւններու մասին, բացատրեց նաեւ թէ ի՛նչպէս սպաննուեցան այդ կիսավայրենի փաշաները Հայու արդար ձեռքով եւ ի՛նչպէս եւրոպական դատարաններու կողմէ անպարտ արձակուեցան վրիժառու հայորդիները։

Ազգային Առաջնորդարանի քարտուղար Պ. Բ. Միլտոնեան փակման խօսքէն վերջ, ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը։

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Ց. Գ.— Հետեւեալ օր Ռամկավարները առանձին կատարեցին սգահանդէսը, պզտիկ սրահի մը մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 26 Ապրիլ.— Տէսինի գործերուն մասին քանիցս գրած եմ «Ցառաջ»ին երբ շարժումը նոր ծայր տալ սկսած էր։ Տեղւոյս միլէ (մետաքսի, ներկի, մանարանի եւլն.), գործարանը այս վերջերս բազմաթիւ գործաւորներ արձակեց, որոնց հետ նաեւ Հայեր ալ։

Կան յուռետեսներ, որոնք կ'ըսեն թէ գործարանը կը փակուի այս ընթացքով։ Կան ալ որ կ'ըսեն թէ մօտերս պիտի վերսկսի գործաւոր առնելու։ Սակայն, այսպէս թէ այնպէս այժմ կացութիւնը խիստ դժուարին հանգամանք առած է։ Իսկ Սօսիէթէ Լիօնէզը գործաւոր չարձակեր, միայն առաջուան պէս շաբաթական 4 օր ու կէս կ'աշխատցնէ եւ շատ հաւանական է որ գործերը բացուին, եւ առաջուան պէս 48 ժամ աշխատանք կատարուի։ Այժմ Տէսինի մէջ բաւական թուով անգործ հայրենակիցներ ունինք, որոնցմէ շատերը զաւակներու տէր են առնուազն 2—3 զաւակ։ Դժբախտութիւնը հո՛ն է սակայն, որ այս անգործ հայրենակիցները պետական նպաստ չեն ստանար։

Կը ճանչնամ բազմաթիւ ընկերներ եւ հայրենակիցներ, որոնք այս ուղղութեամբ դիմում կատարած են տեղւոյս քաղաքապետարանին մօտ, սակայն մերժուած են, ըսելով թէ՝ «մեզի հրաման չկայ դրամ տալու, ո՛չ թէ Հայերու, այլեւ Ֆրանսացիներուն անգամ»։ Աճաւասիկ գաղութիս անգործ հայրենակիցներու տըխուր վիճակը։ Եթէ այսպէս 4-5 ամիս եւս շարունակուի, մէկ ատեն աւելի թշուառ պայմաններու պիտի ենթարկուինք։ Մինչեւ հիմա դիմացանք, մեր քիչ-շատ խնայած դրամին շնորհիւ, ապա թէ ոչ, պարագաները այլապէս ծանր ու տաժանելի պիտի ըլլային։

Վերջին պաշտօն կ'իմանամ թէ տեղւոյս մէջ կազմուած է ազգային մարմին մը որ նախնական աշխատանքներ կատարելու ձեռնարկած է։ Նախ կը պատրաստեն գաղութիս մարդահամարի ցանկը, արտակարգ ընդհ. ժողով մը պիտի հրաւիրեն ազգային ընտրութեան համար։ Կարծեմ թէ նախաձեռնողներն ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեն, գոնէ այս խնդրին շուրջ հաւաքաբար ձեռք ձեռքի տալու, առաջ տանելու այն ամէնէն կենսական գործերը որոնք տակաւին կիսատ կը մնան գաղութիս մէջ։

Լ. Փայաճեանեան

Ց. Գ.— «Ապրիլեան սգատօնը» թղթակցութեանս մէջ, ակամայ սպրդում մը ունեցած էի, այն է թէ նոյն հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ընկերներ՝ Ս. Դինոեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ «Սեւ Խաւարը» երգով, եւ Ն. Խաչատուրեան Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ արտասանութիւնով մը, Դ. Վարուժանի «Սեւ Օրեր»ը։

Լ. Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Շավիլի մարզիկները շարունակելով իրենց բարեկամական մրցումները, անցեալ կիրակի Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ մրցեցան A·S· Trnsport (Hir/)ի դէմ։ Երկու կողմէ լաւ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ, որու միջոցին Շավիլցիք առաջին կիսախաղին եւ երկրորդի վերջաւորութեան կարողացան տիրապետել. աչքառու էր Ֆրանսացիներու լաւ խաղարկութիւնը, մանաւանդ երկրորդ կիսախաղին սկիզբը, ուր կարողացան նշանակել իրենց միակ կոլը։ Իսկ Հայերը աւելի ճարպիկ եւ աւելի կրակոտ նշանակեցին 2 կօլ, շահելով յաղթանակ մը եւս։

Այս կիրակի դարձեալ Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ տեղի կ'ունենայ մրցում մը Ե. Ե. Մ. Շ.ի եւ A·S· Vanves (1er) խումբերու միջեւ, ժամը 3ին։ Կ. Թ.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հինգշաբթի երեկոյ Salle Majestic/ի մէջ տեղի ունեցաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը, ի պատիւ ռուս բանաստեղծ Բալմոնտի։

Բալմոնտը սիրահար մըն է հայ գեղարուեստին, ռուսերէնի թարգմանած է հայ բանաստեղծներուն գործերը (Իսահակեան, Թումանեան, Տէրեան եւն.։)

Երեկոյթին կը մասնակցէին Ջերեպնին եւ Հարտման, որոնք կը հիանան Կոմիտաս վարդապետի արուեստին վրայ։ Կը մասնակցէր նաեւ Օր. Մարգարիտ Բաբայեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

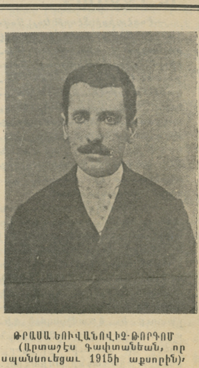
ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Վռամ Քէնտիրեան արդէն գիս ծանօթացուցած էր Սամուէլ Ֆայնի (Քրիստափոր Միքայէլեան) եւ Ռուբինա Ֆայնի հետ։ Իրականին մէջ Ռուբինա Քրիստափորի աղջիկը չէր։ Երկուքը կարեւոր հայ անիշխանականներ էին եւ անդամ յեղափոխական կոմիտէին, որուն անդամները յեղափոխական դաստիարակութիւն տեսած եւ քանիցս յեղափոխական շարժումներու մասնակցած մարդիկ էին։

«Եէնէնիճի փողոցին մէջ վարձուած թիւ 30 տան մէջ շատ անգամներ տեսայ Սամուէլ Ֆայնը, Ռուբինան, Րիփսի կինը, Թրանոս Եուվանովիչը, Սիլվիօ Րիչին, Թորգոմը, Տիկին Աշոդան, եւ ուրիշ քանի մը հոգի որոնց անունները չեմ գիտեր։ (Ժոռիս կը յամառէր չյայտնել այդ անունները, ու թէեւ յանձնաժողովը բացատրեց թէ իր շահն իսկ կը պահանջէ յայտնել, բայց մտիկ չըրաւ)։

«Դաւադիրներէն մէկ քանին Պոլսէն մեկնեցան անցեալ Դեկտեմբերին։ Անոնք իբրեւ պատուիրակներ ներկայ եղան Փարիզի եւ Պուլկարիոյ ժողովներուն եւ երկուքը սպաննուեցան Սօֆիայի շրջակաները ռումբի փորձեր կատարուած ատեն։ Այս դէպքին հետեւանքով, Լեփա Րիփսի յանձնուեցաւ մահափորձին կազմակերպութիւնը։ Այս վերջինն ալ իր կարգին ձեռքի ռումբեր փորձեց եւ եզրակացուց թէ այդ ռումբերը նպատակին չեն ծառայեր։ Յետոյ Վիէննա գնաց իր կնոջը հետ։ Այնտեղ Նէսէլտորֆէր գործարանին մէջ շինել տուաւ հրաշալի կառքը, որ Պոլիս փոխադրուեցաւ այն ձեւով որուն բոլոր մանրամասնութիւնները երեւան հանած էր քննիչ յանձնաժողովը։

ԹՐԱՍԱ ԵՈՒՎԱՆՈՎԻՉ-ԹՈՐԳՈՄ
(Արտաշէս Գափտանեան, որ սպաննուեցաւ 1915ի աքսորին)։

«Կառքը ցամաք հանուելէ քանի մը օր յետոյ, Րիփս եւ իր կինը Պոլիս եկան եւ իջան Օթէլ Ռուայեալ, բայց երեք օր վերջը ձգեցին եւ գացին հաստատուեցան անգլիական դեսպանատան մօտ յարկաբաժին մը։ Տասը օր յետոյ, Օր. Ռուբինան ալ եկաւ նոյն յարկաբաժինը։ Աւելի վերջը, բոլորը մէկ հաստատուեցան Մուրատեան ափարթըմանին կից փոքր տուն մը, Եէնի չարշը, ուր կը բնակէի ես։ Այնտեղ մնացինք մինչեւ մահափորձին օրը։

«Մահափորձը գործն էր կովկասի յեղափոխական կոմիտէին եւ Ժընեւի Հնչակ կոմիտէին («Ցառաջ».—Ըսել կ'ուզէ «Դաշնակ»)։

«Նախապէս որոշած էինք ռումբեր նետել դեսպաններու եւ օտար հիւրերու յատուկ ամպիոնէն, Սէլամլըքի արարողութեան միջոցին, եւ սպաննել Համիտը։ Բայց որովհետեւ վստահ չէինք յաջողութեան մասին, եւ կասկածելի էր որ երրորդ անգամ մուտքի տոմս ստանայինք, ինչպէս երկու անգամ ստացած էինք ռուսական դեսպանատունէն, հրաժարեցանք այդ ծրագրէն եւ որոշեցինք դժոխային մեքենայ մը ճարել, ինչ որ կատարեցինք ձեզի ծանօթ պայմաններու մէջ։ Բայց մեր նպատակին չհասանք եւ անմեղ մարդիկ մեռան։

«Կառքին մէջ դժոխային մեքենային յատկացուած տեղը կրնար հարիւր քիլօ առնել։ 80 քիլօ մելինիթին մէջ խառնուեցան պողպատի եւ երկաթի կտորներ։ Մահափորձին նախընթաց օրը, դեռ այդ նիւթերը չտեղաւորուած, փորձ մը կատարուեցաւ Շիշլիի մէջ, համապատասխան բեռով մը փորձելու համար կառքին դիմադրական կարողութիւնը։ Փորձին արդիւնքը յաջող էր։ Սէլամլըքէն քիչ առաջ, ամէն բան պատրաստ էր։ Րիփսն ու Ռուբինան նստած կառքին մէջ, անոնք էին որ լարեցին մեքենան, նշանակուած ժամուն։ Չեմ գիտեր, ինչ եղած են անոնք. մեռա՞ծ են թէ փախած։ Իմ մասնակցութեանս պատճառը այն է որ ի ծնէ անիշխանական ըլլալով, միեւնոյն ատեն ազդուած էի կոմիտէին հրատարակութիւններէն։

«Այլեւս ըսելիք բան չունիմ, քանի որ քննիչ յանձնաժողովը երեւան հանած է ամէն բան, ես պատրաստ եմ կրելու իմ արարքիս հետեւանքները»

×

Այս խոստովանութիւններէն յետոյ, Ժոռիս հրաւիրուեցաւ յայտնել անունները կոմիտէի իր ընկերներուն եւ միւս մեղսակիցներուն։ Բայց Ժոռիս յայտարարեց թէ չի գիտեր անոնց ոեւէ մէկուն, նոյնիսկ Սամուէլ Ֆայնի բուն անունը։ Վռամ Քէնտիրեան իրեն յանձնեց Կոմիտէի կանոնագիրը, բայց չյայտնեց Րիփսի եւ Սամուէլ Ֆայնի ինքնութիւնը, շեշտելով թէ կանոնագիրը բացարձակ է այս մասին եւ ծանր պատիժներ կը տրամադրէ անոնց դէմ, որոնք դուրս կուտան Կոմիտէին գաղտնիքները կամ անուններ կը մատնեն։

(Շար.)

բիններու գրաւիչ զգեստները, տեւականօրէն կը նուագէր ժողովրդական երգեր։ Ուրիշ թաղերու մէջ, քուէատուփերը պտըտցուցին ծաղկազարդ ու դրօշազարդ ինքնաշարժերով, առջեւէն նուագախումբով մը եւ հետեւորդներով։

Բայց ժողովուրդը աւելի նախընտրեց դիտել այս արարողութիւնները, քան թէ անոնց մասնակցիլ։

Ասկից զատ, որովհետեւ նոր ընտրութիւնները ո՛չ մէկ նորութիւն պիտի բերէին, Թուրքերու մեծամասնութիւնը յարմար դատեց անհանգիստ չըլլալ բեմադրութեան մը համար, որքան ալ ճարտարութեամբ պատրաստուած ըլլար։

Կայ նաեւ վհատութիւնն ու դժգոհութիւնը որոնք ծագեցան ազատական կուսակցութեան այնքան առեղծուածային եւ անակնկալ լուծումէն, որովհետեւ անոր կազմութիւնը ողջունած էին իբր հանրային եւ անհատական բարգաւաճութեան շրջանի մը սկիզբը։

Մինչ այդ, Ղազին կը նշանակէր Խալքի երեսփոխանները եւ կոչ մը կ'ուղղէր ժողովուրդին։ Ղազին էր որ տուաւ պաշտօնական թեկնածուներու ցանկը եւ ընտրական շրջանակներու մէջ, 30 աթոռ ձգեց անկախներուն, եթէ կարելի է անկախ ըլլալ ժողովրդական կուսակցութեան ընտրողներու քուէներով։

Պոլսոյ մէջ անկախներուն տրուեցան 4 աթոռ որոնց համար ներկայացան 49 թեկնածուներ։

Պարապ մնացած աթոռներուն համար պիտի կատարուին մասնակի ընտրութիւններ։ Նոր ժողովը պիտի գումարուի մայիս 5ին, երկու ամսուան բացառիկ նստաշրջանի մը համար։ Առաջին նիստի ընթացքին, իր դիւանի ընտրութենէն վերջ՝ Ազգ. ժողովը պիտի ձեռնարկէ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան։

Հակառակ կարգ մը զրոյցներու եւ առանց ոեւէ անակնկալի մը, Մ. Քէմալ պիտի վերընտրուի եւ Ըսմէթ փաշա պիտի մնայ իր դիրքին վրայ։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Իտալական կառավարութեան պատասխանը նաւային համաձայնութեան մասին, ֆրանսական առաջարկներուն դէմ, հաւանաբար յանձնուի յառաջիկայ շաբթուան սկիզբները։ Հռոմի մէջ կը յայտնեն թէ այս յապաղման պատճառն է, յետագային որեւէ թիւրիմացութեան առաջքն առնելու նպատակով, Իտալիոյ կարծիքին մասին տալ ամէն օգտակար լուսաբանութիւն։ Միւս կողմէ սակայն իտալական մամուլը կը զգացնէ արդէն թէ Հռոմի եւ Լոնտոնի միջեւ, կարծիքի լայն փոխանակութիւններէ յետոյ, երկու երկիրներու կառավարութիւնները կը գործեն համերաշխաբար։ Ուրկէ կարելի է եզրակացնել թէ Իտալիոյ պատասխանը տեսակ մը կրկնութիւնը պիտի ըլլայ Անգլիոյ պատասխանին եւ հետեւաբար, Իտալիա իր կարգին պիտի մերժէ ընդունիլ Ֆրանսայի առաջարկները։

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, պատասխանելով հարցման մը, արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն յայտնեց թէ նաւային համաձայնութեան շուրջ բանակցութիւնները կայուն վիճակ մը ունին ներկայիս, անոր համար որ Անգլիա կը սպասէ Ֆրանսայի պատասխանին եւ Իտալիոյ առաջարկներուն։

Ամերիկեան կառավարութիւնը որ ինչպէս Ճափոն, լիակատար տեղեկութիւններ ստացած է նաւային համաձայնութեան մասին, երեք պետութեանց բանակցութեանց շուրջ, կը վախնայ որ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը ձախողութեան դատապարտուի նաւային համաձայնութեան ձախողութենէն։

Եօրկայի դահլիճի շուրջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Եօրկայի կառավարութիւնը անակնկալ կերպով նիստի հրաւիրեց ռումէն խորհրդարանը, արագօրէն քուէարկելու համար կարեւոր օրինագիծեր, որոնք սեղանի վրայ մնացած են։

Կ'ըսուի թէ եթէ Մանիուլի կուսակցութեան ընդդիմութիւնը ձախողեցնէ այս օրէնքներուն քուէարկումը լուծուած պիտի յայտարարուի եւ ամիջապէս նոր ընտրութիւններ պիտի հրահանգուին։

(Տեսնել վերջին լուրը Ա. էջին վրայ)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԷԻՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամօնի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Վարուժան Ակումբին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ՝

Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէն այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէն։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ փարիզի մանուկներու պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը տօնէ Համբարձման օրը, Հինգշաբթի 14 Մայիսին։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ
ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, վաղը կիրակի, 3 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ՝ Cadet).

Կը խօսին՝ ԶՕՐ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՌՈՒԲԷՆ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը, ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԶՕՐ. ՊԱՐԱԹՈՎ, Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու ներկայացուցիչը, Զ. Ո. Մ.ի ներկայացուցիչը։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Պուա Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ (Rue des Halles)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ղեկավարութեամբ՝ Ս. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Կէս գիշերէ վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընտիր ճազ պանտ, (Jaz Taverne), ճոխ պիւֆէ խիստ աժան։

ՄՈՒՏՔ 7.50 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Gare St. Lazareէն շոգեկառք իջնել՝ Պուա Քոլոնպ, Port Clichyէն հանրակառք թիւ 40, իջնել՝ Bourguignons.

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique

131 Rue Cambronne, métro Vaugirard

Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, նիւթ ունենալով «Յ. Պարոնեանի կեանքն ու գործը»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲԻ ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. Կարեւոր օրակարգ։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այսօր ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Կը խօսի ընկ. Հ. Հանտալեան։

ԳԱՒԱՌ

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին վարուժան ակումբին մէջ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի, իրիկուն ժամը 8.30ին 181 Cours Lafayette սրճարանի ներքնասենեակը։ կարեւոր օրակարգ։ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր կարօ խումբի ժողովը վաղը ժամը 2ին ընկեր Ս. Պօյաճեանի բնակարանը։ Նիւթ՝ յեղափոխութիւն եւ իշխանութեան տիրացում։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանին մէջ 26, Rue Treyon, (Sèvres), տեղի կ'ունենայ դասախօսութիւն մը, վաղը կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին։ Նիւթ՝ Հայր Ալիշան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ. Գործ.—981,60
Հիմ. Ն. Փ.—35
Փրակա Հ. Տ.—70
Փոն տը Շէրիւի Գասպ.— 50
Գահիրէ Ա. Ս.— 2 անգլ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Էօզկէրլիցի (Տէօրթ Եօլ) Յովհաննէս Առաքելեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Վանիս, մայրը՝ Մարիամ, քոյրը՝ Սիմակալ Առաքելեան (իրենց իսկական մականունը չյիշեր), իրհօրեղբայրները՝ Պաղտասար, Ռուբէն եւ Յովհաննէս։ Տեղահանութեան միջոցին իր հայրը զինքը յանձնած է իր հօրեղբօր, որ Հասան Պէյ գիւղին մէջ երկաթուղիի մեքենավար էր։ Իմացնել Յառաջի խմբագրութեան։

— Ակնցի Մելքոն Գաֆթարեան (22 տարեկան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աւետիս (26 տարեկան) եւ մայրը՝ Եղիս Գաֆթարեան։ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Ակն եւ լուր առնուած էր թէ պէտի մեկնին Ամերիկա։ կը փնտռէ նաեւ իր մօրեղբօրորդիները Խաչատուր եւ Վռամշապուհ Նետարեան եւ Խնդիր Գաֆթարեան որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Պ. Խաչիկ Ճերմակեան կը փնտռէ իր եղբայրը Ասօ Ճերմակեան։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
3
ՄԱՅԻՍ
1931

3 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1560

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

Օրը օրին հասած հեռագիրները որոշ գաղափար կուտան Հայաստանի գլխուն պայթած նոր աղէտի մասին։

Տակաւին ձեռքի տակ չունինք աւելի տեղեկութիւն քան ինչ որ հրատարակուեցաւ։ Իսկ եւրոպական թերթերը հազիւ կը հետաքրքրուին այսպիսի աղէտներով։ Ինչպէս, ժամանակին, Թուրքիոյ աշխարհասասան, հայաջինջ սարսափներով։ Լաւագոյն պարագային, անոնք օրը օրին կ'արձանագրեն միջազգային գործակալութեանց հեռագիրները եւ կ'անցնին։

Մնաց որ, օտար թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ալ չունին ոչ միայն աղէտի վայրերուն, այլեւ ամբողջ Կովկասի մէջ։ Նոյն իսկ ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ, բացի Մոսկուայէն։ Այն ալ միշտ աչքի տակ, մէկ օրէն միւսը վտարուելու սպառնալիքը իրենց գլխուն։

Ինչ կը վերաբերի հայ թղթակցի — հայերէն թերթերու հետ կապուած տեղեկատուներու — այդ ալ իր կարգին աղէտ մըն է, որմէ սարսափահար կը փախչի ո՛րեւէ գրիչ։ Խ. Հայաստանի «բարեկամներ»ն անգամ միտքէ չեն անցըներ այդպիսի խիզախութիւն։

Ուրեմն, ստիպուած ենք սպասել Նորէն խորհրդային թերթերուն, թարգմանութիւններ կատարելուհամար — ճիշդ այնպէս ինչպէս անգլերէն եւ ֆրանսերէն կամ ռուսերէն թերթերէ։ Մէկ ալ Թաւրիզի թղթակիցներուն, որոնք լուրեր կը քաղեն ճամբորդներէ եւ փախստականներէ։

Համաձայն առաջին հեռագիրներուն, աղէտը ամէնէն աւելի զարկած է Զանգեզուրի շրջանը (Լեռնահայաստան), քարուքանդ ընելով Սիսիանի, Ղափանի, Գորիսի, եւ Մեղրիի շատ մը գիւղերը։ Երեւանէն հասած պաշտօնական հեռագիրը կը յայտնէ թէ «քանդուած են քանի մը շարք գիւղեր, կան քանի մը հարիւր մեռած եւ հազարի չափ վիրաւոր, ոչնչացած են մեծաքանակ մանր ու խոշոր եղջիւրաւոր անասուններ»։ Իսկ Մոսկուայէն հեռագիր մը 20,000 կը հաշուէ անապաստան մնացած թշուառները, որոնք միեւնոյն ատեն ենթարկուած են գարնանային տեղատարափի սարսափներուն։ Բաց երկնքի տակ, աւերակներու մէջ, զրկուած տարրական անհրաժեշտութիւններէ։

Այս բոլորը կը պահանջեն լուրջ օգնութիւն։ Դեղ ու դարման։ Մեծագումար դրամ։

Զանգեզուրը աղքատ շրջան մը եղած է սկիզբէն ի վեր։ Արտագաղթը՝ սովորական երեւոյթ մըն է Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի գիւղացիներուն համար, որոնք ընդհանրապէս Բագու կ'երթային իրենց հացի, ցարական շրջանին, իսկ հիմա՝ ո՛ւր որ գործ գտնեն։ Տարուան որոշեալ ամիսներուն՝ արտագաղթը կ'առնէ վրդովիչ համեմատութիւններ։ 1927ի խորհրդային մարդահամարը 60,000 կը հաշուէր այսպէս հեռացած լեռնականներու թիւը։

Հաւաքական տնտեսութեան բարբարոսութիւնները լրացուցին պակասը։ Ընկերային հաւասարութիւն հաստատելու յաւակնութեամբ, կարմիր բարբարոսները հաստատեցին թշուառութեան հաւասարութիւնը, ինչպէս ամբողջ Հայաստանի, նոյնպէս անոր լեռնային շրջաններուն մէջ։ Ինչ որ տեղի տուաւ տարրերային պոռթկումներու, ճիշդ մէկ տարի առաջ, 1930ի գարնան։

Հիմա բնութիւնն ալ կուգայ ջնջելու ինչ որ կանգուն մնացած էր։

Օգնութեան առաջին ձեռնարկը պիտի կատարէ, անշուշտ, Բարեգործականը, իր գլուխն ունենալով «բարի Գալուստը», թէ՛ իբրեւ նախագահ եւ թէ՛ իբրեւ անհատ միլիոնատէր։ Անոր ետեւէն՝ հռչակաւոր Հօկը, որ քերականօրէն կը թարգմանուի «Հայրենիքի Օգնութեան Կոմիտէ», իսկ իրական կեանքի մէջ — թող իրենք բացատրեն։

Ու վերջապէս, կան Հայաստանի «բարեկամները»։ Անոնք որ տարին տասներկու ամիս սուտ-լաց կ'ըլլան, իսկ երբ կարգը գործի կուգայ, կը կծկուին։ կ'անճրկին։

Չենք խօսիր տիրող իշխանութեան մասին, որ անշուշտ պիտի արժեցնէ իր յաւակնութիւնները, առաւելագոյն աջակցութիւնն ստանալու համար դրացի հանրապետութիւններէն։ Այլ մանաւանդ Մոսկուայէն։

Ի՛նչ խօսք որ, այս ահաւոր աղէտին առթիւ, եղբայրական աջակցութեան պարտականութիւն կ'իյնայ բոլորին վրայ, առանց ո՛րեւէ խտրութեան։ Կարմիր Խաչերէն մինչեւ Հայր. Միութիւնները, պարտաւոր են օգնութեան հասնիլ ի՛նչ ձեւով որ կրնան։ Համաձայն իրենց կարողութեան։ Կաթիլ մը ալ կրնայ վէրքեր կը բուժէ։

Երեւանը, այո՛, երբեք չի հետաքրքրուիր գաղութներով։ Մեր տառապանքներով ու բաղձանքներով։

Տարագիր բազմութիւնները, Երեւանի համար, խարխուլներ են լայն ծովերու վրայ թիավարելու, թերխաշ մարզանքներ կատարելու եւ «գործի վրայ» երեւալու։ Երէկ՝ Թնդանօթի միս, մսացու ոչխար կը համարուէինք ուրիշներու, օտարներու համար։ Այսօր՝ կ'ուզեն վաճառքի, խառովութեան բոյներու վերածել մեզ՝ մեր հարազատները։

Ոչի՛նչ։ Կատարենք մեր պարտքը, եւ թող Երեւանցիները կարմրին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

Եւրոպական թերթերուն մէջ նոր տեղեկութիւններ չկան Կովկասի նոր աղէտի մասին։

Մոսկուայէն «Թայմզ»ի հասած առաջին հեռագիրը (30 ապրիլ) կը յայտնէ թէ դժուար է ճշտել զոհերուն բուն թիւը, բայց ամենավերջին հաշիւներու համաձայն 536էն աւելի է մեռելներուն թիւը. իսկ իբր 4000 կը հաշուեն վիրաւորեալները։

Ինչպէս գրած էինք արդէն, տիրող գարնուրանքին վրայ աւելցած է բուռն տեղատարափ մը, որ չափազանց կը դժուարացնէ օգնութեան գործը։

Երկրաշարժին կեդրոնն է Օրտուպատի շրջանը (Նախիջեւան)։ Իսկ Հայաստանի մէջ ցնցումները ամէնէն աւելի բուռն եղած են Սիսիան (Զանգեզուր), որուն գիւղերուն մեծ մասը հիմնայատակ փլած են։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, օգնութեան գործը կը դժուարացնէ նաեւ բժիշկի եւ դեղի պակասը, մանաւանդ որ հաղորդակցութեան միջոցներն ալ խանգարուած են եւ ընդհանուր խուճապ կը տիրէ։ Շարքին կեդրոնը կը համարուի Սեւանի լիճէն անդին, Լէնինականէն 100-200 մղոն դէպի հարաւարեւելք։

Բրտական շարժումը եւ Անգլիացիները

Թեհրանի Իրան թերթը խմբագրականով մը կը քննադատէ Միջագետքի անգլիական Նիր Իսթ թերթը, ըսելով թէ դիտումնաւոր լուրեր կը հրատարակէ Միջագետքի քրտական ըմբոստութեան մասին եւ կ'ուզէ ստեղծել քրտական հարց, որ սակայն գոյութիւն չունի։

«Նիր Իսթը, — դիտել կուտայ պարսիկ թերթը, — կը մեղադրէ Միջագետքի լրագիրները որ եղբայրութիւն չեն քարոզեր Քիւրտերու եւ Արաբներու միջեւ, բայց քիչ անդին ինքն է որ կ'ըսէ թէ առաջինները ժառանգական թշնամիներն են վերջիններուն, ու կ'աւելցնէ թէ Քիւրտերը իրենց ազգային զգացումներէն դրդուելով է որ ըմբոստացած են։

Ինչու համար բոլոր այս խտտորնակի հնարագիտութիւնները։ Որպէս զի հաւաստէ Իրաքցիներուն թէ՝ Անգլիացիները չեն Քիւրտերը դրդողները եւ աշխարհին հաւատացնել տալ որ Քիւրտերու ըմբոստութիւնը ազգային շարժում մըն է, արժանի քաղաքակիրթ ժողովուրդներու յարգանքին։ Այս հնարագիտութիւնները նպատակ ունին նաեւ վախցնելու Իրաքը Ազգերու Դաշնակցութեամբ եւ հաւատացնելու որ Արաբները ծարաւի են քրտական արեան։

Բայց այս քաղաքական խաղերը ոչինչի կը ծառայեր, եւ չեն կարող ծածկել բացայայտ ճշմարտութիւնը Արեւելքի ժողովուրդներու աչքին, որոնք բոլորն ալ կը հասկնան թէ քրտական շարժում գոյութիւն չունի եւ միայն Անգլիացիներն են որ քաղաքական դաւերով կը մղեն Քիւրտերը ըմբոստանալու, հաւատացնելով անոնց որ իրենք կատարեալ համակրութիւն ունին դէպի քրտական շարժումը եւ թէ անոնց ազգային զգացումները արժանի են իրենց ամբողջ յարգանքին։ Իրենց ագիտութեան պատճառաւ կուրցած Քիւրտերէն զատ, բոլոր միւս Արեւելքցիները կը հասկնան որ Անգլիացիները այսպէս վարուելով, կը հետապնդեն երկու նպատակ, — իրենց ձեռքն անցընել Մուսուլի քարիւղը եւ գործադրել «բաժանեա զի տիրեսցես»ի սկզբունքը։

Մենք անհունօրէն կը ցանկանք Իրաքի ժողովուրդի երջանկութիւնն ու անկախութիւնը, որովհետեւ պէտք է որ փոքր առ փոքր Արեւելեան ժողովուրդները ազատագրուին Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական սարկութեան շղթայէն»։

Հայասիրական յօդուած մը

Յունական *Փրօիա* օրաթերթին Ապրիլ 23ի թիւին մէջ Ա. փէթրիտի ընդարձակ յօդուած մը գրած է հայ ժողովուրդի մասին։ Պատմական ակնարկ մը նետելէ յետոյ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին, Սասունի ջարդերուն եւ Համիտի հայաջինջ քաղաքականութեան վրայ, Պ. փէթրիտի կանգ կ'առնէ Փոքր Ասիոյ աղէտին վրայ, ըսելով թէ դաշնակիցները երեսի վրայ լքեցին հայ ժողովուրդը եւ միայն Յունաստան ապաստան տուաւ։ Հելլէն խմբագիրը կ'ըսէ թէ Յունաստանի Հայերուն մեծամասնութիւնը քաղաքացի եղած են եւ մեծապէս ուժ կուտան հելլէն առեւտուրին։ Պ. փէթրիտիս խօսելով հայ ժողովուրդի առեւտրական ընդունակութիւններու մասին, վեր կը հանէ այն իրողութիւնը թէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ Հայերը մեծ դիրքեր գրաւած են։

Մայիս 1ը Փարիզի մէջ

Արեւոտ օր մը, գաղջ ու հանդարտ։ Փարիզ՝ Մայիս 1ը տօնեց իբր բնութեան տօնը։ Ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցները թոյլ չտուին որ որ եւ է կարեւոր միջադէպ պատահի, հակառակ համայնավարներու գրգռիչ կոչերուն։ Աշխատանքը դադրեցնելու հրաւէրն ալ ապարդիւն մնաց։ Կարգ մը գործարաններ ինքնաբերաբար երէկուան համար դադրեցուցեր էին աշխատանքը։ Այս պատճառով Մայիս 1ին չաշխատող գործաւորներու թիւը հասեր էր 48,315ի։ (Այս գործարաններէն մէկուն մէջ միայն կ'աշխատին 17,000 գործաւորներ)։ 6000ի չափ գործաւորներ միայն, կամովին՝ բանթող ըրեր էին։ Որով Փարիզի 118,785 բանուորներէն 54,500ը միայն՝ չէին աշխատեր։

Ոստիկանութիւնը զգուշութեան համար ձերբակալեց քառասուն անձեր։

Պրզոնի մէջ միայն բախում մը տեղի ունեցաւ համայնավար ցուցարարներու եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Մէկ քանի թեթեւ վիրաւորներ կան։

Մայիս 1ը՝ զանազան երկիրներու մէջ

Սպանիոյ մայրաքաղաքին Մատրիտի մէջ Մայիս 1ը անցաւ շատ խաղաղ։ Սակայն Պարչելոնայի մէջ, կարգ մը խռովութիւններ ծագեցան։ Հանրապետական կառավարութիւնը Մայիս 1ը յայտարարած ըլլալով պաշտօնական տօն, աշխատանքը դադրած էր ամէն տեղ։ Կարմիրներու մէկ հրապարակային հաւաքոյթէն վերջ, 4 5000նոց բազմութիւն մը ուղղուեցաւ դէպի կառավարութեան պալատը։ Այդտեղ 400 ձեռք հրազէն պարպուեցաւ։ Ոստիկան մը սպաննուեցաւ եւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան։

.. Լոնտոնի մէջ աշխատաւորներու աւանդական թափօրը տեղի տուաւ միջադէպի մը։ Հանգանակութիւն ուզեցին կատարել։ Արգիլուած ըլլալով՝ ոստիկանները միջամտեցին։ Ամբոխը յարձակեցաւ անոնց վրայ, վիրաւորելով մէկ քանիներ։ Օգնութեան հասնող ձիաւոր ոստիկանները իրենց կարգին յարձակում գործեցին բիրերով ու վիրաւորեցին 20ի չափ ցուցարարներ։*

.. Մոսկուայի մէջ, այս առթիւ զօրանցք մը կատարուեցաւ պատերազմական դործավարին Վորոշիլովի ներկայութեան։ Զօրանցքէն վերջ, մէկ միլիոնի հասնող բազմութիւն մը ցոյց կատարեց Կարմիր հրապարակին վրայ։*

.. Ճափոնի մայրաքաղաքին Թոքիոյի մէջ 500ի չափ ցուցարարներ ձերբակալուեցան։ Իսկ Նահանգներուն մէջ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 900ի։*

.. Իսկ Սելանիկի մէջ, համայնավարները տեղի տուին միջադէպերու, եւ ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին երեք անձեր վիրաւորուեցան։*

.. Վարշաւիոյ մէջ ալ, խումբ մը համայնավարներ յարձակեցան ոստիկանական պահականոցի մը վմայ։ Երկու ոստիկաններ եւ հինգ համայնավարներ սպաննուեցան։*

.. Պերլինի եւ Ռումանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ցոյցերը անցան խաղաղ։*

Եօրկայի կոչը ժողովուրդին

Ռումանիոյ նոր խորհրդարանը պիտի հաւաքուի յունիս 15ին։

Ռումանիոյ վարչապետը փրոֆ. Եօրկա ժողովուրդին ուղղեց յայտարարութիւն մը որով կը յայտնէ թէ Խորհրդարանին հետ գործակցելու ամէն փորձ ձախողած ըլլալով, Խորհրդարանը լուծուեցաւ, որովհետեւ, կառավարութիւնը մասնաւորաբար կը բախէր ազգ. գիւղացիականներու ընդդիմութեան։

Իր յայտարարութեան մէջ փրոֆ. Եօրկա կ'ըսէ.— Երբեք չենք մտածեր ընտրութիւններու պահուն ներկայացնել որեւէ ցանկ։ Բայց միշտ բարոյական ազդեցութեամբ պիտի ուժ տանք ազգային միութեան ցանկի մը, ուր պէտք է ներկայանան մեծ մասով քաղաքացիական ընկերակցութիւններ եւ արհեստակցական միութիւններ։

ԲԱԲԳԷՆ ԵՊՍԿ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՍԻ

Սուրիայէն Սահակ կաթողիկոսի կողմէ Ապրիլ 26 թուականով, Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին ուղղուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ, Հալէպի մէջ գումարուող Պատգամաւորական ժողովին հաւանութեամբ՝ կաթողիկոս օծուած է Բաբգէն եպսկ. Կիւլէսէրեան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական պաշտօնաթերթը կարգ մը վիճակագրական թիւեր կը հրատարակէ օտար գործաւորներու Ֆրանսա մուտքին եւ ելքին մասին։

1930ի ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 221619 օտար գործաւորներ, որոնց 92828 երկրագործութեան մէջ։ Մնացեալը ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ աշխատելու համար։

Ֆրանսա մտած գործաւորներուն մէջ, ազգութեան տեսակէտով, ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն Իտալացիները (58408) եւ Լեհերը (54907)։

Իսկ, 1930ի ընթացքին Ֆրանսայէն մեկնող օտար գործաւորներու թիւը կը ներկայնէ 43789։ Մեկնումները առաւելապէս կապուած են տնտեսական կացութեան։ Այսպէս է որ 1927ի տնտեսական մեծ տագնապի ընթացքին, մեկնող օտարականներու թիւն եղած 90000, մինչ բնականոն պայմաններու մէջ, այդ թիւը կը տարբերի 45—55000ին միջեւ,

Նոյնը պատահած է նաեւ այս տարի։

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները վերջին 15 օրուան ընթացքին անգործութեան տագնապին մէջ ցոյց կուտան կայուն վիճակ մը, չըսելու համար նուազում։ Ապրիլ 18ին, վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէր 1267ի նուազում մը, 25ին նոր նուազում մը եւս — 579։

Այդ թուականին անգործներու թիւն է եղած 49,958 (10,844 կիներ)։ Նախանցեալ շաբթու, այդ թիւն էր 50,537։

Ապրիլ 25ին, Փարիզ քաղաքը նպաստ կուտար 20,937 անգործներու, նախանցեալ շաբթուան 21,376ին դէմ։ Սէն նահանգի մնացեալ վայրերուն մէջ՝ անգործներու թիւն է 13,260, նախանցեալ շաբթուան 13,595ին դէմ։ Ընդամէնը 34,197։

1926-27ի մեծ տագնապին, ապրիլ ամսու նոյն այդ շաբթուն, անգործներու թիւն էր 61,486։

Իսկ ապրիլ 20էն 25 Ֆրանսա մտած են 1712 օտար աշխատաւորներ, իրենց երկիրները մեկնած են 1520 օտարականներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՆԱԽ ՀԻՄՆԱՔԱՐԵՐԸ ԵՒ ԱՏԱՂՁԸ

Տասը տարիէ ի վեր կը գրուի ու կը խօսուի գաղթային կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութեան մասին, եւ տակաւին քայլ մը չէ առնուած այդ ուղղութեամբ։

Այս երեւոյթին պատճառը հասկնալու համար, անհրաժեշտ է յետադարձ ակնարկ մը՝ մեր վերջին ձախողանքներէն յետոյ անցնող ժամանակաշրջանին վրայ։

Հայաստանի հանրապետութեան անկումին յաջորդեցին Թրքահայաստանի բնիկ ժողովուրդէն մնացած խլեակներուն նոր տարագրութիւնները։

Առաջին օրէն իսկ լսուեցան ազդարար ձայներ, որոնք կը շեշտէին համերաշխ գործակցութեան եւ բոլոր գաղութները իրար միացնող կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը։ Ո՛չ ոք կը ժխտէր այս առաջարկին կարեւորութիւնը։ Բայց գործնականին մէջ մէկէ աւելի էին որդելք հանդիպացող հոսանքներն ու համակրութիւնները։

— «Հայաստանի դուները պիտի բացուին եւ մենք հոն պիտի հաստատուինք վերջնականապէս», կը լսուէր մէկ կողմէն։

— «Գաղթային կազմակերպութիւն մը եթէ անհրաժեշտ է, այդ գործը գլուխ կուգայ այն պարագային՝ երբ նախաձեռնութիւնը առանձնէ խորհրդային հայ կառավարութիւնը», կը պատգամէր միւս կողմը։

— «Դաշնակցութիւնը պէտք է ձեռնթափ ըլլայ ազգային գործերէ եւ առհասարակ վերջ պէտք է տայ իր գոյութեան ու գործունէութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ կուսակցական նկատումները մէկ կողմ դնել ու գործի «լծուիլ», կը պոռչտար նախորդ «տեսակէտին» մէկ նոր փոփոխակը։

Եւ այս ու նման իմաստակութիւններով կը խափանուէր բանականութեան ձայնը, որուն համաձայն այդ բոլոր առարկութիւնները հետեւանք էին փոքր ու անարժան հաշիւներու, նաեւ կիրքերու, որոնք պիտի լռէին ժողովրդական աղէտի մը շրջանին։

Ու այսպէս, խժալուր կանչերը լռութեան մատնեցին բանականութեան ձայնը։

Մինչ ազգին ճակատագիրը վարելու յաւակնութիւն ունեցողները կը ներկայացնէին այն տխուր պատկերը, տարբեր չէր կացութեան ըմբռնումը խոնարհ խաւերու մօտ։

Ժողովրդական զանգուածները, որ մեծ կամ փոքր խմբաւորումներով նետուած էին օտար ափեր, ամէնէն առաջ պարտաւոր էին մտածել իրենց օրապահիկի մասին։

Այս հողին վրայ կ'աւելնար կացութեան անորոշութիւնը։ Ո՛չ ոք կրնայ ըսել թէ այդ նոր կարգադրութիւնը որքան պիտի տեւէ։

Բնական է որ այս կացութեան մէջ գտնուող բազմութիւնները չէին կրնար հանրային խնդիրներ լուծելու ետեւէ իյնալ։ Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը գոհ պիտի ըլլար, եթէ կարենար իր եւ իրեններուն գլխուն ճարը նայիլ։

Ժողովրդային զանգուածներու այս շփոթ վիճակին մէջ, անոնց ուսերէն ամուր բռնող եւ ցնցող ձեռքի դերը պիտի կատարէին զանազան կազմակերպութիւններու վարիչ մարմիններն ու անհատ ղեկավարները։ Անոնք չկրցան իրենց դերը կատարել եւ անկերպարան խարխափումներով ելք մը գտնելու ճամբան միայն բաց մնաց առհասարակ գաղթահայութեան եւ մասնաւորաբար նորակազմ գաղութներու առջեւ։

* * *

Ժողովուրդները միակամ շարժումներու կը մղուին կա՛մ այն պարագային երբ իրենք զիրենք կը գտնեն բոլորին անխտիր սպառնացող վտանգի մը առջեւ։ Եւ կամ այն ատեն՝ երբ մեծ յաջողութիւն մը փայլուն կը ցուցնէ ապագան եւ կ'ոգեւորէ բոլորը։

Միայն մեր ժամանակակից պատմութիւնը նկատի առնելու համար, վերյիշենք վերջին պատերազմի շրջանին կամաւորական շարժումը, Վանի, Շապին Գարահիսարի, Սուէտիոյ հերոսամարտերը, երբ ժողովուրդը պարզօրէն կը տեսնէր աչուլի վտանգը,

Միւս կողմէ, զինադադարէն անմիջապէս յետոյ պարզուող փայլուն հեռանկարը՝ իբր ապացոյց տառապանքի շրջանի փակումին եւ ազատ կեանքի ընձիւղումին, բոլոր միտքերը լարեր էր նոյն ուղղութեամբ։

Միատեսակ մտածողութիւն եւ գործունէութիւն առաջ պէտք է բերէին նաեւ քեմալական յաղթանակին յաջորդող դէպքեր,— Կիլիկիոյ, Արեւմտ. Փոքր Ասիոյ եւ Թրակիոյ պարպում,— եթէ մեր փարիզ շրջանակները աչքի տակէն չհանէին սպառնացող նոր վտանգին։ Ժողովուրդը կերպով մը ճողոպրած էր ջարդէ, եւ ասիկա բաւարարեց կարգ մը գործիչներ, որոնց աչքերէն վրիպեցաւ դանդաղ հիւծումի սպառնալիքը։

Քանի մը տարի առաջ՝ երբ հոծ բազմութիւններ դեռ շուար վիճակ մը կը ներկայացնէին եւ պատրաստ էին ամէն մէկ տաշեղի ձեռք երկարել, առօրեայ հոգերէ համեմատաբար ազատ տարրերու միակամ փորձը յաջողութեան հաւանականութիւն ունէր։ Հիմա սակայն, երբ բոլոր գաղութները քիչ թէ շատ կայուն վիճակ մըն են ստացեր եւ սկսեր են տեսնել մեծ ձուլարաններու կաթսաներուն մէջ հալելու վտանգը, քիչ մը տարակուսելի է այս կամ այն խմբակի նախաձեռնութենէն սպասուող յաջողութիւնը՝ մէկ անգամէն գաղթահայ կեդրոնական մարմին մը կազմելու տեսակէտէն։

Ազգային-մշակութային խնդիրները տարիներէ ի վեր քաղաքական նպատակներու եւ ծրագիրներու հետ շփոթելը այնքան խոր արմատ է ձգեր մեր կարգ մը կուսակցական գործիչներու եւ խմբագիրներու մէջ, որ նման նախաձեռնութիւն մը յուսալի չէ անոնցմէ։ Եթէ հրաշք մը պատահի իսկ, ձախողանքը անխուսափելի է, որովհետեւ անոնց մէջ նախկին փոխյարաբերութիւններու անդրադարձումները եւ ասոնց հետեւանքով յառաջ եկած հակակրանքներն ու համակրանքները երբեք նպաստաւոր գետին չեն ներկայացներ։

«Ոչ-չեզոքացուած գործիչներու» կամ «ընդունակ եւ ուղղամիտ չէզոքներէ կազմուած յանձնախումբի» մը նախաձեռնութենէն ալ կարելի չէ արդիւնք սպասել, նկատի ունենալով մեր անցեալ ու ներկայ պայմանները։

Մենք մեզ չխաբենք։ Ամէն մէկ գործիչ, ինչպէս նաեւ հանրային ջիղ ունեցող չէզոք, աւելի կամ նուազ չափով կը համակրի այս կամ այն հոսանքին, որուն հետ պատրաստ է քալելու։ Եւ ահա նման մէկ յանձնախումբի ետին այս կամ այն կուսակցութիւնը տեսնելու ախտաւոր մտայնութիւնը նորէն պիտի ցցէ իր գլուխը։

Յիշենք Ռումանիոյ Թեմականին կողմէ այս նպատակով ղրկուած հրաւէրներուն գտած ընդունելութիւնը՝ մօտ երեք տարի առաջ։

* * *

Ո՞րն է, ուրեմն, դարմանը։

Մեր ժողովուրդը ամէն տեղ սկսեր է տեսնել իրեն սպառնացող վտանգը։ Ո՛չ միայն այս, այլեւ սկսեր է մտածել հակազդող միջոցներու մասին, անշուշտ իր պայմաններուն համաձայն։

Սուրիոյ մէջ հայկական գիւղեր կը հիմնուին, վերջ կը դրուի կայաններու անբնական կեանքին ու կը խորհուի նիւթական ու բարոյական արժէքներու մասին։

Յունահայ գաղութը սկսեր է ինքզինքը գաղթական չնկատել այլեւս. ձեռք է քաշեր աչքը դէպի դուրս տնկելէ, կ'ուզէ ամփոփուիլ ու կազմակերպել ազգային կեանքը։

Պուլկարահայութիւնը կը կրկնապատկէ իր ճիգերը, որպէսզի աւելի ամուր հիմերու վրայ դնէ իր ուրոյն հիմնարկութիւնները։

Ռումանահայութիւնը լուռ մնջիկ կը գործէ եւ պարբերաբար կը տեղեկագրէ իր աշխատանքներու մասին, որոնց մէկ կարեւոր մասը կրնայ օրինակուիլ այս կամ այն գաղութի մէջ։

Եգիպտահայերը կը շարունակեն հինը եւ կը ճգնին ստեղծել նաեւ նոր ազդակներ։

Ֆրանսայի երկու գլխաւոր հայկական կեդրոնները, Փարիզ եւ Մարսէյլ, կեանքի են կոչեր բազմաթիւ միութիւններ ու դպրոցներ։

Նոյնը կ'ընեն Հարաւային Ամերիկայի նորահաստատ գաղութները։

Մինչեւ իսկ Միացեալ Նահանգներու հայութիւնը, որ մինչեւ վերջերս բնաւ իր մասին չէր մտածեր, այժմ սկսեր է տեսնել իրեն սպառնացող թերեւս մեծագոյն վտանգը եւ իրար է անցեր։

Ինչո՞ւ այս բոլորը, եթէ ոչ յանուն ինքնապահպանման եւ մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան։

Նոր սերունդի փրկութիւն եւ ինքնապահպանման ապահովութիւն, ահա օրուան կարգախօսը, որ պիտի տանի մեզի միակամ գործակցութեան, մոռցած ամէն մէկ ճղճիմ հաշիւ։

Եւ երբ ամէն հայաշատ կեդրոն խմբուի այս նպատակին շուրջը, իրար բերելով Բարեգործականի եւ Հօկի անդամը, Ռամկավարը, Հնչակեանը, Դաշնակցականը եւ չէզոքը, որպէս զի միահամուռ ուժերով ու ճիգերով մղուի գոյութեան մեծ ճակատամարտը, այն ատեն հանրութիւնը կ'ազատի վերոյիշեալ ախտաւոր մտայնութենէն, որ շատ շատ կը շարունակէ ապրիլ փոքրաթիւ կամակորներու գլխուն մէջ միայն։

Այն ատեն կը գտնուին մարդիկ, որոնք իրենց հոսանքին պատկանող կամակորներու երեսին բաց ճակատով կ'ըսեն.—

«Փորձը ցոյց տուաւ որ ձեր անկարելի կարծածը հնարաւոր է։ Եթէ դուք չէք ուզեր կամ չէք կրնար որդեգրել այս նոր ուղեգիծը, ձեր տեղը բռնողներ ունինք մեր մէջ»։

Երբ բոլոր գաղութներու մէջ քանի մը նման ձեռնարկներ կարելի ըլլայ մատնանշել, ճամբան բացուած կ'ըլլայ թէ տեղական եւ թէ ընդհանուր կազմակերպութեան։

Բոլոր տեսակի մարմիններուն եւ անհատ գործիչներուն ձգտումը պիտի ըլլայ ուժ տալ այս շարժումին ու այս կերպ սատարել կարեւոր գործի մը որ առաջ գլուխ գալուն։

Գեղեցիկ օրինակ մը ունինք արդէն։ Պոստոնի մօտիկ Ուօթըրթաուն քաղաքի հայութիւնը՝ իր բոլոր հոսանքներով ու չէզոքներով, անցած ամառ հիմը դրաւ հայկական դպրոցի մը, որ յաջողապէս կը բոլորէ իր առաջին տարին։ Նման քանի մը օրինակներ եւս, եւ անկարելիութեան տեսութիւնը կը չքանայ մէջտեղէն։

Երբ նման հաստատութիւնները շատնան, անոնց միջեւ ընդհանուր կապ մը հաստատելը համեմատաբար դիւրին գործ կ'ըլլայ։ Եւ ահա հրապարակ կուգայ ամերիկահայ նոր կազմակերպութիւն մը, որ ազգային-մշակութային կեանքին առանցքը կը կազմէ։

Երբ անջատ գաղութները համերաշխ գործակցութեան մը ապացոյցները տան, մենք կ'ունենանք ապագայ համագաղթային կազմակերպութեան «հիմնաքարերը»,— կազմակերպուած գաղութներ, եւ «ատաղձը»,— գործակցութեան պատրաստակամութիւն՝ ժողովրդային տարրերու մօտ։

Պէտք է նախ պատրաստել համագաղթային կազմակերպութեան հիմնաքարերը եւ ատաղձը։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Այս ամսուն, Փարիզի մէջ ծրագրուած է բանալ գրագէտներու համագումար մը, որուն պիտի մասնակցին աշխարհի բոլոր ֆրանսագիր գրագէտները։

ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սա լայնածաւալ դաշտերուն մէջ, ուր Տառապանքն ու Յաւիտենական Ցաւը իրար են գրկած, ու փոթորկայոյզ ահաւոր կիրճերուն մէջ, ուր կարմիր վրէժի եւ հրացայտ ատելութեան ստուերները կը շրջին իրենց ակռաներուն տակ շանթեր տրորելէն՝ կը հանդչին հայ ցեղին է՛ն սիրելի, է՛ն պաշտելի զաւակներուն սրբացած ոգիները։

Սրտեր՝ որոնք սա անիծուած տխեղերքին մէջ ուրիշ բան չգիտցան բայց եթէ յարատեւօրէն բաբախել ի խնդիր իրենց մարտիրոսուած հայրենիքին. միտքեր՝ որոնք արիւնոտ արշալոյսի մը ընդմէջէն երազեցին անսահման անդորրութիւնը իրենց հայրենական դաշտերուն, որոնք ուրիշ բան չուզեցին բայց եթէ բուռ մը հող՝ իրենց չարչրկուած էութիւնը օրօրելու համար։

Ու այս գիշեր, դարձեալ անոնք դուրս կ'ելլեն իրենց փոսերէն, դարձեալ խելագար վազքով կ'ակօսեն կապոյտ սիրտը քինախնդրութեամբ լեցուած միջոցին. եւ անգամ մըն ալ իրենց պարթեւի տիրական հասակը կը ցցեն տասնըվեց տարիներու հրդեհուած հորիզոններուն. գլուխնին վե՛ր, խրո՛խտ ու տիրական, մխրճած աստղերուն լուսակայլակ բոյլերուն մէջ։

Պայծա՛ռ ճակատներ, որոնց վրայ մահն ի զո՛ւր է ջանացեր իր մուրը քարացնել. ի զո՛ւր անդրշիրիմեան խաւարը կու գայ անոնց յստակ ու պաղպաջուն աչքերուն բոցը խափանել։

Վսեմ ու արդարհոգիներու, կարշնեղ ու երկաթէ կամքերու արծաթեայ գու երգն է որ կը հնչէ բարձունքէ բարձունք, որ կը հասնի օձապտոյտ ու գալարուն մինչեւ խռոված սի՛րտը Արարչին։

Խոր ու վիպականօրէն տրտում նայուածքներ, որոնց խորութեան մէջ դեռ կը ցոլայ վայրագ ու տմարդի վատերու սուրերուն շկահիւնը...։ Անոնք ո՛չ արցունք ունին եւ ո՛չ հառաչանք. ո՛չ ընկրկումի յուսահատ դեղեւումներ, ո՛չ յուզում եւ ո՛չ ալ պաղատանք։

Բա՛ց են անոնք, քարացած ու յափշտակուած հեռաւոր տեսիլքի մը քաղցրութենէն, տարիներ շարունակ իրենց էութիւնը մրրկեց. որ տարիներ անընդհատ սաւառնեցաւ ազատ իրենց գաղափարի լա՛յն ու պայծառ սահմաններուն։

Կը նային անոնք հերարձակ մանուկ ազատութեան մարմարեայ յա՛ղթ արձանին. կը նային անոնք հաւատքով ու գիտակցօրէն վստահ այդ չքնաղ տեսիլքին, որուն համար դըժոխային օր մը իրենց մարգարտափայլ արիւնը հոսեցաւ մագկուինչ աղաղակներու թոհուբոհին մէջ...։

Ու դարձեալ կը սկսի իրենց խոլական արշաւը անդունդէ անդունդ։ Անոնք ո՛չ արգելք կը ճանչնան եւ ո՛չ առապար. փրփրալից նժոյգներ են իրենց սանձերը կճռտող մոլեգնօրէ՛ն ահաւոր։ Դարձեալ անծայրածիր անապատներու գորշ լռութիւնը կուգայ կոհակ առ կոհակ իրենց հոգիներուն դատարկութիւնը լեցնել ու անոնք պէտքը կը զգան նոճիներու անխարդախ բարութեան եւ շիրմաքարի մը անսահման խաղաղութեան...։

Ելէ՛ք ձեր սեւցած փոսերէն, ո՛վ դուք արդար, ո՛վ դուք նահատակ ազգի սրբացած հերոսներ...ելէ՛ք, ու թող դողայ ուժգնօրէն կուրացած սիրտը կաւա՛ռ մարդկութեան։

Ոտքի՛, քանի որ դեռ բուռ մը ժողովուրդ յուսահատօրէն կը պայքարի գոյութեան պատուաժներու կողերուն, քանի որ բո՛ւռ մը անխորտակելի կամքերու՝ իր կուրծքին տակ կ'ըղձայ թաղել ձեր աճիւնները։

Ոտքի՛, զի ձեր հանգրուանը պղծուած է տխեղերքի է՛ն անազնուոյն, է՛ն բարբարոս ցեղին հետքերէն, որ չի ճանչնար ո՛չ արդարութիւն, որ չունի ըմբռնումը գեղակերտ իտէալին վեհ ճախրանքներուն։

Դեռ կը լսուի ծառերուն զառաճան սօսափիւնին մէջ բանտարկուած աղիողորմ ճիչը տարաբախտ Վարուժանին, որուն բանաստեղծի պարզ հոգին կոյսի մը պարզ երազովն ապրեցաւ աշխարհի հոծ խաւարին մէջ, որ իր քնարին լարերովը տենչաց երգել տառապանքն ու յարութեան հաւատքը իր արդար ցեղին, որուն երիտասարդ քնարը ա՛լ աւելի ուժգնօրէն փոթորկեց քան ջախջախուած քարը տխեղերքին։

Հո՛ն, ծառի մը յաղթ բունին, իր վերջին զարհուրանքի երգն է որ կը գուայ մահուան հոնդիւններուն յանձնուած աննման Սիամանթօն, որուն աչքերէն արիւնի շատրուանն է որ կը ժայթքի կեղեքիչ դահիճներու երեսն ի վեր, որուն մազերը օձեր են կարծես ճիւղերն ի վեր գալարուն...։ Անոր մրրիկի, անդունդ վրէժի եւ բո՛րբ ատելութեան սրտին մէջ ա՛լ չեռար ալիքը կենսահիւթին։

Կ'իյնայ նոյնպէս չքնաղ իմացականութիւնը. կ'իյնայ մտածումի տիտան Զօհրապը, որուն հրաշագեղ գանկը կը փշրուի քարի մը յաղթ տարափէն...։

Կ'իյնան խիզախ Վարդգէսն ու երազկոտ անո՛յշ Սեւակը։

Կ'իյնայ ամէն ոք. Զարդարեանն ու Թլկատինցին, սա գիւղի ու կանաչի, սա հովիտներու, սա լեռներու անմատոյց կատարներուն սիրահար հոգիները։

Մահուան ոլորտներուն մէջ կը գալարի աննման բեմասաց ու հրապարակագիր Ակնունին, իր գեղեցիկ գլուխը արծուօրէն վեր։ Զէյթունի ապստամբ լեռներէն ծնած Սմբատ Բիւրատը կ'եղբայրանայ Հրանդի եւ Գեղամ Բարսեղեանի հոգիներուն հետ։

Ու ասոնց բոլորին վրայ կը սաւառնի երեկոյեան լոյս եւ ստուերներուն, տերեւներու հառաչին եւ միջոցին մէջ հեծեծող խորհրդաւոր ձայներու քնարերգու Արտաշէս Յարութիւնեանի ստուերը։

Կ'իյնան բոլորը անտրտունջ ու լուռ, համակամ անգթօրէն վրէժխնդիր աստուածութիւններու խոլական մութ հաճոյքին. կ'իյնան պարտասած, ու արիւնոտած շրթունքներով իրենց վերջին բողոքը կ'արձակեն վերջապէս անողորմօրէն լո՛ւռ երկինքին։

Փա՜ռք այն ազգին որ տոկունութիւնը ունի այսքան տառապանք ու զրկանք կրելու իր յոգնած ուսերուն, փա՜ռք իր զաւակներուն սուրբ համբերութեան, փա՜ռք ու յարգանք իր առնական աննկո՜ւն կեցուածքին։

Փա՜ռք նոյնպէս բազմաչարչար հայ մայրերուն, որոնք պագշոտ ու ցոփ տխեղերքին ներկայացուցին իրենց գաղափարի, սուրի ու գրչի մաքո՜ւր ու պաշտելի զաւակները. փա՜ռք իրենց չարչարանքի վեհութեան, եւ կեանքը խիզախօրէն դիմագրաւելու հպա՜րտ արիութեան։

Ու անէ՛ծք այն կոյր ցեղին՝ որ դաւել գիտէ միայն, չարաւեր բուի մը պէս թառած մթութեան ծոցին մէջ, որ գիտէ վատութեամբ արիւնի մէջ խեղդել ամէն գեղեցիկ գաղափար։

Անէ՛ծք այն բիրտ ձեռքերուն, որոնք իրենց եաթաղանը բարձրացուցին շղթայուած ու անպաշտպան պարանոցներու...։

Անէ՛ծք նոյնիսկ այն մայրերուն, որոնք իրենց ծոցին մէջ մեծցուցին վաղուան մարդակերպ ճիւաղները, որոնք եկան խանգարել խորհրդաւոր ներդաշնակութիւնը անեղրութեան։

Խաղաղութի՜ւն ձեր անթաղ աճիւններուն ո՛վ իմ հայրեր, խաղաղութի՜ւն ձեր հոգիին բորբ փոթորկումներուն... Խաղաղութի՜ւն ձեր սրբացած ոսկորներուն, ո՛վ դուք անդրաշխարհեան արհաւիրքներուն յանձնուած լո՜յս ոգիներ։

Խաղաղութի՜ւն ձեր քնարներուն, որոնք դեռ ահեղօրէն կը հնչեն երկինքի բարձունքներէն, որոնց վրէժի սարսուռները կը սաւառնին դեռ անհունէ անհուն..։

Խաղաղութի՜ւն ձեր խռովայոյզ Մուսաներուն եւ ձեր մրրկածուփ սրտերուն, ուր երկնային երաժշտութիւնն է որ հիմա կը թեւածէ հալանիօրէն ազատ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը ղրկուած է Ապրիլ 11ի տարեդարձին առթիւ, բայց ուշ հասած։ Ստորագրութիւնը՝ նոր անուն է երիտասարդ բանաստեղծ Վիչէն Սրապեանի, որ մէկ տարիէ ի վեր ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԲԷ՛Ն Ի ՎԵՐ ԿԸ ՍՈՒԼԵՆ

Արգիլուա՞ծ է սուլել թատրոնին կամ սինէմային մէջ։

Ֆրանսական պատժական օրէնսգիրքին 479րդ յօդուածը 11-15 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտէ բոլոր «անոնք որ աղմուկ կը հանեն, գայթակղութիւն կը յարուցանեն գիշեր ատեն եւ կը խանգարեն բնակիչներուն հանգստութիւնը»։ Սակայն այդ աղմուկները արգիլուած են՝ երբ կը կատարուին փողոցին մէջ։ Եւ յետոյ ծափահարելը որ արգիլուած չէ, ինչո՞ւ ներելի ըլլար այն ատեն։

Թատրոնի կամ սինէմայի մէջ արգիլուած չէ սուլել։ Սակայն կը տեսնուի, որ հիմա չեն սուլեր թատրոնին մէջ, այլ միայն սինէմային մէջ։

Առաջին անգամ ե՞րբ սկսան սուլել։ Միջին դարուն կամ Վերածնունդին սովորութիւն չէր սուլել թատրոններուն մէջ, որովհետեւ ներկայացումները կը տրուէին եկեղեցիին կողմէ, այս պատճառով կրօնական նկարագիր մը ունէին։ Հետեւաբար ոչ մէկ քննադատութիւն ներելի էր այդ ատեն։ Առաջին անգամ Ռասինն է, որ իր մէկ թատերգութեան մէջ կը յիշէ թէ հանդիսատեսները կը սուլէին կարգ մը հեղինակներու գործերը։ Ուրեմն սուլել սկսած են 1860ին։

19րդ դարուն Նորոյթ դարձած էր այլ եւս սուլելը։ Ամէն ներկայացման պահուն, միջադէպ մը կը ծագէր սուլողներուն եւ թատրոնին տնօրէնին միջեւ։

1830ին «Էրնանի»ի ներկայացման թէեւ չսուլեցին, սակայն մեծ աղմուկ հանեցին։ Շատեր կը մռմռային, ձայներ կը հանէին եւ կ'ընդմիջէին։

1862ին Փարիզի մէկ Թատրոնին տնօրէնը կը ստիպէ դերասանուհի մը, որ պարէ հանդիսատեսներուն առջեւ։ Հանդիսականները ուզեցին պաշտպանել դերասանը եւ սուլեցին։ Ահաւոր աղմուկ մը բարձրացաւ սրահին մէջ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց։ Կռիւը սկսաւ։ Ոստիկանները բռնած էին սուլողներուն ձեռքերէն, իսկ անոնց բարեկամները՝ սուլողներուն ոտքերէն։ Երկու կողմերը կը քաշէին կը քաշկռտէին։ Ի վերջոյ յաղթեցին ոստիկանները։

1842ին Վարշաւայէն պարուհի մը եկաւ Փարիզ։ Պերլին էր դեռ, երբ համբաւը տարածուած էր ֆրանսական մայրաքաղաքին մէջ։

Երեկոյթ մը տուաւ Փարիզի մէջ։ Թատրոնը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Պարուհին երեւցաւ եւ պարեց առանց վարտիքի։ Ժողովուրդը գայթակղեցաւ եւ սկսաւ սուլել։ Անմիջապէս իջաւ վարագոյրը եւ պարուհին ստիպուեցաւ վերադառնալ Պերլին։ Այնտեղէն ալ վտարուեցաւ։ Քանի մը տարի յետոյ Փարիզ եկաւ եւ Օփերա մտաւ։ Բայց կ'երեւի թէ կը սիրէր գայթակղութիւնը։ Ժողովուրդը սկսաւ սուլել կատաղութեամբ։ Պարուհին կատղեցաւ եւ նետելով հանեց գուլպաները եւ նետեց սրահին մէջ հանդիսականներուն երեսին։ Անգամ մըն ալ չերեւցաւ Փարիզի մէջ։

Վերջը լսուեցաւ, որ Պավարիոյ թագաւորը կոմսուհի տիտղոսը տուեր է այս գեղեցկուհիին, դղեակ մըն ալ նուէր։ Բարեկամութեան համար։

ՊԷ՛ՏՔ Է ԼՌԵԼ

Քննադատները իրաւունք ունին լռելու։ Այս հարցումն է, որ ներկայացուած է քննադատներուն։ Հեղի-

…կներ կան, որ կը գանգատին թէ …իր իրենց նոր լոյս ընծայած գիր…րէն օրինակ մը կը ղրկուի քննա…, այս վերջինը ի՞նչ իրաւուն… լուռ կը մնայ։ Եթէ կը ստա…, պէտք է արտայայտուի։ Քննա…րը թերուղէծ կարծիքներ կը …ն այս մասին։ Ոմանք կ'ըսեն … կարելի չէ արտայայտուիլ ստաց… բոլոր գիրքերու մասին, որով… կարդալու ժամանակ չկայ, …քան շատ կ'արտադրուին գիր…։ Ոմանք կ'ըսեն թէ այլեւս …։ չկայ քննադատութեան։ Ժա…կին, երբ ժողովուրդին եւ գիր… միջեւ անհրաժեշտ էր միջնորդ …, քննադատը կուգար կը լրացնէր … պահանջը։ Հիմա ժողովուրդէն … մը պէտք չունի միջնորդի, …մն կը բաւէ միայն գիրքերը …յացնել կամ ծանուցանել։ Ու…ներ կը պնդեն թէ քննադատու… անհրաժեշտութիւն մըն է, … իբրեւ գրական սեռ մը, երկրորդ … գրական հոսանքներու վարիչ …, որ ուղղութիւն պիտի տայ գրա…թեան։ Տեսակ մը արտաքին …ր ղպրութեանց հանրապե…թեան մէջ։ Ուրեմն հնում մէկը … է, որ անպայման իր կար… յայտնէ։ Բայց չէ՞, որ կ'ըսէ …ադատ մը, լռութիւնն ալ կար… մըն է։ Եւ եթէ քննադատ մը … նոր գիրքի մը մասին, կը …ակէ թէ գիրքը գտած է իրեն …ժանի ընդունելութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱԲԵԼՈՆ

…իրի եւ շաղախի երկու գործա…ներ կան, կիրշին ու ցիմշին, …նց մասին անպակաս են գան…ները։ Այս գործարանները կա…րութիւն իսկ չեն տար եղած …նդատներուն, վերէն եկած սաս…րուն, եւ երբեմն ծանր վէճեր կը …ցնին։

Ցիմշինին մէջ կ'աշխատին 335 …, 360 ռուս եւ 10 թուրք բան…ներ։ «Խ. Հայաստան» կը գրէ (1 ապրիլ) թէ այս բանուորներուն … կան նաեւ դաշնակցականներ։ …նք թերեւս հաւատան այս լու…, եթէ մոռնան որ այդ թերթին …ականը ապրիլ 1 է։ Բոլշեւիկ…րը սովորութիւն ունին դաշնակ…ական տեսնել հոն, ուր իրենց գործը … յաջողիր։ Արդարեւ յիշեալ գոր…րաններուն մէջ գործը շատ ան…ող կ'երթայ։

Այսպէս, ծրագրուած էր 1930ին թօնօ կիր արտադրել, մինչդեռ արտադրուած է 250 թօնօ։ Ուրիշ հանգամանք մըն ալ, արտադրուած կիրին հարիւրին 50ը փճացած է։

Կուսակցական կեանքն ալ նոյնքան…փճացած։ Կիրի գործարանին մէջ կ'աշխատին 1500 բանուորներ, բայց կոմունիստ կուսակցութեան մէջ արձանագրուած են միայն 4 բանուոր։

Վարիչները խնամութիւն կ'ընեն, եւ երբ մէկը քննադատէ, պատասխանը կ'ըլլայ.— «Քեզ այնպէս կ'անեմ, որ այստեղից կը թռչես»։ Եւ սակայն ընդդիմադիրները նոյն համարձակութեամբ կ'ըսեն.— «Բոլշեւիկների կուսակցութիւնը վնասարարների կուսակցութիւն է, պրոֆմիութիւնները նոյնպէս վնասարար են»։ Նոյն թերթը կը հաստատէ թէ հակայեղափոխականները որջ շինած են այստեղ։ Բանթողները բազմաթիւ են, անոնց մէկը կ'ըսէ.— «Ես չեմ կարող աշխատել, ինձ փող տուէք»։

Թթու ազգայնականութիւնը գլուխ ցցած է արդէն բանուորներուն մէջ։ Ռուսերը մեծապետական ազգայնականութիւն, Հայերը տեղական ազգայնականութիւն կը քարոզեն ամէն օր։ Ցածախ ճաշարաններուն մէջ Ռուսերը եւ Հայերը իրարմէ բաժնուելով կը կռուին իրարու հետ։ Պատահած է, որ Ռուսերը մերժած են քնանալ մէկ տաղաւարի մէջ, պահանջելով բաժնել Հայերուն եւ Ռուսերուն բնակարանները։— «Մենք չենք կարող ապրել Հայերի հետ մի բարակում, մեզ ամէն տեղ հալածում են, չեն թողնում հանգիստ ապրել»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Միջաշխատաւորական պատերազմ է յայտարարուած յիշեալ երկու գործարաններուն հայ եւ ռուս բանուորներուն միջեւ։

Երբ Ռուսերը եւ Հայերը իրարու հանդիպին, անմիջապէս կը սկսի վէճ մը։ Սովորական խօսակցութիւններուն մէջ իսկ Ռուսերը անարգական խօսքեր կը նետեն Հայերուն, անշուշտ ստանալով իրենց պատասխանը։

Ռուսերը Հայերուն կ'ըսեն.

— Սալիոննի (աղի)։

(Խմբ.— Արարատեան աշխարհի հայ գիւղացիները սովորութիւն ունին իրենց նորածին երախաներուն վրայ աղ ցանել ծննդեան առաջին օրը։ Ռուսերը սալիոննի (աղի) կոչելով, կ'ակնարկեն այդ սովորութեան, բայց այդ բառով կ'ուզեն ըսել աղտոտ)։

— Արմիաշկա։

(Խմբ.— Այս բառը Ռուսերը կուտան Հայերուն անարգական իմաստով, կարելի է թարգմանել Հայուկ)։

Հայերն ալ իրենց կարգին Ռուսերուն կ'ըսեն.

— Սո՛խ։

Բայց այս ատելութիւնը աւելի շեշտուած է պաշտօնեաներուն մօտ, որոնք ընդհանրապէս Ռուսեր են։

— Ինձ մօտ հայ մէք ուղարկի աշխատանքի, ես Հայերին չեմ վստահում, կը յայտարարէ վարիչը («Խորհ. Հայաստան», 1 Ապրիլ)։

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԸ ՊԱՏՐԱ՞ՍՏ

Բարեգործականի Ապրիլ 30ի զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Երեւանէն ստացուած վերջնագոյն տեղեկագիրներու եւ հեռագիրներու համաձայն, Նուպարաշէնի կառուցման նախապատրաստական աշխատանքները լրանալու մօտ են, եւ այս ամառ արդէն 120 բնակարաններ շինուած կ'ըլլան արդիական պահանջներու համաձայն։ Միաժամանակ յառաջ կը տարուին ախպար ււանի մը յատուկ աշխատանքները, (ճանապարհ, կոյուղի, ջուր)։

Ակադեմիկոս Թամանեանի պատրաստած Նուպարաշէնի հողային, աշխարհագրական եւ շինարարական յատակագիծերու մանրատիպ օրինակները ղրկուած են մասնաճիւղերու եւ կը դրուին փափաքողներու տրամադրութեան տակ։

Նոյնպէս, ձեռնարկուած է Երեւանի Արովեան պողոտայի վրայ, Բարեգործականի Տան (Նուպարեան Հիմնարկութիւն) շինութեան, Համալսարանի փրոֆէօրներուն, գիտնականներու եւ ուսանողներու բնակութեան համար։ Այս շինութեան համար Միութիւնը յատկացուցած է մասնաւոր հիմնադրամի մը գումարը, 700 անգլ. ոսկի։

⁂ Փարիզի մէջ Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանը պաշտօնապէս պիտի տօնուի Յունիս 14ի կիրակի օրը, Սորպոնի մեծ անփիթատրոնին մէջ։

⁂ Պատուոյ Անդամ Պ. Տիգրան Զամքերթէն (Նիս), վերջերս կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրաւ, որուն նախնական պայմաններուն լրացումէն վերջ եկամուտները պիտի յատկացուին ուսանողական թոշակներու։ Նուիրատուութեան վաւերագիրները ստորագրուած են Լօզանի մէջ։ Արժէքն է շուրջ 15000 անգլ. ոսկի։

⁂ Լօս Անճէլըսէն բնիկ Խարբերդցի Պ. Տիգրան Թէյլըր, 5000 տոլարի չէք մը ղրկած է, Արծաթեայ Յոբելեանի առթիւ։ Անկէ առաջ 2500 տոլարով մասնակցած էր Նուպարաշէնի հանգանակութեան։

⁂ Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանին առթիւ, Կեդր. Վարչ. Ժողովը իր յառաջիկայ գործունէութեան համար նախագիծ մը պատրաստեց նոր պահանջներու համաձայն, օգտուելով երկար տարիներու փորձառութենէն։

Այս օրերս, մեր նախագահին յայտարարութեան հետ, գրքոյկի ձեւով լոյս կը տեսնեն սոյն ուղեգիծը եւ անոր կցեալ ծրագիրը։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԿԱՐՏԸՆ, 29 ապրիլ.— Կարտանն ալ իր կարգին համազգային սուգը տօնեց 26 ապրիլ կիրակի օր «Պիլէու»ի Հ. Յ. Դաշնակցութեան սեփական սրահին մէջ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի ենթակոմիտէին։

Հասարակութիւնը այդ օրը, արտակարգ բազմութեամբ մեծով ու պզտիկով փութացած էր, իր ներկայութեամբ յարգանքի նուիրական պարտականութիւնը կատարելու իր հարազատներու յիշատակին, եւ անգամ մը եւս վերանորոգելու համար իր սրբազան ուխտը։ Բեմը զարդարուած էր նահատակ մտաւորականներու նկարներով եւ ծաղիկներով, եւ երկու կողմը կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով։

Նախագահ ընկեր Յ. Զերչեան յուզիչ խօսքերով բանալով հանդէսը հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը բոլոր նահատակներուն, որմէ յետոյ 'երգեցիկ խումբը երգեց «Տէր կեցո»ն յետոյ ընկեր Յ. Զերչեան կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը, նուիրուած 1915 Ապրիլ 11-24ի մտաւորական մարտիրոսներուն։

Արտասանութիւններ ըրին Պ. կարապետ Պետրոսեան «Բագինին փառաբանութիւը», ընկ. Հայկազ Ներկարարեան «Ուխտաւորը», Ա. Առաքելեան «Զախորդ օրերը», փոքրիկն Պ.Թումասեան «Քաջորդւոյն թաղումը»։ Մէջընդմէջ եղան խմբերգներ։ Ընկեր Հ. Ներկարարեանի արտասանութիւնը «Ուխտաւորը» յուզեց բոլորը։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, նախագահը խօսքը տուաւ օրուան բանախօս ընկեր Հ. Աւետիսեանի, որ շատ յստակ եւ պարզ խօսքերով պարզելէ յետոյ օրուան տօնին նշանակութիւնը, ծանրացաւ հայաջինջ սարսափներուն վրայ, փաստերով ցոյց տուաւ յեղափոխութեան կատարած դերը՝ սարսափը մեղմացնելու համար, պատապարտեց այն բոլոր ձեւերն ու ոյժերը, որոնք հայ ժողովուրդը յուսահատութեան կը մղեն, եւ փոխանակ մէկ ճակատով ներկայանալու մեր թշնամիներուն դէմ, հայ ժողովուրդը կը պառակտեն, համազգային սգատօնն անգամ առանձին տօնելով։

Յորդորեց բոլորը միանալ ազգովին, եւ ուժ տալ հայ մանուկի կրթութեան գործին, պահել «հայը հայ» եւ քալել այն ճանապարհէն անվհատ կուրծք տալով բոլոր դժուարութիւններուն, մինչեւ որ հասնինք վերջնական հանգրուանը, «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան»ին։ Այն ատեն է որ միայն յարգած կ'ըլլանք մեր մեռելները։

Սգահանդէսը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

⁂ Նոյն օրը նոյն ժամուն ռամկավարները եւ հնչակեանները եւս ունէին սգահանդէս մը, Պիվէռի մէջ հնչակեաններու ակումբին մէջ։ Անոնք որ անցեալ տարի միասին տօնած էին, այս տարի մեր բոլոր վիջումները մերժեցին։ Ու առին արժանաւոր պատասխանը ժողովուրդէն որ վիրենք եւ իրենց բանախօսը ձգեց առանձին իրենց չորս պատերուն միջեւ։

Ներկայ մը

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց առաջին շարքին զոր կը կազմեն հետեւեալ հեղինակներու երկերը.

1.—	*Ռուբէն Զարդարեան*	*(լոյս տեսած)*
2.—	*Մելքոն Կիւրճեան*	»
3.—	*Գեղամ Տէր-Կարապետեան*	*(մամուլին յանձնուած)*
4.—	*Գեղամ Բարսեղեան*	»
5.—	*Տիգրան Չէօկիւրեան*	*(պատրաստութեան մէջ)*
6.—	*Արտաշէս Յարութիւնեան*	»
7.—	*Գրիգոր Զօհրապ*	»
8.—	*Արփիար Արփիարեան*	»
9.—	*Երուանդ Օտեան*	»
10.—	*Երուանդ Սրմաքէշխանլեան*	»
11.—	*Ռուբէն Սեւակ*	»
12.—	*Տիրան Չրաքեան*	»

Սոյն հատորները լոյս կը տեսնեն մաքուր տպագրութեամբ, գեղազարդ կողքով եւ հեղինակներուն պատկերով։

Սովորական թուղթի վրայ տպուած իւրաքանչիւր հատորի գինն է 20 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) եւ մէկ տոլար (Մնացեալ երկիրներ)։

Վերոյիշեալ 12 հատորներուն այժմէն եւ կանխիկ բաժանորդագրուողները, կը վճարեն միայն 200 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) կամ 10 տոլար (Մնացեալ Երկիրներ), եւ կը ստանան ընտիր թուղթի եւ կողքի վրայ տպուած եւ թուագրուած օրինակներ։

Անոնք որ գնած են արդէն առաջին հատորը, կամ առաջին եւ երկրորդ հատորները, ընդհանուր բաժնեգինէն կը զեղչեն համապատասխան գումարը։

Բաժնեգինները ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Dr. Krikorian, 126 Faub. St. Denis, Paris 10e.

Զ. Ե. Ռ. Մ.

ԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ

Նախանցեալ հինգշաբթի Պ.կ.Բասմաջեան Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի գրադարանին մէջ խօսեցաւ Անիի մասին, նիւթ մը, որ այնքան հետաքրքրութիւն արթնցուցած էր մեր ընկերներուն մէջ։

Յարգելի դասախօսը նախ պատմականն ըրաւ Անի քաղաքին, յետոյ ներկայացուց նկարագրութիւնը քաղաքին աւերակներուն։ Պատմեց իր ճամբորդութիւնը դէպի Անի, իր ապրած օրերը Անիի աւերակներուն մէջ։ Ցոյց տուաւ ճարտարապետական բեկորներուն նկարները։

Դասախօսութիւնը շատ գոհ ձգեց ներկաները։

⁂ Անցեալ հինգշաբթի եւս գարձեալ նոյն գրադարանին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը Սուրիոյ եւ Յունաստանի մեր որբ ընկերներուն վիճակին ու ապագային մասին։ Զեկոյցի մը ձեւով, Պ. Վահան Փափազեան ներկայացուց հայ որբերուն եւ որբուհիներուն կացութիւնը Պէյրութի, Հալէպի եւ շրջաններուն մէջ։ Յետոյ ներկայացուց ծրագրի մը գիծերը թէ ի՛նչ կարելի է ընել որբերու կազմակերպութեան մէջ։ Այս զեկոյցը հիմ պիտի ծառայէ այս օրերս երկրորդ խորհրդակցութեան մը, Զ. Ե. Ռ. Միութեան նախագահին Սուրիա մեկնելէն առաջ։

Վ. Հ.

ՀԱՅ-ԱՐԻ (*)

Նուէր՝ ՀԱՅ-ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

ԱՌՏՈՒՆ

(Թմբուկին ձայնովը)

Թըմբլա՛, Թըմբլա՛, Թըմբլի՛,
Թըմբլա՛, Թըմբլա՛, Թըմբլա՛,
Թըմբլա՛, Թը՛մբըլի…։

1. Ելի՛ր, ելի՛ր, Հայ-Արի, Հայ-
Արի, Հայ-Արի,
Լոյս աղօթքան ճեղքեր է,
Արեւ՝ երկինք ցաթեր է։
Թըմբլա՛,Թըմբլա՛,Թը՛մբըլի՛…

2. Արե՛ւէն ալ շո՛ւտ ելիր,Հայ-
Արի, Հա՛յ-Արի,Հա՛յ Արի,
Ուխտ ու աղօթ ընելու,
Կարգիդ կանոնիդ հըլու։
Թըմբլա՛,Թըմբլա՛,Թը՛մբը՛լի՛,
Ելի՛ր, ելի՛ր, Հայ Արի,
Հայ Արի, Հայ-Արի, Հայ-Արի,
Հայ-Արի՛…։

3. Արեւն ծագեր Մասիսէն,
Շողը՝ Սեւանայ Լիճէն.
Բոցը՝ մէջ Վանայ Ծովէն,
Թըմբլա՛,Թըմբլա՛… եւն.
Հայ-Արի,Հայ-Արի,Հայ-Արի…։

ԱՐԹՆՑԱԾ

(Վրանէն նայելով)

4. Լոյսը լուսացաւ.
Արեւը բարձրացաւ.
Փառք քե՛ր հզօր Տէր,
Շնորհքդ քաղցրացաւ։

Իմ լո՛ւս, իմ լո՛ւս, բարի լո՛ւս,
Լոյսն առաջնորդ՝ ամէնուս։
Ամէնուս,Ամէնուս,Ամէ՛նո՛ւս…։

(Ամէնքը միասին)

5. Ողջո՛յն քեզ, արե՛ւ։
Շո՛ւնչ, կենդանութի՛ւն։
Մեր Բնիկ Հողին.
Հայոց Աշխարհին՝ Հայոց Աշ-
խարհին,
Մե՛ր հա՛յրե՛նի՛քի՛ն…։

6. Բարութիւնդ, մա՛յր.
Բարի, բարեբեր՝
Տեղա՛յ երկինքէն.
Գայ մեր դաշտերուն,
Մեր անտառներուն,
Արտերո՛ւն վըրայ…,
Իջնայ ու հոսի՛
Մեր այգիներուն
Ու պարտէզներուն
Մեր հողին վրայ…,
Մեր հայրենիքին, մեր հայ-
րենիքին,
Հայոց Աշխարհին…։

7. Վերին սարերէն.
Բիւրակնի լանջէն՝
Բի՛ւր-բիւր ակներով
Կաթնահամ Ջըրերդ
Բի՛ւր բարիքներով
Իջնեն ու հոսին,
Հոսին ու բերեն,
Բերեն ու բաշխեն,
Առատ պարգեւներդ
Մեր շէն գիւղերուն,
Մեր քաղաքներուն,
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշ-
խարհին,
Մեր հայրենիքին…։

8. Նոր Ջուրերդ, մայր,
Հոսեցո՛ւր առատ։
Ջրէ՛, ոռոգէ՛.
Բեղուն, արգաւանդ
Հո՛ղը մեր երկրին,
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշ-
խարհին,
Մեր հայրենիքին…։

9. Կենսունակ ցեղիս
Կենսատո՛ւ արեւ,
Աճեցո՛ւր, շատցո՛ւր,
Արուն ու էգը՝
Աստղերուն թըւով
Կապոյտ երկինքին՝
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշ-
խարհին,
Մեր հայրենիքին…։

10. Շատցո՛ւր, շո՛ւտ մեծցուր՝
Երախաները՝
Քաջուշիմ, կայտառ,
Նկարագրով՝
Ազնիւ ու արդար,
Խոհուն ու գործօն,
Բոլո՛ր մանուկներ,—
— Արուն ու էգը՝
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշ-
խարհին,
Մեր հայրենիքին…։

⁂

(վրանին առաջ)

11. Ողջո՛յն քեզ, արե՛ւ,
Ողջոյնդ ամէնուն,
Կարողութենէդ՝
Կարողութի՛ւն տուր,
Շնորհքիդ՝ շնորհք,—
Շէնքեր շինողին,
Տուն կառուցողին,
Այգի տնկողին,
Ծառ խընամողին.
Վար ցանք ընողին,
Ուղղեր բացողին,
Ճամբայ հարթողին,
Արհեստաւորին,
Արուեստագէտին,
Վաճառականին,
Ու գիտնականին,
Մեծէն ու փոքրին,
Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին…։

ԿԷՍ ՕՐԻՆ

12. Նորէն ողջո՛յն քեզ,
Վահագնի՛ Արեւ,
Ոսկի բիբերով,
Մազերը՝ բոցէ…։
Ոսկի տօտերով
Անցեր ես նորէն
Դաշտերուն մէջէն՝
Ու այգիներուն, —
Հայոց Աշխարհին
Մեր Հայրենիքին…։

13. Այս ո՛րչափ կանաչ…,
Այս ո՛րքան ծաղիկ…,
Ծաղկամօր Տօնին
Մեր Ծաղկազարդին։
Այս ո՛րքան բարիք
Քո բարութենէն՝
Բերեր ու թափեր՝
Մեր տուն ու տեղին
Մեր արտ ու ափին
Մեր ճամբուն վրայ,
Հայոց Աշխարհին,
Մեր Հայրենիքին…։

14. Փա՛ռք քո զօրութեան,
Կեանքի՛ աղբերակ.
Ընդունէ՛ մաղթանք
Քո զաւակներուն,
Մեր զինուորներուն,
Զօրականներուն,
Բոլո՛ր մեծերուն,
Հայոց Աշխարհին.
Մեր Հայրենիքին…։

ԻՐԻԿՈՒՆ

15. Գիշե՛ր բարի քեզ,
Աստղազարդ Բնութիւն,
Մայր հանգստութեան,
Պահող-պահպանող
Դուն վահան Հայուն.
Պահէ՛ պահպանէ՛
Կեանքը Մեր Ազգին.
Հայոց Աշխարհին
Մեր հայրենիքին…։

16. Մեր հիւանդներուն՝
Խնամքիդ խընա՛մք,
Ու բժշկութի՛ւն։
Տուր մեզ ամէնուս
Հանգիստէդ հանգի՛ստ
Ու խաղաղութի՛ւն։

17. Բժիշկ եղիր մեր ցաւերուն
Ողջացուցիչ՝ բեկեալներուն.
Դուն անզօրբիչ՝ նեղեալնե-
րուն,
Եւ արձակիչ՝կապեալներուն.
Մըխիթարիչ՝ սըգւորներուն.
Յոյս ու հաւատ՝ անյոյսնե-
րուն.
Նաւահանգիստ մեր իղձե-
րուն.
Ո՛վ Մեր Երկրի մեծ Բնու-
թիւն…։

18. Դուն մե՛րը եղիր.
Մենք քեզմո՛վ ապրինք.
Կանք մնանք առողջ՝
Այսօր, ամէ՛ն օր.
Ո՛վ կենդանութեան
Անհո՛ւն աղբերակ…,
Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին…։

ՀԱՅ-ԱՐԻԻՆ ԵՐԱԶԸ

(Առտուն կայտառելով)

19. Այս գիշերը երազով՝
Փոքրիկ այգի մ'եմ տեսեր,
Փոքրիկ այգիի միջին՝
Փոքրիկ հնձան մ'եմ տե-
սեր.
Փոքրիկ հնձանին եզերք՝
Բարակ առու մ'եմ տեսեր.
Բարակ առուի եզերքին՝
Մեծ բարունակ մ'եմ տե-
սեր.
Մեծ բարունակին վըրայ,
Ոսկի խնձոր մ'եմ տեսեր.
Ոսկի խնձորին վըրայ՝
Լուս աղաւնի մ'եմ տեսեր։
« « « « «…
« « « « «…

20. Բերենք մարգենք աղաւնին,
Ընենք մեզի՝ թղթատար.
Եկո՛ւր, սուրհանդա՛կ արի,
Դուն թեւաւոր՝ մենք Արի։

ՀԱՅ-ԱՐԻՆ ԴԱՇՏԻՆ ՄԷՋ

(վարելով)

21. Գործը բոլորի՛
Զարը մոլորի՛
Շար ի շար՝ շարաւոր.
Ակօսէ՛ հողը բարեւոր.
Շո՛ւռ տուր դէմ արեգական,
Արեգակը կանգնի մեզ օգ-
նական։

Թը՛մբըլ, Թը՛մբըլ, Թը՛մբըլի,
Վարէ՛, ցանէ՛, Հայ-Արի…։(*)

ՉԻԹՈՒՆԻ

(*) Պատշաճ եղանակ մը …իննելը Պ. Արայ Պարթեւեանին … թողում։

Զ.

(*) Թիւ 5-13 կտորները՝ բաղդատէ՝ Հայրենիք Ամսագիր Թիւ 5ի հետ։

Թիւ 19 հատուածը՝ Բարսեղ Վարագեցիի *«Պետրոս երազ էր տեսեր»* երգէն առնուած է։

Զ.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամոնի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Վարուժան Ակումբին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ
ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին պատերազմիկ Հայ Սպաներու միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ' Cadet).

կը խօսին՝ ԶՕՐ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՌՈՒԲԷՆ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը, ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԶՕՐ. ՊԱՐԱԹՈՎ, Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու ներկայացուցիչը, Զ. Ռ. Մ.ի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՈՆԻ Մասիս Նորակազմ խումբի դասախօսական ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Bécon-les-Bruyèresի կայարանին Անիէռի կողմի հրապարակին վրայ Buvette de la Gareին մէջ (վերջին հաւաքատեղին), անկիւն Rue Tintoret եւ Ave. Chevreuil, կը խօսի՝ ընկ. Ս. Վրացեան, նիւթ՝ «ինչո՞ւ դաշնակցական ենք»։ Համակիրներ եւս կրնան ներկայ գտնուիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղասեան, Խոսրովեան, Ցարութիւնեան, Ցովակիմեան, Իփէքեան ընտանիքները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ՎԻԿՏՈՐԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ 1931

5 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1561

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

Լուսաւոր երեւոյթ մըն էր կիրակի օրուան սգահանդէսը՝ ի յիշատակ Հ. Հ. անդրանիկ սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի։

Նախ որ, Սպաներու Միութեան հրաւէրին սիրով պատասխանած էին կուսակցութիւնները եւ զանազան Միութիւններ։

Յարգանքի արժանավայել ցոյց մըն էր որ կատարուեցաւ, տանց դասակարգի եւ դաւանանքի խտրութեան։ Տեղի ունեցան տասը բանախօսութիւններ, բոլորն ալ շեշտելով արժանիքը ծերունի սպարապետին։ Այլ մանաւանդ արժէքը այս արի ժողովուրդին, որ ամուր կառչած է ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարին, հակառակ անհնարին խոչընդոտներու եւ զարհուրելի յուսախաբութեանց։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը իրաւամբ շեշտեց թէ Նազարբէկեանները որքան ալ մեծ ըլլան, արժէք ունին այնքան որքան կապուած են այս ժողովուրդի ճիգերուն հետ։ Անոր տառապանքին եւ բաղձանքներուն հետ։

Երկրորդ, այս հանդիսաւոր առիթով ալ երեւան եկաւ ջերմ, անդիմադրելի կարօտը հայրենիքի ազատութեան։ Ամէնէն վերապահներն ալ չկրցան ծածկել այդ կարօտը, որ այնքան կը սաստկանայ որքան կ'երկարաձգուին տարագրութեան եւ անստուգութեան տարիները։

Բայց հայրենիքի ազատութիւնը զոհողութիւն կը պահանջէ։ Եւ մենք լսեցինք ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու Միութեան պատուիրակին բերնով, թէեւ ֆրանսերէն.

— «Սպարապետ Նազարբէկեանը եղաւ մէկը անոնցմէ որ մեզի ցոյց տուին զոհողութեան ճամբան եւ մենք կը խոստանանք հետեւիլ այն ճամբուն զոր գծեց ինք»։

Իսկ սգահանդէսին ամբողջութիւնը կը կազմէր սրտառուչ պատկեր մը երկիւղած եւ ամուր հաւատքի՝ լաւագոյն օրերու համար։ Օրեր, որ այնքան շուտ կրնան գալ, որքան ընդունակ ըլլանք միակամ եւ միասիրտ ճիգերու։ Որքան վարժուինք մէկդի դնել առտնին վէճերը, եւ համախմբուիլ միեւնոյն գաղափարին շուրջը։

×

Այսպէս, ուրեմն, մէկ մեռելի, շատերու համար անծանօթ վաստակաւորի մը յիշատակը բաւական եղաւ, համախմբելու հոծ բազմութիւն մը, եւ քով քովի, մէկ շարքի վրայ շարելու ռամկավարն ու հնչակեանը, դաշնակցականն ու չափահաս որբը, մարզականն ու զինուորականը։

Դժբախտ բացառութիւն մը կը կազմէր համազգային կոչուած Բարեգործականը, որ խոյս տուած էր վրան-բաց դիւանագիտութեամբ մը,— երկտող ցաւակցութիւն մը յայտնելով։ Պատի՛ւ «անխտրական» Բարեգործականին...

Շեշտելով կազդուրիչ հանգամանքը կիրակի օրուան սգահանդէսին, կարելի չէ ծածկել վրդովիչ երեւոյթ մը, որ տակաւին մէկ շաբթուան պատմութիւն ունի։

Նախընթաց կիրակի ալ, ապրիլեան սգահանդէսը կատարուեցաւ։ Յիշատակը՝ ոչ թէ մէկ մարդու, այլ մէկ միլիոն ժողովուրդի,— այր, կին, ծերունի եւ մանուկ, յեղափոխական եւ պահպանողական, հոգեւորական եւ վաճառական, բանաստեղծ և արհեստաւոր, լուսաւորչական, հռոմէական կամ բողոքական։

Այդ զարհուրանքին յիշատակը չկրցաւ միասին բերել բոլոր հոսանքները։ Երկու կուսակցութիւններ շարունակեցին իրենց քէնը՝ Փարիզի մէջ, այս տարի առանձին ալ չտօնելով։ Մարսէյլի մէջ սգահանդէսը կատարուեցաւ անջատ-անջատ։ Մենք մեզի, դուք ձեզի։ Ուրիշ գաւառներու մէջ ալ՝ այսպէս կամ այնպէս։

Եւ նորէն խոնարհ գաղութներն են որ մնացին ցանկալի բարձրութեան վրայ։

Յունաստանի մէջ, թէ Աթէնք եւ թէ Սելանիկ Ապրիլ 11ը տօնեցին նախաձեռնութեամբ ազգային իշխանութեանց եւ մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ յարանուանութեանց։ Նոյն լուրերը՝ ուրիշ գաղութներէ եւս։

Կը նշանակէ թէ մեծափարթամ Փարիզը, որ ամէն բանի տուն տալու յաւակնութիւնն ունի, տակաւին չէ գտած շիտակ ճամբան, եւ սայթաքումի աղբիւր կը դառնայ իր ամսեղուկ հոգերանութեամբ։

Սպաներու Միութիւնը բացատրութեան ձեւ մըն է, իսկ Նազարբէկեաններն ալ՝ պատահական երեւոյթ։ Մինչդեռ ապրիլեան սերունդը շօշափելի, թանձրացեալ իրականութիւն է, իսկ Ապրիլ 11ը—Հայաջինջ Սպանդը՝ Դէպք մը՝«դարուց ի դարս» յիշատակելի։

Եւ սակայն, մէկուն կ'երթան, կը բազմին, կը խօսին— պատի՛ւ կը սեպեն մասնակցիլ. իսկ միւսին հանդէպ ուս կը թօթուեն։ Կամ քէն կը կապեն։

Հաւատա՞նք թէ կիրակի օրուան սգահանդէսը դարձ մըն է դէպի շիտակ ճամբան։ Հանգրուան մը՝ հին ոխերը թանգարան նետելու եւ աւելի լուսաւոր հետքեր բանալու։

Եթէ, պատերազմի պահուն, սպարապետներուն կ'իյնայ համախմբել տրամադրելի բոլոր ուժերը, երկաթեայ կարգապահութեամբ, ո՞ր ուժն է որ քով քովի պիտի բերէ մեզ, խաղաղութեան շրջանին։

Եթէ մէկ միլիոնի ջարդուփշուր ոսկորները չունին այդ ուժը, հապա ո՞րն է մոգական գաւազանը...

Շ.

ԻՐԱՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ

«Ճիւմհուրիէթ» հետեւեալը կը գրէ.—

Իրաքէ հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը սկսած է Իմատիյէի եւ Զիպէրի շրջանները դրկել անկէ առաջ առժամաբար Մուսուլի մէջ գետեղուած Նեստորականները։ Հիւսիսային Իրաքի, Մուսուլի եւ Քէրքուքի շրջաններուն մէջ քրիստոնեայ մեծամասնութիւն մը գոյացնելու ծրագիրը աստիճանաբար կը յառաջանայ, Պասրայի շրջանին եւ Միջագետքի ուրիշ վայրերուն մէջ ցիրուցան բնակող Հայերը, Ասորիները, Նեստորականները եւ այլն ամբողջովին Հիւսիսային Միջագետքի մէջ կը գետեղուին։ Ժամանակ մը օրօրելու համար Քիւրտերը՝ որ ի բնէ հակառակ են այս շրջանին մէջ քրիստոնեայ մեծամասնութեան գոյացման, մէջտեղ նետուած է «Քիւրտ-Ասորի-Հայ եղբայրակցութեան» գաղափարը։ Սակայն Քիւրտերը մտահոգութեամբ կը դիտեն գետեղման այս նոր գործերը եւ չեն հաւատար այս եղբայրակցութեան։

«Հէքեարի սահմանագլխին շուրջը գտնուող աշիրէթները, մանաւանդ Պարզանի աշիրէթը, խիստ նեղուած են հիւսիսային Միջագետքի մէջ տառջ բերուող քրիստոնեայ մեծամասնութենէն։ Հետզհետէ կը զօրանան այն կարծիքները թէ իրենց տեղերէն հանուելով, ուրիշ վայրերու մէջ պիտի ցրուեն Պարզանցիները եւ միւս քիւրտ աշիրէթները որ իրական արգելք մը կը կազմեն այս քրիստոնեայ մեծամասնութեան կազմութեան։

«Սակայն Թուրքիոյ սահմանագլխին շրջակայ սեպ բարձունքներուն վրայ ապրող քիւրտերը իրենց գտնուած տեղէն փրցնելն ալ շատ դժուար գործ մըն է։ Այս դժուարութիւնը դիւրութեամբ լուծելու համար, կ'ուզուի որ Պարզանի աշիրէթը յարձակում գործէ Թրքական սահմանագլխին դէմ։ Նոյն իսկ Նեստորի պետերը եւ ուրիշ կարգ մը անձեր թէեւ տեսակցած ալ են Պարզանի ցեղապետին հետ, եւ սակայն հաւանական չնկատուիր որ անիկա այսպիսի ծուղակի մը մէջ իյնայ։ Ցեղապետը կ'ըսէ թէ՝ ի մէջ այլոց՝ անցեալ տարի Շէմտինանի շրջանին մէջ տեղի ունեցող յարձակումը Պարզանցիներու կողմէ չէ գործուած։ Բայց եւ այնպէս, ստոյգ է որ Պարզանի ազդեցութեան ենթակայ կարգ մը Քիւրտեր մասնակցած են այս շարժումին։»

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Գրեր էինք թէ Իրաքի առաջնորդին դէմ կատարուած ցոյցի մը հետեւանքով, եօթ Հայերու դէմ դատ էր բացուած։ 4ը անպարտ արձակուած էին, առաջին դատավարութեամբ։ Մնացեալ երեքին դատավարութիւնը տեղի ունեցեր էր մարտ 30ին եւ դատարանը զանոնք ալ անպարտ արձակելով մէկտեղ իւրաքանչիւրը դատապարտեր էր 5 տարուան համար 2000ական ռուփի երաշխաւորագնի։ Այս վերջինները սակայն դիմեր էին վերաքննութեան։

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ապրիլ 24ին եւ վերաքննութեան դիմողները շահեցան իրենց դատը։

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

Լանքաշիրի շրջանին մէջ, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ զգալի եղան։ Ծխաններ փլան։ Կարգ մը վայրերու մէջ, ցնցումները այնքան ուժեղ էին, որ բնակիչները գետին կը տապալէին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինսան Նուրի եւ ընկերները բանտարկուած

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄՆԵՐ ՊԱՅԱԶԻՏԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանէն լաւատեղեակ անձնաւորութիւն մը կը գրէ «Ազդակ»ի.—

Քրտական շարժման ընդհ. հրամանատար Ինսան Նուրի փաշա, որ անցած աշունէն ի վեր Թէհրան հսկողութեան տակ կը գտնուէր, բանտարկուած է եւ յանձնուած դատարան։ Թուրքերը ամէն ճնշում ի գործ կը դնեն Պարսիկներու մօտ Ինսան Նուրի փաշայի բանտարկութեան եւ Թուրքիոյ յանձնումին համար։ Պարսիկ կառավարութիւնը հաճելի ըլլալու համար քէմալական Թուրքիոյ, այս անգամ զայն բանտարկեց եւ դատի տակ առաւ։

Թաւրիզի մէջ բանտարկուեցան նաեւ Հիւսէյին փաշա զատէ Մամօ եւ Նատիր պէյերը, որոնք քիւրտ ապստամբութեան ամենազօրաւոր լիտրներն են։ Կասկած չկայ որ ասոնց բանտարկութեան պատճառն ալ Թուրքիոյ կողմէ ի գործ դրուած ճնշումն ու պահանջքն է։

Վերջերս Թուրքիան սկսած է զինուորական շատ մեծ ուժեր կեդրոնացնել Պայազիտի շրջանները։ Միւս սահմաններու վրայ գտնուող բոլոր ուժերը կը փոխադրէ Պայազիտ, անոնց տեղ միլիսական կազմակերպութիւններ յառաջացնելով։ Կը կարծուի որ այս կեդրոնացումները նպատակ ունին Էղրիի մէջ ներկայիս գտնուող ապստամբներուն դէմ նոր գործողութիւններ սկսելու։

Օդանաւերը կը ռմբակոծեն Քիւրտերը

ԼՈՆՏՈՆ, 3 Մայիս.— Մէկ ամիսէ ի վեր ամէն օր անգլ. օդանաւեր կը ռմբակոծեն քրտական գիւղերը՝ հիւսիսային Իրաքի մէջ, գիւղացիներու ըմբոստութիւնը զսպելու նպատակով։ Ռմբակոծումները շատ մեծ վնասներ հասցուցած են եւ բազմաթիւ զոհեր պատճառած։

Այս կռիւներուն մասին տեղեկութիւնները խիստ գրաքննութենէ կ'անցնին. սակայն անգլիական թերթ մը կը հաւաստէ թէ արդէն մէկ միլիոն անգլիական ոսկի արժած են Անգլիոյ։ Այդ թերթին Պաղտատի թղթակիցը կը գրէ թէ Անգլիոյ եւ Իրաքի կառավարութիւնները վճռած են սպաննել կամ գերի բռնել Շէյխ Մահմուտը որ գլուխը կը գտնուի Քիւրտիստանի անկախութեան շարժումին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գաղթականներու Նանսէնեան Միջազգային պաշտօնատան Վարչական Խորհուրդը իր երկրորդ նիստը գումարեց Ժընեւի մէջ, Պ. Մաքս Հիւպէրի նախագահութեամբ։ Ընդունուեցաւ 1932ի ելեւմուտքը որ նախորդին վրայ ցոյց կուտայ 15,000ի ամբողջական նուազում մը։ Ժողովը յետոյ ճշդեց ընթացիկ տարուան համար զանազան հիմնադրամներու օգտագործման ընդհ. սկզբունքները։ Ժողովը նկատի առաւ նաեւ Վարիչ Յանձնախումբին կողմէ ներկայացուած տեղեկագրերը Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ հայ գաղթականներու, և Մանչուրիոյ ռուս գաղթականներու կացութեան վրայ։

Ժողովը որոշեց նաեւ ի յիշատակ Տոքթ. Նանսէնի, 1931 Մայիս 13ին, անոր մահուան տարեդարձին առթիւ, հիմնադրամի մը կազմութեան համար կոչ մը ուղղել։

Վիճաբանութիւն կատարուեցաւ նաեւ հայ գաղթականներու Սուրիոյ մէջ տեղաւորման հարցին շուրջ, եւ որոշուեցաւ որ Վարչական Խորհուրդի անդամներէն մէկը քննութիւն կատարէ այդ երկրին մէջ՝ ստուգելու համար գործին ընթացքը ու նաեւ, հոգատար պետութեան հետ համաձայնութիւն գոյացնելու համար այն կարգադրութեանց մասին, զորս պէտք է կիրարկել ապագային, ապահովելու համար անոր շարունակումը։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Նաւային համաձայնութեան շուրջ ֆրանսական վերջին առաջարկներուն իր պատասխանը Իտալիա ղրկեց Լոնտոնի եւ Փարիզի իր դեսպաններուն՝ անոնց միջոցով յանձնուելու համար անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց։ Հռոմի պաշտօնական շրջանակները, կը շարունակեն լռութիւն պահել իտալական պատասխանագրին բովանդակութեան մասին, բայց արդէն յայտնի է թէ Իտալիոյ պատասխանը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ներշնչուած է Անգլիոյ պատասխանին տուն տուող սկզբունքներէն։

Փոքր-Համաձայնական խորհրդաժողովը

Կիրակի օր, Պուքրէշի մէջ բացուեցաւ Փոքր-Համաձայնական պետութեանց արտաքին նախարարներու տարեկան խորհրդակցութիւնը որ պիտի վերջանայ այսօր։

Երեք պետութեանց արտաքին նախարարներու այս խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենար յառաջիկայ ամիս։ Սակայն աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութիւնը պատճառ դարձաւ որ խորհրդակցութիւնը տեղի ունենայ Ազգերու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Կիրակի օր «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ փայլուն սգահանդէս մը, Հ. Հ. սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի յիշատակին։

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

Մասնաւոր նամակներէ եւ ճամբորդներէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (18 ապրիլ).—

Քանի մը շաբաթ առաջ Նախիջեւանի շրջանի պոլշեւիկները խորամանկութեամբ կը ձերբակալեն երկու յայտնի թաթար ապստամբներ եւ կը գնդակահարեն։ Այս դէպքէն յետոյ գնդակահարուած թաթարներու ընկերները իրենց վրէժը կը լուծեն, խփելով քանի մը կոմունիստներ եւ աւերելով զանազան գիւղեր։ Այս վերջինը, անոր համար որ այդ գիւղերուն բնակիչները մատնած էին իրենց ընկերները։

**** Ղափանի եւ առհասարակ Զանգեզուրի շրջանին մէջ վերջերս բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուեցան եւ քշուեցան Ռուսաստան։ (ԽՄԲ.— Երկրաշարժն ալ օգնութեան հասաւ Չեկային, մնացեալը լրացնելու)։*

**** Փախստականներու պատմութեան նայելով, Հայաստանի կարգ մը շրջաններու գիւղերուն մէջ երիտասարդութիւնը լեռներն է բարձրացած։*

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի Ապրիլ 18 թուականով.

— Երկու օր առաջ երկրաշարժի շատ զօրաւոր ցնցումներ զգացուեցան Սալմաստի մէջ։ Վերջերս յաճախակի ցնցումները սովորական երեւոյթ են այնտեղ, բայց այս անգամ բոլորովին տարբեր էր, ինչպէս կը պատմեն ճամբորդները։ Մօտ մէկ ժամ ընդհատաբար շարունակած են ցնցումները եւ ժողովուրդը սարսափահար դաշտերը փախած է։ Բարեբախտաբար վնաս չկայ։ Միայն մէկ Պարսիկի տան պատը փլելով, մարդը փլատակներուն տակ մնացեր է կիսովին, բայց կարելի եղած է փրկել եւ փոխադրել Թաւրիզի հիւանդանոցը։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Պոլսոյ Ոստիկանութիւնը քննութիւնը աւարտած է այն անձերու մասին որոնք անցեալները Մայիս 1ի եւ երեկոյ. նոր ընտրութեանց առթիւ համայնավարական քարոզութիւններ բրած էին։ Ամբաստանեալները 12 հոգի են որոնցմէ երկուքը կիներ են։ Ասոնք բոլորն ալ ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուած, եւ իրենց թուղթերը ընդհ. դատախազութեան յանձնուած են։

«ԱՍԱՅԻՇ ՊԷՐ ՔԷՄԱԼ ՏԸՐ»

Պէյրութի թրք. հիւպատոսը՝ Մուհիտտին Րաշիտ պէյ, իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանելով կը յայտարարէ որ քրտական ապստամբութեան վերսկսելուն համար եղած տարաձայնութիւններն ու հրատարակութիւնները ճիշդ չեն եւ այս ամսուան ընթացքին սահմանի վրայ ոչ մէկ դէպք պատահած չէ։

Հիւպատոսը կ'աւելցնէ նաեւ որ ամբողջ Թուրքիան խաղաղութեան եւ ապահովութեան մէջ է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՑԷՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՀՈԳԵՐԸ

Հրաւէր կ'ըլլայ ինծ, եգիպտահայ կեանքի մասին, պարբերաբար գրել «Ցառաջ»ին։ Դժուարին աշխատանք, որովհետեւ, ակամայ պարտաւորուած պիտի ըլլամ մեր ներքին ցաւերը ցուցադրելու «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն, որոնք հաւանաբար պիտի սպասէին սրտապնդիչ լուրեր շրջանէ մը որ մեր հնագոյն եւ բարգաւաճ գաղութներէն մէկն է։

Եգիպտոսի մէջ ունինք զոյգ առաջնորդարաններ մէկ առաջնորդով կառավարուած։ Այդ զոյգ կեդրոններն են Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, որոնց իւրաքանչիւրը ունի իր Թեմական, Քաղաքական Ժողովներն ու ատորադաս մարմինները։ Տիրող Վարչական Հրահանգին համաձայն, երկու քաղաքներուն Թեմականները պարտաւոր են տարին գէթ մէկ անգամ լիագումար նիստ գումարելու, ամբողջ գաղութը շահագրգռող հարցերով զբաղելու համար։ Այս վերջին երկու տասնամեակի ընթացքին, Թեմականի համագումար նիստեր հազիւ քանի մը անգամ տեղի ունեցած են։ Վերջինը գումարուեցաւ 1930ի վերջերը, կաթողիկոսական պատգամաւորի ընտրութեան եւ քանի մը կարեւոր հարցերու լուծման համար։

Երկու քաղաքներու Թեմական ժողովները պարբերաբար կը գումարուին տեղական հարցերը լուծելու, Քաղաք. Ժողովի հաշուետուութեան եւ նորի ընտրութեան համար։ Անցեալ յունիսին Գահիրէի Թեմականը լրացուեցաւ մասնակի ընտրութեամբ եւ անկէ ի վեր կանոնաւորաբար նիստեր կը գումարուին։ Իսկ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուր «պլոք» կոչուած խայտաբղէտ մարմինը ի գին ամէն զոհողութեան, յաջողեցաւ՝ 1929ի Թեմական ապօրինի ընտրութեանց շնորհիւ՝ մեծամասնութիւն ձեռք բերել ու ինքզինքը վաւերացնելով գործի անցնիլ, հազիւ մէկ տարի կրցաւ կանոնաւոր նիստեր գումարել եւ ահա «պլոք»ի ծոցին մէջ պառակտումը սկսաւ։ Փոխադարձ ամբաստանութիւններ իրարու հասցէին, ծեծկռուք։ Առաջնորդարանի վրայ յարձակում եւն. յաջորդեցին իրարու եւ եգիպտական դատարանները տարիէ մը ի վեր պլոքի դատերով կը զբաղին։

Այսօր Աղեքսանդրիոյ մէջ ազգային իշխանութիւն չկայ։ Ութը ամիսէ ի վեր Թեմականը նիստ չի գումարեր. իսկ Քաղաքականը հինգ ամիս է որ հրաժարած է։ Բոլոր գործերը կը վարեն առաջնորդական փոխանորդն ու առաջնորդարանի դիւանապետը։ Ազգային սնտուկը շատ նեղ տագնապ կ'անցընէ։ Դպրոցի ու առաջնորդարանի պաշտօնէութեան թոշակները ամիսներէ ի վեր անվճար կը մնան։ Դպրոցի տնօրէն՝ Պ. Պինեանը, որ հեռաւոր Թաւրիզներէն լաւագոյն երազներով ճամբայ ինկաւ Եգիպտոս գալու, անել կացութեան մը մատնուած է։

Քաղաք. Ժողովի ստորադաս միւս մարմիններն ալ քայքայուած են։ Դպրոցն ու եկեղեցին մնացեր են անտէր ու երեսի վրայ։

Թորգոմ եպսկ. քանիցս Աղեքսանդրիա մեկնեցաւ Թեմականի իրար բզկտող «պլոքի» երեսփոխանները իրարու հետ հաշտեցնելու, Թեմականի նիստ մը գումարելու եւ նոր Քաղաք. Ժողով մը ընտրելու համար. բայց իր բոլոր ձեռնարկները անյաջող անցան ու արդիւնք մը չտուին։ Վերջին անգամ փորձեց համոզել «պլոքի» երեսփոխանները որ խմբովին հրաժարին եւ նոր ընտրութիւն կատարուի, բայց այդ ալ ապարդիւն անցաւ, որովհետեւ հրաշքով մը հազիւ յաջողած են անոնք այդ աթոռներուն տիրանալ եւ անոնցմէ բաժնուիլ երբեք ցանկալի չէ իրենց,

Մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ այս անբաղձալի կացութիւնը. ոչ ոք գիտէ։ Առաջնորդը կարծես յուսահատած է Աղեքսանդրիայէն եւ անոնն անգամ լսել չուզեր։ Ան՝ անհամբերութեամբ կը սպասէ յունիսին, Եւրոպա մեկնելու՝ իբրեւ Կաթողիկոսական պատուիրակ՝ իր պաշտօնին ձեռնարկելու համար։ Վերջերս յաճախ կը կրկնէ արդէն, թէ մտադիր է մեկնիլ Եգիպտոսէն եւ հրաժարիլ առաջնորդական պաշտօնէն։ Հաւանաբար Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութեան ելքին կը սպասէ, իր դիրքը ճշդելու համար։

Գահիրէն, ինչպէս քիչ վերը ըսի, յունիսի ընտրութենէն ասդին, բաղդատաբար աւելի կանոնաւոր ընթացք մը ստացեր է։ Սկիզբները Քաղաքական Ժողովի կազմութեան շուրջ տենդոտ պայքար մը բացուեցաւ, բայց քանի մը ամիս վերջ կիրքերը մեղմացան եւ գէշ աղէկ գործերով կ'ընթանան։

Լրացած Թեմական Ժողովը իր մէջէն քննիչ յանձնաժողով մը ընտրեց անցեալ տարի հրաժարած Քաղաքականի հաշիւները քննելու համար։ Այս մարմինը իր հաշուեքննութեան ընթացքին, կը պատրաստուի ձեռք զարնել նաեւ վերջին տասնամեայ 1920-1930ի հաշիւներուն եւ երկարատեւ աշխատութենէ մը յետոյ, բազմակողմանի տեղեկագիր մը կը ներկայացնէ Թեմական Ժողովին՝ Առաջնորդարանի հաշուական վիճակը պատկերացնող։ Նախորդ Քաղաք. Ժողովի ատենապետը անակընկալի եկած հաշուեքննիչի տեղեկագրէն, իր կողմէ ընդարձակ պատասխան մը կը ներկայացնէ Ժողովին։ Քննիչ Ցանձնախումբը իր կ'արգին կը ստիպուի վերլուծման ենթարկել հրաժարեալ ատենապետի պատասխանը եւ թիւերով ու փաստերով կը ներկայացնէ երկրորդ տեղեկագիր մը։

Քննիչ Ցանձնաժողովը հաստատելէ ետք թէ Գահիրէի Առաջնորդարանը շնորհիւ եկող գացող վարչութեանց յոռի մատակարարութեան, մօտաւորապէս 11 հազար ոսկիի պատկառելի պարտք մը ունի, կ'եզրակացնէ.

— «Թող ներուի մեզ, երբ այս տխուր իրականութեան առջեւ յանձնախումբս կը հարկադրուի կրկնել իր սա հաստատումները.—

1.— Թէ՝ եկող գացող Վարչութիւնները իրենց պիւտճէի սահմաններէն դուրս աւելի կամ նուազ չափով յաւելեալ ծախքեր ըրած են։

2.— Թէ՝ որոշ նպատակներու յատկացուած գումարներ ծախսուած են այլ նպատակներու։

3.— Թէ՛ այդ պարտքերու ծնունդէն մինչեւ օրս, այսինքն վերջին 15—20 տարիներու ընթացքին, իրերայաջորդ վարչութիւնները հետզհետէ բարձրացուցած են այս ներքին պարտքերը, փոխանակ խղճահարութեամբ այդ ծանրութիւնները թեթեւցնելու համար դրական փորձ մը կատարելու»։

Այս 11 հազար ոսկիի պարտքէն դուրս, տեղեկագրէն կ'իմանանք որ 1920—1930ի ընթացքին, 18,833 եգ. ոսկիի զեղչեր կատարուած են վարձակալներու գիներուն վրայ, եւ 16500 ոսկիի պահանջք ունի Տելկայի եւ Շէյխ Էթմանի ագարակներու վարձակալներէն, որոնք ոչ մէկ լուրջ երաշխիք կը ներկայացնեն ի փոխարէն իրենց պարտքին։

Ամփոփելով քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը, կը գտնենք որ 10 տարուան ընթացքին 18833 ոսկի բոլորովին կորսուած է, կորուստի ենթակայ է 16500 ոսկի եւ պարտք ունին 10879 ոսկի, համագումար 46,212 եգ. ոսկի։

Հոս տեղն է շեշտել, թէ տարիներու ընթացքին, երբ առաջնորդարանի յոռի մատակարարութեան շուրջ քննադատութիւններ կ'ըլլային, օրուան քաղաք. ժողովները անպատկառօրէն կը յայտարարէին թէ՝ առաջնորդարանը ոչ մէկ պարտք ունի, եւ թէ ազգային կալուածներու մատակարարութիւնը փառահեղի անձերու ձեռքը կը գտնուի։

Նոյնիսկ գտնուեցաւ Վարչութիւն մը,— Թէքէեանի ատենապետած Քաղաք. ժողովը— որ յանդգնութիւն ունեցաւ սպառնալու, թէ դատարանի առջեւ պիտի քաշուին «Ժողովրդային յանձնախումբ»ի անուան տակ գործողները, եւ հրաւէր կարդաց որ իրենց անուններովը հրապարակ գան Առաջնորդարանի պարտքերուն շուրջ հրապարակը աղմկող գրգռիչները։ Եւ երբ Ժողովրդային Ցանձնախումբին անդամները իրենց իսկ անուններով հրապարակ եկան եւ նետուած ձեռնոցը վերցուցին, պոռոտախօս ատենապետը լեզուն կծկեց...ու տեղը նստաւ, քիչ վերջ՝ իր շունչը Փարիզ առնելով։

Հիմա որ Թեմականի բեմէն կը հաղորդուին ու պաշտօնական բերաններէ փաստերովկը հաստատուին Առաջնորդարանի կորուստներն ու պարտքերը, ի՞նչ պատասխան ունին երեկի վարիչներն ու անոնց պաշտպան փաստաբանները...

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹՈՒԹՔ

Գարուն է։

Շուտով պարտէզներէն կամ շուկայէն տուն կը մտնեն լօլիկը (տոմաթէս), սմբուկը, պղպեղը։ Ու երբ թութերը կը հասուննան պարտէզներուն մէջ, ուրիշ տեսակ թութ մըն ալ կը հասուննայ մարդոց վրայ։

Ու մարդիկ փողոցներուն մէջ կը պտըտին լայն բանալով իրենց ոտքերը։ Անոնց քալուածքը տարօրինակ ձեւ մը կը ստանայ։ Քիչ մը կը ծռեն իրենց մէջքը, դէմքին վրայ արտայայտութիւն մը ցաւի եւ եւ զգուշութեան, մանուկի պէս կարճ քայլեր կ'առնեն՝ բայց սրունքները իրարմէ բնականէն աւելի հեռացուցած։ Երբ նստելու ըլլան, կարծես դատապարտուած ըլլային փուշի վրայ նստելու, դէմքին վրայ ցաւի մը խոր ծամածռութիւնով եւ հիւանդի մը զգուշաւորութեամբ՝ աթոռէն կը բռնեն ու այնպէս կը նստին, առանց զսպելու ճիչ մը կամ ցաւի երկար աղաղակ մը։

Բժիշկները այս քալուածքէն իսկ կը ճանչնան իրենց հիւանդները։ Թութք ունին, կ'ըսեն։

Հասկցա՞ք թէ ի՛նչ է թութքը։

Մեր ժողովուրդը «մայասըլ» կ'ըսէ, բայց առիկա սխալ բացատրութիւն մըն է։ Երբ այս հիւանդութիւնը բարդութեան կը հասնի եւ տեսակ մը արիւնահոսութիւն կը պատահի, մեր ժողովուրդը կը կարծէ թէ միայն այդ ատեն է որ «մայասըլ»ը սկսած է եւ արիւներթութեան այդ երեւոյթը կը շփոթէ տեռատեսութեան հետ։ (Կը յիշէ՞ք, կին մը, որ տեռատեսութիւն ունէր, երբ Ցիսուսի քղանցքին դպաւ, կ'ըսէ Աւետարանը, արիւնը դադրեցաւ,— կը նշանակէ թէ թութք չէր այդ)։ Ընդհակառակն, հիւանդութիւնը կը սկսի կանուխ, երբ թութերը կազմուած են, այսինքն հաստ աղիքին բերանը մանր շիթեր, ուռած փոքրիկ տոպրակներ կ'երեւին։ Կը կարծեմ թէ այդ փոքրիկ շիթերուն ձեւը թութի մը աչքերուն նմանելուն համար է որ «թութք» կոչուած է «մայասըլ»ը մեր բժշկական գրականութեան մէջ։ Ֆրանսերէնը՝ hémorroides *որ յունարէնէ առնուած երկու բառերով* բարդութիւն մըն է, սխալ կ'արտայայտէ այս հիւանդութիւնը, որովհետեւ թութքը իրականին մէջ սրբանին շուրջ գտնուած սեւ երակներուն ուռիլն է։ Տեսակ մը լայներակութիւն (varice)։

Արդ, ի՛նչ բան պատճառ կը դառնայ սրբանային այդ լայներակութեան, զոր թութք կը կոչենք մենք եւ ժողովուրդը՝ «մայասըլ»։

1.— Նախ պէտք է գիտնալ թէ թութքի ամէն ենթակայ լեարդի հիւանդութիւն ունի։ Այդ հիւանդութիւնը ենթակային կը պարգեւէ պնդութիւն։ Ահա կարեւոր պատճառ մը, որ արգիլելով արեան ազատ շրջանը սրբանին շուրջը, կ'ուռեցնէ սեւ երակները։ Նստակեաց մարդիկ եւս այս նոյն մեքենական պատճառով կը դատապարտուին թութքի։ Եւ հասկնալի է, որ յղի կիներն ալ թութք կ'ունենան մինչեւ իրենց ծննդաբերութիւնը կամ դեռ մինչեւ աւելի ուշ։ Ծանրաշարժները եւս, որոնք երբեք մարմնամարզ չեն կատարեր, թութք կ'ունենան ուշ կամ կանուխ։ Կ'ըսեն թէ ժառանգական է, բայց այս բառով պէտք չէ հասկնալ թէ թութքը ունի պատճառ մը (մանրէ), զոր կը փոխանցէ իր զաւկին։ Ո՛չ, ժառանգական է այն իմաստով միայն, որ հայր մը իր զաւկին կուտայ երակներու նոյն կերպասը, զոր ունէր ինք։ Ընդհանրապէս երակային այդ կերպասը հիւսուած է առաձգական թելերու անբնական հարստութեամբ։ Այնպէս որ մեքենական պատճառներու տակ երակը կ'ուռի կամ կը լայննայ։ Այդ տրամադրութեան կը նպաստէ նաեւ արեան բնախօսական վիճակը։ Երբ երակներուն պատերուն դէմ կը շատնայ արեան ճնշումը, բնական է որ երակը տեղի պիտի տայ ի վերջոյ լայննալով։

2.— Ցետոյ պէտք է գիտնալ թէ այրերը աւելի շատ ենթակայ են թութքի քան կիները։ Պատճառը չեմ գիտեր։ Դարձեալ թութք կ'ունենան միայն չափահասները, 25-40 տարեկան մարդիկ, եւ մանուկները՝ ոչ։ Պատճառը դարձեալ չեմ գիտեր։ Եւ կը զարմանամ, որ կիներն ու մանուկները առաձգական հիւսուածքով աւելի օժտուած են, սակայն այրերէն եւ չափահասներէն նուազ թութք կ'ունենան։

3.— Սնունդը եւս մեծապէս կ'ազդէ թութքին կազմութեան։ Շատակերները, հարուստ սննդառութեան մը սիրահար մարդիկ թութք կ'ունենան յաճախ։ Վերջապէս բոլոր այն ուտելիքները, որոնք arthritisme *կուտան, թութք կը* շինեն։ Մասնաւորաբար լօլիկը, պղպեղը, սմբուկը կը բորբոքեն թութքը։

*
* *

Նկարագրութիւն թութքին։

Երեք ձեւով կ'ըլլայ։ Թութքերը կը կազմուին դուրսը, շատ ներսը կամ այդ երկուքին մէջտեղը։

Ենթական անհանգիստ կը զգայ ինքզինք, արտաքնոցէն վերադարձին իսկ կը կարծէ թէ դեռ «պէտք ունի»։ Կ'երթայ, քիչ մը կը սքայ, բայց չի հանգչիր։ Այդ «կեղծ պէտքը» կը խաբէ զինք, տեսակ մը զգայութիւն իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ եւ «կեղծ պէտքին» մասին խորհիլ կուտայ։ Բան մը կայ ներսը, ինչո՞ւ դուրս չելլեր։ Կը ջղայնոտի, կը քալէ կ'երթայ, ուշադրութիւնը կ'ուզէ խաբել, ուրիշ բաներով կը զբաղի, բայց միտքը միշտ իր «ետին է»։ Ցետոյ քերուըտուք մը, անպիտան քերուըտուք մը։ Հանգիստ չի ձգեր զինք այդ քերուըտուքը, չուզեր քերել, բայց ի՞նչպէս չքերէ եւ ի՞նչպէս քերէ։ Օր մըն ալ, — աղի կծու աղցան մը կ'ուտէ, ախորժակով եւ շնորհքով կանանչ պղպեղ, եթէ կ'ուզէք կարմիր պղպեղ մը կ'ուտէ,— յանկարծ կը զգայ որ քերուըտուքը կը շատնայ, «կը կատղի», եւ այս անգամ կը զգայ որ տակը տաքցած է։ Կը սկսի անտանելի ցաւ մը։ Մատներով կը շօշափէ եւ կը հասկնայ, որ տաք կակուղ ու թաց շիթեր կան, թութի պէս, խաղողահատիկի պէս։ Այնպէ՛ս կը ցաւին, որ ենթական երդում կ'ընէ այլեւս չմտածել աղիքները պարպելու մասին։ Բայց ո՞վ կրնայ դիմանալ, «սուտ պէտք»ին զգայնութիւնը ամէն ժամ արտաքնոց կը կանչէ, իսկ ցաւը արտաքնոցէն կը հեռացնէ զինք։ Երթայ՝ չըլլար, չերթայ բնաւ չըլլար։ Ակռաները կը կճրտէ եւ — ես ի՞նչ գիտնամ— բերան մը կը հայհոյէ, սիրտը հովահրելու համար գոնէ։

Բորբոքումը կը սաստկանայ եւ յանկարծ շիթ մը կը պայթի։ Այդ պահուն է, որ արիւնը կը հոսի։ Բարդութիւնները ասկից ետքն է որ կը սկսին։ Ու եթէ նոյնիսկ բարդութիւն մը չպատահի, այսպէս արիւն կորսնցնելով՝ ենթական կը հիւծի, կը նիհարնայ, կաշի կը դառնայ։ Բարեբախտաբար բորբոքման այս երեւոյթը կը տեւէ 3 4 օր, յետոյ կը մարի այս տաք հրաբուխը, պարբերաբար գալու պայմանով։

*
* *

Ի՞նչպէս պէտք է դարմանել։

1.—Երբ բորբոքած ենշիթերը.— Նստիլ տաք ջուրի մէջ, գրելի (հօքնա) տաք ջուրով, տրրուկ սրբանին եղերքը (բայց երբեք շիթերուն վրայ), ամոքիչ օծանելիքներ։

2.— Երբ դադրած է բորբոքումը.— *Գործողութեան երթալ,* եթէ արիւնահոսութիւնը եւ ներս չմտնող շիթերուն մեծութիւնը վըտանգ կը ներշնչէ բժիշկին։ Դըժբախտաբար, գործողութենէ յետոյ դարձեալ կը կազմուին նոյն այդ շիթերը (մէծէ), եթէ տնշուշտ ենթական զգուշական միջոցներ ձեռք չառնէ։ Մեղքը կերպասինն է։ Հիմա կայ նոր մեթոտ մը, ներարկում երակին մէջ, չորցնելու համար շիթերը։

3.— Զգուշական միջոցներ.— Նախ հոգ տանիլ սնունդին,— արգիլուած են լօլիկ (տոմաթէս), սմբուկ (փաթլիճան), պղպեղ (կարմիր կամ կանանչ), համեմ (սալցա), մանանեխ (խարտալ), թրթնջուկ (քուզու գուլաղը), աղի ձուկ, հաւկիթ, ապուխտ, երշիկ, քացախ, աղցան (թուրշու), եւ բոլոր տապկուած ուտելիքները։ Միս, թէյ, սուրճ, պահածոյ ուտելիքներ։

Ինչպէս կը տեսնուի, կարգ մը կանանչեղէններ թութք կը պատճառեն։ Ահա թէ ինչո՛ւ թութքը յաճախադէպ կը դառնայ գարնան եղանակին։

Երկրորդ փորը միշտ կակուղ պահել, արտաքնոց երթալ միայն իրիկունները, որպէսզի գիշերը ոչ միայն արիւնախռնում տեղի չունենայ սրբանին շուրջ, այլ շիթերը ներս մղուելէ ետքը իրենց տեղ շինեն եւ այլեւս դուրս չելլեն։ Փորը կակուղ պահելու համար ալ, գործածել պըտուղներ չեփուած եւ կեղեւով։ Միայն սալորն ու թուզը՝ եփած ձեւով։

Ջի կամ հեծելանիւ չնստիլ։ Մարզանք եւ լողանք կատարել։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿ. ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, (Կ. Թ.).— Նախ անգլիական աղը առնել, 3 ժամ յետոյ գրեխ ընել։ Այնուհետեւ իբրեւ փորը կակուղ պահող դեղ գործածել purganol daguinը (ամէն իրիկուն 1 հատ, առաջին իրիկունը 2 հատ), կամ huile de Paraffine ամէն իրիկուն ապուրի 1 դգալ։ Ուտել սալորի եւ թուզի *խօշաֆ*, առատ, եւ բոլոր պտուղները չեփած, կեղեւով։ Բանջարեղէն առատ։ Ցապկուած բան չուտել, միսէն քիչ մը հրաժարիլ։ Առտուները գաւաթ մը պաղ ջուր խմել ծոմ բերնով։

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Խ. Ց.).— Նամակով մը գրած եմ Թեփին, ճճիին ու կարտանի ընկերոջդ մասին։

ԼԻՈՆ, (Փ. Ս.).— Հաւանաբար քիթէդ է եւ պատճառը «միսը», որուն մասին գրած եմ յօդուածով մը այստեղ։ Ամէն պարագայի, լաւ է որ երթաս բժիշկի մը մօտ եւ ընդհանուր քննութիւն մը պահանջես։

ՍՈՖԻԱ, (Ս. Ն.).— Հիւանդութիւնը «պորտիդ տեղը ըլլալ»էն չէ, հին բան է, պատասխանը ղրկեցի այսօր, ներփակելով շողաքննութեանդ արդիւնքները։

ԼԻՈՆ, (Մ. Հ.).— Երբ ծեռքիս տակ ունենամ, կը ղրկեմ։ Փարիզի Հ. Կարմիր Խաչի բուժարանն ալ ստացած է նամակդ, ձունէին, ապսպրուեցաւ։ Կը ղրկուի։

ԹՈՒԼՈՒԶ, (Վ. Ե.).— Ա՜յ տղայ, երբ վիրաբոյժին նշդրակին տակ կը մտնես, ի՞նչ օգուտ կ'ունենայ իմ կարծիքս։ Անպայման գործողութիւն, լաւ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Ն. Զ.).— Ահա թութքի մասին, բայց ձեր գրածէն կը հասկնամ որ ճիշդ ճամբու մը կը հետեւիք։

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Կ. Պ.).— Կը կարծեմ թէ thyroideի եւ ovaireի extraitները մեծ օգուտ կրնան ունենալ։

ՖՈՆԿՐԱՍ, (Տ. Փ.).— Ռեքլամներէն զգուշացէք։ Ձեր նկարագրութեան մէջ մտահոգութեան ի՞նչ պատճառ կայ։ Առայժմ պէտք չկայ։

ԱՄԷՆՈՒՆ.— Նամակով խըրդրուած պատասխաններն ալ ղրկուած են նամակով։ Այլեւս քով հարցում չկայ։ Այսուհետեւ ալ նոր հարցումներ կը խնդրեմ չղրկել։ Ցամբորդութեան պատճառով դէպի Արեւելք «բժշկական ասուլիսներն ու նամակատուփը» կը դադրեցնեմ առժամապէս։

Շ. Ա.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԱՅԷՆ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՏՕՆԵՑԻՆՔ ԱՊՐԻԼ 11Ը

Ժողովուրդ էինք, թափառական դարձանք, կռուողներ էինք, աղերսողներ դարձանք։

ԱԿՆՈՒՆԻ

ՊՈԼԻՍ (Սեփ. Թղթ.).— Ապրիլ 25ի շաբաթ երեկոյ Պիտոյի «Տէ-ղ'Ամի-Ռէլինի» սրահը հաւաքուած բազմութիւնը եկեր էր իր յարգանքի բաժինը բերելու։ Անշուշտ ոչ այն բազմութիւնը որ կը լեցնէ մեծ քաղաքներու սրահները։

Հոս ցրենի հատիկներու պէս է հայ թափառականը, ցրուած տոն անդին, ու այդ իրիկուն նեղ շնչուած մեռելներու ուխտով եկեր էր իր յանգանքը ընծայելու։

Ու երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բոլորս արծուի թեւեր առած, թռանք դէպի հայրենական ուխտագնացութեան տաճարը։

Բեմը բոլորովին սեւ հագած, մակատը «Ցարգանք քեզ նահատակ ժողովուրդ», երկու կողմերը՝ նահատակ մտաւորականներու, հերոսներու նկարներ, մէջտեղը տարագիր եռագոյնը՝ սեւերով ծածկուած, բեմին վրայ դագաղ մը, որուն շուրջը փոքրիկներ կ'աղօթեն հրեշտակներու պէս, փոքրիկներ՝ որոնք իրենց մայրենի լեզուն դժուարաւ կ'արտասանեն... Շուրջը հայկական նահանգներու անունով կոթողներ, տեղ տեղ մոմերու պլպլացող լոյսը։ Զանգերը կը հնչեցնէ Կոմիտաս վարդապետի «Տէր Ողորմեա»ն որ կ'ունկնդրուի յոտնկայս։ Ցետոյ սեւերու մէջ Օր. Ա. Արզումանեան կ'արտասանէ «Ուխտի եմ եկած»։

Պ. Փ. Գազանճեան բացման խօսքով պարզեց տօնին իմաստը, ծանրացաւ թուրք բռնակալութեան ամբարտաւան ձգտումներուն վրայ, շեշտեց Թալէաթներու եւ Էնվէրներու վախճանը, եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը։

Պ. Ղ. Ալակողեանի աջակցութեամբ, եւ իր հեղինակութեամբ Մայր Հայաստանի ողբերգը կենդանի պատկերով, աւելի ազդեց տարագիր հոգիներուն վրայ։

Օր. Թ. Գազանճեան Մայր Հայաստանի ողբերգով լացուց ներկաները, ապրեցուց խոր յուզումներով եւ ինկաւ ուժասպառ կրկնելով՝ «Հայաստանի արեւը պիտի ծագի, պիտի ծագի՜»։ Այս միջոցին ալեւոր եւ թափառական աշուղը ներս մտնելով Ա. Զօպանեանի «Մայր Հայաստանին» կ'արտասանէր Պ. Ա. Դաբրոսեան, իսկ խորէն կ'երգուէր «Լռեց ամպերը»։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ օրուան պատշաճ։ Ա. Նշանեանի «Աշուղը» արտասանեց Տիկ. Ա. Գազանճեան, «Ցարգանք քեզ» Պ. Ներգիլթեան, «Քնիր իմ Բալիկ» կենդանի պատկերով երգեց Օր. Ա. Արզումանեան։ Արտասանութիւններին փոքրիկն Հայկազ Պեալիկեան «Մինչ ե՞րբ», հակառակ մայրենի լեզուի պակասութեան...։ Պ. Խաչիկեան՝ Թումանեանէն կարդաց եւ Պ. Ներգիլթեան՝ մեներգ մը «Հայաստան», եւլն.։

Զ. Ե. Որբերու Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամներէն Պ. Արզումանեան խօսեցաւ օրուան առթիւ։

— Չեմ ուզեր որ լացի օր ըլլայ այսօր, չեմ ուզեր որ տկարութեան արցունքը թափի ձեր թարթիչներու վրայէն, ամուր սեղմեցէք...

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԼԺՈՐ.— Գաղութիս մէջ չկայ որեւէ ազգօգուտ միութիւն մը, բացի վերջերս նոր կազմուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վազգէն» խումբէն, որ աշխուժով գործի սկսած է, եւ շուտով պիտի կրնայ իր անդամներուն թիւը կրկնապատկել, ինչպէս 1927 թուականին: Խումբին առաջին դասախօսական ժողովը տեղի ունեցաւ այս կիրակի, ներկայութեամբ ընկեր Անտրէի որ խօսեցաւ Դաշնակցութեան գործունէութեան մասին, սկսած 1890 թուականներէն մինչեւ Հանրապետութեան օրերը: Ցեռոյ ծանրացաւ Դաշնակցութեան ներկայիս կատարած գործին մասին, մեր ազգային - քաղաքական պահանջներուն, եւն.: Հայը նիւթապէս թէ ֆիզիքապէս կրած է, մեր ամենէն ոսոխրմեղարաւոր թշնամիին Թուրքին հարուածները, այս արդէն բաւական է որպէսզի հայ ժողովուրդը համակրի այդ շարժումին:

Վերջացնելով ընկեր դասախօսը բսաւ ընկերներուն, թէ այս կուսակցութիւնը մեզմէ կը պահանջէ զոհաբերութիւն: Եւ ապացոյց բերաւ այն փաստը թէ մեր անմահ հիմնադիրը իր իսկ ձեռքով պատրաստեց Եըլտըզի գազանին մահափորձը, որուն եւ արիաբար զոհ գնաց Վիտոշի բարձունքներուն վրայ: Ուրեմն օրինակ առնենք մեր մեծ ընկերոջմէ, եւ գիտնանք բարձրանալ զոհի սեղանին վրայ հարկ եղած պարագային, եւ անպայման կը հասնինք մեր նպատակին:

«Վազգէն» խումբի ընկերները պէտք է յարատեւ գործի լծուին, գաղութին մէջ ստեղծելու համար հայկական մթնոլորտ, եւ ամէն ջանք ի գործ պէտք է դնեն, այլասերման վտանգներուն դէմ պայքարելու համար:

ՑԱՐՕ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՁԱՐԹՕՆՔ»

ԼԻՈՆ.—Լիոնահայ գաղութը այս տարի նոր շարժումներ ունի, նոր ծաքեր. նոր միութիւններ մխիթարական ձեւ կ'առնեն, մեղի յոյսեր կուտան: Ահա «Զարթօնք» մշակութային միութիւն մըն ալ:

«Զարթօնք»ը որ կազմուած է այս տարուան սկիզբը, ունի 30է աւելի անդամներ, որոնք բոլորն ալ նկատուած են այս գաղութին մէջ քիչ թէ շատ մտածելու, ձեւելու, կազմակերպելու կարող անձեր: Միութիւնը կենալով չէզոք դիրքի մը վրայ, կազմած է, հայ մշակոյթին արժէքը ճանչնալու եւ ճանչցնելու իր որոշ ծրագիրը: Ունի վարչական կազմը եւ արդէն սկսած է իր գործին, իր շարք մը դասախօսութիւններուն:

Առաջին դասախօսը եղաւ Պ. Վ. Զուլլըեան, որ խօսեցաւ երկու շաբաթ առաջ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»ու մասին:

Դասախօսութենէն վերջ եղան վիճաբանութիւններ:

Վիճաբանութիւններէն վերջ, դասախօսը Պ. Վ. Զուլլըեան առնելով բոլորին միտքերն ու կարծիքները, իր եզրակացութիւնը բրաւ գործին մէջ դնելով հեղինակին անձն ու անձնաւորութիւնը: Եւ մաղթեց որ դասախօսութեան նիւթը խթան մը ըլլայ բոլոր ներկաներուն, որպէսզի հեղինակին անհերքելի տաղանդին հզօր կարողութիւնը պրպտեն իր միւս գործերուն մէջ ալ, դայն իրապէս ճանչնալու համար:

ՑԱՐԶԱԿ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

ՎԻԷՆ, 29 Ապրիլ.— Եւրոպայի մէջ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը իր մասնաճիւղերը չէր կազմած տակաւին, երբ տեղւոյս մէջ Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը գոյութիւն ունէր, եւ ազգօգուտ ձեռնարկներ կը կատարէր: Անոր գործունէութեան մասին, ժամանակին «Յառաջ»ի էջերուն մէջ գրուած է արդէն: 1926-27ին երբ հայ գաղութը կը սկսէր շատնալ, տեղւոյս հայուհիներուն մէջ կային որ Պոլիս եւ այլուր եղած էին Կարմիր Խաչի անդամ: Անոնք գեղեցիկ գաղափարը յղացան Կ. Խաչ մը կազմել Վիէնի մէջ, եւ տասնեակէ մը աւելի տիկիններ, միանալով եւ ձեռք ձեռքի տալով կը կազմեն Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը եւ կը սկսին գործի: Մէկ մէկուկէս տարի գործելէ վերջ, ոչինչ պատճառներով, այս միութեան կապը կը թուլնայ, եւ գրեթէ լուծուած վիճակ մը կ'ունենայ: Եւ արդէն 1928ի սկիզբները ենք: Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը Ֆրանսայի մէջ սկսած էր մասնաճիւղեր կազմել գաւառներու մէջ, եւ նոյնպէս չէր կարող Վիէնը իր աչքէն վրիպեցնել, եւ անմիջապէս հոս ալ կը կազմուի նոյն անունով մասնաճիւղ մը, Կ. Խաչի հին անդամուհիները կը հաւաքուին եւ բաւական թիւով նորեր, մօտ 20-25 անդամներով կրկին կը սկսի գործի. մէկ տարիի չափ եռանդուն կերպով կը գործէ: Եւ ահա կրկին թուլութիւն:

Այդ ատենէն ի վեր, գրեթէ երբեք դրական ձեռնարկ մը չէր եղած վերակազմելու համար, բայց շատերուն մտահոգութիւն էր պատճառած եւ այս վերջերս, կրկին վերակազմելու հարցեր ծագեցան: Մանաւանդ, որ տեղւոյս մէջ, բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւններէն կորիզներ կան, նոյնպէս Հայր. Միութիւններ, նաեւ մարզական միութիւններ եւայլն:

Եւ այս բոլորին քով ինչո՞ւ համար Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը իր մասնաճիւղը չպիտի ունենար, եւ գաղութին մաս մը հոգերով չպիտի զբաղէր:

Վերջապէս Կըրնոպլէն այս գործով եկաւ Օր. Հ. Մ. որ խորհրդակցութենէ մը վերջ, երկրորդ այցելութեան մը ընթացքին հրաւիրեց տասնեակ մը տիկիններ եւ օրիորդներ, մաս մը հին անդամուհիներէն եւ մաս մըն ալ նորեր, նոյն օրը վերակազմեցին տեղւոյս Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը: Ընտրուեցաւ առժամեայ վարչութիւն մը 5 հոգիէ բաղկացած: Ամսոյս 25ին ընդհ. անդամական ժողով մը ունեցան օրակարգ ունենալով: Կ. Խաչի քառասնամեակի հանդէսը:

Որոշուեցաւ անմիջապէս չըձեռնարկել 20ամեակի հանդէսին, այլ նախքնապէս լաւ մը կազմակերպուելէ յետոյ, փոքրիկ երեկոյթ մը սարքել եւ մասնաճիւղիս վերակազմութիւնը յայտնել ժողովուրդին: Եւ անկից վերջ 20ամեակի մասին խորհիլ: Ներկայիս մեր մասնաճիւղը ունի տասը անդամուհիներ:

Ն.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլ 26ին Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցաւ ընդհ. նահատակաց տօնը: Առաւօտեան կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն որուն ներկայ եղան նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ սկաուտները կարգապահ շարքերով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութեան կողմէ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը դրուեցաւ յատկապէս պատրաստուած մահարձմին վրայ:

⁂ Ռումէն եւ հայ սկաուտներու փոխ-յարաբերութիւնները մտած են իրենց բնականոն ընթացքին մէջ: Մօտ օրէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական կազմը կը վաւերացուի Ռումէն սկաուտներու կեդրոնէն:

⁂ Ապրիլ 26ին տեղական մասնաճիւղիս սկաուտները եկեղեցւոյ արարողութեանց աւարտումէն յետոյ, առաջնորդուեցան Հայոց գերեզմանատունը, ուր ծաղկեփունջ մը դրին Հայ Անծանօթ Զինուորի Յիշատակին կոթողին(?)... ծանօթ մարտիկի մը հողաթումբին վրայ:

Այս աւանդական պարտականութիւնը կատարելէ յետոյ, մեկնեցան մասնակցելու համար Ռումէն սկաուտներու ընտիր արշաւին, որ տեղի կ'ունենայ քաղաքիս մօտակայ մէկ ծառաստանին մէջ:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան միջամտութեամբ Պոլսոյ Բերա-Նոր-Շիշլի ֆութպօլի խումբը արդէն պայմանաւորուեցաւ քաղաքիս Ռումէն լաւագոյն խումբերէն «Uniriea»ի հետ ֆութպօլի մրցումի մը համար: Մրցումը հաւանական է որ տեղի ունենայ օգոստոսի վերջերը կամ սեպտեմբերի սկիզբը:

⁂ Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութիւնը որոշած է կազմակերպել Ռումանիոյ շրջանի ընդհանուր մարզահանդէսը: Պիտի մասնակցին նաեւ Պուլկարիայէն եւ Պոլսոյ Բերա Շիշլիէն մարզիկներ:

Պուքրէշի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի խումբը այս եղանակի իր հինգ պաշտօնական մրցումներէն երեքը ունեցաւ, որոնց արդիւնքը կարելի է բաւարար համարել: Մնացած երկու մրցումներէն մէկը եթէ յաղթական դուրս գայ, կէտերու առաւելութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կ'անցնի երկրորդ կարգի խումբերու շարքը, ինչ որ հաւանական է:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Համայնավարները վերջերս տենդոտ գործունէութեան մը սկսած են Սէրէզի շրջանին մէջ: Ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ համայնավար կեդր. կոմիտէն գործիչներ ղրկած է Արեւելեան Մակեդոնիա, գիւղերուն մէջ խռովութիւններ յարուցանելու համար:

Դրգռութիւնները մասնաւորաբար բուռն եղած են Նէօքօփս գիւղին մէջ. տեղւոյն եկեղեցին զանգակատան վրայ կարմիր դրօշ պարզեր են: Վասիլիոս Քուրթիս անունով անծանօթ մը ձերբակալուած է եւ պիտի աքսորուի:

Համայնավար շարժումը կը ղեկավարուէր Սելանիկէն եւ Աթէնքէն: Համայնավար բջիջներ կազմուած էին Մավրոնիսայի, Կէնէքոսթ-Քարավի եւ ուրիշ գիւղերու մէջ:

Ոստիկանութիւնը տեղեկացած է նաեւ որ զէնք բաժնուած է կուսակցութեան հաւատարիմ տարրերուն:

Մակեդոնիոյ ոստիկան զինուորներու հրամանատարը ներքին նախարարին ուղղուած տեղեկագրով մը կը պահանջէ բարեփոխել ներկայ վարչաձեւին պաշտպանութեան օրէնքը, որպէսզի կարելի ըլլայ ի հարկին սահմանէն դուրս հանել վտանգաւոր տարրերը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս գրեր էինք, եգիպտական Վաֆտ եւ ազատական կուսակցութիւնները դաշնակցած՝ տապալելու համար Սըտգը փաշայի տիրապետութիւնը, որոշեր էին խմբովին երթալ Թանթա, մղելու ընտրական պայքար: Նահաս եւ Մահմուտ փաշաներու գլխաւորութեամբ, Վաֆտ եւ Ազատական կուսակցութեանց պատկանող 500 երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ խուժեցին Գահիրէի կայարանը, մտնելու համար Թանթա մեկնող կառախումբը: Բայց բախեցան ոստիկանական ուժերու որոնք կը պահպանէին կայարանին մուտքը: Կռիւ տեղի ունեցաւ. վիրաւորուեցան 4 երեսփոխաններ եւ 2 ոստիկաններ:

Սակայն բազմաթիւ երեսփոխաններ յաջողեր էին մտնել մեկնող կառախումբին մէջ: Բայց կառախումբը մեկնելէ քիչ յետոյ, կանգ առաւ դաշտին մէջ, ու այն կառքերը որոնց մէջ տեղ բռներ էին երեսփոխանները, անջատելէ յետոյ շարքէն, ճամբան շարունակեց:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը այսօր կամ վաղը պիտի գումարուի: Դեռ յայտնի չէ թէ արտակարգ նիստերու ընթացքին Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւն պիտի կատարուի՞ թէ ոչ: Այս մասին քննութիւն կը կատարուի: Հիմնական Օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը շրջանի մը համար կ'ընտրուի. այս պատճառով ալ կը մտածուի Հանրապետութեան նախագահը ընտրել Նոյեմբերի նիստերուն:

Միւս կողմէ նկատելով որ Մայիսի գումարումը Նոյեմբերի նստաշրջանին արտակարգ նիստըն է, անհրաժեշտ կը նկատուի որ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը նորոգուի այս գումարման մէջ:

Դատական Յանձնաժողովի անդամները միաձայնութեամբ այն տեսակէտը ունին թէ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը այս արտակարգ գումարումին պէտք է նորոգել: Այս տեսակէտը հիմնուած է այն իրողութեան վրայ որ Հանրապետութեան նախագահը երեսփոխաններէն կ'ընտրուի: Մուսթաֆա Քէմալ ալ երեսփոխան է, ուստի ժողովին հետ պէտք է նորոգուի նաեւ նախագահութիւնը:

Կասկած չկայ թէ Քէմալի պիտի յաջորդէ Քէմալ ինքը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Ափրիկեան Տրիպոլսէն կը հեռագրուի թէ հազարաւոր մահմետականներ հաւաքուեցան Տրիպոլսոյ ընդհ. հիւպատոսարանին առջեւ, բողոքելու համար իտալական կառավարութեանց կողմէ մահմետականներու վրայ գործուած խստութեանց դէմ:

Ցուցարարները մերժած ըլլալով ցրուիլ, իտալական ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ: Երկու երիտասարդ Արաբներ սպաննուեցան եւ երեսուն ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան: Ոստիկան մը սպաննուեցաւ. 15 ոստիկաններ ալ վիրաւորուեցան:

ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Պոլսոյ փոխանակութեան յանձնաժողովի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, դրամական հատուցում ստանալու իրաւունքը ունեցող Պոլսեցիներու թիւը կը հասնէր 4000 հոգիի եւ կնքուած փոխառութեան հետ համեմատելով, իւրաքանչիւրին կ'իյնար 200 ոսկիի գումար մը: Այժմ այդ թիւը կը հասնի 8000ի, այնպէս որ կէսի կ'իջնէ անձ գլուխ նախապէս հաշուուած գումարը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ թերթերը գրեցին Սամուէլ Ֆայնի սպանութիւնը Սօֆիայի շրջաններէն, այն ատեն էր որ հասկցուեցաւ թէ բուն անունը Քրիստափոր Միքայէլեան է:

Այդ օրերուն Պելժիոյ մեր դեսպանատունը տեղեկութիւններ ուղած էր Անվերսի ընդհ. դատախազութենէն՝ Ժորիսի մասին: Ահա պատճէնը ընդհ. դատախազին տեղեկագրութեան.

— «Ժորիս Շառլ Էտուար, ծնած է Անվերսի մէջ՝ 1876 փետր. 11ին, հայրը՝ Ժէրար Ժան Ժորիս, մայրը՝ Քաթէրին Սանս: Հօրենական տունը մնացած է մինչեւ 1900: Մինչեւ այդ թուականը պաշտօնեայ էր Թօրխանի խմբագրատան մէջ, 250 ֆր. ամսականով: 1901ին Պոլիս գացած եւ հոն ամուսնացած է Օր. Քոռնելլի Նէլէնսի հետ, 1902 յուլիս 26ին, թէ ինք եւ թէ կինը դատական ո՛ր եւ է անցեալ չունին:

«Ժորիս Անվերսի մէջ ճանչցուած է իբրեւ անիշխանական: Արդէն էր ծանկեր(?): Բայց կը յայտարարէր թէ կուսակից չէ գործքով կիրարկելու այդ գաղափարները: Մինչեւ իր մեկնումը քարտուղարն էր «Առեւտրական պաշտօնեաներու «Ունիթաս» ակումբին ուր լաւ վարքի ու բարքի տէր մէկը կը համարէին զինքը: Այնպէս որ, չեն հաւատար թէ կրնայ մասնակից ըլլալ անիշխանական մահափորձի մը»:

Ինչպէս ըսինք, Ժորիս իր խոստովանութիւններու ընթացքին պատմած էր թէ որոշուած էր օդը հանել Ղալաթիոյ կամուրջը, Թիւնէլը եւ Օսմ. Դրամատունը:

Ի՞նչպէս պիտի գործադրէին այս ծրագիրը:

Հաստատուեցաւ թէ յեղափոխական կոմիտէն կողմնակի խանութ մը վարձած էր Վոյվոտա խանին վարի յարկը, Օսմ. Դրամատան մօտ: Այդ խանութը լուսանկարչական գործիքներու վաճառատուն մը վերածուած էր ոմն Գարակէօզոֆի կողմէ, այս մարդը իբրեւ թէ Ռուսիա գացած ըլլալով, խանութին գործերը յանձնած էր Սիլվիօ Րիչիի:

Ոստիկանական նախարարը անմիջապէս ձեռնարկեց երեւան հանելու այս Գարակէօզոֆին ինքնութիւնը: Հաստատուեցաւ թէ բուն անունն է Գարեգին Գարակէօզեան, որդի Թագւոր Գարակէօզեանի, թէ Պաթում գացած է «Էյօփ» շոգենաւով: Իր ընկերներէն Լօժէն Ցալիչիօ, որ իբրեւ աշկերտ ծառայած էր խանութին մէջ, հարցաքննուելով յայտարարեց թէ Գարակէօզեան իսկապէս Ռուսիա մեկնած է, իբրեւ զինուորցու, եւ իր գործերը յանձնած է Սիլվիօ Րիչիի, որ յաճախ խանութ կուգար:

Այս մարդու մասին տրուած տեղեկութիւնները կը համապատասխանէին միւս բոլոր վկաներու ցուցմունքներուն: Սիլվիօ Րիչի երկայնահասակ, կանացի ձայնով երիտասարդ մըն էր, եւ բազմաթիւ նամակներ եւ դրամ կը ստանար փրանս. նամակատան միջոցաւ:

Յայտնի էր որ խանութը վարձուած էր յեղափոխականներուն կողմէ, դաւադրական նպատակներով: Խանութին մէջ կատարուած խուզարկութիւններու եւ պրպտումներու շնորհիւ երեւան հանուեցաւ երեսունի չափ տակառներ, որոնք ո՛ր եւ է կապ չունէին կատարուած առեւտուրին հետ:

Քննութիւնը յառաջ տարուելով, հաստատուեցաւ որ տակառներուն մէջ հող լեցուած է, նման այն հողին որ փորուած էր խանութին խորը: Ուրեմն, պատը ծակելով, հողերը դուրս կը հանէին այդ տակառներուն միջոցաւ: Յեղափոխականները այս կերպով բաւական մօտեցած էին Օսմանեան դրամատան:

Գալով Ղալաթիոյ կամուրջը օդը հանելու ծրագրին, քննութենէ հաստատուեցաւ որ յեղափոխական կոմիտէն պզտիկ խանութ մը վարձած էր Լօճէր Ալիտ խանին մէկ անկիւնը, կամուրջին գլուխէն 15 մեդր հեռու, եւ սկսած էրական փորել: Հանուած հողը ձեռքի պայուսակներով կամ ապրանքի սնտուկներով կը փոխադրուէր եւ ծով կը նետուէր:

Ազապ Գափուի աւստրիական հիւանդանոցին մէջ երեւան հանուած նիւթերուն մէջ կային ռումբեր եւ պատրոյգներ, որոնք ոչ ջուրէն կ'ազդուէին, ոչ ալ խոնաւութենէն:

Անոնք շատ լաւ պահպանուած էին մետաղեայ պատեաններով, եւ այնքան զօրաւոր էին որ կրնային ցնցել ամբողջ Պոլիսը:

×

Քննիչ Յանձնաժողովը Սուլթանին ներկայացուց իր տեղեկագիրը, Ժորիսի խոստովանութիւններով եւ Օսմ. Դրամատան եւ Ղալաթիոյ կամուրջին դէմ ծրագրուած դաւադրութեանց մանրամասնութիւններով: Համիտ կարդաց եւ գլխ քովը կանչելով, հրամայեց աւելի խորացնել քննութիւնները, համաձայն հետեւեալ կէտերուն.—

1.— Կը տեսնուի որ ոճրագործներէն շատերը փախած են: Հոս մնացողները անպայման պէտք է երեւան հանել Ժորիսէն հասկնալով կամ փնտռտուքով:

2.— Ժորիսի խոստովանութիւններէն կը հասկցուի որ ոճրագործները նախապէս Պէշիկթաշի մէջ տուն մը վարձած են: Անմիջապէս պէտք է գտնել այդ տունը եւ գտնել տէրը:

3.— Յիշեալ տան եւ շրջակաները գտնուող տուներու մէջ բնակողներու մօտ քննութիւն կատարել:

(Շար.)

Դաշնակցութեան խորհուրդին նիստէն առաջ, որպէսզի երեք պետութիւնները կարենան այդ առթիւ ներկայանալ միօրինակ ուղեգծով մը։

Արտաքին նախարարները քննեցին նաեւ տնտեսական ծրագիրը, զոր Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան մայիս 15ին պիտի ներկայացնէ Համեւրոպայի յանձնախումբին։ Այս յանձնախումբը պիտի գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նիստէն երեք օր առաջ։

Խորհրդակցութիւնները բացարձակապէսգաղտնիփակ եւ գաղտնի տեղի կ'ունենան։ Այսօր միայն, պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հաղորդուի։

Ռումանիոյ ընտրութիւնները

Ռումանիոյ խորհրդարանի լուծումէն անմիջապէս յետոյ, ընտրական պայքարը սկսաւ ամբողջ երկրին մէջ։ Բոլոր կուսակցութիւնները իրենց երեսփոխանական թեկնածուներու ցանկերը արդէն արձանագրել տուած են դատարաններու ընտրական դիւաններուն։

Եօրկայի կոչին վրայ, արհեստակցական բազմաթիւ միութիւններ կ'ուսումնասիրեն ազգ. միութեան ցանկերու մասնակցութեան եղանակներ։ Այս նպատակով ալ, բազմաթիւ են այն միութիւնները, որոնք բանակցութեան մտած են կառավարութեան հետ։ Գիւղացիական կուսակցութիւնը համաձայնութիւն մը կնքեց կառավարութեան հետ։ Պրաթիանոյի խմբակցութիւնն եւս բանակցութիւններ կը կատարէ կառավարութեան հետ։

Պալքաններու տնտեսական խորհրդաժողովը

Պալքանեան տնտեսական խորհրդաժողովը որ տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ, բաղձանք յայտնեց որ միջպալքանեան առեւտրական եւ ճարտարագիտական սենեակ մը հաստատուի։ Խորհրդաժողովը նոյնպէս բաղձանք յայտնեց ամէն տարի կազմակերպելու միջպալքանեան տօնավաճառ մը։ Առաջինը տեղի պիտի ունենայ այս տարի Սելանիկի մէջ, ինչպէս նաեւ հաստատելու առեւտրական թանգարան մը, իւրաքանչիւր երկրի մայրաքաղաքին մէջ։

Խռովութիւններ Եգիպտոսի մէջ

Ութ անձեր սպաննուեցան եւ 46 ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան բախումի մը ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Պէնի-Սուէֆի մէջ՝ Նահաս փաշայի կուսակիցներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։

Վաֆտի ղեկավարը Նահաս փաշա գաղտնօրէն մտեր էր Պէնի-Սուէֆ, հոն կազմակերպելու համար մեծ ցոյց մը ընդդէմ Սըտքը փաշայի կառավարութեան։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Բայց կացութիւնը շատ լուրջ կը նկատուի։

Անմիջապէս որ Պէնի-Սուէֆի խռովութիւնները իմացաւ, վարչապետ Սըտքը փաշա նախարարական խորհուրդ հրաւիրեց, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին։

Ոստիկանական ուժեր ղրկուեցան Նահաս փաշայի եւ իր կուսակիցներուն դէմ, զանոնք հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ բերելու հրամանով։

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտնի է թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը եւ Համեւրոպայի Ուսումնասիրական Յանձնախումբը իրենց յառաջիկայ նիստերուն, պիտի զբաղին աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան հարցով։ Այն պետութիւնները որ ստորագրելով մէկտեղ 1922ի փրոթոքոլը ի նպաստ Աւստրիոյ փոխառութեան, չեն մասնակցիր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, եւ հրաւիրուած են իրենց ներկայացուցիչը ղրկելու, այս հարցին քննութեան համար։ Այդ պետութիւններն են Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա եւ Պելճիքա։ Աւստրիա եւ Չեխոսլովաքիա յայտնած են արդէն թէ այդ առթիւ պիտի ներկայանան իրենց արտաքին նախարարները։ Պելճիքա տակաւին չէ պատասխանած։ Հաւանական կը նկատուի սակայն թէ Պելճիքա եւս պիտի ղրկէ իր արտաքին նախարարը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՈՆԻ Մասիս նորակազմ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Bécon les-Bruyèresի կայարանին Անիէռի կողմի հրապարակին վրայ Buvette de la Gareին մէջ (վերջին հաւաքատեղին), անկիւն Rue Tintoret եւ Ave. Chevreuil։ Կը խօսի՝ ընկ. Ս. Վրացեան։ Նիւթ՝ «ինչո՞ւ դաշնակցական ենք»։ Համակիրներ եւս կրնան ներկայ գտնուիլ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 181 Քուռ Լաֆայէթ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 Թիւ Պէրնար տը Պուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7-11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էօզէրլիյէի (Տէօրթ Եօլ) Յովհաննէս Առաքելեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Վանիս, մայրը՝ Մարիամ, քոյրը՝ Սիմակալ Առաքելեան (իրենց իսկական մականունը չյիշեր), իր հօրեղբայրները՝ Պաղտասար, Ռուբէն եւ Յովհաննէս։ Տեղահանութեան միջոցին իր հայրը զինքը յանձնած է իր հօրեղբօր, որ Հասան Պէյ գիւղին մէջ երկաթուղիի մեքենավար էր։ Իմացնել Յառաջի խմբագրութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Ակնցի Մելքոն Գաֆթարեան (22 տարեկան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աւետիս (26 տարեկան) եւ մայրը՝ Եղիս Գաֆթարեան։ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Ակն եւ լուր առնուած էր թէ պիտի մեկնին Ամերիկա։ Կը փնտռէ նաեւ իր մօրեղբօրորդիները Խաչատուր եւ Վռամշապուհ Նետարեան եւ Խնդիր Գաֆթարեան որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամոնի բոլոր ընկերները այսօր երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Վարուժան Ակումբին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի մանուկներու պաշտպանութեան մասնաճիւղը ՄԱՅԻՍ 14ԻՆ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՕՐԸ կը կազմակերպէ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց առաջին շարքին զոր կը կազմեն հետեւեալ հեղինակներու երկերը.

1.— Ռուբէն Զարդարեան (լոյս տեսած)
2.— Մելքոն Կիւրճեան »
3.— Գեղամ Տէր-Կարապետեան (մամուլին յանձնուած)
4.— Գեղամ Բարսեղեան »
5.— Տիգրան Չէօկիւրեան (պատրաստութեան մէջ)
6.— Արտաշէս Յարութիւնեան »
7.— Գրիգոր Զօհրապ »
8.— Արփիար Արփիարեան »
9.— Երուանդ Օտեան »
10.— Երուանդ Սրմաքէշխանլեան »
11.— Ռուբէն Սեւակ »
12.— Տիրան Չրաքեան »

Սոյն հատորները լոյս կը տեսնեն մաքուր տպագրութեամբ, գեղազարդ կողքով եւ հեղինակներուն պատկերով։

Սովորական թուղթի վրայ տպուած իւրաքանչիւր հատորի գինն է 20 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) եւ մէկ տոլար (մնացեալ երկիրներ)։

Վերոյիշեալ 12 հատորներուն այժմէն եւ կանխիկ բաժանորդագրուողները, կը վճարեն միայն 200 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) կամ 10 տոլար (Մնացեալ Երկիրներ). եւ կը ստանան ընտիր թուղթի եւ կողքի վրայ տպուած եւ թուագրուած օրինակներ։

Անոնք որ գնած են արդէն առաջին հատորը, կամ առաջին եւ երկրորդ հատորները, ընդհանուր բաժնեգինէն կը զեղչեն համապատասխան գումարը։

Բաժնեգինները ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Dr. Krikorian, 126 Faub. St. Denis, Paris 10e.

Պ. Պ. Գաբրիէլ, Վահրամ, Օննիկ Նալպանտեան եւ իրենց ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՀԱՆԸՄԻԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

(մեծ Նոր գիւղացի՝ — Պրուսա) դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 26 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Մարկրիտի (Մարսէյլ) Համազասպ ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յ. Ստեփանեանի իր եղբօր ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՎՐԻՊԱԿ

Ապրիլ 26ի «Յառաջ»ի «Հովուն հետ» ոտանաւորին մէջ, Գ. համարի 4րդ տողը «խածնող մարմինին» կարդալ խածնող մորմենին։ Տակի տողը «Չրբանդի»ն կարդալ ջրբաղի։ Ե. համար, 2րդ տող, «... եւ կամ հարսքանուկ»ը կարդալ «... եւ կամ հարսքռնուկ։

Երկրորդ սխալ Բ. համար Ա. տողի վերջին բառը «փոթեցիր»ը կարդալ փոթեցեր (ընտուտքը րսել է գաւառի լեզուով)։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Գրադարանը վարձքով կու տայ գիտական, վիպական, գրական ամէն տեսակ գիրքեր։ Ամիսը՝ 2 ֆրանք, շաբաթը՝ 1 ֆր.։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ երեկոները ժամը 7—8.30, դիմել՝ 11 Rue Dunoir, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

L'E SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՅԻՍ 1931
6 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1562
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՐԶԵՆ

Այս տարի ալ, ամբողջ մէկ շաբաթ, Ապրիլ 23էն 30, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ պետական իշխանութիւնը յանձնուեցաւ նախակրթարանի աշակերտներուն, 15—16 տարեկան պատանիներու եւ աղջիկներու։

Մէկը եղաւ կուսակալ Պոլսոյ։ Ուրիշ մը՝ ոստիկանական տեսուչ։ Երրորդ մը՝ քաղաքապետ։ Չորրորդ մը՝ «Խալք»ի վարչական ժողովին Նախագահ։ Աղջիկ մը՝ Նախագահ Կարմիր Մահիկի։ Պատանի մը՝ Նախագահ Օդանաւային ընկերութեան։ Աղջիկ մը՝ Նախագահ կիներու Միութեան, ուրիշ մը՝ վարիչ կարուձեւի հաստատութեան։ Պատանի մը՝ տնօրէն՝ «Եէնի կիւն» թերթին։ Աղջիկ մը տնօրէն՝ «Փոլիթիքա» թերթին։ Դարձեալ պատանի մը՝ խմբագրապետ «Ագշամ»ի եւ աղջիկ մը՝ «Վագըթ»ի եւն.։ (Հայկական դպրոցէ մըն ալ պատանի մը իբրեւ խմբագրապետ Ներկայացած է «Ազդարար»ին)։

Այս հրահանգիչ նորութիւնը հաստատուեցաւ անցեալ տարի, մեծ խանդավառութիւն յարուցանելով։ Մէկ շաբթուան համար ոչ միայն քաղաքային, այլեւ զինուորական իշխանութիւնը յանձնուեցաւ մանուկներուն, որոնք հեռագրով, հեռախօսով, պաշտօնագիրներով հրահանգներ եւ հրամաններ տալու իրաւասութիւն անգամ ստացան։

Յետոյ կազմուեցան խոշոր թափորներ, եւ երկրին իրական իշխանաւորները առիթէն օգտուեցան, «վաթան»ի եւ թրքութեան գաղափարները ներարկելու համար նոր սերունդին։ Մ. Քէմալ, Ըսմէթ փաշա, պատերազմական եւ կրթական նախարարները, Ազգ. Մեծ Ժողովին Նախագահը, երեսփոխաններ եւ կուսակցական վարիչներ խառնուեցան այս ցոյցերուն։ Եւ իւրաքանչիւրը քարոզութիւն կատարեց իր նախընտրած եղանակով, բայց միեւնոյն ուղղութեամբ.— Թուրք մանուկը դպրոցէն իսկ վարժեցնել հանրային կեանքի։

Ցոյցէն մէկ շաբաթ առաջ, հրաւէր մը սարքուած էր Ազգ. Մեծ Ժողովի Նախագահ Քեազիմ փաշայի բնակարանը, ի պատիւ Մ. Քէմալի։ Թուրքիոյ միահեծան իշխանապետը ժամերով դիմացն առաւ նստաւ Քեազիմ փաշայի եօթը տարեկան աղջիկը եւ վեց տարեկան տղան, եւ անոնց հետ խօսեցաւ մանկական լեզուով, դրուագներ պատմեց եւ պատմել առաւ Թուրք-Թուրանական պատմութիւնէն, Թուրքիոյ հին ու նոր փառքերէն։ Մէկ խօսքով, ստեղծեց կախարդական մթնոլորտ մը։

Թուրք խմբագիրը, նկարագրելով այս մանրամասնութիւնները, հրճուանքով դիտել կուտայ թէ այս «բախտաւոր մանուկները բացարձակապէս անտեղեակ են հին՝ արաբական տառերուն» եւ ամէն բան կը սորվին լատինական տառերով։

×

Այս մանր տեղեկութիւնները թելադրութիւն մը կը պարունակե՞ն մեզի համար։

Անշուշտ։ Անոնք, ինչպէս արդի Թուրքիոյ կեանքին մէջ երեւան եկած շատ մը արտայայտութիւններ, պէտք է կրկին եւ կրկին լարեն մեր ուշադրութիւնը՝ մեր շրջապատին հանդէպ։

Այս երեւոյթները հանրագիտարաններ են Թուրքիոյ երէկն ու վաղը ճանչնալու համար։ Եւ միեւնոյն ատեն ազդարար զանգեր՝ մեզի համար։

Հակառակ իր ներքին գալարումներուն եւ յարաճուն տագնապներուն, քէմալական Թուքիան կը գործէ։ Կը տքնի եւ կը մարզուի ամէն ճակատի վրայ։

Որքան ատեն որ կը պահէ իր ուժը, քէմալապետութիւնը պիտի շարունակէ նոր աւիւն եւ նոր գաղափարներ ներարկել դալար «Դիւանդին», որ իր գալարումներուն մէջ անգամ աւելի սրատես է եւ գործօն, քան մենք՝ մեր բոլոր յաւակնութիւններով։

Բայց մենք ամփոփուինք այսօրուան նիւթին վրայ։

Ի հարկէ ծիծաղելի պիտի ըլլար օրինակել ինչ որ ուրիշներ կը կատարեն պետական միջոցներով։ Միշտ ալ ծիծաղելի է թութակային ընդօրինակութիւնը, ո՛ր եւ է ուղղութեամբ։ Նոյնիսկ ընկերվարութեան կամ դպրոցավարութեան մէջ։

Բայց, ամփոփուելով մեր կացութեան պայմաններուն եւ մեր ուժի սահմաններուն մէջ, կրնայինք շատ արդիւնաւոր գործեր կատարել սերունդ կրթելու, մարզելու տեսակէտէն։

Եթէ քէմալապետութիւնը տարին մէկ անգամ զօրաշարժի կ'ենթարկէ դպրոցական սերունդը, հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարը ներարկելու եւ վաղուան վարիչները պատրաստելու համար, ի՞նչ բան կը կապէ մեր ձեռքերը, նոյն ձգտումով աշխատելու տարին տասներկու ամիս։

Օրինակ, ինչո՞ւ մեր մարզական, այլ մանաւանդ «արիական» շարժումին չտալ կարելի եղածին չափ ծաւալուն համանք, հարիւրաւորներու տեղ հազարաւորներ կապելով այդ փրկարար ցանցին։

Պատահաբար գրչի տակ ինկած խօսք մը չէ «հազարաւորները»։ Իսկապէս հազարներ եւ հազարներ ունինք Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա եւ մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։ Եօթնէն տասնըհինգ տարեկան մանուկներ, որոնք վաղուան քաղաքացիները պիտի դառնան։

Ասոր համար պէտք չունինք պետական միջոցներու։ Կամք եւ աշխատանք— ահա ինչ որ կը պակսի։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ
ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԳԻՒՂԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Հայաստանի վերջին երկրաշարժի մասին փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան երեւանէն եկած հեռագրէ մը (2 մայիս) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

Ամէնէն աւելի վնասուած են Ղափանը, Գերուսին, Մեղրին եւ մանաւանդ Սիսիանը։ Ղափանի շրջանին մէջ, 10 գիւղեր աւերակ դարձած են. 62 մեռելներ կան, եւ աւելի քան 100 վիրաւորներ։ Հանքերը եւ ելեկտրական կայանները չեն վնասուած։

Գերուսի շրջանին մէջ, ամբողջովին քանդուած են 6 գիւղեր, քաղաքին մէջ բնակարաններէն հարիւրին 70ը քանդուած են. մեռեալ՝ 114, վիրաւոր՝ 285։

Մեղրիի շրջանին մէջ, քանդուած են 5 գիւղեր։

Մարդկային կորուստ չկայ՝ Այս շրջաններուն մէջ մեծ է մանր ու խոշոր անասուններու կորուստը։

Սիսիանի շրջանին մէջ, քանդուած են 27 գիւղեր։ Փլատակներուն տակ գտնուած են 249 դիակներ. ծանրապէս վիրաւոր 377 հոգի։ Աւելի մեծ է վիրաւորներու թիւը։ Մօտ 10.000 մանր ու խոշոր անասուններ սպաննուած են։ Բնակիչները մնացած են առանց ապաստանի։

Արամայիս Երզնկեանի նախագահութեամբ. կազմուած է կառավարական արտակարգ յանձնախումբ։ Կ. Գ. Կ.ի նախագահը եւ կառավարութեան անդամները մեկնեցան վտանգուած շրջանները, ուր ղրկուած են նաեւ բժիշկներ, սննդեղէն, եւ արհեստագէտ - ճարտարագէտներ։

*** *Մայիս 3 թուականով ուրիշ հեռագիր մը բժ. Կամսարականի ստորագրութեամբ, կը խնդրէ կազմակերպել մեծ օգնութիւն եւ փութով ղրկել դեղ, վիրաբուժական գործիք, զգեստեղէն, վրան, եւայլն։*

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՐԱՂԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կրաղիսի տագնապին մասին քննութիւն մը կատարած է առեւտրական տնօրէնութիւնը, եւ այս մասին տեղեկագիր մըն ալ պատրաստելով գործավարութեան ղրկած է։

Տեղեկագրին մէջ կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ տարին 200,000 թոնօ կրաղիս կը սպառի որուն 170,000ը տեղական արտադրութիւն է. իսկ մնացեալ 50 հազար թոնօն ալ դուրսէն կը բերուի։

Դուրսէն կրաղիս կը բերուի ոչ թէ տեղական արտադրութիւնը անբաւական ըլլալուն, այլ դուրսէն բերուածը աժան ըլլալուն համար։

Ներածուած կրաղիսը ռուսական է ու կերպով մը մասնակի վաճառամարտի հանգամանք ունի։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ հրապարակին վրայ շատ աժան գինով գուլպաներ կը ծախուին ատենէ մը ի վեր։ Այս գուլպաները լաւ տեսակ են, եւ զոյգը 30-15 դրուշի կը ծախեն, մինչդեռ նոյն ապրանքը առնուազն 80-90 դրուշի կարելի է հայթայթել վաճառատուններէն։

Ճարպիկ վաճառորդներ կ'ըսեն թէ տեղական ապրանք է, քիչ ծախքով կը շինուի եւ աժան կրնայ ծախուիլ։ Ուրիշներ, սակայն, վաճառամարտն առաջ կը քշեն, բայց եւ այնպէս գործը կը մնայ իր խորհրդաւորութեան մէջ։ Այն կասկածը կայ թէ ասոնք մաքսատունէն փախցուած ապրանքներ են։ Այս մասին հարցում եղած է մաքսատան տնօրէնութեան, ուրկէ յայտնուած է թէ կարելի բան չէ այդ, շատ շատ կրնայ քանի մը սնտուկ փախցուած ըլլալ։ Բայց հրապարակը ողողուած է գուլպայով եւ աւելի մեծ ցնցում մը առաջ պիտի բերէ առեւտուրին մէջ, եթէ վերջ չտրուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. ՔԷՄԱԼ՝ ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Ապրիլ 4ին, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը գումարեց իր առաջին նիստը։

Մուսթաֆա Քէմալ որուն Նախագահական շրջանը ինքնաբերաբար լրացած կը նկատուէր Խորհրդարանի լուծումով, վերընտրուեցաւ Նախագահ Թուրք հանրապետութեան։

Դժուար չէր նախատեսել։

Ազատ գօտին Պոլսոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն.

Տնտեսական գործավարութեան առեւտրական խորհրդական Շաքիր եւ առեւտրական տնօրէն Նաքի պէյերը շաբաթէ մը ի վեր Պոլսոյ ազատ գօտիի գործերով կը զբաղին։ Շահագրգռուող շրջանակները փափաք կը յայտնեն որ շուտով աւարտի քննութիւնները եւ ազատ գօտիի հաստատումի գործը գլուխ ելլէ։ Տարիներ առաջ քանի մը անգամ երկար բարակ քննուած է այս խնդիրը եւ կարելի չէ եղած վերջնականապէս յարմար վայր մը որոշել։

Ազատ գօտիի հաստատումը երկրին տնտեսական զարգացման մեծ ուժ պիտի տայ։ Յունաստանի նաւահանգիստներուն յաջող մրցակցութիւնը մեծ մասով հետեւանքն է այնտեղ գտնուած երկու ազատ գօտիներուն։ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակն ալ այս գործին յաջող լուծման համար ձեռնարկներու սկսած է։

Մեծ յոյս կայ որ Շաքիր եւ Նաքի պէյերուն այս վերջին քննութեամբ ազատ գօտիի հաստատումի ձեռնարկը պիտի իրականանայ։

Թուրքիա, Ռուսիա եւ Համեւրոպա

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին աշխատանքներուն մասնակցելու համար իրեն ուղղուած հրաւէրին պատասխանելով, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը զարմանք կը յայտնէր թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ երեք պետութիւններու Ռուսիա, Թուրքիա եւ Իսլանտա հրաւիրուած են մասնակցելու միայն տնտեսական տագնապի վիճաբանութեան. (Համեւրոպայի յանձնախումբին օրակարգի Գ. կէտը)։ Նոյնպէս զարմանք կը յայտնէր թէ ճիշտ թուական ալ չէր նշանակուած Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ, որպէսզի այս երեք պետութեանց ներկայացուցիչները ժընեւ հասնէին ուզուած պահուն։ Թուրքիա եւս նոյնիմաստ պատասխան մը տուած էր իրեն ուղղուած հրաւէրին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ այս առարկութեանց պատասխանելով, կը յայտնէ թէ հաւանական է որ յանձնախումբը օրակարգի յիշեալ նիւթի վիճաբանութեան անցնի մայիս 15ի կէսօրէն վերջ, կամ 16ի առաւօտուն, որով Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները ըստ այնմ պէտք է շարժին։

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Եգիպտոսի դահլիճը մինչեւ ուշ ատեն խորհրդակցութիւն կատարեց Պէնի-Սուէֆի դէպքերուն մասին, ուր Վաֆտի նախագահին Նահաս փաշայի ներկայութիւնը, տեղի տուեր էր բուռն կռիւներու, ոստիկանութեան եւ մաս մը ժողովուրդի միջեւ։ Այս կռիւներուն մէջ՝ սպաննուած են 4 անձեր։ Կան 35 վիրաւորներ՝ որոնց 20ը ոստիկաններ։

Այս դէպքերուն հետեւանքով, Եգիպտոսի Ներքին Նախարարը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ եգիպտական բանակի ընդհ. քննիչին հետ, ամբողջ երկրի զանազան վայրերուն վրայ զինուորական ուժերու յարմար բաշխում մը կատարելու համար։

Նախորդ գիշեր ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց Վաֆտ եւ ազատական կուսակցութեան կեդրոնատեղիներուն, ինչպէս նաեւ Վաֆտի եւ ազատական կուսակցութեան պատկանող թերթերու խմբագրատուններուն մէջ։

Գահիրէի կառավարիչը արգիլեց Վաֆտի ընդհ. ժողովը որ տեղի պիտի ունենար մայիս 5ին։

Գրեր էինք թէ կառավարութիւնը հրաման տուած էր ոստիկանութեան ձերբակալելու Նահաս փաշան եւ իր կուսակիցները, հարցաքննութեան ենթարկուելու համար։ Հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ ու Նահաս փաշա եւ իր հետեւորդները ազատ արձակուեցան։ Սակայն քննութիւնները կը շարունակուին։

Պէնի-Սուէֆի դէպքը տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներու տակ։ Նահաս փաշա յաջողեր էր գաղտագողի մտնել Պէնի-Սուէֆ, ուր սակայն ստիպուեր էր երկու գիւղացիներու հարցնել Վաֆտի տեղական մասնաճիւղին նախագահին բնակարանը։ Գիւղացիները զինքը ճանչցած ըլլալով, լուրը անմիջապէս տարածեր էին քաղաքին մէջ։ Շատ չանցած, հսկայ ամբոխ մը կը հաւաքուէր բնակարանին առջեւ, երբ ոստիկանութիւնը կը փորձէր զայն ցրուել, կռիւը ծայր կուտայ։

Երեկոյեան դէմ միայն, երբ Նահաս եւ իր հետեւորդները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓՈՔՐ - ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՇԼՈՒՍԸ

Փոքր համաձայնականներու խորհրդակցութիւնը որ տեղի կ'ունենայ Պուքրէշի մէջ, յանգեցաւ երեք գլխաւոր եզրակացութեանց՝ աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան մասին։ Տակաւին պաշտօնական որեւէ զեկոյց չկայ այս մասին, սակայն ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, կարելի է այդ եզրակացութիւնները ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

1) Աւստրեւգերման մաքսային միութեան ծրագիրը կ'որակուի իբր քաղաքական ձեռնարկ մը եւ երրորդ պետութեանց ուղղուած հրաւէրները կը մերժուին իբր հակառակ՝ եւրոպական տնտեսական գործունէութեան ըմբռնումին։

2) Համեւրոպայի մասին՝ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիանի վերջին յատակագիծը կ'ընդունուի իբ գլխաւոր գիծերուն մէջ։

3) Փոքր համաձայնութեան երեք արտաքին նախարարները կ'որոշեն պահանջել ֆրանսական ծրագրին անմիջական իրականացումը։ Այս իրականացումը ստիպողական կը նկատուի աւստրեւգերման համաձայնութեան հետեւանքով։

Երեք պետութեան ներկայացուցիչներն իրօք կը նկատեն որ եթէ Համեւրոպայի կազմութեան ծրագիրը երկար ատեն մնայ անգործադրելի, աւստրեւգերման համաձայնութիւնը պիտի կրնայ պետութիւններ շահիլ եւ խախտել համեւրոպական ոգին այն պետութեանց, որոնք համբերելով, կը սպասեն ժընեւի կողմէ ընդունուած ընդհ. ծրագրի մը։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Շթութկարտի մէջ խօսելով զինաթափութեան հարցին մասին, գերման բանակի նախկին ընդհ. հրամանատարը եւ ներկայիս՝ ժողովրդական երեսփոխան զօր. ֆոն Սէքթ, յայտարարեց թէ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին՝ Գերմանիա պարտաւոր է պահանջել որ ամէն ազգ նոյնքան զինաթափուի, որքան Գերմանիա, կամ Գերմանիոյ եւս իրաւունք տրուի զինուելու, որքան մնացեալ պետութիւնները, այսինքն պահելու բանակ մը որ համապատասխանէ իր մեծութեան, աշխարհագրական դիրքին եւ մասնաւոր պայմաններուն։

Նախկին սպարապետը կը կարծէ թէ եթէ առաջին պայմանը լրացնել կարելի չըլլայ, Գերմանիոյ կը մնայ իրականացնել երկրորդը։ Այդ պարագային, պէտք պիտի ըլլայ կազմել մնայուն բանակ մը, որ բաղկացած ըլլայ արհեստով զինուորականներէ, ինչպէս նաեւ կիրարկել պարտադիր զինուորութիւն, ժողովրդային բանակի մը կազմութեան համար։

ՕՏԱՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական գործերու մէջ պաշտօնի կոչուելիք օտար մասնագէտներ ընտրելու համար յանձնախումբ մը Հռոմ մեկնած է։ Վերադարձին, յանձնախումբը գործավարութեան պիտի հաղորդէ իր պատրաստած մէկ ցանկը որուն մէջէն յարմար մասնագէտներ պիտի ընտրուին եւ հրաւիրուին։

Որոշուած է որ հրաւիրուելիք մասնագէտները երկար շրջանով պայմանաւորուին եւ անոնց օգնական տրուին երիտասարդ Թուրք մասնագէտներ, երկրին մէջ անոնց կատարելիք ուսումնասիրական ճամբորդութիւններու ընթացքին։

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԸՆԿ. ՌՈՒԲԷՆԻ ՃԱՌԸ, ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՅԻՍ)

Հայրենիքի հողից հեռու աքսորական վիճակում մեռած է Հայոց սպարապետ Նազարբէկեանը: Նա իր կեանքի վերջալոյսին դժբախտ էր եւ թշուառ եւ երբ նրա անցեալը կը յիշեմ եւ մահը, չեմ կարող չյիշել մի այլ Հայոց սպարապետ, Մանուէլ Մամիկոնեանին, որին նման էր Նազարբէկեան թէ կեանքով, թէ մահով: Երբ Մանուէլ Հայաստան ստեղծելէն վերջը անկողնում հոգին կը փչէր, իր վերջին խօսքերն եղան — «Լաւ էր ինձ մեռանել եթէ ի պատերազմի մեռեալ էի, զի մի զեկեղեցիս եւ մի զուխտ Աստուծոյ առ ոտն կոխեցէ»: Եւ Զօր. Նազարբէկեան ցաւով կը մեռնէր, կրկնելով Մանուէլի խօսքերը. — «Թէպէտ շատ զանձս յանդուգն վարեցի, զվատթար մահս մահճացս եհաս ինձ մեռանել»:

Այո, հայրենակիցներ, քանի մեր հայրենիքը ոտքի կոխան է, Նազարբէկեան չպիտի մեռնէր եւ կամ պատերազմում պիտի նահատակուէր: Նրա կորուստը մեծ է հայ ազգին համար:

Ինչպէս Մանուէլը, Պարսից ծառայութեան մէջ, ուր պատերազմ էր, հոն կ'երեւար եւ իր մարմինը վէրքերով, իսկ կուրծքը շքանշաններով կը զարդարէր, նոյնպէս Նազարբէկեանը Ռուսաց ծառայութեան մէջ, ուր պատերազմ էր հոն կը վազէր, իր մարմինը սպիներով եւ կուրծքը շքանշաններով կը զարդարէր:

1877-78 Թուականներին երիտասարդ սպայ Նազարբէկեանին կը տեսնէք հայ զօրավարներ Լօրիս Մելիքովի, Լազարեւի բանակներում, Թուրք Մուխթար փաշայի դէմ կռուելիս Արտահանի եւ Կարսի տակ: Հայկական այդ ամրոցները տապալեցին հայ հրամանատարների ձեռքով, նրանք խլուեցին Թուրքից, բայց ի ցաւ Նազարբէկեաններին միացուեցին Ռուսաց կայսրութեան:

Ինչպէս պատմութեան մէջ կը տեսնէք Մանուէլին, իր հօրը Վասակ Մամիկոնեանի մարմինը տիկ հանող Պարսիկների կողքին՝ հեռաւոր Քուշանաց դէմ պատերազմելիս, նոյնպէս կը տեսնէք Նազարբէկեանին իր հօր Խրիմեան Հայրիկի աչքերից արցունք քամող Ռուսի կողքին՝ հեռաւոր Ճափոնի դէմ պատերազմելիս Չինաստանում, Մանչուրիայում, 1903-4 Թուականներին,

Ինչպէս Մանուէլին, կը տեսնէք բոլոր փառքերը մի կողմ թողած, պարսկական պատուանշանները ցեխի մէջ նետած հետիոտն փախչելիս դէպի Հայաստան, որ Արշակունեաց գահը ազատէ եւ Հայաստանը կործանումից փրկէ,— նոյնպէս կը տեսնենք Նազարբէկեանին այս ընդհանուր մեծ պատերազմին: Նա կը մերժէ ռուսական առաջարկը արեւմտեան ճակատում մեծ պաշտօններ առնելու եւ կը գերադասէ փոքր պաշտօնով ծառայել Կովկասեան ճակատում, ուր Հայոց ազգը վտանգի տակ էր, ուր մեր ցեղի եւ մեր հայրենիքի լինել թէ չլինելու խնդիրն էր դրուած:

1915 Թուականը Հայոց աշխարհի սուգի եւ լացի տարին էր: Հայոց աշխարհը հրդեհի մէջ էր, Էնվէրի բանակները փշրելով ամէն ինչ, լափելով կին թէ տղամարդ, ծեր թէ երախայ, կը յառաջանային Կարսի տակերը, մինչեւ Թաւրիզի դռները: Ռուս բանակը խուճապահար՝ կը մտածէր նահանջել եւ թողնել Անդրկովկասը: Ժողովուրդները դարձեր էին աշնան տերեւներ եւ կը դողային Թրքական արշաւից: Ահա այդ ժամանակ է որ հանդէս կուգայ մի յաղթակազմ ծերունի, Զօր. Նազարբէկեանը, որ հուժկու ձայնով կը կանչէ ամէնքին, «կանգնի՛ր»: Եւ Դիլմանի տակը նա կանգնեցրեց արշաւող Խալիլ փաշայի բանակը: Նա չլինայեց նրան, փշրեց եւ վանտալական այդ բանակը դիակների կոյտի վերածեց:

Դիլմանը, մի փոքրիկ գիւղաքաղաք սահմանուած էր լինելու մի անկիւնադարձ պատերազմի բախտի, եւ մի հայ համեստ զօրավար կոչուած էր դառնալու հերոսն ու առանցքը կովկասեան ճակատի: Այդ հասկացան դաշնակից պետութիւնները եւ զարդարեցին Նազարբէկեանին շքանշաններով: Այդ հասկացաւ եւ ռուս բանակը եւ նահանջի մտքերը ամօթալի համարեց: Դիլմանում Տաճկաց աստղը խաւարեց եւ Թուրք բանակը նահանջի ճանապարհը բռնեց:

Նազարբէկեանի նպատակը չէր Դիլմանը եւ ոչ էլ Դիլմանի յաղթութեան՝ համար փառատակած դափնին: Դիլմանը բանալին էր Վանի եւ Նազարբէկեանը Դիլմանից ուղղեց դէպի Վան, Այդ ծանր օրերին՝ Խալիլ եւ Ճէվդէթ փաշաները վճռած էին — «ինչ գնով լինի ջարդել Հայերին»: Այդ ծանր օրերին մի այլ հայ հսկայ, Վանի Արամը վճռած էր մի այլ բան.— «ինչ գնով լինի չմեռնել անպատիւ մահով: Եւ ահա այս երկու հակադիր կամքերի բախումից է որ ծնունդ առաւ Վանի հերոսամարտը, այնքան հերոսական, այնքան անհաւատալի: Բայց որքան գեղեցիկ եւ վճռական էր Արամի կեցուածքը. — «Չմեռնել անպատիւ մահով»: Նոյնքան փրկարար եւ գեղեցիկ էր Նազարբէկեանի մի այլ վճիռը.— «Դիլմանից զարնելով հասնել մինչեւ Վան»: Եւ Նազարբէկեանի գունդերը Թուրք բանակների դիակների վրայով, Համազասպների, Դրօների, Անդրանիկների յառաջապահութեամբ մտան Վան, նրա օրհասին եւ տարածուեցին հեռաւոր Շատախ ու Մոկս. Գաւաշ եւ Կարկառ գաւառները:

Հայրենակիցներ, երբ Վան ու Վասպուրական անունը կը լիշէք յիշեցէք ամէնից առաջ Արամ փաշային եւ միշտ նրա կողքին Նազար փաշային, որոնց «փաշա» մակդիրը Թուրքերն են տուած: Իցի՜ւ թէ Նազար մի այլ փաշա էլ լինէր այլ ճակատներում, Աբացիեւների, Օտանովսկիների փոխարէն: Այն ատեն հայ ժողովրդի այս օրուան համր անքը եւ կռուի բախտը այլ պիտի լինէր:

1917 Թուականն է, մեզ Հայերիս համար չարաբաստիկ Թուական: Ռուսական յեղափոխութիւն պայթած է: Կովկասեան զօրքերը լքելով ճակատները «դէպի՛ տուն» նշանախօսքի տակ կը քշուին Հայաստանից եւ Կովկասից: Կովկասում այլեւս ռուս իշխանութիւն չկայ եւ ստեղծուած է Կովկասեան Սէյմը: Ռուսաստանը Բռէստ - Լիտովսկում հաշտութեան բանակցութեան մէջ է գերման եւ տաճիկ կառավարութեանց հետ, եւ ամբողջ Տաճկահայաստանը, ինչպէս եւ Կարսի ու Բաթումի նահանգները թողած է Թուրքերին եւ միացած մասերը գերման եւ Թուրք ազդեցութեանը: Այդպիսով Հայաստանի մահուան վճիռը արդէն տրուած էր: Կովկասում անիշխանութիւն կը տիրէ: Դաղստանից մինչեւ Բագու, Բագուից մինչեւ Գանձակ եւ Թիֆլիս եւ ամբողջ Հայաստանում խուժ եւ Թաթար ժողովուրդները ոտքի են կանգնած եւ կ'ուզեն Հայաստանի ոչնչացումը եւ Թուրք իշխանութեան հաստատումը Կովկասում: Իսկ ճակատում Վէհիպ փաշան ընդհանուր հրամանատարը Կովկասում, Դարդանէլի զօրքերն էլ առած երեք զօրաբանակով կը յառաջանայ: Ճակատում այլեւս ռուս զօրք չկայ: Ամբողջ Կովկասը մահուան երկիւղով է բռնուած: Փախուստի համար միայն Վլատիկավկասի ճամբան է մնացած:

Ահա այս օրհասական ժամին է որ ծերունի Նազարբէկեանը կը ցցուի իր ամբողջ հասակով եւ մեծութեամբ: Եւ երբ Ազգային Խորհրդում մի շքեղ դէմք, հանգուցեալ Ստեփան Մամիկոնեանը հարց դրաւ կտրուկ.— «Մենք դատապարտուած ենք մահուան, ի՞նչ պիտի անել», զօրավարը պատասխանեց հանգիստ եւ վճռական.

— «Դատապարտուածի փրկութիւնը միայն կռիւն է:»

Եւ Ազգային Խորհուրդը կռիւ յայտարարեց ամէնքին եւ կռուի հրամանատար նշանակեց Նազարբէկեանին: Կովկասեան Սէյմը ընդունեց այդ որոշումը եւ Նազարբէկեան դարձաւ եւ իրական հրամանատարը կովկասեան ուժերի:

Մեր պատմութեան մէջ մի խենդ սպարապետ ունէինք՝ Գայլ Վահանը Մամիկոնէից, որ հայրենիքի ճգնաժամին երբ ամէն ինչ արդէն կորսուած էր, աջ կը զարնէր, ձախ կը դարնէր փոքրիկ ուժերով եւ վերջապէս երկու հզօր կայսրութեանց՝ բիւզանդական եւ պարսկական՝ հարկադրեց մահուան վճիռը յետ վերցնել Հայոց վրայից եւ ի վերջոյ ստացաւ Հայաստանի մարզպանութիւնը: 1917ին էլ դուրս եկաւ Նազարբէկեանը եւ հրամանատար դարձաւ ընդդէմ ներքին Թաթար թշնամուն, ընդդէմ բոլշեւիզմին, ընդդէմ գերման աշխարհակալութեան եւ ընդդէմ Թրքական ուժերին, որ գունդ գունդ կը սեւանային Հայաստանի հողերի վրայ:

Նազարբէկեան հրամանատար եղաւ առանց պատրաստի ուժերի: Կէս միլիոն ճակատ բռնող ռուսական զօրքերից, որ հեռացած էին, նա հազիւ 20,000 խառնիճաղանճ զօրքեր կազմակերպեց հապճեպ կերպով: Հայ անձնազոհ մարտիկներից կազմուած այս բանակը պիտի կանգնէր Թրքական կազմակերպուած բանակի առջեւ Վանից Երզնկա, Երզնկայից Տրապիզոն եւ պիտի ճակատէր ներքին թշնամուն՝ խուժ եւ Թաթար տարրերին: Նազարբէկեան միջոց կը փնտռէր անհնարինը հնարաւոր դարձնելու: Եւ 8 ամիս շարունակ քայլ առ քայլ կռիւ մղեց նահանջելով, թիզ առ թիզ Հայաստանի հողերը զիջեց արիւնով: Եւ վերջապէս հասնելով Երզնկայից Փամբակի եւ Լոռւայ լեռներին, ինչպէս հինգերորդ դարում մեր հին սպարապետները կը կոչէին, «Մահ իմացեալ անմահութիւն է, մահ ոչ իմացեալ մահ է» բացագանչութիւններով հայ զանգուածը Ղարաքիլիսէի տակը ընկաւ Տաճիկների վրայ եւ խորտակեց զօրաբանակը այն Բեազիմ փաշայի, որ բախտի հեգնանքով վերջը վրէժը պիտի առնէր Նազարբէկեանից:

Ղարաքիլիսէում անհնարինը հնարաւոր դարձաւ: Թուրքերը խորտակուեցան, Հայերը յաղթեցին եւ այդ յաղթութիւնից ծնաւ Մանուկ Հայաստանը:

Հայրենակիցներ, Եթէ եղել է անկախ Հայաստան եւ եթէ այսօր կայ խորհրդային Հայաստան, մենք պարտական ենք երկու մեծ դէպքերի. մինը՝ Ղարաքիլիսէի, միւսը՝ Սարտարապատի ճակատամարտներն են: Ղարաքիլիսէի կռուի հոգին էր Նազարբէկեանը, իսկ Սարտարապատի կռուի կազմակերպիչը նորից Արամը: Հայաստան անունը տալիս այս երկու անունները անբաժան յիշեցէք:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պարսկաստանի կառավարութիւնը վաւերացուց օրէնք մը որ ամուսնական անհաւատարմութիւնը կը նկատէ պատժելի յանցանք մը: Նման պարագաներու մէջ օրէնքը կը տրամադրէ մինչեւ երեք տարի բանտարկութիւն՝ անհաւատարիմ կին ըլլայ թէ այր:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԻՐԱՔԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գահիրէի «Մուքաթթամ» թերթին թղթակիցը կը գրէ Պաղտատէն ապրիլ 5 թուականով.—

Վերջերս Իրաքի հանրային կարծիքը ուրիշ ոեւէ բանով այնքան չի մտահոգուիր, որքան քրտական շարժումներով, որոնք կը կատարուին Շէյխ Մահմուտի ղեկավարութեան տակ, Սիւլէյմանիէի շրջանակները: Իրաքի մէջ խիստ գաղտնի կը պահուէին իրողութիւնները եւ ոչ ոք ոչինչ գիտէ տեղի ունեցած դէպքերու մասին: Սակայն պաշտօնական յայտարարութիւնները, որոնք եղան վերջին երկու շաբթուան ընթացքին, ինչպէս եւ Երեսփ. Ժողովին մէջ այդ առթիւ եղած բուռն վիճաբանութիւնները (պիւտճէի քննութեան ատեն), եկան մշուշը փարատելու եւ լոյս աշխարհ բերելու իրողութիւնները այնպէս, ինչպէս են անոնք: Լուրերը աւելի սուր հանգամանք ստացան, երբ մանաւանդ անցեալները քիւրտ ապստամբներու կողմէ անգլ. սաւառնակներ վար առնուեցան գնդակներով եւ սպաննուած սպաներու դիակները Պաղտատ բերուելով՝ մեծ շուքով թաղուեցան:

Եւ որպէսզի ընթերցողը գաղափար մը կազմէ, թէ հանրային կարծիքին վրայ ինչ ազդեցութիւն ըրած են այդ դէպքերը, ստիպուած եմ քանի մը մանրամասնութիւններ հաղորդել այն վիճաբանութիւններէն, որոնք Շէյխ Մահմուտի շարժումներուն առթիւ եղան Երեսփ. Ժողովին մէջ երեսփոխաններէն ոմանց եւ նախարարութեան միջեւ, երբ քննութեան կ'առնուէր ներկայացուած պիւտճէն ներքին գործոց նախարարութեան կողմէ, ուր հանրային պաշտպանութեան խնդրին ակնարկելով՝ ուղղակի պատասխանատու կը նկատուէր ներքին նախարարութիւնը:

Ահաւասիկ այդ վիճաբանութիւններէն քանի մը հատուած:

Սասուն Սալիհ (Էլ Տիւնէյմէէն)·—Պիտի չուզէի պիւտճէի պաշտպանութեան դէմ ոեւէ առարկութիւն ընել, քանի որ իրողութիւնները զիս այնչափ կը հետաքրքրեն, որչափ ապահովութեան նախարարը, սակայն կը փափաքիմ իրազեկ ըլլալ Շէյխ Մահմուտի խնդրին մանրամասնութիւններուն, որոնք այլեւս ճնշող կերպարանք առած են, հանրային ապահովութիւնը վտանգելով:

Ապահովութեան նախարարը կ'ուրանայ որ Շէյխ Մահմուտ իր հետեւորդներով ապստամբ մըն է. ան դայն աւազակ մը կը ճանչնայ եւ եւ այնպէս ալ կ'անուանէ: Պէտք չէ անգիտանալ սակայն, թէ Շէյխ Մահմուտ բոլորովին մինակը չէ եւ ոչ ալ առանց նեցուկի. անիկա գաղտնօրէն կը քաջալերուի ու կը պարենաւորուի անտեսանելի ուժի մը կողմէ...Պէտք է որ նախ քան պիւտճէին վրայ ծանր բեռ մը դնելը, մենք փնտռենք եւ գտնենք գաղտնիքներու բանալին՝ երեւան հանելու համար իրողութիւնը իր յստակ ձեւին մէջ: Կամ յարգելի նախարարը պէտք է ըսէ թէ ինք անզօր է այդ գործին համար, եւ կամ մեզի հարկ եղած ապահովութիւնը պէտք է տայ միանգամայն փարատելով որ, հիւսիսի կողմերը տեղի ունեցած շարժումները ամենակարճ ժամանակի մէջ վերջ պիտի գտնեն եւ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի:

Սալէհ Կապր (Տիւնէյմի երեսփոխան),— Պիւտճէին մէջ երբ կարգը եկաւ բանակին վերաբերող բաժնին իբր պաշտպանութիւն ըսուեցաւ թէ բանակը կարեւոր է որ միայ այնպէս՝ ինչպէս որ է, եւ թէ անիկա պէտք ունի շատ մը պակասներու լրացման, ինչպէս ռազմամթերքի կազմակերպութեան եւայլն: Այդ առթիւ մասնաւոր գոհունակութիւն յայտնելով նախարարութեան, միեւնոյն ատեն թոյլ ներուի ինծի հարցնել թէ 10 հազարէ աւելի զինուոր եւ 8 հազարի չափ ոստիկան ուժեր ունեցող կառավարութիւն մը ի՞նչպէս յաղթ չէ կրցած զսպել այն ըմբոստութիւնները, որոնք կը ծաւալին Շէյխ Մահմուտի գլխաւորութեամբ:

Առաջին պարագային, Շէյխ Մահմուտի դաւադրական գործունէութենէն ընդմիշտ ազատելու համար, պէտք է ինքնավարութիւն տալ այդ շրջանին, իսկ եթէ երկրորդ պարագան մտահոգիչ, այն ատեն պէտք է երկաթէ միջոցներով կարել նետել բոլոր այդ ըմբոստութեանց հեղինակները եւ ամէն գնով խեղդել ու իր ոստին մէջ վիժեցնել ոեւէ շարժում ու դէպք, եւ այս հոգ չէ թէ որչափ ալ սուղի նստի եւ որքան ալ զոհողութիւն ու ջանք պահանջէ մեզմէ:

Սալմալ էլ Պրաք (Հիլէյի երեսփոխան)·— Շէյխ Մահմուտ ապստամբ է եւ ոչ աւազակ, կարելի չէ իր ըմբոստութեանց դէմ պայքարիլ ներկայ ուժերով: Ինչպէս կ'երեւայ, Շէյխ Մահմուտի ուժերը շատ աւելի են այն գնահատումէն, ինչ որ ըրած է ապահովութեան նախարարը՝ ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել այսչափ երկար ժամանակ ձգձգուող այս խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը: Եթէ կը կարծուի թէ միայն բանի ուժի գործածութեամբ կարելի է առաջքը առնել այս շարժման, այն ատեն ժամ առաջ ահազանգը պէտք է հնչեցնել. ես պիտի ըլլամ առաջինը, որպէս կամաւոր իմ ուժերը պիտի տրամադրեմ երկրիս:

Աչմէտ Կէյլիլ (Մուսուլի երեսփոխան).— Շէյխ Մահմուտ [illegible]բական ապստամբներէն չէ, միեւնոյն ժամանակ աւազակ [illegible] է եւ անպատիւ գործիք մը [illegible] ձեռքը, ինչպէս դայն կը ներկայացնէր օտար մամուլը: Պէտք է [illegible] դիլը յստակօրէն տեսնէ [illegible] թիւնները եւ ըստ այնմ իր [illegible] տայ: Շէյխ Մահմուտ կը գտնուի բարձր դարակի մը վրայ, ուրկէ [illegible] ուած ատեն վար կ'իջնայ. [illegible] է որ անոր միջոցով մասնաւոր [illegible] պատակներ կը հետապնդուին: Իրաքի մէջ ծաւալած են դաւադրական շարժումներ, ապստամբութիւններ եւ արիւնահեղութիւններ. եւ այդ դէպքերը տեղի կ'ունենան միշտ [illegible] ատեն, երբ մենք Ազգաժողովին [illegible] զենք անդամակցիլ:

Զամիլ Մեննա (Մունթեֆիքի երեսփոխան)·— Ազգը կ'ուզէ [illegible] տալ այս դէպքերուն, ըլլայ [illegible] ուժով, ըլլայ վարչական ու քաղաքական ուղիներով, որովհետեւ [illegible] իրարանցումները հանրային ապահովութեան տեսակէտով մեծ [illegible] մէջ ունին երկրին համար, որ կը կառավարուի արաբական ազգային ոգիով եւ կ'ազդուի ատկէ:

Ղայէթ-Էտ-տին էլ Նաքշիպէնտի (Մուսուլէն քիւրտ երեսփոխան)·— կառավարութիւնը որչափ արաբական, նոյնչափ Սիւլէյմանիէի կառավարութիւնն է, որ քիւրտ [illegible] է, եւ սակայն ամէնէն առաջ ան [illegible] այս է եւ ոչ այն, այլ Իրաքեան է:

Զամիլ Մեննա·— կառավարու[illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՄԱՀԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր այսօրուան վիճակը, առնական այս ցեղի ճակտին նետուած արատ մըն է: Արատ մը՝ որ պէտք է սրբուի: Օտարի դաւաճան ձեռքը չէ որ պիտի սրբէ զայն: Այլ՝ ըմբոստ ու հարուածող բազուկը արի հայորդիներուն, որոնց ցեղ մը ապրեցնելու պատմական պատասխանատուութիւնը շալկած են իրենց ուսերուն վրայ: Որոնց կուրծքերը կը գալարուին հեւքոտ փոթորկումներով եւ շրթներուն վրայ կ'այրի արդար վրէժի մը պապակը: Մեր դահիճներուն հետ, քաղաքակրթութեան կեղծ դիմակը կրող մարդկութիւնն ալ թքած է այսօր մեր վրայ: Տրորած է մեզ իր ոտքերուն տակ: Թաղած է նուաստացումի տիղմին մէջ: Արհամարհած, անարգած եւ ապտակած է: Եւ պայմանները կը ստիպեն այսօր, որ մենք հանդուրժենք այս բոլորին, մեր ակռաները սեղմած, մեր վիշտը գրկած եւ մեր գալրոյթը զսպած: Կը ստիպեն՝ որ մեր սուգն իսկ ողբանք մեր քարուքանդ հայրենիքէն հեռու, օտար հողերու վրայ:

Մենք պիտի յաղթենք: Եւ պիտի սրբենք մեր ճակտին քսուած արատը: Անխախտ է մեր հաւատքը այդ մասին: Եւ մեր Ուխտը՝ որ հաւատքի այդ ճամբով, այդ յաղթութեան կը տանի...

(«Հորիզոն», 26 ապրիլ)

ԱՆՈՒՆՑ ԿՏԱԿԸ

Հայ ժողովուրդը իր ալեծուփ ու փոթորկոտ կեանքի ընթացքին չէ ապրած ծաւալով ու խորութեամբ այնքան մեծ ու սոսկանեցուցիչ աղէտ մը, որքան ապրիլեան ահաւոր եղեռնը, որ արիւնաքամ ու անդամալոյծ ըրաւ մեր ժողովուրդը: Ոճրածին ծիւաղը, արիւնարբու Թալաաթ իր անիծապարտ ընկերներով, այդ եղերական ու չարաշուք օրերուն ի գործ դրաւ դարուց ի վեր կարմիր սուլթաններու կողմէ յղացուած «հայութեան բնաջնջումը»ի հրէշային ծրագիրը եւ ամենաանօրդ մաղով անապատներու մէջ սովամահ ըրաւ նորածին մանուկներէն սկսած մինչեւ կորաքամակ պառաւները: Առաջին զոհերը այդ բարբարոսային աղէտին եղան հայ քաղաքական եւ յեղափոխական մտքի եւ հայ մշակոյթի փայլուն ղեկավարները: Հայկական արիւնոտ գողգոթային վրայ, ողջակիզումի սեղանին վրայ իրենց անձերը համարձակօրէն դրին [illegible] անմահ խնկելիները, հայ ղեկավար մտաւորականութիւնը, այն հաւա[illegible] քով որ այդ կերպով պիտի կրնա[illegible] փրկել Ճակատագրական հարուածէ[illegible] այն միլիոնաւորները, որոնք կը [illegible] նուէին իրենց եսեւ:

Պէտք է լան մեր մայրերը [illegible] թէ այն գողգոթային առջեւ [illegible] միլիոն մը հայութիւն խաչուեցաւ, այլ այն գողգոթային համար, [illegible] տակաւին մարտիրոսութեան [illegible] պիտի թափի:

Որովհետեւ մեր միլիոնաւոր նահատակներու հոգեվարքի վերջին հառաչանքները վրէժխնդրութեան ժառանգեն մեզ եւ որովհետեւ պարտաւորենք յարգել անոնց վերջին կտակը.

(«Ազդակ», 25 ապրիլ)

ԱՊՐԻԼ 11Ը

Մեր Անկախութեան գաղափարը օծուեցաւ մէկ միլիոն Հայերու արիւնով:

Պարտուա՞ծ ենք: Այո՛, քաղաքական գետնի վրայ:

Մենք, սակայն, պարտուած չենք մեր գաղափարներով եւ հոգիի [illegible] ուժերով: Իբրեւ ազգ կ'ապրինք եւ կ'արտադրենք: Մեր նոր սերունդը, ունենալով նահատակներու մուր պատուանդանը, կ'աճի եւ [illegible] պատրաստուի ազատութեան [illegible] չին տակ եւ վեհ նպատակներու համար: Մեր գրականութիւնը շարունակէ արտադրել նոր [illegible] ներ եւ առաջնորդներ: Մեր [illegible] ներն ամէն տարի հազարաւոր [illegible] նուներ կը կրթեն՝ նոր յոյսերով երազներով: Հայ որբաշխարհը շարունակէ ապրիլ վրէժի եւ [illegible] հայրենիքի գաղափարներով:

Ապրիլ 11ը, ներկայ օրերուն, [illegible] յի եւ սուգի օր չէ այլեւս: [illegible] պատ. ապրելն է մեր ոգեւորութեան եւ հաւատքին: Նահատակներու [illegible] կանութեան եւ շունչին տակ կ'ապրինք մենք, որովհետեւ [illegible] ենք շարունակել իրենց պայքարը: Մենք ընկճուած չենք ո՛չ հոգով եւ ոչ ալ մտքով: Մենք դեռ կ'ապրինք ու կ'արտադրենք:

Միլիոնաւոր զոհերու արիւնը [illegible] մըն է բոլոր ապրողներուն — [illegible] թափով, նոր եռանդով եւ նոր ոգեւորութեամբ գործի լծուելու, [illegible] կարողանանք ողջունել Ազգային [illegible] թեան Արշալոյսը, հայ ժողովուրդի Անկախութեան փառ. ապառնը:

(«Ասպարէզ», 10 ապրիլ)

...թիւնը արաբական է եւ արաբական ...ալ պիտի մնայ։

Ղայէյտ-էտ-տին.— Շէյխ Մահ... ...ունիշ արժումները առնչութիւն ունին ...ւյնքանին հետ՝ թէ կառավարութիւնը ...արաբակա՞ն է թէ քրտական. այդ ...արժումները ընդարձակ ծաւալ մը ...ունին եւ ես չպիտի ուզէի բնաւ լսել ...որը կառավարութեան ակնարկա. ...ից խօսքերը այս ժողովին բեմէն։

...Նախարարը.— Խաղաղեցնելու ...համար ձեր մտքերը, դարձեալ կը ...կրկնեմ թէ, Շէյխին դաւադրական ...արժումներուն մասին եղած գնա... ...ատանքը իրենց արժէքէն շատ վեր ... կառավարութիւնը կացութեան ...տակցութիւնն ունի եւ վստահ է ...թէ ամենամօտ ժամանակի մէջ իրեն ...կրելի պիտի ըլլայ վերջնակա... ...կէս կարգադրել այդ հարցը. հիմա... ...րահիմա մանրամասնութիւններ ա... ...նլորդ է տալ այդ մասին։

Այս վիճաբանութենէն վերջ, ժո... ...ովը վաւերացուց նախարարութեան ...կողմէ ներկայացուած պիւտճէն, հիւ... ...սային կողմէ խռովութիւններուն ...առաջքը առնելու համար։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

...Կիրակի օր, «Փլթի Ժուռնալ»ի ...մ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. ...Սպարապետ Զօր. Նազարբէգեանի ...յիշատակին նուիրուած սգահանդէսը։

Սրահը լեցուած էր հոծ բազմու... ...թեամբ։

Ֆրանսական եւ հայկական եռա... ...գոյններով զարդարուած բեմին մէջ... ...տեղը կը գտնուէր հանգուցեալ ...սպարապետին լուսանկարը սեւ շղար... ...շով ծածկուած։ Պատուոյ պահակ ...կեցած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտ... ...ները եւ հայ կամաւորները եւ ...հայ Արիները իրենց դրօշներով։ ...Կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. ...Ը. Մ.ի սկաուտները։

Պատերազմիկ Հայ Սպաներու ...Միութեան նախագահ Զօր. Կորկան... ...եան ֆրանսերէն լեզուով ներկայա... ...ցուց Մեծ Սպարապետին ամբողջ ...կեանքը։

Զօրավարը, հայ սպարապետին ...ազմական մասնաւոր կարողու... ...թեան հետ վեր հանեց նաեւ կրթու... ...թեամբ ռուս, բայց հոգիով հայ զօ... ...րականին անհուն հայրենասիրութիւ... ...նը եւ ուշագիր աշխատանքը։

«Իր հզօր իմացականութեամբ ...լաւ — կը տիրապետէր պա... ...տերազմի ամբողջ տեւողութեան ըն... ...թացքին, եւ Ղարաքիլիսէի, Բաշ ...Ապարանի եւ Սարդարաբադի առ... ...թէ կեցուց Թրքական բանակի յա... ...ռաջխաղացումը, հակառակ թշնամի ...ճնշող ուժերու ճնշման։ Նա... ...զարբէգեան ոչ մէկ ատեն կորսնցուց ...իր յոյսը, գտնուեցաւ միշտ իր դիր... ...քին վրայ ամենավտանգաւոր պարա... ...գաներուն, եւ Անդրանիկի, Դրօի, ...Համազասպի ու Քեռիի հետ կերտեց ...Հայ հայրենիքը։

Խօսքը վերջացնելով, հրաւիրեց ներկաները, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս եւ լուռ, յարգեն Մեծ Սպարապետին յիշատակը, մինչ դաշնակը կը հնչեցնէր Շոփէնի մահուան քայլերգը։

Ապա, կարդացուեցաւ, հրամանատար Պուատըպառի Պէյրութէն ղրկած հեռագիրը, որով իր յարգանքը կը բերէր Զօր. Նազարբէգեանի յիշատակին։

Խօսքը տրուեցաւ 1915ի կովկասեան բանակի հրամանատարներէն եւ պատերազմի մեծ հաշմանդամ Զօր. Պարաթովի, որ ռուսերէն լեզուով վեր հանեց հանգուցեալին զինուորական կատարած դերը հայ հանրապետութեան տեւողութեան շրջանին։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Պ. Խատիսեան, իր յարգանքի խօսքերով, հանրապետութեան ստեղծման թուականէն մինչեւ բոլշեւիկեան տիրապետութեան գլխաւոր դէպքերը թուելէ վերջ, ըսաւ.

—«Ես նրան մէջ տեսնում եմ մեծ զինուորականի կողքին մեծ հայ քաղաքացին, որ պէտք եղած պարագային կրցաւ մէկ դրօշի տակ հաւաքել հայ զինուորները։ Նազարբէգեան՝ Արամի հետ հայ հանրապետութեան հիմնադիրներից մին է։ 1917 թւին, երբ հայութիւնը անակնկալ կերպով դէմ յիմաց գտնուեցաւ իր ազատութեան հետ, զգաց որ ինք կարող է կառավարել ինքզինքը եւ կազմեց Ազգ. Խորհուրդը, որ զինուորական ղեկը յանձնեց Զօր. Նազարբէգեանին։ Այժմ դէպքերը փոխուել են, բայց անկախութեան գաղափարը գնում է իրա ճանապարհով եւ կը հասնի իր նպատակին անպատճառ։ Հայրենասիրութիւնը այնքան զօրաւոր էր նրա մէջ, որ 2-3 տարուան ընթացքում, հակառակ իր հիւանդ վիճակին ոչ մէկ վայրկեան հեռացաւ իր պաշտօնից, օրինակ տալով միւսներին»։

Ցետոյ պատմեց թէ ինչպէս Վէհիպ փաշան Ղարաքիլիսէի պատերազմը կը նմանցնէր Տարտանէլի ամենասաստիկ կռիւներուն, եւ Ահարոնեանի՝ հայ Սպարապետին յիշատակին նուիրուած գրութենէն քանի մը հատուածներ կարդալէ վերջ, երանի տուաւ այն օրուան, երբ հայ ժողովուրդը դարձեալ պիտի ունենայ իր նոր սպարապետը։

Ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու Միութեան կողմէ, Պ. Մանուկեան կարդաց ֆրանսերէն ուղերձ մը, որուն մէջ կ'ըսէր.

—«Սպարապետ Նազարբէգեանը եղաւ անունմէ, որ մեզի ցոյց տուին զոհողութեան ճամբան եւ մենք կը խոստանանք հետեւիլ այն ճամբուն զոր գծեց ինք»։

Խօսքը տրուեցաւ հանրապետութեան նախկին պատերազմական նախարար ընկ. Ռուբէնի։ (ԽՄԲ.—Այս ճառը կը հրատարակենք ամբողջութեամբ, քիչ անդին)։

Ցետոյ խօսքը տրուեցաւ գնդ. Տահխաթունիին, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց մեծ սպարապետին զինուորական փայլուն կեանքը, թուեց իր քաջութեան եւ բացառիկ կարողութիւններուն համար առած ռուսական ամենամեծ շքանշանները, ինչպէս նաեւ ֆրանսականը։

— «Մեծ ուժ, մեծ կամք պէտք էր ստանձնելու համար հայ հրամանատարութիւնը, երբ հայ զինուորը վարակուած տիրող մտայնութենէն, կը փախչէր «դէպի տո՛ւն» պոռալով։ Նազարբէգեան անսահմ հմայք ունէր, որովհետեւ իր անձով օրինակ կուտար միւսներուն։ Ոչ մէկ վայրկեան հանգիստ առաւ։ Ռուս զինուորները զինքը կը կոչէին «Հայր Նազարբէգեան»։ Իր քաջութեան եւ ուղղամտութեան համար ստացաւ նոյնիսկ տաճկական շքանշան։

«Հինտէնպուրկի, Ժօֆրի եւ Ֆօշի յայթանակները արձանագրեց համաշխարհային պատերազմը, բայց չարձանագրեց յաղթութիւնը այն սպարապետին, որ փառքի դափնիներէն նախընտրեց հայրենիքի ծառայելու գոհունակութիւնը։ 1918ի վերջերը, հայ ժողովուրդին աչքերը ուղղուած էին հայ մեծ զօրականին, եւ սպարապետը իրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը «տուն» պոռացող անկարգապահ զինուորները հաւաքելով մէկ դրօշի տակ եւ զանոնք խանդավառելով հայրենիքի ազատագրութեան նուիրական գաղափարով։ Իր անձնական արժանապատուութիւնը վիրաւորող կարգ մը դէպքերու հակառակ, ան մնաց միշտ իր դիրքին վրայ, յանուն հայրենիքի սիրոյն, աչա հոգիի բարձրութիւնը»։

Սոց. Դ. Հնչակեաններու կողմէ Պ. Արծրունի վեր հանեց Հայ Սպարապետին հայ ոգին, հայ ժողովուրդին ընբոստ նկարագիրը։

Հ. Ց. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկ. Ա. Ջամալեան խօսք առնելով, շեշտեց.— «Նազարբէգեանի չափ կարող կամ աւելի փայլուն զօրականներ շատ ենք ունեցեր, ինչպէս Լազարոֆներ, Շիլկոլնիկոֆներ, բայց անոնք իրենց սուրը դրին օտարին ծառայութեան տակ։ Նազարբէգեանի արժէքը անոր մէջ է, որ ան աշխատեցաւ իր տանը մէջ, իր հայրենիքին, իր ընտանիքի համար։ Եթէ այս սգահանդէսը նուիրուած ըլլար օտարին ծառայող այդ զինուորականներէն մէկուն, այս բազմութիւնը չպիտի տեսնէինք հոս։ Ամէն ինչ հայրենիքի համար։ Ահա Մեծ Սպարապետին արժանիքը»։

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ց. Տէր Յովհաննէսեան։

— «Հայոց աշխարհը եւ բանակը որբ է, բայց դուն որ, Ասիւծ մեւար, կորիւններդ ողջ են։ Հայ նոր սերունդը եւ Որբաշխարհը պիտի տայ դարձեալ նոր սպարապետներ, այդ կ'երդնունք մենք։ Հանգիստ, յոգնած ոսկորներուդ, Մեծ Սպարապետ։»

Հայ Արիներու ներկայացուցիչն ալ հանդէսին մէջ տեղ բռնած էր ոտքը ոտքին վրայ նետած, առանց շուրջը նայելու։ Յարգանքի խօսքեր արտասանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն Դանիէլ Ճիզմէճեան, արտասանեց «Հերոսամարտ»ը բուռն ծափերու մէջ։ Քանի մը խօսք ըրաւ նաեւ Պ. Տ. Նշտնեան։ «Թողունք Զօր. Նազարբէգեանին բոլոր արժանիքները մէկ կողմ, իր ամենամեծ արժանիքը այն է, որ այսօր կրցաւ ձեզ ամէնքդ հոս հաւաքել, բոլոր կուսակցութիւններով եւ համայնքներով»։

⁂ Սգահանդէսին ներկայ էր հանգուցեալ սպարապետին ծերունի քոյրը, այրի Տիկին Բեհբութեան, որ յուզումէն կ'արտասուէր։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութեան տարեկան տեղեկագրէն.—

1930ի տարեկան հաշուեցոյցը փակուած է 144,836·20 ֆրանքով։

Աղքատախնամի ներկայ տարուան գործունէութիւնը աւելցած է գործադրութեան և աշխատանքի տագնապին հետեւանքով։

Ընկերութիւնը գործադուրկներուն իրապէս օգտակար հանդիսանալու մտօք, Փարիզի բոլոր բարեգործական եւ Հայրենակցական ինչպէս նաեւ Հայ Տիկնանց Միութեան, կ. Խաչերու, Հայ-Լուսաւորչական, Հայ-Հռոմէական և Հայ-Աւետարանական Եկեղեցիներու Վարչութեանց կոչ մը մը ուղղելով խորհրդակցութեան համար զանոնք հրաւիրած է Ընդհ. Ժողովի։

Փետրուար 2ին, քանի աւելի Միութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ, Ընդհ. Ժողովը տեղի ունեցած է Աղքատախնամի պաշտօնատեղիին մէջ, եւ կազմուած է «Գործադուրկներու Օգնութեան Մարմին» մը, բաղկացած հետեւեալ անձնաւորութիւններէն.—

Պ. Պ. Եր. Ցարութիւնեան՝ (Տրապիզոնի Հայրենից. Միութիւն), Առ. Զաքըրեան՝ (Թէքնիքական Միութիւն), Լորիս Պոլոյեան՝ (Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենից. Միութիւն), Վ. Գարաեան՝ (Սեբաստիոյ Հայրենից. Միութիւն), Յովհ. Թէլեան՝ (Հաճընի Հայրենից. Միութիւն), Գիսակ Փափազեան՝ (Ակնայ Հայրենից. Միութիւն), Տոքթ. Ալահվէրտի Որդի՝ (Աղքատախնամ Ընկերութիւն)։

Գործադուրկներու Օգնութեան Մարմինը արդէն գործի ձեռնարկած է։ Այս Մարմնին վրայ աւելցած են նաեւ Հայ Տիկնանց և կարմիր Խաչի կողմէ Տիկիններ՝ Պօղոս Էսմէրեան, Լեւոն Ճէվահիրճեան եւ Լեւոն Կիւմիւշկերտան։ Եկեղեցիի Հոգաբարձութեան կողմէ՝ Պ. Ց. Սարաճեան և Բարեգործականի Փարիզի տեղական մասնաճիւղին կողմէ՝ Պ. Վ. Թագուորեան։

Սոյն Մարմինը թէեւ Աղքատախնամի հովանաւորութեան տակ կը գտնուի եւ սակայն անկէ բոլորովին անկախ կերպով կը գործէ եւ պատասխանատու է մի միայն զինքը ընտրող Ընդհ. Ժողովին։ Առ այժմ օրական 400-450 ֆրանքի դրամական օգնութիւն մը կ'ընէ եւ յաջողած է տասն և հինգ գործադուրկներու աշխատանք գտնել եւ հողագործութեան մէջ աշխատողներու համար պաշտօնական դիմումներ կատարած ըլլալով, կը յուսայ քիչ ատենէն զանոնք ամէնքն ալ Ֆրանսայի հարաւային կողմերը ղրկելով անոնց դրաւումը գտնել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Դաբանկը Փրեզի հայրենակիցներ, ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԷՆ Թ' ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ձեր Թաղի Միութեան ու համերաշխութեան հարցը վտանգի տակ է։ Վտանգ կայ նաեւ ձեր կրթական գործին, որուն այնքան ջերմեռանդօրէն փարած էք, եւ ձեր ամբողջ ունեցածով դրամական ու բարոյապէս, օժանդակեցիք։ Մ'աստուածանկապարտէզը յաջողութեամբ վերջացուցիք։ Այժմ որ սատնութիւն կայ մասնաւորներու մէջ, անձնական քինախնդրութիւն եւայլն, տեղի տուած են երկպառակութեան եւ օրէ օր կացութիւնը կը վատթարանայ։ Պատճառը ձեր անկազմակերպ վիճակն է։ 15-20 անձնաւորութիւններու վրայ կը ծանրանայ պատասխանատուութիւնը։

Բովանդակ պատասխանատուութիւնը իմ վրայ վերցնելով, կը յայտարարեմ թէ դիտումնաւոր են կուսակցական միջամտութիւն ցաւարել երկպառակութիւնը։ Այս մեղադրանքին նպատակն է քօղարկել կարգ մը մարդոց կեդրոնախոյս ձգտումները։

Մասնաւորներու հետ իմ բանակցութիւնները ապարդիւն անցան։ Դժգոհներու ղեկավարներն անդրդուելի են։ Անոնց անհաշտ ընթացքը դատապարտելի է անով որ՝ ո՛չ միայն կ'անտեսեն օրինաւոր հոգաբարձութիւնը, որ վաւերացուած է Ազգ. Վարչութենէն, այլ եւ դէմ են նոր ընտրութեան։

Տեսակ մը ինքնիշխանութիւն։ «Մեծամասնութիւն» յօխորտանքը ինքնին կը հերքուի, երբ դէմ են նոր ընտրութեան։ Իբրեւ կրօնական ընկերակցութիւն կ'աշխատին որ եկեղեցին իրենց անունին արձանագրուի։ Եկեղեցին թաղինն է։ Թաղեցիներու միահամուռ ջանքերով եւ զոհողութեամբ շինուած եկեղեցին իրենց անունին չի կրնար փոխանցուիլ։

Անդրադառնալու համար նախկին բնականոն վիճակին, անհրաժեշտ է. 1. Լուծել երկու հոգաբարձութիւնները, 2. Ընտրել առժամեայ մարմին մը։ 3. Դպրոցները միացնել։ 4. Առժամապէս գործօն աշխատանքէ հեռու պահել իրարմէ վշտացածները։ 5. Քննել եւ ճշդել պատասխանատուները։

Վստահ Թաղեցիի համերաշխական ոգիին, կը յուսամ թէ սիրով ընդառաջ պիտի երթան այս թելադրանքներուն։

Թաղի երեսփոխան
Սարգիս Պօյաճեան

ՕԳՆԵՑԷ՛Ք

ՊՐՆԵԼԷՆ-ԺՐՆԵՒԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

Փարիզէն Պ. Պ. Լեւոն Բաշալեան եւ Ալ. Խատիսեան, Ժընեւէն փրոֆ. Տր. Շէրիտճեան եւ Լօզանէն Պ. Ց. Ս. Ֆէրմանեան, որոնք անդամ են Ժընեւի Զուիցերահայ Կոմիտէին, հետեւեալ կոչը ստորագրած են, որուն սիրով կը ծանակցի մեր Թերթն ալ.—

— Ստորագրեալներս, որ տարիներէ ի վեր մօտէն ծանօթ են մեր ցեղին եւ Դատին մեծ բարեկամ Պ. Քրաֆթ Պոնարի հիմնած երկու հաստատութիւնները, Պրնէլէնի որբանոցը եւ Ժընեւի կրթարանը, պարտք կը համարենք յայտարարել թէ անոր կատարած գործը էապէս ազգօգուտ հանգամանք մը ունի։ Հարիւրէ աւելի որբեր պահպանել, անոնց տալ զուտ հայկական դաստիարակութիւն մը, զանոնք մեծցնել զուտ հայկական աւանդութեանց համաձայն, անոնց ընձեռնել կեանքի մէջ ինքնաբաւ դառնալու յարմարագոյն միջոցները, ահա այն գործը զոր Պ. Քրաֆթ Պոնար տարիներէ ի վեր սիրայօժար ստանձնած է, աննկուն կամքով մը գիմագրաւելով ամէն կարգի դժուարութեանց։ Այդ երկու հաստատութիւնները պէտք է որ մնան յօգուտ մեր ազգին, եւ ստորագրեալներուս համոզումն է թէ Հայերուս պարտականութիւնն է օգնել Պ. Քրաֆթ Պոնարի եւ մասամբ թեթեւցնել իր ծանր բեռը։

Ստորագր. Լեւոն Բաշալեան, Ալ. Խատիսեան, փրոֆ. Տր. Շէրիտճեան, Ց. Ֆէրմանեան

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Դանիոյ մէկ աւանին մէջ ծանր խռովութիւններու տեղի տուին համայնավարները, դի տեղական իշխանութիւնները արգիլեր էին Մայիս 1ի ցոյցերը։ Հակառակ ասոր, համայնավարները հաւաքոյթ մը սարքեցին սրահի մը մէջ։ Հաւաքոյթէն յետոյ, համայնավարները խմբովին ուզեցին գրաւել ոստիկանատունը։ Համայնավարները ցրւելու համար, պէտք եղաւ զինուորական ուժերու օգնութեան դիմել։

⁂ Մուլէյի մէջ եւս (Ֆրանսա) համայնավարները տեղի տուին իրարանցումի։ Լեհական անկախութեան տարեդարձին առթիւ, Լեհերը հանդէս մը սարքած էին։ Ներկայ համայնավարները հայհոյանքներ ուղղեցին բանախօսի մը։ Ասոր վրայ կռիւ մը ծայր տուաւ։

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել ձերբակալելով մէկ քանի համայնավարներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

4.— Էտուար Ժօրիսի հետ Սինկէր ընկերութեան մէջ սերտ յարաբերութիւն մշակող բարեկամները առանձնապէս հարցաքննել։

5.— Ռուսահպատակ Հայերէն զատ ուրիշ Հայերու ալ մասնակցութիւն ունենալը կամ ոչ պէտք է ստուգել։

6.— Լոնտոնի մեր ներկայացուցչին տուած տեղեկութեան համաձայն, պէտք է խոյոյն ստուգել թէ՝ փաստաբան Գրիգոր Զօհրապ եւ Գրիգոր Պիւլպիւլեան էֆէնտիներմասնակի՞ց են այս մահափորձին։

7.— Խոյոյն պէտք է ստուգել թէ՝ Անասնաբուժական Հիւանդանոցին ուսուցիչներէն գնդ. Մինաս պէյ այդ օր ո՞ր կառքով եկած է Սէլամլըքի արարողութեան եւ թէ իր քով քառանկիւն պայուսակ մը կա՞ր։

×

Քննիչ յանձնաժողովին պատրաստած տեղեկագրին մէջ իբրեւ մասնակից մահափորձին, յիշուած էին հետեւեալ անունները.

Սամուէլ Ֆայն, ուրիշ անունով՝ հանգուցեալ Քրիստափոր Միքայէլեան, Քրքավուսքէօյցի հանգուցեալ Վռամշապուհ Քէնտիրեան, Պելճիքացի Էտուար Ժօրիս, Պելճիքացի փաստական Տիկ. Աննա Ժօրիս, Քարլ Եուվանօֆէ, Աշոտ կամ կարապետ Յովհաննէսեան, Թրասս Եուվանօվիչ-Թորգոմ, ուրիշ անունով՝ Արտաշ Քաբթանեան, կառապան Սվազցի Մկրտիչ Ղարիպեան, Խասքէօյցի Երուանդ Ֆրանկիւլեան, Ժոնս աբարթըմանի դռնապան Սվազցի Մանուկ Իսմիւտեան, որձեփ Սվազցի Նշան Յովհաննէսեան, դժոխային մեքենայի կառապան Մկրտիչին եղբայրը Յովհաննէս Կարինեան, Պոլսեցի Երուանդ Յօֆնանեան, Մկրտիչի քեռորդին Յովսէփ Թօփալեան, Պայըլ Հանըցի աշխատողներէն Եղիա Խաչիկեան, աւստրիական հիւանդանոցի դռնապան Առաքել, խոհարարապետ Նշան Մինասեան, փախստական կօշկակար Էրզրումցի Արշակ, բժշկական դպրոցի աշակերտներէն Մանուկ, Քրօքէր պանդոկի դռնապաններէն Պիթլիսցի Մանուկ, միեւնոյն պանդոկի ծառայողներէն Պիթլիսցի Պօղոս Քէչէեան, Խաչիկ Բլօեան, Փաշապահչէցի երկաթագործ Միլթօ, երկաթագործ Մանօլ, յանձնակատար Միխալ, Մաթէօ, Քէօսէ Արիսթիտի, Սիլվիօ Րիչի, Քարլ անունը կրող Ալֆօնս, Լիփարիս եւ Տիկ. Սօֆի Րիբս, Ռուբինա եւայլն։

Ժօրիսէն տեղեկութիւններ պահանջուած ըլլալով այս անձերու մասին, յայտարարեց թէ Սամուէլ Ֆայն, իրական անունով Քրիստափոր Միքայէլեան ծնած է կովկասի գիւղերուն մէջ։ Երիտասարդ տարիքին կովկասի մէջ կարգ մը դաւադրութիւններու մասնակցած եւ խառնակչութիւններ ըրած է։ Վերջը Ռուսիայէն վռնտուած է եւ անկէ յետոյ ուսուցչութեամբ պարապած է։ Քրիստափոր մէկն է այն խառնակիչներէն՝ որոնք «Դրօշակ» կուսակցութիւնը հիմնած են։ Իր Ժընեւ մեկնումին առթիւ ան կուսակցութեան կեդրոնը հոն փոխադրած է եւ սկսած հրատարակել «Դրօշակ» թերթը, ըմբոստութեան եւ անհնազանդութեան հրաւիրելով Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ գտնուող Հայերը։ Օր մըն ալ Սօֆիայի մօտ գիւղի մը մէջ, ռումբի փորձ կատարած միջոցին, պայթիւնի մը զոհ գացած է։ «Փրօ Արմէնիա» թերթին մէջ այդ օրերուն անոր պատկերն ու կենսագրականը դրուեցաւ։

Լիփա Րիփս բնիկ Բագուցի հայ մըն է։ Հասակը՝ երկայն, կուրծքը՝ լայն եւ ուսերը հաստ, ցորենի գոյնով, բաց ճակատով, մեծ քիթով, պեխերը կարճ եւ դեր երիտասարդ մըն էր։ Իր ուսումը ստացած էր Բագուի մէջ եւ 15 տարիէ ի վեր կոմիտէճիութեամբ զբաղած եւ Րիփս անունը առած էր։

Տիկին Սօֆի Լիփա Րիփս, ռուսերէն՝ Սօնիա եւ բուն անունը Մառի Զայց, կովկասի մէջ ծնած էր գերման հայրէ մը։ Ցիշեալ կինը սկիզբէն արդէն կովկասի յեղափոխական կուսակցութեան անդամներէն ըլլալով Ժընեւի հետ կապ ունէր, եւ թէեւ Լիփա Րիփսին հետ կ'ապրէր, սակայն չեմ գիտեր թէ իսկապէս անոր հետ ամուսնացա՞ծ էր։

Սօֆի 29 տարեկան էր։ Կարճահասակ, տկարակազմ, դեղին մազերով, կապոյտ աչքերով, ճերմակ մորթով գրաւիչ կին մըն էր։ Գերմաներէն, ռուսերէն եւ քիչ մըն ալ ֆրանսերէն գիտէր եւ լաւ դաստիարակուած էր։

Օրիորդ Ռուբինա Ֆայնը կարճահասակ, խարտեաշ դէմքով, մեծ եւ սեւ աչքերով, քիչ մը մեծ քիթով, բարակ շրթունքներով 22 տարեկան աղջիկ մըն էր։ Բնիկ կովկասցի է ան։ Ռուսերէն եւ հայերէն շատ լաւ գիտէ եւ քիչ մըն ալ ֆրանսերէն։

ՀԱՄԻՏԻ ՋԱՅՐՈՅԹԸ

Սուլթան Համիտ Գում Գաբուի դէպքով սկսած եւ շուտով երկիրը հրդեհող հայկական յեղափոխութենէն վերջ, Հայերու հանդէպ շատ խիստ քաղաքականութիւն մը որդեգրեց եւ այդ ծրագրին յաջողութեան համար ուրոշեց զրկանքներու ենթարկել հայ ժողովուրդը՝ տնտեսական ասպարէզին մէջ։

Այդ թուականին Հայերը թէ առեւտրական հրապարակին վրայ եւ թէ պետական շրջանակներու մէջ շատ հիմնական եւ զօրաւոր դիրքեր կը գրաւէին։ Սուլթան Համիտ կը հաւատար թէ հայ կոմիտէները ուժ եւ օգնութիւն կը ստանային կառավարութեան մէջ իրենց ունեցած ազդեցիկ եւ բարձր դիրքի տէր հայրենակիցներէն։

(Շար.)

մեկնեցան՝ Գահիրէի մօտ, հանդիպեցան ոստիկանական շրջ-թայի մը։ Անգլիացի սպայ մը ձերբակալեց զանոնք եւ տարաւ հարցաքննութեան։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Իտալիոյ պատասխանը

Նախորդ օր, Փարիզի իտալական դեսպանին միջոցաւ, նաւային համաձայնութեան մասին ֆրանսական առաջարկներուն դէմ Իտալիոյ պատասխանը յանձնուեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան։

Իտալական պատասխանը իր գլխաւոր գիծերուն մէջ՝ ներշնչուած է անգլիական պատասխանին տուն տուող սկզբունքներէն։ Ըսենք թէ վէճը կը դառնայ ի նպաստ Ֆրանսայի 66,000 թոնոյի տարբերութեան մը շուրջ.

Իտալական կառավարութիւնը, յիշելէ վերջ թէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ Հռոմի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը հիմնուած էր, նկատի ունենալով Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագրերը, գլխաւորաբար կը ծանրանայ Հռոմի համաձայնութեան 19րդ յօդուածին վրայ։ Այս յօդուածը կը տրամադրէ անհրաժեշտ տարողութեամբ նոր նաւերու շինութիւնը, ստիճանաբար փոխարինելու համար 1937ին, 1938ին եւ 1939ին անգործածելի նկատուելիք յածանաւերն ու ընդծովեաները։

Այս նաւերու շինութիւնը կը տեւէ 2 եւ 3 տարի։ Ուրեմն, նշանակուած թուականներուն որպէս զի անոնք վերջացած ըլլան, շինութիւնները պէտք է սկսին 1934ին, 1935ին եւ 1936ին։

Իտալիա չի ժխտեր այս յօդուածին ինպաստ Ֆրանսայի մեկնաբանումը։ Բայց կը ժխտէ 1935ին եւ 1936ին շինուելիք կարգ մը նաւերու տարողութիւնը։ Վէճը կը բխի ուրեմն նաւերու տարողութենէն։

Բանակցութիւնները դիւրացնելու մտադրութեամբ Իտալիա կ՚առաջարկէ 1935ի խորհրդակցութեան թողուլ 1936ին, հին նաւերու փոխարինութեան համար շինուելիք նաւերու տարողութեան գնահատումը։ Սակայն Իտալիա կը պահանջէ որ Ֆրանսա այժմէն իսկ յանձնառու ըլլայ ենթարկուելու այդ խորհրդակցութեան վճռին, ինչ որ ալ ըլլայ։

Տրոցկի պիտի երթա՞յ Սպանիա

Գրեր էինք թէ Սպանիոյ արտաքին նախարարը պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցման մը, անձնապէս անպատեհութիւն մը չէր տեսներ որ Ռուսիոյ նախկին պատերազմական գործավարը՝ աքսորեալ Տրոցկին, Սպանիա հաստատուի, պայմանաւ որ անհրաժեշտ երաշխիքներ տայ։

Սպանիոյ կառավարութեան Թուրքիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Տրոցկի ուղղակի կամ անուղղակի որեւէ դիմում չէ կատարած Սպանիա մեկնելու անցագիր ստանալու համար։

Սակայն կը կարծուի թէ, Տրոցկի պրպտումներ կատարած է դէպի Սպանիա ճամբորդել կարենալու մամար, սակայն այն երկիրները որոնց հողէն պէտք է անցնի, մերժած են «վիզա» տալ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը

ՄԱՅԻՍ 14ԻՆ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՕՐԸ

Կը կազմակերպէ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 181 Րուտ Լաֆայէթ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 թիւ Պէրնար տը Պուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7-11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ներսէս Օհանեան։ Դասախօսութենէն յետոյ մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Էօզէրլիցի (Տէօրթ Եօլ) Յովհաննէս Առաքելեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Վանիս, մայրը՝ Մարիամ, քոյրը՝ Սիմակուլ Առաքելեան (իրենց իսկական մականունը չյիշեր), իրհօրեղբայրները՝ Պաղտասար, Ռուբէն եւ Յովհաննէս։ Տեղահանութեան միջոցին իր հայրը զինքը յանձնած է իր հօրեղբօր, որ Հասան Պէյ գիւղին մէջ երկաթուղիի մեքենավար էր։ Իմացնել Յառաջի խմբագրութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ՚աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil; (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Ակնցի Մելքոն Գաֆթարեան (22 տարեկան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աւետիս (26 տարեկան) եւ մայրը՝ Եղիս Գաֆթարեան։ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Ակն եւ լուր առնուած էր թէ պիտի մեկնին Ամերիկա, կը փնտռէ նաեւ իր մօրեղբօրորդիները Խաչատուր եւ Վռամշապուհ Նետարեան եւ Խնդիր Գաֆթարեան որոնք կը գտնուէին Նիւ Եորք։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց առաջին շարքին զոր կը կազմեն հետեւեալ հեղինակներու երկերը.

1.— Ռուբէն Զարդարեան (լոյս տեսած)
2.— Մելքոն Կիւրճեան »
3.— Գեղամ Տէր-Կարապետեան (մամուլին յանձնուած)
4.— Գեղամ Բարսեղեան »
5.— Տիգրան Չէօկիւրեան (պատրաստութեան մէջ)
6.— Արտաշէս Յարութիւնեան »
7.— Գրիգոր Զօհրապ »
8.— Արփիար Արփիարեան »
9.— Երուանդ Օտեան »
10.— Երուանդ Սրմաքէշխանլեան »
11.— Ռուբէն Սեւակ »
12.— Տիրան Չրաքեան »

Սոյն հատորները լոյս կը տեսնեն մաքուր տպագրութեամբ, գեղազարդ կողքով եւ հեղինակներուն պատկերով։

Սովորական թուղթի վրայ տպուած իւրաքանչիւր հատորի գինն է 20 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) եւ մէկ տոլար (Մնացեալ երկիրներ)։

Վերոյիշեալ 12 հատորներուն այժմէն եւ կանխիկ բաժանորդագրուողները, կը վճարեն միայն 200 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) կամ 10 տոլար (Մնացեալ Երկիրներ). եւ կը ստանան ընտիր թուղթի եւ կողքի վրայ տպուած եւ թուագրուած օրինակներ։

Անոնք որ գնած են արդէն առաջին հատորը, կամ առաջին եւ երկրորդ հատորները, ընդհանուր բաժնեգինէն կը զեղչեն համապատասխան գումարը։

Բաժնեգինները ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Dr. Krikorian, 126 Faub. St. Denis, Paris 10e.

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ 1931
7 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1563

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԷՆ ՄԷԿԸ

Նիւթերու հրմշտուքին տակ, անցեալ հինգշաբթի օր, կէս ձգեցինք մեր խորհրդածութիւնները՝ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի ազգային գործունէութեան մասին:

Պատժելով մէկ միլիոն տոլարի հրաշագեղ երազը, կը հարցնէինք.

— «փոխա՞ծ է միտքը: Ծրագիրէ՞ն ետ կեցած է թէ դրամական յանձնառութենէն:

«Եթէ առաջինն է, եւ մէկ միլիոնը կը մնայ տրամադրելի[illegible] եւ է ժամանակ, ներկայացնենք անհրաժեշտ, գործնական, ամփոփ ծրագիրներ, ինչքան որ կ'ուզէ: իր իսկ ձեռքով գործադրուելու պայմանով»: *(Յառաջ,* 30 ապրիլ):

Ուրեմն, ենթադրելով որ «բարի Գալուստը»ը տէրն է իր յանձնառութեան եւ միջոցներ կը խորհի աւելի արդիւնաւորապէս գործածելու համար մէկ միլիոն տոլարը (25,000,000 ֆր.), *համառօտակի մատնանշենք օրուան անհրաժեշտ եւ ստիպողական պահանջները:*

Կրկնենք անգամ մըն ալ, որ մեր առաջարկները կապ չունին քաղաքական խնդիրներու հետ:

1. ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐ.—

Պ. Կիւլպէնկեան անշուշտ լայն տեղեկութիւններ ունի այս մասին, ոչ միայն հայկական, այլ եւ օտար շրջանակներէ, որոնց հետ իր կապերը շատ աւելի սերտ են ու լայն:

Ազգերու Դաշնակցութիւնն է ստանձնած այս գործին նախաձեռնութիւնը, իր զանազան օրկաններով (Աշխատանքի Գրասենեակ, Նանսէնեան Յանձնախումբ եւն.): Ծրագիրը կը նախատեսէ տեղաւորում 40,000 գաղթականներու, որ կը գտնուին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ:

Որքան գիտենք, մինչեւ հիմա տեղաւորուած են 8—10,000 տարագիրներ, փրկուելով գաղթակայաններու ապականութիւններէն: Մնացեալին տեղաւորումը կը դժուարանայ, կը դանդաղի՝ դրամի պակասէն:

Երկու տարի առաջ, հարիւր հազար ստերլինի նախահաշիւ մը պատրաստուեցաւ չորս տարուան համար: Տարեկան 25 հազար ծախսելու պայմանով: Մինչեւ հիմա ճարուած գումարը մեծ մասով կը պարտինք օտար հաստատութեանց: Բարեգործականը կը մասնակցի աննշան առ հարիւրով մը: Օտարները ձանձրացած են արդէն եւ մանաւանդ գայթակղած՝ տեսնելով մեր անտարբերութիւնը: «Կարծես թէ Չինացիներուն համար կ'աշխատինք», ըսած է տեղաւորման գործի պատասխանատու վարիչներէն մէկը:

Այս ձեռնարկին համար, անցեալ տարի դիմում կատարուեցաւ նաեւ Պ. Կիւլպէնկեանի, Պ. Լընայլի միջոցաւ: Ֆրանսացի պաշտօնատարը ստացաւ միայն յիսուն հազար ֆրանք: Գումար մը, զոր ո՛ր եւ է մէկը, հասարակ խանութպան մը կրնար վճարել: «Անտես մի առնէք»ի պնակը նետուած փշրանք մը, որ չի համապատասխաներ Պ. Կիւլպէնկեանի ոչ հարստութեան, ոչ ալ դիրքին:

Արդ, հարիւր հազար ստերլինը կը բռնէ 450,000 տոլար: Ուրիշին կամքին խառնուելու իրաւունք չունենալով հանդերձ, աչքի առջեւ կը բերենք մէկ միլիոնի յանձնառութիւնը, կը բաղդատենք յիսուն հազար ֆրանքի փշրանքին հետ, կը վերլուծենք տեղաւորման գործին արժէքն ու ստիպողականութիւնը, եւ կը զարմանանք որ այսքան վրդովիչ դիրք բռնած է «Բարի Գալուստը»...

Վրդովիչ մանաւանդ անոր համար որ, այստեղ ճառի, խրատի կամ ժողովի խնդիր չկայ, այլ որոշ, ամփոփ ծրագրի մը: Հասցէն ալ — ուղղակի Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան գրասենեակը:

Տեղաւորման խնդիր մը ունինք, նաեւ, Միջագետքի մէջ: Աւելի համեստ՝ ամէն տեսակէտով:

Մօտ հազար գաղթականներ փոխադրուած են Մուսուլի հիւսիսային շրջանը, Հավրէզք: Տէր դարձած՝ տնակներու եւ [illegible]կանի: Տարիներով Նահր էլ Օմարի ճախճախուտքին մէջ ծիւրելէ յետոյ, հողին կապուած, շնորհիւ Միջագետքի կառավարութեան բարեհաճութեան:

Այս ձեռնարկը գլուխ հանուեցաւ չափազանց անտանելի պայմաններու մէջ: Սանթիմը սանթիմին հաշուելով:

Գործը չլրացած, սպառեցան բոլոր միջոցները: Հիներու անմիջական պէտքերէն, նորերու տեղաւորման ծախքերէն զատ, Պաղտատի երկաթուղիներու ընկերութիւնը կը պահանջէ 50—60,000 ֆրանքի գումար մը, իբրեւ վարձք տարագիրներու բնակութեան յատկացուած վայրին (ճիշդ գումարը բուփով նշանակուած է): Ընկերութիւնը մինչեւ անգամ կը սպառնայ դատի դիմել:

Ի՞նչ մեղք ունին տեղաւորման կոմիտէին անդամները, այսքան չարչրկուելու համար:

Ի՞նչ մեղք ունին սա տարագիր բազմութիւնները, որ տարիներով ի զուր զարկին Հայաստանի դուռները, եւ հիմա, ճարահատ, կ'ուզեն հողին կապուիլ հիւրընկալ երկրի մը մէջ:

Ո՞ր օրուան համար է Պ. Կիւլպէնկեանի տրամադրած մէկ միլիոնը, եթէ բաժին մը չպիտի հանուի այս կենսական գործին համար: Օրինակ՝ 50,000 տոլար: Աւելի կամ պակաս:

Յիշենք, անցողակի, որ Բարեգործականը երբե՞ք թէ հինգ հազար տոլար խոստացած է այս գաղթականներուն համար, եւ կը խաղցնէ տարիներէ ի վեր: Նոյն իսկ հակառակ Պաղտատի իր ներկայացուցիչին հայեցողութեան:

Շ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Տը Լավիժըրի եպիսկոպոսին կողմէ հաստատուած Արեւելքի գաղթականներու Օգնութեան Մարմինը (Oeuvre d'Orient) որ ներկայիս կը գտնուի Լաժիէ եպիսկոպոսին ղեկավարութեան տակ, ի նպաստ Սուրիոյ գաղթականներուն կազմակերպած է բարեսիրական պազար մը:

Վաճառման արդիւնքը պիտի յատկացուի Սուրիոյ գաղթականներուն, անոնց դպրոցներուն եւ դարմանատուններուն: բարեսիրական այս վաճառումը որ տեղի կ'ունենայ այսօր եւ վաղը 20 rue Regard, կը գտնուի հանգուցեալ մարաջախտ Ֆոշի տիկնոջ նախագահութեան տակ: կ'արժէ որ փարիզի հայուհիները գիտնան քաջալերել այս բարեսիրական ձեռնարկը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ՑՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԷՄ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր մասերուն մէջ ալ սկսած է բուռն ցոյց մը Իտալիոյ դէմ, Ափրիկեան Տրիպոլիսի մէջ Իտալացիներու կողմէ տեղւոյն մահմէտականներուն հանդէպ ի գործ դրուած խժդժութեանց առթիւ:

Ինչպէս գրեր էինք, Պէյրութէն վերջ Թրիփոլիի մէջ ալ մեծ ցոյց մը տեղի ունեցած է: Ուրբաթ նամազէն վերջ 1500է աւելի բազմութիւն մը թափօր կազմած եւ զանազան ցոյցի եւ բողոքի արտայայտութիւններով շրջած է փողոցներու մէջ եւ իտալական հիւպատոսին առջեւէն անցած պահուն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած: Վերջը ուղղուած է կառավարական պալատին առջեւ եւ գրաւոր բողոքագիր մը յանձնած Ֆրանս. Մարզպանութեան փոխանորդին:

Ճամբան ճառեր արտասանուած են եւ մանրամասն բացատրութիւններ տուած Ափրիկեան Տրիպոլիսի մահմէտականներու վիճակին մասին:

Համայի մահմէտականներն ալ ուրբաթ օր, մզկիթի առջեւ հաւաքուած եւ բողոքագիր մը բանաձեւելով, յանձնած են կառավարութեան:

Պէյրութի իսլամ ուսանողները Արհեստից եւ Արուեստից վարժարանին առջեւ հաւաքուելով բողոքագիր մը պատրաստած եւ յանձնած են Պէյրութի իտալական հիւպատոսին:

Իսկ Հալէպի իսլամները խանութները փակելով մզկիթ հաւաքուեցան: Զանազան ճառախօսներ, Իտալացիներու կողմէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ իսլամներուն վրայ գործադրուած խժդժութիւնները պատմելով մղեցին գրգռուած ամբոխը դէպի իտալական հիւպատոսարան, Մուսոլինիի կառավարութեան դէմ բողոքելու եւ թերեւս անոր հիւպատոսը անպատուելու նպատակով:

Կառավարութիւնը անհաճոյ միջադէպերուն առաջքը առնելու համար նախապէս զինուորական շղթայով մը շրջապատած էր հիւպատոսարանը: Երբ ամբոխը ուզեց յարձակիլ անոր վրայ, զաւազանակիր ոստիկանները յաջողեցան ետ մղել զայն:

Այս ցոյցի սայթաքումէն յետոյ, իսլամ երեւելիները համախմբուելով բողոքի հեռագիրներ ղրկեցին Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին եւ զանազան եւրոպական իսլամ երկիրներու կառավարութիւններուն ու կազմեցին յանձնախումբ մը հալածուած իսլամներու դատը պաշտպանելու համար,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԱՐԱՏԸ ԱՐԳԻԼԵԱԼ ԳՕՏԻ

Թուրք գործավարներու խորհուրդին որոշումով, Արարատը առաջին շրջանի արգիլուած գօտի յայտարարուած է: Օրէնքին համաձայն, այս շրջանակին մէջ պատկան սպաներէն եւ զինուորներէն զատ ուրիշ ոչ ոք կրնայ մտնել. մտնողները իսկոյն դատարան կը յանձնուին եւ կը պատժուին:

Արարատի արգիլուած շրջանակը հետեւեալ սահմանը ունի. — Արեւելքէն պարսկական սահմանը (Պորլանի ակը — Սուլթան Թափու — Թօքիքթէփէ — Շիլքըշըղը — Քարաթէփէ — Տէմիրթէփէ — Պուլաքպաշը — Եարըմգայա) գիծը եւ հարաւէն Սարըսու — Շէյխլի Կէօլի, արեւելքէն եւ արեւմուտքէն Օկրօֆ — Արկաճի գիծը (այս գիծը դուրս է) եւ հիւսիսէն Արկաճի — Թաշպուրուն — Հասանխան — Պաշքէօյ — Արթանլար — Կէօտէքլի — Պօրալան գիծը (այս գիծը դուրս է):

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՍՊԱՆԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐ

Պաղտատէն Ապրիլ 24 թուականով կը հաղորդեն Գահիրէի «Մուքաթթամ» թերթին.—

Քրտական շարժումը լուրջ հանգամանք առած է Շէյխ Մահմուտի գլխաւորութեամբ, ու դարձած վտանգաւոր: Պատերազմական նախարարը մեկնեցաւ Սիւլէյմանիէ, անձնապէս հսկելու համար զինուորական գործողութեանց, եւ ուսումնասիրելու կացութիւնը:

Ականատես մը կը տեղեկացնէ թէ երկու օրուան մէջ Պաղտատ բերուած են վիրաւոր սպաներ եւ զինուորներ ու քիւրտ գերիներ, որոնց թիւը հարիւրը կ'անցնի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Թուրքիոյ ընտրութիւններէն վերջ, յաջորդող դէպքերն ու դրուագները կ'ընթանան կրկնուող կատակերգութեան մը կանոնաւորութեամբ: Այսպէս, նորընտիր Ազգ. Մեծ Ժողովը իր առաջին նիստին մէջ իսկ, Թուրք հանրապետութեան նախագահ ընտրելէ վերջ, ընդունեց վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ դահլիճին հրաժարականը, առանց որեւէ փոփոխութեան զայն կրկին հաստատելու համար իր առաքելութեան... վրայ:

Անկախներու տեղ Խալքի թեկնածուներ

Վերջին ընտրութիւններու մէջ Խալքը ձգած էր 30 աթոռ ընդդիմադիրներուն: Կարգ մը վայրեր մերժեր էին անկախներու քուէ տալ, կ'երեւի աւելորդ նկատելով այդ աչքակապուքը: Այս առթիւ, Խալքը երեսփոխանական թափուր աթոռներու համար ո եւ է թեկնածու չէ որոշած: Ազգ. Ժողովի գումարումէն յետոյ տեղի պիտի ունենան անոնց ընտրութիւնները:

Ճիշդ չէ որ թափուր աթոռներու համար անկախ կամ ընդդիմադիր երեսփոխաններ ցոյց պիտի տրուին: Խալքի ընդհ. քարտուղարութիւնը այս մասին պիտի առնէ Պոլսոյ, Սամսոնի եւ Թէքիրտաղի կեդրոններուն կարծիքը: Այս վայրերու նոր թեկնածուները որոշուած ատեն, նկատի պիտի առնուին Բ. կարգի ընտրողներուն կարծիքը եւ ժողովուրդին տրամադրութիւնը: Կարգ մը թեկնածուներու մասին ըսուածները ենթադրութիւններ են:

**** Վերջին ընտրութեան միջոցին, Իզմիրէն անկախ երեսփոխան ընտրուած էր իթթիհատական շրջանի ներքին նախարար Խալիլ պէյ, որուն համար գրուեցաւ թէ պիտի հրաժարի: Այս առթիւ, «Սոն Փոսթա»ի թղթակիցը Իզմիրի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Խալիլ պէյի հետ որ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.*

— Այս լուրերը յերիւրուած են կարգ մը կառավարական թերթերու կողմէ, իրենց փափաքներուն համաձայն: Հրաժարելու խնդրոյ առարկայ չէ եղած մինչեւ այս վայրկեանը եւ ասկէ վերջ ալ չպիտի ըլլայ: Իբր ազգին անկախ մէկ երեսփոխանը ժողով մտնելս ինծի համար պանծալի պարտականութիւն մը պիտի ըլլայ: Բայց եւ այնպէս երեսփոխանութեան պաշտօնագիրս չեմ առած դեռ: Պաշտօնագիրս առնելէ վերջ ժողովին մէջ բռնելիք դիրքս պիտի որոշուի:

Թուրքիոյ կեդրոնական դրամատունը

Թուրքիոյ կեդր. դրամատան հիմնադիրներու խորհուրդը նիստ գումարեց քննելու համար արձանագրութեանց արդիւնքը: Արձանագրութեանց արդիւնքը կ'անցնի 14.5 միլիոն թրք. ոսկիի գումարը: Մնացորդը երաշխաւորուած է երկրագործական, կալուածական եւ գործառնութեանց դրամատուններու խմբակին կողմէ:

Կեդր. դրամատան դրամագլուխը որ 15 միլիոն ոսկի պիտի ըլլայ, այս կերպով լրացած կ'ըլլայ: Օտար դրամ եւ դրամագլուխ մտցնելու խնդրանքները՝ զանազան դրամագլուխներու կողմէ, կ'անցնին արդէն օրէնքով նախատեսուած քանակին 62 առ հարիւրը: Այդ հաստատութեանց արձանագրութիւնները 2 միլիոն 400,000էն պէտք տեսնուած է իջեցնել մէկուկէս միլիոնի: Հիմնադիրները ձեռնարկեցին նախապատրաստական աշխատանքներու վարչական խորհուրդի գումարման համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲԱԲԳԷՆ ԵՊՍ.Ի ՕԾՈՒՄԸ

Սուրիոյ Ազգ. համագումարը Հալէպի մէջ տեղի ունեցաւ ապրիլ 25ին, մասնակցութեամբ 36 պատգամաւորներու, որոնց 12ը կղերական:

Առաջին օրն իսկ, գաղտնի քուէարկութեամբ կատարուեցաւ կաթ. օծակիցի ընտրութիւնը: Պատգամաւորներու 34 քուէով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ ընտրուեցաւ կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ, կաթողիկոսական միակ թեկնածուն Բաբգէն եպիսկոպոս Կիւլէսէրեան, իբր աթոռակից եւ յաջորդ Սահակ Բ. կաթողիկոսի:

«Ազդակ» կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Բաբգէն արքեպիս. խորապէս յուզուած կիլիկիոյ վտարանդի հայութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ իրեն շնորհուած այս բացառիկ պատիւէն, շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց պատգամաւորներուն: Յետոյ ժողովականներու միջեւ տեղի ունեցաւ կարգ մը վիճաբանութիւններ վեհափառի ու աթոռակցին իրաւասութիւններու սահմաններուն վրայ լուսաբանուելու համար: Օրինակ՝ պատգամաւոր մը ուզեց հասկնալ թէ յետ այսու եկեղեցական պատարագներու ընթացքին, աթոռակ-[illegible]

Հուսկ ապա պատրաստուեցաւ ընտրութեան հետեւեալ տեղեկագիրը, զոր ստորագրուեցաւ բոլոր պատգամաւորներու կողմէ:

«Այսօր, 1931 ապրիլ 25ին, Հալէպի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ գումարուած Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի թեմական ժողովին մէջ, նախագահութեամբ Ն. Ս. Օծութիւն Տէր Տէր Սահակ Բ. կաթողիկոսի, 11 հոգեւորական եւ 24 աշխարհագրական պատուիրակներու կողմէ 34 քուէով, 1 սպիտակ քուէ, ընտրուեցաւ կաթ. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, բարձրապատիւ Տէր Բաբգէն արքեպիսկոպոս Կիւլէսարեան յ'աթոռակցութիւն եւ ի յաջորդութիւն Ն. Ս. Օծութեան Տէր Տէր Սահակ Բ. կաթողիկոսի»:

Իսկ յաջորդ օրը ապրիլ 26ին հայ եւ օտար ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեամբ եւ նախանձելի կանոնաւորութեամբ տեղի ունեցած է Բաբգէն եպիսկոպոսի կաթողիկոսական օծումը: Պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուեցան արարողութեանց:

«ՄԱՍԻՍ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Պոլսէն կը գրեն մեզի.—

Կիրակի, 26 ապրիլ, Ազգ. վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Մասիս» նորակազմ հրատարակչական անանուն ընկերութեան հիմնադիր ժողովը: Ժողովը քուէարկեց ընկերութեան կանոնագիրը, եւ ընտրեց ընկերութեան վարչական խորհուրդը՝ բաղկացած հետեւեալ անդամներէն.— Պ. Պ. Վարդան Առաքելեան, Սարգիս Արարատեան, Յ. Աւետիքեան, Հ. Բանիկեան, Յարէթ Դասպարեան, Արշակ Թուլումպաճեան, Յովհ. Ղազարեան, Սմբատ Մատէնճեան, Վահէ Չուլճեան: Հաշուեքննիչ մարմնի անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Արտ. Թովմասեան, Գէորգ Քէսթանեան, Յակոբ Քիւչիւքեան:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄԸ

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը յատկապէս խնդրած է ամփոփոխ պահել իր տառադարձութիւնը:

Աշխարհի շատ յետնեալ երկիրներու մէջ է միայն որ հնչուն դրամ (ոսկի արծաթ կամ պղինձ) կը գործածուի շրջաբերութեան մէջ առանց դրամատոմսի։ Արծաթի գնին անսովոր անկումին պատճառը շատ մը երկիրներու մէջ, ուր դրամական դրութեան հիմը այդ մետաղն էր, մեծ տարբերութիւններ յառաջ եկան եւ արծաթեայ հնչուն դրամն ալ թաւալգլոր անկումներ ունեցաւ, մինչեւ իսկ թղթադրամէն աւելի, ինչպէս Հնդկաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ։ Միայն միամետաղեան դրութիւնն — ոսկի — ընդունող պետութիւններու դրամը կայուն կրնայ մնալ, որովհետեւ միւս մետաղներու կամ նիւթերու գինը կ'որոշուի ոսկիին հետ ունեցած համեմատութեամբը։ Երբ կ'ըսենք թէ արծաթը աժանցած է այդ կը նշանակէ, զոր օրինակ, թէ երբեմն կարելի էր մէկ կիլօ ոսկիով 16 կիլօ արծաթ գնել, մինչդեռ այժմ կարելի է մէկ կիլօ ոսկիով 75-80 կիլօ արծաթ գնել։

Ասկէ 40-50 տարի առաջ պլատինը (ճերմակ ոսկի) շատ աւելի աժան էր քան ոսկին։ Պատերազմէն անմիջապէս վերջ նորաձեւութիւն եղաւ այդ մետաղով պատրաստուած մատանի, մանեակ, ապարանջան եւայլն գործածել եւ որովհետեւ պլատինի արտադրութիւնը համեմատաբար շատ քիչ էր, անոր գինը բարձրացաւ եւ արժեց մինչեւ ոսկիի գնին քառապատիկը։ Այսօր թէ նորաձեւութեան մասամբ փոխուելովը եւ թէ ընդհանուր տնտեսական տագնապի պատճառաւ պլատինի գործածութիւնը շատ պակսած է եւ գինը հաւասարած է մօտաւորապէս ոսկիի գնին։ Մեծ քանակութեամբ գնողները կրնան մինչեւ իսկ աւելի աժան գնել, որովհետեւ գլխաւոր արտադրողը Ռուսաստանն է եւ վաճառամարտի պատճառաւ գինը շատ ելեւէջներու ենթակայ է։

Սպանիական պեսետան պատերազմէն առաջ հաւասար էր ոսկի ֆրանկի եւ պատերազմի միջոցին ինչպէս նաեւ յետպատերազմեան առաջին շրջանին պահեց իր գինը, որովհետեւ Սպանիա իբր չէզոք երկիր լաւ գործեր ըրաւ եւ շատ մը Սպանիացիներ մեծամեծ հարստութիւններ դիզեցին։ Հետզհետէ սակայն ներքին խլրտումներու եւ յարափոփոխ վարչաձեւերու պատճառաւ սկսաւ իյնալ եւ Պրիմօ դը Ռիվերայի բռնավարութեան (dictature) ժամանակ թղթադրամ պեսետան մինչեւ հարիւրին 30)40 կորսնցուց իր արժէքէն։

Վրայ եկաւ հանրապետութիւնը եւ որովհետեւ վարչաձեւի արմատական փոփոխումներու պահուն, ոչ ոք գիտէ թէ ինչ կը վերապահէ մօտաւոր ապագան, խախտեցաւ ընդհանուր վստահութիւնը եւ այսօր պեսետան կ'արժէ ճիշտ կէս գինը։ Արտաքին դրամներու սակը հաւատարիմ հայելին է երկրի մը ներքին վիճակին. եթէ երկրի մը դրամը հաստատուն է օտար դրամներու հետ բաղդատմամբ, այդ կը նշանակէ թէ այդ երկրի վարչութիւնը վստահութիւն կը ներշնչէ արտասահմանի մէջ։ Ո՞վ պիտի ուզէ, օրինակ, այսօր քանի մը ամիս վերջ պեսետայով վճարելի փոխանակագրեր ընդունիլ առանց սակի երաշխաւորութեան։

Բարեբախտաբար հանրապետական վարչաձեւն իր սկզբնական շրջանը շատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ սկսաւ առանց յեղափոխութեան եւ ինչ որ գրեթէ աննախընթաց է պատմութեան մէջ, արքայական նախարարներն անձամբ փոխանցեցին իրենց իրաւունքները հանրապետական նախարարութեան, իբր օրինաւոր ժառանգներու։

Հանրապետական նախարարներու առաջին յայտարարութիւնները կըշռուած եւ խոհեմ քաղաքականութիւն մը կը ծանուցանեն։ Ամբոխավարութիւն չկայ անոնց մէջ եւ անկարելի խոստումներով չեն օրօրեր ժողովուրդը։ Յառաջիկայ փոփոխութիւնները այլեւայլ մարզերու մէջ սահմանական կերպով տեղի պիտի ունենան եւ պարագաներու ներած չափով եւ ոչ թէ բռնութեամբ եւ յախուռն հրովարտակներով։ Ելմտական նոր նախարարը շատ համեստօրէն կը յայտարարէ թէ պեսետային կայունացումը առժամեայ կառավարութեան գործը չէ, այլ յառաջիկային գումարուելիք սահմանադիր ժողովներու։

Անհասարակ պետական մարդիկ երկրի դրամը պաշտպանելու համար երկու տեսակ միջոցներու կը դիմեն. կ'արգիլեն դրամագլխի արտածումը եւ օտար դրամ կը թափեն հրապարակին վրայ։ Այս երկու միջոցներն ալ շատ նպատակայարմար չեն եւ աւելի կը վատթարացնեն տնտեսական վիճակը։ Երբ շահադէտները վերահաս կ'ըլլան թէ կառավարութիւնը նպատակ ունի դրամատոմսի գինը բարձրացնել, վրայ կը հասնին եւ կ'օգտագործեն հրապարակը, պետութեան տրամադրելի օտար գումարները կը սպառին շուտով եւ կուգայ վայրկեան մը երբ խեղճ դրամատոմսն անպաշտպան կը մնայ եւ կը կքի...։ Շատ մը երկիրներու մէջ, ինչպէս նաեւ Սպանիոյ բռնավարական վարչաձեւի ժամանակ փորձուեցաւ այդ դրութիւնը եւ հետեւանքն աղիտաբեր եղաւ։

Անօգուտ եւ վնասակար է նմանապէս բռնի միջոցներով դրամագլխի արտածումն արգիլելը։ Յետամնաց երկիրներու մէջ ուր դրամատուններն եւ ելմտական հաստատութիւնները բազմաթիւ չեն, եւ հաղորդակցութիւններն ալ դժուար են, ինչպէս Ռուսիոյ կամ Պարսկաստանի մէջ, մինչեւ մէկ աստիճան կարելի է արգիլել դրամագլխի արտածումը, բայց եւրոպական պետութեանց մէջ որչափ արգելքը խստանայ, այնչափ կը շատնայ դրամագլխի փախուստը. բազմապիսի միջոցներ կան երկրէն դրամ հանելու, որոնց առաջքն առնել անկարելի է։ Սահմանագլխի մաքսային պաշտօնեաները փախստականներու գրպանները խուզարկելով եւ քանի մը տասնեակ հազար դրամատոմս գրաւելով չէ որ կրնան առնել անկումը արգիլել։

Դրամագլուխը կը փախչի, երբ վստահութիւնը կը պակսի եւ ընդհակառակն՝ ոչ միայն տեղացիներուն դրամները, այլեւ օտար դրամագլուխը ներս կը խուժէ, երբ երկրի վիճակը վստահութիւն կը ներշնչէ։ Շատեր կը յիշեն անշուշտ 1926ի ֆրանքի տագնապը։ Դրամագլուխը կը փախչէր երկրէն եւ հակառակ ամէն յորդորի եւ բռնադատութեան, կարելի չեղաւ փրկել կացութիւնը, մինչեւ որ մեթոտները չփոխուեցան։ Այսօր շատեր դժգոհ իսկ են որ չափէն աւելի ոսկի կուգայ արտասահմանէն։ Այս կը նշանակէ թէ վստահութիւնն հրովարտակով չի ծնիր։ Բռնութեամբ ամէն բան կարելի է, բայց ոչ վստահութիւն ներշնչել։ Մամոնան չանսար հրովարտակներուն, այլ կ'անսաստէ անոնց եւ միշտ ալ կը յաջողի։

Դժուարին հարց մըն ալ դրամի կայունացման սակն է։ Պարզ է թէ անկեալ արժէքով կայունացումը աննպաստ է կառավարական վարկի բարձրացման եւ մանաւանդ նոր վարչաձեւ մը իրաւունք ունի իր հմայքը բարձրացնելու աշխատիլ ժողովուրդին աչքին։ Ստորին սակով կայունացումը քաղաքավարի սնանկացում է, եւ ոչ մէկ պետական մարդ պիտի ուզէ սնանկութեան յայտարարութիւնն ստորագրել։ Բայց մասնագէտներու կարծիքը տարբեր է պետական անձերու կարծիքէն։ Մասնագէտներու համար ազդեցութեան կամ ամբոխին հաճելի ըլլալու հարց չկայ։ Անոնք միայն իրական վիճակը կը տեսնեն եւ իրական դարմանը կը խորհին։ Ելմտական կացութիւն մը կէս միջոցներով չի փրկուիր։

Բաւական ժամանակէ ի վեր պեսետան իր իսկական արժէքի մօտ կէսը կորսնցուցած է (ոսկիի համեմատութեամբ) եւ ներքին կեանքի գիները յարմարած են այդ մակարդակին։ Եթէ ուզեն այժմ զայն իր նախկին վիճակին բերել, ահագին վերիվայրումներու եւ աղէտներու պատճառ կը ստեղծուի առանց ո և է օգուտի։

Պաշտօնեայ մը որ ասկէ քանի մը տարի առաջ ամսական 500 պեսետա կը ստանար, իր ընտանիքի պէտքերուն բաւելու համար, երբ մէկ անգլիական ոսկին 25 պեսետա կ'արժէր, այժմ 1000 կը ստանայ միեւնոյն ձեւով ապրիլ կարենալու համար, երբ 1 անգլիականը 50 պեսետա կ'արժէ։ — Եթէ ուզեն ուրեմն նորէն անգլիականը 25 պեսետայի հաւասարեցնել, պէտք պիտի ըլլայ պաշտօնեայի ամսականը եւ գործաւորողչէքը կիսով չափ դեղչել, ինչ որ անկարելի է։

Նոր կառավարութիւնն իմաստութեամբ վարուած ըլլալու համար պէտք է աշխատի ժողովուրդը վարժեցնել ներկայ սակին եւ պատրաստել անոր միտքը սպանիական թղթադրամի անխուսափելի անկումին։ Պատերազմիկներէն միայն Անգլիան է որ կրցաւ ստեռլինի նախապատերազմեան սակը պահել, իսկ չէզոքներէն միայն Զուիցերիան։ Մնացեալներն ամէնքն ալ այդ սնանկութեան դուռներուն զարկին կամայ թէ ակամայ։ Ֆրանսա ալ պատերազմէ առաջ փոխ առած մէկ ֆրանկին փոխարէն պատերազմէն վերջ 20 սանթիմ միայն տուաւ և հաշիւը փակուած հռչակեց...։

Մ. Տ.

ՌՈՒՄԷՆ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ (Սեփ. Թղթ.).— Չորեքշաբթի, 29 Ապրիլ, Ռումանիոյ Առաջնորդ Յուսիկ արքեպիսկ. Զօհրապեան պատուիրակութեան մը հետ ներկայացաւ Ռումանիոյ նոր վարչապետ փրոֆ. Նիքոլա Եորկայի։

Յուսիկ արքեպիսկ. կարդաց հետեւեալ ուղերձը.

— «Յանուն Ռումանիոյ հայ եկեղեցիին կուգամ ներկայացնել, Պ. Վարչապետ, իմ շնորհաւորութիւններս այն պաշտօնին առթիւ զոր ստանձնեցիք տագնապէ մը փրկելու համար ռումէն հայրենիքը, բայց մանաւանդ ստեղծելու համար աշխատանքի, արդարութեան ռեժիմ մը։

«Հայ ժողովուրդը որ դարերէ ի վեր վայելած է այս երկրին եղբայրական հիւրընկալութիւնը եւ կրցած է միշտ խաղաղ ու բարօր կենցաղ մը ապահովել ռումէն ասպնջական ժողովուրդի ծոցին մէջ, հրճուանքով կ'ողջունէ ձեզ երկրին վարչութեան գլուխը, դուք որ որեւէ մէկէն աւելի սիրած էք հայ ժողովուրդը՝ այն տառապանքներուն համար զորս կրած է ան եւ այն չնչին նպաստին համար զոր ան բերած է մարդկային քաղաքակրթութեան։

«Դուք, Պ. Վարչապետ, որեւէ մէկէն աւելի գիտէք այն համեստ դերը զոր հայ տարրը ունեցաւ այս ասպնջական հողին վրայ հին դարերէ ի վեր, եւ այն սէրը որով ան նուիրուեցաւ իր նոր հայրենիքին, դառնալով օրինապահ, հաւատարիմ եւ աշխատասէր քաղաքացի։

«Այսօր ալ, Ռումանիոյ հայ տարրը ուրիշ ձգտում չունի, բայց եթէ, ռումանական շրջանակին մէջ, պահպանել իր պապերուն հաւատքը եւ ինչ որ կապ ունի այդ հաւատքին հետ։

«Ձեզ ծանօթ է, Պ. վարչապետ, այն դժուարութիւնները զորս մեր համայնքը ունի՝ կարենալ զարգացնելու համար իր հոգեւոր եւ մշակութային կեանքը եւ այս կերպով իր համեստ նպաստը բերելու համար Ռումէն հայրենիքի յառաջդիմութեան։

«Շնորհաւորելով ձեր պաշտօնը, Ռումանիոյ հայ եկեղեցին եւ իր զաւակները, հաւատացած են որ ձեր հայրական հոգածութեան առարկայ պիտի ընէք հայ համայնքը, եւ ձեր հովանին պիտի ընծայէք, ինչպէս միշտ, անոր մօտաւոր ճիգերուն վրայ։

«Ապրեցէք երկար, Պ. Նախարարապետ, ի փառս ռումէն հայրենիքին, անոր բարօրութեանը եւ անոր հոգիի ու մտքի վերելքին։»

Ռումէն վարչապետը պատասխանեց.

— «Շատ զգածուած եմ ձեր սիրալիր խօսքերուն համար։ Կատարելապէս իրաւունք ունիք երբ կ'ակնարկէք այն դերին զոր Հայերը ունեցան դարերէ ի վեր այս հողին վրայ։ Հայերը այս երկիրը եկան հաստատուիլ նոյնիսկ երբ տակաւին չէին կազմուած ռումէն իշխանապետութիւնները, եւ դեր ունեցան Մոլտովայի քաղաքներուն կազմակերպութեանը մէջ։ Անշուշտ որ իբրեւ պատմագէտ ուրիշ որեւէ մէկէն աւելի գիտեմ Հայոց այդ դերը, հայկական երկրորդ հոսանք մը Ռումանիա եկաւ 18րդ դարու ընթացքին. այս հոսանքն էր որ օժտեց ռումէն քաղքենի դասը թանկագին տարրերով։ Վերջապէս դժբախտ պատահարներէն յետոյ հայկական նոր հոսանք մը եկաւ Ռումանիա, եւ ան ալ շինարար տարր մը եղաւ երկրին մէջ։ Այնպէս որ Հայերը իրենք զիրենք օտար պէտք չէ որ զգան այստեղ։ Ըլլայ հին գաղութին մնացորդները, ըլլայ նորեկները թող Ռումանիան նկատեն մէկ անկիւնը իրենց իսկ հայրենիքին»։

Առաջնորդ Յուսիկ արքեպսկ. կրկին խօսք առնելով՝ բերանացի ալ կրկնեց ուղերձին մէջ ըսուածները եւ աւելցուց որ այս պաշտօնական առաջին այցի պահուն, անշուշտ կարելի չէ պարզել բոլոր այն կարեւոր [illegible] հայ համայնքը եւ զորս առաջին առթիւ պատիւը պիտի ունենայ ներկայացնելու կառավարութեան։

Վարչապետ փրոֆ. Ն. Եորկա յայտնեց թէ ամէն դիմում պիտի գտնէ բարեացակամ բացառիկ վերաբերում մը կառավարութեան մօտ։

ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

ԽՄԲ.— Պատճէնն է այս այն ուղերձին զոր կիրակի օր Զօր. Նազարբէկեանի սգահանդէսին առթիւ, արտասանեց Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտներէն մէկը.—

Հերոսամարտը շեփորուած էր։

Մարտիկները ոգեւորուած՝ գունդագունդ կը դիմէին դէպի նոր Աւարայր՝ մանչող առիւծներու պէս։

Կռուի շեփորը հնչեց։

Հայոց բանակը պատնիշաւած սպարապետին շուրջ՝ դիւցազնօրէն խոյացաւ զոհաբերութեան բարձունքը։

Հայրենիքի սիրով բոցավառ՝ պողպատէ կուրծքերու բախումը թնդացուց ռազմադաշտը Հայոց եւ Հայաստանի աստուածը հըպարտացաւ իր փառքին համար շատրուանուած արիւնէն։

Ցեղին ճակատը չուզեց խոնարհիլ ստրկութեան բագինին առջեւ, կամովին նետուեցաւ մահուան դէմ՝ արհամարհելով զայն... եւ մահը՝ թառեցաւ հայ քաջերու կողերուն վրայ՝ հո՛ն մնալու համար...

Ռազմադաշտի ծաղիկները բոսորագոյն արիւնով արձանագրեցին ինկած քաջերուն կտակը՝ աւանդելու համար զայն ապագայ հայորդիներուն։

Եւ այսօր, Հայոց սպարապետին շիրմին առջեւ, կուգանք ստանձնելու այդ կտակը՝ անշէջ պահելով հայրենեաց սիրոյ հուրը մեր կուրծքերուն տակ...

Փա՛ռք Հայուն մշտական կռուին։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԸՆԿ. ՌՈՒԲԷՆԻ ՃԱՌԸ, ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՅԻՍ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

1918 Մայիս 28։ Խաղաղութիւն է. 10,000 քիլոմեթր տարածութեամբ հրաբուխներով եւ Թուրք սուիններով շրջապատուած Արարատեան աշխարհը անկախ Հայաստան է։ Հայկական իշխանութիւնը Հայոց հրամանատարին «Հայոց սպարապետ» տիտղոսն է տուած։ Դարեր շարունակ գերեզմաններում անհանգիստ մնացող Վահանների, Մուշեղների, Վասակների, Մանուէլների եւ այլ սպարապետների ոսկորները կը ցնծան, որ վերջապէս Հայոց սպարապետի գայիսոնը թափուր չէ թողնուած։ Բայց նեղ էր Հայաստան, չափազանց փոքրիկ՝ Հայոց Մեծաց սպարապետութեան համար։

Ինչպէս մէկ անգամ Հայր Աբրահամը յայտարարեց Հայաստանի խորհրդարանի ամբիոնից Թուրք եւ գերման ներկայացուցիչների երեսին. — «Հայաստանը նեղ է, բայց երկաթէ. սահմաններն էլ կարող են փշրուել»։ Նոյնպէս Նազարբէկեանը, երբ Խալիլ փաշան եկած էր նրան շնորհաւորելու, պատասխանեց.

— «Շնորհակալ եմ, որ հրամանատարն եմ Հայոց»։

Եւ ակնարկելով Հայաստանի սահմաններին, աւելացրեց.

— «Այս կօշիկը նեղ կուգայ Հայոց սպարապետին եւ հայ ժողովուրդին»։

Նազարբէկեան եթէ մի կողմից կը կազմակերպէր եւ կը համբերէր այդ նեղ կօշիկին ցաւերին, միւս կողմից խաղաղութեան մէջ կը պատրաստէր հայ բանակը Հայաստանի գաւառները հաւաքելու համար։ Նա կը հաւատար դրան եւ շարունակ կը կրկնէր. «Համբերեցէք, փոթորկից յետոյ միշտ արեւ դուրս կուգայ»։ Եւ փոթորիկը անցաւ եւ Հայաստանի արեւը ելաւ այն օրը, երբ տաճիկ զօրքերը պարտուած Պաղեստինում եւ Թրակիայում Դաշնակիցների կողմից՝ Մունտրոսի դաշնագիրը կը ստորագրէին։ Այդ օրւանից իսկ Մանուկ Հայաստանը մեծացաւ Սասմայ Դաւիթի նման. Նազարբէկեանի կազմած գունդերը յառաջ խաղացին դէպի Նախիջեւան, միւսը դէպի Գուգարքի, երրորդը դէպի Վանանդ, հայկական կորսուած աշխարհները գրաւելու։ Երկու տարւայ մէջ Հայաստանը մեծացաւ, լեցուեց իր զաւակներով։ Նրա միջեւ եղած փուշն ու տատասկը երկաթէ սուիններով քաղհան եղան եւ Հայաստան երկիրը դարձաւ Հայու երկիր։ Մովսէս Խորենացու ցանկացած «յանուրց հիւսիսականաց վեհագոյն»։ Մնում էր մի իղձ եւ մի վճիռ.—«Միացեալ» Հայաստանի իրականացումը, Տարօնի, Վասպուրականի եւն. նուաճումը, որպէսզի սպարապետներ Մանուէլ եւ Վասակ, Մուշեղ եւ Վահան կարենային հանգիստ քնանալ։ Բայց աւա՜ղ, այդ հանգիստ քունը մեր հերոսների դեռ եւս չէ եկած։

1920 թւականն է. Թուրքերը չեղեալ կը համարին Մունտրոսի եւ Սեվրի դաշնագրերը։ Կը դաշնակցին բոլշեւիկների հետ եւ ի զօրու կը համարին Բաքստ-Լիտովսկի համաձայնագիրը։ Այս երկու ուժերը միացած պայման կը կռեն Անդրկովկասը բաժանել իրարու մէջ. Դաղստան, Ադրբէյջան, Վրաստան պիտի խորհրդայնացուին եւ միացուին սովետական Ռուսաստանին, իսկ Հայաստանը պիտի միացուի Թուրքերին։

Եւ ահա նոր արհաւիրք, նոր եւ աւելի ուժեղ պայքար, որի ղեկավարութիւնը նորից վերցնում է Նազարբէկեանը։ Ի զուր այդ ծերունին անհնարինը հընարաւոր կ'ուզէր դարձնել այս անգամ. եթէ իր գունդերը յաջողութեամբ կը կռուէին Իգդիրի եւ Բարդուսի տակը եւ յաղթութեան դափնիներ կը խլէին Թուրքերից, բայց թէ հիւսիսում բոլշեւիկ գունդերի դէմ Դիլիջանի կամ թէ Նախիջեւանի ուղղութեամբ նոյն եռանդը չէին ցուցադրեր հանդէպ Ռուսների։ Զօրս կողմից խուժող ռուս եւ վրացի, Թուրք եւ Թաթար ուժերի հանդէպ հայ ժողովուրդը եւ հայ բանակը շուարեցան եւ տատանեցան, կորուսին իրենց հաւատը։ Կը յիշեմ, երբ Կարսի տակը մոլորուած հայ զօրքը կարծելով որ Թուրքերը կոմունիստներ են եւ Ռուսի դաշնակից, կը մերժէր յարձակել եւ կռուել Թուրքերի դէմ։ Հրամանատար Մազմանեանը զօրքի առջեւ ինքնասպան կը լինէր իր յարձակման հրամանը չկատարելուն համար։ Երբ այս գոյժը բերին Նազարբէկեանին, նա խոժոռելով հրամայեց.

— «Մեռնիլն աւելի դիւրին է քան ապրելը, գնդակահարեցէք նրանց որ չեն կռւի»։

Թէեւ Հայոց ամրութիւններ ձեռքէ ելած էին, բայց կռիւը շարունակւեց մինչեւ այն ատեն երբ ռուսեւթուրք զօրքերը իրարու հետ ողջագուրւեցան Ախուրեանի եւ Արաքսի ափերին։

Այսօր Արաքսի ձախ ափին կայ մի փոքրիկ Հայաստան, ինչ էլ լինի այդ Հայաստանը, անկախ հոն տիրապետող ուժերից, նա սիրելի պիտի լինի բոլորիս համար. նա մեր հայրենիքն է։ Այդ Հայաստանը եւ նրան սիրող հայութիւնը նախ եւ առաջ երախտապարտ պիտի լինի Նազարբէկեանին, քանի որ կայ նա միայն այն սահմաններում, որտեղ այդ հսկան դեռ եւս կը սպասէր իր երկար ձեռներով.— Նա կարողացաւ շատէն քիչը ազատել եւ պահել այն հաւատով, որ մի նոր սպարապետ պիտի գայ այդ քիչը մեծացնելու, ինչպէս եղաւ 1918ի թւականին։

Պիտի գա՞յ այդ օրը։ Այո՛ պիտի գայ, քանի հայ ժողովուրդը կը պահէ իր հաւատը, քանի նա ընդունակ է ծնել Նազարբէկեաններ։

Պարոններ եւ տիկիններ, այս համառօտ ակնարկից կը տեսնէք, որ Նազարբէկեան անունը սերտ կերպով կապւած է հայութեան դժբախտութեան եւ երջանկութեան օրերի հետ։ Նա իբր սպարապետ մեր պատմութեան անբաժան մասը կը կազմէ։

Այսպէս լինելով հանդերձ, ի՞նչ շահեցաւ անձնապէս Նազարբէկեանը։ Ոչինչ, բացի դառնութիւնից եւ վշտից։ Կարծէք որ Նազարբէկեան կը խուսափէր դրանից։ Ընդհակառակն, նա կը փնտռէր վիշտը եւ դառնութիւնը, որովհետեւ մեր ժողովուրդը վշտի եւ դառնութեան մարմնացում է։ Դրա համար էր որ նա չթողեց Հայաստանը, եւ մնաց, դառնութեան բաժակը մինչեւ վերջը քամելու համար։ Նրան կը սպառնար ե՛ւ մահ ե՛ւ տանջանք, բայց նա չուզեց խուսափել դրանից, ինչպէս յունական Սոկրատը թոյնի բաժակից։ Եւ մի օր իւր սիրած զաւակները եւ ռուս զօրքերը որոնք պարտական էին նրան այնքան ու այնքան դափնիների համար պատերազմի դաշտերում սուինների եւ մտրակների հարւածների տակ քշեցին Հայաստանից։

Հայոց սպարապետը անարգւեց եւ աքսորւեց եւ երեւի իրան կը մխիթարէր այն դառն իրականութեամբ, որ Հայոց սպարապետները պիտի նահատակւէին։ Չէ՞, որ մեր միւս աւելի [illegible] փառայեղ սպարապետը Մամիկոնեանը եւս կը գահակծւէր եւ կը նահատակւէր եւ մահուան վայրկեանին կ'ասէր.

— «Ի վերայ բազում իմոց

վաստակոցն արեան եւ քրտան այս հատուցո՞ւմն եղեւ ինձ»։

Ոչ, հայրենակիցներ. մեր սպարապետը անձնապէս ոչինչ չվաստակեց բայց թշուառութիւնից, բայց վաստակեց հայ ժողովուրդը եւ մեր սերունդը։ Ու երջանիկ կը լինի Նազարբէկեանը, եթէ մեր վաստակածը չկորցնենք։

Որո՞նք են այն գանձերը, որ Նազարբէկեանը մեռնելով անկէ թողած հայ ժողովրդին։

— Արշակունեաց, Բագրատունեաց, Ռուբինեանց հարստութեանց անկումէն վերջը. Հայաստան երկիրը եւ հայ ժողովուրդը թանձր մոխիրով էր ծածկուած։ Նրա լեզուն, գիտութիւնը, պատմութիւնը, առնական ոգին եւ մարդկային զգացմունքները մոռացուած էին, հայ անունը վայի հոմանիշ էր։ Բայց այս մոխիրների տակից դուրս եկան նոր արծիւներ Վենետիկից մի Ալիշան, Էջմիածնից մի Աբովեան եւ հայ լեզուն պարգեւեցին հայ ժողովրդին։— Սրանք մեր առաջին առաջնորդներն են։

Նրանց յետեւից դուրս եկան թանձր մոխիրների միջից, մի Նալբանդեան, մի Րաֆֆի, մի Պէշիկթաշլեան, մի Ահարոնեան, որոնք ներշնչեցին ազգային պատուի գիտակցութիւնը եւ հայկական պատմութեան հպարտութիւնը։

Նրանց յետեւից դուրս եկան յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ գործիչները մի Փորթուգալեան, մի Քրիստափոր, մի Ռոստոմ, մի Զաւարեան, մի Մուրատ հնչակեան եւ ստեղծեցին մի շարան հոյակապ [illegible]մարդկանց եւ հերոսների։ Անոնք ազատութեան սրանք երրորդ առաքեալներն էին։ Նազարբէկեան եւ ոչ մէկը չէ անոնցից։ Նա եկաւ իբր նոր առաքեալ [illegible] հայութեան եւ զինուորականութեան.

— Ի լրումն ամենայնի անհրաժեշտ է Միացեալ Հայաստան, իսկ Հայաստանի համար անհրաժեշտ է հայ բանակ։

Ահա այս է հայրենակիցներ հայոց սպարապետի կտակը։

ԱՊՐԻԼ 11 ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 28 ապրիլ (Սեփ. թղթ.).— Տարիներ առաջ հանդիսաւոր տօնակատարութիւն կ'ունենայինք հոս։ Սուգը կը միացնէր Մոռցած, օր մը գոնէ, վէճն ու կռիւը, կուգայինք իրարու քով։

Անիկա երէկ էր, սակայն, հիմա ուրի՞շ հով կը փչէ։ Հասակն առած դաս մը ունինք, որ չի բաժներ ցաւը։ Ներքնապէս, հոգեւին, ... է, նոյնիսկ, օրուան յիշատակին։ Բայց, արի չէ հրապարակե... ն'ու իր այդ «իմաստութիւն»ը, ...պէս ինչպէս կ'ընէ անկախութեան տօնին առթիւ։

Այնուհանդերձ աւելի տոկուն են անոնք, որ կը նախընտրեն «երթալ ա՛յն ճամբէն, որ կը տանի հայրենի ճերմակ ծաղերուն, վաստակաբեկ ոսկորներուն ու սէրերուն կենդանի»...

Հող՝ Զամբը։ Հոս՝ մենք՝ Երազէն որբացածներս ու հաւատքէն որդեգրուածներս։

Ու մտածումներով, հոգիով, նոյն իսկ զանգուածով հիւսուած այս գաղութին մէջ, 11-24 Ապրիլը նորէն տօնուեցաւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։

Կիրակի, 26 ապրիլ, Թաղականութիւնը հոգեհանգիստ կատարել տուաւ զոհերու յիշատակին։ Երեսփ. Փէրտահճեան, մեր ժողովուրդին վիճակուած պատմական դերն ու դիրքը վեր առաւ, նոյնութեան եզրեր գտաւ անցեալին ու ներկային միջեւ, ճշգրիտ գնահատումն ըրաւ այն օրերու պայմաններուն, ու թելադրեց գործակցութիւն մը բոլո՛ր ճակատներուն վրայ, փիզիքական, հոգեկան ու մտաւոր բարձրացման մը տանելու համար հասակ նետող երիտասարդութիւնը ու բացառօրէն հայ մեծցնելու համար զայն։ Իրը այս անգամ եւս, քարոզէ մը աւելի իրատես վերլուծում մը եւ հայեցի շունչով արտայայտութիւն մըն էր։ Եկեղեցին «ասեղ ձգելու» տեղ չկար. 30-40 ծաղկեպսակ կար։

Կէսօրէ վերջ, Թրաքիեակի Նունաքի սրահին մէջ հանդէս մը կազմակերպած էր «Պետօ Սէրիմճեան» ընթերցարանը։ Պ. Թ. Արզուման բացումը կատարեց, արագ բնորոշումը ընելով մեզի տրուած ծանր հարուածին։ Յետոյ, բեմին ետեւէն մահերգ մը երգուեցաւ երգչախումբին կողմէ։ Եղան արտասանութիւններ՝ «Մեռելոցի Օր» (Սիամանթօ), «Խելագարը» եւ «Վերջին Աղօթքը» (Շ. Նաթալի), առաջինը՝ Օր. Արմ. Այվազեան, երկրորդը՝ Պ. Օ. Քէչեան, իսկ երրորդը՝ Պ. Յ. Պօյաճեանի կողմէ. մահերգ մը նուագուեցաւ (դաշնակ-ջութակ), որմէ վերջ Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի Հովիտ»էն տեսիլ մը ներկայացուցին Օր. Հ. Սագըզլըեան եւ Պ. Օ. Քէչեան։

Յարգանքի այս բաժնէն յետոյ, բանախօսեց Փրակայի նախկին ուսանողներէն Պ. Հայկ Աստարեան։ Ընկերը թելադրելով վանել բոլոր տխրունակ տրամադրութիւնները, մեր ողբերգութիւնը նկատեց մեր դարաւոր գոյութեան ընթացքին միշտ երեւան եկող ու տեւող պարագայ մը։ Յետոյ, մէկ առ մէկ, թուեց աշխարհագրական, երկրային, տնտեսական, հոգեբանական պատճառները, որոնք անխուսափելիօրէն ծնունդ պիտի տային նման ահաւոր վախճանի մը։ Անհրաժեշտ նկատեց յեղափոխականացնել ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ ուժեղ թափի մը տակ, ու յարատեւօրէն ինքնաներշնչել այն միտքը թէ մենք ի վիճակի ենք յաղթելու ու պիտի յաղթենք չարիքին։ Ու թելադրեց վրէժի գաղափարը ըմբռնել ստեղծագործումին մէջ։

Ս. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ապրիլ 16ին Երեւանի Արուեստի Տան մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, որուն կը մասնակցէին պրոլետ գրողներ Ալազան, Ս. Վշտունի, Խնկօ Ապեր, Ե. Խոճիկ, Տարօնցի եւ Պետական Երաժշտանոցի նուախումբը։

Հանդէսը ունէր նաեւ պարի բաժին մը, եւ կատարուեցան հետեւեալ հայկական պարերը.— «Մշու խըռ», «Գէօնդ», «Վորնոսեւան», «Աշուրմա», «Դերիկօ», «Կըընկի» եւայլն։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ ԲԵՌՆԵՐԸ

Հիմա Հայաստանի թերթերը ժլատ են։ Ալ չեն ներկայացներ «կեանքը ինչպէս որ է», այլ բանուորներուն կը հրամցնեն մեծատառ «լոզունգ»ներ եւ անհասկնալի ճառեր։ Բարեբախտաբար երգիծաբան Եղ. Խոճիկ իր փոքրիկ յօդուածներով կուտայ կեանքն ինչպէս որ է դրախտային Հայաստանի մէջ։ Այսպէս կը պատմէ.

— Պառկած՝ «Խորհ. Հայաստան» էի կարդում, երբ սենեակիս դուռը բախեցին։

«Մտէք»ի վրայ դուռը բացուեց եւ ներս մտաւ ծանօթներիցս մէկը։ «Բանկոոպ»ի ճաշարանից մեկնած նրա սիրտը խառնուել էր, իրեն վատ էր զգացել ու իմ տունս մերձ լինելով՝ եկել էր ինձ մօտ հանգստանալու։

Խօսք չգտնելով նրան մխիթարելու, ելի պառկեցի ու շարունակեցի ընթերցումս։

Քիչ անց նա ձայն հանեց.

— Ինչի՞ մասին ես կարդում։

— Մեր տրանսպորտի մասին, այլանդակ փաստեր կան։

— Բարձր կարդա՛։

Անթիւ լոզունգներ որպէս խորագիր, ի վերջոյ հասայ բովանդակութեան.

— Տոզեմեքենաները եթէ լեզու ունենային...»։

Այստեղ յանկարծ վեր ցատկեց ծանօթս տեղից, աչքերը պեծին էին տալիս։ Վրդովուած վրայ էր եկել դէպի ինձ.

— Իսկ եթէ բեռները լեզու ունենային...։ Խայտառակութիւննե՛ր են տեղի ունենում մեր երկաթուղիներում, ֆենոմենալ արարքներ, այլանդակ իրողութիւններ։

Եւ շարունակեց.

— Սրանից մօտ 7-8 ամիս առաջ իմ ծանօթուհիս Երեւանից մեկնում է Լենինգրադ, իրերը շատ լինելու պատճառով մեծագոյն մասը մի մեծ հակ դարձրեց։ Լենինգրադ հասնելուն պէս, երբ ուզեց բեռները ստանալ, պատասխանեցին թէ չկայ դեռ։ 7 ամիս կրկնուեց այդ «չկան»։ Հեռագիր, գրութիւն, երկերի ժողովածու կազմուեց այսպէս։ — Դեռ չկայ։ Բեռները կորել էին։

Ծանօթուհիս գործով Ստեփանաւան է գնում 7 ամիս յետոյ։ Մէկը մօտենում է նրան եւ անդամատոմսը յանձնում։

— Որտեղից է ձեր ձեռքն ընկել։

— Նուկայում, աչա քանի օր է, աճուրդով իրեր են ծախում։

Վազում են շուկայ։

Բայց ասացէք, խնդրեմ, մեր մտքի «չ-ճկունութի՛ւնը, հնարամտութեան անօգակարութի՛ւնն» է պատճառը, որ չենք կարողանում ըմբռնել թէ ինչպէս, ո՞վ մեր երկաթուղու վարիչներ, եղ ինչպէս Լենինգրադ ուղարկուող բեռը 7 ամիս յետոյ Ստեփանաւան է ընկնում, են էլ աճուրդով ծախուելու համար։ Բայց ինչո՞ւ Ստեփանաւան, եւ ոչ Ծլոպան կամ Թայչարուս։

Ո՞ւր միայն «Խորհ. Հայաստան»ի պոռչտուքները բարեկարգելու համար երկաթուղիները։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գարնանային եղանակը սկսաւ Հայաստանի մէջ եւս։ Շինարարութեան մարմինները փետրուար ամիսէն ի վեր գործի ձեռնարկած են արդէն։ Դժբախտաբար շինութեան նիւթերը կը պակսին, այս պատճառով ալ պիտի դադրին աշխատանքները։ Այսպէս ոչ միայն պիտի կորսուին տարուան թանկագին ամիսները, այլ նաեւ բանուորները ըստ իրենց պայմանագրութեան պիտի պահանջեն իրենց օրավարձը, եթէ նոյնիսկ չաշխատին։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը կը շարունակէ իր պարբերական ժողովրդային դասախօսութիւնները։

Անցեալ Ուրբաթ երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, որ նեղ կու գար ներկայ ժողովուրդին, խօսեցաւ Տոքթ. Քօլօլեան։ Ընդհանուր տեսութեամբ մը պարզեց առողջապահութեան նշանակութիւնը, կարեւորութիւնը մանաւորաբար մեր ժողովուրդին համար։ Յետոյ պարզեց Բժշկ. Միութեան առողջապահական դասախօսութիւններուն ծրագիրը, որ առաջին տեղը կուտայ յղի կիներուն եւ մանուկներուն առողջապահութեան հարցին։ Այստեղ Տոքթ. Քօլօլեան խօսելով հայ կիներուն բեղնաւորութեան մասին, յայտնեց թէ Հայերը շատ արագ կը բազմանան, ընդհանրապէս ցոյց տալով որ Ֆրանսայի մէջ մանուկներու ծնունդը միշտ նուազ է։ Յետոյ բաղդատութիւն մը կատարեց զանազան երկիրներու միջեւ բնակչութեան աճման ու նուազման տեսակէտէն։

Այս ընդհանուր տեսութենէն առաջ, Տոքթ. Քօլօլեան յայտնեց թէ Հայաստանի Կարմիր Խաչին նախագահը Տոքթ. կամսարական հեռագիրով մը կը ծանուցանէր վերջին երկրաշարժին աւերները։ Հայ կարմիր Խաչի կողմէ, ինք հարցնելէ յետոյ թէ ինչ բանով կարելի է օգտակար ըլլալ աղէտեալներուն, կը խորհի առաջարկ ընել մեծ պարահանդէս մը սարքելու ի նպաստ Հայաստանի երկրաշարժէ աղէտեալներուն։

Յետոյ խօսեցաւ Տոքթ. Կ. Խանճեան նիւթ ունենալով «յղի կիներուն առողջապահութիւնը»։ Դասախօսը ներկայացուց այն պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են յղի կիներուն, ոչ միայն առողջ մնալու համար, այլ նաեւ առողջ պահելու համար երախան որ աշխարհ պիտի գայ։ Յետոյ անդրադարձաւ այն հիւանդութիւններուն մասին, որոնք կը ծագին յղութեան շրջանին։ Եւ իր դասախօսութիւնը վերջացուց ցոյց տալով նախազգուշական բոլոր միջոցները։

Դասախօսական այս հաւաքոյթը փակեց Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, որ կը նախագահէր։

Ժողովուրդը արդէն ծանօթացած ըլլալով դասախօսութեանց այս շարքին, հետզհետէ աւելի խուռն կը հաւաքուի լսելու համար բժիշկին խօսքը։ Թերեւս աւելի մեծ սրահի մը պէտք ըլլայ։

Այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն ուրբաթ երեկոյ։

Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ
ԿՈՉ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի Պետական Կարմիր Խաչի Փարիզի Օգն. Մասնաճիւղը (Հայ Տիկնանց Միութիւն) Հայաստանի մէջ պատահած նոր եւ աղետալի երկրաշարժի մասին ստացաւ երկու խիստ ստիպողական հեռագիրներ, որոնց սրտաճմլիկ ծանրամանութիւնները հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ։

Փարիզի Օգն. Մասնաճիւղի Վարչութիւնը անմիջապէս ժողովի հրաւիրեց իր անդամները, ուսումնասիրելու համար այն անյետաձգելի միջոցները, որոնցմով կարելի է անմիջականօրէն օգնութեան հասնիլ երկրաշարժի ահաւոր աղէտով մը կրկին դժբախտացած Հայաստան հայրենիքին, որ նոր մոռցած էր Շիրակի երկրաշարժը։

Անյապաղ պիտի կազմակերպուի հանդէս մը կամ պարահանդէս մը, արդիւնքը փութացնելու մեր արիւնակից դժբախտ աղէտեալներուն։

Բայց հիմակուընէ ամէն Հայ կրնայ իր օգնութիւնը ղրկել մեզի, որքան ալ որ պզտիկ ըլլայ ան։ Դրամական օգնութիւնները ղրկել գանձապետ Պ. Արմենակ Համբարձումեան, 53, Rue Montmartre Paris, իսկ իրեղէններ՝ հագուստ, ճերմակեղէն, կօշիկ, մեր հասցէին՝ 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Կը խնդրուի — որքան կարելի է — օգտագործելի իրեղէններ ղրկել որովհետեւ նորոգութեան համար բնաւ ժամանակ չկայ։

Հայե՛ր, աղէտը մեծ է, հետեւաբար պէտքն ալ շատ մեծ եւ ստիպողական. շատ ըրէք ձեր օգնութիւնը եւ շատ ըրէք։

(Կնիք) Փարիզի Հ. Կ. Խաչի Օգն. Մասնաճիւղ

ԿԸ ՎՏԱՐԵՆ

Սովետ կառավարութիւնը հրամայեց Ն. Բասեշին, որ թղթակիցն է «Նոյէ | Ֆրէյէ Փրէսէ» թերթին, ձգել Մոսկուան եւ հեռանալ ռուսական հողէն։ Հրամանը որեւէ պատճառաբանութիւն ցոյց չի տար։ Աւստրիոյ դեսպանը դիմում մը կատարեց արտաքին գործավարին մօտ, բայց անօգուտ։

Կը կարծուի թէ Բասեշ վտարուած է անոր համար, որ խիստ յօդուած մը գրած էր իր թերթին մէջ Ռուսիոյ բանուորներուն տարապարհակ աշխատանքներուն մասին։ Շաբաթ մը առաջ հեռագիրով մը «յետս կոչում» ըրաւ եւ հերքեց իր գրածը, առարկելով թէ իր քաղած տեղեկութիւնները սխալ էին։ Սակայն հերքումը համոզիչ չէր այնքան, որքան փաստացի էր իր յօդուածը։

Անշուշտ ծանր ազդեցութիւն գործեց այդ յօդուածը, որ ռուս կառավարութիւնը չուզեց ներել այլ եւս։ Բասեշ կարեւոր հրապարակագիր մըն էր, եւ կը թղթակցէր երկու ուրիշ գերման թերթերու ալ, «Տոյչէ Վոլքսվիրթէ» եւ «Պերլիներ Պէօրսէն Քուրիէր»։

Մոսկուայի մէջ կ'ապրէին հինգ գերմանացի թղթակիցներ, վտարուած էին երկուքը, — Փ. Շէֆէր, «Պերլիներ Թակէպլաթ»ի թղթակիցը, Փրոֆ. Աշանկէն, հեռագրական գործակալութեան մը թղթակիցը։ Բասեշի վտարումով, Մոսկուայի մէջ կը մնան միայն երկու գերմանացի թղթակիցներ։

«Պերլիներ Թակէպլաթ» թերթը Օրագրողներու Միջազգային Դաշնակցութեան ներկայացնելով այս հարցը, կը խնդրէ պաշտպանել օտար թղթակիցներու դատը Ռուսիոյ մէջ։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

Երջանիկ Ռուսիոյ մէջ փիլիսոփայութիւնն ալ կարմիր ներկուած է։

Երկու փիլիսոփաներ, Միտին եւ Ցիմրանսկի, իրենց փիլիսոփայական աշխատութիւններուն մէջ մենշեւիկեան իտէալիզմի նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, Լենինիզմի եւ Մարքսիզմի վարդապետութեան վերաքննութիւնը պահանջած ըլլալով, յանդիմանութիւն կրած են, եւ փիլիսոփայական կաճառին 21 անդամներուն ընտրութեան ատեն ներս առնուած են նաեւ 4 ներկայացուցիչներ գործարաններու բջիջներէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՄԻՏԻ ՋԱՅՐՈՅԹԸ

Այդ պատճառաւ հրամայեց անկէ վերջ ոչ մէկ հայ ընդունիլ պետական պաշտօններու եւ եղածներն ալ պաշտօնանկ ընել։ Անկէ զատ, ...վճռական հրահանգներ տուաւ Հայերու հետ ամէն յարաբերութիւն ... համար։

Սուլթանին այս հրամանին լուրջ գործադրութիւնը ապահովելու համար ... հակակշիռ հաստատուեցաւ։

Այդ օրերուն պալատի ոսկերչութեան պետը Հայ մըն էր եւ այդ պատճառաւ Հայերը մեծ օգուտներ կը վայելէին։ Սուլթան Համիտ հայ ոսկերիչներն ալ վռնտեց պալատէն։ Այս հրահանգները միայն Պոլսոյ մէջ չգործադրուեցան, այլ բոլոր Միւթեսարրֆութիւններու եւ Գայմագամութեանց ... գործադրուեցաւ։

Այս որոշումները սարսեցին Հայերը։ Հայ ժողովուրդը տարիներ աշխատելով շահած առեւտրական ասպարեզէն, շահէն եւ կառավարական պաշտօններէն կը զրկուէր։ Հայերը շատ աշխատեցան այդ արգելքները ...ելով իրենց հին դիրքերը գրաւելու, շատ աղաչեցին ու պաղատեցան զանազան միջոցներով Սուլթանին գութը խնդրեցին։ Սակայն Սուլթան ... հայ ժողովուրդին եւ հայ յեղափոխականներուն օգնողներուն հան... այնքան բարկացած եւ ոխ կապած էր որ, այդ աղաչանքներն ու խնդրանքները ոչ միայն օգուտ մը չունեցան, այլեւ այդ մասին միջնորդութիւն կամ բարեխօսութիւն ընողներն անգամ պատիժի ենթարկուեցան եւ Սուլթանին աչքէն ինկան։

Հայ ժողովուրդը սարսափելի կացութեան մը մատնուած էր եւ երկրի բոլոր մասերուն մէջ աչքէ ինկած։ Օրէ օր աւելի կը սաստկանար հալածանքը։ Այս վիճակէն ազատելու համար հայութիւնը, մէկ կողմէ Հայոց Պատրիարքը իսկ միւս կողմէ Արտաքին Նախարարութեան խորհրդականներ Արթին փաշա եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան էֆէնտի երբեմն երբեմն պալատ կուգային եւ կը յայտնէին մեզի որ իրենք գրած են արտասահմանի հայ կոմիտէներու կեդրոններուն թէ Թուրքիոյ մէջ յեղափոխական գործունէութիւն կատարելը հայ ժողովուրդի դժբախտութեան եւ փճացման պատճառ կ'ըլլայ։ Նմանապէս անոնք կ'աշխատէին մեզ համոզելու որ Թուրքիոյ եւ եւ մասնաւորաբար Պոլսոյ մէջ գտնուող հայութիւնը շատ հակառակ է յեղափոխականներու գործունէութեան։

Այս կերպով Հայերը կ'աշխատէին Սուլթան Համիտի բարկութիւնը իջեցնել եւ վերագրաւել անոր վստահութիւնը։ Ամէնէն աւելի հայ Պատրիարքն էր որ յաճախ պալատ կուգար եւ անվերջ դիմումներ կ'ընէր եւ Թագաւորին արեւշատութեան համար աղօթքներ կը կատարէր։

Երբ այս խնդրին մասին բարեխօսութիւն ընելու եւ Սուլթանին ներողամտութիւնը խնդրելու համար Արթին փաշան պալատ եկաւ, սկսաւ Եգիպտոս գտնուող Նուպար փաշայի եւ անոր տղուն՝ Պօղոս փաշայի մասին տեղեկութիւն տալ եւ զանոնք ներկայացնել իբրեւ ղեկավարները հայկական շարժման։ Արթին փաշա մեզի կը ցուցնէր Ժընեւի կոմիտէին եւ Նուպար փաշային իր գրած նամակները, որով հանդարտութեան կը հրաւիրուէին անոնք։ Նուպար փաշա իրականութեան մէջ հայկական շարժման ընդհանուր ղեկավարն էր Եւրոպայի մէջ։

Արթին փաշայի եւ Գաբրիէլ էֆէնտիի հետապնդած նպատակներուն ծանօթ ըլլալով, Սուլթան Համիտ մտիկ կ'ընէր անոնց բացատրութիւնները, սակայն իր քաղաքականութիւնը երբեք չէր փոխեր։

Թագաւորին պալատը եւ կամ անոր համակրանքն ու պաշտպանութիւնը, բախտի եւ ապագայի համար վճռական ազդեցութիւն մը ունենալով, հոն մտնող մարդիկ, ելլելու ժամանակ բոլորովին փոխուած կ'ըլլային։ Բարեկամը բարեկամին թշնամին կ'ըլլար, թշնամին բարեկամ, հաւատարիմը անհաւատարիմ, անմեղը մեղաւոր։ Վերջապէս Թագաւորին հաճելի երեւալու համար ոչ մէկ միջոց կը խնայէին։

Ահա այսպէս էր Եըլտըզի պալատը Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրով։

Հայերու ներում շնորհելու խնդրանքները հայկական շրջանակներէ վերջ սկսան նաեւ օտար դեսպանատուներուն կողմէ։ Հայերը Պոլսոյ եւ բոլոր գաւառներու մէջ զրկուած կը մնային ամէն իրաւունքէ։ Մանաւանդ տնտեսապէս շատ կը տուժէին, Թուրք ժողովուրդը դադրած էր առեւտուր ընելէ Հայերու հետ եւ կառավարութիւնն ալ դժուարութիւններ ցոյց կուտար։

Բոլոր միջնորդութիւնները չկրցան Սուլթան Համիտի բարկութիւնը իջեցնել. մինչեւ վերջ ան Հայերու հանդէպ անոնց տուած խոստումները չգործադրեց.

Բազմաթիւ բարձր դիրք ունեցող Հայեր պաշտօնանկ եղան եւ Պատրիարքն ալ կորսնցուց իր ազդեցութիւնը։

Այս բոլորին հետ մէկտեղ սակայն, Համիտ շատ կը վախնար հայ կոմիտէներէն եւ շատ զգուշաւոր էր անկէ վերջ։

ԽՄԲ.— Այստեղ կը լրանայ Թահսին փաշայի յիշատակներուն հայկական մասը, եւ առ այժմ կ'ընդհատենք։ Երկրորդ մասը կը վերաբերի քաղաքական դէպքերու։

Փոքր-համաձայնական խորհրդաժողովը

Փոքր-համաձայնական պետութեանց արտաքին Նախարարներու տարեկան ժողովը, որ տեղի կ'ունենար Պուքէշի մէջ, վերջացաւ երկուշաբթի երեկոյ, մամուլին յանձնելով հետեւեալ զեկոյցը իր աշխատանքներուն մասին։

«4 Մայիսի իրենց նիստին մէջ, երեք երկիրներու պատուիրակները վիճեցան աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան ծրագրին մասին եւ զայն քննեցին տնտեսական, քաղաքական եւ իրաւական տեսակէտով։

«Նոյնպէս մանրամասն խորհրդակցութեան ենթարկեցին ֆրանսական կառավարութեան կողմէ իրենց հաղորդուած առաջարկները, ինչպէս նաեւ տնտեսական հարցը իր ամբողջ ծաւալով։ Կարծիքներու փոխանակութիւնը յանգեցաւ միաձայն որոշումներու։

«Երեք կառավարութիւնները հաստատեցին իրենց տեսակէտներու կատարեալ նոյնութիւնը քննուած բոլոր հարցերուն մասին, եւ որոշեցին այս առթիւ ընդգրկել միօրինակ ուղղութիւն մը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, համեւրոպայի յանձնախումբին յառաջիկայ բանակցութեանց, եւ շահագրգռուած պետութեանց միջեւ, հաւանական ուրիշ բանակցութեանց ընթացքին։

«Գալով երկրագործական տագնապին, երեք պետութեանց պատուիրակները համամիտ գտնուեցան ի նպաստ երկրագործական արտադրութեանց նախընտրական դրութեան անմիջական կիրարկումին եւ ուրիշ առաջարկներու արագ քննութեան։

«Երեք Նախարարները իրենց ընթացքը ճշդեցին զինաթափութեան խորհրդաժողովին եւ անոր պատրաստութեան վերաբերեալ հարցերու մասին։

Լրտեսութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Գրեր էինք թէ՝ ֆրանսական գաղտնի ոստիկանութիւնը երկար հետապնդումներէ վերջ, յաջողեր էր ապրիլ 29ին ձերբակալել վտանգաւոր լրտես մը, որ մասնաւորաբար կը հետաքրքրուէր Ֆրանսայի բանակին ու պաշտպանութեան վերաբերեալ գաղտնիքներով։ Այս մարդուն ինքնութիւնը տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել սակայն։ Կը կոչուի պարագային համեմատ Փօլ, Պուասոնէ, Միւրայլ, Ալպարէ կամ Ալպարա։ Մաքուր ֆրանսերէն կը խօսի, կ'ըսէ թէ Զուիցերիացի է։ Սակայն կը կարծուի թէ ծագումով ռուս է եւ զարգացած մարդու մը տպաւորութիւնը կը ձգէ։ Այսուհանդերձ բուն անունը կը ծածկէ։ Կը պնդէ թէ Ֆրանսա եկած էր վէպի մը նիւթերը հաւաքելու համար, թէ վէպը սկսած է արդէն, բայց ձեռագիրները ձգած է Գերմանիա։ Միայն ճշդիւ չի յիշեր ո՞ւր, որո՞ւ քով։

Կատարեալ առեղծուած մը այս մարդը։ Կը պնդէ նոյնպէս թէ, զուիցերիացի է։ Ծնած է Զուիցերիա, ուր ամուսնացած է նաեւ։ Սակայն, ո՛չ ծննդավայրը կը յայտնէ, ո՛չ ալ որեւէ թուական։

Եւ սակայն, իր դէմ կան լրտեսութեան զօրաւոր փաստեր։ Իր դէմ վկայած է Մարսիլիոյ համայնավար բջիջին քարտուղարը, որուն յանձնած էր հարցարան մը Ֆրանսայի պաշտպանութեան վերաբերեալ։ Բայց համայնավար քարտուղարը կը յայտնէ թէ, զզուելով եւ հայրենիքը գերադասելով կուսակցութեան, հարցարանը յանձնեց ոստիկանութեան։

Հարցաքննիչ դատաւորին ջանքերը տակաւին որեւէ արդիւնք չեն տուած, առեղծուածը լուծելու մասին։

Անշլուսը եւ Բ. Միջազգայինը

Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի Դիւանը զբաղելով աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան ծրագրով, եկած է հետեւեալ եզրակացութեան, զոր ամփոփած է զեկոյցով մը.— Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի Դիւանը «հաստատեց թէ շահագրգռուած երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները համաձայն են շարունակելու իրենց ճիգերը՝ ի շահ միջազգային խաղաղութեան՝ պատրաստելու համար վէճերու լուծում մը, որ համապատասխան ըլլայ բանուոր դասակարգի շահերուն եւ շահագրգռուած բոլոր երկիրներու արժանապատուութեան։

«Միջազգայինը պիտի ջանայ վէճէն իսկ բխեցնել Եւրոպայի տնտեսական քաղաքականութեան ուղղում մը, որ թոյլ տայ մաքսատուրքերու նուազում մը եւ վերցնելու՝ միջազգային փոխանակութիւնները խափանող արգելքները։

«Առ այս, կուսակցութիւնները պիտի միան տեւական հաղորդակցութեան մէջ եւ Դիւանը կրկին պիտի հաւաքուի մօտ ատենէն, շարունակելու համար հարցին քննութիւնը»։

Գաղթային ցուցահանդէսը

Փարիզի մէջ կազմակերպուած գաղթային մեծ ցուցահանդէսի բացումը երէկ կատարուեցաւ հանրապետութեան Նախագահին Պ. Կասթոն Տումէրկի կողմէ, մեծ շուքով։

Ժամը 2.30ին կէսօրէ վերջ, ցուցահանդէսի ընդհ. վարիչը մարաջախտ Լիոթէ գնաց Շան զ'Էլիզէի պալատը, հանրապետութեան Նախագահը առաջնորդելու համար ցուցահանդէսի վայրը, Վէնսէն։

Բացումը կատարուեցաւ ժամը 3ին, որմէ 10 վայրկեան վերջ, հասաւ նաեւ Աննամի կայսրը։ Նախագահը յետոյ գնաց գաղթավայրերու միայուն թանգարանը։

Այսօրուընէ սկսեալ, ցուցահանդէսը բաց է հանրութեան առջեւ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան 8։ Մայիս 14էն անդին, բաց պիտի մնայ աւելի ուշ ատէն։ Ցուցահանդէսի պիտի տեւէ մինչեւ Նոյեմբեր։

Բազմաթիւ են այն օտարականները որոնք պատրաստուած են այցելելու ցուցահանդէսը։ 150 հազարի չափ Զեխօսլովաքներ արդէն հասած են Փարիզ։

Աշխարհի ամէն կողմերէն, հազարաւոր մեկնումներ կը ծանուցանեն գործակալութիւնները։

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ Մասնակցութեամբ տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու։ Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.

Կը նախագահէ Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ, եւ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Առնել 1 թիւ հանր. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 142 Rue du Menil կամ 1 rue de Metz. Անիէռ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ „հայ ազատագրութիւնը։

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ - Պիյեանքուր Վռամեան խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ։

Նիւթ Ա. Նորածիններու առողջապահութիւնը. կը խօսի՝ Տօքթ. Տիրաց։

Նիւթ Բ. Մանուկներու առողջապահութիւնն ու սննդառութիւնը. կը խօսի՝ Տօքթ. Ս. Սօլաք։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Գ.— Կը բաւէ ղրկել միայն թիւերը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բավէյեօն, Վ. Մ.— 35։
Սէնթ Արնօ, Պ. Ն.— 70։
Սէնթ Մարի, Ս. Զ.— 35։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35։
Մարսէյլ, Վ. Թ.— 100։
Հիրնա, Գ. Գ.— 250։
Պէլֆոռ, Ս. Ա.— 38։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 140։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի; 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 թիւ Պէրնար տը Պուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7-11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ներսէս Օհանեան։ Դասախօսութենէն յետոյ մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՅԻՍ 1931
8 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1564 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ՊԱԿԱՍՆԵՐ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Երէկ բացատրեցինք թէ ո՛րքան կենսական կարեւորութիւն ունի մեզի համար՝ գաղթականներու տեղաւորումը Սուրիա — Լիբանանի եւ Միջագետքի մէջ։ Եւ պարզեցինք Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի օտարոտի դիրքը՝ այս ծրագրին հանդէպ, որ ոչ մէճ կը վերցնէ, ոչ ալ աղմուկ։

Ինչպէս ուրիշ մեծահարուստներ, «Բարի Գալուստ»ն ալ այս հարցին վրայ կը նայի հարեւանցի։ Լաւագոյն պարագային՝ ամերիկեան ակնոցով։ Մինչդեռ պիտի շահագրգռուէր նոյն իսկ առեւտրական տեսակէտով, թէեւ մենք յաւակնութիւն չունինք իրեն խելք սորվեցնելու այս գետնին վրայ։

Աւելի քան հարիւր տարի առաջ, Պոլսոյ մէջ, Գազէզ ամիրա մը յիշատակելի գործ կատարեց, իր անունը կապելով հիւանդանոցի մը, որ մինչեւ այսօր կը տեւէ։

Մինչեւ այսօր ունինք հաստատութիւններ, հիմնուած՝ այս կամ այն ունեւորին նախաձեռնութեամբ։ Պ. Կիւլպէնկեանի դասակարգին ամէնէն պահպանողական եւ ազնուապետական տիպարը, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշան, ողջութեանը հիմնեց մէկէ աւելի գնահատելի գործեր։ Եւ եթէ ունենար աւելի պայծառ շրջապատ, անշուշտ ի զուր չպիտի վատնուէին շատ մը միլիոններ ալ։

Ո՞ւր է այն խոշոր գործը որ պիտի արդարացնէր միլիոնատէր Կիւլպէնկեանին հոչակը, խելքը կամ խիղճը։

Իբրեւ «ազգօգուտ» գործ, կը յիշեն Լոնտոնի եկեղեցին։ 25-30,000 ստեռլին՝ տարին երկու անգամ պատարագ ընելու համար։ Ամուլ շքեղութիւն մը, որ հազիւ երեսուն հոգի կրնայ ամփոփել ամէնէն հանդիսաւոր օրերուն ալ։ Մինչդեռ կարելի էր տեւական ձեռնարկի մը հիմը դնել այդ գումարով, Հայաստանի կամ գաղութներու մէջ, իսկ պատարագի համար վարձել որեւէ անգլիական եկեղեցի։ Նոյնիսկ ձրի։

Կը յիշեն, դարձեալ, իր նուէրը Դուրեան Մատենադարանին, Վիեննացիներուն եւ Վենետիկցիներուն։

Կը կարծենք թէ ամէնէն առաջ «բարի Գալուստը» ինք պիտի կարմրէր, եթէ անողնայար դպիրներ եւ փարիսեցիներ ուզէին իր կարողութեան եւ հասկացողութեան համապատասխան գործեր ներկայացնել այդ աջակցութիւնները։

Եւ տակաւին գիտենք որ Պ. Կիւլպէնկեանը, բաւական չհամարելով Լոնտոնի շքեղ պալատը, հատ մըն ալ այստեղ, Փարիզի մէջ, Եէնայի հրապարակին վրայ կանգնած է։ Եւ, ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկներ, մինչեւ հիմա, 6-7 տարուան ընթացքին, անոր վրայ ծախսած է 30-40 միլիոն ֆրանք։

Որո՞ւ համար այս իշխանավայելպերճանքը։ Ո՛ս ցիրուցան ժողովուրդի ո՞ր բարիքին համար։

Հարուստի քմահաճո՞յք։ Եթէ Պ. Կիւլպէնկեանը այն է ինչ որ կը փորձեն ներկայացնել, նախ ինքն իրեն չպիտի ներէր այդպիսի քմահաճոյք։ Սովորական, վերջին տեսած հարուստի քմայք։ Այն ալ՝ վաթսուն տարեկանէն յետոյ։ Կամ անոր արժէքին առնուազն երկու անգամն ալ պիտի յատկացնէր այս ժողովուրդի անմիջական, իրական պահանջներուն։

Ահաւասիկ երեք տարի է որ կսկծալի կանչեր կ'արձակուին Տէր Զօրի անապատէն, ի խնդիր դպրոցի։ Աւելի քան վաթսուն հազար նահատակներու այդ գերեզմաննոցին մէջ, մարդիկ բոյն մը շիներ են, եւ հարիւրէ աւելի աշակերտներ կը դասաւանդեն վարձու սենեակներու մէջ։ Զունին դպրոց, որովհետեւ չունին քառասուն հազար ֆրանք։ Չկրցան ճարել, նոյն ինքն Գ. Կիւլպէնկեանին ալ դիմելով։

«Բարի Գալուստ»ը ունի շատ մը մտերիմ գործակալներ։ Հաւատարիմ աչքեր։

Անշուշտ անոնք տեսած ու պատմած են Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ դպրոցական շէնքերուն վիճակը։ Ախոռներ, մթերանոցներ, տաղաւարներ, թիթեղով, ցինկով, տախտակի եւ լաթի կտորներով յարմարցուած տանջարաններ, ուր անասուններն անգամ պիտի ըմբոստանային։

Ահա՛ անասելի թշուառութիւնը Մակեդոնիոյ որբերուն։ 7-800 կտրիճ տղաք, — վերջին մնացորդները՝ իրենց ջարդուած ընտանիքներուն։ Արհեստ ունին, օրը քսան ժամ աշխատելու փափաք ունին, — և սակայն անօթի են։ Անօթի՝ բառին տարրական իմաստով։

Եթէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանն ալ պիտի անճրկէր այս տղոց գոնէ 4 — 500ը տեղափոխելու, ագարակի մը կամ արհեստանոցի մը կապելու համար, հապա ո՞ր քարին զարնեն իրենց գլուխը։

Ահա Պրնեէն — Ժընեւի կրթական հաստատութիւնը։ Իսկական «Հայաստան» — տարեկան մէկ միլիոն ֆր. ֆրանք բացով։ Եւ փակուելու վտանգին տակ։

Ահա լեղապատառ ճիչ մը Պուլկարիայէն։

Աւելի քան երկու հարիւր աշխատաւորներ կ'աղաղակեն Խասքովօ քաղաքէն.

— «Աշխատիլ կ'ուզենք, գործ չկայ, Հաց կ'ուզենք, ճար չկայ։ Անօթի ենք բոլորս ալ»։

Եւ այս՝ միայն մէկ տեղէ։ Երբեմն բախտաւոր համարուած քաղաքէ մը…

Տագնապներ եւ պահանջներ, որ իրար կը հրմշտկեն։ Որոնց հանդէպ տխուր հեգնութիւններ են Բարեգործականի «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» զեկոյցները։

Եթէ ուշադրութենէ վրիպած են այս պակասներն ու պահանջները — կը նշանակէ թէ Պ. Կիւլպէնկեան Հրատ մոլորակէն կուգայ։

Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքական «Ագշամ» թերթը հետեւեալ լուրը հաղորդած էր կրօնական համայնքներու մասին։ Լուրը սակայն կը հերքուի Էնկիւրիէն տրուած ուրիշ տեղեկութեամբ։

Կարգ մը հաստատութիւններ կան որոնք մնացած են այնպիսի վիճակի մը մէջ որ անտեսումն է կատարելապէս աշխարհիկ պետութեան մը սկզբունքներուն։ Զրոյցի մը համաձայն, որ պէտք է առայժմ վերապահութեամբ ընդունիլ հաստատուած չըլլալով շահագրգռուող պաշտօնատուններու կողմէ, այս հաստատութեանց կառավարութեան հետ ունեցած աւանդական կապերուն վերջ պիտի տրուի և անոնց վերաբերեալ գործողութիւններն ու ձեւակերպութիւնները (մէրասիմ). ամբողջովին համայնքներուն պիտի յանձնուին։

*** «Փօլիթիքա», որ աւելի ուշ կը հրատարակուի, այս լուրի մասիննոյն օրն խմբագրաձայնով կը հարցնէ Էնկիւրիի իր թղթակցին եւ հետեւեալ պատասխանը կը ստանայ։

Հիմ չունիմայդ զրոյցը։ Ոչ կառավարական, ոչ ալ ուրիշ շրջանակներու մէջ խօսք չէ անցած այդ հարցի մասին։

Արդէն, մէջտեղը ո՛չ այդ տեսակ կացութիւն մը կայ, ոչ ալ ստիպողական բարենորոգումի անհրաժեշտութիւն։ Կրօնական գործերու տնօրէն Րիֆաթ էֆ. Յունիսին հանգստեան պիտի կոչուի, պաշտօնավարութեան օրինական շրջանը լրացուցած ըլլալով։ Բայց եւ այնպէս, նկատի առնելով Րիֆաթ էֆէնտիին բարձր կարողութիւնը, հիմակուընէ որոշուած է զայն պահել նոյն հաստատութեան մէջ, իբրեւ մասնաւոր ծառայող։

ՓՐՈՖ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Խորհ. Հայաստանի մէջ (26 ապրիլ) կը կարդանք մահը փրոֆ. Արզումանեանի, որ մէկն էր Երեւանի Բժշկական վարժարանի կարող դասախօսներէն։

Փրոֆ. Անդրէաս Յովսէփ Արզումանեան ծնած է Ղարաբաղի Թաղավարդ գիւղին մէջ 1876ին։ Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Շուշիի Թեմական դպրոցին մէջ, յետոյ կը մեկնի Մոսկուա։ 1892ին կը մտնէ Լազարեան ճեմարան, զոր կ'աւարտէ 1898ին եւ կը մտնէ Մոսկուայի Բժշկական համալսարանը։ 1903ին բժիշկ է արնէն։

1904-1906ին իբրեւ բժիշկ կը մասնակցի ռուսեւճափոնական պատերազմին։ Յետոյ 5 տարի կը պաշտօնավարէ Մոսկուայի ջղային մահճանոցին (քլինիք) մէջ։

1911ին աւագ բժիշկ կը կարգուի Տոքթ. Պաստովսկիի հոգեբուժական հիւանդանոցին։

1919-1923 յեղափոխական բանակին մէջ։ Յետոյ ազատ բժիշկ Դնեպրոպետրովսկիի մէջ։ 1926ին կը հրաւիրուի Հայաստան, եւ դասախօս կը կարգուի Երեւանի Բժշկական վարժարանին ջղային եւ հոգեկան հիւանդութեանց բաժնին, որուն կարող մասնագէտներէն մէկն է։

Մասնաւորապէս զբաղած է վիրային ջլախտերու (nevrose traumatique), ճահճատենդին եւ ջղային հիւանդութեանց յարաբերութիւններուն հարցը։

Մահը յանկարծական տեղի ունեցած է, որովհետեւ մահուընէ քանի մը ժամ առաջ, տակաւին հիւանդ կը քննէր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՂԸ ՄՆԱՑԱԾ Է

Քէրքիւքէն կը հաղորդեն «Սոն Փոսթա»ի.— Քիւրտերուն եւ Իրաքի կառավարութեան միջեւ պայքարը իր ամբողջ սաստկութեամբ կը շարունակուի։ Այս պատճառով, Իրաքի կառավարութիւնը տեւականօրէն զինուոր կը ղրկէ Սիւլէյմանիէի շրջանը։

Ուշագրաւ է այն պարագան թէ հակառակ անոր որ Քիւրտերուն գլուխը գտնուող Շէյխ Մահմուտ քանի մը անգամ նեղը մնաց, Անգլիացիներու զինուորական շարժումը ձախողեցաւ եւ Իրաքի կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնեց։ Իրաքի կառավարութիւնը Շէյխ Մահմուտի դէմ կատարուած շարժումներուն համար 250 հազար թրքական ոսկի դրամ ծախսած է։

Ապստամբներուն դէմ կատարուած շարժման մասին Իրաքի կառավարութեան պաշտօնական զեկոյցը հետեւեալը կ'ըսէ. «Ավպարիք գիւղին մօտերը, Շէյխ Մահմուտի հետ կատարուած ընդհարումի մը միջոցին, հեծելազօրքի գունդէն սպայ մը եւ 4 զինուոր սպաննուած ու սպայ մը եւ 14 զինուոր ալ վիրաւորուած են։ Շէյխ Մահմուտի վնասին չափը աւելի շատ աւելի է, միայն Ավպարիք գիւղին մէջ ըմբոստներէն 10 սպաննեալ գտնուած են։ Շէյխ Մահմուտ եւ իր խումբը, այս հարուածը ստելէ վերջ, բոլորովին քայքայուած վիճակով մը հիւս. արեւելեան ուղղութեամբ փախած են»։

ՊԱՂՏԱՏ.— Սահմանին վրայ, Հավրման լեռները ապաստանած Շէյխ Մահմուտի ուժերուն եւ Իրաքի զինուորներուն միջեւ արիւնոտ ընդհարում մը տեղի ունեցած է։ Ապստամբները 20 սպաննեալ թողլով դէպի պարսիկ սահմանները քշուած են։

Միւս կողմէ, հասկցուած է որ Պարսկաստանի եւ Իրաքի ուժերը պիտի միանան այս օրերուն եւ միասնաբար միջոցներ ձեռք պիտի առնեն ապստամբ Քիւրտերը բնաջնջելու համար։

ՄՈՒՍՈՒԼ.— Հակառակ անոր որ Իրաքի կառավարութեան ամբողջ բանակը եւ հեծեալ ու հետիոտն ոստիկանութիւնը քրտական շրջանակը պաշարած են, Շէյխ Մահմուտի ուժերը ամէն օր յարձակում կը գործեն զին. պահականոցներու վրայ։ Ապստամբներու այս ընթացքը խիստ գազտնի կը պահէ կառավարութիւնը, որպէսզի հանրային կարծիքին վրայ յոռի ազդեցութիւն մը առաջ չգայ։

Քէրքիւքի եւ Սիւլէյմանիէի շրջանակներուն միջեւ գտնուած Կիլ գիւղին մէջ, Շէյխ Մահմուտի հրոսախումբերուն և կառավարութեան զինուորներուն միջեւ կատարուած ընդհարումին մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները առնուած են.

Տասանորդ եւ ոչխարի տուրք հաւաքելու համար, Շէյխ Մահմուտ Կիլի շրջանակի գիւղերը գացած էր 500 հոգինոց ուժով մը։ Սիւլէյմանիէէն եւ Քէրքիւքէն զինուորական եւ ոստիկանական ուժ մը ղրկուած է Շէյխին վրայ ու արիւնոտ ընդհարում մը տեղի ունեցած է։ Ընդհարումին մէջ, Իրաքի կողմէն սպայ մը եւ ինը զինուորներ սպաննուած եւ 17 զինուոր ալ վիրաւորուած են։ Քիւրտերէն ալ 9 հոգի սպաննուած եւ վիրաւորուած են։ Քիւրտերը պարտուած են թէեւ, բայց դարձեալ կռուի մտնելու համար Շէյխ Մահմուտի հետ միասին Զէնկինէի քիւրտ ցեղերուն մօտ անցած են։

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԿԻՑ ՊԵՏ ՄԸ ԲՌՆՈՒԵՑԱՒ

Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Երզրումի մէջ ձերբակալուած է նշանաւոր ապստամբապետ Շէվքը որ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ շահատակութիւններ կատարած է։ Միայն ինքն իր ձեռքով 14-15 հոգի սպաննած է։ Ասկէ զատ Շէվքը իր արբանեակները հաւաքած է Արարատի շարժումի միջոցին եւ բանակին վրայ յարձակած է բազմաթիւ անգամներ։ Շէվքըի եղբայրը՝ Թաքօ ալ, որ նոյնպէս նշանաւոր է, ընդհարումին մէջ սպաննուած է։

Շէվքը իր կողոպուտներուն համար ասկէ առաջ քանի մը անգամ բանտարկուած, մահուան դատապարտուած եւ ներումի արժանանալով բանտարկութենէն ազատուած է։ Ատկէ վերջ, սակայն, Վարդոյի մօտերը չորս Մշեցիներ սպաննած էր։

Անցեալ տարի, երբ թրքական բանակը Զէյլանի եւ Արարատի շարժումները զսպելով զբաղած էր, Շէվքը գլուխը անցած էր Ալիճան հրոսախումբին որ տարբեր ուղղութեամբ գրգռութիւն մը հանելու կը ձեռնարկէր։ Ասկէ վերջ, Շէվքը քանի մը անգամ ընդհարած է թուրք զինուորներու հետ եւ բազմաթիւ անձեր ոչնչացուցած։

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն

Այս միջոցիս Էնկիւրիի կառավարութեան ամէնէն մեծ զբաղումը նոր պիւտճէին պատրաստութիւնն է։

Կառավարութիւնը անցեալ տարի 220 միլիոն ոսկի ճշդած էր պիւտճէն։ Այս տարուան սկիզբը, 204ի իջեցուց զայն։ Մինչդեռ վեց ամսուան փորձը ցոյց տուաւ թէ այսքան հասոյթ չպիտի գոյանայ։ Միւս կողմէ, հասոյթի կարգ մը օրէնքներ պիտի բարեփոխուին, եւ կարգ մը տուրքեր պիտի ջնջուին։ Որով, ամէնէն լաւատես ենթադրութեանց համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ 180 միլիոն ընդունիլ պիւտճէն։

Յայտնի չէ թէ ուրկէ՞ պիտի խնայուի 40 միլիոն ոսկին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Երէկ Փարիզէն ստացանք հետեւեալ սրտառուչ նամակը, ներփակ հինգ հարիւր ֆրանքի չէքով, Տիկնանց Միութիւնը արդէն հանգանակութիւն բացած ըլլալով, կը յանձնենք անոր, իր նպատակին յատկացուելու համար.—

Մեծարգոյ պարոն խմբագիր,

«Յառաջ» լրագրից, ինչպէս եւ ուրիշ լրագիրներից, իմանալով այն մեծ աղէտի, երկրաշարժի մասին, որը նոր տեղի ունեցաւ Կովկասում, եւ իմ հայրենի Ղարաբաղի շրջաններում, որտեղ մեր ժողովուրդից դժբախտաբար բաւականին մեծ ֆիզիքական եւ նիւթական զոհեր եղան, եւ այդ մասին խորապէս ցաւելով, ըստ այնմ ուղարկում եմ ձեր պատուական «Յառաջ» լրագրի խմբագրութեանը իմ համեստ եւ փոքրիկ լուման, հինգ հարիւր ֆրանք (500 ֆր.) որը խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզ, որ բարի լինիք այդ թէկուզ չնչին գումարը հասցնել Ղարաբաղում երկրաշարժից վնասուածների օգտին։ Յաւում եմ դառնապէս, որ ներկայումս զուրկ եմ միջոցներից, աւելի մեծ չափով հասնիլ երկրաշարժից վնասուած մեր դժբախտ եղբայրներին եւ քոյրերին։

Ընդ միշտ ձեզ յարգող
Նիկողայոս Արզումանեանց

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

Աթէնքի «Սօցիալիստիքի Ջօի» ընկերվարական ուսանողներու օրկանը, Մայիս մէկի առթիւ, անցեալ իրիկուն հաւաքոյթ մը սարքած էր, «Մեց» գարեջրատունը։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, կատարուած հրաւէրին վրայ ներկայ գտնուած են ընկերներ՝ Մ. Էպլիղաթեան, Գ. Լազեան, Դ. Գըլըճեան, Հ. Բամպակեան, Զ. Վարդանեան։ Յունաստանի ընկերվարական կուսակցութիւնը ատենէ մը ի վեր ներքին վէճերով զբաղած էր, սոյն հաւաքոյթը բացառիկ նշանակութիւն կ'ունենար որովհետեւ հոն եկած էր ծերակուտական Քալոմիրիս, Բիրէյայի աշխատաւորական կեդրոնի ընդհանուր քարտուղար Տիմիթրաքօփուլօս, Արվանիթիս, պաշտօնէից միութեան ներկայացուցիչը, բոլոր ընկերվարական դէմքեր։ Ճառեր խօսեցան ընկերներ Խանիոսս, Արվանիթիս, Բեդրաքի, Տիկին Աթինա Եանեու եւ ուրիշներ, շեշտուեցաւ անհրաժեշտութիւնը ընկերվարական կազմակերպութեան ուժեղացումին։ Բուռն ծափահարութիւններով, արձագանգ գտան ընկ. Խանիոսի յայտարարութիւնները թէ Յունաստանի աշխատաւորութիւնը որեւէ ատեն պիտի պաշտպանէ դժբախտ հայ գաղթականներուն շահերը եւ կը մաղթէ Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան վերածնունդը։

Ընկ. Գրիգոր Գըլըճեան, յունարէն լեզուով շնորհակալութիւն յայտնեց եղած արտայայտութիւններուն, շեշտեց հայ աշխատաւոր ժողովուրդին ունեցած համակրանքը ընկերվարական իտէալին հանդէպ եւ գայրոյթը կարմիր բռնակալներուն վերաբերմամբ։ Իրիկուան ժամը 7էն մինչեւ 11.30 տեւած է հաւաքոյթը ու ցրուած է խանդավառ տրամադրութեան մը ներքեւ։ *(Նոր Օր)*.

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ

Երէկուան թիւով գրեր էինք թէ Oeuvres d'Orientի պազարը տեղի կ'ունենայ 20 Rue Regard։ Հասցէն սխալ տրուած է։ Պազարին վայրն է 75bis Ave. Foch. Պազարը բաց է նաեւ այսօր։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՁԱՒԵՇՏԸ ԵՒ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կատարեալ զաւեշտ մը եղան խորհրդարանային նոր ընտրութիւնները Քէմալիստանի մէջ։

Թուրք դիկտատորը համաձայն իր որդեգրած մեթոտին, անձամբ կազմեց թեկնածուներու ընդհանուր ցանկը եւ զայն պարտադրեց Բ. կարգի ընտրողներուն։ Անցեալ ընտրութեանց առթին, նոյն զաւեշտը խաղացած էր, Տօլմա Պաղչէի սուլթանական պալատէն ղրկելով իր պատգամները։ Այս անգամ տարբերութիւնը ժամանակի եւ վայրի մէջն է միայն։

Մատնանշուած բոլոր թեկնածուներն ալ ընտրուեցան միաձայնութեամբ, ոմանք նոյն իսկ քանի մը տեղերէ միանգամայն, ինչպէս վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւ Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Րէճէպ պէյ։

Կատակերգութիւնը կատարեալ ընելու համար, այս անգամ Մուսթաֆա Քէմալ 30 աթոռի համար թեկնածու չէր ներկայացուցած, իբրեւ թէ զանոնք վերապահելու համար «անկախ» եւ «չէզոք» անձնաւորութիւններու, քանի որ չի հանդուրժեր «ընդդիմադիր»ներու։ Պայման էր որ այդ անկախները ըլլային «հանրապետական, աշխարհիկ եւ յեղափոխական»։ Մէնէմէնի դէպքը ցոյց տուած էր թէ երկրին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ դէպի հին կարգերը վերադառնալու։ Շեշտելու համար, այդ մտայնութեան հանդէպ իր անհաշտ դիրքը, կ'ուզէր որ «անկախ» թեկնածուներուն մէջ յետաշրջականներ չգտնուին,

Սակայն զաւեշտին այս աբարը յաջող չանցաւ։ Մ. Քէմալ «անկախ»ներու այս խաղը հրապարակ դրած էր՝ երկրին — ու մանաւանդ արտասահմանի — քթին խնդալու համար, որպէսզի չըսուէր թէ միակ կուսակցութեան մը բռնատիրութիւնը կ'ուզէ պարտադրել կրկին։ Այս վրանեաց խաղին թաքուն ծալքերը շուտով մէջտեղ ելան ու 30ի փոխարէն միայն 10 «անկախ»ներ ընտրուեցան նախապէս որոշուած վայրերուն մէջ։

Ինչո՞ւ այս «անսաստում»ը դիկտատորական հրամանին։ Որովհետեւ, կը գրէ Եըլմազ, Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը, ըստ Մ. Քէմալի հրամանին, անկախները ընտրելու հրահանգ տալէ երկու ժամ վերջ, ծածկագիր հեռագիր մը կ'ուղղէ առ որ անկ է, խստիւ արգիլելով անկախներու ընտրութիւնը. այս հրահանգը կարգ մը տեղեր ուշ հասած ըլլալով, 10 հոգի ընտրուած են։ Իսկ մնացեալ 20 աթոռներուն մեծ մասը թափուր մնացած է՝ Խալքի թեկնածու չգտնուելուն համար. ոմանք ալ Ըսմէթն ու Րէճէպը ընտրած են՝ այդ նոյն պատճառով, մինչ անոնք ուրիշ տեղէ ընտրուած էին արդէն։

Ինկիլիզէն հասած նոր լուրերուն համաձայն, պիտի բեկանուի ընտրութիւնը բոլոր անկախ երեսփոխաններուն։ Խնդիրը անուշի կապելու համար, այս վերջինները պիտի հրաւիրուին ինքնաբերաբար ներկայացնելու իրենց հրաժարականները։ Բոլոր թափուր աթոռներուն եւ հրաժարուելիք անկախ երեսփոխաններուն տեղ, Խալքը իր թեկնածուները ընտրել պիտի տայ։ Ու այս ձեւով վարագոյրը պիտի իջնէ «Գարակէօզ»ի այս նոր դրուագին վրայ...

* * *

Այս շաբաթ կը բացուի նոր Խորհրդարանը։ Միաժամանակ մայրաքաղաքին մէջ կը գումարուի Խալք կուսակցութեան համաժողովը։ Այս վերջինն է, որ պիտի որոշէ առաջինին հետապնդելիք ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը, համաձայն Մ. Քէմալի պարտադրելիք բանաձեւերուն։

Ղազին վերջին անգամ քննական պտոյտ մը կատարած էր երկրին մէջ։ Այս առթիւ իր ծրագրած բարեկարգումներուն սկսաւ Ազգային Մեծ Ժողովը լուծելով եւ նոր ընտրութիւններ կատարելով։ Շուտով պիտի տեղեկանանք նաեւ թէ ան իկա ի՛նչ դարմաններ պիտի գտնէ՝ քայքայումի եզրը հասած երկիրը փրկելու համար։

Ապրիլ 20ին, Թուրք ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւննով մը, Մ. Քէմալ կը պարզէր իր նոր ծրագիրը։ Հետաքրքիր է ծանօթանալ անոր գլխաւոր գիծերուն.—

1.— Խալք կուսակցութիւնը, որ ունի հանրապետական, ազգայնական, պետական, ժողովրդավար եւ յեղափոխական անյեղլի սկզբունքները, կը հետապնդէ հետեւեալ նպատակները. ա) Հաւատարիմ մնալ ազգային իտէալին։ բ) Ազգային կամքն ու գերիշխանութիւնը ի սպաս դնել պետութեան եւ հայրենակիցներու փոխադարձ պարտականութեանց իրագործման համար։ գ) Պետութիւնը կարելիութեան սահմանին մէջ եւ գործնապէս շահագրգիռ պահել ազգային ընդհանուր գործերուն, մասնաւորաբար տնտեսական խնդիրներուն, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ բարօրութեան հասնի ազգը։

2.— Թուրք Հանրապետութեան բաղկացուցիչ տարրերը անջատ դասակարգերու չեն բաժնուիր։ Սակայն անհատական եւ ընկերային կեանքի տեսակէտով, անոնք կը նկատուին զանգուած մը, որ աշխատանքի զանազան հատուածներ կը ներկայացնէ։ Աշխատանքի այս դասակարգերն են՝ ա) Հողագործներ, բ) Փոքր արհեստաւորները, գ) Գործաւորներն ու աշխատաւորները, դ) Ազատ ասպարէզի հետեւողները, ե) Առեւտրականները, զ) Պաշտօնեաները։ Այսպէս հեռո՛ւ դասակարգային պայքարէն, Խալքը կ'ուզէ հաստատել ընկերային համերաշխութիւն եւ կանոնաւորութիւն, աշխատանքի ընդհանուր ներդաշնակութեամբ մը։

3.— Վարկ յատկացնել հողագործներուն եւ երկրագործական Կոոպերատիվներու միջոցաւ պաշտպանել զանոնք։

4.— Փոքրիկ արհեստաւորները փրկել դժուարութիւններէ, նոյնպէս վարկ յատկացնելով անոնց։

5.— Պաշտպանել իրաւունքներն ու շահերը «ազգայնական Թուրք գործաւորներու», որոնք իրենց գոյութիւնով եւ աշխատանքով արժանաւոր տարրերն են Թուրք ժողովուրդին։

6.— Կուսակցութիւնը մասնաւորաբար կը գնահատէ ազատ ասպարէզի տէր անձերու մատուցած ծառայութիւնները։

7.— Երկրին բարգաւաճման մէջ կարեւոր է դերը մեծ վաճառականներուն, գործարաններու, արտերու եւ ագարակի տէրերուն։ Անհրաժեշտ է քաջալերել ու պաշտպանել դրամատէրերը։

8.— Պաշտօնեաները արժանի են ամէն բարօրութեան եւ հանգիստի։

9.— Մասնաւորաբար կ'ուզենք պատուոյ տեղը տալ հանրապետական բանակին անձնազոհ զինուորականներուն, որոնք անխախտելի հիմը կը կազմեն պետական գոյութեան եւ կոչուած են պահպանելու ազգային գոյութիւնը եւ յեղափոխութիւնը։

Ինչպէս կը տեսնուի այս յայտարարութենէն, Թուրքիան վարող միակ կուսակցութեան ծրագիրը շատ լայն է։ Անոր մէջ կը մտնեն ամէն տեսակ սկզբունքներ — հանրապետական, ազգայնական, պետական, ժողովրդավար, յեղափոխական։ Եթէ բառարանին մէջ ուրիշ բառեր ալ գտնէին, անպայման պիտի թխէին։ Արդիացող երկիր մը անշուշտ այսքան շատ սկզբունքներ պէտք է ունենայ. այլապէս յետադիմական և միջնադարեան պիտի նկատուէր։ Ահա՛ այսքան գեղեցիկ ու վեհ սկզբունքներու եւ գաղափարներու վրայ կռթնելով է որ Մուսթաֆա Քէմալ ինը տարիէ ի վեր խերը կ'անիծէ Թուրքիոյ եւ արնաքամ կ'ընէ անոր բնակիչները։ Վստահ ենք, որ նոր համաժողովներն ու նոր Ազգային ժողովները ո՛չ մէկ լուրջ բարեփոխում պիտի մտցնեն Թուրք ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ թէ հանրապետական ու ժողովրդական սկզբունքները երբեք չպիտի գործադրուին հոն՝ նոյն իսկ իրենց նեղ ըմբռնումներով։

Մուսթաֆա Քէմալ կը խոստանայ որ կառավարութիւնը աւելի մօտէն պիտի հետաքրքրուի «ազգին ընդհանուր գործերով, մասնաւորաբար տնտեսական խնդիրներով»։ Կ'ընդունի արդէն թէ Թուրք ազգին տնտեսութիւնը քայքայուած է եւ վերջին օրերս Թուրք մամուլը աւելի ուժգին կը հնչեցնէ ահազանգը։ Ղազին իբրեւ կարգախօս հրապարակ դրած է Գործակցական դրութիւնը (Կոոպերատիվ)։ Կը յուսայ արտադրողական եւ սպառողական Գործակցականներ հիմնելով, փրկել Թուրքիոյ տնտեսութիւնը։ Նոյնիսկ արտաքին առեւտուրը կ'ուզէ մենաշնորհը դարձնել Գործակցականներուն եւ այս վերջիններն առնել պետական հակակշռի տակ։

Ծրագրի երկրորդ մասին մէջ, Մ. Քէմալ կը շեշտէ իր հակառակութիւնը դասակարգային պայքարին դէմ եւ անոր տեղ կը ջատագովէ դասակարգերու համերաշխութեան եւ գործակցութեան դրութիւնը։

Ըստ երեւոյթին, նախապատուութիւն ցոյց չի տար ո եւ է դասակարգի հանդէպ, ու բոլորին համար ալ ունի փաղաքշական խօսքեր։ Հողագործէն ու բանուորէն մինչեւ կալուածատէրն ու դրամատէրը, իր գուրգուրանքին առարկայ կը դարձնէ։ Մասնաւոր ճիգ մը ցոյց կու տայ՝ բոլորին ալ հաճելի ըլլալու։ Սակայն իբրեւ զինուորական, չի կրնար ինքզինքը զսպել «պատուոյ տեղը տալէ հանրապետական բանակի անձնազոհ զինուորներուն», որոնց շնորհիւ է որ այսքան տարիներէ ի վեր կը պահէ իր բռնատիրութիւնը։

Թուրքիոյ մէջ միայն բանակն է որ լաւ կազմակերպուած է. հրամանատարները լաւ վճարուած են, սպաներու հոգատարութիւնը ապահովուած է, զինուորները կարգապահ են ու հնազանդ։ Մ. Քէմալ իր ամբողջ ուժը կու տայ այդ կազմակերպութեան, որովհետեւ շատ լաւ գիտէ թէ՝ բանակին վստահութիւնը կորսնցուցած օրը իր մահավճիռը կ'արձակուի։

Իր նոր ծրագրին այս տեսական մասով, Ձանգայայի դիկտատորը կը ներկայանայ իբրեւ պարզ պատեհապաշտ մը։

Յաջորդով այդ ծրագրին գործնական սկզբունքները։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԻԱԿ ԿԸ ԾԱԽԷՐ

Անգլիական թերթ մը մեծ յուզում պատճառեց վերջերս իր մէկ լուրով թէ Պելճիքացի երիտասարդ մը անգլիական գերեզմանը մտնելով կը փորէր եւ կը հանէր դիակները, Անգլիա տանելու համար զանոնք։ Այն հարուստները, որոնք ֆրանսական ճակատին վրայ մեռած զաւակներ ունէին, կը դիմէին այդ Պելճիքացիին, որ կ'երթար գերեզմաններէն կը հանէր եւ իր յաճախորդներուն կը յանձնէր կմախքները, կլորիկ գումարի մը փոխարէն։ Այս մասին կատարուած քննութիւնները սակայն կը հերքեն տրուած լուրը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ ՃԱՐԱՀԱՏ ԳԱՂԹԵԼ Կ'ՈՒԶԷՆ ԽԱՍՔՈՎՈՅԷՆ

«ԱՇԽԱՏԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ. ՀԱՑ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ՃԱՐ ՉԿԱՅ»

ԽԱՍՔՈՎՕ, 30 Ապրիլ (Սեփ. Թղթ). — Տնտեսական յարաճուն տագնապը անդրադարձումներ ունեցած է նոյն իսկ բանուորներու աշխատանքներու դասաւորման հարցին մէջ։ Կառավարութիւնը ի տես պուլկար անգործ բանուորներու ստուար թիւին, հարկադրաբար կարգադրած է բոլոր գործատեղիներու մէջ ոչ-պուլկարահպատակ գործաւորներ ընդունիլ միայն 100ին 5 համեմատութեամբ։

Տեղւոյս մէջ ոչ-պուլկարահպատակ տարրը կը կազմեն Հայերը։ Անոնք ամբողջ ձմրան եղանակին տիրող անգործութեան պատճառաւ պարապ պտտելու հարկին տակ էին, սպասելով ծխախոտի գործարաններու բացուելուն։ Այժմ բացուած են գործարանները, բայց գոց են Հայերու համար. 100ին 5 համեմատութիւններով թէեւ բաց, բայց ան ալ ոչ գործնական գրեթէ։

Ի՞նչ ընել ուրեմն։ Անցեալ օր Թաղականութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը ընդհանուր խորհրդակցութեան, ճար մը գտնելու համար։ Կ'որոշուի դիմել Սոֆիա, պատկան նախարարութեան։

Աղերսագիրը ուղարկուած է արդէն, բայց արդիւնք չկայ։ Կացութիւնը կը շարունակէ աւելի ծանրանալ։ Կը մտածեն պատգամաւոր մը ղրկել։

Ժողովուրդը անօթի է։ Կը ստիպուին դիմել ուղղակի Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Յանձնախումբին։ Դիմում մը կը կատարեն Թաղականութեան, հետեւեալ հանրագրութեամբ.

— «Մենք, ծայրայեղօրէն ազդուած տիրող տնտեսական տագնապէն, կը հարկադրուինք ձեզի ծանօթացնել մեր օրուան վիճակը, անհրաժեշտ կարգադրութիւններու ձեռնարկելու համար։

«Ժամանակէ մը վեր Խասքովոյի գործատեղիներուն մէջ 100ին 5 համեմատութեամբ Հայեր միայն կ'ընդունուին։ Այս՝ կառավարութեան մէկ կարգադրութիւնն է որ օրուան պահանջներէ ծագում կ'առնէ։ Այդ մասին ոչ մէկ խօսք ունինք այս բարեացակամ կառավարութեան հանդէպ։ Ընդհակառակն մեր շնորհակալութիւններն ունինք։ Նոյն իսկ յոյսն ալ ունինք թէ յառաջիկային, բարեացակամ կարգադրութիւնով մը պուլկար ժողովուրդը իր կառավարութիւնով բարեհաճութիւնը կ'ունենայ մեզ բոլորս աշխատանքի ընդունելու։ Գիտենք ու կը ճանաչենք այս բոլորը։ Բայց արդեօ՞ք ասոնք հիմնական դարման կարելի է համարել մեր այսօրուան անել վիճակին։ Ի՞նչ ընենք մենք, երբ այլեւս մեր ապրուստներէն խնայած չնչին պահեստներն իսկ սպառած ենք։ Այսօր օրուան հացի կարօտ ենք։ Կը խնդրենք մեր դիմումին ընթացք տուէք եւ դիմեցէք ո՛ւր որ անկ է։ Կը լսենք որ Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ է յունահայ գաղթի հարցը։ Միթէ մեզի ալ յարմար չէ՞ հարցի մը բարձրացումը։ Դիմեցէք մեզի համար, թերեւս ճար մը գտնուի։ Կը խնդրենք մեր ներկայ վիճակը տեղեկացուցէք Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Յանձնախումբին նկատառութեանը։

ԱՇԽԱՏԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ, ՀԱՑ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ՃԱՐ ՉԿԱՅ։

ԱՆՕԹԻ ԵՆՔ ԲՈԼՈՐՍ ԱԼ։ ՕՐ ԱՌԱՋ ՃԱՐ ՄԸ ԳՏԷՔ ՄԵԶԻ։

200 ստորագրութիւններ

* *

Արդարեւ, սիրտ չի դիմանար այս կանչին։ Ստորագրութիւնները թէեւ երկու հարիւր են, բայց կարճ ժամերու մէջ հաւաքուած միայն։ Շարունակելով՝ կրնայ քանի մը երկու հարիւրներու բարձրանալ։

Ինչո՞ւ սակայն այս դիմումը օտար խղճի եւ ոչ Հայաստանի։

Անոր համար որ տեղ չկա՞յ։

Եւ կամ թէ հնարաւոր միջոցներու պակաս կա՞յ փոխադրութեան համար։

Ո՛չ։ Միայն անոր համար որ Երեւանէն յոյս չկայ։ Այս ժողովուրդը պատրաստ է նոյն իսկ հլու հպատակ դառնալու, կը բաւէ որ այդ սահմաններէն ներս իրեն հանգիստ բնակելու եւ ապրելու տեղ մը յատկացուի։ Անոնք գիտեն թէ ուր որ ալ տեղաւորուին, դարձեալ հիւր են։ Գիտեն որ վերջնական կայանը մայր հայրենիքն է։

Բայց դժբախտ իրականութիւնով ան ալ իր դռները ամուր փակած է, ի խնդիր համաշխարհային յեղափոխութեան։ Դռները բացուելու համար ո՞ր օրին կը սպասեն։ Կը հաւատանք ու անօթի ենք, թո՛ղ փըշրուին չինական պարիսպները կը պոռան, բայց չի՛ լսուիր, որովհետեւ թշուառացած զանգուածը Եւրոպայի մէջ պոլշեւիկեան պրոպագանդին ամենամեծ գործիքն է։

Որքան շատ է անօթութեան կանչը Եւրոպայի մէջ, պոլշեւիկները Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա ուրախ են եւ յաջողած։ Չէ՞ որ անոնք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն» եւ մենք «հայմաթլոսներ» ենք։ Անոնց ի՞նչ որ անօթի ենք։ Համաշխարհային յեղափոխութիւնը ո՛ղջ ըլլայ։ Խե՛ղճ ժողովուրդ...

Գ. ԴԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՈՒԺԸ

Վերջերս Մ. Նահանգները ծովային ռազմափորձեր կատարեցին, մասնակցութեամբ 44 մարտանաւերու եւ 227 սաւառնակներու։ Ռազմափորձը եկաւ հաստատելու թէ Ամերիկա պէտք ունի աւելի փոքր սաւառնակիր նաւերու։ Ցետոյ, ամերիկեան տորմիղը պէտք է այնպէս մը բաժնուի, որ ոեւէ թշնամի չկարենայ յանկարծակի յարձակում մը կատարել։ Պզտիկ սաւառնակիր մը կամ յածանաւ մը կրնայ հետազօտութիւն կատարել եւ թոյլ տալ մեծ սաւառնակներուն եւ մարտանաւերուն ճիշդ տեղէն ռմբակոծել թշնամին։

Ռազմափորձին մասնակցող օդային տորմիղը կը պարունակէր 99 պատերազմի սաւառնակ, 69 հետազօտող սաւառնակ, 36 ականակիր սաւառնակ եւ 32 այլ սաւառնակներ։

Ռազմափորձերէն յետոյ, ծովակալ Շօֆիլտ, որ կը վարէր ընդհ. հրամանատարութիւնը, զեկոյց մը ղրկելով սաւառնակային ճիւղի պետ ծովակալ Մոֆէթի, ըսաւ. «Կը կարծեմ թէ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր օդային տորմիղը ունինք։ Ասիկա գոհացում մըն է ձեզի համար որ ամբողջ այս շրջանին վարեցիք այդ ճիւղը։ Իմ շնորհաւորութիւններս»։

ԳԼԽԱՏՈՒՄ

Երեքշաբթի առաւօտ, մութնուլուսուն, Վէրսայլի մէջ գլխատուեցաւ ոճրագործ Ժորժ Լոռը, որ սպաննած էր Փիէրէթթօն։ Կիյոթինը, ֆրանսական յեղափոխութեան այդ կացինը, անգամ մը եւս բայց այս անգամ իջաւ մարդասպանին ծոծրակին վրայ։

Ժամը ճիշդ հինգին 5 մնացած արթնցուցին մարդասպանը։ Առաջնորդեցին կիյոթինին սենեակը։ Երբ մահուան այս սենեակը իր դուռը բացաւ, գող մը անցաւ ներկաներուն մէջէն, որոնք հանեցին իրենց գլխարկը, կարծես ողջունելու համար մահուան թագաւորը։ Դռնէն անդին մահուան սահմանն էր։ Միայն մարդասպանն էր, որ չէր դողար։

Գլուխը երկարեց կացինին, որ իջաւ եւ բաժնեց մարմինէն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ինչպէս բաած էի նախորդ [illegible] թղթակցութեանս մէջ, Աթէնքի [illegible] կեդր. Վարչութիւնը, որ կազմ[illegible] էր կուսակցութեանց համաձայն[illegible] թեամբ, եւ չէզոքներու մեծամ[illegible]նութեամբ, կը մտնէր իր պա[illegible] տօնավարութեան լրումին, [illegible] ուած վեց ամիսէն, որմէ վերջ պիտ[illegible] գումարուի օրինաւոր Պատգ. ժողովը։ Տարիներէ ի վեր այդ ժողովին կը սպասէ ամբողջ Հին Յուն[illegible]նի եւ կղզիներու գաղութը։

Արդ՝ ցաւալի է գիտել, որ [illegible] Վարչութիւնն ալ չկրցաւ արդա[illegible]ցնել իր վրայ դրուած յոյսերը [illegible] կեղծութիւնը կը պահանջէ [illegible] նաեւ թէ այս Վարչութիւնը [illegible] լաւագոյնս գործել եւ արժանա[illegible] ժողովուրդին աջակցութեան, [illegible] անոր մէջ գործող չէզոքներու [illegible] ծամածութիւնը, գիտնար արժեց[illegible] ինքզինքը, եւ ասպարէզ չտար մոլ[illegible] խաղերու։ Ձեռ ուզեր տեղական վէ[illegible]ճերով զբաղեցնել «Յառաջ»ի ըն[illegible]թերցողները, բայց Վարչութեան չէ[illegible]զոք անդամները անշուշտ գիտեն ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ, օրինակ Ֆիքսի կայանին մէջ։

Տնտեսական խորհուրդը, հակառակ իր ճիգերուն, մեծ յաջողութիւն մը չունեցաւ։ Միւս կողմէ մեզի անհասկնալի կը մնան այն շռայլ ծախքերը, որ կ'ըլլան յանուն դիւանական աշխատանքներու։ Ի՞նչ պէտք կայ պահելու մեծածախս «դիւանապետ» մը, այն ալ կուսակցական «լիտըր» մը։ Անոր տրուած տարեկանով կարելի է 40-50 հոգի գինով ծաղկոց մը բանալ։

Կրթական խորհուրդն ալ անշարժութեան դատապարտուած է։ Ժողովներ չեն գումարուիր։ Երկու [illegible] րի կ'ընէ որ տնօրէններու եւ [illegible] ուսուց. Միութեան ժողովին կողմէ մշակուած դպրոցական [illegible] կանոնագիրը չվաւերացուեցաւ [illegible] կալին։ Պատճա՞ռ։ Որովհետեւ [illegible] րէններու եւ ուսուց. Միութեան ժողովը ներքին կանոնագրին մէջ «վարժարանները փակ են»ի [illegible] կին մէջ, «իբրեւ գերագոյնագոյն ազգային տօն», դրած է նաեւ Մայիս 28ը, տարեդարձ Հայաստանի անկախութեան։ Երեւակայեցէք, [illegible] Ֆրանսայի «Նոր Երկիր»եան Հնչակեանները իրենց հանած «Պատի օրացոյց»ին մէջ Մայիս 28ը կ'ընդունին իբրեւ «Անկախութեան տարեդարձի տօն» եւ Աթէնքի Հնչակեանները կ'ուրանան այս տօնը...

* * Այս տարի Ապրիլ 11|24[illegible] կազմակերպուեցաւ Կեդր. Վարչութեան եւ «Հայ Մտքի Տան» նախաձեռնութեամբ։ Մասնակցեցան բոլոր յարանուանութիւններն ու կուսակցութիւնները։ Ճառեր խօսեցան Գ. Բարաղամեան՝ Կեդր. Վարչութեան, Հայր կամսարական՝ հայ կաթոլիկներու, վեր. Սթամպօլեան՝ հայ բողոքականներու եւ Մաղաքեա եպիսկ.՝ ազգ. առաջնորդարանի կողմէ։ Նաեւ՝ յոյն փաստաբան [illegible] Ծաղկեպսակներ բերած էին, Հ. Յ. Դ. Կ. կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. [illegible] մայլ կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Օրիորդներու խումբը եւ Ջաւարեանի [illegible] գաբարձութիւը՝ եռագոյններով [illegible] ջապատուած։ Ներկայացուցիչներ ունէին ռամկավարներն ու հնչակեանները, Թաղական Խորհուրդները, Աթէնքի Ուսուց. Միութիւն ու զանազան Միութիւններ։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ Աթէնքի «Մոնսոնիլ» սրահին մէջ, որ չէր լեցուած դժբախտաբար։

* * Քանի որ խօսեցանք Աթէնքի զանազան կազմակերպութեանց եւ շարժումներու մասին, խօսինք նաեւ երկու կարեւոր Միութեանց մասին։

1.— Ուսուց. Միութիւն [illegible] Ունի ութ տարուան պատմութիւն եւ մասնաւոր ներքին կանոնագիր, վաւերացուած եկող ու գացող վարչութիւններէն։ Անոր կ'անդամակցին Աթէնքի եւ արուարձաններուն մէջ պաշտօնավարող բոլոր ուսուցիչները մասնաւոր անդամավճարներով։ Միու-

…թիւնը կ'աշխատի պաշտպանել ու-սուցիչներու նիւթական եւ բարոյա-կան շահերը եւ կը ձգտի, իր կա-րելիութեանց չափով՝ զարգացնել ուսուցիչները։ Կը լսեմ թէ այս Միութիւնը նոր թափով մը պիտի …ձեռնարկէ գործի՝ նոր շրջանին կազմա-կերպելով դաստիարակչական եւ …մանկավարժական դասախօսութիւն-ներ եւ վիճաբանական ժողովներ։

ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ.— …Միութիւնը, որ կազմուեցաւ …անցեալ տարեշրջանին՝ կրթական …գծին Օր. Ա. Պոտուրեանի ջան-քով, այժմ միայն Ֆիքսի եւ Քո-…քինիոյ մէջ կը գործէ։ Քոքինիոյ …կրթասիրացը՝ աւելի շատ հնչակեան …միութիւն մըն է, քանի որ միա-…ցած է հնչակեաններու «Երեւան» …միութեան հետ։

Իսկ Ֆիքսի կրթասիրացը կը …գործէ բոլորովին չէզոք գետնի վրայ …եւ կ'աշխատի օգտակար ըլլալ ազգ. …վարժարանին իր կարելիութեանց …չափով։ Խանդավառ եւ աշխատող …ներ են անդամները, արժանի՝ …ամէն քաջալերութեան։

∴ Վերջերս Աթէնք եկաւ …եան թատերախումբը, Սելանի-…ի մէջ քանի մը ներկայացումներ …տալէ վերջ։ Բեմադրեց «Անյայտ …ը» յուզիչ տրաման։ Իբրեւ հրա-…ժեշտի ներկայացում խումբը պիտի …բեմադրէ նաեւ «Վրիժառու որդի»ն …որմէ վերջ պիտի մեկնի Սուրիա։ …ցաւալի է որ Աթէնքի ժողովուրդը …ազգային ներկայացման մեծ մա-…սամբ կը բացակայէր։

∴ Ջաւարեան վարժարանի …խումբն ալ ներկայացուց վերջերս «…ար ոգի»ն։ Յ. Յ. Դ. Ֆիքսի կո-…միտէն կը բեմադրէ մօտերս Ասա-…տուրեանի «Արցունքի հովիտ»ը, մեծ …պատրաստութեամբ։

∴ Վերջերս զգալի աժանութիւն …մը կը նշմարուի ապրուստի նիւթե-…րուն վրայ, ինչ որ աւելի տանելի …կը դարձնէ մեր աշխատաւոր հայ …ընտանիքներու վիճակը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂԹԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Կրթական տնօրէնութիւնը …շրջաբերական մը ղրկած է բո-…լոր վարժարաններու տնօրէննե-…րուն եւ պահանջած է լրակա-…տար ցանկը ներկայիս գործա-…ծուած դասագրքերուն։ Ներկա-…յացուելիք գրքերը հինգական …օրինակ պէտք է ըլլան եւ հաս-…տատուած վարժարանի կնիքով …ու դրոշմաթուղթով։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ Ընդհ. ժողովի խումբ …անդամներ խորհրդակցութիւն …կատարեցին, նախագահութեամբ …Նարոյեան Պատրիարքին։

Պատրիարքը, բացատրեց հա-…մերաշխութեան անհրաժեշտու-…թիւնը։ Եւ պէտքը շեշտեց որ …համերաշխութեան հիման վրայ վարչութիւն մը կազմուի։ Նաեւ, շեշտեց թէ կողմերու խնդիր չկայ, եւ թէ բոլորին միակ մտա-հոգութիւնն է առանց վէճի ու երկպառակութեան վարել ազ-գային գործերը։

Պատրիարքին այս խօսքերը լաւ տպաւորութիւն գործեցին և խօսք առնող բոլոր ժողովական-ները համամիտ գտնուեցան գործակցութեան գաղափարին։ Եւ իբրեւ գործնական քայլ, կազմուեցաւ Վարչութեան ընտ-րելիներու 25 հոգինոց ցանկ մը, որ յետոյ պիտի ընդլայնուի, և անոր վրայէն 14 հոգի պիտի զատուին։

Ցանկը ընդլայնելէ յետոյ կարծիքի փոխանակութիւնը պիտի շարունակուի։

ԻՐԱՔ

ԻՐԱՔԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Իրաքի հայ գաղութին իրա-ւական վիճակի մասին պատ-րաստուած կառավարական օրի-նագիծը Երեսփոխան. ժողովին յանձնուած էր, բայց Առաջնոր-դին խնդրանքին վրայ ետ առ-նուեցաւ եւ նորէն յանձնուեցաւ պետական իրաւագիտական մարմինին։

Այս մարմինը տեղացիներէն 13 եւ գաղթականներէն 2 հոգի կը հրաւիրէ, անոնց կարծիքը առնելու համար։

Կանչուած է նաեւ նախկին Պատրիարք Զաւէն եպիսկոպոս, որ թելադրութիւններ ըրած է, սահմանադրական ոգիով մշակե-լու կանոնագիրը։

Բայց դժբախտաբար, կառա-վարութեան այս բարեացակամ ընթացքը պառակտումի տեղի տուած է։ Այսպէս, տեղացիները փորձած են կառավարութեան հասկցնել թէ լաւ կ'ըլլայ որ եկուորները շատ քիչ ձայն ունե-նան ազգային գործերու մէջ, եւ ամէն բան իրենց յանձնուի։

ՍՈՒՐԻԱ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու տարեկան համաժողովը գումար-ուեցաւ Հալապի մէջ։ 22 Աւե-տարանական եկեղեցիներու կող-մէ համաժողովին կը մասնակ-ցէին 43 ձեռնադրեալ հովիւներ եւ պատուիրակներ։ Բացի այս պատգամաւորներէն կը մաս-նակցէին նաեւ ինը ամերիկացի միսիոնարներ։

Իրականին մէջ համաժողովը կը բաղկանար երկու մասէ, առաջինը Միութեան ժողովը, որուն կը մասնակցէին եկեղեցի-ներու ներկայացուցիչները միայն, իսկ երկրորդին՝ միսիո-նարներն ալ։ Միութեան ժողովը զբաղեցաւ ներքին խնդիրներով, կանոնագիրներ գծել, մասնա-խումբեր ընտրել եւ ներքին դժուարութիւնները հարթել։ Իսկ համաժողովը զբաղեցաւ դպրոցներու տեղեկագիրներով, պիւտճէներով, Հալէպի Քոլէճին տեղեկագրին քննութիւնով, եւայլն։

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԻԷՆ.— Գաղութը եւս յար-գանքի իր տուրքը տուաւ մեծ եղեռ-նի զոհերու յիշատակին։ Քաղաքիս մէջ գոյութիւն ունեցող քաղաքական հոսանքներու եւ միութիւններու ա-ջակցութեամբ ապրիլ 26ին տօնուե-ցաւ ապրիլեան սգատօնը Ռ. Ա. Կուս. Ակումբին մէջ։ Ճիշտ ժամա-նակին հոծ բազմութիւն մը փու-թացած էր իր ներկայութիւնը բե-րել ի յարգանս Թուրք եաթաղանի զոհ գացած մեր սիրելիներուն։ Բեմը յարդարուած էր օրուան սուգին պատշաճ կերպով։ Բեմին ճակատը կանանչներու մէջ սեւխաւաքարտ մը, որուն վրայ ճերմակ տառերով գըր-ուած— «Ցարգանք միլիոն մը զո-հերուն»։ Օրուան Նախագահ Պր. Մ. Ճիկերճեան բացատրեց քանի մը հակիրճ խօսքերով օրուան սգատօ-նին վեհ նշանակութիւնը եւ ջատա-գովեց գաղութիս համերաշխական ոգին. հանդէսը բացուեցաւ «Տօրէն»ի մահերգով զոր մեծ յաջողութեամբ նուագեց Պր. Կարօ Սարեան։

Հանդէսը ունէր գեղարուեստա-կան ճոխ բաժին մը, որուն՝ միու-թիւնը անխտիր իր աջակցութիւնը բերած էր։ Իւրաքանչիւր կազմա-կերպութենէ եղան արտասանու-թիւն, ուղերձներ, մեներգներ, խըմ-բերգներ եւայլն։ Ցետոյ բեմ բար-ձրացաւ Լիոնէն մասնաւոր հրաւիր-ուած օրուան բանախօսը, տիար Յ. Իշխանեան խօսելու համար այս արիւնոտ օրուան առթիւ։ Սգատօնը վերջացաւ փակման խօսքով մը ժամը 5.30ին, եւ բոլորս ալ մեկնեցանք ապագայի լաւատես յոյսերով եւ անջ-նջելի տխուր յիշատակներով։ Անկէ վերջ տեղի ունեցաւ մասնակցող կազմ. ներկայութեամբ ժողով մը Ազգ. Մարմնի մը կազմութեան վրայ խորհրդակցելու համար։ Գոյացած դրամը բաժնուեցաւ քանի մը կարեկից ըն-տանիքներու։

ԽՄԲ.— Վիէնի Թղթակցութիւնը զոր կուտանք կարգ մը անհրա-ժեշտ յապաւումներով տեղի սղութեան պատճառով, գրուած է Սգատօնին մասնակցող 11 կազմակերպութեանց յանձնա-խումբին կողմէ։

***

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 4 ապրիլ.— Մեր փոքրաթիւ գաղութն ալ իր կարգին առիթը ունեցաւ կիրակի մայիս 3ին տօնելու Ապրիլեան եղեռնի բիւրա-ւոր նահատակաց յիշատակը։ Կազ-մակերպուած էր տեղւոյս Ազգային Միութեան կողմէ։

Առաւօտուն Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատար-ուեցաւ։ Ցետ պատարագի, անմիջա-պէս սկսաւ սգահանդէսը։

Օրուան նախագահը՝ Միութեան ատենապետ Պ. Գրիգոր Գիրազեան բացումը կատարեց, որմէ վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, գնահատելի ճոխութեամբ։

Պ. Երուանդ Տէր Կոմսեանի ա-ռաջնորդութեամբ կազմուած երգ-չախումբը որ կը բաղկանայ հետեւ-եալներէ. Օրիորդք՝ Գայեանէ Սի-նանեան, Խաչատուրեան եւ Տիկին Թորոսեան — փափաքելի է որ երկսեռ երգչախումբի վերածուի — ջութակի մասնակցութեամբ խմբեր-գեց ազգային կտորներ։ Նմանապէս քանիցս մեներգեցին Օր. Նուարդ եւ Օր. Գայեանէ, այս վերջինը արտա-սանեց «Դրօշը» որ խոր տպաւո-րութիւն գործեց ներկաներուն վրայ։

Օր. Նուարդ Հայկազեան խոր լռութեան մէջ, հայկական երփնե-րանգ տարազներով, ծանրաքայլ եւ մելամաղձոտ բեմ ելլելով ջութա-կի ընկերակցութեամբ մեներգեց «Պարզիր Աղբիւր»ը։

Ընկերներէն մի քանիներ արտա-սանութիւններ ըրին, որմէ վերջ ըն-կեր Փարաւոն Անտոնեան Տիգրիսի Հայր. Միութեան կողմէ Թուեց Թուրք պատմութեան արձա-նագրած ճիւաղային գազանութիւն-ները եւ բացատրեց օրուան տօնին կարեւորութիւնը եւ ոգին։

Կարմիր Խաչը իր նորաձեռնարկ մանկապարտէզին քաղած առաջին պտուղները հրամցուց գաղութին։

Ամէնէն վերջ նախագահը փակ-ման խօսքը տուաւ Տէր Թաթուլ քահանային որ աւուր պատշաճի խօսքեր ընելէ վերջ, Թուեց Միու-թեան բարիքները եւ գաղութը հրա-ւիրեց ձուլման դէմ պատուար կանգ-նիլ— տոհմային կրթութեանց նպա-տակին։

Ցովհ. Խայտակ

***

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՕՎԱՆՍ.— Էքսի խոնարհ գաղութը աւելի գիտակից ու բարեխիղճ եղաւ յիշատակի տա-րեդարձը տօնելով համախումբ, քան լուսացնցուղ Փարիզը։

Կիրակի 26 Ապրիլին, սգահան-դէսի որոշուած ժամուն, Ցառաջդի-մասէր Միութեան սրահը մինչեւ բերանը՝ լեցուած էր երկիւղած ու խուռներամ բազմութեամբ։

Արդա՞ր ըլլանք խոստովանելու որ Էնկլիբեցի մեր կաթոլիկ հայրե-նակիցներն ալ՝ լուռ ու կարգապահ բազմութեամբ մը՝ բերած էին իրենց յարգանքի բաժինը։

Հանդէսին կը նախագահէր Անտոն եպիսկ. Պաշապանեան, որ խօսեցաւ օրուան պատշաճ եւ յուզիչ խրա-տական մը։

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Մե-սիկեան, իսկ օրուան բանախօսն էր Պ. Թ. Եղիշէ որ Միութեան եւ համերաշխութեան առաւելութիւննե-րը Թուելէ վերջ՝ եզրակացուց.«Դո՛ւք բուռ մը գաղութի անդամներ, որ գիտցեր էք ձեր առօրեայ հոգերէն ու տաղտուկներէ դուրս գալ եւ այս սրահը շինել իբր բոյն, այդ ապա-ցոյց է որ մեր ժողովուրդը — ո-րուն մաս կը կազմէք նաեւ դուք — անկարելի է որ չկարենայ փիւնիկի մը պէս բացուիլ եւ շինել իր մեծ բոյնը իր հայրենի հողին վրայ...։»

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան երեք յաջող արտասանութիւններ, Սիպիլի «Հայ Լեզուն» Պ. Եափուճ-եանի, Դ. Վարուժանի «Կարմիր Հողը» Հ. Մաքինաճեանի, «Ապրիլ 24ի կայծը» Գ. Պատուհասեանի կողմէ, որ վերջացուց. «Քոյր ալ հերիք է, գոգնոց մը վրէժ բեր ինծի...։» Բեմի սեւ շղարշը պատռեցաւ ցոլացնելով ելեկտրական լոյսերով եռագոյնը զոր երկար աշ-խատութեամբ պատրաստած էր Պ. Պ. Զատրճեան։

Պ. Ա. Կէօնճեան մէջ ընդ մէջ ջութակով նուագեց մէկ քանի կտոր-ներ։ Մեներգեց Պ. Յ. Եսայեան։

Իսկ սգահանդէսի ամէնէն յու-զիչ մասը կը կազմէր Պ. Դուրեանի «Սեւ Հողեր»էն կենդանի պատկեր զոր կատարեալ յաջողութեամբ գլուխ հանեցին Օր. Սօֆի Ագպաշ-եան, Պ. Պ. Թ. Օհանեան, Յ. Եսայ-եան, Հ. Եափուճեան եւ Խ. Փորթո-եան։

Հաւաքակութիւնը մեկնեցաւ չա-փազանց գոհ՝ եւ խորապէս տպաւո-րուած։ Գ. Պ.

***

ՍԷՆ ՎԱԼԷ.— Ընդամէնը 34 տուն հայութիւն կայ Սէն Վալէի մէջ, բոյն մը գրեթէ, ուր սակայն կը բաբախեն հայու տանջահար սիր-տեր։ Այստեղ եւս, սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29Շաբաթ երեկոյ, Պ. Նազարեանի տան մէջ տեղւոյս 34 հայ բնաչութեան կողմէ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայ-րենիք»ով։ Բացման խօսքը ըրաւ Ալ-Թունեան քահանայ եւ շեշտեց օր-ուան նշանակութիւնը։

Եղան նաեւ արտասանութիւններ։ Պ. Աբգար Սիմոնեան արտասա-նեց «Դարերու Վրէժը», գոհ ձգելով ներկաները։ Պ. Կարապետ Պետիկեան «Ուխտաւորը»։ Պ. Գլանեան «Լա՛ց պառաւ, լաց»։ Պ. Խօճոյեան«Ո՜հ, ի՜նչ անուշ եւ ի՜նչպէս գով»։ Օր. Վար-դանուշ Մելիքեան երգեց «Սեւ խա-ւարը»։ Օր. Սիրանոյշ Մարգարեան «Իբրեւ արծիւը»։ Ցետոյ բեմադրուե-ցաւ գեղարուեստական ընտիր բա-ժին մը լաւ տպաւորութիւն ձգե-լով ժողովուրդին վրայ։ Սգահանդէսը փակեց Խ. Գլանեան։

Արսէն Գլանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԱՆԽՏՐԱԿԱՆ Է»

Վերջերս ցաւալի գրոյց մը ար-ձագանգ գտաւ մի քանի թերթերու մէջ, որ, առանց ստուգելու, անհարկի վերագրումներով հրատարակած են թէ՝ Միութեանս Կեդր. Վարչական ժողովը մերժած է նպաստ մը տալ Հայ կաթոլիկ Մայրապետներու Սէն Կրասիէնի որբանոցին, այն առար-կութեամբ թէ «կաթոլիկ» են, ինչ որ բացարձակապէս կը հերքենք իբրեւ հիմնովին անճիշդ։

Իրողութիւնը այն է որ յիշեալ Քոյրերը 23 Նոյեմբեր եւ 12 դեկ-տեմբեր ամսաթիւ կրկին նամակնե-րով խնդրած էին որ Հ. Բ. Ը. Մի-ութիւնը իր նպաստի սնտուկէն վճա-րէ իրենց գնած շէնքին 100,000 ֆրանքի պարտքը որուն պայմանա-ժամը լրանալու մօտ էր, բայց Կեդր. Վարչ. ժողովը ցաւ ի սիրտ չէր կրցած հետեւանք տալ այդ խնդրան-քին, նկատելով որ բնաւ ի վիճակի չէր այդպիսի գումար մը տրամա-դրելու, տնտեսական տագնապին պատճառաւ հասոյթներու նուազման այնպիսի ատեն մը որ Պէյրութի քէմբերուն փլուզումին եւ Թուրքիոյ ներսերէն արտագաղթին հետեւան-քով Սուրիոյ մէջ անմիջական օգ-նութեան գործը կը շեշտուէր։

Ակնյայտ է որ այս ցաւալի, բայց հարկադրեալ որոշումին մէջ յա-րանուանական ո եւ է նկատում գո-յութիւն չունի եւ չէր կրնար ունե-նալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան անխտրա-կանութիւնը 25 տարիներու անհեր-քելի ապացոյցներով հաստատուած ըլլալով։ Արդարեւ, կ'արժէ այս առ-թիւ վեր հանել որ ասկէ առաջ երբ Ռէնսիի Դպրոցասէրի Տիկինները եւ Թորինոյի Հայ կաթոլիկ Մայրապետ-ները յատուկ խնդրագիրներով նպաստ մը ուզեցին, Միութիւնը սիրայօժար վերջիններուն յատկացուց գումար մը։

Պէտք կը զգանք նաեւ աւելցնել թէ այսպիսի զրոյց մը ըստ ինքեան շատ անհարկի մեղադրանք մըն է Կեդր. Վարչ. Ժողովի բոլոր անդամ-ներուն եւ մասնաւորապէս իր յար-գոյ Նախագահին ուղղուած, քանի որ ինք Ժողովին կ'ատենապետէր այդ օրը եւ կը մասնակցէր տըր-ուած որոշումին, ոչ ալ գաղտնիք է թէ անձնապէս եւս անխտրական ազնիւ ոգիով մը 300,000 ֆր. յատ-կացուցած է Սէվրի Սամուէլ Մուրատ Վարժարանին (10 սաներու համար) եւ Վիեննայի Մխիթարեան Միա-բանութեան եւս 200,000 ֆր. (Թան-գարանին եւ Հանդէս Ամսօրեայի համար)։

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը կրկնենք թէ մեր Միութիւնը յատ-կանշող անխտրականութեան եւ հա-մերաշխութեան գեղեցիկ սկզբուն-քէն ուխտած ենք բնաւ եւ բնաւ չը շեղիլ։

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրա-տարակելով այս պատասխանը, կը հրաւիրենք Նամակագիր «Մ. Սահակը» — որ հեռաւոր կապ անգամ չունի Դաշնակցութեան հետ — լուսաբանել ամբողջ խն-դիրը։

Ա՞ՅՐ ԹԷ ԿԻՆ

Ոստիկանութիւնը անցեալ օր ձերբակալեց մանկամարդ տիկին մը, որ արգիլեալ եւ գայթակղեցուցիչ արարքներու մէջ գտնուած։ Ցան-կարծ երեւան ելաւ, որ այս կինը այր մարդ մըն է, եւ Ֆրանսայէն վտարելու որոշում ստացած ըլլա-լով, կնոջ լաթեր հագեր էր ամիս-ներէ ի վեր։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական Ակադեմիոյ անդամ եւ յայտնի գրագէտ Անրի …րտօ «Էքօ տը փարի» Թերթին մէջ գրած է առաջնորդող մը, …րուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ։

…Փոքր Ասիոյ մէջ, Ցոյներու եւ …երու մեկնումէն ի վեր, երկրա-…գործութիւնը եւ առեւտուրը կը …մնաց…ին։ Մինչդեռ Ցունաստան, …Իզմիրի հրկիզումէն յետոյ, հա-…զարաւորներով ընդունեց էր այս …խտ աքսորականները, եւ որ …դժուարութիւն քաշեր էր զա-…նք սնուցանելու, անոնց աշխա-…տանք հայթայթելու, հետզհետէ …անոնք կ'իւրացնէ, կը տեղաւորէ իր …քերուն եւ մասնաւորաբար Մակե-…դոնիոյ մէջ, այսօր կը ստանայ իր …հին վարձատրութիւնը՝ իր ժողո-…վուրդին աճումով, իր մշակոյթին եւ …աշխատող ձեռքերու զարգացումով։

…Մեր հոգատարութեան տակ, …Սուրիան ալ գթառատ հանգիստաւ …հետզհետէ Անիական Թուրքիայէն …վտարուած քրիստոնեայ գաղթական-…ներուն։ Պէյրութի, Հալէպի, Դա-…մասկոսի, Աղեքսանդրէթի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու շուրջ,այս Հայերը, Ասորիները, Քաղդէացիները կանգ-նած են իրենց վրանները եւ կազ-մած իրենց կայանները։ Անշուշտ, սկիզբը պէտք եղաւ օգնել անոնց, գրեթէ զանոնք պահել։ Բայց Սու-րիան բերրի է եւ կրնայ իւրացնել ժողովրդային այս յաւելումը։

«Թերեւս, աւելի լաւը կայ, կը գրէ ինք Գերապայծառ Լաժիէ որ կը վարէ «Oeuvre d'Orient»ը, հիմնուած Գերապայծառ Լավիժըրիի կողմէ, Սուրիոյ ջարդերէն յետոյ։ Բուն իսկ Սուրիա կոչուած երկրին ետեւը, Եփրատի այս եւայն կողմերը Տաւրոսի արեւելեան կողերուն վրայ դէպի Խապուր որ կը կտրէ ամբողջ Հիւսիսային Միջագետքը, Նինուէի դաշտերէն մինչեւ Տիգրիս, կը գտ-նուի մեծ շրջան մը, ինչպէս Ֆրան-սայի բազմաթիւ գեղեցիկ նահանգ-ները։ Ի՞նչ էր այս շրջանը պատե-րազմէն առաջ, օսմանեան կայսրու-թեան օրով։ Պէտէվիններու ձեռքը մնացած անապատ։ Ո՛չ մէկ գիւղ, ո՛չ մէկ նստակեաց բնակիչ, ո՛չ մէկ պարտէզ, ո՛չ մէկ ծառ եւ երբեք հունձք։ Եւ սակայն, հող իսկ է, Մի-ջագետքը զոր Պարսիկներն ու Հռով-մէացիները վերածեր էին առատու-թեան շտեմարանի եւ զոր Մահմե-տականութիւնը գերեզման դրաւ։ Լաւ ուրեմն. ֆրանսական հոգատարու-թեան տակ, Միջագետքը կը վերա-զարթնու, շնորհիւ գաղթական քրիս-տոնեաներու, զորս կը կանչէ եւ կը հմայէ ֆրանսական դրօշը։

Քաղաքներ կը ծնին հոն, արօր-ները հոն ակօսներ կը գծեն։ Ճամ-բաներ արդէն կը կտրեն դաշտերը, կեանքի մրմունջ մը հոն կը յաջոր-դէ մահուան լռութեան։ Այս յարու-թիւնը որ կը նպաստաւորուի մեր վարչութեամբ, կը կատարուի մանա-ւանդ քրիստոնեաներու գալուստով։ Այս գաղթականները այսօր աւելի քան 200,000 են, որոնց 150,000ը Հայեր։

Ու.Անրի Պորտօ իր յօդուածին մէջ կը յիշէ նաեւ Լամարթինի հետեւեալ տողերը, զոր Սուրիա տանող նաւուն վրայ, իրեն կը կարդայ իր աղջիկը «Ցրապիզոն-ցի Անթառամը» վէպին ապա-գայ հեղինակը.—

«Գրեթէ ամէն տեղ, գտանք դէմ-քեր,զորս երբեք եւրոպական վրձինը չէ գծած, աչքեր ուր հոգիին յստակ պայծառութիւնը կը ստանայ մուայլ լազուարթի լոյսը, կ'արձակէ խո-նաւ թափիչի շաւիղներ,որոնց փայ-լը բնաւ չեմ տեսած կնոջ աչքե-րու մէջ, այնքան պատուական մաքրութեամբ եւ նրբութեամբ գի-ծեր, զորս ամէնէն թեթեւ եւ քըն-քոյշ ձեռքն իսկ չպիտի կրնար նմանցնել, եւ այնքան թափանցիկ եւ միանգամայն կենդանի գոյներով գունաւոր մորթ մը, որ վարդի թեր-թին ամենէն նուրբ գոյներն անգամ չպիտի կրնային տալ անոր տժգոյն թարմութիւնը...» եւայլն։

Բայց ո՞ւր են այսօր Կիլիկիոյ գեղանի Հայուհիները։ Երբ օդանաւով Հալէպէն կ'երթայի Տէր-Զօր, Եփ-րատի եզերքը ինծ ցոյց տուին պա-տերազմի ատեն Թուրքերու կողմէ քշուած եւ ջարդուած Հայոց կարա-ւաններու ոսկերտիքը։ Աւելի յետոյ, Աղեքսանդրէթի կամ Տրիպոլիի մէջ, ես ու աղջիկս, տեսանք վշտալի հօտը անոնց, որ մեր զօրախումբե-րուն հետ, կը հեռանային Թուրքե-րու լքուած Կիլիկիայէն։ Այսպէս էր որ կրցինք երեւան հանել Պատմու-թեան ամէնէն մեծ ոճիրներէն մէկը։

Հայ ցեղը ամէնէն կենսունակ-ներէն մէկն է արեւելեան ցեղերուն մէջ։ Աշխատասէր է, առեւտրական եւ մարտունակ։ Վարժ է հողային աշխատանքներուն, ինչպէս ապրանք-ներու փոխադրութեան եւ առեւտու-րի։ Ամբողջ դարերու ընթացքին, Արեւելքի մէջ եղաւ դաշնակիցը խաչակիրներու եւ աւելի յետոյ՝ եւրոպական ձեռնարկներու։ Դաշնա-կից մը որ գիտէր զէնքերու գործա-ծութիւնը, ինչ որ դիւրաւ կը մոռնան ազէտները։ Որովհետեւ, գիտեմ թէ այս աղէտներուն համար, սովորա-կան է ծիծաղիլ այս ազգին վրայ որ խաչուեցաւ պատերազմի ընթացքին եւ կը շարունակէ խաչուիլ պա-տերազմէն վերջն ալ։

1914—1918ի անանուն ջար-դերու ընթացքին, կորսնցուց իր բնակչութեան աւելի քան մէկ մի-լիոնը։ Կիները, մանուկները եւ քա-հանաները մասնաւորաբար զոհերն եղան հրէշային անգթութեանց։ Ցաղ-թութենէն յետոյ, ինպաստ անոր,կա-րեկցութեան մեծ կանչ մը բարձրա-նալու էր։ Ցաջորդաբար, Հայաստա-նը լքուեցաւ թէ Դաշնակիցներէն եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Ա-նոր վիշտը եւ զայն հարուածող ա-նարդարութիւնը պիտի զայրացնէին ու կակղէին քարեր։ Բայց դիւանագէտ-ները չունին մարդկային ընդերք։

Այսօր, այս գաղթական ժողո-վուրդը անհրաժեշտ դարձած է Մի-ջագետքի մէջ գիւղերու եւ քաղաք-ներու յարութեան եւ Ֆրանսայի փառահուած սուրիական կալուածին բարգաւաճման։ Ընդունեցինք զա-նոնք, անոնց հանդէպ եղանք գթա-ռատ եւ վեհանձն եւ ահա այս խեղճերը իրենց կարգին կը սկսին ծառայել հեռաւոր Ֆրանսային,ամե-նամեծ Ֆրանսային։

Թուրք Հանրային Պարտքերու խնդիրը

Էնկիւրիէն կը գրուի թէ հանր. Պարտքի բաժնետէրերը ընդունած են որ նոր հիմերու վրայ բանակցութիւն կատարուի։ Բանակցութիւնը Էնկիւրիի մէջ տեղի պիտի ունենայ։ Հոս գալու համար բաժնետէրերու պատուիրակները կը սպասեն Ազգ. ժողովին գումարման եւ նոր դահլիճին կազմուելուն։

Նոր բանակցութեան հիմը սա է․— Նոր բանաձեւ մը գտնել նկատի ունենալով Թուրքիոյ ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը եւ վճարելու կարողութիւնը։

Սարաճօղլու Շիւքրիւ կառավարութեան կողմէ բանագնաց կարգուած է։ Միւս կողմէ, Ըմէթ փաշա ալ մօտէն կը զբաղի այդ խնդրով։

⁂ Հանրային Պարտքի ժողովին Թուրք բաժնետէրերու պատուիրակ Ջէքեայի պէյ Պոլիս հասաւ Փարիզէն։

Վերջերս եղած Հանրային Պարտքի նոր բանակցութեան ձեռնարկներուն վրայ, կառավարութիւնը Ջէքեայի պէյը կանչելու պէտք տեսած է։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակներն ալ քանի մը օրէն Պոլիս պիտի գան եւ ուղղակի Էնկիւրի պիտի երթան։ Ջէքեայի պէյ ալ շաբթու մէջ Էնկիւրի պիտի երթայ, կառավարութեան հետ շփումներ ունենալու եւ ապրիլ 24ին Փարիզի մէջ կատարած բանակցութեանց մասին տեղեկութիւններ տալու համար։

Մուսթաֆա Քեմալի ճառը

Գրեր էինք թէ Թուրքիոյ նորընտիր Ազգ. ժողովը, ներկայ 289 երեսփոխաններու միաձայնութեամբ, վերընտրեր էր Մուսթաֆա Քէմալը՝ Նախագահ հանրապետութեան։

Ընտրութենէն յետոյ, Մուսթաֆա Քէմալ պարտականութիւն սեպած է շնորհակալութիւն յայտնելու եւ յայտարարելու.— Անձնապէս եւ յանուն մեր մեծ ազգին շնորհակալութիւնս, վստահութեան համար որ յայտնեցիք ինձ հանդէպ, զիս նշանակելով Նախագահ Թուրքիոյ հանրապետութեան։ Գիտակցութիւնն ունիմ այս ծանր պատասխանատուութեան որ իմ վրաս կը բեռցնէ այս շնորհը եւ այն համոզումն ունիմ թէ պարտականութեանս մէջ յաջողութիւնս միմիայն կախում ունի մեր սիրելի ազգին վստահութենէն եւ ժտերմութենէն, ու նաեւ ձեր լուրջ օժանդակութենէն։ Վստահ եմ այս ժտերմութիւնն ու վստահութիւնը չպիտի խնայուին ինձ հանդէպ։»

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Պէնի-Սուէֆի խռովութեանց հետեւանքով, ձերբակալուածներու թիւն է 124։ Ցուցարարներէն երկու անձեր որոնք վիրաւորուեր էին, մեռան իրենց ստացած վէրքերուն հետեւանքով։ Այս կերպով, մեռեալներու թիւը կը բարձրանայ 6ի։ Գահիրէէն տրուած լուրերուն համաձայն երկու հակակառավարական նոր ցոյցեր կատարուեցան, հաւաքոյթի մը ընթացքին, ուր խօսք առեր էին Նախարարներ։ Ցոյցերէն մէկը տեղի ունեցաւ Թիլայի մէջ, ուր բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան ուրիշ Նախարարի մը հանդէպ, ամբոխին ցոյց տուած թշնամութեան հետեւանքով։

Ֆրանսա Անշլուսի դէմ

Ցիւսնէ աւելի արհեստակցական խմբակցութիւններ, հաւաքոյթ մը ունեցան Փարիզի մէջ, քննելու համար աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան հետեւանքները, ուրիշ երկիրներու հետ՝ Ֆրանսայի առեւտրական յարաբերութեանց տեսակէտէն։

Կարծիքի փոխանակութեանց ընթացքին, պէտքը շեշտըւեցաւ համեւրոպական տարողութեամբ տնտեսական կազմակերպման մը մղում տալու, ձախողեցնելու համար Անշլուսը։

Հաւաքոյթը քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը կոթնի հետեւեալ նկատումներուն վրայ։ Աւստրեւգերման համաձայնութիւնը հակառակ է խաղաղութեան դաշնագրերու եւ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ստանձնած յանձնառութեանց։ Համաձայնութեան կիրարկումը ոչ թէ նպաստաւոր հետեւանք պիտի ունենայ կեդր. Եւրոպայի տնտեսական վիճակի բարւոքման տեսակէտէն, այլ ընդհակառակն, պիտի ստեղծէ ազդեցութեան շրջանակ մը, որ հետզհետէ պիտի ընդարձակուի՝ միայն ի նպաստ գերման տնտեսութեան։

Այս նկատումներով՝ հաւաքոյթը կառավարութեան կը յայտնէ ֆրանսացի արտադրողներու խոր մտահոգութիւնը, կ'առաջարկէ որ բացարձակ ընդդիմութիւն ցոյց տայ հանդէպ աւստրեւգերման մաքսային ծրագրին եւ միջազգային գործակցութեան դրական ծրագիր մը ներկայացուի, հիմնուած՝ ճարտարարուեստական համաձայնութեանց, եւ երկրագործական, ճարտարարուեստական միջազգային վարկի կազմակերպութեան վրայ։

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ Մասնակցութեամբ տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու։ Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.

Կը նախագահէ Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ, եւ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Գ ե ղ ա ր ո ւ ե ս տ ա կ ա ն ճ ո խ բ ա ժ ի ն

Առնել 1 թիւ հանր. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Յ. Պարոնեանի մասին եղած դասախօսութեան առթիւ տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւններ։ Արձանագրուած են Ս. Վրացեան, Ա. Ջամալեան, Ռէն եւ ուրիշներ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 142 Rue du Menil կամ 1 rue de Metz. Անիէռ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ հայ ազատագրութիւնը։

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ - Պիյեանքուր Վռամեան խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՔԼԻՇԻ, Սէն Թ'Ուէն, Լըվալուա Ազատամարտ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Clichy, Place de la Républiqueի Bureau de Tabacի ներքնասրահը։ Համակիրներ կրնան ներկայ գտնուիլ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԵՌՋԼԱՏԻ եւ շրջ. Հայր. միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի, Անիէռ-Բուրպուայի, Կուռէնվիլի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 131 Fdg. du Temple. Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։ Օրակարգ՝ պատգամ. ժողովի ներկայացուցիչներու ընտրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պաննոյի մասնաճիւղին թէյասեղանը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Փոքրիկներու համար սինէմա։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Ժէրոմի, Նօթրտամի, Լա Ռօզի, Սէն Միթրի եւ Մալբասէի հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2ին Սէն Ժէրոմի նորաբաց մատրան շէնքին մէջ։ Օրակարգ՝ բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ հաւաքական հրաժարական։

ՍԷՎՐԱՆԻ Հայ կրթական միութիւնը 3 ամսուան ընթացքին շնորհակալութեամբ ստացած է ազնիւ հայրենակիցներէ հետեւեալ նուէրները։

Նիսէն՝ Տիկին Մառի Թամամեանի միջոցաւ 410 ֆր., Տիկին Մ. Գույումճեան 200, Տիկին Մաթէոսեան, Շիրինեան, Լուսինէ Մուրատեան եւ Մ. Թամամեան 50ական, Ոմն 10 ֆր.։

Պ. Խաչիկ Եզեկիէլեանի միջոցաւ 200 ֆր., Տիկին Պագըրճեան 200 ֆր.։

Պ. Աւետիս Քէպապճեանի միջոցաւ 80 ֆր., Ա. Քէպապճեան 50, Հ. Մարգարեան 20, Թ. Պալեան 10 ֆր.։

Պ. Գ. Պետրոսեանի միջոցաւ 60 ֆր., Գ. Պետրոսեան 25, Պ. Տէմիրճեան եւ Գ. Մինասեան 10ական, Ս. Աճէմեան, Օ. Վարսամեան, Կ. Գասապեան 5ական։

Պ. Պ. Չատէմեանի, Գ. Զուլճեանի եւ Օ. Լօրէնեանի միջոցաւ 30 ֆր., Հ. Մայիսեան, Ա. Բարսեղեան եւ Վ. Խաչերեսեան 10ական։ Ընդհ. գումար՝ 780 ֆրանք։

Վարչութիւնս այժմէն գնման ձեռնարկեց՝ դպրոց-ընթերցասրահին յատուկ 150 մէթր քառ. գետնին, ուր կարճ միջոցի մէջ, քաջայոյս ենք որ բարձրանայ Միութեան շէնքը, շնորհիւ ազնիւ նուիրատուներու եւ Սէվրանի կրթասէր հայութեան ջանքերուն։

Ի դիմաց վարչութեան
Խաչիկ Եզեկիէլեան

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՅԻՍ 1931

9 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1565

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑԸ

Մինչ մենք կը յամառինք պնդել թէ «Թուրքը մարդ չըլլար», ան կը շարունակէ գործել ամէն ճակատի վրայ։

Անցեալ օր, առիթ ունեցանք ներկայացնելու դպրոցական սերունդին վրայ թափուած աշխատանքին մէկ նոր երեւոյթը,—պատանիներու մարզանքը՝ իբրեւ վաղուան քաղաքացիներ։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ, Ապրիլի վերջին շաբթուն, ամբողջ մէկ շաբաթ, Պոլսոյ քաղաքային եւ զինուորական իշխանութիւնը, հանրային եւ լրագրական մեքենային դպրոցականները յանձնուեցան դպրոցական պատանիներու եւ աղջիկներու։ Մէկը՝ քաղաքապետ եղաւ, միւսը՝ ոստիկանապետ։ Ցետոյ խմբագրապետ, կարմիր Մահիկի վարիչ, Քաղաքապետական ժողովի նախագահ, Օդանաւային Ընկերութեան տնօրէն եւյլն.։

Անշուշտ այս առթիւ ալ շատերը կարդացին ու անցան ինքնագոհ ծիծաղով մը, ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ։

Մինչդեռ, որոճալու այնքան առատ նիւթեր պիտի գտնէինք այս «մանկական» մարզանքին մէջ։ Հոգ չէ թէ Թուրքէն դաս առնելու նուաստացումը կրէինք...։

×

Թուրքերը արտակարգ աշխուժութիւն կը ցուցնեն նաեւ ուրիշ ճակատի մը վրայ։

Կ'ակնարկենք՝ լրտեսական գործունէութեան։ Գետին մը՝ դժուարանձնարարելի. բայց ուշագրաւ՝ իբրեւ լրացուցիչ մաս աշխատանքի ընդարձակ ծրագրի մը։

Թուրքերուն համար նորութիւն մը չէ այս գարշելի արհեստը։ Ան զարգացաւ սուլթանական շրջաններուն եւ այժմ կեղարուեստի մը վերածուեր է քէմալապետութեան մականին տակ։

Այսօր, Գ. էջին մէջ, մանրամասն տեղեկութիւններ հրատարակած ենք Սուրիոյ մէջ ձերբակալուած Թուրք լրտեսի մը մասին։ Կարդացէք, եւ պիտի համոզուիք թէ ո՛րքան նրբացուցած են արհեստը, դուրս ելլելով իրենց սահմանէն եւ ցանցեր փռելով հարեւան երկիրներու մէջ։

Հարիւրէն մէկն է այս, պատահաբար երեւան հանուած։

Թուրք լրտեսներու շղթայաշար ցանց մը փռուած է ամէն կողմ, Սուրիոյ, Միջագետքի, Պարսկաստանի, Եգիպտոսի, նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ։ Առանց հաշուելու աւելի կամ պակաս պաշտօնական գործակալները, որոնք ուղղակի կապուած են դեսպանատուններու եւ հիւպատոսարաններու։

Անոնց մէջ կան «ընդդիմադիրներ» ալ, մանաւանդ Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Ֆրանսայի մէջ։ Մարդիկ որ Քէմալի զոհ կը ձեւանան, բայց անոր ոսկիներովը կը յղփանան։ Սուրիա ապաստանած ընդդիմադիրներ էին որ մատնեցին Շէյխ Սայիտի կրտսեր որդին, Սէլահէտտինը, փոխան հինգ հազար ոսկիի։ Դեռ ուրիշներ ալ կան, որոնց մասին մերկացումները կը սպասուի, փոխադարձ մատնութիւններով։

Ցանցին մաս կը կազմեն ամէն ազգէ եւ դասակարգէ մարդիկ։ Նոյնիսկ հայանուն հրէշներ։ Եւ աղջիկներ ու կիներ։

Բայց աւելորդ է մանրամասնել։ Կը բաւէ շեշտել թէ՝ Թրքական մեքենան կը բանի անդադար, զանազան դիմակներու տակ։

Եւ չզարմանանք, եթէ առտու մը հաստատուի որ էնկիւլիի «Գըսմը Սիասին» (Քաղաքական բաժին) շատ աւելի բան գիտէ արտասահմանի անցուդարձերու մասին, քան կ'ենթադրէինք։

×

Այս ճամբուն վրայ, Թուրքերը կը փորձեն նաեւ ուրիշ զէնք մը։

Վերջերս հաղորդեցինք Թունաւորումը՝ Սասունի քիւրտ ապստամբապետ Ալի Եօնուսի։ Տիարպէքիրի ցեղապետներէն էին աղայի, եղբօրը եւ ութ տարեկան տղուն սպանութիւնը՝ քաղաքին պարիսպներուն առջեւ, կուսակալին հիւրընկալութենէն յետոյ։

Իսկ «Դրօշակ»ի թղթակիցը կը պատմէր անհաբեկումը երկու յայտնի ցեղապետներու — երկու եղբայրներ — Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխին վրայ, երկու վարձկան Քիւրտերու ձեռքով։ Եւ փոխան երկու հազար ոսկիի։

Այդպիսի փորձ մըն ալ կատարուած է Արարատի ներկայ հրամանատարին դէմ, բանակցութեան մը ընթացքին, սակայն ձախողած, շնորհիւ քիւրտ ռազմիկին արթնութեան։

Այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ՝ ջարդի, տեղահանութեան, աքսորի եւ կախաղանի մասնագիտութենէն զատ, յաղթական Թուրքերը կը ձգտին վարժուիլ նաեւ քաղաքական ահաբեկման ճիւղին մէջ, որ լքուած կը համարուէր։ Եւ ոչ միայն Թուրքական Անատոլուի մէջ, այլ եւ օտար հողի վրայ։ Դեռ երկու տարի առաջ էր որ փորձ մը կատարեցին Միջերկրականի ափը, Նիսի մէջ, հակաքէմալականի մը դէմ։

Ուրեմն, էնկիւրին յարձակողական դիրքի մէջ կը գտնուի նաեւ այս ճակատին վրայ, խորութիւն չզննելով միջոցներու մէջ։ Հին թրքական վարժութիւններուն միացնելով նոր մասնագիտութիւններ։

Ինչ որ կը նշանակէ անընդհատ եւ զգօն աշխատանք՝ մեզմէն ուղղութեամբ։

Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Պարսկական կարեւոր թերթ մը, «Շաֆաղը Սորխ» անդրադառնալով քրտական հարցին, գրած է խմբագրական մը, որ կուտանք նոյնութեամբ, առնելով Թեհրանի «Ալիք» թերթէն.

—Մեզ հասած տեղեկութիւններու համաձայն՝ արտասահմանեան մէկ քանի թերթերու եւ թրքական մամուլի մէջ ճըշմարտութեան հարց մը կը հրահրուի Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի Քիւրտերու մասին, իբր թէ Թուրքիոյ Քիւրտերը հետապնդուելով Թուրք կառավարութեան զօրքերէն, փախուստ են տուած եւ ապաստանած են պարսկական հողը եւ այնտեղ միանալով Պարսկաստանի Քիւրտերուն՝ սկսեր են յարձակումներ կատարել Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ։

Թրքական մամուլը եւ անոր հետ առնչութիւն ունեցող աղբիւրները ճիգ կը թափեն քըրտական շարժումը եւ Քիւրտերու յարձակումները Թրքական հողին վրայ՝ Պարսկաստանի վերագրելու։ Այս հարցը այնքան է կրկնուած, եւ Թրքական մամուլը այնքան կը պնդէ իրականութեան չհամապատասխանող այս խնդրին վրայ, որ մենք երբեմն կասկածի մէջ ենք ինկած եւ մեզ հարց կուտանք, թէ արդեօք ի՞նչ նպատակ ունին անոնք։

Արդարեւ, ի՞նչ է անոնց նպատակը։

Արդե՞օք կարելի է անտեղեականութեան վերագրել իրականութեան չհամապատասխանող նման դէպքի հրապարակումը, երբ Թրքական դեսպանատուն կայ Թեհրան եւ Թրքական հիւպատոսարաններ՝ Թաւրիզ եւ Պարսկաստանի ուրիշ վայրերը։ Անոնց պաշտօնեաները լաւ ծանօթ ու տեղեակ են անցուդարձին եւ լաւ գիտեն որ Պարսկաստանը երբեք չի դրդեր Թուրքիոյ Քիւրտերը, եւ որ Պարսկաստանի Քիւրտերն ալ ոչ մէկ գործակցութիւն ունին փախստական Քիւրտերու հետ։ Ընդհակառակն այժմ պարսիկ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներու շնորհիւ, այլեւս քրտական ցեղեր գոյութիւն չունին պարսկական սահմանագլուխի վրայ, ու պարսիկ կառավարութիւնը ի նկատի ունենալով, թէ Քիւրտ տարրերը կարող են գործակցիլ Թուրքիոյ փախստական Քիւրտերու հետ, սահմանամերձ վայրերու Քիւրտերը քշած է հեռու՝ դէպի Պարսկաստանի ներսերը։ Անշուշտ այդ պաշտօնեաները բոլոր այս դէպքերը հաղորդած են իրենց կառավարութեան, եւ Թուրք կառավարութիւնն ալ տեղեակ է իրերու ընթացքին եւ ամենափոքր կասկածն իսկ չունի, որ Պարսկաստանը չի դրդեր եւ աջակցութիւն չիտար փախստական Քիւրտերուն։

Սակայն ի՞նչ նպատակ ունին Թրքական թերթերը հանրային միտքը շփոթեցնելով եւ իրականութեան չի համապատասխանող հարց մը արծարծելով։

Մեր կարծիքով այս հարցը դիտաւորեալ կերպով մէջտեղ նետուած է, որովհետեւ եթէ դէպքերու բերմամբ եւ դէպքերուն իրազեկ չըլլալու հանգամանքով, անգամ մը երկու թերթեր հրատարակէին այս սուտ լուրերը, մենք կարեւորութիւն չէինք տար, սակայն կրկնել այդ սուտերը եւ պնդել անոնց վրայ, այդ է որ կասկած կը յարուցանէ մեր մէջ, եւ նպատակայարմար է, որ արտաքին նախարարութիւնն ազդու միջոցներ ձեռք առնէ այս հարցին լուսաբանութեան համար, որպէսզի զուր տեղը գալիք ու գառնուկի պատմութիւն չդառնայ։

Բոլորին յայտնի է, որ այժմ Թուրք-պարսկական սահմանագլուխի վրայ այլեւս քիւրտ աշխարհներ չկան, հետեւապէս կարելի չէ երեւակայել որեւէ գործակցութիւն եւ համաձայնութիւն պարսկական եւ թրքական Քիւրտերու մէջ։ Հետեւաբար պարսկական Քիւրտերը ոչ մէկ դժուարութիւն չեն կարող պատճառել Թուրքիոյ։

Թերեւս կարելի է ըսել, որ իրականութիւնը հակառակըցոյց կուտայ, եւ մենք իրաւունք ունինք բողոքելու Թուրքիոյ փախստական Քիւրտերուն դէմ, որովհետեւ անոնք մեզի դժուարութեան մէջ կը դնեն եւ վնասներ կը պատճառեն։ Թրքական Քիւրտերը փախչելով իրենց հողամասէն, բնականաբար կ'անցնին պարսկական հողը, մենք ալ անշուշտ չենք կրնար հանդիսատեսի դերի մէջ մնալ եւ ստիպուած ենք զանոնք զինաթափ ընել, անոնք կը դիմադրեն եւ մեր զօրքերու կողմէն յարձակումի կ'ենթարկուին։ Բացի այդ, ան մեզի գլխու ցաւ է, եւ մեր զօրքերը պէտք է անընդհատ հսկեն քիւրտ փախստականներու վրայ։ Որ տեղէ որ կ'անցնին վերոյիշեալ փախստականները, մահ եւ աւեր կը տարածեն եւ անհագին մնասներու պատճառ կը դառնան։ Քանի մը օր առաջ Ատրպատականի զօրքերու եւ խումբ մը Թրքական Քիւրտերու ընդհարումը անոր ամենալաւ ապացոյցն է։ Թէեւ անոնք պարտութեան մատնուեցան մեր զօրքերու կողմէ, բայց պարզ է որ անոնց մէկ մասը ցրուելով զանազան վայրեր՝ սկսան աւերով եւ թալանով զբաղիլ, եւ անոնց հետապնդումը բաւական նեղութիւն պատճառեց Ատրպատականի զօրքերուն։

Ուրեմն, մենք իրաւունք ունինք ըսելու, որ Թուրքիոյ Քիւրտերը նեղութիւն կը պատճառեն մեզի։ Դժբախտաբար մենք լուռ ենք, եւ Թուրքերն են որ կը բողոքեն Պարսկաստանի Քիւրտերուն դէմ։

Պարսկական առած մը կ'ըսէ. «Պարտականը երբ չեն ճետապընդեր, ան պաճանջատէր կը դառնայ»։ Թրքական զինուորական գործողութիւններու հետեւանքով մենք նեղութեան մէջ ենք ինկած եւ Թրքական Քիւրտերու աւերածութիւններուն ենթարկուած եւ լուռ ենք։ Իսկ Թրքական թերթերը իրողութիւնը խեղաթիւրելով կը բողոքեն պարսկական Քիւրտերու դէմ եւ կը մեղադրեն զանոնք թէ Թրքականապստամբ Քիւրտերուն կ'աջակցին։

Արդեօք ի զո՞ւր է որ երկար լեզուկըրանեցնեն։ Անշուշտանոր մէջ յատուկ մէկ նպատակ կայ, եւ նպատակայարմար է որ պարսիկ կառավարութիւնը հետապնդէ այս խնդիրը եւ ստուգէ թէ ինչ է իրականութեան չհամապատասխանող այս լուրերու նպատակն եւ իմանայ թէ որ տեղէն անոնք սկիզբ կ'առնեն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռումանիոյ կառավարութեան եւ ազատական կուսակցութեան միջեւ ընտրական համաձայնութիւն մը գոյացաւ։

Ազատական կուսակցութիւնը կառավարական ցանկերուն վրայ պիտի ունենայ 80 թեկնածուներ Երեսփ. Ժողովին եւ 20 ալ Ծերակոյտին համար։

Կարգ մը դժուարութիւններ որոնք առկախ կը մնային, հարթուեցան Թագաւորին եւ ազատականներու պետին Տուքայի միջեւ տեսակցութեան մը ընթացքին։ Ազատական անջատ կուսակցութեան հետ եւս բանակցութիւններ կը կատարուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

51 ԳԻՒՂ ՔԱՆԴՈՒԱԾ, 390 ՍՊԱՆԵԱԼ, 7420 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն մայիս 7 թուականով.—

Հայաստանի երկրաշարժին վերջնական հաշիւը կը ներկայացնէ.— 51 գիւղ քանդուած, 390 հոգի սպաննուած, 7420 հոգի վիրաւորուած։

Այս կորուստներէն զատ, 5875 գլուխ արջառ ոչնչացած է։

Անշլուսը ֆրանսական խորհրդարանին մէջ

Ֆրանսական խորհրդարանը սկսաւ զբաղիլ աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան խնդրով։ Վիճաբանութիւնները մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանան անով որ, ոչ միայն ուղղուած են ընդդէմ աւստրեւգերման համաձայնութեան եւ Պ. Պրիանի արտաքին քաղաքականութեան, այլ մանաւանդ, ինչպէս կը գրեն կարգ մը թերթեր, Պ. Պրիանի անձին դէմ, մասնաւորաբար նկատի առնելով հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 13ին։ Պ. Պրիանի հակառակորդները առիթը կ'օգտագործեն այս հարցով հարուածելու անոր թեկնածութիւնը, որ յաջողելու մեծ հաւանականութիւններ կը ներկայացնէ։

Նկատի առնելով հարցին կարեւորութիւնը. հակիրճ կերպով ներկայացնենք վիճաբանութեանց ընթացքին՝ յայտնուած գաղափարները։

Առաջին հարցապնդողն էր Պ. Նօկարօ (արմատական-ընկերվարական) որ հարց կուտայ թէ աւստրեւգերման համաձայնութիւնը մաքսային իրական միութի՞ւն մըն է։ Ամէն պարագայի մէջ, այդ միութիւնը դրժումն է ուրիշ երկիրներու հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւններուն։ Կարեւոր է գիտնալ թէ Աւստրիա Գերմանի՞ոյ կողմէն է որ կը փնտռէ իր ընդարձակումը։ Կասկածելի է, որովհետեւ ամէնէն աւելի Գերմանիոյ հետ է որ իր առեւտրական հաշուեկշիռը բաց ցոյց կուտայ։ Ի՛նչ պէտք է ընել։ Նախ պէտք է ընդդիմանալ մասնաւոր համաձայնութեանց։ Նաեւ խոհեմութեամբ պէտք է մօտենալ նախընտրական եղանակով համաձայնութեանց, որովհետեւ «ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի» սկզբունքը դէմ է ատոր։ Պ. Նօկարօ ամէնէն վերջ քննելով համեւրոպական միութեան գաղափարը, զայն կը գտնէ փափաքելի, թէեւ դժուար եւ կը վերջացնէ յայտնելով թէ պէտք է Եւրոպան վերակազմել տնտեսական համերաշխութեան հիման վրայ։

Ուրիշ երեսփոխան մը, մաքսային յանձնախումբին կողմէ, էթիէն Ֆուժէր, հարցը քննեց միայն տնտեսական կողմէն, ներկայացնելով հետեւեալ թիւերը, քաղուած Ֆրանսայի առեւտրական հաշուեկշռէն,— 1913ին՝ բաց 7 միլիառ 700 միլիոն, 1927ին՝ յաւելում 206 միլիոն։ 1930ին՝ բաց 11 միլիառ 843 միլիոն։ Եզրակացութիւն։ Ֆրանսա զոհողութիւններ ըրած է ապահովելու համար միջազգային փոխանակութիւնները եւ խաղաղութիւնը։ Բանախօսը դիտել կուտայ թէ նոյնիսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ՝ հոսանքներ կան ընդդէմ Անշլուսի, որ եթէ իրականանայ, պիտի ձախողեցնէ համեւրոպական ամէն համաձայնութիւն։ Խօսեցաւ նաեւ Կ. Մարկէն, որուն յաջորդեց Պ. Իպարնէկարէ։

Այս վերջինը ակնարկեց թէ մաքսային համաձայնութեան առթիւ, Ֆրանսա մինակ մնացած է եւ թէ Անգլիա եւ Իտալիա յուսախաբ ըրած են Ֆրանսան։ Արտաքին Նախարարը Պրիան պէտք տեսաւ ընդմիջելու եւ յայտնելու թէ ամէնէն առաջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն ինքն էր որ պահանջեց որ հարցը տարուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին առջեւ։ Գալով Իտալիոյ, ինքնաբերաբար առաջարկեց որ հակակշռի յանձնախումբը գումարուի։ Իսկ մնացեալ ազգերը Ֆրանսայի շուրջ կազմեցին համերաշխութեան շրջանակ մը։ Որով հարցը՝ վաղը պիտի տարուի հո՛ն իսկ, ուր երթալու էր եւ պիտի տեսնուի թէ այս ծանր հարցին քննութեան մէջ՝ Ֆրանսա հեռու է մեկուսացած ըլլալէ։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Վաճառաւարտը Թուրքիոյ մէջ

«Փօլիթիքա» կը գրէ.— Հրապարակին վրայ շրջող յամառ լուրի մը համաձայն, Ռուսերը Արեւելեան երկիրներու մէջ տնտեսական պայքարի մը կը պատրաստուին։ Անկէ առաջ, Մոսկուայի մէջ գումարուած խորհրդային համաժողովը կարեւոր որոշումներ տուած էր արդէն ռուսական ապրանքներուն օտար շուկաներու մէջ առուծախի մասին։ Եկած լուրերուն համաձայն, Ռուսերը որոշած են ընդհանրապէս ամբողջ Արեւելքի, եւ մասնաւորապէս Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ տնտեսական լայն պայքար մը բանալ։

Ռուսական ապրանքները մինչեւ հիմա Խորհրդային արտաքին առեւտուրի ներկայացուցչութեան կողմէ կը ծախուէին, բայց այս անգամ որոշուած է տեղական ընկերութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէն ալ օգտուիլ այս գործին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Կապիտալիստական երկիրներում այս տարւայ յունուարի սկզբին կային 33 միլիոն գործազուրկներ, իսկ խորհրդային Միութեան մէջ ո՛չ մի գործազուրկ,»— կը յայտարարէր Գ. Ս. Տէր-Գաբրիէլեանը Հայաստանի Խորհուրդներու վերջին համագումարին:

Նոյնանման յայտարարութիւններ կ'ընէին ու կ'ընեն շարունակաբար բոլոր մեծ ու փոքր համայնավար պետական ու կուսակցական գործիչները, ջատագովելու համար իրենց տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Եթէ համաշխարհային տնտեսական այս ընդհանուր տագնապի շրջանին գործազուրկներու ներկայ հաշուեկշիռով գնահատել փորձենք իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական զարգացումն ու բարգաւաճումը, անտարակոյս պէտք է բոլորն ալ ընդունին համայնավար գործիչներու գնահատութեան ճշդութիւնը: Չէ՞ որ մինչ բովանդակ աշխարհը, մասնաւորաբար Ամերիկայի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Գերմանիայի նման տնտեսապէս զարգացած երկիրները, այսօր կը գալարուին գործազուրկներու տագնապին ծանրութեան տակ, անդին Խորհրդային Միութիւնները գոնէ իրենց յայտարարութեամբ, անծանօթ են նման տագնապի մը:

Սակայն անմիջական եզրակացութիւնն է անշուշտ, եթէ, ինչպէս ըսի, նկատի ունենանք միայն գործազուրկներու թուական հաշուեկշիռը, եւ առկէ ալ կազմենք մեր գաղափարները տնտեսական ընդհանուր կացութեան մասին:

Տնտեսագէտները, ինչպէս նաեւ քաղաքական գործիչներ, անշուշտ այնքան ալ հեշտութեամբ չեն բաժներ այս տեսակէտը: Անոնք հարցը տարբեր կողմերէն քննելով, յաճախ աւելի ամուր հիմնաւորումներով կը մերժեն համայնավար գործիչներու գնահատութիւններու ճշդութիւնը եւ երեւան կը բերեն տնտեսական իրական տագնապը Խորհրդային Երկիրներուն: Եւ վերջապէս նուազ անարժէք չեն, այն պնդումները թէ, առանց գործազրկութեան ենթարկուելու, բանուորութիւնը Խորհրդային Երկիրներու մէջ, շատ աւելի դժուարութեամբ կը պահէ իր նիւթական գոյութիւնը, քան այն պաշտօնական միլիոնաւոր գործազուրկները որոնք տարիներէ ի վեր կը ծանրանան եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու ուսերուն:

Այս բոլորէն անկախ, մենք կ'ընդունինք փաստը այն իմաստով, որ իրօք խորհրդային երկիրները, որոնց շարքին նաեւ մեր Հայրենիքը ո՛չ մէկ պաշտօնական գործազուրկ ունի այսօր: Ու եթէ այս ուղղութեամբ տագնապ չկայ, կայ սակայն աւելի ծանրակշիռ եւ իրական տագնապ մը: Առիկա «Բանուժ»ի (բանուորական ուժերու) պակասն է, որ կը վտանգէ կանոնաւոր ամէն աշխատանք: Մասնաւորաբար ծանր արդիւնաբերական ձեռնարկներու (պղինձի արտադրութիւնը) ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստական նոյնպիսի ձեռնարկներու մէջ, որոնք նոր են Հայաստանի համար, ինչպէս Լենինականի մանարանը, կարիքը մասնագէտ եւ պատրաստուած բանուորներու կը շեշտուի ուժգնօրէն:

Այս բացը, որ գլխաւորաբար արդիւնք է Հայաստանի գերազանցապէս գիւղատնտեսական երկիր ըլլալուն, պէտք է բացատրել ուրիշ բազմաթիւ պատճառներով ալ, որոնք արդէն հետեւանք են համայնավար կուսակցութեան վարած անշնորհք քաղաքականութեան:

Աւելորդ պիտի ըլլար այս տեսակէտը, եթէ չխօսուէր բանուորական ուժերու պակասի մասին առհասարակ: Այլապէս, ինչո՞վ բացատրել այն իրողութիւնը թէ, այսօր երբ մեր երկրի ժողովուրդը ընդհանրապէս զրկուած է սեփական գործ ընելու ամէնէն տարրական հնարաւորութիւններէ, կը խուսափի կապուիլ պետական արդիւնաբերական ձեռնարկներուն, ապահովելու համար իր ապրուստի նուազագոյն միջոցները:

Հաշուելով Հայաստանի աշխատաւոր ձեռքերու ընդհանուր թիւերը վերջին քանի մը տարիներու, աւելի կը հիմնաւորուինք մեր տեսակէտներու մէջ.

«1928-1929 թւին վարձու աշխատող ձեռներ ունեցել ենք (առանց գիւղատնտեսութեան 46 հազար հոգի, իսկ 1931 թւին՝ ունենալու ենք 86 հազար հոգու պահանջ»: («Խորհր. Հայաստան», 17 փետր. 1931):

1928-1931 ընդմէջը չորս տարուան ընթացքին կրկնապատկուած պահանջը առաջին հայեացքով կրնայ մտահոգութիւն պատճառել: Անկից մասնաւորաբար այնպիսի երկիրներու մէջ, ուր տնտեսական կեանքը կը զարգանայ բնականոն պայմաններու մէջ:

Հայաստանը բոլոր Խորհրդային Երկիրներու նման 1927էն սկսեալ տնտեսական նոր կացութեան մը ենթարկուեցաւ, «ՆԷՊ»ի ջնջումով մասնաւոր առեւտուրի եւ ձեռնարկներու դէմ սկսուած պաշտօնական հալածանքը, բազմապատկեց ազատ աշխատաւոր ձեռքերը: Ու այդ թուականէն մինչեւ այսօր նոյն քաղաքականութիւնն է որ կը ստուարացնէ բանուորական բանակը, նաեւ գիւղատնտեսական աշխատաւորները:

Որով, եթէ մէկ կողմէ կրկնապատկուած է աշխատաւոր ձեռքերու պահանջը, միւս կողմէն կրկնապատկուած է թիւը անոնց, որոնք չունին ուրիշ ո՛չ մէկ ասպարէզ՝ բացի բանուորութենէ:

Եւ սակայն, հակառակ այս հնարաւորութեան, մեր երկրի տնտեսական ծրագրերու թերակատարման մէջ, խոշոր դեր կը կատարէ աշխատող ձեռքերու պակասը: Այս բացը աչքի կը զարնէ մասնաւորաբար Ղափանի եւ Ալլահվերտիի պղնձահանքերու մէջ:

«Բանւորական ուժի խոշոր պակասի պատճառով հանքերի ներսում եւ տեսակաւորման ցեխերում պղնձաքարը մնում է, պլանները թերակատարւում են»: («Խորհր. Հայաստան», 1 Ապրիլ):

«Խորհրդային Հայաստան»ի քննութիւնները այս հարցի շուրջ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ երեւան կը հանեն: Այս մանրամասնութիւններուն հիմնականը արհեստագիտական դժուարութիւններ նկատուելով հանդերձ, կան բազմաթիւ փաստեր ալ որոնք կը ծառայեն դատապարտելու Խորհրդային անշնորհք կազմակերպութիւնը:

Առոնց հետ, սակայն, «Բանուժի հոսունութեան» անկանոն եւ յաճախակի «գործալքութեան» հիմնական չարիքը կը նկատուի որպէս հետեւանք «Բանուորական սոցիալական», կը թարգմանուի տնտեսական, իրապէս անմխիթար կացութիւնով:

Այսպէս, ուրեմն, եթէ բոլորովին անկաշկանդ եւ աննախապաշար դատողութեամբ փորձենք լուծել մեր երկրի տագնապը, մեր առջեւ կը ցցուին այն աննախանձելի պայմանները, որոնց չեն կրնար հանդուրժել հազարումէկ թշուառութեան դատապարտուած մեր հայրենակիցները:

Մարդիկ, հակառակ կուսակցութեան եւ կառավարութեան օրինական եւ ոչ-օրինական խստութիւններու, կը մերժեն աշխատիլ կանոնաւորաբար, կը մերժեն կապուիլ պետական արդիւնաբերական ձեռնարկներուն, քաջ գիտնալով մէկտեղ, որ բանուորութիւնը արտօնեալ տարրն է խորհրդային դրախտին մէջ:

Պարագայ մը աչա, որ գոյութիւն չունի ո՛չ մէկ դրամատիրական երկրի մէջ: Ու փոխանակ խանդավառուելու օտար երկիրներու միլիոնաւոր գործազուրկներով, որ արդիւնք է տնտեսական բոլորովին այլ բարդութիւններուն, ինչո՞ւ չխորհիլ մեր ներքին ցաւի մասին, որ աւելի վտանգաւոր է քան գործազրկութիւնը:

Հոս գործն է, աշխատանքը աշխատաւորէն փախչողը, զայն թշուառացնողը, հոն, մեր երկրին մէջ աշխատողն է գործէն փախչողը: Տեղ մը արտադրութիւնը իր գերագոյն սահմանին հասած կը դանդաղի հարուածելով անմիջապէս աշխատաւոր տարրը, իսկ ուրիշ տեղ մը (Հայաստան) դեռ չկազմակերպուած եւ անբաւարար արտադրութիւնը կը դանդաղի, իր իսկ աշխատաւորին հարկադրական անտարբերութեամբ վնասելով որքան իրեն, նոյնքան եւ աւելի երկրի տնտեսութիւնը:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Փրոֆ. Ադոնցի յօդուածը ունի մասնաւոր յատակագիծ մը: Այդ յատակագիծն իսկ կը մատնէ մեղքը, որ կը պակսի յօդուածին մէջ:

Հերդեր, կ'ըսէ, «ուրուագծեց այն հիմերը, որոնց վրայ պիտի հանգչի գրականութեան պատմութիւնը որպէս գիտական մարզ: Նա էր, որ ցոյց տուեց, որ բոլոր կիրթ ազգերը անցնում են միեւնոյն եւ կամ նման գրական հանգրուաններ, ունեն իրենց դասական, ռոմանական, կեղծդասական եւ ռոմանտիկ շրջանները»:

Քիչ մը աւելի վարը. «Ձնայելով հայ պատմական կեանքի խեղճեկ վիճակին, մեր գրականութիւնը պահել է որոշ չափի կանոնաւորութիւն կամ յաջորդականութիւն իր զարգացման ընթացքին: Կարելի է ասել, եւրոպականին համընթաց է»:

Ի՞նչ նպատակ ունի այս յատակագիծը:

— Հաստատել թէ Աբովեան, աւելի կանուխ ծնած ըլլալով հանդերձ (1804) Պէշիկթաշլեանէն (1829), ռոմանթիզմ բերեր է, մինչ Պէշիկթաշլեան՝ դասականութիւն: կարճ խօսքով՝ Պէշիկթաշլեան շատ ո՛ւշ է մնացեր:

Հերդերի օրէնքով՝ Աբովեան աւելի կանուխ է կատարեր պատմական շրջաններու զարգացումը: Թերեւս կը մտնէր այս ձեւով ըսել թէ ֆրանսական գրականութիւնն ալ «յետ» է Աբովեանէն:

Եւ որպէս զի կասկածի չենթարկուի Աբովեանի ռոմանթիզմին ալ բիւրը, Ադոնց անմիջապէս կը յայտարարէ թէ «գերման ռոմանտիզմը մերձ երեւում տարբով աւելի հասակաւոր է»: Պզտիկ սուտում մըն ալ եւ աչա կը հաստատէ թէ Պէշիկթաշլեան «յետ է ոչ միայն Աբովեանից, այլ եւ Ալիշանից, քանի որ մշակում է հին ոճի գրականութիւն, երբ նորի հիմն է դրուած»:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս «յետ է», «յառաջ է» ըսելու ձարմաջը: Եթէ Պէշիկթաշլեան եւ Աբովեան ռոմանթիք ըլլային, միթէ՞ դարձեալ Պէշիկթաշլեան «յետ» չէր ըլլար Աբովեանէն, համաձայն իրենց ծննդեան թուականներուն: Ինչո՞ւ կը մերժէ արժէքի ուսումնասիրութիւն կատարել: Բանասէրի սովորութիւն չէ՞ արդեօք հետաքրքրուիլ, թէ ո՞վ առաջին անգամ ռոմանթիզմ ըրած է, ինչպէս ուրիշ մը պիտի փնտռէր թէ ո՞վ առաջին անգամ գործածած է, օրինակի համար, «հրեշտակ» բառը: Եւրոպացի գրագէտ մը փորձուա՞ծ է երբեք ըսելու թէ Սթանտալ, որ ծնած է 1783ին, «յետ» է Շաթօպրիանէն, որ, ծնած ըլլալով հանդերձ աւելի կանուխ (1768), ռոմանթիզմ ըրած է: Ընդունելով որ Պէշիկթաշլեան ալ ռոմանթիզմ ըրած է «դպրոցէն հեռանալէն յետոյ», կրնա՞նք ըսել թէ «յառաջ է» Պետրոս Դուրեանէն: Վերջապէս, կ'ուզէի իմանալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս «յետ» բառը:

Փրոֆ. Ադոնց կը պնդէ որ չէ ըսած թէ Պէշիկթաշլեան վար է Աբովեանէն, իբրեւ բանաստեղծ: Սակայն կը թափահարէ Պէշիկթաշլեանի ծառը, եւ կը տեսնէ որ «շատ բան չի մնայ ծառի վրայ»:

Ես կը կարծեմ թէ փրոֆ. Ադոնց, իր բանասիրական մեթոդով, զոր Հերդերի օրէնքներուն կը կապէ, ուրի՞շ բան ըսել կ'ուզէ՝ երբ Պէշիկթաշլեան «յետ» կը նետէ «արեւելահայ» Աբովեանէն: Զարմանալին այն է, որ ամենայն հանդարտութեամբ կը թափահարէ Պէշիկթաշլեանը, բայց ոչ մէկ բաժանում կը կատարէ՝ երբ կարգը Աբովեանինն է:

Նախ քան գրական դպրոցներուն վարդապետութիւնը, անոնց ազդեցութեան հարցը, Հերդերի միջամտութեան խնդիրը, թափահարենք Աբովեանն ալ, եւ յետոյ կը սկսինք գործի:

* *

Փրոֆ. Ադոնց կը գրէ թէ «Աբովեան Դորպատի գերման յատակ ակունքից բերել էր ռոմանթիզմի ջուրը, բերել էր գիտակցօրէն, արտագրել Վէրք Հայաստանի»:

Սակայն Աբովեանի ռոմանթիք նկարագրին մասին ուրիշ ոչ մէկ փաստ: Կը բաւէ՞, կը կարծէք, Աբովեանի ռոմանթիզմը հաստատելու համար՝ ցոյց տալ անոր գերմանական կրթութիւնը եւ այդ շրջանին ռոմանթիզմի երեւումը գերման գրականութեան մէջ: Զուգադիպութիւննե՞րն ալ փաստ են «պատմագիտութեան» մէջ: Կամ արդեօ՞ք կարելի է պնդել թէ Աբովեան ռոմանթիք է, որովհետեւ մելամաղձոտ եւ թաց նախադասութիւններ ունի: Այն ատեն ինչո՞ւ ռոմանթիք չէ... Արիստակէս Լաստիվերտցին ալ: Կամ պէ՞տք է ռոմանթիք կոչել Աբովեանը, որովհետեւ առաջին անգամ գրած է աշխարհաբարով, զոր փրոֆ. Ադոնց կը համարի ռոմանթիզմին կատարած մեծ յեղաշրջումը եւ յաղթանակը: Այն ատեն ռոմանթիզմը Աբովեանէն ալ հին է մեր մէջ: Վերջապէս Աբովեանի երեւակայութի՞ւնը հոգի՞ն: Ո՛հ, այդ երեւակայութի՞ւնը, այդ հոգի՞ն: «Ոչ ոք ըսաւ սա տղին պատռենք սիրտը տրտմագին, նայինք ինչե՞ր գրած կան»:

Խաչատուր Աբովեանի գրականութեան ուսումնասիրութիւնը աղուոր նիւթ մըն է հոգեկան ախտաբանութեան եւ հոգեբնախօսութեան տեսակէտով: Դժբախտաբար մարդիկ վարժ չեն ճշմարտութիւնը փնտռելու, կամ դիմաւորելու հանդարտութեամբ: Արդարեւ, երբ Լէօ Երեւանի թեմական դպրոցի գոյքերուն մէջէն ռուսերէն թուղթ մը գտաւ, Աբովեանի ձեռքովը իսկ գրուած, եւ կարդաց Թիֆլիսի «Հայ Գրողներու Ընկերութեան» մէկ հաւաքոյթին մէջ, մարդիկ գայթակղեցան, այդ «գիւտը» վիրաւորական համարեցին Աբովեանի յիշատակին համար եւ բողոքեցին Լէօի դէմ: Ընդհանրապէս ես կը սիրեմ գրողները ուսումնասիրել իրենց գործին իսկ մէջէն: Բայց որպէսզի ոչ ոք առիկա նկատէ անձնական գնահատութեան խնդիր, պիտի հետեւիմ Աբովեանի կեանքին, գտնելու համար նկարագիրը իր գրականութեան:

Այս վերջին տարիները, Աբովեանի կեանքին մասին այնքան առատ տեղեկութիւններ հասան, որ կովկասի մեր հին գրագէտներէն, հիմա, ոչ ոք այդքան ծանօթ է մեզի: Յայտնի է այլեւս Աբովեանի կեանքին ամբողջ օրագիրը: Միայն իր ծննդեան թուականն է, որ տակաւին ճշդուած չէ:

Ոմանք կը գրեն թէ Աբովեան ծնած է Քանաքեռի մէջ 1804ին, կամ 1805ին, հիմնուելով իր իսկ գրած մէկ թուղթին վրայ. «1804-5ին ծնեցայ ես Քանաքեռ գիւղում, 5 վերստ հեռու Երեւանից»: Ուրիշներ կը գրեն թէ Աբովեան ծնած է 1809ին կամ 1810ին, դարձեալ հիմնուելով իր իսկ «ցուցակ ծառայութեան» թուղթին վրայ զոր պատրաստած էր 1844ին, եւ ուր կը գրէր թէ 35 տարեկան է, այդ պարագային կը նշանակէ ծնած է 1809ին: Ցաւակնշական է թուականներու այս շփոթութիւնը, զոր ինքն իսկ պատճառած է: Նախակրթութիւնը կը ստանայ նոյն գիւղին, յետոյ Էջմիածնի մէջ, ուրկէ կ'անցնի Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը: 1826ին, երբ կ'աւարտէ, կը փափաքի Վենետիկ երթալ, սակայն չի յաջողիր ու կը մնայ «Էջմիածնի միջնադարեան մթնոլորտում», մինչեւ որ Ֆրիդրիխ Պարրոտի աջակցութեամբ 1830ին կը մեկնի Դորպատ: Աչա այս մարդուն հետ է, որ Աբովեան կը բարձրանայ Մասիսի գագաթը: Սակայն գիտական աշխարհը չի հաւատար, եւ կը պնդէ թէ Պարրոտ չէ կրցած բարձրանալ մինչեւ գագաթը: Իրեն ընկերացող Ակոռեցի երկու հայերը կ'ուրանան, եւ կասկածը աւելի եւս կը ստուարանայ: Աբովեան երդում կ'ընէ եւ այս առթիւ կը գրէ յօդուածներ, ուր կը յայտնուի թէ չափազանց զգածուած է եւ վշտացած տարակոյսի այդ գրոյցներուն դէմ: Եւ յանկարծ զարմանալի խոստովանութիւն մը կ'ընէ, թէ հայ ժողովուրդը չի սիրեր զինք, որովհետեւ «Արարատի գագաթը բարձրացած լինելով, կոխել էր սրբազան հողը»: Էջմիածնի կրօնաւորներն ալ, կ'ըսէ, այդ վերաբերումը ունէին իրեն հանդէպ: Կը տեսնէ՞ք հակասութիւնը,— Էջմիածինն է որ Աբովեանը ուղեկից եւ թարգման կը նշանակէ Պարրոտի, եւ դարձեալ Էջմիածնի եպիսկոպոսներն են որ ուրախութեամբ կ'ողջունեն զինք, երբ Արարատէն վար կ'իջնէ, կաթողիկոսարանին նուէր կամ յիշատակ բերելով կտոր մը սառոյց, զոր եպիսկոպոսները կ'առնեն եւ իրենց երեսին կը քսեն: Սակայն աչա Աբովեան, հալածեալ (persécuté) *մարդու մը պէս*, կը պնդէ թէ հայ ժողովուրդը եւ Էջմիածինը չեն սիրեր զինք կրօնական պատճառներով: Այս պատճառաբանութիւնը մինչեւ հիմա սովորութիւն դարձած է պատմել, մինչդեռ պէտք էր կարծել որ Աբովեանի տրտունջին պատճառը, թէ սիրուած չէ ինք, ուրի՛շ բան էր: Մենք գիտենք, որ Աբովեան չսիրուեցաւ նաեւ ռուս իշխանութենէն, հակառակ ամէն բանով հաճելի գտնուելու իր փորձերուն: Ուրեմն ի՞նչ է այդ պատճառը, որ թերեւս կրնայ բացատրել նաեւ իր հոգիին պատկերը եւ իր գրականութեան նկարագիրը:

Բայց նախ հետեւինք Աբովեանի մինչեւ Դորպատ: Վեց տարի կը մնայ այստեղ, իբրեւ ուսանող: Սակայն զարմանալին այն է, որ երբ, այս վերջին տարիներուն, պրպտումներ կատարուեցան Դորպատի համալսարանին ուսանողներու արձանագրութեանց դիւանին մէջ, ոչ մէկ հետք գտնուեցաւ: Բժիշկ Նարամիշեան 1912ին կը դիմէ Դորպատի համալսարանի տեսուչին եւ կը խնդրէ որ, համալսարանին ուսանողական դիւանէն քաղելով իրեն հաղորդուի թէ Խաչատուր Յարութիւնեան Աբովեանը ո՞ր տարին համալսարան մտած է, ի՞նչ ճիւղի հետեւած է, ե՞րբ աւարտած է, ի՞նչ վկայական ստացած է: Համալսարանին տեսուչը կը պատասխանէ.

«Ի հետեւումն սոյն ամի Նոյեմբերի 16ի գրութեան, պատիւ ունիմ հաղորդելու Ձերդ Գերազանցութեան, որ կայսերական Եուրեւ համալսարանի (նախկին Դորպատի) ուսանողներու ցուցակներուն մէջ գոյութիւն չունի Աբովեան անունը: Համալսարանի դիւանին մէջ կատարուած պրպտումներու համաձայն 1861-1862 տարեշրջանին է որ այստեղ ուսանող եղած է, քաղաքական տնտեսութեան բաժնին մէջ, հայազգի Վարդան Խրիստափորովիչ Աբովեան (*), որ ծնած է Թիֆլիս 1843ին: Այս Աբովեանը չէ աւարտած համալսարանը եւ ուսանելէն լեզուի ուսուցչութեան իրաւունք ստանալով մեկնած է, յետոյ 1890ին Երեւանի հոգեւոր վարժարանին մէջ ուսուցիչ կարգուած»:

Բժիշկ Նարամիշեան, գիտնալով որ 1834ին Դորպատի համալսարանէն փոխուած են 17 ուսանողներ, նոյն համալսարանի տեսուչին կը հարցնէ թէ փոխուածներուն մէջ չկա՞յ արդեօք Աբովեանի անունը: Տեսուչը կը պատասխանէ թէ ոչ Աբովեանցի, ոչ ալ Աբովեանի անուն կայ փոխարուած ուսանողներու ցուցակին մէջ:

Ե. Տաշեան, որ բոլոր տեղեկութիւնները կ'առնէ իր ուսումնասիրութեան (*), կը գրէ Լայպցիկի համալսարանին ուսանողներէն հայ երիտասարդ մը, իր աւարտական ճառին նիւթ ըլլալով «գերմանական ազդեցութիւնը հայ գրականութեան վրայ», յաջողած իր տրամադրութեան տակ ունենալ Դորպատի համալսարանի ուսանողական ամբողջ դիւանը, կայն 1830-1836 թուականներ ոչ մէկ արձանագրութիւն Աբովեանի անունով: Ազատ ունկնդի՞ր էր Աբովեան: Այդ մասին ալ կ կայ, որովհետեւ «Ալյոտ կոմ» ուսանողական անուանացանկի մէջ եւս յիշատակութիւն չկայ:

(2) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այս երիտասարդը ապահովաբար զաւակն է Խ. Աբովեանի:

(*) Տեղեկագիր Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտի, 1928, Երեւան:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս հայկական աւանդութիւններ, երգեր, պարեր, գիր ու գրականութիւն, թակայ են այլասերման վտանգին, նոյնպէս եւ աւելի հայկական ամուսնութիւնները:

Արդի հայկական ամուսնութիւններ կը կատարուին գրեթէ բին երեւոյթները նկատի առնելով: Ըստ երիտասարդին, աղջիկը պէտք է ըլլայ բարեձեւ ու նուրբ բնականէն չունենայ այդ առաւելութիւնները, պէտք է աշխատի նալ արուեստականօրէն: Պէտք է հետեւի նորաձեւութեան եւ գիտնայ ֆրանսացի դերասաններուն անունները: Հայերէն գիտնալը անհրաժեշտութիւն մը չէ, կը բաւէ որ գիտնայ «bon jour, bon soir» ըսել, ունենայ քանի մը ոսկի ակռաներ որ երբ ժպտի, անոնցմով փայլով մը փայլին աչքերուն Նայուածքն ու շարժումները դեր կը կատարեն երիտասարդներու ուշադրութիւնը գրաւելու համար:

Ամուսնութեան թեկնածու ջիկներ երբեք չեն մտածեր ապագայի մասին: Նկատի կ'առնեն տասարդին ներկայ դիրքը, նիւթական տեսակէտէն: Անոնք ամուսնութիւնը կը նկատեն տանքի դադարում, առանց երբեք գիտնալու թէ ամուսնութիւնն է որ կը սկսի ամէնէն դժուարին աշխատանքը, պատասխանատու բայց հաճելի աշխատանք մը սան բանուորական երկիր ըլլալով, ինչպէս յայտնի է, 15 տարեկանէն սկսեալ հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը կամայ ակամայ աշխատանքի է լծուած: Ամուսնութենէ վերջ պէտք է շարունակէ իր աշխատանքը, վաճառականութեան, արհեստաւորութեան կամ բանուորութեան, իսկ աղջիկը՝ եթէ տնտեսական պայմանները համեստ ապրուստի, պէտք է տնական գործերով եւ ջանայ տարել ընտանեկան բարեկեցութեան մեծ գործին:

Սակայն արդի ամուսնական կեանքի մէջ կը պատահի ճիշդ կառակը: Ծուլայի կեանքին ժուած նոր հարսը կը խորշի կան գործերէն:

— Ես իմ ծնողքիս մօտ հանգիստ էի, ոչ լաթ ու լուալ կար, ոչ կերակուր եփել ալ սենեակ մաքրել: Աւելի ութ ժամ շուքայ երթալ աշխատ քան հոս սպասաւորութիւն

Այսպէս այրը կնոջ հաճելի ըլլալու համար, կը պարտաւորուի բանները յաճախել: Այր ու կին շարանէն վաճառատուն, թատրոն կամ պարարահ: Նոր ամուսնացողներու նշանաբանն է 3-4 տարի զաւակ չունենալ յելել կեանքը իր բոլոր հաճոյքներով: Սակայն այդ չորս երկար բալունի տարիներուն տեղի

...ցած բանի վիճումները պատճառ կը ...ռանան յափշտակական անկումեան։ ...վճառականութեան կամ բանուո-...րութեան վարժուած կիներու համար ...ակի լաւ է զաւակ չունենալ, որով-...հետեւ կեանքի բնական բերումով ...ռակայի գործերը արգելք պիտի ըլ-...ան։ Ան չպիտի կրնայ պէտք ...եղած բնտանեկան բարեկրթութիւնը ...ալ իր մանկիկին եւ արդէն ինքն ...հեղհեղեւտէ պիտի կորսնցնէ մայ-...րական սիրոյ զօրութիւնը։

Անցեալ օր մայր մը կը տրտնջար ...զաւկին անհնազանդութեան հա-...մար ու կ'աւելցնէր.

— Ոչ ոք իր զաւկին բարձր ու-...սում տալու համար աւելորդ ծախ-...սեր չըրեց, որովհետեւ այս պզտիկ ...արիքին ծնողք յարգել ու անոնց ...հրամանը կատարել չեն գիտեր, ապա ...ինչ օգտակարութիւն կրնայ ունե-...նալ եթէ համալսարաններ աւարտէ»։

Այս տխկնոջ հետ վիճաբանու-...թեան մտնելով, տեղեկացայ թէ օրա-...կան հազիւ մէկ ժամ իր զաւկին ե-...ղած տեսնելու ժամանակ կ'ունե-...նայ, որով ամբողջ տարուան ըն-...թացքին 365 ժամ։ Կը նշանակէ 15 ...օր զաւակին քով կը մնայ, ի՞նչպէս ...կրնանք պահանջել որ այս տեսակ ...զաւակներ հնազանդին, սիրեն ու ...յարգեն իրենց ծնողները։ Հայ մայ-...րեր կամ հայրեր եթէ կ'ուզեն իրենց ...զաւակներէն յարգուիլ եւ ապագային ...օգտակարութիւններ յուսալ, պէտք է ...փոքրերուն անոնց կրթութիւնով։ ...կանոնաւորապէս ընտանիքէն ներս ...ծնողք պատասխանատուութեան մեծ ...բաժին ունի մանուկներու նկարագիրը ...կերտելու կենսական գործին մէջ։

Երկսեռ երիտասարդութեան վար-...քերն ու բարքերը օրէ օր կ'արդիա-...նան, անշուշտ ամուսնութիւններն ...ալ անոնց հետ։ Ամուսնացող զոյգերը ...մեծ մասամբ համեստ աշխատաւոր-...ներ են, հազիւ իրենց օրապահիկը ...ճարող։ Սակայն անոնց համար կար-...եւոր ամուսնանալը պայմանադրական ...է. կամ տեսակ մը անջնջելի կտակ ...իրենց նախահայրերէն որուն դէմ ...եւրոպական հաճոյքներն ու շուայ-...տութիւնները չեն կրնար պատուար ...հանդիսանալ։ Անոնք ուխտած են ...անպայման ամուսնանալ եւ կ'ամուս-...նանան, առանց նկատի առնելու ...նիւթականը, փոխառութեամբ եւ կամ ...ապառիկ ապրանքներ գնելով։

Անոնք, այդ անվախ ու ժրաջան ...բանւորները երբեք չեն զիջիր նաեւ ...անշուք անցընել հարսանեկան հան-...դէսը։ Կը վարձեն ընդարձակ սրահ-...ներ եւ նուագախումբեր. կը մե-...ծարեն հրաւիրեալները այնպէս, ինչ-...պէս իրենց ծննդավայրին մէջ։ Եւ ...այս հարսանիքէն վերջ այր ու ...կին ձեռք ձեռքի տալով կ'աշխա-...տին վճարել պարտքերը։

Այս պայմաններուն տակ կա-...տարուած ամուսնութիւնները բանա-...ւոր չըլլալով հանդերձ, արժանի են ...քաջալերութեան։

Մինչեւ ո՞ւր խելացին մտմտայ ...խնդը գետէն կ'անցնի։

* *

Մարսէյլի մէջ տարուէ տարի ...պակսած են նուազիլ ամուսնութիւն-...ները եւ համեմատաբար ծնունդները։ ...Անցեալ տարի կեդրոնի եկեղեցիի ...արձանագրութիւնները կը ցուցնէին ...293, իսկ այս տարի 288։ Ծնունդները ...անցեալ տարի եղած էին 221, այս ...տարի՝ 203։ Հակառակ անոր որ նոր ...եկող գաղթականներու ժամանումն ալ ...պակաս չէ։

Հին գաղութի տարիքոտ ամու-...սինները ուշագրաւ թիւ մը կը ներ-...կայացնեն։ Հակառակ դիրքի ու ...գործի տէր ըլլալուն, ցարդ չեն կըր-...ցած ամուսնանալ։ Կ'երեւայ չեն ...կրցած գտնել իրենց սրտին սիրածը ...եւ կամ ֆրանսացի հոմանուհիներ ...թոյլ չեն տուած։

Ամուսնական փափուկ գործի մէջ ...մեծ դեր կը կատարեն նաեւ ծնող-...ները։ Ճանչցած եմ հայուհիներ ...որոնց ձեռքը խնդրուած է մէկէ ...աւելի բարեկիրթ եւ աշխատասէր ...երիտասարդներուն կողմէ ու միշտ ...մերժուած, մերժուած, որովհետեւ ...ծնողքը անօգնական մարդ մը ու-...նենալով, ուզած է ամուսնանալ ա-...ռանձին երիտասարդի մը հետ, կամ ...չէ զիջանած իր ճակատագիրը կապել ...բանւորի մը հետ։

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 5 Մայիս.— Վիէնը բաժնուած է երեք մասի, Փոն Թ'Էվէք, Վիէն, Փասդալ։ Ունինք երեք դպրոց, մէկը Փոն Թ'Էվէքի մէջ։ Պ. Մկրեանը Ազգային Միութեան անունին տակ ունի դպրոց մը։ Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ մօտ ութը ամիս է կը շարունակէ կանոնաւորապէս շաբաթը 2 օր, երեքշաբթի եւ ուրբաթ։

Վերջերս Հ. Յ. Դ. «Ապառաժ» խումբի հրաւէրով, Փասդալի կողմը ունեցան խորհըրդակցական ժողով մը բոլոր հայրենակցականներու եւ Հընչակեաններու հետ։ Բայց դըժբախտաբար չկարողացան ելքի մը յանգիլ շնորհիւ ներկայացուցչի մը յարուցած խոչընդոտներուն։

Երկար վարանումներէ յետոյ, ընտրուեցաւ վերջապէս հինգ հոգինոց հոգաբարձու մը, հետեւեալ անձերէն,— Վ. Հովիւեան, Հ. Թորոսեան, Կ. Մարգարեան, Կէմէրէկցի, Գ. Պէրպէրեան Մալաթիացի, Գ. Կարապետեան Խարբերդցի, որոնք խղճամիտ, գործունեայ երիտասարդներ են։ Հոգաբարձութիւնը գտաւ օրիորդ մը կարող եւ ընդունակ ու բացաւ դպրոցը, եւ եղաւ երեք դպրոց։ Այս վերջինս մօտ մէկ ուկէս երկու ամիս է կը շարունակէ կանոնաւորապէս շաբաթը չորս օր հայերէն դասերով, Բշ., Գշ. Դշ. եւ ուրբաթ երեկոները՝ 2ուկէս ժամ։ Ունի 36 աշակերտ մեծ եւ փոքր։ Մայիս 3ին տեղի ունեցաւ դպրոցին բացման հանդէսը։ Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը։ Հոգաբարձութիւնը իր բոլոր կարելին ըրած էր հանդիսականները գոհ ձգելու համար։

Օրուան նախագահը Պ. Վ. Հովիւեան հանդէսը բացաւ, պարզելով ձեռնարկին մեծ նշանակութիւնը։

Նախագահին խօսքէն վերջ դպրոցի աշակերտներուն կողմէն եղան խմբերգներ. արտասանութիւններ, մանկական խաղեր, պարեր։ Առանց բացառութեան բոլոր փոքրիկներն ալ շատ յաջող էին, շնորհիւ ուսուցչուհիին եռանդուն աշխատանքին։ Մանկական խաղերէն վերջ տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը ի նպաստ դպրոցին։ 15 րոպէի մէջ գոյացաւ 1265 Ֆր. 20 սանդիմ, քոքարդով միասին 1500 ֆրանքի մօտ գումար։ Օրուան բանախօսը Պ. Ս. Տօնապետեան, խօսեցաւ ազգային մշակոյթի եւ կրթական հարցերու շուրջ։

Բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։ Գլխաւոր դերակատարն էր փոքրիկն Պերճ Թաղէոսեանը։

Սարի տղայ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՈՅԻ ՄԷՋ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ, 5 Մայիս.— Հոս եւս անգործութեան տագնապը սկսաւ քանդել բանուորական բոյներ։ Բաւական թիւով Յոյներ եւ Սպանիացիներ հանեցին գործէ. անոնց գործը դադրեցնելու համար ժամանակ տրուած էր 20 օր։ Սակայն որովհետեւ իրենց երկիրներն ունէին, նախընտրեցին անմիջապէս մեկնիլ եւ իրենց հաշիւները փակելով գործարանին հետ, հեռացան ասկից։ Գործէն հանեցին Հայ մըն ալ, ինքնութեան թուղթի անկանոնութեան պատճառով։ Այս ալ զոհ մը՝ հայ խաբեբայ սրճարաններու։

Տեղւոյս մէջ փոքրաթիւ հայութիւն մը կայ։ Իսկ իբր կազմակերպութիւն միայն Դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունի։ Քանի մը ամիս առաջ կարմիրներ եկած էին եւ մէկ երկու երիտասարդներ հաւաքելով ուզեցին բջիջ մը կազմել, բայց չյաջողեցան։

Տեղիս փոքրաթիւ գաղութը, թէեւ ինկած խոնարհ անկիւն մը, սակայն զուրկ չէ հաւաքական կեանքի մխիթարութիւններէն, շնորհիւ Հ. Յ. Դ. կազմին եւ շնորհիւ Դաշնակցական գործիչներու, որոնք իրենց պարբերական դասախօսութիւններով ու բանախօսութիւններով, յոյս եւ հաւատք կը ներշնչեն մեկուսացած Հայերուն։

Եղիազար Ծատուրեան

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 6 Մայիս.— Անգործութիւնը հետզհետէ մեծ ծաւալ կը ստանայ տեղւոյս մէջ։ Նախկին անգործներու վրայ աւելցան ուրիշներ, որոնք շաբաթ մը կ'աշխատին ու շաբաթ մըն ալ անգործ կը թափառին փողոցները կամ թէ աւելի բախտաւորները սրճարաններու մէջ օրուան կացութեան վրայ կը վիճաբանին։ Ֆրանսացի եւ Իտալացի անգործ գործաւորները կառավարութենէն կը ստանան օրական եօթ ֆրանք. ընտանիքի տէրերը քիչ մը աւելի։ Իսկ հայ բանուորին բոլոր դիմումները դեռ արդիւնք մը չտուին։ Ամէն անգամ նոյն պատասխանը կը ստացուի «Ձեր կառավարութեան հետ որեւէ համաձայնութիւն մը չունինք։ Դիմեցէք ձեր հիւպատոսին կամ պատասխանատու մարմիններուն»։ Հայ գործաւորը որո՞ւ պէտք է դիմէ, ո՞վ պիտի ստանձնէ Նախարարութեան մօտ պարտականութիւնը։ Ունինք շատեր որոնք օրուան հացի կարօտ են։ Տեղւոյս կառավարութիւնն անգամ կը խղճայ մեր վրայ ու կ'ըսէ որ ձեր մեծերը ի՞նչու ձեզ երեսի վրայ կը թողուն եւ չեն մտածեր ձեր մասին»։

Ո՞ւր են արդեօք Չինաստանի յեղափոխականներու օգնութեան հասնող կարմրուկները, որ մեզի ալ բաժին հանեն զանազան ծախքերու անուակէն։

Նշան Բիրլեան

ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր առաջ Հալէպի ընդհ. ապահովութեան պաշտօնատունը կ'իմանայ որ Թուրքերու հաշւոյն գործող լրտես մը կը գտնուի քաղաքին մէջ։ Իսկոյն քննութեան կը ձեռնարկէ եւ ձեռք կ'առնէ խիստ միջոցներ՝ երեւան հանելու համար դաւաճանը։

Երկար խուզարկութիւններէ եւ փնտռտուքներէ վերջ վերջապէս կը յաջողի ձերբակալել Թուրք լրտեսը, որ առաջին անգամ կ'ուրանայ իր ինքնութիւնը եւ կը յայտարարէ որ ինք ֆրանսացի մըն է եւ կը կոչուի Կապրիէլ Լաքրուա։

Ապահովութեան տնօրէնը կը հասկնայ որ ան սուտ կը խօսի եւ իր լեզուն ֆրանսացիէ մը տարբեր է։ Լրտեսը շատ լաւ ֆրանսերէն կը խօսէր։ Վերջը ան կը յայտարարէ որ բնիկ յոյն մըն է սակայն երկար տարիներ Մարսէյլ ապրած եւ ֆրանս. հպատակութիւնը ընդունած է։

Ապահովութեան պաշտօնեաները նորէն չհաւատացին եւ շարունակեցին իրենց հարցաքննութիւնները, մինչեւ որ Կապրիէլ Լաքրուա անունով ճանչցուած այս լրտեսը խոստովանեցաւ որ Նաքմ Ճէնանի կը կոչուի եւ Թուրք ներկայ կառավարութեան թշնամիներէն է եւ թէ փախած է Սուրիա անոնց վրէժխնդրութենէն ազատուելու համար։

Աւելի վերջը Նաքմ Ճէնանին կը խոստովանի որ Օսման Ճէնանի է ինք եւ ղրկուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ ուսումնասիրելու համար Հալէպի ժողովուրդին տրամադրութիւնները եւ քրտական շարժման ունեցած կապերը Հալէպի հետ։

Խուզարկութիւններ կատարուեցան անոր վարձած սենեակին մէջ եւ հոն գտնուեցան ամէն տեսակ տարազներ՝ գլխուորական, օդանաւորդի, պետէվիի եւայլն։ Հաւկցուեցաւ որ առանց անցագրի եկած է ան, եւ սահմանէ մը ի վեր լրտեսութեամբ կը զբաղի։

Զին. դատարան յանձնուեցաւ լրտեսը։ Այս առթիւ «Ազդակ» կը հաղորդէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները։

Հալէպի մէջ վերջերս ձերբակալուած է Թուրք լրտես մը Օսման Ճէնանի որ երկու տարի առաջ անգամ մը եւս Սուրիա եկած եւ լրտեսութիւն ըրած էր։ Հաշտարար ատեանին կողմէ մէկ շաբթուան բանտարկութեան դատապարտուած է առանց անցագրի սահմանը անցած ըլլալուն համար։

Լրտես Ճէնանին երբ աւարտէ այդ բանտարկութիւնը, անկէ վերջն ալ պիտի դատուի զին. ատեանին առջեւ իբրեւ լրտես։ Արդէն յայտնի եղած է որ Օսման Ճէնանի զանազան կապեր հաստատած էր հովանաւոր պետութեան թշնամիներուն հետ եւ կ'աշխատէր գրգռութիւններ առաջ բերել ի վնաս երկրի իշխանութեան եւ անոր հաւատարիմ նկատուած տարրերուն դէմ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Ամէկ առաջ համառօտ տեղեկութիւն մը տրուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգմ. Ընդհ. Ժողովի մասին, որ գումարուած է Փարիզի մէջ։ Ժողովը կը շարունակէ իր նիստերը օր առաջ ձեռնարկելու համար Միութեան ընդհ. կեդրոնի ստեղծումին։

Մինչեւ այսօր բաւական կարեւոր որոշումներ տրուեցան, քննուեցան եւ հաստատուեցան կարգ մը ծրագիր-կանոնագրեր։ Սկաուտական նոր կանոնագիր-ծրագիրը՝ որ պատրաստուած էր մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, յօդուած առ յօդուած քննուելով վաւերացուեցաւ։ Ըստ այս ծրագրի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական ճիւղը անկախօրէն կը գործէ իր մասնագիտական կալուածին մէջ, բարոյական եւ նիւթական հովանաւորութեանը տակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան։ Ամէկ առաջ, Պոլսոյ մէջ եւս պատրաստուած էր այս իմաստով ծրագիր-կանոնագիր մը որուն գործադրութիւնը կարելի չեղաւ, քաղաքական դէպքերու պատճառով. սակայն կեդր. Սկաուտական Ցանձնախումբը բոլորովին անջատ կը գործէր կեդր. Վարչութեան հովանաւորութեան տակ։ Նոյնպէս պատրաստուած է սկաուտական գիտելիքներու պատկերազարդ հաւաքածոյ մը, որուն տպագրութեան պիտի ձեռնարկուի յարմար առթիւ։

Ժողովը մարզական եւ ֆութպոլի ճիւղերու ծրագիրներն ալ անջատօրէն նկատի առնելով քննութեան ենթարկեց եւ վաւերացուց։ Սոյն երկու ճիւղերն ալ իրենց վարչութիւնները պիտի ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան հսկողութեան տակ։

Ներկայիս ժողովի սեղանին վրայ է փրոփականտի ծրագիր մը որուն վաւերացումէն վերջ ժողովը կ'անցնի ընդհ. ծրագիր-կանոնագրի վերաքննութեան եւ Ընդհ. կեդր. Վարչութեան մը ընտրութեան։ Այս առթիւ դիմում եղած է ծանօթ անձերու, որոնք խոստացած են ստանձնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս համազգային եւ օգտակար գործի մը կեդր. Վարչութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շրջանները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին համագումարին եւ կըսպասեն վերջաւորութեան, լաւագոյն կերպով գործի փարելու համար։

* * Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական ճիւղը ճանչցուած է ֆրանսական Interfédéral գրասենեակէն եւ Պ. Գրիգոր Ցակոբեանի տրուած է ազգային պետի տիտղոսը։ Այսպէս բոլոր շրջանները սկսած են տեղական սկաուտական կեդրոններէն վաւերացուիլ, իբր միակ հայ կազմակերպութիւն։

* * Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական եւ ֆութպոլի ճիւղերն ալ, ծանուանդ այս վերջինը լաւագոյն գործունէութիւնը ունին թէ ազգային եւ թէ միջազգային տեսակէտով։ Ցառաջինքայ տարեշրջանի համար դիմումներ եղած են ֆրանսական խումբերու կողմէ, իբր լաւագոյն եւ կարգապահ խումբ ունեցող Միութիւն։

* * Փարիզի Սկաուտական Խորհուրդը կազմակերպած է սկաուտ խմբապետներ եւ վարիչներ պատրաստելու համար դասախօսութիւններ, որոնք կանոնաւոր կերպով կը շարունակուին, ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրեր։ Սոյն դասախօսութիւններու կարեւոր նպատակներէն մէկն է ուժ տալ նոր պատրաստուած ծրագիր-կանոնագրի մէջ նախատեսուած ազգագրապահպանման գործին, հայ լեզուի, Հայոց պատմութեան եւ աշխարհագրութեան։

Օ. Ք.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԻՒՍԷԻՆ ՃԱՀԻՏ ՊԷՅԷՆ ՀԱՇԻՒ ԿՈՒԶԵՆ

«Սոն Փօսթա» կը գրէ.— «Թանին»ի խմբագրապետ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ, լրագրութիւնը ձգելէ վերջ, իր գրչի ընկերներէն Իսմայիլ Մուշթաք պէյի հետ ընկերութիւն մը կազմած էր մաքսային գործեր ընելու համար, եւ երրորդ ընկեր մը առած էին։ Երեք ամիս առաջ, Հիւսէյին Ճահիտ պէյ Սանայի դրամատան վարչական ժողովին նախագահ ըլլալով, գործէն քաշուած էր եւ պէտք եղած էր հաշուեյարդար ընել։ Հաշուեյարդարը լրանալէն վերջ, սակայն, 100 հազար ոսկիի բաց մը երեւան ելած է ու երկու անդամները կը պնդեն թէ այս գումարը պէտք է Հիւսէյին Ճահիտ պէյի մօտ գտնուի։

Մեր իմացածին համաձայն, ընկերներուն միջեւ տարակարծութիւն մը ելած է այս 100 հազար ոսկիին շուրջ, եւ նոյնիսկ փաստաբաններու խորհուրդին դիմուած է։ Միւս կողմէ, սակայն, ընկերութեան հաշուակալին քննութիւններուն համաձայն, Հիւսէյին Ճահիտ պէյի հաշիւը 6 հազար ոսկի միայն կ'ելլէ։

Խնդրին էութիւնը հետեւեալ կերպով ցոյց կը տրուի.— Ընկերութիւնը 200 հազար ոսկիի չափ շահ ըրած է, որուն 100 հազարը իբր Հիւսէյին Ճահիտ պէյի ծախս արձանագրուած է։ Հիմա, այս ծախքերուն փաստաթուղթերը կ'ուզուին Հիւսէյին Ճահիտ պէյէն, Միեւնոյն ատեն, ուշագրաւ կը նկատուի այն պարագան որ տարիներէ ի վեր մինչեւ հիմա այս մասին ոչ մէկ փաստաթուղթ ուղուած է Հիւսէյին Ճահիտ պէյէն։

«Փօլիթիքա» կը գրէ թէ ընկերութեան երրորդ անդամը՝ Աչմէտ Րեֆիք պէյ դատարան դիմած է, հաշուեյարդարին մէջ ցոյց տրուած յետաձգումին պատճառով։ Րեֆիք կ'ըսէ թէ Հիւսէյին Ճահիտ պէյի սխալին հետեւանքով է որ վնաս ըրած են, որովհետեւ ան էր ընկերութեան վարիչը։

* * Հիւսէյին Ճահիտ պէյ այս մասին իրեն դիմողլրագրողներուն հերքած է այս լուրերը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ «ՕՌ'Ի ՊԸՃԻՆԿՕ»Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Մեզի ղրկուած այս բողոքէն յապաւած ենք շարք մը աւելորդ բացատրութիւններ.—

Ծանօթ է որ Նորեան եղբայրները «Հայրենիք»ի միջոցաւ հայ ժողովրդական երգի մը համար մրցանակ բացին, գրուած լաւագոյն ոտանաւորին եւ անոր յարմարագոյն եղանակին յատկացնելով որոշ գումարներ։

Յանձնախմբային - Դատական վճիռներով ոտանաւորին մրցանակը շահեցաւ ծանօթ գրող Պ. Տ. Չիթունի, Փարիզէն, իսկ երգի համար յօրինուած եղանակը (musique) շահեցաւ երգահան Պ. Արա Պարթեւեան, նոյնպէս Փարիզէն։

Երաժիշտ Պ. Վ. Սրուանձտեանց, սակայն, որ վերոյիշեալ մրցման բընաւ չմասնակցեցաւ, անտես առնելով զոյգ մրցանակին առթիւ մամուլով ծանուցուած կանոնադրութիւնը, որով ամէն իրաւունք պայմանադրօրէն վերապահուած էր մրցանակին մասնակցող եւ մրցանակը շահողներուն, ծամուլէն կ'առնէ ոտանաւոր գրուածքը եւ իր ունեցած եղանակներէն մէկը յարմարցնելով՝ իսկոյն կը հրատարակէ եւ ի վաճառ կը հանէ «Օռ'ւ Պըճինկօ»ն…

Եւ այս՝ տեղի ունեցաւ, երբ տակաւին ոտանաւորին երաժշտութեան համար մրցման հրաւէրը հրապարակի վրայ էր ծամուլի միջոցաւ ու Ցանձնախումբը իր վճիռը չէր արձակած մրցանակի մասին։

Եւ այժմ, երբ, Պ. Սրուանձտեանցի «Պըճինկօ»ն մէջտեղն է, Ցանձնախումբս իր արդար բողոքը միացնելով մրցանակը շահող զոյգ հեղինակներու ձայնին, կուզայ ծանուցանել հասարակութեան որ, Պ. Սրուանձտեանց ոչ միայն իրաւունք չունէր այսպէս վարուելու, այլ բոլորովին անարդար է եղած, երբ հասարակութեան մէջ շփոթութիւն ստեղծելու միտումով մը՝ իր հրատարակած երգին տետրակին վրայ գրած է «Մրցանակի արժանացած երգը»…

Պ. Սրուանձտեանց չէ բաւականացած այս բոլորով, եւ փութացած է իր անհարազատ եւ անմրցանակ տետրակը տանիլ ներկայացնել Պատոնի կառավարչատունը եւ «Փաթէնթ Օֆիս»էն ստանալ Copyrightը։

Ցանձնախումբս կը ծանուցանէ թէ առ այս բոլոր իրաւունքները ճշտելու, օրինական իրաւասութիւները հետապնդելու համար միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, արդարութիւն ըրած ըլլալու համար իրաւասու հեղինակներուն։

Ցանձնախումբի անդամներ

Լութֆի Մինաս, Ց. Ս. Լեւոնեան, Ժօրժ Վարժապետեան, Սիւզան Էլմասեան, Սիրարփի Միքայէլեան, Արաքսի Օտապաշեան, Նուարդ Շաղոյեան-Ճիվէլէքեան։

ՄԻԼԱՆ, 3 Մայիս.— Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 26ին, Միլանի Մխիթարեան ուսանողարանի սրահին մէջ։

Վարչութեան տարեկան համառօտութիւնը գոհունակութեամբ շարունակուեցաւ եւ նոր տարեշրջանին համար վերընտրուեցաւ նոյն վարչութիւնը։ Միութեանս հասցէն՝ c)o Doct. Yervant Arzumanian, 4, Via S. Pietro All'Orto, Milano.

Վարչութիւն

ԻՏԱԼԻԱ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՏՐԻՊՈԼԻՍՈՅ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մահմետականներուն վրայ՝ Իտալացիներու կողմէ գործուած հարստահարութիւնները մեծ յուզման մատնած են Սուրիոյ մահմէտականները։ Այս առթիւ, «Թան»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէջ, բնիկ տարրին հանդէպ իտալացի զօրավարին Կրացիանիի կիրարկած միջոցներն են որ դժգոհութեանց տեղի տուած են։ Անցեալ տարի ըմբոստութեան դէպքերու հետեւանքով, 80,000 բնիկներ փոխադրել տուեր էր դէպի ծովեզր եւ զանոնք տեղաւորեր կայաններու մէջ, հեռու պահելու համար խռովարարներու ազդեցութենէն։

«Մէսաճէրօ» ֆաշիստական թերթը անդրադառնալով այս առթիւ կազմակերպուած ցոյցերուն, որոնց մասնակցած է նաեւ Երուսաղէմի մեծ միւֆթին, կը գրէ թէ «Դահիրէէն Դամասկոս, Թունուզէն Մարսէյլ, Փարիզէն Ժընեւ կը փորձեն իսլամական կատաղութեան ալիք մը բարձրացնել իտալական իբր թէ կայսերապաշտութեան նպատակներուն եւ եղանակներուն դէմ։ Արաբական եւ արաբասէր թերթեր, ամէն կարգի մեկնաբանութիւններ եւ զանազան ազգերէ գրգռիչ «գործակալներ» Իտալիան կը մեղադրեն թէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ շրջանին մէջ կը բռնաբարէ բնիկներու ազատութիւնը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի Ժընեւ երթալուն առթիւ, Յունաստանի արտաքին նախարարը Միխալաքաքիւլոս յայտնեց թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի պատուիրակութիւնները Ժընեւի մէջ տեւական շփումներ պիտի ունենան իրարու հետ, նկատելով որ Թուրքիա՝ իր անցեալով եւ մանաւանդ իր ներկայ տնտեսական յարաբերութիւններով, մաս կը կազմէ Եւրոպայի կազմին եւ միւս կողմէ, Յունաստան բարեկամական դաշինքով կապուած ըլլալով Թուրքիոյ, ուժ տուած է որ ան մասնակցի Եւրոպայի Միութեան վիճաբանութիւններուն։

ՀԱԼԷՊԻ ՑՈՅՑԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԷՄ

Պէյրութի խռալ. Հիւպատոսը իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է հերքելու համար այն տարաձայնութիւնները որոնց համաձայն իբր թէ Ափրիկեան Տրիպոլիսի մէջ Իսլամներ խժդժօրէն սպաննուած են Իտալացիներու կողմէ։

Հիւպատոսը առաջարկած է որ իսլամ երեւելիները հաւաքուին, անոնց հաղորդելու համար իր կառավարութեան հրահանգները։ Հաւաքուեցան անոնք մզկիթի մը մէջ եւ լսելէ վերջ հիւպատոսը, առաջարկեցին որ Մուսոլինիի ստորագրութեամբ հերքում մը կատարուի եւ տեղացի Իսլամներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը մեկնի Տրիպոլիս, քննելու համար անոնց կացութիւնը։

Հիւպատոսը երեք օր միջոց խնդրեց, գոհացում տալու համար անոնց պահանջներուն։

Հալէպի Զէքէրիա մզկիթին մէջ իտալական ջարդերու մասին քարոզ լսող մահմետականներ գրգռուեցան ու ազդուեցան իրենց կրօնակիցներուն դէմ կատարուած դէպքերէն. 500ի մօտ ցուցարարներ պոռալով կանչելով սկսան շրջիլ գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ստիպեցին հանրակառքի պաշտօնեաները որ կեցնեն հանրակառքը, բայց ոստիկանութիւնը սկսած էր արգիլել եւ գաւազանի հարուածներով յաջողեցաւ ցրուել ամբոխը։

Ոստիկանները եւ ոստիկան զօրքերը սկսան շրջիլ քաղաքին մէջ, նմանօրինակ ցոյցերու տեղի չտալու համար։

Ժողովուրդը թէեւ խուճապի մատնուեցաւ, սակայն հազիւ մէկ ժամ անցած, միտքերը հանդարտեցան։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Եգիպտական կառավարութիւնը կը սաստկացնէ Վաֆտի և Ազատականներու գործակցութեան դէմ իր ձեռք առած միջոցները եւ յառաջիկայ ընտրութիւնները ձախողեցնելու համար, երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու ձեռնարկները կ'արգիլէ։

Ոստիկանութիւնը Ազատականներու պետին Մահմուտ փաշայի եւ Վաֆտի ղեկավարին Նահաս փաշայի արգիլեց մտնել կայարան, երբ կ'ուզէին նահանգները մեկնիլ ընտրական պայքարի համար։

Ոստիկանութիւնը բռնի ցրուեց ամբոխը որ հաւաքուեր էր կայարանին շուրջ եւ ցոյց կը կատարէր կառավարութեան դէմ։

Կառավարութիւնը արգիլեց երկու թերթերու հրատարակումը։

Գերմանիոյ անգործութեան տագնապը

Կառավարութեան կողմէ հաստատուած մասնագէտներու յանձնախումբը որ պիտի ուսումնասիրէր անգործութեան դէմ միջոցներ, հրատարակեց իր երկրորդ տեղեկագիրը։

Յանձնախումբը, ամէնէն առաջ կը թելադրէ հրապարակ հանել փոխառութիւն մը, որուն արդիւնքը յատկացուի նպաստաւորելու երկրին տնտեսութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ այս կերպով ստեղծել աշխատանքի հնարաւորութիւններ։ Բայց որովհետեւ, Գերմանիոյ մէջ դրամագլուխ չկայ, պէտք պիտի ըլլայ արտաքին փոխառութիւն մը կնքել տանելի տոկոսով։

Յանձնախումբը կը թելադրէ նաեւ աւելի ուժ տալ ելեկտրական արտադրութեան, երկաթուղիի ելեկտրականացման, ճամբաներու, եւայլ բարելաւումներու ու կը մերժէ պարտադիր աշխատանքի կիրարկումը, այն նկատումով որ չի կրնար թեթեւցնել աշխատանքի շուկան։

Թրոցկի Սպանիա կ'երթայ

Անցեալները գրած էինք թէ Սպանիոյ արտաքին նախարարը նպաստաւոր կերպով արտայայտուած է Տրոցկիի բնակութեան համար, Սպանիոյ մէջ։

Կը հաստատուի այն լուրը, թէ Տրոցկի արտօնուած է է Սպանիա հաստատուիլ։ Սպանիոյ արտաքին նախարարը արդէն յայտարարեց թէ Տրոցկիի արտօնութիւն տրուեցաւ, պայմանաւ որ չխառնուի Սպանիոյ քաղաքական կեանքին։

Ֆրանս-Յոյն առեւտուր

Յունաստանի արտաքին նախարարութեան պաշտօնատան մէջ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ արտաքին նախարար Միխալաքօփուլոսի նախագահութեան տակ, վերջնապէս մշակելու համար յունական գինիներու Ֆրանսա ներածման վերաբերեալ յօդուածը։ Խմբագրուած յօդուածը ղրկուեցաւ Փարիզ, Յունաստանի դեսպանին, ենթարկելու համար ֆրանսական կառավարութեան քննութեան։ Յունաստան մասնաւորաբար կը պնդէ առեւտրական դաշնագիրը ի հարկին դրժելու իր իրաւունքին վրայ, այն պարագային որ անով նախատեսուած գինիի քանակին ներածման դէմ արգելքներ երեւան գան։

Յոյն խորհրդարանը կը լուծուի՞

ԱԹԷՆՔ, 8 Մայիս.— Ընդդիմադիր թերթերը խստութեամբ կը մեկնաբանեն Վենիզելոսի անակնկալ յայտարարութիւնը թէ չպիտի վարանի լուծել Խորհրդարանը, եթէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը, մամուլի ազատութեան վերաբերեալ օրինագծին հիմնական կէտերուն դէմ պայքարին։

Թերթերը կը հրատարակեն ընդդիմադիր պետերու յայտարարութիւնները։ Նոյն իսկ Հանրապետականներ կը յայտարարեն թէ մամուլի օրէնքի վիճաբանութեան ընթացքին, անոր կարգ մը տրամադրութիւններուն դէմ պիտի պայքարին կորովի կերպով։

Հանրապետական-Յառաջդիմական կուսակցութեան ղեկավարը Քաֆանտարիս կը յայտարարէ թէ Խորհրդարանի լուծման սպառնալիքը ո՛չ ոք պիտի արգիլէ ազատօրէն յայտնելէ իր կարծիքը՝ մամուլի օրէնքին մասին։

Իսկ ժողովրդական կուսակցութեան պետը Ցալտարիս ըսաւ.— Եթէ Պ. Վենիզելոս կ'ուզէ պատրուակ ծառայեցնել մամուլի օրինագիծը՝ լուծելու համար, խորհրդարանը, իմ կողմէս, առարկութիւն չունիմ ընելիք։

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ Մասնակցութեամբ տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու։ Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.

Կը նախագահէ Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, եւ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Գ ե ղ ա ր ո ւ ե ս տ ա կ ա ն ճ ո խ բ ա ժ ի ն

Առնել 1 թիւ հանր. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Յ. Պարոնեանի մասին եղած դասախօսութեան առթիւ տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւններ։ Արձանագրուած են Ս. Վրացեան, Ա. Ջամալեան, Ռէն եւ ուրիշներ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔԼԻՇԻ, Սէն Թ'Ուէն, Լըվալուա Ազատամարտ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Clichy, Place de la Républiqueի Bureau de Tabacի ներքնասրահը։ Համակիրներ կրնան ներկայ գտնուիլ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը ժամը 2ին 1 Պուլվար Գառնօ, Ալֆորվիլ։ Օրակարգէն վերջ դասախօսութիւն ընկ. Ուզունեանէ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԵՌԱԳՈՅՆԻ եւ Հրջ. Հայր. միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինօի, Անիէռ-Պուրպուայի, Կուպէվուայի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 131 Fdg. du Temple. Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։ Օրակարգ՝ պատգմ. ժողովի ներկայացուցիչներու ընտրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանեոյի մասնաճիւղին թէյասեղանը վաղը Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Փոքրիկներու համար ձրի։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Ժէրոմի, Նօթրտամի, Լա Ռօզի, Սէն Միթրի եւ Մալբասէի հայրենակիցները, վաղը Կիրակի ժամը 2ին Սէն Ժէրոմի նորաբաց մատրան շէնքին մէջ։ Օրակարգ՝ բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ հաւաքական հրաժարական։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 Թիւ Պէրնարտը Պուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7 11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

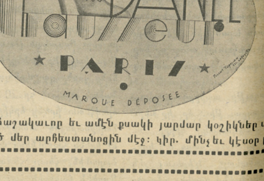
— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողները կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

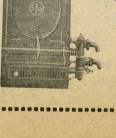
Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՅԻՍ 1931
10 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1566 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՂԱՂԱԿՆԵՐ — ԵՒ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթը լրացուցինք Թշուառութեան, անգործութեան, բնական աղէտի մը եւ օգնութեան աղաղակներու մէջ։

Ծանօթ է Մակեդոնիոյ որբերու պարագան,— 7-800 կտրիճ տղաք՝ մատնուած զարհուրելի անելի մը։ Շատերը՝ խոտ ուտելու դատապարտուած։ Ուրիշներ՝ Թափառական քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, Մակեդոնիոյ խստամբեր լեռներուն մէջ։

Այսօր՝ ուրիշ աղաղակ մը, դարձեալ նոյն շրջանէն։

Սէրէզի շրջանի գիւղերէն 120 հայ ընտանիքներ եւ 60ի չափ որբեր դատապարտուած են անօթութեան, միեւնոյն պատճառներով,— անգործութիւն՝ ծխախոտի տագնապին հետեւանքով։ Բոլորն ալ պարտական կամ պահանջատէր։ Ուրիշ խօսքով՝ անյոյս վիճակի մէջ.

—«Զարհուրելի է մեր վիճակը։ Ամիսներէ ի վեր անգործ՝ մեր երախաներուն չոր հացի կտոր մը անգամ դժուար կը ճարենք։ Կրնանք առանց չափազանցութեան յայտարարել Թէ սովի մատնուած ենք. կանանչ խոտ եւ վայրի բոյսեր կը ժողվենք դաշտերէն եւ յաճախ առանց իւղի կը խաշենք զանոնք։ Այս է մեր ու մեր երախաներուն սնունդը ամիսներէ ի վեր եւ երբեմն առանց հացի»։

Եւ այս 120 ընտանիքները, ճարահատ, որոշեր են իջնել Սելանիկ, Հարմանգիւղի գաղթակայանը։ Երիտասարդները՝ քալելով, ծերերն ու երախաները՝ վարձու ինքնաշարժներով։

Սէրէզէն Սելանիկ երկաթուղին չորս ժամ է։ Իսկ Հարմանգիւղը՝ մօտ կէս ժամ Սելանիկէն, ինքնաշարժով։

Դուք հաշուեցէք Թէ ի՛նչ կը նշանակէ քալելով իջնել Հարմանգիւղ։

Թշուառութեան մթերանոց մը՝ այս գաղթակայանն ալ։ Բազմաթիւ ընտանիքներ կը բնակին պատերազմէն մնացած զօրանոցներու մէջ (փարանկա)։ Իւրաքանչիւրին մէջ 60—100 հոգի։

Իւրաքանչիւր ընտանիք ունի իր «բնակարանը»,— քուրջէ, Թիթեղէ, Թուղթէ պատերով «սենեակներ», ուր և՛ պիտի աշխատին, և՛ պիտի եփեն, և՛ պիտի ուտեն, ու պառկին։ Մեծ, պզտիկ, աղջիկ ու տղայ — բոլորը մէկ... Գործ ունեցողները — տարին ութ ամիս — կը վաստկին օրական 60—70 տրախմի (երեք տրախմին մէկ ֆրանք է)։

Առջի օր, Խասքովոյէն (Պուլկարիա) Թղթակից մը կը նկարագրէր համատարած Թշուառութիւնը, իբրեւ հետեւանք անգործութեան։

Կառավարութիւնը պայման դրած է հարիւրին հինգ համեմատութեամբ միայն ոչ-պուլկարահպատակ բանուոր առնել։ Այդ քաղաքին ոչ-պուլկարահպատակները Հայերն են։ Ուրեմն, եթէ գործ բացուի հարիւր բանուորի համար, Հայերէն հինգ հոգի միայն կրնան օգտուիլ։

Եւ ճարահատ, աւելի քան երկու հարիւր հոգի հանրակրութեամբ դիմած են Թաղ. Խորհուրդին, որպէսզի... Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին ուշադրութիւնը հրաւիրէ իրենց կացութեան վրայ։

— «ԱՇԽԱՏԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ։ ՀԱՑ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ՃԱՐ ՉԿԱՅ։ ԱՆՕԹԻ ԵՆՔ ԲՈԼՈՐՍ ԱԼ։ ՃԱՐ ՄԸ ԳՏԷՔ ՕՐ ԱՌԱՋ։»

Թղթակիցը կը խօսի միայն իր քաղաքի մասին։ Բայց մենք տեղեկութիւններ ունինք նաեւ Պուլկարիոյ միւս քաղաքներէն։ Նոյնքան ծանրակշիռ բովանդակութեամբ։

Եւ ահաւասիկ՝ Զանգեզուրի աղէտը։

Երկրաշարժը քարուքանդ ըրած է Լեռնահայաստանի գիւղերէն 51ը։ Փլատակներուն տակ մնացած են՝ 390 հոգի. վիրաւորուած՝ 7420 հոգի, եւ 5875 գլուխ անասուն ալ՝ ոչնչացած։

Առաջին տեղեկագիրն է այս, եւ հետեւաբար ոչ լրիւ։ Մանաւանդ, ըլլալով հեռագրական լուր։ Գիտենք որ շարժը զուգադիպած է սաստիկ տեղատարափի մը։ Բնակարան չկայ, ծածկոց չկայ, դեղ ու դարման չկայ։ Ուտեստն ալ՝ դժուար կը ճարուի, վաղուց աղքատացած այդ շրջանին մէջ։

Ըսել կ'ուզենք Թէ աղէտը շատ աւելի ծանր համեմատութիւններ ունի, քան ցոյց կուտան վերոյիշեալ Թուանշանները, իրենց հեռագրական չորութեամբ։

×

Ուրեմն, չորս քստմնելի պատկերներ։ Երկուքը՝ միեւնոյն երկրէն (Յունաստան), մէկը՝ նոյնքան անճար գաղութէ մը (Պուլկարիա), եւ վերջինը՝ Հայաստանէն։

Աղաղակներ, որ սիրտ կը բզքտեն եւ անզօր կատաղութեամբ կը լեցնեն բոլորիս հոգին։

Բայց, ի՞նչ օգուտ յուզուիլ, զայրանալ կամ հառաչել— եւ ձեռնածալ նստիլ։

Ինչո՞ւ չզայրանալ նաեւ տիրող լռութեան հանդէպ։

Ո՛րքան ալ ծանր ըլլան մեր առօրեայ մտմտուքները, աններելի է ո՛ր եւ է չքմեղանք։ Պիտի հասնինք բոլորին ալ, որքան կրնանք։ Պիտի երկարենք եղբայրական օգնութեան բազուկը, որ հրաշքներ գործած է այս ժողովուրդի պատմութեան մէջ, բոլոր տագնապներու եւ աղէտներու ընթացքին։

Եւ օգնութեան պիտի հասնին, ամէնէն առաջ, հանրային հաստատութիւնները։ Բարեգործականէն, Կարմիր Խաչերէն, Հայր. Միութիւններէն մինչեւ «Կրթասիրաց»ներն ու «Վերաշինաց»ները։ Մինչեւ Զ. Ո. Մ.ը եւ զանազան Միութիւններ։

Համատարած է Թշուառութիւնը։ Օգնութիւնն ալ պիտի ըլլայ համատարած։ Համազգային։

Շ.

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԸ

Հայրենակիցներ,

Մեր Հայրենիքի ընդարձակ մէկ մասը՝ գրեթէ ամբողջ Զանգեզուրի գաւառը ենթարկուած է երկրաշարժի մեծ դժբախտութեան։ Գորիս, Սիսիան, Ղափան, Արեւիք, գողթն քար ու քանդ են եղած։ 51 գիւղ աւերուած, 390 մարդ սպաննուած, 7420 վիրաւոր, մօտ 10,000 անասուն կոտորուած։ Եւ այս դեռ առաջին, հապճեպով հաւաքուած Թիւերն են։ Կարելի է երեւակայել, Թէ ի՛նչ ահաւոր համեմատութիւններու կը հասնի աղէտին պարզած իրական պատկերը։

Արդէն, ամէն կողմէ կը լսուին օգնութեան աղաղակներ, կը խնդրեն նիւթական օժանդակութիւն, առողջապահական նիւթեր, դեղ, ու վիրաբուժական գործիքներ, հագուստ, ճերմակեղէն, վրան։ Կարիքը սուր է եւ անյետաձգելի։

Որքան ալ ծանր ըլլայ արտասահմանի հայութեան ներկայ վիճակը, իբրեւ հետեւանք տնտեսական համատարած տագնապի, Հայաստանէն հասնող օգնութեան ճիչերը չեն կրնար մնալ անլսելի։ Նոյնիսկ ամենահամեստ բայց ժամանակին հասցուած օգնութիւնը մեծ սփոփանք պիտի ըլլայ երկրի աղիտահար ժողովուրդին համար։

Կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայրենակիցներուն եւ հանրային մարմիններուն արձագանգել Հայաստանէն արձակուած օգնութեան աղաղակներուն։

Օգնեցէ՛ք ինչով եւ ինչպէս որ կարող էք։

8 Մայիս 1931

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՇԼՈՒՍԸ ՖՐԱՆՍ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՆՇԼՈՒՍԻ ԴԷՄ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեան առթիւ, ֆրանսական խորհրդարանի կարգ մը հոսանքներու ներկայացուցիչները խստօրէն քննադատեցին Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պ. Պրիանի քաղաքականութիւնը եւ մինչեւ իսկ, անհրաժեշտ դատեր էին որ հեռանայ գործէն եւ արտաքին քաղաքականութեան ղեկը յանձնէ ուրիշներուն։ Գտնուեցան ալ որ ըսին Թէ Պ. Պրիան կը պատրաստէ վաղուան պատերազմը։

Պ. Պրիան անգամ մը եւս արժեցուց հռետորի իր մեծ համբաւը։

Վիճաբանութիւններէն յետոյ, քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

Խորհրդարանը, հաստատելով իր հաւանութիւնը միջազգային համաձայնութեան մը, եւրոպական ժողովուրդներու լայն եւ անկեղծ գործակցութեան մը, դատապարտելով աւստրօ-գերման մաքսային միութեան ծրագիրը որ դէմ պիտի ըլլար այս քաղաքականութեան եւ դաշնագրերուն, հաւանութիւն կը յայտնէ կառավարութեան յայտարարութիւններուն եւ վստահ անոր վրայ, կ'անցնի օրակարգին»։

⁂ Արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի պատասխանը, հակառակ մէկ քանի խօսողներու բուռն քննադատութեանց ու յայտնի Թշնամութեան, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց խորհրդարանին մէջ, ինչ որ Պ. Պրիանի բարեկամները կը մղէ աւելի եւս ուժ տալու անոր Հանրապետութեան Նախագահութեան Թեկնածութեան։ Ցարդ՝ Պ. Պրիան որ եւ է յայտարարութիւն չէ ըրած այս մասին, մինչ Ծերակոյտի նախագահը Պ. Տումէր, արդէն պաշտօնապէս դրած է իր Թեկնածութիւնը։ Կարգ մը երեսփոխաններ մտադրած են դիմում կատարել արտաքին նախարարին, որ Թոյլ տայ որ զինքը ներկայացնեն Թեկնածու Հանրապետութեան Նախագահութեան։

Նախագահական ընտրութիւնը պիտի կատարուի Մայիս 13ին, չորեքշաբթի օր։

Եգիպտոսի ընտրութիւններուն շուրջ

Գահիրէէն տրուած լուրերու համաձայն, քաղաքին մէջ տիրող յուզման հետեւանքով, Նիգակաւորներու ջոկատներ ցերեկ գիշեր կը շրջագային փողոցները. մասնաւոր հսկողութեան տակ առած են քաղաքին կեդրոնը։ Ոստիկանական կարեւոր ուժեր կը սպասեն Թագաւորին պալատին շուրջը եւ կ'արգիլեն անոր մուտքը։

Քաղաքին գլխաւոր այն մասերուն մէջ, ուր ժողովուրդը ամէնէն աւելի գրգռուած է, փողոցներու անցքը խափանուած է երկայնքին դրուած բեռնատար մեծ ինքնաշարժներով եւ կարգ մը փողոցներու անցքը արգիլուած է փշոտ երկաթաթելի ցանցերով։ Ոստիկանութիւնը, որուն կ'օժանդակեն զինուորական ուժեր, գրաւած է քաղաքին ռազմագիտական կէտերը։

Գահիրէէն «Թայմզ»ի Թղթակիցը կը գրէ Թէ, կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով ազգ. համագումարը որ տեղի պիտի ունենար ուրբաթ օր, 29 նախկին նախարարներ (որոնց մեծ մասը, ո՛չ Վաֆտի կը պատկանին, ո՛չ ալ Ազատականներու) ստորագրեցին բողոքի յայտարարութիւն մը։ Այս յայտարարութեամբ անոնք կը բողոքեն 1923ի Սահմանադրութեան բռնաբարման դէմ, կը յայտնեն Թէ յառաջիկայ ընտրութիւնները չեն կրնար արտայայտել ժողովուրդին կարծիքը եւ Թէ ներկայ կառավարութեան կողմէ ստորագրուած ո եւ է դաշնագիր չի կրնար որ եւ է պարտաւորութեան տակ դնել ազգը։

Այս յայտարարութիւնը, որ ամբողջ Եգիպտոսի մէջ շրջաբերութեան դրուած է եւ կը լեցուի բազմաթիւ ստորագրութիւններով, հաղորդուեցաւ նաեւ օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն, եւ կը մտածուի ներկայացնել նաեւ Ֆուատ Թագաւորին։

Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա, կը յամառի իր ընթացքին մէջ եւ իր կողմէ յայտարարութեամբ մը, կը հերքէ իր հակառակորդներուն տեսակէտը եւ կը յայտնէ Թէ եթէ ընտրութիւնները իրեն համար նպաստաւոր չըլլան, անմիջապէս պիտի հրաժարի։

Իզմիրի պահակազօրը ըմբոստացած

Փարիզ հրատարակուող Թուրք ընդդիմադիրներու Թերթը «Լա Րէփիւպլիք Անչէնէ» կը գրէ.— Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք Թէ բացառիկ ծանրութեամբ ըմբոստական շարժում մը երեւան եկած է ընդդէմ կառավարութեան, Իզմիրի պահակազօրքին մէջ։

Շարժումը տարածուած է նաեւ ուրիշ պահակազօրքերու մէջ։

Պատճառը ցոյց կը տրուի վերջին ընտրական զաւեշտին առթած յուսախաբութիւնը։

Փանկալոսեան ցոյց՝ Աթէնքի մէջ

Լոնտոնէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, երեք սպաներ որոնց մէջ էր զօրավար Փանկալոսի Թիկնապահը հազարապետ Քացարոս՝ ձերբակալուեցան Աթէնքի մէջ, մէկ քանի ձեռք ատրճանակ պարպելէ վերջ։

Ներքին Նախարարը յայտարարեց Թէ կառավարութիւնը լուր ունէր որ փանկալոսեան շարժում մը կը պատրաստուի եւ Թէ ամէն զգուշական միջոց ձեռք առած է, արգիլելու համար խռովութիւնները։

Աթէնքէն «Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հաւաստէ Թէ ատրճանակի հարուածներէն յետոյ, Օմոնիա հրապարակին վրայ պիտի սաւառնէր փանկալոսեան օդանաւ մը, որ ըմբոստութեան հրաւիրող Թռուցիկներ վար պիտի Թափէր, կոչ ուղղելով ժողովուրդին որ ուժ տայ ըմբոստական շարժման։ Այս շարժման առաջին նպատակը պիտի ըլլար գրաւել կեդրոնական նամակատունը եւ ուրիշ հանրային պաշտօնական հաստատութիւններ։

Կառավարութիւնը լուր ունէր այս դաւադրութեան մասին եւ հրահանգ տուած էր իր օդանաւերուն որ պատրաստ գտնուին սաւառնելու, հետապնդելու համար ըմբոստներու օդանաւը, որ արդէն երեւան չելաւ։

Կ'ըսուի Թէ զօր. Փանկալոս եւս ձերբակալուած է։

Յոյն խորհրդարանի լուծումը

Ժողովրդական կուսակցութեան պետ Պ. Ցալտարիս յայտարարած էր Թէ կառավարութիւնը տնտեսական նեղ գրութեան մատնուած ըլլալով ստիպուած պիտի ըլլայ ժամանակէն առաջ խորհրդարանը լուծելու եւ նոր ընտրութիւններ ու ձեռնարկելու։

Ասոր ի պատասխան Պ. Վէնիզէլոս կը յայտարարէ.— Կտրուկ կերպով կը հերքեմ ինծի վերագրուած խօսքերը։ Ժողովուրդը 4 տարուան համար ինծի վստահեցաւ երկրին ճակատագիրը։ Երբեք չեմ խորհիր Խորհրդարանը լուծելու մասին, որովհետեւ պատճառներ չկան ենթադրելու Թէ ժողովուրդը կառավարութեան վրայէն վերցուցած ըլլայ վստահութիւնը։ Ընդդիմադիրները Թող պատրաստուին յաջորդելու համար կառավարութեան, որուն պաշտօնը կը վերջանայ 17 ամիսէն։ Անկէ առաջ, ոչ պէտք կայ, ոչ ալ անհրաժեշտութիւն Խորհրդարանը լուծելու եւ ընտրութիւններ յայտարարելու։

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները

Անգլիական հաւաստի շրջանակներ կը յայտնեն Թէ Ռուսիոյ վրայ անգլ. պահանջները քննող անգլեւռուս խառն յանձնախումբի աշխատանքները անելի մատնուած ըլլալու մասին տարածուած լուրերը, չեն համապատասխաներ իրականութեան։ Մասնախումբի մը մէջ միայն, վէճ ծագած ըլլալով, անգլ. պատուիրակները պէտք տեսած են դիմելու խառն յանձնախումբին։

«Մորնինկ Փոսթ» կը հաղորդէ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Շաբթու սկիզբը, խորհրդարանի սրահին մէջ գաղտնի հաւաքոյթ մը ունեցան 100է աւելի պահպանողական երեսփոխաններ եւ նախապէս Անգլիոյ խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան պատկանող պաշտօնեաներ, որոնք մերժեր էին ենթարկուիլ Ռուսիա վերադառնալու համար իրենց կառավարութեան տուած հրամանին։

Այս հաւաքոյթին մէջ, վիճաբանութիւն կատարուած է հնգամեայ ծրագրին, Ռուսիոյ արտաքին պարտքերուն, Ռուսիոյ մէջ համագործակցականներու վիճակին եւ բանտերուն մէջ, աշխատանքի եղանակին մասին։

Անգործութեան վիճակագրութիւնը

Մայիս 2ին, անգործներու պաշտօնական Թիւը ցոյց կը տրուի 48,753 (10,17ը կիներ)։ Մէկ շաբաթ առաջ, այդ Թիւը կը ներկայացնէր 49,958։ Այս շաբթուան համար ուրեմն 1205ի նուազում մը։

Այնպէս որ, գործազուրկներու Թիւը իր առաւելագոյնը գտած ըլլալով ապրիլ 22ին (51,814) կարելի է յուսալ որ գործի Թուլութեան նահանջն սկսած է։

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՄԷԿ ՆԱԽՈՐԴԸ

Բրիտանական համայնագիտարանի «Եգիպտոս» վերնագրին տակ կը կարդանք.

— Եգիպտոսի Ֆաթիմեան ամիրա Մոստանշիր Մաադի ժամանակ (1035 — 1094 յ.Ք.) Բաղդադի Աբբասեան խալիֆային կողմէն Թուրք զօրավար Նաշիր Բին Համդան կը յարձակի Կահիրէի վրայ, կը կողոպտէ պալատը եւ կ'այրէ համբաւաւոր մատենադարանը։

Մոստանշիր խալիֆա գահազուրկ կը հռչակուի եւ Նաշիր կը հրամայէ ուրբաթի աղօթքի ժամանակ յիշել Աբբասեան խալիֆայի անունն իբր բարձրագոյն վեհապետ։ Քիչ յետոյ ուրիշ մրցակից Թուրք զօրավար մը կը սպաննէ Նաշիրը եւ Մոստանշիրի կողմէ կը նշանակուի վէզիր։ Այդ խառնակութեանց միջոցին, Մոստանշիր իրեն օգնութեան կը կանչէ Բադր ալ Ջամալի (Badr al Jamali) անունով Հայը, որ մեծ ընդունակութիւն ցոյց տուած էր Սուրիոյ մէջ գրաւած իր զանազան պաշտօններուն մէջ։ Բադր 1074ին Կահիրէ կը հասնի իր հայ պահակազունդով, կը կոտորէ կառավարութեան գլուխը գտնուած կուսակցութեան պետերը եւ Ամիր ալ Ջուեուշ (բանակներու իշխան) տիտղոսով մեծարուելով կը ստանձնէ պետական գործերու վարչութիւնը։ Այդ քանի մը տարուան խլրտումներու ժամանակ, երկիրը քարուքանդ եղած էր անկարգութեանց, սովի եւ համաճարակներու պատճառաւ եւ շատ մը վայրերու մէջ ալ հաստատուած էին զանազան անկախ վարչութիւններ։ Բադր կը յաջողի կարճ ժամանակի մէջ վերագրաւել ամբողջ երկիրը եւ այնուհետեւ կը նուիրուի վերաշինութեան. բոլորովին կը նորոգէ Կահիրէի պարիսպները նոր եւ հաստատուն աշտարակներով և ուժ կուտայ երկրագործութեան։ Իր մահէն վերջ խալիֆան անոր յաջորդ կը նշանակէ որդին, Ալ Աֆդալ Շահնշահ։

Շահնշահ վէզիրն ալ մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ երկրին մէջ եւ խալիֆային մահէն վերջ անոր երկու որդիներէն Ահմադը կը նշանակէ յաջորդ, ընդդէմ Նիզարի, որ պաշտպանեալն էր հակառակորդ շիա-հաշիշեան (assassins) կուսակցութեան։

* *

Համայնագիտարանն իր տեղեկութիւնները քաղած է անշուշտ արաբ մատենագիրներէ եւ որեւէ թիւրիմացութեան հարց չի կրնար գոյութիւն ունենալ, քանի որ թէ Բադրի համար գրուած է հայ եւ թէ մանաւանդ պահակախումբին համար, որ բաղկացած էր բացառապէս Հայերէ։

Ձեռքիս տակ ունեցած հայ մատենագիրներու մէջ չգտայ որեւէ յիշատակութիւն այս մասին եւ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան ալ յայտնեց թէ Չամչեանի պատմութեան մէջ ալ հանդիպած չէ այդպիսի նախարարի մը գոյութեան, որ իրեն համար ալ նորութիւն մըն է։

Արդեօ՞ք պարզ բախտախնդիր մըն էր որ հաւատքն եւ անունը փոխելով մտած էր միւսլիման խալիֆայի ծառայութեան մէջ, թէ Ռուբինեանց ժամանակի բազմաթիւ հայ իշխաններէն մէկն էր, որ Սուրիոյ մէջ կը գործէր Եգիպտոսի խալիֆայի հովանիին տակ, քանի որ ունէր նաեւ անձնապահ գունդ։

Յամենայն դէպս, ըստ Ուռհայեցի պատմիչի, 1030 թուականներէն սկսեալ Եգիպտոսի մէջ կար մօտ երեսուն հազարնոց զօրաւոր եւ բարգաւաճ հայ գաղութ մը։ Գրիգոր Վկայասէր Կաթողիկոս Կոստանդնուպոլսէն Երուսաղէմ ուխտի գացած ժամանակ, ալեկոծութեան բռնուելով Աղեքսանդրիա կը հանդիպի եւ կը շրջի «ընդ ամենայն անապատն Եգիպտացւոց» եւ կ'երթայ «բնակիլ ի լերինս, ընդ միանձունսն ճգնաւորացն Քրիստոսի» (Ուռհ. 230)։ Վկայասէր կաթողիկոս մեծարանքներով կ'ընդունուի Մոստանշիր խալիֆայէն եւ չուզելով հայ գաղութն անհովիւ թողուլ, կը ձեռնադրէ «զեղբօրորդի իւր Գրիգորիս՝ Եպիսկոպոս» (Վարդան Պատմիչ 102)։

Այս Գրիգորիս եպիսկոպոսը Ծովքի իշխանին որդին էր եւ կը յիշուի նաեւ Ներսէս Շնորհալիէ։ Եգիպտոսի աթոռը կը կոչուէր Պատրիարքարան, թէեւ ենթարկուած էր Կիլիկիոյ Մայր Աթոռին։ Այս սովորութիւնը մինչեւ այժմ ալ պահուած է, եգիպտական կառավարութիւնը Պատրիարքարան անունը կուտայ Հայոց Առաջնորդարանին (Օրմանեան, Ազգապատում)։

Գրիգորիս եպիսկոպոսի համար Կիրակոս պատմիչ կը գրէ թէ «անդ (յԵգիպտոս) կացեալ վախճանեցաւ»։

Բադրէն մօտ մէկ դար յետոյ, ուրիշ օտար զօրավար մը՝ Դամասկոսի փոխարքայ Նուրէդդինի կողմէ կուգայ Եգիպտոս եւ կը գրաւէ խալիֆայական գահը, հիմը դնելով Այուբեան նոր հարստութեան։ Այդ օտարականն ալ քիւրտ Սալադինն էր, որ Սուլթան Սալադին անունով հանրածանօթ է պատմութեան մէջ եւ յաճախակի բախումներ ունեցած է ինչպէս եւրոպացի Խաչակիրներուն, նոյնպէս եւ Պաղեստինի ու Սուրիոյ Լատին եւ Հայ իշխաններուն հետ։

Սիրով պիտի ընդունէի Բադրի մասին որեւէ լուսաբանութիւն հայ բանասէրներու կողմէ։

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐ

ԲԱԲԳԷՆԻՆ

Անուրջնե՜ր, կապոյտ երազներ պատանեկան վառ ու խրտուն հոգիների, որ նմանում էք ճերմակ ծաղիկների թերթիկներին, ամփոփուած կանաչ ցօղուններ ծայրերից կախուած ծաղկեբաժակների մէջ։ Ո՞վ գիտէ, գարնան չարաճճի քամին պոկելով ու փրցնելով ո՞ւր պիտի տանի ձեզ։

Ճերմա՜կ թերթիկներ, հազարբուրեան ծաղիկների...

Անրջածին սանդուխներ, որ կաք, որ չկաք։

* *

Ու կրկին յիշում եմ ես օրերը, որոնք անհետ թռա՜ն, վշտացած աղաւնիների նման, յուսահատ ու մոլար։

Օ՜, բոլոր փթթող գարունները ընդունակ են արթնացնելու իմ մէջ նրանց բոլոր յիշատակները։

Ու ամենից շատ ես յիշում եմ գարնան իրիկունների այն մտերիմ ու զուարթ հաւաքոյթները, ընդարձակ սենեակի կանաչ վարագոյրներից ներս։

Եւ ինչպէս չյիշեմ մեր հոգիներից ծնուած, մեր հոգիները օրօրող այդ մեղմիկ երեկոները։

Դեղին ինքնաեռը իր թշշոցով սիրելի էր մեզ համար, երբ քչուոր էինք ու մտերիմ։ Նա մեր գաղտնիքները երբեք չէր լրտեսում, և մենք մեր խօսակցութեան մէջ ազատ էինք, կաչաղակի պէս շաղակրատ։

Պատանեկան մեր հոգիներում ճերմակ ծաղիկների բողբոջները ճեղքուել էին եւ հաճելի ջերմութիւն ու հաշիշ էին սրսկել մեր երակների մէջ եւ իրարու մօտենալու, հանդիպելու, խօսելու և պատմելու ցանկութիւնները, ափիոն քաշողի կրակի պէս, անհրաժեշտութիւն էր մեզ համար։

* *

Այն իրիկուն, օ՜, մայիսեան այն իրիկունը երբեք չպիտի մոռանամ...

Ընկերնե՜ր, իմ սիրելի ընկերներս, աչա անցեալի իմ նախկին աչքերով տեսնում եմ ձեզ, բոլորդ իմ շուրջ, ու ես էլ ձեր մէջ. մենք բոլորս մանուկներ տասնեւհինգ, տասնեւվեց տարու, երախանե՜ր, ճերմակ ու անմեղ հոգիներով, որ լողում ենք ու խրտում, ժպտում ենք ու թախծում կապոյտ երազների անեզրութեան մէջ...

— Լսի՞ր։ Արմի՛կ, ո՞ւր կ'ուզէիր լինել այս վայրկեանիս.— Հարցրեց Վաչէն, պատուհանի առաջ կանգնած, դուրսը դիտելով, ուր երեկոյեան մթնշաղը սկսել էր իր կապտորակ շղարշը փռել որմերի եւ տանիքների, ծառերի ու ծաղիկների վրայ։

— Ե՞ս, ինչպէս ասեմ, ես կ'ուզէի այս րոպէին լինել անտառի մէջ. մեն-մենակ, առանց խօսակցի, դիտել, սքանչանալ իրիկնապահի այս գեղեցկութիւնով։ Լսել ծառերի միալար խշշոցը։ Թռչունների վերջին կանչը ու հեռաւոր առուակի խոխոջիւնը։ Ցետոյ դիտել ծառի ճիւղերի միջոցից փայլփլող աստղերը ու երկնքի կապոյտի մէջ՝ լողացող լրիւ լուսինը։ Զգացի, որ բնութեան այս խորհրդաւոր պատկերի մէջ ես մենակ եմ, մեն-մենակ, մի ուշացած ճամբորդ, անտուն ու անտէր։ Եւ ես լուսնկայի շողերով քայլէի ու քայլէի, մինչեւ առուակի եզերքը։ Այնտեղ տեսնէի մի պզտիկ աղջիկ. այսինքն ինձնից քիչ պզտիկ՝ նա էլ մենակ լինէր, նա էլ ինձի պէս մոլորուած ու անտէր. ես մօտենայի նրան ու հարցնէի ան ուրախութիւնից սկսէր լաց լինել, իսկ ես էլ իմ թաշկինակով նրա արցունքները սրբէի եւ մխիթարէի։

Եւ երբ յոգնէր ու քնել ուզէր, իմ վերարկուն իր վրայ փռէի, ու ես էլ քովը նստած մինչեւ արշալոյս հսկէի, որ գայլ ու աղուէս մօտ չգան իրեն։

Ու չիկնեց, չիկնեց Արմիկը։ Վերջին խօսքերի ժամանակ սկսեց կակազել, շնչառութիւնը սկսեց դանդաղիլ եւ մեզ թուաց որ պիտի լայ։

Բայց Արմիկը լաց չեղաւ։ Միայն երկար փնտռտուքից յետոյ գրպանից թաշկինակը դուրս հանեց եւ քիթը սրբեց ու դառնալով հարցրեց.

— Իսկ դո՛ւ Վաչան, դու ո՞ւր կ'ուզէիր լինել։

Վաչանը կարծես Արմիկի աւարտելուն էր սպասում եւ այդ հարցումին։

— Ես էլ կ'ուզէի այս վայրկեանին անտառի մէջ լինել, բայց ոչ թէ մենակ, այլ ձեր բոլորի հետ միասին։ Դուք իմ զինուորները լինէիք, ես էլ ձեր պետը։ Մենք որսից վերադարձած լինէինք. ես յոգնած ծառի տակ պառկէի, դուք խարոյկ վառէիք եւ իրիկուայ կերակուրի պատրաստութիւնը տեսնէիք։ Ցետոյ երգերով ու կատակներով ընթրիքի նստէինք, ու յանկարծ հեռուից օգնութիւն խնդրող ձայներ՛ հասնէին մեզ։ Ես իսկոյն եւեթ ձիուս վրայ ցատկէի, Գառնիկն ու Գայլիկն էլ հետեւէին ինձ։ Հասնէինք մինչեւ անտառի խորքը եւ իմանայինք, որ ծերունի հայրը իր պզտիկ աղջկայ հետ անտառից անցնելիս աւազակները ճամբան կտրել են եւ ուզում են կողոպտել ու փախցնել աղջիկը։

Վախից աղջիկը ուշաթափ ընկել է խոտերի մէջ, հայրը գլխաբաց յուսահատօրէն մաքառում է աւազակների դէմ, որոնք ե՛ւ երիտասարդ են եւ լաւ զինուած։

Մենք երեքս միասին յարձակէինք աւազակների վրայ ու փախցնէինք բոլորին։ Ծերունին ուրախութիւնից վազէր, գրկէր ինձ ու համբուրէր ճակատս։ Ցետոյ ես վազէի դէպի ուշաթափուած աղջիկը, արթնացնէի նրան... Ու յանկարծ... ու յանկարծ ես ճանաչէի նրան, նա էլ ինձ։ Աղջիկը լինէր մեր դասընկերուհի Արփիկը, ու ես թող ասէի՝ «Արփի՛կ...» նա էլ պատասխանէր՝ «սիրելի՛ Վաչան»...

— Օխ, օ՜խ, օ՜խ, ձայնեցինք ամէն կողմից.— Վաչանի գլպանը ծակւեց, գողցած խնձորը վայր գլորեց։

— Բայց կարծեմ խնձորը տէր չունի,— ամօթխած ասաց Վաչանը։

— Չէ՛, չէ՛, չունի, տէր չունի, քոնն է կարմրիկ խնձորը.— բարձր ծիծաղով բացականչեցինք ամէն կողմից։

— Դէ որ այդպէս է, դուք ասացէք, ո՞ւր կ'ուզէիք լինել այս վայրկեանիս։

Ու ամէնքս հերթով մեր ցանկութիւնները յայտնեցինք, որոնք կապոյտ երազների պէս խառնեցին իրար, խտացան, թանձրացան ու լուսամփոփի պէս գրկեցին մեր պատանեկան ճերմակ ու անմեղունակ հոգիները։ Եւ իրիկուայ մութի թեւով տաւայտանքի ու թախծի քնքոյշ ամպն իջաւ ու մեր ամբողջ էութիւնն իր մէջ առաւ...

— Ես կ'ուզէի... լսեց յանկարծ ակնարկի մութ անկիւնից, ու շարունակութիւնը եղաւ խուլ հեկեկանք...

Պարոյրն էր, այն մշտական տրտում տղան, որ չկարողացաւ շարունակել։

Ծառ մէջ ծառայող գիւղից եկած աղջիկը ներս մտաւ եւ իր հաստլիկ ձեռների մէջ դանդող խոշոր լամպը սեղանի վրայ դրեց։

Կապոյտ ամպը մեր սուսերների հետ ձուլեց, երկարեց ու բաց պատուհանից սահեց դուրս։

Մայիսեան իրիկուն էր. դուրսը սոխակները երգում էին, թփերն ու ծաղիկները օրօրւում, իսկ կեռասենին հեշտանքի մէջ քրտնում էր ու գառանցում...

* *

Անցել են հիմա մայիսի այն սիրուն իրիկունները, եւ կապոյտ երազները, չուող թռչունների երամի նման, անհետ թռել են եւ աներեւութացել իմ երիտասարդական լայնջարթ երկնակամարից։

Անզօր են աչքերս փնտռելու եւ հասկնալու նրանց հետքը... Օ՜, իմ նախկին պայծառ աղջիկները,որ գիշերւայ մթութեան մէջ կարող էին Չղջիկի թռիչքը նշմարել, հիմա այնպէս մթագնել ու պղտորուել են...

Ու կրկին մայիսեան իրիկուն է։ Նստած եմ շքեղ լոյսերով ողողուած այս սրճարանի առաջ։ Շուրջս ամէն ինչ սիրուն է։ Նրաժշտութիւնը քաղցրալուր առուակի պէս հոսում է ու հոսում...

Մոխրագոյն ու պաղ որդը սրտիս տակ իր պոչը շարժեց...

Անհուն տրտմութեան մէջ ծխախոտիս ծուխին ապաւինած, սկսեցի մտածել ներկայ ապերջանիկ օրերիս վրայ։

Վայելչակազմ ու գեղեցիկ աղջիկը, փրփրուն գարեջուրի խոշոր գաւաթը առաջս դրեց. մի վայրկեան մեր հայեացքները իրարու հանդիպեցին եւ իր ծաւի աչքերը կարծես հոգւս տրտմութիւնը կարդալով, հարցրին ինձնից.

— Ո՞ւ կ'ուզէիր լինել մայիսի այս իրիկունը։

Ու մեծ բանաստեղծի խօսքերը ծխախոտիս ծուխին խառնուած սկսեցին համբուրել շրթներս.

— «Ա՜խ, թէ նորից գտնեմ ճամբաս, դէպի էնտեղ, դէպի տուն...

ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ, 6 Մայիս.— Սիրելի հայրենակիցներ, օրը օրին ինչպէս կը կարդաք «Յառաջ»ի մէջ, Մակեդոնիոյ (Յունաստան) որբերը հասած են ծայր աստիճան թշուառութեան, և սկսած են նոյն իսկ խոտ ուտել։ Ոճիր պիտի ըլլար մեզ համար անտարբեր մնալ մեր երիտասարդ սերունդին հանդէպ։

Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղը ձեռնարկած է ժողովրդային հանգանակութեան մը։

Յանձնախումբս կուգայ խնդրել Լիոնի Հայրենակցական Միութիւններէն եւ քաղաքական կազմակերպութիւններէն, մէկ-մէկ ներկայացուցիչ ղրկել խորհրդակցական ժողով մը ունենալու համար։

Կը կարծենք թէ անլսելի չպիտի մնայ մեր այս խնդրանքը, զոր յանձն առած ենք իբրեւ որբերու կազմակերպութիւն։ Բայց եթէ անոնք մեր ընկերներն են, պէտք չէ մոռնալ, որ անոնք ամէնէն առաջ զաւակներն են Աւարիւան Եղեռնին զոհուած հայ ժողովուրդին։

Յանձնախումբս մօտ օրէն առանձին հրաւիրագիրներ պիտի ուղարկէ բոլոր կազմակերպութեանց, նշանակելով ժողովի վայրն ու թուականը։

Շարժինք, հայրենակիցներ։ Զլլանանք մեր եղբայրական օգնութիւնը։

(Կնիք՝ Լիոնի Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին)։

ԹՈՒ ԶՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԳԻՆԵՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐ ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻՆ

Ո՛վ սաղմնարանը բանին,
Աճա՜ կ'օրհնեմ արարիչդ քո անձանօթ,
Թո՛ղ աղօթքս եղեամի պէս գարնանային՝
Այգիներուդ ի վերայ՝ խաղաղօրէն իջեւանէ...
Այգիներուդ բերրիութի՛ւն թող ըլլայ...

Ի զո՛ւր չէ, որ զքեզ «կենաց ջուր» կանչեցին,
Դուն ցուպին պէս Մովսէսին, երբոր դպիս շրթունքիս՝
Ցորդաճիոսան ե՛րգ կը բղխի իմ ճիգիս ժայռերէն,
Ու կը խմեմ ես զանոնք, ու կը լոգնամ երգի՛ն մէջ...
Շղթայակապ բառերուս դո՛ւն ոսկեղէն բանալի,
Երգերս աճա կը ճախրեն երամներուն պէս կռունկին,
Եւ ի՛նչ «խապրիկ», եւ ի՛նչ «խապրի՛կ»,
Ես ընդերքէն պատարագներ կը յսեմ...

Փայտուղիները բոլոր՝ ոտքերուս տակ կը սահին,
Դուն դանդաչուն քայլերուս յախուռնութիւնն անվարան,
Ես Սամսոն մը կը դառնամ, երբ քեզի հետ ձեռք ձեռքի՝
Ցիշատակիս աննուաասարդ տաճարները որ բանամ...
Կ'ուզե՞ս, քանդենք մեհեաններն այդ մեղապարտ,
Ինչի՞ համար կանգուն մնան տաճարներն անցեալին,
Երբոր ներկան աստուածներուն կուլայ տագնապը դառնին...

Ժամանակին մէջ հեթանոս, ծաղիկ մը կար մոռացութեան,
Արդեօ՞ք, կ'ըսեմ, դուն քոյրն ես այդ ծաղիկին յիշատակ,

Երբոր լուաս բերանս իմ պատգամներուդ պապակեալ,
Կը շողշողայ մտածումս ալ՝ զերթ արշալոյս մ'անմռայլ,
Եւ ի՛նչ երօեր, տատրակներու պէս թեւաբախ՝
Կը ցատկռտեն վանդակներուն մէջ իմ սրտիս բունաւեր...
Եւ ի՛նչ երգեր, Աֆրոտիդէն ե՛տ կը դառնան խելայեղ՝
Կ'ըլլան դիւցազն՝ ազատութեան յաղթակուռ,
Եւ գուպարներ ռազմամուտ, պատնէշներուն տակ վրէժին՝
Կը տողանցեն սուրերով եւ շեփորով ե՛ւ թմբուկով...

Օ՜, փրփուրդ, մարգարիտներ թանկարժէք,
Կը պարուրեն պարանոցն իմ բիւրեղածոյլ բաժակիս,
Կ'ուզեմ, ո՛վ գինի, այս բաժակն ըլլամ, որ պղպջակդ բարի՝
Էութիւնս ալ պարուրէ իր պարերով հոլանի...

Կը մտածեմ. եթէ ըլլար արարչագործ լոյս գինին,
Կրնա՞ր միթէ Տէրը բանով կեանքի կանչել այս տիեզերքը համայն,
Միթէ կրնա՞ր Նազովրեցի Հիւսնի Որդին,
Հրաշքներն իր հրաշել, կամ թեւերը խաչին փռել...

Հաւատացէ՛ք, Սկիզբէն էր յո՛յս գինին,
Միշտ սաղմնարանը բանին...

Մարսէյլ

ՌՈՒԽՏԱԽՈՐ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Չեմ ուզեր մեկնաբանել բոլոր այս մութ կէտերը։ Աւելի յատկանշական է կեանքը, զոր Աբովեան կը սկսի Կովկասի մէջ Դորպատէն վերադարձին։ Այդ շրջանին է, որ մեզի կը ներկայացնէ թանձրացեալ արտայայտութիւնները իր հիւանդ հոգիին։ Այլեւս ողբերգութիւնը կը խաղայ իր ճամբուն վրայ եւ կը քալէ իր վախճանին, դէպի «խաւար բոպէն»։

Ահաւոր մեծամոլութիւն մը (idées de grandeur),— ահա առաջին նշանը, որ կը յայտնուի հազիւ Թիֆլիզ ոտք դրած։ Այդ մեծամոլութիւնը իրեն երազել կուտար գրկաբաց ընդունելութիւն մը, — հայ մտաւորականները, վաճառականները, կաթողիկոսը առջեւը պիտի վազէին։ Յաջողած էր ստանալ յանձնարարականներ ծերակուտականներէ եւ նախարարներէ։ Էջմիածին մտած օրն իսկ կը պահանջէ հիմնել մեծ դպրոց մը, ուսուցիչ պատրաստելու համար։ Պայման կը դնէ տեսուչի պաշտօնը յանձնել իրեն։ Կաթողիկոսը, Յովհաննէս Կարբեցի, կը մերժէ կտրուկ.

— Հրամանա՛ւ գաս ի վերայ իմ, վտարանդեալդ ի հաւատոյ, դու լաւ խմորել կարես զմիտս անմեղաց, այլ կրթել զնոսա չէ քո գործ։

Ոմանք այս մերժումին պատճառ կը համարին Աբովեանի տեսակէտները կրօնքի մասին։ Սակայն պէտք է գիտնալ, դարձեալ, թէ Աբովեան, հակառակ իր անհաւասարակշռութեան, հակառակ կրօնական եւ աշխարհական ճամբաներուն միջեւ իր տարուբեր դիրքին, առաւելապէս կը մնար միստիք մը, եւ երբեք չկրցաւ ազատիլ կրօնքին հմայքէն։ Թէ իր անյաջողութիւններուն պատճառը կղերականներն էին, խօսք մըն էր, որուն չհաւատաց ինք,բայց հաւատացին վերջէն իր կենսագրութեան հեղինակները։

Այսօր այլեւս սովորութիւն դարձած է ըսել թէ Էջմիածին շատ կը հալածէր Աբովեանը, պարագայ մը որ քննութեան կը կարօտի։ Ճիշդ է թէ սիրուած չէր Աբովեան, բայց թէ կը հալածուէր, սուտ է։ Չէ՞ որ քանի մը անգամ դիմում կատարեց կրօնաւոր դառնալու համար։ Յիմար Սուրխաթեանը կը կարծէ թէ Աբովեան կ'ուզէր կրօնաւոր դառնալ, որպէսզի կարելիութիւնն ունենար շարունակելու իր գործը։ Ընդհակառակն Արտ. Կարինեան դիտել կուտայ թէ Աբովեան հոգեւորականութիւնը միշտ կը համարէր «ազգին աւելի օգտակար սպասաւորը», եւ իր կրօնքին սիրոյն էր որ գերմանուհիի մը հետ ամուսնացաւ լուսաւորչական ծէսով։ Զարմանալին հոն է, որ Սուրխաթեան ինքն ալ կը յիշատակէ Աբովեանի կարծիքը, որուն համաձայն «գիւղին լուսաւորութիւն բերողը պէտք է ըլլան հոգեւոր հայրերը, որովհետեւ գիւղացու տղաքը էշ լինելու, էշ չմնանան»։ Յիշենք դարձեալ Աբովեանի վերջին դիմումը, Ներսէս Աշտարակեցի Կաթողիկոսին գրուած թուղթը, որուն մէջ կը թախանձէ, կը պաղատի որ թոյլ տրուի իրեն «բառնալ Քրիստոսի խաչը», կ'աղաչէ, կ'աղերսէ «վերադարձնել զիս իր նախկին վիճակին»։ Յօժար է լքելու իր կինը, իր զաւակները, սեւ սքեմին փոխարէն։

Ուրեմն, կրօնական խորքի տեսակէտներու համար չէր որ Աբովեան չէր սիրուած, այլ պէս Եփրեմ կաթողիկոսը չո՞ւ չպիտի թողուր, որ Աբովեան օտար երկիր մեկնի։ Եկեղեցին «կորսուած» մըն էր հայ եկեղեցին համար, անիմաստ էր արդիւնքը։ Եւ վերջապէս, «ցուցակ ծառայութեան» թերթին վրայ կը կարդանք, որ «տիտիւլարնի սովետնիկ Աբովեան չատուր Յարութիւնեան

...ն հոգեւոր կոչում ունի»։ ...րրոտ եւս իր նօթերուն մէջ ...գիր» կ'անուանէ Աբովեանը։ Այսպէս, կը պնդեմ, կրօնա... ...ն հակառակութիւն մը չէր ...ռնձառը, եթէ Աբովեան կրեց ...ղվուրդին եւ էջմիածնի ան... ...րբերութիւնը, զոր ինք հա... ...կրութիւն եւ թշնամութիւն ...մարեց։ Վասնզի նոյն վերա... ...րումը գտաւ նաեւ Ռուսերէն։ ...նչպէս որ, եթէ Յովհաննէս ...րբեցի կաթողիկոսին աղա... ...րուած մերժման խօսքին մէջ ...պատրութիւն մը չէք գտներ, ...կան յատկանշական պիտի ...ին ձեզի ռուս պետական ...նականներէն Աբովեանի ստա... ...ծ մերժման պատասխանները։ ...բբ Լէօ, Երեւանի Թեմա... ...ն Դպրոցին պատմութիւնը ...լու ատեն, զանազան պըր... ...ումներ կը կատարէր, գտաւ ...ակ մը, զոր գրած էր Խ. Ա... ...վեան։ Այն ատեն Ա.-դօ եւս իր ...ցին սկսաւ պրպտումներ ...տարել եւ գտաւ բազմաթիւ ...նականներ։ 1927ին «Նորք» ամ... ...գրին մէջ երկար ուսումնա... ...րութիւն մը գրելով, Ա.-դօ ...նաբանեց այդ նամակները ...մակալութեամբ, միշտ ի ...ստ Աբովեանի։ Ե. Շահազիզ, ...իշերու իր տրամադրութեան ...կ կը գտնէ նաեւ քանի մը ...րիշ անտիպ նամակներ, ո... ...նց ընդհանուր թիւը այսօր կը հասնի 75ի։ Այդ նամակնե... ...րուն ընթերցումէն յետոյ, Ե. Շահազիզ կը գրէ.

— «Թղթերից երեւում է, որ Աբովեանը եկել է Երեւան յու... ...սալից, հոգեկան անդորրու... ...թիւնը կորցրած վիճակի մէջ եւ ...ր իր հնգամեայ պաշտօնա... ...րութեան ընթացքում գոր... ...է հոգեկան հաւասարակշռու... ...թիւնը կորցրած մարդու պէս, ...ի հետեւանքով եւ չի երեւում ...ա գործունէութեան մէջ այն ...ռաղ, որոշ ծրագրով եւ ան... ...անկ եղանակով գործող անձն, ...ն պէտք է լինէր ...պետական լուրջ պաշտօն... ...այ»։

Վաւերաթուղթիմըմէջ Անդրկով... ...սեան դպրոցներու վերատե... ...ուչը կը գրէ 1842ին թէ Աբով... ...եան ջանասէր, լաւ ուսուցիչ է, ...այց «անբաւարար յատկութիւն... ...ների տէր տեսուչ»։ Ի՞նչ կը ...անակէ այս խօսքը։ Ի՞նչ հա... ...սութիւն դարձեալ, երբ ա... ...նց նկատի առնելու Աբովեա... ...ի տեսչական անյարմարու... ...թիւնները, զայն կը փոխադրեն ...եւան նոյն պաշտօնով եւ ...ր որ յատկանշական է՝ քիչ ...ռոճիկով։ Եւ յետոյ ի՞նչ ...էն ակնարկուած անյարմարու... ...թիւնները։ Նամակի մը մէջ ...բովեան կը գանգատի որ բար... ...քը ճանչցող չկայ Կովկասի ...ի, մինչ իր «գործերը (իրեն) ...ծալել են նոր ու աւելի փայ... ...ուն հռչակ մինչեւ իսկ գիտա... ...կան աշխարհում»։ Կը տեսնուի ...ր մեծութեան նոյն ցաւն ունի իր հոգիին մէջ։ Կ'ուզէ մեծե... ...րուն, բարձրաստիճան մարդոց հետ թղթակցիլ, ակադեմական... ...ներուն բարեւագիր ղրկել, մինչ դեռ մենք գիտենք որ «Դորպա... ...տում գիտական լինելու չափ գիտութեան պաշար ձեռք չի բերել, այլ ուսել է գիտութեան համարեա բոլոր ճիւղերը, որոշ, եւ այն չափաւոր ծաւալով, որքան կարող էր բաւաբարել ժամանակի հայութեան կրթութեան գործի համեստ պահանջներին։ Նա մեր հասկացողութեամբ բարձրագոյն կրթութիւն չէր ստացել, այլ հանրակրթական եւ, եթէ կարելի է այսպէս ասել, հանրագիտական եւ այդ բոլորը հանրամատչելի գործնական եղանակով, որ կարողանայ նոյնը նոյն եղանակով սովորեցնել իւր աշակերտներին հայրենիքում, որտեղ այդ ժամանակները բարձրագոյն կրթութիւնը չէր որ պիտի տարածուէր, այլ տարրականը, առաջին, ամենակարեւոր եւ անհրաժեշտ գիտելիքները» (Ե. Շահազիզ)։

Այս կարողութիւններով, եւ գիտական աշխարհին մէջ իր կարծեցեալ հռչակին ապաւինելով, 1839ին նախարարութեան կը դիմէ իբրեւ Թեկնածու Քազանի համալսարանին հայ լեզուի եւ գրականութեան աթոռին։ Իր կարողութեան իբրեւ վկայական կը ղրկէ Տարերք արդի հայերէնի, քերականութիւն ի պէտս հայ ժողովրդեան աշակերտական դասագիրքերը, զորս ինք պատրաստած էր։ (Զարմանալի է, որ երկրորդ գիրքին վրայ գրած է «ի պէտս հայ ժողովրդեան» եւ ոչ թէ «հայ աշակերտաց»)։ Նախարարը, այս գիրքերուն գիտական արժէքը ճշդելու համար, կը ղրկէ ակադեմական Բրոսէին, որ գոհացուցիչ չի գտներ։ Ետքէն նոյն աթոռին կը կանչուի Աբովեանի դասընկերը, Ստ. Նազարեանց։ Բայց դեռ չի վերջանար Աբովեանի դիմումներուն շարքը։ Անընդհատ խնդրագիրներ, դիտողութիւններ, տրտունջներ իր վերին մարմիններուն։ Պաշտօնակիցները աստիճանի բարձրացում կը ստանան, մինչդեռ ինք Թիֆլիզէն կը ղրկուի ...Երեւան։ Իր մէկ նամակէն այնպէս կը հասկցուի, որ իր փափաքովը միայն ղրկուած է Երեւան. «Վերջապէս ես իմ աշխատանքներիս ու աշխատասիրութեանս փոխարէն ստիպված եղայ հեռանալ Թիֆլիսից, որ գոնէ հոգեկան հանգստութիւն գտնեմ»։ Արդեօ՞ք խորհեցաւ, որ իր ծննդավայրը, իր գիւղական յիշատակները կրնան խաղաղեցնել իր հոգին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

120 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՈՒՐԻՇ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆ ՄԸ Կ'ԵՐԹԱՆ ՔԱԼԵԼՈՎ...

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ նամակը կը հրատարակէ Նիկրիթայի Թէրփնի գիւղէն (Սէրեզի շրջան).—

Նիկրիթայի եւ շրջակայ գիւղերու մէջ կը բնակին 120 հայ ընտանիքներ եւ 60ի մօտ չափահաս հայ որբեր։ Ասոնց բոլորը 4-5 տարիէ ի վեր կը զբաղէին ծխախոտի մշակութեամբ։ Արտն ու բնակարանը կը տրամադրէր յոյն գիւղացին, իսկ մերինները կ'աշխատէին,— կը վարէին, կը ցանէին ու կը քաղէին, գոյացած շահը կէս առ կէս բաժնելով։ Եւ շնորհիւ իրենց այս չարքաշ աշխատանքին, կը ճարէին համեստ ապրուստ մը, բաւարարելով իրենց անմիջական կարիքները։

Բայց այն օրէն ասդին (մէկուկէս երկու տարի կայ), երբ ծխախոտը իր արժէքը կորսնցուց եւ ծայր տուաւ ճնշող տնտեսական տագնապ մը տեղացի գիւղացիութեան համար, մենք եւ մեզի հետ մեր բոլոր հայրենակիցները, ենթարկուեցանք շատ ծանր կացութեան մը, որ օրըստօրէ աւելի եւ աւելի անտանելի դարձաւ։ Այս տագնապին պատճառով, հայ ընտանիքները պարտական մնացին տեղացիներուն 3էն մինչեւ 5 հազար տրախմի գումարներով, զորս մինչեւ այսօր չկրցան եւ չպիտի կրնան վճարել։ Եւ գիւղացին, հիմա, մէկիկ մէկիկ մեզ դուրս կը նետէ իրենց սենեակներէն եւ կամ վարձք կը պահանջէ։

Զարհուրելի է մեր վիճակը։ Ամիսներէ ի վեր անգործ՝ մեր երախաներուն չոր հացի կտոր մը անգամ դժուար կը ճարենք։ կրնանք առանց չափազանցութեան յայտարարել, թէ սովի մատնուած ենք։ կանանց խոտ եւ վայրի բոյսեր կը հաւաքենք դաշտերէն եւ յաճախ առանց իւղի կը խաշենք զանոնք։ Այս է մեր ու մեր երախաներուն սնունդը ամիսներէ ի վեր եւ երբեմն, առանց հացի։

Մեզմէ ոմանք ելած են նոր բախտեր որոնելու ասդին անդին։ Մաս մը մեկնած է Անկիսթա, մաս մը՝ Տրամա եւ մաս մըն ալ՝ Սէրէզ եւ այլուր։ Մնացած 120ի չափ ընտանիքներս, անչափահաս զաւակներու տէր՝ անհասարակ, շուարած մնացած ենք, մեր յոյսը Հարմանգիւղի վրայ ենք դրած. պիտի ստիպուինք վերադառնալ հոն, ուրկէ եկած էինք այս կողմերը տարիներ առաջ, այնքան վառ ակնկալութիւններով։

Ճանապարհածախս չունինք. ատոր համար ալ, հարկադրուած երիտասարդները որոշած են քալելով գալ, իսկ ծերերն ու երախաները փոխախադրել՝ հոս-կէ հոնկէ ստացուելիք նպաստներով, վարձուելիք ինքնաշարժերով։ Առաջնորդարանն է մեր միակ ապաւէնը, քանի որ ուրիշ տէր տիրական չունինք մենք թշուառներս։

4-500 Հայերուս վիճակով հետաքրքրուող մարմին մը չկա՞յ, որ մօտէն տեսնէ մեր աղէտալի վիճակը եւ խորհի դարմանի մասին։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի քաշկռտենք այս խեղճութիւնները, որոնց տոկալու ուժ չմնաց այլեւս մեր վրայ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 12)

ՏԷՍԻՆ.— Ամերիկայի «Հայրենիք»էն յետոյ, «Յառաջ»ն է որ նոր սերունդի փրկութեան ի խնդիր հրապարակ կը դնէ վեց անհրաժեշտ հարցեր։

Այսպիսի գեղեցիկ ու ազգօգուտ գործի մը կատարեալ յաջողութիւնը կախում ունի միայն հաւաքական ճիգերէ եւ զոհողութենէ։ Տակաւին ուշ չէ նոր սերունդի փրկութեան հետապնդումը ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Դեռ նոր սկսած է սերունդը այլասերման հովեր առնել։ Դիւրին է կէս ճամբէն առաջքն առնել այս ազգավնաս աղէտին՝ եթէ միայն ըմբռնենք սերունդի մը փըրկութեան արժէքն եւ հաւաքաբար լծուինք աշխատանքի։

Իմ կարծիքով, հիմնական միջոցը համագաղթային կազմակերպութեան մը ստեղծումն է։

Նոր չէ որ խնդիրը հրապարակ կը դնենք։ Արդէն «Յառաջ» սկիզբէն ի վեր գրած եւ շեշտած է այսպիսի կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը, սակայն հարցը գործնական ընդունելութիւն չգտաւ գաղութներու մէջ։ Որքան ատեն որ գաղութներու այս վիճակը, կուսակցական հակամարտ բախումները, հատուածական կիրքերն ու հաշիւները կը մնան անլոյծ, կարելի չէ ապահովել նոր սերունդի հայեցի դաստիարակման գործը։ Հասած ենք այնպիսի օրուան մը որ «ես» ու «դուն»ը դարձած է նշանաւոր կարգախօս եւ սկզբունք։ Առտուն կանուխ արթնցողը ինքզինքը «բանգէտ» փորձառու եւ գիտուն կը կարծէ։

Եթէ մէկ կուսակցութիւնը փորձէ կրթարաններ բանալու նորահաս սերունդին Հայոց պատմութեան, գրականութեան ու յեղափոխական դէպքերու շուրջ դասեր եւ կենսագրականներ տալ, ուրիշ կուսակցութիւններ կամ հատուածական խմբակցութիւններ ծակէ ծակ կը մտնեն, կատարուած փորձութիւնը խեղաթիւրելու, ձեռնարկը ձախողեցնելու ծրագիրներ ու ծուղակներ լարելով։

Երբ համազգային կազմակերպութիւնը հրապարակ գայ, ամէն բան կը կարգադրուի եւ գաղութներու կրթական ու ազգային խնդիրները կը մտնեն շիտակ ճամբու մէջ։

Մինչեւ որ բացուին «դռներն յուսոյ»... Համագաղթայինը կ'ունենայ կեդրոն մը, Փարիզ կամ այլուր, մասնաճիւղեր զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ուր որ ափ մը հայութիւն կը շնչէ։

Համագաղթայինը չէզոք գետնի վրայ պէտք է ստեղծուի, անդամագրելով բոլորն ալ, առանց կուսակցական յարանուանական խտրութեանց։ Կազմակերպութիւնը իր ձեռքին տակ կը հիմնէ կրթական գործադիր մարմին մը որ պիտի ստանձնէ այս գործը գլուխ հանելու ամէն ճիգ ու զոհողութիւն։ Հայրենակցական Միութիւններ կրնան տարեկան որոշ գումար մը յատկացնել կրթական գործադիր մարմնին, ի հաշիւ դպրոցի պիւտճէին։

Մէկ խօսքով, այս նորաստեղծ կազմակերպութիւնը կրթական ճակատի վրայ պիտի կատարէ այն պատկառելի գործն ու աշխատանքը զոր չեն կատարած կուսակցութիւնները։ Ան պիտի ըլլայ ա՛յն զօրեղ խթանն ու ազդակը ներկայ լաբիւրինթոսին մէջ, լոյս եւ գիտութիւն սփռելով իր ճամբուն վրայ։

Ո՛ն, ուրեմն, հայրենակիցներ, դէպի գործի եւ պարտականութեան գլուխ։ Ո՛վ որ ընդունակ է գործելու, թո՛ղ իջնէ հրապարակ ասպարէզը տակաւին խոպան է ու մշակելու պէտք ունի։ Պէտք չէ սպասենք որ օտարները որսան մեր երախաները։

Կեցցէ՛ եւ միշտ ապրի «Յառաջ»ը, որ շարունակ կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով, բանուորական ու կրթական խնդիրներով։

Լ. Գայաճանեան

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԷՊ ԹԷ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսացի գրագէտ մը, վերլուծելով Ժորժ Տիւհամէլի վէպերը, կը գրէ.—

«Իր ամբողջ կեանքն է որ իբրեւ հէնք Տիւհամէլ կը գործածէ իր վէպերուն մէջ։ Հերոսները կ'ընտրէ իր շուրջէն։ Ահա Տիւհամէլ, ուսանող, պայուսակը կախած կռնակէն, ոտքով կը ճամբորդէ եւրոպական երկիրներուն մէջ։ Կ'աշխատի՝ հոգալու համար իր ապրուստը (երկու մարդիկ), *պատերազմը կ'անցընէ հիւանդանոցներու մէջ* (Մարտիրոսներուն կեանքը), *կը ճամբորդէ Թունուզի մէջ* (Իշխան ճաֆար), *Սկանտինաւիոյ մէջ* (Հիւսիսի երգը), *Ռուսիոյ մէջ* (Ջամբորդութիւն դէպի Մոսկուա)*։*

Եթէ Կոնքուրի ակադեմիան երեւ դարձուց այս աղուոր տաղանդին, ֆրանսական ակադեմիան չպիտի ուշանայ բանալու իր դուռները։ Բայց խնդիր է, ակադեմիան առաջ պիտի շարժի՞ Նոպէլի մրցանակէն։»

ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Մ. Վարանդեան կը գանգատի, որ մեր երիտասարդները, անոնք որ կ'ապրին Եւրոպայի մէջ, չեն կարդար, չեն ուսումնասիրեր, չեն փընտռեր եւրոպական միտքն ու արուեստը։ Ու մինչ մեր երիտասարդները այսպէս ծոյլ ծոյլ կը սպառեն իրենց ժամերը, անդին ճափոնացի, չինացի ուսանողները սպունգի պէս կը ծծեն, մեղուի պէս կը քաղեն եւրոպական անդաստանէն ինչ որ գեղեցիկ է եւ օգտակար։ Եւ ոչ միայն կուգան ուսումնասիրելու, այլ նաեւ, ինչպէս գիտել կուտայ Ֆրանսացի գրագէտ մը, իրենց ստեղծագործութիւններով ազդելու եւրոպական արուեստին ու միտքին վրայ։

Ռընէ կուսէ գրած է «Արեւելքի Քաղաքակրթութեան Պատմութիւն» մը, ուր կը խօսի նաեւ «զենիզմ»ին մասին։ Այս փարդապետութիւնը արդէն մտած է Եւրոպա եւ ներշնչած արուեստագիտական բոլոր շրջանակները, շնորհիւ Եւրոպա այցելող երիտասարդ ճափոնացի եւ չինացի արուեստագէտներու։

Զենիզմը ծագումով հնդկական է, յետոյ տարածուած Չինաստանի մէջ, ուրկէ ժառանգեց Ճափոն ԺԲ. դարուն։ Զենեզմը ներհայեցողական վարդապետութիւն մըն է, եւ կը մերժէ բոլոր այն տարազները, որ պատրաստուած են արթնութեան մէջ, գիտակցութեան ուժով։ Այս վարդապետութիւնով թաթխուած են Արեւելքի հոյակապ մեհեաններուն ճարտարապետութիւնը, արեւելեան քանդակագործութիւնը եւ նկարչութիւնը, ինչպէս նաեւ անուշ ու մօրուեղ իմաստունները եւ հզօր աշխարհակալները։ Այսօր Եւրոպայի մէջ եւս հոսանք մը կայ, որ արուեստը կը տանի ենթագիտակցական թաքուն ուժերուն, ներշնչման ներքին եւ յանկարծաբուխ աղբիւրներուն։

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԽԱՓՇԻԿՆԵՐԸ

Զարմանալի է տեսնել, որ բեւեռներուն մօտ, Սառուցեալ ովկիանոսին եզերքը, ծիւներուն մէջ կ'ապրի սեւամորթ ցեղ մը։ Կ'ըսուի թէ բնութիւնը կ'ազդէ մարդուն վրայ, բաց ցեղաբանական այս հակասութիւնը, ճերմակ ձիւներուն մէջ սեւ մարդիկ, չի բացատրուիր։

Այս խափշիկները տափակ քիթ մը ունին, խիտ ու կարճ մազեր, չարքաշ եւ հզօր՝ չեն ամուսնանար օտար ցեղի հետ։ Այս պատճառով՝ չեն աճիր։

Կը կարծուի թէ ասիական ծագում ունին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շ Փ Ո Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

— Ինձ թւում է, ո՛չ ոք այնպէս ...ճքնատիպ կերպով չի անցկացրել ...նդեան տօները, ինչպէս իմ հի... ...անդներից մէկը 1996 թւին, — ա... ...ց Բուտինսկին, քաղաքում բա... ...կան անուանի հոգեկան հիւանդու... ...թիւնների մասնագէտ բժիշկը։ — Ա... ...ք ես չեմ պատմի այդ ողբերգա... ...դէպքի մասին։ Ասիկա լաւ է։ ...ք ինքներդ կարդացէ՛ք, ինչպէս ...է նկարագրում գլխաւոր գործող ...ձը։

Այս ասելով, բժիշկը դուրս քա... ...շեց գրասեղանի գզրոցը, որտեղ խիստ ...րգով դասաւորուած էին զանազան ...ափի գրուած թղթերի կապոցներ։ Իւ... ...րաքանչիւր կապոց թւագրուած եւ ...ի եւ է ազգանունով նշանակուած ...ր...

— Այս բոլորը իմ դժբախտ հի... ...անդների գրականութիւնն է, գըր... ...ցած բան մը փնտռելով՝ ասաց Բու... ...տինսկին։ — Վերջին տասը տարւայ ընթացքում, մեծ խնամքով, ամբողջ հաւաքածու եմ կազմել ես։ Երբեւիցէ, մի ուրիշ առթին, մենք կը դասաւորենք այն։ Այստեղ շատ բան կայ և՛ զբաղեցնող և՛ սրտաշարժ և՛ նոյն իսկ խրատական... իսկ այժմ... ահա, չէ՞ք ցանկանայ արդեօք այս թուղթը կարդալ։

Ես վերցրի բժշկի ձեռքից ո՛չ այնքան մեծ մի տետրակ, գրուած մեծ-մեծ, ուղիղ, շատ սեղմած, բայց անհաւասար ձեռագրով։ Ահա թէ ինչ կարդացի ես. (տալիս եմ ձեռագիրը ամբողջովին, բժշկի բարեհաճ թոյլտուութեամբ)։

«Նորին բարեծնութեան
պ. բժ. Բուտինսկուն,

«Մ. քաղաքի հիւանդանոցի հոգեբուժական բաժնի խորհրդական»

«Յիշուած բաժանմունքում
գտնուող ազնուական՝
Իւան Եֆիմովիչ Պչելովոդովից

ԽՆԴԻՐ.

«Գթասիրտ պարոն,

«Ահա՛ երկու տարի է, ինչ որ գտնւում եմ հոգեկան հիւանդների բաժնում եւ բազմիցս փորձել եմ պարզել այն դժբախտ թիւրիմացութիւնը, որը բերել է ինձ, բոլորովին առողջ մարդուս, այստեղ։ Ես այդ նպատակով դիմել եմ եւ գրաւոր եւ բանաւոր գլխաւոր բժշկին եւ հիւանդանոցի ամբողջ բժշկական կազմին, եւ նոյն թւում էլ, եթէ յիշում էք, ձեր բարեհաճ միջնորդութեան։ Այժմ, ես նորից եմ յանդգնում խնդրելու ձեր ուշադրութիւնը հետեւեալ տողերի վրայ։ Ես այդ անում եմ նրա համար, որ ձեր հաճելի արտաքինը, նոյնպէս եւ ձեր մարդավայել վերաբերմունքը դէպի հիւանդները, ստիպում են ինձ ենթադրելու ձեր մէջ բարի մարդուն, որը դեռ չի ենթարկել պաշտօնի մոլի տեսականութեան։

«Թախանձագին խնդրում եմ ձեզ, կարդացէ՛ք այս նամակը մինչեւ վերջ։ Թող ձեզ չշփոթեցնի, եթէ երբեմն քերականական կամ կապակցական սխալների հանդիպէք։ Չէ՞ որ, համաձայնեցէք, դժւար է երկու տարի ապրել յիմարանոցում, լսել պահապանների հայհոյանքը ու հիւանդների անիմաստ խօսակցութիւնը, եւ նամակում միտքը պարզ արտայայտելու ընդունակութիւնը պահպանել։ Ես բարձրագոյն դպրոց եմ վերջացրել, սակայն, ճիշտն ասած, կասկածում եմ, թէ կարողանամ քերականական ամենապարզ օրէնքները գործածել։

«Ես ձեր յատուկ ուշադրութիւնն եմ խնդրում նրա համար, որ ինձ քաջ յայտնի է, որ բոլոր հոգեկան հիւանդները տրամադիր են կարծելու, թէ իրենք թիւրիմացութեամբ կամ թշնամիների հետապնդումների հետեւանքով են հիւանդանոց դրուած։ Ես գիտեմ, թէ ինչպէս են նրանք սիրում այդ ապացուցանել և՛ բժիշկներին, և՛ պահապաններին, և՛ յաճախորդներին, և՛ դժբախտութեան ընկերներին։ Այդ պատճառով ինձ համար միանգամայն հասկնալի է այն անվստահութիւնը, որ տածում են բժիշկները հիւանդների բազմաթիւ դիմումներին եւ խնդրանքին։ Իսկ ես խնդրում եմ ձեզնից փաստացի ստուգումն այն ամէնի, ինչ որ ես այժմ պատիւ պիտի ունենամ գրելու։

«Այդ պատահեց 1896 թւի Դեկտեմբերի 24ին։ Ես այն ժամանակ աշխատում էի, որպէս արհեստագէտ (տեխնիք) «Կառլ Վուլտի և Ընկ. Ժառանգների» պողպատի ձուլարանում, բայց դեկտեմբերի կէսերին խիստ ընդհարուեցի կառավարչի հետ, տուգանքների անճոռնի ձեւերի պատճառով, որոնցմով նա խեղդել էր բանուորներին։ Բացատրութեան ժամանակ բորբոքուեցի, գոռացի, շատ վիրաւորական ու չոր բաներ ասացի և առանց սպասելու, որ ինձ հեռացնէին, ինքս թողի ծառայութիւնս։

«Այլ եւս գործարանում ես անելիք չունէի, եւ ահա, Ծննդեան տօների վերջերին, ես հեռացայ այնտեղից, որպէսզի Նոր-Տարին և Ծննդեան տօները անցկացնեմ Մ. քաղաքում, մօտ ազգականներիս շրջանում։

«Գնացքը լեցուն էր ճամբորդներով։ Այն վագոնում, ուր ես տեղաւորուեցի, ամէն մի նստարանի վրա երեքական մարդ էին նստած։ Իմ ձախակողմեան հարեւանս Գեղարւեստական Ճեմարանի մի երիտասարդ ուսանող էր։ Իսկ դիմացս նըստած էր մի ինչ որ առեւտրական, որ իւրաքանչիւր մեծ կայարանում, դուրս էր գալիս գոնեակ խմելու։ Ի միջի այլոց առեւտրականը խօսակցութեան մէջ ասաց, որ նա Մ. քաղաքում, Նիժնի փողոցում իր մսի առեւտուրը ունի։ Նա իր ազգանունը նոյնպէս յայտնեց, ես այժմ ճիշտը չեմ կարողանում մտաբերել, բայց որ — Սերգիսկ էր... Սրեգնեակ էր... թէ Սերգուլիկ էր, մի խօսքով, ինչ որ Ս. Ռ. Դ. և Կ.ի հիւսուածք էր։

Ես այսպէս մանրամասնօրէն կանգ եմ առնում նրա ազգանուան վրայ, որովհետեւ, եթէ դուք փնտրէք այդ առեւտրականին, նա կատարելապէս կը հաստատէր իմ պատմութիւնը։ Նա միջահասակ է, գէր, վարդագոյն, բաւական տարեկան դէմքով, շէկ, փոքր ու խնամքով դէպի վեր ոլորած պեխերով, մօրուքը սափրում է։

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(1) (Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ

Այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patin*ի մէջ, 114* Grand'Rue Chaville.

Առնել *1 թիւ հանր. իջնել* Ancienne Mairie de Chaville

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1931
12 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1567

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՈՒՂԵԳԻԾ

Սեղանի վրայ է Բարեգործականի կեդր. Վարչութեան մշակած Նոր ուղեգիծը, որ մէջտեղ կը դրուի ոչ թէ իբրեւ «յանձնառութիւն», այլ իբրեւ «առաջադրութիւն», ինչպէս շեշտուած է Նախագահին յայտարարութեան մէջ։

Ուղեգիծը բաժնուած է երեք մասերու — 1. Տնտեսական։ 2. վարչական։ 3. Օգնութեան գործ։

Նոյնութեամբ կ'արտագրենք վերջին գլուխին ամփոփումը «ամփոփոյթ», իրենց խժալուր բացատրութեամբ.—

1.— Ազգային մշակոյթի կազմակերպութիւն:
2.— Լայն օժանդակութիւն գաղթ. վարժարաններու:
3.— կրթական միաձեւ ծրագրի մշակում:
4.— Հակակշիռ սեփական եւ Նպաստընկալ վարժարաններու:
5.— Հիմնարկութիւն վարժապետանոցի:
6.— Ուսուցիչներու եւ մտաւորականներու օգնութիւն:
7.— Հրատարակութիւն դասագիրքերու:
8.— Հրատարակչականի կազմակերպութիւն:
9.— Հայերէնի ձրի դասախօսութիւններ:
10.— Ազգային դասական բանախօսութիւններ:
11.— Ճարժանկարի հաւաքածոյ:
12.— Դրամական մրցանակներ եւ հայ տաղանդի ցուցահանդէսներ:
13.— Ինքնաբաւ որբերու պաշտպանութիւն:
14.— կազմութիւն կայաններու, Ակումբներու, Գրադարաններու, Լսարաններու եւ Աջակցութեան Գրասենեակներու:
15.— Քաջալերանք Մարմնակրթութեան եւ Սքաութիզմի:
16.— կարգադրութիւն տեղական ծառայութեանց:
17— Հիմնարկութիւն դարմանատուններու, մեկուսարաններու եւ թրէվանթորիոմներու:
18.— Բժշկական ձրի սպասարկութիւն:
19.— Սուրիոյ եւ այլ գաղթականներու տեղաւորում:
20.— Գաղթականներու աջակցութիւն եւ պաշտպանութիւն:
21.— Պատահական օգնութիւն աղէտեալներու:
22.— Հողագործներու հող, լծկան, սերմնցու:
23.— Արհեստաւորներու գործիք եւ նիւթ:
24.— Հայաստանի Ներգաղթ:
25.— Նուպարաշէն տիպար աւանի կառուցում:
26.— Համեստ աշխատաւորներու բնակարաններու շինութիւն:
27.— Օժանդակութիւն Հայաստանի Մշակոյթին եւ Համալսարանին:
28.— Հայաստանի մէջ հողագործական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներ:
29.— «Բարեգործական Տուն» Երեւանի մէջ:
30.— Օգնութիւն բազմածին ընտանիքներու:
31.— Պաշտպանութիւն մանուկներու եւ մայրերու:

Ինչպէս կը տեսնէք, այս առաջադրութիւններով, որոնք պիտի գործադրուին համաձայն տրամադրելի միջոցներու, Բարեգործականը կը ձգտի դառնալ գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութիւն։ Տեսակ մը ազգային իշխանութիւն։

Ուշադրութեան արժանի են բոլոր առաջադրութիւնները։ Մէկը միւսէն գեղեցիկ։ Բայց թէ ո՛րքան գործադրելի,— բոլորովին ուրիշ խնդիր է։

Բարեգործականի այսօրուան ծրագիրն ալ կը բովանդակէ շատ գեղեցիկ տրամադրութիւններ։ Բայց, իրականին մէջ, ծրագրին յօդուածները չեն որ կը գործադրուին, այլ անոր ալա-փաշա-էֆէնտի, ուրիշ խօսքով՝ ազնուապետական անդամներուն «քէյֆ»երն ու նախասիրութիւնները։

Այսօր հրատարակած ենք Բարեգործականի անձնուէր բարեկամի մը բաց նամակը, որ հազարէն մէկն է «բարի գործերու»։ Եթէ Բարեգործականի հաւատարիմներէն ուրիշներ ալ քաջութիւնն ունենային հրապարակ իջնելու եւ պարզելու իրենց զգացածն ու տեսածը, դիւրին պիտի ըլլար հասկնալ թէ ո՛ւր է չարիքին աղբիւրը։ Ծրագրի՞ն մէջ, թէ անոր կցուած Նեղմիտ կանոնագրին եւ տասն անգամ աւելի նեղմիտ վարիչներուն մէջ։

Դժբախտաբար, շատ-շատերը կը նախընտրեն սուտ-խենդ ձեւանալ։ Եւ Բարեգործականի ապիկարութեան, անխղճութեան դէմ մղուած պայքարը կը դառնայ «կուսակցական կռիւ», ինչպէս կը սիրէ փսփսալ, օրը քանի մը անգամ, անոր վարիչպատուիրակը։ Տասը տարուան համար ամսական հարիւր ստերլինի պայմանաւորուած կապալառուն։

Նոր ուղեգծի վարչական բաժինը չի պարունակեր այնպիսի առաջադրութիւններ, որոնք յոյս ներշնչէին իրական բարեփոխման։

Կը տեսնենք միայն ընդհանուր բացատրութիւններ, որոնց ընդլայնումն ալ բան չաւելցներ, կանոնագրի եւ հոգեբանութեան փոփոխութեան տեսակէտով։

Այնպէս որ, դժուար է նախատեսել թէ ինչպէս պիտի գործադրուի նոր, բազմաճիւղ և բազմակողմանի ծրագիրը։

Եւ որովհետեւ առաջադրութեանց գործադրութիւնը «կախում ունի միայն եւ միայն այն դրական օժանդակութիւններէն զորս պիտի գտնենք հայ բարեգործ ու ազգասէր ժողովուրդին կողմէ», կը մղուինք ենթադրել թէ Բարեգործականը կ'ուզէ աչք շլացնել իր արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, տակէ տակ շարելով հրաշապատում առաջադրութիւններ։

Եւ, յոբելեանի գինարբուքէն յետոյ, վախ կայ որ Նորէն թաւալինք նոյն կախարդական շրջանակին մէջ։

Ամէն պարագայի մէջ, կ'արժէ առանձին զբաղիլ ծրագրուած առաջադրութիւններով։ Շ.

ՔԻՒՐՏ ԱՊՍՏԱՄԲԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Գահիրէի «Էլ Միսա» արաբական թերթին Պաղտատի թղթակիցը օդանաւային թղթատարով եւ ապրիլ 17 թուականով Պաղտատէն կը գրէ հետեւեալը.

— «Շէյխ Մահմուտի կողմէ կազմակերպուած քիւրտ շարժումները կը զբաղեցնեն մշտապէս հանրային միտքերը. ամէն օր այդ մասին այլ ընդայլոյ կարծիքներ կը յայտնուին, նորանոր դէպքերու արձագանգներ կ'ըլլան։ Երէկ, ապրիլ 16ին, կառավարական յայտարարութիւն մը հրապարակուեցաւ հիւսիսային կողմերը տեղի ունեցած զինուորական գործողութիւններու մասին. իրազեկ անձնաւորութիւններ կ'ըսեն սակայն թէ այդ զեկուցումները ոչ մէկ իրողութիւն կը պարզեն, այլ սահմանուած են լոկ մտքերը հանդարտեցնելու։

Այսպէս.—

1.— Մարտի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցէն յետոյ երբ Շէյխ Մահմուտ «Մավան»ի մօտերը յարձակեցաւ պահականոցին վրայ, Սիւլէյմանիէէն Հորմալի եւ Հալէպկէի կողմերը, զինուորական իշխանութիւնները ժամանակաւորապէս դադրեցուցած էին գործողութիւնները։

2. Սիւլէյմանիէի շրջանին մէջ իրաքեան հեծեալ եւ հետեւակ զինուորներէ պահակախումբեր, ինչպէս եւ ոստիկաններ կեդրոնացուած են շատ մը տեղեր։

3. Մարտ ամսուան մէջ, Ազարի 28ին սկսան գործողութիւնները, կառավարական ուժեր փոխադրակառքերով Գարատաղ լեռնէն վար իջնելով դէպի արեւելք դաշտի կողմը ուղղուեցան, ուր կը գտնուէր Շէյխ Մահմուտ իրեններով՝ հետեւակ զինուորներու կողմէ հսրաւի բոլոր անցքերը փակուած էին. այս գործողութիւնները յաջողութեամբ վերջացան, բայց Շէյխ Մահմուտ «Պիկուլ»ի մօտ կռիւի բռնուելէ վերջ՝ գիշերուան մթութենէն օգտուելով, կրցաւ պաշարման գիծէն դուրս ելլելով՝ Գարատաղ լերան հարաւի կողմերէն փախուստ տալ եւ ազատիլ։

Երբ 30ին, անգլիական օդանաւերու կողմէ «Պէնի Մարթ» դիրքերը երեւան հանուեցան եւ ռմբակոծուեցան սաստիկ կերպով, վայրկեանը շատ նպաստաւոր էր եւ վերջնական հարուած մը կարելի էր տալ ըմբոստներուն։ Դժբախտաբար, սակայն, ձեռքէ փախաւ այդ առիթը. Պիկուլէն Գարատաղ լեռը անցնող կառախումբը կարելի չեղաւ փոխադրել դէպի Պէնի Մարքել, հարկեցուցիչ պատճառներով, որով եւ չկրցան կեցնել Գալէն ժանել նոյն օրը։ Այդպէսով էր որ Շէյխ Մահմուտ իր հետեւորդներով, ինչպէս եւ Սէյտ Մուհամէտ արեւմտեան կողմը դէպի Խանչար ուղղուելով ստոյգ վտանգէ մը ազատեցան։

4. Երկրորդ գործողութիւնները ապրիլ 5ին սկսան ժամը 4.30ին փոխադրակառքերը ուղղուեցան դէպի «Կէօք թէփէ»— Ջանկէթ։ Անգլիական օդանաւերու կողմէ անգամ մը եւս երեւան հանուած էին Շէյխ Մահմուտի դիրքերը եւ պաշարման տակ առնուած։ Փոխադրակառքերը ճամբու ընթացքին ժամը 15ին հանդիպեցան ապստամբներուն «Բերիմ Պուսա»-յի կողմերը. ժամը 17ին, հետեւակ եւ ձիաւոր զինուորներ կատաղի կերպով յարձակեցան Շէյխ Մահմուտի եւ անոր հետեւորդ ապստամբներուն վրայ, Արի Պարագայ գիւղին մէջ, երբ անոնք գիւղի հարաւային մասին մէջ դիրք բռնած էին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն սահմանի խնդրին առթիւ Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները, որ անցեալ տարուընէ ի վեր տեղի կ'ունենան, Թէհրանի մէջ պիտի շարունակուին։ Բանակցութիւնները Թուրքիոյ կողմէ պիտի վարէ դեսպան Խուսրէվ պէյ, Նորընտիր զինուորական կցորդին մասնակցութեամբ։ Թուրք զին. կցորդը երկու օր առաջ Թէհրան մեկնած է։

Թուրքիա եւ Համեւրոպայի յանձնախումբը

ՊՈԼԻՍ, 9 մայիս.— Կարգ մը զրոյցներ կը շրջին, իբր թէ Թուրքիա պիտի մերժէ մասնակցիլ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին աշխատանքներուն։ Սակայն, համաձայն, Էնկիւրիէն տրուած լուրերու, Գործավարներու Խորհուրդը համամիտ է մասնակցութեան։ Վերջնական որոշում մը պիտի տրուի վաղը, Գործավարներուն Խորհուրդին կողմէ։

Պաշտօնական շրջանակները կը բողոքեն Թուրքիոյ ուղղուած հրաւէրին անորոշութեան դէմ, ինչպէս նաեւ նախապէս ընդունուած օրակարգին վրայ քաղաքական հարցերու յաւելման դէմ, երբ Թուրքիա չպիտի մասնակցի անոնց վիճաբանութեան։

Թուրքիոյ ելեւմտական վիճակը

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ կը հեռագրեն.— Խորհրդարանին մէջ, երկրին տնտեսական ու ելեւմտական վիճակին մասին կատարուած յայտարարութեան մէջ, կառավարութիւնը յայտնեց թէ միջազգային շուկաներու վրայ, վաճառման գիներու կրած անակնկալ անկումը վնասած է նաեւ Թուրքիոյ, բայց շնորհիւ իր խնահմութեան եւ արտադրութեանց զանազանութեան, երկիրը պիտի կրնայ տոկալ աւելի ուժեղ տագնապի մը։

Թուրք կառավարութեան յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ ներկայ ելեւմուտքը պիտի կրէ 30 միլիոն ոսկիի նուազում մը, բաղդատմամբ անցեալ տարուան ելեւմուտքին։ Այս նուազումը կարելի պիտի ըլլայ շնորհիւ պաշտօնեաներու թիւին վրայ կատարուած հարիւրին 15 զեղչին, հարիւրին 10 ընդհ. ծախքերուն վրայ, եւ շոգեկառքի շահագործման մէջ խնայողութեան։ Ազգ. դրամի պահպանման եւ օրինական կայունացման համար ձեռք առնուած միջոցները լաւ արդիւնք կուտան։ Ստացուած դրական արդիւնքները յոյս կը ներշնչեն թէ կարելի պիտի ըլլայ յաջողցնել իրական կայունացում մը։ կեդր. Դրամատունը մօտ ատենէն պիտի սկսի գործել։ Կառավարութիւնը պիտի պատրաստէ աշխատանքի օրէնքը եւ պիտի հետապնդէ ազգային ճարտարարուեստի զարգացման եւ առեւտուրի քաջալերման համար իր տուած կարգ մը որոշումներու գործադրութիւնը։ Երկրագործներու եւ արտադրողներու պաշտպանութիւնը կը կազմէ այս ծրագրին հիմը։

Կառավարութիւնը հերքած է այն զրոյցները թէ արտաքին առեւտուրը մենաշնորհի պիտի վերածուի։

Գալով Հանրային պարտքին կառավարութիւնն ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.— Մեր նպատակն է օսմանեան պարտքի մեր բաժնին մասին, յանգիլ վերջնական որոշման մը։ Կը կարծենք թէ մեր շահը կը պահանջէ առանց յապաղման կարգադրել այս հարցը արդարութեամբ եւ համաձայն մեր միջոցներուն։ Այս կարգադրութիւնը պետութեան համար կը կազմէ ներկայի եւ ապագայի յանձնառութիւն մը։

Թրքուհիները պիտի ընտրե՞ն

ՊՈԼԻՍ, 10 մայիս.— Կ'ըսուի թէ Մուսթաֆա Քէմալ մտադրած է Խալքի տարեկան համագումարին ներկայացնել բանաձեւ մը, որով կը պահանջէ ընտրական կարգ մը բարեփոխումներ։ Այս բարեփոխումներուն մէջ կը մտնեն իբր ընտրող եւ ընտրելի Ազգ. Մեծ Ժողովին՝ կիներու տրուելիք քուէարկութեան իրաւունքը։

Թրքուհիները ցարդ կը վայելեն թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքը միայն։

Ֆրանքեւյոյն առեւտուր

Ֆրանքեւյոյն առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները յանգեցան նպաստաւոր ելքի մը։ Դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Յունաստանի վարչապետին Պ. Վենիզելոսի եւ ֆրանսական դեսպանին կողմէ։

Համաձայն նոր պայմանագրութեան, Յունաստան ներածուած ֆրանսական ապրանքները պիտի վայելեն նոյն առաւելութիւնները որոնք Յունաստանի կողմէ տրուած էին 1929ի դաշնագրով։ Մասնաւոր կարգադրութեամբ մը ենթականերուն պիտի վերադարձուի Յունաստանէն Ֆրանսա եւ Ֆրանսայէն Յունաստան ներածուած ապրանքներու վրայէն գանձումներու տարբերութիւնը՝ որոնք կը բխէին ընդհ. եւ նախընտրական մաքսատուրքերու տարբերութենէն։ Այս տարբերութիւնը կը գանձուէր 1929ի առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամի լրացումէն ի վեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Թուրքեւեգիպտական առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւններն այս շաբթու պիտի սկսին Էնկիւրիի մէջ։ Այս բանակցութիւններուն մեծ կարեւորութիւն կը տրուի առեւտրական շրջանակներուն մէջ, որովհետեւ թէեւ առժամեայ պայմանագրութիւն մը կայ երկու կառավարութեանց միջեւ, բայց անբաւական նկատուած եւ աւելի լայն հիմերով նոր մը կնքելու պէտք տեսնուած է։

Բանակցութիւններով ամէնէն աւելի շահագրգռուած են ծխախոտի վաճառականները, որովհետեւ. ինչպէս յայտնի է, եգիպտական ծանր մաքսատուրքին հետեւանքով, Տրապիզոնի, Արզրումի եւ Տիւզճէի ծխախոտները կարելի չէ եղած ծախել։ Ասոր փոխարէն Թուրքիա ալ ծանր մաքս դրած էր Եգիպտոսէն բերուած թարմ բանջարեղէններուն եւ պտուղներուն վրայ։

1928ի վիճակագրութիւններուն համաձայն, նոյն տարուան մէջ 8ուկէս միլիոն ոսկի արժէքով արտածում եղած է Եգիպտոս։ Այս գումարէն 4 միլիոն ոսկին գոյացած է միայն ծխախոտներուն վաճառումով։ Փոխարէն, Եգիպտոսէն 2ուկէս միլիոն ոսկիի ապրանք բերուած է Թուրքիա։

Նոր դաշնագրին մէջ պիտի ապահովուի որ թրքական ծխախոտները Եգիպտոսի կողմէ Յունաստանի եւ Ճափոնի համար գործադրուած սակացոյցին ենթակայ ըլլան։

«ՓՕԹՈՒՐ»ՈՎ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆԵՐ ԹՈՒՐՔ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Էնկիւրի, 4.— Ազգ. մեծ ժողովի երէկուան նիստը շատ ուշագրաւ էր։ Երեսփոխանական աթոռներուն վրայ կը նշմարուէին փօթուրով, ոտքը մոյկերով եւ մէջքը գօտիով երկրագործներ, ինչպէս նաեւ առանց փողկապի եւ օձիքի շապիկով արհեստաւորներ։ կային արեւէն այրած դէմքեր եւ կոշկոռ կապած ձեռքեր, իբրեւ ազգին ներկայացուցիչները:

Ունկնդիրները ամէնէն աւելի անոնցմով կը հետաքրքրուէին, ամէնէն շատ անոնց տարազը եւ շարժուձեւերը կը քննէին:

Նրբանցքին մէջ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը անոնցմէ երկուքին հանդիպելով, ըսած է. «Այս ժողովը ամբողջովին ժողովրդական ժողով է։ Նատ գոհ ենք ձեզ այս տարազով տեսնելով»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ժամանակէ մը ի վեր Սէրէզի ոստիկանութիւնը լուրջ հետապնդում կը կատարէր երեւան հանելու համար համայնավարներուն կեդրոնը: Շնորհիւ այս հետապնդումներուն յաջողած է եւ պաշարած կեդրոնը ու ձերբակալած երեք համայնավարներ, որոնք Քիլքիսի (Մակեդոնիա) մէջ կարմիր դրօշ պարզած էին անցեալները:

Համայնավարները երբ կը տեսնեն ոստիկանները, կ'աճապարեն թղթածրարները փճացընել, բայց չեն հասնիր։ Բոլոր վաւերաթուղթերը կ'անցնին ոստիկանութեան ձեռքը, որոնցմէ կը հասկցուի թէ կանոնաւոր վճարումներ եղած են Սէրէզի համայնավար կեդրոնին փրոփագանտ ընելու համար։

.*. Քիլքիսի կարգ մը գիւղերուն մէջ համայնավարները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան: Ոստիկանութիւնը գրաւած է համայնավար կուսակցութեան կողմէ հրապարակ հանուած վիճակահանութեան տոմսերը, որոնց հասոյթը պիտի յատկացուէր աքսորուած կամ բանտարկուած համայնավարներուն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական մարզին վրայ է որ Սուրիոյ մէջ Ֆրանսայի համար կը բացուի բարեբար գործունէութեան անհուն դաշտ մը: Սուրիական հարցը՝ ինչպէս ուրիշներ՝ այս կերպով կը դառնայ եւմտական հարց մը: Երկիրի մը տնտեսական կազմակերպումը ամենէն առաջ կ'ուզէ դրամագլուխ, բայց դրամը կը պահանջէ ապահովութիւն:

Բառը ամենէն առաջ, պէտք է հասկցուի ամենէն պարզ եղանակով: Այս իմաստով, ապահովութիւն՝ կայ: Երկիրը հանդարտ է, կարելի է հոն մէկ ծայրէն միւսը շրջիլ նոյնքան հանդարտութեամբ որքան ֆրանսական ճամբաներու վրայ: Ոստիկանութիւնը եւ տեղական զինուորականութիւնը կ'երաշխաւորեն ներքին կարգը եւ մանաւանդ, Ֆրանսայի պահած զրահման զօրախումբը, սահմանափակ բայց բաւարար, կ'երաշխաւորէ ամէն անակնկալ, շնորհիւ այն զօրեղ կազմին, որ Ֆրանսայի հետախուզական կազմակերպութիւնն է:

Կայ նաեւ ապահովութեան ուրիշ տեսակ մը, ոչ նուազ կարեւոր: Ֆրանսայի հոգատարութիւնը, որուն տեւողութիւնը չէ սահմանուած, կայուն է: կրնայ ենթարկուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ նոր որոշման, անշուշտ, անհաւանական, կամ ֆրանսական խորհրդարանի մէկ քուէարկութեան: Այս պայմաններուն մէջ, մեր ելեւմուտքը որ պէտք է գիմագրաւէ այնքան ստիպողական պէտքեր, չի կրնար Սուրիոյ մէջ ստանձնել ծախքեր, որոնք անվերադարձ կերպով կորսուելու վտանգը կը ներկայացնեն: Մասնաւոր դրամագլուխն ալ կը վարանի այս անորոշութեան առջեւ: Այն օրը որ, Իրաքի եւ Անգլիոյ դաշնագրին նման, կանոնաւոր դաշնագիր մը կնքուի հոգատար պետութեան եւ հոգատարեալ պետութեանց միջեւ, կայութիւնը նոյնը չպիտի ըլլայ: Քաղաքական հարցը պիտի կարգադրուած ըլլայ եւ կարելի պիտի ըլլայ գիտել ապագան:

Իրաքի դաշնագիրը նախատեսուած է 30 տարուան համար: Բաւարար ժամանակամիջոց որպէսզի զանազան ձեռնարկները տան գործածուած դրամագլուխներու բանաւոր վարձատրութիւն մը: Հոգատարութեան տեւականութիւնը թոյլ պիտի տար որ հաստատուէին, դրամային եւ երկրագործական վարկի դրամատուներ, լիբանանեան եւ սուրիական ճարտարարուեստի շահագործման ընկերութիւններ. որովհետեւ ֆրանսական վարկի մեծ հաստատութիւններու գործակցութիւնը երաշխիք մը պիտի ներկայացնէր ընդդէմ վարչական կամայականութեանց, որոնցմէ Սուրիացիները, արդար թէ սխալ, կը շարունակեն վախնալ:

Առաջին գործը պիտի ըլլայ ձեռնարկել կարգ մը բարենորոգումներ եւ դարմանել թերութիւններ. օրինակ՝ մաքսային դրութիւնը եւ ճարտարարուեստի քաջալերումը:

Ցետոյ, պէտք է ապահովել Սուրիոյ տնտեսական սարքաւորումը: Ֆրանսայի մարզպանութիւնը կը զբաղի անով: Ամբողջ ծրագիր մը ուսումնասիրութեան վրայ է, երկար ամիսներէ ի վեր: Ուսումնասիրութեան կը մասնակցին հոգատարեալ պետութեանց եւ առեւտրական սենեակներու ներկայացուցիչները:

Ինչպէս ամէն տեղ, Արեւելքի մէջ ալ, ամենէն սկզբնական հարցը ջուրի հարցն է: Հոգատարութեան տակ գտնուող երկիրներու հողին, հակառակ տասներորդ մասն է որ մշակուած է:

Փորձ մը մասնաւորաբար ազիտալի եղաւ. բամպակի մշակումը, որ մինչեւ հիմա յուսախաբութիւններ տուաւ: Եւ սակայն, օր մը, Պ. տը Ժուվնել իրաւամբ, Սուրիան կ'որակէր իբրեւ «Ֆրանսայի բամպակի հողը»: Բամպակը պիտի կրնար Սուրիոյ տալ Եգիպտոսի առատութիւնը:

Այս երկիրը որ կը տառապի չորութենէ, կարգ մը շրջաններու մէջ սակայն ջրային առատ պահեստներ ունի ջրվէժի ձեւով: Դեռ շատ քիչ մաս մը օգտագործած է: Սմիտակ ամուխը կրնայ Սուրիոյ տալ ելեկտրական ուժը, որուն պէտք ունի: Դամասկոսի մէջ, ուր ելեկտրականութիւնը կը հայթայթուի ջրային ուժով, շատ աժան է: Պէյրութի մէջ, երեք անգամ աւելի կ'արժէ քան Ֆրանսայի մէջ:

Ճամբաներու ցանցը տակաւին շատ անբաւական է, հակառակ վերջին տարիներու յառաջդիմութեան: Բացի մէկ քանիներէ, գոյութիւն ունեցող ճամբաները յաճախ գէշ վիճակի մէջ կը պահուին, վարկի պակասէն:

Աւելի ցաւալի է երկաթուղային ցանցին կիսատ վիճակը: Այսպէս է որ Տրիպոլիի եւ Պաղեստինեան սահմանագլուխին միջեւ կայ 180 քիլոմեթրի պարապ մը, որուն հետեւանքով, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի ուղիղ հաղորդակցութիւնները կտրուած են հիւսիսի հետ: Երկաթուղիի այս միացման ուսումնասիրութիւնները վերջացած են երկար ատենէ ի վեր, բայց աշխատանքները կատարելու համար, չկրցան անհրաժեշտ դրամագլուխը գտնել— մօտ 360 միլիոն: Ցամաքի ճամբով Եգիպտոսէն Պէյրութ երթալ ուզող ճամբորդը ստիպուած է ինքնաշարժով կտրել հարիւր քիլոմեթր ճամբան որ Հայֆան կը բաժնէ Լիբանանեան մեծ նաւահանգիստէն եւ նոյնիսկ ամբողջ այդ տեւողութեան համար, լաւ ճամբայ չկայ:

Աղեքսանտրէթէն Մուսուլի գիծը, կարելի է ըսել թէ ոչ սկիզբ ունի ոչ վերջ: Ո՛չ մէկ ուղիղ գիծ կայ Աղեքսանտրէթի եւ Հալէպի միջեւ: Միակ ճիւղը որ Աղեքսանտրէթը կը կապէ Պաղտատի գիծին, Ատանա-Պոլիս գիծն է: Պաղտատի ճիւղը կը բաժնուի Թոփրաք Գալէէն եւ չի յանգիր Հալէպի, այլ Միւսլիմիէի, ուրկէ պէտք է վերադառնալ Հալէպ,

Ոչ Սուրիա, ոչ ալ Լիբանանեան հանրապետութիւնը չունին յատուկ հեռաձայնական ցանց: Միակ ցանցը որ կը գործէ զինուորականն է, որ շատ անբաւարար կերպով, դրուած է քաղաքացիներու տրամադրութեան տակ:

Նաւահանգիստներու բարեկարգումը կը պարտադրուի մանաւանդ օտար մրցակցութեան առջեւ: Հայֆայի նաւահանգիստը ուր հսկայ աշխատանքներ կը կատարուին, պիտի ունենայ 85 հեկտարի տարածութիւն մը, ըսել է երեք անգամ աւելի կարեւորութիւն քան Պէյրութինը եւ 2000 մեդր քարափ՝ 10 մեթր ջուրի խորութեամբ:(*)

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Սուրիոյ մասին հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը քաղած ենք այս հատուածը, «Ou va la Syrie» հեղինակ Robert de Beauplan.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Տակաւին չհասաւ Հայաստանի թղթաբերը, որ մանրամասն տեղեկութիւններ տային վերջին երկրաշարժին մասին: «Խորհ. Հայաստանի ստացուած վերջին թիւը, 28 Ապրիլ, իր վերջին լուրերու բաժնին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրները.—

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, 28 ապրիլ.— Երէկ գիշեր ժամը 21.10ին, զգալի եղան ստորերկրեայ ցնցումներ հիւսիս-արեւելքից հարաւ-արեւմտեան ուղղութեամբ, եւ տեւեցին մէկ րոպէ:

ՂՈՒՐԴՈՒՂՈՒԼԻ, 28 ապրիլ.— Երէկ գիշեր ժամը 21ին այստեղ տեղ զգալի եղան ստորերկրեայ ցնցում մը: Բնակչութիւնը դուրս փախաւ տուներէն: Վնաս չկայ:

ԵՐԵՒԱՆ, 28 ապրիլ.— Երէկ երեկոյ ժամը 20.54ին Երեւանի մէջ զգալի եղան ստորերկրեայ ուժեղ ցնցումներ:

Ինչպէս կը տեսնուի երկրաշարժին ցնցումները աւելի ուժեղ եղած են Երեւանի մէջ եւ աւելի կանուխ, տեղեկութիւն մը, որ կը տարբերի եւրոպական հեռագիրներու տուած լուրերէն:

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Գտնուած թուղթերէն յայտնի կ'ըլլայ, որ երբ Երեւան կը հասնէր, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած վիճակ մը ունէր, յարատեւ յուզման մը մէջ, ցաւի շարունակական թրթռացումներու մատնուած: Երեւանի մէջ այդ վիճակը առանց երբեք բարեփոխութիւն մը ցոյց տալու, աւելի եւս կը ծանրանայ: Յուզումը, խռովքը, մտալլկումները (obsession) կը տանջեն զինք: Հոգեկան անհանգստութիւնը կը զարգանայ, հալումաշ վիճակ մը կը ստանայ (psychasthénie), իր միտքերը կը հալածեն զինք (persécuté), եւ արագօրէն կը դիմէ դէպի «կորստեան անդունդը»: Այս վիճակը յստակութեամբ կը պարզէ նամակի մը մէջ 12 յունուար 1845ին. «Այժմ ապրում եմ մի այնպիսի տեղ, որ ընտանիքս հիւանդութիւնից եւ անօգնականութիւնից եւ մենք երկուսս միասին ձանձրոյթից եւ մեր ընտանեկան կեանքի քայքայումից չենք իմանում, թէ արդեօք պիտի կարողանա՞նք այստեղից դուրս գալ մի որեւիցէ կերպով»:

Ընդգծումները ես կատարեցի, որովհետեւ այդ բառերը աւելի եւս կը բացատրեն զժբախտ Աբովեանի հոգեկան ծանր եղերերգութիւնը: Տրտունջը, որ շարունակ կը կրկնուի իր նամակներուն մէջ, hypochondriaque հոգիի մը իրապաշտ նկարագրութենէն աւելին կ'արժէ, եւ չափազանց կը յուզէ ընթերցողը: Կարելի չէ ուրանալ, թէ իր հիւանդութեան զարգացման կը նպաստէին պաշտօնակիցներու հակառակութիւնները, որոնց վրայ կը նետեն իր կենսագիրները ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Այսպէս ռուս լեզուի տգէտ ուսուցիչ Ստեփան Վէքիլով, Հայոց լեզուի եւ կրօնքի ուսուցիչ սարկաւագ Յովհաննէս Տ. Յովհաննէսեան կը դաւեն իրեն դէմ, երբ կ'ուզէ զանոնք հեռացնել դպրոցէն: Միւս կողմէ իր կարգադրութեան զանազան ձեւերը եւս ընդվզեցուցիչ էին: Երեւանի այդ դպրոցին մէջ, որուն տեսուչն էր ինք, Ռուսերէն կային միայն 6 աշակերտ: 23 նոյեմբեր 1847ին դպրոցական իշխանութեան կը դիմէ, խնդրելով որ օրթոտոքս կրօնքի ուսուցիչ մը նշանակուի այն պատճառաբանութեամբ թէ «մենք արդէն ունինք վեց ռուս աշակերտ, որոնց, ինչպէս եւ բոլոր Հայերին, անհրաժեշտ հարկաւոր է օրթոտոքս դաւանանքի դասատուութիւնը»: Ընդգծումը դարձեալ ես կատարեցի, որովհետեւ խսկապէս արտառոց առաջարկ է, եւ այդ խնդրանքին մէջ հիւանդագին բան մը կայ: Բացատրելու համար ատիկա, յիշենք միջադէպ մը, — Աբովեան դպրոցական հանդէսներուն կ'ուզէր հրաւիրել քաղաքին բարձրաստիճան զինուորականներն ու կառավարական պաշտօնատարները, սոնքալու համար անոնց առջեւ իբրեւ տեսուչ: Իր ընկերներն ու աշակերտներուն ծնողքը կը հակառակին: Ինք կ'առարկէ թէ բարձրաստիճան այդ անձնաւորութիւններուն ներկայութիւնը օրինակելի տպաւորութիւն մը կը ձգէ տղոց վրայ: Զի յաջողիր, որովհետեւ հայ կրօնական իշխանութիւնն ալ հաշտ աչքով չի դիտեր այդ: Հայ կրօնաւորներու այս ընդդիմութիւնը, զոր չափազանցած են իր կենսագիրները՝ առանց երբեք պատճառը պրպըտելու ուրիշ տեղ, կը կարծեմ թէ քիչ մըն ալ իրապէս ծագած է անկէ, որ Աբովեան Էջմիածնի դպիրներէն ըլլալով հանդերձ, ոչ միայն լքեց այդ ասպարէզը, այլ նոյնիսկ սոնքաց հոգեւորականներուն վրայ:

Բայց դարձեալ կը կրկնեմ, որ Աբովեանի կրած արհամարհանքը սխալ է բացատրել միայն ու միայն կրօնական պատճառներով: Հայ կրօնական իշխանութիւնը կը հակառակէր Աբովեանի երեք պատճառներով:

1.— Լքած է էջմիածինը եւ կրօնական ասպարէզը:

2.— Հայոց կարգ մը առանձնաշնորհներուն եւ ազատութիւններուն դէմ աշխատած է:

3.— Անհաւասարակշիռ կը թուէր իրենց:

Առաջին պատճառը այնքան ալ կարեւոր չէ՝ բացատրելու համար այն բոլոր հալածանքները, որոնց համար կը գանգատի Աբովեան: Իր հոգին միշտ գերի կը մնայ կրօնքի հմայքին, իր գրական գործերուն մէջ եւս հոգեւորականները կը ներկայացնէ իբրեւ սպասաւորներ ազգին լուսաւորութեան, եւ վերջապէս քանիցս փորձած է վանք վերադառնալ, որովհետեւ իր առաջին կրթութիւնը կրօնական ըլլալով միշտ ինքզինք կը նկատէր «Էջմիածնայ որդին»:

Սակայն երկրորդ եւ երրորդ պատճառները այնքան զօրաւոր են որ, կրնան ճշմարտապէս եւ յստակօրէն բացատրել ամէն բան: Արդարեւ երկրորդ պատճառը, որ իրողութիւն մըն է, իրեն վկայական մը կրնար ըլլալ ռուս իշխանութեան մօտ կատարած իր բոլոր դիմումներուն ընթացքին՝ չմերժուելու համար: Լա՛ւ, ինչո՞ւ կը մերժէին Ռուսերն ալ, եթէ նոյնիսկ հասարակ խնդրանք մըլլար: Պէտք չէ մոռնալ, որ ազդեցիկ դէմքեր Ռուսիոյ խորքերէն յանձնարարականներ կը հայթայթէին, փոխան Աբովեանի ղրկած կովկասեան «ֆոլքլոր»ի հաւաքածոներուն: Բարձրադաս մարդիկները ամէն անգամ ապահովաբար արտառոց բան մը տեսած են իր խնդրագիրներուն մէջ: 5 մայիս 1845ին խնդրագիր մը կու տայ արձակուրդ ստանալու համար, որպէսզի երթայ երկրպագելու Պարրոտի գերեզմանին, ուխտ մը, որ կը համարի «աւելի սուրբ, քան աշխարհիս բոլոր պարագաները»: Եւ ահա կը պատճառաբանէ թէ ինք չի սիրեր ուրիշներու պէս սուտեր հնարել, հիւանդութիւն, ընտանեկան գործեր եւլն., նոյնիսկ կը հրաժարի արձակուրդի ամսականներէն: Կը մերժուի: Ուրիշ խնդրագիրի մը մէջ «արտասուելով» կ'աղաչէ փոխգնդապետ Տուրչանինովէն, որ քիչ մը աջակցութիւն ցոյց տայ իրեն: Կը մերժուի: Բայց ինչո՞ւ մերժեն, երբ Աբովեանի «ցուցակ ծառայութեանը» վարձատրութեան կը հրաւիրէր ռուս իշխանութիւնները: Արդարեւ Աբովեան տեղի անտեղի գովքն հիւսած է «բարեբար» կառավարութեան, փառաբանած է «ողորմած» ցարը, «սուրբ» համարած է ռուս արիւնը, «Նուիրական» կոչած է ռուս անունը, եւ երջանկութիւն, բարեբաստիկ ու ցանկալի պարագայ մը դաւանած է ոչ միայն Հայերուն, այլ նաեւ տեղացի բազմացեղ ազգերուն «միանալը ռուս մեծ ազգին հետ»: Վերջապէս Աբովեանի հանճարե՛ղ տեսակէտներէն մէկն ալ այն էր, որ կ'ուզէր ռուս լեզուն տարածել դպրոցներուն եւ տեղացիներուն մէջ: Եւ այդ նպատակով ալ չքաշուեցաւ դիմել ծայրայեղ միջոցներու, — հայկական մասնաւոր դպրոցներու ուսուցիչներէն ուսուցչական «ցենզ» պահանջել: Հակառակ բոլոր այս միջոցներուն, Աբովեան ոչ միայն չվարձատրուեցաւ, այլ ամէն անգամ մերժումի հանդիպեցաւ: Ինչո՞ւ, կը հարցնեմ ձեզի, ինչո՞ւ այդ մերժումները: Վերջին տարիները այդ արտասուալից խնդրագիրները կը հասցնեն դպրոցական իշխանութեան համբերութիւնը: Քանի մը անգամ կը յանդիմանեն, եւ անգամ մըն ալ երեք օր կը բանտարկեն իր տանը մէջ:

Զարմանալի բան է տեսնել, որ ռուս իշխանութիւնը այսքան հակառակ կը շարժի Աբովեանի, առանց նկատի առնելու անոր ռուսասիրութիւնը:

Արդարեւ, կովկասի մէջ վերջին՝ հարիւր տարուան ընթացքին չունինք ուրիշ հայ հեղինակ մը, որ այսքան ռուսասիրութիւն ցոյց տուած ըլլայ: Ատեն է քննելու Աբովեանի համբաւեալ ազգասիրութիւնն ալ (*): Ինչպէս ըսինք, 1913ին Լէօ Թիֆլիզի «Հայ Գրողներու Ընկերութեան» հաւաքոյթին ներկայացուցած էր Աբովեանի մէկ նամակը, որ գայթակղեցուց բոլորը եւ ոմանք բողոքեցին Լէօի դէմ, որ երեւան հանած է այդ նամակը, ուրիշներ պնդեցին, որ չհրատարակուի՝ չվիրաւորելու համար Աբովեանի յիշատակը իբրեւ հայ ազգասիրութեան հօր: Ես այդ նամակին կը մօտենամ ոչ իբրեւ գայթակղեալ մը բովանդակութենէն, որ հակահայ գործի մը փաստ է, այլ իբրեւ դէպք մը եւս Աբովեանի ինքնակորոյս վիճակին:

(4) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*).— Այս ազգասիրութիւն բառին մասին փրոֆ. Աղոնց տարօրինակ հեգնանք մը ունի: Եւ կը գրէ «Հայրենիք»ի մէջ (Ապրիլ, էջ 94).— Այն «դասական» հայրենասէրները՝ որոնք փարել էին կիլիկիայի 60-ական թուականներին, ժամարթէ «դասական» համարուին: Ազգասէրներ են աւելի քան հայրենասէրներ: Ազգասիրութիւնը յատուկ է գաղթահայութեան եւ իր կերտած բառն է, որ ուրիշ լեզուում չկայ եւ որ, թերեւս, ջնջուելու է հայ քաղաքական բառարանից: Նա քայքայում է հայրենասիրութեան գաղափարը»:

Ստիպուած ենք յարգելի պատմագէտին յարգելի յիշողութեան դիտել տալ թէ իր «ռոմանթիք» Աբովեանն ալ գործածած է այդ բառը եւ նոյնիսկ «ազգի սէրը ի՞նչ լազաթ ունի» այն ալ կ'ըսէ: Մնաց որ այդ շրջանին շատ յարգի էր ըսել «ազիզ, իմ սրտի սիրեկան ազգ»: Մ. Նալբանդեանն ալ «Մեր Հայրենիք» երգին մէջ կը կրկնէ նոյն բառը: Ուրեմն, «լեւանտական» չէ այս բառը, այլ կովկասեան: Թէեւ ես, որ սխալ կը գտնեմ հեգնել այս բառը, կը կարծեմ թէ մեր հին հեղինակներն ալ շատ գործածած են զայն: Որովհետեւ պէտք է գիտնալ որ հայրենիքի գաղափարը մեր մէջ զարգացաւ ազգասիրական մարզանքներով: Աբովեան կամ ուրիշ հին հեղինակ մը կրնայի՞ն հայրենասիրութիւն քարոզել, ճիշտ ինչպէս Սահմանադրութեան շրջանին Թուրքիոյ մէջ կ'ընէին, երբ հայ հայրենիքը լեցուած էր օտար ազգերով ու ցեղերով: Շ. Ն.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Սեփ. թղթ.):— Զաւհասս Որբերու Միութիւնը, այս տարի եւս Ս. Նշան եկեղեցւոյ բակին մէջ, կազմակերպեց Ապրիլեան Սգատօնը, մասնակցութեամբը 50է աւելի կազմակերպութիւններու: Կը մասնակցէին քաղաքական կուսակցութիւններէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեաններու Փոքր Հայքի մասնաճիւղը: Հրաւէր ուղղուած էր Ռամկավարներուն որոնք ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ կը պատասխանէին «Չենք կրնար մասնակցիլ»:

Պէյրութի բոլոր մշակութային եւ հայրենակցական Միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին ծաղկեփունջերով եւ մէյ-մէկ ուղերձներով, նուիրուած Ապրիլ 24ին: Գտնուեցան Միութիւններ որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ ըրին կրթական հաստատութիւններու եւ ուրիշ բարենպատակ ձեռնարկներու:

Սգատօնին առթիւ շինուած էր մահարձան մը որուն վրայ դագաղ մը սեւերու մէջ, կը խորհրդանշեր մեր սուգը: Գործն էր [...] ծանօթ երկրաչափ Պ. Ալթունեանի.

Որոշեալ ժամուն բեմ բարձրացաւ Զաւհասս Որբերու կողմէ Պ. Եղ. Տարօնեան:

«Սգակիր հանդիսականներ, այսօր տարեդարձն է հայ արեւի մարմրման, բուերը՝ մթութեան այդ թռչունները, գիշերով իրենց բոյներէն յափշտակեցին աղաւնիները: 16րդ տարեդարձն է այն սեւ օրուան, երբ թշնամին խլեց մեզմէ մեր լոյսը, մեր գիտութիւնը, ու կարծեց մարել նաեւ մեր անմահ մտաւորականութիւնը: Ցեղին լոյսն էր, որ կ'ուզէր մարել: Այնպէս ինչպէս լուսարձակ մեքենայ, նոյնպէս նաեւ Հայերը կ'արձակէին իրենց լոյսը, անապատի մէջ վրան դպրոցներ հիմնեցին մեր հայրենակիցները: Եթէ մենք կը սգանք մեր մեռելները, պատճառը այն է, որ ասոնք մէկմէկ տիտաններ էին: Վարդգէս եւ Զօհրապ երբ Հալէպ հասան, Հայերը ուզեցին փրկել, բայց անոնք մերժեցին: Նիզակներու ծայրը անցուեցան բոլորը: Կ'ողբանք, մտաբերելով որ անոնք պիտի ամենա[...]յին հայրենի հողին վրայ: Անմահ է հայրենիքի գաղափարը: Հայրենակիցնե՛ր, նահատակներու յիշատակը կենդանի պահել և գուրգուրալ պէտք է անոնց թողած որբ սերունդին վրայ»:

Բանախօսը վերջացնելով իր խօսքը, հանդէսի նախագահութիւնը յանձնեց Փառէն վարդապետին:

— «Պէտք չկայ խօսելու, որովհետեւ յիշատակներ ունինք, որովհետեւ մեռելներ տուինք: Եւ մենք պէտք է յիշենք. օգտուինք անոնց նահատակութենէն: Ես հոգւով վեր-տակելով եւ օրհնելով բոլորը, որոնք նահատակուեցան, պիտի խնդրեմ որ այս հանդէսին առթիւ նոր ոգի եւ նոր շունչ դար մեզի, ազգային միութեան համար: Պիտի ողբանք մեր մեռելները, ու կ'ուխտենք [...] տիրանանք սիրոյ եւ զօրութեան, որպէսզի դիմանանք եւ ազգային դրօշը Մասեաց կատարին դնենք»:

Արտասանութենէ մը յետոյ, նուագախումբը նուագեց յուղիչ եղանակ մը, որմէ յետոյ բեմ բարձրացաւ Պ. Միհրան Տամատեան:

Ցաւալի է ըսել, որ Պ. Տամատեան, համազգային սգատօնի մը առթիւ, կարգ մը անտեղի ակնարկներ ըրաւ: Բանախօսը յետոյ փառաբանեց ներկայ Հայաստանը, ինչպէս բոլոր ռամկավարները:

Օր. Զեփիւռ-Ապէլ գեղեցկօրէն երգեց «Դժնեայ գիշեր»ը, որմէ յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկեր Նիկոլ Աղբալեանը (Հ. Յ. Դ.):

«Մեծ բազմութիւն հաւաքուած է այսօր Ապրիլ 24ի յիշատակին: Եւ բազմութիւնը համազգային եղաւ: Այս բազմութիւնը զոհն է այս աղէտին, եթէ ոչ գործ չունէր Միջերկրականի եզերքին: Աղէտին մեծութիւնն է որ կը համախմբէ մեզ:

«Ազգը կը ստեղծուի միասնական բազմութիւններով եւ պատմական ապրումներով: Մեր ազգի մէջ շատ մեծ է ձգտումը միասնաբար ամենա[...]նալու: Սերտ կապ կը ստեղծուի ազգին մէջ: Մեր կորուստները ընդհանուր էին, եւ միասնաբար եկած ենք այս յիշատակին շուրջ:

«Այս բազմութիւնը պէտք է նկատէ թէ Ապրիլ 24ը պարզ սպանութեան օր մը չէ, այլ քաղաքական «ակթ» մըն է: Ապրիլ 24ը Թուրքիոյ մէջ քաղաքական երեւոյթ է: Պէտք է խորհրդածենք մէկուսի նեղ շրջանակներու մէջ, չափելու համար խորութիւնը անոր: Հիմնական գաղափարը որ երեւոյթը քաղաքական էր, ոչ թէ անոր համար որ Հայերը յանցանք գործած էին, կամ դաւաճանութիւն ըրած էին, այլ որովհետեւ Հայ էին ու պէտք չէր որ Թուրքիոյ մէջ ապրէին: Եւ մենք 16 տարիներ յետոյ պէտք է հասկնանք որ գարհուրելի աղէտին պատճառը քաղաքական էր, ընդհ. Հայոց հարցը մեռցնել էր, այս պատճառաւ մորթուեցաւ Հայոց ժողովուրդը: Ան որ չուզեր հաւասար քաղաքացիի իրաւունքներ ունենալ Թուրքիոյ մէջ, ոչ ոք բան մը կ'ըսէ անոր: Ուրեմն,

հարցը այն է որ Հայն ալ ուզից ունալ քաղաքական տուրք, մինունչն իրաւունքներով եւ չտրուեցաւ։ Մեր իրաւունքները կ'ուզէինք, եւ աչա ժամանակ եւրոպական միջամտութիւն։ Հայկական հարցը պատճառ դարձնել ուզեցին Թուրքիոյ ձեռքէն եր խլելու համար։ Մենք կը մոռնայինք ազատութեան մասին եւ չա թէ ինչո՛ւ պարտուեցանք։

Մենք ունեցանք ընդհանուր աոս, որուն պատճառը քաղաքական է, եւ այս չիչատակին շուրջ մոռնք թէ քաղաքական գործ է որ կատարենք։ Հայոց ազգը մէկ պատ պէտք է կազմէ Ապրիլ 24ի թիւ, միասնաբար մշղէ իր դիրքը։ Հայոց բովանդակ ազգը պէտք է նէ իր հարցը։ Մեր գործն է այս միութեւորութեանց տալ քաղական հանգամանք որպէսզի ուժ ունենանք»։

Խօսեցաւ նաեւ Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչը։

Երկաններուն մէջ կը գտնուէր վանահայր Պատուհասեան վարդապետ որ հրաւիրուեցաւ քանի մը խօսք ըսելու։

— Արեւելքի հնագոյն եւ պատկան ազգերէն մին ենք, եւ ոչ «խանութպան», ինչպէս սովոր կոչել մեզ։ Կորսնցուցինք մեր ակախութիւնը։ Ապրիլ 24ը բնական ւանքն էր մեր ազգային պայքարին։ Կ'անիծեմ ոճրագործ Թուրքը, ու նաեւ բոլոր անոնք որ մոռցին, եւ նաեւ անոնք որ առաջնորդը եղան Թուրքին։ Ազգը իր 500 հազար կեանքով, անհայրենիք, բանաստեղծներ եւ զինաորներ։ Կ'օրհնեմ երկուքին ալ հանքը։ Ես կուսակցականին ու բոին ալ յարգանք ունիմ, որ աշխատեցան ժողովուրդին համար։ Ազգը պէտք է իր բոլոր ձիրքերը գործ ածէ հայութեան ազատութեան»։

Մօտաւորապէս 3000ի հասնող կիր հանդիսականները, յարգանքի իրենց տուրքը մատուցանեցին Ապրիլեան եղեռնի զոհերուն։

Ֆանֆառի «Մեր Հայրենիք»ով կսուած այս հանդէսը, որ ունկնդրեցաւ ժողովուրդին կողմէ յոտնկայս, վերջացաւ Զոմի ներկայացուցիչին շնորհակալութեան խօսքերով։

ՊԱՐ-ՍԱՄԷԼ

ԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ (սեփ. թղթ.).— Երկար ժամանակ անհրապոյր կեանք մը պրելէ յետոյ, վերջապէս մեր գաղութն ալ կը սկսի շարժիլ։ Գեղեցիկ թօնքի մը ականատես կ'ըլլանք հրճուանքով կը լեցնէ մեր սիրտ։ Վերջին հաւաքոյթներու արձագանգը դեռ չմարած, ահա ուրիշ հանդէսներ, բանախօսութիւններ։ Չեմ ծածկեր որ իբր թղթակից քիչ մը շփոթած եմ։

Պատմենք կարգով եւ որքան կարելի է ամփոփ կերպով.—

Ապրիլ 30ին, Միլանի Հայ Ուսանողական Միութեան հրաւէրով բանաստեղծ Կ. Զարեան խօսեցաւ հայկական պատմութեան, գրականութեան ու ճարտարապետութեան վրայ։ Բանախօսութեան համար ընտրուած էր Filologicoին մեծ սրահը, որ հաւաքատեղին է Միլանի իտալացի թէ օտար մտաւորականներուն։

Պ. Կ. Զարեան խօսեցաւ իտալերէն լեզուով, ցոյց տուաւ այն գանձերը զորս հայ ազգը տուած է մարդկային քաղաքակրթութեան եւ որոնք դժբախտաբար շատերուն դեռ կը մնան անծանօթ, եւ կամ ճանչցուած են իբր ուրիշ ազգերու սեփականութիւնը։

Բանախօսէն առաջ, խօսեցաւ Filologicoին նախագահը A. Ferriին, որ շատ իմաստալից խօսքերով համակրութիւնը յայտնեց Հայերուն։ Այս բանախօսութիւնով մշակութային հողի վրայ յարաբերութիւններ կը ստեղծուին, մեր եւ հիւրընկալ ժողովուրդի մտաւորականներուն միջեւ։ Այս յարաբերութիւններէն, ոչինչ կը կորսնցնենք մենք, ընդհակառակն շատ օգուտներ կրնանք քաղել։

Պ. Զարեանի ներկայութենէն օգտուելով, Ազգային մարմինը թէյասեղան մը սարքեց ի պատիւ բանաստեղծին։ Թէյասեղանը տեղի ունեցաւ Մխիթարեան վարժարանի մէջ։ Ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ, եղան արտասանութիւններ, ու երգուեցան հայ ժողովրդական երգեր։

Պ. Զարեան խօսք առնելով, դրուագներ պատմեց, իր Հայաստան ըրած ճամբորդութենէն. յիշեցուց բոլորին թէ ի՞նչ է իրենց պարտքը դէպի մայր հայրենիքը, ու վերջացուց խօսքը, շնորհակալութիւն յայտնելով Միլանի հայ գաղութին։

Հանդէսի վերջաւորութեան, Ուս. Միութեան նախագահը, Պ. Զարեանը, իրենց Միութեան պատւոյ անդամ յայտարարեց։

Հայ տիկիններն ու օրիորդները որ պատրաստած էին թէյասեղանը, անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց կազմակերպչական ոգին։

Պէտք է աւելի ստէպ օգտուիլ մեր իգական սեռին կարողութիւններէն։

⁂ Մայիս 4ին, տեղի ունեցաւ Ուս. Միութեան տարեշրջանի ութներորդ հաւաքոյթը։ Իբր բանախօս հրաւիրուած էր Dott. Andrea Yppolito, որ խօսեցաւ Ֆաշիստ յեղափոխութեան պատմութեան վրայ։ Dott. Yppolitoն Միլանի համալսարանականներու Միութեան նախագահն է եւ հաճոյքով ընդունած էր մեր հրաւէրը, որովհետեւ կը համակրի մեր վառվռուն ուսանողներուն, եւ գիտէ որ անոնք օտար ուսանողներու մէջ, ամենակարեւոր թիւը կը կազմեն։ Բանախօսին բերնով մեզի խօսեցաւ, նոր, երիտասարդ եւ ուժեղ Իտալիան։

Ա. Ս.

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ Պ. Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թէ ինչո՞ւ Մարսիլիոյ Բարեգործականի անդամները չեն շատնար ու գրուած անդամներն ալ կը հրաժարին, Պր. Մալէզեան։ Համառօտակի բացատրեմ ձեզ, 43 տարիէ ի վեր հոս հաստատուած ըլլալով, թէ հին եւ թէ նոր գաղութին շատ մօտէն ծանօթ եմ։ Անդամակցած եմ Հ. Բ. Ը. Մ.ին 22 տարիէ ի վեր իմ համեստ չափովս։ Սրտիս շատ մօտ ըլլալով Հ. Բ. Ը. Մ.ը, տեղւոյն անդամներու մեծամասնութիւնն ալ ես արձանագրել տուած եմ։ Վկայ ամբողջ Մարսիլիոյ գաղութը ու գրած անդամներս։

Ըլլալով չէզոք եւ համագործակցական, մոլեռանդ կուսակցականները սատանայէն աւելի կ'ատեն. անկեղծներու առջեւ ծունկ կը խոնարհիմ, Սիրող մը ըլլալով Հ.Բ. Ը. Մ.ը ամէն ջանք ի գործ դրած եմ, անդամներու թիւը կրկնապատկելու, քառապատկելու։ Շատ քիչերէն մերժուած եմ, որովհետեւ անկուսակցական ոգիով ամէն հայ կը սիրէ Բարեգործականը, կ'ուզէ անդամակցիլ։

Առաջին, ձեր մոլեռանդ կուսակցական հակումն է արգելք. երկրորդ տեղւոյս ծոյլ եւ անդամալոյծ մասնաճիւղը, որ երեք տարիէ ի վեր բնաւ ընդհ. ժողով մը չուզեր գումարել։ Իսկ դուք Պրն. Թէքէեանին ըսած էք եղեր թէ հոգ չէ. ամառուան մէջ կը գումարէք. Երբ Կեդր. Վարչութիւնը ամէն տարի ընդհ. ժողով կը գումարէ ո եւ է մասնաճիւղ աւելի՞ բարձր է կեդրոնէն, որ կը դժկամակի։ Բոլոր անդամներն ալ կը գանգատին։ Այս իսկ է պատճառը որ շատերը կը հրաժարին, իսկ նորերն ալ անդամ գրելու համար կ'ըսեն.— Դուք որ երեք տարիէ ի վեր անդամները ոչ հրաւիրած էք եւ ոչ ալ հաշիւ տուած էք, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մենք ալ անդամակցինք։ Իրաւունք ունին թէ ոչ ձեզի կը հարցնեմ. ատոր համար ձեր որոտալից գոռում-գոչումները թէ անդամներ շատցուցէք, անդամավճարները կրկնապատկեցէք եւայլն, զերոյի չափ ազդեցութիւն չունին, եթէ անկեղծօրէն չհետեւինք բուն կանոնագրին որ ո եւ է խնդիր չի դներ կուսակցական խմբակցութիւններու եւ յարանուանութեանց։ Պէտք է գործել համագործակցական ոգիով որ ամրապնդող կապն է ամէնուս եւ այն ատեն պիտի տեսնէք արդիւնքը։ Ի՞նչ հարկ կայ անցեալ սեպտեմբերի մէջ հայկական ակումբի մէջ կանչել երկու ռամկավարներ ու ստիպել որ մասնաճիւղի մէջ մտնեն։ Մէկն արդէն անդամ էր մասնաճիւղին եւ հրաժարած էր, տեսնելով մասնաճիւղի անկանոնութիւնը։ Երկրորդը արդէն Բարեգործականին անդամ ալ չէր ու գիս դրկեցիք որպէս զի արձանագրեմ։ Շատ ստիպելէ յետոյ հազիւ յաջողեցայ գրել 1931 յունուարէն սկսելով, գործի մէջ անպատճառ ռամկավար դնելու համար։ Մի՞թէ 200-225 անդամներու մէջ կը պակսէի՞ն յարմար անդամներ։ Կը յիշէք անցեալ օգոստոսի մէջ ձեր գրած նամակը Պ. Թադէոսեանին թէ սեպտեմբեր 10-20 Մարսէյլ պիտի գտնուիմ, ըսէք թող թէյասեղանը պատրաստեն, որուն մէջ պիտի խօսիմ։

Մասնաճիւղին թէ ատենապետը եւ թէ գանձապետը բացակայ ըլլալով, ես անձամբ յիշեալներու եղբայրներուն միջոցաւ լուր ղրկեցի որ յիշեալ Թուականին հոս գտնուին թէյասեղանի պատրաստութեան համար։ Ո՛վ մեծի փառամոլութիւն։ Ստացած տասը հազար փրանք ամսականդ չէր բաւեր, անպատճառ թէյասեղան հարկաւոր էր, որպէս զի խօսէիք։ Այո,՛ ես արգելք եղայ այդ թէյասեղանին, որովհետեւ 3000 փրանքէն աւելի պիտի արժէր աղքատներու համար հաւաքուած դրամին։ Թէյասեղանները հիւրերու կողմէ չեն խնդրուիր կանխաւ, այլ համակիրներուն կողմէ կը տրուին։

Բայց սեմ եւ ոչ ամաչեմ, Պ. Մալէզեան ինչպէս գաղութը նոյն պէս ամբողջ հայութիւնը դժգոհ են ձեր ստացած տասը հազար փրանք ամսականի համար։ Կրնաք վեհանձնօրէն ճէնթըլմէնի պէս տասը հազարը կէսի, հինգ հազարի զեղչել, այն ատեն կը փաստացնեմ ձեզ որ Մարսիլիոյ աղամներու թիւը պիտի կրկնապատկուի եւ քառապատկուի։

Առատաձեռնութեան եւ բարեսիրութեան մէջ ուրիշներուն քարոզելով չէ որ արդիւնաւոր կ'ըլլայ. այլ ձեր անձին վրայ փորձելով։ Պէտք է ցոյց տաք որ ուրիշներն ալ ձեզմէ օրինակ առնեն։

18 յունուարին ձեր պերճախօս բանախօսութիւնը 6-700 բազմութեան առջեւ Փլաժի շքեղ սրահին մէջ ո՛րքան ոգեւորիչ եւ հմայիչ էր ձեզ խունկ ծխողներուն համար. եւ քանի՞ հազար փրանքի արժեց Բարեգործականի սնտուկին։

Ու ներկաներու մագնիսացումը այնքան մեծ եղաւ որ, արձանագրուեցան 0, 0, 0, 0, նոր անդամներ, ճիշդ այն առածին պէս, ամբողջ հսկայ լեռ մը երկունքի մէջ էր, աշխարհ համայն կայր ի դղին, իսկ նա ծնաւ մուկն չնչին, մինչդեռ անդին շատերէն քննադատուած Պալաքեան մը կրցաւ Զատկի քարոզի առթիւ տասը հազար ֆր. հաւաքել դպրոցի շէնքի համար կէս ժամուան մէջ. հասկցաք իրականութիւնը, խորականութեան արդիւնք...

Կը ներէք նամակս ուշացնելուս. պատճառը հիւանդութիւնս էր։

Մնամ յարգանօք

Մ. Խ. ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին' Թիւ 12)

ՊՈԼԻՍ.— «Յառաջ»ի հարցարանը, շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն մը ձգած է առ հասարակ բանւորական շարքերու մէջ։

Անտարբերները սկսան շարժիլ, թմրածները արթննալ։ Սակայն դարձեալ կը հրջին նոյն յոռի խօսքերը. «Հայու գործ է, մենք անմիաբան ենք, Հայը մարդ չըլլար»։ Վերջ տանք այս խօսքերուն եւ լծուինք լուրջ աշխատանքի.

Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է համերաշխութիւն, տեղի չտալ բանավէճերու, ոչ կուսակցական, ոչ քաղաքական։ Մենք պէտք է մեր շէնքը կառուցանենք, մեր շէնքը մեր մանուկներու սրտերուն մէջ։

Կազմակերպական վարչութիւն մը, եւ բոլոր Միութիւններն ու կազմակերպութիւնները ուժ տան անոր։ Դրամը հայթայթել հանդէսներէ, հրապարակ հանել տոմսեր։ Ծնողքները շատ մեծ դեր մը կրնան կատարել, եթէ անտարբեր չգտնուին իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան համար։

Սակայն այս բոլորէն դուրս, հարց է թէ ամէն հայու սրտի մօ՞տ է այս նուիրական գործը։ Անշուշտ այո... բայց գուցէ ոչ։ Քանիցս ամենէն անմեղ, ազգօգուտ գործերու մէջ գտնուած են միշտ, ջուր պղտորողներ եւ մոխիր խառնողներ։ Օր մըն ալ յանկարծ կը գրեն. «Հրաժարինք մեր ազգային պահանջներէն»։

Ի՞նչ պէտք է ընել զանոնք չէզոքացնելու համար.— Կազմել յանձնախումբ մը։ Պէտք է կարգի հրաւիրել անոնք որ կասկածելի թելի վրայ կը խաղան։

Որպէսզի առտուն կանուխ ելլողը ժամկոչին չուանը ձեռք չառնէ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՒ

Գիլը, հայկական կաւը, որուն մասին գրեցինք անգամ մը, գիտական փորձերով հաստատուեցաւ, որ օճառի դեր կրնայ կատարել եւ փոխարինել զայն։

Պէտք է գիտնալ, որ Ռուսիա, ինչպէս Հայաստան օճառի սովի մատնուած է։ Այդ պատճառով, զանազան փորձեր կատարուեցան եւ ի վերջոյ տեսնուեցաւ, որ գիլը կրնայ մեղմել այդ սովը։ Այս կաւը ունի քանի մը տեսակներ. որոնք օժտուած են մաքրելու եւ ճերմկցնելու յատկութեամբ։ Հայաստանի գիլը առանց քարիւղի օգնութեան, կը մաքրէ մազութը, ներկը եւ կեղտը։ Ճարտարագէտ Տրապիզոնցեանի եւ փրոֆ. Արխիպիտոսի փորձերը ցոյց տուին, որ եթէ գիլին հետ խառնուի 15 առ հարիւր ճարպ, օճառէն աւելի լաւ կը մաքրէ։ Այս փորձերուն մասին զեկոյցներ ըրաւ առողջապահութեան գործավարը, Գարդաշեան. Մոսկուայի եւ Լենինգրադի գիտական շրջանակներուն մէջ։ Դարձեալ փորձերը ցոյց տուին, որ Լէնինականի գիլը աւելի լաւ է քան Երեւանի եւ Փարաքարի գիլը։

Որոշուած է Լէնինականի գիլը արտածել Մոսկուա եւ Կրասնոդար. Երեւանի օճառի գործարանն ալ իր կարգին կ'աշխատի նոր մեքենաներ զետեղել, որպէսզի գիլը փոշի դարձնէ եւ օճառ շինէ։ Հայաստանի զանազան շրջաններէն Երեւան ղրկուած են գիլի տեսակներ։ Այս ամէնը ցոյց կուտան, որ Հայաստան շատ հարուստ է իր կաւով որ մեծ կարեւորութիւն ունի ամբողջ Ռուսիոյ ալիւմինի, պոր փիւրի (ծինապակի), նաւթի, ձէթի, իւղի արտադրութեան մէջ։ Տեսնուած է, որ լաւ տեսակի գիլ կայ Արդաքեանդի, Թալինի, Համամլուի շրջաններուն մէջ։

ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ ՍԻՖԻԼԻԶԻ ԴԷՄ

Տեղական թերթերը ուշադրութեամբ արձագանգ տուին նոր գիւտի մը որուն մէջ բաժին ունի հայ գիտնական մը։

Պ. Պ. Լըվատիթի, Առաքել Զաքըրեան Ժ. Պառտէ եւ Ա. Վայսման։ Պ. Ժ. Իւպլէնի տնօրէնութեան տակ, զանազան տարրերու փորձնական ուսումնասիրութիւններու ընթացքին, գտած են որ հազուագիւտ տարր մը, «կալլեօմ»ը, «սիֆիլ»ները եւ «թռէփօնէմ»ները սպաննելու յատկութիւններովը օժտուած է կալլիօմ «պէնզուաթ»ի կամ «թառթռաթ»ի լուծելու աղերու ձեւին տակ կանխարգելիչ եւ բուժիչ շատ յատկանշական ներգործութիւն մը ունի թէ փորձնական սիֆիլզի եւ թէ կարգ մը «թռէփանոզօմիազներ»ու վրայ։

Սիֆիլիզ ստացած ճագարները երբ այս տարրով կը դարմանուին, «թռէբօնէմ»ները 3-4 օրէն կ'անհետանան եւ վէրքերն ալ շուտով կը սպիանան։

«Թռէփանօզօմիազէ» (ափրիկեան քունի հիւանդութիւնը) վարակուած ճագարները որ 24-48 ժամուան մէջ կը մեռնին, անպատճառ, կը բուժուին 24-30 ժամուան մէջ «թառթռաթ տը կալլիօմ»ի ներարկումներով մորթին տակ։

ԿԱՆՏԻ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷ

Կանտի Լոնտոնի խորհրդակցութենէն յետոյ որոշած է մեկնիլ Ամերիկա, այն պարագային որ խորհրդակցութիւնը դրական արդիւնք մը չտայ։ Նպատակն է կարեւոր քաղաքներուն մէջ բացատրել ազատագրական պայքարը որ կը մղէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ

«Քնել չէինք կարողանում, եւ ես զի ժամանակը սպաննենք, ցում էինք եւ մի քիչ էլ խմում ։ Սակայն կէս գիշերւայ մօտ բոլորովին թմրեցինք, իսկ առները դեռ ամբողջ անքուն գիշեր ։

նցնած միջանցքում, մենք կէս-, կէս-լուրջ սկսանք միջոց մտածել, որպէս զի աւելի յար կերպով, գոնէ մի երեք-չորս քնել կարողանանք։ Յանկարծ ողը ասաց.

— Պարոններ, հրաշալի միջոց ։ Սակայն չգիտեմ, կը համաձայք դուք արդեօք։ Թող մեզնից ը խելագար ձեւանայ։ Այն դէպք մեւը պիտի նրա մօտ մնայ։ երրորդը կը գնայ աւագ կառաի մօտ եւ կը յայտնի, որ իբր ք մեզ հետ տանում ենք մեր կան հիւանդ ազգականին, որ մինչ այժմ հանգիստ էր, իսկ այժմ յանկարծ ջղայնացաւ,' եւ միւս ճամբորդների հանգստութեան համար, չէր խանգարի նրան ժամանակին առանձնացնել։

«Մենք համաձայնեցինք, որ ուսանողի ծրագիրը պարզ է եւ հաւանական։ Սակայն մեզնից ո՛չ մէկը առաջինը ցանկութիւն չյայտնեց խելագարի դերը ստանձնելու։ Այն ժամանակ առեւտրականը առաջարկեց մեր տատանումները ցրելով.

—Պարոնայք, վիճակ ձգենք.

«Բոլոր երքից էլ ես ամենամեծն էի, եւ պէտք էր որ ես աւելի խելահաս լինէի, բայց եւ այնպէս ես էլ մասնակցութիւն ունեցայ այդ ապուշ վիճակահանութեան մէջ եւ ... ի հարկէ մսավճառի սղմած բռունցքից կալոցը հանեցի։

«Աւագ կառավարի հետ զուեշտը զարմանալի յաջողութեամբ կատարւեց։ Մեզ անմիջապէս առանձին խցիկ յատկացրին։

«Երբեմն, մեծ կայարաններում մեր դրան մօտ բարկացոտ բարձր ձայներ էինք լսում.

«— Լաւ... նո՛ւ, իսկ ա՛յս կուպէն... բարեհաճեցէ՛ք բանալ։

«Այդ հրամանին ի պատասխան լսւում էր կառավարի ձայնը աւելի ցած եւ մի տեսակ վախեցած.

«— Ներեցէք, այս խցիկում անյարմար կը լինի, այստեղ հիւանդ են տանում.., Խելագարի...նա այնքան էլ հանգիստ չէ...

«Խօսակցութիւնը անմիջապէս դադարում էր, լսւում էին հեռացող ոտնաձայներ։ Մեր ծրագիրը, ըստ երեւոյթին ճիշտ էր եւ մենք, կուշտ ծիծաղելուց յետոյ, քնեցինք։ Սակայն ես շատ անհանգիստ էի քնած, կարծես քնիս մէջ ես դժբախտութիւն էի նախազգում։ Ինչ որ ծանր մղձաւանջներ խեղդում էին ինձ եւ յիշում եմ, որ լուսաբացի մօտ ես մի քանի անգամ արթնացայ իմ բարձր ճիչից։

«Ես վերջնականապէս արթնացայ առաւօտեան ժամը տասին, իմ ընկերները չկային (Նրանք պիտի իջնէին մի կայարանում, որտեղ գնացքը առաւօտը շատ վաղ էր գալիս)։ Նրանց փոխարէն իմ դիմացի բազմոցի վրայ նստած էր մի բարձրահասակ, շէկ ու չլուտ, երկաթուղային յատուկ գլխարկով մի պաշտօնեայ եւ ուշադրութեամբ նայում էր ինձ։ Ես իմ հագուստը կարգի բերի, կոճկեցի, պայուսակիցս հանեցի սրբիչս եւ ուզում էի գնալ լուացուելու։ Բայց հազիւ բռնել էի դրան փականքից, երբ պաշտօնեան տեղից արագ վեր թռաւ, յետեւիցս գրկեց եւ գցեց բազմոցի վրայ։ Կատաղած յանդգնութիւնից, ես ուզեցի դուրս պրծնել նրա բազուկներից, ուզեցի ապտակել նրան, սակայն շարժուել անգամ չկարողացայ։ Այդ հսկայի ձեռքերը, կարծես պողպատեայ գլապանակով, սղմում էին ինձ։

—«Ի՞նչ էք ուզում դուք ինձնից, գոռացի ես, շունչս կտրած նրա մարմնի ծանրութիւնից.— Կորէ՛ք... Թողէ՛ք ինձ...

«Առաջին վայրկեանում իմ ուղեղում միտք ծագեց, թէ ես խելագարի հետ գործ ունիմ, իսկ նա կռուից տաքացած, ինձ աւելի ուժեղ էր սղմում եւ չարացած կրկնում էր փռնչալով.

— Սպասի՛ր, սիրելիս, հիմա քեզ շղթաների մէջ կը դնեն, — այն ժամանակ կ'իմանաս, թէ ի՞նչ են ուզում քեզնից... Կ'իմանաս այն ժամանակ, բարեկամ, կ'իմանաս։

«Ես սկսեցի հասկնալ սոսկալի իրականութիւնը եւ ժամանակ տալով ինձ տանջողին, որ հանդստանայ, ասացի.

— Լա՛ւ, ես խոստանում եմ տեղից չշարժուիլ։ Թողէք ինձ։ «Ի հարկէ, մտածում էի ես — զուր են այս ապուշի հետ բոլոր բացատրութիւնները։ Համբերող լինենք, եւ անկասկած, այս ամբողջ պատմութիւնը կը պարզուի։» Հաստագլուխը սկզբում ինձ չհաւատաց, բայց տեսնելով որ ես բոլորովին հանգիստ եմ պառկած, նա կամաց կամաց սկսեց բռունցքները բանալ եւ վերջապէս ինձ բոլորովին ազատելով իր բազուկներից, նստեց դիմացս, բազմոցի վրայ։ Սակայն նրա աչքերը չէին դադարում ինձ հետեւելուց, մկանը հետամուտ լինող կատուի լարուած աչալրջութեամբ, եւ իմ բոլոր հարցերին ո՛չ մի պատասխան չկարողացայ ստանալ նրանից։

Երբ գնացքը կայարանում կանգ առաւ, ես լսեցի, ինչպէս միջանցքում մէկը բարձր հարցրեց.

— Այստե՞ղ է հիւանդը։

Միւս ձայնը արագ պատասխանեց.

— Այո՛, պարոն կայարանապետ։

Դրանից յետոյ կողպէքը չրխկաց եւ ներս խծկեց կարմիր գլխարկով մի գլուխ։

Ես յուսահատական մի վայնասունով առաջ ընկայ դէպի այդ գլխարկը։

— Պ. կայարանապետ, ի սէր Աստուծոյ...

Բայց հէնց նոյն վայրկեանին գլուխը շտապով թաքնուեց, դրան փականք չրխկաց, իսկ ես արդէն պառկած էի բազմոցի վրայ եւ ուղեկցիս ծանր մարմնի տակ գալարւում էի։

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(2) (Շար.)

Ռուսիոյ ողողումները

Տնիէփէր գետինեւ իր ճիւղերուն յորդումով, ողողուած են շրջակայ հողերը։ Աւելի քան հարիւր գիւղեր եւ Քրէմէնչուգ քաղաքը ջուրերու տակ են։ Բազմաթիւ փողոցներու մէջ ջուրը հասած է տուներու երկրորդ յարկը։ Քիեւի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, բազմաթիւ թաղեր եւ հարիւրաւոր տուներ ողողուած են։ Ըստ առաջին գնահատումներու, նիւթական վնասները կը հասնին քանի մը միլիոն ռուբլիի։

Նիժնի-Նովկորոտի մէջ, Վոլկա գետը յորդեցաւ։ Քարափներուն վրայ գտնուած շատ մը հաստատութիւններ, ինքնաշարժի գործարան մը եւ ամերիկեան արուարձանի մէկ մասը ողողուած են։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Մատրիտի արքայական կուսակցութեան անդամները ժողով մը գումարեցին իրենց կեդրոնատեղիին մէջ։ Ճառախօս մը պահանջեց համախմբել արքայական ուժերը, պայքարելու համար յառաջիկայ ընտրութեանց ընթացքին։

Ժողովը վերջանալուն, երիտասարդ արքայականներ ցոյց մը կատարեցին։ Հոն գտնուող ինքնաշարժի վարիչ մը պատասխանեց — կեցցէ՛ հանրապետութիւնը»։ Ասոր վրայ արքայականները յարձակեցան եւ ծեծեցին կառավարը։ Փողոցէն անցնող ուրիշներ ուզեցին պաշտպանել կառավարը։ Ասով կռիւը սաստկացաւ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Հանրապետականները կատղած, կրակ տուին արքայականներու պատկանող երեք ինքնաշարժներու։

Ոստիկանները փորձեցին հանդարտեցնել կռուարարները. բայց անօգուտ։ Կռիւը աւելի սաստկացաւ։ Ձիաւոր ոստիկաններն արդէն հասեր էին կռուի վայրը եւ պատրաստուէր էին սուրով յարձակիլ կռուարարներուն վրայ, Ընկերվարականներու միջամտութեան վրայ միայն, ոստիկանները սուրերը դրին պատեանին մէջ։

Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարեց։

Ռումանիոյ քաղաքական կացութիւնը

Ռումէն ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ կոմիտէի ժողովէն, մարաջախտ Ավէրէսքօ հրաժարեցաւ չէզոք դիրքէն զոր ցարդ բռնած էր հանդէպ Եօրկայի դահլիճին, այս անգամ բռնելու համար թշնամական դիրք մը։ Ավէրէսքոյի կարծիքն այն է թէ վտանգաւոր բան է թագաւորը խառնել քաղաքական կուսակցութեանց վէճերուն։

Խորհրդարանի լուծման եղանակը, առանց որեւէ վիճաբանութեան եւ առանց թոյլ տալու որ մեծամասնութիւնը արտայայտուի ընդդէմ կառավարութեան, սահմանադրութեան տրուած կոպիտ հարուած մըն է, կը նկատէ Ավէրէսքօ։

Աւստրօ-գերման համաձայնութեան շուրջ

Գերման դահլիճը երէկ զբաղեցաւ այն հրահանգներով, որոնք պիտի տրուին Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն, Ժընեւի մէջ Մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեանց առթիւ։

Ըստ «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակցին, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Քուրցիուս, որ պիտի գտնուի Ժընեւի գերման պատուիրակութեան գլուխը, պիտի պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Ֆրանսա ընդունած է աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան լո՛կ տնտեսական հանգամանքը եւ հետեւաբար, գերման պատուիրակութիւնը պիտի կրնայ հարցին վիճաբանութիւնը սահմանափակել իրաւական եւ տնտեսական գետնի վրայ։

Հարցին տնտեսական կողմին գալով, գերման պատուիրակութիւնը պիտի ջանայ ապացուցանել թէ Պ. Պրիանի ծրագիրը կուգայ լրացնել եւ ո՛չ թէ փոխարինել մաքսային համաձայնութիւնը։ Գալով իրաւական կողմին, պէտք պիտի ըլլայ ապացուցանել թէ մաքսային համաձայնութիւնը դէմ չէ գոյութիւն ունեցող դաշնագրերուն։

Իսկ Աւստրիոյ արտաքին նախարարը Պ. Շօպէր հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ,— Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ պատուիրակները Ժընեւի մէջ պիտի պաշտպանեն արդար դատ մը։ Ձենք ծածկեր թէ դժուար է աշխատանքը։ Բայց կարելի է արդէն յուսալ թէ երկու պատուիրակութեանց միացեալ ճիգերը պիտի յաջողին յաղթել ընդդիմութեանց, մանաւանդ որ Պերլինի եւ Վիեննայի մէջ նախատեսուած տնտեսական մերձեցման աշխատանքները կը համապատասխանեն Եւրոպայի ընդհ. անհրաժեշտութեան։

Տրոցկիի մուտքը արգիլուած

Գրեր էինք թէ Տրոցկի արտօնուած է բնակիլ Սպանիա։ Լուրը կը հերքուի այս անգամ Լոնտոնէն։ Սպանիոյ կառավարութիւնը հաղորդած է Թուրքիոյ թէ չի կրնար արտօնել Տրոցկիի Սպանիա բնակութիւնը։

Հանրապետութեան հռչակումէն անմիջապէս վերջ, Տրոցկի դիմում կատարած էր Սպանիա երթալու համար։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի մանուկներու պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը տօնէ Համբարձման տօնը, վիճակի աւանդական սովորութեամբ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին SALLE d'HORTICULTUREի վերեւի սրահին մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac.

Ճոխ եւ աժան պիւֆէ, նուագ, պար, երգ

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեանընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Դրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաւ կ'ըլլայ Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕՒ Բաբկէն Սիւնի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աւետիս Պօյաճեան եւ իր աղջիկները՝ օրիորդներ Զապէլ, Վերժին եւ Ժօրժէթ, Պ. Աբրահամ Պօյաճեան, Պ. Պ. Յովհաննէս եւ Յակոբ Տաւուտլարեան, Պ. Արամ Գալըպճեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 8ին Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։ Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Պիյեանքուրի գերեզմանատան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղաւանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՅԻՍ 1931

13 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1568

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՐ ԲԼԼԱՐ, ԿԸ ՃԱԹԷՐ

Քիչ անդին հրատարակած ենք Բարեգործականի մէկ զեկոյցը, որ կը յայտնէ կարգ մը նորութիւններ.—

1. Ժընեւի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարուած են, Յունաստանի գաղթականներուն մէկ մասը Ֆրանսա փոխադրելու համար։

2. Պուլկարական կառավարութիւնն ալ դիմած է Ժընեւ, որպէսզի իր երկիրն ապաստանած հայ գաղթականներու մասին ըլլայ այն կարգադրութիւնը որ կը նախատեսուի Յունաստանի գաղթականներուն համար։

3. Լոնտոնի հայանպաստ ընկերութեանց սնտուկին մէջ պատրաստ կը գտնուի երեք հազար անգլ. ոսկիէ աւելի գումար մը։ Կը հարցնեն թէ ի՛նչպէս գործածեն։

4. Տրամադրելի գումար մըն ալ կը գտնուի Նանսէնեան սնտուկին մէջ։

Ինչպէս կը տեսնէք, օտարներն են որ գլխաւոր դերը կը կատարեն հայ գաղթականներու ճակատագրին տնօրինման մէջ, իսկ մեր համապատասխան օրկանները դարձած են լրատու կամ խողովակ։

Նոր չէ ո՛չ Յունաստանի, ոչ ալ Պուլկարիոյ տագնապը։ Իսկ անցեալ մարտէն ի վեր, մենք հրապարակ դրած ենք Մակեդոնիոյ որբերուն խնդիրը։ Առնուազն 400 կտրիճ տղաք մատնուած են ծայրագոյն թշուառութեան, անօթութեան եւ անձեւ է որ տեղափոխուին։

Կը յիշէ՞ք որեւէ գործնական ձեռնարկ։ Նոյնիսկ պարզ հետաքրքրութիւն։

Տեղեկացանք թէ Գաղթ. Յանձնաժողովը դիմած է Երեւան, որպէս զի արտօնէ մաս մը գաղթականներու փոխադրութիւնը՝ Յունաստանէն։

Այս դիմումին պատասխանը չեկած, վրայ հասաւ Զանգեզուրի աղէտը։ Եւ հիմա Երեւանցիները, եթէ բարեհաճին պատասխանել, իբրեւ պատրուակ պիտի ցուցնեն երկրաշարժը, խուսափելու համար տարրական պարտականութենէ մը։

Սովորական պարագաներու մէջ ալ, գիտենք թէ ի՛նչ կը նշանակէ Երեւան դիմել։—Երեւանը Թիֆլիսի պիտի հարցնէ, Թիֆլիսէն Մոսկուայի բարեհաճութեան պիտի սպասէին, եւ ամիսները պիտի անցնին, մինչեւ որ ցուցակ պատրաստուի, անցագիր հանուի, շոգենաւ վարձուի։

Իսկ այդ որբերն ու գաղթականները կը ճուան անգործութենէն եւ անօթութենէն.,.

«Սպասենք եւ յուսանք»։ Փորը կուշտ եւ կոնակը տաք» փարիզը կրնա՞յ ըմբռնել Մակեդոնիոյ, Խասքովոյի, Պէյրութի կամ Հալէպի բազմութեանց տառապանքը։ «Եավաշ եավաշ»։

×

Քար բլլար, կը ճաթէր այս պատկերին առջեւ։ Մանաւանդ գիտնալով որ պատրաստ գումար կայ։

Մինչեւ հիմա ուս կը թօթուէին, առարկելով դրամի չգոյութիւնը։ Արդ, Լոնտոնի մէջ տրամադրելի գումարը բաւական է անմիջապէս փոխադրելու Մակեդոնիոյ 400 որբերը— ամէնէն թշուառներն ու անճարները։

Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Պ. Նավայլը Սուրիա կ'երթայ, տեղին վրայ ուսումնասիրութիւններ կատարելու։

Արդեօք ո՛րեւէ թելադրութիւն եղա՞ծ է այս մասին։ Ո՛րեւէ ծրագիր առաջարկուա՞ծ է, թէ ամէն ինչ կախում ունի ֆրանսացի պատուիրակին հայեցողութենէն։

Կը կասկածինք։ Որովհետեւ գիտենք թէ մինչեւ հիմա ի՛նչպէս տարուած են տեղաւորման աշխատանքները։

Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, Յունաստանէն փոխադրուելիք տարագիրներուն համար կը նախատեսուի Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան շրջանը, մասնաւորապէս Օտի նահանգը, ուր կը գտնուին ընդարձակ հողեր, օժտուած՝ երկրագործական կարգուսարքով, բայց լքուած՝ իբրեւ հետեւանք աշխատաւոր ձեռքերու չգոյութեան։

Օտար հողագործները չեն կրնար անմիջապէս գործի կապուիլ այս հողերուն վրայ, եւ պէտք է անցընեն վարժութեան շրջան մը, «ընտելացման կեդրոն»ներու մէջ (centres d'adaptation)։ Պզտիկ դժուարութիւն մը չէ այս, նոյնիսկ ապրուստի տեսակէտով։ Նախապէս Ռուսերը փորձած են, եւ տպաւորութիւնը եղած է ոչ գոհացուցիչ։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ կարելի պիտի ըլլայ այնպէս կարգադրել որ 60-70 հոգի համախումբ գտնուին միեւնոյն տեղին մէջ։ Բայց նոյն իրազեկները իրենք ալ շատ լաւատես չեն։

Ամէն պարագայի մէջ, այլեւս տարակոյս չկայ որ մաս մը գաղթականներ պիտի տեղափոխուին թէ՛ Յունաստանէն եւ թէ՛ Պուլկարիայէն։

Անհրաժեշտ է ուրեմն, լրջօրէն ըմբռնել գործին ամբողջ ծանրութիւնը, եւ ներկայացնել յստակ, մեր շահերուն աւելի համապատասխան ծրագիր մը։

Իսկ այս կը պահանջէ լուրջ խորհրդակցութիւն եւ գործակցութիւն։ Բարեգործականը, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը (Գաղթ. Գրասենեակ) և Գաղթ. Յանձնաժողովը պէտք է հաւաքաբար ստանձնեն այս գործին պատասխանատուութիւնը, եւ համախորհուրդ կազմեն այդ ծրագիրը, նկատի առնելով թէ՛ Յունաստանի (մասնաւորապէս Մակեդոնիոյ) եւ թէ՛ Պուլկարիոյ պարագաները։

Վա՛յ մեզ, եթէ քանի մը հազար գաղթականներու ապրելու կամ չքանալու խնդիրն ալ չպիտի կրնայ քով քովի բերել մեր զանազան օրկանները։

Շ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՏԵՂԱՓՈԽԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐ

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԳՈՒՄԱՐ ԿԱՅ, 3000 ՍԴԵՐԼԻՆԷ ԱՒԵԼԻ, ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը, Մայիս 11 թուականով.—

Նանսէնեան Միջազգային Դիւանի Վարչական Խորհուրդը նիստ գումարած է Ժընեւի մէջ 28 եւ 29 Ապրիլին Պ. Մաքս Հուպէրի նախագահութեան տակ։ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ժընեւի պատուիրակ Պ. Լեւոն Բաշալեան, որ մասնակցած է այս նիստերուն, կատարուած խորհրդակցութեանց մասին ներկայացուցած է տեղեկագիր մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— *ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ.*— Ֆրանսական պատուիրակ Պ. տը Նավայլ, որ խոստացած էր ֆրանսական երկրագործական նախարարութեան հարցնել թէ կարելի՞ է Յունաստանի հայ գաղթականներուն գործ հայթայթել Ֆրանսայի երկրագործական շրջաններուն մէջ, յայտնած է թէ երկրագործական նախարարութիւնը մեծ ուշադրութեամբ կը քննէ այս խնդիրը եւ, տեղին վրայ քննութիւն կատարելէ եւ հելլէն կառավարութեան հետ համաձայնութիւն գոյացնելէ վերջ, թերեւս կարելի ըլլայ, մինչեւ 1-2 ամիս, սկսիլ Յունաստանէ հայ գաղթականներուն մէկ մասը Ֆրանսա փոխադրել։

2.— *ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ.*— Խորհուրդը վերահասու եղած է պարունակութեանը նամակի մը, որով պուլկար կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Պուլկարիոյ հայ գաղթականներուն վիճակին վրայ, որ մասնաւորապէս կը նեղուին տիրող տնտեսական ծանր տագնապէն։ Պուլկար կառավարութիւնը կը պահանջէ այս գաղթականներուն մասին ընել այն միեւնոյն կարգադրութիւնները, որ պիտի ըլլան Յունաստանի հայ գաղթականներուն համար։

3.— *ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ.*— Մր. Կոլտըն, ներկայացուցիչը անգլիական հայանպաստ կազմակերպութեանց, որ մինչեւ հիմա *18,000* անգլիական ոսկի տրամադրած են Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին, յայտնած է թէ *3000* անգլիական ոսկիէ աւելի տրամադրելի գումար մը կը մնայ իրենց քով, որուն գործածութեան մասին թելադրութեանց կը սպասեն։ Նանսէնեան Դիւանատան սնտուկն ալ անգործածելի մնացած կարեւոր գումար մը ունի։

⁂ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն կացութեան մասին ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար, Պ. տը Նավայլի պաշտօն տրուած է Սուրիա այցելել եւ ուսումնասիրել տեղաւորման հարցը։

⁂ Որոշում տրուած է ընդհանուր կոչ մը ուղղել ի նպաստ բոլոր գաղթականներու, ի յիշատակ Տոքթ. Նանսէնի։

ՊԵՐՆԱՐ ՇՕ Կ'ԱՅՑԵԼԷ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԸ

«Բազմավէպ»ի մէջ կը կարդանք.—

Ապրիլ 8ին էր, անակնկալ մը եղաւ մեզի այս մեծ մարդուն այցելութիւնը. այնպէս դիտեց մեր կղին ինչպէս իմաստասէր մը՝ որ իրերէն վեր գաղափարներ կը փնտռէ իր անցքին։

Ժամ մը այցելութենէն վերջ ժամ մըն ալ յատուկ տեսակցութիւն ունեցանք հետը։ Ան իսկոյն յայտնեց թէ չափազանց գոհ մնացած էր իր այցելութենէն, որովհետեւ տեսեր էր «տաճար մը ուր ազգի մը սրբազան հուրը կ'արծարծի»։

Պէտք է յայտնեմ որ, բսաւ, վրաս շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց ձեր տպագրութեան փայլը, կարգը, գեղեցկագիտական ճաշակը, որուն կարծես հազիւ կը հասնին մեր Անգլիոյ ամէնէն զարգացած արուեստագէտ տպագրիչները։

Լսեր էր մեծ համբաւը Հայուն առեւտրական ծիրքին. ցաւեցաւ որ մատենագրական քիչ տեղեկութիւն ունէր. լսեց այդ մասին եւ զմայլեցաւ։ Մեր ազգին քաղաքական պայմաններուն մասին խօսքը ընդհանուր քաղաքակրթութեան անցաւ. տառապած ցեղի մարդ՝ ազգերու ազատութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան գետնին վրայ ընկերվարական յառաջդիմութեան մէջ։

Ներկայ Մարդկութեան խոր ցաւերը վրան չափազանց կ'ազդէին ու ինք մարգարէի մը պէս ծերունի աչքերը փայլեցնելով ըսաւ. *«Երբ երկինք երթամ Աստուծոյ պիտի ըսեմ որ չափազանց ապականած է մարդկութիւնը. մեծ նորոգութեան մը հարկն անհրաժեշտ է»։*

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՊՈՅՔՈԹԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ պոյքոթը միեւնոյն ձեւով կը շարունակուի։ Պոյքոթի կոմիտէներուն բոլոր աշխատանքները այժմ կեդրոնացած են գործածող բանուորներու ապրուստի ապահովութեան վրայ։ Օրէ օր նուիրատուութիւնները կը շատնան։

Պէյրութի պոյքոթի կոմիտէն նոր յայտարարութիւն մը հանելով կոչ ընելէ վերջ ժողովուրդին՝ իրենց լայն աջակցութիւնը բերելու համար օգնութեան հանգանակութեանց, հետեւեալ տողերը կը գրէ Հայերու մասին.

«Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնենք Հայերուն, որոնք պոյքոթի բոլոր աշխատութեանց մէջ, իրենց մամուլով թէ ժողովուրդով, մեր կողքին կանգնեցան եւ մեզ հետ քալեցին։ Այս ուշիմ ու աշխատասէր ժողովուրդը գիտէ հայրենասիրութեան արժէքը եւ կը գնահատէ գործակցութեան կարեւորութիւնը։ Հայերը մեր արժանի հայրենակիցներն են»։

Պ. ՊՐԻԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Դրեր էինք թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահութեան համար, պաշտօնական թեկնածութիւն ըլլալով դրուած է միայն Ծերակոյտի Նախագահին Պ. Տումէրկի։

Սակայն, բազմաթիւ են Պ. Պրիանի բարեկամները, որոնք կ'ուզէին համոզել որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը դնէ իր թեկնածութիւնը։ Այս առթիւ, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի այլազան հոսանքներէն բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Պ. Պրիանի եւ երկար խօսակցութենէ մը վերջ, Պ. Պրիան յայտնեց իր համաձայնութիւնը։ Նախագահին ընտրութեան արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ այս երեկոյ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք արտաքին քաղաքականութիւնը

Կիրակի օր, Մուսթաֆա Քէմալ բացումը կատարեց Խալքի երրորդ համագումարին։ Վարչապետը Ըսմէթ փաշա բացատրեց Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, որ ըստ իր կարծիքին ծառայած է ամրացնելու միջազգային կացութիւնը։ Ըսմէթ յիշեց փոխադարձ բարեկամական կապերը որ հաստատուած են Խորհրդ. Միութեան, Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եւայլն եւ «բարի յարաբերութիւնները» որ Թուրքիա կը մշակէ Ճափոնի, Ամերիկայի, Պուլկարիոյ եւ ուրիշ ազգերու հետ։

Միւս կողմէ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի Ազգ. Ժողովին մէջ պարզեց թէ ինչո՞ւ Թուրքիա դեռ չէ անդամակցած Ազգերու Դաշնակցութեան։

— Թուրքիոյ ուժերուն ղեկավարութիւնը, ո՛չ մէկ կերպով եւ ո՛չ մէկ առթիւ չի կրնար վստահուիլ ուրիշներու, այլ միայն գործադիր իշխանութեանց որոնք կը վայելեն Ազգ. Ժողովի վստահութիւնը։ Ուրեմն, երբ խնդիրը կը դառնայ որոշման մը շուրջ, որ Թուրքիան կը ձգէ յանձնառութեան տակ, պէտք է որ կառավարութեան պատուիրակը մասնակցած ըլլայ այս որոշման վիճաբանութեան։ Այս իրաւունքը մեզ տրուած չըլլալով, չկրցանք մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, հակառակ մեր փափաքին։ Ամէն երկրի բարեկամութիւն կը փնտռենք եւ հայրենիքի թէ աշխարհի մէջ, կ'աշխատինք խաղաղութեան համար։ Չենք գնահատեր ճակատի մը պատկանելու եւ ճակատներ ստեղծելու քաղաքականութիւնը եւ ահա թէ ինչու չենք խառնուած Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին կարգ մը գործերուն։

«Սակայն ընդունեցինք Համեւրոպայի յանձնախումբին հրաւէրը։ Իրաւունք ունինք պահանջելու որ վիճաբանութիւններէն ոչինչ պահուի մեզմէ»։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

Հանդարտ յեղափոխութենէ մը յետոյ, որ վերջացաւ հանրապետութեան հաստատումով, Սպանիա նոր սկսաւ խռովիլ։ Մատրիտի մէջ, նախորդ օր պատահած ցոյցերու եւ խռովութեանց հետեւանքով, կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարման վիճակ յայտարարել քաղաքին մէջ։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ երկրին մէջ՝ կարգապահութեան պաշտպանութիւնն ու հրակողութիւնը կ'անցնին զինուորական իշխանութեանց ձեռքը, սահմանադրական եւ դատարանական բոլոր երաշխաւորութիւնները կը մնան առկախ, եւ կառավարութիւնը կրնայ ըստ կամս կատարել խուզարկութիւններ եւ ձերբակալումներ։

Զինուորները որ Մատրիտի պատերուն վրայ կը փակցնէին պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը, արժանացան ժողովրդային մեծ խանդավառութեան։

Զինուորական զրահապատ ինքնաշարժներ, զինեալ զօրքերով բեռնաւոր, շրջեցան գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, մեծ տպաւորութիւն գործելով ամբոխին վրայ։ Զինուորական հրամանատարը ջոկատներ տեղաւորեց զանազան վայրերու մէջ, պաշտպանելու համար ելեկտրականութիւնն եւ ջուրը, ինչպէս նաեւ հանրային շէնքերն ու հաստատութիւնները։

Կառավարութիւնը տեւական ժողով կը գումարէ երէկուընէ ի վեր։ Կատարուած քննութիւնները հաստատած են թէ քաղաքին մէջ պատահած խռովութիւններուն տուն տուած են արքայականները որոնք կը փափաքին վերահաստատել թագաւորութիւնը։

Ոստիկանութիւնն ստիպուած է ժողովուրդին դէմ պաշտպանել նոյնիսկ արքայական թերթեր, որոնք օգտուելով հանրապետական կառավարութեան ազատամտութենէն, կը փորձէին թունաւորել ժողովուրդը։

Արքայական թերթի մը խմբագրատան մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին, երեւան հանուեցան զէնքեր։ Ասոր վրայ կառավարութիւնը հրամայեց փակել թերթը եւ ձերբակալել բոլոր այն արքայականները որոնք նախորդ օրուան խռովութեանց պատճառ դարձան։

Թէեւ կառավարութիւնը ամէն միջոցի դիմած է կարգը եւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, սակայն, կարգ մը հանրապետական ցուցարարներ, յաջողեցան կրակի տալ Ճիզվիթներու մէկ վանքը, որ կը նկատուէր ազնուապետական կեդրոն մը։ Մատրիտ մէջ կան 170 վանքեր, որոնց 10ը միայն ցուցարարները յաջողած են կրակի տալ։

Կառավարական խստութիւններէն վախնալով, բազմաթիւ արքայականներ կը մեկնին դէպի Ֆրանսա։

Խորհրդակցութիւն մը Փարիզի մէջ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Պ. Հէնտըրսըն որ կ'երթայ Ժընեւ, այս իրիկուն հասաւ Փարիզ, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար Ֆրանսայի արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի հետ։ Խորհրդակցութեան նիւթերը գաղտնի կը պահուին։ Սակայն կը կարծուի թէ հարցը պիտի դառնայ ւաստրեւգերման մաքսային, և նաւային համաձայնութեանց շուրջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սահմանագլուխներուն վրայ հաստատուած ուրիշ ազգերու վտանգաւոր մրցակցութեան դէմ, Սուրիան պաշտպանելով է որ հոգատար պետութիւնը կրնայ օգտակար կերպով կատարել իր դերը։ Գիտենք թէ վիթխարի ծրագիր մը պատրաստուելու վրայ է քարիւղի խողովակներուն շինութեան համար։ Այս խողովակները մինչեւ Միջերկրական պիտի բերեն Մուսուլի քարիւղը։ Անգլիոյ գծած ճամբան քարիւղի խողովակները կ'անցընէ միմիայն բրիտանական հակակշռի տակ դրուած հողամասերէն, յանգելու համար Հայֆա, որ այս կերպով, գլխաւոր նաւահանգիստը պիտի դառնար Միջերկրականին այս ծովեզրին վրայ։ Ֆրանսական ուղեգիծը որ առաւելութիւնն ունի խնայելու 500 քիլոմեդր, քարիւղի խողովակը կը յանգեցնէ Տրիպոլի և այս նաւահանգիստին կուտայ նշանակելի կարեւորութիւն մը։ Երկու ծրագրերէն ո՞րը պիտի յաղթէ։ Միջազգային դիւանագիտութեան գործն է այդ։ Բայց միեւնոյն ատեն, Սուրիոյ համար կենաց եւ մահու խնդիր։

Սուրիոյ օգնելու ուրիշ եղանակ մըն է զարգացնել զբօսաշրջիկներ գրաւելու գործը։ Աշխարհ դեռ բաւական չի գիտեր բացառիկ շահեկանութիւնը որ այս տեսակէտով կը ներկայացնէ այս երկիրը, ուր շատ հին ժամանակներէ ի վեր իրարու յաջորդած են ամէնէն այլազան քաղաքակրթութիւնները, իրենց ետին ձգելով հիանալի հետքեր, ինչպէս Պաալպէքի եւ Պալմիրայի աւերակները, Միջին դարու ասպետներուն կողմէ բարձրացուած ամրութիւններն ու եկեղեցիները, կամ մահմետական ներշնչման յիշատակարանները։ Աշխարհ չի գիտեր պէտք եղածին պէս, որովհետեւ չենք ճանչցներ։ Անկէ զատ, ամառը, Լիբանանի եւ Անդրլիբանանի լեռները բնակութեան հիանալի վայրեր են։ Հազարաւոր Եգիպտացիներ ամէն տարի կուգան հոն եղանակն անցնելու։

Այսօր, երբ հաղորդակցութեան դիւրութիւնները կարճեցուցած են հեռաւորութիւնները, Սուրիան արժանի էր որ ամբողջ Եւրոպայէն, նոյն իսկ Ամերիկայէն' տեսնէր զբօսաշրջիկներու խուժումը' ձմրան եղանակին, եթէ այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքը լաւ կազմակերպուած ըլլար։ «Մէսաժըրի Մարիթիմ»ի շքեղ նաւերով, դէպի Սուրիա ճամբորդութիւնը պիտի ըլլար հաճոյքի նաւագնացութիւն մը։ Բայց այս հիւրերուն պէտք է ներկայացնել հաղորդակցութեան համար դիւրութիւններ' ներսը եւ հանգստաւէտ պանդոկներ։ Կան քանի մը հատ, բայց շատ քիչ։

Երբեմնըսողներ կան թէ Սուրիան շատ սուղի կը նստի մեզ։ Կախուած է պարագայէն։ Շատ սուղի կը նստի կամ շատ քիչ, համաձայն արդիւնքին որ կը քաղենք մեր դրամէն։ Նոյնիսկ առանց հոգատարութեան, որովհետեւ հիւպատոսական ծախքերը որ պէտք է մտնէին ելմտացոյցին մէջ, մօտ 1 միլիոնի կը նստին, քաղաքային ծախքերը պէտք է նըկատել 10 միլիոն։ Գալով զինուորական ծախքերուն որոնք 1926ին եղած են 450 միլիոն, վերածուեցան 220 միլիոնի։

Զգենք որ զօրախումբերը հոն ըլլան թէ ուրիշ տեղ, պէտք է վճարուին։ Այս բարելաւումը կը պարտինք օժանդակ զօրախումբերու պահպանման համար, պետութիւններու ելեւմտական նպաստին' մասնաւորաբար. 93 միլիոն 10ի տեղ։ Կրթական եւ խնամատարական հաստատութիւնները ցոյց կուտան 10 միլիոն, ամբողջական վարկ մը, բայց այս գլուխը կար արդէն հոգատարութեան հաստատումէն առաջ եւ անկից անկախ է կերպով մը։

Եթէ այս թիւերը բաղդատենք Մարոքի մէջ մեր կատարած ծախքերուն, կը տեսնենք տարբերութիւնը։ Բայց Մարոքի մէջ իրականացած գործը համեմատական է։ Այսուհանդերձ, Ֆրանսայի գրաւումէն առաջ, Մարոք ո՛չ աւելի քաղաքակրթուած էր, ոչ ալ աւելի կազմակերպուած քան Սուրիան։ Գալով ապահովութեան, այն ատեն գոյութիւն չունէր։ Հակառակ ասոր, տնտեսական յառաջդիմութիւնը քալեց զուգընթաց քաղաքական խաղաղեցման։

Մարոք, իրաւ է թէ բախտն ունեցաւ իր գլուխն ունենալու լայն ընդունումներով վարիչ մը եւ կազմակերպիչ մը, որ գիտէր թէ ի՛նչ կ'ուզէր, ո՞ւր կ'երթար եւ իր կամքը պարտադրելու անհրաժեշտ կորովն եւ իշխանութիւնն ունէր։

Այս պայմաններուն վրայ կ'աւելնայ ուրիշ մը, ոչ նուազ անհրաժեշտ։ Ղեկավարութեան մէջ տեւականութիւն։ Մարաջախտ Լիոթի առաւելութիւն ունի ըսելու թէ եթէ Մարոքի մէջ յաջողեցաւ, պատճառն այն է որ տեւեց Մարաջախտը Մարոքի յառակացուց իր կեանքէն 12 տարի։ Կանոնաւոր կերպով հոն կիրարկեց լայնօրէն ընդունուած ծրագիր մը եւ իրեն օգնելու համար, իր մօտ կանչեր էր հմուտ մարդեր որոնք բոլորը, նոյն խմորն ունեցող պաշտօնեաներ չէին եւ որոնք ունէին կազմակերպիչի, ճարտարագէտի, ելմտագէտի, արուեստագէտի յատկութիւններ բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Անշուշտ Սուրիան, պաշտպանութեան յանձնուած երկիր մը չէ։ Ազգերու Դաշնակցութենէն ընդունելով հոգատարութիւնը որ իրեն յանձնուեցաւ, Ֆրանսա ստանձնած է երկրին մէջ ապահովել որքան բարգաւաճում, նոյնքան եւ կարգը։ Արդի Սուրիան, հակառակ երեւոյթներուն, այնքան չէ յառաջացած որքան Մարոքը, 15 տարի առաջ։ Գրեթէ ամէն ինչ ծայրէն պէտք է սկսիլ։ Վարելու կարօտ երկիր մը չէ, այլ կենդանացնելու։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

«Խորհրդ. Հայաստան» խստօրէն կը քննադատէ ծիայկական շարժանկարի պատրաստութիւնները.—

Շարժանկարի նոր ժապաւէնները այժմէական նիւթեր չեն շօշափեր։ Այսպէս են «կիկօ», «Կիմը հերթապահ», «Միշտ պատրաստ» ժապաւէնները։

Ասոնց վրայ հարիւր հազարներ ծախսուած են, եւ ի վերջոյ անարժէք համարուած են։ «Ուշադրութիւն» ժապաւէնը 30,000 րուբլի հալեցնելէ յետոյ, դարան նետուեցաւ իբրեւ ապագայ «ցուցահանդէսի առարկայ»։ Հայ Շարժանկարի Ընկերութիւնը չի հետաքրքրուիր որակով, այլ կը փնտռէ միայն քանակը։

1930 տարուան ընթացքին պատրաստուած ժապաւէններէն միայն «Երկիր Նայիրին» է, որ ցուցադրութեան հանուած է։ Զխօսինք «Անուշ»ին մասին, որպատմական և ընկերային ո՛չ մէկ արժէք ունի։

Ի՞նչ էրաւ շարժանկարի գործարանը 1931ին։ Բացարձակապէս ոչինչ։ Անցաւ արդէն տարւոյն մեծ մասը։ Նիւթեր չկան, ներկայացուածներն ալ մեծ ծախքերու կը կարօտին։

Ներկայացման մէջ աշխատողներուն թիւը չափազանց շատ է, անոնք ուրիշ գործ չունին, բայց եթէ լոգանք կատարել արեւին մէջ։ Բեմավարի երբեք պահանջ չկայ, եղած ուժերը կը բաւեն, բայց չես գիտեր ինչու հեռաւոր Մոսկուայէն 5-6 բեմավար կանչուեցան վերջերս։

«Մէշչանական» տարրերը պակաս չեն, կը գանգատի յօդուածագիրը։ Եւ կը յիշէ մէկը, որ խաչը վզին կը պտըտի շարժանկարի խումբին մէջ իբրեւ բեմավար։ Կը վարձատրուին մարդիկ, որոնք երբեք աշխատանք չեն կատարեր։ Իսկ արժէքաւոր տարրերը կը վտարուին։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 11-24ը, շղթայի օղակներու պէս իրարու եռեւէ քալող, եւ դէպի տանջարան քաշկռտուող հայ ժողովուրդի փայլուն աստղերուն ողջակիզման կսկծալի տարեդարձն է։ Անոր հետեւանքով յառաջ եկած ամայութիւնը, տարագիր հայութեան արիւնոտ սիրտը կը կոտտացնէ ու զայն զայրոյթով կը լեցնէ անիրաւ աշխարհի փաստութիւններուն դէմ։

Տարին մէկ հեղ, հայութիւնը ծունկի կուգայ իր բիւրաւոր նահատակներուն լուռ մահարձանին առջեւ, ծունկի կուգայ սեղմելով սիրտը փոթորկող անհուն ցաւը. ծունկի կուգայ եւ արցունքով կ'ոգեկոչէ յիշատակը անմահներուն' որոնք գարուն օրուան մը արեւոտ մշուշին մէջէն, անցան արիւնոտ եւ աղիւ ճանապարհէ մը, անցան թեթեւոտն ու բարի' գալոց սերունդի ժպիտը գրկած, ու անոնց իրենց վրայ հաւատքը կապած։ Ծունկի եկողներուն մէջ, անոնք, որ տէրն են այդ աւանդին, ասսուածային ուխտով մը հաղորդուած կ'ամրապնդեն իրենց հոգին, գիտակցութեամբ մինչեւ ծայրը քալելու վսեմ գաղափարի այն ճամբէն, ուրկէ առանց դեղեւելու անցան հաւատաւոր տիտանները. ու ա՛լ ետ չեկան...

Սելանիկի գաղութը ապրիլ 26ի կիրակի օրը խուռներամ լեցուած էր եկեղեցին, ուր տեղի ունեցաւ Ապրիլեան մեծ եղեռնի համազգային սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Թաղական Խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ քաղաքիս բոլոր կազմակերպութիւններու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարչութիւնը գեղեցիկ Յուշարձան մը կազմած էր,— պատուանդան մը, ճակատին գանկաբուրգ մը' սեւ շղարշով եղերուած։ Յուշարձանին կեդրոնը ջախջախուած սիւնի մը վրայ կը հանգչէր նահատակ մտաւորականներու խմբանկարը եռագոյնով սգաւորուած ու ծաղիկներ, ծաղիկնե՛ր...

Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին, Թաղ. խորհուրդի, Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Կ. Խաչի, միջհայրենակցականի, Հելլէնահայ Լիկայի, Տիկնանց խնամակալութեան, Պրուսայի հայրենակցականի, Ազգ. վարժարաններու աշակերտութեան, Անաթոլիա Գոլէճի հայ ուսանողութեան, եւ գլրաց դասի կողմէ։

Հոգեհանգիստի աւարտումէն վերջ, Թաղ. խորհուրդի կողմէ Պ. Յ. Վարժապետեան բացաւ սգահանդէսը։ Թուեց մեծ եղեռնի զոհերուն անկախութեան համար մղած պայքարները, ու վայրագ Թուրքին գազանային վարմունքը' դէպի իր ազատութեան ձգտող հայ ժողովուրդը. եւ ապա, իբրեւ յարգանք պայքարի եւ կոտորածի ճամբաներուն վրայ ինկած մեր բոլոր նահատակներուն, մէկ վայրկեանի ինքնամփոփ լռութեան հրաւիրեց ներկաները։

Երկիւղած լռութեան վայրկեանէ մը վերջ, հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Թ. Պօյաճեան, որ պերճախօս լեզուով նախ ծանրացաւ այն գլխաւոր պատճառներուն վրայ, զորս Թուրք կառավարութիւնը պատրուակ ծառայեցուց գլուխ հանելու համար Հայերը բնաջնջելու դիւային ծրագիրը։ Թուրքը, ըսաւ, չհանդուրժեց հայ ժողովուրդի բարգաւած ու կենսունակ վերելքին, ու անոր մէջ հետզհետէ արթնցող ազատութեան բաղձանքին։ Առիթներ կը փնտռէր ու մեծագոյն առիթը գտաւ համաշխարհային պատերազմին մէջ։ Թուրքը արձանախիլ ըրաւ Հայութիւնը, կոտորեց անոնց խարութեան. Բոլորը միասին զոհ գացին, մահուան մէջ միացան անոնք։ Եթէ այդ միացումը ըլլար անոնց մահուընէ զոնէ քանի մը տարի առաջ, Թուրքը այսքան անպատիժ գծուար թէ գլուխ հանէր իր վայրագ ծրագիրը։ Բիւրաւոր նահատակներու արիւնի հատուցում պահանջելը մեր իրաւունքն է, պէտք է միահամ ու անդուլ աշխատինք, քալելով պայքարի այն ճամբաներէն, ուրկէ մեր նահատակները անցան։ Համերաշխ եւ միակամ հայութիւնը անպայմանօրէն պիտի հասնի իր նպատակին, պիտի հասնի հզօրա եւ յաղթական։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, ընկ. Կ. Գէորգեան յուզիչ եւ սրտագին ուղերձ մը ըրաւ։ Յարգանքի փառաբանութեան եւ օրհնութեան մրմունջով մօտեցաւ նախ երէկուան նահատակներուն, որոնք կեանքէն առաջ մահը տեսան. նահատակ հարսներուն եւ մայրերուն' որոնք կորան մահերու ամէնէն զարհուրելիով. եւ կանգ առնելով մեր հերոսներու եւ մտաւորականներու մըղած պայքարներուն վրայ, գեղեցկօրէն պատկերացուց անոնց անվեհեր ալացքը մեծ խռէալի ճամբուն վրայ. եւ նոյն անվախ կեցուածքը' մահուան հետ դէմ առ դէմ։ Ու բոլորն ալ գացին, ըսաւ, ազատութեան հըրդեհը իրենց հոգիներուն։ Եզրակացնելով, քիկերը իր կուսակցութեան հանդիսաւոր ուխտը կրկնեց բոլոր նահատակներուն առջեւ, — չքել պայքարի գիծերը, մինչեւ որ չիրականանայ բոլոր ճակատներու վրայ ինկող նահատակներու անտեղիտալի կամքը։ Դաշնակցութիւնը, չընկրկիր որեւէ արգելքի առջեւ։

Ռ. Ազատականներու կողմէ Պ. Փ. Գօլանճեան գրաւոր ուղերձ մը կարդաց։ Օրինակներ բերաւ հին Սպարտացիներէն։ Բաղդատականն ու զրուատիքն ըրաւ հայ մտաւորական արժէքներուն' եւ ցանկութիւն յայտնեց համերաշխութեան, իբր ամենամեծ յարգանքը' մեր անմոռաց նահատակներուն։

Ի վերջոյ յարգանքի քանի մը խօսքեր ըրաւ Հելլէնահայ Լիկայի ներկայացուցիչը, եւ ի միջի այլոց ըսաւ — Լացի եւ սուգի օր չէ այսօր, այլ յաղթանակի օր։ Թուրքը, հակառակ իր բոլոր ջանքերուն չկարողացաւ ջնջել հայութիւնը։ Այսօր մէկ միլիոն զուտ. հայութիւն ունինք Հայաստանի մէջ եւ նոյնքան գաղութներու մէջ։ Գաղթահայութիւնը, տոգորուած նահատակ մտաւորականներու գաղափարով, մխս ու արիւն դարձուցած է անկախութեան անհրաժեշտութիւնը։

Սգահանդէսին մէջ ներդաշնակութեամբ երգուեցան «Տէր ողորմեա», «Հիմի էլ լռենք» եւ «Ցաւաջ նահատակ» խմբերգները Առաքբաղարցիներու երգչախումբին կողմէ եւ օրուան պատշաճ արտասանութիւններ եղան Ազգային եւ Կիւլպէնկեան վարժարաններու աշակերտութեանց կողմէ։

«Պահպանիչ»ով մը փակուեցաւ այս խիստ տպաւորիչ սգատօնը, ուրկէ մեկնողները իրենց հետ տարին յոյս եւ զայրոյթ, ու մշտանորոգ կամք' նահատակներուն օր մը անպայման ժպիտ տալու հաստատ վճռով։

ՎԱՀԱԳՆ

ՈՐԲՈՒՀԻԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Լարժանթիերէն հեռախօսով կը տեղեկացնեն մեզի.—

Երկուշաբթի օր Լարժանթիէի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ հայ որբուհի մը, Օր. Մարիամ Գոհարեան, 26 տարեկան, որ մօտ 3 տարի կը պառկէր նոյն հիւանդանոցին մէջ։ Կը կարծուի թէ ազգականներ ունի Լիոնի շրջակայքը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի չորեքշաբթի օր։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Աֆղանիստանի դահազուրկ թագաւորին Ամանուլլահի գործունէութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ Աֆղան կառավարութեան, որ կը կարծէ թէ Ամանուլլահ կը փորձէ վերագրաւել իր գահը։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս ուրբաթ օր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Կանտիի եւ Հնդկաստանի նոր փոխարքային միջեւ։

Փորձեր կը կատարուին Սիմլայի մէջ յաջողցնելու համար Հնդիկ եւ մահմետական պետերու խորհրդակցական ժողով մը, որպէս զի կարելի ըլլայ հարթել տարակարծութիւնները եւ համաձայնութեան մը հիմերը դնել։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՒՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Աբովեան 8 յունուար1846ին Երեւանի հայկական դպրոցին կ'ուղարկէ վերջնագրի ձեւով թուղթ մը։ Յոխորտալով պետական դպրոցի մը հասարակ տեսուչի իր աթոռին վրայ' կը սպառնայ հայկական դպրոցի մը, «միջոցներ ձեռք կ'առնի»' եթէ հայկական դպրոցը շարունակէ աշխարհական աշակերտներ ընդունիլ։

Այդ շրջանին երկու դասու վարժարաններ կային, թեմական ու պետական։ Փոքրամասնութիւնները ունէին ազգային թեմական վարժարան մը, որ «հոգեւոր» նկարագիր ունէր։ Ազգային վարժարան կրնային մտնել միայն այդ կոչման նուիրուած մարդոց զաւակները, ինչպէս Աբովեան։ Իսկ աշխարհականները պարտաւոր էին իրենց զաւակները ղրկել պետական վարժարան։ Հայերը, ինչպէս միշտ, իրենց կրօնական շրջափակին մէջ ապաստան տուած են ազգային կրթութեան։ Եւ կը տեսնուի, որ այդ շրջանին ալ Երեւանի թեմական վարժարանը գաղտնօրէն աշխարհական աշակերտներ ալ կ'ընդունէր' ազգայինդաստիարակութիւն տալու համար անոնց։ Յանկարծ Աբովեան, տիրակալի հովեր առնելով, կը գրէ նամակ մը, որուն ոճն իսկ կը մատնէ իր ախտագին խելն աճումը.

— «Դպրոցս քանիցս օրէնքի խիստ պատասխանատւութեան սպառնալիքով նախազգուշացրել է կանխատրիայիդ տեսչութեան ներքոյ գտնված հոգեւոր դպրոցը ու դրա վարիչին, որ մինչեւ իսկ ուսուցչութիւն անելու արտօնութիւն էլ չունի, որ դրանք վերջ դնեն աշխարհական դասից դպրոցդ աշակերտներ ընդունելու գործին, բայց ցաւ ի սիրտ տեսնելով, որ իմ ձեռք առած միջոցները ցարդ մնացել են անկատար եւ, որ աւելի վատթարն է, հաւաստի աղբիւրներից տեղեկանալով, որ դպրոցիդ արդի վարիչ Բողդան Արարատսկին տեղիս հասարակութեան տգիտութիւնը օգտագործելով, հակառակ կառավարութեանս այդ մասին հրատարակած բոլոր օրէնքների եւ արած կարգադրութիւնների, ոչ թէ միայն ինքնակամ ընդունում է իւր խնամքի տակ գտնված դպրոցը աշխարհականների զաւակներին, այլեւ վըստահանում է դպրոցիս մասին վնասակար եւ աննպաստ լուրեր եւս տարածել հասարակութեան մէջ, որպէսզի այդպիսի տխմար միջոցներով աւելի ու աւելի գրավէ նրան իր կողմը, դպրոցը հարկադրված է խոնարհաբար խնդրել կոնսիստորիային վերջնականապէս եւ կարգադրել, նախ' նրան եւ ապա տեսչութեանդ ներքոյ գտնված հոգեւորականներին, որ դրանք վերջ դնեն այդպիսի չար գործողութիւններին, վախենալով օրէնքի խիստ պատասխանատւութիւնից, հանել դպրոցից բոլոր աշակերտներին աշխարհական դասից եւ այնուհետեւ այլեւս ոչ ոքի չընդունեն, երկրորդ, հրամայել նոյն Արարատսկուն ներկայացնել դպրոցիս, թէ ինչ իրաւունքով նա թոյլ է տալիս իրեն այդպիսի չեղումն անել օրէնքից, եւ ում՞ից է նա ստացել արտօնութիւն ոչ միայն ուսուցիչ, այլ նոյնիսկ վարիչ լինելու մի որ եւ է հասարակական հաստատութեան մէջ, հակառակ դէպքում դպրոցս իրեն վերապահված իրաւունքի հետեւանքով, միջոցներ ձեռք կ'առնի»։

Ի՞նչ հայ դպրոցին, ի՞նչ ազգային կրթութեան այս քայլը Աբովեանին կուտայ «Հարիւր տոկոսով ռուս» տիտղոսը, ուրիշ ոչինչ։ Պահպանողական Լէօն եւ իր ընկերները, կոմունիստ Ն. Շահազիզ եւ իր բարեկամները, իրենց կարգին, չեն ներեր, երբ Աբովեան այս ոճով նամակ մը կը գրէ հայ դպրոցի մը։ Ոմանք կը պնդեն թէ Աբովեան ի պաշտօնէ ստիպուած էր բռնել այդպիսի ընթացք մը։ Բայց չէ՞ որ կարելի էր գրութեան տալ պաշտօնական ձեւ մը, որ իր պատասխանատուութիւնը փրկելով հանդերձ' խորքին մէջ մատնէր անտարբերութիւն մը այդ հարցին մասին։

Ուրիշներ կը պնդեն թէ Աբովեան կը նախանձէր Արարատեանի, որ, Լազարեան ճեմարանի առաջին շրջանաւարտներէն մին, կը վայելէր Երեւան քաղաքի հայ ժողովուրդին եւ Էջմիածնի համակրանքը։ Բայց չէ՞ որ աններելի բան է եսի, կիրքի, անձնական ատելութեան պատճառով միասել հայ ազգային դպրոցին։ Եւ վերջապէս, պնդողներ կան թէ Աբովեան այդ արգելքով կ'ուզէր հայ պատանիները հեռու պահել կրօնական կրթու[թենէն]...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրեւգերման մաքսային ծիամաձայնութեան շուրջ բարձրացած աղմուկը' իր կարգին կը զբաղեցնէ աւստրիական մամուլը։

Ընկերվար. Քրիստոնեաներու թերթը «Ռայխսփոսթ» կը գրէ.

— Նոյնիսկ Աւստրիոյ մէջ, կարծողներ կան թէ Պերլինի մէջ կնքուած մաքսային միութեան ծրագիրը կրնայ կարգ մը բարեփոխումներ կրել։ Սակայն, թերեւս, ժամանակն է որ ձեւէն խորքին անցնինք։ Վէճի մը բացումը պատուեց լռութեան եւ անշարժութեան մթնոլորտը։ Երկու պետութիւններ կը ջանան խուսափիլ տնտեսական գետնի վրայ Եւրոպայի վտանգաւոր ցրուումէն։ Ազդարարութիւն մըն է եւ ո՛չ թէ քէնի զրգապատճառ մը։

Իսկ Ժողովրդավարներու Թերթը «Նէօյեէ վինըր թակպլաթ» կը գրէ.

— Աւստրիա չի կրնար վարել թանգարանի պահպանի մը բուսական գոյութիւնը։ Ան պէտք ունի ներկայի մը եւ ապագայի մը։ Ֆրանսայի վարչապետը դարձեալ խօսքը կ'ընէ դաշնագրերու հանդէպ յարգանքին, ապահովութեանց, երաշխիքներու։ Լաւ կանխավճար Աւստրիոյ համար։ Մեր նիւթական պայմանները կ'իյնան ամէն օր։ Մեր եւեւմուտքն իսկ բաց ձգելու սպառնալիքին տակ է։

Իսկ Ազատականներու պաշտօնաթերթը կը գրէ.

— Երբ Ֆրանսայի վարչապետը կը յայտարարէ թէ բռնադատութեան մը խրոք չի կրնար տեւական ըլլալ, եթէ չէ հաստատուած միջազգային տնտեսական յարաբերութեանց կազմակերպման վրայ, ասկէ խօսքեր են, զորս չպիտի կրնային յաճախ կրկնել։ Բայց ի՛նչ միջոցներու դիմեցին այս ուղղութեամբ։ Բոլոր խորհրդաժողովները յանգեցան կատարեալ ձախողութեան։ Պ. Լավալի դատապարտելով մէկտեղ մաքսային միութիւնը, կը փաստէ մը, դրական աշխատանքի կամք մը' կազմակերպելու համար Գերմանիոյ տնտեսութիւնը։ Գերմանիա եւ Աւստրիա մեծ փութկոտութեամբ պիտի միանան որեւէ ամուր եւ ազդու առաջարկի։ Միւս կողմէ, Համաձայնութեան պետական մարդիկը պէտք է գիտնան թէ Պերլին եւ Վիէննա հաստատ կամքն ունին կենսաւոր ղուրս ելլելու ներկայ կացութենէն։

...ննէն։ Բայց չէ՞ որ, ինչպէս ...ինեցինք, երեւութական է ...րովեանի հակառակութիւնը ...րոնքին ու կղերականներուն ...։ Ուրիշ նոր փաստ մը եւս ...։ որ Ներսէս Ե. կաթողիկո... կապուած էր խոր համակ... ով եւ այդ կաթողիկոսը ...ունելու վազած էր՝ առանց ...գերագաս ժարմինէն արտօ... թիւն ստանալու։ Բայց դեռ ...ին՝21Փետրուար1848ին Ներ... Ե.էն հրաւէր կը ստանայ ...նձնելու Թիֆլիզի Ներսէս... ազգային դպրոցին տես... թիւնը։ Սակայն հաւանաբար ...հոգեկան անհանգստութիւնը ...ափազանց ծանրացած ըլլալով, ...կրնար մեկնիլ։ Որովհետեւ ...րտ 6ին կը հրաժարի՝ Երե... ...ի պետական դպրոցին տես... ...թենէն, մարտ 9ին կ'ար... ...կուի իր պաշտօնէն (*), իր ...։ Կը հասնի անմիջա..., սակայն չի կրնար յանձ... ...ւմի գործը կատարել մինչեւ ... 2, երբ առտուն կանուխ ... կ'ելլէ տունէն եւ այլ եւս ...վերադառնար։ Ուրեմն, եթէ ...նամակը իրապէս պատիւ ...բերէր Աբովեանի, հակառակ ...ուած բոլոր առարկութիւննե..., ինչպէս կ'ըսէ Ե. Շահա..., եթէ վերջապէս Աբովեան ... կողմէ կ'երգէ «ազիզ ազ... եւ միւս կողմէ կը քարոզէ ...երէն սորվիլ «հաւածային ...գով», — որովհետեւ, ինչպէս ...է, «սրանով, հէնց միակ սը...ով, քան մի ուրիշ բանով ...ք կարող ենք միանալ ռուս ...ազգի հետ», — ինծ կը թուի ...այս սայթաքումներուն, այս ...կասութիւններուն հեղինակը ...ասարակշռութիւն չունէր։ ...մակի մը մէջ խիստ արտա... ...յութիւններ կ'ընէ իր հայ... ...ակիցներուն հանդէպ, դըժ... ...ութիւններ իր անձին հան..., կը գղջայ Եւրոպա գացած ըլլալուն համար, անօգուտ կը ...մարի իր առած կրթութիւնը, ...այս բոլորը փոփոխական տը... ...ադրութիւններու մէջ, որոշ ...իւանդագին վայրկեաններու ...զդեցութեան տակ գրուած են ...նշուշտ։ Սակայն այդ վայր... ...եանները, «խաւար բոպէները» ...թէ նկարագրուած չեն մեզի ...մբողջութեամբ, իր լուսաւոր ...(...cide) պահերն իսկ փաստեր ...տան մեզի թէ հոգեկան հի... ...նդութիւն մը քալեց իր գոր... ...ուն հետ, զարգացաւ իր ան... ...նելի պայմաններուն մէջ, ...ինչեւ որ կորստեան առաջ... ...ղեց զինք։ Երբ Դորպատէն ...գար, փարած էր իր եսին, — ...ինչպէս համոզուած էր թէ ա... ...քեալ մըն է ինք, որ պիտի լուսաւորէ տգիտութեան խաւա... րը Արարատեան աշխարհին մէջ։ Այդ եսը յանկարծ կը սարսէ իր հոգին, — եւ ահա կը տատանի, կը տարուբերի կրօնական եւ աշխարհական ճամբաներուն միջեւ, կ'ոստոստէ զանազան գաղափարներու վրայ, կ'ամուսնանայ, զաւակներ կ'ունենայ, բայց ոչ կնոջը կը կապուի, ոչ ալ զաւակներուն։ 15 փետրուար 1848ին Ներսէս կաթողիկոսին կը գրէ թուղթ մը, ուր կը յայտնէ թէ մեր ազգային կրթութեան յոյսը կախուած է հոգեւորականներէն, թէ ինք ամուսնացած է, բայց վաղուց հրաժարած, թէ յօժար է լքելու կինը եւ զաւակները՝ հոգեւորական դառնալու համար, թէ պատրաստ է տալու իր արիւնը, իր կեանքը, օգտակար ըլլալու համար «ազիզ» ազգին, եւ կ'աւելցնէ. «... Անբուժելի ցաւ սըրտիս, որ եւ պատճառ լիցի մահուան իմում, խափանեալ եւ խանգարեալ ունի զամենայն զօրութիւն իմ, աշխարհ ամենայն մեռեալ է յաչս իմ...»։ Շաբաթ մը յետոյ Ներսէս Ե.ի հրաւէրը հոգեւոր դպրոց մտնելու։ Սակայն այլ եւս շատ ուշ էր։

(5) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Աբովեանի պաշտօնէ դադրման եւ անյայտացման թուականներու մասին սխալ են տեղեկութիւնները թէ Ա-դօի եւ թէ Վարդան Աբովեանի, այնպէս ինչպէս կը յիշուին «Գործ»ի մէջ (Թիւ 6-7):

Շ. Ն.

ՀԱՅՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՍԷՐ ՈԳԻՆ

(ՕՏԱՐԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ)

Աղեքսանդրիոյ անգլիական մեծ օրաթերթը, «Էճիփշըն կազէթ», ապրիլ 21ի խմբագրականով ի վեր կը հանէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն ցոյց տուած անհաւատալի աշխուժութիւնը, զոր կը նկատէ «մրցանիշը խաղաղ հերոսութեան»։

Ըսելէ յետոյ թէ Հայերը երբ Սուրիա գացին, ոչինչ ունէին եւ ստիպուած էին կռթնիլ «միայն իրենց սեփական ճարպիկութեան եւ նախաձեռնութեան», անգլիական թերթը կը շարունակէ.

«Անոնք անօթի էին եւ քուրջերով հագուած, բայց ընկճուած չէին ու խկոյն սկսան հաստատուիլ քէմբերու մէջ, քարիւղի պարապ թիթեղները գործածելով ծուռ հիւղակներէ կազմուած ամբողջ քաղաքներու շինութեան։

Ֆրանսացիները իրենց կրցածը ըրին անոնց հայթայթելու համար, եւ ամերիկեան ու բրիտանական նպաստամատոյց մարմինները անոնց օգնութեան հասան։ Բայց հաւաքուած ամբողջ դրամը շուտով պիտի սպառէր՝ եթէ Հայերը չմաքառէին այս դժբախտութեան ծովուն մէջ իրենց ճամբան գտնելու համար։ Ի՛նչպէս ճարտարութեան գործ գտնել, գաղտնիք մը կը թուէր մինչեւ որ բացատրուեցաւ հայ ցեղին ապրուստ մը հանելու հանճարը հո՛ն ուր ուրիշներ պիտի ձախողէին։ Անոնք մանր առուտուրի ու շրջուն փերեզակութեան սկսան եւ այս կերպով անոնցմէ 20,000ը յաջողեցաւ հաստատուիլ Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ։ Ուրիշներ օրապահիկ մը կը հանէին հողագործութեամբ եւ նոյնիսկ բաւականաչափ դրամ կը խնայէին՝ կարենալ կալուած մը գնելու համար։

Բազմաթիւ պատմութիւններ կան որոնք կը հաստատեն Հայոց ապրելու հանճարը, երբ ուրիշներ պիտի մեռնէին անօթութենէ։ Զեղչուած գինով քարիւղի վաճառումը այնպիսի նրբութեան մը հասաւ, որ Հայերը այս գործին մենաշնորհը ձեռք բերին գրեթէ։ Իրապէս, Հայ մը զարմացուց երկիրը, երբ սկսաւ քարիւղը փոքրաքանակ ծախել մեծաքանակի գինով եւ դրամ շահիլ. ան գտած էր որ փայտը հազուագիւտ էր եւ կրնար քարիւղի սնտուկներու վաճառումէն իր շահը հանել։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը Հայերու Սուրիոյ մէջ հաստատման օգնելու համար Յանձնախումբ մը ղրկեց։ Յանձնախումբին ընելիքը գործնականօրէն կատարուած էր արդէն, բայց շատ բան կը մնար ընել հայ անտէր կիներուն եւ աղջիկներուն համար։

Այս նպատակով փրկութեան կարեւոր կեդրոն մը հաստատուեցաւ Հալէպի մէջ եւ հոն, ինչպէս կ'ըսէ Միս Քարէն Եէփփէ իր յօդուածին մէջ 1900 թշուառներ ընդունուեցան եւ խնամուեցան. հիւանդները վերագտան իրենց առողջութիւնը եւ միւսները օգնութիւն ստացան իրենց ֆիզիքական եւ բարոյական քաջութիւնը վերստին ձեռք բերելու համար։ Անոնք վերջնապէս կը վերաբնակեցուէին բնականոն քաղաքացիական կեանքին մէջ։

Շատերը վերադարձուեցան իրենց ընտանիքներուն կամ ազգականներուն։ Ուրիշներ յարմար գործերու դրուեցան։ Բազմաթիւ աղջիկներ կրցան ամուսնանալ իրենց ցեղակից այրերու հետ։

Ուրիշ գեղեցիկ գործ մըն է այն որ կատարուեցաւ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ։ Եւ երկիրը, որ այս գաղթականները հիւրընկալեց, ապահովաբար պիտի գտնէ իր վարձատրութիւնը այն յաւելեալ բարօրութեան մէջ, զոր հայ գաղթականներու աշխատասիրութեան եւ խնայասիրութեան առաքինութիւնները պիտի տան իրենց որդեգրած հողին»։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՖԻԼԻՊԷ, 4 Մայիս (սեփ. թղթ). — Վիէննական Մխիթարեան վարժարանի տեսչութիւնը այս տարի եւս պաշտած հանդիսութեամբ տօնեց Մխիթար Աբբահօր մահուան տարեդարձը։

Երէկ, կիրակի, Ս. Լուի եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր։ Հ. Գ. Մենեվիշեան, ծանօթ Մխիթարեանը, որ երկու օր առաջ Ֆիլիպէ հասած էր, պատարագեց ու քարոզեց։

Կէսօրէ վերջ, Թրանքիլիքի Նունաքի մէջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը։ Դպրոցին աշակերտները, ղեկավարութեամբ, Հ. Ռ. Քօսեանի, երգեցին «Մեր Հայրենիք» եւ «Ծումի Մարիամ»ն (Պուլկ. քայլերգ)։

Օր. Ա. Փափազեան դաշնակի վրայ նուագեց Սինանեանի «Հայր Մխիթար»ը։ Իսկ յետոյ՝ «Լը Ռօսինեօլ» (Լից)։ Աշակերտները կատարեցին ասմունքներ՝հայկական ու պուլկարական դրօշներով։Երկու փոքրիկներ՝ Ց. Ն. Կարապետեան եւ Ս. Խանճեան յաջորդաբար ջութակ ածեցին։ Իրենց կ'ընկերանար Օր. Ա. Փափազեան։ Իսկ Պ. Մ. Փափազեան երգեց «Մութ Գիշեր»ը։

Քանի մը արտասանութիւններէ վերջ, աշակերտները յարգանքի եկան, ծաղիկներով, Աբբահօր մեծադիր պատկերին առջեւ։

Իսկ ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ երկու արար կատակերգութիւն մը։

Ցայտագրի Բ. մասի վերջաւորութեան, վարժարանի տեսուչ Հ. Հ. Ոսկեանի հրաւէրով բեմ եկաւ Հ. Գ. Մենեվիշեան որ կարդաց գրաւոր խնամուած ու ոգեւորիչ ճառ մը։

Հ. Մենեվիշեան, իմ դիմումիս վրայ, իր այդ ճառը «սիրով տրամադրած ըլլալով «Յառաջ»ին, դայն կցած եմ թղթակցութեանս։

Ս. Տ.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԸՏՔԸ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշա «Աճրամ»ի թղթակիցին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է քաղաքական կացութեան մասին։

Խօսելով ազատականներու պետին Մահմուտ փաշայի յայտարարութեանց վրայ, Սըտքը փաշա յայտնած է թէ առաջին անգամ ըլլալով ընդդիմադիր պետ մը կ'ընդունի թէ Սահմանադրութիւն մը եւ ընտրական օրէնք մը գոյութիւն ունին եւ խորհրդարան մը պիտի ըլլայ։

«Գալով ընտրութեանց մէջ ճընշումին, մեր հակառակորդներն են որ պիտի գործադրեն զայն եւ ոչ թէ մենք։ Արդարեւ, պոյքոթի որոշումէն ետք, միայն կառավարութեան կուսակիցները, անկախները կամ ազգայնականները պիտի մասնակցին։ Շնորհիւ պոյքոթին, ընտրութիւնները խաղաղ պիտի անցնին եւ բուռն պոյքոթ պիտի չմղուի։ Կառավարութիւնը վստահ է թէ ինք մեծամասնութիւն պիտի շահի, ինչ որ ալ ըլլայ թեկնածուներու թիւը։

Չեմ հասկնար թէ մէկը որ չուզեր ընտրել, ինչպէս պիտի կրնաք հարկադրել որ ընտրութիւն կատարէ։ Բայց ընտրութեանց թուականը մօտ է եւ պիտի տեսնուի որ կառավարութիւնը ոչ ճնշումի եւ ոչ ալ բռնութեան պէտք պիտի ունենայ ընտրութիւն կատարելու համար։ Եւ եթէ պատուիրակներու ընտրութեան համար երեք օր նշանակուած է, ատիկա անոր համար է որ ընդդիմադիրները պոյքոթ յայտարարած են։

Ընդդիմադիրներն են որ սպառնալիք կ'ընեն եւ երդում ըրած են։ Շատ աւելի դիւրին է մէկը ստիպել որ հեռու մնայ քուէտուփէն, քան զայն հարկադրել որ քուէ տայ։ Կառավարութիւնը 3 օր նշանակած է քուէարկութեան համար, որպէս զի Վաֆտի հաւանական խռովութեանց հետեւանքով, ձախողութեան չմատնուի։ Իսկ եթէ ընդդիմադիրները խաղաղ ընտրութիւններ կ'ուզեն, եթէ չեն ուզեր զօրքերու երթեւեկը տեսնել, պէտք է իրենցմէ տուները նստին, քանի որ պոյքոթ յայտարարած են։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԼՈՒՐ ՄԸ

Փարիզի ռուսական թերթերը վերապահութեամբ հրատարակած են Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան հետեւեալ լուրը.—

Ցարական գաղտնի ոստիկանութեան Թիֆլիզի գործերը քննած ատեն, բոլշեւիկները երեւան են հանած փաստաթուղթեր, որոնցմով կը հաստատուի, թէ վրաց սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխ Նոյ Ժորտանիա, 1901ին, երբ բանտարկուած էր Թիֆլիզի բանտին մէջ, կարեւոր մերկացումներ է ըրած վրաց յեղափոխական գործունէութեան մասին եւ իր գործակից ընկերները մատնելով է որ ստացած է ազատութիւն։

Այսպիսով, բոլշեւիկները Ժորտանիան կը ներկայացնեն իբրեւ ցարական գաղտնի ոստիկանութեան գործակալ։

Յաջորդ օրն իսկ, ռուսական «Վերջին Լուրեր» թերթին մէջ լոյս տեսաւ Ժորտանիայի նամակը, որով ուժգնօրէն կը բողոքէ այդ թերթին դէմ, որ ենթարկուելով բոլշեւիկեան բանսարկութեան, հոգ չէ թէ վերապահութեամբ, հրատարակած այդպիսի վարկաբեկիչ լուր մը։ Իսկ բոլշեւիկեան սուտը հերքելը, կ'ըսէ Ժորտանիա, իր արժանապատուութենէն վար կը համարի։

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ. Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ, Տոքթ. Քօլօլեան անդրադարձաւ Տոքթ. Եաղուպի մէկ յօդուածին, որ հրատարակուած էր «Առողջ Կեանք»ի մէջ։

Տոքթ. Եաղուպ կը գրէր թէ ֆրանսացի երիտասարդ վիրաբոյժները նշդրակ շարժելու ցանկութեամբ, առանց հիւանդներուն կամքն առնելու, գործողութիւն կը կատարեն։ Ուստի կը թելադրէր հայկական հիւանդանոց մը հիմնել Փարիզի մէջ։

Տոքթ. Քօլօլեան բողոքեց այս անարդար կարծիքին դէմ, եւ ամէն լուրջ դրաւ վերագրումը՝ հիւանդանոց մը շինելու գաղափարին համար։

Յետոյ տոքթէօրներ Սոլաքեան եւ Զիլինկիրեան զանազան բժշկագիտական զեկոյցներ տուին եւ ժողովը փակուեցաւ։

Ա.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԷՆ ՊԸՆՈՒԱՅԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Սէն Պընուայի կրօնաւորներուն կալուածական խնդրին քննութիւնը կը շարունակուի։ Ինչպէս յայտնի է միլիոնաւոր ոսկի արժէքով այս կալուածներուն համար կ'ըսուէր թէ ժառանգական կեղծ մուրհակներով իւրացուած են։ Այս խնդիրը երեւան հանած էր գլխաւորաբար փաստաբան Հիքմէթ պէյ որ կրօնաւորներուն փաստաբանն էր նախապէս։

Այս անգամ ալ, Հիքմէթ պէյ Տէֆթէրտար Շէֆիք պէյի յայտնած է թէ կրօնաւորները գաղտնապէս տոկոսով փոխատուութիւն կ'ընեն, առանց շահատուրք վճարելու։ Հիքմէթ պէյ իբր փաստ կարգ մը պարտամուրհակներ ցոյց տուած է։

Դարձեալ երեւան ելած է որ Շիշլիի Լափէ հիւանդանոցին 313ին վարձու տրուած է Պալմոմճը Չիֆթլիկի մէկ հողը որուն համար մինչեւ այսօր ոչ մէկ վարձք վճարուած է։ Այս խնդիրներն ալ կը քննուին միւսներուն հետ։

*** «Սօն Փօսթա» այս առթիւ կը գրէ թէ ֆրանսական դեսպանը հետեւեալ նամակը ղրկած է Սէն Պընուայի կրօնաւորներու պետին.—

«Եթէ դուք ձեր իրաւունքը պաշտպանելու համար ուղղակի դեսպանատան դիմում ընէիք, այսօրուան դժուար կացութեան մէջ չէիք իյնար եւ ձեր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած չէր ըլլար։ Թուրք կառավարութիւնը ձեր թուղթերը չի կրնար քննել եւ կալուածները չի կրնար առնել։ Բայց եւ այնպէս ձեր ըրածին դէշ ազդեցութիւնն ալ այս երկրին մէջ բնաւ չպիտի մոռցուի»։

ՕՏԱՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Առեւտրական տնօրէնութիւնը Պոլսոյ բոլոր օտար ընկերութիւններուն մէջ քննութիւն մը կատարած է, գործավարութեան հրահանգով։

Այս յանկարծական քննութեամբ յայտնի եղած է որ հարիւրաւոր օտար պաշտօնեաներ կան ընկերութիւններու մէջ, հակառակ օրէնքի տրամադրութեանց եւ եղած ազդարարութիւններուն։

Առեւտրական տնօրէնութիւնը այս մասին իսկոյն տեղեկութիւն տուած է Տնտեսական գործավարութեան։

ԱՆԹԱԼԻՈՅ ՄԵԾ ՈՂՈՂՈՒՄԸ

Քասթել լիճին յորդումէն առաջ եկած վնասները հետզհետէ կը ճշդուին։ Լիճը, որ, նախապէս 3000 արտավար տեղ կը բռնէր, ներկայիս 150,000 արտավար տարածութիւն ծածկած է։ Այս տարածութեան մէջ 17 գիւղեր կան։ Ողողուած շրջանի ցանքը ամբողջութեամբ փճացած է։

Աւելի զատ, Անթալիոյ Քարակէօլ եւ Ավլանկէօլիւ գետակներն ալ յորդած են ու շրջակայ գիւղերն ու դաշտերը ողողած։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շ Փ Ո Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Վերջապէս մենք հասանք N. քաղաք։ Միայն տաս րոպէ անց իմ ...ից եկան... երեք պաշտօնական ...յողներ։ Նրանցից երկուսը ա... բռնեցին ձեռքերիցս, իսկ եր... իմ նախկին տանջողիս հետ ...ցին իմ վերարկուիս օձիքից։ ...պելով ինձ վագոնից հանե... Առաջինը, որին ես տեսայ քա... վրայ, ոստիկան-զինուորների ...պետն էր, փառայեղ պեխերով ...երկնագոյն աչքերով։ Ես դիմեցի ...բացականչելով.

— Պարո՛ն գնդապետ, աղաչո՛ւմ ...եզ, լսեցէ՛ք ինձ...

Նա պաշտօնեաներին կանգնելու ...տեց, մօտեցաւ ինձ եւ քա...ավարի ու մեղմ ձայնով հարցրեց.

— Ինչո՞վ կարող եմ ծառայել։ Երեւում էր, որ նա աշխատում ...տանահրպ երեւալ, սակայն ...անհաստատ հայեացքը եւ շըրթունքների անհանգիստ շարժումները ասում էին, որ նա իրեն միշտ պատրաստ է պահում։ Ես հասկացայ, որ իմ փրկութիւնը հանգիստ շեշտի մէջ է, եւ որքան կարող էի կապակցուած, հանդարտ եւ համոզուած պատմեցի սպային բոլորը, ինչ որ պատահել էր ինձ հետ։

— Հաւատա՞ց նա ինձ, թէ ոչ։ Երբեմն նրա դէմքը անկեղծ կարեկցութիւն էր արտայայտում, իսկ երբեմն էլ, նա կարծես կասկածում էր իմ պատմութեան եւ միայն գլուխն էր շարժում ինձ քաջ ծանօթ այն արտայայտութեամբ, որով լսում են երեխաների կամ խելագարների շատախօսութիւնը։

Երբ ես իմ պատմութիւնը վերջացրի, նա խուսափելով ուղիղ աչքերիս նայելուց, սակայն քաղաքավարի եւ մեղմ ասաց՝

— Գիտէք... ես, ի հարկէ չեմ կասկածում, բայց ճիշդն ասած, մենք այնպիսի հեռագրեր ենք ստացել... Եւ յետոյ... ձեր ընկերները... Օ՛, ես միանգամայն համոզուած եմ, որ դուք կատարելապէս առողջ էք, սակայն... Գիտէ՛ք ինչ, չէ՞ որ ձեզ համար մի առանձին դժուարութիւն չէ բժշկի հետ մի տաս րոպէ զրուցելը։ Անկասկած, նա իսկոյն կը համոզուի, որ ձեր մտաւոր ընդունակութիւնները հրաշալի վիճակի մէջ են գտնւում եւ ձեզ կ'արձակի։ Համաձայնեցէ՛ք, որ չէ՞ որ վերջի վերջոյ ես այդ գործում ձեռնհասութիւն չունիմ։

Բայց եւ այնպէս, նա այնքան սիրալիր էր, որ ինձ ուղեկցելու համար մի պաշտօնեայ նշանակեց։ Նախապէս ինձնից խօսք վերցնելով, որ ես ճանապարհին, ո՛չ մի դէպքում իմ զայրոյթը չեմ արտայայտի եւ փախչելու փորձեր չեմ անի։

Մենք հիւանդանոց հասանք ընդունելութեան ճիշդ ժամին։ Երկար չսպասեցի։ Շուտով ընդունարան եկան գլխաւոր բժիշկը մի քանի օգնականների, հոգեբուժական բաժանմունքի կառավարչի եւ մօտ քսան ուսանողների ուղեկցութեամբ։ Նա ուղիղ մօտեցաւ ինձ եւ վրաս յառեց մի երկար ու սեւեռուն հայեացք։ Ես յետ դարձայ։ Զգիտեմ ինչո՞ւ, ինձ թւաց, որ այդ մարդը ինձ մէկ անգամից սկսեց ատել։

— Միայն խնդրում եմ, մի՛ յուզուէք, ասաց բժիշկը, իր մանր աչքերը միշտ վրաս պահելով.— Այստեղ դուք թշնամիներ չունէք։ Ո՛չ ոք ձեզ չի հետապնդի։ Թշնամիները մնացին այնտեղ... ուրիշ քաղաքում... Նրանք չեն համարձակուի այստեղ ձեզ ձեռք տալ... Տեսնո՞ւմ էք չորս կողմը բարի, լաւ մարդիկ են, շատերը ձեզ լա՛ւ ճանաչում եւ կարեկցում են ձեզ։ Օրինակ ինձ, դուք չէ՞ք ճանաչում։

Նա արդէն նախապէս ինձ խելագար էր համարում։ Ես ուզեցի նրան ընդդիմախօսել, բայց ժամանակին ինձ պահեցի։ Ես շա՛տ լաւ հասկանում էի, որ իմ իւրաքանչիւր բորբոքւելս, ամէն մի կոպիտ արտայայտութիւնս կը համարէին խելագարութեան անվիճելի նշան։ Այդ պատճառով ես լռեցի։

Յետոյ բժիշկը ինձ հարցրեց իմ անունն ու ազգանունս, քանի տարեկան եմ, ինչո՞վ եմ պարապում, ո՞վքեր են իմ ծնողները եւայլն։ Այդ բոլոր հարցերին ես պատասխանում էի կարճ եւ որոշ։

— Իսկ վաղո՞ւց է, որ դուք ձեզ հիւանդ էք զգում, յանկարծ դիմեց ինձ բժիշկը։

Ես պատասխանեցի, որ ինձ երբեք հիւանդ չեմ զգացել եւ որ ընդհանրապէս հրաշալի առողջութիւն ունիմ։

— Հա՛, ի հարկէ... Ես որեւէ լուրջ հիւանդութեան մասին չեմ խօսում, բայց... ասացէ՛ք, վաղո՞ւց է, որ դուք տառապում էք գլխացաւից, անքնութիւնից։ Արդեօք չէ՞ք զառանցում։ Գլխի պտոյտ։ Արդեօք չէ՞ք զգում երբեմն ձեր կամքին հակառակ մկանների շարժում։

— Ընդհակառակն Պ. բժիշկ, ես շա՛տ լաւ եմ քնում եւ համարեայ չգիտեմ ի՞նչ բան է գլխացաւը։Միակ դէպքը, որ ես անհանգիստ էի քնել, դա անցեալ գիշերն էր։

— Այդ մենք արդէն գիտենք, — Հանդարտ ասաց բժիշկը,— Այժմ, չէ՞ք կարող, արդեօք ինձ մանրամասն պատմել, թէ ի՞նչ էիք անում դուք այն ժամանակից, երբ ձեզ ուղեկցող պարոնները ուշացան գնացքից եւ մնացին կրիվօրէչէ կայարանում։ Օրինակ, ի՞նչը ձեզ ստիպեց կուռի բռնել կոտսեր կառավարի հետ։ Կամ դրանից յետոյ ինչո՞ւ էք սպառնալիքներով յարձակւել ձեր խցիկը մտնող կայարանապետի վրայ։

Այն ժամանակ բժշկին մանրամասն պատմեցի բոլորը, ինչ որ պատմել էի ժանդարմերիական սպային։ Բայց իմ պատմութիւնը առաջուան պէս կապակցուած եւ համոզուած չէր —ինձ շփոթեցնում էր շրջապատող ամբոխի անպատկառ ուշադրութիւնը։

Բացի այդ, բժշկի ցանկութիւնը, ինչ էլ որ լինի, ինձ խելագար դարձնի— յուզում էր ինձ։ Իմ պատմութեան հէնց կիսում, բժիշկը դարձաւ ուսանողներին եւ ասաց.

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(3) (Շար.)

Անշլուսը Ժընեւի մէջ

Երէկ, գրեր էինք թէ Գերմանիոյ դահլիճը նիստ կը գումարէ որոշելու համար իր պատուիրակներուն դիրքը Ժընեւի մէջ, աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ' վիճաբանութեանց ընթացքին: Խորհրդակցութեան ընթացքին որ տեւեց մօտ 5 ժամ, վարչապետը Պրիւնինկ ստիպուեցաւ ընդհատել նիստը' կացութեան մասին երթալ զեկոյց տալու համար նախագահ Հինտէնպուրկին:

Այս խորհրդակցութեան հրաւիրուած էր նաեւ պետական դրամատան տնօրէնը: Գերմանիոյ դիրքը ուրեմն յստակօրէն ճշդուած է: Պատուիրակութիւնը' գլխաւորութեամբ արտաքին նախարարին Քուրցիուսի պիտի պաշտպանէ մաքսային համաձայնութիւնը:

Միւս կողմէ, որովհետեւ Անգլիոյ իրաւագէտները կատարեալ վերապահութեամբ կ'արտայայտուին մաքսային համաձայնութեան առթիւ, գերման պատուիրակները համոզուած են թէ պիտի յաղթանակէ իրենց տեսակէտը:

Ռումանիոյ ընտրութիւններուն շուրջ

Ռումէն կառավարութիւնը ընտրական համաձայնութիւն մը գոյացուց նաեւ Թրանսիլվանիոյ գերման կուսակցութեան հետ, անոր տալով 15 թեկնածութիւն Երեսփ. ժողովին եւ 2 Ծերակոյտին համար: Նման համաձայնութիւն մը գոյացաւ նաեւ Ռումանիոյ Հրէական Միութեան հետ: Կէօրկ Պրաթիանուի խմբակցութենէն կարգ մը անդամներ հրաժարեցան, անմիջապէս որ սկսան կառավարութեան հետ բանակցութիւնները' թեկնածուներ ներկայացնելու համար ազգ.՝ միութեան ցանկին վրայ: Լուփուլի խմբակցութեան հետ համաձայնութիւնը ձախողեցաւ, թեկնածուներու թիւին շուրջ վէճի մը հետեւանքով:

Ներկայիս, կառավարութիւնը ապահոված է 4 կուսակցութեանց օժանդակութիւնը: 5 կուսակցութիւններ կը մնան Եորկայի դահլիճին դէմ:

Մանիու, որ Միխալաքէի հետ կը վարէ ազգ. գիւղացիական կուսակցութիւնը, Գործադիր Կոմիտէին յայտարարեց թէ խորհրդարանական վարչութիւն ունեցող երկրի մը մէջ, խորհրդարան մը կրնայ լուծուիլ, երբ վէճ կը ծագի Թագաւորին, կառավարութեան եւ խորհրդարանին միջեւ: Արդ, վերջին լուծման ընթացքին, որեւէ վէճ գոյութիւն չունէր: Մանիուլի կարծիքը այն է թէ գէշ խորհուրդներ տրուած են Թագաւորին:

Վաճառականութը Անգլիոյ մէջ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ թէ բոլշեւիկեան Ալէքսիս-Ռիկով նաւը Անգլիոյ ցամաքը պիտի հանէ 15,000 տակառ ռուսական կարագ որ պիտի ծախուի շատ աժան գինով, ինչ որ պիտի ծառայէ վերջնապէս փճացնելու Անգլիոյ եւ գաղթապետութեանց ագարակապանները:

Թերթը կը գրէ թէ այս խաղին քաղաքական հանգամանքը եւ բոլշեւիկներու չարակամ նպատակները շատ լաւ կը շեշտուին, այս տնտեսական յարձակման համար ընտրուած պահով, երբ գիներն արդէն ինկած են եւ Աւստրալիա եւ Նոր-Զելանտա կը շարունակեն վնասով արտածել իրենց ապրանքը, պահելու համար Անգլիոյ իրենց յաճախորդները:

Հարցը այսօր պիտի դրուի Անգլիոյ խորհրդարանին առջեւ, սակայն, հարցապնդողներն իսկ վստահ չեն թէ առաջարկուած միջոցները պիտի ծառայեն որեւէ նպատակի: Անգլիոյ կաթնեղէնի սէնտիքային նախագահը «Տէյլի Մէյլ»ի մէջ կը յայտարարէ.—Միայն մէկ միջոց կայ.—Բոլորովին արգիլել բոլշեւիկեան ապրանքներու մուտքը Անգլիա:»

Մաքսիմ Կորքի կը բողոքէ...

Համբաւաւոր վիպագիրը Մաքսիմ Կորքի բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթին մէջ կը հրատարակէ բուռն յօդուած մը որով կը հաստատէ խորհրդային կառավարութեան տնտեսական եւ մշակութային զարգացման անյաջողութիւնը: Իրզղութիւնը կը բացատրէ անով որ Խորհ. Միութիւնը իր բանակին եւ նաւատորմին պէտք է յատկացնէ հսկայ գումարներ, շնորհիւ դրամատիրական պետութեանց սպառնալիքներուն: Պէտք է յիշենք կը գրէ Կորքի, թէ դրամատիրական աշխարհը մեզ կը ստիպէ որ թնդանօթներու եւ հրացաններու համար ծախսենք դրամ մը, «զոր կրնայինք գործածել գործարաններ եւ դպրոցներ հիմնելու»: Ու կը քարոզէ բուռն ոխ ընդդէմ մնացեալ աշխարհին, «որուն հանդէպ պէտք է մղել անհաշտ պատերազմ»:

Եգիպտոսի խռովութիւնը

Եգիպտոսի ազգայնական կիները, որոնք վերջերս Գահիրէի մէջ ցոյց մը կատարած էին ի նպաստ Վաֆտ կուսակցութեան եւ անոր պահանջներուն, բրիտանական մարզպանին ներկայացուցին բողոքագիր մը, ընդդէմ «անգլիացի ոստիկաններու եւ սպաներու կանոնաւոր գործունէութեան, զսպելու համար խաղաղ ցուցարարները»:

Միւս կողմէ, Բազմարուեստեան վարժարանի ուսանողները որոնք դասադուլ յայտարարած էին, կազմակերպեցին ցոյց մը որուն մասնակցեցին նաեւ երկաթուղային արհեստանոցներու մէջ աշխատող բազմաթիւ գործաւորներ: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ դիւրութեամբ ցրուել ցուցարարները:

Պարապ իրարանցում Հալէպի մէջ

Անցեալ շաբթու սկիզբը, մեծ իրարանցում մը տեղի ունեցած է Հալէպի մէջ: Կարծելով թէ բնիկ ժողովուրդը կրկին ցոյց կազմակերպած է Իտալիոյ դէմ, խանութները փակուած են եւ շուկան պարպուած:

Հալէպի «Թէգատտիւմ» թերթը կը գրէ այս մասին.

«Մենք մինչեւ Մէճիտիէ պահականոցը գացինք եւ տեսանք քանի մը ոստիկաններ, որոնք ձերբակալած էին երեք հոգի, երկուքը հայ եւ մէկը տեղացի խանութպան մը: Հասկցանք որ այս երկու Հայերու եւ խանութպանի միջեւ կռիւ մը տեղի ունեցած է եւ որու հետեւանքով շուկայի մէջ խուճապ մը ստեղծուած: Ամէն մարդ դէպի կռիւի վայրը վազած է որով այս երեւոյթը տարածուելով եւ առանց պատճառը իմանալու ամէն ոք սկսած է վազել:

Խուճապը հազիւ կէս ժամ տեւեց: Հասկցուեցաւ որ կատարուած հակախտալական ցոյցին արդիւնքն է ժողովուրդին այսքան դիւրագրգռութիւնը: Խուճապի միջոցին երկու հոգի ինքնաշարժի տակ մնացած են:

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը տօնէ Համբարձման տօնը, վիճակի աւանդական սովորութեամբ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին SALLE d'HORTICULTUREի վերեւի սրահին մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac.

ձոխ եւ աժան պիւֆէ, նուագ, պար, երգ.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէոն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Place Châtelet, Սարա-Պէռնարի թատրոնի տակի սրճարանը, ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Օրակարգ' զեկոյց կոմիտէի:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեանընդհ. ժողովը' վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ. ներկայացուցիչը: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕԻ Բաբկէն Սիւնի խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով: կարեւոր օրակարգ: պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պիյեանքուրի Ջաւարեան կոմիտէն, իր նախկին ընկերներէն ԲԱՐՈՒՆԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ անոր սգակիր այրիին եւ պարագաներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ: Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել' իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեն եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Փօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Միլան, գործ.— 102.85 լիր.:
Սէն Ռաֆայէլ, Տիկ. Գ.— 280 ֆր.
Փարիզ, Պատմ.— ,75:
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 36:
Պէլֆոռ, Ղ. Հ.— 70:
Քոնսթանցա, գործ.—1074: կարգադրեցինք:
Քոլոնպ, Ա. Ջ.— 70:
Շէրպուրկ, Հանտ.— 35:
Անիէռ, Ս. Խ. 35:
Իսի լէ Մուլինօ, Յ. Մ.— 35:
Սէն Փիէռ Քոր, Մ. Թ.— 35:
Լիլա, Գուպ.— 35:
Կրընոպլը, Ս. Ղ.— 140:
Կրընոպլը, Ղ. Գ.— 70:
Փարիզ, Ա. Ա.— 35:
Վիէն, Ջ. Ղ.— 10:
Վալանս, գործ.— 470.60:
Մարսէյլ, գործ.— 1111:
Փրակա, Յ. Հ.— 30:
Նիւ Եորք, Հ. Յ. Դ. Ակ.— 500:
Լիոն, Գ. Գ.— 20:
Կրընոպլը Օր. Մ.— 30:
Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 178.15:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

1931 Նոր տարւոյ առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Առաջնորդ Ս. Հայր 1000 ֆրանք, Պ. Վահան Խորասանճեան 1000, Տիկին Սարգիս 400, Տիկին Էքիզեան 100, Տիկ. Քէչեան 50, Ոմն 60, Պ. Ճօշկունեան 50, Թէքէեան եղբարք 100, Տիկ. Քէշիշեան 50, ընդհ. գումար' 2810 ֆրանք:

Քարտուղար

Յակոբ քհնյ. Մխճեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Soc. Franco Orientaleէ բաժնուելու ստիպողական առաջարկիս վրայ, Պ. Ս. Փափազեան իմ բաժինս գնած ըլլալով, անցեալ ամսոյ 10էն ի վեր յիշեալ ընկերութիւնէն բաժնուած եմ:

Soc. Franco Orientaleի կազմութեան թուականէն սկսեալ, ընկերութեան բոլոր պահանջքը եւ պարտքը կը պատկանի Պ. Ս. Փափազեանի, այս մասին պաշտօնական ամէն գործողութիւն արդէն լրացած է նօթէրի միջոցով:

Իմ գործակցութեանս շրջանին բոլոր հայրենակիցներուս ինծի ցոյց տուած մեծ վստահութեան համար խորին շնորհակալութիւնս յայտնելով, կը խնդրեմ նկատի առնել նոր հասցէներս:

Մինչեւ յարմարագոյն գրասենեակ մը գտնելս եւ զաւակներուս հետ պաշտօնապէս գործի սկսիլս, կը գտնուիմ'

56 Rue Moncey, Lyon.

Իսկ բնակարանիս հասցէն է' Villa Collongette, Collonges au-Mont-d'Or, Rhône.

Մ. Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ

Լիոն 8 Մայիս 1931

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ 1931
14 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1569

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՂԵԼԷ ՅԵՏՈՅ

Առջի օր նոյնութեամբ արտատպեցինք Բարեգործականի առաջադրած «Նոր Ուղեգիծ»ին ամփոփումը.— ճիշդ 31 կէտ (միայն օգնութեան բաժինը)։

Եւ դիտել տուինք որ, այդ առաջադրութիւններով «Բարեգործականը կը ձգտի դառնալ գաղութներու ընդհ. կազմակերպութիւն։ Տեսակ մը ազգային իշխանութիւն»։ կրնայինք ըսել նաեւ հայկական «Ալիանս»։

Այս բոլորը լաւ։ Բայց գիտենք որ, մեր մէջ ծրագիրները յաճախ կը շինուին աչք շլացնելու եւ իրական գործը մոռցնելու համար։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը իսկապէս լուրջ գործ մը կատարելու համար է որ մէջտեղ դրած է այդ առաջադրութիւնները։ Եւ այդ ակնկալութեամբ ալ, կը յուսնենք մեր տեսակէտը՝ ծրագրուած 31 կէտերու մասին։

Ամփոփելով այդ կէտերը, աչքի առջեւ կ'ունենանք հետեւեալ հիմնական հոգերը.—

1.— Օգնութիւն Հայաստանի *(Ներգաղթ, շինութիւններ, մշակոյթ եւայլն.)։*

2.— կազմակերպութիւն ազգային մշակոյթի *(Դպրոց, վարժապետանոց, օգնութիւն ուսուցիչներու եւ մտաւորականներու, հրատարակութիւն դասագիրքերու, դասախօսութիւններ եւ դասընթացքներ, ցուցահանդէսներ, մարմնամարզ եւայլն.)։*

3.— Խնամատարութիւն *(Դարմանատուն, բժշկական ձրի սպասարկութիւն, պատահական օգնութիւն աղէտեալներու, օգնութիւն բազմածին ընտանիքներու, պաշտպանութիւն մանուկներու, աջակցութիւն գաղթականներու)։*

4.— Տեղաւորում գաղթականներու։

×

Ուղեգծին ամէն մէկ էջին վրայ, կէտերը ընդլայնած ատեն, հեղինակները միշտ կը շեշտեն թէ այս գործերը պիտի կատարուին համաձայն տրամադրելի միջոցներուն։ «Ծրագրին գործադրութիւնը կախում ունի միայն եւ միայն այն դրական օժանդակութիւններէն զորս պիտի գտնենք հայ բարեգործ ու ազգասէր ժողովուրդին կողմէ», ինչպէս կը յայտարարէ Նախագահը, Պ. Գ. Կիւլպէնկեան։

Արդ, մեր կացութիւնը այնպէս է այսօր, որ ճոխ, ակնախտիղ առաջադրութիւններէ աւելի, կը պահանջէ ամփոփ ծրագիր եւ անմիջական, հետեւողական աշխատանք։

Նոր ուղեգծին մէջ կան առաջադրութիւններ, որոնք ժամանակի խնդիր են։ Նոյնիսկ «պարապ վախտի խաղալիք»։ ինչպէս, օրինակ, դպրոցական միաձեւ ծրագրի մշակումը, հրատարակչականը, մրցանակները եւն,։

Բարեգործականը դառնօրէն քննադատած ատեն, մեր գլխաւոր մեղադրանքը եղած է այն, որ այդ Միութեան վարիչները Էյֆէլի կատարէն (կամ Լօզանի գեղածիծաղ ափերէն) կը նային հայկական իրականութեան վրայ։ կտրուած՝ բուն միջավայրէն, ժողովուրդէն, ապաւինած՝ աւելի կամ պակաս բարեխիղճ հաւատարիմներու թուղթի դէզերուն, անոնք տնօրինութիւններ, կարգադրութիւններ կ'ընեն որոնք դարման չեն բուն ցաւին։

Գործելու այս ուղղութիւնը պատճառ կը դառնայ որ շատ մը պահանջներ անտեսուին, փշրանքներ յատկացուին իրական պէտքերու, իսկ մեծագումար մսխումներ կատարուին պատահական, քմահաճ գործերու համար։

Ու կը վախնանք որ այս ուղղութիւնը շարունակուի նաեւ այսուհետեւ, հիմա որ այնքան բազմաճիւղ, գոյնզգոյն առաջադրութիւններ կան աչքի առջեւ։

Այս մտահոգութեամբ, մենք պիտի առաջարկէինք որ ուղեգիծը մաղուէր եւ ամփոփուէր չորս հիմնական կէտերու մէջ.—

1.— ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ։ Գլխաւորաբար Ներգաղթ։

2.— ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ (Սուրիա և Միջագետք)։ Ուղեգիծը երբեք խօսքը չըներ Միջագետքի, որ այլապէս յարմար վայր մըն է տեղաւորման, եւ արդէն ձեւ ու մարմին առած։

3.—ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾ։ Լուրջ աջակցութիւն եղած հաստատութեանց եւ ստեղծում նոր կրթարաններու։

4.— ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ՝ շատ ամփոփ, գործնական սահմանի մը մէջ։

Աւելի խտացնելով ծրագիրը, նուազագոյն տեղը տալով միջանկեալ գործերու, պիտի առաջարկէինք որ Բարեգործականը աչքի առջեւ ունենար որոշ ծրագիր՝ որոշ ժամանակաշրջանի մը համար,— Այս ժամանակամիջոցին մէջ, պիտի կատարեմ ա՛յս եւ այս գործերը։ Անշուշտ առիպողութեան կարգով։

Այսպիսի ուղղութեան մը հետեւած ատեն, անշուշտ Բարեգործականը միեւնոյն ճամբուն վրայ իրեն հետ կ'ունենայ այս կամ այն գործին հետ կապուած Միութիւններ եւ հաստատութիւններ, — Աղքատախնամներ եւ Կարմիր Խաչեր՝ խնամատարութեան ճիւղին մէջ։ Հայր. Միութիւններ, «Կրթասիրաց»ներ, «Վերաշինաց»ներ, «Ուսումնասիրաց»ներ՝ կրթական բաժնին մէջ։ Դարձեալ Հայր. Միութիւններ՝ Ներգաղթի կամ տեղաւորման գործերուն մէջ եւն.։

Շ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՄԵՐՈՒ
ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Սահակ կաթողիկոսի հրաւէրով, Հալէպի մէջ գումարուած սուրիական թեմերու պատգմ. ժողովը, որուն կը մասնակցէին 12 եկեղեցական եւ 24 աշխարհական պատգամաւորներ, իր աշխատանքները լրացուցած է ապրիլ 28ին։

Բաբգէն եպիսկ.ը ընտրելէ յետոյ Աթոռակից եւ յաջորդ կաթողիկոսին, ժողովը զբաղած է օրակարգի հարցերով եւ տուած հետեւեալ որոշումները։

1.— Նկատի առնելով որ կաթողիկոսական հարցաբանով արծարծուած եւ ժողովի քննութեան տրուած հարցերը կը կարօտէին բազմակողմանի ուսումնասիրութեանց եւ որ կարելի չէ կարճ ժամանակի մէջ իրականացնել, ժողովը օրակարգի հարցերը եօթը գլխաւոր գլուխներու բաժնելով, կազմեց հետեւեալ Յանձնախումբերը, վիճակագրական, վարչական, տնտեսական, եկեղեցական-իրաւական-դատաստանական, կրթական, յարաբերական, ընկերային։

2.— Անհրաժեշտ գտնելով Սահմանադրական ընտրովի ժողովներու կազմութիւնը, ժողովը որոշեց անմիջապէս ձեռնարկել բոլոր շրջաններու մէջ ընտրական աշխատանքներու, եւ մինչեւ չորս ամիս կազմել Գաւառական՝ եւ Թաղական մարմինները։

3.— Վեց ամիս յետոյ, երբ արդէն վերջացած կ'ըլլան ընտրութիւնները բոլոր շրջաններու մէջ, Գաւառական Ժողովներ գոյութիւն ունեցած թեմերու եւ Թաղական Խորհուրդներու ներկայացուցիչներով կազմել նոր Պատգամաւորական Ժողով մը, որը վերջնական լուծումը կուտայ յառաջադրուած հարցերուն։

4.— Յառաջիկայ Պատգամաւորական Ժողովի գումարումէն առաջ, վերոյիշեալ Յանձնախումբերու տեղեկագիրները կ'ենթարկուին բոլոր շրջաններու պաշտօնական մարմիններու քննութեան, որոնց արդիւնքը կը բերուի Պատգամաւորական Ժողովին։

5.— Ժողովը որոշեց որ, ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան, Ազգ. տուրքի գանձումը իրականանայ բոլոր թեմերու մէջ։ Տուրքի գանձման եղանակը, ժամանակը եւ քանակը կը ձգուի իւրաքանչիւր շրջանին, միմիայն այս անգամուան համար, որպէսզի արգելք մը չկազմէ չորս ամիսէն ընտրութիւնները վերջացնելու ժողովի որոշման։

6.— Մինչեւ վեց ամիս յետոյ գումարուելիք Նոր Պատգամաւորական Ժողովը, եթէ արտակարգ հարկադրանք մը զգացուի, Կաթողիկոսարանի կողմէ նիստի կը հրաւիրուի ներկայ Պատգամաւորական Ժողովը։

Պատգամաւորական Ժողովի դիւանին պարտականութիւն տրուած է հետեւելու յանձնախումբերու աշխատանքներուն եւ առհասարակ հսկելու տրուած որոշումներու գործադրութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ.

Անցեալ օր Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Զանգեզուրի երկրաշարժէն վիրաւորուած են 7420 հոգի։

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը (Թաս) նոր հեռագրով մը կը յայտնէ թէ վիրաւորներուն թիւը պէտք ըլլայ 1420, (հազար, եւ ոչ թէ եօթը հազար)։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Պ. Ն. Արզումանեանի 500 ֆրանքէն զատ, երէկ ստացանք հարիւր ֆրանք, հետեւեալ նամակին հետ.—

ՓԱՐԻԶ, 18 մարտ.— Դառն կսկիծով կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ Հայաստանի վերջին երկրաշարժին պատճառած վնասը մեր եղբայրներուն։ Անկարելի է անտարբեր մնալ։ կը փութանք մեր ցաւակցութիւնները յայտնելով, ձեզի ղրկել, իբրեւ եղբայրական օգնութիւն, հարիւր ֆրանք։

Ցասը կտորի չափ հացուստ ալ վաղը եկեղեցիի վարչութեան պիտի յանձնենք։

Բէֆէլեան եղբայրներ

ՊԷԼՖՈՌ.— Գաղութիս մէջ մեծ ցաւ պատճառեց Հայաստանի վերջին երկրաշարժը։ Հ. Յ. Դ. վագգէն խումբը շուտով հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ, եւ հասոյթը պիտի ուղարկէ «Յառաջ»ի։ Յ.

ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Անծանօթներու կողմէ, Քէրքիւքի կողմերը (Միջագետք) սպաննուած է Ջիա պէյ անունով Թուրք մը, որ էնկիւրիի գործակալ մըն էր, լրտեսական աւաքելութեամբ եւ մեծ գումարներով անցած այս շրջանը։ Այս անձը զինք պարուհիի մը ամուսինը ներկայացնելով՝ ազատօրէն կը շրջագայէր իրաքի մասնաւորաբար հիւսիսային մասերուն մէջ։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ կրագիւսի գործարանային ներկայացուցիչներէ պատուիրակութիւն մը տնտեսական գործավարին ներկայացած է։ Պատուիրակութիւնը գործավարութեան յայտնած է թէ տեղական կրագիւսի գործարանները դժուար կացութեան մէջ կը գտնուին։ Գործարանները պէտքէն աւելի արտադրութիւն ունին, եւ հակառակ ասոր, օտար մրցակցութիւն ալ տեղի կ'ունենայ։ Մրցակիցներն են իտալական, եուկօսլաւական եւ ռուսական արտադրութիւնները։

Ռուսերը, հրապարակին վրայ, կրագիւսին գինը հարիւրին տասը կոտրեցին։ Միւս կողմէ, մաքսային նոր սակացոյցով, ներածող կրագիւսին մաքսատուրքը եօթուկէսէն վեց ոսկիի իջած է։ Գործավարութեան կատարուած դիմումով խնդրուած է նաեւ որ մաքսատուրքը աւելցուի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Վերջին վիճակագրութիւնով մը անցեալ տարուան դպրոցական շրջանին Թուրքիոյ մէջ գտնուած դպրոցներուն եւ աշակերտներուն թիւը ճշդուած է։ Վիճակագրութեան համաձայն, 7011 դպրոցներ կան, ասոնցմէ 2826ը՝ նախակրթարան, 150ը՝ միջնակարգ եւ 20ը՝ բարձրագոյն վարժարաններ են։ Ուսուցիչներու ընդհ. թիւն է 18,483, բաժնուած հետեւեալ կերպով,—

Նախակրթարաններուն մէջ 11,154 այր եւ 4490 կին։ Միջնակարգ դպրոցներուն մէջ 1896 այր, 352 կին, բարձրագոյն վարժարաններու մէջ ալ 485 ուսուցիչ.

Աշակերտներուն թիւն է.— Նախակրթարաններու մէջ կան 484,748, միջնակարգ դպրոցներու մէջ 31,484, բարձրագոյն վարժարաններու մէջ 4349։ Ընդհ. գումար 520,581, որոնցմէ 359,844ը մանչ 160.737ը աղջիկ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը երէկ կատարուեցաւ Վէրսայլի պալատին մէջ։ Ուշ ատեն, երբ թերթը կը յանձնուէր մամուլին, ընտրութեան արդիւնքը տակաւին յայտնի չէր։

Կէսօրէ յետոյ, ժամը ճիշդ 2ին, Ծերակոյտի Նախագահը, Ազգ. Ժողովի Նախագահի հանգամանքով, բացուած յայտարարեց ժողովը եւ կարդաց սահմանադրութեան Յրդը յօդուած, եւ Ազգ. Ժողովի գումարման հրովարտակը նախագահի ընտրութեան մասին։ Ու յայտնեց թէ պիտի սկսի քուէարկութիւնը՝ Ազգ. Ժողովի անդամներու անուանական կոչումով։

Բարապան մը իրեն ներկայացուց փոքր բառարան մը, որուն վրայ տրուած թղթահատի հարուածը նշանակեց թէ ո՞ր տառէն պէտք է սկսիլ անդամներու անուանական կոչումը։ Անկից վերջ, այբուբենական կարգով, Ազգ. Ժողովի անդամները քուէտուփ յանձնեցին իրենց քուէները։ Իրիկուան դէմ, տակաւին կը շարունակուէր քուէներու խուզարկումը, որ աւելի քան երկուեւկէս ժամ կը տեւէ։

⁂ Հակառակ կարգապահական խիստ միջոցներու որոնց դիմած էր կառավարութիւնը, արգիլելու համար հաւանական միջադէպեր, հսկայ ամբոխ մը բռնած էր Վէրսայլի պալատին հրապարակը, ուր կարելի է ըսել թէ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած։ Հանրակառքը դժուարութեամբ ճամբայ կը բանար։

Պալատին բակի մուտքը արգիլուած էր հասարակութեան, խճողումներու առաջքն առնելու համար։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ արքայականներու եւ հանրապետականներու միջեւ ծագած միջադէպի մը հետեւանքով, խռովութիւններ ծագեր էին Մատրիտի մէջ, ուր 10 վանքեր կրակի տրուեր էին, իբր ազնուականներու եւ արքայականներու բոյներ։ Շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, Մատրիտի մէջ կարգը վերահաստատուած է եւ ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի։ Նոյնը չէ սակայն նահանգներուն մէջ, ուր հակակրօնական տրամադրութիւնները սաստկացած են։ Ասոր հետեւանքով ալ, կառավարութիւնն ստիպուեցաւ նաեւ պաշարման վիճակ յայտարարել կարգ մը գլխաւոր քաղաքներու մէջ, ինչպէս Մալակա, Քատիքս, Ալիքանթէ եւ Սէվիլլա։ Այս բոլոր քաղաքներուն մէջ, հակակրօնականները մեծ աւերներ կը գործեն, քանդելով կարգ մը կրօնական հաստատութիւններ, մանաւանդ Ճիզվիթներու եկեղեցիներն ու վանքերը։

Սէվիլլայի տեղական իշխանութիւնները անզօրեն զսպելու ժողովուրդին կատաղութիւնը։ Բազմաթիւ ցուցարարներ կրակի տուած են այս քաղաքին մայր եկեղեցին, որ աշխարհի ամէնէն ընդարձակ եւ գեղակերտ շէնքերէն մէկն է։ Ցուցարարները պատռած են սուրբերու պատկերներ, կոտրտած են արձաններ եւ կրակի տուած՝ զանազան նուիրական առարկաներ։ Յետոյ, ուղղուած են Ճիզվիթներու վանքը, որուն դռները կոտրելէ յետոյ, քարիւղով վառած են ամբողջ շէնքը։

Մալակայի մէջ, հակակղերականները այրեցին եպիսկոպոսին բնակարանը, — մեծարժէք շէնք մը —, կրօնական թերթի մը խմբագրատունը եւ թեմին առաջնորդին ինքնաշարժը։

Ալիքանթէյի մէջ, երբ ժողովուրդն իմացաւ Մատրիտի դէպքին լուրերը, յարձակեցաւ Ճիզվիթներու և Քափուչինեաններու վանքերուն վրայ՝ բայց ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցուցարարները ցրուելու համար, ստիպուեցաւ կրակ բանալ անոնց վրայ։

Քատիքսի մէջ, կատաղած ամբոխը հրդեհեց զանազան միաբանութեանց շէնքերը, աւերի եւ աւարի տուաւ ինչ որ գտաւ, մինչեւ պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը։

ԱԼՖՈՆՍ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

Մատրիտի ընդհ. դատախազը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Ձեռնարկած ենք կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարելու եւ կազմելու հետապնդման թղթածրարներ Մատրիտի մէջ պատահած դէպքերու պատասխանատուներուն մասին։ Կրնամ հաստատել թէ արքայականներու հաւաքոյթը որ սկզբնական պատճառն եղաւ ամբողջ խռովութեանց մաս կը կազմէր նախապէս մշակուած ծրագրի մը։ Հաւաքոյթի ընթացքին ցրուած կարգ մը թռուցիկներ կը փաստեն թէ կանխամտածում կար։ Այդ թռուցիկներուն մէջ ըսուած է թէ արքայականները չեն ճանչնար հանրապետական վարչաձեւը։ Թէ շուտով համայնավարութիւն պիտի հաստատուի եւ թէ վերջապէս, միապետութիւնն է որ պիտի կրնայ համայնավարութիւնը վտարել երկրէն։

«Այս պատճառով է մասնաւորաբար որ հետապնդման դատ կը բանամ Սպանիոյ նախորդ թագաւորին Ալֆոնսի դէմ, որ, այլ եւս, չի կրնար Սպանիացիներու թագաւոր նկատուիլ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Բացատրեցինք մեր վերջին թղթակցութեամբ, թէ խորհրդային Ռուսաստանի ներկայ վաճառամարտը կը ձգտի ջարդուփշուր ընել համաշխարհային ճարտարարուեստը եւ տնտեսական ու առեւտրական յօրինուածքը։ Շեշտեցինք նոյնպէս թէ Ռուսիոյ ներկայ պայմաններուն տակ,՝ այդ նպատակը յաջողելու հաւանականութիւններ կը ցուցնէ։

Ի՞նչ կը մտածեն Մոսկուայի վարիչները եւ ի՞նչ է իրենց տեսակէտը վաճառամարտի մասին։

Մասնաւոր հրամանագրով մը, Ռուսաստանի առեւտուրը վերածուեցաւ պետական մենաշնորհի 1918 թուականին։ «Ռուս վաճառական»ին տեղը գրաւեց «վաճառական - պետութիւնը»։ Բոլշեւիկեան շատ մը հրամանագրեր բարեփոխուեցան վերջին տասնեակ մը տարիներու ընթացքին, որովհետեւ նոր վարչաձեւին ստեղծած պայմանները անհրաժեշտ դարձուցին նահանջել կարգ մը հարցերու մէջ։ Սակայն առեւտրական մենաշնորհի մասին տրուած որոշումը մնաց իր սկզբնական ձեւով ու տակաւին կը շարունակուի՝ հակառակ բազմաթիւ յարձակումներու եւ դժուարութեանց։ Այս քաղաքականութեան շնորհիւն է, ամէնէն աւելի, որ բոլշեւիկները կ'երկարեն իրենց վտանգաւոր գոյութիւնը մինչեւ այսօր։ Վաճառամարտը ծնունդն է այդ հիմնական սկզբունքին եւ Ռուսիոյ ամբողջ քաղաքական աշխարհահայեացքը ներշնչուած է այս կենսական սկզբունքէն։

Ռուս պաշտօնական տեղեկագիր մը հետեւեալ կերպով կը բացատրէ առեւտրական մենաշնորհի անհրաժեշտութիւնը եւ օգուտները.

— «Մեր արտաքին առեւտուրի քաղաքականութիւնը հիմնուած է մենաշնորհի սկզբունքին վրայ։ Ընկերվարական կարգուսարք ունեցող մեր հայրենիքին համար այդ բանը չափազանց կարեւոր է։ Արտաքին առեւտուրի պետական մենաշնորհ ըլլալու պարագան բազմաթիւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ, տնտեսական նուաճումներ կատարելու համար։ Այսպէսով է որ մենք յաջողած ենք կազմակերպել առեւտրական գործակալութիւններու ցանց մը դրամատիրական երկիրներու մէջ, ուր կը վայելենք խոշոր վարկ եւ լաւագոյն տնտեսական պայմաններ։ Մեր առեւտրական պատուիրակութիւնները չեն նմանիր անհատական հաստատութեանց գործակալութիւններուն. ընդհակառակն անոնք իրականին մէջ կը ներկայացնեն խորհրդային պետութիւնը եւ կը վարեն անոր տնտեսական քաղաքականութիւնը արտասահմանի մէջ։ Խորհրդային Ռուսաստանի տնտեսական կազմին մէջ արտաքին առեւտուրը կը գրաւէ ամէնէն կարեւոր տեղը՝ ռուսական ճարտարարուեստի զարգացման տեսակէտէն մեծ նշանակութիւն ունի արդիւնաբերական նիւթերու արտածումը որուն համար կ'աշխատինք արդէն յաճախ եւ սիստեմաթիկ կերպով»։

Կը տեսնուի ուրեմն որ տեղեկագիրը շատ պարզ է եւ յստակ։ Դրամատիրական երկիրները շատ լաւ ծանօթ են ռուս առեւտրական գործակալութեանց խաղական գոյնին։ Այս վերջինները կը վայելեն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն, տեղեակ են Մոսկուայի բոլոր գաղտնիքներուն եւ իրենց գլխաւոր դերն է ռուսական ապրանք ծախել օտար շուկաներուն։

Եթէ քննական աչքով դիտենք վաճառամարտով սկսած նորագոյն պայքարը, դիւրին է եզրակացնել որ Մոսկուայի վարիչները համոզուած են միանգամընդմիշտ որ բոլշեւիկեան վարդապետութիւնը չպիտի կրնայ արմատ ձգել դրամատիրական երկիրներու մէջ այն միջոցներով, որոնց դիմեցին յեղափոխութեան առաջին տարիներուն։ Սկսան տնտեսական պատերազմ մը Ամերիկայի եւ Եւրոպայի դէմ, որ եթէ նոյնիսկ չնպաստէ իրենց առաւելագոյն ծրագիրներուն իրագործման, առնուազն գետին կը պատրաստէ աշխատաւոր դասակարգերու մէջ։ Շատ հաւկնալի է որ համեստ պայմաններու տէր բանուորը եթէ յաջողի խնայել շաբաթական 5 - 10 շիլին ռուսական ապրանք գնելով, հոգեբանօրէն կը փոխուին իր քաղաքական ու ընկերային տեսակէտները։

Առկէ զատ, վաճառամարտէն ուղղակի եւ ամէնէն աւելի վնասուող ճարտարարուեստին կամ առեւտուրին աստիճանական քայքայումն ալ ինքնաբերաբար կը գործէ իր ազդեցութիւնը սպառող բազմութիւններու մտքին ու տրամադրութեանց վրայ։

Մոսկուայի առեւտրական գործավարը — Միկոյեան — աւելի որոշ կերպով կը բացատրէ վաճառամարտին գաղտնիքը.

— Առեւտուրի պետական մենաշնորհը դասակարգային պայքարի մասնաւոր ձեւ մըն է տնտեսական երկու սիստէմներու միջեւ որոնք տրամագծօրէն հակառակ են իրարու,— խորհրդայինը եւ դրամատիրականը։ Մենաշնորհը մեր զէնքն է հարուստ ու զօրաւոր երկիրներու դէմ։»

Իսկ հայազգի գործավարին օգնականը կը շեշտէ իր կողմէ.

— Առեւտրական մենաշնորհը եւ կարմիր բանակը միեւնոյն յատկանիշներն ունին, — առաջինը կը պաշտպանէ մեր տնտեսական կացութիւնը, իսկ երկրորդը մեր ֆիզիքական գոյութիւնը։

Բաւական անճարակ է այս յայտարարութիւնը, որովհետեւ Մոսկուայի վարիչները պէտք եղածէն աւելի պաշտպանուած են, տնտեսական իմաստով, օտար մրցակցութեան դէմ։ Պաշտօնական հրատարակութիւն մը կուտայ ցանկը այն նիւթերուն որոնք ենթակայ են ամենածանր մաքսատուրքի որ նշակուած են համաձայն՝ Ռուսաստան ապրանք ներածող երկրին աշխարհագրական դիրքին։ Ապրանքին տեսակէն աւելի, ներածման կէտը կամ նաւահանգիստը նկատի առած են խորհրդային տնտեսագէտները։ Եղական են այս որոշումին մէջ անգամ։

Տեսականօրէն մաքսատուրքը հարիւրին 33 մէկ երրորդ է ապրանքին արժէքին վրայ, բայց իրականին մէջ բոլորովին տարբեր է բուն սակը. ահաւասիկ կարգ մը օրինակներ.— հիւսուած առարկաներ, գուլպայ եւայլն 130 շիլին մէկ լիպրան, յարդէ գլխարկներ 100 շիլին լիպրան. կնոջ գլխարկ 200 շիլին լիպրան։ կօշիկ՝ 30 շիլին լիպրան, անուշահոտ օճառ՝ 7 շիլին, զանազան արդուզարդի առարկաներ՝ 175 շիլին։ Իսկ ճարտարարուեստական նիւթերու մաքսատուրքը աւելի ծանր է համեմատաբար. օրինակներ.— երկաթ 24 շիլին հարիւրեակը (112 լիպրան) գամ՝ 60 շիլին, երկաթ թել 500 շիլին, մեքենայ 220 շիլին գրի մեքենայ՝ 15 շիլին լիպրան։

Այս նմոյշները ցոյց կուտան թէ Ռուսիոյ վարիչները ինչ ձեւով պաշտպանած են երկրին տնտեսական եւ արդիւնաբերական կարգուսարքը օտար մրցակցութեան դէմ։

Առանց պետական մենաշնորհի իսկ, Ռուսիա վերոյիշեալ մաքսատուրքերով ի վիճակի էր դիմագրաւելու եւրոպական ներածումներուն։ Օտար դրամատէրին համար ասպարէզ չկայ, ուրեմն, Ռուսաստանի մէջ։ Միւս կողմէ մենաշնորհը ռուս ժողովուրդին չի տար որ եւ է առաւելութիւն, որովհետեւ ինչպէս տեսանք, ռուսական բոլոր արտադրութիւնները արտասահման կ'ուղարկուին, առանց նկատի ունենալու արտադրութեան արժէքը եւ ռուս աշխատաւորութիւնը կը շահագործուի պետութենէն։ Մենաշնորհը քաղաքական նկատումներով միայն կ'ապահովէ որոշ յաջողութիւններ խորհրդային վարիչներու համար։ Երկրին բոլոր տրամադրելի հարստութիւնները կը գտնուին օրուան բռնաւորներուն ձեռքը։

Այս հանգամանքը ինքնին բաւական է ջլատելու ամէն ընդդիմութեան փորձ տիրող վարչաձեւին դէմ։ Յետոյ, արտասահմանի մէջ, մենաշնորհը կամ վաճառամարտը —երկրորդը արդիւնքն է առաջինին — հսկայ հարուած մը կուտան դրամատէր երկիրներու տնտեսական կայունութեան։ Վերջին 3-4 տարուան ընթացքին տնտեսական բարելաւման համար Ամերիկայի կամ եւրոպական երկիրներու մէջ կատարուող բոլոր ձեռնարկները, վիժեցան շնորհիւ բոլշեւիկեան մրցակցութեան։ Այնպէս որ, ներկայ վաճառամարտը ճիշդ ժամանակին սկսան Մոսկուայի վարիչները որոնց գլխաւոր նպատակն էր թոյլ չտալ որ դրամատէր երկիրները «կարգի բերեն» իրենց տնտեսական եւ ճարտարարուեստական կացութիւնը։ Ու եթէ աչքի առջեւ բերենք համաշխարհային սա աննախընթաց տնտեսական տագնապը, պիտի համոզուինք որ Մոսկուա չէ սխալած իր հաշիւներուն մէջ։ Վաճառամարտով նախ անօթի կը թողուն ռուս աշխատաւորութիւնը եւ գիւղացին — յիշեցինք թէ ինչպէս կ'ապրին անոնք — եւ կը ստեղծեն սորուկ հպատակութիւն մը։ Յետոյ իրենց ուզած ձեւով «կը խաղան» աշխարհի շուկաներուն հետ։ Մէկ քարով երկու թռչուն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՞Վ Է ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ

«Թայմզ» կը գրէ.—

Տեսակ մը պզտիկ պատերազմ տեղի կ'ունենայ Իրաքի եւ Պարսկաստանի սահմաններուն վրայ, պատերազմ մը որուն ուղղակի խառնուած է արքայական օդանաւորդային ուժը,— միակ յարձակողական զէնքը որ կը գտնուի Իրաքի հոգատար պետութեան ձեռքը։ Այս դէպքը վրիպած է ընդհանուր ուշադրութենէ, բայց արժէք ունի թէ տեղական եւ թէ ընդհանուր տեսակէտով։

Օրինակ մըն է այս փոքրամասնութեանց հարցին. թերեւս իր ամէնէն սուր ձեւին մէջ. նաեւ այն պայքարին որ այժմ կը մղուի ամբողջ Միջին Ասիոյ մէջ, ցեղապետական առանձնաշնորհի եւ կեդրոնացման ձգտումներուն միջեւ։

Պաղտատէն 200 մղոն դէպի հիւսիս արեւելք, քիւրտ ժողովուրդին մէկ հատուածը ապստամբած է Իրաքի թագաւորին, կառավարութեան եւ անուղղակի անոր հոգատար իշխանութեան դէմ, առաջնորդութեամբ Սիւլէյմանիէի Շէյխ Մահմուտին։ Այս Շէյխը, որ ինքզինքը հռչակած է «Թագաւոր Քիւրտերու» թօթափած է ամէն հպատակութիւն Իրաքի կառավարութեան հանդէպ եւ կը ձգնի Հարաւային Քիւրտիստանի բոլոր ցեղերը համախմբել իր դրօշին տակ։

Մինչեւ հիմա քիչ յաջողութիւն գտած է, բայց պէտք է խոստովանիլ որ աւելի մեծ յաջողութիւն չեն գտած արքայական օդանաւային ուժը եւ Իրաքի բանակը, զինքը զսպելու համար։ Ռազմադաշտին լեռնային հանգամանքը կը դժուարացնէ որեւէ վճռական հարուած եւ որքան ալ բարեփոխուած ըլլայ արաբ զինուորը իբրեւ կռուող, Շէյխ Մահմուտ մեծապէս հնարամիտ մարդ է եւ անմրցելի ծանօթութիւններ ունի Սիւլէյմանիէ — Հալէպճա — Բէնճուին եռանկիւնի կիրճերուն մասին։

Շէյխ Մահմուտ ունեցած է նշանակալից կեանք մը. նոյնիսկ այնպիսի շրջանի մը մէջ, ուր դարերով բոյն դրած են ճարպիկ աւազակներ։ Քիւրտիստանի մէջ Շէյխ մը առհասարակ ցեղապետ մը չէ ինչպէս արաբական երկիրներու մէջ, այլ կրօնական առաջնորդ մը։ Շէյխ Մահմուտ գլուխն է եղած Քարատաղի տէրվիշներ կոչուած մոլեռանդ ընտանիքի մը կրօնական առաջնորդներուն։ Իրեն հետ կը գտնուին խումբ մը աւազակներ, որոնք դժուար թէ յարգանք ընծայեն որեւէ կառավարութեան, աւելի պակաս՝ արաբական կառավարութեան մը։

Մեծ պատերազմէն առաջ, ինք եւ իր յեղուզակները մեծ նեղութիւն պատճառեցին Թուրքերուն եւ պատերազմէն յետոյ հարկ եղաւ մէկէ աւելի արշաւախումբեր ղրկել իրեն դէմ։ 1919ին գերի բռնուեցաւ խառն գունդի մը կողմէ որ կը գործէր զօր. Ֆրեյզըրի հրամանատարութեամբ։ Շէյխը տարուեցաւ եւ մահուան դատապարտուեցաւ։ Բայց Միջագետքի ընդհ. հրամանատարը զօր. Սըր Ճօն Մէկէն խորհեցաւ թէ քանի որ Շէյխը երբեք պաշտօնապէս հպատակութիւն յայտնած չէր Անգլիոյ, անյարմար պիտի ըլլար հրացանի բռնել զայն եւ վճիռը փոխուեցաւ դէպի Հնդկաստան աքսորի։

Քիչ յետոյ շէյխ Մահմուտ կրցաւ Հնդկաստանէն անցնիլ Քովէյթ, Պարսից ծոցին գլուխը։ Պաղտատի մէջ տակաւին կարծողներ կային թէ եթէ Իրաքէն դուրս մնայ, բաղդատաբար խաղաղութիւն պիտի տիրէ հիւս. արեւելեան սահմանին վրայ։ Բայց այդպէս չեղաւ։ 1922ին Թուրքերը դաւեր կը լարէին Քիւրտերուն հետ՝ Իրաքի դէմ եւ Սիւլէյմանիէի մէջ կացութիւնը այնքան խանգարուեցաւ որ, Սըր Փըրսի Քոքս, այն ատենուան մարզպանը, որոշեց պարպել Սիւլէյմանիէն եւ վերահաստատել Շէյխ Մահմուտը։ Ուստի 1922 սեպտ.ին վերադարձաւ այս կէս-սրբազան ցեղի մը պետը։

Շէյխը ապացուցեց թէ անուղղայ է։ Հազիւ Սիւլէյմանիէ վերադարձած, գրգռեց Հարաւային Քիւրտիստանի թրքասէր ցեղերը եւ առհասարակ արհամարհեց Պաղտատի իշխանութիւնը այնպիսի ատեն մը, երբ հիւսիսային սահմանի ամբողջ խնդիրը անլոյծ կը մնար տակաւին։ Պահանջեց հաստատել անկախ Քիւրտիստան մը (քաղաքականութիւն մը որ որքան կը զբաղեցնէր եւրոպական դիւանագէտները Սեվրի վիժած ծրագրին ատեն, այժմ ընդունելութիւն չէր գտներ թէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ թէ Իրաքի կառավարութեան կողմէ)։ Եւ ծրագրեց քրտական ընդհ. ապստամբութիւն մը թրքական գործակցութեամբ։

Կրկնակի ազդարարութիւններէ յետոյ, Արքայական օդանաւային ուժը քշեց զինքը Սիւլէյմանիէէն, որուն վաճառականութիւնը կործանած էր իր վերադարձէն ի վեր։

Շէյխ Մահմուտ փախաւ դէպի պարսկական լեռները եւ վերադարձաւ երբ օդանաւերն անհետացան։ 1923 մայիսին աւելի լուրջ գործողութիւն մը կատարուեցաւ եւ Սիւլէյմանիէն գրաւուեցաւ։ Յետոյ երբ նորէն պարպուեցաւ— որովհետեւ անգլ. ուժերու ստիպողական պէտք կար հիւսիսային սահմաններուն վրայ— Շէյխ Մահմուտ վերադարձաւ։ 1924 յուլիսին կառավարութիւնը որոշեց գրաւել Սիւլէյմանիէն Իրաքի զօրքին հետ։ Շէյխը նորէն լեռները ապաստանեցաւ։

1926 հոկտեմբերին պայմանաւոր ներում ստացաւ, իրաւունք տրուեցաւ պահելու կարգ մը եկամուտներ Սիւլէյմանիէի իր կալուածներէն, պայմանաւ որ բնակի Իրաքէն դուրս եւ երբեք չխառնուի Իրաքի վարչութեան գործերուն։ Դժուար էր աքսորը այսքան կարծրացած յեղուզակի մը համար, բայց այս անգամ բախտը իրեն դէմ էր եւ ինն ամիս յետոյ համակերպեցաւ իր ճակատագրին։

Պաղտատ սփոփանքի հառաչ մը արձակեց եւ վստահօրէն կը նախատեսուէր որ Սիւլէյմանիէի հարուստ գաւառը բարգաւաճման նոր շրջան մը պիտի բոլորէ։

Այսպէս ալ եղաւ մինչեւ երկու տարի։ Սակայն անցեալ տարի Շէյխը նորէն գլուխ վերցուց օգտուելով իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ ծագած անհանդարտութենէն, որ հետեւանքն էր այն իրողութեան թէ 1930ի Անգլեւիրաքեան դաշնագրին մէջ որեւէ երաշխաւորութիւն չէր նախատեսուած Քիւրտերու ապագային համար։ Շէյխը վերջնապէս խզած էր իր հաւատարմութիւնը իրաքեան կառավարութեան հետ, որ չէր կրնար անտեսել այսքան բացայայտ անհաւատարմութիւն մը եւ պահել իր հեղինակութիւնը։

Իրաքեան զօրքեր ղրկուեցան իր ետեւէն. արքայական օդանաւային ուժերը քանիցս փորձեցին բռնել զինքը Իրաքի եւ Իրանի բազմաթիւ անցքերուն եւ կիրճերուն մէջ, բայց մինչեւ հիմա Շէյխ Մահմուտ ազատ է, Հարաւային Քիւրտիստան թուխի նստած է յուսալից եւ Պաղտատի կառավարութիւնը մեծապէս նեղուի։ Թէեւ լուրջ ընդհարումներ տեղի չեն ունեցած, բայց իր հետեւորդները յարձակած են մէկէ աւելի կարաւաններու վրայ եւ կառավարական զօրքը առնուազն մէկ յուսախաբութիւն ունեցած է, որովհետեւ անցեալ Փետրուարին պաշարեցին զինքը եւ փակեցին ամէն … բացի մէկէն եւ Շէյխ Մահմուտ կրցաւ ճողոպրիլ։

Քրտական այս հարցը լուրջ է, որովհետեւ եթէ Հարաւային Քիւրտիստանը չխաղաղի եւ գոհացում … չստանայ, դժուար թէ կարելի ըլլայ իրական ապագայ մը Իրաքի համար։

Նոյնիսկ Հարաւային Քիւրտիստանի ահագին նաւթահորերուն համար այս շրջանի խաղաղութիւնը Պաղտատի կառավարութեան գլխաւոր հոգերէն մէկը պիտի ըլլայ։ Բայց քարիւղէն աւելի բան մը կայ կացութեան մէջ։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Աբովեանի հոգեկան վիճակը կազմալուծման հասած է արդէն։ Կուլայ, կը տրտնջայ, կը գանգատի, անհատնում նամակներ կը գրէ բարձրաստիճան դէմքերու։ Այդ շրջանին, երբ կը պատրաստէր դպրոցին հաշուետուութիւնը, փոխանակ խօսելու դպրոցին մասին, կը խօսի... իր մասին՝ սովորական տրտունջներով եւ յուզումներով։

Այլ եւս որոշ է ամէն բան։ Կ'ելլէ Երեւանի հրապարակին վրայ, կը պոռայ կը կանչէ այն ծնողքներուն դէմ, որոնք դպրոց չեն ղրկեր իրենց զաւակները։ Բռնի դպրոց կը տանի շատերը։ Օր մըն ալ փայտով կը ծեծէ երեւանցի մը, որ, ինչան յարգանքի, ոտքի չէր կանգնած՝ երբ ինք կ'անցնէր փողոցէն։ Դասարանին մէջ երախայի պէս կը ճեկեկայ, կուլայ, մազերը կը փետտէ, իսկ տանը մէջ չի խօսիր կնոջը հետ, ոչ ալ զաւակներուն։ Գիշերները չի կրնար քնանալ, զգեստները առանց ճանելու անկողին կը մտնէ։ Մարտ ամսուն եւ Ապրիլի սկիզբը երեք օր ոչ կ'ուտէ եւ ոչ կը խօսի, յետոյ առտու մըն ալ (2 Ապրիլ) կ'անհետանայ (*)։

Անհետանալէն ետքը, իշխանութիւնը անտարբեր կը մնայ, հազիւ թեթեւ փնտռտուք մը։ Ժողովուրդը կը շինէ զրոյցներ, որոնց մէջ համակրանք չկայ, այլ միայն անտարբերութիւն։ Իր կինը եւս անտարբեր։ Զարմանալին այն է, որ ոչ մէկ խօսք կայ ժամանակակիցներու արտայայտութեանց մէջ Աբովեանի հոգեկան խռովքներուն մասին։ Ոչ ոք մատնանշած է անոր անհաւասարակշիռ նկարագիրը եւ հոգեկան տագնապները։ Միայն Ստ. Նազարեանցն է, որ կ'ըսէ թէ «Աբովեանը մի խաւար բոպէի մէջ մահու է տուել իր անձը»։ Ուրիշ ատեն այսպիսի «խաւար բոպէներ» ունեցա՞ծ է Աբովեան, չենք գիտեր։ Բայց Վէրք Հայաստանիի մէջ Աբովեան շարունակ կը խօսի մահուան մասին. «Ամէն օր գերեզմանս առաջիս տեսնում էի, ամէն սհաթ մահվան հրեղէն սուրը գլխիս պտտում էր»։ Դարձեալ այնտեղ կը պատմէ թէ երբեմն յանկարծ դպրոցը, դասաւանդութիւնը կը ձգէր եւ «գժ… վածի պէս ընկնում սար ու ձոր, … ման գալիս, մտածում» եւ … տը լիքը տուն գալիս։ … մըն ալ, այսպէս դասը լքելով, (ուշադրութիւն ըրէք այս fugue*երուն), կը հեռանայ քաղաքէն. «Ընկայ էլի սարեր, ձորս կտրվեց, գնացի մէկ … բարեկամի մօտ, նրանք էլ … վրայ ցավելով՝ երեք օր … ղին գամ քաղաքը։ Բայց քաղաքումս իմ սիրելի աշակերտները ու ծանօթ բարեկամք՝ … սուգս վաղուց էին արել, … իմացել էին, թէ Բուռն … կել, հունգի ամէն առավօտ … գուն գնում էի, լողանում։ … իմ, իմ ազիզ, իմ սիրելի … կերտներն էին ընկել … որ բալքի մէկ բան … նան»։ Ուրիշ հատուածի մը մէջ կը պատմէ թէ երբեմն յանկարծ մտքին արեւը կը խափանէր «սեւ սեւ ամպերը»։ Կ'ուզէր … թալ Զուրը նետուիլ, սակայն խիղճը կը տանջէր՝ մտածելով իր երկու որբուկները։ Եւ վեր… Զալպէս կը պատմէ թէ Վէրք Հայաստանին գրելու սկսած գիշերը զառանցեր է, կինն ու … քը սարսափեր են, եւ երբ … արթնութիւնն է գտեր, … է, որ կինը մէկ կողմ, զաւակները միւս կողմ նստեր կուլան…։ Աբովեան կը սիրէ չափազանցութիւնը մինչեւ սուտ, սակայն այս դէպքերուն մէջ կայ ճշմարտութիւն մը, որ կու գայ հաստատել, մեր նկարագրած ձեւը, հոգեկան քայքայման զարգացումն ու վախճանը, — անձնասպանութիւն։*

Այժմ կ'արժէ փնտռել … նշանները կամ փաստերը … գրականութեան ալ մէջէն։ … ձեւով միայն կարելի պիտի … լայ հաստատել թէ Աբով… մէջ կայ déterminisme *մը, … գրականութեան կուտայ … մանթիզմի կեղծ գոյն մը։ … Աղոնց այդ գոյնն է որ … է՝ խաբուելով Աբովեանի … մանական կրթութեան եւ … մանթիզմին Գերմանիոյ … ընտման զուգադիպութենէն… դունելով, որ Աբովեան* préromantique *մըն է միայն, … յաջորդ գլուխով պիտի … կրած ազդեցութիւնները … տի տանք Աբովեանի գր… նութեան նկարագիրը։*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(6)

(*) «Գործ» ամսագրին մէջ (1917, թիւ 7 8), Ա. դօ կը յիշատակէ Աբովեանի ծառային, Սպաճանցի Ասատուրին վկայութիւնը.— «Իմ աղէն երեք օր տրտմութեան մէջ ընկաւ, ոչ ուտում էր, ոչ խմում, այլ մի գլուխ իր երկար չիբուխն էր ծխում ու շարունակ ախ ու վախ անում։ Թէ վերջին գիշերը ինչպէս էր տանից դուրս գնացել, ոչ ես իմացայ եւ ոչ էլ խանումս»։ Այս վիճակը տեսնուեցաւ միայն երե՞ք օր,—ոչ կինը, ոչ ալ ծառան կրնան ճշդել, որովհետեւ Աբովեան մեկուսացած կը պառկէր առանձին սենեակի մը մէջ։ Աճա թէ ինչո՛ւ գիշերային նման տագնապներէ տեղեկութիւն չէին կրնար ունենալ անոնք։

Շ. Ն.

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐԸ Ի՞ՆՉ ԵՂԱՆ

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու ընդհ… շիւին մէջ ուշագրաւ պարագայ … աչքի զարկած է։ Պոլսէն մեկնող… 20 հազար հոգի են, մինչեւ գր… ուած գոյքերը 600 կ… մասին լուրջ քննութիւններ … տարուին։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ իրիկուն, 9 ժամին, Փարիզի ուսանողական ոստանին մէջ (Cité Universitaire), տեղի ունեցաւ բանախօսութիւն մը Հայր Տօնօսթիայի կողմէ, նուիրուած Հայ ժողովրդական երաժշտութեան եւ որուն հրաւիրուած էր մասնակցիլ մեր հմուտ երգչուհին Օր. Մարգարիտ Բաբայեան։

Բանախօս Հայրը խօսեցաւ երկար Հայ ժողովրդական երգերու մասին, մութ թողուց սա կէտը թէ ժող. երգերու հեղինակները ծանօթ եւ անծանօթ հեղինակնե՞ր են թէ բուն իսկ հաւաքականութիւն։ Այդ երգերը բաժնեց դասակարգերու, ինչպէս՝ սիրոյ, կրօնական, պարի եւ աշխատութեան երգեր։ Այս բաժանումը յար եւ նման է ամբողջ ժողովուրդին գեղջկական երաժշտութեան, ըսաւ թէ գիւղացիները ինչպիսի երաժշտական յատկանութիւններ կը ստեղծեն իւրաքանչիւր նկարագրով կտորներ, եւ երբեմն անոնց պատշաճ շարժիքներով կ'ընկերանան, յաճախ նախնական գործիքներով, որպիսին է սրինգը...։

Պասք երկիրներու զանազան գիւղանկարներ լուսարձակուեցան, որոնց ընթացքին Օր. Բաբայեան իր հմայիչ տաղանդով եւ մեծ արուեստով երգեց Հայր Տօնօսթիայի դաշնաւորած գեղջուկ երգերը, որոնց ընկերացաւ հեղինակը։

Խուռներամ միջազգային բազմութիւնը, ուր հաճոյքով նշմարեցինք Հայերու որոշ թիւ մը, մեծապէս գնահատելով Օր. Բաբայեանի արտայայտիչ երգուածքը մանաւանդ իր մեղմիկ ելեւէջներուն մէջ՝ քանիցս կրկնել տուաւ կտորները։ Հաւանելի երգչուհին եւ ուսուցչուհին գիտէր իւրաքանչիւր կտորի վերապահել արտայայտութեան պատշաճ երանգը։

Ա. Պ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ե. Ե. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղւոյս Հայ Երկսեռ Երիտ. Միութիւնը իր բացման առթիւ տուաւ թատերական ներկայացում մը անցեալ շաբաթ գիշեր Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Ներկայացուեցաւ «Աշխարհի Դատաստանը» շատ յաջող կերպով։ Ներկայացումէն վերջ Միութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Արշեան ներկայ հասարակութեան եւ կոչ ուղղեց որ համախմբուին սոյն Միութեան շուրջ ուժ տալ ու քաջալերել նման հանդէսներ, որոնց նպատակն է զանազան միջոցներով վառ պահել ազգային զգացումը։ Ներկայացուեցաւ նաեւ մէկ արար զաւեշտ մը «Երկու անվարտիներ»ը.

Ազգային կեանքը Ալֆորվիլի մէջ գրեթէ մեռած է։ Ալֆորվիլ չունի նոյն իսկ դպրոց։ Նոր սերունդը փողոցները ֆրանսերէն խօսելով խաղալով կ'անցընէ պարապ ժամանակ։ Անցեալ տարի մեր բարերարները եկեղեցի մը շինել տուին. մինչեւ հիմա կը գտնուի քանի մը նշանակուած անձերու ձեռքը։ Ցանկանքը ժողովուրդին է որ չհետաքրքրուիր եկեղեցիով, ինչպէս նաեւ իր զաւակներուն կրթութիւնով։ Ուրեմն կը յուսանք եւ կը սպասենք որ Ալֆորվիլի Հայ Երկսեռ Երիտ. Միութենէն պարտք պիտի սեպէ նաեւ զբաղիլ այս հարցով։

կիլիկեցի

ԲՈՅՆ ՄԸ ԵԽՍ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐԸ ԳՏԵՐ ԵՆ, ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԿԸ ՊԱԿՍԻ...

Իսկապէս մխիթարական է որ Հայ մամուլը եւ մանաւանդ «Յառաջ»ը իր սիւնակներուն մէջ լայն տեղ կուտայ այլասերումի վտանգին դէմ մղուած պայքարին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ, իր լուրջ ծրագրով հրապարակ նետուած է կրթելու մեր զաւակները, պատրաստելու վաղուան սերունդը, տալով անոր ազգային, ֆիզիքական եւ ընտանեկան առողջ դաստիարակութիւն մը «Բարձրացիր, բարձրացուր»ի նշանաբանին տակ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն մէկն է Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը։

Մօտ 2000 հայութիւն կայ Փորթ տ'Իթալիի եւ Պիսեթրի շրջանին մէջ, պարկեշտ գործաւորի համեստ կեանքով։ Միջին թիւով ունինք 100 անչափահաս տղաք որ տեղական վարժարան կը յաճախեն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի վարչութիւնը մօտ երկու տարուան լուրջ գործունէութեան մը շնորհիւ, կրցած է իր սկաուտական շարքերուն մէջ առնել 40ի մօտ անչափահաս տղաք, տալով անոնց ազգային դաստիարակութիւն մը, սարքելով արշաւներ ազատ բնութեան ծոցը։ Բայց վարչութիւնը իր այս երկու տարուան գործունէութեան ընթացքին այն համոզման եկած է թէ առանց համեստ հաւաքավայրի մը գոյութեան, կարելի չէ իր առաջադրած ազգօգուտ ծրագիրը իրականացնել։

Երբ օդը աննպաստ ըլլայ, ստիպուած ենք հեռու պահել այդ տղաքը մեր հսկողութենէն, մինչդեռ երբ մեր տրամադրութեան տակ ունենանք համեստ սրահ մը, պիտի կարենանք դիւրութեամբ համախմբել այն բոլոր մանուկները իրենց ազատ օրերուն առտուն կանուխ կը վազեն օտար patronageներ եւ գտնել իրենց մանկական հոգիները զուարճացնող մթնոլորտ մը։

Մենք պիտի չկրնայինք ստեղծել այդ մթնոլորտը, որուն մէջ այդ մանուկները կարենային իրենց հոգեկան հաճոյքները գտնել եւ ապրիլ ազգային ոգիով։ Այս ոգիով ներշնչուած, Փորթ տ'Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ. Վարչութիւնը, շնորհիւ ազգասէր անհատի մը ինքնաբուխ օժանդակութեան, ունեցաւ իր տրամադրութեան տակ հող մը, որուն վրայ մտադրած է շինել այդ համեստ սրահը։ Ոչ մէկ արգելք պիտի կարենայ զինքը կասեցնել իր այս ծրագրին մէջ։ Չորս հազար ֆրանքի գումար մը անհրաժեշտ է շէնքին համար,

Այս գումարէն 2000 վարչութիւնը իր սեփական միջոցներով հայթայթած է իսկ մնացեալին համար այն հաստատ համոզումը ունի թէ պիտի գտնուին վաղուան սերունդին ճակատագրով մտատանջ հայրենակիցներ որոնք պիտի ուզեն իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերել։

Ծնողքներ, պիտի հանդուրժէի՞ք որ անգութ անտարբերութեամբ հանդիսատես ըլլայիք ձեր զաւակներուն այլասերումին որ միանգամայն կը սպառնայ ձեր ընտանեկան քանդումին։

Ընենք ինչ որ մեր բարոյական եւ նիւթական միջոցները կը ներեն ու բոլորս նուիրուած այս գեղեցիկ գաղափարին, ունենանք մէկ նպատակ. ամէն բան վաղուան սերունդին համար։

Այս պէտք է ըլլայ օրուան մեր նշանաբանը։

Ա. Արամեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի հայրենակիցներ, 1929ին երբ առաջին Պատգամ. Ժողովը տեղի կ'ունենար Վալանսի մէջ, մեր հայրենակիցները խանդավառուած գործի կը լծուէին։ Իւրաքանչիւրը իր հայրենասիրական զգացումներով տոգորուած, կ'ուզէր արդիւնաւոր գործ մը կատարել յանուն վերապրող Չարսանճաքցիներու եւ այդ շրջանը իրմէ չակնկալուած արդիւնքը տուաւ մեզ Բ. Պատ. Ժողովին, Լիոնի մէջ։

Բ. Պատ. Ժողովէն վերջ Հայրենակցական Միութիւնները նոր խանդավառութեամբ գործի ասպարէզ իջան, տանելու համար իրենց վրայ ձգուած պարտականութիւնը։ Սակայն քանի մը ամիսներէ վերջ, շրջաններու եւ մասնաւորապէս Վալանսի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը թմրութեան մատնուեցան, թերեւս կարգ մը անհասկացողութեանց պատճառաւ։ Վերջերս քննիչ մարմին մը ղրկուեցաւ, քննելու համար այս կազմակերպութիւններու ներքին վիճակը եւ թմրած մասնաճիւղերը վերակազմուեցան եւ այժմ կ'աշխատին։

Մենք որպէս հայրենակից եւ անդամ այդ կազմակերպութեան, ջերմ փափաք ունինք որ յառաջիկայ ժողովը անմիջականօրէն աշխատի ունենալ Չարսանճաքցիին խօսքը, պարբերաթերթ մը որ պիտի կրնայ խօսիլ աշխարհի վրայ ցիրուցան ապրող Չարսանճաքցիներուն հոգիին։ Ահա՛ մեր առաջարկը, որ թերեւս ընդունելութեան արժանի ըլլայ, քանի որ օրուան եւ աւելի ճիշդը մեր կազմակերպութեանց համար օգտակար պարագայ մըն է։

Ի՞նչ կը խորհին Սուրիոյ մեր Միութիւնները, որոնք թէեւ հեռու, սակայն միշտ մեզի հետ կը մնան։ Ի՞նչպէս պիտի մասնակցին յառաջիկայ Պատ. Ժողովին։ Ըստ մեր իմացածին, նշանակալի լիազօր ներկայացուցիչներ պիտի ունենան։

Ի՞նչ կը մտածեն Սէն Ժիւլիէնի մեր հայրենակիցները, որոնց թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 25ի։ Կարելի չէ՞ մասնաճիւղ մը կազմակերպել տեղին վրայ, կարող ուժեր չեն որ կը պակսին, այլ համաձայնութիւնը։

Ի՛նչ կը խորհին Սէնթ Անթուանի, Պուլվառ Օտտոյի եւ Լը Միլ գիւղի մեր հայրենակիցները։

Ամերիկաբնակ Չարսանճաքցիները կարծես խոր թմրութեան մը մատնուած ըլլան։ Ոչ խօսք, եւ ոչ ալ Հայրենակցական ձայն, բացի Բերըրիի Ուսումնասիրացէն, որուն ձայնը լսելու բախտը ունեցած չէ Ֆրանսաբնակ Չարսանճաքցին։

Կ. Վարչութենէն կ'իմանամ որ այս շրջանին առաւելապէս զբաղած է ուսանող պահելու հարցով։

Մարսէյլ կայ Չ. Պատանեկան Միութիւնը որ կ'աշխատի իր շուրջ բոլորել երիտասարդութիւնը մարզել թէ մտապէս եւ ֆիզիքապէս։ Ունի իր մարզական խումբը, որ քանիցս յաղթական դուրս եկած է։

Հայրենակիցնե՛ր, միահամուռ աշխատանք տանելու եռանդը ունենանք, որպէսզի Գ. Պատ. Ժողովը աւելի արդիւնալի որոշումներով փակուի։

Մէն Ջարս

ԿՐԸՆՈՊԼԸԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Տեղւոյս «Թէաթրը Մունիսիփալ»ի մէջ ջութակահարուհի Օր. Տէմիրճեան շնորհալիօրէն նուագեց ընկերակցութեամբ համբաւաւոր դաշնակահար Հինտարի։ Ֆրանսական մամուլը մեծ գովեստով խօսեցաւ արուեստագիտուհիին վրայ։ Շատ ծափեր խլեց ան օտար ունկնդիրներէ բայց ոչ Հայերէ, քանի որ ան իր առաջին ներկայացման Աղք. Միութիւնը ծաղկեփունջ նուիրած էր բայց ինք շնորհակալութիւն յայտնելով հրապարակաւ հայերէն չգիտնալը ըսած էր։

⁂ Կիրակի մայիս 10ին առիթը ունեցանք վայելելու «Սաքրէքէօր»ի սրահին մէջ դերասան Պ. Մարութեանի ղեկավարութեամբ ներկայացում մը իր հեղինակութիւններէն՝ «Խաւարին մէջէն, կամ եղբայր եղբօր դէմ», մասնակցութեամբ տեղւոյս լաւագոյն ուժերէն՝ Օր. Գայեանէի, Պ. Սրապեանի եւ ընկերներուն։

Հայութիւնը փութացած էր ժամանակին։

Պ. Տէր-Կոմսեանի նորակազմ նուագախումբը ազգային երգով բացումը կատարեց։ Պ. Մարութեան խոր զգացումներով պատկերացուց կարմիրներու պետը։

Ներկայացումէն վերջ Պ. Մարութեան բեմ ելլելով կարմիր Խաչի կարիքները թուեց, նմանապէս նորակազմ մանկապարտէզի համար փոքրիկ հանգանակութիւն մը առաջարկեց առաջին առթիւ մասնակցելով իր փոքրիկ նուէրով։

⁂ Գործի տագնապը գաղութիս մէջ գրեթէ անհետանալու վրայ է։ Մաղթելի է որ միւս գաւառի հայրենակիցներու միջեւ եւս սոյն մտահոգութիւնը փարատի։

Ցոլք, Խայտակ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 14)

ՊԵԼՖՈՐ.— «Յառաջ»ը ֆրանսահայ միակ օրաթերթն է, որ կը մտատանջուի եւ լայնօրէն կը հետաքրքրուի մեր ցաւերով։ Ան ամէն վտանգի հանդէպ իր էջերը լայն կը բանայ հարցարանով մը։

Ահա քանի մը միջոցներ այլասերման դէմ պայքարելու համար։

1.— Այն վայրերուն մէջ ուր գոյութիւն ունի դաշնակցական խումբ մը կամ ազգօգուտ միութիւն մը, պէտք ջանալ քանի մը անդամներու պարտադրելու որ հայերէն դասեր տան մանուկներուն, եթէ մանկապարտէզ մը բանալու հնարաւորութիւն չկայ։

2.—Հայ երիտասարդներ որոնք դէթ նախակրթարան աւարտած են, պարտականութիւն պէտք է զգան իրենց ազգական կամ ծանօթ փոքրերուն դաս տալ, եւ մանաւանդ անոնց ուսուցանել նորագոյն պատմութիւնը, որպէսզի անոնց սրտերուն մէջ արթննայ ազգային գիտակցութիւնը։

3.— Ամէն մարդ որ կը հետաքրքրուի այս ուղղութեամբ, աշխատելու է բաժանորդ մը գտնել «Յառաջ»ի զոր կարդալով բոլորովին մէկ անկիւն քաշուած անտարբերներ կրնան դարձի գալ, եւ ազգային արժանապատուութիւնը բարձր պահել։

4.— Ամէն կերպով քաջալերել հայ թատրոնը, եւ անոր ծառայող հայ դերասանը, պայմանաւ որ անոնց տուած ներկայացումները խօսին հայ սրտին եւ մեր անցեալէն։

5.—Կազմակերպել դասախօսութիւններ եւ բանախօսութիւններ, ու փրոփականտ ընել այն երիտասարդներուն, որոնք պարապրաշներու եւ սրճարաններու անկիւնը կորսուելու վտանգին մէջ կը գտնուին։

Այս քանի մը միջոցներուն իբրեւ գործնական օրինակ, ահա երկրորդ կէտին գործադրութիւնը.— Լիոնի ընկերներէն Վ. Շահպազեան տասնեակ մը ծանօթ մանուկներ հաւաքած, անոնց դաս կուտար երեկոները իր ժամերը զոհելով։ Եթէ Լիոնի մէջ սոյն ընկերոջ նման տասը հոգի գտնուին, մօտաւորապէս հարիւր մանուկներու դաս կը տրուի, ինչ որ հազիւ պիտի ունենար մանկապարտէզ մը։ Ամէն շրջան կրնայ գործել այս ուղղութեամբ։

Երրորդ կէտը.— «Յառաջ»ին բաժանորդ գտնել, որպէսզի ընթերցողը շատնայ եւ Հայը Հայ պահելու գաղափարը տարածուի բոլորին մէջ։ Օրինակ՝ Փարիզի ընկերվարական օրկանին, «Փօփիւլէր»ի թերթին բաժանորդները կրկնապատկուած են շնորհիւ լուրջ աշխատանքին որ կատարած են անդամները։ Մենք ալ ընելու ենք նոյնը։ Ամէն «Յառաջ» կարդացող պէտք է բաժանորդ մը գտնէ։

Չորրորդ կէտը.— Հայկական թատերախաղերու բեմադրութիւն։ Օրինակ՝ ընկեր Մ. Մարութեանի «Պանք Օթօման»ը, «Աղբիւր Սերոբ»ը ներկայացումներու հոծ բազմութիւն մը կուգայ, եւ այսպէս բոլոր սրտերու մէջ վառ կը մնայ ազգութեան եւ հայրենիքի բարձր իտէալը...։

Պելֆորի ընկերները շուտով պէտք է լծուին այս աշխատանքին, օրինակ հանդիսանալով ուրիշներու։

Ցարօ

Ձ. Ե. Ո. Մ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Որբերու Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանի պարբերական վերջին դասախօսութիւնը կատարեց Պ. Ներսէս Օհանեան, որ, նիւթ ունենալով համերաշխութեան հարցը, ներկայացուց մօտաւոր անցեալին դէպքերը, պատմեց զանազան դրուագներ ամիրաներու կեանքէն, վերջապէս բոլոր մեր ազգային վէճերէն,— «բաց ու գոց», «լուսաւորեալ եւ խաւարեալ»,—վերջապէս բոլոր հակընդդէմ հոսանքները, որոնք ստեղծուած էին Պոլսոյ հայ գաղութին մէջ մինչեւ կուսակցութեանց երեւումը։

Եւ այսպէս հասնելով որբ սերունդին ասպարէզի վրայ երեւման, թելադրեց որ այս սերունդը չկրկնէ հին սխալները, համերաշխութիւն ստեղծէ հակընդդէմ ուղղութիւններու միջեւ, եւ եթէ հարկ տեսնուի ընդդիմութեան՝ ատիկա ըլլայ միայն ու միայն ազգին ու հայրենիքին շահուն տեսակէտով։

Այս դասախօսութիւնը, ժամանակակից պատմութենէն առնուած թարմ օրինակներով, չափազանց հետաքրքրութիւն արթնցուց որբերուն մէջ, որոնք պահ մը միտքով բաղդատութիւն կատարեցին հին վէճերուն եւ նոր կռիւներուն միջեւ։

Հ. Վ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

Գահիրէէն հասած թերթերէն կ'իմանանք մահը ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ՝ եղբայրը Le Foyerի եւ *Մասիս* տպարանի տէր Հ. եւ Տ. Տէր-Ներսէսեան եղբայրներուն։

Հանգուցեալը որ երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Գահիրէ, ստանձնած էր յաջորդութիւնը ծանօթ Լէքէճեան լուսանկարչատան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարմինայի եկեղեցւոյն մէջ եւ մարմինը թաղուած է տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մեր ցաւակցութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ

— Ուշադրութիւն դարձրէ՛ք, պարոններ, թէ ինչպէս երբեմն կեանքը աւելի անհաւանական է լինում, քան որեւէ հնարովի բան։ Այդպիսի մի նիւթ եթէ հեղինակի գլխում ծագի, հասարակութիւնը ոչ մի դէպքում չի հաւատայ։ Այս եւս գիտե եմ համարում։

Ես միանգամայն պարզ կերպով զգացայ նրան բառերի մէջ եղած ակնարկը։ Ես ամօթից կարմրեցի ու լռեցի։

— Շարունակեցէ՛ք, շարունակեցէք, խնդրում եմ, ես ձեզ լսում եմ,— ասաց գլխաւոր բժիշկը շինծու քաղցրութեամբ։

Բայց ես դեռ չէի հասել միւս իմ արթնանալու միջադէպին, երբ նա ինձ իր հարցով յանկարծակիի բերեց։

— Ասա՛, ասացէ՛ք, այժմ ո՞ր ամիսն է։

— Դեկտեմբերը,— պատասխանեցի ես ո՛չ անմիջապէս, շուարած այդ հարցից։

— Իսկ առաջ ի՞նչ ամիս էր։

— Նոյեմբեր...

— Իսկ նրանի՞ց առաջ.

Ես պիտի նկատեմ, որ «բեր»ով վերջացող այդ ամիսները ինձ համար մի՛շտ էլ սայթաքման առիթ էին եղած, եւ որպէսզի ասէի, թէ ո՛ր ամիսը, որից առաջ էր, ես պէտք է մտքումս թուէի բոլոր ամիսները, սկսած օգոստոսից։ Այդ պատճառով ես մի փոքր կակազեցի։

— Այո՛... ամիսների կարգը դուք այնքան էլ լաւ չէք յիշում,— անփոյթ, կարծես ի միջի այլոց նկատեց գլխաւոր բժիշկը, դիմելով աւելի շատ ո՛չ թէ ինձ, այլ ուսանողներին։

Որոշ շփոթութիւն ժամանակի մէջ... այդ ոչինչ։ Այդ պատահում է... Ապա... յետոյ... ես լսում եմ։

Ի հարկէ, ես սխալուեցի, հարիւր անգամ սխալուեցի եւ անախորժութիւն պատճառեցի միայն ինձ, սակայն բժշկի այդ ծիծաղական ձեւերը ինձ միանգամայն կատաղեցրին եւ ես ամբողջ ուժովս գոռացի։

— Տխմա՛ր, աւանդամո՛լ։ Դուք աւելի մեծ խելագար էք, քան ես։

Կրկնում եմ, որ այդ բացականչութիւնը անզգոյշ էր եւ յիմարութիւն, սակայն, չէ՞ որ ես չեմ տուել նոյնիսկ հարիւրերորդ մասը այն ծաղրանքի, որով լեցուն էին բժշկի բոլոր հարցերը։

Նա աչքերով հազիւ նկատելի մի շարժում արեց։ Նոյն վայրկեանին, ամէն կողմից ինձ վրայ թափուեցին պահակները։ Կատաղութիւնից ինքս ինձ կորցրած, չգիտեմ ո՞ւմ, ապտակ խփեցի։ Ինձ վար գցեցին, կապոտեցին։

— Այս երեւոյթը կոչւում է raptus, —*անսպասելի, կատաղի* փղձուկ,— լսեցի ես յետեւից գլխաւոր բժշկի հանդարտ ձայնը այն ժամանակ, երբ պահակները ինձ ձեռքերի վրայ ընդունարանից դուրս էին տանում։

. . . .

Խնդրում եմ ձեզ, Պ. բժիշկ, ստուգեցէ՛ք ամէնը, ինչ որ գրել եմ, եւ եթէ ճիշդ կը լինի, ուրեմն այստեղից մի եզրակացութիւն պիտի հանել,— որ ես բժշկութեան սխալի զոհն եմ եղած։

Եւ ես ձեզ խնդրում, աղաչում եմ, որքան կարելի է շո՛ւտ ազատեցէք ինձ։ Այստեղ կեանքը անտանելի է։ Ծառայողները, կաշառուած կառավարչից (որ ինչպէս ձեզ յայտնի է պրուսական լրտես է), ամէն օր հիւանդների կերակուրի մէջ ահագին քանակութեամբ «ստրիխնին» եւ «կապտաթթու» են լցնում։ Երկու օր առաջ այդ հրէշները այն աստիճանի հասցրին իրենց գազանութիւնը որ սկսեցին ինձ կարմրացրած երկաթով տանջել, դնել այն փորիս եւ կրծքիս վրայ։ Նոյնպէս մեծ մկների մասին, այդ կենդանիները, բոլոր երեւոյթին օժտուած են...

⁂

— Ի՞նչ է այս, բժիշկ, խա՞ղ, խելագարի զառանցա՞նք—հարցրի ես, վերադարձնելով Բուտինսկուն ձեռագիրը— Արդեօք, ստուգե՞լ է որեւէ մէկը փաստերը, որոնց մասին գրում է այս մարդը։

Բուտինսկու դէմքից զուռն ժպիտ անցաւ։

— Ասա՛ղ, այստեղ, իսկապէս բժշկական սխալ է եղել, — ասաց նա, թերթիկները գզրոցի մէջ պահելով։— Ես գտայ այդ վաճառականին —Նրա ազգանունը Ակիլինենկօ է— եւ նա ամբողջութեամբ հաստատեց բոլորը, ինչ որ դուք նոր կարդացիք։ Նա նոյնիսկ աւելին ասաց. կայարանում ցած իջնելով, նա նկարիչի հետ այնչափ ուժով թէյ են խմում, որ որոշում են կատակը շարունակել եւ գնացքի ետեւից հեռագիր են ուղարկում այս բովանդակութեամբ, «Գնացքից ուշացանք, մնացինք կրկնվորէչում, նայեցէ՛ք հիւանդին»։

Ի հարկէ ապուշ կատակ է։ Սակայն գիտէ՞ք, ով է վերջնականապէս խորտակել այդ թշուառականին — Գործարանի տեսուչը։ Երբ նրան հարցրին, չի՞ նկատել արդեօք նա, կամ շրջապատողները Պէլօվոդսկի մէջ որեւէ տարօրինակութիւն կամ անբնականութիւն, նա պարզէ ի պարզ պատասխանեց, որ «տեխնիկ» Պէլովոդսկին նա արդէն խելագար էր համարում, իսկ վերջերում— նոյնիսկ կատաղի խելագար։ Ես կարծում եմ նա վրէժխնդրութեան համար է արել այդ։

— Բայց ինչո՞ւ, այդ դէպքում, այն դժբախտին պահել, եթէ այդ բոլորը ձեզ յայտնի է.—Զայրացած հարցրի ես։ Բա՛յց թողէք նրան, միջնորդէք պաշտպանեցէք...

Բուտինսկին ուսերը վեր քաշեց։

— Մի՞թէ, դուք ուշադրութիւն չդարձրիք նրա նամակի վերջին մասի վրայ։ Մեր հիմնարկութեան փառաբանուած ռեժիմը իր գործը արեց։ Այդ մարդը, դեռ մի տարի առաջ անբուժելի է ճանաչուած։ Սկզբում նա հալածախտով էր բռնուած, իսկ յետոյ ապուշացաւ։

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(4)

ՎԵՐՋ

Ֆինլանտացիներ Սիպերիա աքսորուած

Հէլսինկֆօրսէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆինլանտիոյ եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են, ռուսօ-ֆինլանտական սահմանագլուխին վրայ ապրող 10.000 Ֆինլանտացիներուն Սիպերիա աքսորուելուն պատճառաւ։

Ֆինլանտիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծ ցոյց տեղի ունեցաւ աքսորականներու վերադարձին ի նպաստ։ Կառավարութիւնը բողոքեց Մոսկուայի մօտ, զգացնելով թէ խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի ներկայացնէ, եթէ աքսորականները չի վերադարձուին իրենց տեղերը։

Քաղաքական շրջանակները կը նախատեսեն դիւանագիտական ծանուցագիրներու փոխանակութիւն երկու կառավարութիւններու միջեւ։

Յոյն մամուլին օրինագիծը

Յունական մամուլի նոր օրինագիծը քննելու պաշտօն ունեցող խորհրդարանական յանձնախումբը իր նիստը գումարած է։ Նիստին մասնակցած են նաեւ նախարարապետը եւ դատական նախարարը։

Պ. Վէնիզէլօս պարզած է օրինագիծին ընդհանուր արժէքը եւ յայտարարած թէ պիտի պնդէ վաւերացման վրայ, տրուած ըլլալով որ չի սահմանափակեր ան մամլոյ ազատութիւնը, յետոյ տրամադիր եղած է ընդունելու կարգ մը որոշ փոփոխութիւններ։

• Յետոյ կարծիքի փոխանակութիւն եղած է թերթերու ծաւալի մասին։ Սովորականները 6 եւ կիրակիները 8 էջ ըլլալու պայմանաւ, եթէ թերթերը աւելի մեծցնեն ծաւալը պիտի ենթարկուին բացառիկ տուրքի։

Այս մասին վերջնական որոշում տրուած չէ։

Նիստէն յետոյ Պ. Վէնիզելօս յայտարարած է թէ, եթէ Երեսփ. Ժողովը մամուլի օրինագիծը չվաւերացնէ, նոր ընտրութիւններու պիտի դիմէ, ժողովուրդին կամքը ունենալու համար։

Բոլոր թերթերը կը յարձակին կառավարութեան վրայ, պահանջելով նոր ընտրութիւն։

Նախկին Խտիվը կը հրաժարի գահէն

Գահիրէէն ստացուած պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն Եգիպտոսի նախկին Խտիվը Լօզանի մէջ ստորագրեց համաձայնագիր մը, որով կը հրաժարի եգիպտական գահուն վրայ իր ունեցած բոլոր իրաւունքներէն եւ հանդէպ ներկայ թագաւորին կը յայտնէ հաւատարմութիւն։

Այս կերպով, հրաժարած ըլլալով իր դիրքէն բխող իրաւունքներէն, հրաժարած կը նկատուի նաեւ Անգլիոյ վրայ ունեցած իր պահանջէն, որ երեք միլիոն անգլիական ոսկի կը գնահատուէր։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Ցառաջդիմասիրաց Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, տեղւոյն դպրոցի սրահին մէջ, անդամները եւ համակիրները կը հրաւիրուին։ Նիւթ՝ արեւելեան եւ արեւմտեան բարքեր։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վաճագն Գրադարանին շաբաթական դասախօսութիւնը տեղի չպիտի ունենայ այսօր Հինգշաբթի, Համբարձման տօնին պատճառով։

Զ. Ե. Ռ. Մ. Իսի լէ Մուլինօ Պիյեանքուր մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ռ. Մ. Պիյեանքուրի Սիմոնեթօ-Վարուժան Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 8—9։ Դիմել՝ Հայկազուն Պօյաճեանի 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճաքի Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, կայարանի մօտ Պար Մօնիւմանթալի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութիւն պատգամաւորական ժողովի շուրջ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութիւնը վերակազմուած ըլլալով Փարիզի եւ շրջակայի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին 130 Bld. St. Germain (Café la Source) ստորնայարկը։ Métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի երեկոյ ժամը 2.30ին, Փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 Պիւրօ տը Թապայի վերնայարկը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ զեկոյց։

ՓԱՐԻԶԻ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան Առժամեայ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն եւ անդամակցութեան համար իրենց հաւանութիւնը յայտնող հայրենակիցներէն, որպէսզի հաճին անպայման ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris։

Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան ընտրութիւն մնայուն վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գարծ.— 1000 ֆր.։
Իսի լէ Մուլինօ, Գալֆ.— 35։
Մարսէյլ, Ժամ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղաւանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարօնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը տօնէ Համբարձման տօնը, վիճակի աւանդական սովորութեամբ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին SALLE d'HORTICULTUREի վերեւի սրահին մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac.

ճոխ եւ աժան պիւֆէ, նուագ, պար, երգ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի Քրիստափոր խումբի կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խաժակ ակումբին մէջ
Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն
Կը ներկայացուի զաւեշտ մը — Մուտք՝ 2 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

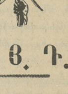
կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ 23 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն
Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը
Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիօնէզի սրահին մէջ
կը ներկայացուի ԿՈՅՐ ՆԿԱՐԻՉԸ
եւ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Երգ, նուագ, բուրգեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներու կողմէ
Մուտք 4 ֆրանք
5 տարեկանէն վեր մանուկներու համար 2 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին 19 Rue Blanche, Paris
պար, երկու նուագախումբ, attraction, պիւֆէ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Place Châtelet, Սարա-Պէրնարի Թատրոնի տակի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Պիյեանքուրի Մուրատ խումբի ժողովը այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕՒ Բաքէն Սիւնի խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Ընկ. Անտրէ։ Նիւթ՝ Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 181 Cours Lafayetteի սրճարանը։

ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ եւ Պօմոնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. ՄԵԼԻՔ ԳԷՈՐԳԵԱՆի, իր եղբօր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նեվրիկ Մխիթարեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԲԱՐՈՒՆԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Վարձու է Յունիսին յարկաբաժին մը 2 փիէս, խոհանոց, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Լեւոն Կէտէշեանի, 22 Rue Cavoisier, Cachan, Seine.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին ժէտսէ ռող կարող լաւագործաւորուհիներ։ Դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Պ. Օ. Սերոբեանի, 2 Cours de Commerce St. André des Arts. Փարիզ։ Մէթրօ Օտէօն։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

BOURSE Benéfices intérêts peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité. 16, rue Drouot. Paris, Téléph.: Provence 49-76.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԾԱԽՈՒԻ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69-83.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժէտսէ ռող կարող վարժ գործաւորուհիներ, կը պահանջուի մաքուր կար, եթէ ոչ չներկայանալ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ ամէն օր, ժամը 9էն 11 եւ 12-5, Գօսպարեան եւ Միքայէլեանի, 5 Rue Bergère, Paris (9e)։ Մէթրօ Bonne Nouvelle.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38-43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշիճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան տատմնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

MAITRE GEORGES LEWINSKY

վկայուած իրաւագէտ

28 Avenue de l'Opéra, Paris (2) մէթրօ Opéra Tél. Richelieu 97-05
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—6, կիրակի օրեր 10—12
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատեր Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ։ Խորհրդակցութիւն, պաշտօնագրերու, կանոնագրութեանց խմբագրութիւն, ամուսնալուծման, ժառանգական դատեր, ամուսնական, նօտարի գործողութիւններ, գանձումներու հետապնդում, նատիւրալիզասիոն։

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բաչֆ տը Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՅԻՍ 1931
15 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1570 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԻՄԱՍՏԸ

Քանի մը օրուան փոթորկալի պայքարէն յետոյ, Մայիս 13ին Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Տումէռ, Ծերակոյտին Նախագահը։

Եթէ բառախաղ մը ընել ուզէինք, պիտի ըսէինք թէ տառ մը միայն փոխուեցաւ — Տումէրկի տեղ՝ Տումէռ։

Եւ իրապէս ալ, մեծ տարբերութիւն չկայ գացող եւ եկող նախագահներուն միջեւ, ընդհանուր աշխարհավարութեան տեսակէտով։ Նոյն սերունդի, նոյն հասկացողութեան եւ նոյն խառնուածքի տէր մարդիկ են Պ. Պ. Տումէռ եւ Տումէրկ։ Գացողը՝ աւելի մեղմ, եկողը՝ քիչ մը խստաբարոյ։ Աւելի ճիշդ՝ թախնդիր օրինապահ, իրաւագէտ եւ տրամադիր՝ իր հեղինակութիւնը արժեցնելու։

Առաջին օրէն իսկ, ապահով կը համարուէր Պ. Տումէռի ընտրութիւնը, նկատի առնելով տիրող մթնոլորտը։

Խորհրդարանին, և մասնաւորապէս երեսփոխանական ժողովին մէջ տակաւին զօրաւոր է աջակողմեան, ազգայնական հոսանքը։

Յետոյ, Պ. Տումէռ մերժած ըլլալով կրկին դնել իր թեկնածութիւնը, աջ հոսանքին առջեւ չկար աւելի յարմար թեկնածու մը։ Կարգ մը անուններ պարզապէս ձեւի համար կը յիշուէին։

Ընտրական գործողութիւններէն երկու օր առաջ, ձախակողմեանները դրին Պ. Պրիանի թեկնածութիւնը, դժուարութեամբ համոզելով արտաքին Նախարարը, որ կը նախընտրէր միալ գործօն ասպարէզի մէջ։

Այս ձեռնարկը աւելի պղտորեց մթնոլորտը։ Եւ պայքարը կատաղի, նոյնիսկ անճոռնի ձեւեր ստացաւ երկու օրուան ընթացքին։

Քօթին, անուշահոտութեանց հռչակաւոր գործարանատէրը, այլապէս հազուագիւտ անուշահոտութիւններ ցանել տուաւ իր թերթերուն մէջ, Պ. Պրիանի դէմ, զզուեցնելու համար ընտրողները։ Քրքրեց արտաքին Նախարարին կեանքը, թուղթին յանձնեց անոր երիտասարդական մեղքերը։ Պատմեց թէ ձախակողմեաններուն ընտրելին անիշխանական է, ընկերվարական է, անբարոյական է, հայրենադաւ է։ Թէ 1891ին մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, հանրային բարոյականի դէմ մեղանչած ըլլալուն համար։

Մէկ խօսքով, խտիր չդրուեցաւ միջոցներուն մէջ, մէկ թեկնածուն սեւցնելու եւ միւսը սրբացնելու համար։

Անշուշտ Պ. Պրիանի բարեկամները սաղմոս չէին կարդար այս խաչակրութեան հանդէպ։ Առանց իջնելու հակառակորդներու աստիճանին, անոնք ալ, իրենց կարգին, Տումէռը կը ներկայացնէին իբրեւ ախոյեանը սեւ ուժերուն յաղթանակին եւ պատերազմի։

Բայց պայքարին բուն առանցքը ուրիշ տեղ էր։

Նախագահական ընտրութիւնը զուգադիպեցաւ այնպիսի շրջանի մը, երբ ծանրակշիռ հոգեր ունի Ֆրանսան, արտաքին ճակատի վրայ։ Եւ Պ. Պրիանի թեկնածութիւնը դրուեցաւ ամէնէն աննպաստ, հոգեբանօրէն ամէնէն անյարմար ժամուն։

Ճիշդ այս միջոցին, սեղանի վրայ է «Անշլուս»ի խնդիրը — թէ՛ Ֆրանսայի մէջ եւ թէ՛ Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ։

Արդ, աջակողմեան հոսանքները այս նոր վտանգին, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ապագայ միացման, ձուլման, պատասխանատուութիւնը կը ձգեն Պրիանի վրայ։

Կը մեղադրեն զայն, թէ ընդ առաջ գնաց Գերմանիոյ բոլոր պահանջներուն, թէ խախտեց Վերսայլի դաշնագիրը՝ իր խաղաղասիրական ցնորքներով եւ Լօքառնօներով, թէ ժամանակէն առաջ պարպեց գրաւեալ գօտիները եւ չըմբռնեց աւստրեւգերման առեւտրական համաձայնութեան իմաստը, եւայլն։

Նախագահական ընտրութենէն շատ առաջ, նոյնիսկ հրապարակաւ ընդդիմադիրները պահանջեցին Պրիանի հրաժարումը արտաքին Նախարարութենէն, իբրեւ անարժան եւ անկարող։ Ժընեւի ժողովին առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 18ին, բուռն հարցապնդումներ եղան Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ, եւ կառավարութիւնը մեծ դժուարութեամբ ստացաւ վստահութեան քուէ՝ Պ. Պրիանի վարած քաղաքականութեան մասին։

Ա՛յս մթնոլորտին մէջ էր որ ձախակողմեանները եւ մասնաւորապէս ընկերվարականները դրին Պ. Պրիանի թեկնածութիւնը։ Տեսակ մը կարմիր թաշկինակ՝ ներկայ պարագաներուն մէջ։

Թերթերը կը գրեն թէ խաղեր կատարուած են ընտրութեան վճռական պահուն, երկրորդ քուէարկութեան առթեն։

Իսկ Խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութիւնը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը ուղղակի դաւաճանութիւն կը վերագրէ «կարեւոր թիւով երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու որոնք հանրապետական եւ խաղաղասէր կը ձեւանան»։ Կը ձաղկէ բոլոր անոնք որ, «տակաւին երէկ, կը ծափահարէին Պ. Պրիանի քաղաքականութիւնը, եւ որ գաղտնի քուէարկութեան մը մութ եւ երկդիմի պայմաններուն մէջ, առաջնորդուած՝ զանազան ախորժակներով կամ երկիւղով, վատօրէն նպաստեցին հանրապետութեան եւ խաղաղութեան թշնամիներու ծրագիրներուն»։

Խնդիրը այն է որ, Պ. Տումէռ Ֆրանսայի 13րդ նախագահն է այսօր, ընտրուած՝ Մայիս 13ին, թէեւ ոչ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, — 892 ընտրողներուն 504ին քուէներով։

Շ.

"ՎՏԱՆԳ ԿԱՅ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԵՒ,,

«ԹՈՒՐՔ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՏՔ Է ՓՐԿԵԼ ԱՅՍ ԾԱՆՐ ՎՏԱՆԳԷՆ»

Պոլսոյ «Եըլմազ» Թերթը կը գրէ այս խորագիրներուն տակ.

— Բոլոր եւրոպական պետութեանց մասնակցութիւնով և անհագին դրամագլուխով կազմուելու վրայ է գրաւի վրայ հիմնուած «երկրագործական դրամատուն» մը։ Այս նպատակով Ազգերու դաշնակցութեան մէջ կազմուած է յանձնաժողով մը, որուն կը մասնակցին Գերմանիա, Պուլկարիա, Դանիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Հունգարիա, Իտալիա, Հոլանտա, Լեհաստան եւ Շուէտ։ Յանձնաժողովը հրաւիրած է նաեւ Պելժ, Հելլէն եւ Սերպ կառավարութիւնները, որպէսզի մէկմէկ պատուիրակ ղրկեն։

Այս Յանձնաժողովը պաշտօն պիտի ունենայ «Միջազգային երկրագործական դրամատան» *հիմը դնելու։ Դրամատան նպատակը պիտի ըլլայ արդիւնաբերութեան ծախսերը կրճատել եւ միւս կողմէ երկրագործներուն դրամ հայթայթել, երկար պայմանաժամերով ու նպաստաւոր տոկոսներով։*

Յարդ կատարուած քննութիւնները ցոյց կուտան թէ այս հաստատութեան դրամագլուխը պիտի ըլլայ Թրքական դրամով 100 միլիոն ոսկի։ Դրամատունը իր դրամագլուխին եւ պահեստի գումարին տասնապատիկ համեմատութեամբը պարտաթուղթեր շրջաբերութեան պիտի դնէ։ Այսինքն մէկ միլիառ ոսկի։ Ջանքեր կը թափուին, որպէս զի այս հսկայ դրամատունը այս տարի գործունէութեան ձեռնարկէ։ Ազգերու Ընկերութիւնը պիտի հովանաւորէ Դրամատունը։

Արդ, այս Դրամատունը լուրջ վտանգ մը կը կազմէ մեր երկրին համար։ Ինչպէս յայտնի է, պալքանեան երկիրները իրենց երկրագործութիւնով ներկայիս կը մրցին մեր բերքերուն հետ։ Դրամատան կազմութենէն յետոյ այդ երկիրը, շնորհիւ իրենց յատկացուած վարկին, շատ աւելի աժան բերքեր պիտի արտադրեն, ու այս կերպով պիտի սպաննեն Թուրք հողագործին աշխատանքը, մէկ խօսքով Թուրք տնտեսութիւնը։

Ինչպէս բոլոր երկիրներու, նոյնպէս եւ Յունաստանի մէջ դրամատունը մասնաճիւղ մը պիտի բանայ, Յունաստան այդ դրամատունէն երկար պայմանաժամով ու քիչ տոկոսով դրամ պիտի ստանայ, հողագործներուն բաժնելու համար։ Բերքերը մեծապէս պիտի աժաննան եւ այս պարագան ուժ պիտի տայ հելլէն մրցակցութեան։ Պալքանեան միւս պետութիւններն ալ նոյն շահագրգռութեամբ որոշած են մասնակցիլ յիշեալ դրամատան։

Իսկ մենք չպիտի կրնանք մասնակցիլ այդ դրամատան, որովհետեւ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնաժողովը Թուրքիան եւրոպական պետութիւն մը չէ նկատած, եւ իբր այդ մեզմէ պատուիրակ ուզած չէ։

Թրքական հողագործութիւնը, որ ներկայիս դժնդակ շրջան մը կ'ապրի դրամի եւ վարկի չգոյութեան հետեւանքով, եւ որ քիչ մըն ալ կը ծիւրի պալքանեան մրցակցութեան առջեւ ի՞նչ պիտի ընէ վաղը, պալքանեան պետութեանց զարհուրելի եւ զօրեղ մրցակցութեան առջեւ։

Այս արդար մտահոգութիւնը այսօր մեր առջեւ է։ Երկրագործները շուարումի մատնուած են ու չեն գիտեր թէ ի՛նչ ընեն։ Այս վտանգը փարատելու համար անհրաժեշտ է որ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելով յիշեցնենք թէ մենք ալ եւրոպական ու պալքանեան պետութիւն մըն ենք, եւ կրնանք մասնակցիլ «Միջազգային Երկրագործական Դրամատան»։

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ Քաղաքային դ. ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ բանկալթիիազգ.-գերեզմանատան դատը։

Քաղաքապետութեան փաստաբանը դատարանին ներկայացուցած էր 17 էջէ բաղկացեալ նոր յուշագիր մը, որով կարգ մը դիտողութիւններ կ'ընէ հայ ազգին սեփականատիրութեան իրաւունքին դէմ։

Պատրիարքարանի փաստաբանները յայտնեցին թէ յուշագիրը ուշ առած են եւ հետեւաբար միջոց չեն ունեցած ուսումնասիրելու զայն։ Ասոր վրայ դատը յետաձգուեցաւ յունիս 1ին։ Կանխարգել միջոցն ալ (թէտպիրի իհթիյաթի) մինչեւ այդ թուականը երկարաձգուեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Մայիս 4ի գիշերը Քոնստանցայի մէջ հրդեհի մը պատճառով ամբողջութեամբ այրած են Շումլայի Հայոց եկեղեցւոյն պատկանող տուներն ու խանութները 10 միլիոն լէյ արժողութեամբ։ Կալուածները ապահովագրուած չէին։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔ

Վերջէն (Լուառ-է-Շէռի նահանգ) հայրենակից մը Պ. Թանթանեան մեզ կ'իմացնէ թէ, ագարակի մը աշխատաւորներէն Մեսրոպ Կիւրեղեան, երբ ծիերը կը ջրէր, աքացիի ուժգին հարուած մը ստացաւ։ Ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ քաղաքապետական ժողովը զբաղեցաւ ռուսական քարիւղի վարչութեան՝ *Նէֆթ Սէնտիքայի* հետ կնքուած պայմանագրութեամբ։

Ընկերութիւնը հող պիտի գնէ Վոսփորի մէջ եւ *Թափուն* քաղաքապետութեան պիտի փոխանցէ, իսկ 500,000 ոսկի ծախսելով պիտի շինէ 12,000 թօն տարողութեամբ մթերանոցներ, որոնք 15 տարի յետոյ քաղաքապետութեան պիտի փոխանցուին։ Ասկէ զատ, ընկերութիւնը բոլոր կազմածները պիտի ապահովագրէ եւ ապահովագրողներէն ինք պիտի վճարէ։

Իր կատարելիք զետեղումներուն ծախքերու փոխարէն, ընկերութիւնը 15 տարի տուրք չպիտի տայ, աւելի ճիշտ՝ իր տալիք տուրքը պիտի հաշուակցի իր ընելիք ծախքերուն ինչպէս նաեւ անոնց տոկոսին, եթէ 15 տարուան ընթացքին Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը այս ձեւով վճարէ 500,000 ոսկիի զետեղման ծախքը, ընկերութիւնը իրաւունք չպիտի ունենայ ոեւէ գումար պահանջելու։ Ասկէ զատ քաղաք բերուելիք քարիւղէն տուրք պիտի գանձուի եւ մթերանոցներու վարձքին մէկ երրորդը պիտի առնուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պ. ՓՕԼ ՏՈՒՄԷՌ ՆԱԽԱԳԱՀ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Ծերակոյտի նախագահը Պ. Փօլ Տումէռ ընտրուեցաւ Նախագահ Ֆրանսայի Հանրապետութեան։

Երէկ, տուեր էինք կարգ մը մանրամասնութիւններ Ազգ. Ժողովի բացման եւ քուէարկութեան մասին։

Առաջին քուէարկութիւնը որ սկսեր էր ճիշդ ժամը 2.10ին, վերջացաւ 4.55ին, հետեւեալ արդիւնքով. — Քուէարկուներ (երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ) 901։ Սպիտակ քուէ՝ 4։ Տրուած քուէներ՝ 897։ Բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 449։ Փօլ Տումէռ՝ 442 քուէ, Արիսթիտ Պրիան՝ 401։ Ցրուած քուէներ 44։ Համայնավարները իրենց ամբողջ քուէն (10) տուեր էին իրենց մարդուն, Մարսէլ Քաշէնի։

Քուէարկութիւնը տուած չըլլալով բացարձակ մեծամասնութիւն, Նախագահը յայտարարեց թէ պիտի ձեռնարկուի երկրորդ քուէարկութեան։

Սակայն այս առաջին քուէարկութիւնը իր արդիւնքով տեղի տուեր էր փոխադարձ գրգռութիւններու եւ մեկնաբանութիւններու։ Մանաւանդ Պ. Պրիանի ձախողութիւնը ապշութեան մատներ էր իր համակիրները, մինչ, Պ. Տումէռի կուսակիցները նոր եռանդով կը լծուէին փրոփականտի։ Մէկ ժամ դադարէ յետոյ, կատարուեցաւ երկրորդ քուէարկութիւնը։ Մինչ արդէն Պ. Պրիան հրաժարեր էր իր թեկնածութիւնը դնելէ։ Երկրորդ քուէարկութեան 504 քուէով Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Տումէռ, 334 քուէ ստացեր էր նաեւ ծերակուտական Պ. Մարօ։

Երկրորդ քուէարկութեան արդիւնքը տեղի տուաւ բուռն աղմուկի մը, սրահին մէջ։ Պ. Տումէռի համակիրները սկսան խանդավառ ծափահարութեան, մինչ համայնավարները կարգ մը ընկերվարականներու մասնակցութեամբ, կը թնդացնէին միջազգային քայլերգը։ Նախագահը Պ. Ռապիէ (ծերակոյտի փոխ-Նախագահը) ի զուր կը հնչեցնէր զանգակը, լռութիւն պարտադրելու համար, մինչ համայնավարները լրացուցած ըլլալով իրենց երգը, այս անգամ մէկ բերան կը պոռային, — Խորհուրդները, խորհուրդները…

Նորընտիր Նախագահը ընդունելէ յետոյ շնորհաւորութիւններ, վարչապետին ընկերակցութեամբ ճամբայ ելաւ դէպի Փարիզ, աւանդական այցելութիւնը տալու, հանրապետութեան նախագահին Պ. Տումէրկի, որուն շրջանը կ'աւարտի յառաջիկայ ամսու 13ին։

Ի՞նչ պիտի ընէ Պ. Պրիան

Իրեն տրուած ջերմ հաւաստիքներու վրայ էր որ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Պ. Պրիան հաւաներ էր դնել իր թեկնածութիւնը նախագահական ընտրութեան առթիւ։ Ձախողութիւնը չափազանց գէշ ազդած ըլլալով՝ իր վրայ, թերթերը կը գրեն թէ Պ. Պրիան մտադրած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Եւ հաւանական կը նկատուի որ անմիջապէս իր հրաժարականը տայ արտաքին Նախարարութեան պաշտօնէն։ Այսուհանդերձ Պ. Պրիան յայտնած է թէ պիտի մեկնի Ժընեւ մասնակցելու Համեւրոպայի յանձնախումբին, որուն հիմնադիրն ու Նախագահն է։ Հաւանաբար Ժընեւէ վերադարձին է որ քաշուի արտաքին Նախարարութենէ եւ քաղաքական կեանքէ։

ԲՈՒՌՆ ԿՌՈՒԻՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մուսուլէն կը գրեն «Փոլիթիքայ»ի (9 մայիս). —

Իրաքի կառավարութիւնը զօրաշարժի ենթարկած է իր բոլոր ուժերը, Շէյխ Մահմուտի շարժումը զսպելու համար։ Հակառակ ասոր, Քիւրտերը ամէն օր յարձակում կը գործեն զօրանոցներու, պահականոցներու եւ այլ պետական վայրերու վրայ։

Սիւլէյմանիէն եւ Քէրքիւքէն ղրկուած պետական ուժերը արիւնոտ ընդհարում մը ունեցած են Քիւրտերուն հետ։ Իրաքի կորուստներն են. — սպայ մը եւ 9 զինուոր սպաննեալ, 17 զինուոր ալ վիրաւոր։ Քիւրտերն ալ 30 մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած են։ Ի վերջոյ, Շէյխ Մահմուտի ուժերը Զէնկին քիւրտ աշիրէթին կողմերը անցած են, կռիւը շարունակելու համար։

*** Պաղտատէն ալ նոյն թերթին կը հաղորդեն. — Հավրմանի լեռներուն վրայ, ուր ապաստանած էր Շէյխ Մահմուտ, արիւնոտ ընդհարումներ տեղի ունեցած են։ Ըմբոստները 20 մեռեալ թողլով պարսիկ սահմանը քշուած են։*

Պուլկարիոյ դահլիճին շուրջ

Լիափչէֆ, Թագաւորին հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, ստանձնեց համերաշխական դահլիճի մը կազմութիւնը։ Ներկայ դահլիճին պատկանող երկու Նախարարներ, երկրագործականն ու առեւտրականը հրաժարեցան։ Այս Նախարարութիւնները պիտի յանձնուին ազգ. ազատական կուսակցութենէն երկու անդամներու։

Ընդհ. ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յունիս 15էն յետոյ։

Խորհրդային համագործակցականը

Խորհրդային սպառողական միութիւններու մէջ, աշխատանքի եղանակը հիմնովին փոխելու մտքով, բոլշեւիկ կառա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ յօդուածով («Յառաջ» 8 մայիս) ներկայացուցինք Մուսթաֆա Քէմալի նոր ծրագրին տեսական մասը:

Նոյն ծրագիրը կը պարզէ նաեւ կարգ մը գործնական սկզբունքները, որոնց իրագործումին պիտի աշխատին նոր Խորհրդարանն ու կառավարութիւնը:

Խալք կուսակցութեան անյողդողդ եւ ընդհ. քաղաքականութիւնը կարելի է բացատրել, կ'ըսէ Քէմալ, սա՛ կարճ նախադասութիւնով. «կ'աշխատինք որ երկրին մէջ եւ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն տիրէ»: Տեսակ մը «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Եւ որպէսզի իրականանայ հին հին դարերէ ի վեր մեծ ու փոքր բռնակալներու կամ բարենորոգիչներու կողմէ յղացուած այս տեսլականը, Թուրքիոյ դիկտատորը կ'առաջարկէ հետեւեալ միջոցները.

1.— Մեր աշխատանքներուն հիմքը կը կազմէ ունենալ հեղինակաւոր կառավարութիւն մը, որ պահպանէ յեղափոխութեան բոլոր արդիւնքները, երաշխաւորէ հայրենակիցներու կատարեալ ապահովութիւն ու ազգային կարգ-կանոնը, ներքին եւ դատական կազմակերպութիւնները, եւ չցնցուի որ եւ է դէպքէ կամ ազդեցութենէ:

Ուրեմն, ըստ առաջնոյն, Էնկիւրիի վարիչները պիտի շարունակեն իրենց երկաթեայ թաթերուն մէջ բռնակալութեամբ վարել երկիրը, ահ ու սարսափի տակ պիտի պահեն ժողովուրդը, դարձեալ անկախութեան դատարաններն ու կախաղանները արթուն պիտի հսկեն ազատական կամ յետաշրջական որ եւ է շարժում իր սաղմին մէջ խեղդելու համար:

Ծրագրի այս կարեւոր կէտին վրայ իսկ Մ. Քէմալ ո՛չ մէկ նորութիւն կը մտցնէ:

2.— Պիտի շարունակուին այն աշխատանքները, որոնց նպատակն է կատարելագործել տուրքի օրէնքները՝ նկատի առնելով ազգային ու գործնական սկզբունքներ, եւ ուշադիր ըլլալով որ անոնք ազգային վճարման կարողութենէն վեր չըլլան:

Այս հատուածին առաջին բառն ալ ցոյց կուտայ թէ՝ Մ. Քէմալ նորութիւն մը չպիտի մտցնէ այս խիստ կարեւոր մարզին մէջ, պարզապէս «պիտի շարունակէ» այդ ուղղութեամբ սկսուած աշխատանքները:

Մենք առիթն ունեցանք այս սիւնակներուն մէջ պարզելու թէ՝ Թուրք ժողովուրդը ո՛րքան կը ճնշուի այլազան տուրքերու բեռին տակ. թէ ինչպէս ամէն կողմ բանտերը լեցուած են տուրք չվճարողներու բազմութիւններով: Երկրագործութիւնը մեռած է, առուտուրը կանգ առած. կառավարութիւնը իր բազմամախս ելմտացոյցին բացը գոցելու համար ուժը տուած է տուրքերուն: Մանաւանդ որ Եւրոպայէն ալ չի կրնար փոխ դրամ գտնել հիմա եւ օտար դրամագլուխը կը վարանի Թուրքիայէն ներս մտնել:

Էնկիւրիէն հասած հեռագիրներ կը հաստատեն թէ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը ծրագրած է թեթեւցնել տուրքերը, «նկատի առնելով ժողովուրդին վճարելու կարողութիւնը եւ պետական շահերը»: Շատ դժուար պիտի ըլլայ սակայն հաշտեցնել իրարու հակոտնեայ այս երկու բաները, որովհետեւ պետական շահը կը պահանջէ միշտ, որ Գանձին մէջ կարելի եղածին չափ շատ դրամ մտնէ: Հոգ չէ թէ ի՛նչ գնով:

3.— Կարեւոր կը նկատենք զարկ տալ կրթութեան, որդեգրելով պարզ ծրագիր մը, որով այսօրուանէն աւելի շատ թիւով մանուկներ կարենան ուսում առնել: Մեծ կարեւորութիւն կուտանք որքան մտքի, նոյնքան եւ մարմնի կրթութեան: Ազգային կրթութիւնը հասցնել այն բարձր աստիճաններուն, որոնք կ'աւանդուին մեզ մեր խորունկ պատմութեան մէջէն, այս մեծ նպատակին կը ձգտինք կրքով:

Ուրեմն, կրթական գետնին վրայ «Թրքացման» քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի բուռն թափով: Ուժ պիտի տրուի մարմնակրթութեան, դպրոցական գրասեղաններէն իսկ պատրաստելու համար առողջ ու մարզուած սերունդ մը, կարգապահ ու անձնազոհ զինուորներ փաղուան բանակին:

4.— Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընդարձակելու համար առողջապահական եւ ընկերային օժանդակութեան աշխատանքները, նկատի առնելով հանրային կարօտութիւնները: Ուշադրութեան առարկայ պիտի դառնան անոնք որ իրապէս պաշտպանութեան եւ օգնութեան կը կարօտին:

5.— Հանրօգուտ շինութեանց գործերը ամէն ճիւղի մէջ պիտի շարունակուին՝ համաձայն գործնական եւ արդիւնաբեր ծրագրի մը: փութոյ պնդութեամբ պիտի շարունակենք շինութիւնը երկաթուղիներուն, որ բարգաւաճումի եւ ուժի ցզօրագոյն միջոցն է: Համոզուած ենք թէ պիտի հարթուին այն նեղութիւնները, որոնց ենթարկուած էինք՝ իրագործելու համար մեր շինարարական ծրագրին իրապէս ստիպողական մասերը: Շարունակելով մէկտեղ ներկայ շինութիւնները, պիտի ձեռնարկենք շինութեանը Սվազ-Էրզրում, Զօնկուլտաք-Հավզա գիծերուն, ու աւելի վերջը, Արղնի-Տիարպէքիր գիծին: Նոր նստաշրջանի ընթացքին պիտի ձեռնարկենք նաեւ Էրէյլիի, Մէրսինի եւ Սամսոնի նաւահանգիստներու շինութեան: Կարելի միջոցները ձեռք պիտի առնենք՝ երկիրը օժտելու համար խճուղիներու լաւ եւ գիտական ցանցով մը: Մեր առաջին նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ նաեւ զարկ տալ ջրաբաշխական գործերուն, սկսելով փոքրերէն եւ համեստ ծրագիրներով:

Մուսթաֆա Քէմալի նոր ծրագրին մէջ ամէնէն կարեւոր կէտը այս է: Էնկիւրիի վարիչները շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կ'ընեն եւ ի՛նչու կ'ընեն: Ժողովուրդին արիւնը կը քամեն, զայն բռնութեան տակ կը ճզմեն, երկիրը տնտեսապէս կը քայքայեն, բայց այս բոլորին քով կը կատարեն շինարարական կարեւոր աշխատանք մը, ամայի Թուրքիան պատելով երկաթուղիներու ցանցով մը: Այս միակ աշխատանքը բաւական պիտի ըլլայ Մ. Քէմալի անունը յաւերժացնելու համար Թուրքիոյ պատմութեան մէջ:

Վերի ծրագիրը հրատարակուելէն քանի մը օր վերջ, բացուեցաւ Էնկիւրի-Էրէյլի գիծին Ըրմաք-Զանղըրը ճիւղը: Հակառակ վաղամեռիկ «Սէրպէսթ Ճիւմհուրիյէթ» կուսակցութեան նախագահ Ֆէթհի պէյի խիստ քննադատութեանց, հակառակ արտասահմանի ընդդիմադիր Թուրքերու պոռչտուքներուն, Էնկիւրի անխափան կը շարունակէ երկաթուղի շինելու քաղաքականութիւնը:

«Ասիկա, կը գրէ Եոնուս Նատի պէյ, անկախ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնն է. ուրիշ բացատրութեամբ, ասիկա ազգայնական հանրապետական Թուրքիոյ անկախութեան քաղաքականութիւնն է: Մենք կ'ուզենք Թուրքիա կոչուած երկրէն իր ազգային սահմաններուն մէջ միակտուր հայրենիք մը ստեղծել: Չկայ առաջնակարգ կամ երկրորդական ոեւէ պատճառ, որ արգելք ըլլայ այսքան վսեմ նպատակի մը: ... Որքան ատեն որ Թուրքիա իր սահմաններուն մէջ, իր ազգային եւ անկախ քաղաքականութեամբ, տեղ չգրաւէ աշխարհիս ազգերու ընտանիքին մէջ, ո՛չ թէ ապագայի, այլ իր ներկայի ապահովութենէն իսկ վստահ չի կրնար ըլլալ: ... Այլեւս կարելի չէ Թուրքիոյ վրայ նայիլ իբրեւ գաղթավայրի մը. ու այլեւս Թուրքիա թոյլ չի կրնար տալ, որ իր վրայ նային իբրեւ գաղթավայրի կամ կէս-գաղթավայրի մը:» (Ճիւմհուրիյէթ, 27 Ապրիլ):

Յատակօրէն կը տեսնուի ուրեմն որ նոր Թուրքիոյ համար երկաթուղիի քաղաքականութիւնը հոմանիշ է բառին իսկական առումով անկախ երկիր մը դառնալու ձգտումին: Եոնուս Նատի աւելի պարզելով իր միտքը, կը հասկցնէ թէ՝ Անատոլուի մէջ շինուած երկաթուղիներուն նպատակն է թոյլ չտալ, որ օր մը, Ռուսիան իջնէ Միջերկրական, տաք ծովը: Օսմանեան Կայսրութիւնը, կ'ըսէ, ցարական Ռուսիոյ հանդէպ յանձնառու եղած էր ո՛չ մէկ երկաթուղի շինել Սեւ ծովու երկայնքին, Անատոլուի մէջէն դէպի Արեւելք: Այս յանձնառութիւնը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ կանխաւ տրուած հաւանութիւն մը, անձնատուութիւն մը, որպէսզի Ռուսիան օր մը Էրզրումի վրայով իջնէ Իսքէնտէրունի ծոցը: Իսկ հելլենական արշաւանքին ատեն, Սաքարիայի յաղթանակը շահուած է Թուրքերուն ձեռքը մնացած երկաթուղիի վերջին կտորով:

Այս բոլորէն վերջ, այլեւս պարզ է թէ ինչո՛ւ Թուրքիոյ այսօրուան վարիչները ա՛յնքան հոգ կը տանին երկաթուղիի քաղաքականութեան:

6.— Ամէն միջոցի պիտի դիմենք շահագործելու համար հարստութեան աղբիւրները այն հայրենիքին, որուն վրայ կ'ապրինք, ու այս ձեւով պիտի հարթենք ու լուսաւորենք մեր ապագան: Մեր փափաքն է զարկ տալ երկրին մէջ հիւսուածեղէնի «դէզկեահ»ներուն ու մեծ պզտիկ բոլոր ճարտարարուեստներուն: Մեր գլխաւոր գործն է կազմակերպել մեր արտաքին առեւտուրը: Ազգային բերքերու եւ այդ արտադրութիւններու սպառումը ու արտածումը դիւրացնելու միջոցներով մօտէն պիտի շահագրգռուինք: Ճարտարարուեստի համար վարկ յատկացնելու գործին կարեւորութիւն պիտի տանք:

Այս հաւատոյ հանգանակը ինքնին ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը գտած են ճամբան: Թէեւ չենք հաւատար սակայն այս գեղեցիկ ծրագիրներու գործադրութեան:

Շատ բան կայ փոխուած Թրքական ճակատին վրայ: Մեր պարտականութիւնն է արթուն աչքերով տեսնել այդ փոփոխութիւնները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի ընտրական պայքարը կը սկսի ծանր համեմատութիւններ առնել: կառավարութիւնը կը շարունակէ պնդել թէ միայն իր կուսակիցներն են որ կրնան ընտրական պայքար մղել, քանի որ ընդդիմադիրները պոյքոթի կ'ուզեն ենթարկել ընտրութիւնները: կառավարութեան այս ընթացքը պատճառ դարձաւ որ շատեր յարին վաֆտի եւ ազատականներու միացեալ շարժումին: Հանգստակոչուած բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ, ինչպէս նաեւ արքայական ընտանիքէն 6 անդամներ վաֆտի նախագահին՝ Նահաս եւ Ազատականներու Նախագահի Մահմուտ փաշաներուն ղրկած են նամակ մը, որով իրենց համամտութիւնը կը յայտնեն ընդդիմադիրներու գործունէութեան: կառավարութիւնը արգիլեց ընդդիմադիր թերթի մը հրատարակութիւնը: իսկ հակակառավարական մամուլը այնքան սեղմուած ու ճնշուած է որ ոչ մէկ հարազատ արտայայտութիւն կրնայ ունենալ անպատիժ:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՆԻՍ.— Ռուսական «Պօսլէդնիա Նովոստի» թերթի անցեալ համարներում մի յօդուած կար նուիրուած «Հրէական Գիտական Կաճառի» աշխատանքներին: կարեւոր եմ համարում թարգմանաբար ներկայացնել «Յառաջ»ի ընթերցողներին:

Հրէական Գիտական Կաճառը հիմնուած է մի խումբ ռուսաստանցի հրեայ մտաւորականների կողմէ, վայելելով աջակցութիւնը Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հեղինակաւոր հրեայ ներկայացուցիչների: Այս հիմնարկութիւնը բոլորեց իր գոյութեան վեցերորդ տարին, եւ այս առթիւ հրատարակել է իր հինգ տարուայ գործունէութեան համարատուութիւնը:

Համարատուութիւնը չափազանց տպաւորիչ է: Այդ հինգ տարուայ ընթացքում, երիտասարդ կաճառը կարողացել է ոչ միայն հաստատուն կերպով կազմակերպուել, ստեղծել մի մեծ ցանց մասնաճիւղերի, թղթակիցների, աշխատակիցների (18 երկիրներում) հիմնել Վիլնայում, ուր գտնւում է հիմնարկութեան կեդրոնը, սեփական տուն այլ եւ մեծ աշխատանք է թափել իր անմիջական նպատակները իրագործելու համար:

Այս նպատակները բազմապիսի են, օրինակ.— Հաւաքումը՝ հրէական համայնքի կենդանին վերաբերող յիշատակարանների, գրականութեան եւ Հրեաների հին կենցաղի, ժողովրդական ստեղծագործութեան նմոյշների, կրօնական պաշտամունքի առարկաների, գրութիւններ ժողովրդական երգերի, զրոյցների, առածների, նախապաշարումների, մանրավէպերի, վերջապէս հաւաքումը այն նիւթերի որոնք պատկերացնում են ժամանակակից հրէութեան մշակոյթը, համայնական եւ տնտեսական կեանքը: Այս ուղղութեամբ կաճառը յաջողել է դլուխ հանել շատ մեծ գործ: Այսպէս, ստեղծել է հարուստ դիւան արժէքաւոր հրատարակութիւնների, պատմական փաստաթղթերի, հաւաքել է 20.000 հազուագիւտ ձեռագրեր: Կաճառի թանգարանում հաւաքուած է մօտ 1000 ազգագրական նիւթեր: Թանգարանը ունի շօշափելի թիւով գեղարուեստական առարկաներ՝ ծիսակատարութեան վերաբերեալ: Առանձին արժէք է ներկայացնում հին սինակոկների, գերեզմանոցների նկարների հազուագիւտ հաւաքածուն: Թանգարանին կից հաստատուած է յատուկ թատերական բաժին, ուր հաւաքուած են փաստաթղթեր եւ նիւթեր հրէական ժողովրդական թատրոնին վերաբերեալ, սկսած իր ծագման ամենահին օրերից:

Առանձնապէս հարուստ է կաճառին ազգագրական բաժինը, որ տիրում է մինչեւ օրս գոյութիւն չունեցող ժողովրդական ստեղծագործութեան վերաբերեալ մի հաւաքածուի,— մօտ 85,000 մանկական երգեր, ժողովրդական բժշկութիւն, պատմական լեգենտաներ եւայլն: Առակներ եւ առածներ, հաւաքուած են մօտաւորապէս 20,000:

Բոլոր այդ նիւթերը ենթարկւում են միաժամանակ գիտական քննութեան: Կաճառը վերջերս հրատարակել է մի շարք աշխատանքներ: Այսպէս օրինակ — հրատարակուած է ընդարձակ լեզուաբանական մի աշխատութիւն՝ խմբագրութեամբ դոկտ. Մ. Բայնրայխի եւ Է. Ռէյզինի — 3 մեծ հատորներ բովանդակող 1600 սիւնակ: Մի մեծ հատոր տնտեսական նիւթեր՝ խմբագրութեամբ Ն. Լեշչինսկիի: Մի մեծ պատմական հատոր խմբագրութեամբ՝ Ի. Մ. Չերիկովերի եւ սերտ աշխատակցութեամբը պատմաբան Ս. Դուբնովի: Այս հատորը պարունակում է Ռուսաստանի եւ Լեհաստանի Հրեաների պատմութեան վերաբերեալ արժէքաւոր նիւթեր: Մի հետաքրքիր աշխատութիւն, խմբագրութեամբ դոկտ. Ն. Շայքիի, յատկացուած ժողովրդական թատրոնին, խաղերի եւ պիեսների: Պատրաստւում է տպագրութեան համար մի պատմական հատոր՝ հատուած, հին ժամանակներից սկսեալ մինչեւ մեր օրերը, խմբագրութեամբ Ս. Դուբնովի, դոկտ. Ի. Բրուցկուսի եւ ուրիշների:

Կաճառի գործունէութեան գեղեցիկ եւ աչքի ընկնող կողմերէն մէկը հանդիսանում է այն, որ այս բոլոր աշխատանքները կատարում են առանց նիւթական վարձատրութեան իր աշխատակիցների կողմից: Ո՛չ կաճառի ղեկավարները, ո՛չ նրա պատասխանատու աշխատակիցները, ո՛չ խմբագիրները, ո՛ր եւ է բան չեն ստանար իրանց աշխատանքների համար: Վերջերս Փարիզում հիմնել է Հրէական Գիտական Կաճառի բարեկամների կոմիտէ, նախագահութեամբ բարոն Ա. Գ. Գինցբուրգի:

Կաճառի գործերով ներկայիս Փարիզ է եկել յայտնի հրէական հանրային գործիչ Ի. Մ. Չերիկովեր, կապ եւ յարաբերութիւն հաստատելու համար տեղական կոմիտէի հետ:

Թարգմ. ՀԵՐՄՈՆԷ ԱԲՈՅԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐՈՒՔՍԷԼ, 11 մայիս.— Ինչպէս յայտնի է, 1928 յունիս 28ին Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր-կոմիսէրութիւնը միջկառավարական կարգ մը նպաստաւոր կարգադրութիւններ ըրած էր, ռուս եւ հայ գաղթականներու իրաւական վիճակի մասին:

Պելճիքա եւս գտնուելով այն պետութիւններու շարքին մէջ, որոնք ընդունած են վերոյիշեալ համաձայնագրին տրամադրութիւնները, ատենէ մը ի վեր արդէն իբր պատուիրակ նշանակած է պէլժ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը, տրուած որոշումները գործադրելու համար: Այդ պատուիրակին գործունէութեան մարզին մէջ կը գտնուին ի միջի այլոց հետեւեալ պարագանները.—

1) Ճշդել գաղթականներու ինքնութիւնն ու հանգամանքը:

2) Յետ քննութեան յանձնարարել զանոնք պատկան իշխանութիւններու մօտ, վիզայի, անցագրի եւլն. խնդիրներու համար.

3) Դիւրացնել նորեկներուն Պելճիքա բնակութիւնը, երբ անոնց անցագրերը կանոնաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուին:

4) Տալ անոնց ամուսնական, ծննդեան, բարի վարուց եւայլն վկայագիրներ:

Արդ, Պելճիքայի Գաղթ. Վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ գաղութին անդամներուն, արձանագրուիլ մասնաւոր տոմարին մէջ, վերոյիշեալ գործողութիւններուն կանոնաւոր ընթացքը ապահովելու եւ յառաջիկայ հաւանական դժուարութիւններուն առաջքն առնելու համար:

Այս առթիւ, ուրախ ենք յայտարարելու որ Պրիւքսէլի Ազգ. Վարչութիւնը զովելի եւ օգտակար նախաձեռնութիւնը ունեցած է միանալու Անվէրսի Վարչութեան հետ, կազմելով Պելճիքահայ միացեալ Վարչութիւն մը:

Նկատի առնելով այս նորակազմ Միութիւնը եւ ներկայիս գաղութին մէջ տիրող խաղաղ մթնոլորտը, կը սիրենք յուսալ թէ միացեալ Վարչութիւնը օգտակար պիտի հանդիսանայ գաղութիս ընդհանուր կարիքներուն, մասնաւորապէս խնամատարական, կրթական եւ եկեղեցական խնդիրներուն մէջ:

Երկար ատենէ ի վեր, գաղութը զրկուած է կրթական եւ եկեղեցական որեւէ ձեռնարկէ: Աչքի առջեւ ունենալով օտարացման անխուսափելի վտանգը, ստիպողական անհրաժեշտութիւն է օր առաջ նպաստաւոր լուծում մը տալ կրթական եւ եկեղեցական հարցերուն: Եթէ գաղութը ի վիճակի չէ դպրոց մը կամ մատուռ մը շինելու, կրնայ ի հարկին զարգացած եկեղեցական մը բերել, որ զբաղի կրթական եւ եկեղեցական խնդիրներով: Առ այդ նպատակայարմար է ընտրել եկեղեցասէր տիկիններու մասնախումբ մը:

Փորձառութիւնը ցոյց տուած է որ երբ տիկինները լծուին ո եւ է աշխատանքի, յաճախ այրերէն աւելի լաւ գործ կ'արտադրեն:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՏԷՍԻՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԸՆԴՀ. ՊԱՏԿԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ, 12 մայիս.— «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է Տէսինի գաղութը:

1925 փետրուարին էր որ Ֆ. տաքսի գործակատար Գ. Բարոնեան, Պէյլէրեան Սեւանիկէն եւ Ըբէնեան մօտ հինգ հարիւր գործաւորներու խումբ մը բերաւ Տէսինի «Սօսիէթէ Լիոնէզ տը Սուա Արթիֆիսիէլ» գործարանը: Ուրեմն, տեղ անցեալ հինգ հարիւր հայութիւնով կազմուեցաւ Տէսինի գաղութը, որ առաջին հայաբնակ գիւղը կը նկատուէր այն ժամանակ իր հոծ հայաբնակիչներով, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Այդ տարին իսկ աւելի գիտակից եւ եռանդուն կ'երեւար հայ գաղութը եւ իբրեւ անմիջական պահանջ կազմուեցաւ մեծ Ազգ. Միութիւն մը, որ կը հովանաւորէր իր մանկապարտէզը Փարիզէն Պալաքեան եպսկ.ի միջոցաւ ղրկուած վարժուհիին, Օր. Ռոստոմեանի աշխատակցութեամբ: 1926 յունուար 10ին հայ մանկապարտէզին դպրոցական հանդէսը, իր յաջողութեամբը ապացոյց մըն էր թէ ինչ ջանք ու ճիգ թափուած էր առաջին հասակաքաղին իսկ: Գործարանէն մասնաւոր հրաւիրեալ պաշտօնէութեան պետը եւ քորտուղարը հիացումով կը դիտէին իրենց անծանօթ ցեղի մը անկնիկալ թռիչքները (դեռ տարին չբոլորած): Խորին համակրանքով կ'արտայայտուէին եւ փափկութեամբ կը վարուէին հայ գործաւորներուն հանդէպ:

Պաշտօնէութեան պետը նկատելով որ փոքրիկներէն շատերը մնացած են Իզմիրի եղեռնէն եւ անհել վիճակի մատնուած, garderie (մանկապարտէզ) ծախքերը թեթեւցնելու մտքով յանձն կ'առնէր, վարժուհիին վարձքին կէս մասը ինք վճարել մինչեւ իսկ նաեւ օժանդակել դպրոցին բոլոր ծախքերուն: Եւ խոստումը գործադրեց: Նաեւ կաղանդի առթիւ նուէրներ բաժնել տուաւ բոլոր դպրոցականներուն:

Փարիզէն կ'ուշանար վարժուհիին տրուելիք ամսականը, մինչ կողմէ քաղաքական կուսակցութեանց ծանօթ նածիւղերուն հակամարտ գործունէութիւնը տեսակ մը պառակտում յառաջ կը բերէր, կուսակցական դարձնելով Ազգ. Միութիւնը եւ մանկապարտէզը:

Եւ ահա քայքայուեցաւ թէ Ազգ. Միութիւնը, եւ թէ մեր «մանկապարտէզ»ը: Այս գործին մէջ սիրով մեծ դեր կատարեցին, այն օրուան Հօկ-Հնչակ միացեալ անասելուկը:

Փարիզի միջամտութեամբ, կիրքերը մասամբ մը բարւոքած էին եւ վերաբացուած մեր «մանկապարտէզ»ը պաշտօնավարութեամբ Օր. Նուարդ Տէր Ղեւոնդեանի, 1927ին: Քանի մը ամսուան մէջ օրիորդը հեռացաւ, սկսաւ կուսակցականութիւն քարոզել, վառել ու փչել, կարմիր ծանրել, խրտչեցնել իր ՀՕՀ-ականները Կոթնելով իր հնչակեան ընկերութիւն, սկսաւ տեսակ մը «թէլ» պարտադրել Ազգ. Միութեան, պահանջելով աւելին եւ անկարելին,— եւայլն: Հասկնալով արարքին չտեսութիւնը, Հնչակեաններու որոշումով օրիորդը օր մը կծիկը կը քաշէ դէպի Փարիզ:

Ամիսներ յետոյ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. կոմիտէն կէս չգիտելու համար գործը եւ միանգամայն ամօթահար ՀՕՀ համար գործատիրոջ առջեւ, Փօնշերիւէն բերել տուաւ ուսուցիչ մըն Ամէնեանը, որուն աշխատանքը ալ կարճատեւ եղաւ, մինչ վիճէին ու պոյքոթ կը հաղորդէին Հօկն ու Հնչակները, իրենց զաւակները դպրոց չղրկելով, վերջապէս բոլոր անհնարելի միջոցներուն դիմելով:

Այս համառօտագրութենէս յետոյ բեւայ որ 1927էն ի վեր անկազմակերպ է գաղութը ազգային տեսակէտով: Բազմատեսակ Հայր. Միութիւնները գրեթէ ո՛չ մէկ բան բերած այս գետնին վրայ:

Ութէն աւելի Հայր. Միութիւններ կան: Ո՞ւր են, ո՞ր օրուան

սպասեն, երբ անգլիացի, հայ մանուկները ֆրանսական դպրոց կ՚երթան այբ բենը չսորված, օտար այբուբենքներ են սորված, եւ հազիւ կը թոթովեն մայրենի լեզուն, աղճատուած ու անհասկնալի։

1919ին կազմուեցաւ «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն» մը, որ օգտակար գործեր կատարեց։

Բայց ո՞ւր է ընդհ. կապը։ Կը ճանչնամ Հայեր որոնք երբեմն կը մասնուին կեանքի անողոք պայմաններուն։ Չկայ ազգային միութիւն մը որուն դիմեն եւ ապերսեն, դարման մը գտնելու իրենց ցաւին։ Ոչ մէկ կապ քաղաքապետարանին հետ։ Հազար դժուարութիւններ, լեզու չգիտցող հայրենակիցներուն, իրենց գործերը կարգադրելու համար։ Ծնունդի, ամուսնութեան, մահուան, վերաբերեալ գործերը շահագործուեցան Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, մինչ, մօտ 3000 հայութիւնով մը, Վիէնը, մէջքը կը շտկէր կ՚ունենար իր դպրոցն ու եկեղեցին։ Չկայ քաղաքային մարմին մը, որ վարէ գաղութը, գիտնայ քանակը, հոկէ վարք ու բարքին, բաղդատէ բարոյական թէ ֆիզիքական նահանջն ու նուաճումները, արձանագրէ ծնունդները, մահերը եւ ամուսնութիւնները։ Վերջապէս կատարէ վիճակագրական մարդահամար մը։

Դիմեցի քաղաքապետարան, Հայոց հինգ տարուան վիճակագրութիւնը պատրաստելու համար։ Ահա արդիւնքը.—

	Ծնունդ	Մահ	Ամուսնու.
1925.— Ոչ մէկ արձանագրութիւն.			
1926.—	7	2	12
1627.—	8	3	7
1928.—	18	7	8
1929.—	29	15	18
1930.—	33	15	12

Այս ցուցակէն կ՚երեւայ թէ Վիէնի գաղութին հարիւրին 60ը կ՚ամի, իսկ ամուսնութեան հարիւրին 50ը ծնունդին տեղը կը բռնէ։ Այս հաշիւէն դուրս են, այն ծնունդներն ու մահերը, որոնք տեղի ունեցած են Լիոնի հիւանդանոցներուն մէջ, եւ մաս կը կազմեն (Վիէնին բնակելով հանդերձ) Լիոնի վիճակագրական դիւանին։

Կը լսեմ թէ Ազգ. Միութիւն մը կազմուելու վրայ է։ Յաջորդով կ՚անդրադառնամ։

ՄԻՆԱՍ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԱՏ ԳՕՏԻՆ

Թուրքիոյ Առեւտր. խորհրդ. Նախ. եւ առեւտրական ընդհ. տնօրէնները Պոլսոյ մէջ քննութիւն կատարեցին ազատ գօտիի հաստատուելուն շուրջ։ Այս առթիւ կարծիքը առնուած է նաեւ Պոլսոյ տնտեսական եւ առեւտրական շրջանակներուն։ Առեւտրական Սենեակը իր կողմին պատասխանած է որ ազատ գօտիի ամենէն յարմար վայրը Ոսկեղջիւրն է։

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Մայիս 3ի կիրակի օրը, ժամանակ հրաւէրներով գաղութը հաւաքուած էր եկեղեցիին մէջ, յարգելու Ապրիլեան սուգը։

Պատարագէն վերջ, որու ընթացքին Գերմանիոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգոր Ծ. Վրդ. Շահլամեան պատշաճ քարոզով մը «անոնց կտակը» վերարծարծեց, տեղի ունեցաւ սգահանդէսը։

«Մեր նահատակներուն» վերտառութեամբ դրուած սեղանը կը խորհրդանշէր մահաբեմը։ Լուռ պահ մը ինքնամփոփման և խորհուրդի։ Յետոյ խօսեցաւ Տոքթ. Արտ. Աբեղեան։ Երկար այլ գեղեցիկ վերլուծումով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը.— «Աշխարհի ո՛ր կողմն ալ երթաք, ո՛ր ժամանակի պատմութիւնը քրքրէք, չէք գտներ ցեղ մը, հաւաքականութիւն մը, որ իր յարգանքի տուրքը չբերէ իր մեռելներուն, իր նահատակներուն։ Թշնամին հարուածեց մեզ առանց խտիր դնելու. սուգը ընդհանուր, ազնուին է եւ ամէնէն եղեռնականը, զոր մեր պատմութիւնը երբ եւ է արձանագրած ըլլայ երեք հազար տարուան ընթացքին։ Բայց այս ժողովուրդը որ փիւնիկի մը պէս գարթնուլ գիտցաւ անապատներուն մէջէն, ամէն երաշխիք ունի դեռ պայծառ օրեր ապրելու»։

Բանախօսը վերջացուց հայ հին ժողովրդական առակով մը. — Թագաւոր մը կար որ արքայազուն մը եւ աղաւնի մը ունէր. Թռչունը ամէն օր ոսկի մը կը բերէր իրեն, իսկ արքայազունը օրէ օր կը թըվռար, կը մեծնար։ Վերջապէս սուր մը ստացաւ երբ նշան արքայազնի, մինչ աղաւնին ձագ մը ունեցաւ։ Օր մը արքայազունը քաշեց սուրը եւ սպաննեց խեղճ ձագուկը։ Աղաւնին թռաւ սարէ սար, ձորէ ձոր եւ թոյն հաւաքեց բոյսէ բոյս, եկաւ թունաւորեց արքայազունը, որ նոյնպէս մեռաւ։ Շատ չանցած թագաւորը նկատեց որ աղաւնին չի գար ու լուր ղրկեց որ գայ եւ դարձեալ հաշտուին։ Բայց ան չեկաւ այլ եւս։ Պատասխանը պարզ է — «Դուն քեզի համար, ես ալ ինծի համար»...։

Այս տպաւորիչ ճառէն յետոյ, Պ. Տիրայր Ֆրունճեան յիշելով որ Սիամանթօ, ինքն ալ մէկն Ապրիլեան Եղեռնի մատաղներէն, նախապէս տեղի ունեցած Ջարդի մը տպաւորութեան տակ գրած է իր «Մօր մը երազը» բանաստեղծութիւնը, գեղեցիկ բացատրականով մը վերլուծեց այդ բանաստեղծութեան ոգին եւ թելադրականը, զոր ան կը պարունակէ ժառանգ իր վերջին տողերուն մէջ, երկրէն դուրս, ուրեմն գաղութներու մէջ ապրող հայութեան.

— «եղբա՛յր մ՚ունինք, եղբա՛յր մ՚ունինք,
մեր կեանքին մէջ եղբա՛յր մ՚ունինք,
մայրի՛կ, մայրի՛կ, ... նոր օրերու,
նոր յոյսերու Թշուառութի՛ւն,
ինչպէ՞ս այլ եւս մենք մեր ցողին
վերադառնանք, ի՛նչպէս դառնանք...»։

Այո՛, մեռելները չեն ուզեր այլ եւս հողին դառնալ. անոնց յոյսը մեր վրայ է...

Հանդէսը վերջացաւ «Մօր մը երազը»ին տպաւորիչ ընթերցումով։

Թղթակից

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ԻՐ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւով, կուտանք մանրամասնութիւններ թէ ի՞նչ կերպով ընտրուեցաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը։

Շատերու համար հանրապետութեան նախագահը ներկայացուցչական անձնաւորութիւն մըն է որ յանուն հանրապետութեան, ներկայ կ՚ըլլայ պաշտօնական արարողութիւններու, կը նախագահէ նախարարաց խորհուրդին, կ՚ընդունի դեսպաններ եւ կը ստորագրէ հրովարտակներ։

Այս կարծիքը սխալ է։ Հանրապետութեան նախագահը, իրականութեան մէջ՝ շատ աւելի իրաւասութիւններ ունի քան ինչ որ կը կարծուի։ Իրաւ սակայն թէ, իրար յաջորդող նախագահները չեն ուզած կամ առիթը չեն ունեցած կիրարկելու շատ մը իրաւունքներ, զորս կը փայլեն սահմանադրական օրէնքի յատուկ տրամադրութիւններով։

Ըսենք սակայն թէ, ինչպէս կը ճշդէ 1875ի փր. սահմանադրական օրէնքին 92րդ յօդուածը, նախագահին իրաւասութիւնները անձնական չեն եւ չեն կրնար կիրարկուիլ առանց նախարարներու գործակցութեան։ Նախագահական իւրաքանչիւր հրովարտակ, պէտք է ստորագրութիւնը կրէ նաեւ նախարարի մը, համաձայն պարագային, եթէ ո՛չ, չեղեալ կը նկատուի։

Նախագահին իրաւունքներուն մէջ կը մտնեն նախարարներու նշանակումը։ Ան կրնայ առանձին նշանակել իւրաքանչիւր նախարար։ Սակայն իրականութեան մէջ, իր այս իրաւունքը կը կիրարկէ նշանակելով միայն անձը, որ կը կազմէ դահլիճը։

Նախարարները նշանակող նախագահը կրնայ նաեւ հրաժարեցնել զանոնք։ Բայց խորհրդարանական վարչաձեւի տակ, նախագահական այս իրաւունքը գրեթէ չի կիրարկուիր եւ Ֆրանսայի մէջ, ցարդ առիթը չէ ներկայացած։ Նախագահը այն ատեն միայն կը դրժէ իր նշանակած վարչապետը և անոր ընտրած նախարարները, երբ անոնք կը կորսնցնեն խորհրդարանի վստահութիւնը։

Սահմանադրութիւնը հանրապետութեան նախագահին տրամադրութեան տակ կը դնէ նաեւ բանակը։ Սակայն ան երբեք չի կրնար պատերազմ յայտարարել առանց խորհրդարանի հաւանութեան։ Կրնայ սակայն պատերազմական բարձրագոյն խորհուրդը նիստի հրաւիրել, ամէն անգամ որ պէտքն զգայ։

Որոշ վերապահումներով, կրնայ Խորհրդարանը հրաւիրել նիստի, ցրուել անոր գումարումը, կամ փակել։ Կրնայ նաեւ Ծերակոյտի հաւանութեամբ լուծուած հռչակել Երեսփ. Ժողովը։ Կրնայ նոյնպէս վերջնական կերպով քուէարկուած օրէնքի մը վերաքննութիւնը պահանջել Խորհրդարանէն։ Գործադրութեան համար կը հրատարակէ օրէնքները, կը հսկէ անոնց գործադրութեան եւ հետեւաբար, կրնայ նաեւ հանրային վարչական կանոնադրութիւններ պարտադրել քաղաքացիներուն, եթէ հակառակ չեն օրէնքի տրամադրութեանց։

Սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ նաեւ որ նախագահը կրնայ բանակցութիւններ կատարել եւ վաւերացնել դաշնագրեր, խորհրդարանի հաւանութեան ենթարկելու պայմանով։ Երկու օտար պետութեանց միջեւ ծագած վէճերու առթիւ, կրնայ ստանձնել իրաւարարի դերը, ծառայողներուն շնորհելու իրաւունքն ունի, բայց բանտարկեալներու ընդհ. ներումի իրաւունքը կապուած է յատուկ օրէնքի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Ե. ԱԴԱՄԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

Ապրիլ 6ին Երեւանի մէջ մեռաւ պետական թատրոնի դերասանուհիներէն Երանուհի Ադամեան, որ երկար ատենէ ի վեր հիւանդ էր։

Իր բեմական կեանքը նոր էր սկսած,բայց արդէն մեծ ընդունակութիւն ցոյց կուտար։

ԿՐԱՔԱՐԻ ՆՈՐ ՀԱՆՔ

Լէնինականէն 8 քիլոմեթր դէպի հիւսիս,Օրթաքիլիսայի մօտերը երեւան հանուած է կրաքարի հանք մը։ Մինչեւ այժմ կրաքարը կը բերէին Ջաջուռի հանքերէն, որ երկու անգամ աւելի հեռու են քան Օրթաքիլիսայի հանքերը։

Այս կրաքարը հում վիճակի մէջ կը բերուի քաղաք, կ՚այրուի եւ կը գործածուի շինութեանց մէջ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՍԵՒԱՆ

Խորհուրդներու համագումարին մէջ վիճաբանութիւն կատարուած է նաեւ Սեւանի մասին։

Այս առթիւ պատգամաւոր մը, Մ. Սարգսեան, կ՚ըսէ.— Մենք բազմաթիւ ջրանցքներ շինեցինք, բայց մեր գիւղատնտեսութեան պահանջները տակաւին չեն կրնար գոհացնել այդ ջրանցքները։ Հայաստանի բազմաթիւ գետակներէն կարելի է հսկայական տնտեսական ուժ ստանալ, շինելով ամբարտակներ եւ լճակներ։ Մեր դաշտային շրջաններուն մէջ,բնակչութիւնը կը տառապի ծարաւութենէ, մինչդեռ կարելի է այդ վայրերուն մէջ շինել արթեզեան ջրհորներ եւ աշխատաւորներուն ժամանակին ջուր հայթայթել։ Սեւանի հսկայական հարցով մեր մասնագէտները երբեք չի զբաղիր, մինչդեռ պէտք է խորհիլ ու մտածել այդ մասին։ Պէտք է գիւղացիներուն ալ հասկցնել թէ ի՛նչ է Սեւանի հարցը։

ԽՈՉԱՐԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՁԻԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն համագումարին մէջ Գուլոյեան այսպէս կը ներկայացնէր խոզաբուծութեան հարցը։ — Անասնապահութեան այս ճիւղերը մարտական նշանակութիւն ունին։ Խոզաբուծութեան համար Հայաստանի մէջ նպաստաւոր պայմաններ շատ կան, սակայն այդ ճիւղը անմխիթար վիճակի մը մէջ կը գտնուի։ 1929ին ունէինք 29,000 խոզ։ Խոզաբուծութիւնը ոչ միայն արդիւնաբերական նշանակութիւն ունի, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ սնունդ մեր բնակչութեան։ Խոզաբուծութիւնը կը զարգանայ գլխաւորապէս մեր երկրին լեռնային շրջաններուն մէջ, — ինչպէս Իջեւան, Դիլիջան, Ալլահվերդի, Շամշադին, Ղափան, — այսինքն այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր անտառներ կան, մինչդեռ հիմա անտառային տնտեսութեան զարգացումը կը պահանջէ որ խոզը դուրս հանուի անտառային շրջաններէն։

Խոզաբուծութիւնը պէտք է տանիլ այն շրջաններուն մէջ, ուր զարգացած է անասնապահութիւնը, եւ որ կարելի է պանրագործարաններու կաթնատնտեսութեան աշխատանքներու միացորդներով կերակրել զանոնք։ «Խոզը անասնաբուծութեան թեթեւ ճարտարարուեստն է», որուն շնորհիւ կարելի է լուծել միսի հարցը։

Գալով ձիաբուծութեան, պէտք է ընդունիլ որ անասնապահութեան կարեւոր ճիւղերէն մէկն է։ Եզն ու գոմէշը այլեւս այս շրջանին կարելի չէ օգտագործել իբրեւ բեռնատար անասուններ։ Այլ պէտք է օգտագործել ձին։ Ուստի անհրաժեշտ է զարկ տալ ձիաբուծութեան։ Այս տեսակէտով մեծ նշանակութիւն ունի Բասարգեչարի, Մարտունիի շրջանին մէջ հիմնուելիք ձիաբուծարանը, որ պիտի ունենայ 1000 մայր ձի (մատակ)։

Շատերը կը կարծեն թէ գիւղատնտեսութեան մեքենականացումը, մեքենաշարժ արօրին երեւումով, ձին կը կորսնցնէ իր արժէքը։ Սխա՛լ, որովհետեւ մեր գիւղատնտեսութիւնը դեռ երկա՜ր ատեն պէտք ունի ձիու ուժին։ Մենք կարճ ժամանակուան մը մէջ չենք կրնար մեքենականացնել աշխատանքի մեր բոլոր բնագաւառները։ Եւ պէտք չէ մոռնալ, որ ձիերը մեզի պէտք են նաեւ երկրի պաշտպանութեան տեսակէտով։

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ԵՐՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՒ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Պերլին, Ապրիլ 1931

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՏԿԱՐԱԿԱԶՄ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ անցեալ տարուան պէս, այս տարի ալ, մասնաւոր կարգադրութեան մը համաձայն՝ ծովեզերեայ օդափոխութեան պիտի կրնայ ղրկել որոշ թիւով տկարակազմ մանուկներ, որոնց տարիքը 6էն վար եւ 18էն վեր պէտք չէ ըլլայ։

Օդափոխութեան տեւողութիւնը առ առաւելն մէկ ամիս է։ Ծախքերը՝ (ճամբորդութեան, բնակութեան, սնունդի, լուացքի եւ հիւանդութեան ապահովագրութեան) կը նախատեսուին 31 օրուան համար ընդամէնը 430 ֆրանք։

Արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։

Փափաքող ծնողքները կըհրաւիրուին դիմել մասնաճիւղիս ընդհ. քարտուղարութեան, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ամէն առտու ժամը 9 — 12 բացի կիրակիէ։

Արձանագրութիւնները կը փակուին 1931 յունիս 31ին։

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՍԷՆԹ ՕՊԷՆ, 12 մայիս.— Ամսոյս 17ին կիրակի օրը, տեղիս փոքրաթիւ հայ գաղութը հաճելի առիթը պիտի ունենայ իր մէջ տեսնելու Մարսէյլոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փութպոլի Ա. խումբը, որ Մարսէյլէն մինչեւ հոս գալով մեծ մրցում մը պիտի կատարէ տեղւոյս ֆրանսական S. S. St. Auban*ի Ա. խումբին հետ։*

Այս խումբը երկու տարիէ ի վեր ախոյեանն է Ստորին Ալպեաններու եւ այս եղանակի ընթացքին միայն երկու պարտութիւն կրած է։

Մարսէյլոյ մեր մարզիկ հայրենակիցներուն համբաւին շատեր ծանօթ են այս կողմերը եւ անհամբեր կը սպասեն իրենց գալուստին։ Կը յուսանք թէ խմբապետ-մարզիկ Պ. Աթթարեան ամէն ջանք ի գործ պիտի դնէ խմբական լաւ կազմով մը ներկայանալու հոս, եւ մեզի վայելել տալու խաղական գեղեցիկը, գիտական եւ ուղղամիտ։ Պէտք է ցոյց տալ օտարներուն թէ խաղապէս արժանի է հայ խումբը իր համբաւին։

Ահաւասիկ հայ խումբին հաւանական կազմը — Բերդապահ՝ Գուրպանեան, յետսապահներ՝ Պագրճեան, եւ Քիպրիթճեան, միջնապահներ՝ Գասապեան, Աթթարեան (խմբապետ) եւ Միրճոյեան, յառաջապահներ՝ Պէքմէզեան, Զարեհ, Քիւթիւեան կամ Ադամեան, Պէյլերեան եւ Շէհրիկեան։

Յ. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

— Քեզ պտըտցնեմ, ըսաւ նախկին մէկ դասընկերս, հպարտ շեշտելով բոլոր անոնց որոնք ամիս մը Փարիզ ըլլալով ինքզինքնին Փարիզցի կը կարծեն։

Օրը կիրակի էր։ Գիտէք մտածեք, այն կիրակիներն են որ կեանքի մեծ կը կազմեն յիշատակներուս մէջ։ Անոր պատասխանը ուրիշ օր մը տուած, հիմա այնքանը ըսեմ որ, երկու օրէ ի վեր մեծ մայրաքաղաքն էի քիչ մը ապշած, քիչ մը վախցած ու քիչ մըն ալ յուսախաբ, եւ դեռ իմ պզացումներուն ոչ մէկ որոշ պատճառը չէի գտած, (փնտռած ալ չունէի, որքան կը յիշեմ), երբ դիպուածով այս տղուն հանդիպեցայ։ Դիպուածով լոկ, պարզապէս առաջին տպաւորութեանս հաւատարիմ, որ ատեն Հայոց եկեղեցիին դրան առջեւ ընդհ. հայկական հաւաքավայր-ժամադրավայր մը ըլլալը կ՚անգիտանայի։

Զգեցինք ժամուորները իրենց առեւտուրին ու ցուցադրութիւններուն եւ հեռացանք։

Արեւոտ օր մըն էր։ Քոնքորտի հրապարակը հսկայ հայելիի մը պէս կը փայլէր, ու արձաններուն, ու բուրգին քովէն երկինքն հիացումով անցած պահուս՝ հին պատմութեան կեսարեան մէկ էջը կ՚ապրէի։ Բազմութիւն չկար, ինչպէս կրկեսի մը նախօրեակին։ (Մի մոռնաք, առաջին տպաւորութիւններս են)։

Անցանք կայծոռիկներու արագութեամբ փայլող ու մարող կառքերու շղթան։ Մեծ ու գարդարուն սրահի մը առարկաներուն կենսաւորիլը զգացող միւնակ մանուկի մը պէս էի։ Կորսուած, մոլորուած։ Ի՞նչ լաւ էր որ ընկերս կար, իր համարձակութիւնը կ՚ամչցնէր զիս իմ առջեւս,ու կը մտածէի որ ընաւ իրեն չափ «Փարիզ»ցի չպիտի ըլլամ։

Պահիկ մը կեցանք։ Սեղան նըստած պրոնզէ աստուածները լոգցնող աւազանին քով կասկածելի մարդ մը ծախու մերկութիւններով բացիկներ ցուցուց։ Ցած ձայնով հրաւիրանքներ, առաջարկութիւններ։ Աղուոր երազի մը պահուն զարթուցիչի մը ճռնչումին չափ անախորժ հանդիպում մըն էր։

Երբեմն, երբ սովորութիւն դարձած տկարութիւններս, կոշկոռ կապած ունակութիւններս կը հաճին ազատ ձգել զիս, կ՚արթնցնեմ այս յիշատակը՝ խոկալու համար։ Ամբողջ խորհրդանշանն է կեանքի մը, ցցուն, իրապաշտ պատկերով մը։

— Դէհ, խօսէ, ալ ի՞նչ կայ, կը կրկնէր ընկերս։ Եւ որովհետեւ կը լռէի.

— Կը՛ տեսնե՞ս, Փարիզցի եղանք, կը բացագանչէր, խնդալով։

Ոսկի ակռայ մը, բաց գոյն հագուստ մը եւ լայնեզր գլխարկ մը նոյն կերպով արտայայտուած էին, երբ Պոլիս էինք, եւ ապա երբ Աթէնք էինք։ Բայց տրամաբանելու, հակաճառելու տրամադրութիւն չունէի. շուարած կը նայէի բախտին որ իր անիւը կը դարձնէր խելացնոր արագութիւնով մը։ Ի՞նչ պիտի բերէր դիպուածը։

— Հիմա նախ «Փալաս» երթանք, ըսաւ ընդմիջելով ցուցմունքներն ու պատմական ծանօթութիւն տեղեկութիւնները մեր շուրջի մասին, (որոնց երեք քառորդը իրմէ շինուած ըլլալը հասկցայ յետոյ)։ Մտանք մեթրօ։

Կը շատախօսէր բարձր ձայնով, մեծ շարժումներով։ Հետաքրքրութեամբ կը դիտէին մեզ։ Բոլոր կարողութիւնները ցուցադրելու հարկը զգացող հոպիտի մը պէս ամէն ճիգ կը թափէր։ Ամէն բան լաւ էր, ամէն բանէ գոհ էր։ Նի՞ւթը.

— Իր ինչպէս ճարպիկութեամբ կանուխէն հոս գալը, ճամբորդութիւնը, գործարանի իր «հանգիստ» աշխատանքը, սենեակին մաքրութիւնն ու ելեկտրական լոյսը, «միտինէթ»ները, «միւզէթ»ները, եւ շատ մը այս կարգի բաներ։

Միւնոյն ատեն չէր մոռնար ամէն մէկ կայարանի քով, փակագծի մէջ ծանօթացում մը տալ.— Սէն Լազար, սիրահարներուն պզգաբը, ակնարկով ըմբռնելի ժամադրավայր։ Քլիշի. գործիս ճամբան, արքայութեան բանալին։ Փիկալ, նշանաւոր «Մուլէն Ռուժ»ը։ Պարպէս. մեթրոյին շնչառութեան ծակը, քիթը։ Կառ տը լ՚Էսթ. հայ վեներախտաւորներու ուխտատեղին, Տոքթ... (սատանան պահէ զիս բժիշկի ռէքլամ ընելէ)։

Դուրս ելանք։ Ծանր հոտն ու գալուն օդը գլուխս դարձնել սկսած էին։

Շրջեցանք մէկերկու կողմ, ցատկեցինք, ճեղքեցինք ու ազատուած բազմութենէն՝ խանի լայն դունէ մը ներս մտանք։

Խոշոր բակ մը, յետոյ պզտիկ դուռ մը ու անոր ետին մեծ, անկանոն անկիւններով տարածութիւն մը, գոմի պէս, առանց բաժանմունքի, կիսամութ, գետինը հող, անհարթ ու պատեր գորշ ու անծեփ։ Խռնուած ընտանիքներ, բեռները խառնիխուռն գաղթականներու նման, ըսել կ՚ուզեմ աքսորականներու նման։

Ճիշդ մէջտեղը չուանի մը վրայ ճերմակեղէններ, տղայ մը խլլոտ, պահածոյի տուփի մը վրայ մեծ աղմուկով եղանակ մը շինելու հետամուտ։ Խօսք, պոռչտուք, ծիծաղ ու հայհոյանք։ Ոմանք կը ճաշէին, ուրիշներ թուղթ կը խաղային։ Կին մը մանկիկ մը կ՚օրրէր անկիւնի մը մէջ շինուած օրօրոցով, ուրիշ անկիւն մըն ալ ուտ մը կլթիկ կ՚ընէր կը կենար։

«Ախոռ փալաս»ն էր։

Ա՛ս ի՞նչ հրաշք էր. իրաւ Փարի՞զ էինք. ամէն բան ցնդեցաւ։ Առ քեզի պտըտիլ։

Կերակուրի հոտ, ծխախոտի մուխ, ծղլածութիւն։

Դէմքիս ծամածռումը տեսաւ։ Ըսաւ.

— Շատ չենք կենար, հոգ մի ըներ։

Անկիւն մը, թերեւս ամէնէն լուսաւորը, երեք հողի գետնին փըռուած կապերտի մը վրայ եւ բարձի վերածուած ծրարներու կռթնած, արեւելեան ձեւով նստած էին։ Քանի մը պնակ աղցան, լոբիա, օղիի գաւաթներ։ Կը ճնկէին։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

վարութիւնը կոչ մը ուղղած է խորհրդային տնտեսական քաղաքական եւ համագործակցական կազմակերպութիւններուն։

Հաստատելով մէկտեղ ապրանքներու շրջաբերութեան զարգացումը, կոչը կը շեշտէ թէ համագործակցականները թէեւ ջնջեցին մասնաւոր առեւտուրը, սակայն նկատի չառին առեւտրական դաշինքի սկզբունքը։ Արդ, քանի որ մասնաւոր առեւտուրը կը փոխարինուի պետական առեւտուրով եւ համագործակցական կազմակերպութիւններով, աւելի լաւ կազմակերպելու համար ապրանքներու շրջաբերումը, պիտի ջնջուի ճարտարարուեստական վաճառման կանոնագիրը եւ պիտի բացուի նպարեղէնի նոր վաճառատուններ։

Այս վաճառատուններու թիւը պիտի ըլլայ Մոսկուայի մէջ 200, Լէնինկրատի մէջ 150, Տոնէցի մէջ 150, եւ 100 զանազան կարեւոր քաղաքներու մէջ, իսկ 80, մնացեալ ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ։ Համագործակցականներու մէջ աշխատողներու օրավարձքերը յաւելուամ պիտի կրեն, ասկից զատ, քաջալերելու համար վաճառումը եւ այս կերպով ապահովելու համար աւելի սպառում, վաճառումներու ընդհ. գումարին վրայ՝ պարգեւ մը պիտի տրուի պաշտօնեաններուն։

Համագործակցականներու մէջ աշխատելու համար, կը պատրաստուին 150,000 բանուորներ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Place Châtelet, Սարա-Պէրնարի Թատրոնի տակի սրճարանը։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Ընկ. Անտրէ։ Նիւթ՝ Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 181 Cours Lafayetteի սրճարանը։

ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ եւ Պօմօնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Խաժակ ակումբին մէջ։ Կը խօսի Լիոնի ընկերներէն X.

ՆԱՄԱԿ ունին Օր. Գոհար Զաքարեան, Կովտունցի Պ. Արմենակ Միքայէլեան, Պ. Մկրտիչ Շահինեան, Զիլեցի Պ. Լեւոն Ալթունեան, Կարնեցի Արշաւիր եւ Գարեգին Բարսեղեան եղբայրներ, Բժիշկ Կարապետ Գըրքեաշարեան, Ատաբազարցի Պ. Խաչիկ Գամճեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռօզարիօ, Հայկ. Ակ.— 250ֆր.։ Լիոն, Ս. Մ.— 50։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, տեղւոյն դպրոցի սրահին մէջ, անդամները եւ համակիրները կը հրաւիրուին։ Նիւթ՝ արեւելեան եւ արեւմտեան բարքեր։

Զ. Ե. Ո. Մ. Իսի լէ Մուլինօ Պիյեանքուր մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Մ. Պիյեանքուրի Սիամանթօ-Վարուժան Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 8—9։ Դիմել՝ Հայկազուն Պօյաճեանի 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճաքի Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, կայարանի մօտ Պար Մօնիւմանթալի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութիւն պատգամաւորական ժողովի շուրջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութիւնը վերակազմուած ըլլալով Փարիզի եւ շրջակայի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին 130 Bld. St. Germain (Café la Source) սարահայարկը։ Métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի երեկոյ ժամը 2.30ին, Փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 Պիւրօ տը Թապայի վերնայարկը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն. Ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ զեկոյց։

ՓԱՐԻԶԻ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան Առժամեայ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն եւ անդամակցութեան համար իրենց հաւանութիւնը յայտնող հայրենակիցներէն, որպէսզի հաճին անպայման ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris։

Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան ընտրութիւն մնայուն վարչութեան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի Քրիստափոր խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խաժակ ակումբին մէջ

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն

կը ներկայացուի զաւեշտ մը Մուտք՝ 2 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ 23 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը ներկայացուի ԿՈՅՐ ՆԿԱՐԻՉԸ եւ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, բուրգեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներու կողմէ

Մուտք 4 ֆրանք

5 տարեկանէն վեր մանուկներու համար 2 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Ինժէնիէօր Սիվիլի սրահներուն մէջ, 19 Rue Blanche, Paris

պար, երկու նուագախումբ, attraction, պրիճ

Մուտք 3 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Պ. Սահաթճեանի, 4—6. Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Ծերիկեանցի։ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ,«Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի հայ բժշկական միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ։

Նիւթ Ա.— Մարմնամարզի պէտքը՝ կը խօսի Տօքթ. Նորայր։

Բ.— Մաքրութիւնն ու մաքուր օդին պէտքը՝ կը խօսի Տօքթ. Պալասանեան։

Գ.— Ընտանիքին բոյսերը՝ կը խօսի Կ. Բասմաջեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր՝ քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
16
ՄԱՅԻՍ
1931

16 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1571 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՇԱԿԱՒԱՆ

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, նոյնութեամբ հրատարակած ենք երկար կոչ մը՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ։

Ստորագրողներն են՝ այն ափ մը փիլոնաւոր թշուառականները, որոնք «Ազատ եկեղեցի» կը խաղցնեն 1924էն ի վեր։ իբրեւ թէ Հայ Եկեղեցին եւ անոր կղերը բարեկարգելու համար, բայց իրականին մէջ՝ Էջմիածնին հիմը քանդելու առաջադրութեամբ։

Եթէ անոնց հրատարակած թերթը («Ազատ Եկեղեցի»), այլ մանաւանդ անոնց սարքած դաւադրութիւնները, պառակտումի արարքները տակաւին գաղափար տուած չեն այդ «Սեւ Թաթ»ին էութեան մասին, ահա նորագոյն փաստը,— 1931 Մարտ 10ի կոչը։

Կարդացէք եւ... տարածեցէք։ Մանաւանդ դուք, ամենապատիւներ, գերապատիւներ եւ արժանապատիւներ ի սփիւռս աշխարհի։

×

Գէորգ Ե. կաթողիկոսի մահէն ի վեր, երբ աւետաբեր լուրեր շրջան կ'ընէին յաջորդին անյապաղ ընտրութեան համար, մենք զգուշացած ենք տող մը գիր գրել այս երկու սիւնակին մէջ, այս կամ այն ուղղութեամբ։

Կը խորհէինք — թո՛ղ բարեմիտները վայելեն իրենց վարդագեղ յոյսերուն օրօրը։ Թո՛ղ հաւատան թէ «բարեխնամ» կառավարութիւնը — Մոսկուայի կամ Հայաստանի — թոյլ պիտի տայ որ ամէն ինչ կատարուի համաձայն հաստատուած կարգ ու սարքին։ Առանց ո՛րեւէ միջամտութեան կամ կաշկանդումի։

Եւ բարեմիտները հաւատացին։ Աշխարհական եւ կրօնական պատուիրակներ ընտրուեցան։ Շատեր կապեցին իրենց բեռները, անցագրի սպասելով։ Ուրիշներ քաղաքէ քաղաք անցան, ճամբան կարճեցնելու համար, ժամէ ժամ սպասելով անցագրի։ կամ խորհրդային «Ուքազ»ին, որ շատ աւելի դժուար եւ դանդաղ ընթացք ունի, քան Թուրքիոյ սուլթաններուն հռչակաւոր «Իրատէ»ները։

Լրացա՛ւ նախատեսուած պայմանաժամը — 1930 հոկտեմբեր։ Եւ առտու մըն ալ, բարեմիտները իմացան թէ ընտրութիւնները յետաձգուած են անորոշ պայմանաժամով։

Այդ օրէն ի վեր, կ'երկարաձգուի անորոշ պայմանաժամը։

Չեկը ուզեր բոլորովին յուսահատեցնել անհամբեր պատգամաւորները, պնդելով թէ ընտրութիւն չպիտի կատարուի։

Ո՛չ։ «Ընտրութիւն» մը պիտի կատարուի։ Ուշ կամ կանուխ։ Բայց թէ ի՛նչպէս,—այդ միայն եւ միայն Չեկան գիտէ։ Ամենազօր, ամենակալ եւ բարեգո՛ւթ Չեկան, որուն թաթին տակ, ահա թէ ի՛նչ գոհարներ դուրս կուտայ «Հայաստանի Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութեան Խորհուրդը»։

Պատմական Էջմիածինը դարձած է արդէն կատարեալ Արշակաւան։ Չէզոքացուած է կաթող. Տեղապահը, Խորէն արք. Աչքէ ինկած է նոյնիսկ հռչակաւոր Մագիստրոսը, Մեսրոպ արք. որ տակաւին քանի մը տարի առաջ գովքը կը հիւսէր խորհրդային իշխանութեան, իբրեւ առաջնորդ հարաւ. Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի։ «Ցախաւելով սրբուելու» դատապարտուած են Գերագոյն Խորհուրդին անդամները։

Եւ այս բոլորին տեղ, Չեկայի կողքին, Էջմիածնի մէջ տիրաբար կ'իշխէ հռչակաւոր սրիկայ մը, Մարսէյլի ծանօթ Արսէն վրդ. Ղլտճեանը (այժմ եպիսկոպոս), Աղաբեկովի թիւ 58 գործակալը, որ այս տարի խայտառակաբար վտարուեցաւ Պարսկական կառավարութեան կողմէ, ինչպէս, քանի մը տարի առաջ, վռնտուած էր Վիեննայի հայ համայնքին կողմէ։

Անոր աջ ու ձախ կողմերը բազմած են Բենիկ եւ Մելեան կոչուած երկու կարգալոյծ բախտախնդիրներ եւ իրենց արժանաւոր հետեւորդները։ Ափ մը հոպիտներ։ կեղծ բարեկարգիչներ, որոնք բան-գործ ըրած են քանդել Հայ. Եկեղեցիին միասնականութիւնը, հերձուած յառաջ բերել յանուն աւետարանական սրբութեան,— իրենք որ ոչ մէկ սրբութիւն ճանչցեր են իրենց ամբողջ կեանքին մէջ։

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ Չեկային միակ ընտրելին է, իբրեւ կաթողիկոս, Ղլտճեան եպիսկոպոսը։

Ինչո՞ւ չէ։ Չեկա մը որ պարտականութիւն կը սեպէ անմիջապէս եպիսկոպոս ձեռնադրել այս անօրակելին, որ մինչեւ անգամ յանձն կ'առնէ գոհացում տալ անոր տոփական պահանջներուն, Լիոնէն Թեհրան փոխադրել անոր սիրուհին, անշուշտ կէս-ճամբան չպիտի մնայ։ Վաղն ալ «համագումար» մը կը սարքէ Էջմիածնի մէջ— գետինը պատրաստ է արդէն— եւ կաթողիկոս հռչակել կուտայ իր հաւատարիմ եւ անձնուէր գործակալը, թիւ 58։

Ինձմէ յետոյ ջրհեղեղ... Ի՛նչ փոյթ, եթէ այս անլուր դաւադրութիւններով, շնորհիւ այս պատկերազարդ խայտառակութիւններուն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը դառնայ մէկ մասնաճիւղը համառուսական Չեկային։ «Բլիք» մը՝ որուն գերագոյն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ՝ Հայու ձեռքով քանդել ինչ որ կարելի եղած է փրկել Թուրքին եւ ուրիշ բարբարոսներու ձեռքէն։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՄԻԼԻՈՆԻ ՎՆԱՍ ԿԱՅ

Խորհրդահայ մամուլը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Հայաստանի վերջին աղէտին մասին, որուն տուած նիւթական վնասները կը գնահատուին մէկ քանի միլիոն։

Համաձայն վերջին լուրերու երկրաշարժը Գորիսի շրջանին մէջ տուած է հետեւեալ վնասները.—

Գորիսի մէջ մեռած է մէկ մարդ, թեթեւ վիրաւորուած են 2, Խոտ գիւղին մէջ մեռած են 2 հոգի, 1 ծանր վիրաւորուած, 4 թեթեւ, տուները քանդուած են հարիւրին 70 տոկոսով։ Հին-Գորիս 1 հոգի,Բռւթ՝ թեթեւ վիրաւորուած է 1 հոգի։ Բաշարաչի մէջ՝ թեթեւ 2, Երիցաթումբ՝ սպաննուած 47, ծանր վիրաւորուած 10, թեթեւ 30 հոգի, տուներ աւերուած են 100 տոկոսով։ Քարահունջ՝ թեթեւ 4, աւերածութիւնը մասնակի է։ Դիֆ՝ սպաննուած է 3, ծանր 1, թեթեւ 3 հոգի։Խինձորան՝ սպաննուած 2, ծանր 3,թեթեւ 7 հոգի, աւերածութիւն հարիւրին 40 տոկոսով։ Յանջի՝ սպաննուած 1, ծանր 4, Տաթեւ սպաննուած 20, ծանր 70 թեթեւ 31, աւերածութիւն հարիւրին 100 տոկոսով։ Հալիձոր՝ սպաննուած 7, ծանր 12, թեթեւ 65 հոգի։ Սվարանց՝ սպաննուած 5, ծանր 6, աւերածութիւն հարիւրին 100 տոկոսով։ Տանձատափ՝ թեթեւ վիրաւորուած 1 հոգի։ Շնհեր՝ թեթեւ 16, ծանր 30 հոգի, աւերածութիւն հարիւրին 100 տոկոսով։

Ամբողջ շրջանին մէջ՝ սպաննուած 114 հոգի, ծանր 48, թեթեւ 195 հոգի։ Սպաննուած են խոշոր անասուններ 160, մանր 336 գլուխ։ 4 գիւղերէն տեղեկութիւններ չկան։ Չհաշուած Գորիսը, քանդուած են 670 տուն, ճեղքուածքներ ունին 1256 տուն, որոնցմէ կարելի չէ օգտագործել 457 տուն։

Մեղրիի մէջ մարդկային զոհեր չկան

Երկրաշարժը Ացկեղ, Վանք, Փաջգազ եւ Ագարակ գիւղերը հարիւրին 90 տոկոսով աւերուած է։ Մարդկային զոհեր չկան, միւս գիւղերու մէջ տուները քանդուած են միայն 30 տոկոսով։

Դուրս մնացած են 1150 մարդ, որոնց անհրաժեշտ է պալատկաներ, 300 փութ ալիւր եւ փող։

Վրաններու մեծ պէտք կայ

Իսկ Սիսիանի շրջանին մասին կուտան հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Շրջանի դրութիւնը շատ լուրջ է։ Մինչեւ այժմ փլատակներու տակէն հանուած են 219 դիակ, ծանր վիրաւորուած են 277 հոգի. թեթեւ վիրաւորուածներ չեն հաշուուած։ Փճացած են 1900 խոշոր եղջիւրաւոր եւ 3600 մանր եղջիւրաւոր անասուն։ Փլուած են 6300 շինութիւն (տուն, գոմ, մարագ եւայլն), կիսափլուածներու թիւը չափէն աւելի շատ է։

Ախլաթեան, Դարաբասի ձորը ամբողջ, Վաղադիզ Ալիլու Շիէլեատի ձորը Դաստաքենդ հարիւրին 80—100 տոկոսով տուները փլած են ամբողջովին, մնացեալ գիւղերու մէջ հարիւրին 50 տոկոսով։

Շրջանի 38 գիւղերէն մեծապէս վնասուած են 27ը։ Բոլոր կոոպերատիվ խանութները, Գիւղխորհուրդի շէնքերը, դպրոցները փլած են. շրջանի կեդրոնի մէջ հիմնարկութիւններու գրաւած շատ շէնքեր նոյնպէս փլած են. անվնաս է մնացած միայն գործկոմի նորակառոյց շէնքը, որ վերածուած է 50 մահճակալնոց հիւանդանոցի։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հելլէն լրագրող եւ երեսփոխան Պ. Լէոն Մաքաս որ Էնկիւրի այցելեց, եւ գործօն դեր կատարած է Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ, բանախօսութիւն մը տուաւ «Թիւրք Օճաղը»ին մէջ, նիւթ ունենալով «Յետ պատերազմեան Յունաստանի յառաջդիմութիւնները»։ Բանախօսութեան ներկայ էին Ըսմէթ փաշա, Բեազըմ փաշա, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ, բազմաթիւ երեսփոխաններ, պաշտօնատարներ, սովիէթ, հելլէն եւ եուկոսլաւ դեսպանները, անգլ. գործակատարը, Էնկիւրիի իրաւաբանական վարժարանի ուսանողներն ու դասախօսները, եւլն.։

Մաքաս ըսաւ.—

— Թուրքեւհելլէն ազգերը, որոնք փոխած են իրենց վարչաձեւերը, մոռցած են անցեալը եւ պատմութիւնը։ Եթէ ճանչնաք նոր Յունաստանը, աւելի բարեկամ պիտի ըլլաք մեզի եւ պիտի մասնակից ըլլաք լիովին մեր զգացումներուն։ Երկու երկիրներու յեղափոխութիւնները, որոնք այնքան նման են իրարու, աւելի կ'ամրապնդեն այս բարեկամութիւնը։

Անդրադառնալով տնտեսական տագնապին, Պ. Մաքաս ըսաւ թէ Թուրքիոյ նման Յունաստան ալ ազդուած է տագնապէն, բայց նուազագոյն համեմատութեամբ։

— Այս տագնապը լաւատես պէտք է ընէ մեզի, Թուրքիա եւս շատ մը գործեր ունի կատարելիք, դժուարութիւններ, նեղութիւններ ունի, բայց ուշ կամ կանուխ երկու երկիրները պիտի կրնան հասնիլ տնտեսական բարօրութեան մը։ Լոյսը Արեւելքէն է որ ծնաւ։ Մենք ալ ձեռք ձեռքի տանք եւ արեւելեան նոր քաղաքակրթութիւն մը հիմնենք։»

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը Տնտեսական Գործավարութեան ղրկեց իր առաջին տեղեկագիրը, վաճառամարտի եւ Ռուսիայէն ներածուած ապրանքներու մասին։

Ստուգուած է որ Ապրիլի առաջին կիսուն 60,000 քիլօ շաքար ներածուած է Ռուսիայէն։ Առեւտրական Սենեակը հիմնական տարբերութիւն մը չէ գտած այս հրապարակին վրայ ծախուած շաքարներու գիներուն միջեւ։

Արդ, Առեւտրական Սենեակը կը մերժէ այն տեղեկութիւնը թէ ռուսական շաքարներու այդ ներածումը վաճառամարտի մը հանգամանքը ունի։

Առեւտրական Սենեակը այս օրերս պիտի պատրաստէ նաեւ ատաղձի, կրաղիւսի եւ ածուխի վերաբերեալ տեղեկագիրները, այս մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ստանալէ վերջ մաքսային իշխանութենէն։

Միլլիյէթ կը հերքէ Եըլմազի այն լուրը թէ Ռուսիայէն մեծաքանակ լաթիք կօշիկներ եկած են վերջերս, եւ թէ մաքսային իշխանութիւնը վար դրած է զանոնք, կասկածելով որ վաճառամարտի նպատակով ղրկուած են այդ ապրանքները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Պ. ՊՐԻԱՆ ԺԸՆԷՒ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Պ. Պրիան որուն մասին գրեր էինք թէ հանրապետութեան Նախագահի ընտրութեան մէջ, իր ձախողութենէն յետոյ, որոշեր էր քաշուիլ քաղաքական կեանքէ, իր հրաժարականը ներկայացուց Նախարարաց խորհուրդի երէկուան նիստին։ Սակայն հաւանեցաւ մեկնիլ Ժընեւ, իբր Ֆրանսայի առաջին պատուիրակ, պաշտպանելու համար ֆրանսական տեսակէտը աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեանց ընթացքին։

Նախարարաց խորհուրդին կողմէ վարչապետը Պ. Լավալ զեկոյց մը յանձնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, թէ Պ. Պրիան պարտք սեպած է իր հրաժարականը ներկայացնել արտաքին նախարարութենէ, բայց իր պաշտօնակիցներու ջերմ ու միաձայն պնդումներուն վրայ, յանձն առած է մեկնիլ Ժընեւ։

* * *

Համեւրոպայի Ուսումնասիրական Յանձնախումբին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին անդամներէն շատերը հասած են արդէն Ժընեւ։Ասոնց մէջ է Թուրքիոյ պատուիրակը արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի։ Իսկ Խորհրդային պատուիրակները Լիտվինոֆի գլխաւորութեամբ հաւանական է որ հասնին վաղն առտու։

Զանազան երկիրներու պատգամաւորները մեծ կարեւորութիւն կուտան Անգլիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին Նախարարներու տեսակցութեանց՝ նաւային եւ աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեանց մասին։ Տեսակցութեան արդիւնքը գաղտնի կը պահուի։ կը կարծուի թէ երկու Նախարարները շատ քիչ խօսած են նաւային համաձայնութեան մասին, քանի որ իրենց առաջարկներուն մէջ նոյնութիւն կայ արդէն եւ կը սպասեն ֆրանսական հակառաջարկներուն, զորս պիտի ներկայացնէ Պ. Պրիան։ Հէնտըրսըն եւ Կրանտի ամենէն աւելի զբաղած են Անշլուսի հարցով, որուն քննութիւնը դրուած է Համեւրոպայի Յանձնախումբին սեղանին վրայ։ Իտալիոյ արտաքին Նախարարը Հէնտըրսընի պարզած է վերջերս Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ, ինչպէս նաեւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած տնտեսական համաձայնութեանց կարեւոր կէտերը։ Այս համաձայնութիւնները կնքուած են զարգացնելու համար այդ երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները,փոխադրութեանց, փոխանցումներու եւ գիներու դիւրութիւններով։

Ժընեւի մէջ, կարեւոր հանդիպում մը ունեցած են նաեւ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին Նախարարները Շոպէռ եւ Քուրցիուս, որոնք յետոյ աշխատած են պատուիրակութեան մասնակցող մասնագէտներուն հետ։

Համեւրոպայի Յանձնախումբին մէջ

Ժընեւի մէջ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ։ Համեւրոպայի Յանձնախումբէն զատ, բոլոր Յանձնախումբերը իրենց տեղեկագրերը պէտք է ներկայացնեն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին։ Իսկ Համեւրոպայի Ուսումնասիրական Յանձնախումբը որ երէկ բացուեցաւ, ծանրաբեռնուած օրակարգ մը ունի։ Յանձնախումբը յաջորդաբար պիտի քննէ.

1.— Յանձնախումբին կազմութեան, կազմակերպութեան եւ աշխատանքի եղանակներուն վերաբերեալ ծրագիրը։

2.— Յանձնախումբի բոլոր տնտեսական աշխատանքներուն, Տանցիկ ազատ քաղաքին մասնակցութեան հարցը։

3.— Տնտեսական հարցերը, — Համաշխարհային տագնապը՝ ինչ չափով որ կը շահագրգռէ Եւրոպան հաւաքաբար։ Այս վերջին հարցը կը բովանդակէ հետեւեալ կէտերը.

ա) Քնութիւն Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական եւ ելմտական աշխատանքներու արդիւնքին, ինչպէս նաեւ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ջանքերը տագնապին դէմ պայքարի տեսակէտէն։

բ) Այս տարի փետր. 25ին եւ 28ին Փարիզի մէջ գումարուած Յանձնախումբերու աշխատանքները (արմտիքի մթերքներու սպառման մասին)։

գ) Երկրագործական վարկի հաստատման աշխատանքները։

դ) 1930ի առեւտրական միջազգային պայմանագրութեան մասին Պելճիքայի առաջարկները։

4.—Օտարականներու հարցը զանազան երկիրներու մէջ,եւլն.։

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Գահիրէէն տրուած հեռագրեր կը յայտնեն թէ կատարուած ընտրութիւնները տեղի տուին արիւնահեղ դէպքերու, ինչպէս կը գուշակուէր արդէն։ Կռուարարները ցրուելու համար պէտք եղաւ դիմել զինուորական ուժերու օգնութեան։ Սպանեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան. երկուքը՝ անգլիացի։

Առաջին խռովութիւններն սկսան Գահիրէի ճարտարարուեստական երկու թաղերուն մէջ, Պուլաք եւ Շուպրա, ուր Արհեստից վարժարանին աշակերտները դասադուլ յայտարարեր էին, ուժ տալու համար Վաֆտի եւ Ազատականներու գործունէութեան։ Չինարանի եւ երկաթուղային մթերանոցի աշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԴԷՄ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Հետեւեալ գրութիւնը բառական ընդօրինակութիւնն է կոչի մը, զոր Ռուսաստանի, Հայաստանի եւ արտասահմանի թեմական առաջնորդներուն ղրկած է «Հայաստանի Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան խորհուրդը»։ Փոխած ենք միայն ուղղագրութիւնը, եւ փակագծի մէջ բացատրած՝ օտար բառերու իմաստը։

Բովանդակութեան կ'անդրադառնանք առանձին։

ԵՐԵՒԱՆ, No. 6858

ԿՈՉ

ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻՆ

Ուղիղ տասը տարի առաջ Հայաստանի խորհրդայնացումով վերջ տուեց այն սոսկալի ներքին եւ արտաքին արնախում կռիւներին, որին զոհ գնաց հայ ժողովրդի գրեթէ կէս մասը, այն խեղդող մղձաւանջին, որին ենթարկւած էր նրա կենդանի մնացորդ նախկին դաշնակցականաւանտիւրիստական (արկածախնդրական) քաղաքականութեան շնորհիւ, Հայոց եկեղեցու ղեկավար եպիսկոպոսների օրհնութեամբ ու դպրանագործ աջակցութեամբ։

Խորհրդային պետութեան առողջ ու հեռատես քաղաքականութեան շնորհիւ՝ աննախընթաց խաղաղութիւն տիրեց մեր դրացի ազգերի մէջ։ Այդ խաղաղութեան ծոցում խորհրդային իշխանութեան աշխատաւորները, որոնց թւում եւ Հայաստանի աշխատաւորութիւնը խանդավառութեամբ՝ նւիրւեցին նախկին աւերակւած երկրի վերականգնման, ապա վերակառուցման գործին։

Տասը տարուայ այդ ջեռուն աշխատանքի արդիւնքը հսկայական է, ամբողջ աշխարհին յայտնի եւ ապշեցուցիչ։ Նոր կեանքի, նոր կենցաղի արշալոյսի օրերում երբ հաւատացեալների կաշկանդումից ազատւած միտքը հնարաւորութիւն ստացաւ քննադատութեան ենթարկելու նաեւ կրօնն ու եկեղեցին, հրապարակ դրւեց հայ հոգեւորականութեան ղեկավար դասի հոգեւոր ու բարոյական սնանկութիւնը եւ բնականօրէն, ցանկութիւն առաջ եկաւ հաւատացեալների ժողովրդասէր մի մասի մէջ վերափոխութեան ենթարկելու եւ Հայոց եկեղեցին աւետարանի հիմունքով թէ կրօնն է մարդու համար, այլ ոչ թէ մարդը կրօնի։

Այդ օրինական, բարոյական եւ բնական պահանջը դրին հոգեւոր պետերի առաջ իրենց թերթի անունով «Ազատ Եկեղեցական» կոչւող համայնքները։

Սակայն Էջմիածնի մի խումբ եպիսկոպոսներ՝ իրենց դարբնած ինքնակոչ Գերխորհրդի ղեկավարութեամբ ոչ միայն արհամարհեցին այդ արդարացի պահանջները, այլեւ հակաքրիստոնէական ու հակաբարոյական հալածանքը բորբոքեցին մեր դէմ միամիտ ու տգէտ հաւատացեալներին գրգռելով եւ պրովակացիաներ տարածելով, թէ «ազատ եկեղեցականները անջատւել են Էջմիածնից», «թուրքացել են», «նրանց եկեղեցի մի՛ թողնէք». «ջարդեցէք» եւայլն։

Մեր բարեփոխական պահանջներից մէկն էլ այն էր, որ հայ եպիսկոպոսները դադարեն Քրիստոսի եկեղեցին հակախորհրդային քաղաքական կլուբ դարձնելուց, զգան որ իրենց մոլոր եւ մոլի քաղաքականութեան հետեւանքով իրենց մատներից դեռ հայ ժողովրդի արիւնն է կաթկթում. փոխեն իրենց ընթացքը, մաքրեն իրենց բարքերը եւ խորհրդային օրիենտացիայի (հակում, ուղղութիւն) գետնի վրայ կանգնելով, աջակցեն մեր Խ. հայրենիքի վերակառուցման աննախընթաց աշխատանքին։

Սակայն ոչ հայ եպիսկոպոսների գէշ բարքերի [illegible]աղտահոտ ընթացքը կանգ առաւ եւ ոչ էլ շտկեց նրանց քաղաքական—դաւաճանական գիծը։ Նրանք խորհրդային երկրի ներսում [illegible] դրսում սրւած պայքարի օրերում [illegible]րենց արնխում աչքերը դարձրել [illegible] դէպի Խորհրդային իշխանութեան [illegible]րսի ու ներսի թշնամիները։ Փաստեր շատ են եւ հրապարակի վրայ։

Նրանք չքմեղ ձեւանալով Ալեքպոլի (Ալեքսանդրապոլ) ապստամբութեան առթիւ 20 թւականին տւած կաթողիկոսական անվայել կոնդակների մասնակցութեան մէջ, որտեղ բացարձակ կոչ էին անում կոտորել Դաշնակցութեան դէմ ծառայած աշխատաւորներին։ Խրախճանք էին կազմել ինկած հերոսների դիակների շուրջը, իսկ յետոյ արնաշունչ կոնդակների մեղքը գցում էին ծերունի կաթողիկոսի վրայ միայն։

Նրանք նոյն խեղճ կաթողիկոսի վրայ էին բարդում իրենց մասնակցութեան մեղքը Դաշնակցութեան 1921 թ-ի աւանտիւրային որտեղ քիչ արիւն չթափւեց։

Սակայն նրանք իրենց սերը եւ կաթողիկոսի վրայ դրւած յանցանքների մեղքը իրենք գործնականօրէն հերքեցին իրենց յանցապարտ վերաբերմունքով դէպի Խ. իշխանութիւնը եւ դէպի հայ ժողովուրդը։

Ահա փաստերը.—

Աշխարհի միլիարտաւոր լաւագոյն մարդկանց արիւնը թափել տւող, զարշ ինկվիզիցիայի (հաւատաքննութիւն) հեղինակ բիւրաւոր խարոյկների վրայ լաւագոյններին կենդանի կենդանի ողջակիզող կաթոլիկ «քրիստոնեայ» եկեղեցու վամպիր Պապը Խորհրդային երկրների դէմ պատերազմ գրգռելու կոչ արեց բուրժուական երկրներին։ Խորհրդային երկրների բոլոր եկեղեցիների եւ դաւանանքների պետերը բողոքներով հակահարւած հասցրին Հռոմի Պապի արիւնռուշտ կոչերին։

Միայն Հայոց եկեղեցու պետ եպիսկոպոսներն էին, որ բացաւիկ լռութեամբ պատասխանեցին Պետրոս առաքեալի «փոխանորդ»ի լրբենի գրպարտութեան։

2. Խորհրդային Միութեան, Խորհրդային Հայաստանի իշխանութեան հսկայական աշխատանքների շուրջը ժողովրդի խանդավառ մասնակցութեամբ պանծալի տօներ եկան եւ անցան կաթողիկոսի մահւանից յետոյ, երբ եկեղեցու իշխանութիւնը կաթողիկոսական տեղակալին եւ Գերխորհրդի ձեռքումն էր։ Այդ տեղակալը, այդ Գերագոյնը իրենց ջերմագին խնդակցութիւնը չխառնեցին ժողովրդի խնդակցութեան եւ ոչ մի խօսքով։

3. Խորհրդային Հայաստանի իշխանութիւնը ժողովրդի բուռն խանդավառութեամբ տօնեց իր տասնամեայ անդուլ աշխատանքների տարեդարձը եւ հսկայական նւաճումները։

Այդ տասնամեակին իրենց խնդակցութիւնը բերին աշխարհի ամէն կողմից Խ. իշխանութեան բարեկամ տասնեակ միլիոնաւոր մասսաները, Խորհրդային երկրների բոլոր դաւանանքների հոգեւոր պետերը։ Միայն լուռ մնաց Հայոց եկեղեցու արդի պետը, կաթողիկոսական տեղակալն իր «Գերխորհով»ը (Գերագոյն խորհուրդ) միասին։ Եւայլն։

Այս ի՞նչ է նշանակում։

Այս նշանակում է թշնամական դաւաճանական տրամադրութիւն մեր խորհրդային հայրենիքի եւ իշխանութեան հանդէպ. այս նշանակում է ուրացութիւն այն նւաճումների եւ աննախընթաց շինարարութեան, որ կոյրերն էլ են տեսնում, այս նշանակում է հերքումն այն սուտ պատիր արդարացման, թէ կաթողիկոսն էր հեղինակը անպատշաճ կոնդակների։ Այս նշանակում է պայքարի գէշ տեսակը մեր խորհրդային հայրենիքի եւ մեր իշխանութեան դէմ։ Այս նշանակում է «խաւարամոլութեան միջնաբերդում» զոհասեղան պատրաստել, հայ ժողովրդին նրա վրայ ողջակիզելու համար դասակարգային գծուծ շահի արձանի առաջ։

Եղբայրներ եւ քոյրե՛ր,

Այս համառօտից էլ դուք շատ բան կը հասկանաք, որ Էջմիածնի հոգեւոր պետերը, որ մեր սրբավայրը լրբավայր դարձրին խուլ ու համր են, եկեղեցու բարեփոխութեան հանդէպ խուլ ու համր՝ իրենց վարքագիծը (ուղեգիծ) շտկելու հանդէպ, խուլ ու համր՝ խորհրդային Հայաստանի ժողովրդի առաջադիմութեան հանդէպ եւ տարւած միայն իրենց հակաւետարանական նախկին դիրքերն ու շահերը վերադարձնելու անպատշաճ ցնորքներով՝ հակախորհրդային տարրերի միջոցով։ Մի հիւանդ ցանկութիւն է որի իրագործումը բաց աչքով չեն տեսնի, ի հարկէ։

Այս պայմաններում մենք բարձրացնում ենք մեր ձայնը եւ առաջարկում ձեզ աշխուժացնել պայքարը մեզ պայքարի ճամբի վրայ դնող Էջմիածնի եպիսկոպոսների դէմ։

Կազմեցէք ժողովներ, դասախօսութիւններ Էջմիածնի եպիսկոպոսների հակաժողովրդական գէշ ընթացքի շուրջը։ Պատրաստ եղէք ձեր կուտակած անհաշիւ փաստերով ու նիւթերով զինւել եւ ուժգին բողոքներով ժամանակին որոտալ կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորների նիստի դահլիճում եւ դատ պահանջել աւետարանին ու խորհրդային մեր իշխանութեանը դաւաճանող եպիսկոպոսների դէմ։

Գրոհ պատրաստեցէք ազատելու Էջմիածինը մի խումբ քրէական ու քաղաքական յանցագործների բռնութիւնից եւ ցախաւելով սրբելու սրբավայրը տիրող ապականութիւնից։

Կաթողիկոսական ընտրութեան համար պատգամաւորական ձեր թեկնածուներին առաջ քաշեցէք եւ ընտրել տուէք։ Զգաստօրէն հետեւեցէք խանգարելու այն թեկնածուների ընտրութիւնը, որոնք տենչում են կաթողիկոսական ընտրութեան պատրւակով Էջմիածին սողոսկել եւ նենգամիտ եպիսկոպոսների թիկունքն ամրացնել։ Անխնայ մերկայցրէք այդպիսիներին։

Ձեր նւիրական ցանկութիւնը պէտք է լինի ընտրել տալ մի կաթողիկոս, որ քաղաքական, հակայեղափոխական կլուբի (ակումբ), վերածւած եկեղեցին՝ եկեղեցի դարձնի անշեղ աջակից հանդիսանալով մեր խորհրդային հայրենիքի իշխանութեան, ի շահ եւ ի բարօրութիւն հայ աշխատաւոր ժողովուրդի։

Սուարցրէ՛ք ձեր բանակները ուժեղ պրոպականդա տանելով հաւատացեալների մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ
ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
Երեւան Մարտի 10ին, 1931 Թ.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՈՒՄԲԵՐՈՎ ԿԸ ԹԱՓԱՌԻՆ ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ, ԱՄԷՆ ԴՈՒՌ ԱՓ Կ'ԱՌՆԵՆ, ԱՆՕԳՈՒՏ

ՏՂԱՅ ՄԸ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՑ ՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՏՈՄՍԱԿ ՉԱՌՆԵՐ ԵՒ ՔՍԱՆ ԺԱՄ ԿԸ ՔԱԼԷ ՄԻՆՉԵՒ ՍԵԼԱՆԻԿ

ՍԵԼԱՆԻԿ 9 Մայիս (Սեփ. Թղթ.)։ — 20-25 տարեկան, աշխատունակ 600ի մօտ չափահաս որբերու բանակ մը ունինք, ցրուած Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ։

16 տարիէ ի վեր ձեռքէ ձեռք անցան այս անբախտ տղաքը։ Ինքնաբաւ էին մինչեւ տարի մը առաջ եւ կ'օգնէին հանրային ձեռնարկներու։ Պարկեշտ հայորդիներ՝ որոնք իրենց քրտինքով օծուն աշխատանքին շնորհիւ կ'անցընէին տարիները, սպասելով լաւագոյն օրերու։

Լաւագոյն օրերու տեղ, սակայն, վրայ հասաւ հատցնող անգործութիւնը։ Երկրագործներ էին, հողի չարքաշ մշակներ, գիւղութեամբ տեղաւորուած էին յոյն երկրագործներու մօտ, շնորհիւ իրենց տոկուն աշխատասիրութեան։ Գլխաւորաբար ծխախոտի արտադրիչներ էին։

Ծխախոտները տարուէ տարի արժէքէ ինկան։ Երկրագործը չկրցաւ իր արտադրութիւնը հաշուած գինովը ձեռքէ հանել՝ բերքէն վերջ պարտական մնաց։ Հայ որբերը, որոնք թէ օգնական եւ թէ շահակից էին յոյն երկրագործին, ապրելիք աշխատանք մը տարած եղան։ Իրենց առնելիքն անգամ չգանձուեցաւ, որովհետեւ երկրագործը գէշ կացութեան մատնուած՝ պետութեան պարտքն ալ անվճար կը ձգէր։

Յաջորդ տարիները աւելի վատթարացուցին կացութիւնը։ Որբերը ճարահատ լքելով իրենց տեղերը, սկսան, թափառումի, որ եւէ տեսակի գործ ձեռք ձգելու յոյսով։

Յունաստան փոքր եւ աղքատ երկիր է, խճողուած անհամար գաղթականութեամբ։ Անգործութեան տագնապ միշտ կայ։ Երկրագործները որ իրենց եղանակին աշխատող ձեռքեր կը փնտռէին, աւելորդ կը գտնեն այսօր իրենց սեփական ձեռքերը։ Ուրեմն օգնականներու պէտքը չեն տեսներ, որովհետեւ արտադրութիւնը արժէք չի ներկայացներ։

Մեր չափահաս որբերը, քաղքենը գալով, իրենց աչքերով տեսան տիրող անգործութիւնը եւ դարձեալ գիւղերը ափ առին։ Աշխատանք չկայ ու չկայ։ Լաւագոյն պարագային շաբաթը երկու օր։

Որբերու վերջին խնայողութիւնը սպառեցաւ։ Դիմումներ կ'ընեն երկաթուղիի վարչութեան, ճամբաներու շինութեան աշխատելու։ Հպատակութեան թուղթ կը հարցուի։ Մեր տղաքը մեծագոյն մասով հպատակ չեն։ Այս անգամ դիմումներ ամերիկեան եւ անգլիական ընկերութեանց, որոնք ճահիճներ չորցնելու համար գործաւորներ կ'առնեն։ Հոն եւս հպատակութեան թուղթի պահանջ։ Որոշ պայմանագրութիւն ունին կառավարութեան հետ։

Ո՛ր դուռը որ զարնուեցաւ, գոցուեցաւ հայ որբին առջեւ։ Այսօր մեր տղաքը խումբերով կը թափառին. անգործութենէն յոգնած ձեռքերը յուսահատօրէն շարժելով։ Իբր պարկեշտ տղաներ, զսպած են մոլորանքը։ ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԻՏԻ ՆԿԱՏՈՒԻՆ, ԵԹԷ ՉՈՐ ՀԱՑԻ ՄԸ ՓՈԽԱՐԷՆ ՕՐԱԿԱՆ 12 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԻՆ, ԱՌԱՆՑ ՀԱՐՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՆ ՏԵՍԱԿԸ։ ԲԱՅՑ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐ՞Բ.

Անցնող ձմեռը ձեւով մը պարտկուեցան իրարմով։ ԳԱՐՆԱՆ՝ ԹԱՇԿԻՆԱԿ ՄԸ ԱՆԳԱՄ ՉՈՒՆԷԻՆ ԾԱԽԵԼՈՒ։ Աշխատանք միշտ չկայ։ Անօթութիւնը անտանելի բան է. տղաքը երիտասարդ են, ՕՐԵՐՈՎ ԾՈՄ ԿԸ ՊԱՀԵՆ, ՄՈՒՐԱԼ՝ ՄՏՔԷ ԻՍԿ ՉԵՆ ԱՆՑԸՆԵՐ. ՈՒ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԽՈՏԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ։ ԱՌԱՍՊԵԼ ՉԷ ԱՅՍ, ՎԱՅՐԻ ԿԱՆԱՆՉԵՂԷՆՆԵՐ ՀԱՒԱՔԵԼՈՎ ԱՌԱՆՑ ԻՒՂԻ ԿԸ ԽԱՇԵՆ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ՀԱՑԻ Կ'ՈՒՏԵՆ։ ՍՏԱՄՈՔՍ ԳԱԼԱՐՈՒՄՆԻՆ ԱՒԵԼԻ ՍՐՑՆԵԼՈՎ։ ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ԱՂԱԾ ՁՈՒԿԻ ՄԸ, ՈՐ ՋՈՒՐՈՎ ԼԵՑՆԵԼ ՏԱՅ ՊԱՐԱՊ ՍՏԱՄՈՔՍ, ԳՈՆԷ ԳԱԼԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԽՆԱՅԵԼՈՒ, ԵՒ ԿՈՒՇՏ ՓՈՐԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՆՔԸ ՁԳԱԼՈՒ,

Քանի մը տղաք Սելանիկ եկան ճար մը փնտռելու։ Ապշած մտիկ ըրինք՝ իրենց պատմութիւնը։ Ի՞նչ ընենք, ըսէ՛ք ի՞նչ ընէինք։ Դիմումներ Թեմականին։ Խնդիրը օրակարգի նիւթ ըլլալով դարմաններու մասին մտածուեցաւ, բայց առանց արդիւնքի։ Որբերու հպատակութեան խնդիրին համար ընդհ. կուսակալին ըլլալիք բարեկամական դիմումը յաջողութեան յոյս չի ներշնչեր։ Երկրի տէրերն ալ գործադուլներ ունին, եւ ամէն բանէ առաջ իրենցները կը մտածեն, այս կէտին մէջ որեւէ բացառութիւն անընդունելի է անոնց։ Ուրեմն։ Առաջարկուեցաւ Թեմականին բարեկեցիկ անհատներու դիմումներ ընել գումար մը մէջտեղ բերելու համար, թերթի սիւնակներն ալ տրամադրելով այդ նպատակին։ Բայց հակառակ տիրող բարեացակամութեան, անճարկում կայ։ Դանդաղ կը շարժին, եւ այս ընթացքով, մինչեւ որ շօշափելի արդիւնք մը տրամադրութեան տակ ունենանք, կանանչ խոտերը կը չորնան…

Ի՞նչ ընել վերջի վերջոյ, վեց հարիւր չափահաս որբեր. ՈՐՈՆՑ ԿԷՍԷՆ ԱՒԵԼԻՆ, ԲԱՌԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԱՌՈՒՄՈՎ, ԱՆՕԹԻ ԵՆ։ Անցեալ օր որբ մը Սելանիկ գալով, պատմեց.

— «Ես միայն վեց ամիսէ ի վեր անգործ եմ, ունեցած խնայողութիւնս սպառեցաւ շուտով, որովհետեւ անգործ ընկերներուս ալ կը հասնէի։ Մտադրեցի Սելանիկ գալ, ճամբու ծախքի համար կիրակնօրեայ տափաս ծախեցի։ Կայարան եկած էին 12 տղաք, հրաժեշտի պահուն խնդրեցին որ գոնէ հացով լեցուած ստամոքսով մնաք բարով ըսենք։ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՅ ՏՈՄՍԱԿ ԱՌՆԵԼԷ, ՏԱՍԸ ՀԱՅ ԱՌԻ ԵՒ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ [illegible] ՈՒԵԼՈՎ ՅԱՄԱՌ ՀԱՅԻ [illegible] ՄԸ ՍԱՐՔԵՑԻ, ՈՐ ԻՆԾԻ [illegible] ՔՍԱՆ ԺԱՄՈՒԱՆ ՈՑՔՈՎ [illegible] ԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»։

Եւ պատկերը ամէն տեղ [illegible] է։ Կա՞յ այս տղոց վրայ խորհող [illegible] մին մը։ Չենք գիտեր։ Կը մտա[illegible] հիմնական դարմանի մը վրայ [illegible] մասին փախուստ յոյս մը ունին [illegible] բերը։ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի [illegible] րենց բախտակից եղբայրներուն սկաուտներուն հանգանակութ[illegible] լուրը։ Ինչ որ ալ ըլլայ, շատ [illegible] առին։ Կան իրենց վրայ ծախսող[illegible] ներ, հայադին մը պիտի [illegible] իրենց։

Անհրաժեշտ է լաւ խորհ[illegible] հիմնական ծրագիր մը մշակ[illegible] այս ժիր տղաքը հողի, գործի [illegible] պել։ Մինչ այդ՝ առանց ժամա[illegible] կորսնցնելու, Չափահաս Որբերու Միութեան կեդրոնը կամ [illegible] ազդանշանը պէտք է տայ ընդհ[illegible] հանգանակութեան ու [illegible] հասցնէ իր անբախտ ընկերներ[illegible] Բոլորը կը մասնակցին։

Ո՞ր օրուան պիտի սպասեն ձեռ[illegible] երկարելու համար այս արի տղոց[illegible]

Միայն շուտով, ԽՈՏԵՐԸ ՉՈՐ[illegible] ՑԱԾ…։

ՎԱՀ[illegible]

* * *

ԽՄԲ.— Այս նամակը ստացած ենք Սուպաշէն, որ այժմ կ[illegible] կոչուի Նէա Սուլի (մէկուկէս ժամ հեռու Սէրէզէն)։ Անցեալ ամ[illegible] այնտեղ կը գտնուէին մինչեւ 25—30 որբեր։

Նամակը կը հրատարակենք իր լեզուով, այնքան պարզ եւ [illegible] սրտառուչ։

"ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՈՐԵՐՆ ԱԼ ՂՐԿԵՆ, ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ"

ՍՈՒՊԱՇ, 6 Մայիս.— Նախ եւ առաջ սիրալիր բարեւներս մեր բախտակից այն ընկերներուն որոնք կը թափառին մեզ նման օտար հորիզոններու տակ. չեմ կարծեր որ դուք ալ մեր բախտին արժանացած ըլլաք, այլ ուրախ պիտի ըլլամ որ աւելի լաւ ըլլաք։

Վերջերս ձայնը արձագանգ եղաւ մեր տագնապի մասին։ Մակեդոնիոյ մէջ կը գտնուին 600 չափահաս որբեր, որոնք չունին ոչ ոք։ Ազգական ունեցողները արդէն ժամանակի ընթացքին հեռացած են։

Իսկ մնացեալ 600 հոգին մէկմէկ օճախի կանթեղները են։ Ինչպէս գիտէք, ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղէին Մակեդոնիոյ գիւղերը։

Այս վերջին տարիներուն ծխախոտը աստիճանաբար կորսնցուց իր արժէքը։ Նախորդ տարիներուն կը վաճառուէր օխա գլուխ 80, մինչեւ 120 տրախմի, իսկ այս տարի կը վաճառուի 10էն մինչեւ 60 տրախմի։

Չկայ գիւղացի մը որ պարտական չըլլայ։ Քանի որ մեր ապրուստը այս մշակներուն հետ կապակցութիւն ունի, երեւակայեցէք թէ ինչպիսի կեանք մը կրնանք ունենալ։

Գնահատելի է Զ. Ո. Ե. Միութիւնը որ իր լումաներով կ'ուզէ մասնակցիլ մեր օգնութեան։

Կը վիրաւորուինք, եւ ոչ մէկ ժամանակ չենք կրնար ընդունիլ այդպիսի գումարներ։ ԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ, ԹՈՂ ԼՍԵՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆՆԵՐԸ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐ, ԱՅԼՈՒՐ, ԵԹԷ ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՈՐԵՐՆ ԱԼ ԸԼԼԱՅ, ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՆՁՆ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆՔ ԵՐԹԱԼՈՒ։ Հոս միայն մահ ու ողբ կը բուրէ։

Յունաստանի Ազգ. Իշխանութենէն բոլորովին լքուած ենք։ Ութը տարուան ընթացքին ոչ մէկ այցելու չենք ունեցած, մեզ մօտէն ուսումնասիրելու համար։

Մենք ալ մեր երիտասարդութեան ամօթխածութեան զգացումներէն [illegible] բաւորուելու համար, լուռ [illegible] մինչեւ որ այս տագնապի [illegible] սանք։

Ամերիկացիներէն միշտ [illegible] թիւն կը գտնէինք։ Չեմ [illegible] նով, սակայն գիտեմ թէ [illegible] մըն էր որ կը շրջէր բոլոր [illegible] Անոր տպաւորութիւնը ինչ որ [illegible] մեր մասին, այնպէս արտայայտ[illegible] էր ծանուցին մէջ։— Մակեդ[illegible] տղաքը առոյգ են, ասոնք [illegible] ծանք Սուրիոյ եւ Փրանսայի [illegible] աւելի աշխատավարձ մը կը [illegible] նան, ասոնք ո և է տեղ մը [illegible] բելու կարելիութիւն չկայ։ Երբ [illegible] տողերը կարդացի հոգեկան [illegible] մը զգացի, որովհետեւ հեռատ[illegible] թեամբ գիտէի թէ ուշ կամ [illegible] մթնոլորտի գէշ հանգամանք մը [illegible] տի ունենանք,

Արդեօք Բարեգործականը [illegible] չպիտի հետաքրքրուի՞, թէ ոչ [illegible] հեռադիտակով պիտի դիտէ։ [illegible] ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ, ԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶԵՆՔ։

Այս խնդիրը լուծելու [illegible] միակ միջոցն է օտար երկիր [illegible] խադրութիւն։

Իսկ եթէ մեր աղաղակները [illegible] լի ըլլան, վայ քեզ, ո՛վ [illegible] Անիծէ բախտդ, որովհետեւ [illegible] քեզ մինչեւ վերջը թափառական [illegible] տի ըլլաս։ ԵՐԿՆՔԻ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐԸ ԲՈՅՆ ՄԸ ՈՒՆԻՆ, ԼԵՐԱՆ ԳԱ[illegible] ՋԱՆՆԵՐԸ ՈՐՋ ՄԸ, ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ [illegible] ՏԵՂ ՄԸ, ԻՍԿ ԴՈՒՆ ՉՊԻՏԻ ՈՒ[illegible] ՆԵՆԱՍ ՏԵՂ ՄԸ, ՈՒՐ ՏԱ[illegible] ՋՈՒԱԾ ՄԱՐՄԻՆԴ ՀԱՆԳՉԵ[illegible] ՑԸՆԵՍ,

Կարծես մեր ճամբաները [illegible] տեղ անէծք կարդացին։ ՈՂՋԱ[illegible] ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՒԹ ՈՒ [illegible] ԵՂԱՒ, ԵՒ Ո՞Վ ԳԻՏԷ ԳՈ[illegible] ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԵՐ ՊԱՏԱՆՔՆ Է [illegible] ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՃԵՐՄԱԿ։

ՓԻԼԻՊՊՈՍ ԹԱԳԻՈՐ[illegible]

ՓՈԹՈՐԻԿ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրեշէն տրուած լուրի մը համաձայն, բուռն փոթորիկ մը աւերներ գործեց։ Ցուզաստորի մէջ, կայծակ մը ինկաւ ոստիկանական պահականոցի մը վրայ։ Ոստիկան մը եւ իր կինն ու զաւակը շանթահար եղան։

Պաքթէրի մէջ 45 ագարակներ փճացան։ Յորդառատ անձրեւ մը հեղեղներ ստեղծեց։ Գիւղի մէջ մէկ քանի հոգիներ խեղդուեցան երբ կ'ուզէին իրենց գոյքերը ազատել։

ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

Փաստաբաններու միջազգա[illegible] յին Միութեան տարեկան [illegible] գումարը տեղի ունեցաւ [illegible] Լիւքսէնպուրկի մէջ։

Օրակարգի հարցերն են [illegible] տաբաններու յատուկ հանգա[illegible] եան սնտուկի մը կազմութիւն[illegible] փաստաբանութեան վերաբերեա[illegible] միջազգային պրպտումներ [illegible] միջազգային օրէնսգիտութեան կարգ մը հարցեր։

ՀԱՄԱԽՄԲԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ

Գաղթահայ տխուր իրականութեան մէջ կան անշուշտ մխիթարական, եւ յուսադրիչ երեւոյթներ, որոնց առաջին շարքում պէտք է դասել հայ մարմնամարզական եւ սկաուտական շարժումը։ Մատաղ հայ սերունդը օտար հորիզոնների տակ հայ պահելու համար այս միութիւնները կատարելու են ազգօգուտ շօշափելի աշխատանք, որի արդիւնքը բոլորի համար էլ ակներեւ է։

Պատանիները իրենց տարիքի բերումով, ուժեղ պահանջ են զգում ազատ ժամերին իրենց տարեկիցների հետ խաղալ, վազվզել, թռչկոտել, գնդեր կազմել եւ իրար դէմ պատերազմել, արշաւներ կատարել։ Մի խօսքով իրենց եռանդը սպառել զանազան տեսակ խաղերի, զբօսանքների եւ շարժումների մէջ։

Պատանիների այս շատ բնական եւ անհրաժեշտ պահանջին ընդառաջ գնալով, տարիքաւորները պատանիներից կազմակերպել են՝ զանազան խաղերի համար յատուկ խմբեր, ստեղծել են յատուկ խաղեր։ Մի խօսքով որոշ դպրոց երկու սեռերի համար, իրենց աւանդութիւններով, սովորութիւններով եւ օրինակելի կարգ ու կանոնով։ Այս վսեմ գաղափարը շատ արագօրէն տարածւում է բոլոր երկիրներում։ Իւրաքանչիւր երկիր, իւրաքանչիւր ժողովուրդ, կազմակերպում է իր երկրի, իր ժողովրդի մէջ, առաջնորդւելով մէկ ընդհանուր կանոնագրով։ Այսպիսով կարծէք թէ ստեղծւում է պատանիների եւ երիտասարդների միջազգային դաշնակցութիւն։

Ազգային հողի վրայ կազմակերպուած այս միջազգային միութիւնները շատ յաճախ «ընկերական հանդիպումներ»են սարքում իրենց դրացի, մերձաւոր եւ նոյնիսկ հեռաւոր երկրների քոյր միութիւնների հետ, քաղաքներում, գիւղերում եւ կամ բացօթեայ վայրերում եւ երբեմն շատ մեծ թւով, ինչպէս Անգլիոյ Ճէմբորին (Ճամբար) բանակումը, ուր զանազան երկիրներից, որոնց թւում նաեւ մեր հայ արինները, հաւաքւել էին, եթէ չեմ սխալւում մօտ 50,000 երկսեռ պատանիներ։ Այսպիսի հանդիպումները եւ ջերմ կապակցութիւնները գրաւական է ազգերի միջեւ սէր եւ միութիւն յառաջ բերելու։

Այսօրւան այս պատանիներից շատերը վաղը ստանձնելու են պետական, քաղաքական, ազգային եւ հանրային ասպարէզի մէջ աչքի ընկնող դերեր. եւ իրենց պաշտօնի բերումով միջազգային զանազան հաւաքումարների մէջ սրանք առիթ են ունենալու իրար հանդիպելու եւ միասին խորհելու շատ կենսական եւ խոշոր հարցերի մասին։ Երկար տարիներ շարունակ մարմնամարզական եւ սկաուտական դրօշի տակ համամարդկային առողջ գաղափարներով սնւած այս նախկին մարզիկներն ու սկաուտները բոլոր ասպարէզներում էլ իրենց վրայ դրած պարտականութիւնները կատարելու մէջ կը լինեն համեմատաբար աւելի փորձուած, կարգապահ եւ օգտաւէտ։

Մեր հայ արիներն ու մարզիկները իւրաքանչիւրը իր ասպարիզում կատարում են մեզ համար ազգօգուտ աշխատանք, իրենց շփումներով օտարազգի մարզիկների եւ սկաուտների հետ. ինչպէս նաեւ իրենց տարած յաղթանակներով։ Մեր այս պատանիները օտարազգիների հետ զանազան խաղերի մէջ մրցելով, մեր ազգային բարձր ընդունակութիւնները յայտնաբերելով, պրոպագանդի միջոց են հանդիսանում մեր մասին շատ աղօտ ծանօթութիւն ունեցող օտարներին,որոշ, յստակ, դրական գաղափար կազմելուն։ Այսօրւայ մեր մարզիկներից ու սկաուտներից շատերը վաղը Հայաստանում դեր ունեն կատարելու ազգային, պետական, քաղաքական եւ հանրային ասպարէզներում։ Սրանք են որ այսօր հնարաւորութիւն ունեն իրենց մարմինը, հոգին ու միտքը կրթելով եւ այժմեանից իսկ զանազան ասպարէզներում իրենց ընդունակութիւնները յայտնաբերելու եւ ապագայ իրենց ստանձնելիք դերի համար այժմեանից որոշ փորձառութիւն ձեռք բերելու։

Այժմեանից արդէն հայ արիները (սկաուտ) մեր ազգային հանդէսների մէջ հայկական պահակազօրքի դերն են կատարում, հայկական եռագոյնը պարզելով ուր որ պէտք է,

Շատ ցաւալի է որ ցարդ չյաջողւեց Ֆրանսահայ Արիներից եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիներից կազմել մէկ ընդհանուր հայ Արիների Միութիւն, Հ. Մ. Ը.Մ.ի դրօշի տակ եւ ինքնավար։ Այս երկու քոյր Միութիւնները իմի ձուլելու համար պէտք է կատարել շատ յամառ աշխատանք։

Վաղը, կիրակի (մայիս 17), կէսօրից յետոյ, Ֆրանսահայ Արիների հանդէսը տեղի է ունենալու (Սալ տը Ունիօն տը Փարիզ, 14 Րիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Գադէ)։ Շատ ցանկալի կը լինէր, ըստ իս, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները մի քանի սկաուտներով պատուէին այս հանդէսը, ինչ որ գեղեցիկ ժեստ կը լինէր եւ մեծ ոգեւորութիւն կը պատճառէր բոլորին։

Վաղն էլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիների Միութեան հանդէսին գալով մենք պարտաւոր ենք գնալու նոյնպէս, մեր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ ոգեւորելու հայ պատանիներին եւ, ինչ խօսք, որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիների հանդէսներին էլ իրենց հերթին պէտք է այցելեն Ֆրանսահայ Արիները։ Այսպիսի փոխադարձ այցելութիւններով եւ մի բաժակ թէյի շուրջը համախմբելով, երկու Միութիւններին պատկանող հայ արիների միջեւ կը ստեղծւի անկեղծ եղբայրական փոխյարաբերութիւն, ինչ որ գրաւական կը լինի ապագայում միանալու մէկ դրօշի տակ։

ԲԵՆՕ

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ապրիլ ամսուն Բագուի մէջ տօնուեցաւ Ազրբէջանի հայկական թատրոնին տասնամեայ գործունէութիւնը։

Այս առթիւ տրուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Իր գոյութեան առաջին շրջանին, Բագուի հայկական թատերախումբը շէնք չունէր, եւ ստիպուած էր դժուարութեամբ քարշ տալ իր կեանքը, շարունակ տեղափոխուելով շէնքէ շէնք։ Պարենաւորման ծանր ճգնաժամն ալ, որուն ենթարկուած էր երկիրը, իր կնիքը դրած էր Բագուի թատերական կեանքին վրայ։ Անհրաժեշտ էր պետական օժանդակութիւն։

1924-1925 թուականներուն էր, որ հայ թատերախումբը ուժեղցաւ։ Ատիկա թատրոնին զարգացման երկրորդ շրջանն էր։ Դերասանական խումբը կենդանացաւ թարմ ուժերով, նիւթական օգնութիւնը ապահովուեցաւ պետութեան կողմէ, փողոցային թատերախաղերը դուրս նետուեցան ցանկէն, եւ ահա առաջին փորձերը բանուորական թատերախաղերուն։ 1929ին Բագուի Հայ Թատերախումբը կը մտնէ իր զարգացման երրորդ շրջանը։ Խաղացանկը կը դառնայ աւելի ներկայանալի, կ'օժտուի նոր խաղերով։ Կը փոխուի թատրոնին դիմագիծը։ Այդ շրջանին խաղացանկին վրայ կը տեսնուին Հողմերի քաղաքը, Մորգանի խնամին, Արեան ձայնը, Բոմբէյը, Մեր ջահէլները, Ցէմպը, Հողը ծիծաղում է։

Այս բոլոր թատերախաղերուն նիւթը առնուած է ժողովրդային տնտեսութեան մէջ կատարուած ընկերվարական յեղափոխութեան մը փորձերէն։ Ընդհ. առումով, կարելի է ըսել թէ իրապաշտ թատրոնն է, որ վերահաստատուած է, միայն թէ ձգտումն ունի դասակարգային պայքար ստեղծելու, բանուորական ուժերուն յաղթանակը երգելու, հաւաքական գիւղատնտեսութեան մասին հաւատք ներշնչելու։

Այս խաղացանկին մէջ աւելցուած է Վաղարշեանի «Օղակում» գործն ալ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Մասնախումբին ինչպէս նաեւ Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած առողջապահական դասախօսութեանց 5րդը տեղի ունեցաւ մայիս 8ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։

Նախ խօսեցաւ Տոքթ. Տիրաց, նիւթ ունենալով «Նորածիններու առողջապահութիւնը»։ Պատէն կախուած էին իր նիւթին վերաբերեալ գունաւոր տախտակներ։

Դասախօսը շեշտեց ուսականութեան դէմ նորածիններու պատուաստին անհրաժեշտութիւնը, եւ թուանշաններով հաստատեց թէ երախաներու մահուան գլխաւոր պատճառը սնունդն է եւ կամ անկանոն սննդառութիւնը։

Յետոյ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի վիրաբուժապետ Տոքթ. Պ. Մանուէլեան, որ քանի մը օրէն Փարիզէն պիտի մեկնէր։ Բժշկական Միութեան խնդրանքին վրայ խօսք առաւ ու տուաւ տեղեկութիւններ «Ազգին Տունէն», որ իրաւամբ որակեց «բարեգործական հաստատութիւն» մը, թուելով 130 տարիներէ ի վեր մատուցած ծառայութիւնները։

Մեր հիւանդանոցը նախապէս ապաստանարան էր, բայց յետոյ եղաւ ծերանոց, դպրոց, տպարան, երկրագործական վարժարան, որբանոց, արհեստանոց, եւն. սակայն երբ կանոնաւոր հիւանդանոցի վերածուեցաւ, ազգին համար աւելի օգտակար դարձաւ։

Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ ձրիաբար դարմանուած են ցարդ 145,000 հոգի, իսկ այժմ՝ 750 հոգի կը պատսպարէ ան, իբրեւ հիւանդ, առանց հաշուի առնելու 100 «մայուն» չիմարները։

«Ազգ. Հիւանդանոցը շատ մեծ դեր ունի դեռ կատարելիք» ըսաւ բանախօսը, եւ առաջարկեց օգնել Ազգին Տան։

Ներկայ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ

ՏԷՍԻՆ, 10 մայիս.— Երաժշտագէտ Պ. Ա. Մելքոնեանի ջանքերուն շնորհիւ, անցեալ տարի յունիսին, կազմուեցաւ 40 հոգինոց «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբ մը։ Իր կազմութեան օրերէն ի վեր, երգչախումբը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած է հայկական գրեթէ բոլոր ձեռնարկներուն։

Երգչախումբին առաջին ընտանի համակրական հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ 10 մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պ. Ա. Սատոյեանի ճաշասրահին մէջ, ի ներկայութեան երկսեռ բազմութեան մը։ Հաւաքոյթի բացման խօսքին մէջ, խումբին ղեկավար Պ.Ա. Մելքոնեան, շեշտեց երաժշտութեան դերն ու անհրաժեշտութիւնը։ Ապա տեղեկութիւններ տուաւ երգչախումբի կազմութեան մասին։ «Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբը գաղութին կողքին է միշտ, ուրեմն գաղութն ալ պէտք է որ թեւ ու թիկունք հանդիսանայ մեզի որպէսզի կարենանք մեր համեստ պայմաններուն տակ Հայոց երգի քաղցրահնչիւն ձայնը տարածել ամենուրեք»։

Հանդէսը բացուեցաւ Ց. Թումանեանի «Անոյշ»ով, զոր երգեց երգչախումբը։ Յետոյ եղան եւրոպական պարեր, Սապօնճեանի եւ Ներկաներու կողմէ։ Երգչախումբը յաջորդաբար երգեց Կոմիտաս վարդապետի երգերէն «Էս գիշեր լուսնակ գիշեր», «Իմ Չինարի եարը», «Ալագեազ»։ Նոյնպէս երգուեցան կտորներ Թումանեանէ, «Ամպի տակից ջուր է գալիս», «Համբարձում եայլա» եւ ուրիշ երգեր։ Ապա տեղի ունեցան կովկասեան պարեր Պ. Մութաֆեանէ, նոյնպէս արտասանութիւններ նորակազմ «Եռագոյն» թատերախումբի ղեկավար Պ. Ն. Գազազէ (Ն. Պէշիքթաշլեանի «Աշուղը»)։

Հանդէսի վերջին մասին, հաւ մը եւ շիշ մը շամփանիա աճուրդի դրուեցան որ բարձրացաւ 267 ֆր.ի։ Շահեցաւ Պ. Ս. Կարապետեան։

Հաւաքոյթը փակուեցաւ երգչախումբի «Հիմի՞ էլ Լռենք» խմբերգով։

«Կոմիտաս» երգչախումբը կը պատրաստուի յառաջիկային հանդիսաւորապէս տօնելու իր կազմութեան տարեդարձը։ Այդ առթիւ պիտի հրաւիրէ Փարիզի յայտնի երգչուհի Օր. Հ. Թորոսեանը։

Փափաքելի է որ երգչախումբը պարբերաբար կազմակերպէր երգահանդէսներ, ինչ որ մեծ հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն պիտի ստեղծէ։

Լ. Գաճունի

ԿԵԱՆՔԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Ե՛Ւ ՆԱԽԱԳԱՀ Ե՛Ւ ԴԵՐԱՍԱՆ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթէն (14 ապրիլ)․—

Վիկտոր Ջանբաբեան Բագուի բանւոր էր։ Ցանկարծ Ղարաբաղ ղրկեցին, որպէսզի «կոլխոզ» կազմակերպէ։ Ջրաբերդի շրջանային կոմիտէն Վիկտորը կը ղրկէ Թալիշ, կոլխոզ մը հիմնելու այնտեղ։ Բայց Վիկտոր ընդհակառակն կը քայքայէ կոլխոզը, երբ կը սկսի համայնացնել գիւղացիներուն հաւերն ալ։ Այն ատեն կը սկսի գիւղացիները բռնի արձանագրել կոլխոզին մէջ։ Ի վարձատրութիւն, 1930ին կ'ընտրուի Ջրաբերդի շրջանին խորհուրդներու նախագահ։

Այդ օրէն կը սկսի նոր կեանք մը։

Դերասանութիւն։

Սիրահարութիւն։

Շրջանին կեդրոնէն, Մարտակերտէն 30 վերստ հեռու կը գտնուի Ջայլու գիւղը։ Այս գիւղին մէջ կայ դպրոց մը, որու ուսուցչուհին է Զաբելլա։ Կայ նաեւ ուրիշ աղջիկ մը, Վարիա Ցովհաննէսեան, տէրտէրի աղջիկ, սիրուն ու ճկուն։

Ալ երեւակայեցէք։ Առտուն կ'ելլես, Ջայլուի եւ Մարտակերտի ճամբուն վրայ ո՞վ կը տեսնես,— Վիկտորը, իրիկունը ո՞վ կը տեսնես, — Վիկտորը։ Գիւղացիները կ'ըսեն, որ Վիկտոր Ջաղացքի ճամբայ դարձուցած էր Ջայլուի ճամբան։ Ջայլուի մէջ մեր Վիկտորը կը հիւրասիրուի հաւով, հնդկահաւով եւ գինիով։ Հարցուր գիւղացիներուն, թէ ո՛ւր է նախագահը,— «Պապունց տուն է գնացել»։ Արդարեւ, Վիկտոր կամ Զաբելլային մօտն է, կամ տէրտէրին աղջկան։ Կամ շաբաթ մը մէկուն տունը, շաբաթ մը միւսին։ Ի՞նչ կ'ընեն,— Դերասանական փորձեր կը կատարեն։ Եւ իրաւ ալ, առտու մը ուսուցչուհիներուն տունը հարսնիք մը կատարէ յետոյ իրիկունն ալ թատրոնին բեմը ելան եւ «Մուկուչին հարսանիքը» խաղցին։ Երբ թատրոնը կը լրանայ, գիւղացիները դրան տակ կը սպասեն դերասան-նախագահին, որպէս զի դատաստան ընէ եւ իրենց վէճերը լուծէ, բայց նախագահը թեւանցուկ Զաբելլային հետ գիշերելու կ'երթայ։

Ջայլուի մէջ Ակոբ Սուքիասեան հեռու տեղէ եկած է, առեւտուր ընելուն համար Ջայլու աքսորուած։ Տունէն ոսկի գտեր են։ Զայնազուրկ է։ Չեկային հրամանով Ջայլու բնակելու դատապարտուած։ Ունեցածը չունեցածը գրաւի տակ։ Ցանկարծ դերասան նախագահը կը վերահաստատէ Սուքիասեանի իրաւունքները, Վիկտոր շատ կը յարգէ զայն, որովհետեւ անուշ գինի ունի։

Վիկտորի իշխանութեան մէջ գործերը ի՛նչպէս կը կատարուին։ Կեդրոնէն թրքական գիւղերը կը ղրկուին պաշտօնական հրահանգներ, հայերէն լեզուով։ Միւս կողմէ հայկական գիւղերը կը ղրկուին հրահանգներ ռուսերէն լեզուով։ Եւ Վիկտորի հովանիին տակ Կուսապատի գիւղային խորհուրդին նախագահը Սարուխան հասարակ պատճառներով գիւղացիները կը բանտարկէ շաբաթներ ու շաբաթներ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արքայականներու վերջին գըրգռութեանց հետեւանքով, Սպանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ, խռովութիւնները կը շարունակուին,թէեւ Մատրիտի բնակչութիւնը հանդարտ է։ Շատ մը վայրերու մէջ, ժողովուրդը գրգռուած է մանաւանդ կղերականներու դէմ եւ կը շարունակէ կրակի տալ վանքեր ու կրօնականներու վերաբերեալ շէնքեր։

Բազմաթիւ են այն կղերականները մանաւանդ ճիզվիթներ, որոնք փախնելով ժողովրդային հալածանքէ և չափազանցութիւններէ, կը հեռանան երկրէն։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ Ֆէպիւս (Յակոբ Սէմէրճեան) որ լուսանկարած էր Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահը, Տումէրը կը Եէպտոսի Թագաւորին ֆուատի հետ, գնահատական նամակ մը ստացաւ Տումէրկէն, որ գովեստով կը խօսի հայ լուսանկարիչին գեղարուեստագիտական ծիրքերուն մասին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

— Օ՛, օ՛, պոռացին կէս գինովներու աղմուկով, հրամմեցէք, հրամմեցէք։

Ներկայացում.— Ա. Բ.եան, Գ. Դ.եան, եւ... զո՞ն ալ հոս ես Կարպիս, բարեբախտ հանդիպում, եւ դառնալով ինծի.

— Կը յիշես, աս ալ մեր դրացի Կարպիս Կարապետեանն է, յիշելու ես, չէ՞, խորհէ՛, Տիմիթրիին խանութին դիմացը, հայրը նախկին վարժապետ... տուներնին այրեցաւ, յիշելու ես, ճանըմ...

Յիշեցի, որովհետեւ ճար չկար, պէտք էր յիշել...

Մենք ալ նստանք նոյն ձեւով։ Շատ զգուշութեամբ պահած տաբատիս ճմրթկուիլը ցաւով կը տեսնէի։

Ու մեզմէ առաջ եփած խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ. երկու եղբայրներուն կեանքն էր։ Դեռ նոր հասած, գործ կը փնտռեն, լեզու չեն գիտեր, իրենց ընտանիքին մասին մտահոգ են... «Ա՛խ, Փէլէք, մինչեւ ո՞ւր կը տանիս մեզ»։

Մեր ալ գաւաթները լեցուեցին ու այդ «ա՛խ»ին վրայ առանց այլեւայլի մէկ անգամէն կլլեցինք։

Երկու եղբայրները 40ը անց, յոգնած դիմագծերով, Պոլսեցի ձկնավաճառներ էին, մէկուն կարմիր գօտին հագեւ կարճ բաճկոնակին տակ կը սեղմուէր։ Իսկ Կարպիս Կարապետեան (անոնց մէկ ազգականը), 20ին սահմաններուն վրայ, վառվռուն, բաց գոյն աչքերով, կարմրած այտերով (օդիէն թերեւս), մաքուր եւ կոկիկ արտաքինով երիտասարդ մըն էր։ Մասնաւոր ոչինչ, բացի «դպրոցականի» քաշուող ձեւերէն եւ մեղմ ձայնէն որ խոտոր կը համեմատէր երբեմն իր համարձակ մէջբերումներուն։

Ընդհանուր է ալքոլին սկզբնական ազդեցութեան տակ մարդոց բարեկամանալու, իրենց վշտերը պատմելու, ծրագիրներ պարզելու միտումը։ Ամէնէն օտարին հետ իսկ կը խօսին այնպէս, որպէս թէ շատոնց ծանօթ ըլլային, կը հիւրասիրեն, ու կը բարկանան, երբ մերժուին։

Կարպիսը ուշադրութիւնս գրաւեց, ինքն ալ բոլորովին մոռցաւ միւսները։ Քով քովի էինք։ Յայտնի եղաւ որ ինքն ալ ժամանակ մը նոյն դպրոցը յաճախեր է. ըսինք, խնդացինք դպրոցական բաներ, ուսուցիչներու խումբը տողանցք ըրաւ, բոլորն ալ ծիծաղելի բան մը ունէին, իրենց յատուկ ծածուած բացատրութիւն մը, բայց բարի, մի միայն լաւ եւ կարօտալի... Գաւաթները երրորդ եւ չորրորդ անգամ պարպեցինք։

Ըսաւ որ մայր մը եւ քոյր մը ունէր Ամերիկա, փեսային քով, անարժէք եւ ծեր մարդ մը որ յաջողեր էր գրեթէ խաբել։ Գոհ չէին ոչ մէկը, իսկ ինք միջոց չունէր երթալու, հիմա մօտերը սենեակ մը ունէր, փոքրիկ գործ մըն ալ, սակայն այդքանով չպիտի լրանար, գիշերային դասընթացքներ կային, պիտի շարունակէր, մեծ, մե՛ծ յոյսեր ունէր... էհ, չգիտցուիր մեծ մարդոց կեանքը տարօրինակութիւններով սկսած է... հոս քիչ մը ինքզինքը գովեց, եւ դառնալով ու ցուցնելով չորս կողմը, որ այդ պահուն ուրախութեամբ լեցուն էր.

— Նայէ՛, ըսաւ, ամէնէն թշուառ վիճակին մէջ իսկ յուսահատիլ չկայ, մէկզմէկու մօտենալու, առանց իրարու չկարենալ ըլլալու բնազդը որքան ուժեղ է։ Չի կորսուիր այս ազգը, ընդհակառակն աւելի զարթնուած, աւելի տոկուն դուրս պիտի գայ, նոր գաղութ մը որ վաղուան Հայաստանին բարիքներէն մէկը պիտի ըլլայ, եւ ես այս ժողովուրդին զաւակն եմ, հպարտութեամբ կ'ըսեմ սակայն, պիտի տեսնես ապագային որ միութիւնները սկսած են գործի, ամէն ոք բառ մը ըսել կ'ուզէ, եթէ կարելի ըլլար ես սիրով տղոց հայերէն դաս կուտայի, եւ դեռ մեծ բարերարութիւններու մասին կը խօսին... Ա՛հ, կեցի՛ր, կեցի՛ր անգամ մը դպրոցիս շրջանը լրացնեմ...

Ես իրեն չափ խանդավառ չէի, բայց գլուխս տաքցած էր, ու Կարպիսին շունչը այնքան փոխանցիկ, այնքան սրտիս մօտ։ Իրմէ վար չմնալու համար, ես ալ պատմեցի քիչ մը կեանքէս, կեանքիս թշուառութիւններէն, (հարկ կա՞յ յիշելու որ պատերազմի որբ մըն եմ) եւ երազներէս։ Ըսի թէ պահ մը Հայաստան անցնիլ եւ զինուորական վարժարան մտնել էր միտքս. յանկարծական դժբախտութիւններ անոնց արգելք եղան, եկաւ նահանջը եւ այսօրուան ակարգ վիճակը։

Նոր շիշեր բացուեցան, գաւաթներ լեցուեցան, հաշիւը կորսուեցաւ։

Գետնի հողին վրայ մատներով ընդարձակ քարտէս մը գծած, սահմաններ որոշած, անկարելի միջոցները կարելի տեսած, գրաւած, թափած, կոտորած... երջանիկ էինք, լռեցինք։

Միւսները կը վիճէին «չիբոզին պատրաստութեան մէկ եղանակին վրայ, ու ա՛խ կը քաշէին։ Երկու եղբայրներէն մէկը սկսաւ «Բօլլարընտան ճան վէրէյիմ»ը կլկլացնել։ Դիմացի անկիւնէն ուտը միացաւ, եւ վայրկեան մը չանցած ամբողջ ախոռ փալասին ժողովուրդը միաձայն կ'երգէր, յուզուած, ու գինով վերացումով մը, որպէս թէ հրաշքի մը պահուն հաւատքի վերադարձ մը, աղօթք մը եղած ըլլար։

Կազի լամբերն ու մոմերը կը վառէին։ Ելլե՛նք, ըսի Կարպիսին. տխրած էի։ Բարկութիւն մը կար իր աչքերուն մէջ. կանգնեցաւ, սպասեց մինչեւ որ լրացուցին, ու ձեռքը օդին մէջ թօթվելէն, սրդողած ձայնով արտասանեց «Կարմիր հողը»։ Լաւ չեմ յիշեր թէ ինչ տպաւորութիւն ձգեց, տարուած էի իր գեղեցկութիւնով, բայց լռութիւն էր։ Ապա բարեւեցինք ու մեր քայլերը ուղղեցինք դուռը։ Զիս հոս առաջնորդող ընկերս կը քնանար, օղի չվերցնելուն։

Դուրսը մթնելու վրայ էր ու զով։ Սակայն կարծածէս աւելի օդին ազդեցութեան տակն էի, Կարպիսին քայլերը անհաւասար էին ու թեւս կը յենուր։

Որքան կը յառաջանայինք, այնքան աւելի Կարպիսը կը ծանրանար, յանկարծ կարծէք մոռնալով ամէն բան, խենդ ծիծաղ մը ձգեց, արցունքոտ աչքերով։ Անցորդներ կը կենային։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

խատաւորները միացան աշակերտներուն։ Բազմաթիւ թափօրներ կազմած, անոնք շրջեցան թաղերու մէջ։ Իրենց ճամբուն վրայ, ցուցարարները քարերով յարձակեցան ոստիկանական պահականոցի մը վրայ, ոստիկաններն ստիպուեցան կրակ բանալ։

Քիչ յետոյ, ցուցարարները, որոնց թիւը 5000ի էր բարձրացեր, իրենց ճամբան խափանուած գտան 250 ձիաւորներէ եւ հետեւակներէ բաղկացած զինուորական ջոկատի մը կողմէ։ Ստիպուեցան նահանջել եւ ապաստանիլ երկաթուղային մթերանոցները։ Բայց, երբ զինուորները ուզեցին պարպել շէնքերը, ցուցարարները զանոնք թրջեցին հրդեհի յատուկ ջրհաններով։ Այն ատեն, զինուորներուն հրաման տրուեցաւ կրակել։ Պահ մը զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը յաջողեցան կարգը վերահաստատել, սակայն կէսօրին, կիներէ եւ այրերէ բաղկացած խմբակներ յարձակեցան ինքնաշարժներու եւ հանրակառքերու վրայ, որոնց երկուքը կրակի տուին։

Վաֆտի պատկանող թերթերը կը գրեն թէ սպանեալներու թիւը տասն է։

Իսկ վերջին պահուն Գահիրէէն տրուած հեռագիրի մը համաձայն, սպաննուած են 7 անձեր եւ վիրաւորուած 200։

Թուրքիոյ հանրային պարտքերու շուրջ

Հանրային պարտքերու պատուիրակները, որոնք Թուրք ելմտական գործավարութեան հետ վերստին բանակցութեան պիտի ձեռնարկեն, այս օրերս Պոլիս կը սպասուին։

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, հանրային պարտքերու պատուիրակութիւնը վեց հոգիէ պիտի բաղկանայ, եւ ասոնց մէջ պիտի գտնուին անցեալ տարուան պատուիրակները։ Այդ անձերը մեղադրուած էին պարտապահանջներու կողմէ անոր համար որ իրենց իրաւասութենէն դուրս ելլելով՝ նախնական համաձայնութիւն մը գոյացուցած էին ելմտական գործավարութեան հետ։ Այս առթիւ անոնք խստիւ քննադատուած էին արժէթղթերու ժողովին մէջ։ Ժողովականները դիտել տուած էին թէ պատուիրակներուն պարտականութիւնն էր լոկ ապահովել հանրային պարտքի մասնաճարներուն գանձումը եւ ասկէ դուրս ո՛չ մէկ իրաւասութիւն տրուած էր իրենց։

Այս տեսակէտով, կը կարծուէր թէ անոնք այս անգամ դուրս պիտի մնան հանրային պարտքերու պատուիրակութենէն։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, յարմար դատուած է այս անձերը վերստին պատուիրակ կարգել, նկատելով որ անոնք քանիցս բանակցութիւն վարած են եւ փորձառութիւն ձեռք ձգած են արտաքին պարտքերու վերաբերեալ խնդիրներու մէջ։

Թրքական թղթադրամի զեղծումը

ՉՈՐՍ ՀԱՅԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հին թղթադրամներու նորերով փոխանակութեան գործին առթիւ Թուրք Հանրային Պարտքերու վարչութեան մէջ զեղծում գործուած էր, եւ քննութիւն կը կատարուէր այս մասին։ Քննութիւնը աւարտած ըլլալով, թղթածրարը յանձնուած է ընկլուզիչ ընդհ. դատախազութեան։

Պետական խորհուրդն ալ քննած է թուղթերը եւ այն եզրակացութեան եկած է թէ ելմտական գործավարութեան ելմտական ճիւղի տնօրէն Բեազիմ Զիա պէյի մասին եղած դատէն պէտք է հրաժարիլ, ժամանցումի պատճառաւ։

Զեղծումի մէջ ամբաստանուած են 16 հոգի, որոնց մէկ մասը Հայեր եւ Յոյներ են։ Ոմանք ալ Եւրոպա կը գտնուին ներկայիս։

Ընդհ. դատախազութիւնը քննութեան ձեռնարկած է։

** Վերջին օրերս, Պոլսոյ մէջ կարգ մը ձերբակալութիւններ եղած են։ Ձերբակալուածներն են 3 ճերմակ ռուս, 4 հայ եւ 2 պուլկար։ Ասոնք առանց անցագրի Թուրքիա եկած են։ Ռուսերէն երկուքը սահմանէն դուրս հանուած են, միւսներուն ալ գործողութիւնը լրանալու վրայ է։

Միւս կողմէ ձերբակալուած են 2 Հրեաներ, որոնցմէ մէկը Սալամօն կը կոչուի։ Ասոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ կեղծ անցագիր պատրաստող։

Արիւնահեղ կռիւ Լիբանանի մէջ

Լիբանանի Ֆալուգա գիւղին մէջ, որուն բնակիչները կը բաղկանան տիւրզիներէ եւ քրիստոնեաներէ, կռիւ մը կը ծագի հողային խնդրի մը պատճառով։ Գիւղին տիւրզիներն ու քրիստոնեաները իրար կ'անցնին եւ բուռն կռիւ մը կը սկսի անոնց միջեւ։ Ամբողջ գիւղը ռազմադաշտի մը կը վերածուի եւ զէնքեր ու փայտեր կը գործածուին։ Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կ'ըլլան։ Վիրաւորներէն երկուքը վտանգաւոր վիճակի մէջ են։

Կառավարութեան միջամտութեան շնորհիւ հազիւ կարելի եղած է հանդարտեցնել երկու կողմերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՆԻՍԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու հանրային կեանքով հետաքրքրուողները վաղը կիրակի, ժամը 3ին Մատլէնի Հայոց Թաղին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան վիճաբանական ժողով այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, տեղւոյն դպրոցի սրահին մէջ, անդամները եւ համակիրները կը հրաւիրուին։ Նիւթ՝ արեւելեան եւ արեւմտեան բարքեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարասնճաքի Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, կայարանի մօտ Պար Մօնթիւմանթալի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութիւն պատգամաւորական ժողովի շուրջ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութիւնը վերակազմուած ըլլալով Փարիզի եւ շրջակայի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին 130 Bld. St. Germain (Café la Source) ստորնայարկը։ Métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայ, յերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի երեկոյ ժամը 2.30ին, Փլաս Սէն Միշէլ թիւ 10 Պիւրօ տը Թապաքի վերնայարկը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ զեկոյց։

ՓԱՐԻԶԻ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան Առժամեայ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն եւ անդամակցութեան համար իրենց հաւանութիւնը յայտնող հայրենակիցներէն, որպէսզի հաճին անպայման ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ. 61 Rue Monsieur le Prince, Paris։

Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան ընտրութիւն մնայուն վարչութեան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի Քրիստափոր խումբի կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խաժակ ակումբին մէջ
Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն
Կը ներկայացուի զաւեշտ մը. Մուտք՝ 2 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ
կը ներկայացուի ԿՈՅՐ ՆԿԱՐԻՉԸ
եւ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Երգ, նուագ, բուրգեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներու կողմէ
Մուտք 4 ֆրանք
5 տարեկանէն վեր մանուկներու համար 2 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Ինժէնիէօր Սիվիլի սրահներուն մէջ, 19 Rue Blanche, Paris

Պար, երկու նուագախումբ, attraction, պրիճ

Մուտք 30 ֆրանք
ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է
ՕԳՆԵԼ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱԻՍԱՌ

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Ընկ. Անդրէ։ Նիւթ՝ Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ եւ Պօմօնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Խաժակ ակումբին մէջ։ Կը խօսի Լիոնի ընկերներէն X.

ՆԱՄԱԿ ունին Օր. Գոհար Զաքարեան, Կովտունցի Պ. Արմենակ Միքայէլեան, Պ. Մկրտիչ Շահինեան, Զիլեցի Պ. Լեւոն Ալթունեան, Կարնեցի Արշաւիր եւ Գարեգին Բարսեղեան եղբայրներ, Բժիշկ Կարապետ Գըրքեաշարեան, Ատաբազարցի Պ. Խաչիկ Գամճեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց ընկերութիւնը ի գիտութիւն յարգելի հասարակութեան կը փութայ ծանուցանել, թէ իր կազմակերպած պարգեւահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 3ին Կիր. ակի, փոքրիկ գեղարուեստական հանդէսով մը ի ներկայութեան խուռն բազմութեան։

Ֆրանսայի յատկացուած տոմսերը շահած են 69 հատ, իսկ մնացեալները՝ արտասահման։ Առաջին մեծ պարգեւը՝ օթօն, 4736 թիւ, շահած է Տիկին Արուսեակ Ա. Էգնայեան, երկրորդ մեծ պարգեւը T. S. F. թիւ 1612, շահած է Տիկին Նոյեմի Գաբամաճեան, իսկ երրորդը իւղաներկ նկար թիւ 761 շահած է Պ. Հարոնեան։ Մնացեալ շահող թիւերն են, 78, 113, 132, 144, 334, 370, 391, 489, 495, 507, 543, 579, 580, 605, 625, 653, 676, 716, 761, 824, 845, 886, 898, 911, 945, 963. 988, 1040, 1058, 1061, 1097, 1126, 1165, 1183, 1197, 1213, 1220, 1300, 1346. 1431, 1521, 1605, 1612, 1678, 1683, 1705, 1706, 1725, 1987, 2007, 2037, 2111, 2130, 2168, 2192, 2314, 2365, 2399, 2410, 2529. 2584, 2602, 2614, 2639, 2727, 2765, 2847, 2937, 2361։

Պարգեւները ստանալու համար դիմել վարժարանի վարչութեան (1 Bld. du Nord, Le Raincy, S. et O.)։ Արտասահմանի շահող թիւերը պիտի հրատարակուին Ամերիկայի թերթերու մէջ։

*
**

Այս առթիւ կը տեղեկացուի նաեւ թէ վարժարանին սրահին մէջ տօնուած են Մայիս 1ը ընկերութեան տարեդարձը եւ Ապրիլ 24ի սգահանդէսը ամէն տարուան պէս, վայելուչ հանդիսաւորութեամբ։

(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՅԻՍ 1931

17 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1572 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«...ՄԻԱՅՆ ՄԵՐ ՊԱՏԱՆՔԸ ՃԵՐՄԱԿ»

— «կարծես մեր մամիկները օրօրի տեղ անէծք կարդացին: Ամբողջ մեր կեանքը մութ ու սեւ եղաւ: Եւ ո՞վ գիտէ, գուցէ մի միայն մեր պատանքն է որ պիտի ըլլայ ճերմակ»:

Այսպէ՛ս կը վերջանար Մակեդոնիոյ լեռներէն հասած նամակը — որբի մը աղաղակը — որ հրատարակուեցաւ երէկուան «Յառաջ»ի մէջ, մասնաւոր թղթակցութեան մը հետ:

Կշռուած բառերով, բայց այնքան պերճախօս էր երկու նամակներուն բովանդակութիւնը, որ մենք աւելորդ կը համարինք նոր նկարագրութիւն մը փորձել:

Քանի մը բառ միայն, յիշողութիւնները թարմացնելու համար:

Վեց հարիւր չափահաս որբեր, 20-25 տարեկան, գործազրկութեան, եւ հետեւաբար անօթութեան դատապարտուած են: Բոլորովին անկախ՝ իրենց կամքէն: Ո՛ւր որ կը դիմեն, դուռը գոց կը գտնեն: Կա՛մ գործ չկայ, եւ կամ տրամադրելի գործը սահմանուած է միայն եւ միայն հելլենահպատակներու: Ընթացք չի տրուիր հպատակութեան դիմումներուն ալ: Մանաւանդ հիմա որ երկրին զաւակներն ալ անգործ են:

Եւ ահա ամիսներէ ի վեր կը թափառին գիւղէ գիւղ: Քաղաքէ քաղաք:

— «Երջանիկ պիտի նկատուին, եթէ չոր հացի մը փոխարէն, օրական 12 ժամ աշխատին, առանց հարցնելու գործին տեսակը»:

Եւ գիտենք որ դիմում ըրած են մինչեւ այստեղ, Ամերիկացիներուն, ձրի աշխատելու եւ պատառ մը հաց ուտելու յանձնառութեամբ:

— «վայրի կանանչեղէններ հաւաքելով առանց իւղի կը խաշեն եւ առանց հացի կ'ուտեն: ... կարօտը կը քաշեն աղած ձուկի մը, որ ջուրով լեցնել տայ պարապ ստամոքսը»:

Իսկ խոտերն ալ կրնան չորնալ վաղը, Մակեդոնիոյ հրակէզ արեւուն եւ զարհուրելի փոշիներուն տակ...

Եւ այս պայմաններուն մէջ, նպաստ չէ որ կ'ուզեն, այլ գործ: Իսկ ատոր համար ալ, տեղափոխութիւն դէպի ուրիշ երկիր մը:

— «ԵԹԷ ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՈՐԵՐՆ ԱԼ ԸԼԼԱՅ, ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՆՁՆ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆՔ ԵՐԹԱԼ»:

×

Առաջին օրէն որ հրապարակ դրինք այս խնդիրը, փրկութեան միակ միջոցը կը համարէինք տեղափոխութիւնը: Դէպի Հայաստան, կամ դէպի այն գաղութը որ ամէնէն աւելի յարմարութիւն կը ներկայացնէ հողին կապելու այս չարքաշ, չարատանջ աշխատաւորները:

Մանաւանդ որ, կրկնենք անգամ մըն ալ, բոլորն ալ արհեստ ունին: Ծխախոտի մշակութեան մասնագէտներ են: Գիտեն ցանել, վարել, զտել, խառնել, կապել, ծախել:

Ո՞ր երկիրը չպիտի ուզէր օգտուիլ այս «որակեալ» բազմութենէն: Ամբողջ գունդ մը:

Բայց, մեր դժբախտ իրականութեան մէջ, ամէնէն աւելի պարզ գործերն են որ դժուարութեան, չկամութեան, ապիկարութեան կը բախին: Իսկ շողշողուն, սաւառնաթեւ, հեռաւոր մարզանքներու համար միշտ ալ պատրաստ են ծրագիրներ եւ վառ տրամադրութիւններ...

Եւ ահաւասիկ անօթի են տղաքը: Այս բառն անգամ վիրաւորանք է իրենց երիտասարդական արժանապատուութեան համար:

Բայց ստամոքսը սկզբունքներով չի կերակրուիր: Եւ որովհետեւ ժամանակի խնդիր է տեղափոխութիւնը — քիչ մըն ալ կամքի խնդիր՝ ձեռնհաս մարմիններուն համար — հազիւ համարձակեցանք թելադրել որ գոնէ հացագին մը հասցնեն:

Այս թելադրութիւնը ուղղուած էր մասնաւորապէս Բարեգործականին, որ կրնար իր վարիչ-պատուիրակին մէկ ամսականը հեռագրել եւ Հայր. Միութիւններուն, որոնց իւրաքանչիւր գիւղն ու քաղաքը ներկայացուցիչներ ունին այս հալածական տղոց մէջ:

Մենք ըսինք եւ մենք լռեցինք:

Փարիզի Զ. Ո. Մ.ը, ապրիլեան տարեդարձին առթիւ, հաւաքեց 2930 ֆրանք, հինգ վայրկեանի մէջ, առանց ո՛րեւէ նախապատրաստութեան: Գիտենք որ հանդիսականներուն մէջ կային շատեր, հարիւրնոցը իրենց ափին մէջ բռնած:

Եւ հիմա, զանազան վայրերէ, պզտիկ շարժումներ կ'երեւան: 252 ֆր. 75 ս. հաւաքեր են Փուժէ Սիւռ Աոժանի մէջ: Կոչ մը հրատարակուեցաւ Լիոնի մէջ: Կը թուի թէ Զ. Ո. Մ.ն ալ հարեւանցի կը նայի այս հարցին վրայ: Մինչդեռ փոխադարձ օգնութեան, սերտ կապակցութեան սքանչելի պատեհութիւն մըն է այս:

Նկատի առնելով պարագաները եւ ուրիշ տագնապներ, մենք չուզեցինք նախաձեռնութիւն ստանձնել այս գործին մէջ, մեր պարտականութիւնը վերապահելով տեղափոխութեան ձեռնարկին:

Բայց, մինչեւ ե՞րբ այս կրաւորական դիրքը՝ բոլորին կողմէ: Մանաւանդ իրենց կոչումով եւ ծրագրովն իսկ օգնելու պարտաւորուած հաստատութեանց եւ միութիւններու կողմէ:

Պատառ մը աղ ու հաց է որ պիտի ղրկուի: Բայց ե՞րբ:

Խոտերու չորնալո՞ւն կը սպասեն, թէ ջուրերու ցամաքելուն:

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՂԷՏԻ ՄԱՍԻՆ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Խորհրդային Հայաստան պարծանքով կը պատմէ թէ, հակառակ երկրաշարժին աւերներուն ու սարսափին, Օրդուբաթի բանուորները հանդիսաւորապէս տօնեցին Մայիս 1ը, տեղի ունեցաւ զօրահանդէս մը, որուն մասնակցեցան սահմանապահ զինուորները, նորակոչ զինուորները կատարեցին իրենց երդումը, յետոյ տեղի ունեցաւ միթինկը, ճառախօսները բացատրեցին այն խնդիրները, զորս երկրաշարժի աղէտը կը դնէր բանուորներուն առջեւ: Մանարանի բանուորները պատասխանեցին թէ, հակառակ տարերային աղէտին, պիտի լրացնեն արդիւնաբերական ծրագիրները եւ պիտի մասնակցին աղէտին պատճառած վէրքերուն բուժման:

ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Հեռագրի մը համաձայն, աւչի օր նոր ցնցումներ պատահած են Զանգեզուրի շրջանին եւ պարսկական սահմանին վրայ, քանդելով շատ մը տուներ: Մեծ իրարանցում կը տիրէ նաեւ Թաւրիզի մէջ:

ՕՐԴՈՒԲԱԹԻ ՄԷՋ

Անդրկովկասի կառավարութեան կողմէ Նախիջեւան գնաց Համիդ Սուլթանով, եւ վերադարձին հետեւեալը յայտարարեց «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրին.—

Երկրաշարժին երկրորդ օրը մեկնեցանք Օրդուբաթի շրջանը: Այցելեցինք Օրդուբաթ քաղաքը եւ շրջանին 13 գիւղերը:

Օրդուբաթի շրջանին մէջ քանդուած են 33 գիւղ, 11ը հիմնովին կործանած: մեռած են 67 հոգի, եւ վիրաւորուած 268 հոգի:

Արբակունիսի շրջանին մէջ քանդուած են 13 գիւղ, 4ը անբնակելի դարձած: մեռած են 11 հոգի, վիրաւորուած 76 հոգի:

Շախպանսկի շրջանին մէջ քանդուած են 25 գիւղ, 4ը հիմնովին կործանած, մեռած են 3 հոգի, վիրաւորուած 18 հոգի:

Ամբողջ Նախիջեւանի Հանրապետութեան մէջ քանդուած են 77 գիւղ, 19ը անբնակելի դարձած, մեռած են 81 հոգի, վիրաւորուած 862 հոգի, 90ը՝ ծանրապէս:

Երկրաշարժին երկրորդ օրը Օրդուբաթի շրջանը հասաւ Հայաստանի կարմիր խաչի բժշկական ջոկատը, որ վիրաբուժական կայան մը բացաւ տեղւոյն վրայ, յետոյ հասան Վրաստանի կարմիր խաչին եւ Թիֆլիսի առողջապահական բաժնին ջոկատները, Վրաստանի կարմիր խաչին նախագահը, Շամերիսավա, իր խումբին հետ Օրդուբաթ բերած էր դեղօրայք, զգեստ, ուտելիք երախաներու համար:

Վնասը մեծ է, մասնաւոր յանձնախումբ մը կ'աշխատի ճշդել: Առաջին առթիւ կը պահանջուի ուտելիք, ամաններ, գաւաթներ, հագուստ, վրան, փայտ եւ տախտակ, գամ, թիթեղ:

Երկաշարժին յաջորդ օրերուն տակաւին կը շարունակուէին ցնցումները, Քեչիլին գիւղին եւ Փարաքիսի շրջանին մէջ զգալի եղան զօրաւոր ցնցումներ:

Հակառակ այս աղէտին, Նախիջեւանի գիւղացիները կը շարունակեն իրենց վարուցանքը, բանուորները կը շարունակեն ջրանցքին աշխատանքները, իսկ միւս կողմէ գիւղացիներու տուներուն վերաշինութիւնը:

ԶՈՐԱԳԵՏԻ ՄԷՋ

Զորագետի բանուորները Մայիս 1ի եւ 2ի իրենց օրականները յատկացուցին աղէտեալներուն օգնութեան ֆոնտին, Ժողովրդական տան շինութեան կոմիտէն 100 տակառ շաղախ նուիրեց վերաշինութեան գործին:

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Ռուսիոյ կարմիր խաչի եւ Մահիկի կեդր. վարչութիւնները ընդհանուր կոչ մը հրատարակելով, օգնութեան կը հրաւիրեն Ռուսիոյ բնակիչները, Հայաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ զանազան կազմակերպութիւններ կոչեր հրատարակած են նոյնպէս, եւ քանի մը հաստատութիւններու աշխատաւորները իրենց մէկ օրականը նուիրեցին օգնութեան ֆոնտին:

Ադրբէջանի կարմիր Մահիկի ընկերութիւնը Նախիջեւան եւ Հայաստան ղրկեց ութ բժշկական խումբ: Ադրբէջան աղէտեալ շրջաններուն նուիրեց 50,000 ռուբլի:

Բագուի խորհուրդը եւս իր անդամները կը հրաւիրէ մասնակցիլ օգնութեան գործին:

Հայաստանի Արհեստագիտական միութեան վարչութեան տրամադրութեան տակ դրուած է 30,000 ռուբլի, օգնելու համար աղէտեալներուն: կոչեր հրատարակած են նաեւ ուրիշ բազմաթիւ միութիւններ: իրենց մէկ օրավարձը նուիրած եւ օգնութեան ֆոնտին մասնակցած են բազմաթիւ միութիւններու անդամներ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

Ֆրանսական գաղտնի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բոլշեւիկեան լրտես մը, որ երկար ատենէ ի վեր կը փնտռուէր: Այս մարդը որ Չեխօսլովաքիոյ հպատակ է եւ Պուտափէշթի Իրաւագիտական վարժարանէն շրջանաւարտ, քանիցս վտարուած էր Ֆրանսայէն:

Իր վրայէն գտնուած կարգ մը թուղթեր կը փաստեն թէ կարեւոր դերեր կատարած է զանազան երկիրներու մէջ իբր բոլշեւիկեան լրտես, ի նպաստ բոլշեւիկեան փրոփականտին: Գործած է Չինաստանի, Կալկաթայի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի կարեւոր քաղաքներուն մէջ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանական թերթ մը կը յայտնէ թէ սերտ կապակցութիւն կայ սպանիացի յեղափոխականներու եւ համայնավար տարրերու միջեւ: Իբր թէ Գ. Միջազգայինի Գործադիր Դիւանը յունուար 10ին խորհրդակցութիւն մը կատարած է Բոլոնիի մէջ: Այս խորհրդակցութեան մէջ, Դիւանը մասնաւորաբար զբաղած է Սպանիոյ կացութեամբ եւ մէկ միլիոնէ աւելի գումար մը ղրկուած է Սպանիա, յատկացուելու համար համայնավար շարժումին: Այս վերջին շաբաթներս բազմաթիւ ռուս եւ գերման համայնավարներ մտած են Սպանիա, գաղտնի առաքելութեամբ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Թուրք հեռագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան եւ կառավարութեան ծրագրին մասին.—

«Կառավարութեան ծրագրէն երեւաց որ օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրը, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութենէն աւելի տնտեսական կացութեան բարելաւումն է: Կացութիւնը այն է որ առեւտրական գործառնութիւնները կայուն են եւ ասոր հետեւանքով կառավարութեան հասոյթներն ալ նուազած են: Ասկէ զատ, տուրքերը շատ ծանր կուգան ժողովուրդին, ուստի պէտք է կրճատուին: Այս կերպով կառավարութեան հասոյթները քիչ մըն ալ պիտի նուազին:

«Այս պարագային կառավարութիւնը անհրաժեշտօրէն դրամի պէտք ունի, որպէսզի կարենայ իր մեքենան քալեցնել առանց ժողովուրդը նեղելու: Ասկէ զատ, կայ նաեւ երկիրը բարեկեցութեան առաջնորդելու գործը:

«Ներկայիս հետեւեալ ենթադրութիւնները կ'ըլլան,— կառավարութիւնը արտաքին փոխառութիւն պիտի կնքէ, Հանրային պարտքի բանակցութեան միջոցին պիտի պնդէ որ պարտքերու մէկ մասը չվճարէ եւ երկրին մէջ ծախսուի, նոր փոխառութեան մը պայմանագրութիւնով, եւ կամ արտաքին առեւտուրի համագործակցականներ պիտի կազմուին: Առաջին պարագան անկարելի կը նկատուի, նկատելով որ արտաքին փոխառութեան մը պայմանները բնաւ ձեռնտու չեն: Հաւանական կը նկատուին երկրորդ եւ մանաւանդ երրորդը՝ համագործակցականի կազմութիւնը:

«Համագործակցականները, որոնք կառավարութեան կողմէ պիտի կազմուին, երկրագործական արտադրութիւնները պիտի գնեն արժէքը մաս մը կանխիկ վճարելով, եւ պիտի ծախեն քանի մը հաստատութիւններու ձեռքով: Այս կարգադրութեամբ ժողովուրդը աւելի բան մը չպիտի շահի, բայց ձեռքը դրամ անցած եւ ապրանքներուն ալ վաճառումը ապահովուած պիտի ըլլայ»:

Խալքի նոր ծրագիրը

Թուրքիոյ Խալք կուսակցութեան համաժողովը կը քննէ կուսակցութեան նոր ծրագիրը:

Ծրագրի նախագծին մէջ կը բացատրուի ազգութեան իմաստը, եւ կ'ըսուի թէ Խալքի հիմնական սկզբունքներն են. — Ազգայնականութիւն, հանրապետականութիւն, ռամկավարութիւն, պետականութիւն, աշխարհականութիւն եւ յեղափոխութիւն: Յետոյ կը բացատրուին այս սկզբունքներուն նշանակութիւնները:

Ծրագրին մէջ կ'ըսուի թէ ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը պիտի կիրարկուի, բայց առ այժմ պիտի շարունակուի երկաստիճան դրութիւնը, մինչեւ որ առաջինին համար անհրաժեշտ եղող պայմանները ապահովուին: Կիներուն ալ երեսփոխան ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքը տալու համար խորհրդակցութիւններ կը կատարուին.

Ճերմակ Ռուսերը կը վտարուին

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է սահմանէն դուրս հանել սպիտակ Ռուսերէն մաս մը, անոնց բնակութեան երկարաձգումը անյարմար տեսնուած ըլլալով: Դուրս հանուելիք անձերը նախապէս անցագիր առած, բայց յետոյ մեկնելէ հրաժարած են:

Բողոք Քեմալի վերընտրութեան դէմ

Ընկիւրիի խորհրդարանական շրջանակները ստացան կարգ մը հեռագրեր որոնք կը բողոքեն Մուսթաֆա Քեմալի վերընտրութեան դէմ՝ իբր նախագահ Թուրք հանրապետութեան: Բողոքողներէն մեծագոյն մասը կը պատկանին 150նոցներուն, որոնց մէջ նաեւ Մեհմէտ Ալի, նախկին ներքին նախարար, այժմ տնօրէն «Լա Րէփիւպլիք Անշէնէ» թերթին, որ Փարիզ կը հրատատարակուի:

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Երէկ հաղորդեցինք Գահիրէի մէջ պատահած խռովութեանց լուրերը: Սպաննուածներու թիւըցոյց կը տրուի, 20 վիրաւորներունը 300: Ատկից զատ, կ'ըսուի նաեւ թէ ամբոխը սպաննած է երեք Անգլիացիներ: Գործաւորներու յարուցած խռովութեանց հետեւանքով Վերին Եգիպտոսի երկաթուղային սպասարկութիւնը դադրեցաւ: Իսկ մնացեալ գծերուն վրայ երթեւեկը յապաղման ենթարկուեցաւ: Գրեթէ կարելի չեղաւ ապահովել գաւառներու հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնը, կարգ մը վայրերու մէջ, հեռագրի թելերը կտրուած ըլլալով: Նոյն օրը երեկոյեան, վարչապետը Սըտքը փաշա, հրաւիրեց մամուլի ներկայացուցիչները, անոնց հաղորդելու համար ընտրութեանց արդիւնքը: 1923ին եւ 1925ին քուէարկողներու թիւը կը ներկայացնէր 54 եւ 57 առ 100ի համեմատութիւն մը: Նոյնը մնացած է նաեւ վերջին ընտրութեանց:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ եւ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ եւ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

ԽՄԲ.— Ֆիլիպէի մեր թղթակիցը գրած էր թէ Վիէնայի Մխիթարեան միաբանութեան անդամներէն Հ. Գ. Մենեվիշեան ուշագրաւ ճառ մը խօսած է Մայիս 3ին, Մխիթար Աբբայի մահուան տարեդարձին առթիւ.

Այդ ճառին բնագիրը մեզի ղրկուած ըլլալով, կը հրատարակենք նոյնութեամբ.—

1.— Ի՛նչ է գաղտնիքը, որ այս մեր ազգը իր փառաւոր անցեալով, արդի յառաջադէմ ընթացքով՝ մարդկութեան շըրջանակին մէջ գրաւած համեստ դիրքով, կը հալածուի, թիրախ եղած է ատելութեան, որուն ամենագլխաւոր պատճառներէն մին է՝ այս խեղճ բայց ուշիմ ազգին յառաջդիմութիւնը։ Ամէն կարելի սահմաններու մէջ ջանացած է այս ազգը՝ բարձրացնել ինքզինքը, բարձրացնելով ա՛յն պետութիւնն, ուր ապրելու նետուած է բախտէն։

Պրպտեցէք հին օսմանեան պետութեան պատմութիւնը՝ պիտի տեսնուին ձեր աչքին առջեւ Ամիրաններու խումբեր, Գազազներ ու Տիւզեաններ, նորագոյն շրջաններու մէջ՝ Գարակէօզեաններ՝ մանաւանդ Աբրահամը, որուն անունն անջինջ դրոշմուած է օսմանեան պատմութեան մէջ՝ երբ հին ժամանակներու թուրք-հայ անկեղծ յարաբերութեան եւ հաւատարիմ հպատակութեան ու անարգամեծար խնամքներու տիպար հրաշալիքներ։ «Աբրահամ, պէշ եւիզ քէսէ աքչէ լազըմ պանա», Թագաւորին հրաւէրին «Ուզածդ այս ըլլայ, տէր իմ»։ Եւ երկրորդ օրը պալատ կը թափուէին հայ քրտինքի արդիւնք՝ «քէսէ»ները, փոխարէնն ստանալով Վոսփորեան անտառներ ու ագարակներ։ Բայց նոյն իսկ՝ այս ճշմարիտ անկեղծութեան յաջորդած սեւ ու արիւնաթաթախ օրերուն՝ վագրասիրտ անգութ գազան մը՝ որուն անունն իսկ կատաղութիւն ու զզուում կը պատճառէ, չէր քաշուեր գնահատել իր հայ հպատակներու հաւատարիմ ու տիրասէր բարքն եւ անթիւ ու անհամար ձգտող թուրքերու փոխարէն՝ ընտրութեան քուէն կու տար, Յակոբ փաշաներու, Փորթուգալ փաշաներու, Սագըզ Յովհաննէս փաշաներու։

Ի՛նչ դարձաւ; ի՞նչ պատահեցաւ, որ այս մեծարանաց ու վստահութեան յաջորդեց ջարդ ու անճիտում, արմատախիլ համաջինջ ու հայաջինջ քաղաքականութիւն մը...։ Նախանձն ու սարսափն էր առաջին պատճառը, որ էր միանգամայն հայ ազգին գոյութեան առաջին վտանգը։

Այս ազատ բեմէն երբ հայ ազգին կորստեան առաջին վտանգը թշնամեաց նախանձն ու պարտուելու,նկուն ըլլալու սարսափը կը մատնանշեմ, կը նկարուի մտացս աչքերուն առջեւ Վոսփորեան Գալէնտէր պալատին պատերուն առջեւ Յակոբ փաշային զարհուրելի մահը...։ Նախանձոտներու մըտրակէն խրտչած ձին ի՜նչ յանցանք ունէր, երբ ժամ մը առաջ դիտապաստ անկում կը բաղձային՝ մախանքով սեւցած մտքեր...։

Այդպիսի սարսափահար նախանձաբեկներու դրդմանց ու սադրանաց արդիւնք չե՞ն միթէ՝ հայ նահատակ ազգին, յաջորդ տարիներու ջարդն, որ տեւեց մինչեւ 1918 անդադրում, սաստկանալով այն շրջանին վերջին տարիներու մէջ մանաւանդ, շրջան մը որ հայ ազգային մարտիրոսութեան պսակէ պսակեց՝ մեր նորագոյն դարերու հայ կտրիճներու, հայ մտաւորականներու դասակներ։ Չեմ կրնար հոս յիշատակել զամէնքն յականէ յանուանէ, բայց պիտի յորդորեմ մեծարել ունկնդիրներս՝ որ յոտնկայս յարգեն այս հանդիսաւոր ժամուն՝ Գրիգոր Զօհրապներու, Ռուբէն Զարդարեաններու, Յ. Ճանկիւլներու, Ակնունիներու, Դանիէլ Վարուժաններու, Դոկտոր Տաղաւարեաններու եւ... 20 կախաղաններու զոհերուն եւ հայասէրու թեան տիպարներու՝ յիշատակը։

2.— Մխիթարունք սակայն հայ եղբարք, մեր հայ ազգին տոկունութիւնը, անդրդուելի կամքը կրեց դարերու ընթացքին մէջ, բայց չխորտակեցաւ։ Անընդհատորոս ու բնաջինջ եղան հայակեր պետութիւններ, բայց այս զարմանալի ու դիմացկուն ազգը մնաց։ Տաճկական գերութեան լուծին տակ տառապեցաւ 5-6 դարեր, իւր զաւակաց 8.9 միլիոնաւոր թիւն՝ 2.3 միլիոնի եկած տեսաւ հայութիւնն, բայց դարձեալ ըստ մասին կանգնեցաւ, նորոգուեցաւ, հիներուն փաղանգն ամբողջացուցին նոր ուժեր։ «Հայոց թիզ մը երկիր չտաք»կը գոչէին հնացուռներ. բայց ահա՛ Երեւան դուրս ցցուեցաւ յանկարծ եւ օր մը հրաշալի աչքերով պիտի նայի իւր նախնեաց փառքը սեւցնողներու երեսին։ Մեր երեւակայած հայ ազատութեան տիպարը չէ Երեւան, սակայն մե՛րն է. մեր հայ պատմութեան ներկայացուցիչն է։ Ժամանակը պիտի գերծէ հանէ այս մեր Երեւանին վրայէն՝ Հայու սիրտը վիրաւորող, Հայու միտքը պղտորող, Հայուն աչքը շիլցնող տարազը, եւ պիտի դառնայ ըլլալ՝ Հայութեան ապաստանարան, հայութեան նոր Արշակաւանն եւ պիտի ըսեմ Անուշաւանը։ Նշան են ըսածիս՝ ի սփիւռս գտնուած հայորդիներու լումաներով՝ հետզհետէ երկիրը շէնցնող՝ Նոր վերադրով կազմուող աւաններ ու քաղաքներ։ Պիտի բացուին օր մը դռներն այս կէս Հայաստանին, եւ ամբողջ հայութեան ջանքերով՝ պիտի կցի միւս կէսին, կազմելու համար Հայաստան երկիրը, մեր հարց արիւնով զանգուած Մեծ Հայաստանը...

3.— Բայց այս փոփոխութիւնը վայրկենական դէպք մը չէ։ Երեւանը մեզի համար կը ներկայացնէ յօրինուածական աշխարհայեցողութիւն մը, որ մէկ օրուընէ միւսը չաներեւութանար, չի ջնջուիր։ Եւ ահա այս տեսութիւնս՝ դուռ կը բանայ ինծի՝ մատնանիշ ընելու այն վտանգներն որոնց դիմագրաւելու ենք, որոնց հետ անվեհեր մաքառելու ենք, շուրջ մէկուկէս միլիոն Երեւանը պիտի տեսնենք 3.4 միլիոնի բարձրացած, դաւանեալ մնացորդներն հայութեան պիտի կազմեն հոն այս թիւը, բայց հայ նկարագրին յատուկ բոլոր ուժն ու զօրութիւնը ամփոփելու է որպէս զի «ՄՏԷՔ ՁԵՐ ԵՐԿԻՐԸ» եղած հրաւէրը՝ չմնայ սին ձայնարձակութիւն մը, այլ ահարկու եւ ազդեցիկ պատասխանը թէ «ԿՈՒԳԱՆՔ» թնդացնելու է լեռներն ու ձորերը, բոլոր գաղթավայրերն երբ պարպուելու հրաւէր ստանան, «երբ մի այր» ոտք պիտի ելլեն հայորդիներն իրենց հայ երկիրն երթալու։ Մինչեւ նոյն օրը՝ պիտի մնա՞ն Հայեր։ Հոս է խնդիրը։ Բարձրաձայն պիտի պատասխանեմ, այո՛ պիտի մնան, եթէ կարենանք զգուշանալ մեզի սպառնացող վտանգներէն, եւ ապահովապէս վտանգ գոյութիւն պիտի չունենայ՝ եթէ գիտնանք միջոցները գործածել՝ պրծելու ազգովին վտանգներէն ու ի ծանծաղ ելլելու։

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,,

(Նոր վէպ Ղեւոնդ Մելոյեանի)

Մելոյեանի վերջին վէպը, դեռ չկարդացուած, ընթերցողը կը համակէ շփոթ ակնկալութիւններով։ Հեղինակը կը ներկայացնէ իբրեւ նոր վէպ։ Մոդական բառ արդարեւ։ Ու նախադուռէն իսկ Կէօթէի շեշտ մէկ ազդարարութիւնը կը հրաւիրէ ընթերցողը հաւաքելու իր քղանցքները։ — «Հեղինակի մը ամենամեծ յարգանքը իր հասարակութեան՝— երբեք չարտադրել ինչ որ կը սպասեն իրմէ»։

Ահա հրաւէր մը, գրեթէ յանձնարարութիւն մը, այդ վճիռը։

Ահա վերջապէս գրական քաջութիւնը։

Ու սրտատրոփ անձկութեամբ է որ ընթերցողը կը համարձակի մօտենալ կոյս էջերուն, երբ մանաւանդ վէպի անանուն հերոսը անվերապահօրէն կ'ազդարարէ առաջին իսկ տողերէն որ պատմուածք մըն է այդ խորհրդաւոր գիրքը «մեծ մասը գրուած դեռ չծնած մարդու համար»։

Կը ներենք անշուշտ Մելոյեանի հերոսին անփափկանկատ այդ կարծիքը որ որոշ չափով կասկածի տակ կը դնէ մեր, սա բութ դարու ընթերցողներուս ճաշակն ու հասկացողութիւնը։ Կը ներենք, քանի որ նորագոյնի մարմաջը ունեցող հեղինակ մը իրաւունք ունի անշուշտ վեր եւ դուրս մնալու իր ժամանակի հասարակաց եղբերէն, հոգեկան մակերեսէն։

Շնչալից խոստումով այդ վէպը ի՞նչ կու տայ սակայն։

— Անշահեկան պատմութիւն մը, զուրկ հոգեբանական խորութենէ, զուրկ նոյնիսկ գրական բացառիկ արժանիքներէ։ Ճապաղ գիրք մը վերջապէս։

* *

Հերոսը, արժանաւոր Անանուն մը, կը ներկայանայ իբրեւ գրող, որ, համաձայն իր յայտարարութիւններուն, յաջողած է հանրային կարծիքի առջեւ վարկ մը, համակրութիւն մը ստեղծել իր շուրջ։ Մելոյեան պէտք չէ զգացեր սակայն խորացնելու եւ մանրամասնելու իր հերոսի կեանքի այդ գիծը։ Առիթը չենք ունենար երբեք զինքը տեսնելու իր ընկերային փոխ-յարաբերութիւններուն, իր գրող-գեղարուեստագէտ մարդու — իբրեւ այդ — հոգեկան ապրումներուն ընդմէջէն։ Ընկերային մթնոլորտը, ինչպէս նաեւ գրող Անանունի ամբողջական ներաշխարհը մեզ կը մնայ մութ, անդոյ։

Բայց ներողութի՛ւն, Մելոյեան մտահոգութիւնը ունեցեր է կարծէք միակ ճեղք մը բանալու իր հերոսի ներքին խուլութեան վրայ։ Ու ամբողջ վէպի ընթացքին, այդ մտաւորական, հանրային արժէք ներկայացնող հերոսի հոգեբանութիւնը ընթերցողին կ'երեւի յուսահատական պարզութեամբ, բայց մանաւանդ ընդվզեցուցիչ գծով մը։

Ռամիկ սրտաբացութեամբ վէպի հերոսը, Անանուն՝ պէտք կը տեսնէ ներկայացնելու իր կեանքը, իր ամբողջ մտածումը ուր ոչ խորք պիտի գտնէք, ոչ ալ ծալք։ Ծանծաղ ճախճախուտ մը միայն։

Սեռային հաճոյքի համար ապրած է միշտ։ Իր բոլոր յարաբերութիւնները, իր բարեկամութիւններն իսկ պատրուակ եղած են իրեն հետապնդելու համար կինը։ Ոչ մէկ նկատում կաշկանդած է զէնքը այդ զաւիթափին վրայ։

«Տունը ուր կը մտնեմ, — կ'ըսէ հերոսը — նախ ակնարկս կնոջ կը դարնեմ, եթէ կինը գեղեցիկ է եւ երիտասարդ, մարդը ինչ ալ ըլլայ, որքան ալ մօտիկ բարեկամս կամ ընկերս, արժէք չունի» եւյլն., եւյլն.։

«Իսկ եթէ կինը շատ է տգեղ կամ պառաւ, աղախնի հետ գործս կը կարգադրեմ»։

Ի՜նչ եղական, ուշագրաւ տիպար, արդարեւ։

Ամուսնութիւնը չէ փոխած մեր անփառունակ հերոսի հոգեկան այդ կեցուածքը։ Ընդհակառակն, ան գիտցած է ամուսնական հարկը, պատշաճեցնել իր բարքերուն, իր նախասիրութիւններուն. ու նաեւ կնոջ եւս շնորհել նոյն սանձարձակ ապրումները։

«փոխադարձ զիջողութիւն...»։

«... Գիտէի որ կինս մեր տան բարեկամին հետ՝ իմ սենեակիս մէջ ժամանակ կ'անցնէր, կինս ալ, կ'ենթադրեմ, գիտէր որ այդ նոյն ժամին իմ ծանօթիս աղախնի հետ ժամանակ կ'անցնէի»։

Ու նոյնքան չոր, հում եւ մերկ բառերով հերոսը կ'ամբողջացնէ իր դիմագիծը. ուր, արդէն կարծէք զինքը բաւական ճանչցած ըլլալնուս, պէտք կը տեսնէ տակաւին խոստովանելու որ միշտ բանգող մը եղած է, գռեհիկ բանսարկու մը, առհասարակ, որ ուրիշներու նուաստացումին մէջ միայն փնտռած է իր անձին բարձրացումը...։ Ու շարունակելով միշտ թրթռացնել նոյն խուլոտ լարը, պատմելու տակաւին իր սեռային քմայքին բոլոր արտայայտութիւնները, մինչեւ սեռական մոլութիւն իր մէկ ընկերոջ, Կարոյի հետ...։

Իսկապէս ինչքա՜ն ծոյլ, ինքնահաւան էակ։

Ու վերջապէս օր մը, մեր չնաշխարհիկ գրագէտը, Անանուն, կ'իմանայ որ իր երրորդ ընկերը, Արշաւիր տեղեակ է իր անձնական, ընտանեկան, ընկերային կեանքի այդ հակերեսին։

Եւ ահա կնճիռը։

Որքան ժամանակ որ երեւոյթները կրնան փրկուիլ, որ հասարակութիւնը ոչինչ պիտի գիտնայ Անանունի խուլութեան մասին, ամենայն ինչ ներելի է։ Բայց կը բաւէ որ Արշաւիր մը իրազեկ ըլլայ թէ ինչումն է բանը, ահա կը խախտի Անանունի ներքին անդորրութիւնը։ Չէ՞ որ Արշաւիր մը բաւական է պատռելու դիմակը, արտաքին ճակատը, վտանգելու ընկերային դիրքը կարծեցեալ գրողին։

Անանուն շփոթած է, կը զգայ որ կեանքին թաքուն բանաձեւերը անցած են ուրիշի մը ձեռքը. ինքզինքն ինքն իր մէջ ապահով չի գտներ. ոտքին տակէն կը փախի հողը, կեղծիքի, խաբկանքի հողը։

Ի՜նչ ընել. գերագոյն հերոսութեամբ, ամբողջացնելու համար պատկերը, անգիտակցօրէն իր կինը իբրեւ խայծ կը ջանայ նետել Արշաւիրի տարփանքին. այդ բարոյական անձնատուութեամբ գէթ կ'ենթադրէ գնել անոր լռութիւնը։

Ի զուր։ Կրնա՞յ լռեցնել երբեք իր իսկ կասկածամտութիւնը. իր ներքին անդորրութիւնը ճաթած է վերջապէս։ Ու հոգեբանական անդամալոյծ վիճակը վերջ ի վերջոյ կը մղէ Անանունը՝ սեւեռուն գաղափարի մը. վերջ տալ Արշաւիրի գոյութեան։

Գիրքը կը փակուի արդարեւ հուսկ այդ սխրագործութեամբ։

* *

Ահա «նոր վէպը»։

Կը տարուիք հարցնելու թէ ո՞ւր է նորութիւնը։

Արդեօք նոր, ինքնատիպ անհատականութեա՞ն մը կը բախիք, որ իր անսպառելի հակազդեցութիւններով մեզ ուժի, լոյսի եւ ճոխութեան պատրանքը կու տայ։—Ո՛չ։

Հոգեկան աննախընթաց տագնապի մը պատմութի՞ւն է արդեօք «Երեք ընկերները»։

— Ո՛չ, կարելի՞ է միթէ հարց տալ։

Մի գուցէ Մելոյեան նորութիւն մը կը նկատէ վրան-բաց այդ անպատկառութիւնը իր հերոսին, գրական բարքերու անսովոր այդ «սինիզմը»։ Կը մոռնայ թերեւս որ այդ անկեղծութիւնը Ռուսոյէն կտակ թողուած աւանդութիւն մը, բնապաշտ դպրոցէն նուիրագործուած սկզբունք մըն էր. որ արեւու տակ բոլոր նորութիւնները, նորաձեւութիւնները կանխած են մեզ...

Մօտէն դիտենք Մելոյեանի հերոսը։

Պարզ, պարզամիտ, տարրական տիպար մը, ենթակայ լոկ բնախօսական մեկնաբանութեան մը։ Առօրեայ մարդը՝ վերածուած իր ամենէն նախնական տարրերուն, իր կոշտ ուրուագծին։ Ոչ մէկ բարդութիւն, հոգեկան ոչ մէկ խոր անդրադարձում։ Շնական տիպար մը զոր կարելի է ընդգրկել մէկ ակնարկով. այնքա՜ն ճապաղօրէն թափանցիկ ներկայացուած է ան։

Ճշդե՛մ, բարոյական նախապաշարումներու անունով չէ որ կը խօսիմ Մելոյեանի յղացած տիպարին դէմ։ Անտարակոյս գրականութիւնը սահման չի ճանչնար ոչ նիւթի ընտրութեան, ոչ հարցերու մշակումին տեսակէտով։ Կարելի չէ այլեւս կասկածի տակ դնել հեղինակի մը իրաւունքը, եթէ ան կը սիրէ մարդեակը հետապնդել մինչեւ իր բնազդական ենթախաւերուն խորը։

Նոյնիսկ կ'աւելցնեմ.— Արդի գրականութիւնը շեշտուած միտում մը ունի հակազդելու մաքրակրօն ըմբռնումներու դէմ, որոնք մարդու սեռային մարզը կը նկատեն արգիլուած, անպատշաճ գօտի։ Այդ անկախ կորդ շրջանակն է որ այսօր դարձած է առաւելապէս հետազօտութեան դաշտ։

Մելոյեանի հերոսը մեզ չի շահագրգռեր, որովհետեւ վերածուած է տաղտկալի ըլլալու աստիճան, իր սեռն, հեղձուցիչ ստորնայարկին։ Կեանքին մէջ իսկ դժուար է հանդիպիլ այդքան միալար մարդերու։ Անոր կը պակսի հոգեբանական անբացատրելի այն կնճռոտութիւնը որ կը յատկանշէ առհասարակ մարդը, բայց մանաւանդ նոր մարդը։ «Երեք ընկերներ»ուն հերոսը միամիտ գլխանակ մըն է։

Ոչ, այդ պարզունակ տիպարներով «նոր վէպ» չի կերտուիր, ոչ իսկ է նորավէպ։

* *

Թերեւս Մելոյեան նպատակ ունեցած է իր վէպով վերլուծել այն նշանակութիւնը զոր կու տայ հանրածանօթ մարդը հասարակութեան համարումին, կամ ներկայացնել տարակոյսին, կասկածին հոգեբանութիւնը։

Լուրջ, շահագրգիռ նիւթեր անշուշտ որոնք սակայն թոյլ արտայայտութիւն մը գտած են Մելոյեանի գրքին մէջ։

Աւելի ճիշդ, կը կարծեմ որ կեդրոնական հերոսի, Անանունի բացասական բնոյթը խոտոր կը համեմատի որեւէ հոգեբանական կառուցուածքի հետ։ Վէպի մը հերոսը, մեր աչքին այնքա՜ն սեղմ համեմատութիւններու վերածուելէ յետոյ, չենք կարող այլեւս զինքը հաշտեցնել հոգեկան հասուն վիճակներու հետ։

* *

Ինծի կը թուի որ «Երեք ընկերները» վէպը կը մեղանչէ գեղագիտական այլապէս կարեւոր պահանջի մը դէմ։ Այդ գործին կը պակսի անկեղծութեան, հարազատութեան շունչը։

Գրական գործ մը աւելի կամ պակաս չափով կու գայ ցոլացնել հեղինակին հոգեբանական մէկ փորձառութիւնը, անոր ապրումներուն պատմական մէկ փուլը։ Վէպ մը, ինչ ձգտում, ինչ ոգի ալ ունենայ, մարդկային վաւերագիր մը կոչուած է ըլլալ. գէթ այդ ըլլալու է գրողին փառասիրութիւնը։ Այլապէս վէպը, պատմուածքը հնչումը կ'ունենան կեղծ դրամներու կամ արուեստական ծաղիկներու բոյրը։

* *

Մելոյեանի լեզուն զուրկ է ներդաշնակութենէ, ոճէ։

Կ'ընդունիմ իր պատմելու դիւրութիւնը որ անբաւական է իրեն ու չարդարացներ այն տեղ տեղ անխնամ լեզուն որ երբեմն կը մեղանչէ նոյնիսկ հայերէնի քերականական, շարադրական կանոններուն դէմ։

Ցայտնի է որ Մելոյեան ոճի եւ լեզուի մտահոգութիւնը չէ ունեցած երբեք։ Բայց լեզուական պարզութիւնը եւ ժուժկալութիւնը շփոթելու չէ բնաւ ոճային անհոգութեան հետ։

Ընթերցող մը այսօր գրական յաւակնոտութիւն ունեցող որեւէ երկէ կը սպասէ որքան կշիռ եւ բովանդակութիւն, նոյնքան եւս արտաքին շնորհ եւ դրոշմ. հեղինակները բնորոշողը եւ ապրեցնողը ոճն է, ոճը՝ որ մտածումը, գրողի խառնուածքն իսկ է։

* *

Քանի մը տարիներ առաջ Մելոյեան կրկին «Նոր վէպով» իր մուտքը գործած էր հայ գրականութենէն ներս։ Անդրանիկ իր վէպը, «Մայրը», — պատմութիւնը տառապող վանականի մը տարփանքին կնոջ մը հանդէպ որ իրապէս ծայրն է — իր ժամանակին Փարիզ մէջ գրական դէպք մը նկատուեցաւ։ Այդ առաջին յաջողութիւնը կ'երեւի Մելոյեանի քայլերուն առջեւ փորձիչ դաւիթափ մը բացած է. տարուած է փնտռելու վէպի մը նորութիւնը սեռային հարցերու անսանձ [illegible] խօսքի [illegible] հետ։

Վտանգաւոր ճանապարհ է մը առիկա. զգո՜յշ։ Գրական երկ մը այդ գետնի վրայ ալ իր գաղափարական մթնոլորտը կարենալ պահելու համար, հեղինակը կարենալու է կռթնիլ զօրաւոր տաղանդի մը կենսական եւ գեղարուեստական գրական փորձառութեան մը։ Այլապէս գրականութիւնը կ'իջնէ փողոց եւ կ'երթայ թափառելու պոռնկագրութեան հետ թեւանցուկ հասարակաց պարտէզները...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳԱՐՆԱՆԱՄՈՒՏ

Սա լրճափին, ուր տակաւ կ'իջնեն յոյզերն իրիկուան,
Խոհերս անցեալը կ'ապրին կոյսի մ'անո՛յշ տեսիլքին...
Ուռենիներն են հակած խոր թախիծով մ'անսահման՝
Ալեակներուն բիւրեղացա՛ծ կապոյտին։
Սա լրճափին, ուր երբեմն յոգնած հոգիս տարուբեր
կուգար թեւել ոստէ ոստ, ըմպել խորհուրդն իրերուն՝
Հիմա արցունք մ'է հսկայ սաղարթներուն մէջ երեր,
Որ չի՛ ժպտիր ներսիս կանա՛չ յուշերուն։
Կ'անցնիմ տարտամ գընացքով եւ նայուածքո՛վ մ'երազուն
իմ պաշտելի վայրերուն միայնութեան խորունկէն...
Հո՛ն են ծառերը ջոյլ, ակն աղբիւրին կարկաչուն,
Հո՛ն է դարձեալ ծաղկանց հրմայքն համօրէն,
Ակնարկիդ երգն, ո՛վ աղջիկն իմ սիրոյս լո՛ւրթ կղզեակին,
կուգայ կարծես ողողել հոծ խըռովքներըս դըժնէ.
կարծես կը զգամ շոյանքիդ կախարդանքներն կաթոգին
վաւ այտերուս մարմանդին վրայ սատափէ։
Բե՛ր, բե՛ր հոգւոյդ բարութիւնն եւ նըւաղո՛ւմն աչքերուդ,
Բե՛ր սրբութիւնն անուշակ համբոյրներուդ մեղմօրօր,
Բե՛ր, ո՛վ աղջիկ, այս իրկուն ծիծաղի փունջ մը հըրուտ
Սա տրտմօրէն շրջող տըղուն վիրաւոր։
Ա՜հ, եթէ օր մը դարձեալ սա մարգերուն մէջ դալար
Ծըփար ալիքն իրանիդ հեշտասարսուռ ու նրբին,
Եթէ անգամ մ'ալ ո՛վ կոյս, խարտեաշ ծամերդ հոդմավար
Դէմքիս վըրայ խաղաղութեա՛մբ մ'իջնէին...
Դիտէի լի՛ձն հանդարտիկ զանգուլներուդ հիւսուածքէն,
Շունչիդ բուրումն զգլխիչ գար էութիւնըս պատել...
Ըզգալ զարկերը սրտիդ կարշնեղ կուրծքիս դէմ նորէն,
Քնքուշ մարմինդ բազուկներո՛ւս շղթայել,
Ապրի՛լ, ապրի՛լ քանի որ գարնան երազն է ծաղկեր
Ըռուակներու դիւթանքին եւ դաշտերո՛ւն քերթուածին,
Ապրի՛լ ո՛վ կոյս, քանի որ սէրս իր նարօտն է հիւսեր՝
Շրթունքներուդ մեղրածորա՜ն համբոյրին։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱ[illegible]ԵԱՆ

Զ. Ռ. Մ.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԸ Ի ՊԱՏԻՒ Զ. Ռ. Մ.ԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Անցեալ կիրակի Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Փանթէօ-Բաշանի մասնաճիւղը թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ Կեդր. Վարչութեան, որուն հրաւիրուած էր նաեւ Փարիզի մեր մասնաճիւղին Վարչութիւնը։

Կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, թաղին մանուկները խռնուած էին մանկապարտէզին սրահը, ուր մեր ընկերներէն Բաբգէն Ս. Քէշիշեան, շարժանկարի ներկայացում մը տուաւ անոնց։ Փոքրիկներն այն աստիճանի ոգեւորուած էին որ, ոտքերը գետին զարնելով իրարու կը պոռային.

«Նայէ՛, նայէ՛, «մայմուն»ը, կ'ըսէր մէկը. «Արապային մէջն է, արապային մէջ», կը պոռայ ուրիշ մը։ Իսկ մեր ընկերները աւելի օգտելով կը հարցնէին. «Մայմունին հայերէնը գիտցող չկա՞յ»։ — «Ե՛ս, ես, կապի՛կ, կապիկ»։ Ու բոլորս կը խնդայինք կապիկին վրայ։ Ու կապիկկապիկով կը թնդար սրահը։ Վստահ ենք որ այսպիսի շարժանկարներով մեր փոքրիկները շուտով պիտի սորվին հայերէնները այն բառերուն, որոնց Թուրքերէնը միայն կը գործածեն իրենց ծնողքը առօրեայ խօսակցութեան մէջ կամ ֆրանսերէնը՝ դպրոցին մէջ։

Ժամը 4ին խմբուեցանք պատուասեղանին շուրջ, ընկ. ընկ. Յովհաննէսեաններու բնակարանը։ Ներկայ էին կեդրոնական ու Փարիզի մասնաճիւղին վարչութիւնները, ընկերներ ու համակիրներ։ Շրջանակը մտերմական էր բառ կարգադրութեան։

Թէյասեղանը բացուեցաւ մեր առժամեայ քայլերգով «Յոլան յայտէն», որմէ յետոյ Պանթէօնի մասնաճիւղին կողմէ ընկ. Յ. Անասեան պարզեց ցերեկոյթին նշանակութիւնը, գնահատեց Կեդր. Վարչութեան վեց տարուան գործունէութիւնը, որ հիմնուած է անհատական զոհողութիւններու վրայ, եւ յայտնեց որ մեր Միութեան նախագահը ընկ. Ճ. Նարդունի ճամբու պարտաստութիւններու պատճառաւ չէ կրցած ներկայ ըլլալ։

Ներկաներու փափաքին վրայ սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Ս. Գարակէօզեան, որ ճարտարօրէն վարեց այդ պաշտօնը։ Ան ըսաւ թէ այս սերունդը իր նոր կարգախօսով, կենսանի գործով եւ ոգեւորիչ հմայքով պիտի նոր աւիշ մը բերելու հայ կեանքին երակներուն ու գայն առաջնորդելու դէպի նոր վերածնունդ մը։

Կեդր. Վարչութեան կողմէ ընկ. Խանէտանեան խօսք առնելով [..]երձ պատմականն ըրաւ Միութեան [..]զմութեան, յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ Կեդրոնի նոր ձեռնարկին մասին, այն է մեր նախագահին արտասահման մեկնումը, կազմակերպելու համար Յունաստանի, Սուրիոյ եւայլ հայաշատ կեդրոններու բազմահազար չափահաս որբերը։

Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութեան կողմէ ընկ. Յ. Տէր Յովհաննէսեան ըսաւ թէ Զափահաս Որբերու շարժումը իր նմանը չէ ունեցած մեր պատմութեան մէջ։ Ան արեւի նման լուսաբեր յայտնութիւն մը ըլլալու կոչուած է մեր ծառայ իրականութեան մէջ, «ի ծագել արեգական կորնչին աստեղք»։ Այո՛, ընկերնե՛ր, մենք եւ բոլոր անոնք որ մեզի հետ համախմբուած են հրաշքին Վահագնի նուիրական դրօշին տակ, հաւատացած ենք որ մեզի վիճակուած է պատմական դեր կատարել դարերէ ի վեր սորկացած այս ժողովուրդին կեանքին մէջ, անոր փողուած ճակատագիրը մեզմով պիտի դարբնուի, հասնելու համար ազատութեան փարոսին։ Հաւատացած ենք թէ մեր սերունդը պիտի սրբագրէ այն գէշ մտայնութիւնները որ ունին հիմա այս գէշ օրերուն եւ սերունդին վիճակուած է մեծ գործ մը։ Ահա թէ ինչու կ'ըսենք «ի ծագել արեգական կորնչին աստեղք»։

Նկատի առնելով ցերեկոյթին մտերմական բնոյթը, բոլոր հանդիսականները, առանձին թէ խումբով, երգեցին ազգային ու ժողովրդական երգեր։ Ընկ. Ս. Էֆխանեան երգեց «Սեւ Խաւարը» եւ «Սերոբի Սուգը»։ Ընկ. Ա. Յովհաննէսեան արտասանեց ինքնագիր ոտանաւոր մը, նուիրուած ընկ. Ճ. Նարդունիի, ծափեր խլելով։ Օր. Էլիզա Աբրահամեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց «Ախ մը Մոխիր»ը։

Ոգեւորութիւնը այն աստիճանի հասած էր, որ մեր ընկերները կ'ուզէին մինչեւ ուշ ատեն շարունակել։ Բայց օրուան սեղանապետը, յարգելու համար կարգապահութիւնը, փակուած յայտարարեց ցերեկոյթը ժամը 8ին՝ շնորհակալութիւն յայտնելով օրուան հիւրերուն, ընկեր Ա. Յովհաննէսեանի ընկերուհիներ Վ. Յ. Անասեանի եւ Ս. Ե. Յովհաննէսեանի, որոնք թէյասեղանին սպասարկութիւնը յաջող կերպով կատարեցին։

Ներկաները ցրուեցան յոտնկայս երգելէ յետոյ «Մեր Հայրենիք»ը։

Փափաքելի էր որ այսպիսի մտերմական ցերեկոյթներ յաճախ տեղի ունենային ամէն տեղ, օրինակ ծառայելու համար կարգ մը հայրենակիցներու, որոնց համար ուրախութիւն ընելը կը կայանայ գինիի սեղաններուն շուրջ պոռալ կանչելուն եւ ֆոնոկրաֆի թրքական եղանակներով յափշտակուելուն մէջ, ֆրանսացի դրացիներն անգամ գանգատի հրաւիրելու աստիճան։

Յ. Անասեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԺԸՆԷՒ - ՊԸՆԷԷՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը շաբաթ առաջ, Փարիզէն անցնելով Ամերիկա գացին Պ. Ֆէրմանեան, անդամ Ժընեւ-Պընեէնի դպրոցներու հոգատար կոմիտէին եւ Պ. Նշան Պէկեան, տեսուչ Պընեէնի նախակրթարանին։

Ինչպէս կը հաստատէր «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչ մը, երկու հաստատութիւնները եւ հիւանդանոցը մատնուած են, նիւթական անձկութեան։ Երկու պատուիրակները պիտի ջանան բարեկամներ գտնել այդ բարերար հաստատութեանց, կապ հաստատելով Հայր. Միութեանց եւ կրթական Միութիւններու հետ։ Մասնաւորապէս պիտի աշխատին գտնել նիւթական աջակցութիւն ապահովեալ որդեգիրներու դրութեամբ։ Դպրոցը տարեկան մէկ միլիոն ֆր.ի պիւտճէ մը ունի։ Եթէ կարելի ըլլայ գոնէ մէկ երրորդը ապահովել, (բուն կրթական պիւտճէն տարեկան 160,000 ֆ. ֆր.է) երկու հաստատութիւնները պիտի ունենան տանելի վիճակ։ Հիւանդանոցն ալ ունի իր հոգերը։ Միջին հաշուով 15-20 հիւանդներ կը խնամուին։

Ամերիկայի մէջ ունինք բազմաթիւ հարուստներ որոնք նուէրներ կամ կտակներ կ'ընեն ամերիկեան հարուստ հաստատութեանց։ Դեռ վերջերս Պ. Պօղիկեան 100,000 տոլար կտակած էր ամերիկեան քոլէճի մը, ուրիշ մեծագումար նուէրներէ զատ։ Մինչդեռ աչքէ կը վրիպին Պընեէն-Ժընեւի դպրոցները, ուր հարիւրի մօտ հայ տղաքներ կը ստանան հայկական եւ եւրոպական առողջ կրթութիւն։

Երկու հաստատութիւնները այնքան նեղ կացութեան մատնուած են որ, անցեալ տարի հարկ եղած է մերժել հարիւր նոր դիմումներ Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ ուրիշ վայրերէ։ Իսկ մեր օտար բարեկամները կը զարմանան որ այնքան անտարբեր ենք այսպիսի գործի մը հանդէպ․․

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՏ. ՊԻՊԷՌԵԱՆ
կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ ՍՈՆԱյի ծնունդը։

11 Մայիս 1931 Փարիզ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Կ. ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Քանի մը հայ տիկիններ եւ օրիորդներ նախաձեռնարկ եղան կազմելու Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը։ Մասնաւոր նամակներով եւ ազդերով հրաւէրներ եղան հայ հասարակութեան՝ ներկայ ըլլալու համար 9 մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.35ին գումարուելիք խորհրդակցական ժողովին։

Հրաւէրին պատասխանած էին 15 հոգի, որովհետեւ կազմակերպիչ յանձնախումբը ժամանակ չէր ունեցած աւելի կանուխ կատարել հարկ եղած աշխատանքը։

Իր տիկնոջ հետ ներկայ էր նաեւ Պ. Ա. Աբոյեան որ հրաւիրուած էր՝ Միութեան կազմութեան եւ նպատակին մասին խօսելու համար։

Ե. Հ. Կ. Խաչի ամէն տեղ ունեցած գործունէութիւնը պատկերացնելով, Պ. Աբոյեան բացատրեց ծրագիր-կանոնագրին նպատակը, Թուեց Միութեան օգուտները, յիշելով կրթական եւ օգնութեան մարզին մէջ տարած գնահատելի աշխատանքը ամէն երկիրներու մէջ։

Կանգ առաւ Նիսի մէջ Ե. Հ. Կ. Խաչի մը կազմութեան անհրաժեշտութեան վրայ, շեշտելով նաեւ տիրող անտարբերութիւնը հանդէպ այսպիսի ազգանուէր Միութեան։

Ներկաները համաձայնօրէն եւ կենդանի փաստերով գործունէութիւնը լսելէ վերջ, փափաքեցան անդամագրուիլ։

Իսկոյն օրինական ձեւին դիմուելով, նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Աբոյեան եւ քարտուղար՝ Օր. Ռ. Գարակէօզեան։ Տրուած հարցի շուրջ մտքերու փոխանակութենէ վերջ միաձայնութեամբ Վարչութիւնը ընտրուեցաւ հետեւեալներէ.— Տիկիններ՝ Սրբուհի Պէրպէրեան, Մարիամ Պաղտասարեան, Հերմինէ Ժամկոչեան, Պէաթրիս Գասպարեան եւ Օր. Ռ. Գարակէօզեան։

Երկու օր վերջ, 11 մայիս Բշ. իրիկուն Վարչութիւնը իր անդրանիկ ժողովը ունեցաւ։ Դիւանի ընտրութիւնը կատարուելով, ընտրուեցան ատենապետուհի՝ Տիկին Սրբուհի Պէրպէրեան, ատենադպրուհի՝ Տիկին Գասպարեան, գանձապահուհի՝ Տիկին Մարիամ Պաղտասարեան, Տիկին Հերմինէ Ժամկոչեան եւ Օր. Ռ. Գարակէօզեան խորհրդական անդամներ։

Օրակարգի խնդիրներէն կարեւորագոյնը եղաւ անդամներուն թիւը կրկնապատկելու միջոցներ ձեռք առնել եւ ըստ այնմ ձեռնարկել Հայաստանի աղէտեալներու հանգանակութեան։ Անմիջապէս կապ հաստատել Ե. Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան հետ՝ գործունէութեան աշխատանքներու միջոցներու մասին հարկ եղած թելադրութիւնները լսելու համար։

Վարչութիւն

ՈՒԽՏԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼ, 14 Մայիս.— Անցեալ կիրակի Շավիլի հայութիւնն ալ կատարեց իր Ուխտի Օրը։

Կիրակի օրը իրենց նահատակ մեռելները յարգող, անոնց յիշատակը պահող ընտիր բազմութիւն մը փութացած էր սրահը։

Ե. Ե. Միութեան Վարչութիւնը իր կարելին ըրած էր հանդէսը իրեն համապատասխան լրջութեան եւ վեհութեան մէջ պահելու համար։ Մահաբեմ մը թարմ ծաղիկներով ծածկուած եւ ազգային եռագոյն դրօշով զարդարուած։

Մաշերգէն վերջ, հանդէսին նախագահ Պ. Նաւավարեանի բացման խօսքով ներկայ ժողովուրդը մէկ վայրկեանի լռութեամբ յոտնկայս յարգեց իր մեռելներուն յիշատակը։ Յետոյ կարգաւ խօսեցան Շավիլի Նալլըխանցիներու Միութեան կողմէ Պ. Դաւիթ Տէր Գալուստեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Արդութեան» խումբին կողմէ Պ. Կ. Սասունի, Պ. Լ. Զօրմիսեան եւ Ե. Ե. Միութեան կողմէ յատկապէս հրաւիրուած Պ. Շաւարշ Միսաքեան։ Արտասանեցին Պ. Պ. Կ. Թագըմճեան եւ Կ. Մկրտիչեան։

Իսի-լէ-Մուլինոյի մեր երիտասարդ բարեկամներէն Պ. Հրաչ Հանտալեան, նախագահին հրաւէրին վրայ ինչպէս միշտ այս անգամ ալ երգով իր մասնակցութիւնը բերաւ հանդէսին։ Նուագախումբը կազմուած Տիկ. Գեղուհիէ, Օր. Իվոյէ (ֆրանսացի) Պ. Պ. Թագըմճեանէ, Դպիրեանէ եւ Պարոնեանէ մէջ ընդ մէջ նուագեց ազգային կտորներ։ Բարթող քահանայի պահպանիչով փակուեցաւ հանդէսը եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ քիչ մը աւելի թեթեւցած սրտով, քիչ մը աւելի մօտեցած իր մեռելներուն եւ անոնց պաշտած գաղափարին։

Գ. Վարդունի

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Հայֆայէն Երուսաղէմ մեկնող Թըլթասարէն 7000 անգլ. ոսկիի գողութիւն մը կատարուած է։ Գումարը ապահովագրուած էր։ Տեղական իշխանութիւնները կը յայտնեն թէ Պաղեստինի մէջ ցարդ չէր գործուած այսքան յանդուգն գողութիւն մը։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 15)

ԼԻՈՆ.— «Յառաջ» իր սիւնակները, մեզի լայնօրէն տրամադրեց օրուան, կարեւոր հարցին համար։ Մեզ կը մնայ հարցը սեղանին վրայ դնելով լուծել. համեստ ու խոհեմ, եզրակացութեան մը գալ։

Սոյն խնդրին նախաձեռնարկ պիտի ըլլան Հայր. Միութիւնները որոնք իրարու քով գալով, կարելի պիտի ըլլայ ուսուցչական Մարմին մը կազմակերպել ու դասաւանդութեան օրեր նշանակել։ Շաբթուան մէջ 4-5 օր տեղ մը հաւաքել մանուկները. սորվեցնելու համար Հայոց լեզուն եւ պատմութիւնը։ Ինծի ծանօթ են ընտանիքներ, որոնց Ֆրանսա գալը հազիւ քանի մը տարի է։ Այսօր, անոնց զաւակները, երթալով հայերէնը կը մոռնան։ Նոյն իսկ իրենց տունին մէջ իրենց ծնողքին հետ ֆրանսերէն կը խօսին։Արդէն ինքնին կենդանի փաստ մըն է թէ մանուկը երթալով Հայը եւ հայրենիքը կը մոռնայ. եւ կամաց-կամաց ինքզինքը Ֆրանսացի պիտի յորջորջէ։ Եթէ պէտք ըլլայ Յովհաննէսը Ժանի կը փոխէ Պօղոսը Փօլի, եւ իրենց ծնողքները այս ամէնը գիտնալովմէկտեղ կը պարծենան թէ մեր տղաքը լաւ ֆրանսերէն սորված են։

Եթէ ծնողները կարողութիւն չունին իրենց զաւակներուն սորվեցնել, գոնէ կրնան չմոռցնել...

Լիոն ունի մէկ-երկու տասնեակ հայրենակցական եւ բարեսիրական միութիւնները որոնք ցարդ ոչ մէկ ջանք թափած են նոր սերունդին փրկութեան համար։ Ունինք նաեւ Ազգ. Միութիւն մը, որ կարծես միայն ինքն իր վրայ պիտի հսկէ շարունակ։

Հայրենակիցնե՛ր, իրարու մօտ գանք ի սէր հայ ազգութեան, ի սէր հայ մանուկի ապառնան։ Պէտք է գործենք ձեռք ձեռքի եւ սահմանափակենք այն վտանգը որ կը սպառնայ մատաղ սերունդին։ Ամէն ազգասէր հայ պարտք պէտք է համարէ իգործ դնել իր կարելին նոր սերունդին փրկութեան համար։

Մելքոն Թադէոսեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

(Շարունակութիւն Ա. էջին)

«Խորհրդ. Հայաստան» (5 մայիս) կը գրէ.—

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ

Մոսկուա որոշեց երկրաշարժէն վնասուած Նախիջեւանի եւ Զանգեզուրի շրջաններուն համար իբրեւ օգնութիւն տրամադրել երկու միլիոն ռուբլի։

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Երեւանի կառավարութիւնը որոշեց կազմել երկրաշարժէն վնասուած Զանգեզուրի շրջաններուն վերաշինութեան կոմիտէ մը, որուն կը մասնակցին Ռ. Դաշտոյեան, Ի. Կարապետեան, Գ. Աթաբէկեան, Բ. Մելիքսէթեան, Ա. Յովհաննէսեան, Բ. Բաղդասարեան Ն. Յակոբեան, Ա. Ղամբարեան։

Կոմիտէն արդէն սկսած է աշխատանքի։

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ, բանուորները հաւաքոյթ մը կազմեցին։ Այդտեղ զեկոյց մը զրուեցաւ Ղափանի երկրաշարժին աղէտներուն մասին։ Բանուորները որոշեցին Մայիս 2ի իրենց օրականը յատկացնել աղէտեալներուն օգնութեան։

ՍՆՈՒՆԴ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏ

Զանգեզուրէն կը հեռագրեն թէ կազմակերպուած է սնունդի վեց կայան, որ կանոնաւորապէս կերակուր եւ ուտելիք կը բաշխէ աղէտեալներուն։

Ամէնէն աղքատներուն եւ կարօտներուն բաժնուեցաւ հագուստեղէն եւ 287 վերարկու։ Կը սպասեն վրաններու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

Նախ ըսի որ լաւ, յետոյ ինծի ալ հաճելի թուեցաւ ու ես ալ [..]իացայ. մտքէս բնաւ չէր անց[..]եր թէ անտեղի բան մը կ'ը[..]նենք։ Անցնող կիներուն խօսք կը նետէր, որոնք տարօրինա[..]օրէն կամ երկար դէմքեր ու[..]էին կամ բոլորովին կլոր, [..]։ Կը հիանայի համարձակութեան ու ականջին փակած [..]ը պոռայի որ այս կամ այն [..]է...

Ճաշարան մը մտանք, բնաւ [..]մօրժակ չունէի, բայց նման [..]արագաներու մէջ ինչ որ ընեն [..] հպատակիմ։ Կերանք կամ [..]տեսեցինք ինչ որ բերին. Կարպիս մատը կը դնէր ցուցա[..]ն վրայ առանց կարդալու, եւ [..]մէն անգամին «ճերմակ գինի՛» [..] հրամայէր։ Զափազանց շատ [..]ս կար, եւ շատ տաք կ'ընէր։ Կարպիս ծռած դէմքին, որուն [..]րայ աչքերը անգամ մը բոլորովին կարմիր ու անգամ մըն դեղին կը տեսնէի, կը նկարագրէր աղջկան մը գեղեցկութիւնը, աղջկան մը որ մեզմէ երկու սեղան անդին մէկուն հետ կը ճաշէր։ Գուցէ չէր ճաշեր, կը զարմանայի իր պատմելու դանդաղութեան, լեզուին թոթովանքին։ Ու զայրանալ սկսայ, լուխս դարձուցի զզուանքով։

Թեթեւ տաքութիւն մը կար վրաս, ստամոքսս կը նեղուէր, բայց խելքս գլուխս էր, ոչինչ կը փախչէր ուշադրութենէս... Ուստի հաստատեցի որ ըսածը ճիշդ էր։ Այն ատեն երգ մը սկսաւ ու պատառաքաղին ծայրով շիշին վրայ եղանակ մը փնտռեց։ Ես ալ միացայ. զժգոհութիւնը շատցաւ յարակից սեղաններէն, մենք աւելի ուժեղցուցինք, գիրենք լռեցնելու համար. Ի՞նչ գէշ բան, ազատ չէ՞ինք Թօհաֆ... Կարպիս սպասնաց (Թուրքերէն) մորթել բոլորը... Հարկա՛ւ, իրաւունք ունէր։

Սակայն երկու սեւ ու հաստ սպասաւորներ մօտեցան, վճարել տուին ու քաղաքավար կոշտութեամբ մեզ ճամբեցին։

Դրան քով Կարպիս ըսաւ որ սպասենք անկիւն մը ու դաս մը տանք.

— Որո՞ւ.

— Որո՛ւ որ ըլլայ։

Չէ՛, ես գինով չէի, համոզեցի որ հըլլալիք բան էր, ու քալեցինք։

Շատ քալեցինք, քիչ քալեցինք, այո՛, հէքեաթի պէս, ո՞վ ինչ գիտէ, լոյս, մութ, նորէն լոյս, նորէն մութ։ Մայթերը շարժական էին, քիչ մը սիրտս կը խառնուէր, ու ոտքերս յոգնածի պէս. մանաւանդ Կարպիս միշտ աւելի կը ծանրանար... եւ այնքան։ Գինով չէի։

Յանկարծ կեցաւ. երկար քըրքիջ մը ձգեց։ Ի՞նչ ունէր։

— Քիչ մնաց կը մոռնայի, քիչ մնաց կը մոռնայի, կ'ըսէր, ու միեւնոյն ատեն նշան կ'ընէր անցնող բոլոր կառքերուն։ Վերջապէս թաքսի մը կեցաւ մեր քով։ Նստելէ աւելի գլորուեցանք մէջը։ Հասցէ մը պոռաց, երբեք անգամէն հազիւ հասկցնելով։

Ճամբու ամբողջ ընթացքին, «ծօ', աս մարդը, ծուռ կ'երթայ»։ Ես ալ այդպէս կը տեսնէի, բայց բարեբախտաբար այդպէս չէի խորհէր։

Կառքը կեցաւ։ Նոյն ընթացքով երկու տամսակ առինք ու մտանք։

Ամէն բան կը դառնար շուրջս, մութն ու ծանր օդը հրջապատեցին, մղձաւանջի մը մէջ կորսուածի պէս էի. ամէն քայլիս աթոռի եւ ոտքի կը զարնուէի։ Բեմին վրայ փետրաւոր ու պոչաւոր սեւ աղջիկ մը (Պէյքը՞ րը) տարօրինակ պար մը կը կատարէր, հեգնական ձայնով երգի մը հետ։

Դեռ որոշ տեղ մը չհասած, կին մը մօտեցաւ մեզի ու.

— Զուարճանալ կ'ուզէք, սիրելիներս, հեծեծաց։

Նայեցայ ընկերոջս, դժուար թէ ան այդ պահուն բան մը կը տեսնէր։ Արդէն կինը առանց մեր պատասխանին սպասելու, մեզ առաջնորդեց առաջին յարկին վրայ փոքրիկ սրահի ձեւով մասը, (ճշդումներս յետագային կը վերաբերին)։

Կարպիս գրեթէ չէր կրնար ոտքի մնալ. կինը կ'օգնէր. աթոռ մը գլորեցաւ շառաչիւնով, ամէն կողմէ «ս՛ս՛» մըն է փըրթաւ։ Փլանք աթոռներուն վրայ։

Կինը, որուն ոչխարի մազերը միայն կը յիշեմ, երկուքիս մէջտեղ նստած մատներուն ճարտարութիւնը կը փորձէր, շրթները քսելով անգամ մը անոր, անգամ մը ինծի։ Կարպիս կը թուէր բան մը զգալ, մինչ իմ ոտքերս սարսուռով մը բռնուեցան, քիչ մը թեթեւցնելով գլուխս։

Վարագոյրը նորէն բացուեցաւ։ Գոյնզգոյն բարձր սանդուխ մըն էր որ կը դառնար այնքան արագ որքան որ ուշադրութիւնս կեդրոնացնել կը ջանայի։ Երաժշտութիւն մը կար որ շարականի կը նմանէր։ Հրեշտակներ կը բարձրանային ու մերկ կին մը վար կ'իջնէր. մարմինին ճիշդ մէջտեղը եռանկիւնի ձեւով ահագին փայլուն քար մը, պրիսմակ գուցէ, կը վառէր շլացնող ճառագայթներով։

Կինը կոշտ շարժումով մը անոր գլուխը դարձուց ու խրատեց խելօք մնալ։

Կարմիր լուսամփոփով լամբ մը կար փոքրիկ սեղանին վրայ, մեր առջեւ։ Երկու ոսկեզօծ նշանակներով շիշ բերին, երեք գաւաթ լեցուեցաւ։ Ո՞վ ապսպրեց։ Առի ու բերնիս տարի. սարսափելի ծարաւ մը ունէի։

Երբեմն քունքերս կը սեղմէի։ Մշուշոտ մտքիս մէջ վիճակիս ողբերգութիւնը գամի պէս խրուած էր. մատս կը խածնէի սթափելու համար։

Երգ մը կար նորէն, ընդհանուր ծիծաղ մը ձգեցին. մե՞զ կը ծաղրէին... Վա՛յ, ես ձեր... գաւաթը առի շպրտելու. ձեռքս գամուած էր սեղանին։

Կարպիս աթոռին վրայ լաթի կտորի մը պէս կը ծալլուէր։ Իսկ իմ սիրտս կը խառնուէր։ Ոտքի ելայ անոր քղանցքէն քաշելով։ Կ'ուզէի դուրս ելլել։

Մէկը կը սպասէր։ Բաներ մը ըսին չհասկցայ. հրեցի։ Դրա՞մ կ'ուզէին, որուն հոգը ա՛ռ, չէ՞ ըսեր, ա'ռ նորէն։

Գրեթէ գրկած երկու դդումի պէս մեզ դուրս գլորեցին, մայթին վրայ։

Գիշերուան զովութիւնը պաղ ջուրի հրցանի ազդեցութեամբ թափեցաւ վրաս։ Գլուխս ցնցեցի ուզելով կատարուածը ըմբռնել։ Կը հասկնայի դանդաղութեամբ չէ՛, գինով չէի..., իրա՞ւ գինով էի։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ «Վ Ա Գ Ր» խումբի կողմէ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Union de Parisի սրահին մէջ

14 Rue Trévise Métro: Cadet

69 rue d'Angoulême, Paris (11) Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC Métro: Couronnes ou Parmentier

ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24 Rue St. Lazare, Paris (9)

Բաղջալերուած երեք տարուան անլուր յաջողութենէն՝ ծանօթ երգիծաբան — ճաշարանապետը ԼԻԼԱ մեծամեծ զոհողութիւններով ընդարձակած է իր ճաշարանը, բոլորովին անման կազմածներով եւ դիւթական լուսազարդութեամբ մը: Բացի անմրցելի իր համադամներէն, խոհարար Արամին մասնաւոր անուշեղէնը ստանձնած է ծանօթ վարպետ մը Պ. Օննիկ:

Նախանձոտները ինչ ալ ըսեն, այցելութիւն մը բաւական է ըսելու «իրաւ ԼԻԼԱՆ միակն է եղեր ԱԺԱՆՈՒԹԵԱՆ, ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ՃԱՇԱԿԻ կրկնակ առաւելութիւններուն մէջ»:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ: կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԴԵՐՁԱԿ Հեռաձ. Provence 67—07

ՈՒՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԷԲՈՆԻ Մասիս Խումբի հերթական դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, նախկին հաւաքատեղին (Bécon les Bruyères կայարանի Անիէռի կողմի, Buvette du la Gareին մէջ): Շարունակութիւն նախորդ ժողովի նիւթին: Կը խօսի Ընկ. Շ. Միսաքեան:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTROPIGALLE.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Կ'ուզուի դերձակի աշկերտ մը: Դիմել՝ Պ. Գորգիկեանի Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon. Métro: Odéon.

Դուք, որ վարակուած էք հեղձախտով, լայնաթոքութիւնով, ցնցղատապով, գացէք MONT - DORE (Auvergne) որ օժտուած է 40 եղական սրահներով գեղաշնչութեան համար (inhalation).

Մանր. դիմել Cie. de Mont-Dore, 10 Rue Auber, Paris (9).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդթ. տարրալուծ.: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8, եւ Կիրակի առաւօտները:

Վաճառ է Յունիսին յարկաբաժին մը 2 փիէս, խոհանոց, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն: Դիմել՝ Լեւոն Կէտէլեանի, 22 Rue Cavoisier, Cachan, Seine.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդթ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:

Electrophone Thomson-Houston Brillant repertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville Place des Abbesses Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար: Մասնաւոր գին Հայերու

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE Benéfices intérêts ՊՈՒՐՍ peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité. 16, rue Drouot. Paris, Téléph.: Provence 49-76.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49 (կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժէնսէ բալ կարող վարժ գործաւորուհիներ, կը պահանջուի մաքուր կար, եթէ ոչ չներկայանալ: Լաւ վճարում: Դիմել՝ ամէն օր, ժամը 9էն 11 եւ 2-5, Գօսպարեան եւ Միքայէլեանի, 5 Rue Bergère, Paris (9e): Մէթրօ Bonne Nouvelle.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ օտէօն եւ սէն միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԵՆՏԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

ՀԻՆ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

21 QUAI DE LA TOURNELLE PARIS (5E)

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière 94 RUE LAFAYETTE - PARIS

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի՝ կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Բոքսի եւ Շիմի: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) մէթրօ՝ République

թէլէֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Téleg. Palestloyd

ցոմսակներ ամէն երկիրներու համար:

եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, եւայլն:

ԾԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մտնողներուն կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ տոմսերը: Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու:
2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:
3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու:
4.— ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48:

ԾԱԽՈՒԻ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք ... չոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն: Չափաւոր գին:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69-83.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գերմանիշակագոյն, յետակարմրագոյն եւ Ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշնչառախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բժշկական եւ փսիքօյոտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-...

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis Tramway 39, 40, 42, 5:

Օգտուեցէք առիթէն . Ծախու

Մեծ խանութ մը (էփիսէրիի) երկու փիէսով, տարեկան վարձք՝ 2400 Ֆր.: Ունի վեց տարուան պայլ, վերանորոգելի: Օրական 700 ֆրանք առուտուր: Գին՝ 20,000 ֆրանք: Դիւրամատչելի պայմաններ:

Դիմել՝ ոսկերիչ Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

13 Rue dee Dominicaine, MARSEILLE.

Columbia Phonos & Disques

POLYDOR

Agence exclusive REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 Ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.: Կրնանք հայթայթել La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 Ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ 1931
19 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1573

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Երէկ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 63րդ նստաշրջանը։

Շատ մը հարցեր դիզուած են օրակարգին վրայ։ Բայց առաջին եւ ամէնէն փշոտ խնդիրը կը կազմէ աւստրեւգերման առեւտրական համաձայնութիւնը։ Նախնական փորձ մը դէպի քաղաքական համաձայնութիւն կամ միացում (Անշլուս)։

Քանի մը օր առաջ, Նախնական խորհրդակցութեան մը ընթացքին, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները աղի-լեղի խօսքեր փոխանակեցին։ Պ. Պրիանի օրերը համրուած են արդէն, մայիս 13էն, նախագահական ընտրութիւններէն ի վեր։ Բայց նորէն անոր պաշտօն տրուեցաւ Ֆրանսայի տեսակէտը ներկայացնել գոնէ այս հարցի մէջ։ Մանաւանդ որ, խնդիրը սերտ կապ ունի իր հնարած նոր բանաձեւին, Համեւրոպայի կազմակերպութեան հետ։

Շաբաթ օր, Պ. Քուրցիուս ջանաց արդարացնել Աւստրիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնը, իբրեւ դարման անտանելի կացութեան մը։ Յիշեց նախընթաց օրինակներ, բայց ո՛ր և է ակնարկ չըրաւ «Անշլուս»ին։ Պ. Պրիան ալ, կենալով միեւնոյն գետնին վրայ, մեղադրեց կատարուած արարքը։ Եւ, քիչ մը աւելի առաջ երթալով, շեշտեց թէ՝ «զգուշանալու է այնպիսի ձեռնարկներէ որոնք թոյլատրուած չեն»։

Թափանցիկ էր ակնարկը։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կ'ուզէր յիշեցնել դաշնագիրներու տրամադրութիւնը, որ Փարիզի ամէնէն զօրաւոր զէնքն է։

Արդարեւ, ֆրանսական թերթերը մրցումի ելած են իրարու հետ, իրաւագիտական ճակատին վրայ, և անդադար կը յիշեցնեն պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագիրներու տրամադրութիւնները։ Կը փորձեն ապացուցանել թէ ի յառաջագունէ արգիլուած է ո՛րեւէ համաձայնութիւն որ կրնայ միացնել, ձուլել Գերմանիան եւ Աւստրիան։

Կիսապաշտօնական օրկան մը կը բացատրէ թէ «Անշլուս»ը բացորոշապէս հակառակ է դաշնագիրներուն։ «Հակառակ է Վերսայլի դաշնագրին 80րդ յօդուածին, 434րդ յօդուածին, Սէն Ժերմէնի դաշնագրին 88րդ յօդուածին, նոյն դաշնագրի 217 եւ 222րդ յօդուածներուն, հակառակ է 1922 հոկտ. 8ին Աւստրիոյ հետ կնքուած երեք պայմանագրութիւններուն»։

Մէկ խօսքով, Ֆրանսացիներուն համար ամէն ինչ պարզ է եւ ոչ մեկնաբանութեան խնդիր կը մնայ, ոչ ալ մինչեւ Լահէյ երթալու։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ Անգլիան էր որ դրաւ այս առաջարկը — խնդիրը յանձնել Լահէյի Միջազգային բարձրագոյն ատեանին քննութեան։

Այս խնդիրն է որ կը քննուի այժմ, Ժընեւի մէջ։ Բայց, ինչպէս տեսանք, Ֆրանսացիները բոլորովին աւելորդ կը գտնեն այդ ձեռնարկը։ Նոյնիսկ վնասակար՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան, ինչպէս եւ դաշնագիրներու ապագային համար։

Փարիզի այս դիրքը արդէն ջղագրգռութեան մատնած է Լոնտոնը։ Ու թէեւ պաշտօնական շրջանակները պաղարիւն կ'երեւան, բայց թերթերը արդէն սկսած են իրենց բերնին տալ։ Պահպանողական երկու խոշոր օրկաններ կը պահանջեն որ Անգլիա լքէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, եւ աչքերը դարձնէ դէպի իր գաղթապետութիւններն ու Ամերիկա։ Այս թերթերը, ինչպէս եւ «Մանչեսթր Կարտիըն» ծանր մեղադրանքներ կ'ընեն Ֆրանսայի դէմ, իբրեւ զոհ ներկայացնելով Գերմանիան։ Իսկ «Օպզըրվըր», կիրակնօրեայ մեծ օրկանը, դատապարտելով Ֆրանսայի աշխարհակալութիւնը, կը գրէ իր խմբագրականին մէջ.

— «Մեզի հասած լաւատեղեակ լուրերու համաձայն, եթէ Ֆրանսական գերակշռութիւնը յաղթանակէ Ժընեւի մէջ, եթէ դատապարտուի աւստրեւգերման տնտեսական միութիւնը, Գերմանիա եւ Աւստրիա պիտի քաշուին Ազգերու Դաշնակցութենէն»։

Բրիտանական թերթին կարծիքով, դաշնագիրները պէտք է բարեփոխուին, իբրեւ անհրաժեշտ պայման խաղաղութեան պահպանման։ Յետոյ, Գերմանիան իրաւունք ունի Ֆրանսայի հաւասար սպառազինուելու։ Ու վերջապէս սպառնալիք մը,— Անվրէպ նոր պայթիւն մը տեղի պիտի ունենայ Եւրոպայի մէջ, եթէ Ֆրանսա, Լեհաստան եւ Փոքր Համաձայնութիւնը հրաժարին իրենց գերակշռութեան վարդապետութենէն,

«Օպզըրվըր» այն թերթն է որ տապալեց Լօյտ Ճորճը, զինադադարի ամէնէն վճռական մէկ պահուն։

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց թունաւոր է մթնոլորտը։ Եւ եթէ միջին բանաձեւ մըն ալ գտնեն յետաձգեն խնդիրը, այդ չի նշանակեր թէ չարը խափանուած է։

Ոչ միայն եւրոպական միութեան, այլ եւ խաղաղութեան դաշնագիրներուն եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խնդիրներն որ իրարու կը բախին, մեքենաբար տեղի տալով զանազան խմբակցութեանց։

Եւ այս ամէնը՝ մթնոլորտի մը մէջ որ տարուէ տարի կը խանձրանայ։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Վերջին երկրաշարժին աղէտեալներուն օգնելու համար, Հայաստանի մէջ կազմուած արտակարգ յանձնախումբը հետեւեալ որոշումները տուաւ.—

Աղէտեալ շրջանները փոխադրել 1000փութ շաքար, 80 փութ թէյ, 500 փութ կրուպա, 200 արկղ օճառ, 8 վրան, 1400 հագուստ, 1 վակոն գամ, 15 բեռնակառք շղթայ։ Անմիջապէս նորոգել Քեշիշքէնդ-Բազարչայ ճամբան։ Բանալ Դարալագեազի եւ Նախիջեւանի մօտակայ լեռնանցքը։ Պետական դրամատունը պէտք է վճարէ 20 հազար րուբլի Ղափանի բանուորներուն աշխատավարձը վճարելու համար։ Սիսեան ղրկեց 60,000 րուբլի, Գորիս՝ 30,000, Ղափան 50,000, Մեղրի 10,000։ Արտօնութիւն առաւ օգտուելու Զանգեզուրի անտառներէն։ Ղրկեց վրաններ, բարձ, ներքնակ։ Հրահանգեց փրոֆ. Աբդալեանի եւ Զարդարեանի մեկնիլ այդ շրջանները։

ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Ամէնէն շատ վնասուած է Սիսիան։ Շրջանին կեդրոնը հիմնուեցաւ առժամեայ հիւանդանոց մը 50 մահճակալով։ 10 տեղ հիմնուեցան սնունդի կայաններ։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի արհեստակցական միութիւնը 5000 րուբլի նուիրեց աղէտեալ շրջաններուն։ Լուսաւորութեան գործավարութեան որոշումով, մանկապարտէզներ պիտի հիմնուին նոյն շրջաններու մէջ։ Աղէտեալ ընտանիքներու երախաներուն համար իբրեւ հացագին Անդրկովկասի կառավարութիւնը նուիրեց 25,000 րուբլի, 15 հազարը Զանգեզուրի, 10,000ը Նախիջեւանի համար։ Թիֆլիս ալ իր կողմէ նուիրեց 5,000 րուբլի։ Ռուս կարմիր խաչը նուիրեց 10,000 րուբլի եւ ղրկեց բժշկական 6 խմբակ։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ բոլոր մարմինները մրցման կը հրաւիրեն իրար, օգնութեան իրենց բաժինը բերելու համար աղէտեալներուն։ Հանգանակութեան այս ձեւը լաւ արդիւնք տուաւ։ Մասնակցողներուն մէջ կան նաեւ բանուորներ։ Վրաստանի կիներու միութիւնը նուիրեց 10,000 րուբլի։ Վրաստանի Գորի քաղաքը նուիրեց 1,000 րուբլի, գործակցականը 5,000 րուբլի, Լէնինական քաղաքը 10,000 րուբլիէն զատ աշխատաւորներուն օրականը։

ԱԼԻՒՐ ԵՒ ՇԱՔԱՐ

Բեռնատար շոգեկառքերու վարչութիւնը իր սպասարկութիւնը ամբողջովին տրամադրեց աղէտեալ շրջանները փոխադրելու ամէն անհրաժեշտ առարկայ։

Առաջին առթիւ ղրկուեցաւ 3 վակոն ալիւր, որ պիտի բաշխուի Սիսիանի, Ղափանի եւ Գորիսի շրջաններուն։ Երկու վակոն ալ ղրկուեցաւ Նախիջեւան։ Ղրկուեցաւ նաեւ մեծ քանակութեամբ շաքար եւ թէյ։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱՆՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի հրատարակութիւններուն եւ խմբագրին դիմումին վրայ, Պրիւսէլէն Պ. Վահան Խօրասանճեան երկու անգամէն 30,000(երեսուն հազար) տրախմի (10,000 ֆրանք) նուիրած է Հին Յունաստանի Կ. Խաչի դպրոցներուն։

Այս գումարները արդէն փոխադրած ենք Աթէնք, Կ. Խաչի կեդր. Վարչութեան, յատկացուելու համար միայն կրթական պէտքերու։

ՓՐՈՖ. ՄԱՔԼԷՐ ՍՕՖԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ծանօթ հայկաբան ուսուցչապետ Պ. Frédéric Macler այս տարի արձակուրդին պիտի այցելէ Պուլկարիա, ուսումնասիրելու համար վանքերու, եկեղեցիներու եւ թանգարաններու հայերէն ձեռագիրները։

Անշուշտ հայ մշակոյթի բարեկամները ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն յարգելի ուսուցչապետին, իր աշխատանքը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՊԱՀԱՆՋԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Ռուսիա Յունաստանի կառավարութենէն պահանջեց 1833էն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մասնակցութեամբ, Ռուսիոյ կողմէ Յունաստանի տրուած փոխառութեան տարեվճարները։ 1897էն ի վեր տարեկան հատուցումները կանոնաւոր կերպով կ'ապահովէր Աթէնքի ելմտական միջազգային յանձնախումբը։ 1917էն ի վեր Ռուսիա յայտարարած ըլլալով թէ չի ճանչնար ցարական կառավարութեան յանձնառութիւնները, փոխառութեան գումարէն Ռուսիոյ բաժնին վերաբերեալ տարեվճարները երեք հարիւր հազար ոսկի ֆրանք, պահ կը դրուէին Փարիզի ֆրանսական դրամատունը։ Այս հաւաքուած տարեվճարներն է որ Ռուսիա կը պահանջէ այժմ Յոյն կառավարութենէն,

Թերթերը կը գրեն թէ Յունաստան տրամադիր չէ ընդունելու Ռուսիոյ այս պահանջը, որովհետեւ բացի հին պարտքերու հանդէպ Ռուսիոյ բռնած դիրքէն, Ռուսիոյ մէջ, յունահպատակներու պատկանող գրաւուած կալուածներու հարցը կը մնայ առկախ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

վերջին թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Զանգեզուրի Աղէտը (Կոչ Հ. Յ. Դ. Բիւրօի)։ «Դրօշակ»ի քառասնամեակը (Խմբ.)։ Կովկասասահայերը եւ իր հարեւանները (Ռուստոմ)։ Ռոստոմի ինքնագիրը։ Զօրավար Նազարբէգեան (Ս. Վրացեան)։ Մարքսիզմը եւ Ազգային Հարցը (Գ. Գիւզալեան)։ Թուրքիոյ շուրջ։

Հայաստանում՝ «Սոցիալիզմ են կառուցում»։ Բռնութիւնների աշխարհում։ Լուրեր երկրից։ Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Մեր զոհերը։ Քառասուն տարւայ «Դրօշակ»ների բովանդակութիւնը։

Հասցէ.— Mlle S. Agopian, 5, Rue des Cobelins, Paris (13)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքին շուրջ

Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակներու մէջ այն համոզումը կայ որ, Թուրք Հանրային Պարտքի շուրջ բանակցութիւններու ատեն, ամէն բանէ առաջ պատուիրակները պիտի հրաւիրուին որ Փարիզի պայմանագրութիւնը փոխուի։ Այս պայմանագրութիւնը երկու հիմերու վրայ փոփոխութեան ենթարկելու պէտք կը տեսնուի։

1. Փարիզի պայմանագրութեան համաձայն, Թուրքիոյ բաժին հանուած պարտքին քանակը զեղչել։

2. Զեղչը կատարուելէ յետոյ աւելի փոքր տարեվճար մը նշանակել, մասնաւորաբար 15—30 տարի տրուելիք մասնավճարներուն։

Ասկէ զատ, կառավարութիւնը թէեւ նոր պիւտճէին մէջ Հանրային Պարտքի տարեվճարին մէկ երրորդը դրած է, բայց պիտի պահանջէ որ գոնէ մինչեւ հինգ տարի որեւէ տարեվճար չտրուի։

Կը կարծուի թէ վճարումի յետաձգման այս առաջարկը լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնէ բաժնետէրերու կողմէ։

⁂ Հիւմէթզատէ Հիւսնիւ պէյ ասկէ առաջ կը պնդէր թէ Հանրային Պարտքի հաշիւներուն մէջ 100 միլիոն ոսկիի սխալ մը եղած է։ Յետոյ, սակայն, քննիչ մարմնի նախագահ Ատիլ պէյ քննութեամբ երեւան հանած է որ սխալը 190 միլիոն ոսկի է։

Իրողութիւնը պիտի պարզուի բաժնետէրերու պատուիրակներուն, եւ եթէ սխալը հաստատուի աւելի տրուած դրամը ետ պիտի ուզուի։

Կռիւներ Կովկասի մէջ

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ արիւնոտ կռիւներ տեղի ունեցած են Կովկասի մէջ։ Անցեալ ամսուան ընթացքին, խորհրդային կառավարութիւնը 40,000(?)զինուոր ղրկած է Գանձակ, Ղարապաղ եւ Նախիջեւան, խլրտումները զսպելու համար։ Գանձակ ռմբակոծուած է եւ բնակիչները,— տղայ, աղջիկ, կին,— ջարդուած են։ Տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, բոլշեւիկները 300 զոհ տուած են։ Նաճի Սէյֆուլլայ անուն մեծ ըմբոստ մը, Պարսկաստան փախած միջոցին, կը բռնուի եւ 19 հոգիէ բաղկացեալ ընտանիքովը կը ջարդուի։ Իսլամ զինուորները բողոքած ըլլալով ջարդերուն դէմ, Կովկասէն ետ պիտի առնուին։ Հարիւրաւոր իսլամ կիներ ձերբակալուելով Ռուսիա ղրկուած են։

Ռուս գիտնականներ կ'աքսորուին

Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը զանազան վայրեր աքսորեց քառասունըհինգ գիտուններ, առանց դատի ենթարկելու զանոնք։ Ամբաստանուած են իբրեւ հակայեղափոխական։

Լուր կայ նաեւ թէ Չէկայի հրամանով 10ի չափ մասնագէտ ճարտարագէտներ հրացանի բռնուած են։

Խռովութիւններ Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայի ժողովրդական մէկ թաղին մէջ խռովութիւններ ծագեցան, երբ համայնավարները հրապարակային հաւաքոյթ մը սարքեր էին ընտրութեան առթիւ։

Ոստիկանութիւնը ցրուեց հաւաքուած ժողովուրդը։ Ոստիկան մը ինքզինքը պաշտպանելու համար կրակ բացաւ իր ատրճանակով, երբ քարով ու գաւազանով յարձակման կ'ենթարկուէր։

Բազմաթիւ անձեր ձերբակալուեցան։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Եգիպտոսի ընտրութիւնները վերջացան հանդարտութեամբ։ Վաֆտի եւ ազատականներու գործունէութիւնը՝ պոյքոթի ենթարկելու համար ընտրութիւնները, չունեցաւ մեծ հետեւանք։ Քուէարկողներու միջինը հարիւրին 65էն նուազ չէ։

Միայն մէկ գիւղի մէջ փոքր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ, երբ Վաֆտի կուսակիցները կը փորձէին արգիլել քուէարկուները ընտրութեան մասնակցելէ, եւ քուէտուփը կ'ուզէին փախցնել։ Այդ շրջանի ոստիկանապետը քարկոծուեցաւ եւ ստիպուեցաւ փախուստ տալ։

Իսկ Վաֆտ կուսակցութեան պետը Նահաս փաշա յայտնեց թէ Գահիրէի մէջ հազիւ ընտրողներու հարիւրին 5ը մասնակցած են ընտրութիւններուն։

Ընդհանուր գործադուլ Ռուպէի մէջ

Ռուպէ-Թուրքուանի շրջանին մէջ, բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ ծագած վէճը կարելի չեղաւ հարթել, հակառակ աշխատանքի նախարարին ջանքերուն։ Հիւսկեղէնի գործատէրերը որոշած էին հարիւրին 10ի զեղչ մը կատարել օրավարձքերուն վրայ։ Այս որոշումը պիտի գործադրուէր երէկուընէ սկսեալ։ Միւս կողմէ, գործատէրերը այս զեղչէն զատ, որոշեցին նաեւ ջնջել պարգեւը որ գործաւորներուն կը տրուէր իբրեւ երկարատեւ ծառայութեան տեսակ մը վարձատրութիւն։ Գործատէրերը կը յայտնեն թէ տնտեսական ներկայ պայման-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Տնտեսական կեանքի մէջ վաճառամարտը նորութիւն չէ։ Բայց խորհրդային Ռուսաստանի վաճառամարտը բոլորովին տարբեր յատկանիշեր ունի եւ անբնական է։ Ինչո՞ւ։

Ցայտնի հեղինակութիւն մը հետեւեալ պատճառները կը վերագրէ սովորական ժամանակներու մէջ տեղի ունեցող վաճառամարտին.—

Ա.— Արդիւնաբերողը կ'ունենայ չափէն աւելի մթերք ներքին սպառումի համար եւ կը ստիպուի աւելորդ քանակութիւնը արտածել հեռաւոր շուկաներ, աժան գիներով։ Չի կրնար արտադրութեան արժէքէն պակաս գնով ծախել իր երկրին մէջ, որովհետեւ վեց ամիս կամ տարի մը վերջ իր ձեռքին տակ ունենալիք նոր մթերքը չի կրնար այդ բացառաբար զեղչուած գինով սպառել։

Բ.— Արդիւնաբերողը նոր տեսակ ապրանք մը օտար հրապարակի մը վրայ «բուն տալու» եւ ճանչցնելու համար կը ստիպուի վնասով արտածել իր մթերքը։

Գ.— Արդիւնաբերողը իր գիները աստիճանաբար իջեցնելու նպատակով, ահագին քանակութեամբ ապրանք կ'արտածէ, միշտ վնասով ի հարկէ։ Այսպէսով վաճառումը կ'աւելնայ եւ կը սկսի աւելի խոշոր քանակութեամբ արդիւնաբերել։ Շատ պարզ է որ երբ ապրանքի մը արտադրութիւնը եւ սպառումը զուգընթաց կ'աճին, դրամատէրը կը զեղչէ գիները ներքին հրապարակին վրայ. վաճառամարտով միայն կը հասնի այդ նպատակին։

Դ.— Արդիւնաբերողը պատահական վաճառամարտի կը ձեռնարկէ օտար շուկայի մը մէջ՝ դիմադրելու համար իր մրցակիցներուն։

Այս գլխաւոր եւ բացառիկ պատճառներէն ո՛չ մէկը ունի ռուսական վաճառամարտը։ Ռուսիոյ մէջ աւելորդ մթերք չկայ, ինչպէս ցոյց կուտայինք մեր նախընթաց նամակով։ Նոր տեսակ ապրանք չկայ որպէսզի ստիպուէին առժամաբար վնասով ծախել նոր յաճախորդ ճարելու համար։ Պետութիւնը ընդհանուր արտադրութեան արժէքը նուազեցնելու նպատակ չի կրնար ունենալ, որովհետեւ այդ արժէքը իրականին մէջ գոյութիւն չունի արդէն։ Ռուսիա մրցակից չունի այժմ արտասահմանի մէջ։

Հետեւաբար, դարձեալ պիտի կրկնենք, ռուսական վաճառամարտին հիմնական նպատակը քաղաքական է եւ ո՛չ թէ լոկ տնտեսական։ Երկրորդը պարզապէս միջոց մըն է այդ նպատակին հասնելու համար։ Աւելի որոշ խօսելով, Մոսկուայի վարիչները քաղաքական գործունէութիւն ըսելով կը հասկնան «համաշխարհային յեղափոխութիւն»։ Իսկ այդ ցնորքը չի կրնար իրագործուիլ առանց տնտեսական քաոս ստեղծելու քաղքենի-դրամատէր երկիրներու մէջ։ Որեւէ շարժում տեւական դարձնելու եւ հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար, նախ անհրաժեշտ է ճանչցուիլ ու համբաւ շահիլ այն միջավայրին մէջ զոր ընտրած էք իբրեւ գործունէութեան ասպարէզ։ Բոլշեւիկները շատ լաւ ծանօթ են այս իրողութեան եւ այդ ուղղութեամբ կ'աշխատին հիմա։ Աժան կամ վնասով ապրանք ծախելով, անոնք կը շլացնեն օտար երկիրներու աշխատաւոր դասակարգը. կը փորձեն հրապուրել ո՛չ-ունեւոր ամբոխը ամէն տեղ, սխալ տպաւորութիւն ստեղծելով բոլշեւիզմի ապագայ յաղթանակին ու շնորհներուն մասին։ Տեսակ մը «պարգեւատու բարեաց», եթէ տրամադիր էք օրօրուելու սուտով ու կեղծիքով։

* * *

Շեշտեցինք անցեալ օր թէ արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի բոլոր միջոցները պետական սեփականութիւն ըլլալէն զատ, աշխատանքն ալ ձրի է խորհրդային Ռուսաստանի մէջ։ Կարեւոր պարագայ մըն է այս հանգամանքը, վաճառամարտին յաջողութեան տեսակէտէն։ Գրեթէ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ այսօրուան ռուս բանուորին ու սեւամորթ գերիներու կեանքի պայմաններուն միջեւ։

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորները ընդհանուր առումով կը ստանան 11 րուբլի ամսավճար, այսինքն 154 շիլին (854 ֆրանք)։ Այս սակը բոլորովին անուանական է որովհետեւ րուբլիին իրական արժէքը բոլշեւիկներն իսկ չեն գիտեր։ Մնաց որ, 154 շիլին ամսաթոշակը անբաւական է բանուորին կամ արհեստաւորին համար, երբ նկատի առնենք տիրող սղութիւնը։ Նոյն վճարումը բաղդատելով անգլիացի կամ ամերիկացի արհեստաւորին օրավարձին հետ — հաշուեցէք շաբաթական 3 — 5 ոսկերլին, — կը տեսնենք որ դրամատէր երկիրներու մէջ աշխատաւորը աւելի լաւ պայմաններու տակ կ'ապրի։ Ըսել չենք ուզեր թէ Եւրոպայի գործարանատէրերը աւելի «բարեխիղճ»են, բայց կը յիշեցնենք միայն այն պարագան որ խորհրդային Ռուսաստանի մէջ ընկերվարութեան ամենէն տարրական պայմանն իսկ չեն յարգեր։ Անգլիոյ գործազուրկներու սնունդը աւելի առատ նպաստ կուտայ փողոցները թափառող բանուորին։

Ինչ կը վերաբերի երկրագործական բանուորներուն, անոնց պաշտօնական թոշակն է 47 րուբլի ամիսը։ Ուրեմն, միջին հաշուով Ռուսիոյ մէջ հասարակ աշխատաւորը, ըլլայ ճարտարարուեստի թէ երկրագործութեան մէջ, կը ստանայ հազիւ յիսուն րուբլի ամսաթոշակ։ Եւ մի մոռնաք որ Ռուսիա իր հինգ միլիոն արդիւնաբերական աշխատաւորներու կողքին ունի 60 միլիոն հողագործ։

Աշխատանքը ո՛չ միայն ձրի է, այլ պարտաւորիչ, որովհետեւ ըստ Մարքսի, Էնկելսի, Լենինի եւ Քարլ Ռատէքի «ընկերվարութիւնը եւ ժամանակակից համայնավարութիւնը կը պահանջեն որ ընկերութեան ամէն մէկ անդամը բունի կերպով աշխատի»։ Արդարացնելու համար այս տեսակէտը, բոլշեւիկները կը պնդեն որ իրենք բունի կ'աշխատցնեն այն դասակարգը որ ունեւոր էր երէկ, որովհետեւ «մարդկօրէն» չեն ուզեր բանտարկել զանոնք։ Իսկ բունի աշխատանքի կը վարժեցնեն պլորետար ամբոխը, որպէսզի ան աւելի շուտով թօթափէ իր քաղքենի մտայնութիւնը, որ ժառանգ մնացած է ցարական օրերէն։ Պետական օրէնքով 18էն 45 տարեկան այր քաղաքացիները պարտաւոր են երկու տարի աշխատիլ արդիւնաբերութեան մէջ։ Այդ շրջանէն յետոյ բունի աշխատանքը դեռ կ'երկարի, համաձայն օրուան վարիչներու քմահաճոյքին։ Ուրեմն, Ռուսիոյ ամբողջ աշխատաւորութիւնը հսկայ բանակ մըն է, ենթարկուած զինուորական կարգապահութեան։ Բանուորը կամք եւ իրաւունք չունի. ունի միայն պարտականութիւն ծառայելու վերէն եկած հրամաններուն։

Օրուան վարիչները այն աստիճան զինուած են իրենց երազներով որ, չեն ուզած նոյնիսկ խնայել կիներուն պարտաւորիչ աշխատանքի մէջ։ Կնոջ առանձնայատուկ կոչումը ընկերութեան համար նկատի չեն առած եւ ընդհանրական հրամանագիր մը կը տրամադրէ որ «կինը պէտք է հրաժարի տնական գործերէ», որպէսզի իր ուժերը նուիրէ երկրին ճարտարարուեստական բարգաւաճումին եւ վաճառամարտին։ Միեւնոյն երեւոյթը եւ պայմանները երկրագործութեան մէջ։

Մէկ խօսքով, բոլշեւիկները, որդեգրած են բոլոր խոստովանելի եւ անխոստովանելի միջոցները յաջողելու համար իրենց հրէշային քաղաքականութեան մէջ։ Հեղնանք մարդկութեան բոլոր օրէնքներուն դէմ, ուրացում ներկայ քաղաքակրթութեան բարոյական հասկացողութեան։ Ոճիր ե՛ւ միջոցը ե՛ւ նպատակը։

Իսկ ի՞նչ կը մտածեն ու կ'ընեն Եւրոպան ու Ամերիկան այս վտանգաւոր կացութեան առջեւ։ Վաճառամարտէն լրջօրէն վնասուող արդիւնաբերական երկիրները տակաւին ո՛չ մէկ դրական միջոցի չեն դիմած, արգիլելու համար ռուսական արտադրութեանց ողողումը իրենց սահմանէն ներս։

Դիւրին չէ օրինական ճամբով արգիլել անոնց մուտքը, որովհետեւ, ըսինք անցեալ օր, ամէն երկիր ունի դասակարգ մը որ կ'օգտուի վաճառամարտէն։ Իսկ քաղքենի դրամատէր երկիրներու տնտեսական կարգուսարքը վերիվայր շրջել մէկ օրուան գործ չէ։

Պէտք է շեշտել այստեղ որ, օտար երկիրները անուղղակի կ'օժանդակեն բոլշեւիկներուն, զանազան ձեւերով։ Օրինակ, խորհրդային Ռուսիա ահագին վարկ եւ դիւրութիւն կը ստանայ օտար հրապարակներու վրայ։ Յետոյ հազարաւոր Եւրոպացի մասնագէտ-գիտուններ կան Ռուսիոյ մէջ, որոնք կը վարեն ճարտարարուեստն ու երկրագործութիւնը, նորագոյն մեթոտներով եւ Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ շինուած մեքենաներով։

Այս պարագան արդէն տեսակ մը քաջալերութիւն է բոլշեւիկներուն համար, որոնք, յաղթական կերպով կը գրեն պաշտօնական տեղեկագրի մը մէջ.

— «Հնգամեակը հետզհետէ կ'իրագործուի. մեր երկիրը ընկերվարական եղաւ արդէն։ Արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը տեսակ մը պատերազմական նախարարութիւն է՝ պատրաստ համաշխարհային տնտեսական կռիւին համար։ Յարձակումի ժամը եկած է արդէն. մենք ցոյց պիտի տանք բովանդակ աշխարհին թէ «ո՞վ զով պիտի ջախջախէ»։

Այսպէս կը յոխորտան բոլշեւիկները։ Ու դեռ կրնան երկար շարունակել իրենց անբարտաւան կեցուածքը, որքան ատեն որ միացեալ ճակատ մը չկայ արտասահմանի մէջ, ուր պետութիւնները քէնով ու կասկածանքով կը նային իրարու։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՒ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

Բ.

4.— Երկու—երեք դար առաջ ազգեր կը կորսուէին, վասն զի հեռագրի, հեռախօսի, ռադիոյի, շոգեկառքի ու շոգենաւու չգոյութեան պատճառաւ՝ անհատներ, նաեւ անհատ գերդաստաններ չէին կրնար մշտատեւ առնչութեան մէջ մնալ իրարու հետ, ազգային մեծ զանգուածներու հետ, այսպէս ըսեմ հայութեան հետ։ Բնական է թէ այսպիսի կղզիացում մը շատ շուտ կը բերէր ձուլում մը շրջակայ բնակչութիւններու հետ։ Պատմական մեծ սխալ մըն է, երբ [illegible] ու [illegible]գրոց մէջ կը կարդանք, թէ գաղթած հայութեան մէկ մասը կորսուած է՝ իր կաթոլիկ հաւատքին հետեւութեամբ, ուծացած ու հեռացած է մայրենի եկեղեցիէն ինչպէս կ'ըսուի։ Ըսի արդէն թէ «պատմական սխալ» է այսպէս մտածել եւ միայն անզգոյշ մոլեռանդներու... գիւտ։ Եթէ այս պատճառաւ կորսուէր հայն՝ առաջին կորսուողը մենք Մխիթարեանքս պիտի ըլլայինք։ Զատ է ազգութիւն, եւ զատ է կրօնական զգացում։ Հրեայ գաղղիացին ա՛յնչափ իրաւունք ունի ինքզինքը Գաղղիացի զգալու, ո՛րչափ գաղղիացի բողոքականն ու գաղղիացի կաթոլիկը։ Հրեայն հաւատացեալն ու անհաւատը մանաւանդ արդիական կոչուածներն, հրեայ են եւ կը մնան, թէպէտեւ աշխարհի չորս կողմը այլեւայլ երկիրներու մէջ, օղաբաժիններու տակ ալ ապրին։ Դժբախտաբար՝ Թրքական գաղափարներն այնքան թրջած ու թրծած են մեր գաղափարները, որ անոնց պէս մեզմէ շատերն սկսան մտածել, թէ «միւսիւլման չեղողը Թուրք չէ» ուրեմն հայ լուսաւորչական չեղողն հայ չէ, որով հայ կաթոլիկն ու հայ բողոքականն դուրս կը նետուին (բայց ըստ ոմանց միայն) հայութեան շրջանակէն։ Նախ հայ ենք, հայ եղբարք, եւ յետոյ՝ հայ-լուսաւորչական, հայ կաթոլիկ կամ հայ բողոքական։ Արիւնն ազգութիւն ունի, եւ ոչ կրօնքը։ Օրինակ, կաթոլիկ կամ կաթողիկէ պիտի գտնէք՝ գրեթէ ամէն ազգէ ու ցեղէ, բայց հայ կամ յոյն կամ գաղղիացի, պիտի չգտնէք եւ չէք կրնար գտնել ամէն ազգէ։ Ազգին շրջանակն ա՛յնպէս ամուր գծուած է, որ եւ ոչ երկրային իշխանութիւն մը կրնայ ջնջել կամ գոնէ աղօտացնել անոր ուրուագիծը։ Եթէ ըստ մեզ այս ուղիղ սահմանը տարածուի հայ ազգին մէջ, այն ատեն՝ ո՛չ միայն քաղաքավարական ու մարդավարի պիտի ըլլար՝ իւրաքանչիւր անհատի յարաբերութիւնն իրարու այլ ճշմարիտ եղբայրական, որ պիտի բազմապատկէր մեր գոյութեան իրաւունքը, պիտի ամրացնէր ազգային կապերն եւ անհարկու պիտի դարձնէր մեր տոկունութիւնը։

Այս ազգային համերաշխութիւնն երբեք պիտի չխախտէր, եթէ զաւակներու ընթացքին իրերամարտ գոյութեան կռիւ չմղուէր։ Բայց չկարծուի մեծարոյ ունկնդիրք իմ, թէ կրօնական զգացումէ՞ դրդեա՞լ կը կրկնեմ այս յայտնի ճշմարտութիւնն, այլ [illegible] ձուլման իրական պատճառներու տեղեակ ըլլալով՝ հեռացնել կ'ուզեմ ձուլման վտանգը։ Եթէ երեքմասնեայ հայութիւնը՝ կանգնի հայութեան գաղափարին վրայ իբր ամուր պատուանդանի վրայ, եթէ ազգային գործոց ու ցաւոց, խնդութեան ու տխրութեան վրայ՝ երեք բաժիններն ալ միեւնոյն կերպով խորհին, միեւնոյն կերպով շարժին ու գործեն, չէ՞ք կարծեր որ հայուն կեանքն աւելի շքեղ ու փառահեղ պիտի դառնար։ Ինչպէս հայ բառը զարմանալի կերպով երեք նշանագրերէ կազմուած է՝— իբր հ ա յ, բայց մէկ շնչով, մէկ հոմաձայն կ'արտաբերուի, եւ հո, այբ, յի՝ իրար միանալով՝ հրաշալի ուժով օժտեալ ՀԱՅ բառը կը ստեղծեն, կարելի չէ՞ արդեօք երեւակայել հայ միութիւն մը, որ երեքմասնեայ ըլլալով իսկ՝ զուգի միաւորի, եւ անքակ կապուի սիրով, համերաշխութեամբ եւ ազգային անքակտելի միութեամբ։ Ժամն է, եղբարք, այս միութիւնն, այս հայութիւն յառաջ բերել, այն ատեն viribus unitis։ «Միացեալ ուժով» պիտի յառաջ գայ հայ ազգ մը, որ շատ հեռացնէ ձուլման վտանգը։ Թերեւս գտնուին անհատներ, ազգայիններ, որոնք ազգ բառը ջնջել ուզեն, ինչպէս ընկերվարականներ, բայց մեր մէջ այս տեսակ ընկերվարականներ դեռ չունինք, մերիններն աւելի ազգային-ընկերվարականներ են։ Բայց չխոտորինք մեր նիւթէն։

5.— Ինչո՞ւ կը զարմանանք ձուլման վրայ, ապազգայնացումի վրայ, երբ գաղթականութիւնն ինքնին կը գտնուի լպրծուն ու սահուն գետնի մը վրայ։ Իր շուրջը բոլորած նստակաց բնիկ ժողովուրդն ունի ամէն շքեղութիւն, դիւրութիւն, հաստատակառոյց դպրոցներ, հոյակապ վարժարաններ, եւայլն։ Կը կարծէ՞ք որ այս շքեղափայլ արտաքինն չունի՞ ձգողական ուժ, չի՞ բոցներ օտարին սրտէն «ա՜խ» մը, չի՞ հրապուրեր, չի՞ մոգեր, չի՞ գմայլեցներ։ Այո՛, այո՛, որովհետեւ գրեթէ ընդհանուր կանոն է, որ օտարին ամէն բանը կը սիրուի, հոգ չէ թէ իր ազգայինին վրայ ամենեւին կամ շատ քիչ առաւելութիւն ունենայ։ Այս աչքէն յարգանք յառաջ կը բերէ, յարգանքը տեսակ մը նախանձ, եւ նախանձն ահա՛ կը նսեմացնէ իր աչքին իր սեպհականը։ Ըստ հետեւորդի տեսակ մը մերձեցում կը փնտռուի, բարեկամութիւններ, եւ... եւ... ամուսնական կապեր, հոգ չէ թէ զղջում մը շատ դէպքի մէջ չուշանար երեւան գալու։

Բայց ի՞նչ օգուտ, կապն հաստատուած է, ազգային զոյգ մը եթէ միացուէր՝ աւելի տեւողական ու հարազատ կ'ըլլար երկակողմանի զուրգուրանքը, սակայն բախտին բերմամբ այս է կարծես, ճակատագիրը, երբ ազգայինն օր ըստ օրէ կը նսեմանայ, կ'աղօտանայ եւ ձգողականութեան ուժը կը տուժէ։ Ի՞նչ կը զարմանաք որ օտարացում սկսած է։ Մի՛ հաւատաք առաջին ամիսներու եւ տարիներու զմայլելի համամտութեան։ Հարկաւ այս զոյգն զաւակներ պիտի ունենայ, ո՞ւր դրկել զանոնք, ի՞նչ լեզու սորվեցնել. արդէն մայրենի լեզուն իրենց մօր կամ հօր բերնին մէջ «անսիրալիր հիւր» մըն է. շատ քիչ անգամ կը խօսուի հայերէն, տղաք կը խնցքեկին, ամբողջ օրը դպրոցին մէջ օտար լեզուներ սորվելէն ետքը՝ ի՞նչպէս իրեն լեզու մը որ իրենց ընտանի, բայց օտար կը թուի։ Կամայ ակամայ կը տուժէ մայրենի հայ լեզուն, կը նսեմանայ եւ մոռացութեան անդունդը կ'իյնայ, խորասուզ...

Իրական դէպք մը որ ի Փարիզ 1925ին հանդիպած է ինծի պիտի հաստատէ խօսքերս։ 18 տարեկան հայ օրիորդ մը՝ բնիկ Տրապիզոնցի կարծեմ, Պարիզի շրջակայքը փոխադրուած՝ մեծ տաղանդով ու հայու յատուկ յաջողութեամբ՝ ուշը գրաւած էր շատերուն։ Ներկայացուցին օրիորդը, [illegible] Չին հարցումս՝ խորապէս վիրաւորեց հայ զգացմունքս։ «Օրիորդ, ըսի, հայերէն լեզուն մոռցա՞ք»։ «Ո՛չ encore»!!!

«Ոչ encore»! ո՛հ տառապեալ հայ լեզու, եթէ 3-4 տարուան մէջ՝ երկու բառէ կազմուած պատասխանին կէսը միայն հայերէն է մնացեր, ըսէք, պատուական ունկնդիրք իմ, ո՞ր պատուարը պիտի կարենայ խափանել հայ լեզուի խառնումը, խաթարումը, խափանումը,

Պիտի զարգանան այս տղաքը օտար մթնոլորտի տակ օտար բարքերու ընտելացած, օտար փափաքներու ձգտելով, քանի տարիներ ետքը պիտի խառնալուր ու խժալուր պատէ մեր ականջներու թմբուկն ա՛յն հրաշա՛լի հայերէն լեզուն եւ աղաւաղեալ բարքերը պիտի աւաղենք, եւ պիտի անիծենք՝ այս սոսկալի տեսարանին պատճառ եղողները...

Բայց մեր ձեռքերը խաչաձեւած մեր կուրծքերուն վրայ՝ երբ այսպիսի աղետաշխարհ տեսարաններու առջեւ, անտարբեր մնանք՝ մեր ուսերն թօթուելով եւ կամ միայն մեր ցաւն յայտնենք ու անցնինք, ցոյց տուած չե՞նք ըլլար, որ մենք ալ կորսուած ենք մեր ազգային լեզուին աղաւաղման ու անհետացման վրայ մեր սրտի փափկութիւնը։

Այն ձուլման հետեւութեամբ կորսուած հայ լեզուին կորստեան արգելքներ յարուցանել, թումբեր բարձրացնել մեր պարտքըն է։ Ո՛րչափ կարելի է՝ դպրոցներ, թող հասարակ ու նախնակարգ ըլլան, բանալ, ժողովքներ գումարել, ակումբներ կազմել, միութիւններ ու ընկերութիւններ հաստատել, երիտասարդներու, աղջիկներու հաւաքոյթներ սարքել, կենդանի պահել հայ զգացումը, հայ լեզուն։ Ահա մեր առաջին պարտքը։ Եթէ մեր կարողութիւնն ու ժամանակը չի ներեր այսպիսի ազգային մեծագործ ձեռնարկութեանց միջամուխ ըլլալու, Թող մեր քաջալերիչ [illegible], մեր համակրութիւնն ու [illegible] ստիպեն մեր տղաքը, մեր [illegible]տասարդները թեւ թիկունք [illegible]լալու եւ սատարելու այ[illegible] միութեանց զարգացման։

Օտարութեան մէջ ամէն [illegible] կը ջանայ այսպիսի [illegible]րով փրկել իր ազգային [illegible] սպառսպուռ ջնջումէ։ Մեր [illegible] բեգործական Հայ Ընկ. [illegible] թիւնը շատ տեղ կը [illegible] դպրոցներով վառ պահել [illegible] լեզուն, շնորհակալութ[illegible] պարտք մը ունինք [illegible] ամենամեծ ընկերութեան [illegible] յաջորդ՝ կը տարածէ այս [illegible] թիւնն՝ Մխիթար Աբբահօր խագծած ծրագիրը՝ դպրոց[illegible] վարժարաններով կենդանի [illegible] հել հայ լեզուն։

Հ. Գ. ՎՐԴ. ՄԵՆԵՎԻՇԵԱՆ

ՀԱՄԵՍՏ ՌԱԶՄԻԿ ՄԸ

Պ. ԱՐԱՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համեստ [illegible] խական մըն էր Պաղտասար Արամ[illegible]եան, որ մեռաւ 65 տարեկան [illegible] սակին մէջ։ Ծնած էր 1866 [illegible] կաններուն Բալուի Հաւաւ գիւ[illegible] Մ. Կիւրճեանի (Հրանդ), Օ[illegible] րու, Բաշալեաններու, Տէ[illegible] ծննդավայրը։

Պ. Արամեանի կեանքը լեցուն է քաջութեամբ եւ զանազան [illegible] գործունէութիւններով։

1895-ի դէպքին երեւցած է կռուի դաշտին մէջ։ Մասնակց[illegible] ջութեամբ, բարձրահայեաց [illegible] դարպասին առջեւ դիակներ [illegible] կրցած է ինքնապաշտպանութեան գործը կատարել։

Ժամանակ մը Տէրսիմի [illegible] լեռներու փապարներու մէջ [illegible] շուքը պատսպարելով, սակայն [illegible] է Թուրքերուն եւ բոլոր [illegible] տարրը անհանգստութեան [illegible] Թափառական այդ հօկան իր [illegible] նամիէն «Էշգըեա» կը կոչուի ինչպէս կոչուած են Սերոբ փաշան, Գէորգ Չաւուշը, Անդրանիկները։

Դէպքերը մոռցնել տալու համար կը մեկնի Պոլիս։ Ժամանակ [illegible] հոն մնալով կը վերադառնայ [illegible] ուր ամէն ինչ խաղաղած է։ [illegible] հայաբնակ գիւղ մը ըլլալով [illegible] ազատ էր իր շրջակային մէջ [illegible] ըմբոստանալու։ Ազատ շնչելու եւ [illegible] պարէն կրնար ունենալ [illegible] Երբ ընդհանուր աղէտի ազդանշան կը տրուէր 1914ի վերջերը եւ [illegible] յերու զինաթափումը կը պահանջուէր կառավարութեան կողմէ, ժողովուրդ[illegible] մէջ Պաղտասար խորհուրդ կու[illegible] չյանձնել զէնքերը, այլ կռուի պատրաստուիլ։ Լաւագոյն միջոցը [illegible] կ'ըսէր, ապագայ չարիքը կանխելու համար. իսկ ժողովականները [illegible] աղէտի մը զոհ չըլլալու համար չեն համաձայնիր ըմբոստանալու գաղափարին շուրջ։ Արամեանը [illegible] առանձնէ աչքաբեկել Բալուի գա[illegible] գամը, ոչ ոք կը հաւանի։ Արամեան դայրացած ոտքի կ'ելլէ եւ կը [illegible]

— «Արիւն ձեր ի գլուխ [illegible] եւ կը մեկնի։

Փոթորիկէն առաջ կ'երթայ [illegible] սիմ եւ արհեստաւոր ըլլալով, [illegible] Տէրսիմցիներուն սիրելի կը [illegible] 1916ին Տէրսիմ կը ծառանայ [illegible] պետութեան դէմ։ Արամեան կ'օգտուի առիթէն եւ կը դառնայ [illegible] բազուկը։ Կ'առնէ իր ընկերները եւ կ'արշաւէ դէպի իր հայրենի գիւղը Հաւաւ։ Կը յաջողի գրոհ տալ թուրք խուժանին եւ վրէժը լուծել [illegible] մը։ Տասնեակներ իր փամփուշտներէն կ'իյնան թաւալգլոր։

Պաղտասար Արամեան Տէրսիմի լեռներուն մէջ իր զէնքին կառչած կը մնայ 1916էն մինչեւ 1919 [illegible] կանը, մերթ ասպատակելով թուրք գիւղեր, եւ դող հանելով կառավարութեան շրջանակներուն։ Իր բնակութիւնը կը հաստատէ լեռներու մատչելի տեղուանքը, քարայրներու, կիրճերու, գազաններու որջերու մէջ կը գիշերէ։ Իր ներկայութիւնը նօթ քիւրտ եւ թուրք շրջաններու մէջ կը հասկցուի [illegible] մը եւ ոստիկան զինուորներ կը [illegible] շարժն զինքը։ Արամեան [illegible]

կորսնցնելու իր պաղարիւնը, դիրք կը բռնէ ժայռի մը ետին եւ կը պոռայ.— «Մի՛ մօտենաք, կը զարնեմ»։

Թշնամին կը պատասխանէ կրակով մը, որ կը վրիպի։ Արամեան կըրակ կորած զէնքը կ'ուղղէ երկու գիւղացիներու որ իր վրայ կը քալէին եւ մէկը միւսին ետեւէն գլորած գետին կը փռէ։ Միւսները կը փախչին եւ կ'երթան լուր տալու որպէս զի օգնական ուժ ղրկուի։ Իսկ Արամեան խոյս կուտայ եւ կարելի չ'ըլլար հետքը գտնել։

Երբ ես 1920ին մազապուրծ Բագուէն կը փախչէի Խարբերդ որբանոց գալու համար, ճանչցայ զինքը։ Նոր էի հասած, ցնցոտիներով ծածկուած, ոտքս բոպիկ։ Հայերէնս բոլորովին մոռցած՝ հազիւ կարող էի քանի մը շատ ծանօթ բառեր թոթովել։ Զիս առաջնորդեց Գիւտ եպիսկոպոսին (այժմ կարգաթող) մօտ։ Ես չէի ճանչնար այդ հսկայ ծերունին որ դեռ երիտասարդ կերպարանք ունէր։ Սակայն ինք եկած էր մեր գիւղը Թիլ։

Այդ օրէն ի վեր մասնաւոր գուրգուրանք մը ունէր ինծի հանդէպ։ Ես պատանի մըն էի, հազիւ 16-17 տարեկան։ Ամէն անգամ երբ իր կեանքի դրուագներէն կը պատմէր, դիւցազնավէպերու պէս անուշ կը հնչէր ականջիս, ուրիշներու պէս ես ալ մինչեւ օրս Մզսի աքար ճանչցած էի Բալուի ամենամեծ ծերունին։ Առաջին մարդն է որ ինծի քաջութիւն, յանդգնութիւն եւ վրէժխնդրութիւն ներշնչած է։ Բայց աւա՜ղ իր այդ քաջագործութիւններուն տուրքը վճարեց բժիշկներու նշդրակին տակ։ Տէրսիմի լեռներուն մէջ գիշեր մը կ'արթննայ քունէն։ Մէկ աչքին վերի կողմը, ճիշդ ակնակապիճին տակ կը քերուի։ Եղունգով կը քերէ, երբ կ'ըլլայ։ Իր կեռ խանչարին ծայրովը կ'ուզէ պատռել, բայց աւելի կը խոշորնայ։ Կը ստիպուի բժիշկի դիմել։ Խարբերդի մէջ հարկ կ'ըլլայ գործողութեան։ Օգուտ չունենար։ Բժիշկներու տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ թունաւոր սողուն մը կամ միջատ մը խայթած է։

Հալէպ, Պէյրութ նոյնպէս քանիցս գործողութիւն կ'ըլլայ, դարձեալ անօգուտ։ Երբ Մարսէյլ կուգայ, կը դիմէ ամենալաւ բժիշկին որ անմիջապէս կը հանէ աչքը։ Այսպէսով իր ֆիզիքականը կը քայքայուի։ Ցաւի եւ տանջանքի տակ ամիս մըն էր որ կը զառանցէր եւ այդ զառանցանքին մէջ նոյնիսկ յայտնի կ'ըլլար իր անկեղծ հայրենասիրութիւնը եւ յեղափոխական ոգին։ Վերջին ժամերուն մէջ, իր նուիրական խանչարը կ'ուզէ, դողդոջունով շըրթունքներուն կը տանի, կը համբուրէ ու կ'արտասուէ։ Ու կը կտակէ։

— Երբ ես մեռնիմ, այս սուրս ղրկեցէք Ամերիկա, երկու տղաքներուս։ Վերջապէս անմուրազ աչքերս պիտի փակեմ. հայրենիքիս եւ զաւակներուս կարօտով այս օտարութեան մէջ։

ՄԻՍԱՔ Ա. ԽՐԱԼԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԵՐՆԸՐՏ ՇՕ

Փարիզեան թերթի մը օրագրողին հետ, ինչպէս կ'ըլլայ, տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Պէրնըրտ Շօ եւ հանդարտութեամբ կը խօսի գրականութեան մասին.

— Ինչո՞ւ կը գրէք։

— Որովհետեւ արհեստս է։ Որովհետեւ ուրիշ բան չեմ կրնար ընել։ Չէ՞ որ, ինչպէս ամէն մարդ, ստիպուած եմ աշխատիլ։

— Ի՞նչ կը մտածէք արդի կեանքին մասին։

— Չեմ կրնար բան մը մտածել արդի կեանքին մասին, այլ միայն կը կրեմ անոր ազդեցութիւնները։

— Կը հաւատա՞ք, որ կիները կը կրեն ձեր գրականութեան ազդեցութիւնը։

— Այո՛։ Կիներուն վրայ մեծ ազդեցութիւն գործած է իմ գրականութիւնս։ Ամերիկացի տիկին մը, կարդալէ յետոյ Candidaն, որոշեց հեռանալ իր սիրահարէն։ Հարցուցի այս կնոջ.— «Սիրահարդ աւելի՞ կը սիրէիր ամուսինէդ»։ Պատասխանեց. «Ո՛չ, բայց ձեր գրածներուն հետեւեցայ»։ Այս կինը գրածիս հակառակը հասկցեր էր։ Կիներուն կրած ազդեցութիւնը միշտ այսպէս կ'ըլլայ։

— Ի՞նչ կը մտածէք թատրոնին մասին։

— Լաւ կ'ըլլայ, եթէ թատրոնները ունենան ընդարձակ հանդիսասրահներ եւ աժան տոմսակներ։

— Ի՞նչ կը մտածէք ձեր գործին թարգմանութեան մասին։

— Կը նախընտրեմ որ թարգմանիչս ըլլայ թատրոնէ չհասկցող մը, որպէսզի բառ առ բառ թարգմանէ, առանց խառնշտկելու, աւելցնելու կամ պակսեցնելու։

Պէրնըրտ Շօ յետոյ պատմեց թէ իր հերոսներուն դերը կատարող արուեստագէտները ի՛նչ կարծիքներ ունին։ Այսպէս Էմմա Կրամաթիքա կը պնդէր թէ Պէրնըրտ Շօ իրեն համար գրած է «Սէնթ Ժան»ը, որովհետեւ ինք կը նմանի Ժան տ'Արքի։ Էլիզապէթ Պէրկէն ալ կը պնդէր թէ թատերգակի մը հերոսին դերը լաւ խաղալու համար, պէտք է որ դերասանուհին ոչ միայն ապրի հեղինակին հետ, ուտէ-խմէ միասին, այլ նաեւ... կենակցի։ Պէրնըրտ Շօ շատ ուրախ է, որ դերասանուհիները եւ պարուհիները շատ կը սիրեն... զինք իրեն։ Այսպէս Իզատորա Տունքան եւս օր մը առաջարկեց զաւակ մը տալ իրեն, որ խելացի ըլլայ ինչպէս Շօն եւ գեղեցիկ ըլլայ ինչպէս ինք։ Շօ պատասխանեց.

— Հապա եթէ այդ զաւակը իմ տգեղութիւնս ունենայ քու եւ խելքդ...։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱԼՔԻ Գ. ԺԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

ՌՍՄԷԹԻ ՃԱՌԸ

Խալքի Գ. Համագումարին մէջ որ տեղի ունեցաւ Էնկիւրի, Ըսմէթ փաշա խօսած է կարեւոր ճառ մը, որուն էական մասերը ստորեւ.—

«Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը, որ մինչեւ 1929 կը գործադրուէր, այդ թուականէն յետոյ ջնջուեցաւ։ Որովհետեւ կառավարութեան նպատակն էր միայն տագնապալի կացութիւնը դիմագրաւել, եւ ոչ թէ արտակարգ միջոցները յաւերժացնել»։ Գալով այդ միջոցներուն առժամեայ գործադրութեան, Ըսմէթ փաշա շեշտեց թէ սովորական ձեւերով դժուար էր պահպանել յեղափոխութիւնը։ «Գալիք սերունդները, — ըսաւ Ըսմէթ, — ամբողջովին իրաւունք պիտի տան մեր կուսակցութեան, քանի որ մեր նպատակն էր միայն Հանրապետութիւնը պաշտպանել»։

«Ներքին եւ մասամբ նաեւ արտաքին ամէն տեսակ պայքար մղուեցաւ, որպէս զի չկարենանք հանրապետական բնականոն կեանք մը հաստատել երկրին մէջ։ 1925ի ըմբոստութենէն յետոյ, արեւելեան կարգ մը նահանգներու մէջ ծագած դէպքերը, կրկնուեցան նոր յոյսերով։ Այն տարրերը, որոնք կը կասկածէին ազգային եւ ռամկավար վարչաձեւի մը տեւականութենէն, արտասահմանէն ալ դիւրութիւն գտնելով, անդադար իրենց բախտը փորձեցին Հանրապետութեան դէմ։

«Բայց բոլոր այս փորձերը ձախողեցան։ Թուրք ազգը եւ Թուրք ժողովուրդը այս երկրին մէջ յաւիտենապէս պիտի մնան իբր տէր եւ իբր տիրապետող։

«Հանրապետական ամրապնդումի օրէնքը ջնջուելէ յետոյ, ընդդիմադիր մամուլը սանձարձակաբար աւելցուց իր քննադատութիւնը եւ պարզեց տեսարաններ որոնք մտահոգեցին շատ մը հեռատեսներ։ Յայտնի են պատճառները այս հոգեբանութեան, որ քանի մը անգամ կրկնուած է մեր երկրին մէջ։ Նախ արտակարգ միջոցներու շրջանին փակումէն յետոյ, բնականաբար զգացումները սովորականէն աւելի կը յորդին։ Երկրորդ գէշ նպատակի տէր գրգռիչները կ'ուզեն առաւելագոյն չափով պղտորել միտքերը։ Կուգայ ատեն մը երբ այս գրգռութիւնները միամիտ հայրենակիցները կը մղեն յուսահատութեան եւ կարծելու թէ կառավարութիւնը եւ օրէնքները տկար են։ Իսկ կառավարութեան տկար ըլլալու գաղափարը հրապարակ գալու առիթ կուտայ չարամիտներուն, որոնք մինչ այդ չէին համարձակեր երեւան գալ։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ըսմէթ փաշա անդրադառնալով ընդդիմադիրներու գործունէութեան, շարունակեց.

— Կ'արժէ քննել նաեւ այն դէպքերը որոնք ծագեցան ընդդիմադիր կուսակցութեան մը կազմութեան հետեւանքով։ Մենք մեզի գլխաւոր պարտականութիւն կը սեպենք ապահովել որ հանրապետականները կարենան հրապարակ դնել իրենց համոզումները։ Ահա թէ ինչո՛ւ համաձայնեցանք, քաջալերեցինք ալ, — որ վարչական տեսակէտով մեզի հետ անհամաձայն եղող մեր բարեկամները քաղաքական կուսակցութիւն մը կազմեն։

«Եւ կուսակցական մեր կազմակերպութեան յանձնարարեցինք որ բարեացակամ ընթացք մը ցոյց տան նորածին ընդդիմադիր կուսակցութեան հանդէպ։ Այսպէս շարժեցանք, որովհետեւ կ'ուզէինք անկեղծօրէն կատարել հանրապետական ռամկավարի մեր պարտականութիւնը։ Ապա թէ ոչ, սկիզբէն իսկ բնաւ չտարակուսեցանք թէ մեր դէմը ելլողներուն գաղափարները անյարմար ու անտեղի են։

«Ընդդիմադիր կուսակցութեան կազմութեան վրայ տեղի ունեցած դէպքերը այնքան թարմ են յիշողութիւններու մէջ, որ պէտք չեմ տեսներ կրկին մանրամասնելու։ Մեր կուսակցութիւնը, սկսեալ ընդհանուր նախագահէն մինչեւ ամբողջ կազմակերպութիւնը, որոշեց բարեացակամ ընթացք մը բռնել, մէկ ամսուան մէջ ուղղակի թշնամական վերաբերումի ենթարկուեցաւ։ Մենք հանրապետականութեան եւ ռամկավարութեան պաշտպան դիրքը բռնեցինք, իսկ ասիկա մեկնաբանուեցաւ եւ տարածայնուեցաւ այն իմաստով թէ ասիկա արդիւնք է բարձր վարիչներու միջեւ տիրող անհամաձայնութեան։

«Այս գրոյցները տեղի տուին որ նոյնիսկ մեր կուսակցութեան անդամները վարանումի մատնուին, իսկ յետադիմական տարրերը բացէիբաց դիրք բռնեն յեղափոխութեան դէմ։ Վերջին թաղապետական ընտրութեան պայքարը առիթ տուաւ որ բացասական յոյսեր սնուցուին։

Այս ամփոփումը ըրինք, պարզապէս դէպքերը արձանագրելու համար։ Մեր նպատակէն դուրս է պատասխանատուութիւն ճշդել եւ ո և է կողմի բեռցնել։

«Բացորոշ էր որ այս դէպքերուն վախճանը աղէտալի պիտի ըլլայ։ Հետեւաբար մեր կուսակցութեան համար անհրաժեշտ կը նկատուի մէջտեղ դնել իր բոլոր միջոցները եւ պայքարիլ ու լուսաբանել ժողովուրդը։ Մէկ կողմէ հարկ եղաւ աշխատիլ որ ամէն բանէ առաջ անկասկած եւ որոշակի ձեւով ճշդուի Ընդհանուր Նախագահին գաղափարը եւ ուղղութիւնը՝ երկրին Վարչութեան մասին։

«Միւս կողմէ հարկ եղաւ որ Ազգ. Մեծ Ժողովը այնպէս մը ցուցնէ իր ուժը, որ յետադիմականները չկարենան առիթէն օգտուիլ։

«Երբ կացութիւնը այս տեսակ փափուկ եւ լուրջ փուլի մը մէջ մըտաւ, ընդդիմադիր պետերը որոշեցին լուծել իրենց կուսակցութիւնը։

«Այնքան խառնակ դէպքերէ յետոյ, մեզի չհաւնողները կրցան իրենց ուզածները հրատարակել, իսկ Ազգ. Ժողովի բեմէն մեր գործունէութիւնը ազատօրէն քննադատելու միջոց ունէին։ Ասիկա մեծ յաջողութիւն մըն է մեր կուսակցութեան համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, Ըսմէթ փաշա շեշտեց թէ վերջին չորս տարուան ընթացքին ձեռք բերուած արդիւնքները իրապէս գոհացուցիչ են։ Սովետական Ռուսիոյ հետ բարեկամութիւնը կը զօրանայ անկեղծ եւ լուրջ ձեւով մը։ Իտալիոյ հետ յարաբերութիւնը բարեկամական ուշագրաւ զարգացում մը ունեցած է։ Անգլիոյ հետ բոլոր տարակարծութիւնները հարթուած են։ Կ'արժէ յիշատակել անգլիական նաւատորմին բարեկամական այցելութիւնը եւ անգլիացի հրամանատարին վերջերս ըրած այցելութիւնը, հոգ չէ թէ անպաշտօն հանգամանքով։ Ֆրանսայի հետ սահմանային խնդիրները լուծուած են։ Գոհ եղանք Էնկիւրիի մէջ ընդունելով Փարիզի հրամանատարին այցելութիւնը։ Ամերիկայի հետ բարւոք յարաբերութիւնները կը շարունակուին, եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեցինք։ Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնը լրջօրէն բարեկամական է։ Իրանի հետ մեր ունեցած յարաբերութեանց բարեկամական հանգամանքը յաղթեց սահմանային անցանկալի դէպքերու հակազդեցութեան։ Երկու կողմերը բարեացակամ են եւ այս ոգիով կ'աշխատին գործակցիլ սահմանային հարցերու մէջ։ Միակ անլոյծ խնդիրը սահմանի ճշդումն է, զոր անկեղծօրէն կ'ուզենք բանաւոր կերպով լուծուած տեսնել։

Պուլկարիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները լաւ են, եւ ոեւէ տարակարծութիւն չունինք։ Յունաստանի հետ մեր ունեցած տարակարծութիւնները ամբողջովին հարթուած են։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՄԸ

ԻԶՄԻՏՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ, 14 մայիս.— Տնտեսական յարածուն տագնապին հետեւանքով, Լիոնի եւ Տէսինի մէջ հաստատուած բնիկ Իզմիտցի հայրենակիցները, 3 մայիս 1931ին Լիոնի մէջ ունեցան խորհրդակցական ժողով մը եւ հիմնեցին իրերօգնութեան մարմին մը։ Վարչութիւնը կը կազմեն.—

Նախագահ Պ. Խաչիկ Թումայեան, Ատենապետուհի Տիկին Վերժին Սամուէլեան, Ատենադպիր Յարութիւն Փափազեան, Գանձապահ Գէորգ Փափազեան, Խորհրդականներ Եդուարդ Գառաճեան եւ Զարեհ Մոսկոֆեան։

Այս առթիւ նորակազմ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր ֆրանսաբնակ բնիկ Իզմիտցիներուն, որ իրենց գտնուած վայրերու մէջ մասնաճիւղեր կազմեն եւ կապ հաստատեն Լիոնի վարչութեան հետ օգնութեան գործը տանելու համար կազմակերպուած ձեւով։

Նամակ եւ դրամական առաքումները ուղղել հետեւեալ հասցէին.
Յարութիւն Փափազեան 167 Rue Crequie Lyon-Rhône.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Սէն Ռափայէլէն Տիկին Էլիզ Գովան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան։

* **

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի մէջ (8 Մայիս) կարդացի Բարեգործականի ոսկեզօծ պատասխանը։

Իմ աղբիւրներս այնքան վստահելի եւ արժանահաւատ են որ, Բարեգործականի «Կեդրոնական Վարչ. Ժողովի» անդամներն իսկ պիտի զարմանան երբ իմանան անոնց անունները։ Բայց առ այժմ կը լռեմ, մինչեւ որ այդ ցնցիչ լուրը հաղորդողները իրաւունք տան ինծի հրապարակել իրենց անունը։ (Նոր եւ աւելի ծանր պարագայ մըն ալ կը հաստատէ իրենց դաւանական խտրականութիւնը)։

Մինչ այդ, Բարեգործականի տրուած պատասխանէն բացայայտ կ'երեւայ թէ հայ կաթոլիկ Մայրապետներ ***իսկապէս*** դիմած են Բարեգործականին, իրենց հայ որբանոցին համար նպաստ մը խնդրելու, ***եւ մերժուած են***։ Բարեգործականը թող 5000 տալ կամ 10,000 տալ, փոխանակ բոլորովին մերժելու։

Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան կրնայ իր անձնական քսակէն փշրանքներ տալ աջ ու ձախ, բայց ասիկա չի նշանակեր թէ «Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը» իրեն պէս կը խորհի։

Մ. Սահակ

ԾԻԾԱՂ

Աղջիկները սեխի կը նմանին. որքան ծանր ըլլան, այնքան անուշ կ'ըլլան եւ այնքան շուտ եւ սուղ կը վաճառուին։

×

Դէմքի գեղեցկութիւնը կնկան մը շուրջառն է, անոր բոլոր տգեղ բնաւորութիւնները կը ծածկէ։

×

Համբոյրները սիրոյ քերականութեան միջակէտներն են։

×

Կ'ուզե՞ս գէշ մարդերը նիհարցնել, խօսք հասկնալ չուզող կին մը տուր անոնց։

Յ. Պարոնեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՕՐԵՐՈՒ՛Ն ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

Կարլիս պատին կռթնած էր, նստէն վրաս ինկաւ, գացինք։ Գետինը կը փախէր, լոյսի կոյտերը կը ցածնային ու կը բարձրանային, պատէ պատ կը զարնուէին։ Կառք մը ուղղակի մեր վրայ կուգայ, կուլայ կոր, եկաւ... անցա՜ւ. շնչեցի։ Հսկայ թուղթի թերթեր, մեկ մտամոլ մասնաւորապէս շատ կը տանջէր միտքս,— այն թէ տաբատիս ծալքերը գէշ կերպով աւրուած էին։

Անկիւնի մը քով կեցանք։ Հայելիի մը առջեւ էինք, ետեւնիս կաղի լամբ մը կար։ Կարլիս կը փչէր ու կը մրմռար։

— Ո՜հ, վերջապէս ճեմիշ մը։

Ոչ հասկնալու եւ ոչ ալ խնդալու կարողութիւն կար վրաս։ Անտանելի կերպով սրտխառնուք ունէի. գետնին նայեցայ յարմար անկիւն մը փնտռելով. Կարլիսին տաբատին մէկ ծայրէն դեղին ջուր մը կը վազէր, գծելով գօտի մը ճամբուն լայնքին...

Զինքը կռթնցուցի հայելիին, (իր երեւակայած ճեմիշին) ու եկայ սալին մայթին եզերքը, նստարանին քով։ Նստիլս ու փսխելս մէկ եղաւ։ Տաքցած ու թթուած գինիին շոգին քիթս լեցուեցաւ հաճելի թմրեցուցիչի մը պէս. անսահման հանգստութիւն մը պատեց գլխս, քաղցր անէացում մը. երկարեցայ ամբողջ հասակով նստարանին ու յանձնուեցայ Մորփէոսին։

* * *

Երբ առտուան դէմ կծու ցուրտէ մը արթնցայ, կզակիս գեղձերը կսկծող ցաւ մը ունէին։ Լեզուիս վրայ կարծէք կաւի հաստ խաւ մը ծեփած էին ու կը դողայի։ Հոգիիս մէջ յուսահատութիւնն էր ու ամօթը։ Ու կը գանէի ես ինծմէ։

Կարլիսը չկար։ Հագուստներս աղտոտ էին, գետինը կը մնար չմարսուած գինիին թացութիւնը. գրպանս պարապ էր գրեթէ, ու աղի հանք կար փորիս մէջ, ծարա՜ւ էի։

Թօթվեցի գլխարկս, ոտքով հաւասարցուցի գետնի կեղտը, ու գլխահակ յառաջացայ անվստահ, թշուառ ու աննպատակ։

2

Տարիներ անցած էին, հի՞նգ, յիսո՞ւն, ո՞վ կրցաւ ժամանակին որակական արժէքը գտնել կեանքի մասին։ Մեծ պատերազմը չորս տարի՞ միայն տեւեց. հերոսամարտերը օրերու կեա՞նք ունին միայն։ Սաեղծագործ վայրկեանները նոյն երկարութի՞ւնն ունին...

Գէշ օրերէս մէկն էր, այսինքն չորեքշաբթի օր մը։ Կը տեսնէք որ անասուած մը ըլլալը բաւական չէ նախապաշարումներ չունենալու համար։ Գրեթէ անփոփոխելիօրէն բոլոր թշուառութիւններն ու ձախորդութիւնները, ձախաւերութիւններն ու սիրտխառնուք բաները ինծի այդ օրը կը պատահին։ Կարծէք կը հաւաքուին, խօսք մէկ կ'ընեն ու կը յարձակին վրաս. գիտա՞ւ մի վերագրել այնքան յաճախադէպ կրկնումները։ Միտք չունիմ ձեզ ալ նախապաշարել. արդէն դժբախտաբար հակառակն է որ կը պատահի, ուրիշներու բարեբախտութեան կը բախի իմ դժբախտութիւնս, բոլորովին հաստատուած ճշմարտութեան պէս։ Արդ, եթէ անուններու սրբագրութիւն մը հարկ տեսնուի, ու իմ կարծիքս անհրաժեշտ, քուէս գլխագիր պիտի տամ... «Սպաննեցէ՛ք չորեքշաբթին»։ Կարծ,— կը փախնամ չորեքշաբթիէն։

Ինքզինքս արդարացնելու եւ ձեզ ալ քիչ մը համոզած ըլլալու համար, — որովհետեւ մեղքերուն ութերորդը ծիծաղելի ըլլալն է— կը սկսիմ սկիզբէն։

Երբ արթնցայ այդ առտու, ապշած տեսայ որ արեւ կար, ցատկեցի։ Զարթուցիչս կը քնանար. մէկ բռունցքով ջախջախելս եկաւ, սրիկա՜ն...։ Արագ արագ սկսայ հագուստներս փնտռել ու խորհիլ միեւնոյն ատեն,— քունին մէջ եռաց տեսնելը՝ բնական է. երազելով քնանալը՝ սովորական. բայց սա երազին մէջ քնանալը ի՞նչ կը նշանակէ։ Պատասխանը,— ծըռ՜ռ, գուլպաս ոտքս քաշած ատեն պատռեցաւ.— Վա՜յ փտած ապրանք, տիրոջդ ի՞նչ բսեմ... Ոչինչ բան էր, հանեցի ու դերձանով մը պէտք եղածը շինեցի, (այս մասնագիտութեան դեղագիրը վճարելի է)։ Ափ մը ջուր երեսիս, նայուածք մը սենեակին,— ամէն բան տե՞ղն է պէտք եղած խառնակութեամբ, այո՜— , ուրեմն մնաս բարով։

Շաբաթէ մը ի վեր գիշերը ուշ ժամանակ կուգայի ու առտուն առանց ձայնի, կանուխէն կը մեկնէի. յաճախ պատահած էր այս անկանոնութիւնը ու դռնապանին հետ շուն ու կատու էինք։ Այս անգամ դժուար թէ օձիքս փրկէի։ Իրաւ ալ ոտքերուս ձայնով հազիւ սանդուխը իջած էի։ «Տիկին»ն է ժանգոտած ժանիքները ցցած, աչքերը ճպռոտ, նախորդ օրուան ներկը՝ ծեփը թափած պատի պէս երեսին, (օ՜ գզուանք) կեցաւ դիմացս. աճապարանքին մէջ մէկ ոտքը մերկ մնացեր էր։ Հանդիսաւոր ձայնով յայտարարեց որ իր համբերութեան վերջին օրն էր, եթէ չէի ուզեր չորսուկէս գրքերս ու ծակ գուլպաներս ոստիկանատունէն առնել։ Կրկնեց՝ «վարձքը կամ...»

Վազեցի, հոլովելով «ոստիկան, ոստիկանատուն, ոստիկանական» արթնցնելու յատկութիւն ունեցող բառերը։ Սիրելի ընթերցողներս, ձեզի խոնարհաբար խորհուրդ կուտամ զգո՜յշ ըլլալ գործերուն վիճակը նման «բարեկամներ»ու կարգադրութեան վստահելէ, երբ մանաւանդ պատեհը իմ դիրքս միայն ունենաք, փորձառութիւններ ունիմ այս մասին, անցնինք։

Ցանկարծ մարդ մը ձեռքէս բռնեց ու կլոր առարկայ մը դրաւ մէջը, չորս գին վախով նայեցայ։ Ժամացոյց մըն էր։ Քիչ մնաց քիթին բերնին պիտի նետէի։ Շոգենաւէն նոր իջած միամիտ մը կարծեց զիս առաւ-փախաւը։ Դեռ իրենց յատուկ ծառը չքակած. «Նեղութեան եւ թշուառութեան պատճառով ստիպուած եմ ծախել անշան գնով, զաւակներս անօթի...» կոշտութեամբ զրի ափին մէջ, հրեցի մէկ կողմ ու ձգելով եախս՝ անցայ։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ներուն կարենալ դիմագրաւելու համար, պիտի ստիպուին քիչ ատենէն օրավարձքերու վրայ նոր դեղչ մը եւս պարտադրել գործաւորներուն։

Գործատէրերու այս որոշման վրայ, բանուորական կազմակերպութիւնները որոշեցին այսօրուընէ սկսեալ դադրեցնել աշխատանքը ամբողջ շրջանի գործարաններուն մէջ։ Այս կերպով ուրեմն 400 գործարաններ կը մնան առանց գործաւորի և 120000 գործաւորներ առանց աշխատանքի։

Ուսթրիքի գայթակղութեան շուրջ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր է որ Ծերակոյտը իբր գերագոյն ատեան պիտի կատարէ դատավարութիւնը Ուսթրիքի գործին առթիւ, ամբաստանուած նախարարներու, Ռաուլ Բէրէ, Ռընէ Պէնար, Կաստոն Վիտալ եւ Ալպէր Ֆավր։

Ծերակոյտի անդամներու ներկայութիւնն ու բացակայութիւնը ճշդուելէ վերջ, նախագահը պիտի ձեռնարկէ ամբաստանեալներու հարցաքննութեան, յետոյ պիտի կարդացուի ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը։

Հաւանական կը նկատուի որ յաւելուածական քննութիւններու որոշում տայ ծերակոյտը, անբաւարար նկատելով ամբաստանութեան տուն տուող փաստերը։

Իրաքի քարիւղի պայմանագրութիւնը

Պաղտատէն տրուած լուրի մը համաձայն, կը յուսացուի որ Իրաքի կառավարութեան եւ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը վաւերացուի այս շաբթուան մէջ։

Տեղական մամուլին մէկ մասը բուռն պայքար կը մղէ այս համաձայնութեան կարգ մը կէտերուն դէմ, այն առարկութեամբ թէ, Իրաք իր հարստութեան ամէնէն կարեւոր աղբիւրներէն մէկը կը կորսնցնէ։

Առեւտրական շրջանակները կը կարծեն թէ անգլիական, ֆրանսական, հոլանտական եւ ամերիկեան շահեր ներկայացնող քարիւղային ընկերութեան մը հետ համաձայնութիւն մը շատ լաւ հետեւանքներ կրնայ ունենալ երկրին առեւտուրին վրայ։

Իրաքի քարիւղը դէպի միջերկրականեան երկու նաւահանգիստներ տանող խողովակներու շինութեան ծախք կը գնահատուի մօտ 10 միլիոն անգլիական ոսկի։

Բոլշեւիկները Հնդկաստանի մէջ

Վերջին 10 օրերու ընթացքին, Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը շատ կարեւոր տեղեկութիւններ ստացած է Հնդկաստանի եւ անգլիական զանազան գաղթավայրերու մէջ՝ բոլշեւիկներու գործունէութեան մասին։

Այս տեղեկութիւնները որոնք տրուած են նախկին բոլշեւիկ լրտեսի մը կողմէ, խորհրդարանին պիտի հաղորդէ պահպանողական պետերէն Օ. Չէմպըրլէյն, որ արտաքին նախարարութեան վարկի քուէարկութեան առթիւ, խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ բոլշեւիկներու հականգլիական գործունէութիւնը։

Պիտի պահանջուի կառավարութենէն որ յստակօրէն յայտնէ թէ ինչպէս կ'ըմբռնէ յանձնառութիւնը որ ստանձնեց 1929 յուլիսին, չհանդուրժելու համար բոլշեւիկներու միջամտութեան, Անգլիոյ ներքին գործերուն մէջ։

Վիէնի Էսթրէգէն Թաղամասի մանկապարտէզի նուիրատուութեան ցանկը.—

Հ. Թորոսեան, Մ. Տօնապետեան, Կ. Մարգարեան, Գ. Պերպերեան 100ական։ Գ. Թաշճեան, Ս. Տօնապետեան, Գ. Շմաւոնեան, Գ. Կարապետեան 50ական։ Պ. Այանեան 40, Կ. Աւետիսեան 30, Ս. Թէրզի-Եազուպեան, Ա. Ճիրնազեան, Օ. Ուզունեան, Կ. Աբգարեան, Ա. Շահպազեան Գ. Թէրզի-Եազուպեան, Ա. Մինասեան 25ական ֆրանք, Թ. Շաթաֆեան, Ե. Չէլէպեան, Օ. Ագպըյըգեան, Բ. Թադէոսեան 20ական Տուտումեան, Յ. Գաբրիէլեան 15ական, Ի. Տօնիկեան, Ս. Գալուստեան, Տ. Վարդապետեան, Օր. Շահպազեան, Տիկին Կիրակոսեան, Տ. Այանեան, Ե. Թերզի-Եազուպեան, Տ. Լաթաֆեան, Յ. Զատիկեան, Կ. Սապունճեան, Ս. Սապունճեան, Ս. Անդրեասեան, Ա. Ալիքսանեան, Օ. Առաքելեան, Ս. Լուսարէեան, Ն. Մուրատեան, Տ. Կարապետեան, Գ. Նազգաշեան, Կ. Տէր Մինասեան, Տ. Մ. Ղարիպեան, Տ. Մարգարեան, Ե. Եայլաեան, Խ. Վարդերեսեան, Ծ. Գալուստեան, Ա. Չէլէպեան, Տ. Փ. Մինասեան, Տ. Աբգարեան, Լ. Յովսէփեան, Կ. Սուքիասեան, Մ. Տօնապետեան. Վ. Վարդանեան 10ական, Դ. Յովիւեան 10 ֆր., Տ. Է. Սաղազլըեան, Ս. Թիլպիեան, Emil Rocha 6ական, Գ. Գինոսեան 5 ֆրանք։ Գումար 1290 ֆրանք։

(կնիք)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ SACRÉ COEURի ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին

HOTEL MAJESTIC, 19 Ave Kléber

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Segond-Weber, Պ. Maurice Donneaud (Բոմէտի Ֆրանսէզէն), եւայլն, Օր. Բաբաեան կ'երգէ հայերէն երգեր։

ՄՈՒՏՔ՝ 25 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ՊԷԲՈՆԻ Մասիս Խումբի հերթական դասախօսական ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, նախկին հաւաքատեղին (Bécon les Bruyères կայարանի Անիէռի կողմի, Buvette du la Gareին մէջ)։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովի նիւթին։ Կը խօսի Ընկ. Շ. Միսաքեան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Կ. Սասունի, «Արեւմտահայ քաղաքական մամուլը անցեալի մէջ եւ ներկայիս» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Մէկ ժամ սենեակ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուր Իսի լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղը դաշտահանդէս մը պիտի տայ 7 Յունիսին, իր գրադարանին համար։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՏԱՐՕՆ- Տուրուբերանի Հայր. Միութիւն (Մարսէյլ)։ Հաճեցէք ղրկել պատճէնը ձեր կոչին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ռ. Զօրաեանէ 100 ֆրանք։

Բժիշկազէտ Պ. Ռուբէն Եուսուֆեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

Սէն-Շամոնի մէջ Տպարան «Տարօն»ը փոխադրուած է 1 rue de l'Asile Alamagny, St. Chamond (Loire).

Բարեկամներէ եւ յաճախորդներէ կը խնդրուի անձամբ կամ նամակաւ դիմել վերոգրեալ հասցէով Պ. K. Garabedianի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Տիգրան Պայլնտրեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին մտահոգուած եմ։ Կը խնդրեմ վերոյիշեալ թուականէն ի վեր զինք ուէւէ տեղ տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Անհարօնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմոխի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՄԱՅԻՍ
1931

20 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1574

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ» ՄԵՂՔԵՐ

Մեր թերթը առաջին օրէն բարեկամ է եղած Հայր. Միութիւններուն: Ինչպէս այն բոլոր օրկաններուն եւ կազմակերպութիւններուն որ կը ձգտին վառ պահել ազգային ոգին, եւ խորհիլ, գործել այս ժողովուրդի բարիքին համար:

Ազատ եւ ամբողջական հայրենիքի մէջ, ժամանակավրէպ հաստատութեան մը տպաւորութիւնը պիտի գործէր Հայր. Միութիւնը: Հայրենիքի մէջ այլ եւս չկայ Կեսարացի կամ Սեբաստացի, Տրապիզոնցի եւ Պոլսեցի, Մշեցի կամ Վանեցի: կայ միայն հայ ժողովուրդ:

Այդպէս չէ գաղութներու մէջ: Մանաւանդ հիմա, երբ ոչ թիւ, ոչ ալ սահման ունին հայաբնակ վայրերը:

Հայրենակիցներ ունինք աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն մէջ, Հոլանտայէն մինչեւ Սան Սալվատոր, Լոնտոնէն մինչեւ Ուրուկուէյ: Լայնքին ու երկայնքին:

Չափազանց դժուարացած է հաւաքական կեանքը: Հազար ուղղութեամբ ցրուած ենք օտար ափերու վրայ, միեւնոյն քաղաքին կամ գիւղին մէջ:

Առաջ հողն ու ջուրը կը քաշէին եւ մեզ կը կապէին իրարու: Ազգային ոգին, մշակոյթը, կենցաղը, աւանդութիւնները կը սաւառնէին մինչեւ իսկ օդին մէջ, եւ մենք մեր դիմագիծը կը պահէինք բնազդաբար: Ամէնէն վերացական գաղափարն ալ արժատ կը բռնէր, կը բաւէ որ հարազատ ըլլար:

Այսօր զրկուած ենք այդ առաւելութիւններէն: Մանաւանդ մեծ պողոտաներուն վրայ: Հայրենիքը շատ հեռու է, իսկ անոր գլխուն թառած իշխանութեան ձայնը՝ չափազանց խորթ: Ուրեմն, Հայր. Միութիւնները իրենց տեղն ունին մեր այսօրուան կեանքին մէջ, իբրեւ անհրաժեշտ ազդակ մը՝ Հայը հայ պահելու: Այլեւ մշակելու ընդհանրական հայրենիքի գաղափարը:

×

Ընդունելով հանդերձ այս անհրաժեշտութիւնը, եւ մեր կողքէն եկած աջակցութիւնն ընծայելով Հայր. Միութեանց զարգացման, պարտականութիւն կը սեպենք երբեմն ուշադրութիւն հրաւիրել նաեւ «Հայրենակցական» մեղքերու վրայ:

Առաջին անգամ չէ որ կը նկատենք թէ՝ չափազանց նեղ հոգեբանութիւն մը բոյն դրած է շատ մը Հայր. Միութեանց մէջ:

Նախ, շատ նեղցած են սահմանները: Նահանգը իջած է քաղաքի, քաղաքը՝ աւանի, աւանը՝ գիւղերու:

Եւ իբրեւ հետեւանք, այսօր ունինք անթիւ «Հայրենակցականներ»: Նոյնիսկ 8—10 հոգինոց խումբեր, որոնք ճիշդ այն ծրագիրն ունին ինչ որ միեւնոյն նահանգին կամ քաղաքին Միութիւնը:

Կը ծնին ու կը մեռնին, կը ձուլուին ու կը բաժնուին, կը վերակազմուին ու կը պառակտուին: Եւ հայկական դարաւոր ախտը, անմիաբանութիւնը, ընդհանուր ճակատէն կ'իջնէ մինչեւ միեւնոյն քաղաքին սահմանները: Յաճախ երկուքի կը բաժնէ նոյնիսկ միեւնոյն գիւղը:

Եթէ հարկ ըլլար անուններ տալ, կրնայինք սկսիլ Ֆրանսայէն, —Մարսէյլէն կամ Լիոնէն: Բայց աւելորդ է: Զանազան ժամանակներու մէջ, մինչեւ 65 հաշուուած են միայն Մարսէյլի Հայր. Միութեանց թիւը: Այս թուանշանը, ինքնին, ամբողջ պատմութիւն մըն է: Որովհետեւ գիտենք որ, այդ բոլորը միասին գումարած, չպիտի կրնային կազմել ուժ մը որ հաւասար ըլլար մէկ նահանգային Հայր. Միութեան կորովութեան, որ համապատասխանէր իրենց իսկ ծրագիր-կանոնագիրներուն:

Մինչդեռ, այսօր աւելի քան երբեք, մենք պէտք ունինք ուժեղ, զանգուածային կազմակերպութեանց, քաղաքականէն մինչեւ մարզականը, երիտասարդականէն մինչեւ հայրենակցականը:

Եւ մենք տակաւին դժուար կ'ըմբռնենք թէ ինչո՛ւ Խարբերդի Հայր. Միութիւնը չպիտի կրնար ամփոփել բոլոր Բալուներն ու Հաւաւները, Չմշկածաք Չարսանճաքն ու Եղէգիները: Կամ ինչո՛ւ Սեբաստիոյ Նահանգային Միութիւնը չպիտի կրնար իրեն կապել այնքան կենսունակ, այլ մանր-մունր, անզօր հատուածներ:

Ուրիշ մեղք մը—Հայրենակցական հրատարակութիւններն են:

Ամէն մէկ Միութիւն կ'ուզէ իր սեփական թերթն ունենալ, կամ հրատարակել բազմածախս գիրքեր, որոնց միայն թուղթի եւ տպագրութեան գումարը պիտի բաւէր մանկապարտէզ մը պահելու ամբողջ մէկ տարի:

Այս մարմաջը մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ Ամերիկայի մէջ: Կը հասկնանք հատոր մը Կեսարիոյ կամ Սեբաստիոյ մասին: Բայց երբ Զոմախլուն անհաշիւ դրամ կը ծախսէ շքեղ հատոր մը հրատարակելու համար, երբ Կիւրինը ծախք չի խնայեր նոյնքան շքեղութեամբ երեւալու համար, եւ անդին այնքան ստիպողական պէտքեր երեսի վրայ կը մնան, — կը նշանակէ թէ ծուռ կը հասկնանք Հայր. Միութեանց դերը:

Այդ հրատարակութիւններուն մէջ, մանաւանդ երբ թերթեր, պարբերականներ են, դուք պիտի հանդիպիք հազարումէկ թխածոյ նիւթերու, — Նկարագրութիւն ընտանեկան խնջոյքներու, հարսնիքներու, խնամութիւններու: Գովասանքներ ազգի-ազգի «բարեմասնութեանց»: Մթնոլորտ մը, վերջապէս, ուր մարդ միայն ինքզինքը եւ իրեններուը կը տեսնէ, իր գիւղն ու քաղաքը...

Կ'արժէ աւելի քրքրել այս խնդիրը:

Շ.

ՆՈՐ ԱՂԱՂԱԿ ՄԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄԵՐ ՎԻՃԱԿԸ...

ՏՐԱՄԱ, 12 Մայիս.— Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս: Ցաւերը ու տառապանքները շալկած կը թափառինք այս աշխարհին մէկ ծայրէն միւսը: Կարծես չէր բաւեր մեր ցաւն ու տառապանքը եւ այսօր կը մտածենք պատառ մը հացի համար:

Մեր պարկերը շալկած կը շրջինք օտար հողերու վրայ, պատառ մը հաց ճարելու համար, բա՛յց անօգուտ: Շուարած ու զարմացած իրարու երես նայելով ի՞նչ ընենք, եւ ո՞ւր երթանք ու հաց ճարենք:

Միթէ՛ մե՛նք սա վեհանձն ու հարազատ Հայուն զաւակները չե՞նք: Ազգը գիտէր օգնել մեզի պէտքերուն, եւ այսօր իր զաւակները պատառ մը հացի կարօտ են եւ օտարներու դրան առջեւ կեցած, աչքերը արցունքով լեցուած, բարի գիւղացիին կը հարցնեն թէ գործ կա՞յ: Ան ալ կը պատասխանէ որ ես ինքս չքաւոր եմ, ու որբը վիզը ծռած ու աչքերը արցունքով լեցուած, «այսպէս է եղեր մեր բախտը աշխարհի վրայ» ըսելով կը հեռանայ: Այսպէ՛ս է եղեր որ օտար հորիզոններուն տակ թափառինք: Այս է եղեր մեր ճակատագիրը վերջապէս:

Բայց այդ չէ՛ ցաւալին: Ցաւալին այն է որ մեր պապերուն պլպլացող ճրագները պիտի մարին օտար հովերէն եւ պիտի այլասերուինք, որովհետեւ պարագաները այսպէս կը բերեն: Հաւատացէք հայ Բարեգործականներ, հայ ղեկավարներ եւ հա՛յ սիրտեր, որ շատ նեղ վիճակի մէջ կը գտնուինք: Ծշմարիտ են այս մեր գրածները: Կեանքը յուսահատական է մեզի համար, որովհետեւ այս մեր քաշածը մէկ օր, մէկ ամիս եւ կամ տարի չէ: Անսահման է մեր չարչարանքը:

Շատ ու շատ համբերեցինք, շատ անգամներ անօթի ու ծարաւ պառկեցանք մեր տարագրութեան մէջ եւ ահա այսօր ալ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ նոյն բախտին է որ կ'արժանանանք, յարդանոցները բնակարան ընելով, քարը բարձ եւ հողը անկողին ըլլալով: Բայց այլեւս անտանելի է այս կեանքը մեզի համար, համբերութիւնն ալ իր չափն ու սահմանը ունի: ԱՅԼԵՒՍ ԴԱՆԱԿԸ ՈՍԿՈՐԻՆ ՀԱՍԱԾ Է:

Դո՛ւք, հայ Բարեգործականներ, հա՛յ ղեկավարներ եւ հա՛յ սիրտեր, ցոյց տուէք մեզի փրկութեան ճամբայ մը, որպէսզի մենք ալ իբրեւ Հայ ապրինք այս աշխարհի վրայ, եւ մեր պապերուն թողած յիշատակը տանինք մինչեւ մեր սրբազան ուխտը:

Պարոն խմբագիր, այս գրութիւնը, ընդհանուր որբերու կողմէն, հաճէիք տպել, ձեր թերթին մէջ եւ մեր վիճակն ու ցաւերը ամէն Հայու յայտարարեցէք որ իմանան թէ շատ խեղճ վիճակի մատնուած ենք: (Ստորագրութիւններ):

*** Մայիս 10ին, Նոր Յունաստանի Թեմական խորհուրդը յատկապէս զբաղեցաւ Մակեդոնիոյ չափահաս որբերուն տագնապով: Ժողովը որոշեց անմիջապէս կացութիւնը իրական գոյներով պարզել Փարիզ՝ Գաղթականաց Յանձնաժողովին եւ Հայկ. Բարեգործականի կեդրոնին, անոնց ուշադրութեան յանձնելով որբերու մասին վերջնական կարգադրութեան մը անհրաժեշտութիւնը եւ անոնց այսօրուան թշուառութիւնը մեղմելու համար ալ՝ դրամական աջակցութեան մը ընձեռումը խնդրելով:

Այս վերջին կէտի մասին պիտի դրուի նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Ամերիկայի կեդրոնին:

Պիտի գրուի նմանապէս Բարեգործականի Սելանիկի մասնաճիւղի վարչութեան, խնդրելով որ իր կարգին, հարկ եղածը տեղեկագրէ Միութեան կեդրոնին:

Նոյնպէս, որոշուեցաւ գրել Սէրէզի, Տրամայի եւ Գավալայի Թաղ. Խորհուրդներուն եւ Տէմիրհիսար՝ Պ. Ս. Պէզօեանին, որպէսզի իրենց շրջաններուն մէջ գտնուող կարօտ եւ անգործ չափահաս որբերուն ցանկերը պատրաստելով, ղրկեն շուտափոյթ Թեմական Խորհուրդին:

*** Աթէնքի մէջ, Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, որուն մասնակցած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինը, «Նոր Օր»ի խմբագրութիւնը հազար տրախմի յանձնած է Բարեգործականի մասնաճիւղին, ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերուն:

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 14 մայիս.— Ներփակ կ'ուղարկեմ 200 ֆրանքի չեք մը: Կը խնդրեմ սոյն գումարը յանձնէք Հայաստանի աղէտեալներուն օգնող պատկան մարմնի մը, որուն որ յարմար կը տեսնէք:

Սոյն դրամին 50 ֆրանքը սերպ գնդապետ մը յանձնեց, որպէսզի հայ կարօտեալներու ղրկենք: Հակառակ մեր պնդումներուն, չուզեց իր անունը յայտնել: Շատ մեծ համակրանք ունի Հայերու հանդէպ, բայց ուր տեղէ՞ն՝ մեզի անծանօթ է: Մնացեալ 150 ֆրանքը իմ եւ ընկերոջս Կարապետեանի կողմէն է:

Հաւանաբար այս օրերս տեղւոյս Հայերէն ալ մաս մը դրամ հաւաքեմ եւ ղրկեմ:

Սողոմոն

ՓՐՈՖ. ՄԷՅԵԷԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Փրոֆ. Մէյեէ օգտուելով իր Պոլիս ներկայութենէն, այցելած է Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. վարժարանը, ուր ուսանողութիւնը եւ ուսուցչական կազմը զինքն ընդունած են խանդավառ ծափերով:

ՀԱՅԱԳԷՏ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՄԸ

Արեւելեան լեզուներու ուսումնասիրութեամբ զբաղող հայագէտ գերմանացի մը Պ. Լէվի այցելած է Պոլսոյ պատրիարքին, ընկերակցութեամբ Վիեննական վարդապետի մը:

Պ. Լէվի որ կը խօսէր հայերէն կամ ֆրանսերէն, փափաք յայտնած է աչքէ անցընել Պոլսոյ Ազգ. Մատենադարանի հընագոյն գիրքերն ու ձեռագիրները:

Պատրիարքը յանձնարարած է Բերայի Թաղ. Խորհուրդին, Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին գանձատունէն տրամադրել այն հին ձեռագիրները, որոնք հոն փոխադրուած են ժամանակին, Ազգ. Մատենադարանի գրքերուն հետ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«150նոցներու լրտեսի հեռագիրը ԿԱԶԻ ՓԱՇԱՅԻՆ»

Գրեր էինք թէ «Լա Ռէփիւպլիք Անշէնէ» փարիզեան Թուրք ընդդիմադիրներու թերթին տնօրէնը Մեհմէտ Ալի բողոքի հեռագիր մը ուղղած է Մուսթաֆա Քէմալի, անոր վերընտրութեան դէմ:

Էնկիւրիէն, Թրք. «Անատոլու» գործակալութիւնը վերի խորագրով կը հաղորդէ հետեւեալ հեռագիրը Թուրք թերթերուն — Ստորեւ կուտանք նոյնութեամբ այս հեւագիրը, որ շատ կը յիշեցնէ Սուլթան Համիտի օրով ստեղծուած գրականութեան ոճը:

«Փարիզ գտնուող 150նոցներէն Մեհմէտ Ալի, որ Տամատ Ֆէրիտի դահլիճին մէջ արտաքին նախարար եղած է, ինչպէս նաեւ «Թուրք քաղաքական փախստականներ» անուն միութեան մը շուրջ հաւաքուած կարգ մը հայրենադաւներ Կազի փաշային հեռագիր մը ղրկելու լրբութիւնը ունեցած են:

«Հեռագիրը Կազի փաշային Չանգայայի հասցէով ղրկուած է, «Թուրք քաղաքական տարագիրներ» ստորագրութեամբ, ուր կ'ըսուի.

«Բուռն կերպով կը բողոքենք սահմանադրութեան հակառակ խորհրդարանական ընտրութեան եւ ապօրէն նախագահական ընտրութեան դէմ»:

«Մեհմէտ Ալի» ստորագրութեամբ սոյն նման իմաստով ուրիշ հեռագիր մըն ալ եկած է:

«Կազի փաշան ժողովին յղած է այս ծիծաղելի լրբութեան օրինակները, երբ փաստ այն ոճրական գործունէութեան եւ նպատակին որ ունին արտասահմանի մէջ աշխատող հայրենադաւները: Հեռագիրները Ազգ. Ժողովի նիստին կարդացուեցան:»

Անշլուսը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ ԼԱՀԷՅԻ ԱՏԵԱՆԻՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ աւստրեւ-գերման մաքսային համաձայնութեան հարցով:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկէ հարցին իրաւական քննութիւնը ենթարկել Լահէյի ատեանին. իսկ մինչեւ Լահէյի քննութեան եզրակացութիւնը եւ այդ հիման վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին որոշումը, Աւստրիա յանձն կ'առնէ դադրեցնել ամէն գործունէութիւն որ կը ծառայէ մաքսային համաձայնութեան զարգացման:

Աւստրիոյ ներկայացուցիչը հաւանութիւն յայտնեց Հէնտըրսընի բանաձեւին եւ դարձեալ պնդեց թէ մաքսային համաձայնութիւնը ո՛չ մէկ կերպով կը վտանգէ Աւստրիոյ անկախութիւնը:

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Պրիան ծանրացաւ մաքսային համաձայնութեան քաղաքական հետեւանքներուն վրայ: Նոյն իմաստով խօսեցաւ նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի:

Խօսեցաւ նաեւ Խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչը Լիտվինոֆ որ առանց ուղղակի մտնելու վիճաբանութեան դրուած հարցին մէջ, սկսաւ գովքը հիւսել իր երկրին, առով հարուածելու համար Համեւրոպայի կազմութեան մասին ֆրանսական ծրագիրը: — Ռուսիան, յայտնեց Լիտվինոֆ, կ'անգիտանայ տնտեսական տագնապը: Միակ երկիրն է որ կը գտնուի զարգացման ճամբուն վրայ: Անշուշտ, անուղղակի կերպով ան ալ կը կրէ միւս երկիրներու նեղ վիճակին անդրադարձումը, բայց հակառակ ասոր, երբեք այսքան լաւ վիճակ չէր ունեցած:

Ըստ Լիտվինոֆի, տագնապին դարմանը բոլոր պետութեանց համերաշխութեան մէջ չէ որ պէտք է փնտռել, այլ տագնապի մեղմացման համար՝ գործակցութեան մէջ:

Իսկ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը ըստ սովորութեան բոլոր պետութեանց բարեկամութիւնը խնդրեց հանդէպ Թուրքիոյ:

Անգլիա եւ բոլշեւիկները

Գրեր էինք թէ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան պետ Չէմպըրլէյն հարցապնդում պիտի ուղղէկառավարութեան, բոլշեւիկեան գործունէութեան մասին:

Անգլիոյ խորհրդարանին վերջին նիստին, Չէմպըրլէյն ամբաստանեց կառավարութիւնը թէ չէ կատարած յանձնառութիւնը որ ստանձներ էր, թոյլ չտալու համար որ բոլշեւիկները փրոփականտ կատարեն երկրին ներսը եւ գաղթավայրերու մէջ: «Խորհ. Միութիւնն ըսաւ, ամէն միջոցի կը դիմէ եւ ամէն տեղ մասնաւորաբար անգլիական երկիրներու մէջ յեղափոխութիւն ծագեցնելու համար: Իսկ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որ կը մերժէ գործել, ենթարկուած է բոլշեւիկներու արհամարհանքին եւ մեզ համար դարձած է ամօթ մը:»

Վարչապետը Մաքտոնալտ պատասխանելով, յիշեց հատուածներ 1925ին, 26ին եւ 27ին Չէմպըրլէյնի արտասանած ճառերէն, երբ արտաքին նախարար էր: Այս հատուածները ցոյց կուտան թէ ան եւս երկար ատեն վարանած էր խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ:

Անգլիոյ վարչապետը կը կարծէ թէ Ռուսիոյ հետ խզումը բանի մը չպիտի ծառայէ եւ առով կացութիւնը չպիտի բար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

Հետզհետէ աւելի ու աւելի որոշ կը դառնայ, որ այս երկրի հանրային կեանքին մէջ տնտեսական հայեցակէտը գերակշիռ տեղ կը գրաւէ: Կառավարական շրջանակներէն արդիւնաբերական ու առեւտրական հաստատութիւններու վարիչներէն, տնտեսագէտներէն ու ելեւմտական գործերու հմուտ խմբագիրներէն սկսած մինչեւ զանազան ընկերութիւններու ղեկավարները ամէն օր եւ ամէն առթիւ կը խօսին, կը գրեն եւ աւելի շատ կը խորհին ներկայ տնտեսական տագնապին վերջ տալու անհրաժեշտութեան մասին:

Նախագահ Հուվըր կը խօսի Առեւտուրի Միջազգ. Սենեակին առջեւ, որ իր հերթական նիստը կը գումարէ Ուաշինկթընի մէջ, եւ ներկաներուն կը թելադրէ պայքարիլ ազգերու սպառազինութեան դէմ, *առէկա համարելով* միջազգային ելեւմտական տագնապին գլխաւորագոյն ազդակը:

Ելմտական նախարար Մելըն կը խօսի օտար եւ ամերիկեան դրամատուններու վարիչներուն առջեւ ու կը ծանրանայ գլխաւորաբար գործազրկութեան *դէմ մտածուելիք* միջոցներու անհրաժեշտութեան վրայ:

Միացեալ Նահանգներու ճակատագիրը իրենց ձեռքին մէջ բռնող երկու մեծ կուսակցութեանց վարիչ շրջանակները հիմակուընէ կը պատրաստուին 1932ի աշնան նախագահական ընտրութեան համար, եւ կը *խօսին պայքարը զուտ* տնտեսական բարգաւաճումի *գետնին* վրայ մղելու մասին:

Ապրիլին տեղի կ'ունենան գինեհատական օրէնքի բարեփոխութեան կողմնակից ու հակառակորդ կանացի երկու կազմակերպութիւններու համագումարները, որոնց ներկայացուցիչները իրենց շարժումը կը հիմնաւորեն քաղաքական-հասարակականէն *աւելի* տնտեսական *տեսակէտներով*:

Նահանգներու Ներկայացուցչական Տուներն ու Ծերակոյտները կը վիճաբանին շինարարական ծրագիրներու մասին եւ որոշում տալու ատեն նկատի ունին գլխաւորաբար տնտեսական տագնապին մեղմացումը:

Մէկ խօսքով, տնտեսական հայեցակէտը տուն կուտայ մարդոց մտածումներուն՝ նաեւ քաղաքական-ընկերային խնդիրներու մասին խորհած ատեն:

Եւ սակայն, աղէտի մը բնոյթն առած տնտեսական ներկայ տագնապը, որ իրար է անցուցած բոլորը, դեռ իր վախճանէն հեռու կ'երեւի: Միջոցներ կը խորհուին ու նաեւ կը գործադրուին անշուշտ, բայց անոնք կիսամիջոց*ներէն անդին չեն* անցնիր դեռ:

Այս տեսակէտէն խիստ բնորոշ է նախարար Մելընի վերոյիշեալ ճառը: Ան հակառակ է վճարումներու կրճատումին, վեր կը հանէ արտադրութիւնն ու սպառումը հաւասարակշռելու պէտքը, կը շեշտէ աշխատելու ընդունակ բոլոր մարդոց գործ հայթայթելու անհրաժեշտութիւնը, բոլոր երկիրներու գործակցութեան կարեւորութիւնը, բայց երբ կարգը կուգայ գործնականին, ան կը բաւականանայ յայտնելով այն վստահութիւնը թէ՝ այս բոլոր խնդիրները կը գտնեն իրենց լուծումը ժամանակի ընթացքին:

Բայց ի՞նչպէս: Ի՞նչ պէտք է ընել, բոլորին միտքը ճնշող այս տագնապին օր առաջ վերջ տալու համար:

Այս մասին աւելի որոշ առաջարկներ ունի Ուիլըմ Կրին, Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան *նախագահը*, որ քանի մը օր առաջ խօսեցաւ Հարվըրտ համալսարանի առեւտրական բաժնի ակումբին:

Շեշտելէ յետոյ թէ ներկայ տագնապը կը շարունակէ միալ, լուրջ եւ բնականոն պայմանները հազիւ մէկ տարիէն կրնան վերահաստատուիլ, Ուիլըմ Կրին կը խօսի տագնապին վերջ տալու համար յանձնարարելի կարգ մը միջոցներու մասին:

Ամենէն առաջ, ան վեր կը հանէ այն իրաւացի սարսափը, որ նկատելի է Միացեալ-Նահանգներու *մէջ ի տես* գործազուրկներու հսկայ բանակին, *որ հետզհետէ* աւելի ու աւելի կը մեծնայ: Այս աղէտին առաջն առնելու համար՝ դասախօսը մէկ յանձնարարութիւն *միայն ունի*,— վերանկատել *շաբթուան մէջ* աշխատանքի օրերու *եւ օրական* աշխատանքի ժամերու խնդիրը: *Կասկած* չկայ որ մեքենաներուն կատարելագործման այս շրջանին, անկարելի է գործ գտնել բոլոր մարդոց, եթէ անոնց աշխատանքի տեւողութիւնը մնայ նոյնը: Արդիւնաբերութեան վարիչ շրջանակները պէտք է ընծայեն այս խնդրին պատշաճ ուշադրութիւնը, եթէ կ'ուզեն ընդառաջ երթալ օրուան պայմաններու պահանջկոտ թելադրութիւններուն: Այս կերպ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի որ աշխատանքի ընդունակ իւրաքանչիւր անհատ գործ ունենայ:

Հաւասարակշռուած արտադրութիւնը *երկրորդ հիմնական* առաջադրութիւնն է Ուիլըմ Կրինի դասախօսութեան: Այս արտայայտութեամբ, դասախօսը կը հասկնայ ո՛չ միայն արտադրութեան եւ պահանջի հաւասարակշռում, այլեւ վերջակէտ որոշ ժամանակաշրջանի մը ներուժ արտադրութեան եւ ուրիշ շրջանի մը մեքենաները կանգնեցնելու դրութեան: Երբ արտադրողը ծանօթ է իր շուկայի պահանջներուն, անշուշտ ընդհանուր գիծերով, պարտաւոր է գործը կազմակերպել այնպէս մը, որ իր աշխատաւորները մի՛շտ գործ ունենան արտադրել կարենալու համար ապրանքի պահանջուող քանակութիւնը:

Երբ այս երկու հիմնական պայմաններու գործադրութեամբ վերջ կը տրուի գործազրկութեան ու գերարտադրութեան, տնտեսական աշխարհը կը գտնէ իր բնականոն ընթացքը եւ այն ալ տեւականօրէն:

Այս էական պայմաններու կիրառումէն կախում ունի աշխատանքի ապահովութիւնը, որ նոյնպէս անհրաժեշտութիւն մըն է: Բոլոր տեսակի աշխատաւորները պէտք է ապահով զգան իրենց դիրքը, որպէսզի ամբողջութեամբ նուիրուին իրենց գործին: *Անոնք պէտք է* լաւ վարձատրուին, *որպէսզի լաւ ալ* ծախսեն ու ապրին՝ գործի ժամանակ լաւ աշխատելու համար: Այս դրութենէն կ'օգտուին ոչ միայն աշխատաւոր բազմութիւնները, այլեւ արտադրող սակաւաթիւ դրամատէրերը, որոնց ապրանքներուն մեծագոյն մասին սպառողները նոյն աշխատաւոր բազմութիւններն են:

Այս սկզբունքները ո՛չ միայն որդեգրելու, այլեւ գործնականացնելու համար, Ուիլըմ Կրին հրապարակաւ կ'առաջարկէ որ նախագահ Հուվըր *հրաւիրէ* համապետական տնտեսական համագումար *մը*, որուն մասնակցին արդիւնաբերողներու եւ աշխատաւորներու ներկայացուցիչները, կառավարութիւնը եւ ականաւոր տնտեսագէտներ:

Ընթացք կը ստանա՞յ այս բանաւոր ու գործնական առաջարկը, եւ եթէ այո՛, ե՞րբ կը հրաւիրուի այդ համագումարը եւ ո՛ր աստիճան կ'արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը. այդ կը ցուցնէ ապագան:

Անուրանալի է, սակայն, որ այս առաջարկը արտայայտութիւնն է խորապէս զգացուող անհրաժեշտութեան մը, ինչպէս նաեւ տիրող այն մտայնութեան թէ՝ դաշնակցային այս մեծ հանրապետութեան նախագահին պիտի պատկանի նման գործի մը նախաձեռնութիւնը, որպէսզի ապահովուի անոր յաջողութիւնը:

Կը թուի թէ նախագահ Հուվըր ալ կը բաժնէ այս միտքը. այլապէս անցեալ աշունէն սկսած յաճախակի չէր գումարեր իր խորհրդակցութիւնները՝ տնտեսական կեանքը առաջնորդող զանազան տարրերու հետ:

Այս պարբերական խորհրդակցութիւնները միւս կողմէն կը ցուցնեն որ նախագահին համար ալ տնտեսական հայեցակէտը գերակշիռ տեղ կը բռնէ ներկայիս:

Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան նախագահին այս հրաւէրին տարբերութիւնն այն է որ խորհրդակցութիւններուն մասնակ*ցին նաեւ* աշխատաւորներու ներկայացուցիչները, *ինչ որ* լաւագոյն գրաւականը կ'ըլլայ խնդիրներու ոչ միակողմանի նկատառման եւ լուծումին:

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Ցառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 16)

Նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը գաղթահայ կեանքի եւ մահուան հարցն է: «Ցառաջ»ի սիւնակները այս առթիւ արձանագրեցին բազմաթիւ թելադրանքներ: Բարեգործականի գործունէութեան նոր յատակագիծն ալ այս հարցը կը շօշափէ աւելի լայն սահմաններու մէջ:

Թող թոյլ տրուի նախ, քանի մը նկատողութիւն: Սերունդին պահպանման գործը, միջավայրի, խառնութեան, փոփականոի եւ տեւական ճիգի խնդիր մը ըլլալով, ցիր ու ցան գաղութի մը մէջ աւելի մեծ դժուարութիւններու կը բախի: Պէտք է ուրեմն, որքան կարելի է, խմբաւորումներ ստեղծել, տեւական կապ հաստատելով այդ խմբաւորումներուն եւ անոնց զանազան հաստատութիւններուն միջեւ:

Նորահասներն ու մանուկները հայ պահելու տեսակէտէն - մայրենի լեզուն սորվեցնելը կարեւոր ազդակ մըն է, առանց սակայն առանձինն այս նպատակին իրագործման լիովին *ծառայելու*: Լեզուական *անհրաժեշտ* պայմաններուն քով առաջին տեղը պէտք է բռնեն ուսուցման այնպիսի տարրեր՝ որոնցմով կարելի *ըլլայ կերտել* հայ ոգի *կամ* հայութիւն: *Ակնարկուած տարրերուն* մաս կը կազմեն հայ երկրի աշխարհագրութիւնը, պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը: Հայուն մէջ պէտք է վերանորոգել արեւելքցիի այն ինքնուրոյն դրոշմն ու մտայնութիւնը, որոնց շնորհիւ կրցած է ան պահել դարերու ընթացքին իր բարոյական եւ ֆիզիքական անկախութիւնը: Հայը ինքզինքը աւելի լաւ ճանչնալով, պիտի չփոխէ իր անձնաւորութիւնը հիւրընկալող ցեղերու հետ ու պիտի դառնայ իւրացումի անատակ տարր:

Նորաբոյս սերունդին տոհմային դաստիարակութեան գործը պէտք է պատշաճի հայ մանուկին պայմաններուն, երթալով անոր ետեւէն *ընտանիքէն, դպրոցին թէ* համայնքին մէջ:

Զաւակները հայ ապրեցնելու տեսակէտէն ծնողներու դերը բացայայտ է: Ան յաճախ կախում ունի անոնց նախանձախնդրութեան, գիտակցութեան եւ արժանապատուութեան զգացումներէն:

Հայ ընտանիքը այն ապրող ուժն է, բնական միջավայրը, որ ներսէն ազդելով *կանուխէն* կը ծառայէ զաւակներու բարոյական պատրաստութեան: Գաղթահայութիւնը իր կազմակերպութիւնով դուրսէն ազդող *ուժը պիտի ըլլայ*, իր ճնշիչ թափը պարտադրելով անչափահասներու հետ, նաեւ ծնողներուն եւ չափահասներուն: Պէտք է որ գաղթահայութեան բարոյական անհատականութիւնը վերականգնուի ինքնապահպանման եւ հայրենասիրութեան սկզբունքներուն վրայ:

Ընտանեկան եւ ընկերային միջավայրերուն ինքնաբերաբար ընելիք ազդեցութիւնը տղոց դաստիա*րակութեան վրայ* կրաւորական կարելի է կոչել, բաղդատաբար այն ներգործական, *այսինքն բո՛ւն* դպրոցական, կրթիչ եւ թելադրիչ միջոցներուն որոնց նպատակը ծանօթութիւն տալ, սորվեցնել կամ պատրաստել էր:

Դժբախտաբար ամէն հայ գաղութի մէջ ուսուցման ամբողջական ծրագրի մը կիրարկումը կարելի չէ: Պարագայ որ կը ստիպէ մեզ ապաւինիլ կիսամիջոցներու, քաղելու համար գոնէ առաւելագոյն չափով, ի՛նչ որ կարելի կ'ըլլայ:

Ներ սերունդին փրկութեան գործին կարելի է սատարել իրականացնելով հետեւեալ աշխատանքները.

Պարբերական եւ յաճախակի հաւաքոյթներ կազմակերպել տեղական ուժերով եւ կեդրոնի մը թելադրութիւնով, վառ պահելու համար հանրութեան զգացումն ու միտքը հայութեան, հայ լեզուին եւ ապագային մասին: Հայագիտութեան, այսինքն ազգային, գրական, մտաւորաբեւելքիպատմութեան աշխարհագրութեան եւ տեղագրութեան հետ, տարածել հայ գիրը ընտանիքին եւ հասարակութեան մէջ: Փոփականոի ամէն միջոց, թերթ, գիրք, խօսք, թատրոն, գիտութիւն, արուեստ, վարժատրութիւն, զուարճութիւն, շահագրգութիւն լայնօրէն գործածել մատչելի ըլլալու նպատակով ամէն հեռաւոր եւ մօտաւոր խմբաւորման եւ անհատի:

Հաստատել օտար դպրոց գացող հայ երախաներու յատուկ պարբերական դասընթացքներ, որոնք պէտք է զուգադիպին տարեշրջանի մեծ եւ փոքր արձակուրդներուն: Դասընթացքները արդիւնաւորել տեղական ուժերով եւ կամ խումբ մը այցելու ուսուցիչներով, որոնք արձակուրդներուն, նախապէս պատրաստուած ցուցմունքներու համաձայն, իրենց ցանցը, պիտի տարածեն որոշուած շրջաններու վրայ, զոյգ զոյգ կամ առանձին, նայելով գաղութի պահանջներուն՝ տանելով *իրենց հետ տեսակ մը* մայրենի շրջուն դպրոց: *Այլապէս շահե*կան զանազանակ մը պիտի ըլլար այս թելադրութեան եթէ սոյն մանուկները կարելի ըլլար հաւաքել *colonie*ի *մը, բացօթեայ հաւաքատեղիի մը*, *parc*ի *մը եւ կամ* *camp*ի *մը մէջ ուր տղաքը պի*տի գային օրով կամ շաբաթով, եւ նոյնիսկ հերթով եթէ հարկ է, սորվելու հայ մնալու մեր սրտերուն այքա՜ն մօտիկ արուեստը: Արիներու կայանի նման ձեռնարկ մը պիտի ըլլար ասիկա եւ որ պիտի զբաղէր մասնաւորապէս կրթութիւնով: Այս նպատակով կարելի է օգտուիլ օտար վարժարաններէն ալ, արձակուրդի շրջանին:

Տեղական դպրոց գացող մանուկներու արձակուրդային դասընթացքներուն մէջ կարելի է ուսուցանել ամէն նիւթ, մասնաւորապէս պատմութիւն եւ լեզու: Եթէ տղաքը հայերէն ո՛չ խօսիլ գիտեն եւ ո՛չ ալ կարդալ, եւ զրկուած պիտի մնան խօսելու եւ կարդալու պատեհութենէն, պէտք է ուրեմն խօսիլ անոնց իրենց հասկցած լեզուով եւ գրքեր տալ նմանապէս իրենց լեզուով, խօսք ու գիր՝ որ պիտի ձգտին զգացումի եւ հայասիրութեան թելը արթուն պահելու:

Վերոյիշեալ միջոցներէն շատերը մեծապէս կ'օգնեն հայերէն խօսելու վարժութեան՝ հայ բանուորական դասակարգին եւ անչափահասներուն մէջ: Ասոնց վրայ կարելի է աւելցնել ընթերցարան-հաւաքատեղիներու եւ շրջուն գրադարաններու կատարելիք դերը:

Այսօր, գաղթահայութեան՝ հայերէնը պէտք եղածին չափ չկարդալուն պատճառներէն գլխաւորը հայերէն գիրքերուն, պարբերականներուն, տեղական հրատարակութիւններէն 2-4 անգամ աւելի սուղ ըլլալն է: Հայերէն քերական այբենարանները, թերթերը, վէպը տեղականներէն շա՛տ աւելի սուղ պէտք չէ որ արժեն: Գոնէ մանուկներուն յատուկ գիրքերը, փոփականոի եւ հայը հայ պահելու *ծառայող* հրատարակութիւնները աժանագին ըլլալու են: Կեդրոնի Վարչութիւնը, որուն խօսքը պիտի ընենք վարը, պէտք է որ նիւթապէս օժանդակէ, օրինակ՝ «Նոր սերունդի շարքի մը» հրատարակութեան, կեցլինով հրապարակ հանելով զայն:

Հայ լրագրութիւնը կրնայ օգնել այս ձեռնարկներուն, տարածուելով նախ ինքը ամէն խաւի մէջ, յետոյ գնահատելով այս ուղղութեամբ կատարուած ամէն աշխատութիւն: Պատասխանատու միւս մարմինները պիտի գիտնան վարձատրել նախնական եւ երկրորդական վարժարաններու հայերէն գիտցող աշակերտները մրցանակներ տրամադրելով եւ կամ թոշակի առթիւ նախապատուութիւն տալով հայ մնացողներուն:

Հայ բազմազան միութիւններէն ամէնքն ալ օգտակար կրնան ըլլալ այս գործին: Ամէնէն աւելի, սակայն արդիւնք մը պիտի կրնայ տալ այն կազմակերպութիւնը որ պիտի գործածէ կամքի եւ բազկի դրամագլուխները: Այս զոյգ մը դրամագլուխը միացած տեսնել պէտք է գաղթահայ կեդրոնական մարմնի մը վրայ զոր ստեղծել պէտք է:

Այս թելադրութիւնները իրականացնելու համար, ազգային կազմակերպութիւնները, միութիւնները (եկեղեցի, կուսակցութիւն, բարեգործական, հայրենակցական եւայլն) կեդրոնական վարչութեան տրամադրութեան տակ պէտք է դնեն, ըստ իրենց անդամներու թիւին եւ ամսավճարին, որոշ գումար մը տարեկան պիւտճէի կազմութեան նպատակով:

Այս գաղթային վարչութիւնը, միւս կողմէն, կարելի է օժանդակել ազգային տուրք հաւաքելու իրաւասութիւնով, հանգամանք որ գաղթային գործը հիմնաւորելով, պիտի զարգացնէ միաժամանակ եղբայրութեան ոգին հետ՝ պարտքի եւ իրաւունքի զգացումները:

ՀԱՅԿ ՇԱՐԵԱՆ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Մտնենք Աբովեանի գրականութեան մէջ:

Հետեւելով հանդերձ այդ գրականութեան կազմութեան կամ աճման գիծին, չեմ ուզեր աչքէ հեռացնել փրոֆ. Աղոնցի յօդուածին յատակագիծը:

Փրոֆ. Աղոնց հայ գրագէտները քննադատելու համարձակութիւնը կ'առնէր Աբովեանէն: Իմ չափս Աբովեանն է, կը պոռար: Եւ իր «չափոց»ով անխնայ կը զարնէր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի գլխուն: Ըստ սովորութեան, իր հակառակորդը պիտի տարուէր պաշտպանելու Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը: Ի՛նչ դժուար գործ: Չկայ հեղինակ մը, որ թերութիւններ չունենայ, եւ յոգնեցուցիչ բա՛ն է ծածկել Մ. Պէշիկթաշլեանի թերութիւնները, երբ Աղոնց իր մտքին դրած է նոր նոր թերութիւններ գտնել: Ցոյց տուր Աբովեանի թերութիւններն ալ, այն ատեն Աղոնց ոչ միայն կը լռէ եւ հանգիստ կը ձգէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, այլ նաեւ կը կորսնցնէ իր քննադատի դիրքն ալ:

Արդարութիւնն իսկ կը պահանջէ, որ բաղդատութեանց ընթացքին քննադատը չմերժէ մէկուն թերութիւնը տեսնել, միւսինը անտեսելով:

Փրոֆ. Աղոնց, «չափոց» առնելով Աբովեանը, ինքզինքը պարտաւոր չզգաց այլեւս ցոյց տալու Աբովեանի թերութիւնները, եւ «յետ է», «յառաջ է» ըսելու անիմաստ մարմաջով մը՝ Աբովեանի կոնակը նետեց ռոմանթիզմի ծիրանին, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանն ալ պառկեցնելով դասականութեան սառն մարմարին վրայ:

Այս յօդուածաշարքին առաջին մասով, ես ուզեցի դուրս հանել Աբովեանը իր նամակներուն մէջէն, պատկերացնել անոր հոգեբանախօսութիւնը, պարզապէս ցոյց տալու համար թէ գերմանական ռոմանթիզմը գործ չունէր Աբովեանի գրականութեան մէջ, այլ հոգւոյն ենթահողը միայն՝ որ «հրաբուխի պէս ժայթքեց»: Վասն զի այս որ հաստատուեցաւ, այլեւս անիմաստ կը դառնայ ըսել թէ Պէշիկթաշլեան «յետ է»: Աբովեան այն հեղինակն է, որ ամէնէն աւելի կը բացատրուի déterminisme*ով:*

Սակայն, հաստատելով Աբովեանի հոգեկան անհաւասարակշռութիւնը, ես երբեք չփորձեցի ուրանալ անոր ստեղծագործութիւններուն արժէքը: Որովհետեւ բազմաթիւ են հանճարեղ արուեստագէտները, որոնք ժառանուած են ներքին ծանր խռովքներու, հոգեկան հիւանդութիւններու եւ անհաւասարակշռութեան:

Միայն թէ պէտք չէ մոռնալ ճշդել ու դասաւորել այդ արժէքը: Ցոյց տալէ յետոյ Աբովեանի անհաւասարակշռութեան նշանները իր կեանքին մէջ,— այդ առթիւ՝ կարգ մը ճշմարտութիւններ,— այժմ ատեն է փնտռելու նոյն այդ նշանները Աբովեանի գրականութեան մէջ: Սակայն, Աբովեանի հիւանդ հոգին, ռոմանթիք գրականութեան ազդեցութենէն հեռու, կը կրէ նաեւ կարգ մը ուրիշ ազդեցութիւններ, զորս պէտք է պարզել՝ ներկայացնելու համար իր ստեղծագործութիւններուն կազմութեան եղանակը, թերութիւնները եւ արժէքը: Այսինքն Աբովեանի բո՛ւն արժէքը, ոչ այնքան բարձր, որքան կը կարծէ Աղոնց:

* *

Աբովեանի գործը կարելի է բաժնել երեք մասի.

1.— Դպրոցական:

2.— Ազգագրական:

3.— Գեղարուեստական:

Օգտակար ըլլալու համար Ցառաջի *ընթերցողներուն, կը յիշատակեմ բոլոր այդ գործերը պարզապէս իբրեւ տեղեկութիւն:*

1.— Դպրոցական *աշխատութիւններն են իր դասագիրքերը.—*

Նախաշաւիղ, ձեռնարկ սկզբնական դասատուութեան նորագոյն մեթոտայի, Ռուսերէն տեօրիթիքական եւ պրաքտիքական քերականութիւն Հայերի համար ըստ ձեռնարկի Ցապպիի, Համառօտ ձեռնարկ Հայոց լեզւի ուսուցման համար, Ցարերք արդի Հայերէնի, Քերականութիւն ի պէտս նորաւարտից, Գրաբար լեզւի քերականութիւն աշխարհաբար դիւրընկալ բացատրութեամբ, Խաղարկութիւն մանկանց:

Մեր նիւթէն դուրս է խօսիլ այս գիրքերուն մասին: Սակայն այս գիրքերով Աբովեան կատարեց «լեզուի յեղափոխութիւն» մը, եւ հիմը դրաւ Կովկասեան մեր աշխարհաբարին, ինչպէս կ'ըսեն կարգ մը դասագիրքեր: Աբովեանի լեզուին եւ «լեզուական յեղափոխութեան» մասին պիտի խօսինք՝ երբ սկսինք քննել իր գրականութիւնը:

2.— Ազգագրական *աշխատութիւններն են քանի մը յօդուածներ կամ տետրակներ Կովկասեան ցեղերու եւ ժողովրդական երգերու մասին: Ցիշենք.—*

Եզդիները եւ Քրդերը (*ռուսերէն*), Անվոյ Նկարագրութիւնը (*հայերէն*), Հայ ժողովրդական երգեր (*լատիներէն*), Քրդական եւ Թրքական երգեր (*հայատառ*), Նոր վերելք Արարատի գագաթը, Ցիշատակարան: *Եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշ ցեղագրական ուսումնասիրութիւններ, ժողովրդական երգերու եւ զրոյցներու հաւաքածոներ, զորս նուէր ղրկած է իր բարեկամներուն (Կոմս Բեկենդորֆ, Աբիխ, Վագներ, Փոն*

…ւմաշխուղջէն, Բողենշեա, Պար… …ամ)։ Արովեան շատ հետա… …երբրուած է գիւղատնտեսու… …թեամբ, այդ մասին գործ մը …ւնի՛ արդեօք։

3.— Գրական, նոյնքան բազ… …մասեա եւ առատ. —

…վէրք Հայաստանի, Ջանգի, …ւրդորա, Օվսաննայ, Հազար …փէշէն, Թուրքի աղջիկը, Բարե… …մի մօտ, Պարապ վախթի խա… …լիք, առակներ և բանաստեղ… …ութիւններ։

Արովեան իր նամակներուն …ջ կը գանգատի, թէ գրական …րծերով զբաղելու ժամանակ …չ գտած։ Առտուն ժամը 7ին …րծի կը սկսէր, իրիկուան մին… …ւ 7ը ոտքի կը մնար։ Կրթա… …ան գործին մասին ունեցած …րը արգիլեց կ'ըլլար նուիրուե… …ւ գրական գործունէութեան։ …այց եւ այնպէս կը տեսնուի, …չ ի՛նչքան առատ արտադրած …ւ Արովեան։

(7) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ ՄԷՋ

…քէմալական իշխանութեան …աստատումէն ի վեր առաջին …նգամ ըլլալով, հոգեւոր հովիւ …ը կ'այցելէ Թրքական Թրակիոյ …րգ մը քաղաքները։

Այդ հովիւը, Ցաճատ եպիսկ… …ոպոսն Պոլիս վերադարձած ըլ… …լով՝ հետեւեալ տեղեկութիւն… …րը հաղորդած է «Ազդարար»ի.

— Երեք շաբաթ տեւեց ուղե… …ւութիւնս Թրակիոյ զանազան քա… …ղաքները, Էտիրնէ, Գարա-Աղաճ, …Թէքիրտաղ, Մալկարա, Քէշան, Չոր… …ւ եւ Կելիպօլու։ Ամէն տեղ ժո… …ղովուրդը զիս ընդունեց հոգեկան …ակարագրելի հրճուանքով։ Շատեր …ւլեցան ու լացին։ Ցուցուեցայ …ւնելով հաւատքի ու ջերմեռան… …ութեան ոգին անջինջ մնացած այդ …զուկ հոգիներուն խորը։

Մեծագոյն մասը կիներէ եւ ան… …մասուներէ բաղկացած (հազիւ 10-15 այր) 500ի մօտ հայութիւն …մը ցրուած է Թրակիոյ մէջ, հետեւ… …եալ կերպով.—

Էտիրնէ, Գարա-Աղաճ	170
Թէքիրտաղ	185
Մալկարա	80
Քէշան, Չորլու, Կելիպօլու	60
Գումար՝	495

Ամէն տեղ ժողովուրդը անխտիր …բաց ներկայ գտնուիլ եկեղեցա… …ն արարողութեանց։ Պատարագեցի …քարոզեցի Էտիրնէի Ս. Կարապետ …Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն …։ Իսկ այն վայրերը ուր եկեղեցի …արարողութիւնները տեղի ու… …ցան բնակարաններու մէջ։ Գրեթէ …ն տեղ ժողովուրդը հաղորդու… …ւ ստացաւ։ Բազմաթիւ մանուկ… …ր եւ երախաներ մկրտուեցան։ …անց արարողութեան ներքեւալ… …ւ Թաղուած գերեզմանատուները …ւթեան ընդհ. հոգեհանգիստ կա… …տարեցաւ։ Տարիներէ ի վեր հո… …գեւորականի երես չտեսնող ժողո… …վուրդը հոգեկան մխիթարութիւն ստացաւ։ Քահանայի մը տեւական ներկայութիւնը անհրաժեշտ է Թրակիոյ շրջանին համար։ Եթէ քահանայ մը գտնուէր կը ձեռնադրէի։

Թրակիոյ ժողովուրդը ընդհանրապէս հողագործութեամբ կը պարապի։ Այգի, պարտէզ, արտ, եւլն. բոլորն ալ մշակուած են։

Ամէն ոք իր ստացուածքին տէրն է։ Կ'ապրին իրենց աշխատութեան արդիւնքով։ Սակաւաթիւ են արհեստաւորները։ Ոմանք ալ արտասահմանի իրենց ազգականներէն օժանդակութիւն կը ստանան։

Հանդիպեցայ երկու բժիշկներու։ Առաջինը, Էտիրնէի մէջ, Տոքթ. Միհրան Մայխեան, որ ամէն շրջանակներէ սիրուած ու յարգուած դէմք մըն է։ Երկրորդը, Մալկարա, Տոքթ. Գէորգ Գասապեան, նոյնպէս համակրութիւն վայելող անձ մըն է։

ՓՐՈՖ. ՄԷՅԵԷ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Հայագէտ մեծանուն փրոֆէսէօրը Մէյեէ որ այս պահուս Պոլիս կը գտնուի, Թուրք համալսարանին մէջ տուած է դասախօսութիւն մը, նիւթ ունենալով ամէնէն հին եւրոպական լեզուները։

Ներկայ էին դասախօսներ, ուսանողներ, գրագէտներ եւ բազմաթիւ հետաքրքիրներ որոնք փութացած էին ականաւոր գիտունին շահեկան դասախօսութիւնը լսելու։

Դասախօս գիտունը առաջին անգամ բացատրեց հնդեւրոպական լեզուներու կապակցութիւնները, իրենց ծանօթ ամենահին ձեւերուն մէջ։ Օրինակ բերաւ ամէնէն ծանօթ եւ նմանահնչուն բառերը, հին պարսկերէն pitar եւ լատիներէն pater, բայց զգուշացուց որ հնչիւններու նմանութիւնները հիմ չբռնենք, որովհետեւ շատ յաճախ զիպուածի արդիւնք են անոնք եւ ծիծաղելի անհեթեթութիւններու կը տանին մեզ։ Այս առթիւ օրինակ բերաւ պարսկերէն gul բառը որուն համազօրն է յունարէն rhodone։ Փրոֆ. Մէյեէ այս իրարմէ այնքան տարբեր բառերուն նոյնութիւնը ապացուցուց, օրինակ բերուած երկու լեզուներուն զաւառաբարբառներէն ու բարեշրջումէն փաստեր բերելով։ Այս առթիւ, հայագէտ գիտունը իբր օրինակ յիշեց ու գրատախտակին վրայ գրեց հայերէն երկու բառը անոր համապատասխան լատիներէն douին հետ։

Դասախօսը յետոյ անցաւ հնդեւրոպական լեզուներուն ամէնէն հիները փնտռելու։ Ըսաւ թէ շատ ուշ ճանչցած ենք հնդեւրոպական լեզուները, այն ատեն՝ երբ անոնք իրենց մայր ակունքի հեռաւորութեան մէջ մեծ յեղաշրջումներու ենթարկուած էին։ Յիշեց եւրոպական խումբին պատկանող լեզուները, յունարէնի եւ լատիներէնի կարգին դնելով նաեւ հայերէնը։ Իբր ամենահին հնդեւրոպական լեզուի միացորդ ցոյց տուաւ հնդկական «վէտա»-ները, պարսիկ Աքեմէնեան հարստութեան կայսրերէն Կիւրոսի եւ Դարեհի արձանագրութիւնները, եւ կարգ մը պետական գրութիւններ, որոնք Զրադաշտի կը վերագրուին, եւ յունարէն արձանագրութիւններ, որոնք Զ. (Ք. Ա.) դարէն մնացած են, եւ լատիներէնը՝ զոր Գ. (Ք. Ա.) դարէն սկսեալ կը ճանչնանք։

Փրոֆէսէօրը մասնաւոր կարեւորութեամբ կանգ առաւ այն մեծ գիւտին վրայ, զոր պատերազմէն առաջ գերման հնագէտներ ըրին Փոքր Ասիոյ մէջ, Պօղազքէօյի մօտերը կատարուած պեղումներով։ Այս պեղումներով երեւան հանուեցան բեւեռագիր արձանագրութեամբ բազմաթիւ աղիւսներ, որոնց գրութիւնը սակայն շատ տարբեր էր բաբելական բեւեռագրերէն եւ զանոնք կարդալու մեծ պատիւը վիճակեցաւ չեխ գիտնական Հրոզնիի։ Երեւան եկաւ որ այս արձանագրութեանց լեզուն կատարելապէս հնդեւրոպական է, եւ աւելի հին քան մինչ այդ ձեռքի տակ գտնուած արձանագրութիւնները, ինչպէս կը պնդէ փրոֆ. Հրոզնի։

Ի վերջոյ, դասախօս գիտունը պարզեց թէ լեզուի միջոցով ինչպէս կարելի է ըմբռնել ժողովուրդներու քաղաքակրթական արժանիքը։ «Ցաղթանակները չեն որ լեզուն տեղի մը մէջ կը հաստատեն կամ կը ծաղկեցնեն, այլ քաղաքակրթութիւնը»։ Մանաւորապէս ծանրացաւ հնդեւրոպական ժողովուրդներու պատմական ու ներկայ փառայեղ տիրապետութեան վրայ, Թուրքեստանէն մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս տարածուած ընդարձակ հողամասերուն մէջ։

Ցարգելի գիտունը այս ճշմարտութիւնը հիանալիօրէն ապացուցուց մէկ բառի մը «բաթէր» (հայր) բառին իմաստի ոգիով։ Թէ այս բառը հնդեւրոպական լեզուներուն մէջ ոչ թէ ծնողի սահմանափակ իմաստը ունի, այլ կ'արտայայտէ ընտանիքի պետի, կազմակերպիչի, ընկերային կազմակերպութեան ոգին եւ կը տրուի ոչ միայն սովորական մարդու մը, այլ նաեւ Աստուծոյ, ինչ կրօնական ըմբռնումով ալ ըլլայ ան։

ԾԻԾԱՂ

Կան կիներ որ եղէգին կը նմանին եւ սակայն բռնուելու տեղ ունին. խեղճ էրիկները զանոնք ինչպէս բռնելու եղանակը չգիտնալով շատ անգամ կը խայթուին։

×

Եթէ օրէնսդիր մ'ըլլայի, կիներուն չափազանց պճնասիրութեանը համար կ'առաջարկէի որ մէկ կնկան չորս էրիկ տրուի, անոր ծախքերուն կուրծք տալու համար։

Սէրն անանկ մանուկ մ'է որ խենդ է, կոյր է, փոփոխամիտ է, հաստատամիտ է, գթասիրտ է, բարբարոս է, շողոքորթ է, անաչառ է, հրամեցէք պարոն մանկավարժներ, դաստիարակեցէք տեսնեմ այս տղան։

Պարոնեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԱՌԱՆՑԱՆՔ

«Խորհ. Հայաստան» (5 մայիս) կը հրատարակէ հետեւեալ սպառնացայտ յայտարարութիւնը մեծ մեծ տառերով.

«Մենք ջախջախիչ հակահարուած կը տանք դաշնակ ավանտուրիստներին, քիւրտ բէկերին, ռուս միապետականների միջամտութեան փորձերին,— իմպերիալիզմի վարձկան ագէնտների արիւնոտ ձեռքերը նպատակին չեն հասնի»։

Եւ յետոյ կը գրէ թէ միթինկներ գումարուած են Երեւանի բոլոր գործարաններուն եւ արհեստագիտական վարժարանին մէջ, ուր բանուորները եւ ուսանողները բողոքի բանաձեւ մը պատրաստելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, խօսք կուտան հակահարուած տալու «պրոլետարիատի հայրենիքին» դէմ եղած ամէն ոտնձգութեան։

Արդեօք Երեւանի գործարանները չէ՞ն կրնար բանիլ, եթէ ամիսը անգամ մը մեր բոլշեւիկ աղբարները աղաղակ չհնչեցնեն բանուորներուն մէջ, ըսելով. «Ելէ՛ք, ելէ՛ք, աշխատեցէք, Դաշնակցականները Հայաստանի վրայ պիտի յարձակին»։

Կամ աւելի ճիշդը, Երեւանի բոլշեւիկները չէ՞ն զառանցեր արդեօք։

ՀԱՅՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԸ

Նոյն թերթին մայիս 4ի թիւէն.—

Մանկավարժական հաստատութեան բջիջի անդամներէն Աթանես Նալբանդեան «ելոյթ» մը կ'ունենայ Թուրք կոմունիստ երիտասարդի մը դէմ.

— Թուրքից մարդ դուրս չի գայ, այլ աւազակներ դուրս կըգան, դո՛ւն, Թուրքի լակոտ։

Այս վէճը քննութեան կ'առնուի բջիջին ժողովին մէջ եւ ուրիշ երիտասարդ հայ կոմունիստներ կողմ կը բռնեն Նալբանդեանի, ոմանք կը քննադատեն, իսկ ուրիշներ չէզոք կը մնան։ Կը սկսի բուռն վէճ մը։

Վէճը կը տարուի բարձրագոյն մարմիններու առջեւ, որովհետեւ Նալբանդեան կը յաղթէ։ Եւ աչա քննիչ մարմինը կը վտարէ Նալբանդեանը եւ անոնք որ Նալբանդեանը պաշտպանած էին, Վահագն Մկըրտիչեան, Ցարութիւն Մնացականեան, իբրեւ պաշտպաններ դաշնակցական տեսակէտներու։ Դարձեալ յանդիմանութիւն կրեցին Արփիկ Խաչեան, Ա. Սավոյեան, Ժամկոչեան, Ա. Ղազարեան, Ս. Սնէեան, Ա. Սահակեան, Ռ. Աբրահամեան, որոնք չէզոքութիւն յայտարարած էին այս վէճին ընթացքին։ Գ. Կուլողլեան հրաժարեցուած է իր պաշտօնէն, աշխատած ըլլալով հաշտեցնել երկու կողմերը։

Ցետոյ որոշում տրուած է աշխատանք թափել բջիջներուն մէջ, արմատապէս քանդելու համար Դաշնակցական տրամադրութիւնները։

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

Նոյն թերթին 8 մայիսի թիւէն.

Երկրաշարժի քննիչ մարմինին անդամներէն Ցովսէփեան կը յայտարարէ թէ այցելած է Մեղրիի շրջանին 22 գիւղերը, եւ տեսած՝ որ բոլոր գիւղերն ալ վնասուած են։ Մեծ վնասներու ենթարկուած են մասնաւորապէս Փուշկակ, Արկեղ, Ագարակ, Մուլք եւ Մալեվ գիւղերը։ Հիմնովին կործանած են 350 տուն։

Մօտ 300 ընտանիք բացօթեայ։ Կործանած են ախոռներ, ամբարներ, խոհանոցներ եւ կառավարական շէնքեր։ Մարդկային զոհեր չկան։ Վիրաւորուած են 13 հոգի, սպաննուած են 47 անասուն։ Ցնցումները երբեմն կը շարունակուին եւ ժողովուրդը կ'ապրի բաց երկինքին տակ։

Ուժեղ ցնցումներ զգալի եղան մայիս 4ին երեկոյեան ժամը 8ին եւ կէս գիշերէն յետոյ ժամը 2ին, կործանեցան քանի մը տուներ, ախոռներ եւ վիրաւորուեցաւ 1 հոգի, սպաննուեցան 4 անասուն։ Մայիս 2ին լեռնային շրջաններուն մէջ ձիւն եկաւ, որով դժուարացաւ ժողովուրդին բացօթեայ կեանքը։ Հասած ուտելիքները եւ հագուստները բաշխուեցան անմիջապէս։

Վնասուած է նաեւ հիւանդանոցը։ Շրջանին կրած վնասները մօտաւորապէս կը հասնին 500 հազար րուբլի։ Ապահովագրութեան գրասենեակը սկսած է վճարել ապահովագրուած անասուններուն արժէքը։

Ղամարլուի շրջանին մէջ գործի վրայ է օգնութեան մարմինը։ Բոլոր գիւղերուն մէջ սկսած է հանգանակութիւն կատարել։ Մայիս 1ի տօնակատարութեան ընթացքին բաւական դրամ հաւաքուեցաւ։

Ղամարլուի աշխատաւորներու ժողովը որոշեց մէկ օրական նուիրել աղէտեալներուն։

Առկէ զատ նոյն ժողովին մէջ հանգանակուեցաւ 600 րուբլի։ Գէօդակլու, Աղփարակ գիւղերէն ամէն օր մեծ գումարներ կը փոխադրուին օգնութեան համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 17 Մայիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղս, նկատի ունենալով նոր սերունդի փրկութեան անհրաժեշտութիւնը, ձեռնարկած է սկաուտներու եւ գայլիկներու խումբերու կազմութեան, եւ կազմած է սկաուտական յանձնախումբ մը երեք հոգիէ բաղկացած, Պ. Պ. Ս. Քէթանճեան, Սիսլեան եւ Խաչիկեան։ Ասոնք արդէն իսկ գործի ձեռնարկած եւ արձանագրած են 16 գայլիկներ եւ սկաուտներ։ Այս առթիւ կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ծնողքները համախմբուիլ սոյն օգտակար շարժումին շուրջ, եւ արձանագրել իրենց զաւակները, դիմելով սկաուտական յանձնախումբի անդամներուն։

Ցանձնախումբի երեք եռանդուն անդամները որոշած են իրենց բոլոր ջանքերը ի գործ դնել, գաղութիս բոլոր պատանեկութիւնը հաւաքել ու զանոնք կրթել բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս, միեւնոյն ժամանակ անոնց աւանդել հայերէնի դասաւանդութիւն։

Վարչութիւն

ՎԱԼԱՆՍ, 15 Մայիս,— Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, գնահատելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութիւնը մեր գաղութին մէջ, նուիրած է արծաթեայ բաժակ մը եւ 12 շքանշաններ։ Այս առթիւ կազմակերպած ենք գնդակախաղի մրցում մը միայն հայ խումբերու միջեւ, որ տեղի կ'ունենայ մայիս 24 կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Արդէն բոլոր խումբերն ալ հաւանութիւն տուած են մասնակցելու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնս կուգայ իր շնորհակալութիւնը յայտնել Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչին, որ իր գեղեցիկ մտածումով նպաստած է որ հայ խումբերը ի մի հաւաքուին։

Ի գիտութիւն կուգանք ծանուցանել բոլոր այն խումբերուն որոնք խոստացած են մասնակցիլ, թէ ժամադրավայրն է 26 Պուլվար Վօպան, ուրկէ պիտի մեկնինք ուղղակի դաշտ։

Նոյն

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Մայիս 1էն սկսեալ Շանզ Էլիզէի մեծ նկարասրահին մէջ գեղարուեստական միջազգային (1673-1931), տարեկան մեծ հանդէսը բացուած է հասարակութեան առջեւ, եւ պիտի տեւէ մինչեւ յունիսի վերջը։

Այս տարի օտար արուեստագէտներու կարգին՝ 12 հայ լաւագոյն արուեստագէտներու գործերը եւս ընդունուած են, այդ առթիւ կազմուած յատուկ Քննիչ Ցանձնաժողովէն։ Ահաւասիկ ցուցադրողներու ցանկը։

Նկարչական ճիւղէն՝ Տիկ. Ա. Բաբայեան, Օր. Ն. Գալպճեան, Օր. Վ. Թամիրեանց, Պ. Պ. Ա. Շապանեան, Շ. Ադամեան, Ա. Պագալեան, Շահինազար, Ց. Ալխազեան, Ց. Երեցեան։ *Փորագրութեան ճիւղէն՝* Պ. Է. Շահին։ *Արձանագրութեան ճիւղէն՝* Պ. Լ. Մուրատօֆ։ *Ճարտարապետութեան ճիւղէն՝* Պ. Վ. Պօղոսեան։

Ց. Ա.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

վերջին թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Զանգեզուրի Աղէտը (*Կոչ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի*)։ «Դրօշակ»ի քառասնամեակը (*Խմբ.*)։ Կովկասասահայերը եւ իր հարեւանները (*Ռոստոմ*)։ Ռոստոմի ինքնագիրը։ Զօրավար Նազարբէգեան (*Ս. Վրացեան*)։ Մարքսիզմը եւ Ազգային Հարցը (*Գ. Գիւզալեան*)։ Թուրքիոյ շուրջ։

Հայաստանում՝ «Սոցիալիզմ են կառուցում»։ Բռնութիւնների աշխարհում։ Լուրեր երկրից։ Սեւքարեցի Սաքոի ինքնակենսագրութիւնը։ Մեր զոհերը։ Քառասուն տարուայ «Դրօշակ»ների բովանդակութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

…երթը առի մեթրօ մտայ։ Նո… …թիւն չկար, այսինքն այո՛, միշտ …նոյնը.— Ոտքերը երկար մէկը, …մը ուրիշներ վազելով անցած …ւն համար քան հազար հոգի …ունենալու սատիճան ծափեր էին։ …ուն մէկը անձնապան եղեր …իկը նախանձոտ չըլլալուն հա… …։ Գիտնական մը 40 տարի աշ… …ելէ յետոյ, գտեր էր վերջապէս …կարելի պիտի ըլլայ ծովերուն …ը կերակուրի համար օգտագոր… …կին մը իր դրացուհին հրդեհելու …ր կրակ ձգեր էր իր տան մէջ, …ը չտանելուն։ Բոլոր պետութիւն… …ը համաձայն էին երկիրները աշ… …րհի մը վերածելու համար, բայց …րոյի իշխանութիւնը հակառակ …ւն փափաքները ջուրը ինկեր …։ եւ Կակոյը փարոս, եւ կի… …ը բարբարոս...։

Թըռ, ֆըռ, հասանք կայարան։

Ատենը շատ ուշ էր, ծուռ քիթ գործատէրը համոզող բան մը պատրաստելու էր. «եւ որովհետեւ, ինչպէս գիտէք...» եւայլն։

Ու,

Ի՞նչ կ'ուզէք որ պատահի, ահաւոր արկա՞ծ մը, երկու աղջիկներու մազփետտո՞ւքը, խաւարո՞ւմ, երկրաշա՞րժ թէ պայթում... աւա՜ղ ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։

Պարզապէս դրան առջեւ յիշեցի որ շաբաթ մը առաջ «շաբաթ»ս տուեր էին, այդ առտու հաշիւս առնել կը մնար, չոր ու ցամաք։ Եթէ կ'ուզէք անապատ ալ։

Ցօնքերս իրարու գէշ գէշ նայեցան, մօտեցան։ Ուրիշ խօսքով բարկացայ, որո՞ւ դէմ. ոչ ոքի, փախած ըլլալս համար. իսկ միացածին հոգը հայրենակցականներուն մնայ։

Չորեքշաբթի օրով գործ փնտռել այդքան անխոհեմ չեմ։ Թափառեցայ, հարկաւ անգործ մարդու մը կամ հանգստեան կոչուած զօրավարի մը կը հանդիպիմ, (ափսոս որ կուտեպօֆը դեռ կորսուած չէր, փնտռելիք բան մը կ'ունենայի)։

Մարդ-սանտուիչ մը առջեւս զանգօրէն, աչքերը գետինին կ'երթար։ Ի՞նչ կ'ուզէք փնտռեցէք, ինչ որ կ'ուզէք փափաքեցէք, կէս չափով միայն կը գտնէք, կամ գտնել կը կարծէք. ես ալ կէս-անգործ մըն էի գտած. մօտեցայ։

Հարցուցի, (արդէն ըլլալու եղանակ մըն է սակայն յանձնարարելի). ճամբա՞յ մը թէ անուն մը, չեմ կրնար որոշել. կարծեմ թէ դրամատան մը ամէնէն մօտ մէկ մասնաճիւղը։ Չէ՞ որ պարապութիւնը անցնելու, բառական ճշդութեամբ՝ լեցնելու մխիթարութիւն մըն է մեզմէ տկար կարծածներս գլխուն հովահար շարժելը, ու տալ տեղեկութիւններ «յաջող» գործերու մասին։ Մարդը ընդհակառակն զանգատեցաւ, բառ որ հիմա ժողովուրդը քիչ կը հետաքրքրուի իրենց բաժնած «ռէքլամ»ներով, դժուար կ'ազատին ծրար մը թուղթէն։

—Անցնինք, չըլլէ «հացի դրամ» ուզէ, գործերուս յաջողութիւնը չի ներեր։

Հազիւ քիչ մը քալած էի, զըպանիս ծանրութիւնը ուշադրութիւնս գրաւեց, հը՞... մէջը ամբողջ կէս ծրար «ռէքլամ»... Կեղտոտ ծերուկը կը շարունակէր քթիս խնդալ հեռուէն։ Չէ՛, աւելորդ էր չորեքշաբթի օրով կատակել։

Իջայ գետեզերք, քաղաքէն դուրս։

Տրամադրութիւնս լաւցաւ, աղուոր էր օդը։ Ասլիլը հաճելի։ Էհ՛, գործէն հանուիլն ալ իր անուշ կողմերն ունի։ Կեցցէ ծուլութիւնը։ — Մեզք որ մինակ եմ, ապուշները ամէնն ալ կ'աշխատին։ Գոնէ կարթ մը ըլլար որսալու։

Այսպէս մտածելով, մօտեցած էի մարդու մը որ կ'որսար։ Ցանկարծ անպիտանն է քաշեց երկար եղէգը ուժգին, ու ձուկի մը փոքրիկ, լուրծուն մարմինը խարազանի պէս փակաւ երեսիս։ Ուզածս կուռ էր արդէն։

Բայց եկուր տես որ այդպէս չէր։ Խեղճ մարդը խորանարդուած ներողութիւններով բացատրեց գլխ տեսած չըլլալը, եւ ո՛վ հակասութիւն, ամիսէ մը ի վեր առաջին յաջողութիւնը...։ Հաւատալս չէր գար, չորեքշաբթի օրո՞վ եւ այն ալ իմ ներկայութեա՞ն։ Միայն վիզս փաթթուիլը պակաս մնաց, «փորթ-պօնէօր» կ'ըսէր կը կենար։ Կոճակ մը փրցուց վրայէս ու հրաւիրեց ձկնորսին մասնակցիլ։ Ընդունեցի ու անօթի չմնալու համար ճաշարանին կրկինը ցնծացի։

Կէսօրէն ետքը աւելի լաւ չանցաւ. կառքի մը մայթին վրայ ցատկելու փափաք ունեցայ. լուսատուսինի մը ետին հազիւ խուսափեցայ ըլլալիքէն, կամ չըլլալիքէն, ո՛րը որ կ'ուզէք։ Անկիւն մը կը դառնայի, երբ պանիր կճեպ մը ոտքիս տակ պատճառ եղաւ գլորելուս։ Վրայ հասնող ոստիկանը երկար ճառով մը, (որուն մէջ չմոռցայ յիշել Աբրայի ճակտին մեր հերոսական զոհերը) համոզեցի որ գինով չեմ, եւ մանաւանդ այդ կճեպը ես նետած չեմ։

Իրիկուան կը սպասէի։ Այդ ատենները հոմանուհիի պէս բան մը ունէի... histoire de rire, (խօսքը մեջերնիս, լոյսին տակ չցուցնելիք բան մը, ինչու որ անպիտանը երբեք յանձնառու չեղաւ որպէս մեծ մօրաքոյրս ներկայանալու)։ Որոշեր էի անոր երթալ. կը կարծէք որ չարագուժ օրը մոռցա՞ծ էի, ո՛չ, սակայն տրամաբանեցի,— գործին ձախորդութիւնը՝ սիրոյ յաջողութիւնը, է՛հ, թերեւս սատանան հրեշտակի կը փոխուի, չեղած բան չէ։

Գժտուած էինք, սա հասկնալի պատճառով։ Հին շէնքի մը վեցերորդ յարկը կը բնակէր, աւելի ճիշդ անվերելակ էյֆէլի մը գագաթը. ուրիշ տեղ ալ տեսնուիլ գործիս չէր գար։

Երթամ քիչ մը գովեմ, նիհարցեր, երիտասարդցեր ես ըսեմ, շատ խնդացողներէն չէ, բայց կնիկ է նորէն... Եւ յետոյ, ինչո՞ւ չէ եթէ նորէն առաջարկեր, սանկ քանի մը կտոր ըլլալէն.— է՛ ի՞նչ, ո՞վ ըսաւ որ «դրամը հոտ ունի»... սեննակիս վարձքը կար, վարձքէն առաջ օտապատում դրպանով խաղին երթալ կար, պատճառներս լուրջ էին։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ւոքի Անգլիոյ, Զինաստանի կամ Հնդկաստանի մէջ։ Իսկ արտաքին փոխ-նախարարը պատասխանեց թէ վերջին ընտրութիւններուն, հանրային կարծիքը յայտնուեցաւ ի նպաստ Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց մշակման եւ թէ, ատկից ի վեր, անգլիական արտածումները դէպի Ռուսիա, աւելցած են մինչդեռ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ համայնավարութիւնը զարգացած է Անգլիոյ մէջ։

Պահպանողականներու բանաձեւը մերժուեցաւ 223ի դէմ 243 ձայնով։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

«Տէյլի Հէրըլտ» թերթին Գահիրէի թղթակիցը կը յայտնէ թէ Եգիպտոսի վերջին ընտրութեանց առթիւ, պատահած կռիւներուն զոհ գացած են 20 անձեր։ Բոլորն ալ սպաննուած են հրազէնով։

Անցեալ շաբթու սակայն, միայն Պուլաքի մէջ սպաննուած են 40 եւ վիրաւորուած 1100 անձեր։

Իսկ Գահիրէի մէջ, ընտրութեան վերջին օրը անցած է խաղաղ։ Միայն ընտրական շրջանի մը մէջ՝ Տաքալիա կռիւներ տեղի ունեցած են։ Հող ժողովուրդը վառելէ յետոյ քուէտուփերը քարկոծած է ոստիկանները եւ զինուորները, որոնք ստիպած են կրակ բանալ ցուցարարներուն վրայ։ 10 անձեր սպաննուած են։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Ձեկաւ լուրերը կը պարտադրէ

Փարիզեան ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ Ռուսիա կանչուած այն բոլշեւիկեան պաշտօնատարները, որոնք կը գործեն արտասահմանի մէջ, հազիւ Մոսկուա հասած՝ ստիպուած են ստորագրել յանձնառութիւն մը, որով կը խոստանան Ռուսիոյ մէջ որեւէ մէկուն չպատմել թէ ի՞նչպէս կ'ապրին արտասահմանի բանուորները, ի՞նչ են ապրուստի առարկաներու գիները եւ կամ ի՞նչպէս կրնայ մարդ իր ուզածը ճարել խանութներէն եւ առեւտրական մեծ հաստատութիւններէն...

Ռուպէ-Թուրքուանի ընդհ. գործադուլը

Գրեր էինք թէ Ռուպէ-Թուրքուանի մէջ, բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ անհամաձայնութեան հետեւանքով՝ բանուորական կազմակերպութիւնները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին։ Այս կերպով, 400 գործարաններ կը դադրին բանելէ։

Այս որոշման հետեւանքով, այդ շրջանին մէջ աշխատանքը գրեթէ բոլորովին դադրած է։ 125,000 գործաւորներու վրայ 107,000ը արդէն ենթարկուած են հրահանգին։ Ռուպէյի մէջ՝ 220 գործարաններու 40,000 բանուորներէն աւելի քան 35000ը լքած են աշխատանքը։

Նոյնպէս Թուրքուանի մէջ, ուր 47,000 կը համրուի աշխատաւորներու թիւը։ Իսկ Հալլուէնի մէջ, ուրգործադուլը ընդհանուր է առանց որեւէ բացառութեան, համայնավարներըզուր ջանքեր կը թափեն ստանձնելու շարժման ղեկավարութիւնը։ Երէկ առտու կազմակերպած էին ցուցարարներու թափօր մը, որ հազիւ կրցաւ 300 հոգի հաւաքել։

Որեւէ միջադէպ տեղի չէ ունեցած։

Ցորենի Միջազգային Խորհրդաժողովը

Նախորդ օր Լոնտոնի մէջ գումարուեցաւ Միջազգային Խորհրդաժողովը, որ պիտի ուսումնասիրէ ցորենի սպառման հարցը։ Ժողովին կը մասնակցին ցորեն արտածող 11 երկիրներ, որոնց մէջ Ամերիկա, Պալքանեան պետութիւնները եւ Ռուսիա, որ կը ներկայանայ երեք պատգամաւորներով։

Խորհրդաժողովը, պիտի ուսումնասիրէ ցորենի վատ վաճառման պատճառները։ Կարգ մը երկիրներու մէջ, երկրագործները ստիպուած են իրենց ցորենի մթերքը վաճառել վնասով։ Խորհրդաժողովը պիտի վիճի նաեւ խորհրդային վաճառամարտին շուրջ։

150ոցներուն եւ փախստականներուն

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

«Եէնի Ատըմ» կը գրէ.—

Հարիւրյիսուննոցներէն Մուսթաֆա Սապրի եւ տղան Իպրահիմ Սապրի, որոնք Իսկէչէ կը բնակէին, այս տեղէն Աթէնք մեկնած են։ Այս մեկնումը եղած է Պ. Վէնիզէլոսի այն խոստումին վրայ թէ հարիւրյիսուննոցներուն Թրակիա բնակութիւնը պիտի արգիլուի։ Մեկնողները միասին տարած են իրենց տպարանական կազմածները, եւ, կամ Աթէնք պիտի մնան կամ Պօսնա պիտի անցնին։

Ներկայիս Իսկէչէի մէջ կը մնայ հարիւրյիսուննոցներէն Զօփուր Իսմայիլ Հագգը։ Փախստականները գործի լծուած են Սուրիա գաղթելու համար։ Գաղթել ուզողներուն մէկ ցանկը պատրաստուած եւ Էրտէն ղրկուած է։ Իրենց ըսածին համաձայն, Սուրիա գաղթողներուն 2500 ոսկի պիտի բաժնուի «իսլամական միութեան կոմիտէ»ին կողմէ։ Գաղթողներուն 20ական ոսկի կը տրուի Աթէնքի մէջ։

Պուլկարիայէն առնուած լուրի մը համաձայն, այնտեղ հրատարակուող «Աչըք Սէօզ» թերթը, որ յետադիմական հրատարակութիւններ կ'ընէ, սերտ կապեր ունի Արեւմտեան Թրակիոյ փախստականներուն հետ։ Ասոնք կը խորհին գործակցիլ «Անատոլուի Իրաւունքներուն Վերստացման եւ Ազատութեան Միութեան» կազմակերպութեան։ Կը խորհին Պուլկարիոյ կամ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ այս Միութեան անունով յայտարարութիւններ տպել եւ Թուրքիա ղրկել։ Նոյն աղբիւրէն՝ կը հաղորդուի նաեւ թէ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ այս գործին գլուխը Իրֆան անուն մէկը կը գտնուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Տեսակցութիւն մը.— Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի Ժընեւ երթալու առեն, Սոֆիայի մէջ, կայարանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին, Պուրոֆի հետ, որ զինքը դիմաւորելու գացեր էր։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան հաւաքատեղին, ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

"ՄԱՅԻՍ 28,, Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
«Պրէպան Մարսէյլ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux
կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Չէօրէքճեանի, մեներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ։

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճազ, քոթիյեօն, եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 թիւ հանրակառքերը

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած «Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ
բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի յիշատակին
Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
Maison Mutualitéի H սրահին մէջ, 20-22-24 Rue St. Victor
Métrp Pl. Mobert Mutualité եւ Cardinal Lemoine
կը խօսի Պ. Ռ Է Ն
Երգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պար եւայլն
Մուտքը ազատ է
Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ 23 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն
Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը
Մուտքը ազատ է

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ SACRÉ COEURԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ
Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին
HOTEL MAJESTIC, 19 Ave Kléber
Կը մասնակցին՝ Տիկ. Segond-Weber, Պ. Maurice Donneaud (Քոմէտի Ֆրանսէզէն), եւայլն, Օր. Բաբաեան կ'երգէ հայերէն երգեր։
ՄՈՒՏՔ՝ 25 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՌԷՆԻ
ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութենէն)
Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine) France

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վճռաբանական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կը խնդրէ Լիոնի հայ քաղաքական կուսակցութիւններէ եւ Հայր. միութիւններէ որ բարի ըլլան իրենց ներկայացուցիչը ղրկել խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահը։ Օրակարգ՝ Մակեդոնիոյ որբերու եղբայրական օգնութեան ծեռնարկ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն Դրադարանին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Կ. Սասունի, «Արեւմտահայ քաղաքական մամուլը անցեալի մէջ եւ ներկայիս» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Մէկ ժամ սինէմա։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Տիգրան Պայընտըրեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին մտահոգուած եմ։ Կը խնդրեմ վերոյիշեալ թուականէն ի վեր զինք ոեւէ տեղ տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Աճարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքերուն մէջ։

Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»
ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— Գիշերային օրօր, հրասթափում։

Բ. շարք.— Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ։

Գ. շարք.— Հիւղը, աշուղական, գարունն եկաւ։

Դ. շարք.— Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղիս ճամբան։

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութեններէն։ Գին 15 ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար դիմել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (13e).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններ... ուղղուած ամէն տեսակ ... սագրերու խմբագրութիւն, ... կային, ապահովագրական, ... բանսա մուտքի արտօնութ... ինքնութեան թուղթերու ... նաւորման եւ նաթիւրա... սիօնի օրէնքներու վերաբ... խորհուրդներ եւ դիմումներ... մունական ձեւակերպութ... արագ հետապնդում 15 օ... մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ... մէն օր ժամը 10—12, 20... de Bezons à Courbevoie (S... Tél. Défense 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

EMPIRE Մխիթար-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՄԱՅԻՍ
1931

21 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1575

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՏԷՕՅՉԼԱՆՏ»

Մայիս 19ին, Քիլի մէջ, արտակարգ խանդավառութեամբ Գերմանացիները ծով իջեցուցին զրահապատ յածանաւ մը, «Տէօյչլանտ»։ Հանդէսին ներկայ էր նաեւ Նախագահ Հինտէնպուրկ։

Այս դէպքը, զուգադիպելով Ժընեւի ժողովին հետ, ուր օրակարգի վրայ է աւստրեգերման համաձայնութեան խնդիրը, աւելի կը թանձրացնէ թունաւոր մթնոլորտը։

Դէպքը, ինքնին, մեծ կարեւորութիւն չունի։ Թէեւ Ֆրանսա ափզբէն ի վեր ծուռ կը նայի, և յածանաւին շինութեան ընթացքին, միշտ ալ անպակաս էին քաշքշուքները։

Համաձայն հաշտութեան դաշնագրին, Գերմանիա իրաւունք ունի քսան տարին լրացուցած, հինցած-մաշած յածանաւերուն տեղ նորեր շինելու, մինչեւ վեց հատ։ Յետոյ արտօնութիւն տրուեցաւ երկու աւելի թեթեւ մարտանաւերու համար ալ։

Այս արտօնութեան վրայ է որ, Գերմանացիները ձեռնարկեցին «Տէօյչլանտ»ի շինութեան։ (Քանի մը անգամ փոխեցին անունը)։

Նոր մարտանաւը ունի 10,000 թոնօ տարողութիւն, եւ օժտուած է ամենավերջին կատարելագործութիւններով։ Ծով իջեցնելու արարողութեան հրաւիրուած էին 60,000 հոգի, եւ 10,000 աշակերտներ, առանց հաշուելու անհագին բազմութիւնը եւ բազմազան պատուիրակութիւնները։

Այս առթիւ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ վարչապետ Պ. Պրիւնինկ որուն ունկնդրեցին միլիոնաւոր մարդիկ, թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ՛ Աւստրիոյ մէջ։

Մէկդի դնելով ուրիշ ամէն նկատում, միայն այս նկատողութիւնները արդէն ջղագրգռած են Ֆրանսայի ազգայնական շրջանակները, որոնք անոնց մէջ կը տեսնեն Գերմանիոյ վերելքը՝ սպառազինութեան ճակատին վրայ։

Անոնք այս դէպքն ալ կ'ուզեն օգտագործել, դատ շահելու համար Ժընեւի մէջ, ուր աւստրեւգերման համաձայնութեան մասին տրուած որոշումը գոհ ձգած չէ զիրենք։ Ֆրանսայի պատուիրակն ալ ձայն տուաւ խնդիրը Լահէյի բարձրագոյն ատեանին յանձնելու առաջարկին։ Բայց իրենց ուզածը այդ չէր։ Ֆրանսայի համար երկրորդական խնդիր է հարցին իրաւական մասը։ Փարիզ կ'ուզէր որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը անմիջապէս քննութեան ենթարկէ հարցին քաղաքական մասը, «Անշլուս»ը, եւ դատապարտէ առանց այլեւայլի։

Մէկ խօսքով, կասկածամտութիւնը նորէն խոր արմատ ձգած է Ֆրանսայի մէջ, եւ աջակողմեան թերթերը կը մեղադրեն ոչ միայն Պրիանը, որուն դիրքը շատոնց խախտած է, այլ եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որ կարճ կապել ուզեց եւ անմիջապէս Լահէյ յղեց խնդիրը։

Ինչպէս ըսինք, «Տէօյչլանտ»ը եկաւ իւղ լեցնելու կրակին վրայ։ Կիսապաշտօնական թերթ մը, օգտուելով առիթէն, կը պահանջէ որ Ֆրանսա գերմանական մէկ մարտանաւի փոխարէն շինէ երկու հատ, որպէս զի չխանգարուի հաւասարակշռութիւնը։

Ահա թէ ինչպէս կը զարգանայ ատելութիւնը երկու հարեւաններուն միջեւ, տակաւին տասնըհինգ տարին չլրացած։

Եւ կացութիւնը պարզ չէ տակաւին, մինչեւ որ հասնի Հէյի Ատեանին վճիռը։

Եթէ ատեանը որոշէ որ աւստրեւգերման համաձայնութիւնը կը հակասէ եղած պայմանագրութեանց, Ֆրանսա կը շահի դատը։ Իսկ եթէ հակառակը որոշէ, եւ Աւստրիան եւ Գերմանիան շարունակեն յառաջ տանիլ իրենց գործակցութիւնը, դժուար է նախատեսել հետեւանքները։

Առ այժմ, երկու կողմերն ալ ամուր կ'երեւան իրենց տեսակէտներուն մէջ։ Ֆրանսան իրեն հետ ունի Փոքր Համաձայնութիւնը (Ռումանիա, Եուկօսլավիա եւ Չեխօսլովաքիա) եւ Լեհաստանը մըն ալ Իտալիան։ Գերմանիան իր յոյսը դրած է Անգլիոյ վրայ, որ երկդիմի դիրք մը բռնած է։

«Տէօյչլանտ»ը (Գերմանիա), խորհրդանշան մըն է։ Պերլին կ'ուզէ անգամ մը եւս թօթուել պարտեալի շղթաները, որպէսզի ըսել իրեն ալ տան «միեւնոյն սէրը հանդէպ հայրենիքի միեւնոյն ազգային արժանապատուութիւնը զորս կը պահանջեն իրենց համար»,

Գերմանիոյ վարչապետին այս բացատրութիւնը, ինչպէս ուրիշ խօսքեր, կը նշանակեն հաւասար իրաւունք՝ սպառազինուելու։ կամ հաւասար պարտականութիւն՝ սպառազինութիւնները կրճատելու։

Բոլորովին անտեղի չէ Ֆրանսայի վախը. քանի որ, «Անշլուս»ով — Գերմանիա եւ Աւստրիա միացած — Պերլինը պիտի տիրապետէ Միջին Եւրոպայի, հասնելով մինչեւ Ադրիական, եւ ճնշելով Պալքանները։ Իսկ նոր մարտանաւերու շինութիւնը, թէեւ փոքրաթիւ, պատճառ պիտի ըլլայ ուրիշ սպառանքներ ալ պահանջելու։

Այս բոլոր երեւոյթները կ'ապացուցանեն թէ սնանկացած խաղաղութեան դաշնագիրները, եւ իւրաքանչիւր պետութիւն ճակատագիրը կը վարէ համաձայն իր շահերուն, եւ անտեսելի տրամադրութեանց։

Իսկ այս բոլորը, ուշ, կանուխ, կրնան յանգիլ դաշնագիրներու վերաքննութեան։

Այդ հաւանականութիւնը փութացնելու կը ծառայեն «Տէօյչլանտ»ները եւ «Անշլուս»ի փորձերը։

Շ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս կը յիշեն ցառաջի ընթերցողները, Ապրիլեան Սգահանդէսին առթիւ, հինգ վայրկեանի մէջ 2930 ֆրանք հաւաքուեցաւ ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերուն։

Այդ գումարը մեզի յանձնուած ըլլալով երէկ, Նոր Յունաստանի Թեմական Խորհուրդին փոխադրեցինք 3000 (երեք հազար) ֆրանքի չէք մը, բաժնուելու համար Տրամայի եւ Գավալայի շրջանի որբերուն, իբրեւ հացագին։

ԳՈՐԾ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՆԵՆ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը ճետեւեալ նամակը ստացած է Վիրոնիա (Հաճըպէյլիք) կայաբանէն (Մակեդոնիա).—

«Տագնապալից վիճակը կը շարունակուի։ Հիմա նոր մտահոգութեանց նախօրեակին կը գտնուինք։— Երեք օր յետոյ, երկաթուղիի վրայ աշխատող հայ բանւորները գործէ պիտի հանուին։ Ուրեմն, մօտ օրէն պիտի ունենանք թափառական գործազուրկներու խումբ մըն ալ որ գործ մը ճարելու յոյսէն տարուած, մղոններ պիտի կտրէ ոտքով։

Թէեւ որոշապէս չենք գիտեր երկաթուղագծի հայ բանւորներուն թիւը, սակայն մօտաւոր հաշւով 50ի կը հասնի. մեծ մասով՝ չափահաս որբեր։

Չենք գիտեր թէ, ազգ. իշխանութիւնը ի՞նչ կ'ընէ։ Ինչո՞ւ ժամանակին պէտք եղած դիմումը չկատարուիր՝ որպէս զի գոնէ նոր գործազուրկներ չունենանք։

Կը յուսանք որ, անմիջական դիմում մը կառավարութեան մօտ, բարի հետեւանքներ կրնայ ունենալ, գոնէ ժամանակի մը համար։

Ունինք նաեւ զգալի թիւով աչ որբ հայրենակիցներ, որոնք ծայրայեղ թշուառութեան մը մէջ կը թափառին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Նոր Օրի մէջ կը կարդանք.—

Մակեդոնիոյ որբերուն թշուառութիւնը մեղմացնելու մըտօք Նոր Օրի ըրած հանգանակութեան առաջարկը ընդունելութիւն գտած ըլլալով Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղին վարչութեան կողմէ, նուիրահաւաքութեան սկսուած է։

ԱՆԳԼԵՒԻՐԱՔԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն հեռագիր մը կատարուած իրողութիւն կը նկատէ Մուսուլի քարիւղին շուրջ անգլեւիրաքեան համաձայնութիւնը։

Այս համաձայնութիւնը որ 24ին կնքուած էր Իրաքի կառավարութեան եւ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան միջեւ, վաւերացուեցաւ Իրաքի խորհրդարանէն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏԸ

Թուրք Առեւտ. Սենեակը տեղեկութիւններ կը հաւաքէ բոլշեւիկներու ծխախոտի մշակութեան մասին։ Այս առթիւ, ծխախոտի մենաշնորհի վարչութեան տուած տեղեկութեանց համաձայն Ռուսիոյ 1930ի ծխախոտի բերքը եղած է 160 միլիոն քիլօ։

Այս ծխախոտներէն մեծ մասը գէշ տեսակէ են ու երկրին ներսերը կը գործածուին, իսկ Սոխումի եւ Կովկասի ծխախոտները Սեւ ծովու եզերքի Թրքական ծխախոտի որակէն են։ Սենեակը այս մասին տեղեկութիւններ ուզած է նաեւ Մոսկուայի Թրք. դեսպանատունէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐ, ՔԻՒՐՏԵՐ ԵՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կարգ մը քաղաքական շրջանակներու մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայուի Պաղտատէն ստացուած այն լուրին թէ կարգ մը Քիւրտեր ձերբակալուած են։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ անկախ պետութիւն մը կ'ուզեն ստեղծել Թուրք, պարսիկ եւ իրաքեան հողամասին մէջ։ Պարսկական իշխանութիւնները Սօուճպուլաքի մէջ մէկ քանի Հայեր եւ Ասորիներ ձերբակալած են։ Կասկած կայ թէ ասոնք յարաբերութիւններ ունին Իրաքի մէջ ծաւալած անջատողական շարժման հետ։

ՊԱՂՏԱՏ.— Վերջին բոպէին ստուգեցի, որ քրտական խնդրով ձերբակալուած են՝ Տոքթ. Շիւքրի Մուհամմէտ, Թէֆիք պէյ Վէհպի (որ տեղւոյս զինուորական վարժարանի տնօրէնն էր, եւ ժամանակ մըն ալ եղաւ Սիւլէյմանիյէի միւթասարրֆ), Սէյիտ Նամըգ եւ քրիստոնեայ օրէնսգէտ մը։ Ասոնց կարգին կը յիշուին գրավաճառ Նամոս եղբայրները եւ 4 ուրիշ քրիստոնեաներ։ Խնդրին մանրամասնութիւնները յայտնի չեն, սակայն թերթերէն այնպէս կ'երեւի որ, իբր թէ ձերբակալուածները կապ ունին կազմակերպութեան մը հետ, որուն նպատակն է արգիլել, որ Իրաքը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Սակայն կը թուի թէ այլ է բուն իրողութիւնը։ Ձերբակալութիւններ եղած են նաեւ Մուսուլի մէջ։ Հանրային կարծիքը շատ գրգռուած է։ Նոր անակնկալներու կը սպասուի։

ՊԱՂՏԱՏ.— Ինչպէս գրած էի, ասկէ քանի մը օր առաջ, քրտական շարժումներու հետ կապ ունեցած ըլլալու ամբաստանութեամբ, քանի մը հոգիներ ձերբակալուեցան, բացառաբար Քիւրտեր եւ Ասորիներ։ Խուզարկութիւններն ու հետապնդումները կը շարունակուին։ Կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է այն բոլոր անձերը, որոնք իր ենթադրութեամբ կապ ունին քրտական շարժման հետ։ Այս հետապնդումները կարծես անակնկալի բերած ու ցնցած են արաբական հանրային կարծիքը՝ Մամուլը կառավարութենէն կը պահանջէ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել յանցաւորներուն դէմ։

«Հայրենադաւներու հեռագիրները»
ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Մուսթաֆա Քէմալի վերընտրութեան դէմ իբր բողոք, 150նոցներու ղրկած հեռագրին մասին «Անատոլու» գործակալութեան մէկ զեկոյցը հաղորդեր էինք երէկ։ Ստորեւ այդ հեռագրին հետ կապ ունեցող գրականութենէն նմոյշ մը, զոր կը քաղենք պոլսական թերթերէն.

—«Փարիզ գտնուող հայրենադաւներուն կողմէ Կազի փաշային ղրկուած լրբենի հեռագիրները Ազգ. Ժողովին մէջ կարդացուած են, «անկցի՛ն» աղաղակներու եւ խորունկ զզուանքի մէջ։ Երեսփոխաններէն ոմանք «Այս հայրենիքին հետ կապ չունեցողներուն լրբութեանց տեղ պէտք չէ՛ տալ այս ժողովին մէջ» ըսած են եւ չեն ուզած որ հեռագիրները կարդացուին։

«Հեռագիրները կարդացուելէն վերջ, բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք առած եւ բուռն ճառեր խօսած են։

Այս առթիւ, Ժողովը նոր ու ոգեւոր ապացոյցը տուած է Կազի փաշային հանդէպ իր ունեցած սիրոյն եւ յարգանքին եւ օրակարգի անցած։

«Ընկիւրիի մէջ այն համոզումը առաջ եկած է որ հայրենադաւները օտար պետութիւններէն դրամ առած եւ նոր խաբէութիւններու ելած են։

Պաղեստին կ'արիւնի դարձեալ

Երուսաղէմէն կը հաղորդուի թէ Լուտի շրջանէն Լապէն գիւղին մօտ կռիւ մը պատահեցաւ Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ։ Կան 20 վիրաւորներ որոնց մէկ քանին՝ ծանրապէս։ 40 հոգի ձերբակալուեցան։

Երուսաղէմի մօտ Էյ Վէճտի մէջ ալ կռիւ մը ընթացքին 4 հոգի վիրաւորուած են, 12 հոգի ձերբակալուած։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը
ՀԱՄԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Գրեր էինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը ընդունելով Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի առաջարկը, որոշեց աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան իրաւական քննութիւնը յղել Լահէյի ատեանին։ Որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ։

Նոյն օրն իսկ, Պ. Հէնտըրսըն, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկէ կազմել յատուկ ենթախումբ մը, որուն գործը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան ծրագիրը եւ իր քննութեան արդիւնքը յայտնել մինչեւ 2 օր։

Այս առթիւ արտասանուած ճառի մը մէջ, Հէնտըրսըն պարտք սեպեց շոյել բոլշեւիկեան ներկայացուցիչները հետեւեալ խօսքերով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ.)

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՈՍԿԻԻ ՆՈՒԷՐ

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը տօնեց իր հիմնարկութեան 99րդ տարեդարձը, Մայիս 15ին։ Առտուն կանուխէն խուռներամ բազմութիւն մը դիմած է Հիւանդանոց։ Պատարագած է Նարոյեան Պատրիարքը, իսկ կէսօրէն վերջ, տրուած է աւանդական սեղանը։

Սեղանին շուրջ կատարուած նուիրատուութիւններէ գոյացած է 3000 ոսկիի գումար մը։

ՑՈՐԵՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի մէջ գումարուող ցորենի միջազգային համագումարը որուն կը մասնակցին ցորեն արտադրող 11 պետութիւններ, կը շարունակէ իր աշխատանքները։ Ամերիկայի ներկայացուցիչը հաւաստեց թէ Միացեալ-Նահանգները երբեք մտադրութիւն չեն ունեցած վաճառամարտի ձեռնարկելու իրենց ցորենի հսկայ մթերքներով, այլ կը ջանան զանոնք սպառել համաձայն ցորենի շուկան վարող սովորութիւններուն։

Աւստրալիոյ ներկայացուցիչները խորհրդաժողովին ներկայացուցին կարգ մը առաջարկներ, ինչպէս աշխարհի շուկաներուն վրայ՝ ցորենի վաճառման կազմակերպումը հսկաշող միջազգային յանձնախումբ մը,— արտադրելի ցորենի քանակին աւելորդ մասին համար համեմատութեան ճշդում մը եւայլն։

Խորհրդային ներկայացուցիչներն իրենց առաջարկները պիտի ներկայացնեն այսօր։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք ճարտարարուեստի քաջալերութեան օրէնքին համաձայն, գործարաններն ու արհեստանոցները շահատուրքէ զերծ են։ Այս տարի, սակայն, ելմտական պաշտօնեաները տուրք նշանակած են այս հաստատութեանց գրասենեակներուն եւ վաճառման վայրերուն վրայ։ Այս կարգադրութեան դէմ բողոքած են շահագրգռուողները, Պետական Խորհուրդին դիմելով։

Պետական Խորհուրդը, խնդիրը քննելէ վերջ, որոշած է որ այդ վայրերէն ալ պէտք չէ տուրք առնել։ Ելմտական գործավարութիւնը առարկութիւն ըրած է այս որոշման դէմ, առաջ բերելով այն տեսակէտը թէ գրասենեակներն ու վաճառման վայրերը առանձնապէս նկատի կ'առնուին եւ տուրքի ենթակայ են միւս պարզ վաճառատուններուն նման։

ՌՈՒՍԵՐՈՒ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Թուրքեւռուս վերջին առեւտրական դաշնագրին համաձայն, Ռուսերը ամէն տարի Եգէականի շրջանակէն 7,500,000 տոլար արժէքով զանազան բերք պիտի գնեն։ Այս գումարին 250 հազար տոլարը թուզի, 250 հազար տոլարն ալ չամիչի գնումի պիտի յատկացուի։ Գնումները պիտի կատարուին ուղղակի ռուսական կազմակերպութիւններու միջոցով։

Այս տրամադրութեան համաձայն, ամիս մը յետոյ Ռուսիայէն գնորդ մարմին մը պիտի գայ Թուրքիա։

ՆՈՐԷՆ ԲԼՈՒՐՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ

Վերջին յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով բլուր մը եւս փլաւ Թուլի եւ Սոմիւրի միջտեղ պատճառելով մէկ քանի մարդկային զոհեր։

Զոհերուն մէջ են ամերիկացի զօրավար մը որ եկած էր Ֆրանսա հետեւելու զինուորական վարժարանի դասընթացքներուն, եւ իր կնոջ հետ կը բնակէր բլրան կողքին շինուած ագարակի մը մէջ։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ - ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

(ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՄԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

— «Համեւրոպական պատերազմի վերջանալուց յետոյ աճա ամբողջ երեք տարի է, որ շարունակւում են մեր կռիւներն արտաքին եւ ներքին թշնամիների դէմ՝ հայ ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պաշտպանելու. եւ այդքան ժամանակայ ընթացքում խախտւեց հայ գիւղացու տնտեսութիւնը, ընդհատւեցին շատ անգամ հաղորդակցութեան ճանապարհներն եւ նա մեն մինակ մնաց հանդէպ մի նոր թշնամու, որ բոլշեւիզմի անուան տակ գալիս էր իբրեւ թէ բարիք սփռելու աշխատաւոր գիւղացիութեան, բայց որտեղից անցնում էր, թողնում էր ետեւէն աւերակները, ծխի ու մխի մէջ կորած գիւղեր, ժողովրդի խոր ատելութիւն եւ անէծք։»

Տասը տարի առաջ, Լեռնահայաստանի կառավարութեան հրատարակած «Արնոտ Գիրք»ի նախաբանին այս հատուածը, որոշ փոփոխութիւններով, այսօր իսկ կը մնայ հարազատ արտայայտիչը Զանգեզուրի հայութեան բովանդակ ապրումներուն։

Իր վերջի տասնեւհինգ տարուան պատմութիւնը եղաւ իրապէս ծանր ու ողբալի, մանաւանդ, քաղաքական բարդութիւններու հետեւանքով։ Հիմա ալ նոր աղէտ, բնութեան պատուհասը։

Թեթեւ ակնարկ մը աւելորդ չէ մօտէն ծանօթանալու այս պատմական գաւառին, իր խորհրդայնացման տասնամեակի եւ այս նոր աղէտի առիթով։

Ցակաւին ռուսական յեղափոխութեան մեղրալուսնի օրերէն, իր գոյութեան պաշտպանման հարցը մտաւ վտանգաւոր շրջանակի մը մէջ։ Հայկական Ղարաբաղի հետ, ըլլալով միացման կէտը Հայաստանին ու Ազրբէջանին, դարձաւ իրական կռուախնձորը երկու ազգութիւններուն։

Թրքական ուժի եւ քաղաքական նպաստաւոր դասաւորումներու հետեւանքով, Ազրբէջանը, ժամանակը հասած կը նկատէր մինչեւ համաշխարհային պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը սեփականացնել Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը։

Իր ծրագիրներուն մէջ մասամբ յաջողելով, մանաւանդ Ղարաբաղի շրջանին մէջ, Ազրբէջանը սակայն չկրցաւ տիրանալ Զանգեզուրին։

1918ին այս գաւառի ժողովրդական ուժերուն միացած զօրավար Անդրանիկը, կասեցուց Թուրք-Ազրբէջանեան բոլոր յարձակողականները, պաշտպանելով Զանգեզուրը իբրեւ զօրաւոր ամրոց մը։

Անգլիական գրաւման բանակի մուտքը Ազրբէջան, Թրքական գրաւումին յետոյ չարգիլեց այդ փորձերը։

Այս անգամ ալ Ազրբէջանը գնահատելով բրիտանական զօրավարներու տրամադրութիւնները, որոնք ամէն պարագայի մէջ բարեկամութեամբ կը վարգանային իրենց հանդէպ, նոր ուղղութեամբ հետապնդեց Զանգեզուրի անձնատուութիւնը։

Անդրանիկի ներկայութիւնը նըկատուեցաւ «բուն արգելքը» տեւական խաղաղութեան։ Միւս կողմէ, գաւառի ներքին անդորրութիւնը կը նկատուէր նախապայման, Հայաստանի եւ Ազրբէջանի միջեւ բարի յարաբերութիւններ ստեղծելու համար։

Այս ընդհանուր բացատրութիւններով անգլիացի զինուորականներ ի վերջոյ կը յաջողին հեռացնել Անդրանիկն ու իր զօրամասը Զանգեզուրէն։

Որքան ալ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմութեամբ Զանգեզուրը կը նկատուէր արդէն իբրեւ բնական մասնիկը Հայաստանին, բայց շնորհիւ կարգ մը դժուարութիւններու, կարելի չէր եղած կանոնաւոր իշխանութիւն հաստատել եւ կապել զայն մայր հայրենիքին։

Ճանապարհներու եւ հաղորդակցութեանց անբաւարար միջոցները, որոնք կարեւոր տեղը կը բռնէին յիշուած արգելքներուն, աւելի ծանր կացութիւն էին ստեղծած մանաւանդ 1919ին։

Զանգեզուրը այս շրջանին գրեթէ մնացեր էր ինքն իր գլխուն։ Հայաստանի կառավարութիւնը հազիւ թէ հնարաւորութիւն կ'ունենար նիւթական աննշան աջակցութիւն ընելու։

Այս դժուարութիւնները պատճառ չէին սակայն, որ կապը — բարոյական տեսակէտով թուլանար մայրերկրի եւ այս մեկուսացած գաւառին միջեւ։ Ընդհակառակն, ժամանակին հետ այս կապը աւելի կը խորանար։ Զանգեզուրը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր իր կամքը Հայաստանին միանալու մասին, ի պատասխան ազրբէջանեան եւ անգլիական բոլոր տեսակի գործակալներուն, որոնք, ինչպէս բսի սկիզբէն իսկ, Զանգեզուրը Ազրբէջանին կցելու երազը կը հիւսէին։

Անդրանիկի հեռացումը, Հայաստանէն օգնական ուժերու փոխադրութեան դժուարութիւնները պատճառներ էին, որպէս զի Ազրբէջանը աւելի կտրուկ միջոցներով փորձեր իրականացնել իր ցանկութիւնները։ Այս կացութեան հանդէպ, բնական է թէ Զանգեզուրը ստիպուած պիտի ըլլար ապրիլ մշտապէս պատերազմական վիճակի մէջ, պատրաստ գտնուելու համար ամենօրեայ յարձակումներու։ 1919ի ամրան, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը յաջողէր վերջապէս Դրօի ղեկավարութեամբ զինուորական փոքրաթիւ ուժ մը փոխադրել Զանգեզուր։

Մինչդեռ այս նոր դասաւորումով կը կարծուէր թէ կարելի պիտի ըլլար ապահովել վտանգուած այդ գաւառի կացութիւնը, նոր դէպքեր եկան շրջելու բոլոր հաշիւները։

Ղարաբաղի անյաջող ապստամբութիւնը — Ազրբէջանի Խորհրդայնացումը նոր անդրադարձումներ ունեցան Զանգեզուրի ճակատագրին վրայ։

Անգլիացիներու նման Կարմիր բանակն ալ, հակառակ իր մեծաղորդ խոստումներուն եւ յայտարարութիւններուն «ազգերու ինքնորոշման» եւ «փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու պաշտպանութեան» մասին, առաջին օրէն Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի հանդէպ խառացուց Ազրբէջանի քաղաքականութիւնը։

1920ի Մայիսին, 11րդ Կարմիր զօրաբանակի առանձին մասերը առանց ընդդիմութեան գրաւելով Ղարաբաղը, կը միացնեն Ազրբէջանին։ Գրաւման առաջին օրերուն սակայն, հայ գիւղացին կը տեսնէ արդէն որ Կարմիր բանակի յաղթանակով իրենք կը մտնեն անմիջապէս Ազրբէջանեան տիրապետութեան տակ, բան մը, որու դէմ այնքան պայքարեր էին, ու ընդդիմացեր։

Միւս կողմէ ալ, կարմիր իրաւակարգը սկսեր էր ցուցադրել իր բոլոր այլանդակութիւնները։

Այս իրողութիւններուն միացած նաեւ անկախ ապրելու ըմբռնումը՝ մղեց Զանգեզուրցին դիմադրելու Կարմիր բանակին, երկու ամսուան չափ։

1920 Յուլիս 5ին, սակայն, Կարմիր բանակը կը յաջողէր ճեղքել ընդդիմութեան օղակը, գրաւելով Զանգեզուրի մէկ մասը։

Առով չվերջացան պատերազմական գործողութիւնները։ Որովհետեւ Ղափանը տակաւին կը պաշտպանէր իր սահմանները, Նժդեհի ղեկավարութեամբ եւ կը պատրաստուէր վերագրաւել ամբողջ Զանգեզուրը։

Միւս կողմէն ալ Դրօ, Դարալագեազի շրջանէն կը պատրաստուէր մտնել Զանգեզուր խանգարելու համար Թրքական եւ ռուսական ուժերու միացումը։ Օգոստոս 3ին ան կը յաջողի իր ծրագրին մէջ, վերագրաւելով Գորիսը, գաւառին կեդրոնը։

Զօրաօրմիւյն Դրօն կը յաջողի պահել իր գրաւած շրջանը, որմէ ետք կը ստիպուի նորէն նահանջել։

Ղափանի մէկ մասը, սակայն, Նժդեհի հետ կը շարունակէ իր պայքարը։ Ամիսներու ընթացքին գրաւուած շրջաններու մէջ ստեղծուած անտանելի կացութիւնը, ալ աւելի թափ կուտայ այս պայքարին։

Ժողովուրդը, որ մասամբ կրաւորական ընթացք ունեցած էր Դրօի յառաջխաղացման ժամանակ, այժմ արդէն բոլորովին յուսախաբ համայնավար իշխանութենէն, նպաստեց յարձակողականին։

Նոյեմբեր 9ին անգամ մը եւս Զանգեզուրը կ'ազատուէր բոլշեւիկեան տիրապետութենէն։

Մինչ այս, սակայն, բուն Հայաստանի մէջ ծանր դէպքեր էին կատարուեր։ Հայ-Թրքական պատերազմի բախտը կ'որոշուէր ի նպաստ Թուրքիոյ։ Կացութիւն մըն էր այս, որ տագնապի կը մատնէր Զանգեզուրը։

Գաւառի համագումարը, քննելով այս պարագան եւ իր ներքին պայմանները, կ'որոշէ կազմել առանձին կառավարութիւն իր երկրային սահմաններով։

Զանգեզուրի շրջանը այս համագումարին մէջ կ'անուանուի Լեռնահայաստան, եւ իր կառավարութիւնն ալ կը դառնայ Լեռնահայաստանի կառավարութիւն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

ՀԱՄԵՍՏ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 16 Մայիս. — Այս մի քանի շաբաթուան ընթացքին, գրչի մի քանի հարուածով, իրար յետեւէ, թաւալգլոր ինկան իրենց բարձրութենէն, Մայր Հայաստանի հնագոյն փառքի եւ մտքի տիտանները՝ Մ. Խորենացի, Վ. Մամիկոնեան, Եղիշէ, Աբովեան եւ Պէշիկթաշլեան, որոնք մինչեւ օրս, մեր ժողովրդիհաւատոյ հանգանակն էին։

Այստեղ պէտք է խոստովանիմ, որ ես իմ կաղ գրչակովս, երբեք չեմ յաւակնիր քննադատել ո եւ է մէկը։ Այդ իմ կարողութիւնից եւ խելքից շատ վեր բան է։ Մի միայն իմ տպաւորութիւններս է որ գրի կ'առնեմ։

Երբ առաջին անգամ լոյս տեսաւ այս քննադատութեանց շարանը, գործարանի դուռն էինք հաւաքուած, եւ «Յառաջ»ի գործակալն սկսած էր թերթը ցրուել։ Դեռ թերթի քաղաքական բաժինը կը կարդայի, երբ մեր բանուոր ընկերներէն մէկը կը պոռար.

— Հապա էլ որ՞ւ հաւատանք, երբ Վ. Մամիկոնեանը ազգը լքող է, Խորենացին-Եղիշէն զեղծարար եւ բանագող, Աբովեանը խելագար եւ Պէշիկթաշլեանը նուաղ ազգասէր։

Եւ ո՞վ կարող է երաշխաւորել որ վաղը կամ միւս օրը, չպիտի բըռնեն Մեծն Տիգրանի, Արտաշէսի, եւ մինչեւ մեր օրերը Րաֆֆիի, Խրիմեանի, Աղբիւր Սերոբի եւ Արամի օձիքէն, եւ հրապարակ քաշեն, անունը դնելով քննադատութիւն։

Գիտեմ, շատեր պիտի ըսեն, քու ի՞նչ գործդ է կաղ էշովդ կարաւանի խառնուիլ։ Ճիշդ է այդ և շատ իրաւացի, բայց ի բնէ լինելով աշխատաւոր դասակարգի զաւակ, կը հասկնամ աշխատաւորի հոգեբանութիւնը, թէ այսպիսի դէպքեր ո՞րքան կ'ազդեն նրա ջիղերին, երբ նրա պաշտամունքի սրբութիւնը կ'այպանուի։ Այդ հոգեբանութիւնը քաջ գիտնալով է, որ համարձակութիւն կ'առնեմ այս մի քանի տողը մամուլի յանձնելու։

1.— Ինձ լաւ յայտնի է որ այսպիսի քննադատութիւնները, երբեք չեն ազդեր թափիշէ աթոռների մէջ բազմող բարձր դասուն եւ վաճառականներին, որոնց մեծագոյն մասը արդէն հայերէն թերթ չի կարդար։

2.— Չեն ազդեր կամ նուազ կ'ազդեն մտաւորական մեծ պաշար ունեցող գրչի մշակներին, որովհետեւ նրանք կը հասկնան իրական իմաստը, լինի արդարացի եւ կամ ընդհակառակն։

3.— Ուրեմն նման քննադատութիւնները կ'ազդեն երրորդ դասակարգին վրայ, որու մեծագոյն մասը, գրոց բրոց մարդ չէ, բայց բնութեան տարերային բովէն եփած անցած է, եւ ունի փորձառութիւն ազգային կեանքէն, փոքր մասն էլ թերխաշ ինձ նման այբ բեն մը գիտնալէն՝ անդին չանցնիր։ Բայց եթէ այս սահմաններէ մէջ մնար այդ քննադատութեանց արդիւնքը, դարձեալ մեզ ձեռնտու էր։ Մեծ մասը նման քննադատութիւններէն ազդուած կ'անցնի «Ջէզոք» բանակը ստուարացնելու։ Ջէզոք բառը, իւր ներկայ առումով հասկնալի լինելով, չեմ ուզեր կանգ առնել տոոր վրայ։ Մի մասը գոհ, կ'երթայ որսի կարթը ձեռքը պատրաստ բռնած՝ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացող հայանուն բախտախնդիրներին։ Իսկ միւս մասը կը մնայ տատանման մէջ, ինչպէս կը տեսնեմ հոս։ Միայն փոքր մասն է որ եփուած կեանքի բովին մէջ, ազգային տեսակէտով կը պահէ իր պաղարիւնը։

Տեղն է ասել — Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ։ Այսօր երբ հազար ու մի ժայռերի ծերպերի զարնուելով, մարդոցմէ զատ, բնութենէն, նոյնիսկ հալածուելով, Ատլանտեանի կատաղի ալիքներին յանձնուած մի փոքրիկ նաւակի նման, անղեկ, տարուբեր վերջին հանգրուան մը կը փնտռենք, նման քննադատութիւնները «յօնք շինելու տեղ աչք կը հանեն»։

Իմ համեստ առաջարկս է, մեր գրչի մշակները, օտարներէն, նոյն իսկ մեր թշնամիներէն, ներկայ պայմանների բերումով օրինակ առնելով, շատ բարակը չնայելով, միշտ ազգային հին փառքերէն, եւ վերջին քառասնամեայ հերոսամարտերէն պէտք է գրեն ու ճառեն, թէ մամուլով եւ թէ հրապարակախօսութեամբ, որպէսզի այս երրորդ դասակարգի հոգին զօրանայ, եւ ընկճուած տրամադրութիւնը բարձրանայ փաղուան Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ծագման արշալոյսին պատրաստ գտնուելու։

Դեռ երէկ էր որ Թուրքիոյ բանակալ դիկտատորը, կ'ուզէր աշխարհին հաւատացնել, թէ յունական մի հին փիլիսոփայ (անունը մոռցայ) թրքական ծագում ունի, եւ մի ուրիշ Թուրք հրապարակագիր դարձեալ կը գրէր որ Կոմիտաս վարդապետը Թուրքերէն առած է իր երգերն ու եղանակները եւ դեռ աւելին Պրոյիները մեր ծաղանունի վերջին «եան» մասնիկը վերցնելով «շվիլի» կցելով մեր հանգուցեալ Յովհաննէս Թումանեանի եւ յայտնի մի գիւանագէտի անուան (անունը չեմ ուզեր տալ) Թումանշվիլի, ...ռաշվիլի կ'անուանէին։

Եւ այդ կ'ընեն ի հարկէ գիտակցաբար, որպէս զի իրենց ներկայ սերունդը ոգեւորեն ազգային փառատրամադրութեամբ։ Չէ՛, հայրենակիցներ, ժամանակը չսպանենք, եթէ կ'ուզենք ազգովին բան մը ընել։ Նման բիւզանդական վէճերէ մենք շատ տուժած ենք։ Շատ հեռուներ չերթանք, Լէօ — Ն. Առաքելեան կատաղի գրոհը, որին իր ժամանակին մասնակցեցան «Հորիզոն»էն գրողներ։ Վիճաբանա-քննադատութիւնը այն աստիճան հասաւ որ, Ն. Առաքելեանը, լաւագոյն կը համարէր Երեւանի աթոռների (պաշտօնական) վրայ Թուրք ժանտարմաներ բազմած տեսնել, քան թէ իր ցեղին հարազատները։

Վէճի արդիւնք էր, որքան կը յիշեմ, վերջին Միհրանական ազգադաւ շարժումը, եւ վերջապէս Կաբինի լքումը, վիճաբանութիւնը եւ քննադատութիւնը լաւագոյն բաներ են եւ մտքեր լուսաւորող, եթէ չվերածուին հայկական քինախնդրութեան։

Այսօր երբ Մակեդոնիոյ որբերը, անօթի ծարաւ իրենց մնած օրը կ'անիծեն երբ միւս կողմէն մատաղ սերունդը այլասերման համայնակուլ վտանգին ենթակայ է, եւ հայ խըլեակների տեղաւորման խնդիրը սեղանի վրայ, եւ երբ այս բոլորի վրայ չկայ գաղթային հեղինակաւոր կեդրոնական մարմին մը, եւ երբ այս բոլոր վտանգները աչքի առջեւ ունենալով «Յառաջ»ի յարգելի խըմբագրապետը, գիշեր ցերեկին խառնելով, համաձայնութեան եզր ու լեզու գտնել կը ջանայ, ամէն ճակատի վրայ զիջողութիւն ընելով, լաւ բան չէ նման քննադատութեանց կծիկը բանալ։ Այդ քննադատութիւնները պահենք մեր սեփական հայրենիքի մէջ ընելու։ Այլապէս զպելով այս ժողովրդի պաշտամունքի առարկայ կուռքերին, դպած կը լինենք նրա սրտի թելերին, ուր դեռ անթեղուած կրակը կը մխայ։

ՄՇԵՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՒ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հասանք մեր բանախօսութեան կարեւոր մասին։ Մի՛ մոռնար, ով հայ ազգ մեր սիրելի, որ Մխիթարայ հանդէպ մեծ, շատ մեծ երախտագէտ ըլլալու պատճառներ ունիս։ Տարիներ աստանդական երկրէ երկիր, քաղքէ քաղաք շրջելով, երբ հաստատուեցաւ իւր վերջին կայանն, անմիջապէս ձեռնարկեց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ գործունէութիւնն արծարծելու։ Հայ լեզուն բանիւ եւ գրով՝ պահպանելու, զարգացնելու համար՝ ամէն ջան ու ճիգ թափեց, իւր աշակերտներէ գունդագունդ ղրկեց օտարութեան եւ Մայր Հայաստանի մէջ՝ հայ լեզուն հայ գրականութիւնը տարածելու։ Թէ՛ միայն կրօնական քարոզութիւն չէր Մեծին Մխիթարայ նպատակը, յայտնի է իւր յառաջ բերած արդիւնքներէ։ Եւ մեծագոյն զարմանքն այն է, որ իրմէ աւելի ազդեցիկներ օրինակեցին Մեծին Մխիթարայ գործունէութիւնը։ Այս հայասէր ու հայասիրտ ծերունին՝ ազգային կըրթութեան նուիրուելով՝ այնպիսի վախճան մը դրաւ իւր գործունէութեան, որ պիտի հըլլար առժամանակեայ դաստիարակ հայ մանկութեան, պիտի չհանդիսանար առժամապէս երեւցող պարտիզպան մը՝ գրական պարտէզին մէջ, այլ մշտնջենաւորել ուզեց իւր գործը՝ հաստատելով Միաբանութիւն մը՝ կազմուած միայն հայ տարրերէ, հայ ժողովրդեան ու հայ լեզուի նուիրուած։

Այսօրուան գրագէտներու խումբին մէջ՝ շատ մեծ է Մխիթարայ աշակերտներու թիւը, շատերն եթէ ոչ Մխիթարայ աշակերտներէ հիմնուած դպրոցներու աշակերտ, սակայն Մխիթարայ նորոգած գրական շաւիղն կը հետեւին՝ անոր տպագրական ժամուլներուն արտադրած բազմատեսակ մատեաններ լափելով։

Սնապարծիկ գովասանքներ չեն ըսածներս, մեծարգոյ ունկնդիրք իմ, այլ Մխիթարայ հոյակապ հանճարէն ծնած՝ հայապահ ու հայապաշտպան արդիւնքներ։ Համեմատեցէք Մխիթարայ ժամանակ տիրած հայ գրականութիւնն՝ Մխիթարայ եւ իւր աշակերտաց ձեռօք առած բարձր թռիչքը։ Կենդանացաւ մեր պատուական ու պաշտելի լեզուն, տարածուեցաւ, սփռեցաւ այս հալածական Հիմնադրին ձեռօք։

Սահակ Մեսրոպին ջանքն ու փոյթը կը կրկնուէր, հայ դըպրութիւնը տարածելու։ Ճիշտ այն մեծ վարդապետաց շաւղին հետեւելով՝ ամէն տեղ դպրոցներ կը բացուէին՝ «եւ ուսոյց զբնաւ կողմանս բաժնոյն Պարսից» այսպէս կը վկայէ մեր անմահ Պատմագիրն Խորենացի։ Բայց հայ ազգին ուրիշ մեծ ու գնահատելի ծառայութիւն մը մատոյց մեր Հիմնադիրն՝ ճանչցընելով շրջակայ ազգերուն՝ հայ լեզուն ու դպրութիւնը։ Իրմէ սկսաւ ընդարձակ չափով եւրոպական հայագիտութիւնն եւ մինչեւ այսօր կը շարունակուի Մխիթարայ աշակերտաց ձեռօք։

Արդէն իր կենդանութեան դաս մը Մխիթարեան վարդապետներ կը տեսնենք Բալկանեան երկիրներու մէջ՝ Թրքական հալածանքներէ քայս կողմերը քշուած հայ ազգին զաւակներուն թեւ ու թիկունք ըլլալու։ 1717էն արդէն կը յիշուին ի Բելգրադ Մխիթարեան առաջնորդներ, նոյնպէս հունգարական գաւառներու մէջ։

Այս հայասիրտ ու հայազգած Մեծ Հայն չունէր առատ դրամ մեծամեծ ու հոյակապ վարժարաններ հաստատելու, ինչպէս ըրին անմահ Լազարեաններ ու Սանասարեաններ, բայց իւր աղքատիկ գանձով կը ղրկէր ամէն կողմ՝ հայ լեզուն սորվեցնելու դաստիարակներ։ Սկսաւ Մխիթարայ ձեռօք հայ գրականութիւն ու լեզուն այնպիսի բարձր թռիչ մը առնուլ, որ մեծափառթամ Հնդկահայեր՝ Ռափայէլ Մուրատեաններ եւ ասոնց փոքր չափով նմանող Անանեաններ մեծամեծ դրամագլուխներ ընձեռեցին Մխիթարայ աշակերտաց եւ այսօր իսկ հռչակաւոր բժիշկներ, արուեստագէտներ, բանասէր ու բանաստեղծներ առատօրէն կը յաջորդեն իրարու։ Եւ այսօր իսկ այս Մեծին Մխիթարայ զաւակներն՝ թէ՛ Վեննետիկեան եւ թէ՛ Վիեննական Մխիթարեանք՝ ո՛չ աշխատութիւնն կը խնայեն եւ ո՛չ քրտինք՝ պահպանելու համար հայ լեզուն հայ բերնին մէջ պարզապէս նմանելու համար իրենց Հօր ու Հիմնադրին։ Հայութեան՝ այսինքն մեր հայ ազգին մատուցած այս ծառայութիւններն ա՛յնքան արգասաւոր եղան, որ գազանամիտ ջարդարարներ՝ վերջին ժամանակներու հայ ազատութեան հոգւոյն զարթնումը, Մխիթարեանց դաստիարակութեան կը վերագրեն։ Սխալ չէ այս, բայց պարզապէս պարտքի հատուցում մըն է որ կը հատուցուի հայ ազգին։

Սակայն՝ այս ի հանդէս բերած մեծահանճար հոգիներն ո՞ր համար միայն աշխատեցան, որ քանի մը դար ետք մարի՞ այն հոգին, մոռցուի՞ հայ լեզուն, ձուլուի՞ն հայ զաւակներ եւ պատմութեա՞ն անցնի հայ ազգին երբեմնի պայծառ գոյութիւնը։

Բաւ լիցի։

Հայ լեզուի ու գրականութեան համար՝ Սահակ Մեսրոպայ արժանաւոր դասակից Մխիթար դարեր ետքը կրնայ իւր աշակերտներով պարծիլ եւ հրճուիլ, թէ ապարդիւն անցած չեն իւր ջանքերը։

Մեզի՝ հայ ազգին ցանուցիր զաւակներուն կը մնայ շարունակել այն երանելի վարդապետներուն, առաքելական 15 կրօնաւորներուն գործը՝ պայքարիլ ու տուայտիլ՝ հայ լեզուն պահելու ամէն Հայու բերնին մէջ։ Լեզուն պիտի պահէ հայ սրտին մէջ՝ հայ զգացումը. հայ զգացումը՝ բաժին պիտի առնէ իւր ազգին ցաւերուն եւ խնդութեան։ Այսպիսի սիրտ ունեցող մը կ'ապրի իբր Հայ, օտարացած չէ, ձուլուած չէ, նոյնիսկ աշխարհիս հեռաւոր մէկ անկիւնն ալ գտնուի, հայութեան համար պիտի բաբախէ այսպիսի սիրտ մը։

Թող Մեծին Մխիթարայ մահուան տարեդարձը խթ

...մայամէնուն, ամէնտեղ, ամէն ...պով պահելու պահպանելու ...լեզուի գոյութիւնն, որ ա... ...մեծ գրաւականն է՝ հայ ...գին գոյութեան։

...Հա՛յ մայրեր, դուք խօսեցէք ...ին անգամ ձեր մանկիկ... ...հետ այն անուշ լեզուն, ...ուն համար ամենագեղե... ...լեզուն պէտք է ըլլայ։ Հա՛յ ...րեր, օգնական եղէք ձեր ...ներուն դաստիարակու... ...մբը զբաղող ուսուցիչնե... ...քաջալերեցէք զանոնք ...հայ զաւակաց բերնին մէջ՝ ...լեզուն պահանջելով։ Հայ ...տասարդներ, հայ պատանի... ...ու հայ օրիորդներ, պատիւ ...րէք ձեր հայ նախնեաց, խօ...ցէք ձեր ծնողաց լեզուն, տունէն ...րս խօսեցէք ձեր սորված ...ները, բայց ընտանիքի ...ին մէջ՝ միայն հայերէնն ըլ...։ ...գեղ գրաւող լեզուն։ Առով ...ահէք ձեր հայ ազգին գո...ւթիւնն ու պատիւը, կը հե... ...էք Հայուն կորսուելու վը... ...ը։ Հայ մեծատուններ, հայ ...ետներ, գործնականապէս ...լերեցէք ձեր պետութեան ...տարին, քաղաքին հայ թեր...ը, ձեր եւ ձեր ծանօթներուն ...ական սնունդն այս հայ թեր...էն առէք, որովհետեւ լրա...ւթիւնը կենդանի ուսուցիչ ...է, որ պաշտօն ունի ամէն ...ընտանիքի դռնէն ներս մտ...լու եւ միջնորդն ըլլալու իւ...քանչիւր անջատ Հայու եւ ...ազգութեան միջեւ, զիրար ...նալու, զիրար յորդորելու, ...րու նեցուկ ըլլալու եւ հայ ...ուն պայծառացնելու եւ միշտ ...ծառ պահելու։

Հ. Գ. ՎՐԴ. ՄԵՆԵՎԻՇԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԱԾ
...ՖՍՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իր ...ով.—

Սիրելի Բիձայ !

Ահա իմ Սիբերեայից ազատուե... ...ու եւ տանջանքներիս ու բաչխե... ...ծանր լուծի տակից ազատ... ...երկար շարանի մասին։ Լսիր։ ...գիտես, 1921 թ. սկսեալ ...ը պահել եւ երկար չարչա... ...յետոյ, աքսորեցին որպէս երի... ...պաշնակցականի (կեցցէ՛ ...նակցութիւնը)։ Հինգ տարի վճիռ ...վերջը ուղարկեցին Տոմսկի ...հանգնարի շրջանը, Նովի Սելցուա ...գիւղը։ Այստեղ հինգ տարիս ...ցնելէ յետոյ 1930 թ. Սեպտեմ... 27ին ազատուեցի Նարիմի ...մանի երկրից։

Մոսկուայի Գպէուի կարգադրու...ը, թղթերս ստացայ ու յետ ե... ...Տոմսկի, ներկայացայ Չեկային։ ...ընդունեցին շատ քաղաքավարի։ ...«մինուս» տուեցին 3 տարի։ ...տուեցի, թէ ա՞յդ որտեղի ...ութիւնն է, որ կրկին աւե... ...եցիք երեք տարի։ Նախ հաշ... ...են կենտրոնական քաղաքները ...դուրս են գալիս։ Այսպէս

վերցնում են կենտրոնական քաղաքները նահանգներով միասին, չեն թոյլատրում ապրելու։ կարմիրները խօսքը չեն երկարացնում։ Մտածածները հանած 6ը դառնում է 12 նահանգներ։

Բացի Թուրքէստան եւ Սիբիրից, միւս տեղերը բովանդակ Ռուսաստանում չի թոյլատրւում ինձ եւ ինձ նման քաղաքական յանցաւորներուն։ Երկու չարիքից փոքրագոյնը ընտրելով, եկայ Թուրքէստանի Ասխաբաթ կոչուած քաղաքը։ Ուրտեղ հազիւ կարողացայ ապրել մէկուկէս ամիս։

Նորից եկան այն դժբախտ օրերը ուր ծանծուած կ'ապրէինք 1921 թ.։ Նորէն կեանքս վտանգուեցաւ չափազանց վատ։ Գիշերը Չեկիստները եկան ու պաշարեցին սենեակս։

Պետը որ զգուելի արարած մըն էր, ներս մտաւ քանի մը Չեկիստներով միասին, ու հարցնում է.

— «Դուք կապեր ունեք Պարսկաստանի Դաշնակցութեան կոմիտէի հետ»։ «Ո՛չ» ասացի։ «Դո՛ւք բանտարկուած էք» ասեց։ «Խնդրեմ տուեցէք ձեր հրամանը տեսնեմ, եթէ կարելի է»։ Չեկայի պետը հանելով գրպանից գրքոյկը յանձնեց ինձ, ու կարդացի, տեսայ ճիշտ է։ Ասացի. «կարող էք բանտարկել, բայց այդ մարդը՝ որուն դուք կը փնտռէք ես չեմ, նա ապրում է այստեղ», ցոյց տուի ուրիշ բնակարան մը։ Երբ Չեկիստները դուրս եկան, եւ հասան ցոյց տուած սենեակը թէ ոչ, անմիջապէս կծիկը դրի ու տանից դուրս եկայ, մտայ քաղաքի փողոցները, մթութեան մէջ եւ հեռացայ։ Գիշերը մինչեւ լուսանալ հասայ սահմանը, անցայ յաջող կերպով ու մտայ Պարսկաստանի հողը։ Բերանս լայն բանալով, ազատ շունչ եւ օդ առի։ Իմ փախուստէն յետոյ ինչ է կատարուել, պարզ չէ ինձ։

Զափազանց նեղութիւններով կարողացայ հասնել Մամադաքաթ կոչուած քաղաքը (մինչեւ նեղութիւն չքաշես ազատութիւն ձեռք չես կարող բերել)։ Ցիշեալ քաղաքում ոստիկանութիւնը ձերբակալում է ինձ, ու սկսում է քննութիւն, որ տեւեց 20 օր։ Ցետոյ վերադարձրին որպէսզի յանձնեն Ռուսներին։

Երբ մօտեցանք սահմանին, ճանապարհին փախայ դէպի Ռուսաց հողը, եւեւիցս համազարկեր տուեցին բայց գործս յաջող անցաւ, բոլոր գնդակները վրիպեցան, ու անվնաս ազատուեցայ դրանց ձեռքից։

Ցաջորդ օրը կրկին վերադարձայ Պարսկաստան. այս անգամ ուրիշ ուղղութեամբ։ Մեծ դժուարութիւններ քաշելէ վերջ հասայ մի՛ այլ քաղաք, որ կը կոչուի Ղոզան։ Այստեղ նորից ձերբակալեցին, ու ոստիկանատուն առաջնորդեցին, ու սկսան ծանրակրկիտ հարցաքննել։ Անուես կեղծեցի, միեւնոյն ժամանակ խնդրեցի ոստիկանապետին, թոյլ տայ ինձ հեռագրելու Թաւրիզ բարեկամներիս, որ աջակցեն կառավարու-

թեան մօտ ինձ ազատելու, եւ երաշխաւորեն, որ ես պարկեշտպատակ եմ։

Ոստիկանապետը բարի մարդ էր, ընդառաջ գնաց իմ խնդրանքիս։ Անմիջապէս հեռագրեցի, քանի մը օր յետոյ պատասխանը եկաւ, հեռագիրը ստանալուն պէս ոստիկանապետը ազատ թողեց, եկայ Մաշատ կոչուած քաղաքը, ու անցայ Թէհրան, Թէհրանից մեկնեցի Թաւրիզ։

Բ. Ա.

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

Փարիզի կիլիկեան Հայր. Միութիւնը, որ վերջին տարիներս կազմալուծուած վիճակ մը կը ներկայացնէր, այժմ վերակազմուած է եւ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դրուած։

Մայիս 17ի կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ, ընդհ. ժողով, որուն ներկայ էին զանազան քաղաքներէն բազմաթիւ հայրենակիցներ։ Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր Փարիզի նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Միաձայնութեամբ ընտրուեցան.—

Պ. Պ. Գէորգ Շէրպէթճեան (Սուէտիա), Երջանիկ Ալպաղեան (Հաճըն). Մարտիրոս Եգիկէլեան (Զէյթուն), Ց. Սէմէրճեան (Հասանպէյլի), Մարտիրոս Դրաճեան (Հաճըն), բոլորն ալ երիտասարդ կիլիկեցիներ։

Ընտրութենէն վերջ, կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան Միութեան գործունէութեան շուրջ։ Ներկաներուն բոլորն ալ տոգորուած ջերմ հայրենասիրութեամբ խոստացան նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն ընել՝ Միութեան ծրագրի իրագործման համար։

Փափաք յայտնուեցաւ որ Կիլիկիոյ զանազան քաղաքներու անունով կազմուած Հայրենակցական Միութիւնները համախմբուին կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան շուրջ, աւելի զօրաւոր եւ կորովի դարձնելու համար զայն։ Կեդրոնական Վարչութիւնը այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ ձեռնարկները պիտի կատարէ։

Վերջերս Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ եւս շարժում ստեղծուած է՝ կազմելու համար կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան մասնաճիւղեր։

Փափաքելի է որ, փարիզաբնակ բոլոր Կիլիկեցիները իրենց մասնակցութիւնը եւ օժանդակութիւնը բերեն այս Միութեան, որուն նպատակն է ամրացնել Հայրենակցական կապերը եւ օգտակար ըլլալ մանաւորապէս Ֆրանսայի և Սուրիոյ մեր այն հայրենակիցներուն՝ որոնք անտեսապէս նեղ վիճակի մէջ կը գտնուին։

Միութեան յառաջիկայ ժողովը տեղի կ'ունենայ շուտով։ Թուականն ու վայրը կը յայտարարուի ժամանակին։

Մ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԻԷՆ, 18 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի երեկոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 16 շաբաթ երեկոյեան։ Ժամանակէն արդէն սրահը լեցուած էր, շատեր մնացեր էին ոտքի վրայ։

Ընկ. Յ. Ուզունեան հանդէսը բացաւ մէկ քանի խօսքով. ծանօթացնելով գաղութիս փոքրիկներուն դաստիարակման անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղեց ծնողքներուն որ ուժ տան այլասերման դէմ պայքարին։

6էն 12 տարեկան փոքրիկներէ կազմուած երկսեռ երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը մեծ յաջողութեամբ։ Մասնաւորաբար յաջող էր փոքրիկն Փայլիկ Թէրզեան, որ կը ղեկավարէր երգչախումբը։

Ցաջող արտասանութիւններ ըրին հետեւեալ փոքրիկները՝ Ծ. Ցարութիւնեան, Ա. Գալայճեան, Գ. Պարոնեան, Մ. Ուզունեան, Հ. Զաքարեան։ Մեներգեց ընկ. Ա. Ալեքսանեան, արտասանեց Պ. Մելքոնեան։ Վերջը՝ բեմ բարձրացաւ ընկ. Բ. Աղաբէկեան որ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիրքը խորհրդային Հայաստանի հանդէպ։

Խմբերգէ մը վերջ ներկայացուեցաւ «Ես մեռայ» գաւեշտը։

Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի Աղքատախնամը այս կիրակի տօնեց իր հիմնարկութեան քառասնամեակը հոգեհանգստեան պատարագով, հայ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Աղքատախնամի հանգուցեալ հիմնադիրներու եւ սատարողներու։ Երգեցողութիւնը ներդաշնակօրէն կատարուեցաւ երգեհոնի մասնակցութեամբ։ Այս առթիւ քարոզիչ Վռամշապուհ եպսկ. քարոզեց։

Մատաղօրհնութիւն եւ հոգեճաշը տեղի պիտի ունենայ Զինադադարի այն է՝ Առաքինութեան Մրցանակաց բաշխման օրը մասնակցութեամբ մրցանակաւորներու։

Շաբաթ երեկոյեան Աղքատախնամի պարանցիկ երեկոյթը (յոբելեանին առթիւ) շատ զուարթ մթնոլորտի մէջ անցաւ։ Զուտ հասոյթ 18էն 20,000 ֆրանք կը յուսացուի։ Ինչ որ պզտիկ գումար մը չէ եթէ ներկայ տնտեսական տագնապը նկատի ունենանք։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Բաժնետէրերու պատուիրակները Պոլիս հասան։ Թուրք կառավարութեան պատուիրակը Սարաճօղլու Շիւքրի ելեւմտական գործավարութեան մէջ հաստատած է գրասենեակ մը, ուր դասաւորուած են Հանրային Պարտքի շուրջ, Լոնտոնի մէջ եղած գործերուն բոլոր թղթածրարները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԸՆԵԷՆ-ԺԸՆԵՒԻ ԴՊՐՈՑԸ

Պարոն խմբագիր,

ԺԸՆԵՒ, 14 Մայիս.— Թոյլ տուէք որ ձեզի հաղորդեմ նախ Պ. Քրաֆթ Պօնարի շնորհակալութիւնը այն իրողութեան համար որ կ'ըմբռնէք, կը գնահատէք իր գործը եւ որեւէ պատեհ առիթով կը շեշտէք կարեւորութիւնը Պընեէն-Ժընեւի հայ դպրոցին։

Անցեալները երբոր, ձեր վերջին խմբագրականներէն՝ հայ դպրոցին վերաբերեալ պարբերութիւն մը կը թարգմանէի իրեն, «տարեկան մէկ միլիոն բաց»ի ակնարկութիւնը ուշադրութիւնը գրաւեց եւ խնդրեց որ բարեհաճիք սրբագրել այդ անճշտութիւնը ու փարատել թիւրիմացութիւնը, զոր կրնան ունեցած ըլլալ «Յառաջ»ի ընթերցողները։

Պընեէն Ժընեւի հայ դպրոցը տարեկան մէկ միլիոնի բաց չունի, իրողութիւն մը զոր արդէն կ'ապացուցանէ ներփակեալ հաշուեկշիռը։ Տագնապը, որուն խօսքը կ'ըլլայ, տրամադրելի առձեռն գումար (fonds de roulement) մը չգտնուելուն տագնապն է։

Պ. Քրաֆթ Պօնար տասը տարի առաջ ոչինչով, բացարձակ դատարկ սնտուկով գործի սկսած է եւ լոկ իր ճիգերուն շնորհիւ՝ հայ դպրոցը տասներորդ տարեդարձին հասցուցած է։ Աշխատանք յարգանքի արժանի շրջան մը զոր յոբելեանով մը յիշատակելու էր։

Այսօր տասը տարուան գոյութենէ մը վերջն է միայն որ հինգ հարիւր հազար ֆրանսական ֆրանքի պէտք մը կայ։ Այս պէտքը առաւելապէս անոր համար որ, Պ. Քրաֆթ Պօնար կ'ուզէ հայ դպրոցին անշարժ կալուածներուն գնումին համար եղած փոխառութիւններուն հաշիւը մաքրել։ Եթէ գործը քանդելու, փակելու հարց ըլլար, ի՞նչ աւելի դիւրին քան ծախել այդ նոյն կալուածները եւ գոցել պարտքերը։ Բայց հեռո՛ւ այդ տեսակ միտք մը Պ. Քրաֆթ Պօնարէ։ Ան կ'ուզէ եւ կը ճգնի գործը ամուր հիմերու վրայ դնել, տեւականացնել զայն։ Շա՛տ դիւրին է գործ մը քանդելը եւ ատոր համար անքունգիշերներ անցընելու պէտք պիտի չըլլար։

Աւելորդ կը գտնեմ Պընեէն, Ժընեւի հայ դպրոցին անգամ մը եւս նկարագրութիւնը ընել։ Ամէն հայ ընթերցող եւ նոյնիսկ ոչ-ընթերցող այլեւս կը ճանչնայ Պ. Քրաֆթ Պօնարի գործը։ Արդ՝ ամէն Հայ որ անկեղծօրէն համոզուած է թէ Ժընեւի մէջ հայ կրթական օջախի մը գոյութիւնը կարեւոր է, փափաքելի է, անհրաժեշտ է, որ օգնէ Պ. Քրաֆթ Պօնարի, այսպէս օգնած, ծառայած պիտի ըլլայ իր ազգին։

Արշաւիր Խանէտանեան

ԽՄԲ.— Յիշուած խմբագրականին այդ բառը «մէկ միլիոնի բաց», արդարեւ վրիպում մըն է։ Ըսել կ'ուզէինք՝ *Նախահաշիւ*։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

1700 ՀԱՅ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Փէնոիքի երեք փուռերէն երկուքը փակուած են թաղապետութեան կողմէ, ապօրէն ընթացքի մը պատճառով, եւ միակ փուռ մը մնացած է բնակչութեան հացը հայթայթելու համար։ Այս փուռը մէկ անգամէն 1700 հաց հաներ է օրական։ Բայց թաղապետական քննութեամբ երեւան ելեր է որ հացերը դէշ պատրաստուած են, եւ բոլորն ալ գրաւուած եւ Թաղապետութիւնը 1700 հացերն ալ ծով կը թափէ, որպէսզի չծախուին։ Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ ձուկերը կուշտ ու կուռ կը ճաշակեն, իսկ Փէնոիքի աղքատները ծովեզերքէն անձկութեամբ կը նային ջուրին երեսը լողացող հացերուն, եւ ժողովուրդն ալ անօթի կը սպասէ մինչեւ իրիկուն, սպասելով որ Գաղըգիւղէն հաց բերուի։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԸ

Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը ամիս առաջ, ոստիկան զինուորներու ձեռքէն փախած էր Յովհաննէս անուն բանտարկեալ մը, որ դատավարութեան մը առթիւ դատարան կը տարուէր։ Հակառակ երկար փնտռտուքներու, կարելի չէր եղած բռնել այս յանդուգն փախստականը որ երկար ատեն զբաղեցուց ոստիկանութիւնը։ Օր մը Կեսարիոյ մէջ գտան իր հետքը այնտեղ գողութեան մը միջոցին, բայց վարպետօրէն կրցաւ դարձեալ անհետանալ, մինչեւ որ Էնկիւրիի մէջ բռնուեցաւ եւ երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ այնտեղ։

Յովհաննէս այնտեղի իր պատիժին շրջանը լրացուցած ըլլալով, Պոլիս բերուած եւ բանտ յանձնուած է, որովհետեւ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր Պոլիս գողութեան մը պատճառով, ու դեռ շրջանը չէր լրացուցած։ Յովհաննէս ոչ միայն իր հին պատիժը պիտի լրացնէ, այլ նաեւ դարձեալ պիտի դատուի իր փախուստին համար։

ՄԱՐԱԽԻ ԴԷՄ

Ամէն տարի Մուտանիոյ շրջանակը մարախը աւերներ կը գործէր։ Այդ մարախը կ'արշաւէր մինչեւ Պոլիս եւ շրջակայքը։

Նկատի առնելով այդ աղէտին հանգամանքը, մարախին ձուերը փճացնելու ձեռնարկուած է արդէն և միայն Մուտանիոյ մէջ 80 արտավար տարածութեան վրայ մարախի ձու փճացուած է։

ԶԱՐՕ ԱՂԱՅԻՆ ԿԱՐՕՏՈՎ

Հարիւրամեայ քիւրտ Զարօ աղային կինը դատ բացած է անոնց դէմ, որ առանց իրեն հարցնելու, իր ամուսինը ցուցադրութեան տարած են Ամերիկա, կարօտի մէջ ձգելով զինք։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ
(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

«Բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր»․ աս ...երորդ, աս չորրորդ. ահա վերջա... ...վեցերորդ եւ ահա իր դուռը... ...ղթ մը դրան վրայ, աս ի՞նչ է. ...կնեցայ գիւղ 15 օրուան դա...։

— Դրողին ծակը մեկնէիր 15 ...ու համար, գոռացի ինքնիրմէս ...ու խոշոր, թնդանօթաձիգ ա... ...ի մը զարնելով դրան, խոյացայ ...։

...Նորէն վեր, նորէն վար։ Բախ... ...սրճարաններն ալ պարապ էին։ ...նօթ չկար։

Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ի՞նչ... ...Լիւքսէնպուրկի պարտէզին ...ջեւ գտայ ինքզինքս, գացէք Նա... ...լէօնի հարցուցէք թէ ի՞նչպէս ...ինք Մոսկուայի առջեւ գտաւ։ ...Աշնան մօտ էր։ Քչիկ մը բա... ...տեղծութիւն, եթէ կը հաճիք։

Ծառերը կը սարսռային մերկանալով իրենց տերեւներէն, իրենց սպասած նուէրը չստացած հարսներու հոգի հանող դանդաղութեամբ, նազանքով, քմայքով։ Ցուրտ չէր, մանիշակներ կային երկնքի արեւմտեան կողմը ու շուք ու շշուկ, ու խաղաղութիւն արձաններուն վրայ։

Սեւազգեստ մէկը քարէ աստիճաններուն քով կեցած, անշարժ կը նայէր։ Կռնակի կողմէն հազիւ ծերմակ օձիքէն մաս մը կ'երեւար։ Կ'երազէ կամ երազներ կը փլցնէ, խորհեցայ, եթէ բանաստեղծ չէ, բա նաստեղծութիւնը սիրող մըն է՝ որ նոյն բանն է, «էշը չէ, պոչն է»…

Այս լուծումիս իբր պատասխան, կարծեք դարձաւ, երկար մը ինծի նայեցաւ ու կրկին առաջուան դիրքը առաւ։ Ամփլուած երիտասարդ մըն էր։

Հայ ըլլալուն ոչ մէկ կասկած, ամէն բանէ առաջ հայ կը բուրէր, բայց ո՞ւր տեսած էի։ Կը պրպտէի յիշողութեանս մէջ ընդունայն։ Քայլ մը իրմէ հեռու կեցայ։ Երկուքս ալ ծուեցանք պատուարին։

Եւ, յիշեցի՛։ Այսքան փոփոխութի՛ւն, Աստուած իմ, կարելի՞ էր։ Այտերը նիհարցած, յոգնած դեղնութիւն մը, նայուածքը տարտամ, լրջալուրջ ու պատուելիական ծանրութիւն մը, կրօնական խորհրդաւորութիւն մը ամբողջ կեցուածքէն։ Զիլմացայ.

— Դո՞ւն ես, Կարպիս, բարեւ…
— Ա՛, ո՞ւրկէ կը ճանչնաք.
— Զարմանալի, մոռցե՞ր ես աւ խոռ փալասը։

Մոռցած էր։ Ցիշեցուցի մանրամասնօրէն։ Կարմրութիւն մը եկաւ երեսին, որուն հաճոյք ըլլալէ աւելի ամօթի արդիւնք ըլլալը որոշ էր։ Կը թոթովէր, խօսակցութիւնը փոխել կ'ուզէր։ Մեղքցայ։

— Ի՞նչ շուտ կ'անցնի երկար ժամանակը, ըսի ու լռեցի։

— Այո՛, այս մաշկանացու կեանքին կարճ ժամանակը, սրբագրեց շատ ծանր շեշտով մը։

Բնաւ գլուխ չունէի քարոզ մը, կամ աստուածաբանական դաս մը մտիկ ընելու, ինչպէս կը պատահի նման առիթներու։ Լոյսի նման պայծառ էր որ կամ «փրկութեան բանակի» զինուոր մըն էր կամ «բուդմի» պատուելի, միւռոնար եւ չեմ գիտեր նման բան մը, հացի ճամբով մը միացած ի հարկէ։ Կարճ կապելու համար այդ գետնին վրայ ո՛րեւէ յոգնութիւն, ըսի անհոգութեամբ.

— Դասախօսութենէ մը կը վերադառնայի, կը սիրեմ Լիւքսէնպուրկը, ճամբան ալ զայն կը կտրէ արդէն։

— Ի՞նչ դասախօսութիւն։

— «Անաստուածութիւնը իբր կրօնք» գրքի մասին, հաւաքոյթ մը որ վիճաբանական հանգամանք պիտի առնէր, եթէ հակաճառող մը ըլլար։

Կարծեմ ոգեղ ապտակ մըն էր խօսքս։ Զղջալու մօտ էի, երբ հարցուց․

— Տրդատը ի՞նչ կ'ընէ։

— Տրդա՞տը. չէ՞ս գիտեր դեռ, առտու մը բազուկին երակները բացած գտան։ Վերջերս նշանաւոր «ածելի» էր, անիշխանական վարկածներ մը համբիչի պէս լեզուին փաթթած, գործ չունիս՝ մտիկ ըրէ։

— Խե՛ղճ տղայ։

— Պարագայ մը, որ ինծի կասկածիլ տուաւ իր մտքի առողջութեան վրայ, երեւակայէ՛, գրպանի տետրին մէջ ամիս մը ամբողջ, որ է 30 էջ, «պէտք է սպաննել» խօսքով լեցուցեր էր. յաջորդ ամիսը «ի՞նչ սպաննել», այս պարպուած եսը՞, ամօ՛թ է։

— Ցետո՞յ։

— Այսքան, իբրեւ վերջին պահուն սպաննելիք բան մը գտեր է իր «պարպուած եսին» մէջ, հօսհօսը…

Կը ժպտէի անտանելի անհոգութեամբ մը։ Զտեսնելու զարկաւ ու տխուր ձայնով.

— Խե՛ղճ Տրդատ, հառաչեց

Խօսակցութիւնը նորէն պաղիլ սկսաւ հակառակ ջանքիս։ Անցողակի ըսեմ որ կարօտի պէս բան մը կը զգայի կարպիսին հանդէպ, որուն հետ ամբողջ գիշեր մը ծանօթ ողիսականը ապրեր էի։ Դժուար կը զգայի «երանելի օրեր» բացազանչութիւնը։

Երիտասարդ կին մը մեր մօտերը կեցաւ։ Առիթը եկած համարեցի վերսկսելու։

— Աղուոր կտոր է, չէ՞, ըսի ակնարկի մասնաւոր քթթումով մը ցուցնելով կնոջ ձեւաւոր բումբերը։

— Զգիտեմ, պատասխանեց, աչքերը խոնարհելէն, եւ յետոյ, գիտե՞ս, ես ամուսնացած եմ…

Ինչպէ՞ս մտքէս չէր անցած, վա՛յ սատանայ։ Սիկարէթ մը հրամցուցի։

— Ամուսնանալէս ի վեր ծխելու սովորութիւնս ձգած եմ, ըսաւ։

Պնդել չէր ըլլար։ Լռեցի։ Պաղ լրջութիւնը ինծի ալ փոխանցեց. ներսս եփող հարցումները, իր վիճակին, ըրածին ընելիքին մասին, մինչեւ շրթներս բարձրացան ու ետ դարձան։ Կը վախնայի որ կ'ելլէ ոչխարը փարախ տանող եղանակ մը կ'երգէ։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

— Մանաւանդ ժընեւի մէջ, երբեք հարց չէ ծագած դաւադրութիւն մը սարքելու բոլշեւիկեան վարչաձեւին դէմ. ընդհակառակն, խորհուրդներու ներկայացուցիչները, միշտ ալ հոն ընդունուած են գրկաբաց, երբ կարելի եղած է յուսալ անոնց օժանդակութիւնը:

Ի վերջոյ, ընտրուեցաւ 17 հոգինոց ենթախումբ մը, որ պիտի ուսումնասիրէ Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան համար ներկայացուած ծրագրերը:

⁂ Զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին պիտի նախագահէ Պ. Հէնտըրսըն:

Ռուսեւֆինլանտական յարաբերութիւնները

Գրեր էինք թէ բոլշեւիկեան իշխանութիւնները 10,000 Ֆինլանտացիներ աքսորած են Սիպերիա, ինչ որ տեղի տուած է Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի յարաբերութեանց ձգտումին:

Այս առթին բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը հրատարակած է յօդուած մը, որ խոստովանութիւնն է թէ Ֆինլանտացիներու աքսորը դէպի Սիպերիա կատարուած է քաղաքական նկատումներով եւ թէ պատճառը խորհրդային օրէնքներու հանդէպ Ֆինլանտայի գիւղացիներու դժկամութիւնը չէ, ինչպէս կ'ենթադրուէր:

Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ խորհրդային արտաքին գործավարութեան օգնականը Քրէսթինսկի, Մոսկուայի Ֆինլանտական գործակատարին յանձնեց զեկուցագիր մը, որով խստօրէն կը բողոքէ Ֆինլանտական կառավարութեան դէմ, թէ կը հանդուրժէ որ ինպաստ Ռուսիայէն մաս մը հողերու բաժանման՝ եւ նաեւ, ընդդէմ Խորհրդային Միութեան փրօփականտ կատարուի իր «երկրին մէջ»: Նոյն զեկուցագրին մէջ Քրէսթինսկի կը բողոքէ նաեւ որ ապրիլ 12ին, Հէլսինկֆորսի մէջ, հակախորհրդային ցոյցեր կատարուած են, խորհրդային պատուիրակութեան շէնքին առջեւ:

Զեկուցագիրը կը հաստատէ թէ այս փրօփականտը կը կատարուի անցեալ ամառուընէ ի վեր, եւ թէ հակառակ խորհրդային կառավարութեան բողոքներուն, հետզհետէ սաստկացած է եւ կատարուած դէպքերուն, ներկայ եղած են նաեւ Ֆինլանտայի պաշտօնական ներկայացուցիչները, եւ այս հիման վրայ պատասխանատու կը նկատէ Ֆինլանտայի կառավարութիւնը:

ՈՒՍԹՐԻՔԻ ՋՈՀԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ

Գերագոյն Ատեանի վերածուած Ծերակոյտին առջեւ դատը տեղի ունեցաւ Ուսթրիքի գործին մէջ ամբաստանուած նախարարներուն: Ընդհ. դատախազը կարդաց իր ներածական ամբաստանագիրը, հետեւեալ մեղադրանքներով: 1926 յունիս 23ին, Ռաուլ Բէրէ, որ յունիս 15էն ի վեր իբր ելեւմտական հրաժարեալ նախարար, պարտաւոր էր մի միայն զբաղիլ ընթացիկ գործերու կարգադրութեամբ, արտօնած է որ Փարիզի սակարանը մտցնեն իտալական Սնիա Վիսքոզա ընկերութեան 500,000 բաժնեթուղթերը:

1930 նոյեմբեր 2ին, բերանացի ցուցմունքներով արգելք եղած է որ Սէնի դատարանին ընդհ. դատախազը հետապնդումներ կատարէ Ուսթրիք դրամատան վարիչներուն դէմ: Իսկ Ռընէ Պէնար, Կասթոն Վիտալ եւ Ալպէռ Ֆավր կը նկատուին մեղսակիցներ:

Ասկից զատ, Ռաուլ Փէրէ, ըլլալով իրաւագէտ-խորհրդական Ուսթրիքի հաստատութեան, 1927էն ի վերկըստանար տարեկան 100,000 ֆրանք վարձք, նոյն հաստատութենէն: Երեք տարի անընդհատ ստացուած այս գումարները Ուսթրիքի հաշուետետրներուն մէջ կ'երեւին միմիայն ստացողին սկզբնատառերով եւ կատարուած իրական աշխատանքի մը վարձք չեն կրնար նկատուիլ, քանի որ Ռաուլ Փէրէ երբեք որեւէ դատ չէ վարած յանուն Ուսթրիքի: Եւ նոյնիսկ որեւէ իրաւաբանական խորհրդատուութիւն ալ չէ կատարած:

Ընդհ. դատախազին ամբաստանագրին ընթերցումէն վերջ խօսեցան ամբաստանեալներուն պաշտպան փաստաբանները:

Գերագոյն Ատեանը որոշեց յաւելուածական քննութիւն մը եւս կատարել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՆԻԷՌ Պուաքոլոնպի Զ. Ե. Ն. Մ. մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԻՏԵԱՆԲՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը ընկեր Երեւանց:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին խաժակ Ակումբին մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մ. Աւետիսեան, Մէտօն.— Ձեր հաղորդած լուրը բոլորովին նորութիւն է մեզի համար: Կըրնա՞ք յայտնել աղբիւրը:

Գարօ, Փուժէ Սիւռ Առժան.— Դրամը չենք ստացած:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, «Արեւմտահայ քաղաքական մամուլը անցեալի մէջ եւ ներկայիս» նիւթի մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մէկ ժամ սինեմա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խարբերդի Իջմէ գիւղէն Սեդրաք Երմոեան որ եբեքտարիառաջ կը գտնուէր Սէբէզի մօտՏօվսեթա(Յունաստան) գիւղը եւ կաշխատէր ծխախոտի գործի մէջ:

Իմացնել իր եղբօր Մեսրոպ Երմոեանի, 17 Rue de l'Est, Montchat-Lyon (Rhône) France:

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր տուողին 35 ֆր. նուէր:

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ: Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N.-D. DE LORETTE

TOURNÉE CARACACHE — THEATRE EDEN 7 AVE. CLICHY

ՄԵԾ ԹԱՏՐՈՆ — ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանսարը), Տիկ. ԺԻՐՖԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուովը—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐՀՕՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր

երկսեռ մեծ խմբերգ, մեծ նուագախումբ

ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ ի պատիւ իր վաղեմի ընկեններուն, յօժարած է ստանձնել Ճինկէօզի իր հին դերը այս երկու ներկայացումներուն համար:

Փարիզի բոլոր արեւելքցիները ներկայ պիտի ըլլան այս երկու ներկայացումներուն:

Թատրոնը կը բովանդակէ 1750 հոգի, որով գիները եղած են ամէն քսակի յարմար՝ 5 ֆրանքէն մինչեւ 30 ֆրանք:

Օթեակներն ալ նոյն գինին մէջն են:

Հայթայթեցէ՛ք ձեր տոմսակները կանուխէն: Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 մայիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան հաւաքատեղին, ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին գ. Թաղապետարանի մատենադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ «Պրէպան Մարսէյլ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Չէօրէքճեանի, մեներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ:

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճազ, քոթիյոն, եւայլն: Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 Թիւ հանրակառքերը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

MAITRE GEORGES LEWINSKY

վկայուած իրաւագէտ

28 Avenue de l'Opéra, Paris (2) մէթրօ Opéra Tél. Richelieu 97-05

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—6, կիրակի օրեր 10—12

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատեր Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն, պաշտօնագրերու, կանոնագրութեանց խմբագրութիւն, ամուսնալուծման, ժառանգական դատեր, ամուսնական, նօտարի գործողութիւններ, գանձումներու հետապնդում, նաթիւրալիզասիոն:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄՕՆՄԱՐԹՐԻ SACRÉ COEURի ՈՐԳԱՆՈՅՆ.

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին

HOTEL MAJESTIC, 19 Ave Kléber

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Segond-Weber, Պ. Maurice Donneaud (Բոմէտի Ֆրանսէզէն), եւայլն, Օր. Բաբաեան կ'երգէ հայերէն երգեր:

ՄՈՒՏՔ՝ 25 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն: Չափաւոր գին:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Կը խօսի՝ ՊՐՕՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Նիւթ՝ «ՀԻՆ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՇՆՈՐՀԱՔԱԼԻՔԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ եւ Աղքատախնամի պատուակալ նախագահ Գեր. Տ. Վռամշապուհ սրբազան եպսկ.ի պատարագիչ արժ. Տ. Խոյեան աւագ քհնյ.ի, եկեղեցւոյ պատ. քահանայից դասուն, հոգաբարձութեան, երգչախումբին, պաշտօնէութեան, Փարիզի ազգային բարեգործական եւ Հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներու եւ բոլոր ազգայիններու որոնք անձամբ ներկայ ըլլալով Աղքատախնամի հիմնադիրներէն հանգուցեալ Աղանուր, Մելիք - Մինասեանց, Կարիպեանց ինչպէս նաեւ նոյն ընկերութեան վաստակաւորներէն հանգուցեալ Լեւոն Ճէվահիրճեան, Ստեփան Յովսէփեան, Մժիկեան, Իգնատիոս Զօրայեան, Գալպաքճեան, Գէորգ Էրմէքճեան, Պարկիրճեան Խան, Բուլճի Իսքէնտէր, Տօքթ. Պաղտասարեան, Պօղոս Նուպար փաշա եւ Ռուբէն Որբերեանի հոգեհանգստեան Ս. պատարագին եւ պաշտամունքին, իրենց աղօթքի բաժինը բերին եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պէլֆօրի Վազգէն խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Գրիգոր Թօլեանի եւ իր քրոջ իրենց մօր մահուան առթիւ:

Պէլֆօռ, 17 մայիս 1931

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը կը խնդրէ Լիոնի հայ քաղաքական կուսակցութիւններէ եւ Հայր. Միութիւններէ որ բարի ըլլան իրենց ներկայացուցիչը ղրկել խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահը: Օրակարգ՝ Մակեդոնիոյ որբերու եղբայրական օգնութեան ձեռնարկ:

— Կարնեցի Վարդան Ղազիկեան որ Փարիզ եկած է միացեալ Նահանգներէն, կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Պ. Վարդան Ղազիկեանի, 108 Bld. Jourdan, Paris (14).

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԲԱԺԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ:

Մասնակցութեամբ՝ 4 ֆրանսական եւ 4 հայկական խումբերու: Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան ժամը 7, Stade Boiron-Grangerի (A. S. H.) դաշտին վրայ, Boncoin:

Ծախու է

Տէսինի մէջ հրապարակի վրայ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով: Մանրամասնութեանց համար դիմել Արամ Բաշիկեանի 170 Ave. Jean-Jaurès, Décines, (Ysère).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd.

Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԻՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՅԻՍ 1931
22 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1576 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳԱՐՇԵԼԻ

Կարելի եղածին չափ կը զգուշանանք վիճիլ, դէմ դիմաց խօսիլ այն թերթերուն հետ, որոնք սուտ-խենդ կը ձեւանան ամէնէն լուրջ հարցերուն մէջ անգամ: կամ քննադատութիւնը կը շփոթեն շնականութեան հետ:

Այդպիսի թերթ մըն է «Պայքար»ը, Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը: կատարեալ «Թասվիրը Էֆքեար» կամ «Թէրճիման»: Հարիւր խմբագրականէն մէկը հազիւ կը քաղեցնէ մեզ: Բայց անհաւասիկ «խմբագրական» մը — ի՛նչ հեգնութիւն — որուն միայն արտատպումը պիտի բաւէր դատելու այս մարդիկը: թէ՛ իբրեւ մարդ եւ թէ իբրեւ հանրային գործիչ:

Ռամկավարները այդ ուղղափառ օրկանին մայիս 8ի թիւին մէջ, «Անհրաժեշտ մաքրագործումը» խորագրին տակ, կը կարդանք հետեւեալ տողերը.

— «Այսօր ունինք «Զափահաս» կոչուած բազմաթիւ որբեր, որոնք այնքան զարգացած են ստահակութեան մէջ, որ իրենց գտնուած տեղերը անպատուութիւն եւ ճշմարիտ փորձանք դարձած են Հայութեան գլխուն: Բնականաբար յարմարագոյն ու փափաքելի կարգադրութիւնն էր հասունցած հայ որբերը որքան կարելի է ստուար թիւով Հայաստան փոխադրել՝ իբրեւ թարմ ու խոստմնալից ոյժ: Բայց երբ մէջտեղ են Զափահաս կոչուած որբերու անարժան շահատակութիւնները, ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այդպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»:

Պաղարիւն եղէք եւ կարդացէք շարունակութիւնն ալ.

— «Եւ տակաւին անոնց մոլորեցուցիչներն ու բարոյական դահիճները երես ունին ու թուղթ կը մրոտեն որբերու անունով, եւ անհարկի աղմուկ փրցնելով թէ իրենց զոհերը հոս ու հոն անգործ կը մնան կամ դժուարութեանց մատնուած են, կը պահանջեն որ ազգը շարունակէ հոգատարութիւն ընել անոնց, մինչդեռ անոնք կը գտնուին այնպիսի հասակի մը մէջ, որ ոչ միայն պէտք է իրենց գլխուն ճարը նային, այլ նաեւ պարտաւոր են իրենք ուրիշներու հոգատարութեան մէջ մաս ու բաժին ստանձնել»:

×

Հակառակ մեր բոլոր բարեացակամութեան, աջ-ձախ դարձուցինք եւ չկրցանք ըմբռնել այս խմբագրականին բուն շարժառիթը:

Գիտենք որ ռամկավարները բարի տրամադրութիւններ չունին այրիներու սերունդին հանդէպ, իրենց յատուկ պատճառներով:

Ո՞րն է նոր պատրուակը, «Պայքար»ի աւելի քան գարշելի քսութեան համար:

Անցեալ Մարտէն ի վեր մենք, յունահայ թերթերը եւ ուրիշներ կ'արձանագրենք զարհուրելի, անել կացութիւնը Մակեդոնիոյ լեռներուն վրայ նետուած վեց հարիւր չարքաշ, չարակոծ երիտասարդներու: Զափահաս որբեր, այո՛, որոնք տարիներով աշխատեցան, — օրական 18—22 ժամ — տքնեցան, համբերեցին, մէկէն ողորմութիւն չխնդրեցին, մէկուն չլացին իրենց սեւ օրը, — եւ ահա մատնուած են ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ: Եւ հաց չեն ուզեր, այլ գործ:

Պատճա՞ռը: Երեք ամիս է որ կը բացատրենք, — կը բացատրեն ուրիշներ ալ:

Այս տղաքը իրենց յոյսը դրած էին ծխախոտի վաճառման վրայ: Ծխախոտը ծախուեցաւ, հողատէրերը չկրցան իրենց պարտքերը վճարել եւ կերան այս տղոց արդար վաստակը, — ազարէն մինչեւ տասը հազար ֆրանք, իւրաքանչիւրին:

Յետոյ, գործազրկութիւնը այնպիսի համեմատութիւններ առած է մասնաւորապէս Նոր Յունաստանի մէջ, որ տեղացին ինք անօթի է: Իսկ ո՛ւր որ պատառ մը հաց ճարելու միջոց կայ, վերապահուած է բնիկին, հպատակին:

Այս չոր պատմութեան տասնապատիկը գիտեն Մակեդոնիոյ ազգային Մարմինները և Սելանիկի Թեմական Խորհուրդը: Այլեւ Բարեգործականը:

Կացութիւնը այնպէս է որ, ճար չկայ: Այս տղաքը պէտք է փոխադրուին ուրիշ տեղ: Անշուշտ, ամէնէն առաջ, Հայաստան: Եւ որքան գիտենք, այս իմաստով դիմումներ կատարած է նաեւ Գաղթ. Յանձնաժողովը, որ կը բաղկանայ «Պայքար»ի խմբակցութեան հաւատարիմներէն:

Արդ, ռամկավար խմբագրին գրիչը առաջ չերթար իր ընթերցողներուն պարզելու այս աննախընթաց ողբերգութիւնը, վեց հարիւր երիտասարդներու անօթութիւնը եւ արիւն արցունքը: Բայց, առաջ կ'երթայ հայհոյելու, նախատելու, կրկին եւ կրկին մարտիրոսացնելու ամբողջ սերունդ մը:

Եւ դեռ աւելին, — գռեհկօրէն շնթելու իշխանութեան մը առջեւ որ արդէն դիրք բռնած է ամբողջ արեւմտահայ զանգուածին, մասնաւորապէս երիտասարդութեան դէմ.

«... Ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այսպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»:

«Աղա Նազար»ները ոչ խիղճ ունին, ոչ խիպ: Բայց այս գարշելի տողերը շարող գրաշարին — աշխատաւորին — ձեռքե՞րն ալ չդողացին...

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՉԱՓԻ ՊԱԿԱՍԸ

Դարերու խորէն կուգանք: Բոլորեր ենք քաղաքակրթութեան երկար շրջան մը: Բայց դեռ, չենք կրցած տաշել ու յղկել կարգ մը թերութիւններ, որոնք կը յատկանշեն կիսակիրթ ժողովուրդները:

Մէկը եւ գլխաւորը՝ չափի պակասն է, որուն փաստերը կը վխտան հանրային գործունէութեան բոլոր մարզերուն վրայ:

Ունի՞նք թէ չէ անմիջականին եւ օրը օրին իրագործելիին ըմբռնումը: Գիտե՞նք թէ չէ անհրաժեշտ պահանջին յատկացնել տրամադրելի ուժը՝ կարելի խնայողութեամբ եւ առանց անպէտ շեղումներու: Կամ նոյնիսկ, գիտե՞նք ընտրել նպատակներու եւ առաջադրութիւններու հետապնդելին:

Բացէք ո՛ր եւ է Միութեան Ծրագիր-Կանոնագիրը եւ անմիջապէս կը տեսնէք չափի բացակայութիւնը, որդեգրուած նպատակի եւ տրամադրելի ուժի խոտոր համեմատութիւնը:

Եւ անշուշտ, ամենէն մեծ առաջադրութիւններն ընդգրկող միութիւնները չեն որ, կրցած են բան մը արտադրել:

Ընդհակառակն:

Զանազան Միութիւններու ամլութեան պատճառը պէտք է առաւելապէս փնտռել ծրագրային մեծամոլութեան մը մէջ: Կը փորձեն հեռուները տեսնել, ու կը մնան անշարժ, կամ իրենց առաջին քայլերուն իսկ՝ կը սայթաքին անխուսափելի արգելքներու առջեւ. մինչ կրնային մօտաւոր փողոցներու մէջ նետել ամուր քայլեր:

Այսպէս. բոլոր միութիւնները պարտք սեպած են իրենց ծրագրին մէջ արձանագրել «պայքար ձուլման ու այլասերման դէմ»:

Արդի՞ւնք իրենց տարիներու գործունէութեան: Ո՛չինչ: Մինչ պիտի կրնային ձեռք ձեռքի բանալ մանկապարտէզ մը, մանկապարտէզ մը, եթէ այդ ընտրած ըլլային իբրեւ անմիջական եւ իրագործելի նպատակ եւ գիտնային թէ առով արդէն կը հարուածէին վտանգը՝ որուն անունն իսկ՝ իրենց ծրագրերուն մէջ արձանագրելու պէտք չէին ունենար:

Այսպէս նաեւ, գթութեան կազմակերպութիւնները: Կը տեսնեն պատերազմներու եւ քաղաքական հալածեալներու դժբախտութիւնը: Ու կ'անճրկին տեղական փոքր ցաւերու առջեւ, երբ կրնային հրաշք գործել, եթէ ուզէին նախ դարմանը փնտռել ու գտնել գաղթականի տառապանքներուն, նոր օրերու վէրքերուն:

Այսպէս նաեւ գրական - գեղարուեստական միութիւնները: Դեռ ո՛չ ոք կ'ուզէ իր միտքը դնել եւ ո՛չ ոք կ'ուզէ այս մտադրութեամբ ալ չափաւորել իր յաւակնութիւնները թէ «վաղը կարդացող չպիտի մնայ»...

Կան ու դեռ կը կազմուին միութիւններ, որոնց նուազագոյն առաջադրութիւնն իսկ, հայ կեանքի ներկայ պայմաններով, կը բաւէ ապշութեան մատնելու եւ ձգելու հոգեվարքի տպաւորութիւն...

Կան ու դեռ կը կազմուին հրատարակչականներ՝ որոնց «անցեալ»ի աւանդը փրկելու մտահոգութիւնը, վեր կը մնայ ամէն գովեստէ: Բայց ո՞վ է որ կը մտածէ «ապագայ»ի փրկութեան...

Ու հասարակ այբբենարանի մը հրատարակումը կը մնայ դիպուածին ձեռքը:

Չափի պակա՞ս. անշուշտ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ազրբէջանի կառավարութեան ներկայացուցիչը, Թէյմուր Ալիեւ, Բագուի հայերէն կոմունիստ թերթին (8 մայիս) կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

«Զանգեզուրի մէջ ամէնէն շատ վնասուած է Սիսիանի շրջանը, որուն 33 գիւղերէն հիմնովին կործանած են 19ը, մասամբ քանդուած են 8 գիւղ, մեռած են 247 հոգի, վիրաւորուած են 460 հոգի: Գորիսի շրջանին մէջ հիմնովին կործանած են 7 գիւղ, մասամբ քանդուած են 4 գիւղ, մեռած են 99 հոգի, վիրաւորուած են 123 հոգի: Ամէնէն քիչ վնասուած է Ղափանի շրջանը, գիւղերը քիչ աւերներ կրած են, մեռած են 11 հոգի, ծանր վիրաւորուած են 70 հոգի: Այդ երեք շրջաններուն մէջ սպաննուած են աւելի քան 2500 անասուն:

Թշուառութեան մատնուած են մօտ 20,000 գիւղացի: Բոլորն ալ այժմ կ'ապրին բաց երկնքի տակ, լեռնային տաժանելի եղանակին պայմաններուն մէջ: Մասնաւորաբար աղքատ գիւղացիները գէշ վիճակի մը մատնուած են: մեռածներուն հարիւրին 75ը կը բաղկանայ կիներէ եւ երախաներէ:

Այժմ ամէն տեղ կ'աշխատին բժշկական օգնութեան կայանները: Ամէն օր ամբողջ Անդրկովկասէն կը հասնին ուտելիք, հագուստեղէն: վրանի պէտքը ամէնէն աւելի զգալի է: Այլապէս բաց երկնքի տակ ցուրտին պատճառով կը սկսի հիւանդութեան համաճարակ մը, աւելի եւս ծանրացնելով աղէտը:

Տեղական իշխանութիւնները կը գործեն հարկ եղած եռանդով: Հայաստանի կառավարութեան գրեթէ բոլոր անդամները այս միջոցիս կը գտնուին աղէտեալ շրջաններուն մէջ: Այնտեղ են նաեւ ճարտարագէտները:

Լաչինի մէջ եւս նոր ցնցումներ տեղի ունեցան, այդ պատճառով քանի մը շէնքեր փլան: Շրջանի գիւղերուն մէջ ալ աւերուեցան կարգ մը տուներ: Մեռան 7 հոգի ու վիրաւորուեցան 60 հոգի:

Զանգեզուրի շրջանը լեցուած է Բագուէն եկած բազմութեամբ մը: Ասոնք, աղէտին յաջորդ օրն իսկ վազեցին Զանգեզուր հասան, տեսնելու համար իրենց ազգականներուն վիճակը: Այս պատճառով ալ հաղորդակցութեանց եւ փոխադրութեանց միջոցները ծանրաբեռնուած են, եւ տագնապը աւելի եւս ծանրացած:

Աղէտեալներուն անուանացանկը պիտի տպուի Երեւանի թերթերուն մէջ, որպէսզի հարկ չմնայ Բագուէն Զանգեզուր վազելու: Միւս կողմէ պէտք է գիտնալ, որ տեղական կառավարութիւնը ձեռք առած է ամէն միջոց օգնութեան հասնելու համար աղէտեալներուն, այնպէս որ տագնապի տեղի չկայ»:

Օրդուբաթէն կը հեռագրեն թէ մայիս 7-8ի գիշերը եւ 8ի ցերեկին զգալի եղան նոր ցնցումներ, որոնց հետ կը լսուէին ստորերկրեայ որոտման խուլ ձայներ: Այսպէս դարձեալ նոր կործանումներ տեղի ունեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ Շէյխ Մահմուտ, Իրաքի Քիւրտերուն ապստամբապետը, ձերբակալուած եւ աքսորուած է: Որոշուած է յարմար տեղ մը գտնել Եփրատի ափը, Սէմավիի մէջ, վերջնականապէս այնտեղ արգելափակելու համար Շէյխը:

ԺԸՆԵՒԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՑԱՒԸ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը որոշեց ստեղծել վարկի միջազգային կազմակերպութիւն մը որ նիւթապէս պիտի օժանդակէ արեւելեան եւ կեդր. Եւրոպայի վնասուած երկրագործներուն:

Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ցաւ յայտնեց որ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութիւնները չպիտի կրնան օգտուիլ այս կազմակերպութեան տուած առաւելութիւններէն.

— «Կարելի չպիտի՞ ըլլար, ըսաւ, բարեփոխել կազմական կանոնադրութիւնը, այն ձեւով որ թոյլատրուի այդ երկիրներու գործակցութիւնը, մասնաւորաբար իմ երկրիս, ուր երկրագործը այնքան դժբախտ վիճակի մէջ է, որքան դրացի երկիրներունը եւ ան ալ վաշխառուական տոկոսներով ինկած է պարտքերու տակ որոնցմէ կը ճզմուի»:

Իսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան իր ճառին մէջ անդրադառնալով Թուրքիոյ ներկայացուցիչին արտայայտութեան, ակնարկեց թէ շատ պարզ միջոց մը կայ Թուրքիոյ համար՝ փափաքին տիրանալու, բայց Թ. Րիւշտիի կը ձգէ զայն գուշակելու հոգը...

Երկրագործական վարկի այս հաստատութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Ժընեւ. պիտի ունենայ 5 միլիոն տոլարի դրամագլուխ մը բաժնեթուղթերէ բաղկացած, պայմանաւ որ պետութիւնները յանձն առնեն կազմելու նոյն համեմատութեամբ հիմնադրամ մը:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի պատրաստութեան հարցով:

Այս հարցին մէջ՝ անգլիական տեսակէտն այն է թէ իւրաքանչիւր պետութեան սպառազինման մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններն ունենալու համար, լաւագոյն է իւրացնել զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին աշխատանքները:

Գերմանիա կը պահանջէ որ խորհուրդը չգոհանայ զինաթափութեան յանձնախումբին տեղեկութիւններովը: Այլ իւրաքանչիւր պետութենէ պահանջուի լիակատար տեղեկութիւն, ո՛չ միայն սպառազինման, այլեւ զինուորական պահեստի եւ գործօն ուժերուն վրայ:

Այս մասին տրուելիք որոշումը յետաձգուեցաւ, մէկ քանի օր: Իսկ զինաթափութեան խորհրդաժողովի վայր նշանակուեցաւ Ժընեւ:

Հայ երիտասարդ մը անձնասպան

Մէնիլ-լը-Ռուա արուարձանին մօտերը, Սէն գետին մէջ խեղդուած գտնուեցաւ 26 տարու հայ երիտասարդ մը, Ալաճեան որ մէկ քանի օրէ ի վեր անհետացած էր իր բնակարանէն 18 Rue du Moulineaux, Անիէռ:

Ոստիկանութեան կատարած քննութիւնը երեւան հանեց թէ երկար ատենէ ի վեր անգործութենէ կը տառապէր եւ վճռած էր վերջ տալ կեանքին, գետը նետուելով: Սակայն վարժ լուղորդ ըլլալով, որպէսզի չփորձուի գետեզր վերադառնալ եւ ինքզինքը փրկել մահուան ճիրաններէն, վզին կապած էր իր հեծանիւն ու ծանր կացին մը:

Զինքը ճանչցողներ կը հաւաստեն թէ, երեք տարիէ ի վեր անընդհատ դիմումներ կը կատարէր Հայաստան մեկնելու համար ու երեք տարիէ ի վեր Փարիզի «իրաւասու»... շրջանակները զինքը կը խաղցնէին:

Բոլշեւիկ բանուորներու ըմբոստութիւնը

Անգլիական «Մորնինկ Փոսթ» թերթը կ'իմանայ թէ Լոնտոնի ռուս պաշտօնական շրջանակները Մոսկուայէն լուր առած են խորհրդային վարչաձեւին դէմ՝ աշխատաւորներու ըմբոստացման լուրջ շարժումի մը մասին:

Շարժումը զսպելու համար, զօրակոչի ենթարկուած են Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան եւ երիտ. համայնավարական կազմակերպութեանց անդամները:

Իբր թէ առաջին խռովութիւնները ծայր տուած են մայիս 12ին Մոսկուայի մօտ, Լիւպէրցի գործատան մէջ, ուր 12,000 բանուորներ գործադուլ յայտարարած են, բողոքելու համար օրավարձքի սակաւութեան եւ սնունդի վատութեան դէմ:

Կ'ըսուի նաեւ թէ զինուորական մեծ ուժեր կեդրոնացուած են Նաւահանգիստները. որովհետեւ վախ կայ որ ցոյցեր կատարուին սննդեղէնի արտածումներուն դէմ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի, 1931 ՄԱՅԻՍ)

Այս ամիս լրանում է «Դրօշակ»ի քառասնամեակը։

1891 թ. մայիսին լոյս տեսաւ «Դրօշակ»ի առաջին թիւը և, տասնամեայ դադարից յետոյ մեծ պատերազմի առթիւ, մինչեւ այսօր շարունակում է հրատարակուել կանոնաւորաբար, իբրեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենտրոնական օրգանը։

Իր գոյութեան չորս տասնամեակների ընթացքին, «Դրօշակ»ը միշտ միեւնոյնը չի եղել. ժամանակի ու պայմանների հետ միասին փոխուել է եւ նրա բովանդակութիւնը, նիւթերի բնոյթն ու խմբագրելու ձեւը։ Մինչ առաջին շրջանում, մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութիւն, տիրողը մարտական գործի անմիջական հրահրումն էր, յուզական թափն ու կուլի մղումը, 1908 թւից սկսած, մինչեւ պատերազմի առաջին տարին, «Դրօշակ»ը դառնում է գերազանցապէս պատմական նիւթերի ու յուշերի, գրական կտորների ու քաղաքական տեսութիւնների շտեմարան։ Պատերազմի նախօրեակին միայն, երբ հիասթափութիւնը սահմանադրական կարգերից համակում է ամէնքին, «Դրօշակ»ը նորից ձեռք է առնում մարտի շեփորը։

Վերջին շրջանում, 1925 թւից մինչեւ այսօր, «Դրօշակ»ը առաւելապէս միջոց է քաղաքական-ընկերային նիւթերի մշակման, ու հարցերի առաջադրութեան, ժամանակակից կեանքի վերլուծութեան ու լուսաբանութեան եւ Երկրի դէպքերի տեղեկատուութեան։ Զգացմունքից աւելի նա դիմում է մտքին, խօսում է աւելի ուղեղին, քան սրտին, աշխատում է մշակել պայքարի խնդիրները եւ ձեւակերպել գաղափարները։ Իր այս յատկութեամբ «Դրօշակ»ը որոշ չափով մօտենում է արդի եւրոպական կուսակցութեանց կենտրոնական օրգաններին, ա՛յն տարբերութեամբ, որ վերջինները գործում են ազատ կարգերի խաղաղ պայմաններում, մինչ «Դրօշակ»ը հարցերը մշակում է յեղափոխական գործունէութեան հեռանկարով։

Կայ մի յատկանշական տարբերութիւն անցեալի եւ ներկայի միջեւ։ Անցեալում «Դրօշակ»ն ունէր միայն արտաքին թշնամի. նրա պայքարը, գրեթէ բացառապէս, համիդեան բռնակալութեան եւ ցարական ոտնձգութեան դէմ էր։ Ներքին ուժերից միայն սակաւաթիւ դաւաճաններն ու մատնիչներն էին զբաղեցնում նրան, իսկ պահպանողական-հակայեղափոխական տարրերը, հակառակելով հանդերձ յեղափոխական շարժման, շատ յաճախ, արտաքին թշնամու հանդէպ կանգնած էին միեւնոյն ճակատում յեղափոխականների հետ։ Այսօր էլ պայքարը ուղղուած է, ըստ էութեան, նոյն երկու ուժերի դէմ — Համիտի փոխարէն Մուսթաֆա Քէմալն է թշնամին, ցարի փոխարէն՝ բոլշեւիկեան իմպերիալիզմը։ Բայց սրանց կողքին կայ եւ մի երրորդ գործօն՝ հայ բոլշեւիկը, որ առաջ գոյութիւն չունէր եւ որ նոյնքան մոլեռանդ ու կատաղի թշնամի է հայկական դատին, որքան եւ բոլշեւիկ Ռուսն ու քէմալական Թուրքը, որոնց մտերիմ բարեկամն ու գործակիցն է։

Միայն թշնամին չէ. հիմնապէս կերպարանափոխուած են եւ միջավայրի պայմաններն ու գործունէութեան ձեւերը. եթէ առաջ կուլի գլխաւոր զէնքը ռումբ ու հրացանն էր, յեղափոխական խիզախութիւնն ու անհատական քաջութիւնը, այսօր նոյնքան անհրաժեշտ է եւ մտաւոր ու գաղափարական պաշարը։ Հակառակորդը հայ կեանք է մտնում ձեւակերպուած նշանախօսքերով։ Հայաստանում կիրառւում են ընկերային որոշ ծրագիրներ, փորձում են օգտագործել գիտութեան տուեալները — նոյն զէնքերը հարկաւոր են եւ մեզ համար։ Գիտութեան պէտք է հակադրել գիտութիւն, գաղափարական զէնքին՝ գաղափարական զէնք։

Կայ եւ մի այլ կարեւոր հանգամանք. առաջւայ «Դրօշակ»ի մտասեւեռման առարկան բացառապէս Հայաստանն էր — Երկիրն ու երկրի ժողովուրդը։ Պատերազմից յետոյ, հայութեան մէկ երրորդը երկրից դուրս է։ Համարեա ամբողջ Թրքահայութիւնը՝ բռնի հեռացուած իր հողից ու տնից, խռոված հոգով ու հայրենաբաղձ՝ անհամբեր սպասում է վերադարձի օրուան։ Այս զանգւածի կեանքն ու քաղաքական-ազգային ապրումներն եւս չեն կարող վրիպել «Դրօշակ»ի ուշադրութիւնից։

Եւ, վերջապէս, առաջ է եկել մի ուրիշ նոր երեւոյթ։ Բացի Օսմանեան Սահմանադրութեան հետ կապուած կարճատեւ մի շրջանից, հին «Դրօշակ»ներում հաւաստիտ են հայ յեղափոխականների եւ Թուրքիայի խուլած տարրերի համերաշխութեան դէպքեր. քաղաքական ջրբաժան շղթան եւ ռազմաճակատը Հային բաժանում էր մահմետականից. հայ յեղափոխականը՝ մի կողմ, Թուրքն ու Քիւրտը՝ միւս։ Այսօր պատորոշող այդ գիծը անցնում է ոչ թէ կրօնական, այլ ազգային սահմանով, եւ Հայն ու Քիւրտը, այլեւս պայքարի մէկ ճակատում են Թրքական տիրապետութեան դէմ։

Կարելի է մատնանշել եւ ուրիշ տարբերութիւններ անցեալի եւ ներկայի միջեւ, բայց այսքանն էլ բաւական է՝ տեսնելու համար, թէ հնի համեմատութեամբ ի՛նչ լուրջ փոփոխութիւններ են առաջ եկել կեանքի եւ գործունէութեան նորագոյն պայմաններում։ «Դրօշակ»ը, որպէս բերանը գործօն յեղափոխական կուսակցութեան, ի հարկէ, չի կարող հաշուի չառնել կատարուած փոփոխութիւնները։ Այստեղից՝ եւ այն տարբերութիւնը, որ կայ անցեալ եւ ներկայ «Դրօշակ»ների միջեւ։ Ճիշդ է, խորքով, ընկերային ըմբռնումներով ու ազգային-քաղաքական գաղափարների սեւեռումով, ինչպէս եւ յեղափոխական ոգւով եւ աւանդութիւններով «Դրօշակ»ը այսօր էլ նոյնն է, ինչ որ էր երէկ. առաջին համարից սկսած մինչեւ վերջինը նոյն աշխարհայեացքն է իշխողը ու նոյն ոգին։ Բայց գաղափարների ձեւակերպումն ու նիւթերի զարգացման եղանակը, գործունէութեան դաշտն ու թշնամուն հարուածելու ձեւերը, անշուշտ, ընդարձակուած ու փոխուած են։ Որովհետեւ փոխուած են կեանքն ու միջավայրը, փոխուած ու լայնացած են ե՛ւ մտքի ու գործի հորիզոնները։

«Դրօշակ»ը գաղափարական կեանքի ասպարէզ իջաւ, երբ հայ հասարակութիւնը դեռ նոր էր ոտք դնում յեղափոխական պայքարի ասպարէզ։ Բայց գրեթէ հէնց առաջին քայլից նա բռնեց որոշ ու հաստատուն ուղղութիւն, որին անշեղօրէն հետեւեց եւ այնուհետեւ։ Պատճառը ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարների պայծառութիւնն ու տոկունութիւնն էր, այլեւ նրա հիմնադիրների ու վարողների մտքի յստակութիւնն ու բազկի ամրութիւնն էր։ Պէտք է յիշել միայն, թէ գաղափարի ու կամքի որպիսի տիտաններ էին «Դրօշակ»ի հիմքը դնողները, ովքեր էին «Դրօշակ»ի խմբագիրներն ու մերձաւոր աշխատակիցները — Ռոստոմ, Քրիստափոր, Զաւարեան, Արամ Արամեան, Պետօն, Յովհան Դաւթեան, Ա. Վռամեան, Ս. Մինասեան, Գ. Խաժակ, Արմէն Գարօ, Հրաչ... Սրանց անմահական շնչի տակ հասակ առաւ «Դրօշակ»ը, սրանց մտքի հարստութիւններով ուռճացաւ ու ճոխացաւ, սրանց ցանած գաղափարներից մտաւոր սնունդ ու յեղափոխական դաստիարակութիւն ստացան ամբողջ սերունդներ, որոնց շարքերից դուրս եկան հայ յեղափոխական մարտիկների շքեղ փաղանգները։

Այսօր էլ, քառասուն տարի յետոյ, «Դրօշակ»ը շարունակում է ապրել ու ոգեւորել հիմնադիրների պարզած դրօշով ու քարոզած իտէալներով։ Ռոստոմի, Քրիստափորի ու Զաւարեանի հանճարը, բարձրադիր փարոսի պէս, շարունակում է լուսաւորել մեր ճանապարհը — ճանապարհը հայ յեղափոխութեան։ «Դրօշակ»ը այսուհետեւ էլ անվարան կը քայլէ այդ ճանապարհով՝ վստահ, որ վերջնական յաղթանակի օրը հեռու չէ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քաղաքական կիրքերը, որոնք բորբոքած էին անցեալ տարի երկրին մէջ կատարուած յեղաշրջումին պատճառաւ, տասը ամիսէ ի վեր լռած էին։ Հիմա որ, փոփոխուած սահմանադրութեան նոր օրինագծին համաձայն ընտրութիւնները պիտի կատարուին, ընդդիմադիր կուսակցութիւնները շարժման անցած են եւ կ'ուզեն պոյքոթի ենթարկել ընտրութիւնները։ Վաֆտը, որուն այս անգամ միացած է նաեւ Սահմանադիր Ազատական կուսակցութիւնը, Գահիրէէն՝ ուր կը գտնուին զոյգ կուսակցութեանց կեդրոնները, փրոփականտիսթներ կը ղրկեն գաւառները՝ ժողովուրդը համոզելու որ չմասնակցի ընտրութեանց։ Կառավարութիւնը, սակայն, ամէն կարգի միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգիլելու այդ փրոփականտիսթներու պտոյտները։

Անցեալ ապրիլ 6ին, ընդդիմադիր պետերը իրենց հետեւորդներով յաջողեցան Պէնի Սուէֆ երթալ, բայց չյաջողեցան խօսիլ եւ ամբողջ վեց ժամ, քաղաքին կայարանը սպասելէ յետոյ, ճարահատ կառավարութեան տրամադրած վակոններով վերադարձան։

Հակառակ այս արգելքին, ընդդիմադիրները չյուսահատեցան եւ որոշեցին Մայիս 1ին Թանթա մեկնիլ։ Այս անգամ ալ սակայն ձախողեցաւ իրենց փորձը, որովհետեւ Գահիրէի կայարանը ոստիկանական լուրջ հսկողութեան տակ առնուած էր կանխապէս։ Որոշուած ժամուն, ընդդիմադիր պետերը, 60 հետեւորդներով, քաղաքին զանազան կողմերէ ինքնաշարժներով կայարան կը փութան եւ հակառակ խիստ արգելքին կը յաջողին ներս մտնել կայարանէն եւ վակոններ նստիլ։ Անշուշտ բաւական հրմշտուկներ եւ վէճեր կ'ըլլան, որոնց ընթացքին, քանի մը հոգի թեթեւ վէրքեր կը ստանան։

Կառավարութեան հրամանով շոգեկառքը իր ուղղութիւնը կը փոխէ եւ փոխանակ Թանթայի կ'ուղղուի Գահիրէի հեռաւոր թաղերէն մէկը, դէպի Զաֆարանի պալատը (Ապպասիէ թաղ), ուր վայրաշարժը վակոններէն զատուելով ետ կը դառնայ եւ ամայութեան մէջ կը թողու ընդդիմադիրները։ Կէսօրուան մօտ անոնք կառավարութեան կարգադրութեամբ իրենց տեղերը կը ղրկուին։

Մայիս 3ին, ընդդիմադիրները առանց որեւէ շշուկի, ինքնաշարժով կը մեկնին Պէնի Սուէֆ, ուր իրենց կուսակից նախկին ծերակուտականի մը բնակարանը կ'իջեւանին։ Նահաս փաշայի ժամանման լուրը անմիջապէս կը տարածուի եւ մեծ թիւով բազմութիւն մը կը խռնուի այդ տան շուրջը։ Ոստիկանութիւնը լուր առնելով, անմիջապէս կը փութայ տեղին վրայ եւ կ'աշխատի ցրուել ամբոխը։ Ցուցարարները չեն ուզեր ցրուիլ եւ քարեր կը նետեն ոստիկաններուն վրայ, որոնք կը ստիպուին նախ օդին եւ ապա բազմութեան վրայ կրակել։ Արդիւնքը վեց մեռեալ եւ 30ի մօտ վիրաւորներ երկու կողմէն։

Քանի մը ժամ վերջ, կարելի կ'ըլլայ ցրուել ամբոխը եւ վերահաստատել քաղաքին անդորրութիւնը։ Վաֆտի պատուիրակները իրիկուան ժամը 10ին ինքնաշարժներով կը վերադառնան։ Կիզէ հասնելուն պէս, ոստիկանութեան կողմէ կը բռնուին եւ դատական իշխանութեանց կը յանձնուին՝ հարցաքննութեան համար։ Հարցաքննութիւնը կը տեւէ մինչեւ առտուան ժամը 4, որմէ վերջ ազատ կ'արձակուին։

Նոյն օրը, կիրակի, 3 մայիս, Կիզէի մէջ, տեղին երեւելիներուն հրաւէրով, վարչապետ Սըտքի փաշա քաղաքական մեծ ճառ մը կը խօսի, որու ընթացքին բացատրութիւններ կուտայ իր քաղաքականութեան եւ մօտաւոր ընտրութեանց մասին։

Երկու օր վերջ, ընդդիմադիրները փորձեցին Տամանհուր մեկնիլ, այս անգամ փոքրաթիւ խումբերով, բայց կրկին արգիլուեցան։

Այս անգամ, անոնք փորձեցին ազգային համագումար մը կազմել, օրուան քաղաքական կացութեան մասին խորհրդակցելու համար։ Այդ համագումարին պիտի հրաւիրուէին նախկին վարչապետներ եւ նախարարներ, ինչպէս նաեւ կարգ մը ականաւոր երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, նախկին դատաւորներ, կառավարիչներ եւն.։ Նամակով մը դիմեցին Գահիրէի կառավարիչին, որպէսզի թոյլատրուի այս հաւաքոյթը, բայց արգիլուեցաւ։ Հակառակ տրուած արգելքին, անոնք յաջողեցան այդ հաւաքոյթը կազմել, որու ընթացքին բողոքագիր մը խմբագրելով եւ ներկաներու կողմէ ստորագրուելով, յատուկ պատգամաւորութեան մը միջոցաւ մատուցուեցաւ Թագաւորին եւ պատճէնը օտար պետութեանց դեսպաններուն։

Փաստաբանական կաճառը եւ կարգ մը իշխանազուններ իրենց կարգին, նոյնիմաստ բողոքագիր մը մատուցին Թագաւորին։

Այս բողոքագրերով ընդդիմադիրները կը պահանջէին վերահաստատել 1923ի սահմանադրութիւնը եւ կը բողոքէին կառավարութեան՝ մամուլի, խօսքի, կարծիքի հաւաքոյթներու եւ ճամբորդութեանց դէմ ձեռք առած խիստ միջոցներուն դէմ։

Եգիպտացի կիներն ալ իրենց կարգին սկսած են քաղաքականութեամբ զբաղիլ։ Մայիսի առաջին շաբթուան ընթացքին, անոնք երկու անգամ, ինքնաշարժներ նստած, շրջեցան Գահիրէի զանազան թաղամասերը եւ հրաւէր ուղղեցին ժողովուրդին պոյքոթի ենթարկել ընտրութիւնները եւ չմասնակցիլ։

Վարչապետ Սըտքը փաշա, երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ազդարարէ ցուցարար կիներուն եւ անոնց ամուսիններուն թէ ի հարկին օրէնքը պիտի գործադրէ, եթէ չդադրեցնեն իրենց «վտանգաւոր խաղը»։

Այսպէս անորոշ եւ խառնակ կացութիւն մը կը տիրէ ամբողջ Եգիպտոսին մէջ։ Զրոյցներ կան թէ յառաջիկային, երբ ընտրութիւնները սկսին, բուռն ցոյցեր տեղի պիտի ունենան։ Ընդդիմադիրները որոշած են դիմադրել ընտրութիւններուն եւ արգելք ըլլալ անոնց կատարումին, մինչդեռ կառավարութիւնն ալ իր կարգին, ինչպէս քանիցս յայտարարուեցաւ, որոշած է անպայման ընտրութիւնները կատարել։

Երկրին տնտեսական վիճակը, որ շատ անբաղձալի էր, այս ցոյցերուն եւ անորոշ կացութեան պատճառաւ աւելի վատթարացաւ։ Ամեն ամիս սնանկացողներու թիւը կ'աճի։ Երկիրը դէպի տնտեսական քայքայում կը դիմէ։

Ո՞ւր պիտի յանգին այս ցոյցերն ու քաղաքական հակառակութիւնները։ Վերջին եօթը տարուան ընթացքին, երեք անգամ փորձուեցաւ դիկտատորական վարչութիւն մը ստեղծել այս երկրին մէջ, բայց երկու անգամին Վաֆտը յաղթանակեց եւ եւ երկար պայքարներէ յետոյ տապալեց դիկտատորութիւնը։ Երեւոյթները ցոյց կուտան որ այս անգամ ալ թէեւ քիչ մը ուշ, բայց յաղթանակը անոր կողմը պիտի մնայ, որովհետեւ ժողովուրդին մեծ մասը ինչպէս անցեալին, այս անգամ ալ Վաֆտի կողքին կեցած է։ Ուսանողութիւնը մասնաւորաբար Վաֆտի կողմնակից է։

ԽՄԲ.— Թղթակցութեան թուականն է Մայիս 12։ Ինչպէս յայտնի է, ընտրութիւնները վերջացան առանց մեծ դէպքերու։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան մանուկ.— Ամէն գրագէտ իր գործէն մեծ բաժին մը պարտական է մանկութեան։ Այդ շրջանին կը սկսի առաջին զգայութիւնը, որ յաճախ ուժգնութեամբ կը տպաւորէ ապագայ գրագէտին մատղաշ հոգին։ Նոքէն այդ տպաւորութիւններով կը ստեղծուին անոր նկարագիրն ու ճաշակը։ Ուրեմն առաջին եւ թերեւս ամէնէն մեծ ազդեցութիւնը կը կազմեն մանկութեան զգայութիւնները, զորս կրնանք անուանել առաջին դաս։ Ահա այդ առաջին դասին է, որ կ'ակնարկէ Ահարոնեան. «Ես գրել եմ այնպէս, ինչպէս երբ տակաւին մանուկ՝ լալիս էի, մօրս տրտում երգերին ունկնդիր»։ Այդ տպաւորութիւններուն տակ հետզհետէ գոյն կը ստանայ ճաշակն ալ, ինչպէս կը գրէ Աբովեան.

— «Եւրոպացոց մուզիկէն շատ հիանալի է, խօսք չունիմ, ամա մեր սազն ու զուռնէն մեր ականջին աւելի ա դիր գալիս, չունքի երեխութիւնից էնդուր ենք սովոր»։

Եւ երբ խօսքը Աբովեանի մասին է, պէտք է ըսել անմիջապէս թէ իր գրականութեան մեծագոյն բաժինը apportն է մանկութեան։ Համալսարանական կամ գերմանական կրթութիւնը, զոր շատ կը յեղյեղեն, ոչինչ վնասած է իր գործին մէջէն իբրեւ տղայական, իբրեւ անարուեստ, իբրեւ անարժէք։ Նոյն իսկ կարելի է ըսել, — ինչպէս ետքէն պիտի հաստատուի — թէ գերմանացի դասախօսներն են, որ աւելցուցած են մանկութեան այդ հսկայ բեռը իր գրական ստեղծագործութիւններուն մէջ։ Սակայն, այսօր, քննական առաջին փորձն իսկ պիտի թելադրէր դուրս նետել այդ բեռը, որ յաճախ աւելորդ է եւ կը նուազեցնէ Աբովեանի ստեղծագործութիւններուն արժէքը։ Ոմանք թերեւս առարկեն թէ իր շրջանին արժէք ունէր այդ բեռը, բայց մտիկ ըրէք թէ ի՛նչ կ'ըսէ Երեւանի քննադատներէն Արսէն Տէրտէրեան.

— «Ամէն դարաշրջան իրաւունք ունի հեղինակների մասին իր կարծիքն ունենալու։ Մենք այսօր կարող ենք ընդունել Նալբանդեանին «այստեղից մինչեւ այստեղ», ինչպէս կ'ասէր ռուս արուեստագէտը»։ Փոխադրելով Նալբանդեանի անունին տեղ Աբովեանինը, ցոյց տալով այդ գրականութեան մէջէն աւելորդ բեռը, — առ այժմ այն որ մանկութենէն կու գայ, — ճշդենք Աբովեանի արժէքը թէ «ո՛ւրտեղից մինչեւ ո՛ւրտեղ» է։

Երբ դեռ Աբովեան աշխարհ չէր եկած, կամ մանուկ էր տակաւին, Երասխի հովիտն ու Ղարաբաղի լեռները թատերաբեմ դարձած էին Աբբաս-Միրզայի եւ Ռուսիոյ բանակներուն արիւնոտ խաղին։ Այդ շրջանին Աբովեան կ'ապրի յետամնաց գիւղի մը մէջ, նահապետական ընտանիքի մը ծոցը։ Կռիւները կանխահասօրէն կը սրեն Աբովեանի զգայնութիւնը՝ զինք հետզհետէ դարձնելով զգայոյզ պատանի մը։ Իր հոգին այլեւս ժապաւէն մըն է, որ դիւրաւ կը տպաւորուի։ Մութ գիւղը, իր ծանր փիլիսոփայութեամբ եւ հին բարքերով, կը քանդակուի, կը փորագրուի, կը տպագրուի այդ մատղաշ հոգին վրայ։ Ահա Էջմիածին անցած է։ Դուրսը սարսափ, ներսը հայկական թանձր քրիստոնէութիւն մը։ Ժամանակ մը վերջ, Թիֆլիզ է արդէն։ Կռիւները կը շարունակուին, Ռուսները կը գրաւեն Երեւանը։ Հայ ժողովուրդը, յաւիտենական նո՛յն միամտութեամբ, «քրիստոնեայ» Ռուսիոյ կ'ուզէ յանձնել իր ճակատագիրը։ 40.000 Հայեր Ատրպատականէն կ'անցնին Արարատեան դաշտը, հակառակ Աբբաս-Միրզայի թախանձանքներուն։ Հայերը կը պատասխանեն. «Լաւ է Ռուսաց խոտն ուտել, քան թէ Պարսից հացը»։

Բայց ահա առաջին իսկ օրէն[illegible] յաղթութեան բաժակը շրթուն[illegible], ռուս կառավարութի[illegible] Պեսարապիա կը քշէ Ներսէս Աշտարակեցին, որ համարձակեր էր պահանջել խոստացուած ան[illegible] կախութիւնը։ Աբովեան երիտասարդ մըն է հիմա, եւ իր հոգին՝ «կազմուած»։

Շրջանը դրած է իր դրոշմը։ Նախապաշարումները, մութ բարքերը, նահապետական աւանդութիւնները, քրիստոնէական մոլեռանդութիւնը կամ կղերամտութիւնը, եւ հիւանդ ռուսասիրութիւն մը, — շրջանին գլխաւոր յատկանիշները, — լեցնելէ յետոյ Աբովեանի հոգին, դուրս պիտի հոսէին անոր գրականութեան մէջէն, քանի մը տարի ետքը։

Ափսո՜ս, օրաթերթի մէջ կարելի չէ երկար արտատպումներ ընել Աբովեանի գործէն, ցոյց տալու համար այն հսկայ բեռը, զոր դրաւ անոր մէջ մանկութեան այս շրջանը։ Կը կարդանք ու կը ծիծաղինք այսօր, յաճախ կը բարկանանք իր գրականութեան դէմ։ Աբովեան, համալսարանական եւ կրթութեամբ եւրոպացի, փորձե՞ց երբեք քննական ոգիով մօտենալ այդ հին միջավայրի ազդեցութիւններուն, քննադատե՞ց բնաւ ժողովուրդին նկարագրի թերութիւնները, բան մը ուզե՞ց փոխել հին ձեւերէն՝ թէ ինք եւս շարունակեց կրել նոյն ազդեցութիւնները։ Վերջապէս, յեղափոխական ի՞նչ դիրք բռնեց նախապաշարումներու, ծիծաղելի աւանդութիւններու դէմ։ Արուեստի ի՞նչ (նոր) շունչ դրաւ իր քնարերգութեան մէջ։

Իմ գիտցածս այն է, որ Աբովեան հաւաքեց նախապաշարումները եւ յետամնաց բարքերը առանց քննադատութեան։ Նոյն իսկ, վերարտադրութեան ժամանակ, կարծես ցոյց կու տար տեսակ մը սէր նահապետական ծիծաղելի սովորութիւններու հանդէպ։ Եւ այդ է որ դասը (ստորագծուած բառերը ցոյց կու տա՛ն), որ Աբովեան առաւ գերմանացի ֆոլքլորիստներէն կամ Հերդերի հետեւորդներէն, — կ'անդրադառնանք այդ մասին յետոյ։ Աբովեանի գործին ուսումնասիրութիւնը կը հաստատէ, որ եւրոպական միտք գոյութիւն չունի այնտեղ, ոչ ալ սիրտ, որովհետեւ «երեխութիւնից էնդուր է սովոր»։ Նոյն իսկ կը փորձէ արդարացնել ինքզինքը. «Մենք չենք կարող էնպէս բան գրել, չունքի նրանց միտքն, նրանց սիրտն ուրիշ ա, մերն ուրիշ»։ Ան իր ամբողջ գործին մէջ կը պոռայ. «Եւրոպա թէ Ասիա ինձ անդադար [illegible] էին տալիս, թէ Հայկայ զաւակն եմ ես, Նոյան թոռը, Էջմիածնայ որդին, Դրախտի բնակիչը» եւ իբրեւ «Էջմիածնայ որդին», ինչպէս կը գրէ Արտ. Կարինեան, «Աբովեան համարեա չի պայքարում հին արժէքները պաշտպանող հրապարակախօսների դէմ։ Նա նոյն իսկ առանձին սէր է տածում հին, թէկուզ եւ յետամնաց, կոպիտ, վայրենի բարքերը եւ սովորութիւնները։ Նրա թոյլ, հազիւ նկատելի արտայայտուած իրոնիան (հեգնութիւն) Եւրոպիոյ հասցէին՝ ցոյց է տալիս, որ նա այնքան էլ տեւողական եւ վճռական չէր դաւանանքների, համոզումների մէջ։ ... Նրա երկրպագութիւնը յետամնաց գիւղին՝ իւրօրինակ մի պարտք է, որ նա տալիս է իր հին աշխարհայեացքին, հին մտածողութեանը»։

Միւս կողմէ Սուրխաթեան կը գրէ. «Վեց տարի Եւրոպայում ապրելուց յետոյ անգամ այդ հարկ չէ տեսել շօշափելու այդ կենցաղի մութ կողմերը, յետամնացութիւնը, խաւարը»։ Ուրեմն, Աբովեան մէկ կողմէ նահապետական մութ կեանքին, միւս կողմէ «կղերամտութեան» մթնոլորտին ազդեցութեան[illegible]

չկրցաւ դուրս ելլել երբեք, հակառակ մինչեւ Եւրոպա, մինչեւ «ռոմանթիզմի յստակ ակունքը» կատարած ճամբորդութեան։ Իր մանկութեան շրջանի փիլիսոփայութիւնը կը հեծէ իր հոգիին վրայ։ Գործը տուժած է ատկէ՝ դառնալով ազգագրութիւն, երբեմն պատմագրութիւն, ինչպէս պիտի տեսնուի եզրակացութեանս մէջ։

Յաջորդով ազգեցութիւնը իր գրականութեան առաջին վարպետներուն, գրական իր առաջին փորձերէն սկսեալ։

(8) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓԱՍՔԱԼԻ ՄԱՍԻՆ

Քնքուշ խորհուրդի մը մէջ փաթթուած է Փասքալի կեանքը։ Տառապանքի, չխոստովանուած վիշտերու անօթ մըն էր Փասքալի սիրտը։ Արդարեւ երբ «Ճառ սիրոյ զգացման վրայ» կը գրէր, պարզ ուսումնասիրութիւն չէր որ ուզեց ընել, այլ փորձեց երգել իր սիրահար սիրտին խոյանքները։ Ո՞վ կը սիրէր։ Որոշ է, Շարլոթը, մեքրարեւն իշխանուհին, իր սիրելի բարեկամուհին, որմէ բաժնուեցաւ «արցունքով»։

Ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ Փասքալ եւ Շարլոթ ամուսնացած չէին արդէն գաղտնի։ Թերեւս հայր խոկ եղած էր Փասքալ։ Թէեւ իշխանական ծագում չունէր, ինչ որ կը դժուարացնէր իր ամուսնութիւնը, բայց Փասքալ կը յուսար միանալ Շարլոթի, որովհետեւ, այդ օրերուն, արքայական հրովարտակով մը կարելի էր իշխան դառնալ։ Արդէն Փասքալ սիրուած էր Շարլոթի իշխանական ընտանիքէն։ Միւս կողմէ Փասքալի ընտանիքը եւս անուն ունէր, խոկ Փասքալ, փառասիրութեամբ թրթռուն, միշտ ազնուականներուն մօտենալու ցանկութեամբ լեցուած, մեծամօլ եւ հպարտ, հետզհետէ կը բարձրանար։ Շարլոթի հետ մտերմութիւնը յանկարծ կը խզուի դուքսին կողմէ։ Ինչո՞ւ։ Իր ծառը կը ծառնէ թէ Փասքալի կեանքին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդաւոր դէպք մը, զոր սակայն դժուար է պարզել։ Իր քոյրը խնամքով ջնջեց ամէն հետք, որ կրնար պարզել Փասքալի կեանքին խորհուրդը։ Հիմա դրոյց մը միայն կը մնայ, Նէօյեխի կամուրջին արկածը, «անդունդին զգայութիւնը»։ Եւ աչա յանկարծ Փասքալ վանք կը մտնէ։

Ի՞նչ է այդ «անդունդին զգայութիւնը»։

Փասքալ, երբ դեռ մանուկ էր, նկարագրի տագնապի նշաններ ցոյց կուտար։ Խուովահար վիճակի մը մէջ կ'իյնար, անհասկնալի եւ խորունկ վախեր կ'արտայայտէր,— օրինակ, ջուրէն շատ կը վախնար։ Զափազանց զգայուն, այնքան որ կը սիրահարէր ղանգակներուն ձայնին Մեծցաւ, եւ հպարտութիւնը աճեցաւ իր մէջ, հիւանդագին մեծամոլութիւն մը վարեց իր ճակատագիրը։

Յանկարծ գինք կը գտնենք Աստուծոյ ճամբուն վրայ։ Կորո՞ւսած էր իր երջանկութեան յոյսերուն, որ գինք առաջնորդեց Աստուծոյ, թէ հին սովորութիւն մը, որ հիւանդ հոգիները կը տանէր վանքերը «առ ի բուժումն եւ հանգստութիւն», ո՞վ գիտէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՄԱՍԻՆ

«կոմունիստ» հայերէն թերթը, որ կը հրատարակուի Բագուի մէջ, գէթ երկու օր հետաքրքրուեցաւ Զանգեզուրի երկրաշարժով եւ տուաւ երկու սեւնակ տեղեկութիւն, ուրկէ կը քաղենք.—

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օրդուբաթի շրջանին մէջ հիմնայատակ կործանած է Նասրվազ գիւղը։ Մեռած են 50 հոգի, սպաննուած են բոլոր անասունները։ Քանդուած է Խուստուփ գիւղին շէնքերուն մեծ մասը, 80 առ հարիւր, մեռած են 3 հոգի, կան բազմաթիւ վիրաւորներ։ Ցղնա գիւղին տուներուն կէսը քանդուած է, զոհերուն թիւը յայտնի չէ։ Օրդուբաթի մէջ քանդուած են 60 տուն, մեռած են 6 հոգի, վիրաւորուած 20 հոգի։ Ապրակունիսի շրջանին մէջ Շուռաթ գիւղը բոլորովին աւերուած է, վիրաւորուած են 20 հոգի։ Հիմնայատակ աւերուած է Փորադաշտ գիւղը, վիրաւորուած են 50 հոգի։ Քանդուած է Արաւուս գիւղը, վիրաւորներու թիւը կը հասնի 30ի։ Մասնակի կերպով քանդուած են Ղազանչի, Սալթախ, Կիրնա եւ ուրիշ գիւղեր։

Շահբուզի շրջանին Քիւքի գիւղին մէջ քանդուած են 250 տուն։ Քիւլուս գիւղին կէսը քանդուած է եւ մեռած են 4 հոգի, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Մեծապէս վնասուած են Բարաբաթում, Սեւքար, Արծւանիկ, Վաչուգան, Շալեարջըղ, Ղալաջա, Օխճի, Վերի Հանդ, Լեռնաձոր, Քաջարանց գիւղերը, ուր կործանած են գրեթէ բոլոր տուները, եւ փլատակներուն տակէն հանուած են 15 դիակ, վիրաւորուած են քանի մը տասնեակ հոգի։ Բազմաթիւ անասուններ սպաննուած են։ Ղափանի հանքերն ու ելեկտրակայանը վնասուած չեն։ Հանքերուն մէջ աշխատանքը դադրած է, որովհետեւ բանուորները փութացին գացին իրենց գիւղերը։ Աւելի քան 12,000 հոգի մնացած են բաց երկինքի տակ։ Գորիսի շրջանին մէջ աւերուած են Շնհեր, Գոմաձոր, Եայջի, Տաթեւ գիւղերը։ Վանքն ալ վնասուած է։ Մեռեալներուն թիւը կը հասնի 100ի։ Սիսիանի շրջանին գիւղերուն 60 առ հարիւրը աւերուած է, մեռած են 150 հոգի։

Լեռնային Ղարաբաղն ալ երկրաշարժէն ցնցուեցաւ։ Ստեփանակերտի մէջ առաջին խոկ ցնցումներուն գիւղացիները պատուհաններէն դուրս ցատկեցին, այնպէս որ մարդկային զոհ չկայ։ Երկրաշարժը կրկնուեցաւ ժամ մը յետոյ եւ փլան քանի մը հին տուներ։ Լաչինի շրջանին Աճհեղի գիւղին մէջ տուն մը փլաւ, փլատակներուն տակ մեռաւ գիւղացի մը։ Վիրաւորուած են 4 հոգի։

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ադրբէջան կը նուիրէ 10,000 րուբլի, 5 վակոն փայտ, 5 վակոն ալիւր։ Աղսնարտուզը՝ 50,000 րուբլի։ Բագուի մէջ հանգանակութիւն կը կատարուի պաշտօնական եւ ժողովրդային շրջանակներու մէջ։ Ռուսիոյ կոլխոզի կեդրոնը կը նուիրէ մէկ միլիոն րուբլի, Ուկրայնա՝ 100,000 րուբլի։

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ «Կոմունիստ» (6 Մայիս) կը գրէ թէ Գորիսի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կեանքը հետզհետէ կը մտնէ իր սովորական ընթացքին մէջ։ Փութով կը շինուին առժամանակեայ տաղաւարներ։ Ժողովուրդը դեռ կ'ապրի վրաններու տակ։ Գրեթէ ամէն օր նոր ցնցումներ զգալի կ'ըլլան։ Ծանր վիրաւորները փոխադրուած են Գորիս եւ Տաթեւ։ Որբերը ղրկուած են Շուշի, նոր բացուած մանկատունը։

Ադրբէջանի կառավարութեան կողմէ Թէյմուր Ալիեւի նախագահութեան տակ մարմին մը տեղւոյն վրայ քննութիւն կը կատարէ, ճշդելու համար օգնութեան գործը։

Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է աւերուած գիւղերը վերաշինել ընկերվարական տնտեսութեան յարմար ձեւով։ Եայջի, Հանդաձոր, Շնհեր, Խոթ, Երիցաթումբ, Տաթեւ, Խնձորեսկ գիւղերը պիտի փոխադրուին ուրիշ տեղ։ Մասնագէտներու յանձնախումբ մը ապագայ գիւղերուն համար տեղ կը փնտռէ, որպէսզի վերաշինութիւնը սկսի անմիջապէս։ Օրդուբաթի շրջանին մէջ եղանակը յանկարծ ցրտեց, այնպէս որ բացօթեայ գիւղացիներուն վիճակը ծանրացաւ։ Անհրաժեշտ է շուտով ալիւր, շաքար, թէյ եւ հագուստ ու ծածկոց ղրկել։ Շարունակ անձրեւ կուգայ, լեռնային մասերուն մէջ ձիւն կը տեղայ։

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒԵՐ

Բագու քաղաքը, երկրաշարժէն աղէտեալ ժողովուրդին օգնելու համար, հետեւեալ միջոցներուն դիմած է.—

1.— Բագուի կառավարութեան կողմէ նուիրել 25,000 րուբլի։

2.— Թերթերով հանգանակութեան սկսիլ։

3.—Կիրակի օրերը ժողովրդային նուիրահաւաքութիւն կատարել։

4.— Մայիս ամսուան ընթացքին հետեւեալ տուրքերը հաւաքել.

Ա.— Շարժանկարի տոմսակներէն 5 կոպէկ։

Բ.— Թատրոնի տոմսակներէն 10 կոպէկ։

Գ.— Ոգելից ըմպելիներէն 10 առ հարիւր։

Դ.— Բաղնիքի տոմսերէն 10 առ հարիւր։

Ե.— Պանդոկի սենեակներէն 10 առ հարիւր։

5.— Հարիւր երախայ ընդունիլ մանկատուներու մէջ։

Եւ դեռ ուրիշ միջոցներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

«ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՌԱԳԻՐԸ»

Երկու օր յաջորդաբար տուինք 150նոցներուն Մ. Քէմալի ղրկած հեռագրին մասին կարգ մը լուրեր։ Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ, գրեր էինք թէ, խնդրոյ առարկայ եղած է այդ հեռագիրը, որ կազիին առիթէտուած անգամ մը եւս ինքզինք պանծացնելու իր ճորտերուն կողմէ։

Էնկիւրիէն Թղթակցութիւն մը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին մէջ այս առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները։

Ազգ. Ժողովին նիստին մէջ խնդրոյ առարկայ եղան Փարիզի մէջ հաւաքուած հայրենադաւերուն հեռագիրները, ուղղուած Կազիին։ Երեսփոխանական շրջանակներուն մէջ ծայրայեղ ջղագրգռութիւն կը տիրէր։ Նախագահ Քեազըմ փաշա երեսփոխաններէն մէկուն կարդացուց Փարիզի 150 նոցներուն հեռագիրը։ Երեսփոխանը նախ կարդաց «Թուրքիոյ քաղաքական տարագիրները» միութեան հեռագրին ֆրանսերէն պատճէնը, եւ աչա աղմուկներ եւ պոռչտուքներ բարձրացան ամէն կողմէ։ Բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք կ'ուզէին։

Քարտուղարները սկսան արձանագրել խօսք ուզող երեսփոխաններուն անունները։

Երեսփոխան մը թարգմանեց յիշեալ հեռագիրը, որով «Թուրքիոյ քաղաքական տարագիրներու միութիւնը» կը բողոքէր Կազիին, պարզէն նկատելով խորհրդարանական եւ նախագահական վերջին ընտրութիւնները։

Միւս հեռագիրը ստորագրուած էր Տամատ Ֆէրիտի գործակիցներէն նախկին ներքին գործոց նախարար Մէհմէտ Ալիի կողմէ, ու այդ հեռագիրը լեցուն էր բարբանջանքներով։ Հեռագիրը ի վերջոյ կ'ըսէր.

— Թուրք ռամկավարները պիտի շարունակեն բուռն կերպով պայքարիլ, հանրային ազատութիւնը ապահովելու համար ընտրական ազատութիւնով։

Քարտուղարներէն մէկը կը պատրաստուէր Մէհմէտ Ալիի ղրկած երկրորդ հեռագիրը կարդալ, երբ Կազի Այնթապի երեսփոխան Գըլըճ Ալի պէյ խիստ եւ ուժեղ ձայնով մը պոռա՛ց, խօսքը ուղղելով նախագահին։

— Փաշա՛ս, ինչո՞ւ կ'արտօնէք որ այստեղ կարդացուին այդ հայրենադաւերուն հեռագիրները։ Այդ անպատիւներուն արժէք կուտաք այս կերպով։

Գըլըճ Ալի պէյի այս թելադրութեան վրայ նորանոր աղմուկներ, աղաղակներ բարձրացան գրեթէ բոլոր նստարաններէն, ու ամէնքը սկսան անիծել դաւաճաններու լեզուագարութիւնները։

Պօլսոյ երեսփոխան Նազիֆի պէյ յայտարարեց.— Կը խնդրեմ որ բոլորդ մէկ «անկցի՛ն դաւաճանները» պոռաք։ (Ձայներ, «անկցի՛ն դաւաճանները»։) Այս զարշելի մարդիկը, որոնք անիծապարտ ձեռնարկներու մէջ խոիր չգրին, չարագուշակ ջղջիկներու պէս մեր որբութեանց լեզու կ'երկարեն։ Անպատկառութիւնն ալ չափ մը, սահման մը ունի։

Բանախօսը մի առ մի յիշեց 150նոցներու կատարած գործերը։ Ժողովականներէն մէկը պոռաց.

— Երանի՛ թէ այս մարդիկը Հայերուղ Առա քշէինք…

Խալիլ պէյ յիշեց 150նոցներու գործունէութիւնը. ըսաւ թէ անոնք հայրենիքը ծախեցին օտարներուն և անամօթաբար ուզեցին անգլ. հոգատարութիւնը ընդունիլ։ Խալիլ պէյ կոչում ըրաւ ժողովականներուն, Կազիին շուրջը համախմբուելու համար։

Հասան Ֆէհմի պէյ երկարօրէն նկարագրեց դաւաճան Մէհմէտ Ալիի անցեալը, եւ հաստատեց թէ ան «ժուրնալ»ճի, կեղծարար մը, գող մըն է։ Մերսինի երեսփոխան Համտի պէյ ըսաւ.— Այդ հեռագրով՝ նպատակ ունին քանի մը դրուշ փրցնել։

Րիշտի Կալիպ պէյ յուզումնալից յայտարարութիւններէ վերջ եզրակացուց.— Ազգին վեհապետական իրաւունքները բացարձակ են։ Այս դատարկապորտները այսպիսի խառնակչութիւններով կը փորձեն քանի մը դրուշ կորզել գիրենք քաջալերող օտարականներէն։ (Ծափեր)։

Նաշեա Կալիպ պէյ ըսաւ.— Կ'ուզեմ օձ որակել այս մարդիկը, բայց անոնք օձերէն ալ ստոր են, որովհետեւ օձերը կը խայթեն այն ատեն երբ իրենց վրայ յարձակին։ Ես Ֆրանսայի վրայ մինչեւ հիմա տարբեր գաղափար ունէի։ Ֆրանսացի հայրենասէրները ի՞նչպէս թոյլատու ընթացք ցոյց կուտան այդ հայրենադաւերուն, այդ շուներուն հանդէպ։ Կ'ամչնամ նոյնիսկ շուն որակել զիրենք։ Կեցցէ՛ Մուսթաֆա Քէմալ։

Իզմիրի երեսփոխան Սըրրը պէյ ըսաւ.— Կազին մինչեւ իր կեանքին վախճանը այս ազգին յաւիտենական նախագահն է։ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը ձեւականութիւն մըն էր պարզապէս։

Ազգ. Ժողովը ի վերջոյ միաձայնութեամբ եւ խանդավառ ցոյցերու մէջ որոշեց իր մեծարանքները յայտնել Կազի փաշային։ Մասնաւոր մարմին մը ապա կատարեց այս պարտականութիւնը եւ ներկայացաւ Կազիին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՓՈՒԺԻ ՍԻԽՌ ԱՐԺԱՆ.— 12 Մայիս.— Այստեղի հայ գաղութը իր ամբողջութեամբ կը բաղկանայ գործաւորներէ որոնք կ'աշխատին ալիւրի գործարանին մէջ։ Այստեղ ետապղուեցանգործադրկութեան տագնապէն։ Բոլոր աշխատաւորները զեղչեալ օրականով կ'աշխատին, կան մէկ քանի հայրենակիցներ որոնք շաբաթներէ ի վեր անգործ են։ Հակառակ այս բոլորին «Յառաջ»ի մէջ երեւցած եղբայրական օգնութեան կոչը, ի նպաստ Մակեդոնիոյ գաղութի մեր որբ եղբայրներուն, արձագանգ գտաւ։

Մայիս 9ին գաղութիս մէջ տեղի ունեցաւ հայրենակցի մը հարսանեկան հանդէսը, ուր հրաւիրուած էին գաղութի բոլոր Հայերը, ինչպէս նաեւ Նիսէն։

Երգերէ ու պարերէ յետոյ, ներկաներու պահանջին վրայ, խօսք առաւ Պ. Գ. Գ., պարագային յարմար մէկ քանի խօսքերէ յետոյ 800 որբ եղբայրներու թշուառ վիճակը ներկայացուց։

Վերջացնելով իր խօսքը կոչ ըրաւ բոլոր ներկաներուն որ իրենց համեստ օգնութիւնը բերեն մեր տառապող որբերու օգնութեան գործին։ Յուզումը այնքան խոր էր, որ 5 վայրկեանի մէջ հանգանակուեցաւ 252 ֆր. 75 սանթիմ։ Կը ղրկենք «Յառաջ»ին, եւ կը խնդրենք որ վայրկեան առաջ յատկացնէք իր նպատակին։

Գարօ

ԽՄԲ.— Հանգանակութեան ցանկը տեսնել Դ. էջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՆԴԱԽԱՂ

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ (Պաս դ'Ալփ), 19 Մայիս.— Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբին եւ Ալպեաններու ախոյեան խումբին (S. S. St. Auban) մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր 17 Մայիս։

Հակառակ աննպաստ օդին, բաւական թիւով հանդիսատեսներ ներկայ էին խաղադաշտը, մէջն ըլլալով տեղւոյս փոքր թիւով հայ գաղութը։ Խաղի սկիզբէն արդէն մեր հայրենակիցները ներկաներուն ցուցուցին զմայլելի խաղարկութիւն մը կարճ փասերու դրութեամբ եւ անմիջապէս խաղին տիրապետեցին իրենց զարմանալի ճկունութեամբն ու արագութեամբը։

Ամբողջ խաղի ընթացքին մեծ գիւրութեամբ յաջողեցան շահիլ չորս նշանակէտեր, չփոթութեան մատնելով հակառակորդները, որոնց թափած բուռն ճիգերը միայն առիթ տուին շահելու երկու նշանակէտեր, մէկը «փէնալթի»ով։ Խաղը լրացաւ հայ խումբին յաղթութեամբը 2ի դէմ 4 նշանակէտերով։

Անիկա փայլուն յաղթանակ մըն է մեր հայրենակիցներուն համար զոր ձեռք բերին առանց դժուարութեան։ Իրենց մաքուր եւ ուղղամիտ խաղը, ինչպէս նաեւ կարգապահութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեցին տեղւոյս ժողովուրդին վրայ։

Յ. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

Իրեն հետ վերադարձայ եկած ճամբէս։

Օտէօնի թատրոնին առջեւ, նկատեցի արդէն որ գլխու ցաւ ունէր ներկայութենէս եւ ազատիլ կը ջանար։ Այդ բանը աւելի գրգռեց զիս։ Ամէն գնով կ'ուզէի այդ իրիկուն միասին անցընել,— գիւրին, գիւրին ձեռքէս չես փախիր, ուշացածքրիստոնեայ, կը խորհէի։

— Այս իրիկուն կուգա՞ս հետս թատրոն, տոմսակները ունիմ, յաջող խաղ մըն է։ Ժէմիէն ալ բեմ կ'ելլէ։

Վշտացած ձեւ մը առաւ, աչքերը խփեց ու.

—Կը ներես, բարեկամս, կինս կը սպասէ, ամուսնացած մարդ եմ։

Զի՞ս կը ծաղրէր,— ամէն բան, բայց ոչ ատիկա…

Սրճարանի մը առջեւէն կ'անցնէինք։ Բարկութեանս տալրակին բերանը կամաց կամաց կը քակուէր։

— Եկուր գոնէ գաւաթ մը բան առ, կինիկդ կրնայ վայրկեան մը սպասել, սանկ քենի պէս մի՛ ըլլար։

— Օ՛, բնաւ, բնաւ, ներէ որ մերժելու հարկին մէջն եմ, ամուսնացած մարդ եմ, եւ սկզբունքներուս բոլորովին հակառակ է։

— Ի սէր Աստուծոյ, եկուր այս իրիկուն ինծի հետ ճաշէ, կը խօսինք, հայկական լուրեր կ'առնենք…

— Ա՛խ, չէ՛, ձգէ զիս կ'աղաչեմ, Աստուծոյ համար կրակն խոկ կը նետուիմ, բայց գիտեմ որ ան խոկ չպիտի գոհանայ, եթէ հրաւէրդ ընդունիմ, ամուսնացած մարդ եմ եւ…

Արդէն չափազանց էր, նախամարդը կարմրած աչքերով մէջտեղ եկաւ։ Բռնեցի օձիքէն ուժգնօրէն, ու ցնցելով պոռացի երեսին.

— Ծօ՛ ասանկի ձագ, է՛շ, կարգուեցար ըսելով մարդկութենէ ելա՞ր, ի՛նչ է…

Երկար չտեւեց փոթորիկս. թող տուի ամչնալով։

Հանդարտութեամբ շտկուեցաւ.

— Կը ներեմ, մութ ճամբու վրայ մոլորուած բարեկամս, ամուսնացած մարդ եմ ու գիտեմ կիրքերս զսպել, միաս բարով։

Ձայնին մէջ ուրախութիւն, հըպարտութիւն եւ արհամարհանք կար։ Քարացած նայեցայ ետեւէն։

***

Արեւելեան առած մը մօտաւորապէս սա իմաստը ունի.— Մի՛ շարժիր, մի՛ բացուիր, մի՛ խօսիր. բայց խղճէն ետք կենալը երկու անգամ տխմարութիւն է, եւ վերադառնալը՝ երեք։

Ուստի որոշեր եմ իր վախճանին տանիլ օրերուն մէջէն այդ մէկ հասարակ օրը։ Չէի յուսար որ այսքան ծերմակ թուղթեր կրնայ սեւցնել, ու իր վերջին ժամերուն առջեւ կը տկարանամ, քաջութիւնը կը պակսի անկեղծութեանս, սակայն ուրիշեր եմ…

Անհամբերները թող վերադառնան։ «Այս ծամուած ձեւը փորձելուդ նպատակը ի՞նչ է» հարցնողները թող կենան։ Որովհետեւ զգայացունց արկածներու չպիտի հանդիպին առաջինները, ու գուցէ որեւէ որոշ նպատակի՝ երկրորդները։ Ի՞նչն ըսէք խնդրեմ, աննպատակ ու ի՞նչը նպատակաւոր…

Հիմա դառնանք նորէն այդ կեցած տղուն որ դեռ կը նայի հեռացող մէկու մը ետեւէն ու տխուր է։ Տարիներ անցեր էին, որեւէ ապրող հետք չկար սրտին մէջ այդ միւսէն, մինչ հիմա կը կարծէ լաւ ու անհրաժեշտ բան մը կորսնցուցած ըլլալ, անվերադարձ։

Օրերուն հոսանքով արմատախիլ եղութիւն մը մաշած, ապտուած ու անպատասխանատու, որ տակաւին կը պահէ յուզուելու զգալու կարողութիւնէն մաս մը, հին շատ հին օրերէն մնացած մանկական երգի մը, առաջին աղօթքի մը հատուկտոր բառերուն պէս։

— Մեռելութիւն, յոյսերու, խանդավառութիւններու գերեզմաննոց, աւլէ՛, մնացածն ալ տար, այնքան քիչ բան մնացեր է անպէտ…

— Երբե՞ն ի վեր այսպէս ողբերգական դերեր կը ստանձնես, տէ՛ր իմ։ Գիտեմ նորէն զիս պիտի մեղադրես գէշ թելադրութիւններու մեղքով. միայն թոյլատրէ ինծ ըսել, որ զիս յիշելով կարելի է մոռնալ։ Ցանցանք չունիմ միամիտի վշտերուդ համար, ու լոկ գթութիւնս կը շարժէ տարտամութիւնը բառերուդ …Երթա՛նք. կը խնդրեմ որ հնազանդիս կամքիս, շատ քալեցիր ու պարպուած եմ ալ…

— Լուէ՛, պերճաղիմ, կեղծիքի կեղտի վատութեան տպարակ, լռէ՛, ապուշ ստամոքս, ամէն տեղի ու ամէն դարու գռեհիկ բռնաւոր…

— Եւ դուն խեղկատակ։

(Հոս որովայնի գալարում մը խուլ մրմունջով, նման հեգնոտ ծիծաղի մը)։

Ճաշարան։ Զսիրած մէկ կերակուրս ապսպրեցի, հակառակ անօթութեանս դժուարաւ կերայ։ Աւելցուցէք այս բանին վրայ սեղանակից նորմանտացի մը որ Հայ ըլլաս գիտնալուն պէս սկսաւ ցաւիլ ու խղճալ Հայերուն եւ Հրեաներուն որ չեն սիրուիր եղեր իրենց կծծիութեան ու ծարպիկութեան պատճառով…» «Sansblague, գո՞ւք, պարոն Նորմանտացի, դո՞ւք է որ կ'ըսէք ասիկա։ Զէ, յարգելի բարեկամ, սխալ դուռ զարկիք մխիթարուելու համար։ Դուք լաւ կ'ընէք ձեր մասին շինուած պատմութիւնը կրկնէք, որուն մէջ իբր թէ սատանան ձեր սահմանները կ'իյնայ անօթի եւ մերկ. հնգապատիկ գինովհագուստ մը տալէ յետոյ նորէն կը կողոպտէք ու անօթի ծարաւ ճամբու կը դնէք»։ Եւ առանց պատասխանին սպասելու գլխարկս առի քալեցի։

Մէկուն հետ կռուելու, ծեծկռտելու, անիշխանական ըլլալու, աշխարհը իրար անցընելու փափաք մը ունէի երբ սրճարան մտայ։

—«Հոս եկուր» ձայնեց մէկը։

Արմէնն էր, մօտեցայ։

— Ի՞նչ կայ նորէն, չփած գետնախնձոր կերար թէ լուրիս։

— Աւելի գէշը, բսի նատելով։

Սեղանին վրայի նարտը բացաւ ու ածապարանքով.

— 15 վայրկեան ունիմ. երկու «մարս» մէկ խաղ. ապրէ ստրճը։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Հնգամեայ նոր ծրագիր մըն ալ

Մոսկուայէն անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ռուս յայտնի տնտեսագէտներու յանձնախումբ մը կազմուեցաւ 1931էն 1937ի համար, հնգամեայ նոր ծրագիր մը մշակելու նպատակով։ Այս ժարգիկը կը հաւատան թէ 1937ի վերջը խորհրդային Միութիւնը գլած անցած պիտի ըլլայ Միացեալ-Նահանգներու տնտեսական մակարդակը։

Ֆինլանտացի ախոռականներու շուրջ

Ֆինլանտայի եւ Ռուսիոյ արտաքին գործավարները տեսակցութիւն մը ունեցան Ժընեւի մէջ ռուսեւ-ֆինլանտական յարաբերութեանց շուրջ։

Հէլսինկֆորսէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ֆինլանտական կառավարութիւնը զեկուցագիր մը տուաւ խորհ. կառավարութեան։ Ֆինլանտա կը յայտնէ թէ Դորպատի մէջ՝ հաշտութեան կնքման պահուն, Ռուսիոյ պատուիրակութիւնը յայտնեց թէ փէթրոկրատի Ֆինլանտացիները պիտի վայելեն բոլոր իրաւունքները որոնք տրուած են Ռուսիոյ փոքրամասնութիւններուն։

Ռուսիոյ լիազորը շեշտեր էր թէ փոքր ժողովուրդները ազատ պիտի ըլլան կազմակերպելու իրենց հաւաքական կեանքը։ Ֆինլանտա ուրեմն, այս յայտարարութիւնները չի կրնար անջատել հաշտութեան պայմաններէն եւ զանոնք կը նկատէ կապուած հաշտութեան դաշնագրին։ Ֆինլանտա դիտել կուտայ նաեւ թէ վերջերս կատարուած աքսորները դրժումն են տրուած խոստումներուն եւ կը պահանջէ որ Խորհրդ.Միութիւնը յարգէ հաշտութեան պայմանները։

Ռումանիոյ ընտրութիւնները

ԱՐԴԷՆ ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵԱԼ

Ռումանիա եւս սկսած է ապրիլ ընտրական տենդոտ շրջան մը։ Բոլոր կուսակցութիւնները դատարաններու յատուկ ճիւղին արձանագրել տուին իրենց թեկնածուներու պաշտօնական ցանկերը։ Ազգային միութեան ցանկերուն վրայ կ'երեւին արհեստակցականմիութեանց թեկնածուները,ինչպէս հողագործներու, առեւտրականներու, արհեստաւորներու եւ փոքր գործատէրերու, պահեստի սպաներու, համալսարանի ուսուցիչներու, օրագրողներու եւն.։

Երկու ընտրական շրջանակներու մէջ, պայքարին զոհ գացին երկու անձեր։

Ներքին Նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ գիւղացիական կուսակցութեան անդամները շատ գէշ ընդունելութիւն գտան գիւղերու մէջ, ինչ որ տեղի տուաւ խռովութիւններու։ Կառավարութիւնն ամէն ինչ կ'ընէ արգիլելու համար խռովութիւնները եւ ապահովելու համար ընտրական ազատութիւնը։

Մահմետականները Իտալիոյ դէմ

Ափրիկեան Տրիպոլսոյ բնիկ տարրերուն դէմ Իտալիոյ ձեռք առած խիստ միջոցները, դժգոհութեամբ սկսած են վարակել մահմետական աշխարհը։ Սուրիոյ մահմետականներէն վերջ, Հնդկաստանի մահմետականներն են որ այս անգամ կը բողոքեն Իտալիոյ դէմ։ Քարաշիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, մահմետական ղեկավարի մը Հիւսէյին Ահմէտի նախագահութեամբ կազմակերպուած մեծ միթինկի մը մէջ ներկաները հաւանութիւն յայտնեցին բանաձեւի մը, որով կը հրաւիրեն մահմետականները պոյքոթ յայտարարել իտալական արտադրութեանց դէմ։

Երկաթուղիի ծանր արկած

Երկաթուղիի ծանր արկածմըպատահեցաւնախորդ առաւօտ, Փարիզի Լիոն կայարանին մէջ։ Մեծ մասամբ գործաւորներէ բաղկացած լեցուն կառախումբ մը կայարան կը մտնէր երբ բախեցաւ վայրաշարժի մը։ Բախումին սաստկութենէն երեք կառախումբեր ջախջախուեցան, 60ի մօտ վիրաւորներ կան, որոնց 4ը ծանր վիճակի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes. *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։*

ԱՆԻԷՌ Պուաքոլոնպի Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԻՅԷԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, *Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը ընկեր Երիցանց։*

ՔԼԻՇԻ-ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ-Լըվալուաի «Ազատամարտ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին. Clichy Place Républiqueի bureau de tabacի ներքնասրահը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս կիրակի ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ կը խօսի ընկեր Ուզունեան։

ԳԱՒԱՌ

Վիէնի Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին խաժակ Ակումբին մէջ։

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սատոյեանի ճաշարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ։

Նիւթ Ա.— Փոխանցիկ հիւանդութիւնները՝ կը խօսի Տօքթ. Անդրէասեան։

Բ.— Թոքերու հիւանդութիւնն ու Թոքախտը՝ կը խօսի Տօքթ. Մ. Քէշիշեան։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. *Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։*

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

“ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ «Պրէպան Մարսէյլ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux

կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ *ղեկավարութեամբ* Պ. Ս. Չէօրէքճեանի, *մեներգ՝* Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ։

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճազ, քոթիյոն, եւայլն։ Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 Թիւ հանրակառքերը

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle Voltaire*ի մէջ, մէթրօ Օտէօն*

կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն. եւայլն

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

կը խօսի՝ ՊՐՕՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Նիւթ՝ «ՀԻՆ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին խաժակ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խարբերդի Իչմէ գիւղէն Սեդրաք Երմոեան որ եղբայրներ կը գտնուէր Սէրէզի մօտՏօվեսթա(Յունաստան) գիւղը եւ կաշխատէր ծխախոտի գործի մէջ։

Իմացնել իր եղբօր Մեսրոպ Երմոեանի, 17 Rue de l'Est, Montchat-Lyon (Rhône) France։

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին 35 ֆր. նուէր։

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Տիգրան Պալլնտրեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին մտահոգուած եմ։ Կը խնդրեմ վերոյիշեալ Թուականէն ի վեր զինք ունէ տեղ տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

— Կարնեցի Վարդան Ղազիկեան որ Փարիզ եկած է Միացեալ Նահանգներէն, կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Պ. Վարդան Ղազիկեանի, 108 Bld. Jourdan, Paris (14).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՅԻՍ 1931
23 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1577 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

Վերջնապէս հաստատուեցաւ Շէյխ Մահմուտի անձնատուութիւնը: Բիչ անդին կը կարդաք ձերբակալման և աքսորի մանրամասնութիւնները, քաղուած՝ Լոնտոնի թերթերէն:

«Յառաջ»ի ընթերցողները պէտք չէ շփոթեն Շէյխ Մահմուտի ապստամբութիւնը միւսին, բուն քրտական շարժման հետ, որ սկսաւ 1925ին Շէյխ Սայիտով, եւ յանգեցաւ Արարատի եւ Զիլանի արիւնահեղ կռիւներուն, անցեալ տարի:

Շէյխ Մահմուտ ապստամբած էր Իրաքի կառավարութեան եւ անուղղակի՝ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, որ ստանձնած է այդ երկրին հոգատարութիւնը:

Կեդրոն ունենալով Սիւլէյմանիէն, Շէյխը կ'ուզէր անկախ Քիւրտիստան ստեղծել Իրաքի հիւսիսային երկրամասին մէջ, ուր 800,000 կը հաշուեն Քիւրտերու թիւը: Իր գործունէութեան սահմանը անմիջապէս մօտ բլլալով պարսկական Քիւրտիստանի, Շէյխին ակնարկը բնազդաբար կ'ուղղուէր նաեւ դէպի արեւելք: Եւ զարմանալի չէ որ Թուրքերը ցնծութեամբ կը հետեւէին այս շարժումին, օրը օրին արձանագրելով դղրդալից մանրամասնութիւններ: Շէյխ Մահմուտ միտք չունէր դէպի հիւսիս՝ Թրքական հողերը բարձրանալու. այնպէս որ էնկիւրի հաճոյքով կը դիտէր այս խլրտումը:

Անշուշտ ուրախ էր նաեւ խորհրդային Ռուսիան, քանի որ Շէյխ Մահմուտ կը գործէր ոչ թէ իր դաշնակցին՝ Թուրքիոյ դէմ, այլ Իրաքի եւ անուղղակի՝ Պարսկաստանի դէմ:

Իսկ Մեծն Բրիտանիա, ինչպէս միշտ, բռնած էր երկդիմի դիրք մը:

Ուրիշ առթիւ ալ դէպքեր ծագած են Սիւլէյմանիէի մէջ: 1919ին Շէյխ Մահմուտ բռնուելով մահուան դատապարտուեցաւ եւ յետոյ աքսորուեցաւ Հնդկաստան: Շատ չանցած վերադարձաւ, եւ նորէն բոյն դրաւ Սիւլէյմանիէի մէջ, պարբերաբար ապստամբութիւններ սարքելով: 1926ին կարգ մը զիջումներ եղան իրեն, պայմանաւ որ չխառնուի Միջագետքի ներքին գործերուն: Բայց անցեալ տարի նորէն գլուխ վերցուց եւ ապաւինած՝ անմատչելի լեռներու եւ կիրճերու, բաւական նեղութիւն պատճառեց արաբական կառավարութեան:

Այս վերջինը արդէն առանձնաշնորհներ տուած է հիւսիսային Իրաքի քրտական շրջանին, պաշտօնական լեզու ընդունելով քրտերէնը եւ լայն տեղ տալով քիւրտ պաշտօնեաներու. բայց չէր հանդուրժեր որ անկախ Քիւրտիստան կազմուի իր երկրին մէջ: Այս պատճառով, որոշ դժգոհութիւններ ունէր նաեւ հոգատար իշխանութեան դէմ, եւ էմիր Ֆէյզալ բողոքագիր մը ղրկած էր մինչեւ Լոնտոն:

Առանց թեւածելու բարձր քաղաքականութեան ոլորտներուն մէջ, կը դիտենք որ Շէյխ Մահմուտի ձերբակալումը եւ Իրաքի (Մուսուլ-Քէրքիւք) քարիւղի մենաշնորհին վաւերացումը տեղի ունեցան միեւնոյն ժամանակ:

Ուրիշ խօսքով, Անգլիա այս անգամ աւելի կտրուկ եղաւ, քան անցեալ տարի:

Ուրիշ երեւոյթ մը՝ սերտ գործակցութիւնն է Իրաքի եւ Իրանի կառավարութեանց: Սահմանին երկու կողմերէն կազմուած պաշտպողական օղակն էր որ յուսահատեցուց քիւրտ ցեղապետը: Կը նշանակէ թէ երկուքն ալ, Իրաք եւ Իրան, չեն հանդուրժեր քրտական անկախութեան եւ անջատման՝ իրենց հողերուն վրայ:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ՝ գոնէ երկար ատենի համար ապահովուած է խաղաղութիւնը Իրաքի մէջ: Շէյխը ոչ միայն կազմակերպուած դիմադրութեան ոգին էր, այլեւ կրօնական հեղինակութիւն: Տեսակ մը սուրբ: Զմոռնանք որ իրեն հետ ձերբակալուած եւ աքսորուած են նաեւ ուրիշ 18 քիւրտ պետեր:

Այս հաշուեյարդարով, նորէն բաց կը մնայ բուն քրտական շարժումը,—այն որ ուղղուած է միայն և միայն Թուրքիոյ դէմ:

Սկիզբէն ի վեր, մեր հասկցածն ալ այս ճակատն է, եւ ոչ ուրիշ բան:

Եւ այս տեղ ալ, մենք պատրանքներ չենք սնուցաներ: Գիտենք եւ՝ գործին տարողութիւնը եւ՝ հնարաւորութիւնները:

Քիւրտերը ոչինչ կը շահին, ցրուելով ճակատները, եւ իրենց դէմ հանելով երեք պետութիւններ:

Անցեալ աշնան ձախողանքէն յետոյ, Քիւրտերը վերակազմութեան ճիգեր կը փորձեն: Անոնք նորէն ամրացած են Արարատի մէջ, եւ ուրիշ լեռնային վայրեր: Բայց այսօր, աւելի քան երբեք, իրենց դէմ ունին երեք ուժեր,— Թուրքիա, Ռուսիա եւ Պարսկաստան:

Այս վերջինը վճռական միջոցներու դիմած է վերջերս, նօսրացնելով սահմանամերձ շրջաններու քիւրտ բնակչութիւնը: Թուրքիա կը շարունակէ զօրաւոր բանակ մը պահել արեւելեան ճակատին վրայ, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը ճիտի պարտք դարձուցեր է խափանել ո՛րեւէ շարժում որ ուղղուած է Թուրքիոյ դէմ: Ան դարձեալ պիտի շարունակէ գրգռել Քիւրտերը, որ գործեն Իրանի եւ Իրաքի դէմ, բայց զօրք եւ թնդանօթ պիտի փութացնէ, եթէ Թուրքերը նեղը մնան:

Այսպէս կամ այնպէս, Քիւրտերը ստիպուած են կռուիլ Թուրքիոյ դէմ: Եւ միայն Թուրքիոյ դէմ, եթէ կ'ուզեն դատ շահիլ:

Շ.

ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՒ ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ

ՃԱՄԲԱՆ ԿՈՒԼԱՅ, ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԿԸ ՔՇԵՆ

«Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ Պաղտատէն, մայիս 20 թուականով, Շէյխ Մահմուտի ձերբակալման մասին.—

Պարսիկ զինուորական ուժեր կեդրոնացած էին սահմանամերձ Փիրան գիւղին մէջ, ուր ապաստանած էր Շէյխ Մահմուտ: Այս ուժերը մտադրած էին Շէյխը վտարել պարսկական հողէն մայիս 14ին: Իրաքի զինուորներն ալ 'իրենց կարգին, յարձակողական մը պատրաստած էին, բռնելու համար Շէյխը, եթէ փորձէր իրենց կողմը անցնիլ: Մայիս 12ին, Շէյխ Մահմուտ խնդրեցբանակցութիւն մը կատարել Իրաքի հողին վրայ եւ ազատ անցագիր ստանալով, Փիրան գիւղէն անցաւ Փենճավին, ուր զինքը դիմաւորեցին կառավարիչը եւ հարիւրապետ Հոլթ, Միջագետքի բրիտանական մարզպանին արեւելեան բաժնին քարտուղարը: Այնտեղ յայտարարեցին թէ պէտք է անպայման անձնատուր ըլլայ եւ թէ երաշխաւորուած է իր եւ ընտանիքին ապահովութիւնը Շէյխը պատասխանեց թէ հաւանաբար պիտի ընդունի եղած առաջարկը, բայց խնդրեց որ, արտօնութիւն տրուի վերադառնալու պարսկական սահմանագլուխը եւ կարգադրութիւններ ընելու իր ընտանիքին եւ հետեւորդներուն հետ:

Այլեւս լուր չկար իր մասին մայիս 13ին եւ Իրաքի ու Իրանի ուժերը շարունակեցին իրենց պատրաստութիւնները, հաւաքաբար յարձակելու համար յաջորդ օրը: Մայիս 14ին սահմանին երկու կողմերէն զինուորները պատրաստ էին յառաջ խաղալու, երբ ստիպողական հեռագիր մը հասաւ իրաքեան զօրագունդի հրամանատարին:

Հեռագիրը կ'ըսէր թէ Շէյխ Մահմուտ գիշերանց ձին քշած է դէպի Փենճավին եւ խոր քուն կը քաշէ տղմաշէն հիւղակի մը մէջ: Բանակցութենէ մը յետոյ, Շէյխը նոյնութեամբ ընդունեց Իրաքի կառավարութեան պայմանները, բայց խնդրեց որ իրաքեան զինուորներ չուղեկցին իրեն մինչեւ Սիւլէյմանիէ քաղաքը: Նկատի ունենալով իր անցեալը, անհրաժեշտ համարուեցաւ ճամբայ հանել ընդ հսկողութեամբ:

Երբ Շէյխ Մահմուտ տեսաւ իրաքեան հեծելազօրքի ջոկատ մը որ իրեն կ'ուղեկցէր դէպի Սիւլէյմանիէ, փղձկեցաւ ու լացաւ եւ պաղատեցաւ որ ուղեկից զինուորները հրացանի բռնեն զէնքը: Ինչպէս կ'երեւայ, Շէյխը իր արժանապատուութեան համար անջնջելի նախատինք մը կը համարէր իր անցքը իր լեռներուն մէջէն, ընդ հսկողութեամբ իրաքեան զինուորներու:

Դէպի Սիւլէյմանիէ ճամբուն վրայ, Շէյխ Մահմուտ համակրանքով ընդունուեցաւ բոլորին կողմէ. իսկ Սիւլէյմանիէյի բնակիչները փողոց թափեցան, զինքը ողջունելու եւ իր ձեռքերը համբուրելու համար: Շէյխ Մահմուտ անմիջապէս փոխադրուեցաւ օդանաւ մը, ընկերակցութեամբ անգլիացի հարիւրապետի մը որ Սիւլէյմանիէյի վարչական քննիչն է եւ քշուեցաւ դէպի Պաղտատ: Շատ կարճ դադարէ մը յետոյ, Թռիչքը շարունակուեցաւ դէպի Բաղդէսցիններու Ուռ քաղաքը: Փենճավինէն սկսելով 600 մղոն ճամբան կտրուեցաւ մէկ օրէն:

Շէյխ Մահմուտի անձնատուութիւնը կրնայ շօշափելի արդիւնքներ ունենալ հարաւային Քիւրտիստանի խաղաղեցման համար: Այս անձնատուութեամբ վերջ կը գտնէ, հաւանաբար որոշ տարիներու համար, քրտական կազմակերպուած դիմադրութիւնը Իրաքի կառավարութեան դէմ: Հաւանական չէ որ, գոնէ ներկայ սերունդին եւ ներկայ վարչութեան օրով Իրաքի կառավարութիւնը իսկապէս ժողովրդականութիւն վայելէ Քիւրտիստանի մէջ, բայց քիւրտ ժողովուրդին բանիմաց տարրերը կ'ըմբռնեն թէ աւելի քիչ անարդարութիւն պիտի ըլլայ հասարակ ժողովուրդին համար արաբական իշխանութեան տակ, քան կարելի էր սպասել, եթէ յաջողած ըլլար Շէյխ Մահմուտի ապստամբութիւնը:

⁂ Այս առթիւ Սօն Փօսթա կը հրատարակէ Մուսուլէն իր ստացած հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Հարիւր յիսունոցներէն Ջէյնէլ Ապէտին էֆ. անցեալ տարի ստիպուեցաւ հրաժարիլ Գալա դպրոցին տնօրէնութենէն, որովհետեւ քրտական շարժումին մասնակցած էր:

Տարի մը Պաղտատի փողոցներուն մէջ դեգերելէ յետոյ, այս մարդը երկու օր առաջ Քէրքիւք եկաւ, օր մը մնաց եւ յաջորդ օրը գնաց Թրքական սահմանին վրայ գտնուող Փաթաս գաւառակը, որուն կառավարիչն է կախուած Շէյխ Սայիտի մեծ տղան: Այս միջոցին անգլիացի բարձր քօմիսէրն ալ սաւառնակով յանկարծ Քէրքիւք եկաւ եւ երկու ժամ մնալէ յետոյ Պաղտատ մեկնեցաւ: Այս այցելութեան նպատակը շատ գաղտնի կը պահուի:

Լուր կը տրուի թէ Իրաքի ներքին նախարարութեան խորհրդական Քօրնուվալիս, որ ծանօթ դէմք մըն է, Քէրքիւք պիտի գայ: Հաւանական է որ քանի մը նախարարներ եւ նոյնիսկ Ֆէյսալ թագաւորն ալ գան:

Դէպի սահմանամերձ շրջանը կատարուած այս բոլոր այցելութիւնները կը զբաղեցնեն միտքերը:

Քրտական շարժումը վերջացած է: Շէյխ Մահմուտ պէտ որպէս թէ զղջացած է եւ անձնատուր եղած: Շէյխ Մահմուտի անձնատուութենէն յետոյ տեսնուած արտակարգ գործունէութիւնը եւ կատարուած ճամբորդութիւնները նշաններ են զոր պէտք չէ ուշադրութենէ վրիպեցնել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաճառամարտը եւ Թուրքիա

Խալքի համաժողովին խնդրոյ առարկայ եղած է նաեւ ռուսական վաճառամարտը: Այս մասին Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ՝ Կիւմիշխանէի պատուիրակը յայտնած է թէ Թուրքիոյ հրապարակին վրայ վաճառամարտ չկայ, բայց արտաքին շուկաներու վրայ կայ, եւ ասկէ ամէնէն աւելի ազդուած են ցորենը եւ ծխախոտը: Թէեւ ածուխի եւ անտառային արտադրութեան վրայ այնքան զգալի չէ վաճառամարտին ազդեցութիւնը, բայց Թուրքիա կը գտնուի ռուսական վաճառամարտի մը առջեւ որ հետզհետէ կը մեծնայ:

Համաժողովի նոյն նիստին, ուրիշ պատուիրակ մը ըսած է թէ Թուրքիոյ մէջ կան կէս միլիոնէ աւելի անձեր, որոնք ափիոնի մշակութեամբ կ'ապրին: Վերջերս միջազգային պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ, որով կ'արգիլուի ափիոնի մշակումը եւ գործածութիւնը: Բայց ասով ոչ թէ քիչցաւ եւրոպական երկիրներու ափիոնի արտադրութիւնը, այլ ընդհակառակն աւելցաւ, ինչպէս կը հաստատեն Ազգերու Դաշնակցութեան 1926ի վիճակագրութիւնը:

Պատուիրակը աւելցուց թէ այս վիճակը Թուրք երկրագործին շահին դէմ է, եւ ասոր վրայ ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն պատուիրակներուն որոնք Թուրքիոյ կողմէ պիտի մասնակցին ափիոնի համաժողովին:

⁂ Պատուիրակներէն Հասան Րէշիտ եւս յայտնեց թէ բուրդը կ'արտածուի առանց լուացուելու եւ մաքրուելու: Այս պատճառով կարգ մը երկիրներ սկսած են ուրիշ տեղերէ հայթայթել իրենց պէտք եղած բուրդը:

Բոլշեւիկները Յոյներ կ'առեւանգեն

Աթէնքէն հեռագիր մը հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.— Հանրային կարծիքը շատ ազդուած է թերթերու տուած տեղեկութիւններէն թէ Պիրէօսի ոստիկանութիւնը համոզում գոյացուց որ անցեալ ամսու մէջ, Աթէնքի բանտէն փախած 9 համայնավարներ յաջողած են գաղտնօրէն նաւ մտնել երթալու համար Ռուսիա: Կ'ըսուի նաեւ թէ անոնց փախուստը դիւրացուցած են խորհրդային պատուիրակութեան անդամները զանոնք նստեցնելով խորհրդային Իլիչ նաւը, որ կիրակի օր Պիրէօնէն մեկնեցաւ դէպի Օտեսա՝ Պոլսոյ ճամբով:

Փախստականներուն նաւ մուտքը տեղի ունեցած է գիշեր ատեն Պիրէօսի բացերը: Ոստիկանութիւնը որ լուր առեր էր շնորհիւ անստորագիր նամակի մը, խուզարկած է նաւը մեկնումէն առաջ, բայց ի զուր: Նաւապետը՝ պատուոյ խօսք տուաւ թէ նաւահանգիստէն մտնող ճամբորդներէն զատ, ուրիշ ճամբորդ չպիտի առնէ: Սակայն մերժեց թոյլ տալ որ յոյն ոստիկանները նաւուն մէջ մնան մինչեւ Սունիոն հրուանդանը:

Յոյն ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ փախստական համայնավարները շոգեմակոյկ մը նստած եւ անոր մէջ, ծովուն բացերը սպասած են Իլիչ շոգենաւուն:

Այս 9 համայնավարներէն զատ, ոստիկանութիւնը հաստատած է նաեւ թէ նոյն շոգեմակոյկին մէջ կային 5 Ռուսեր, այս վերջինները հակաբոլշեւիկ, որոնք կը կարծուի թէ դաւով մը բռնուած են եւ բռնի առեւանգուած:

Յոյն նախարարի մը հրաժարումը

Յունաստանի ներքին նախարարը Քարափանայոթիս իր հրաժարականը ներկայացուց վարչապետ Վենիզելոսի: Հրաժարումը պատճառաբանուած է անով որ նախարարը կ'ուզէ դատական հետապնդում կատարել ընդդէմ կարգ մը թերթերու, որոնք զանազան հրատարակութիւններով յայտներ էին թէ իր երեք եղբայրները կը մասնակցէին ընկերութեան մը եւ թէ շնորհիւ իրենց նախարար եղբօրը, յաջողած են նպաստաւոր պայմաններով ստանձնել Միտիլէի կղզիին մէջ կարեւոր շինութիւններու արտօնութիւնը:

Արուեստական մառախուղի փորձեր

Ֆրանսայի օդանաւային ուժերու ընդհ. քննիչ մարաջախտ Փէթէն, զինուորական բարձրաստիճան սպաներու ներկայութեան, փորձեր կատարել տուաւ, Լիլի շրջանին մէջ ընդդէմ օդանաւային յարձակումներու արուեստական մառախուղ արտադրելու համար:

Փորձը կատարուեցաւ Լէնսէլֆ գիւղին մօտերը սարահարթի մը վրայ:

Փորձը կատարուեցաւ շատ պարզ ամաններու մէջ, որոնք կիր կը պարունակէին: Կիրին վրայ թափուած քիմիական բաղադրութիւն մը արտադրեց ուզուած մառախուղը, բաւական թանձր, որ շնորհիւ հովին սաստկութեան, կատարելապէս շրջապատեց գիւղը: Այս արուեստական մառախուղը թեթեւ հազ մը կուտայ եւ կոկորդը կը կծէ, բայց բոլորովին անվնաս է թէ անասուններուն եւ թէ մարդոց: Անմիջապէս որ մառախուղն սկսաւ տարածուիլ, թռչունները փախան եւ մարդիկ թաշկինակներով սկսան շնչել:

Փորձը տեւեց կէս ժամ, ստուգուեցաւ որ գիւղը ամբողջ թաղուած էր մշուշի մէջ եւ բացարձակապէս անտեսանելի դարձած:

Կանտի Լոնտոն կը հրաւիրուի

Կանտի հրաւէր ստացաւ անձամբ ներկայ գտնուելու Լոնտոնի յառաջիկայ Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան նախա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

1920 դեկտ. 2ին Հայաստանի խորհրդայնացումով ստեղծուած քաղաքական կացութիւնը, բնականօրէն պիտի շրջէր ամբողջութեամբ հայ քաղաքական դատի պայքարի բոլոր եղանակներն ու միջոցները։ Մանաւանդ որ, Հայաստանէն յետոյ Վրաստանն ալ երկու ամիս ետք պիտի իյնար խորհրդային լուծին տակ, որով Անդրկովկասը ամբողջութեամբ կը կորսնցնէր 1918-1920 թուականներու քաղաքական դասաւորումը։

Նոր Ռուսաստանը, իր նոր եւ ծանօթ նշանախօսքերով կուգար վերցնելու բաժանումը Անդրկովկասեան երեք գլխաւոր ժողովուրդներու միջեւ, «Լենինի ծականին տակ միացնելով եղբայրական խորհրդային մեծ հայրենիքին»։

Այս կացութեան մէջ, ուր ռուսական արեւելեան քաղաքականութիւնն էր իրական ուղղութիւն տուողը, միամտութիւն պիտի ըլլար անշուշտ մտածել Լեռնահայաստանի անկախութեան տեւականութեան մասին։

Այս ճշմարտութիւնը անառարկելի կը դառնար, ո՛չ միայն այն նըկատումով որ այդպէս կը պահանջէր Ռուսիոյ քաղաքական շահը, այլ եւ իր՝ Լեռնահայաստանի շահը։

Այլապէս, ենթադրելով պահ մը, որ մեր անկախութեան այս վերջին օճախը, եթէ հրաշքով իսկ անկարելի դարձնէր Կարմիր բանակի յառաջխաղացումը, հնարաւորութիւն ունէր արդե՞օք ապրելու։

— Ի հարկէ ո՛չ, ցորչափ խորհրդային ցանցի մէջ կը մնար բովանդակ Անդրկովկասի հետ, նաեւ Հայաստանը։ Հոս արդէն քաղաքական պայմաններէն աւելի տնտեսական կնճռոտութիւններն էին, որ պիտի խորտակէին Լեռնահայաստանի ընդդիմութիւնը։ Լեռնահայաստանը իր այդ կղզիացումին մէջ պիտի մեռնէր սովէն եւ թշուառութենէն։

Այս նկատումներէն անկախ, 1920 նոյեմբերէն մինչեւ 1921 յուլիսը, Լեռնահայաստանը պահեց իր անկախութիւնը։ Ան բազմաթիւ առիթներով յաջողութեամբ ետ վանեց իր վրայ քալող կարմիր գնդերը։

Իր գոյութեան փաստը նպաստեց 1921 Փետրուարեան ընդվզումին, և հետեւաբար անուղղակի օգնեց ո՛չ միայն Հայաստանի հազարաւոր մտաւորականութեան փրկութեան, այլ և յետագային, բոլշեւիկեան չափաւոր քաղաքականութեան։

Մեր նիւթէն դուրս է աւելի մանրամասնութիւններով ծանրանալ այս ժամանակաշրջանի դէպքերուն վրայ, որոնք այլապէս կարեւոր են ու հետաքրքրական։ Այսքանը բաւական էր յիշեցնելու Զանգեզուրի դերը մեր անկախութեան շրջանին։

Կէտ մը եւս սակայն, որ առանձնապէս կարեւոր է այս գաւառին լրիւ ծանօթանալու համար։

Հայ համայնավարները, որոնք հակառակ իրենց տասնամեայ տիրապետութեան, չկրցանդրաւել Զանգեզուրցին, սովորութիւն են ըրած մեղադրել այս շրջանը իր «հակայեղափոխական էլէմէնտներու ակտիվութեամբ»։ Ասոնք իրենց անճարակութիւնն ու անզօրութիւնը չխոստովանելու համար, չեն քաշուիր Դաշնակցութեան ազդեցութիւնն եւս մատնանշելու Զանգեզուրի վրայ։ Ու յաջողելու համար իրենց առաջադրանքներու մէջ, տեղի ու անտեղի յարձակումներ է որ կը գործեն Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան դէմ, ամէն գնով վարկաբեկել ճըգնելով։

Այս խեղկատակ արշաւանքին մէջ է ահա, որ համայնավարները կը գլխին Զանգեզուրի նուրբ թելերուն։ Մանաւանդ, այն առիթներու մէջ, երբ փորձեր կ'ըլլան 1918-1921ի դէպքերը բացատրել իբրեւ Դաշնակցութեան «աւանդիւրիստական, իմպերիալիստական» քաղաքականութեան արդիւնք։

Առանձին նկատումներով մէջտեղ նետուած այս մեղադրանքները ո՛չ միայն չեն կրնար լուսաբանել Զանգեզուրի երկարապատում պայքարներու իմաստը, այլ եւ կ'անտեսեն անոր օրուան կարիքներն ու պահանջները։

* *

Պարզելու համար այս կնճիռը, հարկ է ընդհանուր գիծերով պատկերացնել Զանգեզուրի նախապատերազմեան վիճակը։

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան մը, («Խորհրդ. Հայաստան») 1914ին Զանգեզուրի բնակչութեան ընդհ. թիւը կը հաշուուէր 220,000 հոգի, որմէ Հայ՝ը 87,000, Թուրքը՝ 130,000, խառն 3000։

Այս թիւերէն երեւան կուգայ պարզ, բայց միանգամայն մռայլ իրողութիւնը, որ հայութիւնը իր տան մէջ իսկ ժամանակի ընթացքին դարձեր է աւելի նուազ քան Թուրքը։

Եթէ բազմաթիւ են պատճառները, այս դժբախտ իրողութեան, կայ սակայն մէկ հիմնական եւ գլխաւոր փաստ, ոչ նուազ ընդվզեցուցիչ։

Զանգեզուրը արդէն իսկ ծանօթ իր սակաւահողութեամբ, կարեւոր չափով մը իր մշակելի եւ պիտանի հողերէն զրկուած է եղեր։ Թուրքը և Ռուսը, Սիսիանի, Ղափանի և Մեղրիի շրջաններու մէջ տէրն էին մեծ հողերուն։ Միւս կողմէ գաւառին հոկայական արօտավայրերը նոյնպէս տեսակ մը սեփականութիւն էր դարձած Ադրբէջանի «քոչուորներուն», ո-րոնք իրենց հարիւր հազարաւոր հօտերը կ'արածէին ի հաշիւ Զանգեզուրցիին։

Հայութիւնը այս պայմաններու մէջ կը լքէր իր ծննդավայրը։ Կը լքէր ստիպուած ու ճարահատ, տարբեր միջավայրերու մէջ իր ապրուստը ճարելու մտահոգութեամբ։

Իր հողը եւ բնական հարստութիւնները ուրիշներուն, աւելի զօրաւորներու բաժինը եղած, ան խումբերով կը դիմէր Բագու եւ Ռուսաստանի ուրիշ արդիւնաբերական քաղաքները, ոչ միայն մաշեցնելով իր լեռնականի կազմուածքը գործարանային թունաւոր մթնոլորտի մէջ, այլեւ վերջին հաշուով ուծանալու, լուծուելու ռուս համայնակուլ ցեղին մէջ։

Եւմինչդեռտնտեսականայսպայմաններուտակ,հայութիւնըկը նօսրանար իր երկրին մէջ, օտար տարրերը կ'ուժեղանային եւ կ'օգտուէին երկրի բարիքներէն։

Համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս ետք ռուսական յեղափոխութեան շրջանին, այս հիմնական խնդիրը չէր արդեօ՞ք իրական մղիչը Զանգեզուրցիի ներքին եւ արտաքին պայքարներուն։ Մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք որ շնորհիւ նոյն պատերազմի բնական վայրիվերումներուն, դեռ 1918ին փոխուած էր ամբողջապէս ոչ միայն ազգաբնակչութեան, այլեւ հողային նախկին պատկերը։

Հոս յիշենք այսքան միայն, որ 130,000 Թրքութեան 100000էն աւելին լքած էր երկիրը, անսալով կեանքի պահանջներուն։

Պարագայ մը եւս։

Վերը բսինք թէ Ադրբէջանի խաշնարած տարրն էր, որ կ'օգտուէր Զանգեզուրի հսկայատարած արօտատեղիներէն։ Իր անկախութիւնը ամէնէն առաջ պիտի դար չափ մը դնելու այս շահագործման։

Միւս կողմէն ալ բուն Զանգեզուրցին էր, որ պիտի ձգտէր օգտագործելու իր բնական հարստութիւնները, զարկ տալով իր սեփական անասնապահութեան։

Այսպէս ուրեմն, Զանգեզուրի անկախութեան պահանջը եւ Հայաստանին կցուելու անխախտ կամքը ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր սխալ է ու յանցանք վերագրել այս կամ այն յետին հաշիւներուն։ Եթէ անառարկելի է այդ գաւառի հայութեան ապրելու իրաւունքը, իր սեփական հողին վրայ, ապա ուրեմն նոյնքան եւ անառարկելի են անոր պահանջները, ապրիլ կարենալու համար։

Համայնավար տիրապետութիւնը չապահովեց այս տարրական պահանջներու իրականացումը։ Ընդհակառակն, իր ներքին եւ արտաքին քաղաքական հաշիւներուն համար, հիմնովին անտեսեց բոլոր պահանջները։

Փոքրամասնութիւններու անուան տակ եղած զիջումները Զանգեզուրը լքող տարրերուն հնարաւորութիւն տուին մասամբ կրկին տուն տեղ դառնալու։ Նախապէս գոյութիւն ունեցող կաշկանդումներն ու արգելքները նորէն դժուարացուցին Հայու գոյութիւնը իր միջավայրին մէջ։ Ան նորէն բռնեց Բաքուի եւ Ռուսաստանի ճամբան, ի խնդիր ապրուստի։

Իսկ խորհրդային իշխանութիւնը փոխանակ ամրապնդելու կապը, նոր բանոր բարդութիւններ ստեղծեց երկրի ներքին կեանքին մէջ։

Եւ ահա բնական ալէտը, որուն մասին պիտի խօսինք վերջին յօդուածով մը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

ՊԱՂՏԱՏ, 1 Մայիս.— Չորս տարիէ ի վեր գաղութիս ազգ. կեանքը փոթորկող «տեղացի»ի, եւ «եկւոր»ի պայքարը վերջ գտած կը կարծուէր 1929ի վերջերը՝ երբ Էջմիածնէն եկաւ կաթ. պատուիրակ Ռուբէն եպիսկ. Մանասեանը։ Սակայն շատ չանցած մեր իր վրայ դրած յոյսերը ի դերեւ ելան, որովհետեւ իր բոլոր քայլերուն եւ գործերուն մէջ յայտնապէս կ'երեւար որ ան եկած էր «ի վերուստ» կարգադրուած առաքելութեամբ մը, եւ անոր, իմա՛ Երեւանի, ցուցմունքներուն համապատասխան պիտի շարժէր, հոգ չէ թէ գաղութը անկազմակերպ ու անկերպարան վիճակի մը մէջ կը գտնուէր։

Եպիսկոպոսին ինքնագլուխ քայլերն ու դիմումները զանազան ազգ. խնդիրներու մասին, արդարացի զայրոյթի ու բողոքի պատճառ դարձան նոյնիսկ իր գալէն յետոյ իր նշանակած Առժամեայ Քաղաքական Ժողովի անդամներուն կողմէ։ Իր այս ընթացքին համար, քանիցս սրտցաւ հայրենակիցներու կողմէն դիտողութիւններ եղան, օգտակար խորհուրդներ տրուեցան իրեն։ Սակայն ինք ո՛չ միայն չանսաց, ու չանդրադարձաւ իր սխալներուն, այլ ընդհակառակն իրեն խորհրդական ունեցաւ գաղութիս մէջ վարկաբեկուած անհատներ։

Ռուբէն եպիսկոպոսի շուրջ ստեղծուած կասկածները աւելի հիմնաւորուեցան, երբ Աղաբէկովի մերկացումները հրատարակուեցան, ու անոր արդէն շատ թափանցիկ վարձկանի քօղը պատռուեցաւ։

Ու եղաւ այն ինչ որ անխուսափելի էր,— բողոքներ, հանրագրութիւններ թէ Պաղտատէն եւ թէ՛ շրջաններէն իսկ իբրեւ լրումն բոլորին Փետր. 5ի ցոյցն ու գանակոծութիւնը Ռուբէն եպիսկոպոսին ու տըլխրահոչակ Աբգար Յովհաննէսօֆին։ Ի հարկէ երեւոյթը տգեղ է թէ՛ ազգ. արժանապատուութեան տեսակէտով եւ թէ՛ մանաւանդ յաչս օտարներուն, սակայն երբեմն նման ժողովրդային արդար պոռթկումներ զսպել անկարելի է։ Ու վերջապէս կարելի չէ անվերջ խաղալ արեան ծովերէ անցած այս ժողովրդին նուիրականութեանց հետ։

Վերոյիշեալ ցոյցին ու ծեծին պատճառաւ յաջորդ օրը ձերբակալուեցան եօթը հայրենակիցներ, որոնց ձերբակալման ու 10-12 օրեայ պահուելուն մէջ մեծ դեր խաղացին Ռուբէն եպիսկոպոսի ծեծընկեր Աբգարն ու իր համախոհները, որոնք ոչ մէկ միջոցի մէջ խտրութիւն դրին դատապարտել տալու ձերբակալուածները։ Դատարանը, սակայն, տուաւ իր արդար վճիռը, որ յայտնի է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Ռուբէն եպիսկոպոսը փոխանակ խրատուելու ու զգաստանալու եղած ցոյցերէն, կարծես աւելի շփացած՝ իր շահատակութիւնները կը շարունակէ այսօր։ Առանց հրաժարեցնելու իր կողմէ նշանակուած առժ. քաղ. ժողովը վեց-եօթը ամիսէ ի վեր ոչ մէկ կանոնաւոր ժողով գումարած է, գործերը կը վարէ ինքնագլուխ ու վերջերս ալ իրեն խորհրդական ու գործակից ունի Աբգար Յովհաննէսօֆ, Մինաս Մինասեան, եւ Հայկ Իսկէտէրեան եռրորդութիւնը, որոնք այսօր ամէն ինչ են գաղութիս մէջ։ Անհաշիւ մսխումներ ազգային սնտուկէն յիշեալներու թելադրութեամբ ու մեղսակցութեամբ։ Յիշեալներն են որ, ինչպէս չորս տարիէ ի վեր, այսօր ալ կը խօսին ու կը գործեն տեղացի հայ գաղութին անունով։ Այս աւատապետներուն սխրագործութիւններուն դէմ ձայն բղաւուն հանող չկայ բնիկ տեղացի հայութեան մէջ։ Գիտենք որ անոնց մէջ ալ կան սրտցաւ հայրենակիցներ եւ այս արարքներուն հոգով ու սրտով հակառակ մտածողներ, սակայն այդ լաւագոյն մտածումներուն ու բաղձանքներուն ընթացք տալու ո՛չ ուժ կը զգան իրենց երակներուն մէջ եւ ոչ ալ կամք ունին։ Տեղացի հայութեան մէջ իբրեւ բացառութիւն կարելի է համարել Մելքոնեան եղբայրներուն, Աղէքսանդր Աղէքսանդրեանի եւ մէկքանիններու գործնական աշխատանքները ի նպաստ գաղթականական արդար դատին։ Մանաւանդ առաջիննները յաճախ նիւթական սրտաբուխ նուէրներով իրենց աջակցութիւնը բերած են Աճարոնեանի ֆոնտին, կայանի դպրոցին, նորահաստատ Հավրէզք գիւղաշրջանին։

Ռուբէն եպիսկոպոսին չռայլ ու անհաշիւ մսխումները պատճառներէն մէկը դարցած է Տիկին Սառայ Թաղէոսեանի իր դէմ բացած դատին, որպէս դուստրը հանգուցեալ Յովհաննէս Աղէքսանդրեանի, որ կալուածներ է կտակած ժամանակին Զապէլեան անունով աղջկանց վարժարանի մը հիմնադրութեան համար։

Ժողովրդային ցոյցերն ու բողոքները թէ տեղական արաբ մամուլին առատ նիւթ մատակարարեցին եւ թէ կառավարութիւնը ստիպեցին որ փութացնէ Հայոց համարբրագրուած օրինագիծը, որ պիտի բռնէ Ազգ. Սահմանադրութեան տեղը։ Դատական Նախարարութիւնը օրինագիծը ղրկեց երեսփ. ժողովին իրաւագիտական յանձնախումբին, որմէ յետոյ երեսփ. ժողովին բերուելով պիտի վաւերացուէր։

Ժողովրդային Յանձնախումբի Գործադիր մարմինը նոր մշակուած օրինագծին կարգ մը կէտերուն մասին իր դիտողութիւնները տպագրել տալով, ցրուեց բոլոր երեսփոխաններուն։

Ռուբէն եպիսկոպոսն ալ իմացած ըլլալով որ նոր օրինագծով իր աթոռը խախտած է եւ իբրեւ ոչ նախկին տաճկահպատակ իրաւունքչպիտի ունենայ առաջնորդ ընտրուելու, բողոքագրով մը կը ներկայանայ թէ՛ թագաւորին եւ թէ՛ անգլիական մարզպանին, յայտնելով թէ մեզ համար մշակուած օրինագծին մասին մեր կարծիքը չէ առնուած։

Այս պահանջը իսկոյն նկատի առնուելով, երեսփ. ժողովի իրաւագիտական յանձնախումբի ժողովին կը հրաւիրուին Ռուբէն եպիսկոպոսն ու Պոլսոյ նախկին պատրիարք Զաւէն արք.ը։ Ռուբէն եպիսկոպոսը կը դնէ Էջմիածնի հեղինակութեան նուիրագործումը նոր օրինագծով։ Յետոյ կ'առաջարկէ առաջնորդի ընտրութեան եւ թէ անոր հրաժարեցման առեն, նկատի չունենալ առաջնորդին անպայման նախկին օսմանեան հպատակ ըլլալու խնդիրը, եւ ուրիշ մէկ երկու երկրորդական թելադրութիւններ։ Պահանջ կը կը դնէ որ ապագայ Դատաստան ժողովին մէջ գաղթականութիւնը մէկ երրորդով ներկայանայ, իսկ տեղացի հայութիւնը երկու երրորդով։ Այս վերջին պահանջը խոր զարմանքի եւ ապշութեան կը մատնէ ներկաները, որոնք ուժեղ կերպով կ'ընդդիմանան նմանօրինակ որեւէ խտրական յօդուածի։

Զաւէն արք. իր կողմէն կարգ մը մասնանշումներ ընելով, ու Ռուբէն եպիսկոպոսին առաջին պահանջներուն ինք ալ իր կողմէն ուժ տալով, «տեղացի»ի եւ «եկւոր»ի միջեւ որեւէ խտիր դրուելուն կը հակառակի ուժգնօրէն։

Ասով չի փակուիր խնդիրը։ Դատական նախարարութիւնը ինքն ալ իր կողմէ իրեն տրուած մասնաւոր ցուցակի մը վրայ իր մօտ կը հրաւիրէ տասնը հինգ հայրենակիցներ, որոնց մէջ կը գտնուին միայն երկու գաղթական ներկայացուցիչներ՝ (Տքթ. Զօպանեան եւ Տքթ. Մ. Թօգաթլեան), իսկ մնացեալը տասներեք տեղացիներ։

Ներկաները կը խնդրեն որ իրենց 15 օր ժամանակ տրուի, որպէսզի օրինագիծը ուսումնասիրեն։ Դատական նախարարն ու Անգլիացի խորհրդականը կը զարմանան ասոնց այս պահանջին, ու միայն երեք օր պայմանաժամ կուտան խնդիրը ուսումնասիրելու համար։

Ռուբէն եպիսկոպոսը յաջորդ օրն իսկ ժողովի կը հրաւիրէ 25-30 հայրենակիցներ, միայն տեղացիներէ։ Ներկաներէն ոմանք գաղթական ներկայացուցիչներուն չկանչուելուն համար իրենց արդարացի դիտողութիւնները կ'ընեն եւ բացատրութիւն կը պահանջեն առաջնորդէն, որ կ'անճրկի։ Սոյն ժողովին առանց որեւէ հրաւէրի ներկայ կ'ըլլան որպէս դիտող Առժ. Քաղաք. Ժողովին երկու գաղթական ներկայացուցիչները (Գ. Սահակեան եւ Տ. Գանթարճեան)։

Ժողովը կ'անցնի բաւական խաղաղ՝ ներկաները իրենց դիտողութիւնները կ'ընեն օրինագծին թերի մասերուն համար, սակայն ո՛չ ոք կ'արծարծէ յայտուի խտրականութեան մասին։

Երեք օր յետոյ դատական նախարարութեան կը ներկայանան հրաւիրեալ տասնըհինգ հայրենակիցները եւ իւրաքանչիւր յօդուածի մասին իրենց անձնական դիտողութիւնները ներկայացնելէ յետոյ կը ցրուին։ Ժողովին վերջաւորութեան Ռուբէն եպիսկոպոսն ու Աբգարը գրաւոր թուղթ մը կը յանձնեն նախարարութեան։

Աբգարն ու իր համախոհները կ'աշխատին ամէն գնով խտրական ոգի մը մտցնել օրինագծին մէջ, իսկ եթէ չյաջողին, պիտի ջանան գոնէ այս նստաշրջանին վաւերացնել չտալ երեսփ. ժողովին, որպէսզի գէթ տարի մը համար ալ իրենց կեանքը երկարի առաջնորդարանէն ներս։

Սակայն, ինչպէս կ'երեւի բազմաթիւ հաւաստիքներէ, կառավարութիւնը որոշած է շուտափոյթ կարգադրել Հայոց խնդիրը։

ՎԱՀԱԳՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ թիւ 17)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խոստովանիմ.— Գործս չէ ներած՝ որ կարդամ «Յառաջ»ի հարցարանի պատասխանները իրարու ետեւէ, որով՝ կրնայ ըլլալ որ յայտնած միջոցներէս ոմանք կրկնութիւններ ըլլան։

Ա.— Համարձակօրէն խոստովանինք — ընտանիքի մը անդամներուն պէս — որ առանց հերկուած պարարտ հողի՝ ցանք մը արդիւնաւոր կամ տեւական չըլլար, որքան ալ այդ ցանուածները զօրաւոր ըլլայ։ Ուրեմն, ամէնէն առաջ, ըլլայ երեւակայութեամբ, մտքով կամ գործով, ո՛չ միայն նոր սերունդը այլ եւ ամբողջ տարագիր հայութիւնը պէտք է մայր հողի (երկրին) կապել։ Ապա թէ ոչ, ուշ կամ կանուխ, արմատէն խլուած ու տեղափոխուած տունկի մը նման, որ նոր տնկուած վայրը չի սիրեր՝ կը չորնայ։ Պարապ տեղը չէ որ Արտաշէս Թագաւոր իր որսի անտառը՝ դուրսէն բերած կենդանիներուն համար իրենց բնակավայրերէն հողեր ներմուծած է։

Ձուլման վտանգը միայն տղոց չէ որ կը սպառնայ, այլ եւ իր զօրաւոր թեւերը կ'արձակէ մինչեւ 25 տարեկան երիտասարդին։ Որովհետեւ այս տարիքի տղան ալ տարագրութեան մէջ հասակ առած ըլլալով, հայրենի կրթութիւն չունի։ Չի բաւեր միակ զգացումը, որ յաճախ դէպի կորուստ կ'առաջնորդէ՝ երբ զուրկ մնայ դաստիարակութենէ։ Գաղութը եթէ հոծ չըլլայ ու երիտասարդութիւնը հովէն քշուած տերեւներու նման՝ հոս-հոն ցանցնուած ըլլայ, թերթ մը կարդալով, չի կրնար ինքզինքը հայ պահել եւ սնանիլ հայեցի դաստիարակութեամբ, երբ անդին, բզկտող վագրի նման, «Ազատ Սէր»-եան կեանքը իր վրայ կը յարձակի, երբ բաց ու գրաւիչ գեղուհիներ, զրկաբաց, զինքը կը հրաւիրեն «աշխարհային դրախտ»ի վայելքին։

Բ.— Այս պարագային հարկ է բարոյականի կապտիչ օրէնքը, որուն բանալին կը գտնուի Հայաստանեայց Եկեղեցիին մէջ։

Գ.— Ընթերցանութիւն՝ հաւաքականութեան եւ կամ քանի մը հոգիի միջեւ, հայեցի ոգի ու միտք ունեցող եւ անցեալը, պատկերացնող կտորներու, որոնք փրկարար դեր կրնան կատարել։

Դ.— Պատմութիւն զոր կարդալու թերեւս հնարաւորութիւն չէ ունեցած եւ չի կրնար ունենալ, մինչեւ 25 տարեկան սերունդին մեծ մասը, մանաւանդ հին պատմութիւն՝ սկսեալ Փարպեցիէն, Փաւստոսէն, Եղիշէէն, Կորիւնէն, Խորենացիէն մինչեւ մեր օրերուն, հիները թարգմանաբար։ Հոծ գաղութներու մէջ պատմութեան դասախօսութիւններով. բայց երբ թերթերու սիւնակներով ըլլայ,աւելի օգտակար է,քանի որ աշխարհ ցրուած հայորդիներուն ալ կը հասնի։

Պատմութեան ուսուցումը ամէնէն կարեւորն է, որովհետեւ մէկը որ իր անցեալը եւ պատմութիւնը լաւ սորված է, ո՛չ թէ կը ձուլուի, այլ կաղնի կը դառնայ ու իր ճիւղերուն տակ կը պատսպարէ շատ մը տատանուող եղէգներ։

Ե.— Քաղաքական կուսակցութիւնները որ կէս դարէ ի վեր մեր Հայ կեանքի ղեկավարները եղած են, իրենց աւանդական ուղիէն քիչ մը դէպի ազգը շեղելով եւ իրարու ձեռք տալով, երբ «պլոկ» մը բաբեգործութեան սկսին, կրնան իրենց շուրջը հաւաքել՝ հայեցի մտածում ունեցող միացեալ կազմակերպութեանց մեծամասնութիւնը, եւ բազմաթիւ ու բազմաճիւղ ճանապարհի մէջ ինկող հասարակութիւնը առաջնորդել մէկ մտքով. մէկ ճանապարհով դէպի մէկ ճանդրուան, գոյութեան-փրկութեան դպրոց։

Զ.— Նկատի ունենալով միջավայրն ու տեղին պայմանները, կրթական-գրական ճիւղի մասին միջոցներ ստեղծել, յարմարցնելու համար տեղացիներու մանկավարժական կանոններուն, որ անշուշտ մերինէն գերադաս է, քանի որ անոնք (Անգլիա, Ֆրանսա, եւայլն) դարերէ ի վեր կազմակերպուած պետութիւններ են եւ ունին իրենց կրթական որոշ ծրագիրները։ Դպրոցական շրջանի համար միշտ նկատի ունենալու է նկարազարդուած գիրքը կամ թերթը եւ հեքեաթային լեզուն։

Է.— Տարագիր ու թափառական մեր տեղէ տեղ փոխադրուիլն ու բնակարանային անյարմարութիւնն.

...նոյնիսկ արդէն կ՚ըլլան որ դրա... հաստարակութիւնը չգնէ գիրք ...թերթ (պաշելու մտքով)։ Միւս ...նէ՝ այս արդէնքը «Թոմբ»ի ձեւ ...անէ ու անանցանելի կը թուի ...ներին (աշխատաւոր տարրը ...առնել) տնտեսական պայ...ներուն հետեւանքով։ Գրքերու ...թերթերու գնի սղութիւն։ Այս... եւս օգտակար է եւ շա՛տ օգ...կար, նմանիլ տեղացիներուն, ...ան եւ փելեսան (առատ) ը...հրատարակութիւնները։ Որքան ...երցում, այնքան մտային բարձ...ում եւ զատողութեան հասու...թիւն։

Ը.— Մեր բնագաւառէն խլուե...նկանք վայրերու մէջ, ուր ...անգեցինք բազմաթիւ ու բազ...ձեւ ունակութիւններ, որոնց մէջ ...ուեցաւ նոյնիսկ հայերէն զգա...ս եւ կենցաղ։ Այս լաբիւրինթա...ն սերունդը (միշտ նկատի առ... մինչեւ 22 տարեկանը) հասաւ ...ի մը ու ժամանակի մը, ուր ...փաները իրար կը խաչաձեւեն։ ...խաչաձեւումներէն ու լաբիւրին...էն յատակ դուրս բերելու հա... ցեղին ապագան կազմող երի...սարդութիւնը. իսկ ազգային շա...է առաջնորդուած՝ կազմել ...սանողա՛կան ցուներ ուր բա...սրութին շատ յստակ լեզուով ու ...ղափարով, մեր ի՛նչ ըլլալն ...նելիքը։

Թ.— Դեռ հայերէն խօսող ու ...դացող սերունդին համար հրա...րակել մանկական «փնջիկ» թեր... որոնք զարդարուած ըլլանհայ...ի նկարներով ու ամենէն զօրա...՝ աւանդական պատմուածքներով ...կը հաւատամ թէ ընթերցողին ...ին խորը պիտի թափանցեն ու ...նոյն ատեն հաճոյքով պիտի ...դացուին։ Նոյնը ֆրանսերէն կամ ...երէն. այդ լեզուները խօսողնե...ն ու այդ լեզուով կրթութիւն ...ցողներուն համար։ Անոնց միա... դասագիրքը, աւելի զարդարուն ...գիւղով ու գիւղի պատմուածք...երով։

Ժ.— Ամենազօրաւորն ու յար...րագոյնը փոքրիկներուն համար ...նողական միութիւններ կազմել, ...նց նպատակը պիտի ըլլայ աւան...ան թէ շիտակ կերպով, ուսում...րել մեր անցեալ պատմութիւնը, ...ական բնագաւառի կեանքն ու ...ցը եւ զանոնք փոխանցել նա... սերունդին, բերանացի ցուց...քներով, գաղոցի գրասեղաններէն ...ւ հանդիսութեանց մէջ, կերա... սեղանին վրայ եւ գիշերը՝ ...ին մէջ որ քունի մէջ իսկ ...ուրէ ենթական, երազին խոր...ով։

Ծնողներուն կը մնայ աշխատիլ, ...լու «կրթութիւնը օրօրո... կը սկսի» ասացուածքը, որուն ... արտացոլացումն է կաթոլիկ ...ին ըսած խօսքը.— Տուէք ... երախան, ես զայն կրթեմ ...եւ 13.15 տարեկանը, անկէ անդին ան՝ ուր որ ալ երթայ, կաթոլիկ է:

Մխիթիւն, գրած, աշխատանք։

Հա՛, երրորդութիւն մը, որ ամենազօր է, աստուածային է։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ա.— Աշխատիլ ամէն կերպով ժողովուրդին սիրելի սրբութիւնները անաղարտ պահել, չխրտչեցնելու համար զայն, օրինակ, կրօնական սրբութիւնները, որոնք ոտնակոխ կ՚ըլլան այժմ, շատ մը ալիկար կրօնականներէն։

Բ.— Իւրաքանչիւր վայրի մէջ ուր, կ՚որոշուի եկեղեցի կամ դպրոց մը շինել, նկատի ունենալ այդ շէնքը յարմարցնելու նաեւ ուրիշ շատ կարգի հաւաքոյթներու։ Օրինակ, Մարսէյլը եթէ այդպիսի Ազգ. սրահ մը ունենար, շաբաթը 7—800 ֆրանքը ազգին քսակը կը մտնէր։

ՏԻԳԱՐ ՍՂԱՄԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԳԱՀԻՐԷ, 10 Մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Տասնեակ տարիներէ ի վեր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ նախաձեռնարկ կ՚ըլլար Եգիպտոսի մէջ, Ապրիլ 24ի սգատօնը կազմակերպելու։

Տասնեակ տարիներու անդուլ ջանքերն ու մղուած փրոփականտը վերջապէս տուին իրենց արդիւնքը այս տարի։ Նախաձեռնութիւնը այս անգամ ստանձնած էին ուրիշներ, Աղեքսանդրիոյ մէջ՝ Ազգային Իշխանութիւնը, իսկ Գահիրէի մէջ՝ Հայ Ժողովրդային Միութիւնը։

Դաշնակցութիւնը, ինչպէս միշտ այս տարի ալ, պատրաստութիւններ տեսած էր, մեծ շուքով եւ արժանավայել կերպով փառաբանելու մեր միլիոն մը զոհերու խնկելի յիշատակը, բայց երբ լուր ստացուեցաւ որ ուրիշներ մտադրած են լծուիլ այդ ձեռնարկին, ինքը սիրով տեղի տուաւ։ Հրաժարեցաւ իր կազմակերպելիք սգահանդէսներէն եւ գնաց իր ձայնը միացնելու անոնց ձայնին ու բազմանքը յայտնելու որ յառաջիկային, երկու քաղաքներուն մէջն ալ, ազգային իշխանութիւնները նախաձեռնարկ ըլլան կազմակերպելու եւ համազգային շուք մը տալու Ապրիլեան սգատօնին։

Ապրիլ 26ին, զոյգ քաղաքներու՝ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, որմէ վերջ, գրեթէ նոյն ժամուն, Աղեքսանդրիոյ մէջ ազգ. մանկապարտէզի լայն ու ընդարձակ սրահին՝ իսկ Գահիրէի մէջ՝ Ռամսէս թատրոնին մէջ կատարուեցան սգահանդէսներ։ Խօսք առին ու պանծացուցին յիշատակը մեր նահատակներուն, Պ. Պ. Կ. Պինեան, Ս. Շահպազ, (Աղեքսանդրիա) Գ. Տիւրկէրեան եւ Փրոֆ. Գայեան (Գահիրէ)։

Սգատօնը ունեցաւ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը։ Որուն պատշաճ կտորներ նուագուեցան եւ արտասանութիւններ եղան ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ։

Երկու սգահանդէսներուն ալ յոգնախուռն բազմութիւն մը փութացած էր։ Աղեքսանդրիա մօտ հազար հոգի, իսկ Գահիրէ՝ 800 հոգի։ Որովհետեւ սրահը փոքր էր, հարիւրաւոր անձեր պարտադրուեցան մեկնիլ։

Պատշաճ սգահանդէս մը կատարուեցաւ նաեւ Զակազիկի մէջ, ուր ամբողջ գաղութը փութաց ներկայ ըլլալ եւ լսել օրուան բանախօսները՝ Ռ. Լեւոնեան եւ Բ. Թաշեան։

Հ. Մ. Ը. Միութիւնն ալ իր կողմէ սգահանդէս մը կազմակերպեց Հելիոպոլսոյ մէջ, ուր խօսք առին Գ. Տիւրկէրեան եւ Հ. Ամիրեան։

Ապրիլ 24ի նահատակներու տօնին առթիւ, եգիպտահայ բոլոր վարժարանները՝ բացի Պէրպէրեանէ, փակ մնացին։ Այս վերջինը թէեւ դուռները չփակեց, բայց Ապրիլ 26ին, սգահանդէս մը կազմակերպեց իր վարժարանի սրահին մէջ, ուր բանախօսելու հրաւիրուած էր Գ. Տիւրկէրեան։

Երեւոյթները լաւ են ամէն պարագայի մէջ։ Եգիպտահայը զարթումի նշաններ սկսած է ցոյց տալ եւ ազգային մեծ տօները յարգել։

ԻՐԱՔԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԴԷՊԻ ԾՈՎ

ՆՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, վերջնականապէս ստորագրուեցան պայմանագիրները Իրաքի կառավարութեան եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ։

Պայմանագրութեան համաձայն, Իրաքի կառավարութիւնը տարեկան 400,000 ոսկիլին պիտի ստանայ ընկերութենէն, որուն գործառնութիւնները սուրբէ ազատ պիտի ըլլան, փոխան փոքր վճարումի մը։ Մենաշնորհին տեւողութիւնն է 70 տարի, սկսելով 1925էն, յետոյ մենաշնորհը պիտի մնայ կառավարութեան։

Գլխաւոր պայմանագրութեան եւ Պաղեստինի, Անդրյորդանանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ կնքուած մասնաւոր պայմանագիրներու համաձայն, ընկերութիւնը պիտի շինէ 1200 մղոն երկայնութեամբ քարիւղատար խողովակ մը, Իրաքէն մինչեւ Միջերկրական, 10—12,000,000 ոսկիլին ծախքով։ Ընկերութիւնը արդէն ծախսած է 4,000,000 ոսկիլին, ուսումնասիրութեանց եւ փորձերու համար։

Ընկերութիւնը այսպէս միակ սեփականատէրը կը դառնայ Տիգրիսի արեւելեան կողմը գտնուած քարիւղի հարուստ հորերուն, արտադրութիւնը մինչեւ Միջերկրական փոխադրելու եւ արտաքին շուկայի մէջ սպառելու իրաւունքներով, իսկ Իրաքի կառավարութիւնը կը ստանայ եւ անմիջական եւ ապահով եկամուտ մը, եւ կը պահէ իր իրաւունքները Տիգրիսի արեւմտեան կողմը գտնուած նաւթահորերուն վրայ։ Միւս կողմէ, հորերուն շահագործումը եւ քարիւղատար խողովակներուն շինութիւնը գործ պիտի հայթայթէ բազմաթիւ բանուորներու, բարելաւելով «վիճակը եւ բնաւորութիւնը գիւղի հպատակներուն», ինչպէս գրած կուտայ «Թայմզ»։

Քարիւղատար խողովակը պիտի շինուի Քէրքիւքէն, եւ Միջերկրական պիտի իջնէ երկու ճիւղերով, մէկը՝ դէպի Հայֆա (Պաղեստին), միւսը՝ դէպի Տրիպոլիս (Լիբանան)։ Երկու ճիւղերը պիտի բաժնուին Հատիտա քաղաքին մէջ։ Տրիպոլիսի ճիւղը պիտի անցնի Պալմիրայէն (ֆրանսական Սուրիա). իսկ Հայֆայի ճիւղը՝ Ռութպա ջրհորէն անցնելով Անդրյորդանան, Յորդանանի երկայնքէն եւ Պաղեստինի մէջէն պիտի հասնի ծով, Եստրալոնի դաշտը ճեղքելով։

Երկու ճիւղերուն շինութիւնը պիտի լրանայ 1935ին, Հայֆայի ճիւղը՝ Տրիպոլիսի ճիւղէն վեց ամիս յետոյ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը գրեն.—

Ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ՚ունենային Ռումանական Մեծ Լեգէոնի հրամանատարութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչ շրջանակներուն հետ, ստեղծելու համար պաշտօնական կապը՝ որ հնարաւորութիւն պիտի տար Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերուն ազատօրէն առաջ տանիլ իրենց աշխատանքները։

Կ՚իմանանք թէ այժմ ստեղծուած է այդ պաշտօնական կապը, եւ յետ այսու Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը օրկանական մասը կը նկատուին Ռումանիոյ սկաուտական մեծ ընտանիքին պահելով վարչական լայն ինքնավարութիւն։

Այդ առթիւ գոյացած համաձայնութիւնը վաւերացուած ըլլալով Մեծ Լեգէոնէն, նոյն լեգէոնի հրամանատարութեան պաշտօնական օռկանը իր 1931 ապրիլ 31րդ թիւի մէջ հրատարակած է հետեւեալ զեկոյցը.

«Հայ սկաուտները ընդունուեցան Ռումանիոյ Սկաուտներու Միութեան մէջ կազմելով անջատ խումբեր, մեր միութեան շրջանակին մէջ օժտուած վարչական լայն ինքնավարութիւնով մը, բայց Մեծ Լեգէոնի հրամանատարութեան հակակշռին տակ։

«Այս խումբերուն կազմակերպութիւնը եւ գործունէութիւնը պիտի պատշաճեցուին մեր միութեան նախատեսած կանոններուն եւ մեր աշխատանքի ծրագիրներուն։

«Ներկայիս վաւերացուեցան հայ սկաուտական խումբերը հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.— Պուքրէշ, Պազարճըք, Քոստանցա, Կալաց, Սիլիսթրէ»։

Համաձայնութիւնը կը պարունակէ մօտաւորապէս հետեւեալ կէտերը.—

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը պիտի պահեն իրենց վարչական եւ տնտեսական ինքնավարութիւնը, Ռումանական մեծ լեգէոնին վերին հսկողութեան տակ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ սկաուտական շարքերը պիտի գտնուին կեդրոնական մարմնի մը ղեկավարութեան տակ որ իրականին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութիւնը պիտի ըլլայ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը պիտի գտնուին անմիջական մարմնի մը ղեկավարութեանը տակ տեղական մարմիններուն, որոնք իրականին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղերն են։

Հայ սկաուտները պիտի պահեն իրենց լեզուն, նշանակը, հրամանները, գիտնալով հանդերձ ռումէն սկաուտական քայլերգը, երդումը եւ հրամանները։

Ռումէն մեծ լեգէոնը պիտի ճանչնայ հայ սկաուտներու ներկայ աստիճանները եւ պաշտօնները եւ պիտի վաւերացնէ բոլոր հայ սկաուտներուն ինքնութեան տոմսերը։

Հայ սկաուտները ունենալով հանդերձ իրենց ուրոյն բանակումները, արշաւները, հաւաքումները, հնարաւորութեան չափով պիտի մասնակցին նաեւ ռումանական ընդհ. արտայայտութեանց ինչպէս ազգային տօներու, ընդհ. բանակումներու, ընդհ. արշաւներու։

Հայ սկաուտները իրենց երդումը պիտի կատարեն հայ հոգեւորականութեան առջեւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻՍԻԱՆ ԵՒ ԳՈՐԻՍ

Ճարտարապետ Քոչար հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է «Խորհրդ. Հայաստան» թերթին խմբագրին (8 մայիս).

— «Երկրաշարժը աւերած է Սիսիանը, Գորիսը, Ղափանը, Մեղրին եւ Օրդուբաթը։ Սակայն ես այցելեցի միայն Սիսիան եւ Գորիս, որովհետեւ անձրեւներուն պատճառով աւրուած էին ճամբաները եւ չկրցայ երթալ Ղափան եւ միւս շրջանները։

Նախ պէտք է գիտնալ, որ քանդուած են այն շէնքերը, որոնք ճարտարապետական տեսակէտով դէշ հիմնուած էին։ Իսկ այն շէնքերը որոնք քիչ թէ շատ լաւ շինուած էին, մնացեր են անվնաս կամ թեթեւ ճեղքուածքներով։

Մարդիկ եւ անասունները մեծ մասամբ զոհ գացած են շէնքերուն կտուրներէն ինկած հողի հաստ շերտերուն։ Այս փլուզումէն յետոյ պատերը այլ եւս չեն դիմացած ցնցումներուն եւ կործանած են։ Այս պարագան աչքի կը զարնէ մասնաւորաբար Ախլաթեան, Տոլորս, Բնունիս, Շխլար գիւղերուն, ինչպէս նաեւ այն շրջաններուն մէջ, ուր շէնքերուն պատերը կաւահող են։

Ցեառյ կարգ մը գիւղերու մէջ շէնքերը այնպէս մը շարուած են, չափազանց անկանոն, որ փողոցները նեղ, մօտ 2 մեթր լայնքով ըլլալուն համար, գիւղացիները զոհ գացած են փախչելու ժամանակ, փողոցներուն մէջ իսկ։

Գորիսի շրջանին մէջ հիմնովին աւերուած կարելի է համարել Շնհեր, Հալիձոր, Երիցաթումբ, Սւարանց, Տաթեւ գիւղերը, որոնք շինուած էին ժայռերու վրայ։ Տաթեւի մօտերը երեւան եկած է ճեղք մը, մօտ մէկ քիլօմեթր երկար, որ կ՚անցնի Տաթեւի վանքին վրայէն։ Վանքին մեծ մասը, զանգակատունը, գմբէթը, բնակարանները քանդուած են։ Փլած են ամբողջ ժայռեր եւ բլուրներու որոշ մասեր, որոնք աւրած են ճամբաները կամ փծացուցած գիւղերը։

Վերաշինութեան մասին ամէնուն տեսակէտն այն է թէ աւերուած գիւղերուն տեղերուն վրայ այլեւս ոչ մէկ շէնք, պէտք է կանգնել, այլ վերաշինութիւնը փոխադրել ուրիշ տեղ։ Իրենք, գիւղացիներն ալ կը փափաքին, որ վերաշինութիւնը կատարուի հարթ վայրերու վրայ։ Սակայն քանդուած հին գիւղերուն դիրքը, մասնաւորաբար Գորիսի շրջանին մէջ, յառաջ կը բերէ այնպիսի դժուարութիւններ, որոնք արդէն կը հանդիսանան ընկերվարական տնտեսութեան յարմար գիւղեր հիմնելու։ (Այստեղ բոլշեւիկ ուղեղը բորբոքելով կ՚ըսէ թէ նախկին շէնքերը կը կրէին աւատապետական եւ դաշնակցական վարչաձեւի յատկանիշեր)։

Վերաշինութեան առթիւ հարց կը ծագի թէ ո՞ւր պէտք է շինել գիւղերը, — նոր հողամասերու ընտրութեան խնդիրը։ Նախապէս պէտք է ուսումնասիրել ճամբորդներու, հաղորդակցութեանց, ջուրի, տուներուն ձեւի բոլոր պարագաները։

Նկատելի է, որ գիւղացիները, հակառակ իրենց կրած ծանր միասներուն եւ կորուստներուն, հոգեպէս չեն ընկճուած երբեք։

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Վերաշինութեան Արտակարգ Յանձնաժողովին մէկ նիստին մէջ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան թէ ի՞նչպէս պէտք է վերաշինել քանդուած գիւղերը։

Ոմանք կ՚ըսէին թէ նախ պէտք է պարզել երկրաշարժին աւերները համաձայն շրջաններու եւ գիւղերու, մասնաւորելով հիմնովին կամ մասամբ քանդուած շէնքերուն թիւը, փլատակներէն առնուելիք գործածելի փայտն ու քարը։ Ուրիշներ կ՚ըսէին թէ պէտք է գիւղերը շինել համաձայն նախապէս մշակուած յատակագիծերու։

Աւելի յարմար նկատուեցաւ գիւղերը վերականգնել փայտաշէն տուներով, որպէսզի երկրաշարժի նոր աղէտի մը միջոցին վնասը այնքան մեծ չըլլայ։

Անհրաժեշտ համարուեցաւ Բագուի կամ Երեւանի մէջ շինել պատրաստ դուռներ եւ պատուհաններ հիմնուելիք տուներուն համար, անմիջապէս հաւաքել գամ, կիր, գաճ, քար եւայլն, հիւսն եւ բանուոր։ Ամէնէն առաջ բանալ ճամբաները, որպէսզի ձեռքը կապ պահպանուի գիւղերուն հետ։ Գիւղերուն համար նոր տեղեր ընտրելու ժամանակ, նկատի պիտի առնուի նաեւ խմելու ջուրի հարցը։ Բոլոր այս կէտերուն մասին տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար, Զանգեզուր պիտի ղրկուի մասնաւոր մարմին մը։ Դարձեալ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այնտեղ, ուր ժայռերը (Գորիսի շրջան) ճեղքեր ստացած ըլլալով, կը սպառնան նոր փլուզումներ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Մեզի ղրկուած յայտագրէ մը կը տեղեկանանք թէ Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունիս 14ին, Սոռպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, նախագահութեամբ ծերակուտական եւ նախկին նախարար Պ. Անտրէ Օնորայի, առաջին մասին մէջ, իսկ նախագահութեամբ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի՝ բուն յոբելենական հանդէսին մէջ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՊԱՐ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Լուի Լալուա-Բաբայեանի աշակերտները 31 մայիս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին Փլէյէլի սրահին մէջ (252 Rue du Faub. St. Honoré) կուտան պարի եւ երաժշտութեան ցերեկոյթ մը։ Երաժշտութիւնը կը վարէ Տիկին Բաբայեան, պարը՝ Օր. Ալիս Պուրկա (օփերայի արուեստագիտուհիներէն)։

*
* *

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ապրիլ 23-27 Թեհրանի մէջ նկարիչ Ս. Խաչատրեան ցուցահանդէս մը տուաւ «Կլուբէ Իրան» շէնքին մէջ, ցուցադրելով 94 պաստառներ, որոնք կը ներկայացնէին Սպահանի Ալա-Քափու եւ Չէհէլ Սութուն պալատներուն հին նկարներուն արտադրութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

— Կարելի է սուրճ չեմ խմե՞ր։

— Ի՞նչ որ ուզես, վճարողը ես։

— Կը տեսնենք։

Եւ... տեսանք։ Երեք «մարս» ա...նց ճեղքի գլխուս շարեց։ Ճամթ...ան մը չէր։

— Ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուցի։

— Շատ նշանաւոր խորհրդաւոր ...մը, լաւ ժպտելով, դո՞ւն։

— Զեմ գիտեր, երթամ պառկե...վայր... հա՛, ինծի նայէ՛ Արմէն, ...ո՞ս պզտիկ փոխառութիւն մը ...չեմ ուշացներ։

...նայեցաւ պահ մը ու կտրուկ.

— Ո՛չ լաւ, որովհետեւ գիտեմ ...ինչ բանի համար է։ Մեզք քե...կրնա՞ս ըսել թէ ի՞նչ շահեցար ...հիմա... այո՛, այո, պարապ ...քեր, «շանս». «կորսնցնելէ ա...շահեցայ» եւայլն, եւայլն։

Բայց պարտքերդ այդպէս չեն ըսեր, եւ ի՛նչ խեղճ ու կրակ պարտքեր... մեղք ես շրջիկ ճամբայ...

— Կեցի՛ր, կեցիր, դարձայ իրեն գէշ դիրքով մը, քեզմէ խրատ չուզեցի, ոչ ալ մուրացի, ես մէկուն դրամը կերած չեմ, այսքան. դուն աւելի լաւ կ՚ընես սա աղջիկի յօնքերդ շըտկես եւ «խումար» նայուած քիդ պատճառը չմոռնաս... քիթս հոտ կ՚առնէ, ամէն փուշի քթախոտ չէ՛, հասկցա՞ր։

— Ի՞նչ կը տաքնաս, զարկի գլխուդ, ա՞յդ է պատճառը. ընդունինք որ ճիշդ է բամբդ, ես քեզի պէս ուրիշին պատճառ չեմ ըլլար գոնէ։

— Որո՞ւ պատճառ եղեր եմ։

— Ժամանակ մը «տանսինկ»ներուն շնչած օդն էր, հոս հոգիէն պակաս պաչ ունենալն ալ սնանկանալդ էր, հիմա.

— Ի՞նչ, ակռաներ սեղմած շշնչացի։

— Սարգիսին կինը երէկ արիւն կուլար. երկու զաւակներով թշուառութիւնը գիտցածէդ տարբեր բան է։

— Եւ ե՞ս եղած կ՚ըլլամ պատճառը. բա՛ն մըն ալ... հաւի գլո՞ւխ է այդ տղունը, ո՞վ կը ստիպէ։

— Կ՚ըսես, ու կը մոռնաս որ դուն ալ գերին ես, ու քու կարգիդ կը մեղադրեն ուրիշ մը։

— Բաւական է, (հոս ֆրանսերէն աղտոտ նախադասութիւն մը) ու գլուխս դարձուցի։

Լեղի բան մը կար հոգիիս մէջ. եղունգներս կը ծամէի, եւ այս սրիկան որ իրաւունք ունէր... ինչո՞ւ չէր երթար, կը դանդաղէր մինչ քիչ մը առաջ կ՚աճապարէր։ Այդքան արգահատելի՞ էի։

— «Կառսօ՛ն», մռնչեցի, ինքնիրմէս ելած։

— Ինծի նայէ, հաշտուինք, ըսաւ, ելի՛ր, խնդութիւն մը պիտի ընես, ելիր երթանք, տոմսակս մէկի համար է բայց մէջէն կ՚ելլենք։

Կրակով գլուխս լեցուեցաւ.— Զա՛րկ, խեղդէ՛, աչքերը փորէ, եւ կամ փախի՛ր, որիկան իրաւունք ունի...

Հանդարտօրէն հետեւեցայ։

. . .

Կէս ժամ յետոյ Մոնմարթրի փողոցներն էինք, պոլվարեն հեռու, վերը, լաբիւրինթոսին մէջ։ Իջիր, ելիր, դարձիր, դարձդարձիր։

Փարիզը ճանչնալը դժուար է, բայց ինծի թուեցաւ որ այդ անկիւնները միայն գիշերը մէջտեղ ելած են։ Սեղմուած, իրարու կռնակ ելած տուներ, աղտոտ փողոցներ։ Դժբախտաբար Քսենոփոնը այդ կողմէն չէ անցած, պիտի կրնայի ըսել հայաստանցիներուն պէս «իր ժամանակէն մնացած շէնքեր»։

Անշուշտ եկեղեցի չէինք երթար։ Բաւականէն աւելի գիտէի Արմէնին անտիպ զգայութիւններու սիրահար ըլլալը. ո՞ւր սակայն։ Հետաքրքրութիւնս երթալով կ՚աւելնար. կառակած մըն ալ մտաւ ներսս։ Կը լռէինք, կը սպասէի որ ինք տեղի տայ ու խօսի. բայց անպիտանը վրէժ կը լուծէր կարծեմ։ Ճար չկար կամ կորուսիլը աչք առնելով ձգել վերադառնալ, կամ կենալ հարցնել։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

պատրաստական վիճաբանութիւններուն, որոնք տեղի պիտի ունենան յունիսի վերջերը։ Կը կարծուի թէ այնախապատրաստական խորհրդակցութիւնները պիտի տեւեն 4 կամ 6 շաբաթ։ Խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթ պիտի կազմէ Հնդկաստանի մէջ դաշնակցային դրութեան հաստատումը։

Այս վիճաբանութիւններէն վերջ կարելի պիտի ըլլայ կատարել կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը սեպտեմբերին, դէպի ծնունդ վերջացնելու պայմանով։

Ժընեւի աշխատանքները

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ, վերջացած պէտք է համարել աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան հարցը, քանի որ համեւրոպայի կազմակերպման համար հիմ ընդունուեցաւ ֆրանսական ծրագիրը։

Կազմուած են 6 յանձնախումբեր, որոնք նիստ պիտի գումարեն յունիսին, ուսումնասիրելու համար իրենց ենթարկուած հարցերը։ Ստեղծուած յանձնախումբերէն իւրաքանչիւրը պիտի քննէ հետեւեալ կէտերը.

1) Աւելորդ արմտիքի սպառում, 2) 1930 մարտ 24ի առեւտրական դաշինքի վերակենդանացում, 3) արտադրութեան եւ փոխանակութեան վերաբերեալ հարցեր, 4) միջազգային վարկեր եւ փոխատուութիւններ, 5) գործազրկութիւն, 6) Ներկայ նըստաշրջանին չուսումնասիրուած հարցեր։

Ռուսեւֆինլանտական յարաբերութիւնները

Մոսկուայէն տրուած լուրերու համաձայն, 10000 Ֆինլանտացիներու Սիպերիա աքսորին հետեւանքով, Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ ծագած վիճակը կը ծանրանայ հետզհետէ։

Քրէսթինսկի, որ Լիտվինոֆի բացակայութեան կը վարէ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարութիւնը, ֆինլանտական կառավարութեան ուղղեց ծանուցագիր մը, որով կը բողոքէ վերջերս, Ֆինլանտայի մէջ կատարուած հակախորհրդային փրոփականտին դէմ։

Միեւնոյնատեն, Ֆինլանտա Ռուսիոյ յանձնեց բողոքագիր մը, ընդդէմ Ֆինլանտացիներու աքսորին եւ անոնց ինչքերուն գրաւման։ Խորհրդային մամուլը խիստ լեզուով կը քննադատէ Ֆինլանտային բողոքագիրը եւ զայն կը նկատէ իբրեւ անընդունելի միջամտութիւն Խորհր. Միութեան գործերուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը ընկեր Երիցանց։

ՔԼԻՇԻ-ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ-Լըվալուաի «Ազատամարտ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին. Clichy Place Républiqueի bureau de tabacի ներքնասրահը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 8ին սովորական ցաւաքատեղին։ կը խօսի ընկեր Ուզունեան։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը յառաջիկայ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին խաժակ ակումբին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտասարդաց Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին 1 Bld. Carnot Ալֆօրվիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 RueDenoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Տիգրան Պայլնտրեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին մտահոգուած եմ։ Կը խնդրեմ վերոյիշեալ թուականէն ի վեր զինք ուեւէ տեղ տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 945 ֆրանք։
Հէրօ, Ա. Մ.— 35 ֆր.
Պօրտօ, Շ. Ս.— 140։
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35,
Տէսին, Օր. Ս. Թ.— 35,
Լա Սիօթա, Գործ.— 95,
Տիւկրատոս, Ռ. Ա.— 150, կարգադրեցինք,
Թուռ, Ա. Պ.— 40,
Քոլոնժ, Մ. Ա.— 80,
Տէսին, Պօտ.— 10,
Թլէմէն, Յ. Ղ.— 35,
Պէլֆօռ, Գ. Ս.— 35։
Ժուայեէօզ, Ս. Մ.— 35,
Նորթ Պէրկէն, Մ. Գ.— 252 ֆ. 50,
Տրակինիան, Յառ. Միութ.— 100։
Սէն Լօրան տը Սէրի, Հ. Ն. 70,
Տէսին, Պայ.— 20,
Լիոն, Կ. Գ.— 35,
Տէսին, Յ. Ն.— 70,

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ցանկ փուժէ սիւռ Արժանի մէջ կատարուած հանգանակութեան։ (տես Յառաջ 22 Մայիս).

Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան 50 ֆր., Գ. Գէորգեան (Նիսէն) 25, Հ. Յարեթնակովեան (Նիսէն) 20։ Կ. Տէր Զաքարեան 15, Գ. Կարսեան (Բանէն) 15, Փ. Մալօեան, Գ. Այնթապլեան, Տիկ. Պ. Թովմասեան, Կ. Մանասերեան, Ղ. Մուրատեան, Վ. Գնոսեան, Օր. Վ. Մարգարեան, Պ. Խօզիկեան, Ե. Մալօեան, Տիկ. Հ. Սահակեան 5ական, Տիկ. X. Նիկողոսեան 1, Ղ. Թովմասեան 10, Իտալացի մը 1.75, Տիկ. Մանասերեան 4, Տիկ. Մ. Մանասերեան 2, Փոքրիկ Ռ. Մանասերեան 1, Ա. Դաւիթեան, Գ. Տաւուշեան, Կ. Ծատուրեան (Բանէն), Գ. Գէորգեան, Ա. Աղաբէկեան (Բանէն) 10ական։ Փոքրիկն Դ. Դաւիթեան 3, Փոքրիկն Ա. Մալօեան 2, Տիկ. Լ. Մալօեան 3, գումար 252 ֆր. 75 սանդիմ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

TOURNÉE KARAKACHE — THEATRE EDEN 7 AVE. CLICHY

ՄԵԾ ԹԱՏՐՈՆ — ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանսարը), Տիկ. ԺԵՐՖԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուով—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հորհոր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր
երկսեռ մեծ խմբերգ, մեծ նուագախումբ

ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ ի պատիւ իր վաղեմի ընկերներուն, յօժարած է ստանձնել Ճինկէօզի իր հին դերը այս երկու ներկայացումներուն համար։ Փարիզի բոլոր արեւելքցիները ներկայ պիտի ըլլան այս երկու ներկայացումներուն։

Տոմսերու գիները եղած են ամէն քսակի յարմար՝ 5 ֆրանքէն մինչեւ 30 ֆրանք։

Օթեակներն ալ նոյն գինին մէջն են։ Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի։ Տոմսակները կանուխէն կը ծախուին՝ ԿԱՎՌՕՇի մօտ, 208bis rue Lafayette, Պ. Արթինեան, 26 rue Lesage, սափրիչ Պ. Գէորգեան, 24 St. Lazare եւ Թատրոնի կիշն։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան ցաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ
Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին գ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ «Պրէպան Մարսէյլ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Ջէօրէքճեանի, մեներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ։

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճաշ, քոթիյոն, եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 թիւ ճանրակառքերը

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Կը նախագահէ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ։ Պ. ԳԱՐԱԵԱՆ տեղեկութիւններ կուտայ Միութեան գործունէութեան մասին

Պ. Պ. Թոմասեան, Պ. Հայկ Տիւրկէրեան (արտասանութիւն), Տիկ. Ա. Գեւոնեան, Օր. Նազարօֆ (երգ)։

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մուտքը ազատ է

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած «Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

Maison Mutualitéի H սրահին մէջ, 20-22-24 Rue St. Victor

Métro Pl. Mobert Mutualité եւ Cardinal Lemoine

Կը խօսի Պ. Ռ Է Ն բանաստեղծ Թումանեանի մասին

Երգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պար եւայլն

Մուտքը ազատ է

Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին, հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Մայիս 31ին, Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՅԻՍ 1931

24 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1578 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՏԽՈՒՄ ԴՐԱՄԻ ԵՒ ԵՌԱՆԴԻ

Անցեալ օր, մատնանշելով Հայր. Միութեանց զանազան ...քերը, կանգ առինք գիրքեր եւ թերթեր հրատարակելու ...թեան վրայ:

Արդարեւ, տեւական հիւանդութիւն մը դարձած է ուժի եւ ...մի այս վատնումը:

Ոչ կանխակալ կարծիքներ ունինք այս մասին, ոչ ալ նա... ...իրութիւններ:

Բայց, ի՞նչպէս չցաւիլ, երբ կը տեսնենք որ, մեր այս ...մալոյծ, երբեմն եւ բազմապահանջ վիճակին մէջ, մարդիկ ...ու կ'ունենան, միջոց կը գտնեն «Հայրենակցական Մամուլ» ...տարակելու... Պօլու-Տէվրէկի անունով: (Այժմ դադրած): ...ն ալ Փարիզի մէջ:

Ցակաւին չենք յիշեր «Հաճըն»ները, «Մարաշ»ները, «Մա...թիա»ները, «Արաբկիր»ներն ու «Ալիս»ները:

Կը խնդրենք սխալ չհասկնալ: Գիտենք որ «Ալիս»ն (Սե...ատիա) ու «Արաբկիր»ը հրապարակ ելած են ուժ տալու հա...ր Նոր աւաններու շինութեան՝ Հայաստանի մէջ: Տեսակ մը ...եկատուներ: Թերեւս ժամանակի պահանջ:

Եւ սակայն, ի՞նչ դժուարութիւն կայ մէկ տեղեկատուի ...ջ ամփոփելու, օրինակ, Նոր աւաններու շինութեան նուիր...ած Հայր. Միութեանց կեանքն ու գործը:

Ընդհակառակն, այդպէս շարժելով, աւելի պիտի ընդլայնուէր ...աքական ոգին: Արաբկիրը Խարբերդէն, Խարբերդը Մալա...այէն, Սեբաստիան Նոր Եւդոկիայէն ուժ պիտի առնէին: ...արմով պիտի ոգեւորուէին:

Միւս կողմէ, պիտի խնայուէր շօշափելի գումար մը:

Ծարտասանական ձեւի համար չէր որ կ'ըսէինք թէ՝ Հայր. ...ութեան մը հրատարակած գրքին ծախքով կարելի է ման...պարտէզ մը պահել ամբողջ մէկ տարի,— Յունաստանի, ...կարիոյ կամ Սուրիոյ մէջ:

Արդարեւ, եթէ աչքի առջեւ ունենանք գոնէ Ամերիկայի ...տպուած Հայրենակցական գիրքերն ու թերթերը, պիտի ...տեսնէք որ առնուազն 150—200, եւ մինչեւ 4—500 տոլար ...րամ է ծախսուած իւրաքանչիւր հրատարակութեան համար: ...նքնութիւն՝ եւ՝ թուղթը եւ՝ տպագրութիւնը:

Իսկ անդին Խասքովօն չորս հովերուն կը պոռայ, ի խնդիր ...ից հազար ֆրանքի, որով դասարան մը պիտի բացուի: Կամ ...Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ դպրոցներ կան որ փակուելու ...սպառնուած են, ամսական 2—5 անգլիականի պակասէն:

Ցակաւին չենք յիշեր Մակեդոնիոյ որբերու քստմնելի թշ...առութիւնը,— անօթութիւնը՝ օտար լեռներու եւ գիւղերու ...ջ, աղքատ երկրի մը փողոցներուն երկայնքը...

Եթէ անպատճառ անհրաժեշտ է թերթ հանել, ինչո՞ւ ...հանել, իբրեւ ընդհանուր կանոն, «շրջանային» գետնի վրայ: ...պէս — Բարձր Հայք, Վասպուրական, Տարօն եւ միւս ...րեւելեան» նահանգները՝ մէկ օրկան: Փոքր Հայքը՝ ուրիշ ...կան մը, որ ընդգրկէր կիլիկեան բոլոր շրջաններն եւս:

Երբ Հայր. Միութիւնները, թօթափելով տեղական, նեղ — ...յրենասիրական ամէն ունակութիւն, վերածուէին ընդհան...կան, զանգուածային, նահանգային կազմակերպութեան, ...պէս կը դիւրանար այս գործը:

Այն ատեն, կարելի էր նոյնիսկ ունենալ մէկ ընդհանուր, ...րոնական օրկան: Անունն ալ ըսենք, — «Հայրենակցական ...րժում», ուր պիտի ամփոփուէին բոլոր մեծ ու պզտիկ ...ութեանց կեանքն ու գործը:

Մէկ խօսքով, պիտի ունենայինք ամփոփ եւ կենդանի հա...յնապատկերը ի սփիւռս աշխարհի գործող Հայր. Միու...անց:

Այն ատեն առաւել կանուխ արթնցողը չպիտի համարձա...ր խմբագիր դառնալ, եւ թերթ հրատարակել իր ծննդավայ...ն՝ գիւղին կամ քաղաքին անունով, սս ու ան գովելու, ...ծեմ - չամեմ նիւթերով էջեր սեւցնելու:

Եւ այն ատեն, այսպէս խնայուած դրամով եւ եռանդով, ...ննութիւն պիտի տեղար կրկնապէս թշուառ, աչքէ եւ սիրտէ ...ոու գաղութներու մէջ: Գոնէ սպեղանի մը պիտի հասնէր ...ց մնացած վէրքերու, անճար, անդարման ցաւերու:

Շա՞տ է այսքան մը յստակատեսութիւն սպասել մեր ...յր. Միութիւններէն: Մանաւանդ որ, միշտ պատրաստ են ...հողութեանց:

Շ.

ԳՈՎԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Քիչ անդին կը հրատարակենք նուիրատուութեանց ցանկ մը ...նպաստ Զանգեզուրի աղէտեալներուն եւ Մակեդոնիոյ թշուառ անտէր հայորդիներուն:

Վերջին պահուն ստացանք հետեւեալ գումարները Տրապիզոնի ...յրենակցական միութենէն.

Զանգեզուրի աղէտեալներուն	500
Մակեդոնիոյ որբերուն	300
Գումար	800 ֆրանք

Փափաքելի էր որ Հայրենակցականները հետեւէին Տրապիզոն...ներու օրինակին եւ այս տխուր առիթներով եւս, ինչպէս նա...պէս, փութացնէին իրենց եղբայրական օգնութեան տուրքը:

*** Տրապիզոնի Հայրենակց. միութիւնը կը խնդրէ Փարիզի Հայ Տիկ...նց Միութեան կարմիր խաչէն Զանգեզուրի 500 ֆր.ը ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրութենէն, համապատասխան ընկալագրով:

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Թուրք կառավարութիւնը կարեւոր որոշում մը տուած է արտասահմանի Թուրք դեսպաններուն եւ անոնց խորհրդականներուն աշխատանքներուն շուրջ: Այս որոշման համաձայն, դեսպաններ տարին վեց ամիս արտասահման, իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի մնան, իսկ տարւոյն միւս կէսը պիտի անցնեն Էնկիւրիի մէջ, ուր պիտի կազմուի Թուրք դեսպաններէ բաղկացած խորհուրդ մը: Այս կերպով Թուրք դեսպաններուն տեղ արտասահմանի մէջ վեց ամիս պիտի փոխանորդեն իրենց խորհրդականները, իսկ այս վերջինները դեսպաններուն պաշտօնի գլուխ գտնուած միջոցին Էնկիւրի պիտի երթան եւ կառավարական կեդրոնին մէջ պիտի աշխատին: Այս կարգադրութիւնով կը յուսացուի որ թէ՛ նիւթական խնայողութիւն պիտի ըլլայ, եւ թէ դեսպաններուն ու խորհրդականներուն աշխատանքները աւելի բեղմնաւոր արդիւնքներ պիտի տան:

Իւրաքանչիւր դեսպան արտասահման գտնուած միջոցին քննութիւն պիտի կատարէ այն երկրին շուրջ, ուր կը պաշտօնավարէ եւ յետոյ երբ Էնկիւրի գայ, ուսումնասիրութիւններ պիտի պատրաստէ իր կատարած աշխատանքներուն շուրջ: Ասկէ զատ արտաքին գործավարութեան ամէնէն բարձր վարչական գործերը պիտի անցնին դեսպանական խորհուրդին քովէն:

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիի ռուս դեսպանը Սուրից Պոլիս գնաց Էնկիւրիէն, ինչպէս գրած էինք: Խորհրդային դեսպանը այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները շատ լաւ են եւ օրէ օր աւելի կը զարգանան: Երկու երկիրներու փոխադարձ շահերը նկատի առնելով կնքուած առեւտրական դաշնագիրները մօտերս երկու կողմի Ազգ. Ժողովներու կողմէ պիտի վաւերացուին եւ գործադրութեան դրուին: Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ այլեւս ոչ մէկ անլոյծ խնդիր մնացած է: Վաճառամարտին պատմութիւնը ամբողջութեամբ անհիմն եւ յերիւրածոյ է: Այս սուտերը մեր թշնամիները կը հանեն եւ իբր քարոզութեան զէնք մը կը գործածեն մեր դէմ բացած իրենց պայքարին մէջ: Ոչ մէկ խօսք կրնայ ըլլալ որ խորհրդային Ռուսիան դժուարութիւն կը հանէ տնտեսական մեծ զարգացումի մը լծուած Թուրքիոյ դէմ: Մենք շատ սիրալիր բարեկամութիւնով եւ գոհունակութիւնով կը հետեւինք Թուրքիոյ յառաջդիմութեան:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 11ին, պաշտօնապէս իբր նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւը գտեր էր իր առաւելագոյն չափը 51814 անգործներով: Այդ թուականէն սկսեալ ամէն շաբթու կանոնաւոր կերպով թիւը կը նուազի:

Մայիս 16ին, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 45292, որոնց 10375ը կիներ: Նախանցեալ շաբթու այդ թիւն էր 47727, ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 2435ի նուազում մը:

Ինչպէս տագնապի սկիզբէն ի վեր, դարձեալ, անգործներու մեծագոյն մասը կեդրոնացած կը մնայ Փարիզի մէջ: Մայիս 16ին Փարիզ քաղաքը միայն արձանագրած էր 17,927 անգործ: Իսկ Սէնի մնացեալ մասերը 11,690:

Մայիս 11էն 16, Ֆրանսա մտած են 2057 օտար աշխատաւորներ, որոնց 1663ը երկրագործութեան համար: Իսկ Ֆրանսայէն իրենց հայրենիքը մեկնած են 1073 օտարականներ:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի օր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստան համայնավարներուն դէմ

Խորհրդային «Իլիչ» նաւով 9 համայնավարներու եւ 5 հակաբոլշեւիկներու առեւանգումը զայրացուցած է յոյն հանրային կարծիքը եւ մամուլը որ ծանր մեկնաբանութիւններով կը հաղորդէ լուրը: «Էլէֆթէրոս Վիմա» թերթը կը գրէ.— Կ'երեւի թէ կէփէուն իր փորձերու սահմանը տարածած է մինչեւ յունական հողերը: Հինգ հակաբոլշեւիկներ առեւանգելու եւ զանոնք բռնի նաւ մտցնելու պարագան կը յիշեցնէ զօրավար Կուտեպովի անյայտացման պահուն, Փարիզի մէջ գործածուած եղանակները: Կառավարութեան պարտականութիւնն է ամբողջովին լուսաբանել այս գայթակղալից գործը եւ կրկնապատկել հսկողութիւնը Յունաստանի մէջ բոլշեւիկեան գործունէութեան վրայ:

Իսկ «Աքրոփոլիս» թերթը կը գրէ թէ ոստիկանութեան քննութիւններէն կ'երեւի որ Աթէնքի բոլշեւիկեան գործակալները յաջողած են ձերբակալել արգելափակել, եւ բռնի նաւ մտցնել հինգ հակաբոլշեւիկներ, զանոնք Ռուսիա փոխադրելու եւ կէփէուի դահիճներուն յանձնելու համար, եթէ երբեք ծովուն վրայ չպիտի կարգադրեն անոնց գործը:

Ուրիշ թերթեր եւս նոյն մտայնութեամբ կը մեկնաբանեն դէպքը եւ կը պահանջեն որ եթէ այս առեւանգման գործին մէջ, հաստատուի խորհրդային պատուիրակութեան մասնակցութիւնը, վերջ տրուի այս «անտանելի կացութեան»:

Իսկ «Փաթրիս» թերթը կ'աւելցնէ թէ անկարելի է ընդունիլ որ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներ Յունաստանի մէջ գործեն չարագործներու վոհմակի մը պէս:

Լոնտոնի ցորենի խորհրդաժողովը

Լոնտոնի մէջ գումարուող ցորենի միջազգային խորհրդաժողովին ենթախումբերը որոնք կազմուեր էին ուսումնասիրելու համար վիճակագրութեան, ցորենի օգտագործման եւ ներկայացուած ծրագրերու վերաբերեալ հարցեր, հաւաքուեցան խմբագրելու համար իրենց տեղեկագիրը, զոր պիտի ներկայացնեն խորհրդաժողովի լիակատար նիստին: Ամերիկայի պատուիրակները, ցորենի հրապարակին տագնապը մեղմելու մտքով առաջարկեր էին նուազեցնել ցորենի մշակման յատուկ հողերու տարածութիւնը: Իսկ ընդդէմ այս առաջարկին կ'առարկեն խորհրդային պատուիրակները:

Ռուսիոյ ներկայացուցիչները կը մերժեն ամերիկեան այս տեսակէտը հետեւեալ առարկութիւններով.— Խորհրդային երկիրներու մէջ տիրող ընկերային ներկայ դրութիւնը, ռուսական ճարտարարուեստի արտակարգ ծաւալումը եւ գործաւորներուն յարաճուն թիւը, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ բնակչութեան ապրուստի մակարդակին բարձրացումը կը պարտաւորեն ցորենի արտադրութեան յաւելում մը: Այս կերպով Ռուսիա պիտի կրնայ դիմագրաւել իր պէտքերուն, որոնք երթալով կը շատնան: Խորհրդ. պատուիրակները կը մերժեն նաեւ ցորենի նուազագոյն գին մը սահմանելու առաջարկը: Սակայն կ'ընդունին ցորենի արտածումը սահմանափակելու առաջարկը, պայմանաւ որ ցորեն արտածող բոլոր երկիրները ընդունին եւ կիրարկեն զայն:

Անգլ. դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ

Անգլիոյ թագուհիին եղբայրը, Լորտ Աթլոն, իր հետեւորդներով Էնկիւրի այցելեց վերջերս: Այս այցելութիւնը լուրջ շահագրգռութիւն մը արթնցուցած է քաղաքական շրջանակներու մէջ եւ նոյնիսկ ազդեցութիւն գործած անգլ. ոսկիին վրայ, որուն գինը Թուրքիոյ ի նպաստ տարբերութիւն մը կրած է, կը գրեն Թուրք թերթերը:

Առնուած տեղեկութեան համաձայն, անգլ. կարգ մը կարեւոր ընկերութիւններ, որոնք մեծամեծ դրամագլուխներ ունին, կը պատրաստուին Պոլսոյ մէջ ելմտական զանազան ձեռնարկներ կատարել: Այս նպատակով մօտերս Պոլիս պիտի գայ Անգլիոյ երկաթեղէնի եւ հանքերու ամէնէն համբաւաւոր մէկ ընկերութեան տնօրէնը:

Այս ընկերութիւնը քանի մը տարի առաջ փափաք յայտնած էր 100 միլիոն ստեռլինի գործ հաստատել Թուրքիոյ մէջ եւ շինել երկրին գրեթէ բոլոր երկաթուղիներն ու նաւահանգիստները: Այն ատեն կարելի չէր բանակցութեան մտնել, բայց կը կարծուի թէ ներկայիս կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ:

Ընկերութիւնը պիտի շինէ կէօլճէքի նաւահանգիստը եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ զանազան երկաթուղիներ:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Զ. Ո. Միութենէն (հաւաքուած Փարիզի Ալպիլեան Սրահանդէսին):	2930.—
Փուժէ Սիւռ-Առժանի հայրենակիցներէն:	252.75
Մկրտիչ Մեղպուրեան (Պոնտի)	25.—
Մ. Թաշճեան, Մարսէյլ	10.—
Գումար՝	3217.75

Մայիս 19ին Սելանիկ, թեմական խորհուրդին փոխադրած ենք 3000 (երեք հազար) ֆր.:

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ն. Արզումանեան	500.—
Քէֆէլեան եղբայրներ	100.—
Պելկրատէն (Սողոմոն և Ընկ.)	200.—
Որդիք Պերպէրեան, Շավիլ	50.—
Մկրտիչ Մեղպուրեան, Պոնտի	25.—
Գումար՝	875.—

ԵՈՐԿԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

Ընտրական յայտարարութեան մը մէջ, Ռումանիոյ գիւղացիական կուսակցութիւնը խստօրէն կը քննադատէ ներկայ կառավարութիւնը:

Այս յայտարարութիւնը գրուած է ընտրութեանց առթիւ ծագած վէճերուն եւ պատահած արիւնահեղ կռիւներուն հետեւանքով եւ կը հրաւիրէ գիւղացիները որ բռնութեամբ պատասխանեն կառավարութեան գրգռութիւններուն:

Կառավարութիւնը կը վախնայ որ տերակուտական ընտրութիւններու մէջ ազդեցութիւն բանեցնեն Թաղապետական խորհուրդներու գիւղացիական անդամները, որոնք մեծամասնութիւն են եւ կարեւոր դեր կը կատարեն ծերակուտական ընտրութեանց մէջ:

Մանիու մտադիր է առաջարկել ընդդիմադիր կուսակցութեանց որ մէկ ճակատ կազմեն ընդդէմ արդիկառավարութեան, պաշտպանելու համար քաղաքացիական ազատութիւնները:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԿԷՍԸ

ԱՃՈՒՐԴԻ ՀԱՆՈՒԱԾ

Շիքակոյի կալուածներուն գրեթէ կէսը աճուրդով ծախուելու վտանգին մէջ կը գտնուին ներկայիս, տրուած ըլլալով որ անոնց տուրքը չէ վճարուած: Պայմանաժամը երեք ամիս է և կ'աւարտի օգոստոս 1ին:

Դրամատուններու օրէնքի մարդիկը գլուխնին կը ճաթեցնեն տագնապին առաջքը առնելու համար: 1929ին տուրքը կը հասնէր 276 միլիոն տոլարի որուն 176 միլիոնը չէ վճարուած: Կալուածատէրերը արդէն իսկ արձանագրած են իրենց կալուածները աճուրդի համար: Ընդհ. դատախազը յայտարարած է թէ պէտք է անմիջապէս շարժիլ, կատարեալ աղէտի մը առաջքը առնելու համար:

Պ. ՊՐԻԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ուրբաթ, երեկոյեան 10.30ին, Պ. Պրիան Ժընեւէն վերադարձաւ Փարիզ: Տասը հազարէ աւելի բազմութիւն մը խռնուեր էր կայարան իր համակրանքը յայտնելու Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, որ Հանրապետութեան նախագահի թեկնածութեան իր ձախողութենէն վերջ, կը պնդէ արտաքին նախարարութենէ իր հրաժարման վրայ:

Պ. Պրիան խանդավառ ցոյցերու առարկայ դարձաւ կայարանին մէջ, ուրկէ մեկնելէ վերջ, ամբոխը թափօրներ կազմած, սկսաւ շրջիլ փողոցները՝ Պրիանի հանդէպ համակրանքի ցոյցերով:

Այս ցոյցերը սակայն տեղի տուին մէկ քանի միջադէպերու: Արքայական երիտասարդներու գրգռութեան վրայ, մէկ քանիներ յարձակեցան եւ զանոնք սրճարանի մը մէջ պաշարելէ յետոյ, դէմ առ դէմ գաւաթներով ու սրուակներով սկսան զիրար ռմբակոծել: 6 վիրաւորներ կան:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐ"

(ԱՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՐԻ ԵՒ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՆՔԻ)

կոստան Զարեանի

I.

Կ. Զարեանի երեք երգերը *կը պարունակէ 1)* Սիրվարդ *(խորհուրդ չորս մասով, ըստ եղանակների թաւալման)* 2) Զայներ եկեղեցում *(հոգերգութիւն),* 3) Աստղերի քերթուածը *(դրամերգ.— Աստղերի սկիզբը. Բ. Պարը, Գ. Մոգերը, Դ. Փողի կանչը)*: *Երեք երգերը իրարու շաղկապուած՝ կը ծարմնաւորեն երկրի եւ երկնքի (տիեզերքի) խորհուրդը:*

Ի՞նչ անուն կարող ենք տալ այս երկին: Քանի մը անուն կարելի է շարել,— թատերական քերթուած, «տիեզերական ողբերգութիւն», դրամերգ, քնարերգական եւ իմաստասիրական թատերգութիւն, բայց ասոնց եւ ոչ մէկը լիովին իմաստը չի տար ամբողջ երկին: Ընկալեալ եւ կարծ որակում մը կը դժուարանամ գտնել. եթէ այդ հոգը թողում լեզուին, որ ծիգ կը թափէ, երբեմն քմահաճօրէն, ձեւ տալու մարդու ներքին տպաւորութիւններուն, պիտի ըսեմ, Զարեանի երեք երգերը, *տիեզերական ողբերգութեան թատերական հոգերգութիւն մըն է, երգի եւ երաժշտութեան, խորհուրդի եւ մտածման, ճակատագրական ուժերու թաւալման բարդ ծալքերով, որոնք կը զգացուին, բայց չեն շօշափուիր, կաղապարի չեն գար:*

Բովանդակութիւնը երկին, — նոյնքան բարդ, որքան անսահման: Եթէ փակագիծները բանանք, երկու հատոր պէտք է, մէկտեղելու այն բոլորը, որոնք երգի մրմունջներով, եւ մտքի կայծկլտումով մեզ կը զգացընեն այն մեծ ամբողջութիւնը որ կայ երգին եւ տեսարանին ետեւը: Մարդկութիւնը (Սիրվարդը եւ երիտասարդը), բնութիւնը, իր ամբողջ ստորոգելիներով, շնչաւոր եւ անշունչ տարերքով, տիեզերքը իր ճակատագրական եւ վերանորոգ ուժով, Աստուածը իր հրեշտակներով, իր տիեզերական, բայց անըմբռնելի կամքով բեմի վրայ են: Կեանքի խորհուրդը (Մարդու, Բնութեան և Տիեզերքի), սերնդագործութիւնը այդ հսկայ ամբողջութեան, ու անխուսափելի մահը համատարած միջոցին մէջ՝ կ'երգուին անդադախոր յուզումով: Կարծէք համատարած տաք գոլորշիի մը մէջէն, աշխարհստեղծման տեսիլքով, ձայն կը բունեն Բնութեան բոլոր մասնիկները, սիրելու, սիրուելու - ստեղծագործելու, ու ապա՝ տերեւաթափ մահը պատկերելու, որ ուրուական մը կը թողու, վաղուան յարութեան համար:

Բովանդակութիւնը եւ իմաստալից խորհուրդն աւելի մեծ են, քան երգը, բայց երգի ճառագայթներն այնքան հզօր են, որ մենք այդ մեծ բովանդակութիւնը կը զգանք լիովին: Ուրեմն բանաստեղծն իր նպատակին հասած է այս խիստ կարեւոր երկով:

Քանի մը նմոյշներ, շատ փոքր գաղափար մը տալու համար:

«Բոլոր ձայները.— գարո՛ւն, գարո՛ւն…

Մեներգող… եւ դալար մարգագետնի վրայ նա սփռում է իր մեծ աչքերը եւ լուսարձակ իր ձեռքերով ամէն բան շոյում է շատ սիրով, որպէսզի ծնունդները ծաղկին մեծ ուրախութեան մէջ, բացուի ոսկէ արգանդը հողերի եւ պատարագը լինի անվերջ:

Ալէլուիա, ալէլուիա:»

Անդին ուրիշ տեսարան մը, երկու աղջիկներ, որոնց մրմունջէն միայն երկու տող.

«— Սիրում եմ, սիրո՛ւն, մարմինը դողդող, աչքերդ լուսէ:

«— Մի հեղ աղաւնի կրծքերիս պլլած կամաց զարնում է բացուած թեւեր՝ փորձում է, փորձում…»

Ուրիշ տեսարան:

Մենեգող.— «Լերան վրայ դանդաղ հօտը, արշալոյսի զանգակների ղօղանջի հետ.

Ման է գալիս
արօտների մէջ ընկղմած երկնքում:

Հովիւների աչքերի մէջ հուր է վառւել,
Այստեղխորհուրդնէսկսում»,

Ծառանոյշներ.— «ճիւղերի տակ
էգ եղնիկներ
ո՞ւմ են այսպէս
սպասում.
ճիւղը ճիւղ է փաթթել, գրկել—
ծառն էլ սերմ է
սպասում,»

Ու մենք կը տեսնենք թէ ինչպէս սիրոյ խենդութեամբ բռնուած անտառը կը սրսփայ, ու ծառերու մերկ գլուխները ներքին աւիւնով թրթռուն՝ սերնդագործման կը սպասեն:

Մեներգող մը ստեղծագործութեան համատարած տեսարանին իմաստը կ'երգէ: Այդ գեղեցիկ երգի միայն վերջին տունը:

«Սէր եւ մահ— Նախախնամութիւն:

Արիւնի մէջ եռացող
ծնունդ է խմորւում
եւ մահը՝ արիւն»:

Բայց, ահա՛, պառաւ կինը (կատաղած եւ հրէշային), իր բողոքը կը ժայթքէ.

«Անիծեա՛լ տաճար, մահաբե՛ր
տաճար,
Անտա՛ռ— մա՛հ, մա՛հ,
գիտե՛մ, գիտե՛մ—
Արեւը պիտի մարի, ծառերը պիտի մեռնին եւ այն ժամանակ— գիտե՛մ, գիտե՛մ— քարերը պիտի զուգուին»,

Աշնան տերեւներու մահերգ է. մորթուած ողկոյզները հնձանի մէջ կը ճզմուին: Երիտասարդներն ու կիները երգեր կը փոխանակեն: Կիները երիտասարդի մը կ'ըսեն.— «Հնձանի մէջ խաղողները երբ ճըմլենք՝ քեզ ալ հետը պիտի ճզմենք»: Ահա երիտասարդի պատասխանը.

Երիտասարդը.—
Արէք այնպէս ինչպէս կ'ուզէք,
երբ ինձ ճզմէք—
ես գինու հետ նորէն կ'եռամ.
երբ ինձ խմէք՝
ձեր ծիծերից
նորէն
Աղբիւրի պէս
պիտի հոսիմ ազատօրէն»:

«Օղի ձայն»երու մէջէն տերեւները կ'երգեն

«Թողէք ընկնենք—
ո՞ւր էք տանում, ո՞ւր էք տանում…

Թողէք ընկնենք—
մեռնինք»,

Ու այս համատարած տեսարանին առջեւ մեներգողը (բանաստեղծը) կը ճակատի Աստուծոյ դէմ, գեղեցիկ եւ խորհուրդով լի քերթուածով մը (էջ 66—67):

«Մեծազօ՛ր Աստուած, կամքդ
ի՞նչ է,
Աստուած տիեզերքի, կամքդ
ինչո՞ւ է»,

Բայց բնութեան եւ տիեզերքի ճակատագրական թաւալումը կը շարունակուի: Տերեւներու եւ ճապղած աստղերուն հետ կը մեռնի Սիրվարդն ալ: Ու «գիշերային բարդ լռութիւններու մէջ խորասուզուած հայ մի եկեղեցի իր սիւների վրայ է առնում աշխարհի ծանրութիւնը:» «Եկեղեցին տուն է ցաւի»: Ողբերգական այս էջերուն մէջ արդէն կը նշմարուի համաշխարհային պատերազմի, համատարած աւերի եւ հայկական կոտորածներու հեռաւոր սարսուռը: Եկեղեցիի քարերը, սուրբերու նկարները եւ վառուող մոմը լեզու կ'առնեն:

Մի Մարտիրոս.— Անապատների մէջ քաշքշեցին պատռտուած իմ մարմինը եւ մինչեւ գլուխ աւազի մէջ թաղեցին իմ մարմինը:

Եւ եղաւ մարմինս դիակ անկենդան եւ ծով աւազի մէջ եղաւ գլուխս ուրուական:

Կանչ կանչեց ձայնս կոկորդս ճեղքելով՝ Աստուա՛ծ մարտիրոսաց ո՞ւր ես,—

Ի պատասխան հով մի անցաւ մայելով,

Եւ եղաւ մարմինս դիակ անկենդան եւ ծով աւազի մէջ եղաւ գլուխս ուրուական:»

Մի ձայն.— Պռօ՛սխումէ, պըռօ՛սխումէ:»

Աստղերի քերթուածը իր չորս տեսարաններով աւելի լայն համաձայնութեամբ կը ներկայացնէ երկրի եւ երկնքի վիշտերուն եւ լինելութեան խորհուրդին: Բազմաթիւ գեղեցիկ էջեր ունի այս հատուածը, աւելի ուժեղ եւ աւելի երաժշտական: Բայց այդ հատուածէն, այս նեղ սիւնակին մէջ միայն եզրափակող քանի մը տողեր առնենք:

Մենեգող.— «Եւ ձայն փողոյն հնչէր մեծաձայն…»
կարելի է այս գիշեր,
Անյայտ, անձայն ոգիներ,
Երկրագնդի թաղումը
Պիտի երգեն տրտմօրէն՝
Արցունքներով աստղերի,
Հեծկլտանքով արեւի:

Մեներգողը կը տեսնէ որ գիսաւորները կ'այրեն տարածութիւնները ու մրրիկ, ամպրոպ եւ փոթորիկ. կը տիրէ խաւար եւ խոր լռութիւն: «Տարածութիւնները վայր են թափւում մոխրացած» եւ «ժամանակը գլորւեց մի վիհ սառնամած…»

Վերջին խօսքը մեներգողին.

«Եւ ձայն փողոյն հնչէր մեծաձայն—
Պիտ գա՛մ, պիտ գա՛մ, պիտի գա՛մ…
Հսկա՛յ է իմ Աստուած:

Բանաստեղծ Զարեանը իր զարգացման եւ հոգեկան ապրումներու լիւ տուրքովը երկնած է այս երգը:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԴՈՒՐՍ ՊԱՆԴՈՒԽՆԵՐԻՑ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

I

Հէ՛յ ճամբանե՛ր, ճամբանե՛ր,
ժապաւէններ վարդագոյն,
Որ ձգւում էք երկարում
Հորիզոնից - հորիզոն,
Ասէ՛ք, ինձ ո՞ւր կը տանէք.
— Ծաղկափթիթ դաշտերի
Անուշ ու զով զեփիւռով,
Առուակների երգերով,
Քեզի կ'առնենք կը տանինք
Հրաշափառ մեծ այգին,
Որ արբենաս դու այնտեղ,
Ցօղնութիւնդ մոռնալով…

Հէ՛յ, ճամբանե՛ր, ճամբանե՛ր,
Մարմարիոնից էլ ողորկ,
կոյսի լանջից էլ լուսեղ,
Դուք ինձ ասէ՛ք ճամբանե՛ր,
Այսպէս ինձ ո՞ւր կը տանէք,
— Եթէ կ'ուզես քեզ կ'առնենք
Մարմանդ հովի թեւերով
Մինչեւ լեռը կը հանենք,
Մինչեւ գագաթը ճերմակ,
Ուր մինչեւ այս վայրկեանիս
Ոտք չի դրել ոչ մի մարդ…

Հէ՛յ, ճամբանե՛ր, ճամբանե՛ր,
կնճռոտած ու խոհուն
դիմագծերը դէմքիս,
ինձ պէս մաշուած, անարիւն,
Խօսէ՛ք, խօսէ՛ք ճամբանե՛ր,
Այսպէս ինձ ո՞ւր կը տանէք.
— Արահետը մեր տրտում,
Անհրապոյր, ծանծրալի
Քաղաքամասն է իջնում,
Աղմո՛ւկ,
Ժխոր…
Ահռելի, թանձր ծուխի թեւերով,
Ծխնելոյզներն անհամար
Պար են բռնել դեւերի,
Ու հրճւում են դիւական
Քրքիջներով խնդագին:
Իսկ բազմութիւնն մարդերի
Քրտնաթոր, հեւ - հեւ,
Վազվզում է դէս ու դէն,
Որ չը լինի թէ յանկարծ
Վայրկեանն մեռնի ապարդիւն,
Շուրջ մնայ թերի,
Ու դեւերի զայրոյթից
Կեանքն էլ մեռնի ու փլի…

Հէ՛յ, ճամբանե՛ր, ճամբանե՛ր,
Ինձ էլ տարէք ձեզի հետ,
Դէպի աղմուկն աշխարհի,
Մինչեւ շուրջպարն դեւերի,
Տարէ՛ք, տարէ՛ք ճամբաներ,
Մինչեւ կրկէսն դեւերի…

II

Իրիկուն էր, կապտորակ
Մութ էր իջել դաշտերին,
Երկինքն փէշերն հաւաքել
Աչքն էր գոցել աստղերի,
Ու մինչեւ վար կռացել՝
Ծոցն էր առել սարերը:
Անօրինակ տռփանքով
Սղմած երկինքն ու գետին,
Խելակորոյս կարօտով
Ննջում էին հեշտագին…

Ցուպս առած ելայ դուրս.
Ճամբաներն իմ խոժոռ
Լուռ հեգնութեամբ ժպտացին.

Ձը տրտմեցի ես բնաւ
Այդ ծաղրանքից համր ու ցուրտ
Վճռել էի նրանց հետ
կրկէս իջնել միասին…
Վճռել էի…
Ու կքած ուսերիս տակ,
Իմ երգին բերկրութիւնով ողջունեց,
Ցաղթ վճիռը իմ կամքի:
— Ա՛խ, ի՛նչ լաւ է հոգուդ հետ
Ստրուկ լինես քո մտքին,
Ամէն արգելք հեգնելով՝
Կամքդ մեկնես աշխարհին.
Ու յաղթողի հաւատով
Թէկուզ ընկնես ու մեռնես,
Ու յաղթողի հաւատով
Պարտութիւնը լուռ հեգնես…

III

Գիշերն, ասես խաւարծին
Մի չար վհուկ, սերած
Խորհուրդներու չարութեամբ,
Կկզել էր իմ ճամբին:
Քօղն էր իջել գիշերի
Իմ աչքերի դէմ դիմաց,
Ու խճողած գիշերին,
Քայլում էի դէպի ցած:
Մէկ միտք միայն առկայծուն
Ցոյք էր տալիս իմ ճամբին,
Մէկ միտք միայն, սիրասուն
Մի վառ երազ թանկագին:
Եւ հրդե՛հ կար իմ հոգում,
Եւ փոթորի՛կ, փոթորի՛կ,
Աշխարհն ինձի չէր լքում,
Աշխարհն ձեռքիս խաղալիք…

IV

Խաւարի մէջ լսե՞լ էք դուք,
Խաւարակուռ երգը դողդ,
Տեսել է՞ք դուք հոգիների
Խենթ ցասումը դառնութեամբ
յորդ.
Հոգիների՛, որ դարերով
Համբերութեամբ են սնուցել,
Հոգիների՛, որ սնոտի
Հէքեաթներով են քնացել,
Բիրտ կարգերի, օրէնքի տակ
Մերթ խնդրել են, մերթ աղերսել,
Ապա, ընդոստ ու փոթորկուած,
Գալիքի դէմ են ծառայել…

Տեսե՞լ էք դուք մուրով սեւցած
Ճակատները յոգնած ու խոնջ,
Որոնց վրայ համբերութեան
Խոփն է սահել ակօս - ակօս,
Ու ժամանակն՝ մեծ սերմնացան,
Ըմբոստութեան սերմն է ցանել
Ու խնամել,
Մինչեւ երկինք, մինչեւ արե՛ւ.
Մինչեւ աստղե՛րն է հասցրել…
Լսել է՞ք դուք պանդուխտների
Երգը գինով ու խաժամուժ,
Երգը կեանքի, որ կը ճեղքի
Հազար պատնէշ, հազար տանիք,
Կ'անցնի կ'երթայ՝
Խուլ Անթուանի ականջի մէջ
Կ'որոտայ…

Ես լսեցի ճամբուս վրայ
Պանդուխտների երգը գինով,
Ես լսեցի ու ներս մտայ…:

ԱՐԱՄ - ԳԱՌՕՆԷ

ԱՍԼԱՆ ԵՂԲԱՅՐԸ

Այդ օրը՝ արշալոյսին սաստիկ փոթորիկ կար դուրսը: Պարտէզին մէջ եղեւինները դիւային համանուագ մը կը սուլէին յուզուած սաղարթներուն մէջէն, կը տարուբերէին գինովներու նման, կը ծռէին եւ գլուխները կը մօտեցնէին իրարու, չես գիտեր կռուելո՞ւ թէ՝ սիրային խօսքեր փոխանակելու, կամ գրկուելու եւ համբուրուելու համար պարզապէս: Հեռուն կը գալարուէր, ծովը երկունքի բռնուած կնոջ մը պէս, կ'ուռէր, կը խոշորնար, ոտքի կ'ելլէր հետզհետէ, փրփրերախ կը մօտենար ցամաքին, կը զարնուէր ժայռերուն եւ ուժաթափ կ'իյնար կոնակին վրայ թունաւորուած հսկայի մը ջղաձգութիւնով: Ցանկապատին վրայ կանանչաբոց աչքերով կատու մը կը շտապէ՝ մթնշաղի աղօտ պաստառին վրայ մատիտով ուրուագծուած վագրի մանրանկարը տանելով իր հետ: Աղօթարանը կը զարգանայ տակաւ հասունցող ծիրաններու քնքուշ գեղնութեամբ եւ երկինքին մէջ կծկտած ամպի կտորներ լոգանքէն յետոյ շուարած յաւերժահարսերու նման ճերմակ պատմուճաններ կը հագնին աճապարանքով: Կը մարին փողոցին ելեկտրական լոյսերը: Կառապանը կը շաչէ մտրակը ջորիններուն վրայ՝ մաշած սալայատակներու խորտուբորդններուն մէջ չարչարուող անիւներու ճռնչիւններուն հետ հայհոյախառն ձայնագրեր նետելով դին մէջ: Կը կենայ կառքը: Մէկը կը վիճի կառապանին հետ.

— «Ծօ՛ անիրաւ, ինչո՞ւ կը չարչարես այսքան այս անլեզու կենդանիները: Չե՞ս գիտեր՝ որ անասնապաշտպան ընկերութիւններ կան ամէն տեղ: Չե՞ս գիտեր որ արդարութի՛ւն, դա՛տ ու դատաստա՛ն կայ նոյնիսկ այս չորքոտանիներու իրաւունքները պաշտպանելու համար: Չե՞ս գիտեր… չե՞ս գիտեր…»

Կը բացուի սենեակիս դուռը եւ քամիին հետ ներս կը մտնէ ընկերս գլխաբաց, անդուսպ հեւք մը կրծքին եւ սոված գայլի բոյթ մը՝ սեղմուած ափերուն մէջ:

— Խեր ըլլա՛յ, Երանի՛կ, առտուն կանուխ փողոցները՞…: Քեզի՞ տուին, տնաշէ՛ն, անասուններու պաշտպանութեան հոգը: Չըլլայ թէ արձանագրուած ըլլաս այդ…

— Տխմարներո՞ւն…, ո՛չ ատաղ, ընդհակառակն, ես այսօր հիմը դրի մարդապաշտպան ընկերութեան:

— Այդ ինչպէ՞ս…

— Սպաննեցի բժիշկը եւ գացի լուր տալու տնօրէնութեան որ վերցնեն դիակը:

— Դուն կատարեալ խե՛նդ ես, Երանիկ, խե՛նդ, խե՛նդ…

— Թերեւս…, բայց ալ համբերելը տմարդութի՛ւն էր… կ'ըսեմ քեզի:

— Լա՛ւ… լա՛ւ…: Իսկ հիմա ի՞նչ կը խորհիս իմ սիրելի հերոսը, օրինակ… սահմանագլուխ շտապելու համար:

— Քու հերոսդ կ'ուզէ մնալ հոս՝ մեռցնելու համար այդ սրիկան:

— Հապա կ'ըսէիր որ սպաննեցիր եւ լուր տուիր որ վերցնեն…

— Դիակը՞… դիակը՞… աղամաթուզի կեղե՛ւ, ի՞նչ արժէք ունի դիակը: Պէտք է մեռցնե՛լ կ'ըսեմ քեզի, պէտք է մեռցնել տակաւին…: Եւ ինչո՞ւ այս ժամավաճառութիւնը: Ցտեսութի՛ւն, ատաղ, բարեւ կ'ընես եղբօրս եւ կ'ըսես՝ որ ես կ'երթամ մեռցնելու…:

Իրիկունը արաբական թերթերը մեծ տառերով կը հաղորդէին հետեւեալը. «Վայրի ըսուելու աստիճան, կրակոտ աչքերով շիկահեր հայ տղայ մը ներկայացաւ այս առաւօտ Ռաս Պէյրութի ոստիկանութեան գրասենեակը եւ այսպէս յայտարարեց.

— Ես սպաննեցի իմ տէրը՝ ամերիկեան համալսարանի ատամնաբուժական բաժնի դասախօս տնօրէն՝ անգլիացի Տոքթ. Դրէյը: Ցանուն օրէնքի կը պահանջեմ՝ որ ձերբակալէք զիս —: Կը կարծուի որ ոճիրը կապ ունի սիրային պատմութեան մը հետ»:

* * *

Գլուխս առեր իմ ափերուս մէջ ու ծռած կը դիտեմ սեղանիս թուղթէ ճերմակ ծածկոցին վրայ բռունցքին կաղապարած հարցական կարմիր նշանը՝ որ թաւալիլ կը սկսի ինքն իր վրայ, կը մեծնայ, փոթորիկ մը կ'ըլլայ, կը զարնուի սենեակիս պատերուն եւ կը գոռայ սուլելով — ի՞նչ արժէք ունի դիակը… պէտք է մեռցնել կ'ըսեմ քեզի: Հիմայ որ հսկայական կարմիր թեւեր ունիմ՝ պիտի հալածեմ, պիտի խեղդեմ, պիտի… պիտի… ես անոր հոգին…: Ցետոյ կը կերպարանափոխուի, վայրի ըսելու աստիճան կրակոտ աչքերով շէկ տղայ մը դառնայ, կը խոյանայ պատուհանը, կը բանայ ուժով մը փեղկերն ու «Ցտեսութի՛ւն, ատա՛ղ»… դուրս կը նետուի խելայեղօրէն:

. . . .

— Դուք կը քնանայի՞ք, պարո՛ն: Գիտէ՞ք որքա՛ն ժամանակ է դուռը կը ծեծեմ…: Ըսին մեզի որ մտերիմ ընկերն էք անոր:

— Ներողութի՛ւն օրիորդ… աթոռ մը… բայց ի՞նչ ընեմ անունններու այս երկար ցանկը:

— Երբ լսեցինք, պարո՛ն, քաղաքին բոլոր հայ սպասուհիներս… որ Երանիկը բանտարկուեր է… ըսինք՝ մեր պարտքն է անոր օգնել: Գիտէք որ հարուստ չենք… Պարո՛ն, մենք որբուհիներս…: Ահա այս գումարը… իր դատին համար: Ա՛հ… եթէ հարուստ ըլլայինք… պարո՛ն, եթէ…:

—Շնորհակալութի՛ւն, օրիորդ, ձեր ազնիւ զգացումներուն համար: Բայց վստահեցնեմ ձեզ՝ որ ան պէտք պիտի չունենայ այս դրամին: Ամերիկացիները այժմէն վարձած են լաւագոյն փաստաբանները՝ պաշտպանելու համար զինքը եւ… եւ… համալսարանի պատիւը մանաւանդ: Կ'ազատի՝ եթէ քէէ մը…

— Կ'ըսէք թէ կ'ազատի՞, պարո՛ն, Ա՛հ մեր ասլա՛ն եղբայրը…:

—Կը տեսնէ՞ք, օրիո՛րդ, որ պէտք պիտի չըլլայ այս…

— Կը խնդրե՛մ, պարո՛ն, որ չը… չը… չմեր…

— Մի՛ յուզուիք, հանդարտեցէ՛ք օրիորդ: Այսօր իսկ պիտի այցելեմ բանտ՝ տանելու համար ձեր բարեւները:

Միայն բարեւնե՞րը… պարո՛ն, միայն բարեւնե՞րը…

— Ձեր բոլորին քրոջական յորդահոս սէ՛րը, խանդաղատանքը, ձեր դրա՛մը, ձեր բոլորին սիրտն ու հոգին: Պիտի ըսե՛մ, օրիորդ, պիտի ըսե՛մ անոր՝ որ այս բոլորը քու քուրիկներդ կը ղրկեն քեզի, քու աղքատ, շատ աղքատի՛կ քուրիկներդ…,

— Ըսէ՛ք, պարոն, ըսէ՛ք… քուրիկնե՛րդ…- Մենք ուրիշ ո՞վ ունինք, պարո՛ն, ուրիշ ո՞վ…

* * *

. . . .

— Պարոն դատաւո՛ր, իմ պաշտպան փաստաբանները զիս յայտարարեցին՝ խելագար, ջղային, անհաւասարակշիռ եւ դեռ [illegible] Եւ կը բողոքեմ եւ կը հերքեմ սարքուած այս անհամակատակերգութիւնը՝ որ իրապէս պիտի խեղդենէ զիս իր այլանդակութիւնով: Ես խելագա՞ր: Ես այնքան գիտակցօրէն մխրճեցի դաշոյնս եւ փռեցի զայն գետին ինչպէս բարձրերէն վար՝ արագիլը կուտեցէն արձակուած օձ գետափի խիճերուն վրայ: Զօ պատրանքներ, պարոն դատաւոր, զո՛ւր պատրանքներ…

— Եթէ այդպէս է՝ հասար ոճրագործ մըն էք եւ պէտք է

— Դատապարտեցէ՛ք, պար դատաւո՛ր, դատապարտեցէ ինչպէս որ կ'ուզէք: Բայց նուն օրէնքի՛ թոյլ պիտի տա վերջապէս, որ խօսիմ անգ մը՝ բանտ, արքայութիւն կ դժոխք երթալէ առաջ…

— Չգիտե՛մ…, բայց՝… խօ ցէ՛ք…

— Մարտի առաջին շաբա էր: Միջօրէին՝ հիւանդկա գաղջ արեւ մը կը սլքտար չ քերու ոսկերուն վրայ, ներկու հոմանուհիներու նման՝ որ կենան փողոցներու անկիւններ եւ բը՛ս՛ս՛տ՛… աչք կ'ընեմ ա ցորդներուն…: Բժիշկը երկնց բազկաթոռին կը ծխէր պա տեղը՝ արեւին տակ, ոտքերո վարդի թուփ մը կը չարչար եւ կը խնդար ինքնիրեն՝ դէմք վրայ զսպուած կծկումներ գոյ ցնելով մերթ ընդ մերթ: Ցետ «Երանի՛կ, յուշատետրս սեղ նիս վրայէն եւ արեւելեա սուրճ մը, եթէ կը հաճիս·

— «Ո՞ր մէկը, Տոքթոր: Ն 1915 - 1918ինը՞ … «Նիւթ «Թայմզ»ի համար պատրա տուելիք արեւելեան վէպ մ վերնագրով:

—«Այո՛», ճիշդ նոյնը:

—«Որուն մէջ կը պարծ նաք թէ ինչպէս պատերազ ընթացքին քրիստոնեայ-մա դասերի դիմակով կը սպրդէի հայ տարագիրներու վրաններ ներս, խելացի՛, աղուոր աղջիկ ներ կ'ուզէիք ձեր ծառայութեա համար, «սովի եւ անպատու

...ճեան ճիրաններէն փրկելու» ...ւսաուժով, կը ււկէինք, կը բըռ...նաբերէինք եւ յաջորդ օրն իսկ ...երեւ անդէտ իր կը շպրտէինք ...ղոցները եւ աւելի ըմբոստ...րնաբողոքողները կը յանձնէինք ...ամիկանութեան՝ իբր... իբր...։ ...ն, այդ յուշատետրը կորսուեր ... տօքթոր...

—«Ինչպէ՞ս... ո՞վ է վերցու...եր...

—«Սատանան...

—«Այդ սատանան վերա...յժ-ատամնաբոյժի վկայական ... կրնար տալ քեզի, տղա՛ս։ ... յետոյ, առանց յուշատետրի ... կրնամ։

—«Եթէ դուք սկսիք գրել ... վէպը, սատանան կրնայ ... վարպետ-մազգործի վկա...ական տալ Թերեւս... կը հա...ե՞ք տօքթոր, մազգործի՛...

—«Օ՛, օ՛, օ՛...

— Այս միջադէպէն աւդին ...ք նորէն բարեկամներ էինք ... գէթ այդպէս կը կեղծէինք ...րու։ Մինչեւ հոս ամէն ինչ ...ելի էր կերպով մը։ Բայց ...ն առտու Նախաճաշէն առաջ ...ը բացի դարակը եւ տեսայ ...որդ Ս...ը բոլորովին մերկ, ...ւաթափ, անզգայ վիճակի մէջ, ...մբային թթու մը կրծել սկսաւ ...րու։ Գանկիս մէջ դրդիւնով ...ւկայ անիւներ թաւալեցան, ...ճերս ելեկտրական բարդեր ...րձած կայծեր արձակեցին, ...րկուեցան մկաններս եւ ես ...նքա՛ն ամօ՛թ... այնքա՛ն ...ո՛թ...

— Դուք կը սիրէ՞ք այդ մե...նագրուհին, այդ...

— Այո՛, կը սիրէի ինչպէս ...րազատ քոյրս։ Չէ՞ որ ան ալ ... մըն էր գրեթէ։ Այնքան ...կանքներով մեծցած, ուսում ...ած եւ իր անդամալոյծ հայրն ... արեւի լոյսէն զրկուած մայրը ...պրեցնելու մաքուր եւ պատ...որ ճամբայ մը գտած այդ հայ ...ղջիկը, այդ... այդ հերոսուհին, ...րուն դատաւոր։

Նատ դիւրին է հիպնոսացնել, ...րել, բռնաբարել անպաշտ...ան կիները։ Այնքան դիւրին՝ ...րքան փողոցային լաճերու ...ղունները բոյներ քանդելը։ ...ի առաջ անգլիացի փաստա...նը իր հայրենակիցը պաշտ...ելու կիրքէն տարուած, «ա...ական վայրենի» կը կոչէր ...։ Որքա՛ն ծիծաղելի են այդ ...ղամբազլուխ մարդիկը իրենց ...անկախտաւոր քաղաքակըր...թեամբ։ Ասկէ վերջ Թոյլ ...տի չտանք որ օգտագործեն ...եւելքցիի մեր անկեղծու...իւնն ու խաղան մեր պատիւին ... այնպէս՝ ինչպէս կատուն ...ղակին հետ։

. . . .

***

Միջերկրականին վրայ շո...նաւ մը կը կաղկանձէ՝ պա...նքուած ծանր ամօթ մը ...խցնելով արեւմտեան ջու...ն ի վեր։ Հորիզոնին վրայ ...անազարդ ամպանոյշներ գա...ուն շուրջպար մը կը դառնան մեկնող արեւին խուէն։ Բլուրի մը հրապարակին վրայ դատարանի եւ բարձր գմբէթ-րութեան միջեւ կոթողուած աշտարակին մեծ ժամացոյցը մուրճի հօթը հարուածներ կուտայ արոյրէ զանգակին՝ որուն թաւ զանգիւնները կը տարածուին եւ կը փշրուին քաղաքին ծայրամասերը՝ տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ...

Կը քալէ դատապարտուածը հպարտ՝ ճեղքելով ամբոխը՝ կըկէսէն դուրս եկող առիւծի մը անայլայլ, ծանր-ծանր կշռուած քայլերով. յետոյ կը ցատկէ վանդակապատ կառքի մը մէջ ու դառնալով կառապանին՝

— Մտրակէ՛, մտրակէ՛ ձիերդ Ապու-Խալիլ եւ վակնէրեան քայլերդ մը երգէ ինծի։ Երգէ՛ աւելի ուժեղ ու լայնաթոք՝ քան սուլող թթառները Սահարայի անապատներուն եւ աւելի դաշն ու լիահագագ՝ քան լեռներէն վար՝ ձորերուն մէջ արձագանգող գալարուն փողերը որսորդներուն։ Կ'երգնում տասնութը գարուններուս վրայ որ շուտ կ'անցնին այս հօթը տարիները։ Այնպէս շուտ՝ ինչպէս դարնան ծիծեռնակները կապոյտ կամարներուն տակէն եովկիանոսներու վրայ իրենց լայն առագաստները հիւսիսային հովերուն պարզող նաւերը՝ փիւնիկեցի խիզախ նաւորդներուն։

Երգէ՛, Ապու-Խալիլ ու մտրակէ՛, մտրակէ՛, մտրակէ՛...

Ե. ԿՈՐԻԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի վերջին թղթաբերէն մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, ամէն կողմէ օգնութեան ձեռք կը կարկառեն աղետահար շրջաններուն։ Սակայն դժբախտաբար անընդհատ անձրեւ կը տեղայ, այնպէս որ ցեխին պատճառով անանցանելի դարձած են ճամբաները։ Նախիջեւանէն ապրանքի սայլերը չեն կրնար յառաջ երթալ։ Հարկ տեսնուեցաւ փոխադրութիւնը կատարել ձիերով, գիւղերէն հարիւրաւոր ձիեր հաւաքեցին եւ բեռները այդ միջոցով սկսան փոխադրել։ Ու մինչ անձրեւը շարունակ կը տեղայ, ցնցումներն ալ չեն դադրիր, այնպէս որ կիսափուլ տուները եւ պատերը թրջելով ու ցնցուելով կը տապալին։ Բարեբախտաբար նոր զոհերու տեղի չէ տրուած։ Որբ երախաները խումբ մը Շուշի ղրկուելէ վար, ուրիշ խումբ մըն ալ Ստեփանակերտ ղրկուեցան։ Դպրոցները սկսած են իրենց աշխատանքը վրաններու տակ կամ բացօթեայ, համաձայն օդին։

ԴՐԱՄ, ՈՒՏԵԼԻՔ ԵՒ ԾԱԾԿՈՅ

Մոսկուայի կոլխոզները կեղր. ծարմինին մէկ միլիոն րուբլի եւ Ուկրայնայի 100,000 րուբլի նուէրներէն յետոյ, Ուրալի կառավարութիւնն ալ իր կարգին մէկ վակոն տախտակ եւ թիթեղ նուիրեց, տնակները ծածկելու համար։

«Պրավդա» կը հրատարակէ կոչ մը, օգնութիւն հասցնելու համար աղէտեալներուն։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի ամէն կողմ։ Բելոռուսիա 5,000 րուբլի ղրկեց։ Երեւանի մէջ արգիլուեցաւ արկղիկով հանգանակութիւնը։ Դարալագեազ մեծ քանակութեամբ Թաղիք ղրկեց, տանիքները ծածկելու համար։ Աղէտեալ գիւղերուն մէջ հիմնուած են թէյարաշխ 13 կայաններ։ Ուտելիքի հարցը կարգադրուած է եւ ապահովուած։ Միայն վրաններն են որ, քիչ են։ Անընդհատ անձրեւ կը տեղայ, այնպէս որ կը վախցուի տարափոխիկ հիւանդութեանց ծագումէն։ Ղարաքիլիսայի գիւղերուն մէջ դաշտային աշխատանքները վերսկսած են։ Գորիսի մէջ կը խորհին բանալ ատաղձագործարան մը, տախտակ հայթայթելու համար գիւղերուն։ Նախնական աշխատանքներ կը կատարուին նոր գիւղերուն համար հարթավայրեր գտնելու նպատակով։ Ջուրի խնդիրն ալ միտք կը զբաղեցնէ։ Զանգեզուրի շրջանին ծանր վիրաւորուածները փոխադրուած են Գորիս։ Բանուորական խումբեր անընդհատ կ'աշխատին պեղումներ կատարելով փլատակներուն մէջ, դուրս հանելու համար աղէտահար գիւղացիներուն գոյքերը։ Կառավարութիւնը վարկ բացած է այդ շրջաններուն գիւղացիներուն համար։ Ապահովագրուած բայց սպաննուած անասուններուն փոխարժէքը վճարուեցաւ գիւղացիներուն։ Մեծ քանակութեամբ տոնաման բաշխուեցաւ երախաներուն։

ՍԻՍԻԱՆ

Անանեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Սիսիանի շրջանին մէջ մեռած են 247 հոգի, վիրաւորուած են 460 հոգի, քանդուած են 3551 շէնքեր, 6000 ախոռ։ Սպաննուած են աւելի քան 1000 մեծ եղջիւրաւոր անասուն, եւ 2000 փոքր եղջիւրաւոր անասուն։ Ժողովուրդը վրաններու տակ է, բայց վրանները չեն բաւեր։ Կը պահանջուի ջեջիմ (կերպաս)։

Բոլոր գիւղերուն մէջ վերջացած են փլատակներու պեղումները, մեռած մարդիկ եւ սպաննուած անասունները դուրս հանուած են փլատակներէն։ Տակաւին պէտք է դուրս հանել նաեւ գոյքերը։ Այս գործը ձգձգուեցաւ, որովհետեւ բանուոր չկայ։ Չվնասուած գիւղերէն բանուոր կը պահանջեն, բայց չվնասուած գիւղերը շատ քիչ են։

22 գիւղերու մէջ կործանած են դպրոցական բոլոր շէնքերը։

Վաղուդիի մէջ մեռած են 4 հոգի, վիրաւորուած՝ 15 հոգի, Տուլորսի մէջ՝ մեռած են 12 հոգի, վիրաւորուած՝ 4 հոգի, Նորաւանի մէջ՝ մեռած են 10 հոգի, վիրաւորուած՝ 10 հոգի, Ախլաթեանի մէջ մեռած են 71 հոգի, վիրաւորուած՝ 92 հոգի, Դարաբասի մէջ մեռած են 21 հոգի, վիրաւորուած՝ 17 հոգի, Շնաթաղի մէջ՝ մեռած են 11 հոգի, վիրաւորուած՝ 21 հոգի, Ալիլի մէջ՝ մեռած են 9 հոգի, վիրաւորուած՝ 20 հոգի, Բնունիսի մէջ մեռած են 7 հոգի, վիրաւորուած՝ 34 հոգի, Բալաքի մէջ՝ մեռած են 4 հոգի, վիրաւորուած են 10 հոգի, Դաստակերտի մէջ՝ մեռած են 12 հոգի, վիրաւորուած՝ 32 հոգի, Մուրխուսի մէջ՝ մեռած են 3 հոգի, վիրաւորուած՝ 12 հոգի, Ալիշարի մէջ մեռած են 7 հոգի, վիրաւորուած են 3 հոգի, Շիխլարի մէջ՝ մեռած են 18 հոգի, վիրաւորուած են 11 հոգի, Գետաթաղի մէջ՝ մեռած են 18 հոգի, վիրաւորուած՝ 15 հոգի, Լոռուպի մէջ մեռած են 6 հոգի, վիրաւորուած՝ 9 հոգի, Ղարաքիլիսայի մէջ՝ մեռած են 4 հոգի, վիրաւորուած են 10 հոգի։

Այս գիւղերը ամէնէն աւելի վնասուածներն են։ Ընդհանուր թիւով, կործանած են 19 գիւղ, իսկ 9 գիւղ 50 առ հարիւր չափով աւերուած միայն։ Բազար-Չայէնաւղին ճամբաները աւրուած ըլլալով, կառքերը չեն կրնար անցնիլ։

«ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ԿՈՉԸ

«Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրութիւնը Ռուսիոյ 91 մեծ օրաթերթերուն ուղղեց հետեւեալ հեռագիրը.

—«Վերջնական տեւալներով Հայաստանում երկրաշարժից կործանել են 61 գիւղ, սպանւած են 389 հոգի, վիրաւորւած են 1480 հոգի, կոտորւել են 5875 գլուխ անասուն։ Վնասուած շրջանների վերականգնման եւ սոցիալիստական վերակառուցման համար անհրաժեշտ է ամբողջ խորհրդային հասարակայնութեան եռանդուն օգնութիւնը։ Խնդրում ենք նիւրատուութիւն կազմակերպել գործարաններում, գիւղերում եւ կոլտնտեսութիւններում»։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երէկ գրած էինք թէ նկարիչ Սարգիս Խաչատրեան Թէհրանի մէջ ցուցահանդէս մը տուաւ ներկայացնելով այն նկարները, զորս ինք արտագրած էր Սպահանի հին պալատներուն որմերուն վրայէն։ Այդ որմանկարները ունուայն 300 տարուան հնութիւն ունին։

Այս առթիւ Թէհրանի «Ալիք»ին մէջ Ա. Նազարեան կ'ուսումնասիրէ ցուցադրուած նկարները եւ կ'ըսէ.

«Նկարիչը նրանց մէջ մեծ չափով դրել է իր անհատական հակումները, իր սեփական երեւակայութիւնը, գոյների ընտրութեան ու դասաւորման մարզում իր ունեցած հմտութիւնը, իր արուեստն արդիական ըմբռնումով, իր վրձնի թափը եւ երանգների իմաստալի ու խորհրդաւոր մի ինքնայատուկ խաղ։

Նկարիչն իր «որմանկարները» բաժանել էր երկու մասի.— 28 խուցաներկ որմանկարներ Չեհել Սութուն պալատի եւ 66 նկարներ Ալա Կափու պալատի։

Ցուցադրւած «որմանկարների» բնագիրները ԺԶ. դարի վերջերի ու ԺԷ. դարի առաջին քառորդի արտադրութիւններ են։ Նրանց կարելի է բաժանել 4 հիմնական տեսակների.— 1. Պարսկաչինական դպրոցի պարսիկ նկարիչների, 2. եւրոպական ազդեցութիւնների ենթակայ պարսիկ նկարիչների, 3. եւրոպական ուղղութեան հետեւող եւրոպացի նկարիչների եւ 4. պարսկական արւեստին հետամուտ եւրոպացի նկարիչների գործեր։

Նկարներու նիւթերը միօրինակ են, կաղապարային։ Հիմնականներն երկու են.— Սէր եւ որսորդութիւն։ Որսորդութիւնն էլ սիրային կեանքի յոգնեցուցիչ նմանօրինակութեան մի կազդուրիչ ընդմիջում է։ Երկու նիւթերն էլ լուսաբանւած են այն ժամանակների տիրող դասակարգի անայլայլ հասկացողութեամբ եւ յեղյեղուկ տրամադրութիւններով։

Սիրային տեսարանների նշանախօսն է «կին եւ գինի»։ Բովանդակութիւնը՝ սիրող անհատների հիւանդագին անձկութիւն, զոյգի սիրային հանդիպում, ծոխ ու համադամ սեղան, առատ ու ընտիր գինի, գինու միսային մատուակում (գլխաւորապէս կնոջ ձեռքով), կանացի սիրայոյզ պար, կրքի աստիճանական զարգացում, հրայրք, կնոջ ու տղամարդու քօղարկւած ու լուռ պայքար, որի մէջ վերջինս յարձակողական, իսկ առաջինը հրահրիչ-կրաւորական դեր ունի։

Որսորդական տեսարանների մէջ որսորդ հերոսը միշտ ու ամէն պայմաններում յաղթող է։ Անբնականօրէն գեղեցիկ նժոյգների, որսող թռչունների եւ գիշատիչ գազանների նկարներն այդ տեսարանների անխուսափելի բաղկացուցիչ մասերն են։

Նիւթերի կերպարանաւորումն եւս միալարութեան բնոյթ է կրում։ Սակաւաթիւ դէմքերը, միապաղաղ արտայայտութիւնները, արտառոց ձեւերն ու բուռնշարժումները վերին աստիճանի միանման են։ Յաճախ բոլորովին տարբեր նկարիչների գործերում, նոյնիսկ զանազան ժամանակներում արտադրւած, կարծես միեւնոյն վրձնին պատկանելիս լինեն»։

ՆԱՐ-ԴՈՍ

Այս օրերուս պիտի տօնուի Նար-Դոսի գրական գործունէութեան 45ամեակը։

Ահա իր կենսագրութիւնը.—

Նար-Դոս, բուն անունով Միքայէլ Յովհաննիսեան ծնած է Թիֆլիս 1868ին։ Հայրը բրդավաճառ էր, միայն վրացերէն գիտէր, եւ չէր ալ հետաքրքրուեր իր զաւկին հայեցի կրթութեամբ։

Քանի մը տարի Հավլաբարի նախակրթարանը յաճախելէ յետոյ, կը փորձէ մտնել Ներսիսեան թեմական վարժարանը, բայց չի յաջողիր։ Ուստի կը մտնէ քաղաքային դպրոցը, յետոյ Խոնիի (Քութայիսի շրջան) ուսուցչական վարժարանը, զոր կիսատ կը ձգէ։ Պահ մը կ'աշխատի արհեստ մը սորվիլ, փականագործութիւն, յետոյ կը հրաժարի եւ իր հետաքրքրութիւնը կը նուիրէ գրականութեան։

Ինքնաշխատութեամբ փորձեր կ'ընէ գրելու և 1886ին «Նոր Դար» օրաթերթին մէջ կ'երեւի «Ճշմարիտ Բարեկամը» պատմուածքով։ Քանի մը տարի յետոյ (1890) կը մտնէ նոյն թերթին խմբագրութեան մէջ։ Իր կեանքին մէկ կարեւոր մասը կ'անցընէ լրագրութեան մէջ, իբրեւ թարգմանիչ, սրբագրիչ, խմբագրական քարտուղար։

Այս վերջին տարիները, հանգստեան կը կոչուի եւ կառավարութենէն թոշակ կը ստանայ։

Հրատարակած է հետեւեալ վէպերն ու վիպակները.— Աննա Սարոյեան, Մահը, Սպանւած Աղաւնին, Նորածին Մանուկը, Ցանտիրոջս աղջիկը, Նեղ օրերից մէկը, Մի օր աշնանը, Պայքար։

Պետական հրատարակչականը լոյս ընծայած է Նար-Դոսի պատմուածքներուն ժողովածուն Մեր Թաղը խորագրին տակ եւ առանձին հատորով՝ Սպանւած Աղաւնին, որ վերամշակուած է։ Ունի կիսաւարտ վէպ մըն ալ։ Յաջորդ անգամ կը ներկայացնենք Սպանւած Աղաւնին քննական ակնոցով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, իր նախանցեալ կիրակուան Nangis*ի մէջ տարած յաղթանակէն վերջ, կը պատրաստուի այսօր, կիրակի եւ Երկուշաբթի մասնակցիլ Փարիզի մօտիկ* St. Denis *գիւղին մէջ կազմակերպուած ֆութպոլի մըրցահանդէսին։*

Սոյն մըրցահանդէսը կազմակերպուած է F. C. A. Dionisien, *ծանօթ խումբին կողմէ։ Կը մասնակցին* C. A. Bourget, S. O. de l'Est, F. C. A. Dionisien *եւ* U. G. Arménienne*ի (Հ. Մ. Ը. Մ.) խումբերը։*

Կիրակի երկու խաղ տեղի պիտի ունենայ, Finaliste *խումբերը ընտրելու համար։ Երկուշաբթի երկու յաղթականները իրարու դէմ պիտի խաղան բաժակին տիրանալու համար, իսկ երկու պարտուածներն ալ իրարու հետ։ Մեր մարզասէր հայրենակիցները անշուշտ պիտի փութան ներկայ ըլլալ մըցումներուն։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կիրակի օր կը խաղայ ժամը 3ին։

Այս կիրակի օրուան մարզադաշտին հասցէն է.— 56 Avenue Président - Wilson, La Plaine St. Denis. Métro Porte de la Chapelle. Tramways 9, 47, 48 եւ 53։

*** *Մօտ ատենէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս խումբերը պիտի մասնակցին* A. S. Amical *խումբին կազմակերպած մրցահանդէսին։*

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (9)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

— Ո՞ւր կ'երթանք, Արմէն։

— Եկուր մի՛ նայի՛ր, մատնե...պէս կը ճանչնամ այս կողմերը։

—Միեւնոյնն է։ Ըսէ՛ թէ ո՞ւր։ ...ացած չունիմ, փրկելիք բան մըն ...չկայ վրաս, բայց եթէ մեր գիտ...գաղտնի «տուն»երէն մէկն է, ...ութիւնդ աւելորդ է. ոչ տրա...ութիւն ունիմ, ոչ ալ ալ միջոց, ...ամէնէն կարեւորը այսօր գէշ ...էն մէկն է ու «շէնք-շնորհք» ...տակով մը չեմ ուզեր վերադառ...դեռ կաշխս ծախու չհանեցի։

...յս խօսքերը նեղ ու մութ փո...ի մը մէջ կ'ըլլային, գրեթէ բիթ ...մօտեցած էինք։ Արմէն սկսաւ ...լ։

— Խող, խորդ, այնորդ-պող եւ ...կո՛ւր, հումհում կլլողներուն ...չենք երթար՝

Առաջ շարժելու միտք չունէի. այն ատեն ցած ձայնով.

— Ոգեհարցական հաւաքոյթի մը կ'երթանք, հաւատարիմներու մէջ անդենական ապրում մը, կ'ենթադրեմ թէ զուարճալի պիտի ըլլայ, հեռու չենք, երկու քայլ մնաց։

Մտանք ցած դունէ մը, անկէ բակ մը բոլորովին մութ, որուն միայն յատակի թացութիւնը զգացի։ Յետոյ երկար միջանցք մը նեղ եւ երկար առանց պատուհանի։ Ոտքերնիս զարնուեցաւ աստիճանի մը, աջ դարձանք, խորքը լոյս մը կար։ Դրան մը քով կեցանք։ Ոչինչ, մասնաւոր բացի գորշ ու թանձր վարագոյր մը որ դայն կը ծածկէր։

— Աս ըլլալու է, ըսաւ ու վարագոյրը վերցնելով կոճակը սեղմեց։ Բացին։

— Միշտ պատրաստ օգնելու, պատասխանեց ծերացած ձայն մը։

Ճերմակ մազերով մարդ մըն էր, նայեցաւ հրաւիրագրին եւ մեզի։

— Միսը՞...

Արմէն փափսուքով մը համոզել ջանաց, մարդը կասկածեցաւ.

— Երթամ տիկինը կանչեմ ըսաւ, ու դուռը մեր ետեւէն գոցեց։

Քառակուսի տեղ մըն էինք. պատերէն մէկուն վրայ խաչելութիւն մը կար, դիմացը Համբարձման պատկեր մը ու քանի մը մետաղէ նշաններ, որոնք զարդ չէին ամէն պարագայի։ Դեղին ապակիով լամբ մը կը լուսաւորէր, մեռելական գաղտնութիւն մը սրսկելով։

Փոքրիկ դուռը զգուշութեամբ բացուեցաւ. ակնթարթի մը մէջ տեսայ ներսը սեւազգեստ սեղաններ, ապակեայ առարկաներ ձայնագիր մեքենայի նմանող գործիքներ։ Ամէն բան հետաքրքրութիւն գրգռող, ծընշող ու խորհրդաւոր էր։

Տարիքոտ կին մըն էր, ծաղկաւեր, չորցած դէմքով, կեռ քթով ու փոքրիկ անշարժ աչքերով։ Մէկ խօսքով ոեւ եւրոպական զգեստներով վհուկ մը։

Լուռ կը դիտէի։ Բերանը բացաւ. դեղնած ձիու ակռաներ դուրս կախուեցան։ Ամբողջովին հակակրանք կը բուրէր։

Նորէն կրկնուեցան նոյն խօսքերը։ Հայ ըլլալս բացարձակ միամտութեան ու փառահեղութեան գրաւական չընդունուեցաւ, ոչ ալ ընկերոջս սալոնի ճարտասանութիւնը փրկեց։

— Վայրկեան մը ներեցէք, ամուսինս կանչեմ։

Ջանձրանալ սկսայ, այրուած բանի մը հոտը ռունգերս կը նեղէր, փախչիլ կ'ուզէի։ «Քեզի ի՛նչ այս ծակերը. եկուր, հասածին խաղալիք եղիր. գլուխն ուտէ իրեն հոգին ալ, հարցարանն ալ»։ կը խորհէի ու աւելի քէնով կը լեցուէի Արմէնին դէմ. եւ անհամբեր կը սպասէի ելքին։

Դարձեալ դռնակը բացուեցաւ եւ այս անգամ.

— Կարպիս կարապետեանը միսով ոսկորով։

Ամբողջ մարմնովս դող մը անցաւ. ամուսնացա՞ծ... Նախ կարծեցի որ ոգեհարցութիւնն է սկսած, այնքան տարաշխարհային կերպարանք ու ժպիտ մը ունէր, թէեւ քանի մը ժամ հազիւ անցած էր մեր ծանօթ հանդիպումէն։

Այդ լոյսին տակ դիւականային դեղնութիւն մը զգեցած դէմքը, մեռած Քրիստոսի մը մեղմութիւնը առաւ եւ առանց սպասցնելու մեզ առաջնորդեց ներս։ Ճշմած եւ ոչնչացած էի։

Մնացածը քուն բերելիք է. պատմել իսկ չարժեր։ Միայն սաչափ. խեղճ Կարպիսը հոգւով մարմնով յանձնուած կ'երեւէր իր պարտականութեան, իր վհուկ կնոջ նայուածքին տակ «մէտիօմ»ի դեր կատարելով ու հպատակելով քիչ մը բարդ մագնիսական թելադրութիւններուն։ Միամիտներու խումբ մը կար, երիտասարդներ ալ չէին պակսեր, ու մէկ կողմը հաստատուած էր հանդերձեալին միացնող ճամբուն դռնաբերութիւնը... հասկցէք դանձանակը։

***

Վերադարձին՝ լուռ կը քալէինք երկար ատենէ ի վեր։ Արմէն դժգոհ էր ժամավաճառ եղած ըլլալուն, իսկ ես կորսուած էի յուշերու մէջ։

Գիտնալով ու զգալով հանդերձ մեր ուղղութիւնը կ'ուզէի հարցնել.

—«Ո՞ւր կ'երթանք»։

Քանի մը անգամ հնչեցուցի ներսս այդ հարցումը ու ապա լռեցուցի։

Ճամբաները ամայի էին, կամերը մարած, կառքերը դադրած ու խոշոր կաթիլներով անձրեւը վերսկսած...

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՎԵՐՋ

«ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՕՐ»

Կոմիտասեան խմբատար յանձնաժողովը կազմակերպած է, Յունիս 28ի կիրակին, «Կոմիտաս վարդապետի օր»։ Կէս օրէն յետոյ մեծ համերգ մը պիտի սարքուի ի պատիւ վարդապետին վաթսունամեակի եւ յօգուտ բազմերախտ հիւանդին։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՐԱԶԻԼԻԱ

Ժընեւի մէջ Թուրքիոյ պատուիրակը արտաքին նախարար Թեվֆիք Րիւշտի յայտարարեց թէ Էնկիւրիի մէջ պիտի հաստատուի Պրազիլիական դեսպանատուն մը, ինչ որ մեծապէս պիտի գոհացնէ Թուրքիան, քանի որ երկու երկիրները կապուած են առեւտրական շահերով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ 1931
27 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1579 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կիրակի օր Թուռի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 28րդ Համագումարը, որ իր օրակարգի հարցերով՝ կը ներկայացնէ մասնաւոր կարեւորութիւն մը, եւ, այս հարցերու վիճաբանութեան առթիւ, զանազան հոսանքներու գաղափարական բախումները չեն որ պիտի կրնան կասեցնել ենթարկել այս մեծ կազմակերպութեան ներքին ուժն ու արժէքը։

Այս Ընդհ. Ժողովի գումարումը Թուռի մէջ, նշանակալից նաեւ իբր պատասխան Ֆրանսայի համայնավարներուն։ Որովհետեւ, 10 տարի առաջ 1920ին նոյն քաղաքին մէջ էր որ Մոսկուայի հրաշքին հաւատացող եւ Գ. Միջազգայինի 21 պայմանները ուրացնող խմբակը՝ Քաշէնի, Ֆրոսառի, Վայեան-Քուտիւրիէի գլխաւորութեամբ կը պառակտէր կուսակցութիւնը։ Իրենց ձեռքին մէջ ունէին կուսակցութեան պաշտօնաթերթը «Իւմանիթէ»ն, որ տակաւին կը վայելէր իր մեծանուն հիմնադրին Ժան Ժօրէսի հմայքը։ Կը պառակտէին եւ իրենց հետ կը տանէին կուսակցութեան մեծագոյն զանգուածը։

Այդ օրէն ասդին, համայնավարներու մեծադղորդ յաւակնութիւնները, հակառակ Մոսկուայի հովանաւորութեան ու քաջալերութեան, տարուէ տարի ու դէպքէ դէպք փետրաթափ եղան։

Մինչ ընկերվարական կուսակցութիւնը հետզհետէ զօրացաւ եւ իր ընդհ. քարտուղարը իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, անդրադառնալով պառակտումին եւ անոր վատ հետեւանքներուն պարծանքով կրնայ արձանագրել թէ, մինչ այդ Թուռէն յետոյ կուսակցութիւնը մնացեր էր 30,000 անդամով եւ 50 երեսփոխանով, այսօր կը ներկայացնէ 130,000 կուսակից՝ ու իր առաջնորդներու խումբով մը. 109 երեսփոխան, 17 ծերակուտական, 293 ընդհ. խորհրդական, 282 շրջանային խորհրդական, 1102 քաղաքագլուխ, 1628 փոխ-քաղաքագլուխ եւ 6,081 թաղապետական խորհրդական...

Եւ Ընդհ. Ժողովը իրաւունք ունէր անշուշտ համակրանքի խօսք մը քուէարկելու իր ընդհ. քարտուղարին Փոլ Ֆորի, որ պառակտումի դժնդակ օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր, կը տանի իր ստանձնած պաշտօնը անխոնջ եւ կորովի։

Ընդհ. Ժողովի վիճաբանութիւնները՝ լեցուն են թելադրութիւններով։ Անցնելէ առաջ քաղաք. ուղեգծի վերաքննութեան եւ միջազգային հարցերու շուրջ վիճաբանութեան, կուսակցութեան համար անհրաժեշտ էնախ անդրադառնալ ներքին կեանքի անցուդարձերուն։ Որեւէ կուսակցութիւն որքան ալ ուժեղ, միակամ ու խանդավառ ըլլայ, չի կրնար զերծ մնալ հաւաքական կեանքի անխուսափելի մանրութիւններէն, որոնք չեն կրնար անշուշտ կասեցնել գործին ընթացքը, բայց, պէտք է վերջապէս, գտնեն իրենց ելքը։

Եւ ահա, կուսակցութեան պաշտօնաթերթին «փօփիւլէռ»ի հարցը՝ սեղանի վրայ։ Մեղադրանքներ կան ուղղափառ կուսակցականներու կողմէ ուղղուած թերթին վարիչին։ Հասոյթ ապահովելու եւ բազմապահանջ հրատարակութեան մը ծախքերը ապահովելու համար, իր թերթին մէջ յայտարարութիւնները հրատարակած է կարգ մը «պուրժուա» հաստատութիւններու։ Ի՛նչ մեղք իրօք...

Բայց, պէ՞տք է թէ ո՛չ, որ կուսակցութիւնը ապրեցնէ իր թերթը, երբ մանաւանդ այդ յայտարարութիւնները ո՛չ մէկ զիջում կրնան պարտադրել թերթին ընդհ. ուղղութեան։

Թերթը նախ կը հրատարակուէր իրիկունները։ Պլում եւ Լոնկէ զայն վերածեցին առտուան թերթի։ Ո՛չ մէկ յաջողութիւն ունեցան։

Յետոյ ձեռնարկներ կատարուեցան զայն ապրեցնելու։ Պէտք եղաւ կռուիլ հազար դժուարութեանց դէմ։ Անօգուտ։ Թերթին ամբողջ սպառումը 11,000ը չէր անցներ։ Օրաթերթը վերածուեցաւ եռօրեայի, նոր պատրաստութեամբ կրկին իբր օրաթերթ հրապարակ նետուելու համար։ Այսօր արդէն 40,000 բաժանորդ ունի եւ ձեռքէ ծախուածներն ալ միասին կը սպառի 72,000 օրինակ։

Քննադատութիւններ կան նաեւ թերթին բովանդակութեան մասին։

Դժգոհներ կան որ Ընդհ. Ժողովէն առաջ, թերթը չէ ուզած «ազատ բեմ» մը բանալ, հրապարակային վիճաբանութեան համար։ Կան որ կը պահանջեն որ աւելի լայն տեղ յատկացուի շրջաններու կուսակցական կեանքին։

Խորհրդ. Միութեան մասին թերթին հրատարակութիւնները դժգոհութիւն պատճառած են ոմանց։ Առարկայական չեն գտներ այդ քննադատութիւններն ու կ՚ուզեն որ աւելի յստակօրէն բացատրուին բոլշեւիկեան աշխարհի անցուդարձերը։

Ընկերվարական կուսակցութեան մը պաշտօնաթերթին համար, ծանր են անշուշտ այս վերջին դիտողութիւնները, եթէ ճիշդ ըլլային։

Բայց, յօդուածները որ տեղի տուած են այս դիտողութիւններուն, իրօք կը խեղաթիւրե՞ն խորհրդային աշխարհի իրողութիւնները։

Հնգամեայ ծրագիրը որ ենթարկուեցաւ «Փօփիւլէռ»ի աշխատակցին անխնայ վերլուծումներուն, իրօք կը ծառայէ՞ ընկերվարութիւն կերտելու...։

Այդ չէ խմբագրական-վարիչին Լէոն Պլումի կարծիքը։

(1)

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՊԱՏՐԱՍՏԵՆՔ ՆԱԽ ԾՆՈՂՆԵՐԸ

Օր չանցնիր որ այս թերթին մէջ չարձանագրուին ձուլում եւ այլասերում բառերը։

Եւ օր չանցնիր որ սրտցաւ հայրենակից մը պաշտպանութեան իր յատակագիծը չներկայացնէ ընդդէմ յարաճուն վտանգին։

Հայ թերթերու ընթերցումը կը ձգէ այն տպաւորութիւնը թէ մտահոգութիւնը բռնած է բոլոր բանիմաց մտքերը վարէն վեր եւ թէ հեռու չէ պահը որ պիտի արձանագրէ կրթական համագործակցութեան առաջին աւետիսը։

Եւ սակայն կը բաւէ կարճ ակնարկ մը պտտցնել հայ փոքրիկ համախմբումներու վրայ,— տեսակ մը բախտաւոր գաղթակայաններ— հաստատելու համար անտարբերութեան չարիքը։

Անտարբերութիւն՝ որ ամենէն առաջ մեղքը կը բեռցնէ ծնողներուն վրայ։

Ի զուր չէ որ «Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանները ընդհանրապէս պէտքը կը շեշտեն ծնողական յարատեւ հսկողութեան՝ իբր կենսական նախապայման այլասերման դէմ պայքարի։

Եւ իրաւունք ունին։ Ինչ որ ազգային հաւաքականութիւնը չի կրնար ընել (թերեւս անոր համար որ իրապէս անգոյ է) մեծ չափով տրուած է ընտանիքներուն։

Եւ նախ ընտանեկան, ծնողական օգուտի տեսակէտէն։

Ծնողները պէտք է գիտնան թէ այս անյագ ու հսկայ ձուլարաններուն մէջ, զաւակները կը մեծնան իբր խորթ, առանց անհրաժեշտ հսկողութեան։ Խորթ ո՛չ թէ զգացումով, այլ մանաւանդ ճաշակով, ըմբռնումով, ձգտումով։

Պէտք է գիտնան թէ իրենց աչքերուն առջեւ, վաղուան օտարականն է որ հասակ կը նետէ իբր զաւակ։

Որովհետեւ կապը որ հայ ընտանիքի անդամները պիտի զօդէ իրարու, այսօր վտանգուած է ամէնէն աւելի, աւելի քան հայ հոգին։

Այդ կապը լեզուն է։

Լեզուն է որ հայ մանուկին պիտի սորվեցնէ յարգել հայ անցեալը, ատով՝ ներկան ու մտատանջուիլ հայ ապագայով։

Օտար այս ափերուն վրայ, հայ կեանքին կապուած մնալու համար, մանուկ հայը միայն լեզուն կրնայ ունենալ։

Իսկ հայ ծնողը պէտք է գիտնայ թէ օտարերէնով՝ օտարն է որ կը մտնէ իր տան մէջ՝ նոյնիսկ ան իր զաւակն ըլլայ...

Ինչ որ ուրեմն, մեր նախկին համախումբ միջավայրերուն մէջ չկրցան ընել մեր դաստիարակները, այսօր կ՚իյնայ մեր ծնողներուն վրայ։

Ու կրկնե՛նք, նա՛խ ընտանեկան, ծնողական օգուտի տեսակէտէն։

Բայց կ՚երեւի, շատ են այն ծնողները, որոնք իրենց զաւակներէն առաջ իսկ, պէտք ունին հայ դառնալու։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՋԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թրքաբնակ Թաղերուն մէջ, երկար ատենէ ի վեր զրոյց կը շրջէր թէ աշխարհի վերջը եկած է եւ թէ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 22ին։ Ժողովուրդը այնքան հաւատացեր էր որ անցեալ հինգշաբթի օր փողոցները խռնուած կը սպասէր վերջին դատաստանին։ Մոլեռանդներ կը գուշակէին եւ կը հաւաստէին թէ որոշմալ ժամուն երկինքը պիտի պատռի եւ թէ պատռուածքէն պիտի երեւնայ մարդադէմ հրէշ մը, որ զարհուրելի ճիչ մը պիտի արձակէ իբր ազդանշան յարատեւ երկրաշարժի եւ ցնցումներու եւ որոտումներու ու երկիրը պիտի քայքայուի։ Ու երկար սպասելէ յետոյ, փողոցներուն մէջ, երբ տեսան որ որեւէ աղէտ չի պատահիր, մուհամմետին փառք տալով՝ իրենց տուները քաշուեցան նասրէտտինի հայրենակիցները։

Հաւատացէ՛ք՝ եթէ կ՚ուզէք. բայց Պոլսէն տրուած հեռագիր է։

ՊՈԼԻՍ ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ

Մէկ քանի շաբաթէ ի վեր Պոլսոյ աղքատ թաղերը վարակուած են հիւանդութեամբ մը, որ ցարդ անծանօթ էր, կ՚ըսեն բժշկական շրջանակները։

Շատեր են որ վարակուած են այս հիւանդութենէն, որ շատ կը նմանի բորոտութեան։ Հիւանդներուն մորթը ծածկուած է փշտիկներով։ Բժիշկները կը կարծեն թէ այս նորօրինակ հիւանդութեան պատճառն են գէշ սնունդը եւ ապառողջ պայմանները։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, գերմանացի հայագէտ Պ. Լէվի Պատրիարքին թոյլտուութեամբ կ՚ուսումնասիրէ Պոլսոյ Ազգ. Մատենադարանին հին ձեռագիրները։ Հայ մատենագրութիւնը լուսաբանող թանկարժէք գրչագիրներ կան այդ հաւաքածոյին մէջ։ Պ. Լէվի հիացած է անոնց վրայ եւ կարգ մը էջեր ու նկարներ լուսանկարած է։

Գերման բանասէրը նոր աւարտած է Պերլինի համալսարանը, եւ իր նպատակն է մասնաւորաբար գրաբար մատենագրութեան մասին ուսումնասիրութիւններ կատարելէ վերջ Գերմանիոյ [illegible] պիտի զբաղի Արեւելեան լեզուներու ուսուցումով։ Աշակերտած է Հ. Ն. Ակինեանի։ Գովեստով կը խօսի Հ. Տաշեանի եւ ընդհանրապէս բոլոր Մխիթարեան Հայերու մասին։

Պ. Լէվի իր պրպտումները աւարտելէ վերջ պիտի մեկնի Հայաստան, ուր նոյնպէս հին ձեռագիրներու քննութեամբ պիտի զբաղի։ Պիտի այցելէ նաեւ Էջմիածին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Քոլոնպիայի համալսարանին վարիչը յայտնեց թէ համաշխարհային ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները խորհրդակցութեան պիտի նստին յառաջիկայ հոկտեմբեր 21ին Նիւ Եորքի մէջ ուսումնասիրելու համար տնտեսական մեծ հարցերը։

ՆԱՀԱՍ ՍՐՏՔԻ ԴԷՄ

Վաֆտի նախագահը Նահաս փաշա, դատ բացաւ Եգիպտոսի վարչապետին Սըտքը փաշայի դէմ, ընտրութեանց առթիւ անոր կողմէ կատարուած բռնութեանց եւ զեղծարարութեանց ամբաստանութեամբ։

ՑՈՐԵՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Լոնտոնի մէջ գումարուող ցորենի միջազգային խորհրդաժողովը իր նիստերը փակելէ առաջ, կազմեց յանձնախումբ մը որուն գործը պիտի ըլլայ տեւական կապ պահել խորհրդաժողովին մասնակցող երկիրներուն միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկները Յունաստանի մէջ

Գրեր էինք թէ Չեկայի գործակալները խորհրդային «Իլիչ» նաւով դէպի Ռուսիա փախցուցած են 9 փախստական բանտարկեալներ եւ 5 հակաբոլշեւիկներ։

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն Յունաստանի արտաքին նախարարութիւնը հրամայած է Փիրէայի ոստիկանական տնօրէնութեան, որպէսզի, այն պարագային երբ հաստատուի թէ տեղւոյս խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաները մաս ունին յոյն համայնավար գործակալներու Ռուսիա փախցուելուն մէջ, ձերբակալուին անոնք, եթէ նոյնիսկ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն ունենան։

Նախարարութիւնը այս որոշման յանգեցաւ այն ստուգումէն վերջ, թէ կազմակերպուած այս փախուստին մեղսակից է նաեւ նոյնինքն խորհրդային դեսպանը Փօթիէմքին։ Հաւանականութիւն կայ նոյնիսկ, որ ձերբակալուին նաեւ Աթէնքի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան անդամներէն ոմանք։

Աթէնքի ռուս դեսպանը խնդրած է արտաքին նախարարութեան ընդհ. տնօրէնէն որ յանձնարարէ հելլէնական մամուլին որպէսզի դադրեցնէ մեկնութիւնները ռուսդիւանագիտական ներկայացուցչութեան դէմ։

Միւս կողմէն կը հաղորդուի թէ, կէփէուն, արտասովոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Յունաստանի մէջ գործող հակաբոլշեւիկներուն դէմ եւ արդէն իսկ պատրաստած է ցանկը այն անձերուն, որոնք պիտի պատժուին յօրինակ այլոց հակախորհրդային փրոփականտին մէջ իրենց ունեցած գործունէութեան համար։

Յունաստանի մամուլի օրինագիծը

Յոյն ընդդիմադիրները կը շարունակեն իրենց պայքարը մամուլի օրինագծին դէմ։ Օրինագիծը քննելու պաշտօն ունեցող խորհրդարանական յանձնախումբէն քաշուած են բոլոր ընդդիմադիրները, պատճառաբանելով թէ աւելորդ կը գտնեն օրինագիծը, տրուած ըլլալով որ մամուլի մասին գոյութիւն ունեցող օրէնքը կը բաւարարէ ներկայի պահանջներուն։

Կ՚ըսուի թէ Պ. Վէնիզէլոս յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէ ընդդիմադիր կուսակցապետներուն հետ համաձայնութեան գալու համար։

Հինգ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը կը խորհրդակցին մէկ ճակատ ներկայացնելու համար կառավարութեան դէմ մամուլի օրինագծի խնդրին մէջ։ Կառավարութիւնը եթէ պնդէ իր ամբողջութեան մէջ պահել մամուլի օրինագիծը, ընդդիմադիր կուսակիցներ պոյքոթ պիտի յայտարարեն եւ չպիտի մասնակցին Երեսփ. Ժողովի նիստերուն։

Լրտեսութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Անցեալ ամիս, Ֆրանսայի Ընդհ. Ապահովութեան Սպասարկութիւնները յաջողեր էին Սթրազպուրկի մէջ երեւան հանել լրտեսական կարեւոր կազմակերպութիւն մը եւ ձերբակալել չորս լրտեսներ։ Սակայն, գլխաւորը կրցեր էր փախուստ տալ։ Բայց ան ալ վերջերս ձերբակալուեցաւ։ Կը կոչուի Էմիլ Հայնրիխ, եւ գողութեան յանցանքով, նախապէս կրած է երեք տարուան բանտարկութեան պատիժ մը։

Լրտեսական կազմակերպութեան մէջ մտած էր որոշ առաքելութեամբ մը։ Պիտի կողոպտէր Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը...։ Նախարարութեան շէնքը մտնելու եւ կարգ մը խուզարկութիւններ կատարելու, արկղներ եւայլն բանալու համար անհրաժեշտ գործիքները պիտի ստանար Փարիզի մէջ, գերման լրտեսական գործակալէ մը, ինչպէս նաեւ գումար մը։ Նախարարութենէն ուզուած փաստաթուղթերը գողնալէ յետոյ, օդանաւով պիտի անցնէր Տիւսէլտորֆ կամ Քոլոնյը, ուր պիտի յանձնէր իր թանկագին կողոպուտը։ Էմիլ Հայնրիխ ուրիշ պաշտօն մըն ալ ունէր։ Մօզէլի շրջանին մէջ պիտի մտնէր զինարան մը, գողնալու համար գնդացիր մը, զոր պիտի յանձնէր Գերմաններուն։

Իր մեղսակիցներուն ձերբակալումը անկարելի դարձուց իր գործը։

Քիւրտ չէթէները կը գործեն

Մարտինէն հետեւեալ լուրը կը հաղորդեն Թուրք թերթերուն.—

Այս կողմերը շահատակող կատաղի աւազակախումբ մը մեծ մնասներու ենթարկուած է բուռն ընդհարումի մը միջոցին։ Աւազակախումբին պետ Ալի Ահմէտ Իսմայիլն ու քառասունի չափ հետեւորդներ սպաննուած, մէկ քանի ալ ողջ բռնուած ու Մարտին տարուած են։ Ողջ բռնուածներն են Մէթինանցի Մահմուտ Թահիր, եղբայրը՝ Մէհմէտ, Օսման օղլու Ապտիւլազիզ, Հարապպատ գիւղէն Տավուտ, Շայհու օղլու Չէթթօ եւ Զալըցի Ապտիւլքերիմ։

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն անցեալ տարուանէն 33,5 միլիոն ոսկի պակաս է։ Երկու ամսուան առժամեայ պիւտճէն ալ այս գումարին վրայ պատրաստուած է, այնպէս որ խնայողու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԱՊԱԳԱՅԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ - ԴԷՄՔ ՄԸ

1899 մայիս 18ին Լահէյի մէջ կը բացուէր միջազգային աննախընթաց համաժողով մը։ Քսանեւվեց պետութիւններու ներկայացուցիչներ կուգային հասարակաց լեզու մը գտնելու, իրար համոզելու թէ զիրենք իրարու մօտեցնող շահերը այնքան կենսական են, որքան իրարմէ հեռացնող տարակարծութիւնները։

Խաղաղութիւնը կազմակերպելու առաջին փորձն էր ասիկա։ Տկար նախափորձ մը, որ ոչինչ կրնար փոխել անշուշտ միջազգային բարքերէն, նախապաշարումներէն։

Նոր գաղափար մը, իտէալի մը սաղմը ցանուած էր, որ հակառակ անպատրաստ հողին, պիտի ծլէր, պիտի քալէր իր ճամբան։

Պատերազմէն յետոյ, գաղափարը ինքզինք պարտադրեց. ինչ որ պլատոնական ցանկութիւն մըն էր նախապէս, վերածուեցաւ հաստատումի մը։

Խաղաղասիրական այդ շարժումին առաջին շօշափելի հանգրուանները ծանօթ են այլեւս։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Լահէյի միջազգային Իրաւարար Ատեանը, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը։

Պատմութիւնը մտած է այլեւս փուլի մը մէջ, ուրկէ ետ դառնալ, դուրս գալ անհնար է։

Աճաւասիկ, այս յարածուն հաստատուած սեւեռումը — միջազգային խաղաղասիրութեան այս շարժումը — իր առաջին նուիրագործումը գտած է մայիս 18ի մը։

Ու խորհողներ կան հետեւաբար թէ ինչո՞ւ մայիս 18ը չնուիրագործուիր իբրեւ միջազգային տօն մը, իբրեւ խորհրդանշանը ազգերու մերձեցման, գործակցութեան նպատակին։

Որոշ ազգեր, որոշ կազմակերպութիւններ ընդունած են զայն. մայիս 18ին ամէն տարի առիթ մը կը ներկայանայ անոնց ի նպաստ խաղաղութեան ցոյց մը կատարելու, դատապարտելու պատերազմը, բարեկամական ողջոյններ փոխանակելու ազգէ ազգ, ժողովուրդէ ժողովուրդ։ Ճիգ մը վերջապէս, գէթ մէկ օրուան անդոյ, չեղեալ նկատելու բոլոր սահմանները։

Դաստիարակչական, կրթական մեծ ընկերութիւններն են ի հարկէ որ խրացուցած են ամէնէն առաջ այս տօնը եւ կը փորձեն զայն արժեցնել։

Քանի մը տարիէ ի վեր Կալլէսի երկրին ամբողջ աշակերտներուն անունով, մայիս 18ի գիշերը, անթել ողջոյն մը կ'ուղարկուի ամբողջ աշխարհի մանկութեան։ Տեսակ մը հրաւէր փոխադարձ բարեկամութեամբ պատրաստելու խաղաղութիւնը։

Միշտ նոյն ոգիով առաջնորդուած, մանկավարժական յայտնի օրկաններ առաջարկած են մայիս 18ը հռչակել Բարի կամեցողութեան օրը: Օր մը վերջապէս, ուր ամէն ոք, դաստիարակ կամ ծնողք, որ ապագայի առջեւ իր պատասխանատուութիւնը կը զգայ, յանձն առնէ շեշտ մը դնել նոյն հրամայականին. — «Զէնքերը՛ վա՛ր, սրտերը՛ վե՛ր»։

Այո՛, համոզուիլ ու համոզել որ բոլոր մեծ յեղաշրջումները մարդոց սրտէն կը սկսին, ու լաւագոյն զէնընկեցութիւնը բարոյական զինաթափութիւնն է։

Այս տարի ալ Մայիս 18ը առիթ մը եղաւ դպրոցներէն ներս, պանծացնելու համար յիշատակը ուժեղ խաղաղասէրի մը, Ֆրիտիօֆ Նանսէնի, որուն ծննդեան տարելիցը կը վերջանար մայիս 13ին։ Ամէն երկրի մէջ ուսուցիչներ հրաւէր ստացան ներկայացնելու իրենց աշակերտներուն... կեանքը այս մեծ նուիրեալին, որ գերազգային մտահոգութիւններ միայն ճանչցած է։

Ու փոխական վարժարաններէն ներս ալ ապագայէն հնչող պատգամի մը նման գէթ օր մը, մայիս 18ին, արձագանգեց նոյն յանկերգը. — Խաղաղութի՛ւն... Նանսէն...։

* *

Ֆրիտիօֆ Նանսէն...։ Այս մարդուն հանդէպ մեր հիացումին ինչ լեղի մտածումներ չեն խառնուած։ Անոր մէջ կը գնահատենք խիզախ, ձեռներէցութեան, նուիրումի մարդը, բայց անոր ընդմէջէն, անոր հատու ակնարկներով խոկ կը թքնենք իրապաշտ ու ոսկեծամուկ աշխարհի երեսին։

Միջազգային դիւանագիտութեան անանկութիւնը, հոգեկան թշուառութիւնը ապացուցանելու համար կը բաւէ միայն յիշել Ֆ. Նանսէնի ձախողանքը հայկական դարմանումներու ճամբուն վրայ։

Ի՛նչ փոյթ իր յուսախաբութիւնը։

Ան մերն է այլ եւս. մեռասանեբորդ ժամուն մտած է ան մեր պատմութենէն ներս։ Ան հոն պիտի մնայ իբրեւ քաղաքացի մը գաղթական մեր հայրենիքին։

Ու օգտուինք առիթէն, անգամ մը եւս ճանչնալու դժբախտ օրերու այդ բարեկամը։

1861 հոկտեմբեր 10ին ծնած է Ֆ. Նանսէն, Նորվեկիա, Օսլոյի շրջակայքը։

Իր պատանեկութիւնը, երիտասարդութիւնը նուիրած է ան ֆիզիքական չարքաշ մարզանքներու, «սքի»ով կորած է Նորվեկիան լայնքէն, երկայնքէն։ Լերան, անտառի եւ ծովի մտերմութեան մէջ աճած է իր կորովը, նկարագիրը. սփռուի եւ մարմնակրթանքի այդ կիրքն է որ կը լեցնէ իր մարմինը, իրեն ներշնչելով արկածի եւ վտանգի գիւթանքը։ Հարազատ մէկ շառաւիղը հնօրեայ «վիքինկ»ներու։

Ֆիզիքական ներզօր այդ կեանքը զինքը հեռու պահած չէ իմացական զբաղումներէ եւ գիտական հետազօտութիւններէ։

Կենսական եւ բարոյական ուժերու այդ զօրեղ հաւասարակշռութիւնն էր որ իրեն թոյլ տուաւ պիրկ վճռականութեամբ եւ անթերի քալելու այն ամէն նպատակներուն զորս կ'ընտրէր ո ւ է առթիւ։

Ան նախ յայտնուեցաւ իբրեւ բեւեռախոյզ։ 1888ի Գրօէնլանտի իր անցքը եւ մանաւանդ 1895-1896ի իր բեւեռային արշաւը իր անունին շուրջ ստեղծեցին արդէն միջազգային հետաքրքրութիւն մը, համբաւ մը։ «Ֆրամ» (Յառաջ) նաւով կատարած իր բեւեռախուզութեան մասին արդէն ժամանակին այս էջերուն մէջ տուած ենք ամփոփ տեղեկատուութիւն մը։

Վերադարձին Քրիստիանիա համալսարանին դասախօս կը կարգուի։

1905ի շրջանին, Շուէտ-Նորվեկիոյ քաղաքական բաժանումը պատրաստող եւ վճռող դէպքերուն մէջ իր դերը եղած է արժանական։ Այսուհետեւ ան երկար տարիներ ներկայացուցած է իր հայրենիքը, Նորվեկիան, անգլիական կառավարութեան հետ։

Մեծ առիթներն են սակայն որ չափանիշը կուտան անհատներու։ Միջակ մարդիկ կը հետեւին դէպքերու, մինչ զօրաւորները զանոնք կը կոփեն, կը պատրաստեն, կ'ենթարկեն իրենց։

Ընդհ. պատերազմէն վերջն է որ Նանսէնի անունը կը խառնուի միջազգային վիճաբանութիւններու։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը յաջորդաբար իրեն կը վստահի կարգ մը լուրջ հարցերու կարգադրութիւնը։

1919ին կը կազմակերպէ սիպերիական տափաստաններու մէջ գտնուող կէս միլիոն գերիներու վերադարձը դէպի իրենց հայրենի երկիրը։ Ռուսիան կազմալուծուած, զուրկ էր փոխադրական ամէն միջոցներէ։ Նանսէն չի կասիր, չի յանձնուիր անկարելիին առջեւ։ Ինչ որ ցամաքի ճամբով անհնար էր, գլուխ կը հանէ ծովու ճամբով. կը վարձէ նաւեր ու քանի մը ամիսէն 500,000 գերիներ կը վերադառնան իրենց օջախները։

1921ին, Ազգերու Դաշնակցութեան անունով կ'անցնի Ռուսիա, ուր սովը եւ թիֆուսը կը տասանորդէին Սեւ ծովէն Կասպից ծով սփռող անտերունչ ազգաբնակութիւն մը։ Հոն իր հսկողութեան տակ կը կազմակերպուի քանի մը միլիոն ժողովուրդի պարենաւորումը։

Այնուհետեւ իր անունը կը կապուի ռուս, հայ եւ յոյն տարագրեալներու տեղաւորման կնճռոտ հարցին։ Իրենց հայրենիքէն հալածական, ամէն տեղ անբաղձալի այս բազմութիւնները վերածուած էին միջազգային տաղտուկի մը։ Օրուան հզօրները չէին ուզեր ճանչնալ իրենց զոհերը, արդարութիւնը կը շփոթուէր տարտամ բարեգործութեան հետ։

Նանսէն այդ չկամութեան մթնոլորտին դիմաց փորձեց ընել ինչ որ հնարաւոր էր։ Ստեղծեց Նանսէնեան անցագիրը՝ իբրեւ ինքնութեան թուղթ. Նանսէնեան դրոշմաթուղթը՝ հասոյթի աղբիւր. եւ ծրագիրներ, առաջարկներ, որոնք կը փշրուէին սակայն դիւանագիտական սեղաններու վրայ։

Ծանօթ է մեզ տխուր մէկ էջը այդ ընդվզեցուցիչ պատմութեան — Սարտարապատի կատակերգութիւնը։

Թարմ են յիշատակները. վէրքի նման բաց։

Լռե՛նք, բայց չմոռնանք։

Իր մահէն առաջ, Նոպէլի խաղաղասիրական մրցանակը եկաւ միայն անպաշտօն գնահատութիւն մը բերելու իր մարդասիրական ճիգերուն։

Ափսոս, Նանսէններու գործօն գաղափարապաշտութիւնը անկարող է բարեփոխելու քաղաքական վիճակները, տիրող մտայնութիւնը

Իրաց վիճակը խորէն, խարխլէն միայն կարելի է յեղաշրջել։

Ե՞րբ սակայն։ Ե՞րբ։

Չէ՞ որ

«Մինչեւ առուն ջուր գայ,
Գորտին աչքերը դուրս կու-
գայ...»։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

“ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐ„

(ԱՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՐԻ ԵՒ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՆՔԻ)

Կոստան Զարեանի

I.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կ. Զարեանի «Երեք երգեր»ը երկու կարեւոր յատկանիշերով ուշագրաւ է։ Երկը մեզ կը փարակէ իր փիլիսոփայական-իմաստասիրական խորքով, եւ կառուցուած է կատարեալ արուեստի մը մտահոգութեամբ։ Այս երկու առաջադրութիւններուն պատասխանած է հեղինակը լրիւ ճիգով մը, եւ այն ինչ երկնած է 1915ին, իր միայուն արժէքներէն մէկը կը դառնայ։

Այս երկը իր հատուածներով եւ բանաստեղծական առանձին կտորներով անբաժանելի կը մնայ։ Նոյնիսկ իր լաւագոյն էջերը առանձին վերցուած՝ այն հրապոյրը չեն տար, որքան ամբողջութիւնը միասին առած։ Որովհետեւ, ինչպէս երկը ամբողջական խորհուրդ մըն է, աստիճանաբար զարգացած եւ ներքին հոգեկան ապրումներով իրարու ագուցուած, մէկը միւսը լրացնելով։ Համերգ է. բոլոր ձայներն իրենց տեղն ունին. ու դուք ընդհանուր տպաւորութիւնն է որ խորապէս կը զգաք։ Եւ մտածումը եւ՛ արուեստը այս ամբողջականութեան վրայ հիւսուած են։ Մէկ հատուածը կամ մէկ արարուածը չնչին ազդեցութիւն մը միայն կը թողուն։

Երկի հիմնական վերլուծումը մեզ հեռուները պիտի տանէր։ «Երեք երգեր»ը այն երկերէն է, որ ապագային երկար ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի դառնայ, որովհետեւ իր խորքով եւ ձեւով նոր հարստութիւն մըն է որ կ'աւելնայ հայ գրականութեան վրայ։

Քանի մը խօսք Զարեանի կառուցման մասին։

Երբ բաղդատութեան կը դնենք «Երեք երգեր»ը իր «Տատրագոմի հարս»ին (հեղինակի գլուխ գործոցներէն մէկը, եթէ չըսեմ լաւագոյնը) եւ «Անցորդ եւ իր ճամբայ»ին հետ, կը տեսնենք որ Զարեանի լեզուն եւ ոճը այս վերջին տասնամեակին շատ զարգացած եւ իր կատարելութեան հասած է։ «Երեք երգեր»ու լեզուն եւ ոճը այն սահունութիւնը եւ ազատ թռիչքները չունին, ինչ որ կը տեսնենք իր վերջին երկերուն մէջ։ Բայց իր ներքին հենքով, ծառայակոյթ մտածումներով եւ պատկերներով կը մնայ նոյն հեղինակը։

Հայերէն լեզուի զարգացման այս կէտը մատնանշելէ յետոյ, անհրաժեշտ կը նկատեմ այլ կողմէ մօտենալ Զարեանի լեզուին եւ ոճին ինչ որ կը վերաբերի «Երեք Երգեր»ուն։ Անարդար պիտի ըլլար պահանջել որ Զարեան կառուցման նոյն ատաղձը նոյն շաղախով կիրարկէր այս երկին մէջ, ինչ որ մենք կը գտնենք «Անցորդ»ի եւ «Տատրագոմի Հարս»ին մէջ։ Այս երկերը իրենց ներքին բնոյթով խիստ տարբեր են իրարմէ։ Եւ պէտք է շեշտել թէ Զարեանը այն հեղինակներէն է, որ գիտէ իր լեզուի տարրերը յարմարցնել նիւթի էութեան։ Նիւթի էութենէն եւ անոր շարժումի ուժէն ծնունդ կ'առնեն պատկերները, իմաստներն իրար կը հրմշտկեն եւ իրենց համապատասխան առանձին կաղապարներ կը ձուլեն լեզուէն։ Արդ, «Երեք Երգեր»ը որպէս մտածման եւ խորհուրդի երկ, թռիչքէ աւելի ներքոյդ ընթացք մը ունի։ Այդ պատճառով, լեզուի արագութիւնը թեւեր չէր կրնար առնել։ Ու մենք կը տեսնենք որ Զարեանի տողերը մեզ մտածել կուտան, բայց չեն յուզեր։ Յոյզը թեւաւոր թռիչքներ ունի, բոցավառ արտայայտութիւն, մինչդեռ մտածումը ներուժ ծանրութիւն մըն է, կշիռ է։ Այս կշռականութիւնը լեզուն իր սահանքին մէջ կը պահէ, եւ հեղեղատ չի ստեղծեր։ Այս իրողութիւնը ես գերադանցապէս երկի բնոյթին հետ կը կապեմ եւ փոքր բաժին մը միայն կը հանեմ լեզուի զարգացման։ (Բաւական թիւով նորակերտ բառեր գործած է, որոնց դժուար թէ ընտելանայ ընթերցողը։ *Օրինակ.* Սըսըրփադոշ, Ներքնակրակ, դալծիդալծով, տատանեբեր, օծագալարում, եւայլն, որոնցմէ ոմանք կարծեմ թէ կ'երեւան նախադասութեան մէջ, մէկ խօսքով հայերէնի դասատուին համար անընդունելի են։ Սակայն երբ ընթերցողը համակուած է իրարու յաջորդող մտքերէն եւ հոգեպէս կ'ընթանայ երգի կշռոյթին հետ, ու կը հանդիպի այս նորակերտ բառերուն, ինքն ալ կը համաձայնի հեղինակին հետ, որովհետեւ այդ բառերը հոգեկան վիճակ մը բարդ մտածում մը կ'արտայայտեն, որ իրենց որոշակի իմաստն ունին այդ տողերուն մէջ։)

«Երեք Երգեր»ու արտայայտութեան եղանակը յուզական չէ։ Քնարական էջեր շատ քիչ են։ Զարեանի միտքը գործած է գերադանցապէս, քան զգացումները։ «Տատրագոմի Հարս»ին մէջ յուզումէն մենք կ'անցնինք մտածումի, մինչդեռ «Երեք Երգեր»ուն մէջ, մենք կը մտածենք, կ'ընդգրկենք երկրի եւ երկնքի համատարած վիշտը, ու ապա կը մատնուինք խոր յուզումի մը։ Ուրեմն, այս երկը իր էութեամբ մեծ ողբերգութիւն մըն է։ Մենք այդ ողբերգութեամբ չենք յուզուիր ամէն քայլափոխին։ Բայց երբ գիրքը կը վերջացնենք, կը տեսնենք որ յուզական տարրերը կուտակուած են եւ կը ճնշեն մեզ։ Այս յատկանիշն ալ երկին ընդհանուր ճարտարապետութեան հետ ներդաշնակ կ'ընթանայ։

Այս քանի մը համառօտ դատողութիւններէն յետոյ, ծանօթութեան համար, ըսենք, որ «Երեք երգեր»ու առաջին մասերը գրուած են պատերազմի նախօրեակին, իսկ միւս մասերը պատերազմի առաջին տարին։ Առաջին անգամ, պատերազմի ընթացքին, իտալերէնի վերածուած հրատարակուեցաւ Միլանի Eroica հանդէսին մէջ։ Յետոյ իտալական հրատարակչական տուն մը գրքով հրատարակեց՝ մտցնելով իտալացի եւ օտար դասական գրողներու մատենաշարին մէջ։ Երգահան Ռեսփիկի երաժշտութիւն յօրինեց այդ երկի համար, որ ներկայացուեցաւ Հռոմի եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Իտալական թերթերը ժամանակին բազմաթիւ գնահատական յօդուածներ նուիրեցին Զարեանի գրքին։

Ու հիմա միայն, 15 տարի յետոյ, հայերէն բնագիրը, հեղինակին կողմէ վերամշակուած, իր առաջին շքեղ տպագրութեամբ կը ներկայանայ հայ ընթերցողներուն (*)։

Այս քանի մը տողերը փակելու համար, կը յիշեմ «Մեհեան»ի հրատարակութիւնը, որու գլխաւոր սիւներն էին Կ. Զարեանը եւ Յ. Օշականը։ (ԽՄԲ.— Իսկ բուն աւիշը ոգեւորող Գեղամ Բարսեղեանը։) Երիտասարդ գրողներու այս պոռթկումը, այն ժամանակ ոմանց կողմէ նկատուեցաւ պոռչտուք։ Բայց պատերազմէն յետոյ Զարեան եւ Յ. Օշական իրենց հասուն տարիքի հասուն պտուղներով մեր օրերու երկու գրական մեծութիւնները կը հանդիսանան, արդարացնելով այն պոռթկումը, որ ունեցան ասկէ քսան տարի առաջ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

(*) Գիրքը լոյս տեսած է Վիեննա, միայն 500 օրինակ, շքեղ տպագրութեամբ՝ գինը 60 եւ 75 ֆրանք։ Ճիշդ է որ ժողովրդական ընթերցման մատչելի երկ մը չէ՝ Այս գիրքը կրնայ կարդացուիլ միայն մտաւորականութեան կողմէ, բայց իր գնով բոլորովին անմատչելի է անոր ալ։

Կ. Ս.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 18)

«Յառաջ» ու «Հայրենիք» միաժամանակ եւ ու առաջ հարցարան մը բացին, նոր սերունդի փրկութեան միջոցները որոնելու համար։

Ինչպէս հարցարանները, նոյնպէս պատասխանները էական եւ առաջնակարգ խնդիր մը նկատի չեն առած։ Նոր սերունդը փրկելու, հայը հայ պահելու առաջադրութիւնները որոշ չափով ծուռ տեսակէտի մը ընդհանրացումին նպաստել սկսան։ Հայը հայ պահելու բաղձանքը քաղաքականէ աւելի զգայական բովանդակութիւն մը առաւ։ Այսինքն ազգային բազմապիսի ստորոգելիներէն միայն մէկին (թէեւ կարեւորագոյնին) — լեզուի պահպանութեան խնդիր դարձաւ։

Զարգացնելով այս տեսակէտը, կը յանգինք այն թիւր եզրակացութեան թէ՝ ո՛վ հայերէն չի գիտեր, հայ չէ եւ ընդհակառակն ով հայերէն գիտէ հայ է։

Ի հարկէ լեզուի նոյնութիւնը զգացումներու, մտածողութեան հոգեկան հաղորդակցութեան եւ անցեալն ու ներկան եւ ապագան իրարու շաղկապող առաջնագոյն ազդակներէն մէկն է, թերեւս հզօրագոյնը եւ սակայն երբե՛ք սպառիչ։ Միեւնոյն լեզուն խօսող տարբեր ազգեր կան, Անգլիա-Իրլանտա, Միացեալ-Նահանգներ, Սպանիա եւ հարաւ. Ամերիկայի շարք մը հանրապետութիւնները, Ֆրանսա եւ Պելճիքա, արաբական զանազան հատուածներ (Եգիպտացիներ եւ Մարոք եւայլն), որոնք սակայն ուրոյն ազգութիւններ են, սեփական, մասնայատուկ մշակոյթներով եւ յաճախ քաղաքական-տնտեսական եւ ընկերային հակադիր շահերով։ Ուրիշ օրինակ մըն ալ հրեայ ցեղը։ Թէրթէ հրեայ շրջաններէն իսպառ հեռացած է եբրայական աստուածաշնչական լեզուն, եւ սակայն հրէութիւնը իրարու միացնող բացարձակ այլ թաքուն շաղախ մը գոյութիւն ունի։ Երբե՛ք ցեղի մը անհատները այնքան իրարու կապուած չեն, որքան հրեաները կապուած են իրարու։

Շատ սովորական կ'ըլլար եթէ ըսէինք թէ ով որ հայերէն գիտէ հայ է։ Ամենեւին, հիմնապէս սխալ է։ Անթիւ են հայերէն գիտցողներ եւ հայութեան հետ կապը կտրածներ։ Ճիշդ հակառակը՝ նոյնքան անթիւ են անոնք որ հայերէն չգիտնալով հանդերձ, հարիւրին հարիւր հայ են եւ իրենց չիմացած հայերէն լեզուին հանդէպ արցունքոտ պաշտամունք մը ունին։

Ի հարկէ կը հասկնամ լեզուական հարցի մէջ բարձրացած ահազանգին ծածուկ եւ թերեւս անգիտակից իմաստը։ Զորահաւաքայլ զարամեայ արմէն ցեղին անհատնում եւ անսպառ եռանդով ստեղծագործած բոլոր քաղաքակրթական արժէքները հովերուն տրուած են եւ Անիներէն ու Սիսերէն միայն աւերակներ մնացած։ Բոլոր մեր ազգային ստացուածքը փճացած, մեր այնքան մեծ ու զարմանալի հարստութիւններէն միայն մէկը մնացած է։ Նոյնիսկ հայրենիքը կորած է, այդ մէկը մնացած է։ Այդ մէկով մենք կապուած ենք անցեալին եւ այդ մէկով իբրեւ լուսադրուագ պրիսմակի մէջէն կը դիտենք մեր ապագան, որ Նարեկացիի աղօթքներուն պակուցիչ խորութեամբը եւ մեր ցեղային տուայտանքի ապրեցուցիչ քաղցրութեամբը կը ներկայանայ մեզի։ Այդ մէկը հին ու նոր հայերէն լեզուն է։

Բայց լեզուն մարդուն հետ միասին ծնաւ հողէն։ Սկովտիոյ մշուշապատ կամարին տակ եւ Միսիսիփիի պայծառ ափունքին վրայ խօսուող միեւնոյն անգլերէնը տարբեր շեշտադրութիւն, տարբեր նրբերանգներ ստացած են, Եանքիի եւ Ալպիոնցիի տարբեր տիպարներ ստեղծելով։ Լեզուական նրբութիւնները որոնք հոգեկան բարդ կառուցուածքներու բնորոշիչ յատկանշումներն են, կարող են զարգանալ կապուած մնալով աշխարհագրական նոյնատեսակ միջավայրի մը, անշարժ ու կայուն հողի մը։ Լեզուական զարգացման արտաքին ճակատին վրայ կը թուի թէ բնաւ դեր չկատարողը հողին կապուած, թերեւս, յաճախ դպրոցի երեսը չտեսած գիւղացիական զանգուածն է. բնութեան հետ ապրող, բուսական ու կենդանական աշխարհի հետ իր կապերը ամբողջապէս դեռ չխզած տարրը՝ հովիւներու, դաշտորայքի, բլուրներու, սարերու գլխուն, առուակներու եզերքը, անտառներու խորունկը ապրող զանգուածը դեր չունի լեզուի զարգացման, նրբացման, կատարելագործման համր, անշմարելի այլ անընդհատ գործողութեան մէջ։

Կը թուի այսպէս։ Բայց իրականութեան մէջ լեզուի ամէնէն կատարելատիպ նրբութիւններն ու նրբերանգները ստեղծագործող զանգուածը այդ գիւղացի տարրն է, որուն խօսած բառերը կարելի է անմիջապէս հաշուել։ Որովհետեւ, լեզուն արհեստական, մտացածին հարստութիւն չէ. լեզուն բնատուր է, բնական երեւոյթ է։ Արտաքին առարկաներու մեր շրթներու վրայ դրած խօսքը որ ոչ միայն իմաստ է, այլ հնչաբանութիւն եւ երաժշտութիւն՝ ինչպէս թռչունին գեղգեղը, առուակին կարկաչը, անտառին ու հովին սօսը, առիւծին մռունչը եւ ամպերուն որոտը։ Լեզուին վրայ յարատեւ պէտք է ներգործէ բնութիւնը իր հրաշապատում բազմապիսի ազդակներով։ Մանաւանդ մեր լեզուին աղուոր այլ խիստ շեշտերը հայ խոփի եւ հայ գութանի, մեր հայրենի կարծր հողը փորփրելու աղմուկի գեղջկաբոյր ներդաշնակութեամբն է օծուն։ Մարմարէ շէնքերու եւ հսկայ քաղաքներու մէջ լեզուն կը չորնայ, աշնանահար կ'իյնայ։ Հում նիւթը գիւղէն եւ հողէն պիտի գայ՝ Քաղաքը իր գծերուն կլորութիւնը, վագքին մեքենականութիւնը, տեսողութեան խորութիւնը եւ ոլորտներուն բարդութեամբը պիտի տարազագործէ գիւղէն ու հողէն հասած վճիտ ոսկին, ուր սնած եւ ուռճացած պէտք է ըլլայ հովիւներու անդորրութեամբը, դաշտերու պայծառ եւ արփաշունչ կենսունակութեամբը, բլուրներու կապոյտ երազովը, սարերու խրոխտ առնականութիւնով, առուակներու հեշտօրօր մեղմութեամբը եւ

...բերջապէս անտառներու իմաստութեան խորութեամբը: Բնութիւնը ...ւն եւ ուրիշ ազգակներու շնորհիւ եթէ լեզուին թափ չի տար ...զագործի, հովիւի, որսորդի, ...ագործիզպանի, այգեմշակի բերնին մէջ լեզուն, ուշ կամ կանուխ դատապարտուած է անփառունակ մահուան: Ճիշդ այս ...ատճառաւ ալ մեռած է հրէական լեզուն եւ ճիշդ աւոր համար ալ Սիոնականութիւնը անհարին ճիգեր կը փորձէ հրեայ գիւղացին ստեղծելու համար ...գեստինին մէջ: Եթէ հրեանները յաջողին, կը վերազարթնու ...արայացական լեզուն, որ երգ ...ւգացներ ստեղծագործելէ յետոյ ...երգաւ:

Եղած հարցարաններուն բուն ...ոքը ես կը հասկնամ,— հայ լեզուն, արեւմտահայ «Մեծասքանչը» պահելու, զարգացնելու ...զար ցանկութիւնը, որ ցանկութենէ աւելի՝ պէտք է, վճռական որոշում, նոյնիսկ սրբազան երդում մը դառնայ:

Արդ, եթէ այս է մեր անհատին «միտ բան»ին, պէտք ...տածել վճռական եւ ազգու ...ոցներու, միա՛կ միջոցի մասին:

Վերը խօսեցանք լեզուի զարգացման ու պահպանման ...ինական ազգակի մասին: Գիւղացի, հողին հետ կապուած ...նգուած: Ան է մշտահոսան ...ղբիւրը մեր մեծասքանչ լեզուի լիալիրութեան, առոգութեան, շնորհին եւ դիւթանքին: Աւա՛ղ, չկայ սակայն արեւմտահայ գիւղացին: Տարագիր, ...ստանդական կեանքը տակաւ ...տակաւ կը սպաննէ գիւղացին, դաշտի, հողի այդ զաւակները արտադրելով գործաւոր ...ներ, լաւագոյն պարագային ...նեսատուներ, փերեզակներ, ...ղէն կտրուած կորստեան դատապարտուած տարրեր: Ասով ...միայն լեզուն է որ պիտի ...ասպանի, մեռնի, այլ ժանանդ մեզի համար լեզուով սիրելի եւ անով խնկուած հայրենիքի, հողի սէրն ու գաղափարը ...ոի մեռնին:

Երեկուան մշակներու, «բէնջի»ներու այսօրուան ցիրուցան ...աւակներն ու թոռները կը նախընտրեն քաղաքը, կը նախընտրեն օրուան վաստակը, աժան ...աճոյքները, իսկ հողը՝ խորտչելի ...արձաւ:

Մաքառի՞լ կ՚ուզենք այլասերման դէմ, մեր «Մեծասքանչը» ...ւրթնացնե՞լ կ՚ուզենք.— Դառնանք հողին: Թէ ինչպէ՞ս.— ...րջորդով:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՆՈՒՂՂԱՑ ՉԱՐԱՄԻՏՆԵՐԸ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ.— Ռումանահայ ...ութեան Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը ցաւով տեղեկացաւ, որ ...նսթանցայի մէջ, ապրիլ 13ին ...երիկահայ Կարմիր Խաչի քանամ...ւ պտուղթեան առթիւ տեղի ունեցած հանդէսը խառօրէն յուզեր է ...նսթանցայի հնչակեան կուսակցութեան մասնաճիւղը եւ ռամկավար ...կցութեան տեղական ակումբը: ...եսեւանք այս անտեղի յուզումին ...րոյիշեալ երկու մարմինները ...ցիկ մը հրատարակած են, լուծելու համար իրենց տեսակէտը:

...յս թռուցիկը ուշադրութեամբ ...դըրը դժբախտաբար կուգայ ...ր ու շատ ցաւալի եզրակացութեան, թէ դայն հրատարակողները ...ջնորդուած են միայն ու միայն ...ակցական նեղմիտ, չըլ հաշւինեւ ...րեմն իրենց թռուցիկն ալ կոչ...է ոչ թէ Քոնսթանցայի հայութեան միտքը լուսաբանելու, այլ ...պէս Կարմիր Խաչի փոքրաթիւ ...ններու կողմէ տարիներու ընթացքին տարածուած զրպարտութիւններ պղտորելու հանրային միտքը: ...յս թռուցիկի հեղինակները իրենց կուսակցութեանց անդամներ՝ ...աւ գիտեն, որ Ամերիկայի ...ր Խաչը գոյութեան է կոչուեր ...շատ առաջ քան Հայաստանի ...ութիւնն ու այսօրուան խորհրդային վարչաձեւը: Անոր անդամ ...անձիններու խոշոր մեծամասնութիւնը թէ՛ Ամերիկա, թէ՛ ուրիշ ...ական գաղութներու մէջ կազմ...ած է անկուսակցական տիկիններէ, օրիորդներէ ու նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զուտ կուսակցական նպատակներուն ծառայելու մտքէն: Եւ վերջապէս ան՝ Կարմիր Խաչը միակ գաղութահայ անկուսակցական կազմակերպութիւնն է, որ քանի տարիէ ի վեր սրտառուչ համերաշխութեամբ եւ յուզիչ նուիրումով իր շուրջն է համախմբեր մեր մայրերը, քոյրերը եւ եղբայրները եւ իր ձեռք բերած նիւթական միջոցներով զգալի օգնութիւն է հասած գաղթահայ բազմազան կարիքներուն:

Թռուցիկին տակ ստորագրող մեր հայրենակիցները ինչո՞ւ վայրկեան մը չփորձեցին թերթել Ամերիկեան Կարմիր Խաչի հաշուեկշիռները, ամենայն կանոնաւորութեամբ տարուէ տարի հրատարակուած ու հաստատակութեան լայն խաւերու սեփականութիւնը դարձած: Դաշնակցակա՞ն են միթէ այն տասնեակ սաները, որոնք Կարմիր Խաչի օժանդակութեամբ այժմ հայեցի ու տոհմային կրթութիւն ու դաստիարակութիւն կը ստանան Պէյրութի Ճեմարանէն: Դաշնակցակա՞ն են Սուրիոյ գաղթականները, որոնք Թուրքիայէն հալածական ու մերկ Սուրիա անցան եւ Կարմիր Խաչի լայն ուշադրութեան եւ նիւթական օժանդակութեան արժանացան: Դաշնակցակա՞ն էին Լենինականի երկրաշարժին զոհերը եւ Յունաստանի գաղթականները, որոնք կարմիր Խաչի ու համայն գաղթահայ գանդուածներու լայն նիւթական օժանդակութիւնը գտան:

Այս հարցերը վրիպած են թռուցիկի հեղինակներուն ուշադրութենէն ո՛չ այն պատճառով, որ անոնց նպատակը հանրային միտքը պղտորելն է եղեր եւ ոչ ազգօգուտ գործ կատարել: Այլապէս, այսքան աղաղակող փաստեր ինչպէս կրնային ուրանալ եւ յայտարարել թէ կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնը, «Դաշնակցութեան ծակ կարասները լեցնելու» համար է ստեղծուած:

Մասնաւորելով մեր խօսքը Ռումանիոյ Գթութեան Խաչի մասին, պիտի շեշտենք, որ թէ Կեդրոնական Վարչութիւնը եւ թէ մանաւանդ մեր գաւառի մասնաճիւղերը նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն են ցոյց տուեր անխտիր բոլոր կարօտ հայրենակիցներուն: Մենք եւ մեր գաւառի Վարչութիւններէն օժանդակութիւն ստացողներու ցանկին մէջ խոշոր մեծամասնութիւնն անկուսակցական, խեղճ կարօտեալներ են, յետոյ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներ, որոնք ի վիճակի չէին իրենց տարեթոշակները վճարելու: Ունեցած ենք հնչակեաններ եւ նոյն իսկ կոմիւնիստ հիւանդներ:

Խորապէս համոզուած մեր գործին նուիրականութեան, մենք կը դիմենք գաղութներու մեր բոլոր քոյրերուն, մայրերուն եւ եղբայրներուն՝ արհամարհել Կարմիր Խաչի դէմ կազմակերպուած այս անզօր խաչակրութիւնները եւ համախմբուիլ ու փարիլ այն մեծ նպատակին, զոր հետապնդած է ու կը հետապնդէ Ամերիկայի անկուսակցական կարմիր Խաչը:

կեդր. վարչութիւն
Ռումանահայ գթութեան խաչի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԷՆ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

ՊԱՂՏԱՏ, 29 ապրիլ.— Տեղւոյս անգլիական օդանաւային կայան Հինէյտիի մէջ հայ գաղութին նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ յարգանքի արտայայտութիւն մը Հայոց սպարապետ զօրավար Նազարբէկեանի մահուան առթիւ:

Խօսեցան Տօքթ. Սահակեան եւ Յ. Սուլթանեան: Այս վերջինը արաբերէն, որովհետեւ ներկաներուն մէջ բաւական թիւով արաբ հետաքրքիրներ կային: Ներկայ էր նաեւ անգլիացի կառավարիչը:

Բանախօսները վեր հանելով հայ մեծ զօրականին արժանիքները, մասնաւորաբար շեշտեցին այն մեծ ծառայութիւնը որ հանդուցեալը բերած էր իր կեանքի վերաջալոյսին հայ ժողովուրդի ...ան հանրապետութեան:

* * *

Իսկ կիրակի օր կէսօրէն յետոյ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր Վասպուրականի հերոսամարտը:

Բեմին ներքի ճակատը կախուած էր Վանի քարտէսը, իսկ դրսի ճակատը զետեղուած էր «Արծիւ Վասպուրականի»ն իր կտուցով բռնած եռագոյնը, որուն վրայ ծանգրուած էր «Իւր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով պիտի լինի ազատուած»: Իսկ այս նկարին տակ զետեղուած էր Վանի երեք անմահ ղեկավարներուն նկարը՝ Արամ, Վռամեան, եւ Իշխան:

Օրուան նախագահն էր Գ. Սահակեան, որ հանդէսը բանալով «Մեր Հայրենիք» խմբերգով, ներկաներուն թելադրեց վայրկեան մը ոտքի կանգնիլ ի յարգանս Վասպուրականի նահատակներուն, ու անկէ յետոյ քանի մը հակիրճ բառերով ներկայացուց Վանի հերոսամարտին պատմականը:

Մէջ ընդ մէջ երգեր եւ արտասանութիւններ եղան: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Գ. Գ. Կարապետեանը, որ մանրամասնօրէն պատմականն ըրաւ Վանի հերոսամարտին նախորդող օրերուն, հայ ժողովուրդին անցուցած ճգնաժամային րոպէներուն: Հայ ղեկավարներուն մինչեւ գերագոյն զոհողութեան տարած համբերատարութիւնը, կարենալ խուսափելու համար Վասպուրականի վերեւ կախուած աղէտէ փոթորիկէն ու վերջապէս միամնեայ հերոսական դրուագներու հակիրճ վերլուծումը ընելով, կոչ ըրաւ ներկաներուն հաղորդուիլ Վասպուրականի հերոսներու ոգիով, ու այս նուիրական առթիւ, ուխտել անոնց գծած ճամբով ընթանալ մինչեւ հայ ժողովուրդի վերջնական ազատագրումը իր միացեալ եւ անկախ հայրենիքին մէջ:

Յետոյ ծափերու մէջ բեմ եկաւ Շատախցի Ազատ Սիմոնեանը, որ իբրեւ ականատես եւ ղեկավար Շատախի շրջանի կռիւներուն, տուաւ ամփոփ պատկերը այդ շրջանի դրութեան ու կռիւներուն:

Նախագահին վերջաբանէն յետոյ հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով:

* * *

Ուրիշ տարիներ, յաճախ ազգային իշխանութիւնը հոգեհանգստեան պատարագով մը ու հանդէսով մը կը յարգէր Ապրիլ 24ի նահատակաց յիշատակը:

Այս տարի մեր վեղարակիր չեպիսկոպոսը այդ յարգանքի արտայայտութիւնն ալ ջնջեց, միայն 24ին օրը դպրոցները փակուեցան, ու հոգեհանգիստ պատարագ մը եղաւ եկեղեցւոյ չորս պատերուն մէջ լուռ ու մունջ: Իսկ Ապրիլ 24ի յաջորդող կիրակին պատարագը ծախուած էր տեղացիի մը մեռելին: Սեւ հոգիներ որոնց քով մեռելէ մը առած դրամը աւելի արժէք ունի քան միլիոն մը նահատակներու արիւնը:

Մէկ քանի տարի ի վեր գեղեցիկ սովորութիւն մը ըրած է Հ. Ե. Ե. Միութիւնը յարգանքի առանձին արտայայտութեամբ մը վերյիշելու մեր բիւրաւոր նահատակները:

Ապրիլ 26ին՝ կէսօրէն յետոյ Միութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէսը: Ծաղկեպսակներ բերած էին զանազան Միութիւններ, բեմը սեւ շղարշով պատած էր:

Օրուան բանախօսներն էին Տօքթ. Էմիրզէ եւ Գ. Սահակեան, որոնք տխուր անցեալը վերյիշելով կուռ արտայայտութեամբ, ոգեկոչեցին զոհերու անթառամ յիշատակը, թելադրեցին քալել անոնց շունչով, մինչեւ գայ Հայոց գարունը:

Մէջ ընդ մէջ երգեցին Օր. Սիրվարդ եւ տիկին Արմենուհի:

Յետոյ հանդէսը փակեց մի քանի հակիրճ բառերով՝ վարչութեան նախագահը:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հ. ԱԼԵԱՆԱՔԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ Օ.ՀԷՈՒՄԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅԻՆ ՄԷՋ

Պ. Հէուման գիտէ իր ուզածը, եւ իր տունը զարդարող նկարները բոլորն ալ իր ճաշակին դրոշմը կը կրեն: Ան կը սիրէ նկարչութեան մէջ այն նկարները, ուր հեռապատկերը հաւատարիմ է. փլանները ճշդուած, հեռաւորութիւնները խիստ հեռու, առաջամասերը շատ մօտիկ, եւ ամէն մանրամասնութիւն լաւ ճշդուած: Անիկա՝ կ՚ուզէ որ՝ երբ գիտէ իր տանը պատերը զարդարող նկարներէն մէկը՝ պատրանքը ունենայ մտն գալու իր առաջ բացուող հեռանկարներուն մէջ, որոնք պէտք է կախարդական ըլլան, որովհետեւ Օ. Հէումանն չընդունիր որ իր ցանկացած տեսարանները դիւթանք, հրապոյր եւ հաճոյք չընծայեն:

Անիկա կ՚ուզէ բնանկարներ, որոնք՝ եթէ կարելի է, ունենան աւելի գմայլելի քան բնութիւնը ինքը: Այսքան ցոյց տալու համար Պ. Հէումանի հաւաքածոյին յատկանիշը:

Իր նախասիրած կարմիր մէկ սալոնը զարդարելու համար ան դիմած է նկարիչ Հ. Ալեանաքի: Պ. Ալեանաք իրեն համար ոգեկոչած է Côte d'Azur*ի*, *ինչպէս նաեւ Միջերկրականի ափերէն մինչեւ* Պոլիս երկարող գրաւիչ գեղեցկութիւնը, կապոյտ երկինք, կապոյտ ծով. արեւավառ բուսականութիւն, մարմարեայ աւազաններ, սիւներ եւ նոյնիսկ աւազաններու ջուրերուն մէջ, ծաղկալից ածուներուն թարմութեան մէջ ծանկամարդ ու մերկ աղուոր կիներ:

Պոլսոյ երկինքը կը հրավառի մայրամուտքին, եւ կամ աւդին իտալական լիճերն են՝ հեռաւոր ալպեան ձիւներով, եւ կամ Վենետիկն է, իր կոնտոլներով, ջրանցքներով եւ կամուրջներով:

* * *

Պ. Ալեանաք որ միեւնոյն ատեն նկարիչ, արուեստի քննադատ եւ գրագէտ, թղթակից է նաեւ ամերիկեան եւ ասիական թերթերու, կրցած է յաճախ ծառայութիւններ մատուցանել ֆրանսական արուեստին՝ արտասահմանի մէջ: Մասնաւորապէս ան գրած է Ռօտէնի, Ռաֆայէլլի, Լօթռէքի մասին յօդուածներ, որոնք ուշադրութիւն գրաւած են: Ան կըրցած է լրացնել Պ. Հէումանի բաղձանքները, զարդարելով անոր տունը. բայց իր նկարելու եղանակը շատ անգամ տարբեր է:

Ան կը նկարէ աւելի լայնօրէն, տպաւորէն, սակայն միշտ փոքր տանելով հրապուրելու իր նկարները դիտողները, ինչ որ իր յաջողութիւնը կը կազմէ այն սալոններուն մէջ՝ ուր ան կը ցուցադրէ:

A. W.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կարմիր Խաչի Մասնախումբին եւ Հայ Բժշկական Միութեան վեցերորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ մայիս 15ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ:

Տօքթ. Սալքեան խօսեցաւ մանուկներու առողջապահութեան ու սննդառութեան վրայ, եւ ծանրացաւ մօրը կաթով դիեցման անհրաժեշտութեան վրայ, թուելով անոր առաւելութիւնները: Իսկ երկրորդ եւ երրորդ մանկութեան մասին (3—12 տարու) ըսաւ թէ միս, ձուկ, հաւկիթ, պանիր եւ թարմ մրգեղէն տալը խիստ օգտակար է տղոց:

Տօքթ. Նորայր խօսեցաւ մարմնամարզի պէտքին վրայ, որ այժմէութիւն ունի հիմա:

Տօքթ. Պալասանեան իրեն նիւթ առած էր մաքրութիւնն ու մաքուր օդին պէտքը, որոնց կարեւորութիւնը ջատագովեց իրաւամբ:

Կ. Յ. Բասմաջեան խօսեցաւ ընտանեկան բուսաբոյծերու հաւաքման եւ գործածութեան մասին, բոյսերը բաժնելով տասը տեսակ առօրեայ հիւանդութեանց մէջ:

Ներկայ մը

ՖՐ. ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ 28ՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր Թուռի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 28րդ ընդհ. ժողովը, որ պիտի տեւէ մինչեւ մայիս 27:

Նկատի ունենալով Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին քաղաքական կացութիւնը, այս ընդհ. ժողովը կը ներկայացնէ մասնաւոր կարեւորութիւն մը:

Վիճաբանութեան դրուած են ներկայի ամենակարեւոր հարցերը՝ անոնց հանդէպ դիրք ճշդելու առաջադրութեամբ, մանաւանդ որ յառաջիկայ տարի պիտի կատարուին խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ:

Յայտնի է թէ վիճաբանութիւնները գլխաւորաբար կը դառնան ազգ. պաշտպանութեան, զինաթափութեան եւ խաղաղութեան հարցերու շուրջ, եւ այս առթիւ կը նախատեսուի թէ մէկ քանի ձգտումներու միջեւ բախումներ տեղի պիտի ունենան:

1) Փոքրամասնութիւն մը որ ընդունելով բոլշեւիկեան տեսակէտը կ՚ուզէ արտաքին պատերազմը խափանել ներքին յեղափոխութեամբ, քաղաքացիական պատերազմով:

2) Անոնք որ դրամատիրական վախշաձեւին կը մերժեն ազգ. պաշտպանութեան իրաւունքը:

3) Կան որ կը նկատեն թէ իբր կուսակցութիւն, ընկերվարութիւնը պէտք չէ մասնակցի պատերազմի պատրաստութեան եւ զինուորական գործողութիւններու ղեկավարութեան գործին. առանք սակայն չեն մերժեր ազգ. պաշտպանութեան իրաւունքը:

4) Կան եւ աջերը, որոնք կ՚ընդունին թէ ընկերվարութիւնը պէտք է մասնակցի ազգ. պաշտպանութեան գործին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Մայիս.— Ծովամերձ այս արուարձանին մէջ կը բնակին մօտաւորապէս հինգ հարիւրի չափ հայ ընտանիքներ, որոնք հոս հաստատուած են 6—7 տարիներէ ի վեր: Շատերը բանուորներ են որոնք կ՚աշխատին նաւամատոյցը, շաքարի, իւղի, ածուխի եւ այլ գործարաններ: Կան նաեւ բաւական թիւով արհեստաւորներ: Անոնք կ՚ապրին փայտաշէն պատուղշ տնակներու մէջ: Շատ քիչեր կան միայն որ սեփական հող, տուն ունին:

Անգործութեան տագնապը այստեղ ալ ազդեց, բայց գաղթահայութեան սրտին մէջ երբեք չպակսեցաւ ազգային սէրը: Ծնողքները չնայելով իրենց տնտեսական անտանելի կացութեան, երբեք չզրկեցին հայ վարժարան յաճախելէ իրենց զաւակները:

Գաղութը ունի իր մասնաւոր մատուռն ու մանկապարտէզ-նախակրթարանը, ուր կը յաճախեն 250ի մօտ երկսեռ աշակերտներ 13—15 ֆրանք ամսականով: Անոնք մէկ երկու տարուան ընթացքին սորվեցան բաւական հայերէն կարդալ, գրել: հաշուել...: Հայ երգը կը թռթռայ անոնց շրթներուն վրայ ըլլայ փողոցներու, ըլլայ տուներու մէջ:

Դպրոցը ունի երեք պաշտօնեայ: Երկու ուսուցչուհի որոնցմէ մին ֆրանսերէն լեզուի դասաւանդութիւն կուտայ: Եւ մէկ ուսուցիչ որ միանգամայն կը վարէ դպրոցի տնօրէնութիւնն ալ: Անոնք մեծ եւ անօրինակ ջանքեր կը թափեն հայ մանուկները հայ պահելու համար:

Հոս կան բազմաթիւ միութիւններ, որոնք մեծապէս կ՚օժանդակեն ազգային բոլոր ձեռնարկներուն:

Անցեալ տարի օգոստոսին կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան մասնաճիւղ մը տասնեակ մը պատանիներով, որոնց թիւը այսօր կը հասնի քսանըհինգի: Միութիւնը ունի իր մասնաւոր Գրադարան - Ընթերցարանը որմէ կ՚օգտուի գաղութիս հայութիւնը: Միութիւնը մեծ գիմադրութիւն ցոյց տուաւ այլասերման եւ ուծացման ահարկու վտանգին դէմ: Այժմ չի տեսնուիր հայ պատանի մը փողոցներու եւ սրճարաններու անկիւններ: Բոլորին ալ սրտերուն մէջ դրոշմուած, անջինջ կնիք մըն է դարձած ազգային սէրն ու խանդը:

Այս համեստ գաղութը իր ազգային յառաջդիմութեամբ օրինակելի դեր է ունեցած Մարսէյլի ուրիշ բոլոր արուարձաններուն մէջ, հակառակ մէկ քանի խառնակիչներու ստոր ու շահախնդիր մեքենայութեանց:

Գր. Քէնտիրեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Լուգանսկի Կարմիր Խաչը 500 րուբլի նուիրեց: Տեղական թերթերու աշխատաւորները նուիրեցին իրենց մէկ օրականը: Մոսկուայի մէջ երկու Միութիւններ, մէկը 1000 րուբլի, միւսը 500 րուբլի նուիրեցին աղէտեալներուն: Շնող գիւղը՝ 680 րուբլի, Բոլնիս-Խաչէն գիւղը՝ 700 րուբլի: Վրացական միութիւն մը՝ 500 րուբլի: Միւս կողմէ Ազրբէջան եւս կը շարունակէ հանգանակութիւնը ի նպաստ Զանգեզուրի եւ Նախշրջանի աղէտեալներուն: (Ազրբէջանի կոչերը Նախիջեւանի հանրապետութիւն չեն ըսեր, այլ միայն՝ Նախշրջան, հասկցնել ուզելով որ Նախիջեւանը Ազրբէջանի մէկ շրջանն է):

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հրահանգ տրուած է Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն, որպէսզի հանգանակութիւն կատարուի: Նոյն ատեն Ռուսիոյ բոլոր շարժանկարի սրահներէն եւ թատրոններէն մուտքի տոմսերուն վրայ 10 առ հարիւր տուրք պիտի գանձուի ի նպաստ աղէտեալներուն:

Լէնինգրադ նուիրեց տասը հազար րուբլի եւ սկսաւ հանգանակութեան: Նիժնի-Նովգորոդ նոյնպէս հանգանակութիւն կը կատարէ: Նոյն ատեն ուտելիք ղրկեց Հայաստան: Ակադեմական Մառ կը հեռագրէ թէ Գիտութիւններու Ակադեմիան ստանձնած է համաքաղաքային օգնութեան գործը: Երեւանի զանազան գործարանները կը շարունակեն հանգանակութիւնը:

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անդրկովկասի կառավարութիւնը որոշած է տուրքերէ զերծ պահել Աբրակունիսի, Գորիսի, Ղափանի, Օրդուբաթի, Սիսիանի, եւ Շախբուզի շրջաններու, ինչպէս նաեւ Մեղրիի հինգ գիւղերուն աղքատ աշխատաւորները:

Ազատ արձակուեցան 24 բանտարկեալներ, որոնց բնտանիքները ենթարկուած էին երկրաշարժի աղէտին:

Դպրոցական աշխատանքները տեղի կ՚ունենան բացօթեայ, բայց դպրոցական առարկաները փճացուած ըլլալով, մեծ դժուարութիւններ կը տեսնուին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, մայիսի թիւը, ճետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը, Ա. Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Մանկիկս, Ն. Պէշիկթաշլեան՝ Լուսին եւ Նշխար, Վ. Սոֆեան՝ Բանաստեղծութիւն, Ա. Ահարոնեան՝ Եղջերափող, Հ. Տէվլէթեան՝ Խոտերը, Մ. Պէրպէրեան՝ Սեննակներ, Ա. Աճէմեան՝ Բանաստեղծութիւն, Ռէն՝ Որբերը, Խ. Թաշճեան՝ Բանաստեղծութիւն, Դ. Ազատեան՝ գրական տեսութիւն, Ա. Լէյլանի՝ բանաստեղծութիւն, Անդրանիկ՝ Յուշեր: Զաւէն՝ բանաստեղծութիւն, Ռուբէն՝ արաբական աշխարհին մէջ, Կ. Սասունի՝ Քիւրտիստանի անկախութիւնը, Ա. Աբեղեան՝ Ֆրիտրիխ Պարրոտ, Տիգրան՝ Շատախի ինքնապաշտպանութիւնը, Զարեւանդ՝ Սելիմէն Քէմալ, Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը, Մ. Երեւանցեան՝ գրախօսական:

Տարեկան բաժնեգինն է տոլար: Դիմել 13—15 Shawmut Street, Boston Mass. (U. S. A.):

թիւնը առժամեայով, այսինքն յունիս 1էն սկսած կ'ըլլայ։

Խնայողութեան պատճառով, պաշտօնեաներէն հարիւրին երկուքը միայն բացը կը մնան։

Պետական ընդհ. ծախքերէն հարիւրին տասնըմէկ կրճատում պիտի ըլլայ։ Այսպէս ազգ. պաշտպանութեան պիւտճէէն 6, հանրօգուտէն 9, կրթականէն 1, տնտեսականէն ալ 4 միլիոն ոսկիի խնայողութիւն եղած է։ Ներքին, դատական եւ առողջապահական գործավարութեանց պիւտճէներուն մէջ գրեթէ ոչ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն եղած է։ Ազգ. Մեծ Ժողովի պիւտճէէն կէս միլիոն, կրօնական գործերու տնօրէնութենէն ալ 800 հազար ոսկի զեղչուած է։

Նոր պիւտճէն 189 միլիոն ոսկիի վրայ կազմուած է։ Թափուր պաշտօններու համար տրուած վարկը ջնջուած է, ինչպէս նաեւ կարգ մը պաշտօններ։ Պետական Խորհուրդի պաշտօնեաներու ցանկէն 15 հոգի բացը կը մնան։ Մամլոյ ընդհ. տնօրէնութիւնն ալ ջնջելու որոշում տրուած է։

Պաշտօնեաներուն մէկ մասը արտաքին, մէկ մասն ալ ներքին գործավարութիւններուն մէջ պաշտօն պիտի ստանձնեն։ Կարգ մը կրճատումներ եղած են նաեւ Բարձրագոյն Տնտեսական Խորհուրդի պաշտօնէութեան մէջ։

Հաւանական է որ պիւտճէին մէջ ուրիշ կարգ մը փոքր փոփոխութիւններ ալ ըլլան Գործավարներու Խորհուրդին քննութեան միջոցին։

Ռուս գիւղացիները կառավարութեան դէմ

Խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչներուն խստութիւններէն զայրացած, բազմաթիւ գիւղացիներ յարձակեցան գիւղի մը վրայ՝ Օտեսայի մօտերը եւ սպաննեցին խորհրդային երկու բարձր պաշտօնատարներ եւ 8 բոլշեւիկ գործաւորներ, որոնց յանձնուած էր շրջանը համայնացնելու գործը։ Բոլշեւիկեան խմբակէն երեք հոգի միայն կրցան ազատիլ գիւղացիներու կատաղութենէն։

Նոր խռովութիւններ Պիրմանիոյ մէջ

Պիրմանիոյ զանազան շրջաններուն մէջ նոր խռովութիւններ յառաջ եկան ընդդէմ անգլիական իշխանութեանց։ Տեղին զօրախումբերը յաջողեցան գրաւել ըմբոստներու բանակատեղին։ 250ի չափ ըմբոստներ կրցան փախուստ տալ եւ ազատիլ։ Գիւղի մը մէջ, ոստիկանական ջոկատները ստիպուեցան կրակ բանալ ըմբոստներու վրայ։ Պիրմաններ յարձակեցան Սիամցիներու գիւղի մը վրայ եւ սպաննեցին երեք հոգի։

Ռումանիոյ ընտրական պայքարը

Ընտրութիւններու նախընթաց վերջին կիրակին ըլլալով, նախորդ օր, Ռումանիոյ բոլոր կողմերը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին զանազան խմբակցութիւնները։

Վարչապետ Եորկա այցելեց Եաշ եւ Մոլտավիոյ զանազան քաղաքները. իր մէկ ճառին մէջ ըսաւ.— Թագաւորը ինծ յանձնեց մեծ աւել մը երկիրը մաքրելու համար պորտաբոյծներէն։

Ընդդիմադիրները մեծ ջանքեր կը թափեն. բայց ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ կառավարութիւնը պիտի ըլլայ շահողը։

Նախորդ վարչապետ Միրոնէսքօ եւ նախկին դատական նախարար Եունեան, ազգային գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ պաշտօն ստացան ներկայանալու թագաւորին, բողոքելու համար ընտրական պայքարի առթիւ յառաջ եկած խռովութեանց մասին, որոնց զոհ գացին կուսակցութեան երկու անդամները։

"ՄԱՅԻՍ 28,, Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, Մէթրօ Քատէ

կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

կը մասնակցի «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Իսկ լէ Մուլինօի Թաղապետարանի 40 հոգինոց նուագախումբը ղեկավարութեամբ Mr. Iserofի կը նուագէ հայկական երգեր։

ՌՈԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին

կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 186 Av. Verdun։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ, Պուա - Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ եւ Վիշապեան խումբերը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.45ին, 80 Rue Charles-Chefson, Պուա Քոլոնպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը 29 մայիս, ժամը 9ին, 4 Rue de la Grange Bateliere ծխավաճառին վերնայարկը։

Բոլոր նախկին կամաւորները որոնք դեռ չեն արձանագրուած, կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ապրիլեան սգահանդէսի առթիւ Աֆիոն Գարահիսարի Հայր. Միութիւնը փոխան ծաղկեպսակի նուիրած է 40 ֆր. նաեւ Տէրզօրի մէջ կառուցուելիք յուշարձանին կամաւոր նուիրատուութեամբ, հաւաքուած է 200 ֆր. 05 որ պիտի յատկացուի իր նպատակին։ Մեր շնորհակալութիւնները։

Զ. Ո. Մ. Մասնաճիւղ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէյմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՄԱՅԻՍ
1931

28 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1580

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ, ընկերվարական հոսանքը այնքան կարեւորութիւն ստացաւ այս վերջին խորհրդարանական շրջանին որ, ընկերվարական երեսփոխաններու գործունէութիւնը կարելի չէ անջատել քաղաքական գործէն։

Ընկերվարական 28րդ համագումարին, երեսփոխանական մբակի գործունէութեան զեկոյցը կուտայ Լէոն Պլում։«Պէտք դաւ բուռն պայքար մղել Թարտիոյի կառավարութեան դէմ, որուն անկման մէջ ամենամեծ դերը կատարեց ընկերվարական երեսփոխանական խմբակցութիւնը։

«Սթէկի դահլիճին անկումէն յետոյ, Թարտիոյի դահլիճին տեսակ մը կրկնութիւնը Լավալի վարչապետութեամբ, պարտադրեց որ ընկերվարական երեսփոխանները վերադառնան ընդդիմադրութեան։

«Մէկ տարիէ ի վեր,արտաքին քաղաքական հարցերը աւելի կարեւորութիւն ստացած են, ինչ որ կը նախատեսուէր 1928ին։ կառավարութիւնները չկրցան խուսափիլ ճակատագրական հակադրութենէն որ իրենց քաղաքականութենէն կը բխէր եւ խոտոր կը համեմատէր մեծամասնութեան կազմին հետ։ Եւ վերսայլիմէջ կատարուած նախագահական ընտրութիւնը պսակումն եղաւ այս երկդիմութեան։ Ներքին քաղաքականութիւնն այս կերպով լուծեց իր վրէժը»։

Լէոն Պլում, իր զեկոյցին մէջ կը հեգնէ բոլոր անոնք որ ընկերվարականներուն կը վերագրեն ամէն պատասխանատուութիւն եւ կարգ մը քննադատութեանց պատասխանելէ ու ներքին վէճերու մասին լուսաբանութիւններ տալէ յետոյ, կը քննէ ներկայ քաղաքական պարագաները։ Ինչ որ կը պատրաստուի համագործակցութեան փորձն է «բոլոր լաւ Ֆրանսացիներն, ընդդէմ այն դժբախտներուն, որոնք կորսնցուցած են ամէն ազգային զգացում»։ Իրականութեան մէջ, ընկերվարականներու ընտրական յաջողութիւնները վախ պատճառած են հակառակորդներուն։

Անոնք կը փորձեն սարսափի մատնել ժողովուրդը, հաւաստելով թէ ընկերվարականներու յաջողութեան յոյսերը մեծ են։ Բայց այս խաղերէն խաբուելու պէտք չկայ։ Քաղաքական կուսակցութիւնները դանդաղօրէն կը զօրանան եւ անհրաժեշտ չէ որ զարգանան արագօրէն։ Փորձս արդէն ըսեր է.— Ինչ որ նորոյթը կուտայ, կ'առնէ նաեւ նորոյթը»։ Ընկերվարական կուսակցութեան պէս կազմակերպութիւն մը, պէտք չունի նման ոստումներու։

Պլում չի վախնար ընկերվարութեան դէմ կազմակերպուող գործունէութենէն, եւ ընտրութիւններուն մէջ յաջողութիւն գտնելու համար, պէտք չի տեսեր սակարկութեան մտնելու ուրիշ կազմակերպութեանց թեկնածուներուն հետ։ Ընկերվարութեան գործելակերպը կը մնայ նոյնը ու յետադիմութիւնը հարուածել ամէն միջոցներով»։

Պլում պէտք կը տեսնէ անձնական թելադրութիւններ ուղղելու պատգամաւորներուն։ Քիչ յետոյ, վիճաբանութեան պիտի դրուին զինաթափութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան հարցերը։ Այդ տեղ կայ կարեւոր կէտ մը որ կրնայ բուռն վէճերու տեղի տալ, պատերազմական վարկերու քուէարկութեան խնդիրն է։

Կ'առաջարկէ որ վիճաբանութենէն դուրս ձգուի այդ հարցը, որովհետեւ, պատերազմական վարկերը կապուած չեն ազգ. պաշտպանութեան։ Այդ հարցին հանդէպ ուղեգծի փոփոխութիւնը կապուած է խորհրդարանական ուղեգծի պահանջներուն։

Յետոյ, Պլում հրաւէր կ'ուղղէ պատգամաւորներուն զգուշանալ յետադիմութեան սադրանքներէն ու դաւերէն։ Կը յիշէ հանդիսաւոր ազդարարութիւնը, զոր Մարսէլ Սէնպա իր մահէն քանի մը ամիսներ առաջ կ'ուղղէր Թուրի նախորդ համագումարին.— «Բանի ուժեղանանք, այնքան պիտի ջանան պառակտում սերմանել մեր մէջ։ Մեր դէմ պիտի կռուին պառակտումներով»։

ԿԻՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արդի կիները երբ կրնան հանրային զանազան սպասարկութեանց մէջ կատարել կարեւոր դերեր, ինչո՞ւ չպիտի կրնային իրենց նպաստը բերել բանուորական շարժումին։

Սիւզան Պուիսոն պէտքը կը շեշտէ կիներն ալ կազմակերպելու։ Այս տեսակէտէն ամէնէն վերջին նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Սէնի կազմակերպութեան։ Պէտք է կ'ըսէ, ընկերվարութիւնը կարենայ իր ծոցին մէջ ընդունիլ բոլոր դասակարգի կիները, պէտք չէ որ կուսակցութեան ազդեցութիւնը սահմանափակուի միմիայն կուսակիցներու ընտանիքներուն մէջ։

Ուրիշ պատգամաւոր կին մը, Մարթ Լէվի կը յիշէ թէ 1879ին Մարսէյլի համագումարէն յետոյ կազմուած Ֆրանսայի աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը կոչ կ'ուղղէր երկուսեռ բոլոր աշխատաւորներուն։ Մեծ ծառայութիւններ մատուցած են աշխատաւորական դատին։ Մինչ այժմ անոնց թիւը կազմակերպութեան մէջ չանցնիր 220ը։ Թիւը տկար է անշուշտ։

(2)

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսահայոց Ընդհ. Ժողովի Գ. նիստի տեղի ունեցաւ Մայիս 22ին, 41 երեսփոխաններով, եւ լսեց քաղաքական, կրօնական եւ խառն ժողովներու հաշուետուութիւնը։ Քաղաքական Ժողովը իր երկու տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին ունեցած է 103 նիստ եւ քննած է 871 խնդիրներ։

Այս խնդիրներէն գլխաւորներն են.

Գաւառի Հայերու վիճակը՝ որով կարելի եղածին չափ մօտէն հետաքրքրուած է Քաղաք. Ժողովը եւ ի հարկին նպաստներ ալ ղրկած, ինչպէս Սեբաստիա, Խարբերդ, Արաբկիր եւ ուրիշ տեղեր, մասնաւորաբար կարգադրութիւններ ընելով այն տեղերու որբերու մասին։

Ընտրական գործեր՝ որոնց կարգադրութիւնը եղած է տիրող պայմաններու համաձայն ու այսօր բոլոր թաղերը իրենց ընտրովի կամ առժամեայ թաղ. Խորհուրդներն ունին։

Եկեղեցական կալուածներու խնդիրը՝ որոնց կարգադրութեան համար իրաւագէտ-խորհրդական ընտրուած է Պ. Մ. Նարլեան։

Կրթական խնդիրներու. կարգին կը յիշուին ուսուցչութեան համար համալսարան ղրկուած ուսանողները եւ դպրոցները դրուածները որոնց, հտակացի շնորհիւ տարեկան 3640 ոսկի կը յատկացուի։

Հիւանդանոցի բաժնին մէջ, Քաղաք. Ժողովը կը յայտնէ թէ պատրաստուած բարենորոգութեան ծրագիրը կարելի չէ եղած գործադրել, նկատելով որ երկար տարիներու սովորութեամբ լարուած մեքենան դիւրութեամբ չէր կրնար փոխուիլ, եւ այս գործին լուծումը Ընդհ. Ժողովին նկատառման կը թողուի։

Ուրիշ զանազան գործերու թուումէն վերջ, հաշուետուութիւնը կը ծանրանար գերեզմանատան ծանօթ խնդրին շուրջ։ Մի առ մի կը ներկայացուին այս խնդրին հետապնդումին բոլոր փուլերը, վարչական եղանակով լուծելու համար եղած բազմաթիւ դիմումները մինչեւ Էնկիւրի՝ Ներքին Գործավարութեան մօտ եւ յետոյ, Թափուի պաշտօնատան ընթացքին հետեւանքով՝ հարկադրանքը խկոյն դատարան դիմելու։ Այս առթիւ վեր կը հանուէր բարձրագոյն դատարաններու վճիռները, որոնցմով ազգային իրաւունքները հիմնապէս կը ճանչցուին եւ որուն հետեւանքը յայտնի է որ մեծ մտահոգութենէ մը կ'ազատի համայնքը իր ազգապատկան կալուածներու մասին։

ՌՈՒՍԵՒՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպանիական «Էլ Սօլ» թերթը կը գրէ թէ ելմտական նախարարը եւ ռուսական քարիւղ արտադրողները համաձայնութիւն մը կնքեցին, որով ուրիշ երկիրներու բաղդատմամբ, Սպանիա ռուսական քարիւղ պիտի գնէ 100ին 28 զեղչով։ Փոխարէն մեծ քանակութեամբ սպանիական արտադրութիւններ պիտի գնեն Ռուսերը, անմիջապէս որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները սկսին երկու երկիրներու միջեւ։ Մօտերս այս դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի սկսին։

ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք պատմութեան յանձնաժողովը, որուն գործունէութեամբ մասնաւորաբար կը հետաքրքրուի Մ. Քէմալ Էնկիւրիի մէջ կը շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնը։ Յանձնաժողովը առանձնապէս կ'աշխատի հաւաքել այն բոլոր փաստերը որոնք ցոյց կուտան թէ ամէնէն հին քաղաքակրթութիւնը թրքականն է։ Ասոր համար բերել կուտայ այս նիւթին շուրջ Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ հրատարակուած բոլոր գիրքերը։ Վերջին անգամ 4000 ոսկիի գիրք ապսպրուեցաւ։

Միւս կողմէ, յանձնաժողովը Եւրոպա ղրկած է չորս ուսանողներ, որոնք մասնաւորաբար թրքական քաղաքակրթութեան նիւթին շուրջ ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարեն։ Ուսանողները 5-6 տարի պիտի մնան Եւրոպա, եւ վերադարձին մէկ մէկ «թէզ» պիտի պատրաստեն։

ՖՐԱՆՔԵՒՅՈՅՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ

Ֆրանսական եւ յոյն կառավարութեանց ներկայացուցիչները Աթէնքի մէջ կնքեցին առեւտրական պայմանագրութիւն մը։ Այս պայմանագրութեամբ, իւրաքանչիւր երկիր, ներածումներու վրայ կը դնէ նուազագոյն մաքսատուրք մը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օտար կարգ մը թերթերու սխալ տեղեկութիւնները հերքելու համար, Ռումանիոյ վարչապետը երէկ յայտարարեց թէ չկայ որեւէ օտար պետութիւն որ կարենայ միջամտել Ռումանիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան եւ տուն տայ անոր որոշումներուն արտաքին քաղաքական գործերու մէջ։

Պուքրէշի կամ Ժընեւի մէջ, Ռումանիոյ կենսական շահերուն վնասող որեւէ ձեռնարկ չէ կատարուած։ Ռումանիա կատարելապէս ազատ է իր գործունէութեան մէջ եւ տնտեսական հարցերու մէջ, Ռումանիա պիտի ջանայ ապահովել երկրին երկրագործական շահերը, ըլլայ ընդհանուր, ըլլայ մասնակի համաձայնութիւններով՝ զանազան պետութեանց հետ։

ՌՈՒՍԻԱ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԴԷՄ

Ֆինլանտայի մէջ հակախորհրդային ցոյցերու հետեւանքով, Ռուսիա մէկ քանի բողոքագիրներ տալէ յետոյ Ֆինլանտայի, սկսած է դիմել աւելի խիստ միջոցներու։

Խորհրդային տորմիղ մը որ կը բաղկանար երկու յածանաւերէ եւ հինգ թորփիլանաւերէ, ցոյց մը կատարեց ֆինլանտական ջուրերուն մէջ, Հէլսինկֆօրսի մօտերը, մինչ ռուս պատերազմական օդանաւ մը կը լուսանկարէր Ֆինլանտայի ծովեզերեայ ձիգերը։

Նոյն օրը, կէս օրէն յետոյ, բոլշեւիկեան ուրիշ օդանաւ մը սաւառնեցաւ Հէլսինկֆօրսի վրայ։

Իրիկունը, Լէնինգրատի անթելի կայանը, հետեւեալը ուղղեց Ֆինլանտայի.—

«Կեցցե՛ն Ֆինլանտայի Խորհուրդները։

«Վերջին ազդարարութիւնը տրուեցաւ։

«Խաղաղութեան պահպանումը հիմա կախում ունի ֆինլանտական կառավարութենէն որ մտած է ֆաշիստական խմբակին մէջ»։ Այս ցոյցերը մեծ խռովքի մատնած են Ֆինլանտայի բնակչութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Քանէի մէջ, (Նիսի եւ Քանի մէջտեղը) Պուլվար Կարտան, Ժան տ'Արք կոչուած իւղի գործարանին մէջ զարհուրելի արկածի մը զոհ գնաց հայ գործաւոր մը, Սենեքերիմ Ալթունեան, 37 տարու։ Ալթունեան կ'աշխատէր գործատան մէկ արհեստանոցին մէջ, ուր բեռնաբարձ գործիք մը լեցուն սայլակներ կը փոխադրէր, սայլակներէն մէկը սահեցաւ, բեռնաբարձը կանգ առաւ։ Ալթունեան ուզելով զայն շարժման մէջ դնել, առաջ ծռեցաւ։ Ճիշդ այդ միջոցին բեռնաբարձը անակնկալ կերպով շարժեցաւ, երկաթի հրկու կտորներու միջեւ ճզմելով խեղճ հայուն գլուխը։ Երբ կարելի եղաւ օգնութեան հասնիլ, արդէն հոգին աւանդած էր։

Թուրքաֆրանսական միջադէպ մը

Պոլսէն գերմանական թերթի մը տրուած հեռագրի մը համաձայն, կրկէսի մը սեփականատէրը՝ ֆրանսահպատակ ալճերիացի մը, իր հաստատութեան վրայ պարզած էր թրքական դրօշներու կողքին նաեւ ֆրանսական դրօշներ։ Թուրք ամբոխը հրաւիրեց ալճերիացին որ վար առնէ եռագոյնը։ Ալճերիացին մերժեց։ Իսկ ամբոխը զայրացած, քարկոծեց կրկէսը վիրաւորելով երկու պաշտօնեաներ։ Սակայն, ժողովուրդին մէկ մասը իրաւունք տուած ըլլալով ալճերիացիին, քիչ մնաց որ իրարու հետ կռուէին, եթէ ոստիկանութիւնը չհասնէր։

Թուրքիոյ մէջ նախակրթութիւնը մայրենի կամ պետական դպրոցներով

Պոլսոյ հրեայ դպրոցները բողոքած են կրթական տնօրէնութեան թէ փոքր դասարանի աշակերտներու պաշտպաններն ու ծնողքները տղաքը կ'առնեն, ֆրանսական դպրոց դնելու համար։ Կրթական տնօրէնութիւնը այս մասին քննութիւն կը կատարէ, նկատելով որ, նախակրթութեան նոր օրէնքին համաձայն, թրքահպատակ տղաքը պէտք է իրենց մայրենի կամ պետական նախակրթարաններուն մէջ ուսանին։

Թուրք արտաքին առեւտուրին շուրջ

Թուրքիոյ մէջ, Իշ դրամատան եւ կարգ մը վաճառականներու կողմէ կազմուած է Իշ Լիմիթըտ ընկերութիւն մը, արտաքին առեւտուրով զբաղելու համար։ «Սօն Փօսթա» կ'ըսէ թէ այս ընկերութեան կազմութիւնը մտահոգած է փոքր առեւտրականները, որոնք կ'ըսեն թէ ատիկա տեսակ մը մենաշնորհ է։

Արտաքին տարեկան առեւտուրը 150-200 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Մինչդեռ ընկերութեան դրամագլուխը կէս միլիոն ոսկի է։ Հակառակ ատոր սակայն վաճառականները մտահոգուած են։

Իշ Լիմիթըտ արտածման ընկերութեան կազմութիւնը մտահոգութիւն պատճառած է Իզմիրի մէջ։ Շահագրգռուող վաճառականները այս առթիւ կ'ըսեն.

«Առաջին ակնարկով, այդ ընկերութիւնը մասնաւոր հանգամանքով մը երեւան կուգայ։ Եթէ ընկերութիւնը իբրեւ վաճառական մեր դէմը ելլէ, այս մրցումէն զոհ պիտի մնանք։ Բայց չենք կրնար չըսել թէ ապահով չենք այս մասին, ու կը վախնանք որ ընկերութիւնը ի վերջոյ մենաշնորհի ձեւ կ'առնէ ու կը ստանձնէ արտածման գործը։ Եթէ այս տեսակ մենաշնորհ մը հաստատուի, 100,000 հոգի անգործ պիտի մնան»։

Եգիպտոսի ընտրութիւններուն շուրջ

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքի փաշա կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն վերջին ընտրութեանց մասին։

Ընտրողներու 65 առ հարիւրը մասնակցած են, այնպէս որ 1,500,000 հոգի իրենց վստահութիւնը յայտնած են նոր Սահմանադրութեան եւ կառավարութեան, հակառակ պոյքոթին։

«Լրացուցիչ ընտրութիւնները պիտի կատարուին յունիս 1ին, ընտրելու համար 150 երեսփոխաններ։ Ընտրող պատուիրակները այժմ ժողովուրդէն հրահանգ ստացած են երեսփոխան ընտրելու, այլեւս պոյքոթի կամ սահմանադրութեան մասին կարծիքի խնդիր չի մնար եթէ ընտրող պատուիրակները պոյքոթ ընեն, ոչ մէկ հետեւանք չունենար, այլ ատով յայտնած կ'ըլլան պարզապէս թէ իրենց պարտականութիւնը չեն հասկցած։

«Քանի մը օրէն ուրեմն, Խորհրդարանը պիտի ըսէ իր խօսքը եւ երկիրը այսուհետեւ պիտի ապրի սահմանադրապէս»։

Իր խօսքն աւարտելէ առաջ, վարչապետը ցաւ յայտնեց դիտումնաւոր լուրերու մասին, զոր «Տէյլի Հէրալտի» թղթակիցը հեռագրած էր, եւ որոնց համաձայն 40 մեռած եւ 1100 վիրաւորներ կային եւ թէ կառավարութիւնը գաղտնօրէն թաղել կուտար մեռելները։

Վերջին օրը միայն 10 մեռեալ եղած է եւ յարձակումներ գործուած են Տաքալիէի մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՓՈՐՁԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱԼ ՌՈՒՍԻԱՆ

Ո՞ՒՐ Է ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

Պարապ տեղը չէ անշուշտ որ Ռուսիա կոչուեցաւ աշխարհի 6րդ մասը եւ եթէ յաճախ յանդգնութեամբ մը՝ կը ջանայ արժեցնել իր ամենավերջին տիտղոսը, արժանի է անշուշտ որ լարուած ուշադրութեամբ՝ աշխարհ հետեւի անոր ճիգերուն, ի գին իր աւանդական գոյութեան։

Հիմնական յեղափոխութիւնը որ կատարուեցաւ Ցարերու երկրին մէջ, կրնար անցնիլ եթէ ոչ բոլորովին աննշմար, գոնէ թեթեւ մտահոգութեամբ, եթէ ուզէր սահմանափակուիլ իր լայնածիր շրջանին մէջ միայն։

Բայց բոլշեւիզմն ունէր համաշխարհային յաւակնութիւններ։ Հազիւ գլուխը ցցած ներքին յաղթանակներու աւերներուն ու փլատակներուն վրայ, աչքերն ուղղեց սահմաններէն անդին։ Իր տեսակէտով՝ իրաւունք ունէր, ինչ որ չի ծածկեր։ Բոլշեւիզմի գոյութեան աւիշն ու աղբիւրը համաշխարհի մէջ են, կեանքի համատարած միօրինակութեան, սահմաններու վերացման մէջ են։

Ու բոլշեւիզմը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, կը փորձէ ամէն կարելի միջոցներով՝ ճամբայ բանալ իր ձգտումներուն իրագործման, խորաթափանց ռազմավարութեամբ մը, որ ցարդ անծանօթ էր Ցարերու երկրին համար։

Ու հրմշտուքը ծայր կուտայ։

Ո՞վ է սակայն յարձակողը, ո՞վ է որ կը փորձէ իր գոյութիւնը պաշտպանել։ Բոլշեւիզմի թափանցման փորձերը աշխարհի հինգ մասերուն մէջ, անշուշտ կը թելադրեն ինքնապաշտպանութիւն, որ շուտով կը փոխուի հակայարձակման։ Ու այս հակամարտութեան մէջ, կը թուի թէ Ռուսիան է որ առաւժամ ի նպաստ իր հետապնդումներուն կ'օգտագործէ դրամատիրական պետութիւններու անհամաձայնութիւնները, խոր եւ ուժեղ իրենց կազմական պատճառներով։

Իսկ պետութիւնները որ յստակօրէն կը կշռեն վտանգին ծանրութիւնը, կը վարանին Ռուսիոյ դէմ ցայտայայտ թշնամութեան կամ անոր հետ բարեկամական կապերու հաստատման միջեւ։ Որովհետեւ մէկը միւսէն վտանգաւոր, ու երկընտրանքը սկապէս դժուար։

Ռուսիա ինքն իր մէջ աշխարհ մըն է որ հին տարրերով կը փորձէ նոր շէնքի մը կառուցումը, շէնք մը որ թերեւս պիտի ծառայէ իբր ամրոց ռմբակոծելու աշխարհի միացեալ մասը։

Հեռուէն դիտել այս աշխատանքը կանխակալ թշնամութեամբ կամ համակրանքով, կը նպաստէ զայն գերագնահատելու ամէն տեսակէտով, իբր վտանգ՝ մեծցնելու անոր համեմատութիւնները կամ անտեսելու վտանգը։

Դրամատիրական աշխարհը ցարդ քալեց այս ճամբէն եւ առաջացուց լեցուած շարժումի մը հանդէպ որ կը յաւակնէր սարսել հնադարեան ամրութիւնները, փորձեց առնուազն զայն արգելափակել իր սահմաններուն մէջ։

Բայց իր ճեղքուածքները թոյլ տուին որ Ռուսիա թափանցէ եւ առաւ, կրկին շփոթի մատնէ մարդկութեան այն մասը՝ որ իր կարգին կը յաւակնի վարել միացեալը։ Պէտք եղաւ որ վաճառամարտը գայ աւելի եւս սաստկացնել շուկաներու խառնակութիւնը, որպէսզի պետութիւնները գոնէ մտածեն պաշտպանելու իրենց առեւտուրը։

Առով արդէն Ռուսիա աշխարհի դէմ կը ցցուի իբր հակամարտ տարր եւ անոր ցոյց կուտայ իր ուժերու հսկայ միթերքէն մաս մը միայն։

Ո՞ւր է Ռուսիոյ այդ ուժը.— իր երկրային տարածութեան, հողային եւ ընդերկրեայ հարստութեանց եւ բնակչութեան թիւին մէջ՝ ամենէն առաջ։

Խորհրդ. Միութեան արդի սահմանները կը շրջանակեն 21 միլիոն 200 հազար ք.ք.մ. տարածութիւն մը։ Այս տեսակէտով առաջնութիւնը կը գրաւէ Մեծն Բրիտանիա՝ սակայն իր հեռաւոր գաղութներով, որոնք կրնան տարիներու ընթացքին քակուիլ անջատուիլ՝ եւ զայն ձգել իր կղզիներուն մէջ՝ փոքրացած ու մեկուսացած։ Մինչ Ռուսիա, բաղդատաբար կը կազմէ ամբողջութիւն մը, հողային միութիւն մը, որուն բաժանումը կապուած կը մնայ Խորհրդ. Միութեան քայքայման։

Տեսնենք պահ մը այս ընդարձակ տարածութեան հարստութիւնը հաւեւանցի ակնարկով։

Նոր՝ է որ Ռուսիա ձեռնարկած է մտածուած չափով ու թափով զարգացնելու իր ճարտարարուեստը, յատուկ ձգտումներով, որոնց կ'անդրադառնանք։

Իր հարստութեան անսպառ աղբիւրը կը կազմէ երկրագործութիւնը։ Ռուսիոյ հիւսիսը մասնաւորաբար հարուստ է անտառներով, իսկ հողը այնքան բարեբեր չէ եւ առաւելապէս կ'արտադրէ ճարտարարուեստի մէջ գործածելի բուսականութիւն, ինչպէս կանեփը։ Իսկ հարաւը իր բարեբեր հողերով եւ նպաստաւոր կլիմայով՝ վիթխարի շտեմարան մըն է արմտիքի։ Գաղափար մը տալու համար, ըսենք թէ Ռուսիոյ մշակուած հողերը կը ներկայացնեն մէկ երրորդը ամբողջ աշխարհի մշակուած հողերուն։

Իսկ գալով անտառներուն, որեւէ երկրէ աւելի հարուստ է Ռուսիա։ Նախապատերազմեան շրջանին, անտառային այս հարստութեան հազիւ 19ն էր որ կը շահագործուէր անճարակ վարչութեան մը ձեռքով։ Բոլշեւիկները կրցան անտառներու շահագործումը զարգացնել անհամեմատ կերպով՝ տախտակի, փայտի եւ փայտախիւսի վաճառամարտով մըն ալ՝ միջազգային հրապարակը աղմկելու աստիճան։ Սիպերիոյ անտառները կը գրաւեն 370 միլիոն տեսիադինի տարածութիւն մը։ Իսկ եւրոպական Ռուսիոյ մէջ 147 միլիոն, հետեւեալ բաժանումներով, համաձայն Ռուսիոյ անտառներու կեդր. վարչութեան վիճակագրութեան.

Հիւսիսային շրջան 93,3 միլիոն տեսիադին:

Կեդրոնի շրջան 19,6 միլիոն տեսիադին։

Հարաւային շրջան 5,0 միլիոն տեսիադին:

Այս տարածութիւնը կրնայ, առանց երկրին պահեստ սպառելու, տարեկան արտադրել 21 միլիոն խորանարդ սաժէն փայտ։

Զանազան անասուններու կողմէ, աղքատ է Ռուսիա. բայց գիտենք թէ ի՜նչ ջանքեր կը թափէ լրացնելու նաեւ այս պակասը։

Գալով ընդերկրեայ հարստութեան, Ռուսիա գրեթէ ունի ամէն տեսակ հանքեր, զորս հազիւ կրցած է շահագործել. գլխաւոր արգելք՝ հաղորդակցութեանց պակասը՝ զոր լրացնելու համար, օրուան լուրերէն գիտենք թէ չի վարանիր դիմելու տրակոնեան միջոցներու։

Բացի զանազան մետաղներէ, Տոնեցի աւազանին, Ուրալի, Սիպերիոյ ածուխը կը գնահատուի 7-800 միլիառ թոնօ։

Միայն Կովկասի մէջ՝ մանկանեզի քանակը կը գնահատուի 65 միլիոն թոնօ։

Պղինձի հարուստ հանքեր կան Ուրալի, Կովկասի, Սիպերիոյ մէջ։ Ոսկի՝ Սիպերիոյ եւ Ուրալի մէջ։ Ռուսիա ամենէն գլխաւոր արտադրիչն է փլաթինի. կ'արտադրէ ամբողջ աշխարհի հարիւրին 95ը գրեթէ։

Խօսքը չենք ըներ ռուսական քարիւղին։

Գալով բնակչութեան, որ կը կազմէ Ռուսիոյ ուժգին գլխաւոր աղբիւրներէն մէկը եւ շնորհիւ բոլշեւիկեան այլազան եղանակներուն կը դառնայ ահարկու սպառնալիք մը աշխարհի խաղաղութեան, 145 միլիոն էր 1926ին։ Ռուսիա իր բնակչութեան թիւին վրայ կ'արձանագրէ տարեկան 3 միլիոնի յաւելում մը։ Իսկ այս տարի, այդ թիւը բարձրացած էր 161 միլիոնի։

Սակայն Ռուսիա իր մարդկային, ընդերկրեայ հարստութիւններէն զատ ունի մասնաւոր սուր իմացականութիւն մը։ Ինչ որ աւելի ահարկու կը դարձնէ այդ անսպառ ուժերու աշխարհը։

Այդ իմացականութիւնն էր որ յղացաւ հնգամեայ ծրագիրը եւ առով կը փորձէ պարտկել ընկերային յեղափոխութեան ձախողութիւնը։

Մ. Ե.

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան «էջմիածնայ որդի»։ — Այսպէս, Աբովեան, աւելորդապաշտութիւններով եւ յետամնաց գիւղի մը թանձր աւանդութիւններով ծանրաբեռնուած, (որոնք աւելի եւս ծանրացուցին իր քրիստոնէի տագնապած հոգին), հասաւ Էջմիածին։ Իր մանկութիւնը մեծագոյն չափով մասնակցած էր իր գրական դիմագծին կազմութեան աշխատանքին։ Էջմիածինը ամբողջացուց գրական այդ դիմագիծը։

(Անհրաժեշտ կը համարիմ այստեղ դիտել տալ թէ Աբովեանի կրած ազդեցութիւններուն այս երկրորդ շրջանը կը սկսի այն ատեն, երբ մտաւ Էջմիածին, յետոյ գնաց Թիֆլիզի Ներսիսեան հոգեւոր վարժարանը եւ վերադարձաւ Էջմիածին, մնալով այնտեղ մինչեւ մեկնումը օտար երկիր։ Այնպէս որ այս շրջանը կարելի է կոչել «հոգեւորական շրջան», ինչպէս արդէն կը հաստատէ «Էջմիածնայ որդի» բացատրութիւնը, զոր Աբովեան կուտայ իրեն)։

Հոգեւորական այդ միջավայրը Աբովեանի գրականութեան կազմութեան կը նպաստէ երեք ուղղութեամբ.

1.— Քրիստոնէութիւն:

Առաջին անգամ Շաթօպրիանն էր, որ հաստատեց թէ քրիստոնէութիւնը հրաշալի աղբիւր մըն է նկարագրական բանաստեղծութեան։ Հեթանոսութիւնը արուեստը տարաւ ձեւաւորութեան (plasticité)։ Այդ շրջանին նկարչութիւնը ամէնէն տկարն է եւ խեղճը բոլոր արուեստներուն մէջ։ Եւ նոյնիսկ Վերածնութեան շրջանին՝ երբ նկարչութիւնը դեռ կը գտնուէր ձեւընկալ արուեստին ազդեցութեան տակ, նկարիչները կնոջ միսը մեզի կը ներկայացնէին խնձորի ձեւով։ Գրականութեան մէջ, Կէօթէն իսկ, տակաւին դասական արուեստին ծառայութեան մէջ, չկրցաւ մէկ էջ նկարագրութիւն տալ Շաթօպրիանի բնանկարներուն գեղեցկութեամբ։ Անհրաժեշտ էր «քրիստոնէական ներշնչումը», ինչպէս կ'ըսէր Génie du Christianisme-ի հեղինակը։ Աբովեան քրիստոնեայ մըն էր, կապուած այդ կրօնքին «իւր հոգու բոլոր թելերով» (Ե. Շահազիզ), Աբովեան միսթիք մըն էր, թաթխուած այդ վարդամշուշ երեւակայութեան շաղին մէջ իր մերկ հոգիով։ Ահա թէ ինչո՛ւ Աբովեան, հակառակ պատմելու իր ջանքերուն, միայն կը նկարէր։ Յաճախ կը մոռնար նիւթը եւ նկարչութիւն կ'ընէր։ Յաճախ կը դադրէին իր դէպքերը, կը կենար պատմութիւնը (histoire), որովհետեւ նկարելու ներքին մղում մը կը յաղթէր զինք իր ճամբուն վրայ։ Այսպէս, եթէ իր գործը բարքերու պատկեր մըն է տեղ տեղ, աւելի շատ՝ բնանկարներու ցուցահանդէս մըն է, միսթիք պաստառներու հաւաքածոյ մը։ Այս առումով մէջ իր ուսուցիչը քրիստոնէութիւնն է, միսթիք ներշնչումը, շնորհիւ մեր եկեղեցական գրականութեան (Սուր[illegible]), զոր կարդաց եւ երգեց իր ամբողջ երիտասարդութեան ընթացքին։

2.— Հայ հին պատմիչները:

Երբ Աբովեանը կը բանաք, անմիջապէս կը հաստատէք, որ գրիչ առած է պատմելու ցանկութեամբ։ Շարունակել մեր ազգային պատմութիւնը հայ պատմիչներուն շունչովը։ Ա. Լաստիվերտցիի ընթերցումէն յետոյ երբ Աբովեանի կ'անցնիք, միայն ոճն ու լեզուն կը փոխուին։ Եւ Աբովեանի լեզուն — աշխարհաբարի հարցին մասին պիտի խօսինք ետքէն,— այն յատկանիշն ունի, որ խճողուած է բայով։

Աբովեան բայերը կը գործածէ միշտ անկատար և անցեալ կատարեալ։ Եւ արդէն ասոնք են պատմական եղանակները։ Բոլոր հին պատմիչները գործածած են միայն այս եղանակները։ Բայց Աբովեան, հետեւելով հանդերձ հին պատմիչներուն, անմիջապէս կը գտնէ իր շունչին ինքնատպութիւնը՝ խաղալով, դարձեալ, բայերուն վրայ։ Արագ արագ բայ կը տեղացնէ, մէկը միւսին ետեւէն։ Ֆրանսական բանագիտիկ դըպրոց մը, որ dynamisme կը կոչուէր, կը կարծէր թէ բայերու առատութիւնը ուժ եւ շարժում կուտայ արձակին։ Աբովեան իր արձակին մէջ ուժ եւ շարժում դնելու ցանկութիւն չունի բնաւ։ Ոչ ալ երաժշտութիւն, որովհետեւ այդ բայերը չափազանց խժալուր են եւ կարծես ատոր համար միայն ընտրուած։ Որոշ է, որ ամբողջ հոգը նմանահնչութիւն մը ստեղծելուն մէջն է։ Ձայներու միջոցով տալ պատկերը բնութեան կամ դէպքին։ Այստեղ եւս հին պատմիչներէն կը բաժնուի իր արուեստագէտի յատկանիշերովը, եւ փոխանակ պատմելու, ինչպէս իր ցանկութիւնն էր, փոխանակ դէպքերը արձանագրելու, ինչպէս իրեն կը թելադրէին իր ուսուցիչները՝ հին պատմիչները, Աբովեան կը նկարագրէ միայն։ Ու մինչ ժամանակակից գրականութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Ժաք Պուլանժէ, ընդհանրապէս ռոմանթիզմը կը գործածեն սահմանական ներկան,— որ կ'արտայայտէ ռոմանթիք «ես»ը,— Աբովեան կը սիրէ գործածել պատմական անկատարն ու կատարեալը, որոնք պատմելու պատրանքը տալով հանդերձ, անցեալին ոգեկոչումը փորձելով միասին, կը նպաստեն նկարելու իր ձիրքերուն ծաղկումին։

3.— Գրիգոր Նարեկացիեւ հայ եկեղեցական գրականութիւն։

Բայց ամէնէն մեծ ուսուցիչը, որ ունեցած է Աբովեան, Նարեկացին է։ Եւ այս մասին համաձայն են գրեթէ բոլոր անոնք որ ուսումնասիրած են Աբովեանը։ Իսկ ես կ'ուզէի աւելցնել թէ Աբովեան այնքան կախարդուած է Նարեկացիէն, որ յաճախ անոր կը հետեւի քիչ մը շատ մօտէն։ Ձեւի կատարեալ pastiche, եթէ կ'ուզէք։ Կարդացէք Աբովեանի Ջանգին եւ բաղդատեցէք Նարեկացիի որեւէ մէկ էջին հետ։ Ահա տեսէք.—

— «Ջանգի՛, Ջանգի՛, անողոքելի իմ Ջանգի՝ սիրտ իմ մորմոքի, ալիք իմ գալարին, ոսկերք իմ քստմնին, ուշ իմ աղմկի, հոգիս բորբոքի, տուայտիմ ի ցաւս, վարանիմ ի ծուխս, հառաչեմ լալով, հայցեմ ողբալով, ա՛ռ զիմ արտասուս, տուր ինձ սփոփ, յոյս։ Քանի՛ցս, քանի՛ցս կանգնեալ ի վերայ ահեղատեսիլ քարաժայռից քոյ, խայտալով ի ծաղկանկար, երփներանգ ծոց քո հրաշագեղ, մինչ տղայն էի, խնդայի, խաղայի, ցնծայի, զմայլեալ, ապշեալ, մերթ եւս զարհուրեալ, սասանեալ յահեղ,— գեղեցիկ դէմս քո զայրագին՝ ահիւ, սարսափմամբ՝ կամ ի գիրկս ծնողաց վազէի, կամ խընդութեամբ, ցնծութեամբ յալիս քո կայտռէի — այժմ թանձր հառաչք եւ թախիծք կուտակեալ ի մըրկայոյզ, վարանեալ սրտէս՝ առ քեզ կոչեն, ի քեզ մեռանին, ի քեզ կարկամին...»:

Զախալիք, Նարեկացին չէ, որ գրած է այս տողերը, այլ Աբովեան, որ կը հետեւի Նարեկացիի ոչ միայն նկարագրական ու խորհրդապաշտական ձեւին, այլ նաեւ կշռոյթին։ Ջանգին, հրաշալի կտոր մըն է, որ գրուած է մէկ մասը գրաբար, մէկ մասը աշխարհաբար։ Բայց ամբողջութեանը մէջ Նարեկացին է, որ կը հեւայ։ Եւ պէտք է գիտնալ, որ Նարեկացին նախանձոտ ուսուցիչ մըն է, չի թողուր որ իր աշակերտներուն արտայայտութիւններուն մէջ ուրիշ ազդեցութիւններ մտնեն։

Ուրեմն Աբովեանի գլխաւոր ուսուցիչներն են եղած մեր շարականներու բնապաշտութենէն զատ,(որուն կ'երթան բոլոր միսթիք երեւակայութիւնները),մեր եկեղեցական հին սէնպոլիզմը, Նարեկացին։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ մեր ժողովրդական երգերու ազդեցութիւնը, որուն պիտի անդրադառնանք տակաւին։

Հիմա փնտռենք օտար ազդեցութիւնները։

(9) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ, (Սեփ. թղթ.).— Պ. Համբարձում Պէրպէրեանի վերջին նուագահանդէսը այս տարուան գեղարուեստական ամէնէն գեղեցիկ յաջողութիւնը եղաւ։ Այս երիտասարդ արուեստագէտը, վկայեալ Աթէնքի երաժշտանոցէն, յայտնութիւն մըն է միեւնոյն ժամանակ մեր նոր երաժշտութեանը համար։ Անիկա իր երկրորդ երգահանդէսովը ցոյց տուաւ, որ ո՛չ միայն ճարտար ջութակահար մըն է, այլեւ տաղանդաւոր երգահան մը։

Փաքատոփուլոյի ընդարձակ սրահը, ընտիր եւ խուռն բազմութիւն մը եկած էր լսելու անոր բոլորովին նոր գործերը, որոնք յայտագրին գրեթէ մեծ մասը կը կազմէին։ Վաթսուն հոգինոց երգչախումբը, ընկերակցութեամբ Օր. Է. Աթանասիադիսի դաշնակին, Պ. Պէրպէրեանի վարպետ ղեկավարութեանը տակ, երգեց «Սարերի աղջիկ»ը, «Տօ՛, Լաւօ»ն, «Գիւղացի գեղեցկուհին», «Երգ»ը, «Վանայ պարերգ»ը եւ «Բալօմէրի»ն։ Բացի այս վերջինէն, միւս բոլորն ալ իր գործերն են։ Գոհարներ մեր ժողովրդական երաժշտութեան։ Այս արուեստագէտը կը սիրէ իր ներշնչումները առնել մեր ժողովուրդէն, մեր հայրենի՜ երգերէն, աւանդութիւններէն։ Երաժշտասէր հասարակութիւնը խանդավառ ծափերով կրկնել տուաւ «Տօ Լաւօ»ն եւ «Վանայ պարերգ»ը։ Սիրուն էին, դարձեալ հեղինակին գործերէն «Երգ»ը, «Անոր»ը, զորս Պ. Բ. Կանաչեանի «Մով աչեր»ու հետ քաղցրօրէն երգեց Տիկին Ս. Պէրպէրեան։ Իսկ յոյն ժողովրդական երգը, «Բալօմիրի»ն, հայկական երգչախումբը այնպիսի հարազատ զգացումով եւ յաջողութեամբ երգեց, որ մասնաւորաբար ներկայ Յոյներուն պատճառեց բուռն խանդավառութիւն մը, եւ անվերջ ծափեր։ Յետոյ, Պ. Պէրպէրեան, Պրուհի «Առամիո»ն, Բօլլելի-Լէօնարտի «Լաֆոլիա»ն, Սամարայի «Նանուիդմա»ն նուագեց ջութակի վրայ, այնքա՜ն ամենանուրբ արուեստով մը։

Կիլիկեցի այս երաժշտագէտ որբ տղան կրնայ դառնալ ապագային մեր նոր երաժշտութեան աստղերէն մէկը։ Աշխատասէր եւ համեստ է։

Կարճ ժամանակի մը համար, անցեր է Սուրիա, ուրկէ պիտի այցելէ Եգիպտոս, Պաղեստին, նուագահանդէսներ տալու համար։ Պատրաստելու վրայ է նաեւ հայկական գեղեցիկ օփերա մը։ խօսքերը այդ կարեւոր գործին՝ Պ. Յ. Օշականին են։

*** Մեծ ոգեւորութիւն մը կը տիրէ այս օրերս, ամբողջ Կիպրոսի հայ գաղութին մէջ։ Եւ, կ'ուզէինք որ, «Յառաջ»ի միջոցաւ այդ ուրախութիւնը հպարտութեամբ բաժնէր նաեւ Հայաստանի եւ արտասահմանի բովանդակ հայութիւնը։ Հայկական «Կայծակ» խումբը մեծ յաղթանակ մը տարաւ օտար իրմէ աւելի զօրաւոր խումբերու դէմ։

Այս ֆութպոլի խաղերը կը շարունակուէին ամիսներէ ի վեր։ Բոլոր կղզին ոտքի էր ելած, եւ կը դիտէր հետաքրքրութեամբ կողմերու մրցումները, որոնց նման երբեք [illegible] սած ըլլայ Կիպրոսի բնակչութիւնը։ «Կայծակ»ը, որ մինչեւ հիմա մասնակցած էր 8 օտար խումբերու դէմ, դուրս էր եկած միշտ ալ փայլուն յաղթութիւններով։ Կը մնար միայն այդ խումբերէն զօրաւոր են՝ «Ճիմնաստիոն»ի եւ «Աֆօէլ»ի դէմ անգամ մըն ալ չափուիլ՝ այս երկուքէն առաջինին՝ 1—0, իսկ երեք ալ 10 մայիս վերջինին՝ «Աֆօէլ»ի դէմ, հազարաւոր բազմութեան մը ներկայութեան, «Կայծակ», պարզ եւ համեստ կեցուածքով մը, մարզական դաշտ իջաւ, դրօշը ձեռին։

Լառնագայէն, Ֆամագուստայէն, Լիմասօլէն, գիւղերէն, դաշտերէն մեծ բազմութիւն մը 8000է աւելի եկած էր ներկայ ըլլալու այս բացառիկ եւ վերջին մրցումին։ Պարտերը կը տրոփէին։ Չմոռնանք որ հոս ազգային գծերը սուր ուրուագծուած են, մանաւանդ Յոյներու, Թուրքերու մօտ։ Կանխազգուշութեան համար, ձիաւոր ոստիկան զինուորներ կը շրջէին հանդիսավայրին շուրջը։ Խաղը անցաւ կանոնաւոր, առանց դէպքի։ Ահա՛, «Կայծակ» եւ «Աֆօէլ» դէմ դիմաց։ Հայերը կը խաղան նուրբ, լրջութեամբ։ կարծես եկեր են սոսկ փորձեր կատարելու։

— Գեղեցիկ կը խաղան Հայերը, կ'ըսէին ֆութպոլէն հասկցող օտարները։

«Կայծակ»ի տղաք, ամէն անգամ որ հակառակորդի կողմէն գետին ինկողները ըլլային, կը փութային վեր կը բարձրացնէին բարեկամօրէն։ Ի վերջոյ խաղը կ'աւարտի մերիններու կատարեալ յաղթութեամբ՝ 3-1։ Ահա՛, բուռն ծափեր։ —«Կեցցէ «Կայծակ»ը, կեցցէ հայ երիտասարդութիւնը, կեցցէ հայ ժողովուրդը...։ Կղզիի յոյն պաշտօնաթերթը, հիւպատոսն ու բարձրաստիճան եկեղեցականներ եւ աշխարհականներ կ'ողջունեն առանձին մեր տղաքը որմէ յետոյ, պաշտօնապէս, նոր «կեցցէ»ներու տեղատարափին տակ, հիւպատոսին իսկ ձեռքով Արծաթէ բաժակը կը տրուի «Կայծակ»ին։ Ասկէ զատ «Կայծակ» ստացաւ նաեւ ոսկի շքադրամներ։ Լառնագայի Յոյներու կողմէ թանկարժէք մեծ բաժակ մը։ Տեղական անգլիական թերթի խմբագրութեան կողմէ ալ մէկ մէկ շքադրամներ եւ հինգ անգլիական ոսկի, իբր նուէր։

Ահաւասիկ բուռ մը տղաք որ առանց փողի եւ թմփուկի կրցան ամբողջ կղզին ոտքի հանել։ Անոնք Մելքոնեան կրթական հաստատութենէն մինչեւ քաղաքին ազգային վարժարանին մէջ մտցուցին նոր շարժում եւ խանդավառութիւն։ Անոնք, այս «Կայծակ»ի արի տղաքը եկան ցոյց տալու նաեւ որ, հայ նոր երիտասարդութիւնը գիտէ կազմակերպուիլ, պէտք է կազմակերպուի, կռուելու եւ յաղթելու համար տասնի դէմ մէկով։

*** Ապրիլ 24ի սգատօնը կատարուեցաւ թէ քաղաքին եւ թէ Մելքոնեան Կրթական Հաստատութեանը մէջ։ Լեցուն բազմութիւն մը եկեղեցիին ընդարձակ բակը, եկած էր լսելու օրուան բանախօսները, որոնք վեր առին գլխաւորաբար ուխտի արժէքը։ Եղան արտասանութիւններ։ Նուագախումբը կ'երգեր հայկական կտորներ։ Բեմին վրայ, ինչպէս այլ հանդէսներու, այս անգամ ալ կը ծածանէր Հայաստանի եռագոյնը։

Մեծ եղեռնի, հայկական աննման ողբերգութեան տարեդարձը կատարուեցաւ նաեւ Մելքոնեան կրթարանին մէջ։ Գեղեցի՜կ էր, այդ առթիւ, լսել, երեք սաներու՝ (բարձրագոյն կարգերէն) Վաղգէն Տէտէեանի, Յակոբ Փափազեանի, [illegible]կոբ Ուզունեանի ճառերը։ Անոնք ոգեկոչութիւնն ըրին Ապրիլեան մեծ մտաւորականներուն, որոնք հայ ժողովուրդի, ազատութեանը համար [illegible] ուա՛ն գիտակցաբար։ Այսօր, ո՛չ [illegible]

...արգունքի, արտօնութեան եւ սուղի ...ած է, այլ՝ հպարտութեան, զիւղացիներգութեան օ՛ր։ Խօսեցաւ նաեւ Գ. Տէօրէնը, Աֆսոսալ որ, «ֆրանսական ամենափոքր գիւղն իսկ, մեծ պատերազմին ինկող զինուորին յիշատակարանը ունի, եւ մեր մէկ միլիոն Հայերու նշխարները դեռ կը թափառին անտուն, ու չունեցանք ...ակաւին մեր փառաւո՛ր Աստուածամա՛յրը։ Բայց կայ նոր սերունդ, որը պիտի իրականացնէ անտառ...ն»։ Ցետոյ, սաներ եւ սանուհիներ, երգեցին «Թէ հայրենեաց»ը։ ...եցաւ նաշատակ դրագէտներէն ընթերցումներ։ Նուագախումբը բազմաթիւ կտորներ երգեց։ Բեմին ճակատը զարդարուած էր Վարուժանի, Զօհրապի, Սիամանթոյի մեծադիր նկարներով։ Հանդէսը փակուեցաւ նոփէնի մաշերգով։

∴ Բարեգործականի տարեդարձը նոյնպէս տօնուեցաւ փայլուն կերպով, այս հաստատութեան մէջ։ Երգ... սաներ, Ցոլֆ. Առաքելեան, Օհ... Սարգիսեան պատմականն ըրին ...ս Միութեան։ Ցիշեցին մասնաւորաբար անոր բացած որբանոցները, ...պրոցները Համիտեան կոտորածներու շրջանին։ Վէր առին անունը Միութեան մեծ հիմնադրին, Պօղոս Նուպարի։ Խօսեցաւ նաեւ իր կարգին, Տնօրէնը։ Ցետոյ եղան երգեր, ...չական տարազով, սիրուն Հայ...ին պարեր։ Արտասանութիւններ։ Միևնեմա։ Սանուհիները (Զ. եւ Ե. ...արան) ներկայացուցին Պ. Ց. ...չականի մէկ գրուածքը՝ որբերու ...անքէ։

ՑԵՂԻՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պատերազմները աղէտաւոր ...ն ո՛չ այնքան իրենց պատճառած նիւթական եւ փիզիքական կորուստներովը, որքա՛ն իրենց՝ բարոյական քայքայումներովը։ Մարդերը, հաւատութիւններու ոչնչացումները ի՞նչ են որ ժողովուրդներու պատմութեանը մէջ։

Ժողովուրդ մը այն ատեն միայն կորսուելու, ոչնչացումի անդունդին ...մբուն մէջն է, երբ իր հոգեբանութեան, իր հաւատքին մէջ փլուզումներ տեղի կ'ունենան։

Զօ՛ր են ամէն խօսք, ամէն ...սաբանութիւն, ամէն ջանք, երբ ...երը ժողովուրդի մը հաւատքին ...ն է։

Առանց առողջ հոգեբանութեան, ...ինչ որ ալ բուռի, ինչ որ ալ ...այ,— որ եւ է ժողովուրդ չի կըր...ր ապրիլ․ ուշ կամ կանուխ դա...պարտուած է մեռնելու...

* *

Այս տեսակէտէն մեկնելով է որ ...հրաժեշտ է կանգ առնել մեր ...ային միակ հարազատ ու անա...ն կազմակերպութեան՝ Հ. Մ. Ը. ...ի առջեւ եւ լրջօրէն մտածել ու ...իլ անով։

Հարազատ եւ անարատ, անոր ...մար որ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը այն ...թիւնն է մեր իրականութեան ...ը, որ նուիրուած է՝ մեր մատաղ ...ւնդին փիզիքական ու բարոյական զարգացման, միշտ հաւատարիմ ...ային աւանդութիւններուն եւ ...երուն։

Ու եթէ ճիշդ է թէ՝ առո՛ղջ ...ի, առո՛ղջ միտք եւ առո՛ղջ ...ք կարելի է ստեղծել միայն ...ողջ ու պատանի սերունդի սրտին ...ն նոյնքան եւ աւելի՛ ճիշդ է, ... մեր ներկայ իրականութեան ... որ դպրոցներէ եւ ընտանեկան ...երէն յետոյ, «Հ. Մ. Ը. Մ.»ն է, ...րջօրէն կրնայ զբաղիլ մեր մատաղ սերունդին փիզիքական եւ բարոյական առողջ դաստիարակութեամբը։

* *

Պօեռներու պատերազմէն յետոյ, ...ափար Պէյտըն Փաուըլ անմիջապէս մտածել պատերազմներու ...ականքով Բրիտանիոյ բարքերէն ...թարուած մատաղ սերունդի մա...ն։

Եւ անոնց փրկութիւնը գտաւ սկաուտական կազմակերպութեան, մը այսինքն պատանիներու կազմակերպութեան մը մէջ։

Ու յաջողեցաւ։ Սահերմեց սկաուտներու Միութիւնը, որ շուտով ծաւալեցաւ ոչ միայն Անգլիոյ մէջ, այլեւ գրեթէ բոլոր ազգերուն մէջ։ Ու այսօր միլիոնաւոր կարելի է հաշուել աշխարհի վրայ։

Ի՞նչ են սկաուտները։ Մերկ սրունքներով, ոլոտուած թեւերով պատանիներ, իրենց պարկին ու գաւազանին հետ բնութեան գրկին մէջ, արեւուն ու փոթորիկին մաւ-րիմ, ժայռերուն ու կանաչին դրացի՝ այսպէ՛ս կը կերտեն անոնք իրենց հոգին, իրենց հաւատքը լոյսի պէս քաղցր, ձիւնի պէս ջինջ ու լեռնանման...

* *

Լեռները մագլցելու եւ բնութեան սիրահար բուռ մը հայ երիտասարդները չէին կրնար անտարբեր մնալ իրենց հոգիին այնքան մօտիկ այդ Միութեան։ Ընդ առաջ գացին «դէպի՛ բնութեան ծոցը» սիրելի հրաւէրին, ընդգրկեցին զայն, ու հիմնեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Ու այս նպատակը շուտով եղաւ հայ մատաղ սերունդին նպատակը։ Հազարնե՛ր խմբուեցան անոր շուրջը՝ եւ Միութիւնը արագութեամբ ծաւալեցաւ, ու բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունեցաւ Պոլիս, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա, Հայաստան, Եգիպտոս, Ամերիկա, եւ հոն՝ ուր հայ ժողովուրդին մէկ խլեակը կը շնչէր։

Ո՞վ չի գիտեր թէ ի՞նչ բրաւ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը հայ մանուկներու եւ պատանիներու հոգիներէն ներս։

Ան կրցաւ խլել մանուկներն ու պատանիները քաղաքի մըլոտ մըթնոլորտէն, փտտեցնող մայթերէն, եւ զանոնք նետեց վազքերու, ոստումներու գիրկը, տնոնց ժամբել տալու լեռներու անմատչելի բարձունքը։

Վազքերու, ոստումներու, արշաւներու միջոցաւ միայն մկանները չէին որ կը կազմուէին, այլ մանաւանդ հոգին ու հաւատքը իրենց բոլոր շնորհներով կ'իջնէին անոնց սրտերէն ներս։ Եւ բնատեկան պարզ ու քաղցր մտերմութիւն մը ոսկի շղթայի մը պէս կ'օղակէր աշխարհի չորս ծագերուն ցրի՛ւ եկած հայ պատանիներուն սրտերը։

Իրարմէ հեռու, իրար բոլորովին չտեսած երիտասարդներ, պատանիներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եղբայրաբոյր շունչովը իրարու ծանօթ եւ մտերիմ։ Ո՞վ պիտի չարտասուէր, երբ ճակատագրէն օտար ափ մը հալածուած պաշտուն, յանկարծ անծանօթ, բայց՝ մտերիմ հայ սկաուտի մը քաղցր հիւրընկալութիւնը վայելէր։

Հրաշքի մը պէս հզօր ու քաղցր չէ՞ այս ոգին։ Ո՞վ չէ դմայլած ծովափերը կամ անտառներու մէջ հայ սկաուտներու բանակումներուն, կամ դէպի լեռներու սեպ կատարները անոնց արշաւներուն։ Անոնց արեւէն այրած սեւ ճակատներուն՝ ժայռերէն համբուրուած անոնց բրոնզէ սրունքներուն։

* *

Երիտասա՛րդ ընկերներ, եւ սիրելի պատանիներ, այս ճգնաժամուն մեր առաջին խօսքը ձեզի կ'ուղղենք, որովհետեւ երիտասարդութիւնը ինքը կեանքն է, կորովն է ցեղին։ Պէտք է գիտակցինք այլեւս թէ ինչ աճաւոր անդունդի մը ափ է կեցած մեր ջախջախուած ժողովուրդը։

Պէտք է գիտակցինք այլեւս այն աճագին պարտականութեան, որ կը ծնշէ մեր ուսերուն վրայ։

Մեր նախորդները մեզի կտակեցին հայ ոգին, հայ վիրաւոր, բայց պայքարող ոգին։ Անօթ պիտի ըլլայ մեզի եթէ մենք թողունք որ մեռնի կէս ճամբուն մէջ։ Պէտք է մենք մեր ոլոռուած բազուկներով գրկենք զայն ու բարձրացնե՜նք... որքան կը ներէ մեզի մեր ուժը..

Ձեզմէ կախուած է անոր փրկութիւնը․ աճա՛ թէ ինչո՞ւ մեր առաջին խօսքը ձեզի կ'ուղղենք։

Ճիշդ է, մենք ամէնէն անբախտ սերունդը եղանք հայութեան։ Բնա՛ւ չապրեցանք մեր աւանդութիւնները, մեր՝ բարքերը, ընտանեկան ու ընկերային կեանքը. ու այսպէս օտար հորիզոններու տակ կը ծիւրինք օրը օրին, մեզի խորթ գործարաններու ծուխին մէջ։

Բայց, նոյնիսկ այդ աճաւոր վիճակին զարման մը խորհելու, ճարելու համար, պէտք է խմբուինք, միանա՛նք, մտերմանանք, ու այդ խմբումին վայրը «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը պէտք է ըլլայ, իր խանդավառ ու զուարթ մթնոլորտով։

Մեր երկրորդ խօսքը քեզի կ'ուղղենք, Հայ ժողովուրդ, դուն մեր ծնող մայրը, մեր սփոփանքը, մեր արոյրէ կամքը, հաւատա՛ երիտասարդ որդիներուդ․ անոնք քու հոյակապ տառապանքիդ, քու ոգիիդ քու աննման հայրենիքիդ երդուեալ ուխտաւորներն են։ Բոլորուէ՛, գուրգուրա՛ անոնց վրայ. պէտքն ունին, կարօ՛տն ունին անոնք գուրգուրանքիդ։ Մի՛ ըլլար այդպէս խորթ, հաւատա՛ երիտասարդներուդ, փանզի անոնք իրենց իտէալին հաւատքն ու թափը ունին, մի՛ խնայեր անոնց քու նիւթական եւ բարոյական կարողութիւնդ․առանց տարակոյսի յանձնէ անոնց երախաներդ, ու մենք քեզի պիտի դարձնենք զանոնք պարզ, առնական, առաքինի եւ վճանձն։

Ս. Բ.

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ, 23 Մայիս.— Տարեկան քննութիւններէն անմիջապէս առաջ, Վենետիկոյ Երաժշտանոցը սովորութիւն ունի նախ հրապարակ հանել իր աշակերտները՝ ընդհանրապէս բարձրագոյն շրջաններու, եւ ենթարկել զանոնք հասարակաց քննութեան։

Օր. Մառի Պօտուրեան թէեւ մասնակցած նախորդ նուագահանդէսներուն Quintettoյով եւ Duetoյով բայց իր բուն անհատական նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ ամսոյս 21ի իրիկունը երաժշտանոցի մեծագոյն սրահին մէջ։

Խօսքը տանք Վենետիկոյ «La Gazzetia» թերթին (22 մայիս).

«Վեցերորդ նուագահանդէսը, զոր «Պենետեթթոյ Մարչելլոյ» քաղաքական երաժշտանոցին աշակերտները տուին, կանչած էր երեկ իրիկուն ունկնդիրներու անհամար բազմութիւն մը՝ լեցնելու Պիզանի պալատին մեծագոյն սրահը ծայրէ ծայր։

Ճինոյ Թալիաֆիէթրայի դաշնակի ամէնաընտիր դպրոցին՝ գերազանցօրէն պատիւ բերող Մառի Պօտուրեանի սպասուած նուագահանդէսն էր որ բացուեցաւ երեկոյթը։

Նախորդ տարիներուն մէջ առիթ ունեցանք խօսելու այս զեռատի դաշնակահար հայուհիին արուեստագէտի ազնուական խառնուածքին եւ իր զմայլելիօրէն երաժշտական բընութեան մասին, որ կը պահէ ամէնէն աւելի յատկանշական գծերն իր ցեղին, որ այնքան զիւրամէտ է խոր բունկ յուզումներու, խորհրդաւոր խանդավառութեանց, եւ ամէնէն աւելի քնքշօրէն բանաստեղծական անձնատուութիւններու։

Այս տարի սքանչացանք զեռատի հայուհիին վրայ իր արուեստի կազմաւորութեան բոլանդակ հասունութեան, եւ իր թեքնիքին գերազանցօրէն (superlativamente) ազատ համարձակ, ճշգրիտ եւ զարգացած միջոցներուն լի բովանդակ տիրապետումին մէջ։

Նէ նուագեց Սէն-Սանսի երկրորդ concertը․ (սոլ մինէօր) (Օր. 22) դաշնամուրի եւ երաժշտախումբի համար, իրապէս դրուատելի ձեւով մը թէ՝ ճարտարապետութեան (կառուցուածքին) ամբողջական կազմութեամբը, թէ՝ մանրամասնութեանց վճիտութեամբը, եւ թէ՝ արտայայտութեան ազնուականութեամբը։

Խորապէս զգացուած եւ քաղցրութեամբ, յուզուած ծաղկեցաւ «Andante sostenuto»ի զրոյցը, ու փոխուեցաւ ամենաքնքուշ ճարտասանութեան՝ հայրենաբաղձական բանաստեղծութեան զգացումէ մը, մինչեւ ուժեղ եւ թաւշային զարնուածքը (touche) դարձուածքը տարաւ դէպի ծայրագոյն քնքշութեան արգիլներուն եւ լեցուն ու լուսեղէն հնչականութեան մը, որոնք սքանչելապէս ձուլուեցան եւ հաւասարակշռուեցան երաժշտախումբին մեկնութեան ու խոյանքներուն մէջ։ Վսեմ եւ ամենափայլուն զաւեշտային երկրորդ tempoին մէջ, զոր ներկայացուց իր կշռութաւոր կեանքին բովանդակ թարմութեանը մէջ, Մառի Պօտուրեան համակ ինքնոտուխ եւ ամենանրբիկ խոյանք մը եղաւ «Presto»ի մէջ, զոր նուագելուն իր ծոցէ թեքնիքը այնպիսի փայլատակումներ ունեցաւ, որ ամբողջ ունկնդիրները խանդավառեց ծայրաստիճան ոգեւորութեամբ։

Առաջին եւ երկրորդ tempoներէն վերջ երեք անգամ շատ ջերմօրէն ծափահարուած, երբ հասաւ վախճանին, ծափերու երկայն որոտումներ թնդացուցին ամբողջ սրահը, եւ անհամար «կանչում»ներ ստիպեցին օրիորդը որ վեց անգամ ներկայանայ խանդավառօրէն ծափող ժողովուրդին»։

Նման գնահատումներ կ'ընէ նաեւ «Gazzettino» թերթը, զոր զանց կ'ընենք։

Համեստ օրիորդը որ ինք տարի շարունակ հայ անունը պանծացուց Վենետիկոյ պէս երաժշտական քաղաքի մը մէջ միշտ առաջին հանդիսանալով, լիայոյս ենք որ իր վերջնական քննութեանց մէջ ալ՝ որ տեղի պիտի ունենան յուլիս 1ին, յաջողութեամբ պիտի խլէ առաջին մրցանակն և փրոֆէսորուհիի վկայականը։

Բ. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐՍԻԿ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի պարսիկ հիւպատոսը Մօսաեթ Ռուսիոյ արտաքին գործավարին Երեւանի գործակալին ղըրկած է հետեւեալ գրութիւնը—

«Զանգեզուրի, Սիսիանի, եւ միւս շրջաններուն մէջ երկրաշարժին պատճառած դժբախտութիւնը խորապէս յուզած է պարսիկ հիւպատոսութիւնը եւ անձնապէս զիս։

Պատիւ ունիմ խնդրելու ձեզմէ հաղորդել իբրեւ բարեկամ հայ ժողովուրդին, յանձին Հայաստանի կառավարութեան, Պարսկաստանի հիւպատոսարանին եւ իմ անկեղծ ցաւակցութիւնը»։

ԵՐԿՐԱԺԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

Երբեմն նոր ցնցումներ տեղի կ'ունենան, այնպէս որ վախը չէ փարատած տակաւին ժողովուրդին սըրտէն։ Համաձայն նոր լուրերու, 2285 ընտանիք կ'ապրին բացօթեայ, անձրեւին տակ։ Մէկ կողմէ վրաններ կը կանգնեն, միւս կողմէ շինութեան նիւթեր կը մթերեն։ Հրահանգ տըրուած է գետնափոր տուներ շինել, մինչեւ որ գիւղերու վերաշինութիւնը սկսի։ Կը շարունակուի բաշխումը հացի, շաքարի, հագուստի եւ սընունդի։ Ցանքը դադրած չէ։ Որբերու նոր խումբ մը, 67 հոգի, ղըրկուեցաւ Ստեփանակերտ։

«Խորհ. Հայաստան» իր չորրորդ էջին վրայ սկսած է տպել ցանկը բոլոր մեռածներուն, գիւղ առ գիւղ։

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը պատրաստ է, երբ արտասահմանի հայ գաղութէն որեւէ մէկը փնտռել ուզէ այդ աղէտեալ շրջաններու զոհերուն մէջ իր ազգականը, փնտռելու տպուած ցանկին մէջ եւ տեղեկացնելու իրեն։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

«Խորհ. Հայաստան»ի թղթակիցը հետեւեալ դրուագները կը պատմէ—

Կարմիր զօրանոցը Գորիսի մէջ։ Զինուորներուն հրամայուած է քնանալ ժամը 9ին։ Բայց զինուորները չեն ուզեր քնանալ։ Կը խնդրեն հրամանատարէն, որ թոյլ տայ կրամոֆոն նուագել։

Ցանկարծ առաստաղը կը փլի, որոտում մը կը լսուի գետնէն։ Հողը կը լողայ ոտքերնուն տակ։ Զինուորները դուրս կը նետուին դռներէն ու պատուհաններէն։

Զինուոր մը, Անդրէաս, բոլորովին մերկ, դեռ նոր մտեր էր անկողին։ Գերան մը ինկաւ վրան։ Վիրաւորուած, կ'ուզեր դուրս ցատկել պատուհանէն։ Բայց փաշտին սիրելին, խոհարար Կանդիլեան, մնացեր էր փլատակներուն մէջ։

— Օգնեցէ՛ք, կը պոռար։

— Դո՛ւրս, կը պոռար հրամանատարը։

— Օգնեցէ՛ք, կը տքար Կանդիլեան։

Անդրէաս կը մոռնայ իր ցաւը եւ վտանգը, կը նետուի դռնին կողմը, փլատակներէն դուրս կը հանէ Կանդիլեանը, եւ շալակն առած՝ փողոց կը տանի։

Վաշտը զոհ չտուաւ։

* *

Սանդիմ պահակ կեցած էր Գորիսի բանտին մէջ։ Երբ երկրաշարժը ցնցեց երկիրը եւ բանտին աշտարակը սկսաւ պարել միջոցին մէջ, փախան բանտապահները։ Բանտարկեալները եւս փորձեցին դուրս նետուիլ։ Պահակը կրակեց։ Բանտարկեալները աճու սարսափի մէջ բանտը մնացին։ Բարեբախտաբար զոհ չունեցան։

* *

Գորիսը ամրացած էր ցից ժայռերու միջեւ։ Ժայռեր կախուած են այս ու այն փողոցին վրայ։ Ցնցման ժամանակ, վիթխարի ժայռ մը փրթաւ ու վար գլորեցաւ, իր հետ տանելով ժայռի ուրիշ զանգուածներ։ Ճամբուն վրայ կար մեծ տուն մը։ Ժայռը գլորելով կ'անցնի տունին վրայէն եւ կ'իյնայ միւս կողմը, ջարդ ու փշուր։

Խնձորեսկ գիւղին մօտ, ժայռը, փոխանակ վար իյնալու, գնդակի պէս կը թռչի վեր, այնքան ուժեղ էր ստորերկրեայ հարուածը։ Գիւղին մօտ ձեռքի ափի լայնքով ճեղքեր բացուած են ժայռերուն վրայ։ Այս ժայռերը կը սպառնան գիւղին։ Խնձորեսկը պէտք է տեղափոխել։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅՈՅՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

«Սօն Փօսթա» կը գրէ այս վերնագրին տակ.— Ընդհ. դատախազութիւնը ձեռք առած է Թրքութեան դէմ անարգանքի կարեւոր խնդիր մը, որ տեղեկատուութեան արդիւնք է եւ հետեւեալ ձեւով տեղի ունեցած է.—

Ցունական հիւանդանոցի հոգաբարձութեան մայիս 14ի նիստին, անդամներէն Սթամաթ Զիհնի և Վասիլէօս գրութեամբ մը կ'առաջարկեն որ ժողովին խորհրդակցութիւնները Թուրքերէն ըլլան։ Ասոր վրայ անդամներէն Գարաման օղլու Նիքոլաքի եւ Մանուէլ օղլու անմիջապէս ոտքի ելլելով դիտել կուտան.

— Հոս միայն յունարէն կարելի է խօսիլ։

Սթամաթ էֆ. իր կարգին ոտքի ելլելով կը պահանջէ.— Այս խօսքերը թող ատենագրութեան մէջ անցնին։

Այս պահանջին վրայ աճագին աղմուկ կը փրթի եւ սա պատասխանը կը տրուի.

— Այո՛, թող անցնին, կառավարութեան լուր տալու համար փա՞ստ կ'ուզէք։ Ձեր ուզած տեղը կրնաք երթալ։

Եւ կարծես սակա չբաւէր, անդամներէն Քէօմիւրճիւ Օղլու գետին նետելով կը կոխկռտէ տրուած գրութիւնը։ Այդ ծանր դէպքը արձանագրուած է կուսակալութեան մէջ, իսկ ընդհ. դատախազութիւնը իր կարգին քննութեան ձեռնարկած է։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳ

«Ազգամ» կը գրէ.— Մինչեւ անցեալ տարի Թուրքիոյ մէջ ճամբորդութիւնը, կարգ մը ոստիկանական սեղմումներու ենթակայ էր։ Անցեալ տարի, այս սեղմումները ջնջուած եւ երթեւեկը ազատ ձըգուած էր։ Վերջերս, սակայն կարգ մը տեղերու մէջ, այս ազատութիւնը զեղծումներու տեղի տուած ըլլալով, անոնց արգելք ըլլալու համար, երթեւեկը նորէն կարգ մը պայմաններու ենթարկել որոշուած է։

Այս սեղմումները մասնաւորապէս երկար ճամբորդութիւն ընողներու մասին պիտի գործադրուի։

Ասոր համար, ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը նոր հրահանգ մը պատրաստած է, որ յառաջիկայ յունիսէն սկսեալ գործադրութեան պիտի դրուի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԽՏՐՊԷՅ, 9 Մայիս.— Վանի, Շապին Գարահիսարի եւ Ուրֆայի հերոսամարտներու շարքին պէտք է դասել նաեւ Սուէտիոյ հերոսամարտը որ տեղի ունեցաւ 1915ի ճակատագրական օրերուն։ Այդ շրջանին, Մուսա Լերան (Սուէտիա) բուռ մը հայութիւնն ալ ենթարկուեցաւ Թուրք պետութեանգօրակոչին եւ հարստահարութեանց․բայց գլուխ չծռեց անծանօթ ուղղութեամբ գաղթելու հրաւէրին։ Իմանալով իր ցեղակից կարաւաններուն՝ ճամբաներու երկայնքին եւ անապատներու մէջ քաշած տառապանքները, կռահեց Թուրքին դաւը եւ անմիջապէս լեռ բարձրացաւ՝ մեծով պզտիկով, ու նոյն օրը, տեղին վրայ կազմակերպեց իր ինքնապաշտպանութեան գործը։

Թուրք բանակը երկու ամիս անընդհատ, իր լեռնային թնդանօթներով եւ հազարաւոր զինուորներով, յարձակեցաւ Մուսա Լերան ապրստամբներուն վրայ, բայց չկրցաւ խորտակել։ Կռիւները եղան շատ սաստիկ եւ մահաշունչ։ Թնդանօթներուն զօրութը աւելի ուժեղացուց լեռնցիին դիմադրական կորովը․ եւ բանակին կորուստները անհամեմատ աւելի մեծ եղան քան ժողովուրդինը։ Հուսկ ուրեմն, Մուսա Լեռը մնաց անպարտելի։

Այս հերոսական գոյամարտը կը պարունակէ այնպիսի օրինակելի դրուագներ, զորս պէտք է թողուլ պատմագրին եւ որոնք այնքա՜ն մաղթելի են մեր ցեղակիցներուն համար։ Ճգնաժամային այդ օրերուն, Միջերկրականի ֆրանսական նաւատորմիղը, անակնկալ հանդիպեցաւ այս կռուող ժողովուրդին եւ ազատեց զայն։ Այս մարդասիրական քայլը կը պարտինք առաւելապէս ծովակալ Dartige du Fournetի յանդգնութեան եւ մարդասիրական զգացումներուն։

Պատերազմը վերջ գտնելուն պէս Սուէտիացին ետ եկաւ, իր աւերակ օջախը վերաշինեց միս մինակ եւ ամէն տարի հաւատարմօրէն իր ազատագրութեան տարեդարձը տօնէ լերան վրայ՝ հանդիսաւոր կերպով։ Քանի մը տարիէ ի վեր, այս գեղջկական տօնակատարութեանց սիրով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Սուրիայէն եւ Եգիպտոսէն շատ մը հայրենակիցներ։

Նկատելով որ ինքնապաշտպանութեան այս քաջարի ոգին պէտք է փոխանցել ապրող ու գալիք սերունդներուն, տեղին վրայ այդ ոգին արտայայտող յիշատակարան մը կանգնեցնելով,

Նկատելով որ կռիւներու ընթացքին զարնուած քաջերուն փոշեթաթախ ու կորուստի դատապարտուած գերեզմաններուն վայել յարգանքի տուրք պէտք է տալ,

Մուսա Լեռը պէտք է դարձնել ներշնչարան եւ ուխտատեղի ցեղին ազատագրման ճամբուն ընդգրկող եւ վաղուան մեծ հերոսամարտին պատրաստող ամէն հայու համար։

Սուէտիայի ժողովուրդը, 1929ի տարեդարձին առիթով, յանձնախումբ մը նշանակեց եւ պարտք դրաւ անոր վրայ որ տրուած առաջադրութիւններով գործի լծուի։

Ցանձնախումբս տեղին վրայ իր միջոցները սպառեց եւ գտաւ որ տեղացիին վտիտ լուման անզօր է պատշաճ կերպով գլուխ հանելու առաջադրուած գործը։ Արդ, կոչ կ'ընենք Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր հայրենակիցներուն որ իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը հասցնեն մեզի այս նպատակին համար։ Արդար ակընկալութիւնը ունինք որ մեր ձայնը արձագանգ պիտի գտնէ ամէն հայրենասէր հայու սրտին մէջ, եւ պիտի կրնանք արժանաւոր յարգանքը ընծայելով՝ ցեղին հերոսամարտներուն մէկ փառաւոր դրուագը յաւերժացնելու։

Կը խնդրենք Ֆրանսայի հայերէն որ այս ուղղութեամբ իրենց նուէրները փութացնեն մեզի Պ. Տիրան Թէքէեանի (Rue d'Arcole 6 Marseille) միջոցաւ։ Մ. Լ. Ն. Յանձ. նախումբի Ատենապետ Ց. Մարգարեան, Ատենադպիր՝ Ս. Թօսունեան։

Պիրմանիոյ խռովութիւնները

Պիրմանիոյ մէջ ըմբոստութիւնը սկսաւ նորէն սաստկանալ եւ կացութիւնը այնքան վրդովիչ է որ կառավարութիւնն ստիպուեցաւ Կալկաթայէն Պիրմանիա ղրկել 5000 հոգինոց զօրախումբ մը։

Լաշիօի շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղացիներ կը միանան ըմբոստներուն։

Անկում Մուսոլինիի...

Մուսօլինի իր ձիով ոստում մը փորձած պահուն, վար ինկաւ եւ դէմքին վրայ ստացաւ մէկ քանի սկրդուքներ. Նախնական դարմաններէ վերջ, «ցուցէ» վերադարձաւ իր գրասենեակը աշխատելու։

"ՄԱՅԻՍ 28,, Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մայիս 30ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, Մէթրօ Քատէ

կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, օր. Աղաբէկեան, պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

ՌՈԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին

կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին

Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue des Cloîtres

կը խօսի՝ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

գեղարուեստական ճոխ բաժին,

երգեր եւ արտասանութիւններ

ԼԻՈՆ

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ, Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Մայիս 31ին, Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՋԸԼԸԴԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՆԻԿՈՂՈՍ ԹԱՆՏՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՕՒԱԾ

Վալանս *Լիոն*

23 Մայիս 1931

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ԱՐՍԷՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

(խարբերդցի)

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Դարեթ, 23 Մայիս 1931

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԵՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Պօլսեցի)

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

վալանս 17 մայիս 1931

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 186 Av. Verdun, ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ, Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, փոթորիկ եւ վիշապեան խումբերը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.45ին, 80 Rue Charles-Chefson, Պուա Քոլոմպ։ կարեւոր օրակարգ։ բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՇԱՎԻԼ Արցութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին,

Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Սատօյեանի ճաշասրահին մէջ։ Նիւթ՝ «Նոր սերունդի փրկութեան հարցը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը վաղը ժամը 9ին, 4 Rue de la Grange Batelière ծխավաճառին վերնայարկը։

Բոլոր նախկին կամաւորները որոնք դեռ չեն արձանագրուած, կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ։ կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ֆլորիայի մէջ։ կը դասախօսէ պ. Գիւլխանդանեան։ Նիւթ՝ Պաքուի ջերոսամարտը։ Մէկ ժամ սինէմա։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատանեկան միութեան կողմէ։

Յունիս 21ին

Կը խնդրոնի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

խմբագրութեամբ

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ՆԱՅԻՐԻ ԱՇԽԱՐՀ

պատկերազարդ

ամսաթերթի առաջին թիւր

գինը 1 ֆրանք 50 սանթիմ

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլ գրատուն եւ ծանօթ քէօշկերը։

TOURNÉE KARAKACHE — THEATRE EDEN 7 AVE. CLICHY

ՄԵԾ ԹԱՏՐՈՆ — ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանսարը), Տիկ. ԺԷՐՖԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուով—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր

երկսեռ մեծ խմբերգ, մեծ նուագախումբ

ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ ի պատիւ իր վաղեմի ընկերներուն, յօժարած է ստանձնել Ճինկէօզի իր հին դերը այս երկու ներկայացումներուն համար։ Փարիզի բոլոր արեւելքցիները ներկայ պիտի ըլլան այս երկու ներկայացումներուն։

Տոմսերու գիները եղած են ամէն քսակի յարմար՝ 5 ֆրանքէն մինչեւ 30 ֆրանք։

Օթեակներն ալ նոյն գինին մէջն են։ Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի։ Տոմսակները կանուխէն կը ծախուին՝ ԿԱՎՌՕՇի մօտ, 208bis rue Lafayette, պ. Արթինեան, 26 rue Lesage, սափրիչ պ. Գէորգեան, 24 St. Lazare եւ Թատրոնի կիշն։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— *Գիշերային օրօր, հիասթափում։*

Բ. շարք.— *Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ։*

Գ. շարք.— *Հիւղը, աշուղական, գարունն եկաւ։*

Դ. շարք.— *Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղիս ճամբան։*

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութեննէն։ Գին 15 ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար գիմել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (*13e*).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօվէն Գարեգին Համալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը Օր. Էլմաս Քիւփէճեան (Օրտուցի) որ Սուրիայէն Ֆրանսա անցած ըլլալը կ'ենթադրուի։

Հօվէն Արտաւազդ Բէֆիլսըզեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր կինը, Տրապիզոնցի Տիկ. Շապուհի Բէֆիլսըզեան եւ զաւակը Գրիգոր, զոր վերջին անգամ Պոլիս թողած է։ Իմացնել՝ Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher). France.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
29
ՄԱՅԻՍ
1931

29 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1581

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

Յունիս 14ին տեղի կ'ունենայ Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանը, Սոռպոնի սրահին մէջ։

Համաձայն յայտագրին, միայն բանախօսներուն թիւը պիտի ըլլայ 12։ Բոլորն ալ հատընտիր։

Միեւնոյն ատեն կը պատրաստուի շքեղ հատոր մը, որուն համար պիտի ծախսուի, կ'ըսեն, 150,000 ֆրանք։ Եթէ չափազանցութիւն է, մեղքը պատմողներուն վիզը։

Այս հանդիսութեան առթիւ, օրուան բանախօսները— բոլորն ալ տիտղոսաւոր— անշուշտ չպիտի գոհանան փառաբանական տաղերով։ Հանրութիւնը պիտի ուզէ լսել գոնէ մէկ-երկու թանձրացեալ խօսք։ Որոշ առաջադրութիւններ, ի պատիւ Միութեան 25ամեակին։

×

Գիտնալով հանդերձ որ այս ազնուակա՛ն «հանրապետութեան» վարիչները դուրսէն մարդ մտիկ չեն ըներ, եւ կ'որոշեն ու կը գործեն համաձայն իրենց հայեցողութեան, պարտականութիւն կը սեպենք իրենց ուշադրութեան յանձնել ստիպողական խնդիր մը։

Կը հարցնենք — Բարեգործականին ո՞ր քարը կը խախտի տեղէն, եթէ ձեր հարսնիքէն առաջ, կամ հարսնիքին առթիւ, առանձնէք Մակեդոնիոյ 600 որբերուն փրկութեան հոգը։

Անոնք բեռ չեն ձեզի։ — Անգործութեան, բացարձակ անելի մը մատնուած ըլլալով Յունաստանի մէջ, անհրաժեշտ է որ փոխադրուին ուրիշ տեղ, — Հայաստան, եթէ կարելի է։ Ուրիշ վայրում մը, եթէ դժուարութիւն կայ, եւ կամ չափազանց պիտի ուշանայ փոխադրութիւնը։ (Աւելի երկար չեն կրնար դիմանալ)։

Հայաստան կամ այլուր — էականը այն է որ այս տղաքը անմիջապէս կապուին հողին։

Երեք ամիս է որ կը բացատրենք արդէն, եւ անհանօրէն կը յիշեցնենք.— Արհեստաւոր են այս տղաքը։ Ծխախոտի ժիր անուորներ։ Գիտեն գործին բոլոր գաղտնիքները,— ցանելէն, խնամելէն մինչեւ քաղելը, չորցնելը, զատելը, կապելն ու ծախելը։

Եթէ գործը նախապէս կազմակերպուի, փոխադրութենէն անմիջապէս յետոյ աշխատանքի կը կապուին այս երիտասարդները։ Եւ կը մնայ միայն փոխադրութեան ծախքը, որ վեր չէ Բարեգործականի ուժէն։ Մնաց որ, ուրիշներ ալ կրնան օգնել։

Բայց, ինչո՞ւ հեռուները կ'երթանք։ Նոյն ինքն Բարեգործականի գրասենեակը իր Մայիս 11 թուակիր զեկոյցին մէջ կը պատմէր.

— «Պ. կոլտըն, ներկայացուցիչը անգլիական հայանպաստ կազմակերպութեանց, որ մինչեւ հիմա 18,000 անգլ. ոսկի տրամադրած են Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին, յայտնած է թէ 3000 անգլ. ոսկիէ աւելի տրամադրելի գումար մը կը մնայ իրենց քով, որուն գործածութեան համար թելադրութեանց կը սպասեն։ Նանսէնեան դիւանատան սնտուկն ալ անգործածելի մնացած կարեւոր գումար մը ունի»։

Ենթադրելով որ վեց հարիւրն ալ փոխադրելու ստիպուինք, Լոնտոնի մէջ տրամադրելի երեք հազար սթերլինը լիուլի կը բաւէ այդ ծախքին։

Լոնտոնէն թելադրութեանց կը սպասեն անցեալ ապրիլէն ի վեր։ Բարեգործականն ալ մէկն է այն օրկաններէն որ ձայն ունին ժընեւի իրաւասու շրջանակին — տեղաւորման գրասենեակին հետ։

Այդ գրասենեակին օտար անդամներէն աւելի, հայ ներկայացուցիչներն են որ ուղղութիւն պիտի ցուցնեն։

Արդ, Բարեգործականը ո՛ր եւ է թելադրութիւն ըրա՞ծ է, երբեւ պատասխան եղած հարցումին։ Ուշադրութեան յանձնա՞ծ է Մակեդոնիոյ որբերու պարագան, կամ Խասքովոյի աւելի քան երկու հարիւր անգործներու խնդրագիրը, որուն պատճէնը կը գտնուի նաեւ իրենց քով։

Եւ առհասարակ, ինքն իրեն համար, զբաղա՞ծ է այս եւ նման խնդիրներով, որոնց արձագանգները կուտան թերթերը, իսկ աւելին գիտեն բուն իրաւասու շրջանակները։

Զենք ուզեր պաղ ջուր խառնել իրենց հարսնիքին։ Բայց գիտենք որ սրտցաւ մարդոց համար, քթէ բերնէ կուգայ որեւէ հարսնիք, երբ թշուառութեան ձայներ կը բարձրանան ամէն կողմէ։ Եւ այնպիսի հարցերու մասին որոնց լուծման բանալին առաւելապէս կը գտնուի Բարեգործականի ձեռքը։

Շ.

Յ. Գ.— Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը Մայիս 27ին խմբագրական մը նուիրած է մեր Մայիս 22 թուակիր խմբագրականին — «Աւելի քան գարշելի»։

Սար ու ձոր թափառելէ յետոյ, ռամկավար պաշտօնաթերթը կը տապլտկի, կը մոռնայ բուն խնդիրը, եւ կը քննադատէ դաշնակցական թերթերու բռնած ճամբան՝ ներգաղթի հարցին մէջ։

Կարճ պատասխան.— Ռամկավար կեդր. վարչութիւնը կարդացա՞ծ է *Պայքարի* Մայիս 8 թուակիր խմբագրականը։ Աւելի քան գարշելի։

Թե՞ր է թէ դէմ, անոր հետեւեալ նախադասութեան.—

«...Բայց երբ մէջտեղ են «Զափաշաս» կոչուած որբերու անարժանշահատակութիւնները, ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը փորձէ կամ կը դժկամակի այդպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»։

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

«ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ»

Ինչո՞ւ այս խորագիրը։

Անոր համար որ պատմութիւն մը եւ իմաստ մը ունի։

Քանի մը տարի առաջ, օգտուելով Շ.ի բացակայութենէն եւ վստահութենէն, այս էջերուն մէջ թխեր էի յօդուածներ մը, որոնց վերջին իմաստն էր.— Հայաստանը ինքն իրեն։ Գաղութները նախ իրենք իրենց եւ յետոյ միայն Հայաստանի համար։

Այդ օրերուն, Շ. նուիրական պարտականութիւն սեպեց լաւ մը լուալ գլխս հրապարակաւ ու ձայնս որակեց «խորթ»։

Անշուշտ, յաւակնութիւնը չունիմ Շահ-Մուրատ մը ըլլալու կամ մրցելու Օր. Թորոսեանի հետ։ Բայց հարցուր արջին թէ «Ինչո՞ւ ձագդ կը սիրես»։ Ձայնս՝ գէշ աղէկ իմս է եւ երբ բերանս բանամ, ուրիշ աղմուկ չեմ լսեր...

Այս խորագրով ուրեմն, նա՛խ վրէժ մը Շ.էն։

Եւ երկրորդ, ինչ ալ ըսեն եւ ընեն, որ աշխարհին մէջ ալ ապրին, ամպերու վրայ սաւառնին թէ հողին վրայ քալեն, մարդկային կեանքը — ստեղծագործութեան ամէնէն գարշելին թերեւս ու անկատարը — ունի իր օրէնքները զոր գիտէ պարտադրել։

[illegible] թեան, որ այլեւս, գիտէ թէ հասնելու համար իր Աւետեաց երկիրը, պէտք է քալել սկսի այն հողին իսկ վրայէն՝ ուր կը բնակի։

Այլեւս հին խանդավառութիւնները շատ բան են կորսնցուցած իրենց մղիչ ուժէն։ Շատերը, նոյնիսկ ռամկավարները, այլեւս գիտեն թէ հեռաւոր Հայաստանը չէ այն հրաբորբոք ատրուշանը որ պիտի տաքցնէր հայութեան պաղած սրտերը։

Ու գաղութները՝ երբ գաղութ կազմակերպելու պէտքը ամէն կողմէ կը շեշտուի նորէն, այս անգամ սակայն իրականացման ձգտումներով։

Ու լաւ երեւոյթ։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, խօսքի առաջնութիւնն անոնցն է, որոնք ամէնէն աւելի դէմ ըլլալ կը թուէին գաղութներու կազմակերպման, վախնալով որ տեղաւորուելով, իրենց նոր բնակավայրերուն մէջ իբր համայնք կամ հաւաքականութիւն հաստատելով իրենց գոյութեան անհրաժեշտ հիմնարկները, գաղութները կը հեռանան Հայաստանէն..., կամ աւտո՛ կը վշտանայ Մայր-Հայաստանը...։

Բայց, կեանքը կեանք է իր բռնակալ պահանջներով եւ խենթերն անգամ խելքի կը բերէ։

Ու հիմա որ սրտերը պաղած՝ են՝ թոյլ տալու համար որ խելքերը գործեն, կրնանք հրճուանքով ըսել.— Աւելի լաւ է ուշ քան երբեք։

Եւ եթէ տարիներ առաջ սկսած ըլլայինք քալել կեանքի ճամբէն, արդէն հասած ու տեղաւորուած կ'ըլլայինք մեր երկիրը..., որ կ'ուզենք որ բոլորն ալ ըլլայ...

Եւ այսօր, թափառականի այս հոգերով չէինք մաշեր։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՔԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

«Թայմզ» խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ Իրաքի քարիւղին շուրջ կնքուած համաձայնութեան, որուն հետեւանքով, քարիւղատար զոյգ խողովակները պիտի յանգին մէկը Տրիպոլի (Սուրիա), միւսը՝ Հայֆա (Պաղեստին)։

«Թայմզ» մասնաւորաբար կը շեշտէ այս համաձայնութեան բարերար հետեւանքները Իրաքի համար՝ այս երկրին ելեւմտական եւ տնտեսական զարգացման, ինչպէս նաեւ զանազան պետութեանց, մասնաւորաբար Ֆրանսայի հետ յարաբերութեանց տեսակէտէն. — Ֆրանսա, կ'ըսէ «Թայմզ», խորապէս շահագրգռուած է խաղաղութեան եւ պատերազմի պահուն, քարիւղի առատ եւ ապահով հայթայթումով։ Բայց եթէ Ֆրանսա եւ Իրաք հաւասարապէս կը փափաքէին քարիւղային դաշտերը կապուած տեսնել Միջերկրականի, չէին համաձայներ ծրագրուած քարիւղատար խողովակներու վերջին կայանին մասին։ Ֆրանսական կառավարութիւնը հոգատարութիւնն ունենալով Սուրիոյ եւ Լիբանանի, բնականաբար կ'ուզէր որ քարիւղատարը հասնի Տրիպոլի Միջերկրականեան կայքը։ Միւս կողմէ, Իրաքի կառավարութիւնը կը փափաքէր որ քարիւղատարը հասնի Հայֆա։ Թերեւս իրաւունքով կը նկատէր որ քարիւղատարի կողքին անապատը պիտի կտրէ նաւ երկաթուղիի գիծ մը եւ թէ եթէ Հայֆան ընդունուէր իբր վերջին կայան, այս երկաթուղին պիտի անցնէր Անդրյորդանանէն, զոր կը կառավարէ Ֆէյսալ թագաւորին եղբայրը, եւ Պաղեստինէն որ դաշնակից՝ Մեծն Բրիտանիոյ հոգատարութեան տակ է։

«Բացայայտ պատճառներով, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան ուժ կուտային Իրաքի եւ որեւէ մէկուն համար գաղտնիք չէ թէ բրիտանական ծովակալութիւնը կը յուսար որ քարիւղատարը պիտի յանգէր անգլ. իշխանութեան ենթարկուած նաւահանգիստ մը։ Եթէ ընկերութեան ընտրութիւնը բոլորովին ազատ ըլլար, հաւանաբար պիտի նախընտրէր ամէնէն կարճ եւ աւելի աժան ճամբան՝ Քէրքուք-Տրիպոլի։

«Ֆրանսական եւ իրաքեան շահերու միջեւ վէճը բնականաբար պէտք է կարգադրուէր ի շահ երկու պետութեանց, բայց մասնաւորաբար Իրաքի։

Այս երկիրն իրօք, անգլիական աջակցութեան խոստում ստացաւ, յառաջիկայ տարի Ազգերու Դաշնակցութեան իբր անդամ իր թեկնածութեան համար։ Բայց որպէսզի այս թեկնածութիւնը յաջողի, պէտք է ապահովել Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ձայներու երկու երրորդը եւ Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն կամ իր յաճախորդներուն ընդդիմութիւնը հաւանաբար աննպաստ պիտի կրնար ըլլալ Իրաքի յոյսերուն եւ ըստ տիպաց արժէքէ պիտի ինար անգլեւիրաքեան դաշինքը»։

Բոլոր այս պատճառներով «Թայմզ» կը կարծէ թէ Իրաքի քարիւղը Միջերկրական տանելու այս համաձայնութիւնը, թէեւ այնքան խնայողական չէ, բայց լաւագոյնն է քանի որ այս կերպով, շահագրգռուած պետութիւններէն իւրաքանչիւրը ապահոված կ'ըլլայ իր յատուկ շահերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսոլինին սպաննելու համար

Իտալական գաղտնի ոստիկանութիւնը փաստեր հաւաքած է թէ Լոնտոն կեդրոնն էր կազմակերպութեան մը որուն նպատակն էր սպաննել Մուսոլինին։ Այս դաւադրութիւնը հաստատուած է անիշխանական Շիրրուի հարցաքննութեամբը։ Երեք անձեր դրամ տրամադրած էին անոր որպէսզի գլուխ հանէ գործը։ Շիրրու այս խոստովանութիւնն ըրաւ երբ հիւանդանոց կը գտնուէր դարմանուելու համար։

Այս խոստովանութեան վրայ, իտալական գաղտնի ոստիկաններ ղրկուեցան Լոնտոն՝ քննութիւն կատարելու։

Քննութիւնը երեւան հանած է թէ երեք դաւադիրները կը բնակէին Լոնտոնի իտալական թաղը, ասոնց անունները յայտնի են։ Շիրրուի ձախողութեան պարագային, որոշած էին Իտալիա ղրկել օդանաւ մը, որ ռումբեր պիտի նետէր Մուսոլինիի տան վրայ։

Դիմում կատարուեցաւ անգլ. կառավարութեան որ Իտալիոյ յանձնէ այս երեք դաւադիրները։ Բայց անոնց գլխաւորը որ դրամ եւ հրահանգ կը ղրկէր անիշխանական Շիրրուին, իմացած ըլլալով որ կը հետապնդուի, փախուստ տուաւ Անգլիայէն։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 13 մայիս (սեփ. թղթ.).— Ապրիլ 27ի իրիկունը Թաւրիզի մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ, որմէ յետոյ լսեցինք Զանգեզուրի աղէտին լուրերը։

Մայիս 12ին կէսօրին Թաւրիզի մէջ կրկին ուժեղ երկրաշարժ մը պատահեցաւ, ժողովուրդը մեծ խուճապի մատնելով։ Անմիջապէս բնակիչներուն մեծ մասը քաշուեցաւ դէպի այգիները եւ սկսաւ վրաններու տակ ապրիլ։

Թաւրիզի Սէյիտ Հուսէյին իջեւանի շէնքի կամարներէն մէկը փլաւ, երեք թուրք մնացին տակը եւ անշնչացան։

*** Մեր մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ նաեւ Մայիս 14 թուականով.— Ամբողջ հայութիւնը ջղագրգիռ վիճակի մէջ, կ'ապրի այգիներուն, կեդրոնականի պարտէզին, եկեղեցիի բակին եւ մասնաւոր պարտէզներու մէջ։ Ժողովուրդէն մաս մը ամբողջ օրը կը մնայ դուրս, իսկ մաս մը [illegible] միայն գիշերը բացօթեայ կ'անցընէ։

Ցոյցեր Վատիկանի դէմ

Նախորդ իրիկուն, ֆաշիստական խումբեր, ընկերակցութեամբ բազմաթիւ քաղաքացիներու, լրագրավաճառներէն խլեցին «Օսէրվաթորէ Ռոմանօ» թերթին ծրարները, զորս այրեցին հրապարակաւ, թշնամական աղաղակներ բարձրացնելով ընդդէմ Վատիկանի։ Այս թերթը վերջերս սկսած է բուռն յարձակումներ գործել ֆաշիստ կազմակերպութեան դէմ։

Երեք հարիւր հոգինոց ուսանողական խումբ մը ձգեց համալսարանը եւ ուղղուեցաւ Ս. Պետրոսի հրապարակը, պոռալով «Անկցի՛ Պապը, անկցի՛ Վատիկան»։ Սակայն, ճամբու ընթացքին, միտք փոխելով, ուղղուեցան կաթոլիկ աղջկանց ակումբ մը, զոր կողոպտեցին, ոստիկանական ուժերը տակաւին չհասած։

Ընդդէմ Վատիկանի եւ Պապին, նման ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Իտալիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։

Աւելի ծանր միջադէպերու առաջքն առնելու համար Վատիկանի պալատը տանող բոլոր ճամբաները բռնուած են զինուորական խումբերու կողմէ։

Պ. Պրիան ետ առաւ իր հրաժարականը

Ինչպէս յայտնի է, Նախագահական ընտրութեան առթիւ, իր թեկնածութեան ձախողութենէն յետոյ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան, հրաժարեր էր նախարարութենէն եւ նոյնիսկ մտադրութիւն յայտներ էր քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Եւ սակայն դահլիճին պնդումին վրայ հաւաներ էր հրաժարականը յետաձգել մինչեւ ժընեւէ իր վերադարձը։

Նախարարաց վերջին խորհուրդին մէջ, Պ. Պրիան տեղի տալով բոլորին պնդումներուն, ետ առաւ իր հրաժարականը «խորհրդարան ներկայանալու, պարզելու եւ պաշտպանելու համար ժընեւի նոր որոշումները»։

Գիտական յանդուգն փորձ մը

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՁՈՀԵՐ ԵՒՍ

Պրիւքսէլի համալսարանին բնագիտական աշխատանոցին տնօրէնը Փիքար, չորեքշաբթի առտու իր հնարած օդապարիկով՝ օդը բարձրացաւ Աւկսպուրկէն 16,000 մեդր բարձրութեան վրայ գիտական փորձեր կատարելու համար։ Այս յանդուգն փորձին մէջ Փիքարի կ'ընկերանար ճարտարագէտ Քիփֆէռ։

Օդապարիկը յաջողութեամբ եւ արագօրէն բարձրացաւ, ուղղուելով դէպի հարաւ-արեւմուտք։ Առտուան ժամը 9ին, օդապարիկը որ տանձի ձեւով շինուած է եւ յատակէն կախ նաւակ մըն ալ ունի, հասած էր 5000 մեդր բարձրութեան։

Կէսօրուան մօտ, դիտողներն այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ հովը ցայն կը քշէր Վոժի կողմերը։ Բայց յանկարծ հովը դարձաւ եւ օդապարիկը 12,000 մեդր բարձրութեան վրայ՝ կորսուեցաւ ամպերու մէջ։ Ժամը 2.30ի ատեն կրկին երեւցաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ

Անակնկալ եւ անսպասելի աղէտը, նիւթուած ու պատրաստուած բնութեան տարերքներէն, իր հարուածը տուաւ Զանգեզուրին։

Ուրկէ՞ ուր, մտածեց հաւանաբար Թշնամիի վտանգին միայն ծանօթ լեռնականը։ Ու իրաւ, իր գոյութեան պաշտպանման մշտատեւ պայքարներու ընթացքին, այս ժողովուրդը վարժուած է եւ ընտելացած բազմատեսակ աղէտներուն։ Անոր համար ոչինչ կարող է անակնկալ ըլլալ այս ուղղութեամբ։ Բայց իրական անակնկալ էր շարժի աղէտը։ Նորագոյն պատմութիւնը, առհասարակ ինծի ծանօթ որեւէ պատմական աղբիւր չարձանագրեր շարժի այսօրինակ դէպք մը այս շրջանի մէջ։

Գիտենք սակայն որ Սիւնեաց լեռները, շուրջ 140 քիլոմեթր տարածութեամբ մեծ մասով հրաբխային են եղած ժամանակին, այսօր մարած բոլորն ալ։ Կափուճուխի բարձունքը (3930 մեթր) որ գրեթէ կեդրոնն է այս հրաբխային շրջանակին, կ'իշխէ հաւասարապէս Զանգեզուրի եւ Նախիջեւանի վնասուած շրջաններու վրայ։

Ասկէ պարզ է թէ ստորերկրեայ այս չարիքի աղբիւրը բոյն դրած է Սիւնեաց լեռներուն մէջ, դարերէ ետք ցնցեր է նոյն այդ աշխարհը։

Անակնկալ նոյնպէս եւ այս. որովհետեւ վերջի տասնըհինգամեակի ընթացքին Կափուճուխն իր բազմաթիւ շղթաներով եղած էր բնական դաշնակիցը, պահապանը եւ ամրակուռ ամրոցը Զանգեզուրին։ Այս բարձունքներէն ան առասպելական նոր դրուագներ էր ստեղծեր, նոր յաղթանակներ շահեր։ Եւ այսօր այդ բոլորի փոխարէն, նոյն այդ բարձունքներու խորքը թաղուած անյաղթելի գազանէն մահացու եւ ծանր վէրքեր է որ կը կը ստանայ։

Գնահատելու համար ծանրութիւնը այս աղէտին, քանի մը թիւերով պատկերացնենք Զանգեզուրը շարժէն առաջ։

Համայնավար իշխանութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Զանգեզուրի հողային ընդհանուր տարածութիւնն է 4496 քառակուսի քիլոմեթր (Մեղրիի շրջանը մէջը հաշուած)։ Համաձայն գաւառներու, այս տարածութիւնը կը բաժնուի հետեւեալ կարգով։

Գորիս (բուն Զանգեզուրը) 752, Ղափան 1289, Սիսիան 1712 եւ Մեղրի 742 քառ. քիլոմեթր։

Այս ընդհանուր տարածութեան 4496 ք. քիլոմեթրէն օգտագործելի եւ պիտանի հողամասերը (վարելահող, այգի եւ մարգագետին, ինչպէս նաեւ բնակարաններու տեղեր) կը հաշուեն միայն 612 քիլոմեթր, որմէ Գորիսի գաւառակը ունի 26, Ղափան 106, Սիսիանը 233 եւ Մեղրին 56 քառակուսի քիլոմեթր։

Ասկէ դուրս 3886 ք. քիլոմեթր տարածութիւնը գրաւուած է խոշոր չափով լեռներով, արօտատեղիներով եւ անտառներով։ Իր հիմնական ապրուստը հողագործական աշխատանքներէն ապահովող գաւառի մը համար այսքան աննշան տարածութեան վրայ հաստատուած էր ընդամէնը 278 բնակավայր (գիւղ կամ քաղաք) 15,607 ընտանիքներով եւ 77,058 բնակչութիւնով, հետեւեալ դասաւորումով.

Գաւառ	Բնակավայր	Ընտանիք	Բնակչութիւն
Գորիս	56	4371	23,387
Ղափան	129	4925	23,121
Սիսիան	45	4313	24,410
Մեղրի	48	1998	[illegible]
Ընդհ. գումար	278	15,607	77,058

Ամփոփելով այս թիւերը կը տեսնենք թէ 77 հազար բնակչութիւն ունեցող գաւառ մը իր հիմնական ապրուստի համար ունի ընդամէնը 612 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն։ Այս տարածութենէն եթէ հանելու ըլլանք բնակավայրերու, այգիներու, արօտներու տեղերը, միայն ցանքի համար կ'ունենանք 260 քառ. քիլոմեթր։ (Այս իրական տեղեկութիւնները առած ենք 1926-1927ի պաշտօնական վիճակագրութիւններէն)։ Եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու համար այս տարածութիւնը այնքան ալ աննշան չէ։ Ընդհակառակն բաւականաչափ առատ կրնայ նկատուիլ, ապահովելու համար 77 հազար ազգաբնակչութիւն ունեցող գաւառ մը։ Հոս խնդիրը սակայն լոկ այս ուղղութեամբ չէ որ պէտք է լուծել։ Նկատի պէտք է ունենալ մեր երկրի գիւղատնտեսութեան չափազանց անմխիթար եւ նախնական վիճակը։

Զանգեզուրը մասամբ իր նախնական միջոցներով եւ մասամբ ալ իր բնական անյարմարութիւններով, կը մնայ տակաւին չափազանց ետ գիւղատնտեսութեան մէջ։ Ու շնորհիւ այս յետամնացութեան, ան համեմատաբար իր աշխատանքի բարձր չափերով, կը ստանայ չափազանց քիչ ու անբաւարար արդիւնք։

Հողագործութեան հետ անասնապահութիւնն է միւս կարեւոր ճիւղը Զանգեզուրի հիմնական գիւղատնտեսական արտադրութեան։ Այս ճիւղն ալ չափազանց թոյլ է, եւ զուրկ նորագոյն հնարաւորութիւններէն։

Այս գաւառի ընտանի կենդանիներու համագումարը կը հաշուէր 370,000, կլոր թիւերով, նոյնպէս համաձայն 1926ի պաշտօնական թիւերուն։ Վերջի քանի մը տարիներու բնական աճումին հետ եթէ նկատի ունենանք նաեւ փճացումը՝ հաւաքական տնտեսութիւններու կազմութեան առիթով, ուղիղ պիտի ըլլայ ընդունիլ վերոյիշեալ թիւը, նաեւ այս տարուան համար։

Ընդհանուր այս թուական տեղեկութիւնները անշուշտ որ բաւական չեն լրիւ կերպով գաղափար կազմելու Զանգեզուրի ընդհանուր վիճակին մասին։ Բայց արդէն այդ նպատակի համար ալ չէր այս ամէնը, այլ թեթեւ ծանօթութիւն մը միայն, աղէտի այս օրերուն։

Ըսենք այսքան ալ, որ եթէ տիրող կարգերու կաշկանդումը չըլլար, վերը յիշուած միջոցներու լրիւ օգտագործումը հնարաւորութիւն կու տար աւելի տանելի պայմաններ ստեղծելու Զանգեզուրի համար։

Դժբախտաբար խորհրդային իշխանութիւնը ունի իր տնտեսական քաղաքականութիւնը, գծուած ու պատշաճեցուած ընդհանուր ռուսական տնտեսական պահանջներուն։ Հակառակութիւններն ու խոտոր համեմատութիւնները կ'ազդեն մեր երկրին վրայ անխուսափելիօրէն։

Գիւղացի աշխատաւորութիւնը իր բնական հողագործական աշխատանքին կապելու փոխարէն, ամէն ճիգ ու միջոց կը գործադրուի ընդհաւակն մօտեցնելու դէպի հանքային եւ ծանր ճարտարարուեստական աշխատանքներուն։

Այս ուղղութեամբ գոյութիւն ունեցող խուլ բայց սուր պայքարին համար ներկայ աղէտը անուղղակիօրէն նպաստաւոր առիթ մըն է խորհրդային իշխանութեան համար։

Ներկայիս սակայն կարեւորը վնասներու դարմանման հարցն է։

* *
*

Վերջին պաշտօնական տեղեկութիւններով այսօր արդէն պարզուած է շարժի արդիւնքը։

«Հայաստանի չորս շրջաններուն (Սիսիան, Գորիս, Ղափան, Մեղրի) կործանուել են 61 գիւղ, սպանուել 389 հոգի, ծանր եւ թեթեւ վիրաւորուել են 1420 հոգի եւ ոչնչացել են 5875 գլուխ մանր ու խոշոր եղջիւրաւոր անասուն» (*Խորհ. Հայաստան*, մայիս 8)։

Այս չափով չի սահմանափակուիր անշուշտ բուն աղէտը։ Վնասուած շրջաններու բնակչութեան պահպանումը աննպաստ եղանակին, անձրեւի եւ ցուրտի տակ, զուրկ սնունդէ եւ բժշկական անհրաժեշտ օգնութենէն, առաջի շրջանին լուրջ մտահոգութիւն էր օրուան իշխանութեան համար։ Որքան ալ աստիճանաբար կացութիւնը այս տեսակէտէն մեղմած կը թուի ըլլալ հասած օգնութիւններու շնորհիւ, այսուամենայնիւ վտանգը տակաւին կը մնայ վտանգ։

«Խորհրդային Հայաստան»ի տեղեկութիւններուն նայելով անմիջական օգնութիւնը, որ ամէնէն հիմնականն է վտանգը սահմանափակելու տեսակէտէն, կատարուած է արագութեամբ։

«Ուղարկուած բժշկական եւ նիւթական օգնութեան եւ տեղական կուսակցական ու խորհրդային կազմակերպութիւնների ամենաեռանդուն աշխատանքի շնորհիւ հնարաւոր եղաւ ամենակարճ ժամանակում կազմակերպել վիրաւորների խնամքը, ողջ աշխատաւորութեան սննդի մատակարարումը եւ լիովին վերականգնել նորմալ աշխատանքային մթնոլորտը վնասուած բոլոր գիւղերում եւ աւաններում»։

Երկրորդ հիմնական եւ աւելի ծանր աշխատանքը բուն վերաշինութեան գործն է։ Հոս արդէն կան բաւականաչափ դժուարութիւններ, որոնք բնական է թէ մէկ օրէն միւսը չեն կրնար անհետանալ։

Վնասուած գիւղերէն մեծ մասը այլեւս բոլորովին աննպատակայարմար կը նկատուին վերաշինութեան համար։ Եւ իրաւ ալ Զանգեզուրի շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղեր, որոնք հաստատուած էին ժայռերու եւ բլուրներու վրայ կամ փէշերուն կպած, չափազանց դժուարութիւններ կը ստեղծէին կանոնաւոր հաղորդակցութեանց միջոցներ ստեղծելու համար։ Ասկէ անկախ պէտք է նկատի ունենալ որ այդ շրջաններու մէջ առաջացած են խոշոր պատռուածքներ եւ փլուզումներ։ Ասկէ ալ կը ծագի ուրեմն նոր խնդիր մը, քանդուած հին գիւղերու տեղ շինել նորեր եւ նոր հողերու վրայ։

Ճարտարապետ Պ. Քոչար, որ անձամբ քննած է աւերուած շրջանները, կը յայտնէ ի միջի այլոց.

— «Այժմ մեր առջեւ դրուած են երկու կարեւոր խնդիրներ. առաջինը՝ *նոր հողամասերի ընտրութեան խնդիրը*, որով պէտք է լուծուեն ինչպէս տնտեսական, նոյնպէս եւ տեխնիկական հարցերը, ճանապարհների, հաղորդակցութեան, ջրի եւ այլ խնդիրները եւ երկրորդ՝ նոր գիւղի յատակագծի եւ շէնքերի խնդիրները, թէ ինչ չափով նրանք բաւարարելու են վերակառուցման շրջանի պահանջները»։

Թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի գլուխ բերուին այս աշխատանքները, դեռ վաղաժամ է խօսիլ։ Հիմա ծրագիրներու մշակման աշխատանքներն են կարեւոր տեղ բռնողը։

Օրուան կարգախօսն է այս առթիւ.

— «Վերակառուցենք Զանգեզուրը սոցիալիստական հիմունքներով, խոշոր մեքենայացած սոցիալիստական անասնապահութեան շրջան դարձնելով»։

Հայաստանի եւ խորհրդային Միութիւններու մէջ սկսուած շարժումը վնասուած շրջաններու վերաշինութեան համար, խոշոր եւ լայն հնարաւորութիւն մըն է Հայաստանի իշխանութեան համար։ Կը մնայ աշխատանքը կազմակերպել եւ արդիւնաւորել բոլոր տրամադրելի միջոցները։

Առանց կանխակալ կարծիքի, սպասենք արդիւնքին։ Իսկ մինչ այդ անտարակոյս գաղթահայն ալ չպիտի թերանայ իր եղբայրական օգնութիւնը ցոյց տալ մեր երկրին նոյն իսկ իր օրուան ծանր կացութեան մէջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 Մայիս.— Շաբաթ իրիկուն, BrébantMarseillaisի սրահներուն մէջ արտակարգ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ, այս տարի եւս, Մայիս 28ի պատմական օրը։

Ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր, ժողովուրդը մնաց ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ, որ տեւեց մինչեւ լոյս, յարակից սրահներուն մէջ, աչքէ արցունք բերող մտերմութեամբ, հայրենաշունչ եւ քաղցր։

Հերոսական դէմքերն ու դէպքերը, արիւն-արցունքով ծանրաբեռնուած անցեալը շղթայուած տափակ, չոր ու անշարժ ներկային հետ, ժողովուրդը պահեցին հոգեկան նորոգիչ ապրումներու մէջ։ Վերջալոյսէ մը արշալոյս տիրող համայնական ուրախութիւնը այս բացառիկ օրուան, պահ մը բարձրացուց, խտացուց բոլորս, սրտով ու մտածումով իրար կապած։

Աշխատաւոր, յոգնաբեկ ու բորբոքած այս բազմութիւնը այլապան ու երիտասարդ առաւելապէս, վարակիչ տրամադրութիւններով իր ձայնն ու ճիչը բերաւ խառնելու ազատութեան և անկախութեան զոհերուն եւ արիւնի ձայնին, իր ձեռքն ու սիրտը բերաւ դնելու գաղափարի և նուիրումի սեղանին վրայ։

Ընկեր Վարանդեանի անակնկալ տկարութիւնը չէր թոյլատրած հանդէսին նախագահել։ Իր ցաւը կը յայտնէր այս առթիւ, նամակով մը։

Կոմիտէի կողմէ ընկեր Շ. Թաշճեան, քանի մը բառերով բացաւ հանդէսը։

Քնար նուագախումբը «Մեր Հայրենիք»ով, ապա «Մարսէյեզ»ով սկսաւ գեղարուեստական բաժինը։ Եղան արտասանութիւններ, երգեր, ջութակ ու նուագ մէջ ընդ մէջ։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Շ. Միսաքեան, որուն մէկ ժամուան ճառին էական մասերը հոս պիտի ջանամ ամփոփել.

— Շատ պայքարներ, յաղթանակներ եւ արիւնոտ անկումներ ունեցած ենք մեր պատմութեան գիրքին բոլոր էջերուն վրայ։ Անկախութեան ձգտումը, ազատութեան կրակը նոր չէր որ ինկած էր մեր սրտերուն մէջ։ Ունեցած ենք կաթողիկոսներ եւ կղերականներ, որ անկախութեան համար «քրիստոնեայ» Պապերուն եւ իշխանաւորներուն միջամտութիւնը խնդրած են։ 18րդ դարէն սկսեալ ունեցած ենք Իսրայէլ Օրիներ և Դաւիթ բէկեր, որոնք ճամբայ կտրած, ծրագիրներ մշակած եւ գործադրած են, անտանելի պայմաններու տակ սեղմուած։ Ապարդիւն։

Եւրոպան եւ «քրիստոնեայ» ազգերը ոչինչ տուին մեզի, իրական եւ շօշափելի։ Մեզի մատուցին 61րդ յօդուած մը, որ կը նշանակէր ապահովութեան եւ բարենորոգման տարրական յանձնառութիւններ։ Չգործադրուելու պայմանով։

Ամբողջ տարիներ համբերեցինք ու համակերպեցանք, այն երկրին մէջ ուր մարդիկ ոչխարէն աւելի աժան էին։ 50 տարի անընդհատ մեր ժողովուրդը սպասեց, Եւրոպայով խանդավառուեցաւ։ Եւրոպայի «քրիստոնեայ հայասէր»ներով ու մարդասէրներով։

Եւրոպայէն չէր որ պիտի գար մեր ազատութիւնը։ Խաբուսիկ միջնորդութիւններով չէր որ հիմը դրուեցաւ մեր անկախութեան։ Անհաւասար կռիւը, արիւնը, յարատեւ եւ ջղուտ պայքարը, եղունգ-եղունգի, զարհուրելի մարտնչումները, ճակատ ճակատի խիզախ ու հերոսական կռիւներն էին որ յանգեցան 1918 Մայիս 28ին։

Մայիս 28ին ունեցանք երկիր, բանակ, կառավարութիւն։ Ազգ դարձանք։ Տակաւին կան մարդիկ որ բազմած Եւրոպայի մէջ, կը պզտիկցնեն եւ կը խեղաթիւրեն դէպքերը եւ անոնց իրական արժէքները։ Այսօր ինչ որ ունինք, այդ օրերուն կը պարտինք։ Այսօրուան մանրանկար հայրենիքը արդիւնքն է եւ ծնունդը այդ կրակոտ եւ արիւնահոտ երկունքին, Մայիս 28ին։ Այսօր Հայաստանի մէջ, կը գտնուի մօտ մէկ միլիոն բնակչութիւն, որուն 80,000ը միայն Թուրք։ Շատեր կը կարծեն թէ մենք դէմ ենք ներկայ Հայաստանին, թէ անոր դէմ կը գործենք։ Մենք կը պայքարինք վարչաձեւին, կառավարելու ձեւերուն դէմ։ Մենք կը պահանջենք որ այս ցիրուցան,«հայմաթլըս» ժողովուրդը իր հողերուն տէր դառնայ։ Կ'ուզենք որ լրացնեն անոր սահմանները եւ այս անձրկած ժողովուրդը, մեծ եւ լուսացնցուղ պողոտաներէն մինչեւ Մակեդոնիոյ կիզիչ արտերու հալածական տղաքը ափ մը հող ունենայ, հանգչելու եւ գործելու համար։

Եւրոպայի մէջ ենք եւ գիտենք որ ամէնէն ջերմեռանդ տեսաբանն անգամ, երբ հարցը կուգայ հայրենիքի, կը լռէ, կը նետէ դուրս կողմնակի նկատումներն ու ձգտումները։ Կը բոլորուի մէկ սեղանի շուրջ։

Կան մարդիկ, որ համակերպած են եւ գիծ քաշած մեր դատին վրայ, դարձած են յոռետես եւ յուսաբեկ։ Աչք մը պտըտցուցէք գաղթահայ բազմութիւններուն վրայ, Ֆրանսայէն և Յունաստանէն մինչեւ Սուրիա, նկատի առէք տնտեսական ծանր եւ ճնշող պայմանները, քննեցէք ընդհանուր հոգեկան եւ բարոյական վիճակը եւ պիտի տեսնէք որ նիւթական թշուառութեան կամ հոգեկան տառապանքին վերեւ, կան նաեւ շատ մը լուսաւոր կէտեր։ Պողոտաներու բանուորներէն մինչեւ թիթեղէ խրճիթներու մէջ ինկած բազմութիւնները ոտքի կանգնած են, կը գիտնան եւ կը գիտակցին, ձգտելով դէպի ազատութիւն, հաւատալով լաւագոյն օրերու, թրծուելով հայրենիքի եւ անկախութեան գիտակցութեամբ։

Այո՛, Թշնամին յաղթեց։ Թուրքը զօրացած է, բանակ ունի, կը կազմակերպուի, կ'արդիանա՛յ։ Բայց մի մոռնաք որ Սեբաստիայէն մինչեւ արեւելեան սահմանագլուխը՝ մեծ մասով աւերակ է երկիրը։ Տեղ-տեղ բուերն անգամ կը սարսափին ամայութենէն։ Համաձայն իրենց վիճակագրութեանց, հազիւ 438500 Թուրք գաղթականներ կրցած են փոխադրել եւ տեղաւորել 1921էն 1928։ Այն ալ իբրեւ հետեւանք բունի փոխանակութեան։ Տեղաւորման ձեռնարկը, ամայի հողերը լեցնելու փորձերը ձախողած են չարաչար։ Եւ արիւնը կը հոսի մեր լեռներուն վրայ, աւերումն ալ անբաժան։ Չեմ խօսիր տնտեսական կազմալուծման վրայ։

... «Հէմ լանք, հէմ երթանք»։ Ահա տասը տարի է որ կը կսկծանք, եւ սակայն կը քալենք։

Վա՛յ այն օրուան, երբ այլեւս չենք հաւատար մենք մեզի։ Այդ օրը իսկապէս տապանաքարը դրուած պիտի ըլլայ մեր վրայ։

Մայիս 28ը եւ Ապրիլ 11)24ը իրար շղթայուած խորհրդանշաններ են։ Անոնք ապրելու եւ տեւելու խորհուրդը կը ներշնչեն մեզի։

Ժողովուրդը ճաշակած է այլեւս բոլոր «հայասիրական» յանձնառութիւնները եւ կանգնած իրական գետնի վրայ,—ամբողջական Հայաստան։

Տարիներու մաքառումով եւ զոհերով, հասեր ենք գետին մէջտեղը, հոսանքին դէմ յանդիման։ Կամ պիտի երթանք հոսանքն ի վար անփառունակ փախճանով մը, կամ պիտի ճակատինք եւ անցնինք դիմացի ափը։

Մենք կ'ըսենք.— Պիտի անցնինք ափը։

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

*
* *

Գեղարուեստական բաժին.— Քնար նուագախումբէն զատ, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օր. Մանուշ Մարտիրոսեան, (երգ), Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Պ. Պ. Գաբրիէլեան, Ուզունեան եւ Մարութեան (արտասանութիւն)։ Բոլորն ալ կրկնել տուին։

*** Հ. Ս. Մ. Մասնաճիւղը վիճակախաղ մը սարքած էր ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերուն։ Նախագահի կոչին վրայ, բաւական թիւով տոմսակներ սպառեցան, գոյացնելով շօշափելի գումար մը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԴԱՆՈՒԲԸ ԿԱՐՄՐԱԾ

Պատմական խեղկատակութիւն մը որ մելոտրամի հաճոյք կ'ազդէ ունկնդիրին վրայ, մօտիկ անցեալի յեղափոխական պատմութեան ամենատխուր եւ արիւնալի դրուագները ծաղրի շպարին տակ։ Կաստոն Պաթի «Մոնփարնաս» թատրոնին տնօրէնը ըլլալէն ի վեր առաջին անգամն է որ յաջող բեմադրութեամբ զուարթ գործ մը ներկայացուց եւ անպայման դրամ կը շահի, հակառակ տնտեսական տագնապին։

«Գեղեցիկ Դանուբը կարմրած» թատերգութեան հեղինակը ֆրանսական արդի թատրոնին յայտնի դէմքերէն մէկն է, Պէրնար Ցիմմէր յառաջապահ գրող մըն էր, սրամիտ եւ խայթող, երբ, օր մը Արիստոփանի «Թռչունները» թարմացուց եւ բարեփոխեց նորագոյն ձեւաւորումով մը եւ Տիւլէնի «Աթըլիէ»ին մէջ խաղացին։ Ցիմմէրի համար կատարեալ յաղթութիւն մըն էր Արիստոփանի երգիծանքը որ դարերու առասպելային հմայքը պահած էր տակաւին։ Ցիմմէրի retoucheին տակ խոյանք մը ունեցաւ. այս յաջողութենէն գինովցած, Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ բեմադրեցին իր «Նափոլէոնը»։ Պոնափարթեանները կատղեցան. Ցիմմէր վոտվիլի վերածած էր Ֆրանսայի մեծագոյն փառքին սիրային անցեալը, ծաղրելով պատմական դէպքեր ու դէմքեր։

«Գեղեցիկ Դանուբը կարմրած»ը մօտիկ անցեալէն ագուած է, Հունգարիոյ մէջ բոլշեւիկեան յաղթանակ մը թէեւ կարճ, այլ սակայն խոր հետքեր ձգեց, Պէլլա Քունի անունը այլեւս պատմութեան կը պատկանի. Ցիմմէր ծաղրի առարկայ ըրած է նաեւ հունգար յեղափոխականները եւ անոնց ապրած քանի մը ամսուան պայքարի եւ մահուան փոթորկալից պատահարները, որ յետպատերազմեան խոշորագոյն դէպքերէն մէկն է։

Բոլշեւիկեան ձգտումներով շաբաթաթերթ մը խստօրէն քննադատեց այս թատերգութիւնը եւ ֆրանս. զուարթաբանութեան ինկած հոգեբանութիւնը։ Կ'արժէ որ անդրադառնանք, որովհետեւ վերջերս թատրոնի մէջ մասնաւորապէս ուժեղ հոսանք մը կայ որ կ'օգտուի ամբոխին հոգեկան հիւանդագին վիճակէն։ Պանյօլի Թօփազը յաջող մէկ պատկերն է եւ յատկանշական երեւոյթը այդ այլամերժ մտայնութեան։ Ցիմմէր իր մտասեւեռումով եւ աշխարհայեացքով կրնայ յաջողած ըլլալ։

Մաճառ ազգը ահաւոր յեղաշրջում մը ենթարկուեցաւ աւստրեւհունգարական պարտութենէն վերջ սովի, լքումի եւ յեղափոխութեան սեւ շրջան մը ունեցաւ կեդրոնական Եւրոպան։ Շատ յուզիչ, գեղեցկօրէն պատմուած գիրքեր կամ թատերգութիւններ կրնային ունենալ որ նկարագրէին հոգեվարք քաղաքներու կեանքէն ուր շատ մը ընտանեկան ողբերգութիւններ կամ անհատական տրամներ խեղդուեցան ընդհանուր սարսափին մէջ լուռ դառնութեամբ։ Ցիմմէր սակայն առած է պզտիկ դէպք մը որուն ներկայ եղած է։

Մաճառ քանի մը ազնուական զինուորականներ ստիպուած են շարժանկարի մէջ խաղալ իրենց պաշտօնական համազգեստով եւ ցաւը որ զգացած են, ամօթապարտ եւ գլխիկոր, Ցիմմէրի տուն տուած է իր ծաղրին։ Այս մանրադէպը չէր բաւէր անշուշտ երեք արարուած շինելու համար անբնական թերեւս անճիշդ դրուագներ հիւսելով։

Անկեղծօրէն, համաձայն եմ այն խիստ քննադատութեան զոր ուղղեց բոլշեւիկեան շաբաթաթերթը Ցիմմէրի հասցէին թէեւ միեւնոյն ախտաւոր երեւոյթը աւելի ուժգնօրէն կը տեսնուի Մարքսիստեան կատակաբաններու քով։

Ծաղրը, սրամիտ ծաղրը բարձրացնող է, օգտակար եւ չափազանց դժուարին՝ արուես-

…ով ըմբռնումով։ Շատ քիչեր յաջողած են, Մոլիէռ, Բոմարշէ… հազուադէպ մտքեր են։ …ներկայիս Թատրոնի մէջ միայն …Շո յաջողած է իր հանճարեղ ծաղրը պտըտցնել միջազգային պատմական շատ մը …քաղաքական դէպքերու վրայ։ Իսկ կոշտ կատակը, թեթեւցուարթաբանութիւնըն ուսաւցնող, անարուեստ եւ անբառական է, որովհետեւ ամբոխը …կենապէս կը զուարճացնէ, …գոնէ որբապղծում մը թող …ատարէ մօտիկ անցեալի …պատմական լուրջ դէպքերու եւ դէմքերու հանդէպ, ըլլան անոնք …նդող թէ շինարար։

Ճիշդ է որ պատմական դէպքերը բեմ հանել շատ դժուար է, հոգեբանական խոր վերլուծումներով եւ ճշգրիտ պատկերացումով։ Նոյնիսկ մելոտրամը լաւագոյն ձեւը չէ արտայայտելու համար կենդանի եւ պատկերաւոր անցեալը. մանաւանդ պատրազմը եւ յեղափոխութիւնը …դիւր չեն յարմարիր։

Հարցը սակայն հոն է որ …մեր առարկայական երեւոյթին տակ միամիտ փիլիսոփայութեան մը բոլոր ախտաւոր հոգեբանութիւնը երեւան կը հանէ իր նոր թատերգութեամբ։ Ան կը զուարճացնէ՝ ընկերային խոշոր դէպքերը միջոց մը կ՚ըլլան միայն, պարզ աքսէսուառ խրտուիլակի պէս կանգնած անկենդան իրեր, որ կը շարժին մեքենականօրէն հեղինակին սրամիտ եւ զուարճալի թէքնիքին ազդեցութեան տակ։

Երգիծանքը (սաթիռ) մարդկօրէն առնելով, գրականութեան ամէնէն ազնուական ձեւն է։ Թատրոնին մէջ կարելի է լայնօրէն կիրարկել, սակայն չափազանց դժուար է եւ հակառակ արդիւնք կրնայ տալ եթէ հեղինակը որոշ ընկերային կամ քաղաքական եթէ չըսեմ փիլիսոփայական դաւանանք չունի։ Իսկ չնարակուած կատակը, անտաշ հնչիւններով եւ հինցած շաղակրատութեամբ՝ կը քանդէ, կ՚աղարտէ ամէն բան։

Մեր մէջ Եր. Օտեանի «Փանջունի»ն գլուխ-գործոցը պիտի մնայ, գեղեցկագոյն եւ ազնուացնող ծաղրի ամենայաջող գործը։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ, ԶԻՆԱԹԱՓՈՒՄ ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն երէկուան թիւէն եւ Ա. էջէն)

Սեղանի վրայ են վերջապէս խաղաղութիւն, զինաթափում, եւ ազգային պաշտպանութեան հարցեր որոնք կոչուած են դէմ առ դէմ …ելու զանազան ձգտումներ։ Վիճաբանութիւնը կը բանայ Լուի Լէվի …ապէս մերժուած բանաձեւի մը …ինակը որ կը պնդէ թէ կուսակցութեան համար վտանգաւոր է վիճել հարցի մը մասին, որ կայ, չի …մար բեր նորութիւն ստեղծուիլ։ …երվարականներուն համար, ազգ. պաշտպանութիւնը ինչպէ՞ս կրնայ …րել իրողութիւն մը ըլլալ։ Ինչպէ՞ս, ընկերվարականները որ ուսումնասիրութեան ապահով եղանակ մը ունին եւ կը կռթնին իրականութեան վրայ, կրնան կուսակցութիւնը փորձել Ակադեմիայի մը եւ երկաբերեւ ծառել բնազանցութեան։ Լուի Լէվի համար սխալ է համագումարի …կարգին վրայ դնել ազգ. պաշտպանութեան հարցը։

— Կուսակցութեան դիրքը պատերազմի հանդէպ ճշդուած է։ Ի՞նչ …րելի է աւելի որոշ կերպով …ել։ Շթութկարտի մէջ ընկերվարութեան դիրքը ճշդուած է պատերազմէն իսկ առաջ հանդէպ պատերազմին, կ՚առարկուի թէ հակառակորդները աչալուրջ կը հսկեն եւ …պասեն յարմար առիթին ընկերվարութեան նշանը վերագրելու համար։

Լէվի կը յիշէ 1914ի պահերը։ …ատեն կը հաւատային ժողովրդին ըմբոստութեան եւ կը …ուէր որ զանգուածները յայ… ընդհ. գործադուլ։ Այդ ատեն …բան չպատահեցաւ եւ ռազմաշ… լեցուեցան ամէնէն աւելի …ավարներու գլխեկներով…

— Յետոյ, պատերազմը վերջա… եւ գործաւորները ծախեցին իրենց յեղափոխութեան իրաւունքը։ …որ պէտք է ընել, մտքերու …գործածումն է, ըսելն է թէ պա… դրամատիրական արկած …է թէ դրամատիրութիւնն է որ …է տապալել։

…աչա, հակառակ տեսակէտ — Վէճը կ՚ըսէ Ժորժ Ռիշար, …Տէնի երեսփոխանը, բաց… է երկար ատենէ ի վեր։ Մա… շատ գրաղած է անով, այն… որ կարելի չէ այսօրեայ վէճէն …փիլ։

Ռիշառ, ընկերվարականները կը …ծէ երկու դասի. անոնք որ …ն կերպով կը մասնակցին ընկերվարական փրոփականտին եւ …որ ոչինչ կ՚ընեն։ Ու անտարբերներով պատերազմի սարսափին կը կարծէ թէ բոլոր խաղաղութեան պատրաստուող են պաշտպանները իրենց կուսակցութեան։ —

Այլեւս պատերազմ չենք ուզեր։»

«Ազգ. պաշտպանութի՞ւն։ Կարելի՞ է գործակցիլ Շնայտէրի մը հետ»։

Ռիշառ որ կը մերժէ որեւէ գործակցութիւն դրամատիրութեան հետ, գիտէ թէ ի՞նչ կրնան առարկել իրեն։ Պիտի ըսեն թէ խաղաղութիւնը պահպանելու եղանակը այդ չէ։ Բայց ինք կը հաւատայ թէ կարելի չէ կռուի մղել մարդեր որոնք չեն ուզեր կռուիլ եւ պատմութենէն ալ մէկ քանի օրինակներ կը յիշէ։ Ու կ՚առաջարկէ մէկ քանի միջոցներ պատերազմէն խուսափելու։ Թող Ֆրանսա ջնջէ զինուորագրութիւնն ու պատերազմական վարկերը։

— Ո՛չ, կը յարէ բանախօսը, ազգային պաշտպանութիւնը ընդունելի բան չէ։ Չենք ուզեր ազգ. պաշտպանութիւն մը որ պատերազմ կը պատրաստէ։ Պէտք է որ ամէն մարդ կարենայ ըսել թէ միայն ընկերվարութիւնն է որ խաղաղութիւն կը պատրաստէ։

Աչա եւ ուրիշ տեսակէտ մը։

Ուրիշ երեսփոխան մը Պէնար-Ֆեբրոն, կը թելադրէ չմոռնալ իրականութիւնը.

— Չմոռնանք թէ դէպքերը կըրնան իրենց ուժին ենթարկել մարդերու կամքը։ Կարելի է միալ հաւատարիմ ընկերվարութեան աւանդութիւններուն։ Կարելի է միաձայնութեամբ իսկ մերժել պատերազմական վարկերը եւ համամիտ ըլլալ ազգ. պաշտպանութեան։

Իսկ Նեժըլէն կը խօսի կազմակերպութեան մէկ մասնաճիւղին կողմէ, որ պատերազմի հանդէպ տագորուած է բուռն առելութեամբ։ Սակայն եթէ իր շրջանի բնակչութիւնը եւ ընկերվարական կազմը միացած են պատերազմի հանդէպ իրենց զարշանքին մէջ, կը բաժնուին, երբ կարգը կու գայ վտանգին դէմ միջոցներ մտածելու։ Պէտք է կամ յանձնուիլ դէպքերուն եւ կամ, պատուհասին դէմ պատնէշ կանգնել։ Ըսուեցաւ թէ կալերու պատերազմը կ՚արգիլէ ազգային ամէն տեսակի պաշտպանութիւն։ Պարագայի փաստերն է այդ եւ ո՛չ թէ սկզբունքի։ Եթէ կարելի ըլլար կալերու դէմ գտնել պաշտպանութեան ազդու միջոց մը, փաստը ինքնին պիտի չքանար։

Հարցը իր մասնաւոր կարեւորութեամբ շատերն է որ կը հետաքրքրէ ու շատեր են որ յաջորդաբար խօսք կ՚առնեն պարզելու իրենց տեսակէտը։ Ամէնէն կարեւորը սակայն Լէոն Պլումինն է որ բեմ կը բարձրանայ համադրելու մանաւանդ կարծիքներու խառնիճաղանճը։

Պլում կը կարծէ թէ շատ անպատեհութիւններ կը ծագին եթէ ուղղուի ճշդիւ որոշել թէ ինչ պիտի ըլլայ կուսակցութեան դիրքը պատերազմի պարագային։ Երբ հարցը կը ծագի ազգ. պաշտպանութեան, կարելի է մտածել թէ ի՞նչ կերպով պէտք է պաշտպանել ազգ. անկախութիւնը։

«Կայ արդեօ՞ք ընկերվարական մը որ ըսէ թէ դրամատիրական վարչաձեւի տակ, պատերազմը այլեւս անկարելի է։ Հակառակն է որ կ՚ըսենք։ Ուրեմն, կուսակցութեան առջեւ հարցը դրուած է։ Պիտի պատասխանէ՞ ո՛չ», ազգային անկախութեան պաշտպանութեան համար.

— Ոչ ոք ըսաւ, «միշտ»։ Ո՛չ ոք ոք ըսաւ թէ զօրակոչի հրամանագիրը պէտք է կերպարանափոխէ մեր զգացումները, մեր մտածումները։ Բայց ես ալ անոնցմէ եմ, որոնք կ՚ըսեին. «Երբե՛ք»։ «Կը շարունակեմ մտածել թէ տրուած պարագաներով, կրնայ գոյութիւն ունենալ բանուորական դասակարգ մը, ազգային եւ միջազգային պարտականութիւններով։

Պլում, երբեք մասնաւոր համակրանք մը ցոյց չէ տուած հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Բայց, չի կրնար զայն ստորագնահատել։ Աչա թէ ինչո՞ւ չի վարանիր ըսելու թէ, եթէ կառավարութիւնը երկիրը մղէր պատերազմի մը, որոշումէն առաջ, Ֆրանսայի ժողովուրդը պէտք է պատասխանէր ըմբոստութեամբ։

Պլում տրամաբանական կապ չի գտներ պատերազմի պահուն՝ անկախութեան պաշտպանման եւ պատերազմական պատրաստութեան միջեւ՝ խաղաղութեան շրջանի պահուն։

Աչա թէ ինչու, անձնապէս համամիտ Էմիակողեան զինաթափութեան։ Եթէ Ֆրանսա իրականութեան մէջ, զինաթափութեան ձեռնարկէր, մեծ օրինակ մը պիտի կրնար տալ ուրիշ երկիրներու։ Որովհետեւ, անկախութեան լաւագոյն երաշխիքը զինաթափութիւնն է։

Գալով պատերազմի վտանգներուն, ամէնէն մեծ հրահրիչներն են բռնատիրական պետութիւնները, որոնք բանակի կողքին, կը պահեն նաեւ ժողովրդային բանակներ։ Որքան ընդունուի եւ աւելի կիրարկուի այս եղանակը, այնքան դժուար պիտի ըլլայ նուազեցնել սպառազինումը։ Պարագան նոյնը չէ միայն բանակին համար։ Զինաթափութեան անհրաժեշտութիւնը ուրեմն, աւելի յստակօրէն կը տեսնուի։

Պլում, կ՚աւելցնէ թէ քաղաքային եւ զինուորական օդանաւորդութիւնը պէտք է յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան, պատերազմի մը պահուն, արգիլելու համար որ թունաւոր կազերը մեծ աւերներ գործեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱԿԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ՏՈՒՆԵՐ

Երկրաբան Զախարով, որ ժամանակցեր էր Զանգեզուրի Ջրախօսական եւ երկրաբանական հետախուզութիւններուն, Թասի գործակալութեան կը յայտարարէ.—

Գիտութիւնը տակաւին չի կրնար երկրաշարժի դէմ կանխարգելիչ միջոցներ ցոյց տալ։ Ոմանք երկրաշարժը կը կապեն արեւի եւ լուսնի հանդէպ երկրի բռնած դիրքին, տարուան եղանակներուն հոլովման։ Գիտութեան մէջ առայժմ ընդունուած է միայն այն նախանշանը, որ ցոյց կուտայ երկրաշարժին մօտենալը,— ստորերկրեայ ջուրերուն մակարդակին փոփոխութիւնը եւ պղտորիլը։ Զանազան երկրաշարժներու ժամանակ, այդ նախանշանները տեսնուած են քանի մը ժամ առաջ։ Հեղինակները կը պատմեն թէ երկրաշարժէն առաջ կենդանիները որոշ անհանգստութիւն ցոյց կուտան, թէեւ դժուար է ճշդել այդ նշանները։

Սակայն գիտութիւնը կրնայ հիմնել հակաշարժային տուներ, որոնք կը դիմանան երկրաշարժի ցնցումներուն։ Կան տուներ զորս կրնանք ապահով նկատել նոյնիսկ թիւ 9 երկրաշարժի ժամանակ։ Շէնքերուն համար տեղ ընտրելու ժամանակ պէտք է գերադասել հեղեղի պատճառով սահեցուած հաստ հողաշերտերով վայրերը եւ սկզբնական երկրախառով հարուստ տեղերը։ Վտանգաւոր է բարակ հողաշերտեր ունեցող ժայռերու վրայ հիմնել տուները։ Վտանգաւոր է նաեւ իրար միացած երկու ժայռերու վրայ հիմնել տուները։ Երկրաշարժին ցնցումները տարբեր ձեւով կ՚ազդեն ժայռերու տեսակներուն վրայ։

Զանգեզուրի երկրաշարժին ուսումնասիրութեան ժամանակ, պէտք է հասկնալ թէ ցնցումները ի՞նչ ազդեցութիւն ձգած են տարբեր հողաշերտերու վրայ։ Յետոյ պէտք է քննել թէ երկրաշարժին մակերեսային ալիքները ի՞նչպէս կ՚անցնին ձորերու եւ փոսերու վրայէն։ Փոսերու ազդեցութեան հարցը շատ քննուած է երկրաշարժներու ուսումնասիրութեան ժամանակ։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի անոնց։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ

Երկրաշարժին օրը, կը պատմէ «Խորհ. Հայաստան», կուսակցական ժողովներու օր էր աղէտեալ շրջաններուն մէջ։ Ամենուրեք ժողովներ կը գումարուէին։

Շրջանային կոմիտէի ժողովին մէջ, ցնցումները զգալի եղան զեկոյցներու ընթերցման ժամանակ։ Բոլորը նետուեցան դուրս, բայց կոմիտէին անդամներէն մէկը թաւալգլոր ինկաւ։ Հազիւ կրցան բռնել ու դուրս հանել զայն։

Եայջի գիւղին մէջ ժողով յայտարարուած էր։ Ամէն մարդ դպրոց գնաց, ժողովի։ Մեծամասնութիւն չգոյացաւ եւ ժողովը ցրուեցին։ Հազիւ դուրս ելած էին ժողովէն, երբ դպրոցին շէնքը փլաւ ժողովականներուն աչքին առջեւ։

Շնհեր գիւղին մէջ երկրաշարժը պատահեցաւ նիստի պահուն։ Երբ ժողովականները դուրս նետուեցան, տեսան որ դուրսէն դուռը փակուած է փլատակի մը պատճառով։ Մահը կը սպառնար բոլորին։ Ցնցում մը եւս, փրկարար ցնցում, եւ աչա դուռը կործանեցաւ եւ բացուեցաւ։ Մարդիկը դուրս խոյացան անվնաս։

Տաթեւի վանքին փլուզումը երեւան հանեց փաստաթուղթ մը։ Քանի մը դար առաջուան վանահայրը պայմանագրութիւն մը կնքեր է Բէկին հետ։ Բէկը պիտի պաշտպանէ վանքը թալանողներուն դէմ, իսկ վանքն ալ իր ջուրը պիտի տայ միայն Բէկին։

Բոլշեւիկ յօդուածագիրը իր ուզած ձեւով կ՚օգտագործէ այս փաստաթուղթը, առանց խորհելու թէ այդ հին օրերուն բարքերը այնքան ինկած էին, որ բոլոր հայ կղերականները եւ մեծաւորները իրար կ՚արժէին։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲՈՐԲՈՔԱԾ ՈՒՂԵՂ

Ամառ է, տաք է, եւ Երեւանի հայ բոլշեւիկներուն ուղեղը բոցավառ։

Նորէն թշնամի կը տեսնեն բոլշեւիկեան թանձրաթանձր պարիսպներուն ետին։ Կ՚ըսեն ու կը պոռան քանի մը շաբաթէ ի վեր թէ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ Ռուսիոյ դէմ։ Թէ Դաշնակցութիւնը եւրոպական աշխարհակալ պետութիւններուն հաշւոյն հակախորհրդային դաւեր կը լարէ, եւայլն։ Ու ժողովներ, բողոքներ, «ի դէ՛ն»։ Գործարաններէն, գիւղերէն եւ կառավարական գրասենեակներէն բողոքի բանաձեւեր, սպառնական որոշումներ կը տեղան Երեւան։

Ապրիլ 10ին եւ 11ին, երկո՛ւ օր ժողով կ՚ընեն Երեւանի Ինստիտուտի մէջ։ Դռնբաց ժողով, ուսանողները եւ փրոֆեսէօրները ներկայ են ամբողջովին։

Գիւլիքէխվեան, փէհլիվանի պէս, բեմ կ՚ելլէ եւ կը խօսի «Ինտերվենցիայի վտանգը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» նիւթին մասին։ Ունկնդիրները ապահովաբար այն տպաւորութիւնը ունեցան թէ աչա դաշնակցական բանակը Քանաքեռ հասած է, ժամէ ժամ կը սպասուի Երեւան։ Այդ վտանգը այնքան իրական կը նկատուի, որ 30 հոգի բեմ կ՚ելլեն եւ այո՛, այո՛, կը հաստատեն Դաշնակցութեան հակախորհրդային ձեռնարկները։ Կը խօսին փրոֆեսէօրներ Ա. Տօնեան, Ա. Տէր Միրտչեան, Նաւակատիքեան, Զաքեան, դասախօս Զօրեան, Ճարտարապետ Մազմանեան։ Այս փրոֆեսէօրները, դաշնակիզմին վտանգը ներսն ալ տարածուած համարելով, յարմար նկատեցին Մարքս-Լէնինեան ուսումը ընդհանրացնել ամէն մարզի մէջ, բարձրագոյն վարժարաններուն կից կոմունիստական դպրոցներ բանալ, եւն.։

Զհամբերեց, երկու անգամ բեմ ելաւ Յ. Քաջազնունին, այն մարդը, որ «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի» ըսաւ եւ Հայաստան գնաց։ Եւ աչա այս մարդը նորէն փորձեց հանդարտեցնել միտքերը, ուզեց «չիմաւոռբել» իր մէկ անտիպ յօդուածին փաստերը եւ հաստատեց թէ դաշնակիզմի վտանգ չկայ։ Ունկնդիրները բողոքեցան այս «ելոյթ»ին դէմ։ Ըսին ու տուին։ «Խորհրդ. Հայաստան» թերթը, երբ այս ժողովին տեղեկատուութիւնը կ՚ընէ, կը յարձակի Քաջազնունիի վրայ, որ կ՚ուզէր «լռութեան մատնել եւ անտեսել հակախորհրդային ինտերվենցիայի պատրաստման ասպարիզում Դաշնակցութեան, որպէս իմպերիալիզմի ագենտի դերը։ Այդպէսով (Քաջազնունին) յամառեց Դաշնակցութեան վտանգը քօղարկելու եւ հետեւաբար նրա դէմ զգաստութիւնը եւ աչալրջութիւնը թուլացնելու իր փորձերի մէջ»։

Քաջազնունիի դէմ յարձակումը բաւական կը սաստկանայ, այնպէս որ խեղճ ծերունին կը ստիպուի յայտարարել թէ «ինքն ամբողջովին կտրել է իր կապերը Դաշնակցութեան հետ»։ «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ կարելի է կասկածի տակ առնել այդ հաւաստիքները (Դաշնակցութեան հետ Քաջազնունիի կապերը), եւ այդ յայտարարութիւնը կ՚անուանէ «երկերեսանի»։

Այս անգամ, անոնք որ «անելիք ունեն», լաւ մը կը քրտնին։ Բդնունի, Աղոյեան, Գիւլիքէխվեան, Մազմանեան եւ ուրիշներ բազմաթիւ փաստերով, Քաջազնունիի գիրքէն եւ անտիպ յօդուածէն մէջբերումներ ընելով, «մերկացրին Քաջազնունու ամենավերջին բացայայտ նացիոնալիստական դէմքը»։

Խօսողները պնդեցին թէ Ջրային տնտեսութեան մարզին մէջ դաւեր կան։ Եւ այս ամէնուն մեղքը վերագրեցին այն կարգադրութեան, որ տակաւին բարձրագոյն վարժարաններու ինստիտուտներու մէջ փրոֆեսէօրներ կան, որ իրենց դիրքը չեն ճշդած, այսինքն կոմունիստ չեն գրուած։ Այսպէս տակաւին փրոֆեսէօրներ կան, ինչպէս փրոֆ. Ռոտինեան, — կը զանգատի «Խորհ. Հայաստան», — որ իր դասախօսութիւններուն մէջ այն միտքն է զարգացուցեր թէ «Դաշնակցութեան եւ կոմունիստական կուսակցութեան միջեւ գրեթէ տարբերութիւն չկայ»։ Այս փրոֆեսէօրը աշխատեր է հաստատել թէ հայ քաղքենի դասակարգը կը տարբերի եւրոպական քաղքենի դասակարգէն այն բանով, որ «նա իր քրտինքով է բուրժուա դառել»։

Ի վերջոյ ժողովը խիստ բանաձեւ մը հանեց Քաջազնունիի դէմ, թելադրելով արգիլել զայն աշխատելու «մանկավարժական ասպարէզում»։

Այսուհետեւ Քաջազնունին ինք եւս «անելիք չունի»։

Իր հետ հրաժարեցուած են նաեւ Խ. Ափղալբէկեան (հողժողկոմատ), Ս. Կամսարական (պետպլան), Փրոֆ. Քոչարեան (առկոոպինինստիտ), Ա. Շիլկովնիկեան (բնապատմ. թանգարան)։ Այս վերջինը հրաժարեցուած է նաեւ գիտական ինստիտուտէն։

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԿԱԶԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Սերպիական թերթ մը կը յայտնէ թէ Պուլկարիոյ մէջ երեւան ելած է թունաւոր կազի գաղտնի գործարան մը որ ցերեկին կը բանէր իբր օճառի գործարան։ Իսկ գիշերը միայն կ՚աշխատէր թունաւոր կազի եւ պայթուցիկներու արտադրութեան։ Գործարանը այնպէս մը շինուած է որ այցելուները երբեք չեն անդրադառնար թէ օճառին տեղ թունաւոր կազ կը պատրաստուի….։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ վարչապետ Պ. Վէնիզէլօս, Կօլօս քաղաքը, գաղթականներուն թաղը այցելած եւ ժողովուրդին ճառ մը խօսած է։ Իր ճառին մէջ, Պ. Վէնիզէլօս խօսած է թուրքեւհելլէն համաձայնութեան մասին, անոր բարիքները թուելով։ Ժողովուրդը ջերմ ծափերով պատասխանած վարչապետին խօսքերուն։

Ժընեւի մէջ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ օտար լրագրողներուն յայտարարութիւն ըրած եւ մասնաւորաբար խօսած է թուրքեւհելլէն համաձայնութեան եւ բարեկամութեան վրայ։

Այս առթիւ, գործավարը բացատրած է երկու երկիրներու սիրալիր յարաբերութիւնը եւ այս պատճառով առաջ գալիք օգուտները։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԱՅՏԸՆԻ ՄԷՋ

Այտընի մէջ ձերբակալուած է համայնավարներու խումբ մը որ գաղտնապէս կը գործէր այնտեղ։ Ձերբակալուած համայնավարներն են Այտընի միջնակարգ դպրոցին ուսուցիչներէն Սալահէտտին, Պաշա, մեքենավար Ալի Ճէվատ, տաղձագործ Մուսա Օկիւզ, Հիւսէյին եւ արհեստից դպրոցի աշակերտներէն Իզզէթ էֆէնտիները։

Կ՚ըսուի թէ խումբը դեռ ուրիշ անդամներ ալ ունի, որոնք կը հետապնդուին։ Տեղւոյն դատական իշխանութիւնը գաղտնապահ է քննութեանց մասին։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿՐԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կրթական գործավարութիւնը նոր ծրագիր մը կը մշակէ քիչ ծախքով կրթական մեծ արդիւնք ունենալու համար։ Ծրագրին համաձայն, շրջուն դպրոցներ պիտի պահուին վարժարան չունեցող գիւղերուն համար, որոնց թիւը կարեւոր չափ մը կը հասնի։ Այսպէս, միայն Էրզրումի կրթական շրջանակին մէջ 1300 գիւղեր առանց դպրոցի մնացած են։ Շրջուն դպրոցները, որոնք որոշ թիւով ուսուցիչներէ եւ անհրաժեշտ պիտոյքներէ կը բաղկանան, որոշ ժամանակներու մէջ պիտի գտնուին գիւղերը եւ թէ տղոց եւ թէ ժողովուրդին գրել կարդալ պիտի սորվեցնեն, անհրաժեշտ գիտելիքներն ալ զանց չառնելով։

Ասկէ զատ, ծրագրուած է իբր կրթական լաւ միջոց մը, շրջուն գրատուններ եւ սինէմաներ պահել, եւ ինկած գիւղերը ըրկելու եւ ժողովուրդին համար գործածուելու։ Այս մասին արդէն շփումներ սկսած են կատարուիլ Ֆորտ հաստատութեան հետ, անհրաժեշտ քամիոնները եւ մեքենական կազմածները ապահովելու համար։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսական բանակին հայ նախկին կամաւորներու Միութիւնը, տօնելու համար յիշատակը իր ընկերներուն, որոնք ինկան պատերազմի ճակատին վրայ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տայ այս կիրակի, 31 մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ժամը 11ին։ Ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսական զինուորական եւ քաղաքական իշխանութեանց ներկայացուցիչները, հայ ազգային եւ քաղաքական դէմքերը։ Կը հրաւիրուի նաեւ հայ ժողովուրդը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՐԿՈՒՆՔ», օրկան Զ. Ռ. Միութեան, Թիւ 23—24, բ. տարի, ճոխ բովանդակութեամբ․ Յօդուածներ ունին Հ. Խանէտանեան, Ե. Տարօնեան, Հ. Ակոնայեան, Վ. Շուշանեան, Խ. Տէր Յարութիւնեան, Ն. Արմենունի, Արա, Ա. Զարմունի, Ս. Վարդերես, Ա. Թագւորեան, Մասիս Պողկանց, Յ. Շիսայեան, Բագարատ, Կ. Բերդակցի, Թարգմանութիւններ Լամարթինէն, եւ 15ի չափ նըկարներ որբերու կեանքէն։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 25 Ֆր., արտասահման 1.5 տոլ.: Դիմել՝ A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste. Paris.

4-5000 մեթր բարձրութեան վրայ։ Այդ բարձրութեան վրայ կեցաւ մէկ քանի ժամ, առանց վար իջնել փորձելու, ինչ որ մտահոգութիւն պատճառեց սկսաւ դիտողներուն։ Որովհետեւ Փիքար մտադրութիւն յայտնած էր գետին իջնելու 12ի կամ 1ի առեններ։

Օդապարիկին թթուածինի պաշարը կը բաւէր 15-20 ժամուան համար. շատոնց ուրեմն սպառած է եւ վախ կայ որ նաւորդները մեռած ըլլան դաժան հոգեվարքէ մը վերջ, օդի սակաւութեան պատճառով։

Փրոֆ. Փիքար որ զուիցերիացի է, երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէր այս փորձին։ Իր գլխաւոր նպատակն էր կատարել կարգ մը գիտական փորձեր, որոնք ցարդ կը մնային աշխատանոցներու մարզին մէջ։ Կ'ուզէր մանաւանդ ստուգել թէ ամրօրէն փակ խցիկներու մէջ, օդանաւորդները կրնայի՞ն որոշ բարձրութեան վրայ, թռիլ զարհուրելի արագութեամբ, օդի անօսրութենէն օգտուելով։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըլթի ժուռնալի սրահին մէջ, Մէթրօ Քատէ

կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. Աղաբէկեան, Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք

Ռ Ո Ա Ն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին

կը խօսի՝ ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Վ Ի Է Ն

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին

Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue des Cloîtres

կը խօսի՝ Օ Հ Ա Ն Կ Ա Ր Օ

գեղարուեստական ճոխ բաժին,

երգեր եւ արտասանութիւններ

Լ Ի Ո Ն

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ, Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Տ Է Ս Ի Ն

7 յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Այս Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 186 Av. Verdun, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՇԱՎԻԼ Արցութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Սատօյեանի ճաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ «Նոր սերունդի փրկութեան հարցը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սայիդօ. Աւագ-Առիւծ եւ կորիւն խումբերը 63 Rue de la République. կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ ՇԱՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վարչութեանս խնդրանաց վրայ, Արժ. Տ. Բարթող Աւագ քհնյ. Թագըրճեան տեղւոյս մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ եւ հոգեւորապէս մխիթարէ հաւատացեալ ժողովուրդը, այս կիրակի առաւօտ, մանկապարտէզի սրահին մէջ, 20 Ave. Ville d'Avray, Chaville. Սկզբ. Ս. Պատարագի ժամը 9ին։ Կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները, փութալ ի հոգեւոր մխիթարութիւն։

(Կնիք)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ ԳԷՈՐԳ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ, հոգեհանգիստի արարողութիւնը պիտի կատարուի մայիս 31ին, Պուքրէշի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Այս առթիւ Այրի Տիկին Գ. Էքսէրճեան (1000) հազար ֆրանք կը նուիրէ փարիզի Հայ կարմիր խաչին, *Յառաջի* միջոցաւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. վիէնի մեկուսի ենթակոմիտէն իր բոլոր ընկերներու եւ խումբերու կողմէ, ցաւակցութիւնն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկ. Զ. ՂՈՒԿՈՅԵԱՆԻ, իրենց սիրելի փոքրիկին ԱԼԻՍԻ տխուր մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը այսօր ժամը 9ին, 4 Rue de la Grange Batelière ծխավաճառին վերնայարկը։

Բոլոր նախկին կամաւորները որոնք դեռ չեն արձանագրուած, կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ։

կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ փարիզի հայ բժշկական միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ։

Նիւթ Ա.— Բերնի հիւանդութիւններ ու ակռաներ՝ կը խօսի Տօքթ. Սասունի։

Բ.— Ստամոքսի հիւանդութիւններ՝ կը խօսի Տօքթ. Ե. Մինասեանց։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողները կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօմէն Գաբրիէլ Համալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը Օր. Էլմաս Բիւփէճեան (Օրտուցի) որ Սուրիայէն Ֆրանսա անցած ըլլալը կ'ենթադրուի։

Հօմէն Արտաւազդ Բէֆինսիզեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր կինը, Տրապիզոնցի Տիկ. Շապուհի Բէֆինսիզեան եւ զաւակը Գրիգոր, զոր վերջին անգամ Պոլիս թողած է։ Իմացնել՝ Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher). France.

— կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է։ Իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. Իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆրանք։

— Մշոյ Ջոր Թաղեցի Խորէն տէր Սահակ փոթոեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Նալպանտ քնիազի որդին Գեղամ։ Լուր կայ թէ ընդհանուր տեղահանութեան միջոցին ազատուելով մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած է Ֆրէզնօ։ Կը խնդրուի հայրենակիցներէ իր հասցէն յայտնել Khoren Postoyanի, Usine de Menarde, St. Albau, La Grive, Isère, France.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ԳՏՆՈՒԱԾ

Թուռ, Ա. Պարսամեան.— Պ. Առաքելեանի ազգականները գտնուած են։ Հաղորդեցէք մեզ իր հասցէն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատանեկան միութեան կողմէ։

Յունիս 21ին

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
30
ՄԱՅԻՍ
1931

30 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1582

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՑ-ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է Ներգաղթի խնդիրը» կը հարցնեն մեզի, բերանացի և գրաւոր։

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է, կը հարցնենք մենք ալ, մեր կարգին, Երեւանցիներուն եւ անոնց հաւատարիմներուն։ Մասնաւորապէս ռամկավարներուն, որոնք հալածական սերունդի մը Հայաստան մուտքն իսկ շատ կը տեսնեն։ Արտատպե՞նք երրորդ անգամ.

—«...Բայց երբ մէջտեղ են Չափահաս կոչուած որբերու անարժան շահատակութիւնները, ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այդպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»։ (Պայքար, 8 Մայիս 1931)։

Բաղդատեցէք այս շնական ակնարկը՝ Էնկիւրիի վարիչներուն պատճառաբանութեանց հետ, — և գտէք տարբերութիւնը, եթէ կայ։ Հանեցէք տրամաբանական եզրակացութիւնը, եթէ սիրտ ունիք։

Եւ այս ամբողջ մաղձը, այս թունալից քսութիւնը անոր համար որ, ռամկավարները ոխ կապած են Ապրիլեան Սերունդին դէմ, մէկ-երկու միջադէպերու առթիւ։ Քանի մը տղոց յախուռն, դատապարտելի քայլերուն հետեւանքով։

Եւ այս բոլորը ճիշդ այն պահուն, երբ հայաջինջ սարսափներու մնացորդներէն վեց հարիւր կորիճ տղաք ակամայ թշուառութեան մատնուած են Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ...։

Կը փորձուինք հարցնել սա անողնայար փարիսեցիներուն. — չափահաս որբերը, մէկ միլիոն մեռելներու ցիրուցան եւ հալածական բեկորները աւելի՞ «ստահակ» են, աւելի՞ անարժան հայրենիքի մէջ բնակելու, քան այն հազարաւոր «կոմսոմոլ»ները, որ տէր-տիրական դարձեր են ամէն բանի, եւ սանձակոտոր խենդագարութեամբ կը լլրճեն ձեր իսկ սրբութիւնները։

Աւելի՞ անարժան են անոնք, պարոններ, քան «անապաստան երախաները», որ հեղեղի պէս թափած Խորհրդային Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, ահ ու սարսափ կը պատճառեն մինչեւ իսկ օրուան իշխանութեան, ձեր երկրպագած, փառաբանած իշխանաւորներուն։

Եւ եթէ հայ որբը, բանւորը իրաւունք չունի հայրենիքի հողը տեսնելու, իր քրտինքը խառնելու Հայաստանի ժողովուրդի վաստակին, հապա որո՞ւ առջեւ պէտք է բանալ դուռները։

Փարիզի եւ Ամերիկայի պողոտաներուն վրայ շնացող սալոնականներո՞ւն։ Պնակ մը ոսպի համար հաւատք ուրացող թշուառականներո՞ւն։ Թէ «ազգի փառք ու պարծանք» աղաներուն եւ էֆէնտիներուն առջեւ, առանց դաւանանքի խտրութեան։ Մէջն ըլլալով բոլոր տեսակի միջնորդներն ու գործակալները, փարիսեցիներն ու մաքսաւորները, պսակաւորներն ու կաշխառուները։

×

Բայց շեղեցանք նիւթէն։

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է Ներգաղթի խնդիրը։

Ոչինչ գիտենք այդ մասին, ընկերներ և քաղաքացիներ։

Ոչինչ, իբրեւ ստոյգ տեղեկութիւն։

Կը տեսնենք միայն մէկ բան, — Երեւանը հրաժարած է նոյն իսկ մաղով, շարմաղով մարդ առնելու տրամադրութենէն։

Ամենավերջին շնորհը եղաւ Ֆրանսայի, մօտ երկու տարի առաջ, երբ քանի մը խումբ «որակեալ»ներ գացին ու տարին։

Խօսքեր կային Պուլկարի համար, եւ որքան գիտենք, վեց ամիս սպասելէ յետոյ, ահա երկրորդ վեց ամիսն է որ կը սպասեն եւ կը յուսան թեկնածուները։

Խորհրդային թերթերու մէջ պիտի չգտնէք տող մը գիր, որ յոյս ներշնչէ հեռուէն ու մօտէն։ Տխրահռչակ Հօկը, որ իբրեւ թէ Ներգաղթի համար կ'աշխատի, ինքզինքը նուիրեր է [illegible] կազմելու, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» ծրագրով մը։

Ամէն անգամ որ այս շրջանակէն մէկը երթայ ու գայ — երթան եւ կուգան, չեն կենար — բան-գործ կ'ընէ օրուան վարիչներուն փառքը երգել, շինարարութենէ ճառել, եւ քաշուիլ պատեանին մէջ։

Եւ հիմա որ Զանգեզուրի աղէտն ալ ունին իբրեւ պատրուակ, միամտութիւն է աւելին սպասել։

Մանաւանդ որ, Երեւանը «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», իսկ անոր գոյնզգոյն բարեկամները իրենց պաշտած Էջմիածինն անգամ յանձներ են իսկական ստահակներու ճանկին։ (Դեռ չբարեհաճեցան արտատպել «Ազատ եկեղեցականներու» գարշելի ժուռնալը։ Մի գուցէ...)։

Ահա այսպէս, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, Երեւանի Ներգաղթի խնդիրը ճիշդ այն վիճակն ունի ինչ որ Թուրքիոյ երթեւեկի հրահանգը։

Մարդիկ չեն զբաղիր մեր տարագիր բազմութիւններով։ Չեն ուզեր զբաղիլ։

Ժամանա՞կ ունին զբաղելու, այնքան խառնիճաղանճ եւ զարմանազան ժողովներէ, թարգմանածոյ, թխածոյ բանաձեւերէ եւ համաշխարհային թերխաշ մարզանքներէ յետոյ։

Անոնք մինչեւ իսկ չեն ճանչնար մեզ,— տարագիր, «հայ-մաթլուս» բազմութիւնները եւ գաղութ ըսելով կը հասկնան քանի մը երեւելիներ։ կամ երեւելի եւ աներեւոյթ ոչնչութիւններ։

Շ.

ՄԱՅԻՍ 28, ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ

ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՂՈՒԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, «Յառաջ»ի վաղուան թիւը ամբողջովին նուիրուած է ՄԱՅԻՍ 28Ի։

ԽՈՐԹ ՋԱՅՆԵՐ

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱ՞Ս ԹԷ ԱԾՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կարելի է ըսել ե՛ւ մէկը եւ միւսը երբ պահ մը աչքի տակ բռնենք ռամկավարմտքի վերջին գիւտերէն մէկը։

Ամերիկայի «Պայքար»ը իր առօրեայ քարոզներէն մէկուն մէջ, երբ թէ կ'անդրադառնայ գաղութներու աննախանձելի վիճակին, կ'ընդունի գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը. բայց զայն կարելի կը գտնէ մէկ պայմանաւ,— որ Դաշնակցութիւնը (առանց անունը տալու) դադրեցնէ Հայաստանի դէմ պայքարը։

Նախ ճշդում մը։ Հայաստանի դէմ չկայ պայքար.—Կայ պայքար վարչաձեւին դէմ։

Եւ երկրորդ, հաստատում մը։ Գաղութներու կազմակերպման հարցէն մինչեւ Հայաստանի հետ զինեալ հաշտութեան... պայման, բաւական հեռաւորութիւն կայ։ Ու մէկը պայմանաւորել միւսով, աճպարարութիւն մըն է որ նոյնիսկ չի նմանիր պարզագոյն հանելուկի։

Ըսէք թէ Հայաստանի դէմ Դաշնակցութեան պայքարը ինչո՞վ կրնայ արգիլել գաղութներու կազմակերպման աշխատանքը։

Այդ առարկութիւնը պարզապէս փախուստի անել ճամբայ մըն է որ կը փաստէ անկեղծութեան պակաս։

Մարդը կը հաստատէ վտանգը որ կըսպառնայ գաղութներուն։ Կը հաստատէ, որովհետեւ չի կրնար ուրիշ կերպ ընել։

Բայց անհրաժեշտութիւնն իրեն համար, աշխատանքէ խուսափումն է։ Ու խուսափելու համար, պատրուակը չէ որ կը պակսի։ Երբ մարդ փնտռէ, ի վերջոյ կը գտնէ։ Ու «Պայքար» գտած է,- Դաշնակցութիւնը պէտք է դադրեցնէ Հայաստանի դէմ պայքարը, որպէս զի գաղութները կազմակերպուին...

Իսկ երբ դադրեցնէ, կրնաք հաւատալ, նոր պատրուակը չէ որ պիտի պակսի։

Դաշնակցութիւնը՝ կամ կը հրաժարի կամ չի հրաժարիր Հայաստանի վարչաձեւին դէմ գաղափարական պայքարի իր իրաւունքէն։

Բայց, ցաւ մը կայ որ կը տեսնես, Պ. «Պայքա՛ր»։ Հրամմէ, դարմանէ մինակ, եթէ կըրնաս եւ իրօք կ'ուզես։ Եւ կամ եթէ, անհրաժեշտ կը գտնես գործակցութիւնը՝ պատրուակներով մի խաբեր ինքզինքդ ո՛չ ալ ուրիշը։

Հիւանդ մօր սնարին քով, թշնամացած զաւակներն իսկ կրնան ձեռք ձեռքի տալ եւ դարման որոնել։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

«Հորիզոն» կը գրէ.—

Թեմական Խորհուրդի հրաւէրին վրայ, Առաջնորդարանի սրահին մէջ գումարուեցաւ խորհրդակցական խառն ժողով մը, որ մասնաւորապէս զբաղեցաւ Մակեդոնիոյ չափահաս հայ որբերու տագնապով։ Ժողովին ներկայ էին Թեմ. Խորհուրդի հինգ անդամները, Բարեգործականի, Հ. Կ. Խաչի եւ Հայրենակցական 7 Միութեանց ներկայացուցիչները։

Ժողովը սկզբունքով ընդունեց՝ բոլորովին կարօտ որբերուն համար ժամանակաւոր կերպով եւ անմիջապէս սնունդ հայթայթելու անհրաժեշտութիւնը եւ թելադրեց Թեմականին Ա) ընդհանուր հանգանակութեան մը ձեռնարկել Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ հայ համայնքներուն մէջ, այս նպատակով. Բ) կազմել կեդրոնական յանձնաժողով մը, որուն մօտ պիտի կեդրոնանան հանգանակուելիք գումարները եւ որ ուղղութիւն պիտի տայ նպաստաբաշխման գործին. Գ) ընդունիլ կտրոններու դրութեամբ՝ կարօտ որբերուն հաց բաշխելու եղանակը այն բոլոր վայրերու մէջ, ուր այս միջոցի գործադրութեան կարելիութիւնը կայ, իսկ կարելիութիւն չեղած վայրերու, այսինքն հեռաւոր գիւղերու մէջ ալ դրամ բաշխել իբր հացագին. Դ) գրել Սէրէզի, Տրամայի եւ Քաւալայի Թաղականութեանց եւ Տէմիրհիսար՝ Պ. Սուրէն Պէզօեանին, որպէսզի իրենց հսկողութեան տակ մէկ քանի մասնախումբեր կազմուին նպաստաբաշխումի աշխատանքները իրենց շրջաններուն մէջ տանելու համար։

Բարեգործականի Սելանիկի Մասնաճիւղի ատենապետը բժիշկ Պ. Գ. Ասլանեան խոստացաւ իբրեւ անմիջական օժանդակութիւն, Մասնաճիւղի սնտուկէն գումար մը դնել խնամատարական կեդրոնական յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ։

Հայրենակցական Միութիւնները իրենց լաւագոյն աջակցութիւնը խոստացան ձեռնարկին եւ անմիջապէս արդէն, գործի պիտի սկսին իրենց շրջանակներուն մէջ։

Ժողովին մէջ անգամ մըն ալ եւ միաձայնութեամբ շեշտուեցաւ այն տեսակէտը, թէ պէտք է ամէն ճիգ թափել շրջանիս չափահաս որբերը յարմար երկիր մը փոխադրելու եւ զանոնք վերջնապէս հոն զետեղելու համար, որովհետեւ այս փոխադրութեան եւ զետեղման մէջ է միայն անոնց փրկութիւնը։

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

«Տէյլի Հէրալտ»ի թղթակիցը Հռոմէն կը հեռագրէ թէ Վատիկանի պահակազօրքը զէնք եւ ռազմանիւթ ստացած է ի հարկին կարենալ ուժգնօրէն կռուելու համար Ֆաշիստներուն դէմ, որոնք մէկ քանի օրէ ի վեր յարձակում կը գործեն կաթոլիկ հաստատութիւններու վրայ։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Ռումանիոյ Էլէնա իշխանուհիին 12 ժամ պայմանաժամ տրուեցաւ երկրէն դուրս ելլելու։ Կարոլ թագաւորը ամիսներէ ի վեր ամէն ջանք կը թափէր սպիտելու Էլէնա իշխանուհին որ իր իսկ կամքով հեռանայ երկրէն։

Մերժումին վրայ էր որ տրըուեցաւ վտարման որոշումը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսոլինիի դէմ դաւադրութիւնը

ՇԻՐՐՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հռոմի ոճրադատ մասնաւոր ատեանին առջեւ նախորդ օր տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը անիշխանական Շիրրուի, որ կ'ամբաստանուի թէ ուրիշներու դրդումով կ'ուզէր սպաննել Մուսոլինին։

Շիրրու որ ամերիկեան հպատակ է, անցեր էր Պելճիքա, ուր երկու ձեռնառումբեր հայթայթելէ յետոյ մեկնէր էր Իտալիա։ Ինքը կը հաւատէ թէ նախ, այդ ձեռնառումբերը մտադրած էր գործածել դաս մը տալու համար բոլշեւիկեան Ռուսիոյ, զանոնք պայթեցնելով Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ։

Այս տարի յունուարին հասաւ Հռոմ, եւ ամէն առտու պտոյտներ կը կատարէր ճանչնալու համար Մուսոլինիի ինքնաշարժը, միշտ իր վրայ կրելով երկու ձեռնառումբերը եւ ատրճանակ մը։

Ձերբակալման պահուն Շիրրու ոստիկանատան մէջ վիրաւորեր էր ոստիկանապետը եւ երկու ոստիկաններ։ Խոստովանելէ յետոյ թէ կ'ուզէր մահափորձի ենթարկել Մուսոլինին, Շիրրու կը յայտնէ թէ ոստիկանատան մէջ ատրճանակը քաշած էր անձնասպան ըլլալու համար. բայց ոստիկաններու յարձակման վրայ, կռուի ընթացքին էր որ վիրաւորեր էր եւ ըեք հոգի։

Դատարանը՝ Շէրրուն պատասխանատու նկատելով իրեն վերագրուած բոլոր յանցանքներուն համար, մահուան դատապարտեց զայն։

Անշլուսը Լահէյի ատեանին առջեւ

Լահէյի միջազգային ժնայուն ատեանի նախագահը Պ. Ատաչի յայտնեց թէ հրամանագիր մը ստորագրած է որով ատեանին խորհրդակցութեան ենթարկուած հարցին՝ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան քննութեան համար գրաւոր փոխանակութիւններու վերջնական պայմանաժամ նշանակուած է յուլիս։ Իսկ բերանացի խորհրդակցութիւնները տեղի պիտի ունենան յուլիսի առաջին կիսուն։ Նկատի ունենալով հարցին ստիպողականութիւնը, նախագահը կը յուսայ որ Լահէյի ատեանը պիտի կրնայ իր կարծիքը յայտնել դէպի օգոստոսի վերջերը։

16,000 մեդր բարձրութեան վրայ

Այս առասպելն ալ իրականացաւ, ինչպէս միշտ, անստոյգ լուրերու տեղի տալէ յետոյ։

Գրեր էինք երէկ Փրոֆ. Փիքարի փորձը, իր հնացած օդապարիկով 16,000 մեդր օդին մէջ բարձրանալու եւ գիտական փորձեր կատարելու մասին։ Գրեր էինք նաեւ թէ վար իջնելու համար նշանակուած ժամանակը շատոնց անցած, թթուածինի պաշարն ալ սպառած ըլլալով, վախ կար որ Փիքար եւ իր ընկերը մեռած ըլլան տաժանելի հոգեվարքէ մը վերջ՝ օդապարիկին ամբօրէն փակ խցիկին մէջ։

Արդ, Փրոֆ. Փիքար եւ իր ընկերը ողջ են եւ առողջ, իրենց մտադրած բոլոր փորձերուն մէջ յաջողած ըլլալու հպարտութեամբ։

Աւստրիայէն Պերլին հաղորդուած հեռագրերու համաձայն, Փիքար եւ իր ընկերը առտուն ժամը 11ի ատեն, կրցան գետին իջնալ աւստրօ-իտալական սահմանագլուխը 3,000 մեդր բարձրութեամբ գագաթի մը վրայ։ Այդ պահուն օդապարիկը կը նշմարուէր թէ իտալական եւ թէ աւստրիական հողէն։ Երբ կանգ առաւ գագաթին վրայ, որ կը գտնուի, ամէնէն մօտակայ գիւղերէն 3 ժամ հեռու, ամէն կողմէ սկսան օգնութեան փութալ։

Ազատարարները երբ հասան օդապարիկին քով, Փիքար եւ իր ընկերը արդէն դուրս ելեր էին իրենց խցիկէն եւ ժպտագին կը դիմաւորէին օգնութեան փութացող գիւղացիները։ Փիքար յայտնեց թէ միշտ կրցաւ վարել իր օդապարիկը եւ յաջողեցաւ բարձրանալ 16,000 մեդր, թէ շատ գոհ է ձեռք բերած արդիւնքներէն։

Առաջին անգամն է որ յաջողութեամբ կը փորձուի բարձրանալ 16,000 մեդր։ Առաջին անգամ երկու Գերմաններ մօտ 30 տարի առաջ, յաջողած են բարձրանալ 10,800 մեդր օդապարիկով։ Երկու տարի առաջ անգլիացի մը կրցաւ բարձրացաւ 12,000 մեդր, բայց թթուածինի խողովակը պայթած ըլլալով, կրեց շնչահեղձ եղած էր։

Իսկ օդանաւով բարձրութեան մրցանիշը 1930ին կոտրած էր ամերիկացի մը 13,157 մեդրով։

Խորհրդաւոր պայթումներ Յունաստանի մէջ

Տրամայէն Յունաստանի Ներքին Նախարարութեան ղրկուած հեռագիրներու համաձայն, խորհրդաւոր պայթումներ յառաջ եկան քաղաքին մէջ, ընդհանուր յուսաբեկութիւն եւ սուգ պատճառելով հանրութեան։

Առաջին պայթումը յառաջ եկաւ զէնքի մթերանոցին մէջ, 1 սպանուած եւ 15 վիրաւոր կայ։ Պայթումին հետեւանքով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏԱԳՆԱՊԻ ՑԱՐԱՏԵՒՈՒՄԸ

Երբ երկու բարեկամներ իրարու կը հանդիպին, առաջին խօսակցութիւննին միջազգային ելմտական տագնապին վրայ է ապահովաբար. գործ չկայ, շահ չկայ... Բայց կամաց կամաց ամէնքն ալ միջոց մը գտած են նոր գործ մը սկսելու, նոր կեանք մը ստեղծելու ու կ՚ապրին... կարծէք տագնապը բնական վիճակ մը եղաւ եւ հետզհետէ վարժուեցանք տագնապին. ինչպէս ամէն բան, տագնապն ալ յարաբերական է։ Յետպատերազմեան առաջին շրջանին, որ կը յաջորդէր հինգ սոսկալի տարիներու անհաշիւ մախումներուն եւ աւերներուն, նոր միջավայր մը յառաջացաւ «դիւրին շահի», «անաշխատ վաստակի» եւ երբ հետզհետէ կեանքն իր բնական վիճակին կը վերադառնայ, շահերը կը դժուարանան, կենսամարտը սուր հանգամանք կը ստանայ, բնականաբար անատակները, տկարները կը կքին մրցման առջեւ։

Ելմտագէտներն իրենց մասնագիտութեան բոլոր ծալքերը բացին հանրութեան առջեւ. ելմտական բառարանի բոլոր բառերն արտասանեցին տագնապը բացատրելու եւ դարմանը մատնանշելու... արդիւնքը չտեսանք սակայն։ Ամէն կողմ անգործներու թիւը կը մնայ միեւնոյնը, եթէ չաւելնար, եւ ամէն կողմէ միեւնոյն գանգատները կը լսուին շարունակաբար։

Առեւտրականները կը գոհանան աւելի քիչ շահով, որպէսզի աւելի դիւրաւ ծախեն, բայց գործաւորը չուզեր զեղչել իր օրավարձը։ Ֆրանսայի ամենամեծ ճարտարարուեստի կեդրոնին մէջ — հիւսիսի մանաբանները — գործարանատէր եւ գործաւոր բաւական ժամանակէ հետէ կռուի մէջ են եւ գործադուլն սկսած է մտահոգիչ հանգամանք ստանալ. գործարանատէրերը թուանշաններով կը բացատրեն թէ ի վիճակի չեն մրցելու օտարներու հետ, որովհետեւ ապրանքը աւելի սուղ կ՚արժէ իրենց եւ ստիպուած են զեղչել օրավարձերը. իսկ գործաւորները միեւնոյն թուանշաններով կը բացատրեն թէ օրավարձը դեռ չխախտուր այդ հաշիւին մէջ եւ չեն կրնար ընդունիլ զեղչումը. Թուաբանութիւնն անգամ շուարած է եւ երկու անգամ երկուք չորս չըներ կարծէք...

Հումոյթներու գինները կը մնան իրենց ամենավար գիներուն վրայ. ձգախէժը, մետաղները, քարիւղը, ածուխը եւ ընդեղէնները երբեք այսչափ աժան եղած չէին եւ ոչ ոք գիտէ թէ ամենաստորին մակարդակին հասա՞ծ ենք թէ ոչ. այս ապրանքներէն մէկ մասը կարելի է պահել աւելի լաւ օրերու յոյսով, բայց մէկ մասն ալ պահուելով կը փճանայ — ցորենը. ձգախէժը, ընդեղէնները. պէտք է որեւէ գնով ձեռքէ հանել եւ սակայն գնող չկայ։

«Տագնապը պիտի վերջանայ, երբ այդ հումոյթներու գինները բարձրանան». այս է շատ մը ելմտագէտներու կարծիքը. բայց փորձառութիւնը դրական ապացոյց չի տար այդ կարծիքին. որչափ արտադրութեան միջոցները կատարելագործուին, այնչափ ալ արտադրութեանց գինները կ՚աժաննան եւ վերջապէս աժանութիւնն ալ բարիք մը չէ՞. դժգոհի՞լ պէտք ենք որ գլխարկ մը 100 ֆրանքի տեղ 50 ֆրանք կ՚արժէ... կամ բոմպակը 20 ֆրանքի փոխարէն 5 ֆր. միայն։

Աւելի ճիշդ կ՚ըլլայ ըսել թէ տագնապը պիտի վերջանայ, երբ պատրաստ ապրանքները ծախուին։ Բայց ծովին ջուրը կրնա՞յ պակսիլ եթէ գետերը շարունակեն միշտ թափիլ անոր մէջ միեւնոյն առատութեամբ... այսինքն եթէ միշտ նոր ապրանք շինուի կամ նոր հասոյթ արտադրուի աւելի քան սպառողի կարողութիւնը...։ Կուգանք բախելու գերարտադրութեան. բայց միս կողմէ՝ եթէ գործարանատէրը չարտադրէ, գործաւորն ի՞նչ ընէ...

Կը կարծուի թէ անելի մը առջեւ ենք. այո՛, անտարակոյս անել մըն է միջազգային տագնապը եւ բոլոր միջոցներն անզօր պիտի մնան դարմանելու զայն, որչափ ատեն որ այս անիշխանութիւնը շարունակուի արտադրութեան եւ սպառման մէջ։ Ղեկավարող տարրերն են որ պէտք է խելացի քաղաքականութեամբ, միջազգային համաձայնութիւններով եւ անշահախնդիր ոգիով կանոնաւորեն հրապարակը, նկատի առնելով ամէն մէկ երկրի կարողութիւնն ինչպէս արտադրութեան, նոյնպէս եւ սպառման մէջ եւ ըստ այնմ որոշեն ամէն մէկ երկրի մասնակցութիւնն ընդհ. կացութեան ի նպաստ։

Վիճակագրական տուեալներու հիմանց վրայ ֆրանսական պատկան վարչութիւնն հրապարակած էր վերջերս թէ իւրաքանչիւր ֆրանսացի պատերազմէն առաջ օրական 650 կրամ հաց կ՚ուտէ եղեր, մինչդեռ հիմա 400 կրամ միայն կ՚ուտէ. դժուար է փնտռելը թէ ինչո՛ւ հացն այլեւս նուազ կը սպառի. յամենայն դէպս դրամի պակասը չէ. ընդհակառակն դրամի պակասը տրամաբանօրէն պէտք էր հացի սպառումն աւելցնէր։ Իրականութիւնն այն է որ հաց նուազ կը սպառի եւ հետեւանքը պէտք է ըլլայ այն որ պետութիւնը միջամտէ նուազ ցորեն արտադրել տալու համար, եթէ չուզեր որ հաւասարակշռութիւնը խախտի... այս օրինակը բազմապատկելով եւ ամէն երկիրներու վրայ տարածելով, կարելի է անշուշտ գտնել հաւասարակշռութեան բանալին...բայց պէտք է որ ամէնքը համախորհուրդ աշխատակցին եւ ոչ թէ ամէն մարդ իր գլխուն ճարը նայի. բարօրութիւնն ընդհանուր ըլլալու պարագային է միայն որ կրնայ տեւական ըլլալ. անհատական բարօրութիւնը կախում ունի ընդհանուր բարօրութենէն։

Նիւ Եորքի դաշնակցային պահեստի դրամատունն իր զեղչին սակն իջեցուց հարիւրին մէկուկէսի. այսչափ ստորին պաշտօնական սակ այդ դրամատան հաստատումէն ի վեր գոյութիւն ունեցած չէ, այսինքն դրամի այսչափ աժանութիւն երբեք տեսնուած չէ. 1000 ֆրանքնոց մէկ տարեկան փոխանակագիրը կարելի է 15 ֆրանք զեղչով կտրել...։ Բնականաբար միւս երկիրներու նմանօրինակ հաստատութիւններն ալ պիտի ստիպուէին հետեւիլ այդ օրինակին եւ Անգլիոյ դրամատունը հարիւրէն երկուքուկէս երկու իջեցուց, Հոլանտականը նմանապէս հարիւրին երկուքուկէսէն երկուքի իջեցուց, Հոլանտականը նմանապէս հարիւրին երկուքուկէսէն երկուքի, եւայլն եւ կը սպասուի որ ֆրանսականն ալ փոխէ այս օրերս։

Գործ չըլլալու նշան է զեղչի սակին աժանութիւնը, անվստահութեան արդիւնք է այս պարագապէս, դրամատէրերը չեն ուզեր մեծ ձեռնարկներու դրամ յատկացնել, մտաւոր ապագան վստահութիւն չի ներշնչեր իրենց։ Կը նախընտրեն 15 ֆր. շահիլ մէկ տարուան մէջ իրենց 1000 ֆրանքով, քան աւելի շահելու յոյսով երկար պայմանաժամով գործերու կամ ձեռնարկներու միջամուխ ըլլալ։

Յուսահատութիւնն ալ փոխանցիկ է եւ տագնապի մեծագոյն պատճառներէն մէկն ալ այդ յուսահատութիւնն է, հանրապետութեան նախագահի թեկնածութեան մէջ Պրիանի անյաջողութիւնը այդ մտայնութեան արդիւնքն է, խաղաղութեան առաքեալները հաւատ չեն ներշնչեր եւ ընկերվարականներու համակրանքը անյաջողութեան մատնեց արտաքին գործոց նախարարը, որ լաւատես է եւ միջազգային խորհրդին կ՚երկրպագէ, գոնէ առ երեւոյթս։

Յուսատեսներու համար լուրջ պատճառներ կան մտահոգուելու, Գերմանիա եւ Լեհաստան, Ֆրանսա եւ Գերմանիա, Հունգարիա եւ Ռուսիա անլուծելի խնդիրներ ունին եւ մէկ օրէն միւսը կրնան բռնկեցնել վիթխարի հրդեհը... Բայց ե՞րբ պակաս եղած են այդ պատճառները, ե՞րբ բոլոր տեղերն ալ գոհ եղած են տիրող կացութենէն...։ Պատերազմի պատճառները ժողովուրդնե՞րն են թէ զանոնք ղեկավարողները—առաւելն քանի մը հարիւր հոգի...։

Բոլոր պետութեանց քաղաքացիներն ալ խաղաղութիւն կը փափաքին, որովհետեւ գիտեն թէ ի՛նչ պիտի արժէ նոր պատերազմ մը, գիտեն թէ ան պիտի սրբէ այս անգամ վարերէ հետէ կուտակուած քաղաքակրթութեան վերջին մնացորդներն ու յիշատակարանները։ Խնդիրը պետական մարդոց մտայնութիւնն ու զգացումները փոխելն է, անոնցմէ քիչերը անձամբ պիտի մասնակցին սպանդին եւ ոչ միայն չեն տուժեր, այլեւ թերեւս կը շահին նոր պատերազմէն...։

Յուսատեսներու ամենազօրաւոր պատճառներէն մէկն ալ ահագին ռուս զանգուածի ապշեցուցիչ ինքնութիւնն, աւելի ճիշդ բանի կրաւորականութիւնն է Ստալինի տխմար եւ կործանարար փորձերուն առջեւ, սոցիալիզմը կառուցանելու պատրուակով եւ մեծաքանակ սուտերով խեղճ մուժիկները մխրճուած են ստորին գերութեան եւ անհանդուրժելի թշուառութեանց մէջ, որպէսզի յառաջանան դէպի միջազգային հաւասարութիւն, դէպի երանելի. կարգ ու սարք—տխեղերականչուառութեան...։

Մ. Տ.

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՒՐԻԶ, 14 Մայիս.— Ապրիլ 27ի գիշերը հիմնովին քար ու քանդ է եղել բոլորիս սրտին մօտիկ Զանգեզուրը իր բոլոր շրջաններով։ Հերոսական Զանգեզուրը անցեալներում պաշտպանելով հայութեան անթիւ թշնամիներից, այսօր չար բախտի բերմամբ աւերուել է։

Պատմական Տաթեւը, Հալիձորը, Երիցաթումբը, Գորիսը, Շնհերը, Սւարանցը, Սիսիանի, Դարաբասի, Ղափանի, Արեւիկի շրջանները այժմ փլատակների են վերածուած եւ կենդանի մնացած ազգաբնակչութիւնը բացօթեայ կ՚ապրի։

Շատ գիւղերի տներ փլած են 70-80 առ հարիւր։ Բոլոր կենդանիներն ու կահկարասիները ինչպէս նաեւ կենսամթերքները մնացած են փլատակների տակ։

Ժողովուրդը զուրկ ապաստանից, հացից ու կենսամթերից, ստիպուած պիտի լինի սովամահութիւնից ազատուելու համար արտագաղթի տնաքանդ ճամբան բռնելու։

Սովից ու արտագաղթի ճամբից մեր հայրենակիցներին փրկելու միակ միջոցն է, որքան կարելի է շուտափոյթ եւ չօշափելի եղբայրական օգնութեամբ հնարաւորութիւն տալով նրանց ծածկոց, լծկան եւ մինչեւ հունձք՝ հաց ունենալու, որպէսզի ցիր ու ցան չլինին եւ իրենց հայրենի երկիրը ամայութեան չմատնեն։ Անշուշտ խորհրդային երկրի իշխանութիւններն ու ժողովուրդը իրենց օգնութիւնը պիտի բերեն աղէտեալներին. մնում է, որ գաղթահայութիւնն էլ իր բոլոր խաւերով ու կազմակերպութիւններով շտապէ օգնութեան ձեռք մեկնելու եւ Զանգեզուրցուն ազատելու այս աննախընթաց արհաւիրքից։

Սիրում ենք հաւատալ, որ գաղթահայութիւնը մղուած իր հայրենասիրութիւնից, արձագանգ կը տայ մեր այս կոչին եւ իր եղբայրական օգնութիւնը կը հասցնի։

Զ. Եօլեան, Յ. Ստեփանեան, Յ. Տէրունի, Խ. Մելքումեան։

Յ. Գ.— Խնդրում ենք միւս թերթերին արտատպել:

ՇԱՐԺԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 14 Մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Ապրիլ 27ի երկրաշարժից վնասուած են հետեւեալ գիւղերը.—

Հին եւ Նոր	Մաճ	ծանր	Թեթեւ	աւերուած
Գորիս	110	2	205	70%
Բռուն	—	1	1	—
Երիցաթմբ	47	10	30	100 »
Քարահունջ	—	—		4մասնակի
Գեղ	3	1	3	—
Խնձորեսկ	2	3	7	40 »
Խայջի	1	4		—մասնակի
Տաթեւ	20	70	31	100 »
Հալիձոր	7	12	65	70 »
Սւարանց	5	6	—	100 »
Տանձատափ	1	1		2մասնակի
Շնհեր	—	30	16	40 »

ԴԱՐԱԲԱՍԻ ՁՈՐ

Ալըլաթիան, Լծէն, Տուլորս Բընուխ, Շըլարի կիրճ, Դարաբասի կիրճ, Բալաք Ղարաքիլիսա քանդուել են տների 70-80ը. իսկ մնացած գիւղերում 50 առ 100։ Գորիսում եւ եւ շրջանում քանդուել են 670 տուն, ճեղքուածքներ են ստացել 1256 տուն։ Ղափանի շրջանում ինչպէս նաեւ Գեղւայ ձորում նոյնպէս մեծ վնասներ են եղել։ Վերջին լուրերի համաձայն ամբողջ Զանգեզուրում վնասուած են 8000 հոգի։ Ազգաբնակչութիւնը բացօթեայ եւ շատ ծանր վիճակի մէջ կ՚ապրի։ Շրջանի կենդանիներն ու կահ-կարասիները մնացել են փլատակների տակ։

Օրդուբաթի շրջանում փլած են 44 գիւղ։

Նասրւաս, Ուզդիբի, Փառաքա, քանդուել է տների 50 առ 100ը։ Ղալանլի, Գեօզ Ղալանլի, Գեօլ, Սալուի, Քիւնա եւ ուրիշ գիւղեր քանդուել են մասամբ։

Օրդուբաթի շրջանի լեռնային մասերում նոյնպէս փճացած են թէ անասունները եւ թէ տնային իրերը։

ՇԱՐԺԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 12ին, ցերեկւայ ժամը 1ուկէսին ուժեղ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Թաւրիզում, մէկ վայրկեանում ազգաբնակչութիւնը սարսափահար փողոց թափուեց։ Զանցած երկու ժամ, նորէն ցնցումներ եղան։

Սալմաստի, Զանգեզուրի եւայլ շրջանների երկրաշարժից աւերածութիւնների սարսափի տակ, ամբողջ քաղաքի ազգաբնակչութիւնը դուրս եկաւ այգիներ եւ բացօթեայ գիշերեց։ Քաղաքում մի շարք շէնքեր ճեղքուածներ ստացան, սակայն բարեբախտաբար վնասներ չեղան։ Միայն մեծ շուկայում մէկ փոքրիկ դաւան է փլուում եւ երեք Պարսիկներ մահանում են։ Երկրաշարժի ժամանակ, շուկայում մեծ խուճապ է առաջ գալիս։ Խանութպանները թողնում են իրենց խանութները եւ աջ ու ձախ փախչում են գլուխները ազատելու համար։

Ստեղծւում է մի սրտաճմլիկ տեսարան, այս կամ այն քարվանսարայի հրապարակ դուրս եկող Պարսիկը սկսում է բարձր ձայնով աղօթել։

Չնայած այդ խուճապին, ոստիկանները իրենց չեն կորցնում և աշխատում են սիրտ տալ ոտքերի տակ տրորւող ու փախչող ժողովրդին, որի հետեւանքով էլ որ և է թալան չի պատահում։

Նոյն ժամին շատ ուժեղ երկրաշարժ է եղել Ջուլֆա, Մարանտ, Եամ, Շարաբխանա, Դարաղամբ, Խոյ և Մակու։

Մարանդում և Եամում մի քանի տներ են փլել. մարդկային զոհերը շատ քիչ են։ Այդ շրջանի ազգաբնակչութիւնը նոյնպէս բացօթեայ կ՚ապրի։

Ըստ լուրերի ուժեղ ցնցում է եղել Բաշ Նորաշէն, Նախիջեւան, Օրդուբադ եւ վնասներ է պատճառել. իսկ Օրդուբաթում այնքան ուժեղ է եղել, որ շէնքերը հիմնովին քարուքանդ են եղել։

Ուժեղ ցնցումներ է եղել նաև Զանգեզուրում, բայց դեռ մանրամասնութիւններ չկան։

Ք.

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր Պոլսոյ փողոցներէն մէկուն մէջ, զարհուրելի ոճիր մը գործուեցաւ, Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանին տնօրէնը ատրճանակով սպաննելէ յետոյ իր կինը, ամբելով կտրեց անոր կոկորդը։ Ոճիրը կը վերագրուի նախանձի։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան օտար աշխարհ.— *Այսպէս ուրեմն, Աբովեան «կազմուած» էր արդէն՝ երբ օտար աշխարհ գնաց։ Բայց այդ մասին ահա օրինակ. — 1829ին Սեպտեմբեր 27ին գրած է ոտանաւոր մը, ուր զուք պիտի գտնէք այն բոլոր յատկանիշերը, զորս իր գրականութեան կը վերագրենք այսօր։ Այդ ոտանաւորը, որուն խորագիրն է* «Երեւակայութիւն ի վերայ ճանապարհորդութեան ի լեառն Արարատ», *գրած է վերելքէն ամիս մը ետքը, արտայայտելու համար «մանկական սրտի զեղմունքը, որ մի այսպիսի տեսարանի վսեմութեամբ համակուած, եւ ոգեւորուած հաւատքով հին հին պատմութիւններովն Արարատի, որ մարդկային սեռի հանգստավայրն ու փրկութեան տեղն է եղել, առաջ բերեց այն, որ իւր հայրենակիցներից ընդունւում ու պատմւում է իբրեւ ճշմարտութիւն»։*

Ի հանդարտասիւգ մարմանդս
հողաբեր մեղմիկ զեփիւռին,
Դիմեցի երբեմն զբօսնուլ ի ծոց
Մասեաց սուրբ լերին,
Զուարճալի տեսիլ սոյն երկնատեղեաց բարձանց կաթոգին,
Խլեալ գրաւէր ակճիռս ի զննին
զիմ հոգի զմարմին:

Խոնջեալ վաստակեալ յանմարթ
յելեւէջս այս ճանապարհին,
Խնդրէի հանգիստ օտար ուղեւորս անծանօթ վայրին,
Մտի ի պանդոկ միոյ ի ժայռից
բլրոց այս լերին,
Մտիգիշերել, զփոփել զհարուածս
դառնադէպ ուղին:

Ջեւ էին բացեալ ծայք արծաթաձոյլք թեւոց արեգին,
Ջեւ էին մեկնեալ խաւար մասնամուտ մթոյ գիշերին,
Հազիւ կոր ի կոր պարզեալ իմ
զդէմս հայի խնդրէի,
Անդէն դիտապաստ յերկիր կործանեալ անշշունչ կայի:

Կը տեսնէ՞ք, նոյն սէրը նկարագրելու բնութիւնը, նոյն մելամաղձութիւնը իր «մանկական սրտին զեղմունք»ին մէջ։ Տասը տարի յետոյ, օտարութենէ վերադարձին, նոյն նկարչութիւնը այն ոտանաւորին մէջ, որ կը կրէ «Աղասու սրտի տխրութիւնը».

Լուսինն ամպերի միջովն լեղ
տալով,
Սարերի ծէրին շող քցելով,
Հազար տերեւի, թփի արանքով
Հսկու պէս ֆռֆռում, փայլում
է լուսով:
Մէկ մութը ծորում՝ քաշվել եմ,
նստել,
Սիրուն աղբրի ծձնին ականջ
դրել,
Ջորս կողմս հովացել, անուշ հոտ
բռնել,
Իմ սիրտն ա միայն խաւար մընացել:

Այստեղ տարբերութիւնը այն է միայն, որ աշխարհաբար գրած է, մինչ միւսը՝ գրաբար։ Բայց օտարութենէ վերադարձին գրած է ուրիշ գրաբար կտորներ ալ։

Ուրեմն, ի՛նչ ազդեցութիւն կրեց, երբ գնաց օտար աշխարհ։

Այդ ազդեցութիւնը Աբովեան կը խոստովանի իր նամակներուն մէջ եւ կը մատնէ իր գրականութեամբ։

Տեղ մը կը գրէ. «Բոլոր մեր խալխի խօսացած բաներն եմ հաւաքել»։ Ուրիշ տեղ մը, վէրք Հայաստանիի ակնարկելով, կը գրէ. «Նրանով կարելի է իմանալ էն ժամանակւայ մեր աշխարքի հալը»։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ո՞վ ուղղութիւն տուաւ Աբովեանի, որ յանկարծ կ՚ըսէ. «Որքա՛ն առարկաներ, որքա՛ն նիւթեր ունի Հայաստանը, որոնք կարող էին բանաստեղծութեան վերջին թռիչքը տալ, — Հայոց կեանքը, նրանց մտածելակերպը, նրանց պատմութիւնը, նրանց վիճակը, նրանց դրախտական երկիրը, նրանց յիշողութիւնները հրաշալի ժամանակների գործաշարքերի իրենց անցքերով հանդերձ լի են պատկերներով, որոնց նըմանները սակաւ ժողովուրդների, եւ, եթէ ես չեմ սխալուած, եւ ոչ մի ժողովրդի մէջ գոյութիւն ունեն»։ (Այս տողերը թարգմանուած են Աբովեանի մէկ գերմաներէն նամակէն)։ Ուրեմն փնտռենք այն ազդեցութիւնը, որ Աբովեանը առաջնորդեց ազգագրութեան եւ ժողովրդային բանահիւսութեան գանձարանը, ուղղութիւն մը, որ ետքէն յատկանիշը դարձաւ մեր արեւելահայ ամբողջ գրականութեան։

Աբովեան տակաւին Եւրոպայի հետ շփման մտած չէր, երբ գերմանական եւ ռուսական գրականութիւնը նոր ուղղութիւն մը կը ստանար խորհրդաւոր եւ տաղանդաշատ մարդու մը ազդեցութեանը տակ։ Շատերու անծանօթ կը մնայ Համանը, գերմանացի այս խորունկ իմացականութիւնը, որ, իր միտքի գաղափարներով եւ ժողովրդային անմիջակ ստեղծագործութեանց հանդէպ իր սէրովը, փոխեց հունը գերմանական գրականութեան։ Համանի առաջին հետեւորդն եղաւ Հերդեր, այս կարմիր աչքերով երիտասարդը (*), որ, աստուածաշնչական գրականութեան սիրահար, յամառութեամբ նուիրուեցաւ եբրայական լեզուին եւ բանաստեղծութեան ուսումնասիրութեան։ Յետոյ հաւաքեց բոլոր երկիրներու ժողովրդական բանաստեղծութիւնները, մինչեւ բարբարոս ու վայրենի ցեղերունը։ Եւ Հերդերն էր դարձեալ, որ, երբ Կէօթէ տակաւին Ովիդիոս կը կարդար, առաւ նետեց ձեռքէն «Կերպարանափոխութիւնը» եւ թելադրեց ուսումնասիրել ժողովրդական բանաստեղծութիւնը, չմոռնալով սիրցնել նաեւ Ոսիանը։ Կէօթէն ինք է, որ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Հերդեր «հարթեց» Ովիդիոսը իրեն անար֊ժէք, եւ քննադատեց ընդունուած կարծիքները անոր գործին մասին։ Այնուհետեւ Կէօթէ եւս կը մղուի փնտռելու գերմանական ժողովրդական զրոյցները եւ երգերը, հետեւելու համար անոնց թարմութեան ու խոր արուեստին։ Այս հոսանքը կը տարածուի շուտով ամէն կողմ։ Գերմանացի փիլիսոփան, Ֆիխտէ, որ բանաստեղծ մըն էր նոյն ատեն, իր երկրին ժողովրդականերգերուն համանման շեշտէն եւ թարմութենէն ներշնչուած, կուտայ գերման ցեղին տիրակալութեան վարդապետութիւնը։ Եւ ահա ժողովրդական երգերու ծաղկումին հետ երեւան կուգայ ցեղապաշտ բանաստեղծութիւն մը։ Այդ շրջանի քնարերգութիւնը ունի միայն երկու յատկանիշ, — երգել ցեղը կամ հայրենիքը ժողովրդական արուեստով մը։ Եւ Գերմանիայէն Ռուսիա, ահա շարանը գերման կամ սլաւ ցեղերուն քնարերգակներուն՝ Բուրգէր, Արնդտ, Կոլցով, Խոմիակով, Տիւտչեւ, Նեկրասով եւ ուրիշներ։

Երբ Աբովեան շփման մէջ կը մտնէր գերմանական եւ ռուսական գրականութեան հետ, այս քնարերգակներէն ոմանք լռած էին արդէն, ոմանք նոր կը բանային իրենց շրթները կամ դեռ աւելի ուշ։ Սակայն խնդիրը այն է թէ գրական մթնոլորտը կը թրթռա՛ր այս հայրենաշունչ, ցեղապաշտիկ եւ մելամաղձոտ երգերով, որոնք ժողովրդական կշռոյթ մը ունէին անպայման։

Միւս կողմէ, Աբովեանի բարեկամները, շրջապատելով զինք կը խնդրէին որ ժողովրդական երգեր ու զրոյցներ հայթայթէ իրենց Կովկասի «ցեղերու թանգարան»էն, — Հայերէն, Քիւրտերէն, Վրացիներէն, Թուրքերէն, եւայլն։ Բանաստեղծ Բոդենշտէտ, երբ կը պատրաստէր իր «Հազար ու մէկ օր»ը, տեղեկ-

(*).— Աչքերը բորբոքած էին, սաստիկ ցաւերով կը տառապէր գործողութիւնն իսկ չփրկեց զինք։ Թերեւս այդ ցաւն էր, որ յուսահատութիւն ու մելամաղձութիւն բերաւ իրեն։ Կը համարուի գերմանացի préromantiqueներէն մէկը:

րով հայկական եւ քրտական ժողովրդական երգեր առաւ Աբովեանէ։ Դարձեալ Աբիխ, [illegible]ւզէր, Ֆրէն ժողովրդական ստեղծագործութեան նմոյշներ հաւաքել տուին իրեն։ Բէկնե[illegible]ֆ քրտական ֆոլքլորին մասին յօդուած կը խնդրէր իրմէ։ Աբովեան ամէն կողմ բանասիրութիւն փնտռելու ելաւ։ Նախիջեւանի մէջ կը գտնէ Միքայէլ Աստրիի ձեռագիրը եւ Երեւանի մէջ կը հաւաքէ «մեր լիխ խօսացած բաները», առակներ, տաղեր ու զրոյցներ։

Այսպէս ահա Աբովեան կը գտնէ նոր ուսուցիչ մը, — հայ ժողովուրդը՝ որուն ազդեցութիւնը իր գրականութեան վրայ ճակատագրական դրոշմ ունի։ Աբովեան օտար երկիր գնաց, բայց, առաձգական գնդակի մը նման, օտար երկիրէն զինք նետեցին հայ ժողովրդական բանահիւսութեան գիրկը։ Իր քերթուածներուն մեծ մասը, կ'ըսէ Հ.Մխիթար Երեմեան, կը պարունակէ մեր գաւառներու մէջ արդէն իսկ ծանօթ երգեր կամ առակներ։ Ցոյց տուէք ինծի, դուք որ կը պնդէք թէ գերմանական ռոմանթիզմ կամ առնուազն գերմանական գրականութեան ազդեցութիւն Աբովեանի մէջ, ցոյց տուէք մէկ հատիկ օրինակ գերմանական գրականութենէն, որ հեռուէն նմանութիւն մը ունենայ Աբովեանի մէկ գործին հետ։ Կ'ըսեն թէ Աբովեանի ֆէօդորայ [illegible]թարգմանութիւնը կը նմանի Կոցեբուի «Աքսորականք ի Սիբիրիա» գործին։ Բայց այդ թարգմանութիւնը հետեւողաբար [illegible]ուած բան մըն է, թերեւս կու[illegible] Աբովեանի հայացնելու վարժութենէն։ Արդարեւ, Աբովեան սովորութիւն ունէր հայացնել առակները (բազմաթիւ օրինակներ Լաֆոնթէնէն)։ Իր [illegible]ն ստեղծագործական աշխատութիւններուն մէջ, սակայն, դժուար թէ գտնէք օտար ազդեցութիւն։ Կէօթէի գործերուն մէջ (Վէրթէր եւ Ֆաուսթ) կրնանք [illegible] տալ ոչ միայն ազդեցութիւնը, այլ նոյնիսկ նմանողութիւնը Ռուսոյին (La Nouvelle Héloïse) եւ Շէյքսփիրին։ Պէտք է նոյն ձեւով մեզի եւս ցոյց տալ Աբովեանի կրած ազդեցութիւնը Sturm und Drangի գրողներէն։ Ընդհակառակն Աբովեանի մէջ հայ ժողովրդական երգերու հետեւողութիւնը որքա՜ն որ կ'ուզէք։ Այսպէս, բացէք Վէրք Հայաստանին եւ կարդացէք նկարագրութիւնը Թագուհիին.

— «Թագուհի՛ն, Թագուհի՛ն. աշխարքի Թագուհին, երկնքի տակին, գետնի երեսին անթառամ ծաղիկ Թագուհին, դրախտ, անփշակ, անգին, անհատ, աննման Թագուհին։ ... Նրա թուխ թուխ ունքերը, նրա չալ չալ աչքերը, նրա նռնահատ թշերը, նրա բարակ բարակ՝ ղալամ քաշած պռօշնե՛րը, նրա լուսեղէն ճակատը, նրա մարմառ, նուրբ ջիթը, նրա բլբուլի լեզուն, նրա ջիգեցնցուղ բուգը...»։

Կամ նկարագրութիւնը Աղասիին.

— «Նրա սուրահի բոյը, նրա թուխ թուխ աչքերը, նրա ղալամով քաշած ունքերը, նրա աննման, գեղեցիկ պատկերը, նրա գեղեցիկ լեզուն, քաղցր ձէնը, նրա լէն թիկունքը, բարձր ճակատը ու ոսկեթել ճակտը...»։

Ամբողջ նմանագրութիւն (pastiche) հայ ժողովրդական սիրերգներու։

— «Աղասի, Ջան Աղասի, գըլխովդ փարվան ըլիմ՝ Աղասի։ – Ընչի՞ չեմ էս սհաթին կրակ դառնում՝ ինձ էրում, ընչի՞ չի երկինքս չորանում, աչքս խաւարում, ընչի՞ չեմ թոզ դառնում, որ բալքի թէ քամին բերի, գամ, ոտիդ տակին ցրվիմ, սարէ սար ընկնիմ, քարէ քար... որ ինձ վրայ գլուխդ դնես, որ տեղ որ քու մանիս՝ նանն ըմբրիդ մեռնի, իմ Թաղաւոր, իմ աղա Աղասի։

... Տնկած ծառերդ փուշ են դառել՝ ինձ սպանում, պահած ծաղկներդ կրակ են դառել՝ ինձ էրում, խորովում...։

... Անումիդ մեռնիմ, արեւիդ մեռնիմ՝ Աղասի ջան, մօր աչիդ պահած, հօր աչքի լիս որդի ջան, ալամ աշխարքի զոված, Աստծու սիրեկան, մարդի դիրեկան, Ջանս քեզ մատաղ՝ Աղասի ջան, փուշ էիր տնկում՝ վարդ էր քեզ դառնում, քարին էիր ձեռը տալիս՝ քարը հողի առնում...»։

Բայց այսպիսի արտայայտութիւններ շատ են ըրեր հայ մայրերը, որ պանդուխտ ունին։ Աբովեան կ'օգտագործէ զանոնք կամ հետեւի արտայայտութեան նոյն եղանակին իր բոլոր ստեղծագործութիւններուն մէջ, ճիշդ ինչպէս կը վերամշակէր հայ ժողովրդական առակները, (բաղդատեցէք Առաքախօսին ԺԵ. առակը Աբովեանի «Սոխն ու Սխտոր»ին հետ եւ կը տեսնէք նմանութիւնը)։ Այսպէս ժողովրդական երգերու մասին իր ունեցած սէրն էր, որ զինք տարաւ Փեթրարքին։ Արդարեւ Աբովեան շատ կը սիրէ եւ կը յիշէ Փեթրարքը, որուն երգերուն աղբիւրը ժողովրդական արուեստն էր դարձեալ։

Յաջորդով ցոյց պիտի տանք դեռ ուրիշ ազդեցութիւն մը իր գրականութեան կազմութեան մէջ, — իր հիւանդութիւնը։

(10) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Լիոնի Մակեդոնիոյ որբերու օգնութեան հանգանակիչ ցանձնաժողովի դիւանէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը։

Հայրենակիցներ,

Այս խեղճ որբերը, որ մինչեւ այսօր աշխատանքի ամենածանր պայմաններու տակ իրենց կեանքը կը քաշկրտեն հանեստ օրապահիկ մը ճարելու համար, այսօր սովի մատնուած են եւ եղբայրական օգնութեան կը կարօտին։

Մեր սերունդի վաղուան առողջ սիւները կազմող այս վաւուռուն բեկորները պէտք չէ թողունք որ հիւծին չար բախտի խաղերէն։ Տիրող տնտեսական տագնապին հետեւանքով, ինչ պայմաններու տակ ալ գտնուի գաղթահայութիւնը, պէտք է անպայմանօրէն մտածէ այս անտէր հայորդիներուն վրայ։ Մէն մի հայու մէկ ֆրանքն իսկ կրնայ մեծ դեր կատարել եւ կեանք մը փրկել զրկանքի ճիրաններէն։

Ցեղին գոհարներն են անոնք հետեւաբար պէտք է գիտնանք անոնց արժէքը, եւ չթողունք որ յաւէտ կորնչին անոնք։

Այս պաւն պայմաններու գիտակցութեամբ, Լիոնի Զ. Ո. Ե. Մ.ը գաղափարը յղացած էր եղբայրական ձեռք կարկառել իր բախտակից Մակեդոնիոյ որբերուն եւ որպէսզի այդ օգնութիւնը ընդհանրական ձեւ առնէ մասնաւոր հրաւիրագրով խրախուսած էր Հայրենակցական Միութիւններէ եւ կուսակցութիւններէ մէկ մէկ ներկայացուցիչ հրաւիրած էր, անոնց հետ համախորհուրդ, ընդհ. հանգանակութեան ձեռնարկելու համար Լիոնի մէջ։

Արդարեւ եղած կոչին պատասխանած էին Հայրենակցական Միութիւններէն, Զարսանձագ, Տիգրանակերտ, Մարաշ, Բարձր Հայք, Նալլու Խան, Հայ Արիներ, Առժամեայ Ազգ. Միութիւն, Հ. Յ. Դ. եւ Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութիւնները։ Սոյն ներկայացուցչական ժողովը յետ խորհրդակցութեան, կոչուեցաւ Մակեդոնիոյ Որբերու Օգնութեան Հանգանակիչ Յանձնաժողով, որմէ յետոյ իր մայր դիւանը ընտրելով կազմեց 4 հանգանակիչ յանձնախումբեր, երեքական հոգիէ բաղկացեալ։

Այս յանձնախումբերը՝ համապատասխան լիազօրագրերով, պիտի այցելեն բոլոր հայ բնտանիքներուն, յանուն Մակեդոնիոյ որբերուն եղբայրական օգնութեան համար ընդհ. հանգանակութիւններ ընելու, համապատասխան ընկալագրերով եւ կնքուած Զ. Ո. Մ.ի կնիքով։

Արդ, յանուն Մակեդոնիոյ որբերու, Հանգանակիչ Յանձնաժողովի Դիւանը կոչ կ'ուղղէ Լիոնաբնակ բոլոր Հայերուն, որ չզլանան իրենց աջակցութիւնը եղբայրական օգնութեան այս գործին, վստահ ըլլալով որ իրենց լումաները կոչուած են մեծ յաւեր դարմանելու։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՆԳԻՍՏ ՁԳԵՑԷՔ ԱՅԼԵՒՍ»

Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը կը գրէ այս խորագրին տակ (21 մայիս).

Դաժիրէի մէջ հրատարակուող «Ցուսաբեր» անուն հայերէն թերթ մը չէր կրնար քաշել Թուրքիոյ Հայոց այսօրուան հանգիստը եւ շարունակ հրատարակութիւններ կ'ընէ զանոնք անհանգիստ ընելու համար։ Թուրք հանրապետութիւնը իր ափեղ ցփեղ յարձակումներուն նպատակակէտ ընել եւ Հայերը ոտքի հանել ուզող այս բարբանջագիրը՝ Թուրքիոյ հետ հեռուէն կամ մօտէն որեւէ առնչութիւն չունեցող եւ Ռուսիայէն վռնտուած կովկասահայու մը կողմէ կը հրատարակուի։ Երբ ըսենք թէ «Ցուսաբեր»ի արտօնատէրը Թուրքիոյ մէջ տնկուած քար մը չունեցող, բայց Թուրքիոյ աչք ունեցող ստախօս մըն է, կը նշանակէ երեւան բերել անոր հետապնդած դաւաճանական նպատակը։

Դաժիրէի մէջ Թուրքերէն ու արաբերէն լեզուներով լոյս տեսնող մեր պաշտօնակից «Մուխատէնէթ» խստիւ պատասխանած ըլլալով «Ցուսաբեր»ի հրատարակութեանց. «Մուխատէնէթ»ի եւ ծանօթ Թուղթի կըտորին միջեւ ջերմ վիճաբանութիւն մը սկսած է։ Ստորեւ կ'արտատպենք «Մուխատէնէթ»ի Պոլիս հասած վերջին թիւի խմբագրականին հետեւեալ մասերը.

— «Դաշնակցութեան Եգիպտոսի օրկանը՝ «Ցուսաբեր», կը պատասխանէ «Փրկութեան ճամբան» խորագրով մեր գրած յօդուածին։ Եթէ գիտնայինք որ մեր ընթերցողները չպիտի ձանձրանան, շատ մը նոր հայհոյութիւններով լեցուած այդ գրութիւնը կ'արտատպէինք մեր սիւնակներուն մէջ։

Սակայն այդ թերթը գրեթէ ամէն օր իր խմբագրական յօդուած՝ միեւնոյն հայհոյութիւնները կը կրկնէ Թուրքերուն հասցէին եւ այս հայհոյութեանց ընթացքին, կը հրաւիրէ Ռամկավար եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները եւ ո՛չ մէկ կուսակցութեան չպատկանող Հայերը Միջերկրականէն մինչեւ Սեւ ծով երկարող եւ մինչեւ Պարսկաստանի սահմանագլուխը հասնող Հայաստանի (!?) դրօշակին, Հայաստանը ետ առնելու համար Դաշնակցութեան դրօշակին տակ հաւաքուիլ։

Հայոց վերաբերեալ խնդիր մըն է միայն՝ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Դաշնակցութեան արատով անհանգիստ Հայոց՝ դարձեալ Դաշնակներուն ձեռքը գործիք ըլլալը։ «Ցուսաբեր» չի կրնար պատասխանել մեր հարցումներուն՝ մեզի վերաբերեալ կէտին մէջ, այլ միայն սոփեստութեան եւ խմաստակութեան կը դիմէ, եւ հայհոյութեան կ'ապաւինի։

Կը սպասէինք որ տակաւին շատ մը պետութեանց թղթածրարներուն մէջ գտնուող եւ Դաշնակցութեան կողմէ Թուրք տարրին դէմ գործուած վայրագութիւնները պարզող տեղեկագիրներուն, լուսանկարներուն մասին գրական բացատրութիւններ եւ խոստովանութիւններ լսէինք։ Իւրաքանչիւր տողը գաւ ոճիր մը մատնանշող, ամէն մէկը մարդկութեան երեսը կարմրցնող եւ ամենէն կարծրասիրտ մարդոց մազերն անգամ փշաքաղող գարշելի արարքները ճշդողները սո՞ւտ խօսած էին։ «Այս ոճիրները, այս հարստահարութիւնները Քրիստոսը պաշտողներուն չեն վայլեր» ըսող ռուս հրամանատարը արդեօք ո՞ր ոճիրին, որո՞ւ հարստահարութեան մասին խօսիլ կ'ուզէր։ Աւելորդ յոգնութիւն է արեւը տիղմով ծածկելու աշխատիլ...։

Արիւնը եւ հուրը ո՛չ թէ Թուրքին բնութեան մէջ, այլ դաշնակ կուսակցութեան հոգիին մէջ կ'ապրին։ Դաշնակներու խմբը արիւնով թրծուած եւ կրակով չորցուած է։ Եթէ այսօր անոնց պաշտօնները, աւրձանակները գործ չեն տեսներ, ասոր պատճառը Եգիպտոսի ոստիկանութեան արթուն գտնուիլն է։ Մինչդեռ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Սըվազի մէջ, վերջապէս Անատոլուի ամէն կողմը ոչ-կոմիտէճի Հայեր կ'ապրին եւ հազար խնդամ փա՜ռք կուտան որ Դաշնակներէն ազատած են։ «Ցուսաբերական»ները եւ Դաշնակները շատ աղէկ գիտեն ու կը տեսնեն այս բանը, եւ ասոր համար է որ կ'ուզեն իրր Հայոց ազատաբարը երեւալ եւ մոռցնել տալ իրենց հին ոճիրները։ Բայց ինչո՞ւ համար խեղճ գլուխը Հայերը ականջ չեն կախեր այս գեղեցիկ յորդորներուն։

Որովհետեւ չեն կրնար ուրանալ թէ ի՛նչ մեծ ապերախտութիւն է լեզու երկարել բազմաթիւ Հայեր Դաշնակցութեան զուլումէն փրկող Թուրքին։ Որովհետեւ անկարող են ուրանալու թէ՝ Դաշնակ կոմիտէն քօլէրայի մը նման Թուրքին ու Հայուն դէմ յարձակիլ սկսելէն առաջ, Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները ո՜րքան մաքուր եւ շիտակ էին եւ թէ՝ Թուրքը ո՜ր աստիճան բարձր եւ ազնիւ զգացումներով տոգորուած էր իր դաւաճան չեղող բարեկամին, ընկերոջ եւ հայրենակցին հանդէպ։

Մինչդեռ, Եւրոպայի, Ամերիկայի ամէնէն շիք պանդոկներուն, ամէնէն ազնուական վիլլաներուն մէջ, ամենայոփ կեանք մը ապրելու համար արիւնը եւ հուրը ամէնէն ապահով միջոց նկատող Դաշնակ կոմիտէճիի մը համար, ամէնէն բարձր առաքինութիւնը, ամէնէն նուիրական նպատակն է՝ Հայուն կռնակէն ապրելու համար, ջուրերը պղտորելով ձուկ որսալ։ Բայց, Թուրքը այլեւս իր արիւնը չպիտի հոսեցնէ, ձեռք երկնցնել չպիտի տայ իր բոյնին։ Սուլթանութեան շրջանը անցա՜ւ»։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Տիարպէքիրի ենթակայ Լճէի Հանի գիւղախմբին մէջ Շիւքրի եւ Ապտիւլզատէր անձերու տան վրայ յարձակած են անծանօթներ գիշերանց եւ անխղճօրէն սպաննած են 4 տարու 3 երախայ, 2 կիներ եւ եւ այր մարդ մը։ Սանք երախաներուն սրունքները եւ կիներուն ծիծերը կտրած եւ պատերէն կախած են։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան 7րդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ ամսոյս 22ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։

Տոքթ. Անդրէասեան խօսեցաւ փոխանցիկ հիւանդութիւններու վրայ, թուելով Փասթէօրի գիւտերը եւ անոնցմէ քաղուած օգուտները։ Ծանօթ եւ անծանօթ մանրէներէ առաջ եկած հիւանդութիւնները բացատրեց, եւ անոնցմէ զերծ մնալու միջոցներուն վրայ (մաքրութիւն, պատուաստ ապանեխում) կանգ առաւ պահ մը։

Տոքթ. Քէշիշեան խօսեցաւ թոքերու հիւանդութեանց եւ մասնաւորապէս թոքախտի վրայ։ Ըսաւ թէ թոքախտը վարակիչ է, բայց անոր ժառանգական հիւանդութիւն ըլլալը կասկածելի է, վասնզի նորածինները իրենց թոքախտաւոր ծնողքէն հեռու պահելով կարելի է հաստատել թէ անոնք մանրէ չունին։ «Բարեբախտաբար, ամէն մարդ թոքախտի մանրէ ունի» ըսաւ, բայց սակայն կը ծառայէ տեսակ մը պատուաստ։

Ուրեմն, անհրաժեշտ է իրապէս պատուաստել մանուկները, որպէսզի թոքախտաւոր չըլլան ապագային։

Մեծերն ալ՝ զգուշանալու են ապականած օդի մէջ (սինէմա, թատրոն) ապրելէ, եւ անկանոն կեանք վարելէ, (անքուն գիշերներ անցունել, ցոփութեան տուեւ իյնալ, վատ սնունդ առնել)։

Գլխաւորը օդ եւ արեւ պէտք են, զերծ մնալու համար թոքախտէն։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը շատ բան ըրած է այս մասին, բայց կարելի է իր գործունէութիւնը ընդարձակել, ըսաւ։

Ներկայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆՆ ԷՐ ՊԱԿԱՍ

Գրած էինք թէ երկրաշարժէն յետոյ անընդհատ անձրեւ կը տեղար աղէտեալ շրջաններուն մէջ, մեծ դժուարութիւն ու նեղութիւն պատճառելով վրանաբնակ աղէտեալներուն։ Այս անգամ Նոր Բայազետէն կը հեռագրեն թէ ձիւն կը տեղայ շրջանին մէջ։ Եւ ձիւնը այնքան առատ կը տեղայ, որ դաշտային աշխատանքները պահ մը կը դադրին, անասունները ախոռներէն դուրս չեն կրնար ելլել, կերը կը հատնի։ Անասուններու կերի սով կայ, կ'աւելցնէ հեռագիրը։

ՆՈՐ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստանի» թղթակիցը կը շարունակէ տալ դրուագներ վերջին երկրաշարժէն.

«Մեծ դժուարութեամբ հասանք Ղարաքիլիսա գիւղը։

Քարի կոյտեր, տախտակի բլուրներ, փլած պատեր, փլատակներուն մէջէն դուրս ցցուած գերաններ։ Բակերուն մէջ քարիւղէ լամպեր, ծխացող ծրագներ։

Վրանի մը տակ անընդհատ կ'աշխատին հեռագրիչները.

— «Արշակը սպանուած է։ Տունը քանդուել է։ Մնացել ենք փողոցում»։

— «Աստղիկն անհետ կորել է։ Երկու կովը սպանուել են։ Արի՛»։

Քիչ են վրանները։ Խուաքած են քոչուորներուն բոլոր վրանները, զորս անոնք պահ ձգած էին, աշնան վերադարձին, իրենց քիրվաներուն մօտ։ Ունեցողը թաղիքով, հասա լաթերով վրան լարած է բայց շատերը բացօթեայ կը մնան դեռ։

Մտանք մեծ վրան մը, ուր տեղաւորուած էին վիրաւորները։ Երեխաներ, որոնց գլուխները կապուած են, կիներ, որոնց երեսները ուռած եւ կապուտցած են։ Երկրաշարժին ամէնէն շատ զոհ գացին կիները, երախաները եւ ծերերը, որոնք պառկած էին արդէն՝ երբ զգալի եղան ցնցումները։ Չկրցան փախչիլ եւ փլատակներուն տակ մնացին։

Ահա ծերուկ մը, կայտառ եւ աշխոյժ։ Նստած՝ կը խօսի եւ ախորժակով կ'ուտէ իր մածուն ապուրը։ Ոտքը գամ մըն է մտեր, վէրքը բորբոքած է արդէն եւ փտանգաւոր ձեւ մը առած...։

* * *

Գորիս կ'երթանք։

Մեր ճամբուն վրայէն կը քշեն անպատսպար մնացած ոչխարներ, եզներ եւ կովեր։ Փլատակներուն մէջ փճացած է անասուններուն կերին մեծ մասը։ Հիւանդ են կենդանիները մեծ մասով, եւ ցուրտը կը սպառնայ առողջներուն ալ։ Մարդոց խնամք տանելու ժամանակ, անհրաժեշտ է հոգալ կենդանիներն ալ։ որ շրջանի գիւղատնտեսութեան գլխաւոր ազդակներն են։ Բայց անասնաբոյժ չկայ։

* * *

Ձի՛ւն է, ցեխ, բուք, փոշոտ քամի, սիպերեան եղանակ։

Հարիւր որբ երախաներու հոգը ստանձնած ըլլալով Ղարաբաղ, քառասուն երախաներու հոգն ալ Քիւրտիստան, այդ շրջանները ղըրկուեցան երախաները։

Հակայեղափոխական տարրերը (ա՜յ ա՜յ), խուճապ պատճառելու համար, լուր կը տարածեն թէ նոր եւ աւելի ուժեղ երկրաշարժ մըն ալ պիտի պատահի։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Թուրք հիւպատոսը, Էնկիւրիէն ստացած իր մէկ հեռագրին համաձայն, յանուն Թրքական կառավարութեան իր ցաւակցութիւնը յայտնեց երկրաշարժին պատճառած աղէտներուն մասին։ Թուրք հիւպատոսը աւելցուց, որ իր կառավարութիւնը շատ մտահոգ է բժշկական եւ ուրիշ օգնութիւններու հարցով։

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Երեւան թէյոյն արտաքին նախարարին կողմէ Վիքելաս, այցելելով Աթէնքի խորհրդ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչին, յանուն իր կառավարութեան ցաւակցութիւն յայտնեց երկրաշարժին պատճառած աղէտին առթիւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԻԼԵՃԻՔՑԻՆԵՐԸ ԵՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէօթահիացիներէն վերջ կազմակերպուեցան նաեւ Պիլեճիքցիները որոնք քանի մը ընդհ. ժողովներէ վերջ, վաւերացուցին իրենց կանոնագիր-ծրագիրը եւ ընտրեցին միայն վարչութիւն մը, լուրջ եւ սրտցաւ հայրենակիցներէ։

Մարսէյլի մէջ հաստատուած Պիլեճիքցի 25-30 տուն հայրենակիցները բարւոք վիճակ մը ունին, բաղդատելով իրենց շրջանի ուրիշ գաղթականներուն հետ։ Անոնք գրեթէ ամբողջութեամբ ունին իրենց սեփական գործերը, կօշկակար, դերձակ, սափրիչ, մսավաճառ եւ նպարավաճառ։ Նորակազմ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը նախ կազմակերպեց կամաւոր հանգանակութիւն մը իր անդամներուն մէջ եւ ապա ընտանեկան ճաշկերոյթ-դաշտահանդէսով մը կատարեց բացումը մայիս 25ին, երկուշաբթի «Բամոէն»ի օդասուն պարտէզին մէջ։ Բոլոր սեղանները ծանրաբեռնուած էին առատ ուտելիքներով, ըմպելիներով եւ պտուղներով։ Պարտէզին տէրը զարմանքով կը յայտնէր թէ առաջինանգամն է որ ականատես կ'ըլլայ այս տեսակ ճոխութեան։ Ու ես յիշեցի Թրակիոյ 800 որբերը, որոնք վայրի խոտեր կ'ուտեն եւ որոնք պատառ մը հաց գտնելու համար քանի ժամ ճամբայ կը քալեն...։

Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին տեղի ունեցաւ հանդէսին պաշտօնական բացումը։ Պիլէճիքցի քահանան Տ. Մեսրոպ Աւետեան, պահպանիչով մը օրհնեց նորակազմ միութիւնը, մաղթելով յաջողութիւն եւ համերաշխութիւն։ Ցետոյ Պ. Պ. Փափազեան եւ Չէօրէքճեան, երկու երիտասարդ ու սիրուած ջութակահարները թընդացուցին «Փամ փորատան»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Պ. Յ. Արզարեան բացատրեց իրենց նպատակը եւ հրաւիրեց Պիլէճիկի երկսեռ երիտասարդութիւնը զօրավիգ հանդիսանալ Միութեան։ Պ. Յ. Թորոսեան յաջողութեամբ արտասանեց Սիամանթոյէն կտոր մը։ Օր. Թ. Արզարեան մեներգեց, իսկ Օր. Էլիզ Ցակոբեան արտասանեց Վարուժանի «Առկայծ ճրագ»ը։ Եղան գեղարուեստական սօլոներ, Պ. Պ. Փափազեանի եւ Չէօրէքճեանի կողմէ։

Խօսեցան նաեւ քանի մը ոչ-պիլէճիկցի հիւրեր, որոնք թելադրեցին անձնական թէ հաւաքական զոհաբերութեամբ նախանձելի դիրքի մը հասցնել Պիլէճիկի Հայրենակցական Միութիւնը։

Փակման խօսքը ըրաւ արեւելեան երկաթուղիի նախկին կայարանապետ Պ. Յ. Նահապետեան որ Հայրենակցական Միութիւններու օգտակարութիւնը թուելէ վերջ ըսաւ.

— Մեր նիւթական ու բարոյական շահը կը պահանջէ որ հայերէն լեզուի զուգընթաց նոր սերունդին սորվեցնենք նաեւ լաւ ֆրանսերէն որպէսզի կարենանք իւրացնել եւրոպացիներու գիտական, առեւտրական եւ գեղարուեստական գիտութիւնները»։

Հանդէսին վերջաւորութեան աճուրդի դրուեցաւ տապկուած հաւ մը եւ կողով մը պտուղ, որ բարձրացաւ 870 ֆրանքի։

Ս Միլտոնեան

Զ. Ո. Մ.

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

Զ. Ո. Միութեան Վալանսի գրադարանին պարբերական վերջին դասախօսութեան կանչուած էր Պ. Կարօ Սասունի, որ նիւթ առած էր մեր քաղաքական մամուլին պատմութիւնը։

Ցարգելի դասախօսը մանրամասն քննեց հայ մամուլին քաղաքական կարծիքներու բնաշրջումը, որ կատարուած է մէկ դարու մէջ։ Եւ այսպէս եկաւ հասաւ մինչեւ անկախութեան գաղափարը, որուն յստակ արտայայտիչն է եղած Հ. Յ. Դաշնակցութեան մամուլը։

Դասախօսը թուեց նաեւ մեր մամուլին թերութիւնները, ըսաւ թէ քաղաքական անկախութեան մասին յստակ գաղափար մը չունէին յաճախ բազմաթիւ հայ հրատարակագիրներ։ Ներկայիս ալ ընդվզեցուցիչ թերութիւններ ունի մեր մամուլը։

Հ. Վ.

քանդուեցան նաեւ բազմաթիւ տուներ, բնակիչները փլատակներու տակ թաղելով։

Քավալայէն ալ Ներքին Նախարարութեան կը հաղորդեն թէ զինարանի մը պայթումին հետեւանքով, 4 հոգի վիրաւորուեցան։ Ասկէ զատ հրդեհ մը յառաջ եկաւ որ մոխրացուց բազմաթիւ տուներ եւ վաճառատուններ։

Վնասը 25 միլիոն տրախմի կը հաշուուի։ Քաղաքը ամբողջ յուզումի մատնուած է։ Կը կարծուի թէ համայնավարներու գործ է։

Քավալայէն եկած ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, որսորդական եւ մարզական նիւթեր ծախող Եօանիտէս եղբայրներու վաճառատան մէջ զարհուրելի պայթում մը առաջ եկաւ, շէնքին ճակատամասը քանդուեցաւ եւ ցուցափեղկին մէջ գտնուող զէնքերը տարտղնուեցան փողոցին մէջ, վիրաւորելով ոստիկան զինուոր մը, գիւղացի մը, շարժավար մը եւ «Բիրիքս» թերթին պատասխանատու տնօրէնը։

Խուճապ յառաջ եկաւ քաղաքին մէջ և ծայրայեղ աստիճանի մը հասաւ երկրորդ պայթումի մը հետեւանքով։ Կարեւոր քանակով փամփուշտներ պայթեցան եւ մեծ վնաս պատճառեցին շրջակայ վաճառատուններուն եւ դրամատուններուն։

Անգործութեան տագնապին դէմ

Երէկ, Ժընեւի մէջ բացուեցաւ աշխատանքի միջազգային խորհրդաժողովը։ Օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են. պատանիներու աշխատութեան տարիքը, աշխատանքի տեւողութիւնը ածխահանքերու մէջ, կիներու գիշերային աշխատանքին պայմանադրութեան վերաքննութիւնը։

Բայց ամենէն կարեւոր հարցը որ դրուած է սեղանի վրայ, անգործութիւնն է, որուն դէմ պայքարի յատուկ առաջարկներ պիտի ուսումնասիրուին։

TOURNÉE KARAKACHE ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ EDEN 7 AVE. CLICHY

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանտարը), Տիկ. ԺԻՐՖԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուով—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր եւ ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ Ճինկէօզ

երկսեռ մեծ խմբերգ, նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՄԻՇԷԼ ՍԻՐԻՆԵԱՆՕՖի, դաշնակի առջեւ՝ Օր. ԺԷՆԵՒ ԱԹԱՆԱՍԻԷՖ

ՖԷՐԻՏԷ ՀԱՆԸՄ՝ իր արեւելեան պարերուն մէջ

ՏՈՄՍԵՐԸ 5, 10, 15, 25, ԵՒ 30 ՖՐԱՆՔ

Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի։ Տոմսակները կանուխէն կը ծախուին՝ ԿԱՎՌՕՇի մօտ

208bis rue Lafayette, Պ. Արթինեան, 26 rue Lesage, սափրիչ Պ. Գէորգեան, 24 St. Lazare եւ Թատրոնի կիշէն

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, Մէթրօ Քատէ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. Աղաբէկեան, Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։

Մուտքը ազատ է

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք

ՌՈԱՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿՈՒԼԵԱՆ

ՎԻԷՆ

վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին

Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue des Cloîtres

Կը խօսի՝ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

գեղարուեստական ճոխ բաժին,

երգեր եւ արտասանութիւններ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, վաղը Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

Կը հրաւիրուի Հայ ժողովուրդը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՈՆԻ Մասիս խումբի հերթական դասախօսական ժողովը՝ այս երեքշաբթի Յունիս 2ին երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, (Buvette de la Gareի սրահին մէջ, կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ նիւթ՝ «Մեր քաղաքական հեռանկարները»։

ՇԱՎԻԼ Արդութեան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 5ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սայիդօ. Աւագ-Առիւծ եւ Կորիւն խումբերը 63 Rue de la République. կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Սէն Լուի եւ ՊուլվարՕտտօյի բոլորընկերները, այս Կիրակի ժամը 3ին, Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. միութեան փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, կարեւոր օրակարգ, խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին փարիզի շրջակայ մասնաճիւղերու վարչութիւնները։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— Գիշերային օրօր, հրաժեշտ։

Բ. շարք.— Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ։

Գ. շարք.— Հիւղը, աշուղական, գարունն եկաւ։

Դ. շարք.— Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղիս ճամբան։

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութեննէն։ Գին 15 ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար դիմել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (13e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները, այժմ 23 տարեկան է, իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Մշոյ Զոր Թաղեցի խորէն տէր Սահակ Փոսթօեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Նալպանտ քնիազի որդին Գեղամ։ Լուր կայ թէ ընդհանուր տեղահանութեան միջոցին ազատուելով մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած է Ֆրէզնօ, կը խնդրուի հայրենակիցներէ իր հասցէն յայտնել Khoren Postoyanի, Usine de Menarde, St. Alban, La Grive, Isère, France.

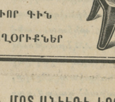
Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

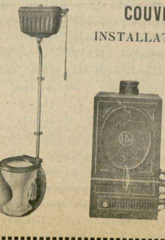
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՅԻՍ 1931
31 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1583 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՎ

Էն կատար ենք խոնարհեր որ զրմէն
մարդ մեզ բեռ կը դնէ.
Էս մարդ է թէ անասուն իսկի հարց
փորձ արող չկայ,
Մէկ քրտինք մէկ փարայի կուտանք
տիտ (անգամ) առնող չկայ.
փոսի մէջ ինկած դարիպ՝մեր ձեռք բռնող
հանող չկայ:

Տ. Ամիրջանեան

...Որքան կը քրքրենք մեր անցեալ պատմութիւնը, հի՛ն գարուց յիշատակներէն մինչեւ հերոսական դրուագները, ... տաղերէն մինչեւ ռազմաշունչ երգերը, այնքան կը ...րոգուի, կը պայծառանայ, կ՚ամրապնդուի մեր հաւատքը:

Միեւնոյն ատեն, այդ պրպտումներով, պատճէնութիւն կ՚ունենանք աւելի խորութեամբ եւ յստակութեամբ վերլուծելու ...յս ժողովուրդին ձգտումը դէպի անկախութիւն:

Մէկը կ՚ողբայ: Միւսը կը յուսայ ու կը մաղթէ: Երրորդ ... ծրագիրներ կ՚որոճայ: Չորրորդ մը «ազատութիւն եղբարց ...երոց գերելոց» կ՚աղաղակէ ժամուն դասէն: Եւ այսպէս դա-...րով:

Յետոյ կուգան թափառումները ցամաքէ ցամաք: Դուռնէ ...ու: Սկսելով Բարձրագոյն Դռնէն (Պապը Ալի):

Բոլորը՝ ազատութեան համար: Ափ մը հողի համար:

Մեր երիտասարդ նահատակներէն Բարսեղ Շահպազ, երբ ...շրջէր «Արեւելեան Նահանգները», 1909ին, Օսմ. Սահմա-...դրութեան մեղրալուսնի օրերուն, բանախօսութեան մը ըն-...ացքին իր դիմացը կը գտնէ ծերունի մը որ կը հարցնէր.

— Ա՞յս է մեր ազատութիւնը:
— Ուրիշ ի՞նչ կ՚ուզէիր որ ըլլար:
— Սանկ պզտիկ տեղ մը չը՞պիտի ունենանք մենք մեզի ...մար: Ափ մը հող...

×

Ինչ որ Հայկական Դատ կը կոչենք, 1870-1880 թուականներուն ամփոփուած էր սահմանափակ և տժգոյն արտայայ...թեան մը մէջ — «Հարստահարութիւններ»: Ապահովութիւն հարստահարութեանց դէմ:

Բառը քաղաքական իմաստ չունէր. բայց դարձաւ քաղա...քական բանաձեւ: Ապահովութիւն հարստահարութեանց դէմ՝ ...նթադրէր միջոցներ տիրապետող տարրին գերակշռութեան ...լւակնութեանց դէմ: Պատճէնութիւններ՝ հարստահարեալներուն, իրենք զիրենք վարելու, իրենց մշակոյթը զարգացնելու, ...ամաձայն տեղական պայմաններուն:

Պրպտումները կ՚ապացուցանեն թէ՝ մեր ժամանակաշրջա...էն շատ առաջ, աւելի որոշ հասկացողութիւն կը տիրէր մեր ...ացութեան եւ ձգտումներուն մասին:

Այս էջին գլուխը դրուած խօսքը՝ մեզի կու գայ ութսուն...ական թուականներէն:

Բայց ահա ուրիշ մը, նոյն բովանդակութեամբ, եօթանա...սնական թուականներէն.

— «Եղաք իբր ծի ի տան չափառի պատրաստի. ո՛վ կամեցաւ՝ ...եծաւ ի վերայ մեր եւ վարեաց մեզ ո՛ւր որ ինքն կամեցաւ. եւ ...բեմն դրացիք մեր արարին մեզ իբրեւ շունս որսորդի»: (Որոգայթ ...առաց, Մատրաս, 1772):

Եւ Յ. Շահամիր կ՚ողբայ որ «մարդը յաճախ տեղ չի գըտ...եր իր մեռելը թաղելու»:

Այս կարգի բազմաթիւ արտայայտութիւններ, դարերու ...թացքին, եւ անոնց հետ կապուած բազմազան գործեր ու ...նարկներ, պայծառօրէն կը հաստատեն թէ ձգտումը ազա...տութիւնն էր: Անկախութեան եւ սեփական հայրենիքի ...անջը:

Եւ երբ ասպարէզ կուգան յեղափոխական կուսակցու...թիւնները, բառը չեն արտասաներ, կամ կէս կ՚արտասանեն, ...յց իրենց քարոզութեամբ և մարտնչումներով, ծրագիրներով ...հիգերով ուրիշ ցանկութիւն չունին, եթէ ոչ թօթուել օտար ...ծը: Տիրանալ ազատութեան եւ հողի:

Մեր կուսակցութեան առաջին ծրագիր-թռուցիկին մէջ կը ...րդանք «տնտեսական եւ քաղաքական ազատութիւն»:

Արդ, ո՛րեւէ անկախութիւն ունի՞ ուրիշ իմաստ, մանա...անդ մեր օրերուն: Տնտեսականէն անբաժան է ընկերայինը: ...Ի ինչ որ քաղաքական կը կոչենք, անբովանդակ բառ մը կը ...նայ առանց հողի: Առանց սեփական հայրենիքի:

Տակաւին քանի մը օր առաջ էր որ, Ֆրանսայի ընկերվա...րական կուսակցութիւնը, ազգային պաշտպանութեան հարցին ...թիւ, հանդիսաւորապէս կը ճշդէր իր դիրքը ազգային ան...կախութեան եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման հանդէպ, «չըփո...խելով զայն վարիչ դասակարգերու ազմկարար հայրենասիրու...թեան հետ»:

Այդ է մեր ճամբան ալ:

Եւ յաղթելու վճիռը մեր սրտին մէջ, պիտի քալենք այդ ...մբով:

Այս ճամբուն վրայ մենք աչք չունինք ոչ ուրիշի հողե...րուն, ոչ ալ իրաւունքներուն:

Մեր տարրական ու բնական իրաւունքներն է որ կը պա...հանջենք:

Իսկ աշխարհի վրայ չկայ ո՛րեւէ ուժ, կամ վարչաձեւ, որ ...կրնայ ժխտել այդ իրաւունքները:

Գտա՛ծ ենք ճամբան, զարհուրելի վերիվայրումներէ եւ ...դթափումներէ յետոյ:

Կը մնայ գտնել ճամբան կարճեցնելու միջոցները:

Շ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Տրապիզոնի Հայր. Միութիւն	300.—
Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներ	511.60
Կ. Նիզամեան, փ.Ս.Աւժան	5.—
Ս. Սելվեան » »	5.—
Գումար	821.60
Մայիս 24ի գումարը	3217.75
Ընդհ. գումար	4039.35

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

... Խմբագիր,

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներս, մեր երեք օրուան բանակումի առթիւ, երբ կրակին շուրջ դառնութեամբ յիշեցինք Յունաստանի մեր հեռաւոր եղբայրներուն թշուառ վիճակը, մեր մէջ հանգանակեցինք փոքր գումար մը, 511 ֆր. 60 սանթիմի զոր կ՚ուղղարկենք ձեզ, խնդրելով որ հաճիք օր առաջ հասցնել Մակեդոնիոյ մեր հալածական եղբայրներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներ

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՈՃԻՐԸ

Գտնուեցաւ մէկը, նախկին յեղափոխական քնարերգու, այժմ միայն նստուկ պորտաբոյծ, որ փափաքեցաւ օրացոյցներէն ջնջուած տեսնել Մայիսի 28ը...

Եւ ինչպէս երէկ եւ այսօր, վաղն ալ անշուշտ պիտի գըտնուին հոլածեւ արարածներ, որոնք դարձեալ պիտի դաւեն գործին, ինչպէս այսօր կը ջանան հարուածել գաղափարը:

[illegible] դաւ պահ մը՝ դեռ երէկ, երբ *իրականացած գաղափարին* բարի խոստումներովը կը խանդավառուէր ու կը հրճուէր ամբողջ Հայութիւնը, ժողովուրդը՝ որ լաւ օրերու ամբողջ ծախքերը կը հոգայ իր արիւնով ու միսով:

Սակայն, Դաշնակցութիւնը հարուածելու իրենց միամիտ մոլուցքին մէջ, հակառակորդները միայն անոր կը վերագրեն անկախութեան գաղափարը, ծագումը եւ իրականացումը, ու կորուստէն վերջ անոր վերստացման հետապնդումը՝ *իբր անքաւելի մեղք մը*:

Սակայն Դաշնակցութիւնը, ստիպուած է այդ մեղքին պարծանքը ձգելու հայ ժողովուրդին, քանի որ ան, իր պատմութեան թագաւորական շրջանին արդէն, ճանչցեր է պետական ու քաղաքական անկախութեան հպարտութիւնը ու գերութեան շրջանին՝ Դաշնակցութեան ծագումէն շատ առաջ, գաղափարին սերմերը ցանուած են եղեր հայ սրտերու եւ մտքերու խորը:

Անկախութիւնն ուրեմն որ այսօր կը խորհրդանշուի Մայիս 28ով, դարերու աւանդ մըն է եւ իբր քաղաքական հետապնդում նորութիւն չէ անոնց համար, որ իրենց հայու զգացումները գիտեն կաղապարել առողջ դատողութեան մը եզրակացումներով:

Եւ ով որ հայ ազգային համար կը դրժէ անկախութեան բարիքը պէտք է դրժէ նաեւ անցեալը Հայուն, որուն պատմութիւնը՝ անընդհատ հերոսագրութիւն մըն է անկախութեան որոնումի ու պահպանման պայքարներու:

Անկախութեան հակառակորդները պէտք է քաջութիւնն ունենան նաեւ ուրանալու Հայուն անցեալը իր ներշնչումներով, ներկան իր դասերով, գալիքը իր հզօր թելադրութիւններով:

Եւ եթէ այսօր, Դաշնակցութիւնն է միայն որ կը կենայ գաղափարի ու գործի մարզին վրայ, եւ եթէ ազատութեան տենչն ու իրականացումը անկախութեամբ ոճիր է — վա՛յ ձեզ երանելի ստրուկներ — Դաշնակցութիւնը հպարտութեամբ ու պարծանքով կ՚ընդունի անոր քաւութիւնը՝ իր արիւնով ու միսով:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ

Հռոմէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ֆաշիստ ուսանողներ, անցեալ գիշեր յարձակում գործած են կաթոլիկ թերթի մը խմբագրատան վրայ եւ անոր գրադարանը կողոպտելէ վերջ Պապին լուսանկարը առած եւ փողոցին մէջ պատռած են պօռալով —անկցի՛ Պապը, մահ դաւաճաններուն»:

Վատիկանի շրջանակներուն մէջ, վերջին օրերու միջադէպերը եւ մանաւանդ Պապին ուղղուած անարգանքները կը նկատեն դրժում դաշնագրի տրամադրութեանց, որոնց համաձայն, Պապին անձը «այնքան նուիրական եւ այնքան անձեռնմխելի է որքան թագաւորին անձը»:

Իսկ անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը յայտնէ թէ Վատիկանի եւ իտալական կառավարութեան միջեւ՝ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումի հաւանականութիւններ կան: Ներքին նախարարը կաթոլիկ ընկերակցութեան ընդհ. քարտուղարին երկու անգամ յայտարարած է թէ իտալական կառավարութիւնը իրաւունք ունի լուծելու համալսարանական կաթոլիկ ուսանողներու ընկերակցութիւնը:

Վատիկանի շրջանակները յայտնած են թէ եթէ կառավարութիւնը դիմէ այդ միջոցին, հետեւանքը պիտի ըլլար յարաբերութեանց խզում:

Դատ Պոլսոյ յոյն հիւանդանոցին դէմ

Պոլսոյ յոյն հիւանդանոցի հոգաբարձութեան նիստին, անդամներէն մէկը Սթամաթ Ջիննի առաջարկեր էր խորհրդակցութիւնները կատարել թրքերէն լեզուով: Անդամներէն ոմանք զայրանալով այս առաջարկէն, պատասխաներ էին,— Հո՛ս միայն յունարէն կը խօսուի:

Սթամաթ այս միջադէպը հաղորդած ըլլալով ոստիկանութեան, քննութեան ձեռնարկուած էր ասկէ առաջ: Այս անգամ ալ դատական իշխանութիւնը ձեռք առած է խնդիրը եւ կարեւորութեամբ կը հետապնդէ, որովհետեւ եղածը թրքութեան դէմ անարգանք կը նկատուի: Պոլսոյ ընդհ. դատախազի օգնականը հարցաքննեց հոգաբարձուներէն Գարաման օղլու Նիքօլաքի եւ Տոքթ. Մանուէլ օղլուն, որոնք ընդդիմացած են Սթամաթի առաջարկին:

Ընդհ. դատախազը պէտք տեսաւ լսելու նաեւ չորս վկաներ, որովհետեւ հարցաքննուողները յայտնած են թէ իրենք երբեք թրքութիւնը անարգած չեն:

Միւս կողմէ, դատական իշխանութիւնը ենկիւրիի Ազգ. ժողովին պիտի դիմէ, դատ բանալու արտօնութիւն ստանալու համար:

Թուրքիոյ ելեւմուտքը աւելի պիտի կրճատուի

Թուրքիոյ նոր պիւտճէի քննութիւնը իսկոյն պիտի սկսի պիւտճէի յանձնաժողովին կողմէ որ միեւնոյն ատեն պիտի զբաղի տուրքի օրինագիծերով: Յունիսի համար աժամեայ պիւտճէ պիտի գործադրուի, ընդհանուր պիւտճէին հիման վրայ:

Պիւտճէի օրինագիծին համաձայն, ծախքի բաժինը 189 միլիոն 778,000 եւ հասոյթի բաժինը 189 միլիոն 854,000 ոսկի ճշդուած են: Օրինագիծը մանրամասն կը պարզէ խնայողութեան համար պաշտօնեաներու կազմի եւ թիւին մէջ ըլլալիք ստորճանական կրճատումները:

Կասկածելի կը նկատուի որ պիւտճէին ծախքի բաժինը 189 միլիոն ոսկի վիճակով ընդունուի Ազգ. Մեծ ժողովէն: Որովհետեւ, հասոյթի բաժինը պատրաստուած միջոցին նկատի չեն առնուած տուրքերու նոր օրինագիծերով ըլլալիք զեղչերը: Այնպէս որ, կը կարծուի թէ Ազգ. Մեծ ժողովը պիտճէի ծախքը 180-175 միլիոն ոսկիի պիտի իջեցնէ:

Մոսկուա կը պառակտէ ռուս եկեղեցին

Ռուսիոյ խորհրդայնացումէն ի վեր, ռուս եկեղեցին բաժնուած է երկու մասի. մէկը որ կը գտնուի Ռուսիոյ մէջ, գլխաւորութեամբ Մոսկուայի Սէրժ մետրոպոլիտին, միւսը արտասահման, գլխաւորութեամբ Եօլոժիուս մետրոպոլիտին՝ իբր կրօնական պետ գաղթական Ռուսերուն:

Քանի մը ամիսներ առաջ Մոսկուայի մետրոպոլիտը՝ ուքազով մը պաշտօնազուրկ կը հռչակէր արտասահմանեան Ռուսերու կրօնական պետը: Այս վերջինը սակայն, Փարիզ հաւաքուած եպիսկոպոսներու քաջալերութեամբ մերժեց ենթարկուիլ, առարկելով թէ Մոսկուայի մետրապոլիտը ենթարկուած է բոլշեւիկեան իշխանութեանց որոնց հակակրօնական գրգռութիւնները ծանօթ են:

Մոսկուայի մետրոպոլիտը այս անգամ նոր ուքազով մը կը յայտարարէ թէ արտասահմանեան Ռուսերու կրօնական պետը պիտի դատուի հոգեւոր ատեանի մը առջեւ, եկեղեցական օրէնքներու անսաստման մեղադրանքով: Մինչեւ որ ատեանին կողմէ վճիռը տրուի, Փարիզի եպիսկոպոսը կը յայտարարուի զրկուած կրօնական իրաւունքներէ եւ անոնք որ կ՚ենթարկուին անոր իշխանութեան, կը մնան պատիժներու սպառնալիքին տակ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՊԻ ՄԱՅԻՍ 28
ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋԷՆ

Հետաքրքրական է փնտռել այն ցանկութիւնները, զորս կ՚արտայայտէ հայ գրականութիւնը քաղաքական անկախութեան մասին:

Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ, քաղաքական անկախութեան երազը այնքան սիրելի էր երգել, բանաստեղծներուն համար, որքան աղջկան մը աղուոր աչքերը: Այսպէս եբրայական գրականութիւնը քաղաքական հանգանակ մըն է նոյն ատեն: Հելլէն հին բանաստեղծները աշխարհակալութեան առաջին երգիչներն եղան: Ռուս քնարերգակները, սլաւ ցեղերուն միութիւնը երգելով, մեծապետական Ռուսիա մը երազեցին: Գերման քերթողները փառաբանեցին իրենց ցեղը, ամէն բանէ վեր: Եւ ահա եւրոպացի վիպասանները, իրենց տարաշխարհիկ տպաւորութիւններով, իրենց վիպագրական հետազօտութիւններով, դարձան գաղթային շօշափումներ եւ գաղթապետութեանց առաջին երգիչները:

Այսպէս ատեն մը քաղաքականութիւնն էր, որ կ՚առաջնորդէր գրականութիւնը, եւ ուրիշ ատեն մը գրականութիւնն էր, որ ուղղութիւն կուտար քաղաքականութեան:

Առանց ուսումնասիրութիւն մը ընել փորձելու, փնտռենք թէ ի՛նչ արտայայտութիւններ կան հայ գրականութեան մէջ մեր քաղաքական ձգտումներուն մասին:

Հին ատեն մեր գրականութիւնը հարկատու մըն էր քաղաքականութեան: Պատմիչները կը գրէին գործերը, որ կատարուած էին: Գրագէտը կը հետեւէր քաղաքագէտին առանց երբեք յօգնեցնելու իր երեւակայութիւնը կամ իմացականութիւնը: «Բանն վասն որոյ պատուիրեցեր՝ արարի, ո՛վ քաջ, վասն Հայոց պատերազմին հրամայեցեր, յորում բազումք առաքինացան քան զսակաւս: Ահա նշանագրեցի յայտ եօթն յեղանակիս...»: Յետոյ կուգան պատմիչները, որ ողբ կը գրէին: Անոնք արցունք կը թափէին տողէ տող, նկարագրելով կործանած հայ քաղաքները եւ թշնամիներուն ասպատակութիւնները, ճիշդ ինչպէս երբայեցի բանաստեղծները, իրենց քնարը ուռերէն կախելով, կ՚երգէին կործանած հեռաւոր հայրենիքը:

Եւ ահա կուգան հայ ժողովրդական երգերը, մանաւորաբար «ազատագրական երգերը», որոնք մէկ դարու պատմութիւն ունին:

Նախ հայ մայրերն են որ կ՚երգեն: Անոնք իրենց զաւկին ականջին տակ ազատութի՛ւն կը հեծկլտան: Վասնզի հայ կիներն էին, որ առաջին զոհերը դարձան բռնութեան: Առեւանգումները այնպիսի դէպքեր էին, որ տուրքերու ծանրութենէն, կալուածներու զրաւումէն, հրդեհներու սարսափէն աւելի ուժգին կը խոցոտէին հայ կնոջ սիրտը: Իմ կարծիքովս, ազատագրութեան առաջին երգիչը, առաջին ուսուցիչը հայ մայրն է, Եւ յետոյ հայ աղջիկը, մեր հայրենի գիւղերուն հարազատ աղջիկը անշուշտ, որ կը սիրէ քաջը, «սիրաշի բոյով», «չինար հասակով» երիտասարդը, այն որ կը կռուի, լեռ կը բարձրանայ, հեքեաթունակ դիւցազն մը կը դառնայ: Այսպէս կարելի չէ ուրանալ հայ աղջկան դերը մեր ազատագրական երգերուն կազմութեան մէջ: Նորօրինակ դիւցազներգութիւն մըն է, որ կը կազմուէր, ուր կը խաղային հայ մայրը, հայ աղջիկը եւ հայ երիտասարդը: Հոգեբանական վեր-

լուծում մըն է աս, բայց ես կը կարծեմ թէ հոգեբանական այս պատճառն ալ դեր կատարեց մեր ազատագրական պայքարներուն մէջ։ Որովհետեւ դուք դեռ չէք գտներքաղաքական ցանկութեան մը արտայայտութիւնը այդ երգերուն մէջ։ Արդարեւ մեր երգերը ուրիշ բառ չունին այդ շրջանին, բայց միայն «ազատութիւն»․

Ես մինչ ի մահ կախաղան՝
Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
Պիտի գոռամ, պիտ՛ կրկնեմ
Անդադար ազատութի՛ւն:

Ի վերջոյ «ազատութեան վառ սէրը պատերազմ է կանչում»։ Եւ ահա կը շողայ սուրը, կ'որոտայ հրացանը։

Կրակ տեղաց հայ քաջնրի
Բնակավայր դիրքերից,
Կոտորուեցին թշնամիներ,
Աճուելի գնդակներից:

Ազատութեան գաղափարը տակաւին տարտամ է սակայն։

Ի՞նչ է ազատութիւն է այդ։

Կուսակները կը խօսին «ազատութեան դրօշակի» մը մասին, որ յստակ բացատրութիւն մը չէ։ Աւելի պատկեր մը, գրական յաւակնութեամբ։ Օտար հայրենասիրական երգերու թարգմանութիւնը, այդ օրերուն, նոր գոյն մը կուտայ մեր ազատագրական երգերուն։ Դամառ-Քաթիպա կ'երգէ ամէն բան Հայաստանի համար, «փողն» ալ, «թուրն» ալ, «գրիչն» ալ, «ուսումն» ալ։

Կուտամ քեզ պատիւ, կ'ունենաս
դու յարգ,
Ու կը դրնեմ քեզ ազնիւ մարդոց
կարգ,
Երբ օրօրանէդ մինչեւ գերեզման
Ջգտումդ լինի փրկել Հայաստան:

Ի՞նչ կը նշանակէ «փրկել Հայաստան», մեր հին պատմիչներուն յեղյեղած մէկ բառը,որ մեքենաբա՞ր է առնուած։ Ուրիշ երգի մը մէջ Դամառ-Քաթիպա խոստովանութիւն մը կ'ընէ, որ քիչ մը աւելի յստակ է.

Ես դաշտ կ'երթայի, դաշտ Աւարայրի,
Ողողած ցօղած Հայոց արիւնով:
Ազգ իմ սիրական, դու ազգ թորգոմեան,
Քու կորցրած թագը քեզ յետ
կուտայի։

Քիչ մը աւելի հին, Թաղիադեանց եւս նոյն տեսակէտն ունի.

Ջոմն ի մենջ յարո՛
Հովիւ ազգի մերոյ,
Ցուր նմա ցուպ հուժկու
Հովուել զնեզ։

Կը թուի թէ հայ թագաւորականներու երազը տեւած է մինչեւ Խրիմեան։ Արդարեւ, կը պատմեն թէ Խրիմեան Հայրիկ համբուրել չէր տար իր աջ ձեռքը, զոր սուրբ կը պահէր՝ հայ թագաւոր մը օծելու համար այդ ձեռքով։

Կը սկսին յեղափոխական շարժումները։ Ազգային քաղաքական ցանկութիւնները նոր գոյն կը ստանան։ Հնչակեանները, ահա, ի գին արեան, ազատութիւն կ'երգեն.

Կռնակդ հինչեցո՛ւր, հինչեցո՛ւր
արագ,
Թող Հայք ոտք ելլեն ծագէ մինչ
ի ծագ,
Փշրի ժանտ շղթան, ծագէ նոր
արեգ,
«Ազատ ենք» հնչէ ոսկեղօծ
հնչակ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ասպարէզ կը նետուի «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով, եւ կը խօսի միայն կրակի մասին.

Կրակ տեղացէ՛ք անդադար
կրակ,
Փա՛ռք դաշնակցութեան, առա՛տ է գնդակ։

Իր խմբապետներէն մէկը, Անդրանիկ, կ'երգէ.

Մայր Հայաստանը ծռւքէ հանեցինք,
Հիմա ոյժ ունինք, դարձեալ ետ
կ'առնենք:

Ու մինչ Հնչակեանները «ազատութիւն» կը կանչեն, ու մինչ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը «Մայր Հայաստան» կը պահանջէ, ահա մեր Ռամկավարները, 20րդ դարուն սկիզբը, ծանկապարտէզի երախաներու պէս, կ'երգեն.

Ցրուած Հայութեան սիրտերէն
բաժան,
Բառնանք թունաւոր քէն ու ոխ
դաժան,
Ջանանք փոխարկել բիրտ նիւթը
լոյսի,
Եւ թող միտքն ըլլայ ուղեցոյց
յոյսի։

Քաղաքական ոչ մէկ խօսք եւ յաւակնութիւն։ Ընդհակառակն, քընքուշ Դուրեան Պետրոս խսկ կը պոռայ.

Մինչ ե՞րբ գլուխդ պիտի ծեծես,
Ողթայսկապ այդպէս հեծես,
Հէք Հայաստան շիջելարեւ...։

Դողդոջուն Միսաք Մեծարենցնալ.

Քո՛յր, մօտեցուր իմ ձեռքին
Աստուածաքոյն հրացան
Ջի ամէն բան ինծ կրկին
Կը վրշեցնէ վրէ՛ժն արեան։

Բոլոր բանաստեղծներուն երգին մէջ անպայման խօսք մը կայ հայկական անկախութեան մասին, թէեւ միշտ տարտամ։ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան կ'երգէ Զէյթունի կռիւները, Ս. Շահազիզ՝ հայրենասէրին մահը, Ալ. Իսահակեան՝ կռիւը«ղուշմանին» դէմ․

Է՛յ Սիս, Մասիս, ձեզի մեռնիմ,
Իմ Սիս, Մասիս, ջան տղերք,
Դուք տասի չափ, հազարի չափ,
Ձեզի մեռնիմ ջան տղերք։

Մէկ սիրտ դառնանք, բիւր սուր
դառնանք,
Ջարդենք, փշրենք դուշմանին,
Ջան տղերք,զարնենք զարկուենք,
Մեր վաթանի ուղուրին։

Բայց առաւելապէս Րաֆֆի եւ Աճառեան եղան գլխաւոր ուսուցիչները ազատագրական կռիւներուն եւ գրականութեան։ Ու մինչ անոնք հայկական դիւցազնամարտը կ'երգէին, արդէն հայ հոգիներուն մէջ յոյսը կը սկսէր ծաղիլ,— այս անգամ մեքենական ձեւով։

Այսպէս մեր ազատագրութեան ցանկութիւնը աւանդութիւն մը ըլլալով հանդերձ, հոգեբանական գիծով սկիզբ մը եւս ունեցաւ. յետոյ մեքենաբար դարձաւ քաղաքական կամ ազգային կիրք։ Այլեւս ամէն հայ մտաւորական կը մտածէ թէ անպայման պիտի գայ «Հայոց գարունը»։ Այս վերջին շըրջանին, այդ մտածումը, «Հայոց գարունը» քաղաքական խոշոր երազ մըն է այլեւս եւ հաւատք մը՝ լուսաւոր հորիզոններու բացման մասին, ինչպէս կ'երգէ Թէքէեան տաղով մը, նուիրուած՝ Հայաստանին.

Սիրեցինք քեզ նախ դրօշակի մը
պէս...
Մեզ ըսեր էին, երբ փոքր էինք
դեռ,
Թէ լերանց կատարն էիր պանծացեր,
Թէ ծալլեր, նետե՛ր էին հիմա
քեզ,
Բայց թէ պիտի գար այն օրն ուր
նորէն
Պիտի ծեծուէի՛ր դուն լայն հովերէն,
Ու լուսաւորէ՛ր պիտի ցոլքըդ
մեզ...։

* *

Կատարուեցա՛ւ այդ երազը։

Մինչեւ 1918ի շրջանը տարտամ էին մեր ցանկութիւնները,— «ազատութիւն», «եղբայրութիւն», մինչեւ «Մայր Հայաստան»։ Դէպքերը մեզի տուին փոքրիկ հանրապետութիւն մը։

Այդ հանրապետութիւնն ալ, թէեւ փոքր, չկայ այսօր։ Կորսնցուցինք մեր անկախութիւնը։ Կը մնայ միայն բանաձեւը։

Եւ հիմա ժամանակ է, հետեւելով նոյն բանաձեւին, հանգանակելու գրական քաղաքականութիւն մը։ Մեր գրական հին սերունդը, փարձեցնելով հանդերձ կռուելու, որոշ չէր գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզէր եւ մեր գրականութիւնը չկրցաւ սորվեցնել ժողովուրդին թէ ի՛նչ պէտք էր իրեն։ Գրական նոր սերունդը, Մայիս 28ի դասով, պէտք է բանաձեւէ յստակ ուղղութիւն մը,— երազը տալ ազատ հայրենիքին։

Ես հաւատացած եմ, որ հայրենիքները կը ստեղծուին նախ հոգիներու մէջ։ Այսպէս միայն կը գիւրանայ ստեղծումը հողային հայրենիքին։

Ն. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԵՐԱԶԸ

Քու մէկ օրըդ
Ինծի հազար տարի է...
ժող. երգ

Հայաստանի անկախութեան գաղափարը դեռ ԺԶ. դարէն սկսած փոթորկեր է մեր ղեկավար գործիչներու միտքը։

Մեր քաղաքական պատմութեան դարաւանդ, երկարատեւ շրջանին մէջ, բազմաթիւ դէմքեր եկեր են բեմին վրայ շարունակ-շարան, իրենց տուրքը տուեր են ազատութեան Մողոքին եւ աններեւութացեր։

«Հմուտ ու զրասէր» Ստեփաննոս Ե. Սալմաստեցի կաթողիկոսը (1541—1547) կ'ուղարկուի Եւրոպա, «շատ ու շատ պատճառաց համար առ մեծապայծառ տէրութիւն ձեր»։ Անաւարտ կը մնայ իր առաքելութիւնը եւ Միքայէլ Սեբաստացին կը շարունակէ այդ,1562ին Աբգար դպիրը ուղարկելով Եւրոպա։

Էջմիածնի 1678ի համազգային ժողովը ծնունդ կուտայ վեց հոգիէ բաղկացած ուրիշ պատգամաւորութեան մը, Յակոբ Դ. Ջուղայեցիի նախագահութեամբ եւ Իսրայէլ Օրիի մասնակցութեամբ։

Կը ձախողի եւ ա՛յս առաքելութիւնը։

1699ին Սիւնիքի Անգեղակոթ աւանին մէջ հայ մելիքներն ու իշխանները Օրիի առաջարկութեամբ կ'որոշեն դիմել Գերմանիոյ կայսեր, Պֆալցի իշխանին եւ Պապին։

Ի դերեւ կ'ելլեն եւ այդ դիմումները։

Եւրոպայէն յուսակտուր, Օրի եւ Մինաս վարդապետ կը դիմեն Ռուսաց Պետրոս Մեծին։

Յակոբ Ե. Շամախեցի կաթողիկոսն ալ, 1760ին ուղերձով մը կը դիմէ Ռուսաց կայսեր, հոգալու համար «Ջազգն մեր ողբալի»։

ԺԸ. դարու երկրորդ կէսին, Հայաստանի անկախութեան գաղափարը այնքան կը ժողովրդականանայ, որ,հեռաւոր Հնդկաստանէն Յովսէփ Էմին, մեր քաղաքական նշանաւոր դէմքերէն մէկը, կը մշակէ հսկայ ծրագիր մը, անհագի՛ն զրկանքներով կը շրջի Եւրոպա, կ'անցնի Թըրքահայաստան, կը հրահրէ անկախութեան գաղափարը եւ Մուշի Ս. Կարապետ վանքի վանահայր Յովհան եպիսկոպոսը կը դառնայ մեծազոյն գործակիցը, ի հարկին ղեկավարելու համար ծրագրուած ապստամբական շարժումները։

Յովսէփ Էմին, Հնդկաստան վերադարձին կը բացատրէ իր ծրագիրը Յակոբ Շահամիրեանին, որ գրի կ'առնէ առաջին անգամ եւ կը հրատարակէ երկու ծանօթ երկասիրութեամբ, մէկը «Նոր Տետրակ,որկը կոչուի Յորդորակ» (1772ին Մադրաս) երկրորդը, «Որոգայթ Փառաց» (1773ին) նուիրուած ազատագրուելիք Հայաստանի կառավարութեան եւ օրէնսդրութեան։

Յովսէփ Էմին եւ Շահամիրեան եւս կը ձախողին իրենց նախորդներուն պէս։

Հայաստանի անկախութեան գաղափարը ուրիշ փուլի մը մէջ կը մտնէ Ռուսաց Եկատերինա Բ. կայսրուհիին օրով։

Արտակարգ շարժում ու իրարանցում կար հայ ղեկավար տարրերուն մէջ։

Արքունիքի հզօր բազուկը, իշխան Պոտեոմկին Հայաստանի գահը կը վերապահէր արքայական տան անդամներէն մէկուն եւ այդ առթիւ խոստումներ կ'ընէր, բանակցութիւններ կը վարէր Յովսէփ արք. Արղութեանի եւ Յովհաննէս Լազարեանի հետ։ Նոյնիսկ, 1799ին յատուկ դաշնագրութեամբ կ'ուզեն ճշդել Ռուսաստանի եւ Հայաստանի փոխ յարաբերութիւնները։Ռուսերը, դժբախտաբար, չեն ստորագրեր դաշնագիրը, առարկելով որ միայն պետութիւնները կրնան իրարու հետ դաշինք կնքել։

Հետաքրքրութեան համար կը դնեմ միայն երկու յօդուած, որ կը պատկերացնէ հայ քաղաքական ղեկավարութեան խանդավառութիւնը.—

«Յօդ. Ը.— Որ ոք թագաւոր կացուսցի, լինիցի Հայոց օրինօք եւ ի վաղարշապատ թագաւորական քաղաքն ի սուրբ Էջմիածին օծանեցի, որպէս նախնի թագաւորին մեր:

«Յօդ. Գ.— Ի զօրաց կայսրութեան Ռուսաց 2000 ձիաւորք, 2000 հետեւակք եւ 2000 ռմբաձիգք, ըստ կարգի պէտօք, թօփխանայիւք, ճեպխանայիւք եւ կերակրովք եւ այլ ամենայն հարկաւոր գործովք եւ պիտոյիւք, քսան ամ ժամանակօք, կայսերական ծախիւք, կալով մնասցեն յերեսս երկրին Հայաստանեայց՝ վասն պահպանութեան երկրին եւ ազգին մերոյ»։

Կը խամրին եւ այս յոյսերը։ Գործը կը կանգնի, կը սկսին հայրենասիրական հառաչները մինչեւ մեր յեղափոխական շարժումները։

Յեղափոխական շարժումներու միջոցով, վերջնականապէս, անողոք պայքարներու գնով, մեր քաղաքական միտքը կը ստանայ լուսամիտ ձեւ մը, եւ կը յանգի 1918ի Մայիս 28ի, Հայաստանի անդրանիկ Հանրապետութեան։

* *

Այս պատմական ոստոստումը ինծի կը յիշեցնէ Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին տարեդարձը *1919ը Մայիս 28ին։*

Երեւանի թուխ տուներու պատշգամներէն կը ծածանէր եռագոյնը, գոյնզգոյն արեւելեան զորգերու հետ։

Քանաքեռէն, Օշականէն, Աշտարակէն ու Ղամարլուէն ծովածաւալ ժողովուրդ մը թափած էր Երեւանի այգին։

Հանդէսը տեղի կ'ունենար պարետի (զինուորական կառավարիչ) շէնքին առջեւ։

Հայկական հեծելազօրքը,թնդանօթաձիգն ու հետեւակը, Զոկատ առ Ջոկատ զինուորական նուագով եկան ու բարեւի կանգնեցան կառավարութեան անդամներու, կաթողիկոսի եւ սպարապետ Նազարբէկեանի առջեւ։

Հանդէսը բացուեցաւ մաղթանքով մը։ Խորհրդարանի նախագահ Հայր Աբրահամը, յուզիչ բառերով դրուատեց անկախութեան արժէքը եւ հայ ժողովրդի հինգ հարիւր տարուան ստրկական վիճակը։

Զինուորական նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը, սրտառուչ ու խրոխտ։

Բազմաթիւ ծերուններ թաշկինակը աչքերնուն,կ'ըսէին«Աստուա՛ծ, չմեռած այսօրն էլ տեսանք»...

Յանկարծ ուշադրութիւնս ինկաւ երկու պատկառելի եւ պատասխանատու ծերուններու վրայ։ Հանդէսին կեդրոնը քովքովի՝ մէկը ծերունի կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց, միւսը ծերունի սպարապետն Հայոց աշխարհի։

Փղձկեր էին յուզումէն երկուքն ալ...

Արցունքներն անդադար կը հոսէին անոնց վաստակաւոր աչքերէն...

Երազը իրականութիւն էր դարձած։

Դժուար էր անկախութիւն ստեղծել, դժուար էր դարեր շարունակ քրտնիլ ու արիւնել, սակայն շատ աւելի դժուա՛ր էր եւ ծա՛նր ստանալ եւ կորսնցնել, օղերեւոյթի մը պատրանքն ունենալով միայն։

Մեզի համար անոր «մէկ օրը հազա՛ր տարի է», ինչպէս կ'ըսէ մեր ժողովրդական երգը։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ, ձախողանքի օրերին սեփական կուրծքը բզկտող ազգը իր ապագայի յոյսերն է փետտում։ Ժողովուրդների կենսունակութիւնն ու մեծութիւնը ոչ միայն յաղթանակի օրերում պիտի երեւայ, այլ նրանցից աւելի տառապանքի եւ թշուառութեան օրերում։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ

Հ. Հանրապետութեան անկախութեան տօնը, հայ կեանքի համար, քաղաքական մեծ իրողութեան մը տօնն ըլլալէ զատ, քաղաքական դաւանանքի եւ մեծ ուխտի օր մըն է։ Եթէ անկախութեան տիրացած ժողովուրդներն իրենց անկախութիւնը կը տօնեն՝ զայն պահպանելու խոստումով, հայ ժողովուրդը այդ տօնը կը տօնէ՝ զայն ձեռք ձգելու ուխտը կրկնելով։

Այս երկու տեսակ ժողովուրդներու պարագաներն իրարմէ շատ տարբեր են։Առաջինները ընտելացած այդ կեանքին, սովորական զգացումներով կը դիմաւորեն իրենց անկախութեան յիշատակը։ Նոյնիսկ մենք կարող ենք նշմարել որոշ անտարբերութիւն եւ մօքի անորոշութիւն հանդէպ անկախութեան արժէքին։ Բայց այդ երեւոյթը մակերեսային է, որովհետեւ կայ կազմակերպուած պետութիւնը եւ անոր գլուխը կայնած է կառավարութիւն մը, ուր կեդրոնացած է հայրենիքի անկախութեան եւ պաշտպանութեան գիտակցութիւնը եւ յստակօրէն։ Մինչդեռ անկախութենէ զրկուած ժողովուրդներ, որ կը ձգտին վերականգնելու իրենց հայրենիքի անկախութիւնը, պարտաւորուած են աւելի լարուած ջիղերով ներկայանալ քաղաքական բեմին վրայ, պարտաւորուած են իրենց հաւաքական կամքով փոխարինել ազգային կառավարութիւնը. եւ հետեւաբար՝ անկախութեան դաւանանքը եւ այդ անկախութեան ուղղուած ձգտումը պիտի ըլլայ շատ որոշ, կրօնական մոլեռանդ հաւատամքի մը պէս։ Իբրեւ պայքարի փուլին մէջ գտնուող ժողովուրդի, այս վերջինէն կը պահանջուի աւելի գիտակցութիւն եւ ամուր կամք, քան առաջին տեսակի ժողովուրդներէն։

Արդ, հայ ժողովուրդը, երկար ու ձիգ ճանապարհներէն անցաւ, երբեմն [illegible], երբեմն ալ պայծառ քաղաքական հեռանկարներով, ու յանգեցաւ Անկախութեան կայանին։ Անկախութիւնը դարձաւ Հայոց ազգային քաղաքականութեան հիմնական խարիսխը։ Այդ խարիսխին վրայ բարձրացաւ անկախ հայրենիք մը։ Անկախութիւնը կորսնցուցինք, բայց խարիսխը մնաց։ Ան միս եւ ոսկոր դարձաւ հայ ժողովրդի համար։ Որմէ յետոյ կը սկսի Հայոց *նոր պատմութիւնը*,— Անկախութեան ժամանակաշրջանը։

Հայկական կեանքը 12 տարիէ ի վեր կը թուալի անկախութեան եւ հայրենական հողերու ամբողջական ազատագրումի շուրջ։ Հայութեան բոլոր խաւերը, ուզեն թէ ոչ, ստիպուած են շուրջանակի դառնալ անկախութեան մթնոլորտին մէջ։ Նոյնիսկ ներկայ Խորհրդային Հայաստանը մէկ խլեակն է անկախութեան մեծ հարցին։ Ո՛չ միայն 12 տարի, այլ հարիւր տասնեւերկու տարի ալ անցնի, Հայոց հաւաքական եւ քաղաքական կեանքը անկախութեան առանցքին շուրջը պիտի դառնայ։ Եթէ իրականանայ, հայ ժողովուրդի հոգեկան ալիքները պիտի հանդարտին եւ խորանան դէպի պետութեան խարիսխները, իսկ եթէ այդ մեծ խոեալը չիրականանայ, հայ ժողովուրդի գերագոյն կոչումը, անընդհատ, ուղղուած պիտի ըլլայ այդ նպատակի յաղթանակին։

Այսպիսի տենդոտ ժամանակաշրջան մըն է, որ կը բոլորէ հայ ժողովուրդը։ *Մենք* չգիտենք այս հրեղէն երթին տեւողութիւնը, բայց գիտենք, որ ամէն մէկ հայ պարտաւորուած է պատասխան մը տալ անկախութեան օրակարգին, տեւական օրակարգ։ Ու այդ պատասխանը երկու ճակատներու պիտի բաժնէ հայ զանգուածը,— դաւանանք ունեցողներու եւ անդաւանանք ամբոխի։

Մէկ կողմ թողունք զանգուածային խաւերը։ Խօսքը ուղղենք հայ մտաւորական դասին, մանաւանդ գրական նոր սերունդին։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր դերը։ Կրնա՞յ ան իր գլուխը պահել շուքերուն մէջ, հասած որեւէ թուփին տակ, եւ դուրս մնալ այդ քաղաքական հեղեղատէն։ Մեր հասողումով՝ երբե՛ք։ Մտաւորական դասը, մանաւանդ գրական նոր սերունդը, շիտակ, ճակատէն պիտի նայի հարցին եւ իր պատասխանը տայ։ Այս շիտակ կեցուածքէն դուրս՝ կը նշանակէ փոշիացում։ Գրական կեանքի երերում, ուրիշ ոչինչ։

Տխուր է տեսնել կեանքի կոչուած սերունդին մէջ ուրախութիւնը իր չէզոքութեան։ *Գրականութիւնը* կուսակցական կեանքէ եւ քաղաքական փոթորիկէ հեռու պահելու մասին չէ, (ի հարկէ, խօսքը այն մասին չէ, թէ քաղաքական քարոզներ գրի առնուին)։ Այս արտայայտութեան ներքին արմատը եթէ փնտռենք, պիտի գտնենք քաղաքական դաւանանքէ զուրկ տարր մը, որ սեփական փիլիսոփայութենէ զուրկ դէմքով կը ներկայանայ մեզի։ Ու այն որ սեփական փիլիսոփայութենէ զուրկ է, ընելիք եւ ըսելիք ալ չունի։

Հայոց ազատութեան եւ անկախութեան խնդիրը մեր ժամանակակից կեանքը լեցուց եւ անոր բովանդակութիւն տուող մեծագոյն ապրումն է մեր ժողովուրդին։ Այսօրուան մտաւորական սերունդը, իբրեւ քաղաքական եւ ընկերային հասողում կամ այդ խոեալը պիտի ընդունի, կամ անոր հակառակ տեսակէտներով պիտի առաջնորդուի։ Ու այդ խարիսխներէն մէկուն վրայ կենալով, պիտի կերտէ իր երգն ու խօսքը։ Այդ խարիսխէն միայն կարող է համամարդկային հորիզոնները տեսնել, եւ այդ յենարանէն ձայն բանել տիեզերքին հետ։

Ի հարկէ, կայ անտարբերութեան փիլիսոփայութիւնը, աշխարհաքաղաքացիի անորոշ դիմակը։ Կայ նաեւ «ունայնութիւն ունայնութեանց»ը։ Բայց այս բոլորը տեղ չունին մեր ժամանակաշրջանին համար։ Նոյնիսկ ծիծաղելի են. եւ ապարդիւն։

Եթէ ժողովրդը կը հնչեցնէ իր «ունայնութիւն ունայնութեանց»ը, ան ամէն բան ունի. կատարեալ կեցած է։

Ու այդ բոլորէն յետոյ, երբ «ունայնութիւն»ը կը տեսնէ, մենք կարող ենք մտածել խորհրդածութեան։ Մինչդեռ, հայ մտաւորականութիւնը կայնած է դատարկ տարածութեան մը առջեւ, ունայնութեան փոսին եզերքը, ու բարձունքները, այնքան բաղձալի, ցցուած իր վերեւքին դեռ մնաց։ Դեռ բարձունքը չհասած, բոլոր հարստութիւններէ զուրկ, փառքերէ մերկացած, յաղթանակի եւ վերածնունդի ծարաւէն տոչորուած, կենալ եւ ըսել «ունայնութիւն է» իմ փիլիսոփայութիւնը, կը նշանակէ ունայնամիտ ըլլալ ի սպառ։

Հայկական անկախութիւնը քաղաքական դաւանանք մըն է, որ անհատի մը ոչ միայն ազգային, այլ եւ համամարդկային փիլիսոփայութիւնը կը զինաւորէ, եւ կ'արդարացնէ անոր գոյութեան իրաւունքը։

Ժամանակակից հայ մտաւորականութիւնը պէտք չէ հրաժարի իր գոյութեան իրաւունքէն։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՏԱՐԱԳԻՐ՝ իր դրօշին հետ, [illegible] ժողովուրդը գուրգուրանքով կը հետեւի անոր պատգամներուն։ Ի՞նչ փոյթ թէ, իր հայրենիքին մէջ անգամ, չի կրնար աներկիւղ բանալ անոր ծալքերը, դիտել անոր սլացքը։ Եթէ կարմրուն հարազատները շատ աւելի մեծ լեգնութեամբ կը հալածեն եռագոյնը, այդ արդէն նախամշակուած է բարոյական պարտութեան եռագոյնը կենդանի նշանախօսն մըն է այս ժողովուրդին համար եւ հետեւաբար անհանդուրժելի բոլոր մեծ ու պզտիկ բռնակալներուն։ Բոլշեւիկներուն ցաւագար խաչակրութիւնը անկախութեան դրօշին դէմ՝ շատ կը նմանի հիւծախտաւորի մը գալարումներուն։ Անոնք արիւն կը թքնեն այդ սրբութեան դէմ կրթնած արուեստական ներարկումներու եւ օտարոտի յենարաններու, կարծելով թէ այդ տեւելու եւ տիրելու գաղտնիք
(«Դրօշակ», Մայիս 1926)

ԲԱԺԱԿԱՃԱՌ

I

...ցէպէտ հեռու Նուիրական սեղաններէն մեր հայրենի,
...պէտք է սակայն որ լեցընենք բաժակներն այս հին գինիին,
...ցէպէտ սիրտը Հայաստանի անհունօրէն դեռ կ'արիւնի,
բայց պէտք է որ խմենք յանուն ցեղին տանջուած ու Նոր կեանքին:

...ենք հրաւիրեր մեր կոչունքին բարեկամներ ուրախութեան,
...յս ափերուն մենք ենք այլեւս կոչնականն ալ ու կոչնատէր,
...'վ իմ վաղուան վրէժներու դուք պատրաստուող որբ ընկերներ
...ո՛ղ այսօրուան գինեձօնքը մեզի համար ըլլայ միայն,

...եր հայեացքը նետած հեռուն, աչքերը մեր բոցի պէս վառ,
...եր կողերէն սուրը միշտ կախ, դրօշակը մերին պարզած,
...հա՛, ահա՛, մենք կ'ողջունենք Մասիսը մեր օգոստափառ,
...ւ երգերէն անոր կ'առնենք Նոր պատգամներ ազատասլա՛ց...:

II

...նչ որ ալ ըլլայ, ինչ որ ալ ըսեն, գրեն ու երգեն
...ւեղը Նայիրեան միշտ պիտի մնայ հզօր ու երկա՛ր.
...աշտեր ենք անհուն, մենք, անոր խորունկ հոգին տարօրէն
...ւ Արամազդեան խօսքերը անոր մենք չե՛նք մոռանար,

...ենք չե՛նք մոռանար որ սիրտը Հայուն ցաւին մէջ հսկայ
...երեր է դարեր, տըւեր՝ հերոսներ, այսօր ա՛լ կ'ապրի
...չենք մոռանար որ ան հոմերեան քնարն է անմահ,
...ւ մայրն է եղած լոյսի, գիտութեան ազգերու վայրի...

...ւ չենք վախենար ալ այսուհետեւ ոսոխէն անքան.
...ահուան չափ ուժգին սէրն է մեզ գրկած մե՛ր հայրենիքին
...այոց աշխարհին օրերը ազատ, հին Արտաշիսեան,
...երդնո՛ւնք որ Նորէն, մե՛նք պիտի ապրինք կրկին ու կրկին...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Ա.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Երբեմն տարբեր էին նախաբան... Երբեմն «Յանուն Հօր եւ Որդւոյ ...Հոգւոյն Սրբոյ» կամ «Խա՛չ, Օգնեա ...նձ» էր նախաբանը:

Անո՛նք կը բացմէին ամէն բանէ ..., անո՛նք կ'անցնէին ամէն բանէ ...առաջ, առաջնորդելու համար ամէն ...քերն ու գործերը:

«Խա՛չ, օգնեա ինձ»ով կը սկսէին ...ր նախկին այրենարաններն ու ...երը, մանուկներուն սորվեցնելու համար «խաչ»ի պատմութիւնը, և պատրաստելու զանոնք «խաչ»ի պատ...մութեան յաւերժացումին համար...:

«Յանուն Հօր» եւ «խաչ»ի, շէն... անկանոն ու աններդաշնակ ...երը վերածուեցան կանոնաւոր ու ...դաշնակ խաչի...: Ամայի լու...ները լեցուեցան խաչով, եւ ...Յանուն Հօր» շարադրուեցան ու ...ունակցուեցան գործեր, որոնք ...եւ օրս կը շարունակեն մեզ հայ...թել հպարտութիւն և երկրին ...ցում, հակառակ ամէն հնու...ան:

Դիւրին չէր հետեւիլ այս յառա...բանին: Մեծ դժանք ու ապառնի ...ք կ'ընկերանար այս նախաբա...ն: Պէտք էր հրաժարիլ հազարա... հաճոյքներէ, հետեւելու համար ... յառաջաբանին. պէտք էր նկըր... իրականացնելու համար բոլոր ...մաններն այս նախաբանին...:

Մանուկներն ու ծեռնողները ... անմիջականն ու գլուխը ...ին: Եւ որովհետեւ իմ երկիրն ...աստր էր ու առողջ, նախա... դժուարն ու հեռաւորը, ...մարհելով առօրեան ու արգել... եւ ինչ որ կայ այսօր երկրի ..., որ այնքան յանկուցիչ է, ի...կանացաւ այսպէս միայն. — Ար...համարհելով առօրեան ու արգելքը, ...ընտրելով հեռաւորն ու դըժ...րը...:

Հրաժարելով բոլոր հիւանդներէն ...րէն, համարձակութեամբ կը ...ցնեմ յառաջաբանս բոլոր ...նց՝ որ կը սրտնեղին ամայի լու...ցքներէ եւ կ'ուզեն կանոնաւո... անկանոն հիմերն երկրի՝ կամ ...նց տանը...

«Յանուն Հայաստանի Հան...պետութեան».

Բոլոր տարածեւ ճանապարհներն ... ճանապարհորդները, իրարու հան...դիպելով ու համբուրուելով, պէտք ...հեռանան այս հրապարակէն, յա...ռաջանալու համար դէպի այս հրա...պարակը: Բոլոր տեսակի սէրերու ...իմաստութեան շողերը պէտք է ...ին մեր կարօտներու այս կի...զակէտէն, կապելու համար մեր կարօտներու այս կիզակէտը: Պէտք է փլցուին որ փրցուին բոլոր այն արգելքները, որոնք կ'արգիլեն մեր հոսումը դէպի այս դաշտը... Այս կէտին պէտք է յարմարցնել միացեալ բոլոր ուղղութիւնները: Եւ թող այս դառնայ բոլոր տեսակի սէրերու ժամադրավայրը... Բոլոր ազնուական ու անուանի ձիերը պէտք է փորձուին այս մրցադաշտի վրայ, պայթելո՛ւ, կամ յաղթանակը շահելո՛ւ համար...

ՄՈՒՍԱՄԻՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ըսուած է որ մարդ միայն հա...ցով չապրիր: Մօտ երկու հազար տարուան այս ճշմարտութիւնը նոյնքան ճշմարիտ է այսօր եւս, ու ճշմարիտ է նաեւ հայ ժողովուրդին համար, հակառակ այն իրականութեան որ անոր մեծ մասը այդ հացը իր աղի քրտինքով կը խառնէ, ու մէկ մասն ալ աղի արցունք կը թափէ, միայն չոր հացը վաստկելու կարելիութիւնը ունենալու համար: Բայց հակառակ այս բոլորին, կարծեք թէ դեռ այս հացը, չոր կամ թաց, բաւական չէ, որ հայ մարդը չփնտռէ ուրիշ բան մը ու չձգտի անոր: Բան մը որ ապրեցնէ իրապէս, որ այսօրուան հացը կապէ վաղուան, որ զայն անսասանէն զանազանէ վերջապէս:

Անկախ ապրելու գաղափարը չէ՞ սակայն, որուն կը ձգտի ան: Ու իրապէս, լլեակ առ լլեակ նետուած հազարումէկ ափունքներու վրայ, զրկուած մարդկային ամէն իրաւունքէ, ու մանաւանդ անստոյգ՝ վաղուան համար, բնական էր թէ հայ ժողովուրդը պիտի զգար որ անտանելի է կեանքի այս ընթացքը եւ միայն ճաշաբեր՝ անոր տեւականութիւնը:

Եւ ահա բնազդը, ինքնապահպանման բնազդը ցեղին, որ բնական տարերքի զօրութեամբ երեւան կուգայ, ամէն անգամ որ մեծ վտանգի սպառնալիքին ներքեւ կը գտնուի, ամէն անգամ որ ահաւոր երկրնտրանքը՝ ըլլալ թէ չըլլալու, կը ցցուի անոր առջեւ: Ինքնապահպանման բնազդը այս անգամ ուրիշ յարմարագոյն կաղապար չէր կրնար գտնել, լիովին եւ ամբողջ թափով յայտնուելու համար անոր մէջ:

Անկախութեան գաղափարն է որ մեր այս դժնդակ պայմաններուն մէջ կը հանդիսանայ ցեղային ինքնապահպանման լծակը:

Ո՞վ ներշնչեց սակայն անկախութեան գաղափարը հայ ժողովուրդին, ո՞վ անոր հոգիին մէջ վառեց անկախութեան կրակը: — Ոչ ոք, ոչ մէկ արտաքին ազդակ, որ կարենար այս դերը կատարել ազդուօրէն: Ո՛չ գիրն ու գրականութիւնը, ո՛չ դպրոցն ու դաստիարակութիւնը, ո՛չ խօսքն ու ճառը, ոչ մէկը առնցմէ չէր կրնար, առանց բնականութեան սահմաններէն դուրս ելլելու, ծնունդ տալ այդ գաղափարին: Միայն ցեղային ինքնապահպանման բնազդն է որ, իբրեւ զօրաւոր հակազդակ իր վրայ խուժող աւերիչ ուժերուն, բնական բխումով մը ենթակային մէջ կ'արթնցնէ անկախութեան զգացումը: Ու այս զգացումը՝ որքան բնական, նոյնքան ուժեղ է, որքան անկեղծ, այնքան խորունկ է եւ անկործելի:

Բաւակա՞ն է արդեօք այս զգացումը, որպէսզի ցեղին ինքնապաշտպանութիւնը, հետեւաբար գոյութիւնը ապահովուի իր բնականոն պայմաններուն մէջ: Ահա հոս է որ, միւս արտաքին ազդակները ասպարէզ կուգան, իրենց դերը կատարելու համար: Որովհետեւ, մինչեւ որ անկախութեան գաղափարը՝ ծնած ինքնապահպանման բնազդէն, չփոխակերպուի գիտակցական վիճակի, գործը, համապատասխան աշխատանքն ու պայքարը չին հետեւիր անոր: Ու զգացումը՝ թէեւ զօրաւոր, կը մնայ ապարդիւն ու՛ անօգուտ, առանց գիտակցութեան միջամտութեան:

Գիտակցական եւ համատարած, ահա թէ ի՛նչ պէտք է ըլլան անկախութեան գաղափարին եպրերը մեր ժողովուրդին մէջ, որպէսզի իրական գործն ու աշխատանքը իր համապատասխան ելքին տանին մեր ձգտումները, որպէսզի դառնանք միջազգային հրապարակներու վրայ բոշաներ ըլլալէ:

Ահա թէ ինչ կը թելադրէ Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձը, մեր յառաջիկայ գործունէութեան համար:

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԵՒԵՌԱՍՏՂԸ

(ՄԱՅԻՍ 28)

Դեռ քանիմըշաբաթառաջ,լացինք մեր ազնուական արմէն ցեղի կէսին նահատակութեան մեծ օրը (Ապրիլ 24): Դեռ երէկ անզօր կատաղութեամբ մեր բռունցքները սեղմեցինք օդին մէջ:

Դեռ երէկ, մեր արդար ու հզօր աղաղակը(հայրենի՛ք) արձակեցինք,որ օտար ու անկարեկիր աշխարհի մը պղնձէ դռներուն զարնուելով անարձագանգ, մեր կոտտացող հոգիներուն վերադարձաւ:

Դեռ երէկ մեր ցեղի տարագիր ու հալածական զանգուածի վիրաւոր կուրծքէն բարձրացած ցաւով ծանրաբեռն, ինքնաբեր ծիչը՝ անհիւրընկալ մթնոլորտի մը մէջ իր խորունկ տամբը կուլար:

Նոր պատերազմի մը արհաւիրքովը սրսփացող աշխարհի մէջ, մենք անցնող պատերա՛զմի ցեղաջինջ սարսափներու յաձախանքովը, արիւնի և եղեռնի մղձաւանջովը կ'արթննանք օտար աստղերու տակ: Քաղաքներու մէջ ու լայն պողոտաներու վրայ, ուր ոչ ոք հասկցաւ, ոչ ոք հասկնալ ուզեց հնադարեան քաջազանգուր Արմէններու ցաւին դառնութիւնը, զայն կքող վշտերու ահագնութիւնը, իր անխօս լռութեան եղերերգութիւնը:

Հին ու փառապանծ «անցեալի» մը եւ որոշ ու յստակ ու արդար «ապագայի» մը միջեւ ձգուած անկայուն ու տարուբեր, արկածալից ներկայի մը վրայ՝ Արմէնիզմը իր ցաւն ու ցասումը, անմար ու անմեռ յոյսն ու երազը երկրէ երկիր, ցամաքէ ցամաք պտտցնելով, կ'ապրի սպանիչ տուայտանքը լուսաբեր երկունքի մը, — ԻՆՔԶԻՆՔ և իր ջինջ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ կրկնելու անհամբեր անձկութեամբ:

Անկայուն ու տարուբեր, արկածալից ներկան, Լոյծ ու տարածուն: Արմէնները իբրեւ ցորենի ոսկեհատիկներ բուռ բուռ նետուած լայնքին ու երկայնքին ներկայի տարածութեան:

Ինչ դժան ճամբայ այս: Այսուհանդերձ, արմէնիզմը ինքզինք պիտի կրկնէ:

Փոթորկած ամբոխներու եւ խռովայոյզ աշխարհի մը անտարբեր ու անկարեկիր նայուածքներուն տակէն Արմէնները կը քալեն, պիտի քալեն խրոխտ եւ առնական:

Ի՞նչ փոյթ թէ փոթորկոտ ծովուն վրայ արեւը մեռեր է տրտմօրէն վիշապաձեւ ամպերու որոտուն գրկին մէջ, ի՛նչ փոյթ թէ կատաղած ալիքները կը ջանան խորտակել թիակը արմէն տարագեղ նաւորդին:

Ներկայ մթութեան ու խաւարին մէջ շքեղօրէն կը փայլի առաջնորդ աստղը հիւսիսային բեւեռին վրայ որ կը լուսաւորէ անոր ուղղութիւնը: Մայիս 28ը՝ տառապող եւ ուխտաւոր ցեղին եւ՛ առաջնորդ աստղն է եւ անթեքելի անթացուպը:

ՇԱՀՐՈՒՆԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱՍՏԱՏԱԿԱՄ

Օրուան հոգերու ծանրութեան տակ, հայ կեանքը իր ամենօրեայ արտայայտութիւններու մէջ կը ներկայանայ տաղտապալի եւ յուսահատական գոյներով:

Մամուլը, հանրային բեմերն ու լսարանները, բոլորը մէկ, զանազան ձեւերով ու արտայայտութիւններով ահազանգը կը հնչեցնեն ապազգայնացման աղէտին:

Բիչ մը բնական այս ընդհանուր իրարանցումը, որ այլապէս արդիւնք է մեր կեանքի անսովոր եւ աննախընթաց պայմաններու, անտարակոյս, աննպատակ չէ եւ ոչ ալ անտեղի:

Այդ բոլորը ցոյց կուտան, առաջին առթիւ այս բազմաթիւ պահանջներն ու կարիքները որ կը նկատուին հանրութեան կողմէ, իբրեւ բացարձակ պահանջ մեր ժողովուրդի նիւթական ու բարոյական արժէքներու պահպանման:

Այլեւ այդ բոլորը կ'արտայայտեն այս ժողովուրդի վճռական պայքարը, բողոքը մարդկութեան այն մասին դէմ, որ հեղինակն է մեր կեանքի այս անբնական դասաւորումներուն:

Իսկ առնքերկուքը մէկ ապացոյց են այն բանին թէ հակառակ ամէնէն դժան եւ վտանգաւոր կացութեան, Հայը տարուէ տարի աւելի քան համոզուած կը փայփայէ անկախութեան գաղափարը, իբրեւ միակ եւ հիմնական դարման:

Առանց այս հիմնական միտքին, ո՛չ միայն չեն բացատրուիր մեր ազգային հոգերը, այլ եւ կը դառնան անիմաստ ու անբովանդակ: Եւ կամ մասնակի երեւոյթ:

Եւ վերջապէս, եթէ չըլլար այս հիմնական կէտը, հաւանաբար այսօր չափազանց անտարբերութեամբ դիմաւորեր էինք մեր կեանքի զանազաներեւոյթները: Այդ պարագային, մեր առաջ կը ցցուէր ո՛չ թէ գաղթահայութեան պահպանման հարցը, այլ մարդկային բազմութիւններու ապահովութեան հարցը, զուտ մարդասիրական նկատումներով:

Ճիշդ է սակայն, որ կան օրոշ հոսանքներ եւ մարդեր, գլխաւորաբար օտար ազդեցութիւններուն ենթակայ, որոնք նախասիրութիւն ունին մեր հանրային կեանքի ամէն մէկ երեւոյթ ցոյց տալ այնպիսի եղանակով մը, որ կը մտնէ գերազանցապէս մարդասիրական, բարեսիրական մարզերուն մէջ:

Անոնք՝ հակառակ մեր ժողովրդական մեծամասնութեան կամքին ու ձգտումին, կ'ուզեն անտեսել զուտ քաղաքական տարրերը մեր օտար պայքարներու եւ անոնցմէ ծնունդ առած պահանջներու մէջ: Ու եթէ քիչ մըն ալ համարձակութիւն ունենան վերը ակնարկուած «քաղաքագէտներ»ը, չպիտի քաշուին յայտարարելու թէ, այս ժողովուրդը բացի նիւթական տարրական ապրուստի մը ապահովութենէն, ոչինչ կը պահանջէ եւ ոչինչ կ'ուզէ: Բարեբախտաբար ժողովրդական առողջ բընազդն ու հաւատքը տարուէ տարի աւելի կը խորանան վարակելովշատ շատանհաւատներն անգամ:

Պայքարը Միացեալ Անկախ Հայաստանի առաջնորդող նշանախօսքի տակ, որ մեր քաղաքական հաւատոյ հանգանակն է, այսօր դարձած է այլեւս հայութեան ջախջախիչ մեծամասնութեան սեփականութիւնը: Տարիներ առաջ այս գաղափարականութեան դէմ յայտնաբերուած խժալուր աղմուկներն ու իրարանցումները, այսօր արդէն իջեր են նուազագոյնին:

Ռամկավար խմբակցութիւնը, որ առանձնապէս կը ճգնէր այս ուղղութեամբ միալ միշտ առաջաւոր դիրքերու վրայ, բոլոր միջոցներով նսեմացնելու համար Մայիս 28էն ծագած Միացեալ-Անկախ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը,այս խմբակցութիւնն իսկ լքած է իր այդ դիրքերը: Ո՛չ միայն այսքան, անոնք այլեւս յաճախ կը խօսին ու կ'արտայայտուին ի նպաստ անկախութեան, հոգ չէ թէ տարբեր բառերով եւ արտայայտութեան տարբեր ձեւերով:

Իսկ քաղաքական այս միւս խմբակցութիւնը, որ կը սիրէ ներկայանալ Հնչակեան Մայր կուսակցութեան ցուցանակին տակ, հիմա արդէն «պատմական փաստերու» վրայ կռթնած, Միացեալ Անկախ Հայաստանի գաղափարը կը նկատէ իբրեւ այդ կուսակցութեան դաւանանք — ո՛չ թէ 1918էն, այլ համաշխարհային պատերազմէն առաջ:

Այս բոլորը, արդէն մեծ արժէք են հայ քաղաքական դատի տեսակէտէն, որ գոյութիւն չունէր ո՛չ 1918էն անկախութեան առաջին տարին, ո՛չ իսկ անկէ ետք, 1919—20ին, անկախութեան հիմնաւորման գեղեցիկ օրերուն, եւ ո՛չ ալ ատոնց յաջորդող տարիներուն:

Դաշնակցութեան դերը եղաւ նշանակալի ու կարեւոր այս տարիներու ընթացքին: Հակառակ իր դէմ ստեղծուած թունաւոր ու վտանգաւոր մթնոլորտին, գաղթահայ կեանքին մէջ մասնաւորաբար — ան կրցաւ կատարել քաղաքական կուսակցութեան առաջնորդողի դերը:

Դաշնակցութիւնը այդ օրերուն եղաւ, ո՛չ միայն պաշտպանը լքուած ու պարտուած անկախութեան գաղափարականին, այլ եւ անոր ժողովրդականացման կարեւորագոյն գործօնը: Ժողովուրդը ըմբռնեց ու գնահատեց Դաշնակցութեան այս դերը: Ժողովուրդը Դաշնակցութեան միջոցաւ ըմբռնեց անկախութեան անվիճելի անհրաժեշտութիւնը ու տուաւ անոր այն ամէն հնարաւորութիւնները, բարոյական տեսակէտով մասնաւորաբար, ինչ որ կարելի եւ հնարաւոր էր մեր պայմաններուն մէջ:

Ժողովրդական այս տրամադրութիւններու արտայայտութիւնները մենք կը տեսնենք հրապարակաւ ամէն տարի Մայիս 28ի տօնակատարութիւններու առթիւ: Այն բոլոր վայրերուն մէջ, ուր ափ մը հայութիւն կայ, Մայիս 28ը արդէն կը հանդիսանայ իբրեւ գլխաւոր տօնը այդ հայութեան: Ու յաճախ իր իսկ նախաձեռնութեամբ եւ Դաշնակցութենէն անկախ:

Այլ կերպ՝ պիտի դառնար անբնական եւ նոյն իսկ վտանգաւոր: Ժողովուրդը գերագոյն տէրն է իր քաղաքական դատին, եւ հետեւաբար ան պէտք է տէրը հանդիսանայ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք այդ դատը կը հրահրեն:

Մայիս 28ի գաղափարականը մարմնացումն իսկ է հայ քաղաքական դատին:

Տարին անգամ մը այդ օրուան առթիւ եղած տօնակատարութիւնները այս ժողովրդի հրապարակային հաւատարմութեան արտայայտութիւններն են հաւատքը վերջնական յաղթանակին:

Վա՜յ անոնց որ ընկճուած, անցողակի, աննպաստ կացութիւններէն կը ստորագնահատեն այս ճշմարտութիւնները: Ու կամաւոր կոյր ձեւացած չեն տեսներ վճռական կեցուածքը այս ժողովրդին Միացեալ-Անկախ Հայաստանի ի խնդիր:

Եւ վերջապէս վա՜յ, անոնց մանաւանդ, որ կը փորձուին խաչ դնել այս ժողովրդի վիրաւոր զգացումներուն վրայ կեանքի յուսահատ արտայայտութիւններէն սրտապնդուած, մոռնալով այն ճշմարտութիւնը թէ հայութեան խոնարհ զանգուածը ինչպէս միշտ, այսօր եւս գլխաւոր ուժն է, պահակը հայ անկախութեան պայքարին:

Ինչպէս քիչ վերը ըսինք, այս է իմաստը մեր ամենօրեայ հոգերուն, մեր խոնարհ խաւերու այնքան սրտմաշ պահանջներուն:

Օտարացման սպառնալիքին տակ, այդ նոյն դասը կուրծք տուած կը կանգնէ ահա աշխարհին, եւ առաջին առիթով սեփական դասալիքներուն եւ համակերպողներուն, անկախութեան, հայրենիքի ու ազգութեան պահպանման, բարգաւաճման եւ արգասաւորման համար:

Անկախութիւն արդարութեան յաղթանակ, խաղաղութիւն մեր ծովցաւերու ամոքման համար:Եւ վերջապէս անկախութիւն՝մարդկային մեծ ընտանիքի մէջ մեր պատրաստ տեղը ունենալու, բնութեան ու մարդկութեան մեր վրայ դրած պարտաւորանքները իրականացնելու համար:

Լսենք ժողովրդական այս պատգամները, լսենք բոլորս մէկ, ու մոռնանք թէ այս ժողովուրդը չունի իր ուղին:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայաստանի մէջ վերջերս բաւական զբաղեցան քրտական հարցով: Բռունցք սեղմած, ըսպառնալիք տեղացին, այդ առթիւ, Ֆրանսացիներուն, Անգլիացիներուն եւ Դաշնակցութեան վրայ, որոնք ծրագրեր են գրաւել Անդրկովկասը: Հայաստանի զինուորական հրամանատարներէն Ա. Ակոպով երկու յօդուած նուիրեց այդ հարցին մասին «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ, «քրտական սեպը եւ դաշնակները» խորագրին տակ:

Նախ կ'աշխատի ցոյց տալ թէ անգլեւֆրանսական քաղաքականութիւնը մտադրած է գրաւել Բագուի նաւթահորերը: Դաշնակցականները միւս կողմէ ալ հաստատեր են թէ Անդրկովկաս պատմականօրէն բաժնուած է Ռուսիայէն: Եւ ահա անգլեւֆրանսական քաղաքականութիւնը կ'աշխատի Քիւրտիստան մը հիմնել, իբրեւ սեպ, սահմաններուն վրայ: Այդ նպատակով Ֆրանսա ռազմախարիսխ ընտրած է Սուրիան, իսկ Անգլիա՝ Իրաքը:

Դաշնակցութիւնը, Անգլիոյ ստիպման տակ, կը միանայ Քիւրտիստանի մը հաստատման համար կատարուած զինեալ փորձերուն: «Հոյ Բուն»ին ուժ տալով, Դաշնակցութիւնը կը կարծէ թէ կ'իրականանայ «Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը»: Որովհետեւ.— 1. Քրտական դէպքերը տեղի կ'ունենան Թրքահայաստանի հողամասերուն մէջ, ուրեմն ամէն Հայ պիտի աջակցի ազատագրական այս շարժման:

2.— Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն միջեւ տեղի ունեցած կռիւները խոչընդոտ պիտի հանդիսանան Թրքահայաստանը Թուրքերով բնակեցնելու գործին, որովհետեւ այդ ծրագիրը վտանգ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդին համար:

3.— Անկախ Քիւրտիստանին ստեղծումը կը խանգարէ Թուրքիոյ համաթուրանական ձգտումները:

4.— Քրտական կռիւները կը տկարացնեն Թուրքիան եւ կը դիւրացնեն միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մը ստեղծումը,

Յետոյ Ակոպով կ'ըսէ թէ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ ոչ միայն հանրային կարծիք մը պատրաստել ի նպաստ քրտական ազատագրական շարժման, այլ նաեւ ստեղծել քրտական, պարսկական եւ հայկական ուժերով արիական դաշնակցութիւն մը:

Կռիւ Հայերու միջեւ

Հալէպի հայկական կայաններուն մէջ տեղի ունեցաւ մեծ կռիւ մը, որուն հետեւանքով արաբ ոստիկան մըն ալ սպաննուեցաւ։ Կռիւն արգիլելու համար, երկու ոստիկաններ որոնք կ'ուզէին կայան մտնել, արգիլուեցան Հայերու կողմէ։ Ոստիկաններէն մէկը փորձեց հրմշտուքով ներս մտնել։ Սակայն Նազարէթ անուն հայ մը դաշոյնը քաշելով յարձակեցաւ ոստիկանին վրայ եւ բազմաթիւ հարուածներով սպաննեց զայն։

Միւս ոստիկանը, օգնելու համար իր ընկերոջ, իր կարգին յարձակեցաւ Նազարէթի վրայ, որ դաշոյնի հարուածով մը ստիպեց զայն ետ քաշուիլ։

Նազարէթ ձերբակալուեցաւ։

«Պողպատէ սաղաւարտներ»ը գործի վրայ

Այսօր, Գերմանիոյ «Պողպատէ Սաղաւարտներ»ը մեծ զօրանցք մը կը կատարեն Պրէսլաւի մէջ։ Աւելի քան 150,000 անձեր զօրանցք մը պիտի կատարեն։ Ոստիկանութիւնն իմացած ըլլալով որ ձախ տարրերը մտադրած են խանգարել այս ցոյցերը եւ խռովութիւններու տեղի տալ, դիմեց զինուորական իշխանութեանց, օգնական ուժեր ստանալու համար։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու այս տարեկան հաւաքոյթին կը մասնակցին նաեւ զանազան ազգայնական կազմակերպութիւններ եւ բազմաթիւ ուսանողական միութիւններ։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու պետերէն մէկը, զանազան շրջաններու պատուիրակութեանց առջեւ ճառ մը խօսեցաւ եւ մասնաւորաբար յայտնեց թէ ինք եւ իր կուսակիցները կը հաւատան Գերմանիոյ ապագային եւ թէ ոչինչ պիտի կրնայ կասեցնել աշխարհի ամէնէն ընդունակ ժողովուրդին՝ Գերմաններու յառաջդիմութիւնը։ «Պողպատէ Սաղաւարտ»ները չպիտի լքեն գերմանական որեւէ հողամաս, որեւէ գաղթավայր եւ կը պահանջեն որ Գերմանիա վերստանայ զինուելու իր իրաւունքը, իր ուզած ձեւով։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN